MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فتح الرحمٰن

فی

ترجمۃ القرآن و تفسیر الفرقان

لفضیلۃ الوالد العلامۃ الشیخ محمد عبد الجبار الباجوری مدظلہ
شکرہ والد یہ والمشائخ والاہل بیتہ ولجمیع المؤمنین
والمؤمنات الاحیاء والاموات

جلد اول

دار إحياء التراث العربي
للطباعة والنشر والتوزيع

Scanned with CamScanner

عظیم الشان خوشخبری

★ اب مکتبہ اشاعت آپ کے جیب میں ★

دنیامیں کسی بھی جگہ علماء جماعت اشاعت التوحید والسنۃ کے تمام تصانیف Play Storeاور Websiteسے بالکل فری انسٹال / ڈاؤن لوڈ کریں۔

انسٹال / ڈاؤن لوڈ کرنے کا طریقہ

Play Storeسے " مکتبۃ الاشاعت "انسٹال کرنے کے بعد ایپ میں مطلوبہ کتاب ڈاون لوڈ کریں نیز اپنی کتاب کوPlay Store/ Websiteپر مفت شائع کرنے کے لیے بھی رابطہ کریں۔

نوٹ

ویب سائٹ پر جماعت اشاعت التوحید والسنۃ کے تمام تصانیف مثلاً تفاسیر، فتاویٰ جات، شروح، سوانح حیات، نوٹس، درس نظامی کے کتب وغیرہ دستیاب ہیں آپ وقتاً بوقتاً Play Storeاورwebsiteپر چیک کیا کریں مزید معلومات کے لیے دیے گئے واٹس ایپ نمبر پر رابطہ کریں۔ وہاں آپ کو آسانی کے لئے مطلوبہ کتاب کاlink دیا جائے گا اورآپ کو بہترین رہنمائی دی جائے گی جس سے آپ کو مطلوبہ کتاب آسانی سے ملے گا۔ پلے سٹور پر ترجمہ وتفسیر یاسورتوں کے نوعیت والے تصانیف دستیاب ہوں ہیں کیونکہ ایک PDF میں اس کا مطالعہ مشکل ہوتا ہے تو ہم نے آسانی کے لیے ہر ایک پارے کے لیے الگ الگ بٹن بنایا ہے تاکہ قارئین کے لیے پڑھنے میں آسانی ہو باقی تمام نوعیت کے تصانیف مندرجہ ذیل ویب سائیٹ پر دستیاب ہوں گے۔جو Goggle پر مزکورہ ویب سائیٹ میں سرچ کرنے سے یاہمارے مندرجہ بالا app " مکتبۃ الاشاعت "کو پلے سٹور سے انسٹال کرنے کے بعد ایپ میں سرچ کرنے سے ملیں گے۔ آسانی کے لیے ویب سائیٹ پر links ملاحظہ کیجئے۔ جزاکم اللہ

WhatsApp:0320-1914145

ویب سائیٹ maktabatulishaat.com (مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام)

روزانہ کی بنیاد پر ہم ویب سائیٹ اور پلے سٹور میں مزید تصانیف شامل کر رہے ہیں اور ان میں مزید بہتری لارہے ہیں۔ نئے شامل شدہ تصانیف کے لئے آپ وقتاً فوقتاً ویب سائیٹ اور پلے سٹور کوچیک کیا کریں مزید بہتری کے لیے اپنے قیمتی تجاویز سے ہمیں ضرور آگاہ کریں۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مقدمة

فتح الرحمن

في

ترجمة القرآن وتفسير الفرقان

تأليف

الإمام العلامة محمد عبد الجبار الباجوري

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

د مصنف د ژوند حالات

استاد محترم حضرت شیخ القرآن له چه الله ﷻ کوم صفات او کمالات ورکړي دي دهغه احاطه په یوخو پانړو کښے سمندر په کوزه کښے د بند ولو مترادف دي لیکن "مالا یدرک کله لا یترک کله" په بناء باندے د قلم د اوچتولو زړه ورتیا کوم. بل طرفته مولانا صاحب په عوامی او علمی حلقو کښے محتاج تعارف نه دے ځکه چه د هر عام و خاص په خوشحالئی او غم کښے د شرکت او د دین د خدمت له کبله د هر یو انسان زړه پورے دے بلکه زمونږ د تعارف هم د هغوی په نسبت سره کیږی. ځنګه چه د اولیاؤ ذات باعث برکت و رحمت وی نو دغه رنګ د هغوی تذکره هم باعث برکت او نزول رحمت وی لکه سفیان بن عیینه "عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة" د نیکانو د تذکرے په وخت رحمت نازلیږی) نو په دے بناء باندے د حصول برکت د پاره د هغوی تذکره فقط د محبت او عقیدت تذکره ده چه د بلا واسطه او بالواسطه تلامذو په زړونو کښے د دوی په تذکره سره محبت او عقیدت مزید پوخ شی.

نوم او نسب : د مولانا صاحب نسب نامه څه په دا سے طریقه ده. محمد عبد الجبار بن جناب مغل خان صاحب بن جناب عسر اخان بن جناب عبد الرحیم بن جناب محمد سلیم (غفر الله له ولهم اجمعین)

تاریخ پیدائش او وطن : یقینی تاریخ پیدائش خو نه دے معلوم ځکه چه پښتنو کښے عموماً او باجوړ کښے خصوصاً پخوا د دا سے معلوماتو اهمیت نه وو لیکن د دوی د والد صاحب محترم (رحمها الله) د وینا مطابق د دوی پیدائش غالباً ۱۹۲۴ء یا ۱۹۲۵ء کښے د باجوړ ایجنسی لوئ مامونډ و کوټ کلی کښے په یو علمی او مذهبی کورنئ کښے اوشو. د دوی نه مخکښے څلور خویندے پیدا شوے وے نو د دوی په پیدائش خاندان ته ډیره خوشحالی ملاؤ شوه. د دوی نوم جناب قاضی صاحب معروف به "شونه قاضی" چه د کوټ مولانا صاحب ورور وو کیښودو د دوی د پیدائش نه تقریباً یو کال مخکښے د دوی والد صاحب بل واده هم کړے وو.

خط و کتابت او ابتدائی تعلیم :- د مشرانو د وینا مطابق مولانا صاحب په ماشومتوالی کښ د نورو ماشومانو لکه د پتنګ ډلهو لعب شوق نه لرلو بلکه د ځپل سبق په یادولو کښ به همه وقت مصروف وو.

ناظرہ قرآن او ابتدائی کتابونه دوی د ځپل والد محترم او د مختلفو استاذانو نه وویلی دی. تقریباً په ۱۳۵۹ھ کښ دوی د فارسی پښتو خطونه انشاء کریم او مراسلات د ترخو کلی په مکتب کښ چه د افغانستان د طرفه وو او د دوی ترڅ الحاج مرزا فضل احمد مرحوم پکښ معلم وو، ایزده کړل او په خوشخطئ او کتابولو کښ د مکتب په

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ملګرو باندې فائق وُو بلکه کله به چه استاذ محترم موجود نه وُو نو دوی به دَ هغوی وظیفه اجرا کوله، په ملګرو به ئے خواری کوله ګویا دوی دَمکتب نائب مُعلّم وُو۔ دَ خط او کتابت نه بعد ئے دَعلم دین حاصلولو دپاره طالب علمی اختیار کړه او پیښور کښ "مسجد مهابت خان کلاب خانه۔ دهکی دالګران۔ یکه توت وغیره کښ وسیدلو او دَوې پیر وعلماء کرامو نه ئے فیض حاصل کړ چه دَ هغوی ذکر به روستو راشی۔ په مدرسه اشرفیه، قاسمیه، کریم پوره وغیره کا مدرسو کښ ئے داخلے وکړے۔

دورۂ تفسیر القرآن الکریم

په ۱۳۸۵ھ کښ اول ځل ترجمه او تفسیر مولانا صاحب په جامعه اشرفیه پشاور کښ چه دغه وخت په مسجد مهابت خان کښ وو دَ مولانا میاں حیاء الدین رحمۃ اللہ نه او په دویم ځل ئے جامعه قاسمیه پیښور کښ دَ مولانا محمّد عزیز صاحب مدّظلّہٗ نه کړے وو۔ دَ دے ځائے نه دَ مولانا صاحب فنجفیر ته دَتللو شوق پیدا شو حکه چه دادواړه دَحضرت شیخ القرآن رحمۃ اللہ شاګردان وُو او بیا دَ مولانا میاں حیاء الدین باجوړی په دے الفاظو سره شفقة" ترغیب فرمایل، غرق شے قابل سړے یے او ترقیاته وضد تهینګ کړے دے او ترجمه نکوے۔

دَحضرت شیخ القرآن رحمۃ اللہ شفقت

نو ۱۳۸۶ھ کښ مولانا صاحب فنجفیر ته تشریف یوړو او دَ شیخ القرآن رحمۃ اللہ نه ئے دورۂ تفسیر وکړه۔ شیخ القرآن رحمۃ اللہ خو دَ "المؤمن ینظر بنور اللہ" نمونه وُو نو دَ مولانا صاحب استعداد، قابلیت، صلاحیت او وفاداری وړته بنګاړه وه نو په دے وجه ئے دَدوی سره خصوصی شفقت فرمائیلو، "مُشت نمونه خروار" دَ ترجمے دَ سند ورکولو دپاره دَ شیخ القرآن رحمۃ اللہ دوه شرطه وُو لیکن هغوی بیا هم پخپله دوی لره سند ورکړو۔ دَ فراغت نه بعد هم وړے دورے لره تللو۔ په اخری دورۂ تفسیر کښ دَ چهارشنبے په ورځ ۱۷ شوال ۱۴۰۶ھ ۔ ۲۵ جون سنه ۱۹۸۶ء کښ حضرت شیخ القرآن رحمۃ اللہ اوفرمایل چه دُعا جوړه ملګری دِ راځکښ شی او نور طلباء دِ پسے ختمه کینی او دَ نورو خبرو نه علاوه ئے اوفرمائیل، چه دَ چا تائید عبد الجبار نکوی هغه دِ سند واپس کړی دَدۂ طالبان ځما طالبان دی، دده دُ مدرسه ځما مدرسه ده، دَدۂ سره تعاون وکړئ، دَتنظیم المدارس دَ شورئ دَپاره صرف دا حاضر شوے وُو، نور څوک نه وُو راغلی۔ شیخ القرآن رحمۃ اللہ په "بقیة الآثار" قلمی کښ دَ یوځو وفادارانو شاګردانو نومونه لیکلی وُو۔ منجمله دَ هغوی نه دَدوی نوم هم وُو۔ دَسورۂ انعام په درس کښ ئے یوځل اوفرمایل: کۀ چرته ځُه دَملګرو چکّر اوکړم نو دَسوات افضل خان

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

د باجوړ عبدالجبار اود باړه سمیع الحق به پاتے شی - چول عُمرئے مولانا موصوف سره د خطا نه شو رتلے اوبیا د باجوړ پرنګ پسماند ه علاقے ته دوی په دعوت راتلل، بلکه یو حل ئے اوفرمائیل چه د نورو خلقو پروګرام ونه وی نو زهٔ به وخت ورکړم او عبدالجبار چه کله اووائی نو زهٔ به ورسره خم - د اولے دورهٔ تفسیر نه بعد بیا وړو دورهٔ تفسیر وته باربار حاضر شویدے -

موقوف علیه او دورهٔ حدیث

په ۱۳۸۸ھ کښ د فنونو تحصیل نه بعد چه کله دوی د موقوف علیه ارادهٔ اوکړه نو شیخ القرآن والحدیث حضرت مولانا محمد طاهر رحمه الله دوی له د شیخ الحدیث حضرت مولانا عنایت الرحمٰن رحمه الله (چه په دغه وخت کښ د جماعت اشاعة التوحید والسنة تاښ امیر وُو او په مدرسه رحمانیه خوشحال ګړهٔ ضلع مردان کښ مُوقوف علیه درس کولو په دغه وخت کښ دا مشهوره دورهٔ وه - په نوم یَوخط ورکړهٔ چه په دوی باندې یے د ځپل اعتماد اظهار کړے وُو چه خواری کوه سکلے تلے ته قابله کسان درلیږم منجمله د هغونه حامل رُقعه دے - اوبیا په ۱۳۸۹ھ کښ اهم د شیخ القرآن رحمه الله په اجازت د غه مدرسه ته لاړو - او دورهٔ حدیث ئے اوکړهٔ او د دورهٔ حدیث د افتتاح د پاره شیخ الحدیث د شیخ القرآن رحمه الله نه وخت اخستے وُو - هغوی تشریف راوړو او د بخاری شریف افتتاح ئے وکړهٔ د موقوف علیه نه مخکښ - دوی د مولانا عبدالرحیم چترالی صاحب نه په پیښور کښ مشکوٰة المصابیح اعزازی ویلے وُو نو دغه امتحان کښ په ټولو ملګرو او مدرسه کښ اول نمبر راغلے وُو او د مشکوٰة ټولے نمبرے ۵۰ وے او دوی له ئے دوه نمبرہ اعزازی یعنی ۵۲ ورکړے وے او ۱۵ روپئی ورته انعام ملاؤ شوے وُو چه په دغه وخت کښ دا کافی روپئی وے - اوبیا دلته موقوف علیه او دورهٔ حدیث کښ هم نمبرے اخستے وے - د دورهٔ حدیث په امتحان کښ ځپل هم درسو ملګرو کښ اول نمبر راغلے وُو - د بخاری شریف او ابُوداؤد شریف قراءة هم دوی په ذمه وُو - د ځیالی په ورځ ۸ شعبان ۱۳۹۰ھ کښ دوی فراغت اوشو او تقریباً د ۲۰ یارلسو کالو د تعلیم دا دورانیه اختتام ته اورسیده -

د طالب العلمئ د دور انجمن

څنګه چه په عامو مدارسو کښ د طلباؤ انجمن منعقد کیږی او په هغه کښ د تقریر اوبیان مشق کیږی اونوے نسل د اُتنده چیلنجز د مقابلے د پاره تیارے کوی نو دغه رنګه په زمانه د طالب العلمئ پیښور اوشیر ګړهٔ کښ هم د طلباؤ انجمن منعقد کیدو وُچه مولانا صاحب به د ناظم اعلیٰ په حیثیت سره پکښ ځپل جوهر بنکاره کولو او دیته به کله اساتذه کرام هم حاضریدل لکه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شیخ القرآن رحمہ اللہ مولانا عنایت الرحمٰن رحمہ اللہ مولانا عبد السلام صاحب وغیرہ
اوپہ یو۲ موقعه کښ دوی په عربی کښ خطبهٔ استقبالیه هم پیش کړے وه۔
چه هغه بیا روستو چاپ شوه۔ دا ابیات د دارالقرآن فنجغیر په حقله وو بعض
ابیات دادی،

وها إن هذه الأكبحر ❊ غزير ماءه عذب الجاري
وعم الفيض منه لكل فرد ❊ وسار من الديار الى الديار
الى سوات وباجور و دير ❊ ومهمند وزامن فيض الباري
وافغان وتورستان ايضاً ❊ وبنير وشترال قاشقار الخ

د اهلِ بدعت سره مناظرے

کله چه الله تعالیٰ مولانا موصوف ته د
شیخ القرآن رحمہ اللہ شرف تلمذ ورنصیب کړو نو د شرک بدعت رسم رواج سره
د دوی نفرت شو او د دے د ختمولو د پاره ئے جد وجهد شروع کړو نو د هغے
د پاره د بیانا تونه علاوه اهلِ بدعت سره مناظرے هم شاملے دی۔ د مدّ مقابل
په زړه کښ چه اخلاص او د حق قبلولو جذبه نه وی نو مناظره فقط تضیع وقت
دے لیکن بیا هم د دے په ذریعه سره د عوامو مخے نه د مدّ مقابل باطل پرستی
بنکاره شی نو دوی د احقاق حق او د وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَن د تقاضو د
پوره کولو د پاره براه راست د طالبئ او روستو د ورکښ مناظرے هم کړی دی
او مخالفین ئے شکست سره مخامخ کړیدی۔ د ډهکئ پیښور د سکونت په دورکښ
یو پیر سره د مُرید انور اغے او ذکر جهری ئے شروع کړو نو د هغه سره ئے بحث مباحثه
اوکړه بیا دغه پیر په دے کتاب ولیکلو چه د اغلاطونه ډك دے او دوی هم
د هغه په رد کښ کتاب ولیکلو۔ د خوشحال کړهٔ په دورکښ په ۱۱ محرم سنه ۱۳۵۱ھ
د بدعتیانو سره د قضاء عمری په مسئله مناظره کړے وه۔ په ۲۶ صفر سنه ۱۳۹۱ھ
کښ په مسئله د ببرکهٔ فلان مناظره کړے وه او مدّ مقابل ته ئے سکت جوابات
ورکړی وو۔ په ۲۷۔ ربیع الثانی سنه ۱۳۹۱ھ کښ د مولوی حمد الله جان ډاکئ سره
مناظره کړے وه او هغه په دے چه د مولانا صاحب یو ملګری دا مسئله کړے وه چه
د کومو نمکو د اوبو مالیه حکومت اخلی نو هغهٔ کښ نصف العشر یعنی شلمه حصه
ده او لسمه بهتره ده۔ مولانا محمد کلاب افغانی مناظر وو او مولانا صاحب او
مولوی عبد الله افغانی او مولوی محمد زمین صاحب دیر وجی معاوینین وو۔ مناظره
اوتوه او ثالث د مولانا موصوف او دوی د ملګرو په حق کښ فیصله اوکړه۔ بیا
دوی د بلے مناظرے چیلنج ورکړو لیکن هغهٔ عذر اوکړو۔ په شرقی افغانستان
کښ دیو سړی په مجلس کښ دُعا بعد السُّنن بهیئهٔ اجتماعی مستحسن کنډل او د
مولانا موصوف مسکت جوابات ورکول۔ په ۱۷ رمضان المبارک

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

۱۳۹۰ھ د قلعه کوانی د زورځمات د کوټې د پاسه د یو مولوی صاحب سره د خیلې اسقاط مروجه په موضوع بحث مباحثه او د هغه لاجوابه کیدلو وو چا رهنمایي کښې د یو صاحب سره په شومه مناظره وشوه وه - دلائل ئې د غښې (جولاګی) جالونه وو - مسکت جوابات ورکړه شول بیا بل تاریخ مقرر شو لیکن هغه د ورځې نه هغه تاریخ تدهاضر نشو - په ۳ رجب المرجب ۱۳۹۱ھ کښې جناب مولانا حیات فقیر صاحب راغلو او د تندې استوګ سلار زر و جناب عبد الحمید صاحب الحق ورور د سره وو دوی او فرمائیل چه تنده استوګ کښې بد عنیان راجمع شوی دی او دوی ته ئې د مناظرې چیلنج ورکړے دے - دی د سره لاړل لیکن هغوی خبر شوی وو او د وقت مقرره د ویے د وخت حاضر نشول بیا دوی بیانات وکړل او واپس شول -

بیعت

حضرت شیخ القرآن رحمہ اللہ د نقشبندی مجددی طریق سلوک کښې د خپل استاد شیخ القرآن مولانا حسین علی رحمہ اللہ نه بیعت وو نو مولانا موصوف په ورځ د جمعې ۱۸ شوال ۱۳۹۵ھ د سحر مانځه نه بعد د خپل شیخ نه د نقشبندی په سلسله کښې بیعت اوکړو او د ذکر خفی سبق ئې واغستلو اګرچه د دینه مخکښې رسمی طور باندې د شیخ الحدیث والتفسیر حضرت مولانا محمد عبد الخالق نور الله مرقده کتابونه باجوړه هم بروز زیات ۲۲ جمادی الاولی ۱۳۹۲ھ په کلمه طیبه اوپه ورځ د سه شنبې ۲۳ رمضان المبارک ۱۳۹۳ھ په الله الله اوپه ماه شوال ۱۳۹۵ھ په هو الله اوپه ذکر خفی الله الله باندې هم بیعت اخستے وو دغه رنګه د پیر طریقت و شریعت خطیب بے بدل حضرت مولانا شاه عنایت الله شاه بخاری صاحب نه ئې هم وظائف اخستی وو -

شعر او شاعری

مولانا موصوف له الله تعالیٰ د شعر او شاعرۍ سلکه هم ورکړے ده او یو ښکلے شاعر دے، په مختلفو موقعو لکه د جهاد په موضوع، د حج نه د واپسۍ په موقعه، د وفات مرثیې، د جاجود د رخصتید په موقعه ئې بهترین اوږده اولنۍ اشعار لیکلی دی - د دوی اشعار د غم او درد نه ډک دی او انسان عمل طرفته راکاږی - بطور نمونه یو څو کړۍ ذکر کوم :

① اے د وروښو مؤمنانو وخت راغلے د جهاد
خوریږی په نړۍ کښې نن ازمونه د الحاد
یولاس ټنګ یو طاقت ټنګ یو موجود کړئ اتحاد
په یو آواز غږ وکړئ کمیو نزم مُرده باد

② حرم شریف راته یادیږی ÷ زړه نه صبریږی د حرم کوی یادونه

③ زړه م غمژن دے په افسوس افسوس ژاړیږم
د بیت الله نه رخصتیږم

④ اوښکم څاڅی زړه غمژن لوندم کړیوان دے ÷ د مدینې حرمه افسوس ارمان دے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دا د اُلوړو ځی نظمونو نوښتړونه دی، شور اُوږدو اُوږدو نظمونه دی،

ردِّ بدعات او رسومات اود توحید او سُنّت د پارې جدّ وجهد:

مولانا موصوف چه کله ۱۳۵۰ھ کښ فارغ شو او خپل وطن ته راغے نو علاقه کښ هر قسمه بدعات، رسومات او رسم و رواج عام وو، دُعا بعد الجنازه، شومه، اسقاط هر وجه د قبرونو پخول، ذکر بالجهر، د قبرونو بنکلول، طواف ے کول، قضا عمری وغیره او باطل پرستو مُلایانو ے سرپرستی کوله او عوام ے د قرآن نه لرے ساتل بلکه د قرآن ترجمه به ے گناه گڼله۔ دوی د دعوت و تبلیغ، وعظ و ارشاد په ذریعه سړو ډډے قیامتُو د ختمولو او د بدعاتو مُنکراتو سخت تردید شروع کړه او د قرآن بنیادی موضوع توحید ے خپله مشغله او کرګُوله ځکه قرآن واحد کتاب دے چه په دے سره د شوګیاتو او بدعاتو خاتمه کیږی۔ د دے د پاره به دوی مختلفو کلو نه تلل او د توحید مسئله ے کوله۔ په جلسو جلوسونو کښ، د جُمع، استسقاء او جنازے په اجتماعاتو کښ، په پسه روزو د مناظرو په ذریعه سړه ے تردید د بدعاتو او شوګیاتو شروع کړو۔ له دے کبله د علاقے بدعتیان مُلایان او عوام د دوی مخالف شول او عداوت ے شروع کړو او د مولانا موصوف او د هغه د خپلوانو د کورونو سوزُولو د پاره لښکرے او شوے او تماتم الزامات پرے اولګیدل لیکن هغوی دا سفر جاری او ساتله او د خپل استاد شیخ القرآن د اعتماد حق ے ادا کړو۔ د دیوے نه دیوه بله شوه او نوله علاقه ے روښانه کړه۔ او د کومو باطل پرستو مُلایانو چه په عوامو کښ کوم شهرت او قوّت وُو هغه الله تعالیٰ ختم کړو اُوس ے پخپل کلی کښ هم لمانځه د خطر شیږی۔ اوس چه باجور کښ د کوم ځائے نه د قرآن اواز راځی د هغه محرك مولانا موصوف دے۔

د دروس قرآن ابتداء

هم په دے سلسله کښ مولانا صاحب د قرآن د درسونو اهتمام اوکړو۔ په ۱۳۵۱ھ کښ په خپل اباۍ کلی کواټی کښ د خپلوانو د اصرار او د خپل شوق په بنا د د ورځ تفسیر اغاز وکړو بیا اُتنده کال ۱۳۵۲ھ کښ په ترخو کلی کښ دورهٔ تفسیر وکړه او کلی والو نه ے د شکوه د درس نه علاوه په ۱۱ جمادی الاولی ۱۳۵۲ھ کښ د سحر درس شروع کړو۔ دا درس اُوس د منتقل کیدونه یعنی ماسخوتن د دغه ځائے کلی والو نه کیږی۔ دد ے نه علاوه د روژے د میاشتے درس تر اُوسه پورے قائم اودائم دے۔ او په جُمعه کښ یو حل د ګل په وخ ۱۳۵۳ھ نه تر اُوسه پورے د مقامی علماء کرامو په اصرار د باجور ایجنسۍ په مرکز بنار میر اعلی قلعه جُمات کښ درس قرآن ورکوی چه د لرے اونزدے ځائے علماء، طلباء اوعوام پکښ شرکت کوی اګرچه اکثریت پکښ د علماؤ وی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دمدرسے بُنیاد :

په ۲۴ ـ ذی الحجه ۱۳۹۰ھ کښ د خپلوانو، دوستانو او د علاقے د باأثره خلقو په اصرار د جامعه تعلیم القرآن ترخو بنیاد کیښودو او ۲۹ کاله دوی درس و تدریس وعظ و ارشاد سلسله جاری اوساتله او د دوی دیاره په ترخو کښ په ورځ د اتوار ۲ ـ شعبان ۱۳۹۵ھ د کور د آبادۍ افتتاح اوشوه او د تعمیر نه بعد په ورځ د خیالی ۳ ـ ذوالقعده ۱۳۹۵ھ کښ د کوانې نه دلته منتقل شول ـ

بیا د څه نا مساعد حالاتو په بناء باندے دا مدرسه د ترخو کلی نه باهر ته رامنتقل شوه ـ د الله تعالیٰ په فضل وکرم سره د مولانا موصوف د اخلاص او د استاذانو، دوستانو د دعاء په برکت سره په ورځ د زیارت ۱۱ ـ رجب المرجب ۱۴۱۰ھ کښ په لږ وخت کښ د کچه مدرسے نه پخه مدرسه جوړه شوه او د مدرسة البنات او د جمعات آبادی هم وشوه او مولانا موصوف په خپل ذاتی رقم او د مخلصو ملګرو په تعاون سره د مدرسے سره متصل خپل کور هم تعمیر کړو ۔

په مدرسه کښ د موقوف علیه او د روڼه حدیث آغاز

د څو کلونو پورے دوی د نورو استاذانو سره د فنونو درس کولو بیا څه موده روستو موقوف علیه شروع شوه او بیا باقاعده ۱۴۱۵ھ کښ د شیخ الحدیث حضرت مولانا ابو التراب دوست محمد صاحب مدظله په اصرار سره د دورهٔ حدیث ابتداء هم اوشوه او الحمدلله تاحال جاری دی ۔

د حضرت شیخ القرآنؒ باجوړته تشریف اوړی

د مولانا موصوف په قربانئ سره

باجوړ کښ الحمدلله د توحید او سنّت مینه د خلقو په زړونو کښ پیدا شوے وه نو د مولانا موصوف په زړه کښ دا داعیه پیدا شوه چه د حضرت شیخ القرآن رحمه الله په راتلګ سره په دیکښ مزید پخلګی پیدا شی ـ نو په دے غرض سره دوی په بخطیر ته لاړل چه حضرت شیخ صاحب لره دعوت ورکړی ـ ملګرو تبصره اوکړه چه د سره لاړ په نشی لیکن کله چه مولانا صاحب هغوی ته دعوت ورکړو نو فوراً ے اوفرمائیل چه "په دواړو ستړګو" اوبیا د وعدے مطابق په ۲۵ ـ ربیع الثانی ۱۴۱۶ھ ے باجوړ ترخو کلی ته تشریف راوړو او شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد یار بادشاه صاحب او شهید اذان حضرت

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مولانا خان بادشاہ صاحبؒ ورسرہ وُو - په علاقه کښ ورته ډیُوے جُمعے نه ډیره لویه تیاری نلوے وه - دَسلارښو، ریاست، انبار، چارمنګ، ماموندو نه علاوه هنډ وراچ ته اطلاع شوے وه - ددوی په استقبال کښ نظم پیش کړے شوچه سړ ے داوُو ے

هرکله راشه یخیر راغلے مهربانه زمونږ :
شیخ القرآنه زمونږ :

پُرجوش استقبال ے اوشو - دَاجتماع دَطعام دَپاره دوی یُوه میښه په شپارس زره روپئی اخستے وه - هغه ے حلاله کړه اوهرچاته اُورسیده - دَمازیګر نه بخکښ شهید اذان پُرجوش بیان اوکړو او بیا دَماسخوتن دَ ۹ بجو نه تر ۱۰/۴۵ بجو پیُوړے بیان اوشو اوبیا تحرد چاے دَوقفے نه بعد دَسوالاتو جوابا تو سلسله هم وشوه -

بیا دریم حُل دَدوی په دعوت سړه دَسه شنبے په ورځ رجب ۱۴۰۳ھ کښ ے دَ حضرت مولانا عبدالسلام په معیت کښ تشریف راوړو اوعلاقه ے بیا په توحید اوسُنّت سړه منوّر کړه داحُل ورته دانظم پیش کړه شوے وُو - ے

ن بیا په باجوړ خټلے نمړدے ٭ راغلے داخبرده ٭ رازی شیخ القران ٭

بیا په دریم حُل ۹ رجب ۱۴۰۳ھ - ۴ مئی ۱۹۸۳ء باجوړ ته رونق افروز شو - بیا په څلورم حُل جارته راغلے وُو اودَدغه ځائے نه دَمولانا موصوف په دعوت پانده ۲ رجب ۱۴۰۳ھ ترخوکلی ته ے تشریف راوړو - دا دَهغه وخت خبرے دی - اوس خوهرطرفه فتوحات دی کُنی داسے شرملك ته داسے هستی راوستل څه اسان کار نه وُو، لیکن دَ مولانا موصوف په اه وزاری سړه الله تعالیٰ دا اسانه کړه - په اول حُل راتلو کښ ورله دَځار نوابؒ هم دعوت کړے وُو اودَشیخ القرانؒ نه پشی شا شهید اذان اومولانا صاحب دادعوت قبول کړو په دے نسبت چه ځار مرکزی ځائے دے چه دوی څومره حصارشی نوخلق به ترینه فائده واخلی - بیا شیخ القران رحمہ اللہ سړه دَمشائخو عظامو، علماءکرامو مؤحدینو په معیت کښ دَهغوی په دعوت کښ شمولیت اوکړو اوعلمی مباحثے اوشوے اوهغوی ته ے دَعلمائے حقّه دَتائید ترغیب ورکړو -

عقدِ نکاح

دَفراغت نه بعد اولنے واده دَ خپل ترهٔ مولانا عبدالجلیل صاحب مرحوم دَ لور سړه په تاریخ ۱۰ جمادی الثانیه ۱۴۰۳ھ په ورځ دَ یکشنبے پس دَمانبام نه اوشو اوبیا څُو مُوده بعد دریم واده دَجناب سیّد سعید صاحب کبری دَ لور سړه ۱۱ محرم ۱۴۰۴ھ پانډ اوشو - دَدواړو بیبیانو نه ے اولاد نشته لیکن الحمدُ لله دواړو اهلِ بیتو دَقران کریم ترجمه اودَدرس نظامی نصاب ویلے دے اوتوله له الله تعالیٰ بے شماره روحانی اولاد ورکړے دی چه دَخپل اولاد نه پرے زیات خفه کیږی - دَمستوراتو دَ سه روزو اودرس وتدریس په ذریعے سړه دَ دین اشاعت کوی -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جهادِ افغانستان او کشمیر کښے شمولیت

من کان لله کان الله له، په بنا باندے الله تعالیٰ مولانا صاحب له په هر میدان کښے د شمولیت موقعه ورکړیده او یو کار خیر هم د الله تعالیٰ په توفیق سره د هغوی نه نه ده فوت شوے. کله چه روس په افغانستان یلغار اوکړو. نو دوی د باجوړ په مختلفو سیمو کښے دورے اوکړے او خلق ئے جهاد د پاره تیار کړل او د کومو غلماو یا عوامو په زړونو کښے چه کوم شبهات وو هغه ئے ختم کړل منجمله د هغے نه تجارتله کوتکی کښے د غلماء باجوړیو غونډه اوشوه. د جهاد په حقله او د کفری نظام سوشلزم په رد دوی بیان اوکړو. بیا په غار باجوړ کښے ترخو کلی کښے اودغه رنګ پالن کښو کښے در ئے غونډے اوشوے او دغه رنګ د جمعے په بیانا تو کښے د جهاد اعلان او جهاد طرفته ترغیب ورکړے شو. علماء اشاعة الحمد لله ښه کردار ادا کړو. په ۲۸ ربیع الثانی ۱۳۹۹ھ کښے د علماء اشاعة یوه غونډه اوشوه او د یو پوسټر منظوری پکښے اوشوه. بنام اعلان جهاد چه ذمه داری ئے د دوی په غاړه شوه. دوی اولیکو او بیائے چاپ کړو. او ټولو علاقو ته اولیږلے شو. دا د دے نوعیت اولنے پوسټر وو. مولانا صاحب به په خیله وفد ونه جهاد افغانستان ته لیږل. اولنے وفد د کواټی د ملایانو وو چه د مولانا صاحب د رهبرئ لاندے رخصت شو. د دینه علاوه مولانا صاحب هند وراج، اونورو ډرو ته دورے اوکړے او د خلقیانو دهرینو رد او خلق ئے جهاد طرفته مرغوبه کړل په دے موضوع باندے د کفر خوښول کفر دے. او تحفة المجاهدین فی تردید الملحدین وغیره رسالے ئے اولیکلے او هر طرفته خورے شوے. مولانا صاحب په دغه وخت کښے د جهادی ډرو او مالی تعاون په وجه د کفارو او تالی ځټو د ستر کو اړزے وو. نو په دے باندے یو ځل په شیکل کښے ۲۵ میاشتے پرے بمباری اوشوه. اخوا دیخوا آبادی اولګیده. الله تعالیٰ دوی او د دوی ملګری امیر کشمیر خان وغیره بچ کړل. په دویم ځل په هند وراج کښے د جناب محمود قومندان په ډیره کښے وو چه سیدی پرے شوے وه. او سخته بمباری روسیانو اوکړه. الله تعالیٰ دوی بچ کړل. دا د ۱۸ رجب ۱۴۰۱ھ واقعه ده. په دے ډرو کښے دوی د رباط یعنی د پهرے فریضه هم ادا کړے وه. په جهاد کشمیر کښے هم دوی حصه اخیستے ده جهاد کشمیر د پاره ئے وقتاً فوقتاً ترغیب چلولو. او په ربیع الاول ۱۴۱۴ھ کښے د مشرانو او ملګرو سره ئے د آزاد کشمیر جهادی او تبلیغی دوره اوکړه. چه د هغه ثمرات د حالاتو مطابق ئے بیا "تحفة الفقیر للمجاهدی جموں وکشمیر" اولیکلو دهغوی ۴ عقیدو د اصلاح د پاره. او د کشمیر مجاهدینو ته ئے اولیږلو.

تبلیغی اسفار

د درس وتدریس نه علاوه مولانا صاحب تبلیغی اسفار هم کړی دی. او حتی الوسع د تبلیغی اعمالو پابندی کوی. په دے سلسله کښے بنګله دیش ته د دوو میاشتو په تبلیغی سفر ۲ رجب ۱۴۱۴ھ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

۱۷ دسمبر ۱۹۹۳ء کښے تلے وُو۔ دَدے نه علاوه په پاکستان کښے دننه هُم پنځلسُ ورځے درے ورځے اوُ چیلے سفرونه بلوچستان، پنجاب، سنده اودَ صوبه سرحد مختلفو علاقو ته کړی دی۔ او وَس هُم دَ سه روزو او دَ نورو تبلیغی اعمالو لکه مشوره تعلیم وغیره پابندی کوی۔ اُوله سه روزه دَ دوی په ۱۸ ربیع الاوّل ۱۳۹۷ھ کښے کردی باغ اوکلیری ته لکیدلے وه۔ او دا سلسله وَس هُم جاری ده۔

دَحج باسعادت اسفار

مولانا صاحب ته الله تعالیٰ دَ حج اودَ عُمرو سعادت هُم بار بار ورکړیدے۔ په اول ځل دَ حج سفر په ورځ دَ جُمعے ۲۳ ذوالقعدة ۱۴۱۱ھ ۷ جون ۱۹۹۱ء کښے شوے وُو۔ دویم سفر حج په ۳ ذوالقعدة ۱۴۱۵ھ ۴ اپریل ۱۹۹۵ء کښے شوے وُو په دے سفر کښے اولاً ارادہ دَعُمرے وه چه الله تعالیٰ په حج بدله کړه۔ په دریم ځل دَ عُمرے سفر په ۲۷ رمضان ۱۴۱۸ھ ۲۵ جنوری ۱۹۹۸ء کښے شوے وُو۔ په ځلورم ځل دَ حج سفر سره دَ دواړو اهلِ بیتونه په ورځ دَ پنجشنبے ذوالقعدة ۱۴۲۳ھ جنوری ۲۰۰۳ء کښے شوے وُو په پنځم ځل دَ عُمرے سفر سره دَ اهلِ بیتو الله تعالیٰ خپل کور ته وُبلل۔ ۹ رجب ۱۴۲۸ھ ۲۴ جولائی ۲۰۰۷ء په دے سفر کښے ورسره زمانتره جناب حاجی عبدالمالک صاحب دَ خدمت په جذبه تلے وُو چه بیمار شو او دَ پریشانئ سبب اُوګرځیدو۔ دَ حج په موقعو کښے دَ مولانا صاحب وئیلی شوی اشعار و څه ګړی:

زمونږه راتلل ستاپه توفیق دی ❊ دَ حده زیات وایُو مولیٰ تاله حمد نه
دَ الفراق وقت نزدے کیږی ❊ زړهٔ موغمژن دے بیابه نه وی زیارتونه
زړکیه صبر شه اُرام شه ❊ دُنیا فانی ده پکښے شته فراقتونه
داحرم پاتے به یو ځل ثمی ❊ رسول الله ترنه هُم کړی هجرتونه

دَمرکز سره وفاداری

دَ حضرت شیخ القرآن نمبلو شاګردانو ته دا وصیت کړے وُو چه زما نه پس به مرکز نه پریږدئ نوپه دے بناء باندے دَ هغوی دَ رحلت نه پس هُم مولانا صاحب څوځله سره دَ اهلِ بیتو دَ دورهٔ تفسیر وَرد دَورونو تاحاضرشویدے اوحاضر یږی اوُ موجوده امیر محترم صاحب سره دِلی محبت لری دُنیا دَ پریشانیتو اودَ غم ځای دے۔ دَ مولانا صاحب په حیات کښے خو دیر حوادث راغلی دی۔ لیکن دا لاندینی غمونه داسے دی چه دَ هغه په راتلو سره دوی ته په خپله زنده ګئی کښے دیر لوئ وزد غم او خلاء محسوسه شوے وه۔

دَمولانا صاحب دَترهٔ، سخرا اوُ استاد مولانا عبدالجلیل صاحب وفات

دَ دوی وفات مازیګر خو منټه دَبره څلور بجے دَ جُمعے مُبارک په ورځ ۲۶ ذوالقعدة ۱۴۰۴ھ مطابق ۲۴ اګست دَ یولسُو میاشتو دَ بیمارئ نه پس وُوچه مرض ئے کینسر وُو۔ دَ دارِفانی نه دارِباقی ته پروان اوکړو۔ دَ دوی مرګ هُم دَ مولانا صاحب دَ یارهٔ یوه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سانحه اوصاعقه عظیمه وه - لکه مولانا صاحب ځپله فرمائی. مرحوم د نا چیز مشفق ترهٔ، سخر اود ورکوټی والی اُستاد اومالی جانی نیکئی ئے راسره کړے وے حتّی دا چه خپله لخت جگر ئے په نکاح راکړے وه - اود مسئلے تا ئید ئے راله کړے وُو او مفید ے مشورے به ئے راکولے. د دوی په وفات زهٔ د یو دیر مشفق او لوئی رهبر نه محروم شوم. د دوی تلل د خپلوانو د پاره عموماً او ناچیز د پاره خصوصاً د یو لوئی سوری نه محرومه کیدل وُو. جنازه پرے احقر اوکړه. مولانا د مدرسه امینیه دهلی نه فارغ شوے عالم وُو. مجاهد، مبلغ، حاجی، مؤحّد، متّبع، متّقی، ذاکر تالی قرآن، مصلی کثیر الصّیام او د لغویاتو نه پرهیز کوُنکے وُو. د سخاوت خاوند مهمان نواز، د سفری مکرو خیرخواه او نهایت متواضع وُو. د غیر محارمو زنانو نه ستر کے پټوُنکے او بُرد بارهٔ، حلیم الطبع انسان وُو. د ترخو د مدارسے رکن او د فسق فجور رسوماتو او بدعاتو نه متنفره وُو. ۱۴۰۳ھ کښے د شیخ القرآنؒ پنځ پیړ نه د شوال دورهٔ تفسیر کړے وه. هغوی سنه هُم ورکړے وُو. په دغه سفر کښے ورسره مولانا صاحب هُم وُو. د هغهٔ په وفات قلمبند شوی اشعار و یو غوګړی.

اُونښکے ے څاڅی نه اُودریږی ❊ چه د لا لا صاحب سفر را په یاد کړمه
ستا اخری سفر کښی مے یاد دی ❊ څوچه ژوندے یم دُعا به درته کړمه
خُدائی دے نصیب حوریه غلمان کړه ❊ هُم دے نصیب شه د جنّت بُنکلی باغونه

د والد محترم وفات

د دوی وفات ۲ بجے ماز یگر په ورځ د اتوار ۱۳ ذی الحجه ۱۴۰۴ھ د ۷۶ کالو په عُمر کښے د شپږو ورځو بیمارئی نه پس اُوشو اود درد (برین) په وجه ئے د حدیثِ پاک په موجب شهادت نصیب شو. جنازهٔ او تکفین د سُنتو مطابق د مولانا صاحب په لاس د نورو برادرانو په موجودګئی کښے اُوشو د دوی په وفات هُم مولانا صاحب ته دیره لویه صدمه ملاؤ شوے وه. محکه چه څامنو کښے دوی مشر وُو او تولے ذمه واریئے په دوی راغلے. د دوی په بارهٔ کښے مولانا صاحب په خپله فرمائی. "جناب والد صاحب په علماؤ دیر غیرت کولو او د خپل لاس محنت ئے خوښولو حتّی دا چه بیماری هُم د خپلو پټوُد خدمت نه شروع شوه. جناب والد صاحب پخوا د انګریزانو مقابله کښے د لیکنډی مهمند وغیره غازی کړے وه او دغه دوه کښے ے هُم د روسیانو مقابله کښے څوځو محله جهاد کښے ټهولیت کړے وُو. او د مجاهدینو سره ئے دیره مینه محبّت ساتلو دوی په خپله ابائی مقبره کوانی کښے دفن شو. د دوی په وفات د هغه وخت د مولنا صاحب د ټیلے شوے یو خو مصرعے.

د دادا جی وفات غمژن کړم ❊ خلق گمان د لیونی په ما کوینه
په ژړا زارمه حیران یم ❊ محکه یتیم شوم زما زړهٔ کوی دردونه
اوچے به اُونښکے زما څنګ شی ❊ مادی لیدلی د دادا روستی حالونه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دوالد ے صاحب وفات

والدہ محترمہ دَ ډیرے مُودے نه په مختلفو بیمارو بیمارہ وہ۔ په دے دوران کښے به کله صحت مند شوہ۔ اوکله به بیا دَ بیماری حمله اُوشوہ۔ اخر دَ پنجشنبے په شپه ۲۱ ذوالقعدہ ۱۴۲۴ھ سره بجے تقریباً دَ ماسخوتن دَ مانځه دَ پاره ے تیمم شروع کړو۔ یو ضرب ے اوکړو اودبل ضرب سره ے داعی اجل ته لبیک اووئیلو۔ ددوی وفات هُم دَ مولانا صاحب ذ پاره یوه لویه صدمه وہ۔ لکه چمپله فرمائی۔ " دَ والدے محترمے صدمه دَ ترهٔ جناب مولانا عبد الجلیل صاحب او والد محترم اونورو خپلوانو نه ځکه زیاته په احقر دہ چه هغوی نه احقر ځُدا اُوسیدو او داخودَ نرخو او توحید اباد دَ سکونت دور کښے یو ځائی وہ۔ نو دَ اُرام، مونځ، درس ځائی خالی شو۔ دَ بچی لفظ سره اوس کوُلو مزه او شفقت مادری نه محرومه شوم۔ مرحومه دَ دُنیا نه لاړه خو باقیات صالحات ے باقی دی دَ والدے محترمے په وفات یو څو مصرعے :

دَ دُنیا فانی ژوندون دے	اخر ببیلتون دے خیل خپلوانو ځُدا کوینه
دَ والدے وفات غمژن کړم	ډیرے دردمند کړم څکه اُوښکے تویُومه
زمونږه اعمال ښکلی نصیب کړے	هغے له ورکړے پکښے ښکلی بنهٔ اجرونه

دَ مولانا صاحب موجوده دور کښے دریے علاقی ورونږه مولانا سید جلال صاحب او مولانا محمد طاهر فارغ شوی او حاجی موسیٰ خان دی چه اوس په پاخهٔ عمر دور حدیث کوی او دوۀ اعیانی ورونږه جناب مولانا محمد اسمٰعیل نائب خادم مدرسه او محمد ابراهیم صاحب دی چه مجذوب حاله دے۔ او دوه سکه خویندے او خلور علاتی خویندے ژوندی دی۔ باری تعالیٰ دِ ورله په عُمر کښے برکت راچوی اُمین۔

— په سنه ۳۰ کښ شُمۀ علاتی خور او په سنه ۳۳ مشر اینځو وفات شوے دے

دَ عُلماءِ باجور سره تعلقات

دَ مولانا صاحب تعلق اگرچه دَ جماعت اشاعة السنة سره دے لیکن چونکه دوی د اخلاص او لِلّٰهیت مجسمه دی۔ عُلماء پوهیږی چه دَ دوی رَد هم په اخلاص مبنی او دَ اغراضو نه پاک وی نو په دے وجه دَ دوی ذات دَ یو جامع او متفق علیه عالم دے او قبول عُلماء ورته دَ احترام په نظر گوری او خپلو مجالسونو ته راغواړی۔ اگرچه اکثر عُلماء دَ مولانا په تلمذ کښے هُم راغلی دی۔ په باجور کښے دَ بدعاتو، شرکیاتو رَد دَ پاره کوششونه دَ هیڅ یو عالمی او عُلماء نه پټ نه دی۔ دَ باجور مشرانو وفات شوی علماء حق ته به دوی وروستی نظر کوُلو۔ او هغوی به دَ دوی سره ډیر شفقت کوُلو۔ او دَ موجوده عُلماءِ کرامو تعلق دَ جنازو، ختم القرآن او دَ خبر دَ موجوده درس نه معلومیږی۔

دَ حضرت شیخ القرآنؒ وفات

دَ دوی سره چه دَ مولانا صاحب کوم تعلق وو هغه تاسو اُولوستل نو دَ دوی په وفات هُم دوی ته ډیر غم رسیدلے وُو لکه چمپله فرمائی " دَ حضرت علامة الزمان عمدة الاقران شیخ القرآن والحدیث سیدنا ومرشدنا وشیخنا وفات خبر مم چه واوریدو نو په ځائی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کیناستم او انا للہ وانا الیہ راجعون مې اوویل د هغه حالت پته باری نه ده چه څومره خفګان وو. خو انسان نه توفیق الله ﷻ ورکوی ورنه د زړه د چاودو موقعه وه. مولنا صاحب په دغه وخت کښے په چله کښے وو چه تشکیل ئے بلوچستان نه شوے وو. د ظهیر القرآن په شان کښے که دا شعر اولیکم نو مبالغه به نه وی ۔ ؎

هیهات لا یاتی الزمان بمثله ٭ ان الزمان بمثله لبخیل

د مولانا صاحب اساتذه کرام

د مولنا صاحب د قرآن د استاذانو ذکر شوو نه علاوه کوم چه مقدمه تفسیر فتح الرحمٰن کښے ذکر دی. بعض مشهور استاذان دا دی. حضرت مولنا محمد مظفر شاه صاحب هزاروی رحمہ اللہ، حضرت مولنا عبد الواسع صاحب پشاوری رحمہ اللہ، حضرت مولنا فضل احد صاحب شاپلین رحمہ اللہ، حضرت مولنا حسن الابرار چکیسری رحمہ اللہ، حضرت مولنا حبیب الرحمٰن صاحب باجوری رحمہ اللہ، حضرت مولنا فضل حق صاحب کوهستانی حفظه الله، حضرت مولنا محمد حنیف صاحب سواتی حفظه الله، حضرت مولنا محمد عبد الحی صاحب نورستانی حفظه الله وغیره کوم چه د دوی کتاب "التذکرة لاوقات التعلم واسماء الاساتذه" کښے لیک دی.

د مولانا صاحب یوځو معروف تلامذه

د مولنا صاحب د افغانستان د مختلفو علاقو طلباء کرامو او په پاکستان کښے د صوبه سرحد او بلوچستان او صوبه سندھ د ډیر طلباء مستفیض شوی دی. نو زما د ذهن مطابق کوم تلامذه چه درس کوی. د هغوی نه څه معروف تلامذه دا دی. حضرت مولنا عبد المتین صاحب پهاتک، حضرت مولنا روح الامین صاحب چمرکنډ، حضرت مولنا عبد العزیز صاحب چمرکنډ برادر مصنف حضرت مولنا اسمٰعیل صاحب توحید آباد ترخو، حضرت مولنا عبد الرحمٰن صاحب کبری، حضرت مولنا عبید الله صاحب ایراب، حضرت مولنا صلاح الدین صاحب بیلوټ، حضرت مولنا سمیع الله صاحب بارکام، حضرت مولنا عبد الحق صاحب کواټی، حضرت مولنا جمشید صاحب ارنګ باډو، حضرت مولنا فضل معبود صاحب پیښور، حضرت مولنا عمران صاحب کبری، حضرت مولنا حضرت یوسف صاحب دمه دوله، حضرت مولنا قائد شهداء باجور لیاقت صاحب، حضرت مولنا قاری رحمت الله صاحب باندره، حضرت مولنا عبد الغنی صاحب لوئی سم، حضرت مولنا سردار صاحب مهمند، حضرت مولنا عصمت الله صاحب شیکل، حضرت مولنا شیر الله صاحب ترخو اوبو، حضرت مولنا جمال الدین ابن حضرت مولنا میاں حیاء الدین صاحب مخی، حضرت مولنا عثمان الدین صاحب تهرکره، حضرت مولنا مفتی محمد صبین صاحب کراچی، حضرت مولنا ولی محمد صاحب لوئی سم، حضرت مولنا محمد طیب صاحب برنګ، حضرت مولنا عبد العزیز صاحب برنګ، حضرت مولنا عبد الجبار صاحب داګی، حضرت مولنا محمد جمیل صاحب مردان، حضرت مولنا عبد الهادی صاحب هلمند، حضرت مولنا

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

منیب الرحمٰن صاحب ہد خشان، حضرت مولانا عبدالخبیر صاحب ترکستان، حضرت مولانا عبدالرحمٰن شہید نورستانی حضرت مولانا عبدالحق صاحب دیر، مولانا متی عبداللہ صاحب چارمنگ، حضرت مولانا سعید الرحمٰن صاحب گبری، حضرت مولانا یوسف صاحب کوانی، حضرت مولانا سیّد محمود صاحب خورچینی، حضرت مولانا تاج محمد صاحب کتکوت، حضرت مولانا کفایت اللہ صاحب کوانی، حضرت مولانا محمد یوسف صاحب گبری، حضرت مولانا احسان اللہ صاحب تاکحط، او ابن عمّہ راقم الحروف ابوحسان عبدالسبحان ظہیر ترخو، حضرت مولانا تاج محمد صاحب انبار، حضرت مولانا خورشید احمد صاحب پاتک، حضرت مولانا عبید الرحمٰن صاحب جار، حضرت مولانا محمد طاہر صاحب ماندل، حضرت مولانا عبدالرحمٰن صاحب لغری، حضرت مولانا علی محمد سنگار، حضرت مولانا عبداللہ صاحب رباط، حضرت مولانا ہدایت اللہ صاحب خار، حضرت مولانا عاشق اللہ صاحب نوشہرہ وغیرہ وغیرہ۔ داخو "شت نور ہزار" وو ورنہ دَ دوئی تلامذہ یہ زہ گونودی دَ ھغوئی معلومات دسند القران او سند الاحادیث اخستلو نہ معلومیږی او دَ ښار یہ درس کښے چہ غومرہ عُلماء کرام مشران شاملیږی نو ھغوئی ھُم دَ دوئی یہ شاگردانو کښے شامل دی۔

صفاتِ کمالات او معمولات

مولانا صاحب جامع الصفات شخصیت دے کوم صفات، ھمت او استقامت چہ

اللہ دوی لرہ ورکړے دے ځوک دَ ھغوی ثانی یہ اوس زمانہ کښے نشتہ۔ لږے او نزدے دَ بیمارتیوس، دَ ملګرو یہ غم او خوشحالئی کښے شریکیدل۔ دَ خپلوانو، شاګردانو، عوامو دَ رُتبے مطابق لحاظ کول۔ دَ تعلیم تدریس، وعظ و ارشاد نہ علاوہ ملګری یہ خپلو علاقو کښے پروګرامونہ منعقد کوی او دوی پروګرام تہ حاضریږی داسے یوہ ورځ نہ وی مګر دَ دوی ځنے پروګرام کښے شمولیت وی۔ دَ توحید اوښرک یہ بیان کښے جبل الاستقامۃ دَ "لا یخافون لومۃ لائم" صفت حامل د قران کریم ترجمہ او مطالب یہ داسے عام فہم انداز کښے بیانوی۔ چہ ھر عام وخاص ترینہ مستفیض کیږی۔ دغہ رنګ دَ مضامینو استحضار، دَ سورتونو، ایتونو مینځ کښے ربطونہ، دَ تکلفاتو نہ ځان لرے ساتی۔ دَ ریا نمود نہ لرے، پہ طبیعت کښے نہایت سادګی، کلہ چہ خبرہ یا بیان کوی نو یہ نہایت فصیح اوصفا لیتو کښے خبرہ کوی۔ دَ نورو دَ ژبو دَ الفاظو نہ پاک اوصفا خوراک ئے سادہ البتہ سیلمنو لہ قدرے تکلف کوی۔ دَ دُنیا دارو، سرکاری خلقو نہ لرے زیادہ تروقت ئے پہ تدریس مطالعہ تصنیف و تالیف کښے تیریږی۔ ما سخوتن نہ پس مقامی خلقو تہ درس پہ جُمعہ کښے یوځل دَ خار درس ورکوی عُلماؤ تہ۔ عارف باللہ کامل متبع سُنت چہ ځوک ئے یوځل پہ مجلس کښے کینی نو بار بار دَ ہغہ اتلو خواھش مند کیږی۔ خطیب عظیم مدرس مناظر، اُستاذ العلماء، داعی توحید وسُنت دَطریقت او شریعت مجمع البحرین۔ پہ علم وعمل، فضل وکمال، زھد وتقوٰی، صورت و سیرت کښے نمونۂ سلف، دَ جامعہ تعلیم القران باني دَ تبلیغی جماعت کارکن۔ دَ جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنّۃ دَ مجلس شوریٰ رکن۔ دَ جامعہ تعلیم القران شیخ القران وشیخ الحدیث۔ دَ جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنّۃ باجور ناظم اعلیٰ ہے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اللہ تعالیٰ دا ستے صفات ورکړیدی چه په خپل ذات کښے یو انجمن دے۔ غرض دَدُنیا اودین تولے خوبیانے اللہ تعالیٰ ورکړی دی۔ وَلیس علی اللہ بمستنکر ان یجمع العالم فی واحد۔ مصداق دی۔

تصنیفات وتالیفات

دَ درس وتدریس، وعظ او ارشاد، خطابت او امامت، دعوت وتبلیغ، تنظیمی نظم ونسق، دَمدرسے دَ انتظام او اهتمام او دَکور کلی وطن دَ مصروفیاتو باوجود دوی په تصنیفی او تالیفی میدان کښے کرانقدر کتابونه لیکلی دی۔ په هره زمانه کښے چه کومه فتنه راوچته شوے دہ۔ دَ هغے دَ مرکوبئی دَپاره مولنا تصنیف کړیدے دَ زمانهٔ طالبئی نه دَ دوی دَ تصنیف وتالیف شوق وُو۔ او روستو دورکښے بیا دے کښے ترڅو راغله۔ دَ دوی په تصنیفاتو کښے بعض تصانیف ډیر مشهور ومقبول دی۔ لکه الهام الرحمٰن فی حل مشکلات القرآن، تفسیر فتح الرحمٰن (ترجمه وتشریح) رَدِّ بدعات وغیره اکثر کتابونه مطبوع دی۔ اوځنے غیر مطبوع هم شته۔ تهول لاندے ذِکر کوُلے شی۔ و باللہ التوفیق۔

(۱) الهام الرحمٰن فی حل مشکلات القرآن (۲) التعلیق الصحیح علیٰ مشکوٰة المصابیح (۳) رد بدعات (اردو/پښتو) (۴) انعام الرحمٰن فی تفسیر اصول القرآن (۵) غایة الاصلاح لمنکرات النکاح (۶) تحفة الاحباب فی عصمة الانبیاء وحفاظة الاصحاب (۷) اسلام میں عورت کا مقام اور موجوده انتخابات (۸) تحفة المجاهدین (۹) هجرت اونصرت (۱۰) جهاد فی سبیل اللہ (۱۱) دَجهاد اِعلان (۱۲) الخطبة الاستقبالیة (۱۳) اصول الجهاد لدفع اهل الشرک والالحاد (۱۴) تحفة الفقیر لمجاهدی جموں وکشمیر۔ (۱۵) دَکفر خو بنوُل کفردے (۱۶) تفسیر فتح الرحمٰن پښتو (ترجمه وتشریح)

او غیر مطبوع دادی: (۱۷) فیض الودود علیٰ سنن اَبی داوٗد (۱۸) التنبیه الضروری۔ (۱۹) المسک الشذی علیٰ مقدمة الترمذی (۲۰) تحفة الباجوری لمن اراد ان یتبصر فی الصحیح للامام البخاری (۲۱) زما مستعار ژوند (۲۲) خیر المسالک فی احکام المناسک۔

اولئک اٰبائی فجئنی بمثلهم ٭ اذا جمعتنا یا جریر المجامع

تحریر و ترتیب

ابن عم المصنف ابوحسان عبدالسبحان ظهیر

خادم درس وافتاء جامعه دارالعلوم تعلیم القرآن توحید آباد ترخو

باجوڑ ایجنسی پاکستان۔ ۹ / ربیع الثانی ۱۴۲۹ھ

۱۵ / مئی ۲۰۰۸ء

(۲۳) هدایة المخلصین (۲۴) مسائل اربعین (۲۵) اتمام الحاجة علیٰ سنن ابن ماجة۔ (۲۶) التعلیق الاحسن علیٰ ارشاد السنن (۲۷) هدایة السالکین تعلیق ریاض الصالحین

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

پیش لفظ
او
باعثِ تحریرِ مقدّمہ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ○ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ○ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ○ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ○

اَمَّا بَعْدُ! بنده حقیر پُر تقصیر د قرآن حکیم ترجمه او مختصر تفسیر شروع کړے وُو د تیرشوی کال نه او سکاله چه کله تعلیمی کال ختم شو او ختم د بخاری شریف او جلسهٔ د دستار بندی وشوه نو د حرمینو شریفینو د سفر اراده کړم وه۔ او مسوده مکمّل شوے نه وه۔ د زړهٔ تمنّا رم وه چه د سفر نه مخکښ مخکښ پوره شی۔ الله کریم او رحیم په خپلے مهربانئ سره دُوه درّے ورځے د سفر نه مخکښ تکمیل ته وُرسوُله او ورسره ورسره د جناب کاتب ابُوطلحه گلزار احمد حفظهُ اللهُ الصّمد د څوُ ارلسو پاڼو لیکلو شوُو تصحیح هم وشوه۔ د کُل په ورځ ۲۳ د جولائی ۲۰۰۷ء موافق ۹ د رجب المرجب ۱۴۲۸ھ د ما سپښین موٹر نه بعد سفر شروع شو، شپه پیښور کښ وشوه۔ بیا پنډئ کښ وقفه وشوه او ما زیګر د سه شنبے په ورځ پرواز وشو۔ د چارشنبے په شپه ۲۵ جولائی (۱۱ رجب المرجب) سره د دوارد اهلیو نه راته د عُمرے سعادت الله تعالیٰ نصیب کړو او د بیتُ اللهِ العتیق په دیدار مو سترګے یخے او ارمانونه پوره شو۔ د لسُو شپو نه بعد د مدینے منوّرے سفر اوشو او مسجدِ نبوی او حرمِ نبوی او گنبدِ خضرا او نور مقاما تو مقدّسه ؤته حاضری وشوه: او زاړهٔ یادونه تازه شو، د څلورو شپونه بعد الوداع په غمژن زړهٔ او په ژړا ژړا سره وشوه او بیرته حرم مکی شریف ته واپسی وشوه او د ذوُ الحلیفے نه بیا د عُمرے کولو

(م ایڈیشن درسِ پارہ عمّ ۱۴۲۸ھ کا آغاز ۱۴۲۸ھ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سعادت اللہ تعالیٰ رانصیب کړو۔ فَالْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ۔ الحاصل حمـا دِلی تمنا وه چه دَتفسیر دَپاره یَوه مقدمه هم ولیکم حُکمچه په تفسیر کښ مخکښ دَاسی اصطلاحکانے اوموضوعکانے دی چه مبتدیان به پرے نۀ پوهیږی اوپه مقدمه کښ به دَهغے ذِکر اوشی نوروستو تفسیر کتلو کښ به په هغوی څۀ اشکال نه راځی ؛ خوداسفر عجیبه سفر دی، په المسجد الحرام کښ دَطواف ذکر، تلاوت، مونځونو اودَ بیت اللہ شریف دَدیدار شوق دی : اوپه المسجد النبوی کښ دَدرود سلام، ذکر تلاوت، مونځونو اوگنبدِ خضراء ته دَکتلو اوحاضرئ شوق دی اوواقعی دایولوئے سعادت دے۔ اللہ تعالیٰ دِحمـا اودَ بټولو مسلمانانو باربار همیشه دَپاره نصیب کړی : خوبیا هم داکارونه انفرادی دی، دَځان دَنفع دَپاره دی اودَدے اُمّت ذمه داری اجتماعی ده : كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْاٰنَ وَعَلَّمَهٗ : خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَّنْفَعُ النَّاسَ : بَلِّغُوْا عَنِّيْ وَلَوْ اٰيَةً : نودَ اللہ تعالیٰ په اِمداد م په ۳/۳۰ بجے دَچارشنبے په ورځ ۲۵ جولائی ۲۰۰۵ء سوافق ۱۱ رجب المرجب ۱۴۲۶ھ شروع وکړه اومقدمه په اُولسو ورځو کښ ولیکله شوه اوبرابر وخت م ورته فارغه کړه : چونکه وخت هم کم وُو : اوکتابونه راسره هم موجود نه وُو نودَخپل بل تصنیف "انعام الرحمٰن" نه م خلاصه خلاصه مضامین راواخستل اودَمقدمے شکل م ورله ورکړو : خوسره غلطی چه پکښ وی اللہ تعالیٰ دِے راته معاف کړی اوحمـا دامقدمه دِے دَنا چیز دَسعادت دَدارینو ذریعه وګرزوی۔ او اللہ تعالیٰ دِ دامقدمه اوتفسیر په عوامو اوخواصو کښ دَاستفادې اوافادې دَپاره مقبول وګرزوی۔ امین۔ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ۔

باقی دَتفسیر دَنوم په باره کښ ذهن ته دِیرنومونه راغلی وُو اودَملګرو دَسوال په جواب کښ به ما ویلے چه دَپښتنو په ژبه کښ مختصر تفسیر لیکم۔ نن م اللہ رَبُّ العزت په زړه کښ دا نوم واچولو " فتح الرحمٰن فی ترجمة القرآن وتفسیر الفرقان " ځکه چه "فتح الرحمٰن" دَشاه ولی اللہ رحمہ اللہ دَتفسیر نوم دے چه په فارسی ژبه دے، اومختصر دے : شیخ القرآن رحمہ اللہ په ډیر صفت بیانوُلو اوما ترینه هم ترجمه اوتفسیر کښ اَخذ کړے دے۔ بل داچه زمونږ دَ بټولو شیوخو رحمهم اللہ دَ قرآن کریم اودَاحادیثو سَند هم حضرت شاه صاحب ته رسیږی اګویا هغوی "استاذ الکل" دے۔ نوما ناچیزه هم دا ترجمه اومختصر تفسیر دَهغوی دَکتاب په نوم مسمّٰی کړۀ۔ اللہ تعالیٰ وے دَهغوی دَتفسیر پشانے بلکه زیات مقبولیّت ورکړی۔ (آمین)۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَلْحَمْدُ لِلّٰہ ﷻ دَ اذان خانے خوات مخامخ رکن حجرِ اسود او بیت اللہ شریف ته دَ جُمیع دَ مانځه په انتظار کښ ناست یم او خپل لیک پاتے ته رَسَوُم۔

غرض نقشے است کہ از ما یاد ماند ✤ کہ ہستی را نمی بینم بقائے
مگر صاحب دلے از روئے رحمت ✤ کند در حال درویشاں دُعائے

اِنْ اُرِیْدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِیْقِیْٓ اِلَّا بِاللّٰہِ ۚ عَلَیْہِ تَوَکَّلْتُ وَ اِلَیْہِ اُنِیْبُ ۝

پہ آخر کښ د بعض هغو کومو چه حضرت سیدنا ابراهیم او سیدنا اسماعیل علیهما الصلوٰة والسلام دَ خانه کعبے دَ جوړولو په موقعه کړے وو: رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ۝ وَتُبْ عَلَیْنَا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ ۝

وقت ۱۰/۱۲ بجه، ۱۰ اگست ۱۹۵۰ء بمطابق ۲۷ رجب المرجب ۱۳۶۹ھ ✤
الاحقر محمد عبد الجبار الباجوری غفرلہٗ ولوالدیہ ولمشائخہ ولجمیع المؤمنین ✤

فضیلت دَ قرآنِ حکیم

دَ اللہ تعالیٰ په خپلو بندګانو باندې احسانات دی چه شمیر لے دَ بندګانو دَ وسع نه بهر دی: سورۃ ابراهیم ۳۴ او نحل ۱۸ کښ فرمائی: وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰہِ لَا تُحْصُوْهَا ۔ "که شمارئ تاسے نعمتونه دَ اللہ تعالیٰ نو طاقت دَ شمارلو ئے نه لرئ۔" منجمله دَ اللہ تعالیٰ دَ لوئے نعمتونو نه دادی چه رحمان ذات (۲۷ ۱۰) سورۃ رحمٰن "په رحمة للعالمین رَسُوْلٌ" (۲۱ انبیاء) دَ رحمت کتاب (سورۃ یونس ع۵) مؤمنانو دپاره لارښود دے۔ دَ بخاری حدیث دے رَسُولِ اکرم صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی: خَیْرُکُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْاٰنَ وَعَلَّمَهٗ: (مشکوٰۃ ص۱۸۷) "چه غوره او بهترین ستاسے نه هغه څوک دی چه ایزده کوی قرآن لره او تعلیم ئے کوی نورو ته۔"

اداب

دَ قرآن دَ لوستلو او ایزده کولو چیر اداب دی: څنے ترینه دادی:
① اول کښ اَعُوْذُ بِاللّٰہِ او بِسْمِ اللّٰہِ الخ لوستل۔ وګورئ معارف ص۴۵: ② اوځنے دادی چه اَودس بےئ وی او مسواک به ئے وهلے وی وګورئ اتقان ص۳۸) او بے اَودسه به لاس نه وروړی۔ سورۃ واقعه ع۱۹: بناء په یو تفسیر باندې: لَا یَمَسُّهٗٓ اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ ۝ چه نه ځمسه کوی دے لره

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مکدر پاک خلق: ③ څنګه وادی چه د لوستلو په وخت کښ به ورته غوږ ښدی: د کورئ اعراف ۲۰۴: وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوْا لَهٗ وَاَنْصِتُوْا: ④ او څنګه اداب ئے وادی چه تدبر به پکښ کوی. سورۃ ص ۲۹ کښ دی. لِيَدَّبَّرُوْٓا اٰيٰتِهٖ چه سوچ او فکر وکړی دوئی په ایتو نو دے کښ ٭

تعرّیف د قرآن کریم، او اَسماء، او حِکمت د نزول دَدے

زمونږ د اُستاذانو رحمہم اللہ طریقه داده چه د قرآن کریم د تفسیر او ترجمے شروع کولو په وخت کښ مخکښ تعرّیف د قرآن حکیم: (۲) نومونه د قرآن پاک او (۳) حکمت د نزول د قرآن کریم: د قرآنِ پاک نه پیژندګوی: "آفتاب آمد دلیل آفتاب" لکه اَحقر "انعام الرّحمٰن" کښ تفصیلی ذکر کړی دی. تعریف ئے ۱۹۲ سورۃ شعراء نه شروع شوے دے: فرمائی: وَاِنَّهٗ لَتَنْزِيْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝ نَزَلَ بِهِ الرُّوْحُ الْاَمِيْنُ ۝ الخ "او یقیناً دا قرآن نازل کړے شوے دے د رب د مخلوق تو نه، راتلے کړی په دے روح الامین په زړۀ ستاپانډ۔" او نومونه ئے ډیر زیات دی، اَحقر "انعام الرحمٰن" کښ ۷۷ ذکر کړی دی: لکه یونوم بقرہ ۲ کښ دے: هُدًى لِّلنَّاسِ: او حِکمتونه د نزول د قرآن مجید ډیر زیات دی، د انسانی طاقت د احاطے نه بهر دی: اَحقر په "الانعام" کښ اووه څیرې څیرې حکمتونه د نزول ئے ذکر کړی دی. منجمله د سورۃ ابراهیم اول سر وکورئ: نوم دے کتاب ئے ذکر کړے دے، بیا تعریف هم دے او حکمت د نزول هم ذکر شوے دے: كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ الخ "دا عظیم الشان کتاب دے چه راليږلے دے مونږ ته تاته چه راوباسے ته خلقولره د تورتمونو نه رنړا ته:

اُصولُ القرآن

پوهه شه چه اُصول مُهمّه د قرآن حکیم الله دی چه هر روستنے د مخکنی دپاره تائید کوونکے دے: (۱) توحید: (۲) رسالت: (۳) صداقت د کتاب: (۴) ایمان په اخرت: چه دا سوابق (اولنی) دی او په دے پسے لواحق (پیوسته حشلور نوردی: (۱) جهاد فی سبیل الله: (۲) انفاق فی سبیل الله: (۳) تنظیم: (۴) اداب: اداب دپاره د تنظیم دی او تنظیم دپاره د انفاق:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

او انفاق دِیارہ دجہاد اوجہاد دِیارہ دَاخت او ایمان پہ اُخرت دِیارہ دَ تصدیق دَ کتابُ اللہ اود اوِیارہ دَ تصدیق دَ رَسُول اللہ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ اَوھغوی لپارہ لی شوی دی پہ وحدانیّت دَ اللہ تعالیٰ باندِ ۔

توحید

توحید اللہ تعالیٰ پہ ذرہ کښ یو کنرل، نړۍ خُلہ ویل (معارف ص ۱۳۹ ج ۱) ۔ پہ شرح مقاصد ص۳۱ کښ دی داعتقاد دُعَدم الشریک فی الألوھیۃِ وَخواصِھا، چہ توحید عقیدہ ساتل دی دَدے چہ دَاللہ تعالیٰ ملګرے (شریک) پہ اُلوھیت اودَدے پہ خواصو کښ نشتہ ۔" دَ توحید وضاحت پہ تعریف دَ شرک سرہ رازی ځکہ چہ دائے ضد دے، اومشہورہ خبرہ دہ: وَ بِضِدِّھا تتبین الاشیاء: پہ ضد دَدے سرہ واضحہ کیږی شیونہ ۔

دَ شرک تعریف

شرک پہ لُغت کښ حصہ دارئ تہ ویلے شی، لکہ راغب اصفہانی رحمہ اللہ "مفردات ص۲۶۱" کښ فرمائی چہ شرکت اومُشارکت دَ دُوُو ملکونو خلط کولو تہ وائی اوشرعہ کښ ثابتول دَ صفا تو مخصوصہ دَ اللہ تعالیٰ دی غیر خدائے تعالیٰ لرہ ۔ (مآۃ مسائل ص۱۰) ۔ دَغہ شانے شاہ اسحاق رحمہ اللہ پہ صفحہ ۹ باندِ ھم لیکی چہ شریک سرہ زَوَل غیر دَ خدائ تعالیٰ لرہ دَ اللہ تعالیٰ سرہ پہ کارسازئ کښ یاپہ استحقاق دَعبادت کښ۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمائی چہ دَ شرک" معظم" غټ قسمونہ دُوہ دی: یو اعتقادی اوبل فعلی: دَ اعتقادی لوئے لوئے قسمونہ څلور دی: یو شِرک فِی العلم: دوئیم فی الدعاء: دریئم فی التصرف: څلورم فی العبادۃ: او دَ فعلی غټ قسمونہ دُوہ دی: یو دَ خان نہ حلال حرامول: دوئیم نَذر لِغَیرِ اللہ۔ تفصیل لے دادے ۔

اَلشِّرکُ فِی العِلم

شرک پہ علم کښ دادے چہ عقیدہ وسائی پہ دے باندِ چہ اللہ تعالیٰ نہ غیر بل څوک پہ مَا کَانَ وَمَا یَکُوْنُ او پہ پتو اوبنکارہ وُ پشان دَ اللہ تعالیٰ پوھیږی یغیر دَ وحی او الہام نہ ۔ دامسئلہ چہ علمِ غیب خاصّہ دَ باری تعالیٰ دہ بل څوک غیبدان نشتہ پہ کنرو ایتونو ثابتہ دہ: یو جامع ایت کریمہ دَ قاعدے پہ شکل دَ سورۃ نمل ۶۵ دے: قُلْ لَّا یَعْلَمُ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الْغَیْبَ اِلَّا اللّٰہُ، وَمَا یَشْعُرُوْنَ اَیَّانَ یُبْعَثُوْنَ ۝ ژباړہ چہ ئے پوھیږی ھغہ څوک چہ پہ اسمانونو اوزمکہ کښ دی پہ غیبو باندِ لاکن یواللہ تعالیٰ پرے پوھیږی اودوی نۍ پوھیږی چہ کلہ بہ بیا راپورتہ کولے شی ۔

اَلشِّرکُ فِی التَّصَرُّف

داعقیدہ ساتل دی چہ دَاللہ تعالیٰ نہ پرتہ ھم مالک دَ نفع اوضرر او تصرف نشتہ پہ دے عالم کښ یعنی دَ اسبابو نہ اوچت: سورۃ یونس ۱۰۷ کښ ارشاد دے: وَاِنْ یَّمْسَسْکَ اللّٰہُ بِضُرٍّ فَلَا کَاشِفَ لَہٗ اِلَّا ھُوَ، وَاِنْ یُّرِدْکَ بِخَیْرٍ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهٖ يُصِيْبُ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۝
"کچھ ہ ورسوی تا ته الله تعالیٰ څه ضرر نو لنشته لرے کوئ دغے لرہ مګر یو الله تعالیٰ، او کچھ ورسوی تا نه څه خیر نو لنشته واپس کوئ فضل دهغه لرہ څوك، ورسوی الله تعالیٰ فضل خپل لرہ چا لرہ چه ئے خوښه شی او الله تعالیٰ بخښونکے رحم کوئ دے ۔

اَلشِّرْكُ فِي الدُّعَاءِ

دا دیته ویلے شی چه یو انسان عقیده لری چه د الله تعالیٰ نه سوا بل څوك څما غیبي چغه یعنی بے د اسبابو ظاهرو اوری، کوم اسباب چه الله تعالیٰ بند کا نو ته ورکړیدی: سورۃ الفاطر ۱۴ کښ ارشاد دے: اِنْ تَدْعُوْهُمْ لَا يَسْمَعُوْا دُعَآءَكُمْ ۚ وَلَوْ سَمِعُوْا مَا اسْتَجَابُوْا لَكُمْ ۭ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُوْنَ بِشِرْكِكُمْ ۭ "کچھ راوبلئ تاسے هغوی نه اوری بلنه ستاسے اوکه بالفرض واے وری نو قبولتیا نشی کولے تاسے لرہ: اوبه ورځ د قیامت به انکار وکړی په شرك ستاسے باندے۔

فائده :- دے آیت کریمه کښ ئے د غیر الله چغے ته شرك ویلے دے

اَلشِّرْكُ فِي الْعِبَادَةِ

دا عبارت دے د دینه چه یو انسان دا عقیده لری چه د الله تعالیٰ نه پغیر هم بل شے د عبادت (بندګئ) حقدار شته ۔ سورۃ الانعام ۷۱ کښ ارشاد ربانی دے: قُلْ اِنِّيْ نُهِيْتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ (الآیة) : "وایه یقیناً ځه منع کړے شوے یم د دے نه چه عبادت وکړم د هغه کسانو چه تاسے بلئ سوا د الله تعالیٰ نه ۔

سے انعام ۱۲۱ ۱۲۵

شِرْكِ فِعْلِيْ

د دے څخه قسمونه دوه دی: یو اَلتَّحْرِيْمُ لِغَيْرِ اللّٰهِ: چه عقیده لری د حرامولو د هغه چه حلال کړی دی الله تعالیٰ: سورۃ مائده ۸۷ کښ ارشاد دے: يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحَرِّمُوْا طَيِّبٰتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ ۝: "اے ایمان والو! مه حرامولئ پاکیزه هغه شیونه چه حلال کړی دی الله تعالیٰ تاسے لره اوتجاوز مکوئ د حد نه یقیناً الله تعالیٰ نه مینه نسا تی د تجاوز کونکو سره ۔

بَلْ قِسْمُ النَّذْرِ لِغَيْرِهٖ تَعَالٰى

دا عبارت دے د دے نه چه معین کړی یو شے د مال، فصل، حیوان او یا عبادت نه په نوم د غیر الله باندے اوداعقیده لری چه هغه مالك د نفع او د ضرر دے، که وفا وکړم نو په مال او اولاد کښ زما برکت اچوی او که وفا او نکړم نو بیا تکلیف او ضرر راړسوی: سورۃ بقره ۲۷۰ کښ ارشاد دے:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَآ اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ "او هغه شے حرام کړے شوے دے چه اواز پورته کړے شی په هغهٔ باندې د پاره د تقرب د غیر الله" د دے دواړو په مقابله کښ دٗوه حکمونه درست دی: یعنی کوم شے چه د الله تعالیٰ د پاره مقرر کړے شوے دے هغه پوره کړی. سورة الحج ۲۹ کښ فرمان دے: وَلْيُوْفُوْا نُذُوْرَهُمْ "پوره والے د وکړی دوی په نذرونو خپلو: اوبل اَلشَّخْرِيْمُ لِمَا حَرَّمَ اللّٰهُ: چه الله تعالیٰ کوم شے حرام کړے دے هغه حرام کړل. سورة المائدة ۹۶ کښ فرمائی: وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا: "او حرام کړے شوے دے پتاسے بنکار د اوبے څوپورے چه یئ تاسے احرام کوونکی ✣

د مشرکانو اقسام

شرک چه په چا کښ وی هغهٔ نه مشرک ویلے شی او د مشرکانو کښ اقسام دی ځکه چه معبودان ئے ډیر او مختلف دی لاکن لوئے لوئے قسمونه یکښ څلور دی:

① اَلْمُشْرِكُوْنَ بِالْعِبَادِ الصَّالِحِيْنَ

د شیخ القران رحمه الله نه په العرفان ص۱۸ کښ نقل شوی دی چه د شرک د نوح علیه السلام د قوم وُوچه د نیکانو نه مجسمے ئے جوړے کړے وے او تبرک ئے پرے حاصلولو. سورة نوح ۲۳ کښ د "وَد، سُواع، یغوث، یعوق او نسر" نومونه ذکر شوی دی: بخاری شریف (ص۷۳۲ ج۲) کښ راځی چه دا نومونه د نیکانو نوښتو کانو وُوچه د شیطان په لمسون ئے شکلونه جوړ کړے شوی وُو. کله چه مشران مړ کا شو علم اوچت کړے شو نو عبادت ئے شروع شو: الهام الرحمٰن ص۲۰۵ نه آخر کښ د حوالے ذکر کړی دی هلته ئے تفصیل وکوری ✣

② اَلْمُشْرِكُوْنَ بِالْكَوَاكِبِ

حضرت شیخ القران رحمه الله فرمائیلی دی: هرڅه مشرکون "بالکواکب" دی نوٗ هغه کسان دی چه عقیده د تصرف لری په ستورو کښ او دوی ته صَابِئُوْن ویلے شی او دوی وائی چه ستوری تاثیر کوونکی دی په عالم کښ: او دوی دا هم عقیده لری چه نیک بختی د انسان او بد بختی د هغهٔ د ستورو نه معلومیږی لکه نن صبا دا عقیده د نجومیانو هم ده: (العرفان ص۲۶). دا دویم قسم شرک دے چه په انسانانو کښ د پیدا کیدو راغلے دے: سورة الانعام ۷۶ تا ۷۸ کښ راځی د حضرت سیدنا ابراهیم علیه الصلوٰة والسلام په واقعه کښ چه هغوی د ستوری، او د سپوږمئ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اونمر په باره کښ وفرمایل چه وا رَبُونه حُمَا نشی کیدے او په آخر کښ ئے هغوی ته مشرکان ویلی دی: فَلَمَّا اَفَلَتْ قَالَ يٰقَوْمِ اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ۝ کله چه نمر پریوته نو وے فرمایل اے قومه حُما! حُه بیزاره یم د هغونه چه تاسے ئے د الله تعالیٰ شریکان جوړوئ."

③ اَلْمُشْرِكُوْنَ بِالْمَلٰٓئِكَةِ

دا قسم شرک په صابئینو او د حضرت ابراهیم علیه السلام په قوم او مشرکینو د عربو کښ موجود وُو، او په هغه فلاسفو کښ چه د ملائکو علیهم السلام په باره کښ عقیده لرله سائی چه دا تدبیر کونکی د عالم دی. قرآن کریم کښ د دوی رَد په کفر و طریقو سره راغلے دے: منجمله دا آیاتِ کریمه دے. سُورۃ سبا ع۲ کښ فرمائی چه: کله را جمع کړی الله تعالیٰ دوی لره غونه بیا به ووائی ملائکوته "ایا دوی تاسے لره عبادت کولو نو ملائک علیهم السلام به ووائی: سُبْحٰنَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُوْنِهِمْ "چه پاکی د ده تا لره، ته زمونږ د امدادی یے سوا د دوی نه."

④ اَلْمُشْرِكُوْنَ بِالْجِنِّ

کفارو او مشرکانو په د جنّاتو (پیریانو) په حقله دا لوهیت عقیده ساتله او په هغوی په ئے پنائی حاصلوله او په مصائبو کښ به ئے ورته چغے وهلے، او عبادت به ئے ورله کولو. "انعام الرحمٰن" کښ د کنز البیتونه د دوی په تردید کښ ذکر شوی دی بیو ترینه دا دے: سورۃ الجن ع۱ کښ ارشاد دے: وَّاَنَّهٗ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوْهُمْ رَهَقًا ۝ "او یقیناً شان دا دے وه یوکه ډله د سړو د انسانانو چه پنائی به ئے حاصلوله په څه سړو د پیریا نو انو نو زیات کړے وُو هغوی دوی لره سرکشی.

د یهودیانو بیان

قرآن مجید کښ چه څنګه د مشرکانو، صابئینو رَد ذکر کوی نو دغه شانے د یهودو، نصاراؤ او منافقانو تردید هم کوی. دغه وجه نه تولے چلے د کفارو مشرکانو دی خو نومونه او قومونه ئے جُدا دی. لهٰذا د مشرکینِ عرب په مناسبت د دغو دلو ذکر هم مناسب کړم: حضرت شیخ القرآن رحمه الله په "العرفان ص۳۶" کښ فرمایلی دی: حاصل ئے دا دے چه یهود په عربو کښ اوسیدهٔ او اکثر د باهر نه راغلی وُو او په مختلفو ملا قو کښ خواره کشوی وُو لکه حِمیر، او بنی کنانه، او بنی حارث، او کندهٔ، او بنی قریظه، او بنی قینقاع، او مدینه منوّره کښ "بَیْتُ الْمِدْرَاس" مدرسه جوړه کړے وه او د تورات ترجمانی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

به ئے مربوته کوله او هغوی ته به ئے وعظ کولو، تردے چه "اوس او خزرج" به ورله د اولاد نذر منلو، د قرآن پاک چه پیر وسورتونو کښ دد وی ګنړ قبائح ذکر شوی دی، ددے دپاره چه مؤمنان د هغوی د غلطو عملونو صفتونو نه ځان بچ وساتی. بطور مثال سورة نساء ع۱۵ نه اولس قبائح ددوی ذکر دی: يَسْئَلُكَ أَهْلُ الْكِتٰبِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتٰبًا مِّنَ السَّمَآءِ الخ: "سوال کوی ستا نه اهل کتاب چه راوړے په دوی باندے کتاب (په یوځل)." شاه ولی الله رحمه الله فرمائی چه ددے ځائے نه الله تعالیٰ رد د شبهو د یهودو کوی. انشاء الله تفسیر کښ به نور تفصیلی قبائح ددوی ځائے په ځائے وکورئ او نشاندهی به ئے اوشی چه دا د یهودو قباحتونه دی ٭

د نصاریٰ و بیان

داهغه کسان دی چه دد ین د عیسیٰ علیه السلام او د انجیل د اتباع دعوی کوی او اکثر ددوی نه امیان دی، په کتاب هم پوهیږی نه. ددوی رد هم باری تعالیٰ په ګنړو سورتونو کښ کړے دے. منجمله سورة نساء ع۱۷ کښ فرمائی: يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ وَلَا تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيْحُ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهٗ: "اے کتاب والو! زیاتے مکوئ په دین خپل کښ او مه وایئ په الله تعالیٰ باندے مګر حقه وینا. یقیناً عیسیٰ حوئے د مریم علیهما السلام رسول د الله تعالیٰ دے او کلمه د هغه." شاه صاحب رحمه الله په دے ځائے هم فرمائی چه ددے ځائے نه الله تعالیٰ رد د نصاریٰ وکړی ٭

د منافقانو بیان

څلورمه ډله چه قرآن حکیم ئے په سخت تردید کوی منافقان دی کوم چه دهوکے کوی د الله تعالیٰ سره او د رسول الله ﷺ سره او د مؤمنانو سره، او داپه دے اخت کښ پیدا شوی دی او دا سخت دشمنان د مؤمنانو دی ځکه چه دشمنی ددوی پنځه ګونه وه او خباثت ئے زیات دے او د نبی اکرم ﷺ په دور کښ دوی په مدینه منوره او چاړچاپیره کښ اوسیدل. چونکه دوی زیات ضرر رسولی وو او اسلام ته نوسزائے هم سخته وه. سورة نساء ع۲۵ کښ ارشاد دے: إِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ: "یقیناً منافقان په لاندنی طبقه کښ به وی د اور نه." منافق په دوه قسمه دے: عملی او اعتقادی: د منافقانو په رد کښ سورة منافقون مستقل سورت راغلے دے، او نور سورتونو کښ ئے هم قباحتونه دی خصوصاً د سورة توبے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دریمه حصه دَدوی په قباحتونو مشتمله ده : دَحضرت شیخ القران رحمہ اللہ دَ ارشاد مطابق څه دیرہ شپیته خباثتونه ذکر دی . تفسیر کښ هم ذکر راروان دے ۔

دَمشرکانو عقائد او اعمال

دَکفارو او مشرکانو دَ بیان نه بعد دَهغو بعض عقائد او بنهٔ اعمال هم ذکر کولے شی ، تفصیل ئے "انعام الرحمٰن" دَ "ص۸۱" نه وګورئ : په سورۃ یونس ۳۱ کښ دَهغوی عقائد ذکر کولے شی ، فرمائی : قُلْ مَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْاَرْضِ اَمَّنْ يَّمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُّخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُّدَبِّرُ الْاَمْرَ : "ووایه څوک درکوی تاسو ته دَبره اوَدَ بنکته نه آیا څوک واګ لاندے غوږونو اوَدَ سترګودی اوځوک راوباسی ژوندی له دَمړی اوَدَ راوباسی مړه دَژوندی نه او څوک تدبیر دَ کارونو کوی نو وبه وائی چه الله تعالیٰ : فَسَيَقُوْلُوْنَ اللّٰهُ ، او دَ نبو عملونو ذکر سورۃ التوبۃ ۱۹ کښ راځی ، اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَآجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَوٗنَ : "ایا ګرځولی تاسے خرو بول دَ حاجیانو او اباد ول دَ جمات عزتمند پشان دَ (ایمان) دَهغه چا چه ایمان لے راوړے دے په الله تعالیٰ اوپه ورځ روستنئ او جهاد ئے کړے دے په لار دَ الله تعالیٰ کښ : نه دی برابر ؛

الحاصل : اصل کښ شرک دَدوی انکار دَ توحید نه وُ لکه سورۃ ص ۵ کښ رازی : اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَّاحِدًا ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ "ایا ګرځولی دی اپیغمبر ګ نه خدایانو له صدو کاریګر ، یقیناً دا بو شے ډیر عجیبه دے" اوبل ئے شفاعت قهری منلو ، لکه ۱۱ یونس کښ راځی : وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُوْلُوْنَ هٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ ۔ اوبندګی کوی دوی سوا دَ الله تعالیٰ نه دَهغوچه نه ضرر رسوئے شی دوی ته او نه نفعه او وائی دا سفارشیان زمونږ ه دی په دربار دَ الله تعالیٰ کښ ۔" امام رازی رحمہ اللہ لیکی چه دوی دَ نیکا نو مجسمے جوړے کړے وے : اودا ئے عقیده وه چه کله ئے دوی تعظیم وکړی نو دوی لره سفارش کوی په دربار دَ الله تعالیٰ کښ اوبیا اخوا لیکی ، وَنَظِيْرُهٗ فِيْ هٰذَا الزَّمَانِ اشْتِغَالُ كَثِيْرٍ مِّنَ النَّاسِ الخ : "چه نظیر ئے په دے زمانه کښ مشغولیدل دَ پیرو خلقو دی په تعظیم دَ قبرونو دَ نیکا نو په دے عقیده چه کله ئے دوی تعظیم دَ قبرونو وکړی نو هغوی دَدوی سفارشیان جوړیږی" انعام الرحمٰن او الهام الرحمٰن وګورئ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عنوانات دَمسئلے دَتوحید

چونکہ دا اَهمه مسئله ده نو الله تعالیٰ وله په خپل کلام پاك کښ ګڼ عنوانات په بیلو بیلو الفاظو سره ذکر کړی دی چه مسئله ښه واضحه اوخلاصه شی :
① په لفظ دَعبادت سره، وګورئ بقره ۲۱ : ② په لفظ دَتسبیح سره : وګورئ ۱۷ حدید : ③ په عنوان دَحمد سره، ۱ فاتحه : ④ په الوهیّت سره، ۱۶۳ بقره : ⑤ په برکت سره : ۱ سورة ملك، ⑥ په مُلك سره : ۱۸۹ ال عمران : ⑦ په دُعا سره : اعراف ۵۵ (وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ) ۔

دَمُشرکانو په توحید باندِ اعتراضونه

چونکه اَصلی مسئله .... دَقرآن حکیم مسئله دَتوحید ده، په دے وجه دَدے دَنه مثلو دَپاره کافرانو قسما قسم حیلے، بهانے، شبهے به کولے، لکه حوامیم کښ دَهغوی ۔ ۱۱ شبهات او دَهغو جوابات په تفسیر کښ وګورئ ۔ إنشاء الله تعالیٰ رابه شی ۔ شیخ القرآن رحمه الله په "سمط الدرر" کښ ذکر کړی دی او "العرفان" کښ هم دَهغوی نه نقل شوی دی : دلته هم دَیوشمیر شبهو ذکر کولے شی :
① إتباع الآباء : دَتوحید په مقابله کښ دوی وسیلے چه مونږ تابعداری کوو دَهغه چه پلاران خپل موږ ته موندلی دی : وګورئ، بقره ۱۷۰، مائده ۱۰۴، زخرف ۲۳ ۲۴ او نور : ② مشرکانو به دَخپل شرکی فعل دپاره په الله تعالیٰ باندې دروغ ویل : اعراف ۲۸ وګورئ : ③ دا به ئے هم ویلے چه : اتخذ الله ولدا : الله تعالیٰ نازګولی نیولی دی : بقره ۱۱۶ ۔ ۱۱۷ کښ ئے په یوځو طریقو سره جواب شوے دے : ④ قیاس فاسد به ئے کولو نو الله تعالیٰ فرمائی : فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْأَمْثَالَ : "پس مه بیانوئ الله تعالیٰ لره مثالونه : یقیناً الله تعالیٰ په هرڅه پوهیږی اوتاسے نه پوهیږئ : (النحل ۷۴) : ⑤ هغے په ګمان پسے به تلل : سورة یونس ۳۶ کښ ارشاد دے : وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا : "اوتابعداری نکوی زیات دَدوی نه مګر ګمان : بیا اخوا الله تعالیٰ فرمائی : اویقیناً ګمان دَحق په مقابله کښ دَهیڅ شی فائده نه ورکوی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دوٴیم اَصل : صداقت دَرَسُول ﷺ دے

قرآنِ حکیم کښ دَرَسُول اللہ ﷺ صداقت په کاملے طریقے سره ذکر شویدے دَپارہ دَدے چه دَمنکرینو څخه عُذر پاتے نشی او دَدے دَپارہ مستقل سورتونه نازل شوی دی لکه سُورۃ والضحیٰ او سُورۃ الانشراح ۔ انشاء اللہ تعالیٰ به تفسیر کښ به دا موضوع ګوری چه دلته کښ صداقت دَرَسُول ﷺ دے : بطور مثال سورۃ بقرہ ع۱۳ ، سورۃ اٰل عمران ع۴ ، سورۃ نسآء ع۱۳ کتلے شئ ۔

شُبہات دَکُفارو

څنګه چه دَمشرکانو په توحید باندِ اعتراضونه وُو نو دغه رنګه به نبی اکرم ﷺ به ځم شبہات کول : منجمله ترینه دا دی : ① دَهغوی تکذیب ښائے کولو : شبهه سره دَ جواب نه : ع۱۵ اٰل عمران کښ وګورئ : ② لیونے به ئے ورته ویلو : وګورئ حجر ع۱ : ③ ساحر او کذاب به ئے ورته ویلو : وګورئ سورۃ ص ع۱ : ④ فرمایشی معجزے ښائے ترینه غوښتلے : دَسُورۃ اسراء ع۱۰ نه وګورئ : په اخر کښ ارشاد دے : قُلْ سُبْحَانَ رَبِّیْ هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ۝ : ⑤ استهزاء ښائے ورپسے کولے : وګورئ انبیاء ع۳ : ⑥ کله به ئے ویلے چه دا څوری باندِ زارونو کښ ګرزی : وګورئ فرقان ع۱ : انعام الرحمٰن : او تفسیر کښ ئے تفصیل دے ، نور اعتراضونه به ئے هم کول ۔

دَرِیم اَصل صَداقت دَقرآنِ پاک دے

اودا اَصل پخپله قرآن حکیم په ګڼو طریقو سره واضحه کړے دے : " آفتاب آمد دلیل آفتاب " سُورۃ اقرأ کښ اولنے حکم او اولنئ وحی په لوستلو دَقرآن راغلے ده : کله چه نبی اکرم ﷺ غارِ حرا کښ تشریف فرما وُو ۔ سُورۃ القدر کښ عظمت دَقرآن دے ۔ سُورۃ المزمل ع۱ کښ ترغیب په لوستلو دَ قرآن ورکړے شوے دے او سُورۃ المدثر کښ حکم په تبلیغ دَقرآن پاک شویدے اِنشاءَ اللہ تفسیر کښ به دا موضوع او اَصل ځائے په ځائے ګوری ، انتظار ئے کوئ ۔

په قرآنِ پاک دَکُفارو اعتراضونه

دَمشرکانو ګڼ شمیر اعتراضونه په قرآن کریم باندِ وُو ، او دَهغوی جوابونه باری تعالیٰ ذکر کوی : بَعض ترینه دادی چه قرآن پاک تر ښے اَسَاطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ ،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دَ دروغو قصے دَ پخوا نرویلے: وګورئ انعام ع۲۵: (۲) کلمه بنے ویلے: اِنْ هُوَ اِلَّا اِفْكٌ افْتَرٰىهُ الخ چه نه وے دا قرآن مګر دروغ دی چه جوړ کړی ئے دی دَ ځان نه: وګورئ فرقان ع۴: (۳) کلمه بنے ویلے چه په یوځلے پرے وَلے نه وے نازل شوے لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَّاحِدَةً ؛ وګورئ فرقان ع۱۴: (۴) کلمه بنے ویلے: اِنَّمَا يُعَلِّمُهٗ بَشَرٌ ؛ "یقیناً ښوونه کوی دَ ته یو انسان" (ع۱۴ نحل)؛ (۵) کلمه بدے ویلے چه دا سے کتاب په مونږ ه هم نازل کړو - الله تعالیٰ ارشاد کوی، وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ: "او څوک وے غټ ظالم دَ هغه چا نه چه وائی زړه چه نازل به کړم په مثل دَ هغه چه نازل کړی الله تعالیٰ:" وګورئ انعام ع۱۴: اِنْشَاءَ اللّٰه تفسیر کښ به دغه شیے اوجوابونه دَ هغو مطاعنو کړئ - او انعام الرحمٰن هم وګورئ ۞

څلورم اصل ایمان په آخرت

دا دَ ټولو آسمانی کتابونو څخه اصولی مسئله ده او قرآن حکیم په مختلفو طریقو سره ذکر کړے ده او اکثر ځے بطور تمثیل او څرګندے سره ذکر کوی: سورة الحج ع۸ کښ فرمائی: وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً الخ: "چه وینے به ته زمکه اوچه نو کله چه راولیږو مونږ په دے باندے اوبه حرکت وکړی او پرسیږی بیا په ع۱۴ کښ فرمائی وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَا وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُوْرِ ۝ "او یقیناً قیامت راتلونکے دے شك پکښ نشته اویقیناً الله تعالیٰ به دوباره راژوندی کړی هغه څوک چه په قبرونو کښ دی:" په دے باندے مستقل سورتونه راغلی دی، لکه الزلزال: او القارعة: شو ۞

دَ کفارو دَ آخرت نه انکار

کفارو، مشرکانو به قیامت هم نه منلو چه دا دَ عقل نه بعیده خبره ده: او په دے به ئے قسمونه کول، او ضدی عنادی تپوسونه به ئے کول. بطور مثال وګورئ سورة مؤمنون ع۸ ۸۳: قَالُوْٓا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ۝ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ۝ : وائی دوی ایا کله چه مونږ مړه شو، او شو مونږ خاوره او هډوکی ایا مونږ به دوباره راژوندی کوڅے شو، یقیناً وعدے کړے شوے وے مونږ سره دَدے اوپلارانو زمونږ سره ځه دی دا مکرد دروغو قصے دَ پخوا نو - په سورة اعراف ع۱۸ کښ راځی: يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰىهَا: "تپوس کوی دوی ستانه دَ قیامت په باره کښ چه کله بنے دی قائمیدل دَ" پیار و ستونو باری تعالیٰ په کښ نږو طریقو سره جوابونه کوی: تفسیر کښ راروان دی: په سورة الملك کښ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دی : وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۝ " او وائی دوی کله به دی دا وعده د قیامت کجرے یئ تاسے ږشتونی" بیا په ۲۵ کښ جواب دے ۔

الفائدة

داخلور د کرشوی اصول أصلی اصول دی اوددی ته "سوابق" محکمی ویلے شی. قران پاک کښ کله مرتب ذکر کړلے شی او کله غیر مرتب او دا د قران کریم تفنن دے : وګورئ سورۃ بقرہ ۲۱ کښ توحید دے : يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ : بیا په ۲۳ کښ صداقت د رسول ﷺ او صداقت د قرآن حکیم دے : وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا الخ : او بیا په ۲۴ او ۲۵ کښ تخویف اُخروی او بشارتِ اُخروی دے ۔ (۲) سورۃ الطلاق ۸ کښ تخویف اُخروی (یعنی بیان د قیامت) دے : بیا په ۱۰ کښ صداقت او رسالت دے نو په اخری آیت ۱۱ کښ وحدانیت ذکر دے : (۳) سورۃ سبا ۱ کښ توحید، په ۳ کښ اثبات د قیامت، په ۴ کښ صداقت د قران دے او (۴) سورۃ تغابن ۱ کښ توحید، ۸ کښ رسالت ۷ کښ قیامت، ۸ کښ صداقتِ قران دے ۔

پنځم اصل جهاد فی سبیل الله دے

جهاد په اصل کښ د محکمی څلورو اصولو دیارلسو د اشاعت او خورولو ذریعه ده جهاد لغوی معنی سره کوشش او محنت کولو ته ویلے شی لکه مجمع البحار ص ۶۲۳ کښ راځی : هُوَ الْمُبَالَغَةُ واستفراغُ ما فی الوسعِ والطاقةِ من قولٍ وفعلٍ، "چه د کوشش کولو دی اوخرچ کولو د هغه قوت دی چه په وسع او طاقت کښ د انسان وی کړه ویناوی اوکړه فعل" سورۃ لقمان ۱۵ آیت کښ په لغوی معنے سره ذکر دے : اوشرعاً تعریف ئے ملا علی قاری رحمہ اللہ کړے دے ، فرمائی : وشرعاً بذل المجهود فی قتال الکفار مباشرةً اومعاونةً بالمال او بالرای اوبتکثیر السواد اوغیر ذلک : (مرقاۃ ص ۲۶۴ ج ۸) : "او په شرعے کښ خپل پتول طاقت د کفارو په جنګ کښ صرف کولو دی کړه په نفس سره دی اوکړه معاونت کولو سره دی په مال سره یا په رائے سره دی یا په کلے زیاتولو سره دی یا غیر دے نه دی" : شیخ القران نور اللہ مرقدہ فرمائی : والقسمُ المعظمُ منها هو القتالُ فی سبیل الله : "چه لوئے قسم د دغو نه جنګیدل دی په لاره د الله تعالیٰ کښ ۔ (العرفان ص ۶۳) ۔

د جهاد اقسام

حافظ ابن قیم رحمہ اللہ زاد المعاد (ص ۱۰۶، ۱۰۷) کښ د جهاد دیارلس قسمونه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذکر کړی دی : حاصل ئے داوے چه څلور مرتبے د جهاد النفس دی : او دوه مرتبے د جهاد الشیطان سره دی : او څلور مرتبے د جهاد الکفار والمنافقین سره دی : او درے مرتبے د جهاد د ظالمانو او خاوندانو د بدعتونو او منکراتو سره دی : بیا د تفصیل نه بعد فرمائی ، فهذه ثلثة عشر مرتبة من الجهاد ومن مات ولم یغز ولم یحدث نفسه بالغزو مات علی شعبة من النفاق : "پس څوک چه مړ شو او غزا ئے ونکړه او نفس ته ئے په غزا باندې دعوت هم ورنکړو نو مړ شو دے په یوه شعبه د منافقت باندې" (د حدیث متفق علیه دے ۱) وګورئ مشکوٰة ص ۳۳۱ ج ۲ ✧ حاصل دا چه لوقسمونو واشو : ۲ - ۲ - ۳ - ۳ = جمع : ۱۳ - د انعام الرحمٰن د ط نه تفصیل وګورئ : احقر غفرله ئے په "تحفة الفقیر" او "اصول الجهاد" کښې هم ډیر لس واړه قسمونه د زاد المعاد نه نقل کړی دی ✧

فائده :- قرآن پاک کښې کله لفظ د جهاد عام ذکر کوی : لکه نمونے انعام الرحمٰن کښې ذکر دی : یو آیت کریمه دا دے : یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوْۤا اِلَیْهِ الْوَسِیْلَةَ وَجَاهِدُوْا فِیْ سَبِیْلِهٖ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ (مائده ۳۵) "اے ایمان والو ! ویره وکړئ د الله تعالیٰ نه او ولټوئ هغه ته وسیله او جهاد وکړئ په لاره د هغه کښې دے د پاره چه تاسے کامیاب شئ" او کله د قتال فی سبیل الله خاص ذکر کوی : دے په باره کښې هم ناچیز لکه "انعام الرحمٰن" کښې تحریر کړی دی - یو ترینه سورة بقره ۱۹۰ کښې ارشاد دے، وَقَاتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ الَّذِیْنَ یُقَاتِلُوْنَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا اِنَّ اللّٰهَ لَا یُحِبُّ الْمُعْتَدِیْنَ ۝ : "او وجنګیږئ په لاره د الله تعالیٰ کښې د هغه کسانو سره چه جنګیږی تاسے سره او تجاوز مکوئ د حد نه یقیناً الله تعالیٰ محبت نسائی د تجاوز کوونکو سره ✧

شپږم اصل انفاق فی سبیل الله دے

دا یو قسم د جهاد نه (یعنی مالی جهاد) دے لاکن زمونږ د شیوخو رحمهم الله مستقل اصل ذکر کړے دے حکمه چه بناء د قتال فی سبیل الله د مال په خرچ کولو سره ده : تفسیر کښې به د ترغیب الی الانفاق موضوع او دعوی ځائے په ځائے ګوری ، او "انعام الرحمٰن" کښې خو ښه تفصیل دے ، خصوصاً سورة الحدید کښې ترغیب دے په پنځو طریقو سره - شیخ القرآن رحمه الله په "سمط الدرر" کښې د هغو وضاحت کړے دے : په سورة بقره ۲۶۸ کښې ترغیب دے خرڅ کولو پاکیزه او حلال مال نه : فرمائی : یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْفِقُوْا مِنْ طَیِّبٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّاۤ اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ (الایة) "اے ایمان والو ! خرچ وکړئ د پاکو هغو مالونو نه چه کمائی دی تاسو او د هغه څه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

چه راویستلی دی سونبر ه تاسولره د رمکے نه: "سورة منافقون ع کښ رتښه ده هغه چا لره چه د انفاق نه منعه کوی، هُمُ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ لَا تُنْفِقُوْا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوْا الخ: "دوی هغه کسان دی چه وائی خرڅ مکوئ په هغوچا چه په نزد د رسول الله ﷺ کښ دی، دے دپاره چه خواره شی د خوا د هغه نه ۔

اُووم اصل تنظیم دے

دا د جهاد او انفاق سره تعلق لری، د دے مقصد دا دے چه مؤمنانو لره په خپل مابین کښ منظم اوسیدل پکار دی: په دے کښ څو اهم مباحث دی:

① تهذیب الاخلاق :- یعنی د مؤمن مجاهد د تربینلې صفات: او دا په سورة بقره ع۱۴ کښ ذکر دی: پنځه د عقیدے سره او پنځه د نور و اندامونو سره تعلق لری او ټول لسل ذکر شوی دی:

② السیاسة المدنیة :- د ملک د امن اصول او سورة بقره کښ د دے دپاره خلور احکام ذکر دی، د ظالم نه بدله واخلئ: ع۱۷۸: مثال په قانون شرعی تقسیم کړی ع۱۸۰: د روژے ونیسئ دپاره د ارتباط د نفس ع۱۸۳ نه: منعه شئ د رشوتونو ورکولو نه: وکورئ ع۱۸۸:

③ تدبیر المنزل :- یعنی د کورد جوړښت احکام چه هغه سورة بقره کښ د ع۲۱۵ نه تر ع۲۴۱ پورے اتلس ذکر شوی دی: د تفسیر په خلاصه کښ به راشی او شیخ القرآن رحمه الله به ورته د لطیفے په طور د محبت تعویذ ویلو۔

④ د تاسیس الجماعة اصول :- او دا خلور دی: اول عقیده کا بریو کوی: وکورئ ال عمران ع۱۰۲: دوئیم قانون به قرآن وی ع۱۰۳: دریئم ارکان به فعال وی ع۱۰۴: خلورم او مال به لګوی په جماعت: وکورئ ع۱۱۴ ال عمران او پنځم قانون د جماعت د حفاظت دپاره دے چه اغیار به رازدار نه جوړوی او د دے لسل نقصانات دی: وکورئ د ع۱۱۸ نه ال عمران: انشاء الله تفصیل بئے تفسیر کښ وکورئ:

⑤ پنځم احکام د رعیت دی او دا سورة نساء کښ شپاړس ذکر شوی دی: تفصیل بئے په اولے حصے د سورة نساء کښ معلوم کړئ۔

⑥ شپږم احکام سلطانیه د راعی او رعیت په مابین کښ احکام: سورة نساء دوئیمے حصے کښ الله ﷻ ذکر دی:

⑦ اُووم د امیر صاحب اطاعت: سورة نساء ع۹۵ کښ الله تعالیٰ فرمائی، يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ: "اے د ایمان خاوندانو! اطاعت وکړئ د الله تعالیٰ او اطاعت وکړئ د رسول او

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

د خاوند انود مشرئ ستاسے نه ؛ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی (ص ۵۱۸) : چه ظاهره داده (والله اعلم) چه دا ایت عام دے په ټولو اولی الامر کښ که امراء دی او که عُلماء دی : البته خلاف شرع کار و نو کښ اطاعت نشته : لا طاعة لمخلوق فی معصیة الخالق ؛ (قرطبی ص ۲۹۰ ج ۴) ؛

اتم اصل اداب دی ۴

اَدب ویلے شی استعمال د هغه شی ته چه محمود وی، ستایلے شوے وی، قول وی او که فعل، اویا ویلے شی عمل کولو ته په بنو اخلاقو باندِ او چا ویلے دی چه د بنو کارونو سره اودریدلو ته ویلے شی : و قیل التعظیم لمن فوقك و الرفق بمن دونك ؛ (مرقات ص ۴۵ ج ۹) ۔ د بنڈئ شیخ رحمہ اللہ په "جواهر ص ۳۱۱ کښ دا شعر ذکر کړے دے : ؎

بے ادب تنہا نہ خود را داشت بد ❊ بلکہ آتش در ہمہ آفاق زد

په دیکښ هم یو څو مباحث دی ؛ (۱) د جماعت د حفاظت اداب : او دا اوګ دی په سورة الحجرات کښ ذکر دی : تفسیر کښ وګورئ ؛ (۲) د جهاد د پاره د امیر ضرورت : سورة بقره ۲۴۶ نه د طالوت صاحب واقعه په دے ذکر شوید ه ؛ شیخ القران رحمہ اللہ به فرمایل دورانِ درس کښ ؛ چه اديانو مستمره و نه جهاد لاندے د حکم د یو امیر نه دے) یعنی د مجاهدینو به یو امیر وی ، دا نه چه کور کښ به کوږ ګے وی : د امیر د انتخاب طریقه هم دغه واقعه کښ ذکر ده : او د امیر اخلاق ۱۵۹ ال عمران کښ دی : فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ (الآية) ؛ "پس په سبب د مهربانئ د الله تعالیٰ نرم شوے ته دوی ته او که چرے وے ته پوچ ژبے ، سخت زړے نو خامخا خوارګ شوی وے دوی لتانه " دغه رنګ امیر به خائن نه وی، وګورئ ال عمران ۱۶۱ : امیر به معلم وی د قران او د سنت ، وګورئ ۱۶۴ ال عمران :

(۳) مؤمنان به د شورئ پابند وی او امیر به د ملګرو نه مشوره اخلی : د سورة شورئ ۳۸ نه تر ۴۳ پورے د مؤمنانو نو ګ نر صفات ذکر شوی دی : اوڅم صفت ئے دا دے : وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى بَيْنَهُمْ : "چه کار د دوی به مشورے والا وی په مینځ د دوی کښ : او په سورة ال عمران ۱۵۹ کښ امر راغلے دے : وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ : او مشوره کوه د دوی سره په اهمو کارونو کښ ؛

(۴) د جماعت ارکان به درے قسمه وی ؛ شیخ القران رحمہ اللہ به دورانِ درس کښ په سورة المزمل کښ دا بیانولو ؛ چه یو قسم به عالمان وی د قران درس به کوی : فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ : دویم قسم به تاجران وی مال به په جهاد لګوی :

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاٰخَرُوْنَ يَضْرِبُوْنَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُوْنَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ : او درېیم قسم به مجاهدین دفاع کونکی وی د جماعت ۱ ملکرو خپلونه : وَاٰخَرُوْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ :

فائدہ :- دا آیته اصول دی د قرآن حکیم چه پطور خلاصه عرض کړے شو، دغه دے د پاره چه د تفسیر په مطالعه کښ اسانی وی: او د تفصیل د پاره د احقر کتاب "انعام الرحمٰن" کتلے شئ چه د کوم نه دا خلاصه زیر تحریر شوه ٭

بروز پنجشنبه ۹/۳۰ سعودی وقت غرفة اقامت، بالمسفلة: مکة المکرمة ۲۱ اگست ۲۰۰۶ء - ۱۹ رجب المرجب ۱۴۲۸ھ
نظر ثانی ۲۱ اگست ۲۰۰۶ء - ۲۳ رجب المرجب ۱۴۲۸ھ المسجد النبوی المدینة المنورة ٭

د دعوے او د ثمرے بیان

پوهه شه چه د هر سورت د پاره یو مقصد وی چه ټول سورت پرے راغونډیږی او دغه مقصد ته دعوی د سورت او موضوع ویلے شی څنګه چه د هر علم د پاره موضوع وی نو چه دلائل پرے روسته ذکر کولے شی نو دغه دعوی د سورت وی او چه څنګه ترینه دلائل وی نو بیا ورته ثمره ویلے شی. انشاء الله تعالیٰ تفسیر کښ به دا څنګه ځای په ځای ګورئ ٭

فائدہ :-(۱): کله د سورت دعوی یو وی لکه چه د سورۃ اخلاص دعوی توحید ده : (۲): کله دوه وی لکه د سورۃ نمل : غیبدان یو الله تعالیٰ دے ع۶۵ ، سلامتیا ورکړلو والا یو الله تعالیٰ دے ع۵۹ : (۳) کله درے وی لکه د سورۃ اعراف : زیږیدل مړ تلل او قرآن او رسول ع۱ : اتباع د ما انزل الیکم : وکړئ ع۱ توحید ع۱۹ : (۴): کله څلور وی لکه سورۃ بقره ع۳۱ کښ توحید ، ع۱۹ کښ صداقت د رسول علیه السلام ، ع۱۹ کښ قتال فی سبیل الله ، ع۲۵ کښ انفاق فی سبیل الله ٭

د دعوو اقسام

د سورتونو د دعوو ګڼ اقسام دی : انعام الرحمٰن کښ د "ص۱۵۳" نه د شپږ ویشتو دعوو ذکر شوے دے تفصیلاً لے هلته وګورئ دلته "مشت نمونه از خروار" عرض

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کوم ۱: ۱: دعوی د توحید ۲ بقره ۲: ۲: صداقت د رسول ﷺ سورة ضحی ۱ ۲ ۳: ۳: صداقت قرآن ۲ اقرأ ۱: ۴: اثبات د قیامت ۳ سورة القیمة ۱: ۵: قتال فی سبیل الله ۱۹ بقره ۱: ۶: انفاق فی سبیل الله ۴ حدید ۱: ۷: د جماعت جوړیدو اصول ۱۲ ال عمران نه: ۸: آداب او امور انتظامیه د ۱۲ حجرات نه: وغیره وغیره ✧

د ثمر و مثالونه

۱: ۱: وګورئ سورة یونس ۱: ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ: ۲: سورة انعام ۱۰۲: ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوْهُ: ۳: سورة مؤمنون ۱۰۲: فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ ۝: ۴: سورة عنکبوت ۱۰۲: قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ: او: ۵: سورة مؤمن ۱۰۲: فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۝ او: ۶: سورة یونس ۱۰۲: سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ۝: ۷: سورة جاثیه ۲۲: وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ: وغیره: (وسبحت اذا جعتم) ✧

د دلائلو بیان

پوهه شه چه دعوے چه ثابتیږی نو د هغوی د پاره د دلائلو ضرورت وی خکه هر عقلمند پوهیږی چه په خالی دعوی کولو څه نه ثابتیږی څو پورے چه پرے دلیل ذکر شوے نه وی او چونکه الله تعالیٰ د چا عذر او بهانه نه پاتے کوی نو له دے وجے نه قرآن پاک کښ ئے دلائل ذکر کړی دی، کله عقلی وی، کله نقلی، کله وحی وی، او کله حلف: او قرآن پاک کښ د دلائلو نه تعبیر په "آیات" سره شوے دے: وګورئ سورة انعام ۱۰۵ ✧

عقلی دلائل

عقلی دلائل په دوه قسمه دی: ۱: عقلی محض: ۲: عقلی اعترافی: عقلی محض دیته ویلے شی چه عقل سلیم ئے منی او مقدمات ئے د مقابل په نزد مسلم وی: او تعرض پکښ اعتراف ته نه وی: او اعترافی دیته ویلے شی چه خصم ئے منی او اقرار او اعتراف پرے کوی صراحةً: او یا سکوت پرے کوی نو گویا که سکوت ئے په دغه خائے کښ دلیل د رضا وی: د اول مثالونه: سورة نحل ۳ کښ راځی: خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ "پیدا کړی دی الله تعالیٰ اسمانونه او زمکه د پاره د اظهار د حق، اوچت دے د هغه نه چه دوی ئے د الله تعالیٰ سره شریکوی" په ۴ کښ فرمائی: خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ۝ "پیدا کړی الله تعالیٰ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

انسان د نطفے نه نوناخاپه وے جهگړالو ښکاره وے ۰

فائده:- سورة انعام کښ ۲۵، سورة نحل کښ ۲۲، سورة رُوم کښ ۱۷ — دلائل عقلیه دی: تفسیر کښ ئے بیان راروان دے: شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل چه دوه قسمه دلائل عقلیه په قرآن کښ ویردی: یو دا چه د هرشی پیدا کولو والا الله تعالیٰ دے لکه ذکر شو: دریم داچه عالم به هرشی الله تعالیٰ دے لکه نحل ۷۰ کښ فرمائی: وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ وَمَا تُعْلِنُوْنَ ۰ او الله تعالیٰ پوهیږی په هغه چه تاسے ئے پټ کوئ او په هغه چه تاسے ئے ښکاره کوئ ۰

د اعترافی دلائلو مثالونه

دا هم په دوه ډوله سور تونو کښ دی: منجمله د ترینه سورة یونس ۳۱ کښ راځی: "وایه خوك درزق درکوی تاسے ته آسمان نه او د زمکے نه؟ ایا څوك واکمن دے د غوږونو او سترګو؟ او څوك راوباسی ژوندے د مړی نه او راوباسی مړے د ژوندی نه؟ او څوك تدبیر د کارونو کوی؟ فَسَيَقُوْلُوْنَ اللّٰهُ: "نو زده وے چه وُبه وائی دوی الله تعالیٰ". دغه شان سورة زخرف ۸۷ کښ راځی: وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيْزُ الْعَلِيْمُ ۰ "او کله چه تپوس وکړے ته د دوی نه چه چا پیدا کړیدی آسمانونه او زمکه نو ضرور به وائی چه پیدا کړی دی دوی لره زور آور پوهه ذات".

د عقلی الزامی مثالونه

یعنی هغه دلائل چه مخالف پرے صراحةً اعتراف نکوی خو (مُسکِت) چپ کوونکے وی هغه لره: سورة انعام ۱۲ کښ راځی: قُلْ لِّمَنْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ط قُلْ لِّلّٰهِ: "وایه چه د چا دپاره دی هغه چه په آسمانونو کښ دی او په زمکه کښ (نو دوی به غلی شی) نو وُوایه چه الله تعالیٰ لره دی: سورة یونس ۳۴ کښ دی: قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ط قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ط فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ۰ "وایه آیا شته د شریکانو ستاسے نه هغوك چه پیدا الله د مخلوق کوی بیائے اعاده کوی (نو دوی به غلی شی) وایه الله تعالیٰ شروع کوی د پیدا الله بیائے اعاده کوی نو کوم خوا اړوُلی شئ تاسے؟ (یعنی د الله تعالیٰ د توحید نه؟

دلائلِ نقلیّه:

دلائلِ نقلیه دیته وئیلے شی چه دلیل نیول یکښ په نقل سره وی یا د عزتمند انسان نه پرته نفسُ الامر کښ یا د مخاطب په نزد یا د تسلیم شُده کتاب نه یا د داسے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شی نه چه باطل ته مائل نه وی : ۲ قرآن پاک د مطالعے نه شپږ قسمه دلائل تقلیه معلومیږی ۱ : د انبیاء علیهم السلام نه ۲ : د ملائکو علیهم السلام نه ۳ : د پخوانو اولیاء کرامو رحمهم الله نه ۴ : د جنّاتو (پیریانو) نه ۵ : د پخوانو کتابونو نه ۶ : د صرفانو او وحوشو نه ۔

التفصیل

د انبیاء علیهم السلام نه کله اجمالی اجماعی دلیل وی لکه سورة انبیاء ع۱۵ کښ ارشاد دے : وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ إِلَّا نُوْحِيْ إِلَيْهِ أَنَّهٗ لَآ إِلٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُوْنِ ۝ او صونږ نه دی لیږلی مخکښ ستاسے نه هیڅ یو رسول مګر وحی مو ورته کړیده د دے خبرے چه نشته حق د بنا کښی سوا څمانه ، نو عبادت کوئ څما ۔" سورة نحل ع۳۳ ، او سورت زخرف ع۴۵ : او نور و سورتونو کښ هم دی : او کله انفرادی تفصیلی وی : لکه واقعات د پیغمبرانو علیهم السّلام په کتړو سورتونو کښ دی : بطور مثال سورة هود ع۲۵ نه د نوح علیه السلام ، د ع۵ نه د هود علیه السلام ، د ع۶ نه د صالح علیه السلام د ع۸ نه د شعیب علیه السلام واقعے ذکر دی ۔

فائده : قصص د انبیاؤ علیهم السّلام دلائل نقلیه دی د هغوی نه اوپه دغو کښ بے شمار حکمتونه دی چه د انسان علم پرے احاطه نشی کولے ، العالم الرحمٰن کښ د "ق" نه لس حکمتونه ذکر شوی دی او تفسیر کښ هم د واقعاتو حکمتونه اوفائدے په کوته شوی دی ۔

نقلی دلائل علیهم السلام نه

د دے نه مراد د هغوی اقوال او احوال دی چه هغوی د الوهیّت حقدار نه دی او د دوی اقوال او احوال د الله تعالیٰ په وحدانیّت باندے دلائل دی : بطور مثال سورة بقره ع۳۲ کښ رازی چه دوی وائی : سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ۝ "پاکی د تا لره ، نشته پوهه مونږ لره مګر هغه چه تا راکړے د یقیناً ته پوهه او د حکمت والا یے ۔" سورة تحریم ع۶ کښ رازی : لَا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ "چه خلاف نکوی دوی د الله تعالیٰ او کوی هغه چه دوی ته پرے امر کولے شی ۔"

نقلی د پخوانو نیکانو نه

سورة یٰسٓ کښ د هغه نیک سړی رحمه الله بیان دے چه د رسولانو پیغمبرانو تائید لے کړے وو ، د ع۱ نه ترتنه پورے : په ع۱ کښ رازی : وَمَا لِيَ لَآ أَعْبُدُ الَّذِيْ فَطَرَنِيْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ۝ : "اوخه دی مالره چه عبادت نکوم د هغه ذات چه پیدا کړے دے مالره او خاص هغه ته به واپس کیږئ تاسے ۔" او سورة

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لقمان کښې وحکیم الدنیا رحمۃ اللہ نقلی دلیل په ځان کښې راوړی: یٰبُنَیَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِیْمٌ ۝ "اے بچیه! شرك مکوه د الله تعالیٰ سره، یقیناً شرك کول خامخا ظلم لوئے دے." نو رمثالونه به د قرآن کریم په تفسیر کښې په ګوته کړیږی۔

نقلی دجنّاتونه

سورۃ احقاف کښې د ۲۹ نه تر ۳۲ پورے: وَاِذْ صَرَفْنَاۤ اِلَیْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ یَسْتَمِعُوْنَ الْقُرْاٰنَ ۚ فَلَمَّا حَضَرُوْهُ قَالُوْۤا اَنْصِتُوْا ۚ فَلَمَّا قُضِیَ وَلَّوْا اِلٰی قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِیْنَ ۝ "او کله چې راوګرزولمونږ تا ته یوه ډله د پیریانو نه، غوږ نیولو قرآن ته نو کله چه حاضر شوو ورته نو ویلیچپ شئ، پس کله چه تلاوت ختم شو وګرزیده قوم خپل ته ویره ورکوونکی." او سورۃ الجن خو مستقل دلیل نقلی دے د جناتونه د ۱ نه تر ۱۵ پورے دیارلس بیانات دی د څخې او په ۱۸ کښې راځی، وَّاَنَّ الْمَسٰجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوْا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا ۝ "او هیڅوك نه شریکوئ مونږه د رب خپل سره څوك"۔

نقلی د پخوانو کتابونه

یعنی پخوانی کتابونه او صحیفے هم تصدیق د توحید او د قرآن او د رسول ﷺ کوی: بطور مثال سُوْرَةُ الْاَعْلٰی ۸۷ کښې راځی: اِنَّ هٰذَا لَفِی الصُّحُفِ الْاُوْلٰی ۝ صُحُفِ اِبْرٰهِیْمَ وَمُوْسٰی ۝ "یقیناً دا مضمون په صحیفو مخکښو کښې چه صحیفے د ابراهیم او د موسیٰ (علیهما السلام) دی." سورۃ اسراء ۱۷ کښې دی: وَاٰتَیْنَا مُوْسَی الْكِتٰبَ وَجَعَلْنٰهُ هُدًی لِّبَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ اَلَّا تَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِیْ وَكِیْلًا ۝ "او ورکړے وو مونږ موسیٰ ۴۳ ته کتاب او کړو ګرزولے وو مونږه هغه لره هدایت د بنی اسرائیلو، (مضمون یې کښې داوو) چه مه نیسئ سوا ځما نه کارساز." څنګه چه د امسئله په ۷۳ المزمل کښې هم ده: رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِیْلًا ۝ "رب د مشرق او د مغرب دے، نشته حقدار د بندګئ سوا د هغه نه، نو ونیسه هغه لره کارساز"۔

نقلی دلائل د مرغو او وحوشو نه

قرآن پاك کښې د دوی حال هم ذکر دے اګرچه د ذوالعقول نه نه دی لاکن بیا هم د باری تعالیٰ په توحید قائل دی او په دے ورله شعور ورکړے شوے سورۃ النحل ۱۶ کښې د مچئ ذکر دے چه الله تعالیٰ ورته الهام کړیے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

او دَرَب وَهکم تابع دے: فرمائی: ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا: "بیا خوره وَهرقسمه میوُونه پس زَره په لارو دَرَب خپل چه تابع شوی به وی: دغه شانے سورۃ نمل کښ رازی، قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝: ووِیلے میږۍ: اے میږانو! داخل شئ سُوړو خپلونه چه دَل نکړی تاسے لره سلیمان علیہ السلام اولښکر دَ هغۀ اودوی به خبر نۀ وی"معلومه شوه چه دَ میږۍ عقیده وَه چه سلیمان علیہ السلام اودَ هغۀ ملګری غیبدان نۀ دی: شیخ القرآن رحمہ اللہ به بطورِ لطیفه فرمائیل چه یُومُلا صاحب به خُونه میږان جوړیږی: دغه شانے دَ هُدهُد نه هم نقلی دلیل سورۃ نمل ۲۲ کښ وګورئ:

دلائلِ وحیّیه

مخکښ چه څومره دلائل عقلیه اونقلیه ذکرشو، دغه هم وحی دلائل دُو په دِے معنے سره چه په قرآن پاک کښ ذکرشوی دی اونبی اکرم ﷺ ته دَ قرآن مجید وحی شوے وَه خو دلته مقصد دادے چه دَدے مسئلے وحی نبی ﷺ ته خصوصی طور سره شوے وَه اوهغوی مأموره شوی دی په دِے باندِ چه وِے رسوَه، دَدے څلور قسمه تعبیرات "انعام الرحمٰن" کښ وګورئ: دلته دُوَه مثالونه عرض کولے شی: سُورۃ کهف مثلاً کښ ارشاد دے: قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ الخ: "وو ایه چه یقیناً هُغه بَشر یم پشان ستاسے، وحی کولے شی ماته چه یقیناً مدګار ستاسے مَدګار یَو دے"؛ سُورۃ انعام ۱۹ کښ ارشاد دَدے: وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ: "اووحی شوے وَه ماته دَدے قرآن چه ویرَوم تاسے په دے اوهغه څوك چه دا ورته وُرسیږی"

دَحلف (قسم) بیان

دَشیخ القرآن رحمہ اللہ "العرفان ص۸" کښ نقل شوی دی چه څنګه مدّعی په دلائلو ذکرشو وثابتیږی، نوهغه شانے مدّعیٰ په قسم هم ثابتیږی لکه ویلے شوی دی: ؎

فَإِنَّ الْحَقَّ مَقْطَعُهُ ثَلَاثٌ ✧ يَمِينٌ أَوْ لِقَاءٌ أَوْ جِلَاءٌ

"چه یقیناً دَ حق دَقطع والی دُرے شیونه دی: قسم، یا ملاقات، یا بنګاړه والے"

دَیتدې شیخ رحمہ اللہ په "جواهر القرآن ص۵۸۳" کښ دَشیخ المشائخ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مولنا حسین علی رحمہ اللہ په نقل لیکی چه د "مُقْسَم بِهٖ" یعنی په کوم شی چه قسم خوړلے شی، په اعتبار سره د قسم څلور قسمونه دی: "انعام الرحمٰن" او "تفسیر دوالو" کښې کتلے شئ اوداسے هم فرمایلی دی چه د قرآن اکثر او بیشتر قسمونه د دے قسمه نه - یعنی بطور شاهد اوګرځولو دی: لکه سورة العصر ۱ کښې دی: وَالْعَصْرِ شاهد دے زمانه - ابن القیم رحمہ اللہ په دے کتاب لیکلے دے "التبیان فی احکام القرآن" هغه قابلِ دید کتاب دے ۞

د قواجر او تخویفات

کله چه حق بیان شی نو خلق ورسره دوه ډلے کړی: ۱: هغه چه وے منی: ۲: هغه چه بنکاره لے ومنی لاکن پټ لے نه منی: ۳: هغه چه پټ او بنکاره ترینه انکار وکړی: لکه سورة الحج ۵۲ کښې ارشاد دے: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ "چه موږ نه دی رالیږلی مخکښې ستانه هیڅ رسول او نه نبی مګر چه کله لے بیان او قراءت کوالو نو اچولے به شیطان "وسوسے" په وخت د بیان دهغه کښې نو زائله به کړی الله تعالیٰ هغه چه غورځولے به شیطان بیا به لے مضبوط کړی آیتونه خپل، او الله تعالیٰ پوهه او د حکمت والا دے -" بیا په ۵۳ کښې د منافقانو، ۵۴ کښې د مؤمنانو، ۵۵ کښې د کافرانو حال ذکر کوی. او کله د مخکښې نه تنبیه ورکوی چه خبر شه ستا د بیان نه بعد به خلق درے ډلے کړی لکه ۱ بقره کښې اصلي مسئله د توحید ده: نو د مخکښې نه موځد ته درے ډلے بیانوی: ۳ ۴ ۵ کښې د متقیانو او ۶ کښې د کافرانو او د ۷ نه تر ۱۶ پورے د منافقانو صفات ذکر کړی دی - لهذا د دغه ټولو په حقله قرآن پاک کښې فیصلے ذکر کوی، د منو نکو دوه پاره هم او د منکرینو دوه پاره هم - منجمله د هغو نه زجر دے ۞

د زجر بیان ۞

زجر د عربی لفظ دے او قرآن پاک کښې سورة صٰفّٰت ۲ کښې ذکر شوے دے: فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا ۱ "پس شاهد دی شړونکی ملائك په شړلو سره: بیا ۱۲ کښې رازی: فَاِنَّمَا هِیَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ ۱۹ "پس یقیناً دا چغه یوه ده": دغه شانے سورة نازعات ۱۳ کښې هم دی. حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ (ص ۴۶۷ ج ۴) د حسن بصری رحمہ اللہ په حواله لیکی چه د زجر معنی چغه د غضب ده ۞

فائده: - د زجر دیر اقسام دی خکه چه چا له زجر (رتنه) ورکوله شی هغه ډیره دی: دغه شانے کله لے په اقوالو سره وی او کله په افعالو سره وی، او کله مؤمنانو لره وی: لکه سورة آل عمران ۱۵۲ کښې په سستۍ او مخالفت

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سره دے او په سورة صف کښ یې اقوالو سره دے ،لِمَ تَقُولُونَ مَالَا تَفْعَلُونَ" او زجرونه منافقانو لره ویر زیات دی دَهغوی په غلطو اقوالو او ناکاره افعالو سره منجمله ترینه سُورة توبه کښ وګورئ چه دَ جهاد په باره کښ تاسے ته وینا اوشی: إِثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ" "نودرانه شئ زمکے ته اوبیا په سُورة کښ زجر ورله دے په غلط قول سره: وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي "او بعض دَدوی نه هغه څوک دی چه والی اجازه وکړه ماته (وَیاړے کیږو) اوبه امتحان کښ مه اچوه ماله!" دغه رنګے یهود دلره په سورة مائده "کښ، نصارا دلره په سورة مائده "کښ زجرونه دی اونور و سورتونو کښ: دغه رنګے مشرکانو لره په نړ منلو دَ توحید "سورة صٓ" کښ په نړ منلو دَ رسول علیه السلام په "سورة رعد" کښ په نړ منلو دَ قرآن "سورة فرقان" کښ په نړ منلو دَ قیامت سورة ملک" سورة کښ زجرونه دی: انشاء الله تفسیر کښ به ځائے په ځائے په دیو نشاندهی کیږی ٭

دَ تخویف بیان

مُراد دَ تخویف نه ویره ورکول دی نړ منونکو لره دَ دُنیا په عذاب څنګه چه په زړو قومونو راغلی وُو- او ویره ورکول دی دَ آخرت په عذاب باندې دَ تخویف لفظ په قرآن کښ سُورة اسراء "سورة حٰمٓ" کښ او زُمر "سورة کښ راغلے دے:

مثالونه دَدے ډیر مثالونه دی: دلته په یو یو مثال اکتفاء کولے شی سورة عنکبوت کښ دَ زړو قومونو هلاکت ذکر شوے اونومونه ئے اختصاراً شوی دی: سورة کښ فرمائی: فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ،"پس هریو وُنیول مونږ کا په ګناه دَ هغه نو بعض دَدوی نه هغه وُوچه رالیږلے وُو مونږ په هغوی باران دَ ګټو، او بعض دَ دَدوی نه هغه وُوچه ونیولو دوی لره چغے، او بعض هغه وُوچه وُمنډل مونږ هغه په زمکه باندې، اوبعض دَ دوی نه هغه وُوچه وُوب کړه مونږ هغوی لره اونه دے الله تعالیٰ چه ظلم وکړی په دوی باندې لاکن وُو دوی په خپلو نفسونو ظلم کولو" او سورة بقره کښ فرمائی: فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ،"کچرے دا کار مو اونکړو، اوهیچرے ئے نشئ کولے نو ویریږئ دَ اور هغه نه چه خشاک ئے خلق اوګټے دی، تیار شوے دے دَ پاره دَ کافرانو" ٭

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

برزخی تخویف

تخویف نوکښ یو قسم تخویف د قبر او د برزخ دے او د دنیا او اخرت په مابین کښ دے۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمایل چه قرآن پاک کښ د اتلس ایتونو نه عذاب د قبر او برزخ ثابت دے: سورۃ مؤمن ۴۵ ایت باندے عامو مفسرینو رحمہم اللہ لیکلی دی چه دا دلیل دے په اثبات د عذاب قبر باندے: الهام الرحمٰن او انعام الرحمٰن او دے تفسیر کښ پرے حوالے کښلے شوی: ایت دا دے: اَلنَّارُ یُعْرَضُوْنَ عَلَیْهَا غُدُوًّا وَّ عَشِیًّا، "اور پیش کولے شی دوی په اُور سحر او بیگانی"؛ دغه شانے د سورۃ نوح ایت ۲۵ باندے هم مفسرینو رحمہم اللہ لیکلی دی:

د ختم القلب یعنی د زړه د ټاپے بیان

کله چه مُبلّغ بیان وکړی او معاند نے نه منی نو د دے د پاره خلور رتبے دی: اوّل شک کوی، بیا ګمراه شی، بیا جګړه کوی، بیا ئے په زړه مُهر ولګی نو د هدایت اُمید نے ختم شی۔ سورۃ مؤمن ۳۵ کښ داخلور واړه د زړه مُهر ولګیدل مؤمن په بیان کښ ذکر دی او دے د پاره کښ الفاظ په قرآن پاک کښ ذکر دی، اِنشاء اللہ محے ته به راشی او قرآن پاک چونکه په عُرف او محاوره راغلے دے نو کله د مُهر لګولو نسبت اللہ تعالیٰ خپل ته کوی، بقره ۷: او کله دوی د خپل ځانونو ته کوی لکه خَتَمَ سجده ۷ کښ: او کله د دوی عملونو ته نسبت کولے شی لکه مطففین ۱۴ کښ: انشاء اللہ تعالیٰ نور وضاحت به تفسیر کښ ویئ۔

د تسلّی بیان

تَسلّی په لُغت کښ غم لرے کولو ته وائی: مختار الصّحاح ص۳۳۶ کښ راځی: سلاه مِنْ هٰذِهِ تَسْلِیَةً وَاسْلَاهُ: "چه تسلّی ئے ورکړه د غم د هغه نه به تسلّی ورکولو سره او غم ئے لرینه لرے کړو۔" مطلب دا چه کله مصائب راشی په مؤمنانو باندے او کفار تکذیب او استهزاء شروع کړی نو اللہ تعالیٰ نبی کریم ﷺ او مؤمنانو ته حکم کوی په صبر کولو سره او به تثبّت او مضبوطیا سره او جاده کوی دوی لره: لکه انعام ۱۰ کښ فرمائی: وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِیْنَ سَخِرُوْا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ یَسْتَهْزِءُوْنَ ۝ او یقیناً ټوقے شوے دے په پیرو رسولانو پیسے مخکښ ستانه پس احاطه وکړه او یقیناً ټوقے شوے دے په پیرو رسولانو پیسے مخکښ ستانه پس احاطه وکړه په هغه کسانو چه مسخره ئے کولے به دوی پیسے عذاب د هغه چه به دوی پیسے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مسخرے کولے۔" او سورۃ عنکبوت ملا مله کښ رازی، اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُّتْرَكُوْٓا اَنْ يَّقُوْلُوْٓا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُوْنَ ۝ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ الخ: ایا گمان کوی خلق چه پرے به بنودے شی پدے چه وائی صونږه ایمان راوړے دے اوپه دوی به امتحان نشی کولے؟ یقیناً امتحان کړے وُو صونږه په هغه کسانو چه مخکښ ددوی نه وُو، پس بیل کړی وُو الله تعالیٰ هغه کسان چه رښتیا لے ویلی وُو او بیل کړی هغه کسان چه دروغژن وُو۔"

د بشارت بیان

د بشارت (زیری) لفظ قرآن پاک سورۃ بقره ۲۵ اوپه سورۃ زمر ۱۸ کښ ذکر دے۔ راغب اصفهانی رحمۃ الله "مفردات" کښ فرمائی چه د خوشالئ خبرته بشارت او بُشریٰ ویلے کیږی: په بشارت مستقل سورتونه راغلی دی۔ او کله د دُنیا وی او کله د عُقبیٰ (اخرت) وی: د اُولنی مثال لکه سورۃ النصر شو، چه د فتحے او نصرت زیرے یکښ ذکر دے او د اخرت زیرے لکه ۲۵ بقره کښ دی: وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ: "او زیرے ورکړه هغه کسانو ته چه ایمان یے راوړے دے او عمله نه کوی نیك چه یقیناً دوی لره باغونه دی، بهیږی لاندے د هغونه وُلے:" "انعام الرحمٰن" کښ د دې واړو کلمو مثالونه ذکر شوی دی۔

د بشارتِ برزخی بیان

څنګه چه د تخویفا تو په لړکښ د تخویف برزخی ذکر هم وُو نو دلته د بشارتِ برزخی ذکر مناسب کنړم: سورۃ ابراهیم ۲۷ کښ ارشاد دے: يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ "مضبوطوی الله تعالیٰ هغه کسانو لره چه ایمان یے راوړے په وینا مضبوط سره په ژوند د دُنیا کښ اوپه اخرت (قبر) کښ:" مفسرینو رحمهم الله فرمائیلی دی چه د فِي الْاٰخِرَةِ معنیٰ فِي الْقَبْرِ ده: انعام او الهام۔ او دے تفسیر کښ حوالے وګورئ:

فائده: داخبره قابله د ذکر ده چه برزخ او قبر د شرع په اصطلاح کښ نوم د هغه مکان دے چه د انسان رُوح ورته بوتلے شی او باقی دا خبره چه د جسم سره یے څنګه تعلق دے، د هغه په کیفیت یوالله پوهه او خبر دے:

د رَبط القلب بیان

دا یُوه درجه ده چه د "ختم القلب" په مقابله کښ ده: یعنی څرنګ چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دَ بَد و عملونو په وجه دَ کافرانو په زړونو باندې مُهر لګیدی. همدغه شانے دَ مؤمنانو په زړونو دَ نبو عملونو په وجه رَبط راځی : دَ شیخ القرآن رحمہ اللہ په "العرفان منا" کښ منقول دی چه ربط القلب سکینه او اطمینان دے په زړونو دَ مؤمنانو باندې ، دَ پیندی شیخ رحمہ اللہ (ص ۱۲ ، ۱۵) کښ فرمائی چه دَ هدایت څلور مرتبے دی : اَثابت ، هدایت ، دَ کورنی رعد ۲۷ ، اَستقامت : دَ کورنی حٰمٓ سجدہ ۳۰ ، او رَبط القلب : دَ کورنی کهف ۱۴ ، دَ سورۃ کهف ایت کریمه داده ، وَرَبَطْنَا عَلٰی قُلُوْبِهِمْ اِذْ قَامُوْا فَقَالُوْا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَّدْعُوَ مِنْ دُوْنِهٖۤ اِلٰهًا لَّقَدْ قُلْنَاۤ اِذًا شَطَطًا "اوپتی لکولے وه مونږ په زړونو دَ اصحابِ کهفو کله چه ودریدل دَ باچا دربار کښ نو وئے ویلے رَب زمونږ هغه رَب دَ اسمانونو او دَ زمکے دے ، هیڅوک نه رابلو سوا دَ هغه نه کار نه کاږو ، یقیناً اوبه وایو په دغه وخت کښ زیاته خبرے" انشاء اللہ تفصیل به ے تفسیر کښ کورئ ۔

تحریر شد در دارالحمد : قریب مسجد قبیں :
المدینۃ المنورۃ ، ۵ راگست ۲۰۰۷ء موافق
۲۲ رجب المرجب ۱۴۲۸ھ بوقت ۱۵/۱ بجے
پاکستانی وقت ۔

یَوخوَ اَهم قَواعِد

دَ منکرینو او منقادینو دَ اَحوالونه بعد یَوخوَ اَهم مباحث او قواعد دَ فَهم دَ قرآنِ پاک دیاره ذکر کوم څنګه چه زمونږ شیوخو تقدیراً او تحریراً بیان کړی دی ، چه مبتدیانو او لوستونکوته بیا اسانی وی : وباللہِ التوفیق ۔

① التزهید فی الدُّنیا

یعنی بے رغبتی او بے توجهی په دُنیا کښ : قرآنِ پاک کښ هم دا مضمون ځائے په ځائے راځی حُکه چه دَ دُنیا محبت او دے لره په زړه کښ ځائے ورکول سبب دَ زوال دَ محبت دَ اللہ تعالیٰ دے او سبب دَ عذاب دے : دَ سورۃ "تکاثر" دعوی هم داده : سُورۃ کهف کښ خساست دَ دُنیا په دریو طریقو سره ذکر دے : دَ کورنی دَ ۴۵ نه : سُورۃ الزخرف ع ۳۲ ، ۳۳ ، ۳۵ کښ ارشاد دے :
وَلَوْلَاۤ اَنْ یَّكُوْنَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ یَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُیُوْتِهِمْ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُوْنَ ۝ وَلِبُيُوْتِهِمْ اَبْوَابًا وَّسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُوْنَ ۝ وَزُخْرُفًا ؕ وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِيْنَ ۝ "اوچدے داوبره نه وے چه خلق به ټول یوه ډله شی "په کفر باندې" نو خامخا گرزوو لی به وے مونږ هغه چاته چه کفر کوی په مهربان ذات دپاره ډکورونو ډډوی چتونه ډ سپینو زرو او پیړوی چه په هغو دوی خیژی او ډکورونو ډډوی دپاره دروازے اوکټونه چه په هغودی تکیه لګوی (او دا ټول به هو ورله کړنه وُلے وے) ډ سرونه : اونهٔ دی دغه ټول مګر څکه ډژوند ډدنیاوی ژوند او اخرت په نزد ډرب ستا دپاره ډ متقیانو دے ۔"

② الامثال

کله قرآن پاک کښ مثالونه دپاره ډوضاحت او پند او نصیحت حاصلولو ذکر کیږی : ډعربو مشهور مثال دے ، اَلْمَثَلُ بِلَامَثَلٍ كَالْفَرَسِ بِلَا لِجَامٍ وَّالنَّاقَةِ بِلَا زِمَامٍ "یعنی چه ډکوم شی دپاره مثال نه وی ، دا سے دے لکه چه ډ اَس دپاره لګام نه وی او ډ اُوښے دپاره جلب نه وی ۔" سورة عنکبوت ۴۳ "کښ فرمائی ، وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۚ وَمَا يَعْقِلُهَا اِلَّا الْعٰلِمُوْنَ ۝ "او دغه مثالونه بیانوو مونږ دغولره دپاره ډ فائدے ډ خلقو او نه پوهیږی په دغو مګر عالمان ۔" ډ شیخ القرآن رحمه الله ډ ارشاد مطابق چه ابن القیم رحمه الله فرمائی چه قرآن کښ څلور ګڼلو بیت مثالونه دی او شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل چه ډ اُوبو او ډ اُور مثالونه قرآن کښ ذکر دی ځکه چه اُوبه او اور بقدر ضرورت رحمت دے او چه ډحد نه زیات شی نو زحمت شی : یعنی مُفید هم دی او مُضِر هم ۔ ډ اُوبو مثال ۷ ۵ ۵۸ اعراف کښ، او ډ اُور مثال بقره ۱۷ کښ راوړان دی ۔

③ القصص فی القرآن

قرآن پاک کښ ډ انبیاء علیهم السلام او ډ نورو نیکانو رحمهم الله واقعات ذکر شوی دی او ډ هغوګڼو فوائد دی : دا ډ نورو قصو غوندے قصے نه وی دا دلائل نقلیه وی په مختلفو دعوو کانو بانډ : کله غیر مکرر وی او دا په ځائے خپل وی : او کله مکرر وی او تکرار کښ ئے هم ګڼو فوائد وی : مکرر واقعات سورة اعراف ، هود ، شعراء وغیره کښ وګورئ ، فوائد بیځے تفسیر کښ مطالعه کړئ : او غیر مکرر لکه واقعه ډ طالوت رحمه الله ، واقعه ډ اَصحاب کهف ، واقعه ډ خضر علیه السلام ، واقعه ډ ذوالقرنین رحمه الله ، واقعه ډ خسف ډ قارون لَعَنَهُ اللّٰه : او تفصیلی واقعه ډ یوسف علیه السلام شوه ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

④ اَلْاُمُوْرُ الْمُصْلِحَۃ

کلہ قرآن مجید کښ ترغیب ورکوی نیکو عملونو ته چه تائید کوی کښی وی دَ پارہ دَ مُبلغ او دفع کوونکی وی دَ هغه نه عذاب؛ او تسلی وی داعی دَ حق لره ۲ سُورَۃ عنکبوت ۴۵ کښ یس دَ عذاب دَ هلاک شُوو فرمونو نه ارشاد دے: اُتْلُ مَآ اُوْحِیَ اِلَیْكَ مِنَ الْكِتٰبِ وَ اَقِمِ الصَّلٰوةَ ؕ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنْكَرِ ؕ ۱ "لولوه هغه چه وحی شوی ده کیږی تا ته دَ کتاب نه او قائمول ساتنه لره یقیناً مونځ منع کوی دَ بے حیاء او بدو کارونو نه." سُورَۃ الاسراء کښ دَ دفع دَ عذاب دَ پارہ درُے کارونه ذکر شوی دی: شرک مکوئ ۲۳ : دَ الله تعالیٰ مخلوق سره نیکی کوئ او دَ دے څخه ګور نمونے دی ۲۴ ظلم مکوئ : او دَ دے څخه ګور نمونے دَ ۳۸ نه ، تفسیر کښ راروان دی هلته ئے په غور سره مطالعه کړئ ۔

⑤ اَلْاِدْخَالُ الْاِلٰهِیّ

(یعنی مینځ کښ معترض کلام) دا په دوه قسمه دے : یو دا چه یو مضمون روان وی او بیا بل مضمون شروع شی ځکه چه اول مستلزم وی دَ دویم دَ پارہ او دیته تنویر او روشنائی اچول هم وائی : لکه سورۃ بقره ۱۹۵ کښ فرمائی: وَ اَنْفِقُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَ لَا تُلْقُوْا بِاَیْدِیْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ ۛ "او پوره کړئ حج او عُمره دَ پارہ دَ رضا دَ الله تعالیٰ ، مخکښ ئے جهاد او انفاق فی سَبیل الله ذکر کړے دے، نو روستو حج او عمره دَ پارہ دَ تنویر ذکر کوی لکه چه "سمط الدرر" کښ شیخ القرآن رحمہ الله ذکر کړی دی او تفسیر کښ به راشی- او بل قسم دا دے چه یو مضمون روان وی نو مینځ کښ یو عبارت به طور دَ جمله معترضه راشی لکه سورۃ نمل ۴۴ کښ دَ بلقیس بیان شروع دے چه "باچایان کله کوم بنار ته داخل شی نو برباد وی ئے او کړ زوی عزتمند اهل دَ هغهٔ ذلیله" نو الله تعالیٰ دَ پارہ دَ تصدیق دَ قول دَ هغے وفرمایل : وَ كَذٰلِكَ یَفْعَلُوْنَ ۝ "او همدغه رنګ کوی دوی" الوسی رحمہ الله فرمائی (ص ۱۹۸ ج ۱۹) روح المعانی کښ چه دا تصدیق دے دَ الله پاک له طرفه نه بلقیس لره چه واقعی دغسے کوی ۔

⑥ اَلْاِنْدِمَاجُ

دَ دے مطلب دادے چه یو څائے کښ عبارت حَذف شوے وی او ذکر شوے عبارت پرے دلالت کوی: انشاء الله تعالیٰ تفسیر او ترجمه کښ به دَ دے نمونے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

راځي: بطور مثال سورۃ بقرہ کښ ارشاد دے، مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا: دلته مثلهم جمع دے کومضاف الیه په وجه او کمثل الذی الخ مفرد دے معنے نه صحیح کیږی، څنګه توجیه کوم مفسر بن رحمه الله کوی، یوه توجیه شیخ المشائخ مولنا حسین علی رحمه الله کړے ده چه دلته اندماج دے: بیاد پنلوئ شیخ رحمه الله په "جواهر" کښ داعبارت لیکی، وَعِنْدَهُ رِجَالٌ أَحْوَجُ إِلَيْهِ او په خوا ده کښ سړی نور وی" اود پنجګیر شیخ القران رحمه الله به دوران درس کښ فرمایل: وَهٰذَا لَهُ رِجَالٌ قَاعِدُوْنَ: "او دغلته سړی ناست وی" دواړو مطلب یو راوځی ۔

(ختم شد نظر ثانی ۵ بجه سعودی وقت بعد از نماز عصر در مسجد نبوی مدینه منوره ۱۱ قریب دیوار قبله: ۶ اگست ۲۰۰۷ء موافق ۲۳ رجب المرجب ۱۴۲۸ھ، بعون الله وحسن توفیقه ۔)

⑦ د نسخ بیان

امام زرکشی رحمه الله په "البرهان" کښ لیکلی دی، قَالَ الْأَئِمَّةُ وَلَا يَجُوْزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَفْسِرَ كِتَابَ اللهِ تعالٰی إِلَّا بَعْدَ أَنْ يَعْرِفَ مِنْهُ النَّاسِخَ وَالْمَنْسُوخَ: "چه امام نوویلی دی چه جائز نه دی هیڅوک ته چه تفسیر کوی د کتاب الله څخه مګر پس د هغه نه چه وپیژنی د دغه نه ناسخ او منسوخ لره." د نسخ معنی نسفی رحمه الله "مدارک ص۱۷ ج۱" کښ کړے ده: حاصل ئے راوړے چه په لغت کښ بدلولو ته وایی کیږی: او په شریعت کښ بیان د ختمیدو د مودے د حکم شرعی دے چه مطلق وی په طریقے د روستو الی سره کوم چه زمونږه وهمونو کښ همیشه وی: نو نسخ بدلول د حکم دی زمونږه په حق کښ او خالص بیان دے په حق د صاحب د شریعت کښ: یعنی مونږ نه بدلول ښکاری او شرع ورته هم دغه وقت مقرر کړے وی ختم شی، قرآن پاک مونږ بقره کښ راځی، مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنْسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلِهَا: "کچرے بدل کړو مونږ کوم آیت لره یا یې لکل پریږدو هغه لره نوراتله کوو مونږ په غوره د هغه نه اویا په مثل د هغه:" شاه ولی الله رحمه الله "الفوز الکبیر ص۲۲" کښ فرمائی چه بعض د سختو مواضعو نه په تفسیر کښ معرفت د ناسخ او د منسوخ دے او وجه د سختئ ئے اختلاف دے په اصطلاح د متقدمینو او متاخرینو کښ. بیا هغوی تفصیل لیکلے دے، حاصل ئے دا دے چه د متقدمینو علماؤ په نزد معمولی تبدیلئ ته هم نسخ وایی شی نو تقریباً د پنځه سوو نه زیات آیتونه ئے منسوخ منلی دی، امام سیوطی رحمه الله

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

په "اتقان" ص۲۲۳ ج۲ "کښ ۳۰ پورے منلی دی او شاه صاحب رحمه الله پنځو پورے منلی دی؛ وګورئ "الفوز الکبیر" : د نسخ څلورګ اقسام "انعام الرحمٰن" ص۲۳۳ کښ وګورئ : او تفسیر کښ د منسوخ ایتونو نشاندهی به راشی انشاء الله تعالیٰ ۔

⑧ اسبابُ النّزول

شاه صاحب رحمه الله واهم د سختو مواضعونه ذکر کړیدی او وجه د سختئ ئے واضحه کړے ده ؛ الفوز الکبیر او انعام الرحمٰن وګورئ : شاه صاحب رحمه الله اخبر کښ فرمائی : کوم تکلف چه خلق کړی د خاصو خاصو واقعاتو، د غولره هیڅ اعتبار نشته ، مګر بعض ایتونه چه تعریض پکښ شوے وی ویړے واقع ته د واقعاتونه چه موجوده شوے وی په زمانه د نبی علیه السلام کښ یا مخکښ د ده ے نه : اونه نازله کیږی هغه انتظار چه سامع ته پیښیږی مګر په تفصیل د دغے قصے سره ؛ احقر په تفسیر د سورة تحریم ، سورة ممتحنه وغیره کښ هم منشاء د نزول بنودلے ده ۔

⑨ اَلْمُحْکَمَاتُ وَالْمُتَشَابِهَات

د قرآن پاک څخه ایتونه محکمات اوځنے متشابهات دی لکه د سورة آل عمران مے ایت کښ ذکر دی ؛ علماء کرام فرمائی چه : متشابهات په دوه قسمه دی ، یو داچه نه ئے معنیٰ لغوی موږ ته معلومه وی اونه شرعی ؛ لکه د ۲۹ سورتونو سر کښ ټکی ټکی ، حروف مقطعات رازی : اوبل داسے چه لفظی معنیٰ ئے موږ ته معلومه وی اومعنیٰ مراد ئے الله تعالیٰ ته معلومه وی ؛ "وَمَا یَعْلَمُ تَاْوِیْلَهٗۤ اِلَّا اللّٰه" د پښکړئ شیخ رحمه الله "جواهر القرآن" ص۱۳۱ کښ د امام طحاوی رحمه الله په حواله لیکی : چه محکمات هغه دی چه اتفاق ئے په تاویل باندې شوے وی اومتشابهات هغه دی چه اختلاف ئے پر تاویل کښ وی ؛ نو لهذا د قرآن پاک د فهم د پاره د محکم او د متشابه پیژندل هم ضروری دی : انشاء الله تعالیٰ تفسیر کښ به نور بیان راشی ، منتظر اوسئ ۔

⑩ ترتیب مصحفی اونزولی ، یا مکّی اومدنی

پوهه شه چه د قرآن پاک ترتیب په دوه قسمه دے ؛ یو مصحفی لکه د سورة فاتحه نه شروع دے او په سورة الناس باندې ختم شویدے ؛ اوبل نزولی دے لکه اولنے سورة اقرأ دے او اخری سورة النصر دے ؛ دهر سورت په سر کښ ناڅیز دا دواړه خبرے لیکلی دی ، اودا هم ذکر شوی دی چه دا سورت مکی دے که مدنی دے ؛ مکی سورتونه ۸۶ دی اومدنی سورتونه ۲۸ دی ؛ په

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مکي سورتونو کښې زیات تر توحید، رسالت، صداقت، اخرت بیانوی، اومدني سورتونو کښې زیات ترجهاد، انفاق او احکام ذکر کوی۔

فائده: سیوطي رحمه الله په "الاتقان ص ۱۱۱ ج ۱" کښې دمکي اومدني سورتونو په بارہ کښې درے اصطلاح کانے ذکر کړې دی، خو مشهوره اصطلاح نے دا ذکر کړے وه چه مکي هغه دی چه د هجرت نه مخکښې نازل شوی دی اومدني هغه دی چه د هجرت نه پس نازل شوی دی۔

⑪ ترتیب د آیتونو او سورتونو

قرآن پاک کښې چه دا موجوده کوم ترتیب دے د آیتونو او سورتونو، دے په بارہ کښې الوسی رحمه الله "روح المعاني ص ۶ ج ۱" کښې فرمائی، هرچه ترتیب د آیتونو دے چه دا توقیفي دے، په دیکښې څه شبهه نشته: حتی نقل جمع منهم الزرکشي و ابوجعفر الاجماع علیه من غیر خلاف بین المسلمین والنصوص متظافرة علی ذلك، "نږدے چه نقل کړے یو جماعت چه د هغوی نه زرکشي او ابوجعفر دی اجماع په دے باندې په غیر د خلاف نه په مابین د مسلمانانو کښې او نصوص د یوبل امداد کوونکی دی په دے باندې" او هرچه ترتیب د سورتونو دے نو دا اجتهادي دے او که توقیفي دے، فالجمهور علی الثاني: نو جمهور علماء په دویمه خبره دی: أحقر سورة توبه کښې دے مسئلے ته اشاره کړے ده۔

⑫ علوم د قرآن مجید

قرآن پاک یو جامع کتاب دے او د دنیا او د اخرت د هدایت او د نجات علوم یکښې راجمع دی: یو سالك رحمه الله فرمائی:

جمیع العلم في القرآن ولکن ✤ تقاصر عنه أفهام الرجال

زرکشي رحمه الله د ابن العربي رحمه الله په حواله لیکی چه علوم د قرآن (۷۷۴۵۰) اووه اویا زره څلور سوه پنځوس دی او بیا لیکی چه علوم د قرآن درے قسمه دی: توحید، تذکیر، احکام (برهان ص ۶ ج ۱) دغه رنګه "العرفان" کښې دی ص ۱۱۸: انشاء الله ځی تفسیر کښې د دعوو ذکر کولو په وقت به دے اقسامو ته اشاره کولے شی۔

⑬ مناسبت د آیتونو او د سورتونو

زمونږه د شیوخو رحمهم الله طرز او طریقه دا ده چه د هر سورة د ما قبل سره ربط او مناسبت ذکر کوی حکه چه قرآن پاک یو فصیح، بلیغ، مرتبط،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کتاب دے، دَ لیونو دَ کلام پشانے بے ربطه نه دے : دغه وجه ده چه دَ پنډلی شیخ القران رحمه الله په "جواهر القران" کښ او دَ پنجپیر شیخ القران رحمه الله په "سمط الدرر" کښ ربطو نه لیکلی دی : امام سیوطی رحمه الله په دے باندے "تناسق الدرر" لیکلے دے زرکشی رحمه الله "البرهان ص۳۵" کښ لیکلی دی چه په دے مستقل تصنیف استاذ ابُوجعفر بن زبیرؒ : المتوفی ۸۰۸ھ لیکلے دے : او برهان ص۳۵ کښ لیکلے دی : وَاعلَمْ اَنَّ عِلمَ المناسبةِ علمٌ شریفٌ تحرَّزُ بِهِ العُقولُ ویُعرَفُ بِهِ قدرُ القائلِ فیما یقول، په دے وجه احقر په تفسیر کښ دَ هر سورت دَ ما قبل سُورت سره څوځور ربطونه او مناسبتونه ذکر کړی دی : او داسلسله تر اخره پورے ده : فَلِلّٰهِ الحَمدُ عَلٰی ذٰلِکَ ۞

⑭ دَ قرآن ، او سُورت، او ایت معانی

زرکشیؒ رحمه الله ج۱ ص۲۶۶ کښ فرمائی چه دَ ایت درے معنے دی په لغت کښ (۱) جماعة الحروف : (۲) عجیبه : (۳) علامه : او جعبری رحمه الله فرمائی چه په اصطلاح کښ : حَدُّ الآیة قرآنٌ مرکبٌ مِن جُمَلٍ وَلَو تقدیرًا ذو مُبتدءٍ اَو مقطع مندرجٌ فی سورة و اصلها العلامة : چه تحریف دَ ایت دا دے چه دا قران دے مرکب شوے دے دَ جملو نه اګرچه تقدیرًا وی شروع یې دَ کیږی او قطع یې دَ هم راځی : داخل وی په سورة کښ او په اصل (لغت) کښ لے علامے ته وائی :

راغبؒ اصفهانی رحمه الله "مفردات ص۲۴۸" کښ فرمائی چه سورة او چته مرتبے ته ویلے شی : شاعر وائی : ؎

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَعْطَاکَ سُورَةً ۞ تَرٰی کُلَّ مَلِکٍ دُوْنَهَا یَتَذَبْذَبُ

"ایا نه ګورے (خبر نه لے) چه یقیناً الله درکړے تا ته اُوچته مرتبه .. چه وینے به هر بادشاه دَ هغے نه حیرانیږی به."

او سور المدینة هغه دیوال ته ویلے شی چه مشتمل وی په بنارباندِ : او سورت دَ قران مُشابه دے دَ دیوال دَ بنار سره حُکمچه احاطه لے په اینټو باندِ کړے وه څنګه چه دیوال دَ بنار په بنارباندِ احاطه کړے وی او یا دا مرتبه (منزله) ده پشان دَ منازلو دَ سپوږمئ - شیخ القران رحمه الله نه په "العرفان ص۱۳۲" کښ منقول دی چه قران مُشتق دے دَ دے قول نه : قرأتُ الماءَ فی الحوض : "راجمع دِ کړے اُوبه په حوض کښ" نو قران هم راجمع کولنکے دے دَ هغو مضامینو چه په یخوانو او روستنو کتابونو کښ وی : دَ علامه ابن القیم رحمه الله کتاب "الفوائد ص۲۳۴" کښ دی چه دوه یمه معنیٰ لے اظهار او بیان ده : لِاَنَّهٗ اَظهرُ عِلمَ الاَوَّلِیْنَ وَالاٰخِرِیْنَ : دریمه په معنیٰ دَ ما نحه راځی : سُورة اسراء ۱ کښ دی : وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ : څلورم په معنیٰ دَ قرات راځی - سورة قیامه ۲ کښ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دی: اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗ فَاِذَا قَرَاْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗ ۝

فائدہ:- د قران تعریف مخکښ د قران په لهجه هم سرکښ ذکر شوے وو.

⑮ تفسیر او تاویل

د تفسیر لفظ په سورۃ فرقان ۳۳ کښ او د تاویل لفظ سورۃ اعراف ۵۳ کښ مستعمل شوے دے. زرکشی رحمہ اللہ "برهان ص۱۳" کښ فرمائی چه د تفسیر معنے په لغت کښ اظهار او کشف دے او دا په اصل کښ د "تفسرۃ" نه ماخوذ دے او دا هغه لږے اوبه دی چه طبیبان یې کښی کوری: فکما ان الطبیب بالنظر فیه یکشف علة المرض فکذلک المفسر یکشف عن شان الآیة و قصصها ومعناها والسبب الذی انزلت فیه: راغب اصفهانی رحمہ اللہ په "مفردات ص۳۸۱" کښ فرمائی چه تاویل اول نه ماخوذ دے یعنی رجوع کول دی اصل ته او دے ته "الموئل" ماخوذ دے، هغه ځائے ته وائی چه رجوع کیدی هغه ته: ابن جزی رحمہ اللہ فرمائی چه معنیٰ د تفسیر شرح د قران ده او بیان د معنے د هغه دے ۞

⑯ فرق په مابین د دواړو کښ

علامه ابن جزی رحمہ اللہ په مقدمه د تسهیل (ص۴۲ ج۱) کښ د سوال په جواب کښ فرمائی چه په تفسیر او تاویل کښ درے قوله دی: اول دا دے چه دواړه په یو معنیٰ دی: دویم دا چه تفسیر د لفظ د پاره وی، او تاویل د معنے د پاره: او دریم قول چه هغه حق قول دے چه تفسیر شرحه وی: او تاویل حمل د کلام وی په داسے معنیٰ چه غیر وی د هغه معنیٰ نه چه تقاضائے ظاهر کوی په داسے سبب باندے چه تقاضا کوی چه حمل کړے ئې په دهه باندے او راوزی په بشکاره معنیٰ باندے ۞

⑰ د تفسیر بالرّائ مذمّت

د پښتو شیخ رحمہ اللہ په مقدمه د "جواهر ص۱" کښ لیکلی دی چه حدیث پاک کښ راځی: مَنْ قَالَ فِی الْقُرْاٰنِ بِغَیْرِ عِلْمٍ فَلْیَتَبَوَّاْ مَقْعَدَهٗ مِنَ النَّارِ: (ابوداؤد) "چا چه وینا وکړه په قران کښ په غیر د علم نه (په رائے خپله سره) پس تیار ئے کړه ځان لره ځائ د اوسیدو د اورنه." (فرمائی چه) د حدیث پاک نه معلومیږی چه په خپله رائے سره تفسیر کول ناجائزه او کناه ده خو په مطلب د حدیث کښ علامه خازن رحمہ اللہ داسے فرمائی: چه علماء وائی چه څهی د وینا نه په قران کښ په رائے سره یقیناً راغلے ده

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دَ هغه چا په حقله چه تاویل په قران کښ کوی په مُراد دَ نفس خپل سره او دا تابع وی دَ خواهش خپل ؛ (ص ۶ ج ۱) اوپه اتقان (ص ۱۸۰ یا ۲۲۲ ج ۲) کښ دی : التأویلُ صَرفُ الآیَۃِ اِلیٰ مَعنیً موافقٍ لِمَا قَبلَہ وبَعدَھا تحتملہ الآیۃ غیر مخالف للکتاب والسنۃ من طریقِ الاستنباط غیرُ محظور علی العلماء بالتفسیر ؛ (یعنی) تاویل اړول دَ آیت دَ دا سے معنے مفہوم ته چه موافق دَ ما قبل دَ هغے سره اوما بعد دَ هغے سره وی ، احتمال لے ایت کوی ، نه دی مخالف دَ کتاب اوسُنت نه په طریقے دَ استنباط نه دی ممنوع شوے په علماؤ باندے۔

فائدہ :۔ نورے حوالے انعام الرحمٰن کښ وګورئ ؛

⑱ شرافت ، موضوع ، غایۃ دَ تفسیر

اَلوسی رحمہ اللہ فرمائی ؛ په " روح المعانی جلد ۱ صفحہ ۵ " کښ چه : شرافت دَ علم په موضوع اوپه شرافت دَ معلوم اودَ غایے سره او دِیر احتیاج دغه ته وی ؛ اودا تفسیر جمع کوُنکے دے دغه ټولو لره ؛ راغب اصفہانی رحمہ اللہ په " ص ۶۰۳ مفردات " کښ فرمائی چه یقیناً موضوع دَ تفسیر کلامُ اللہ دے چه چینه دَ هر حکمت اوکان دَ هر فضیلت دے ؛ اَلوسی رحمہ اللہ فرمائی چه غایة ئے منګلے لکوُل دی په کرئ مضبوط چه قطع والے ورله نشته اورسیدل دی سعادت دَ دُنیا او اخرت ته ؛ (روح ص ۵ ج ۱) : اوپه سورۂ بقرہ ع ۳۶ کښ ارشاد دے ؛ وَمَنْ یُّؤْتَ الْحِکْمَۃَ فَقَدْ اُوْتِیَ خَیْرًا کَثِیْرًا ؛ دَ شیخ القران رحمہ اللہ نه په " العرفان ص ۱۶۶ " کښ نقل شوی دی چه ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چه حکمت معرفت دَ قران دے اودا ترینه هم روایت دے چه تفسیر دَ قران دے ۞

⑲ طریقه دَ تفسیر

حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ په مقدمه دَ تفسیر خپل (ص ۳) کښ فرمائی چه : کچرے څوک وَیونکے وای څه بنا لسته دَ طریقو تفسیر نه دی ! نو جواب دادے چه دِیره صحیح طریقه دغو کښ دادہ چه تفسیر دَ قران په قران سره وشی ، پس کوم حکم چه اجمال لے شوے وی په یو ځائے کښ نو تفصیل لے شوے وی په بل ځائے کښ ؛ کچرے سترے کرئ تالره دا سے تفسیر نولازم شه دَ سُنتُ سره حکمه دا شرحه کوُنکے دَ قران دے ؛ اووضاحت کوُنکے دَ دغه لره ؛ اوکله چه بیانُ مُومو تفسیر په قران اوسُنت کښ نو رجوع به کوُو اقوالو دَ صحابو رضی اللہ عنہم ته حکمه چه دوی ښه پوهه دی په دغه باندے له دے وجے نه چه دوی لیدلے دی قرینے اوهغه احوال چه دوی خاص وُو په

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دغه بانډ اوله ډیے وجے نه چه دوی لره فهم اوعلم صحیحه اوعمل صالحه وکړ- خاصکر علماء اومشائخو لره ئے لکه خلفاء راشدین هدایت کړنکی، هدایت کړے شوی او عبد الله بن مسعود رضی الله عنه شو "وشیخ القرآن رحمه الله نه العرفان ص۱۶۸-۱۶۹" کښ نقل دی چه زرکشی رحمه الله "البرهان" کښ ویلی دی چه کتونکی لره په قرآن کښ ماخذات ډیر دی: اولوی دغونه څلور دی: اول نقل د نبی صلی الله علیه وسلم نه اوداطریقه دعلم ده لاکن واجب دی خان سائل د ضعیف اوموضوع نه اودے وجے نه چه امام احمد رحمه الله فرمائی چه درے کتابونو لره اصل نشته: مغازی اوملاحم، او تفسیر (یعنی فرمائی): دویم اخذ دے په قول د صحابو رضی الله عنهم: دریم اخذ دے په مطلق لغت باندې: څلورم تفسیر دے په مقتضی د معنے د کلام باندې اوپه حاصل شوی باندې دقوت د شرع نه اوداهغه دی چه دعا پرے کړے وه نبی صلی الله علیه وسلم ابن عباس رضی الله عنه ته: اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِی الدِّیْنِ وَعَلِّمْهُ التَّاوِیْلَ: (مفتاح دار السعادة ص۳۱۱)- احقر هم تفسیر کښ د الله تعالیٰ په امداد دغه طریقه اختیار کړے ده اوداز صوفیو د شیوخو رحمهم الله طرز اوطریقه وه ۞

فائده: - د مفسرینو حالات اود قوی مفسر او ضعیف بیان د شیخ القرآن رحمه الله په مایه ناز تصنیف "نیل السائرین فی طبقات المفسرین" کښ په بسط او وضاحت سره شوے دے- شائقین دغه مطالعے ته رجوع وکړی:

⑳ اعتذار

چونکه تفسیر هم مختصر دے نو لهٰذا مقدمه ئے هم مختصره په طور ضرورت ولیکلے شوه، د تفصیل دپاره د مفسرینو رحمهم الله تفاسیر کتلے شئ: اوبل دا چه مقدمه نهایت مختصر وقت کښ حکه ولیکلے شوه چه په دے سفر کښ د ناچیز سره زیات وقت نه وو اوصرف د "انعام الرحمٰن" نه خلاصه نقل شوه نو انعام الرحمٰن ته هم رجوع کولے شئ ۞

㉑ تنبیه

۱: ناچیز په تفسیر کښ اول لاندے د خپل کم علم مطابق په پښتو ژبه ترجمه ولیکله اوبره په حاشیه باندې؛ ۲: د هرسورې نوم او وجه د تسمیے؛ ۳: ترتیب مصحفی؛ ۴: ترتیب نزولی؛ ۵: مکی دے که مدنی؛ ۶: دعوی؛ ۷: ربطونه؛ ۸: خلاصه؛ ۹: امتیازات؛ ۱۰: د مشکل ځائے حل د تفسیر ونو په حواله؛ ۱۱: کله کله منشأ د نزول بقدرِ ضرورت؛ ۱۲: کله کله فضیلت د سورې هم ذکر شوے دے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فائدہ:- یہ دعوی سورت راغونډ ہیږی، او خلاصہ د سورت اهم خبره وی، او امتیاز د یوسورت د بل نه بیلتون وی، کله حقیقی وی هغه مضمون (خبره) بل سورت کښ نۀ وی او کله چه اضافی وی په نسبت سره بعضو سورتونو نه.

اُمید دے چه د انصاف په نظر مطالعه شی او د غلطو اصلاح دِے وکړے شی حکه چه حُهٔ د خپلے کم علمئ او کم فهمئ معترف یم: الله تعالیٰ دِ رحم وکړی په هغه چا چه په غلطئ حُما خبر شی او ما له خبر راکړی او یا حُما د مرلهٔ نه بعد د هغه څائے اصلاح وکړی: او الله تعالیٰ ته په عاجزئ سوال کوم چه غلطی مِ معاف کړی ٭

د ناچیز د ترجمے مشائخ او اُستاذان

د احقر د ترجمے او دوړه تفسیر چیر مشائخ کرام دی: څنے وفات شوی او څنے ژوندی دی: د څنونه مِ د شیخ القرآن رحمہ اللہ د شرف تلمذ حاصلولو نه څخکښ او د څنونه پس استفاده کړے ده - او د څنونه مِ د حضرت شیخ القرآن رحمہ اللہ په حیات کښ او د څنونه مِ پس د وفات د هغوی نه اخذ کړے دے: او د څنونه مِ چیرته استفاده او د څنونه کمه: خوبهرحال حُهٔ فقیر د هغه ټول د ترجمے خپلے مشائخ کنړم ٭

خود اخبره قابله د ذکر ده چه د اټول د شیخ القرآن رحمہ اللہ شاګردان وُو او په هغه دوران کښ د جماعة اشاعت التوحید والسنة ارکان وُو، او د ټولو رجوع د سند شیخ القرآن رحمہ اللہ ته او د څنو ورسره د بندی شیخ القرآن رحمہ اللہ ته هم کیږی - باقی د احقر سند القرآن په "انعام الرحمٰن" او "الهام الرحمٰن" کښ چاپ شوے دے هلته ئے وګورئ: اول د وفات شده مشائخ رحمہم اللہ او بیا د ژوندو مشائخو حفظهم الله ذکر کوم ٭

① شیخ القرآن والحدیث حضرت مولانا **محمد طاهر** صاحب (پنجپیر) نوّر الله مرقده.
② عُمدة الاتقیاء حضرت مولانا حیاء الدین صاحب رحمہ اللہ (باجوړ)
③ شهید اذان حضرت مولانا خان بادشاه صاحب رحمہ اللہ (چارسدّه)
④ جامع المعقول والمنقول حضرت مولانا قاضی عبد الغفور صاحب رحمہ اللہ (جار)
⑤ نمونهٔ سلف شیخ القرآن حضرت مولانا محمّد افضل خان صاحب رحمہ اللہ (شاه یوں)
⑥ شیخ الحدیث حضرت مولانا محمّد عنایت الرحمٰن صاحب رحمہ اللہ (خوشحال کړهٔ)
⑦ حضرت علامه مولانا عبد الرحیم صاحب رحمہ اللہ (چترال):

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(۸) اکمل الاتقیاء شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد یار بادشاہ حفظہ اللہ (باجوڑ):
(۹) امیر محترم شیخ القرآن مولانا محمد طیب الطاہری حفظہ اللہ (بیجگیر):
(۱۰) شیخ القرآن حضرت مولانا عبد السلام صاحب حفظہ اللہ (رستم):
(۱۱) استاذ محترم حضرت مولانا عبد العزیز صاحب حفظہ اللہ (باجوڑ) ٭

یا اللہ! پہ دیوکښ چہ کوم حضرات وفات شوی دی قبرونہ ئے منور کړے اوکروړونہ رحمتونہ پرے نازل کړے اوکوم چہ پہ حیات دی پہ ژوندکښ ئے برکت واچوے، اودَ هر آفت نہ ئے حفاظت وکړے اودَ توحید اوسُنت دَ اشاعت دپارہ ئے مُتفق اومُتحد اولرے: آمین ثم آمین
وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَّآلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِيْنَ ٭

(بروز جمعہ وقت ۱۰/۲۰ سعودی وقت بمورخہ: ۱۰ اگست ۲۰۰۷ء
مطابق ۲۷ رجب المرجب ۱۴۲۸ھ بمقام غرفہ سکونت مسقط والمکۃ المکرمۃ ٭
نظر ثانی واختتام: بروز جمعہ تاریخ مذکورہ ۱۱/۲۰ سعودی وقت عند المیزاب تجاہ رکن الحجر الاسود من بیت اللہ الحرام وقت انتظار صلوٰۃ الجمعۃ
(العبد محمد عبد الجبار غفرلہ) ٭

ماخذات

(۱) تفسیر ابن جریر	(۱۱) تفسیر روح المعانی	(۲۱) تفسیر مسائل الرازی
(۲) تفسیر ابن کثیر	(۱۲) " المظہری	(۲۲) " احکام القرآن
(۳) " زاد المسیر	(۱۳) " الخازن	(۲۳) " الفوز الکبیر
(۴) " السراج المنیر	(۱۴) " المفردات	(۲۴) " فتح الخبیر
(۵) " فتح القدیر	(۱۵) " محاسن التاویل	(۲۵) " مسائل السلوک
(۶) " الدر المنثور	(۱۶) " البیضاوی	(۲۶) " الکشاف
(۷) " کبیر	(۱۷) " غریب القرآن	(۲۷) " املاء ما من بہ الرحمن
(۸) " التسہیل	(۱۸) " ابو السعود	(۲۸) " تبصیر الرحمن
(۹) " القرطبی	(۱۹) " الجصاص	(۲۹) " جلالین
(۱۰) " مدارک التنزیل	(۲۰) " التفسیر القیم	(۳۰) " تنویر المقباس

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(۳۱) تفسیر بلغۃ الحیران
(۳۲) 〃 الہام الرحمٰن
(۳۳) 〃 انعام الرحمٰن
(۳۴) 〃 البحر المحیط
(۳۵) 〃 العرفان
(۳۶) 〃 البرہان
(۳۷) 〃 الاتقان
(۳۸) 〃 النہر الماد
(۳۹) 〃 جواہر القرآن
(۴۰) 〃 بیان القرآن
(۴۱) 〃 معارف القرآن
(۴۲) 〃 فتح الرحمٰن
(۴۳) 〃 موضح القرآن
(۴۴) 〃 الماجدی
(۴۵) 〃 تفہیم القرآن
(۴۶) سمط الدرر
(۴۷) ضیاء النور
(۴۸) البصائر
(۴۹) نیل السائرین
(۵۰) النشاط
(۵۱) اصول السنۃ
(۵۲) تفسیر احسن الکلام
(۵۳) 〃 الدر المنظومات
(۵۴) 〃 افضل التراجم
(۵۵) 〃 نثر المرجان
(۵۶) 〃 عثمانی
(۵۷) صیانۃ الانسان
(۵۸) الصارم المنکی
(۵۹) عمدۃ الرعایۃ
(۶۰) شامی
(۶۱) رسائل ابن عابدین
(۶۲) درمختار

(۶۳) بدائع الصنائع
(۶۴) مبسوط
(۶۵) الاشباہ والنظائر
(۶۶) ہدایہ
(۶۷) فتاوی ابن تیمیہؒ
(۶۸) فتاوی ابن بازؒ
(۶۹) امداد المفتین
(۷۰) امداد الفتاوی
(۷۱) عزیز الفتاوی
(۷۲) احسن الفتاوی
(۷۳) فتاوی رشیدیہ
(۷۴) اصلاح الرسوم
(۷۵) بخاری شریف
(۷۶) مسلم شریف
(۷۷) ترمذی شریف
(۷۸) ابن ماجہ
(۷۹) نسائی
(۸۰) مؤطا امام مالکؒ
(۸۱) مشکوۃ المصابیح
(۸۲) بلوغ المرام
(۸۳) مسند احمد
(۸۴) ابو داؤد شریف
(۸۵) التعلیق الصحیح
(۸۶) فیض الباری
(۸۷) مکانۃ الامام ابی حنیفہؒ فیما بین المحدثین
(۸۸) تاریخ الاسلام
(۸۹) سیر اعلام النبلاء
(۹۰) العبرات
(۹۱) المسامرۃ
(۹۲) ازالۃ الخفاء
(۹۳) شرح مواقف
(۹۴) شرح مقاصد :

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(۹۵) شرح العقائد
(۹۶) شرح فقه اکبر
(۹۷) العلم والعلماء
(۹۸) اغاثة اللهفان
(۹۹) التنبیه للطالب
(۱۰۰) الشهاب الثاقب
(۱۰۱) المرقات
(۱۰۲) المدخل
(۱۰۳) مائة مسائل
(۱۰۴) مسائل اربعین
(۱۰۵) عالمگیری
(۱۰۶) بزازیه
(۱۰۷) خلاصة الفتاوی
(۱۰۸) سراجیه
(۱۰۹) البحر الرائق
(۱۱۰) مالابدّ منه
(۱۱۱) تذکرة الابرار والاشرار
(۱۱۲) غنیة الطالبین
(۱۱۳) ٹ ووی
(۱۱۴) فتح الباری

(۱۱۵) فیض الباری
(۱۱۶) عمدة القاری
(۱۱۷) تحفة الکرام
(۱۱۸) الاعتصام
(۱۱۹) الشفاء لتعریف حقوق المصطفٰی
(۱۲۰) النامه
(۱۲۱) الملل والنحل
(۱۲۲) مفتاح دار السعادة
(۱۲۳) زاد المعاد
(۱۲۴) مقام صحابہؓ
(۱۲۵) تحفة الاحباب
(۱۲۶) رَدّ بدعات
(۱۲۷) اسلام میں عورت کا مقام
(۱۲۸) ملفوظات شیخ الحدیث بادشاہ صاحب
(۱۲۹) " شیخ القرآن مولانا محمد طیب صاحب
(۱۳۰) " شہید آذان مولانا خان بادشاہؒ
(۱۳۱) " مولانا احیاء الدین صاحب رح
(۱۳۲) " مولانا محمد کل صاحب عرف انبار باباؒ
(۱۳۳) " محمد اشرف استاذ صاحب
(۱۳۴) " جناب عبد اللہ صاحب (نوشہرہ)
(۱۳۵) ملفوظات شیخ القرآن نوّر اللہ مرقدہ

وغیرہ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الکلمات الطیبات من شیخ الحدیث العلامۃ محمد یار بادشاہ رحمہ اللہ
استاذ الحدیث بدار القرآن فنجفیر

الحمد للہ الذی نزل الفرقان لیکون للعلمین نذیرًا ہ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ الذی جعلہ مبینًا ومفسرا للقرآن وعلی الہ واصحابہ الذین وصلوا الینا تفسیرہ وبیانہ وعلی المجتہدین الذین اجتہدوا فی تحقیق معانی القرآن والحدیث اجتہادًا کاملًا:

امّا بعد! فقد سارحت النظر علی بعض المقامات من فتح الرحمٰن فی ترجمۃ القرآن لمولٰنا عبد الجبار الصاحب اطال اللہ حیاتہ فوجدتہ مفیدا ومشتملا علی فوائد جمۃ خصوصًا علی اصطلاحات شیخنا شیخ القرآن (رحمہ اللہ) من الروابط والامتیازات والخلاصۃ المختصرۃ وتسمیۃ السور مع بیان العلۃ ومع تفسیر القرآن وبیان مواضعہ: فاللہ اسأل ان یجعلہ مفیدا لعامۃ المسلمین خصوصًا للعلماء والطلباء وجزی اللہ لمرتبہ جزاء جزیلا: واجرہ اللہ اجرًا جمیلا -

وانا الاحقر بادشاہ صاحب
خادم القرآن والحدیث
۲۰ شوال ۱۴۲۸ھ -

کلمات طیبات دَ حضرت اَمیر محترم شیخ القرآن
مولانا محمد طیب الطاہری مدظلہ العالی
مُدیر دَارُالقُرآن فنجفیر

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ؕ

الحمد للہ الذی انزل علی عبدہ الکتاب ولم یجعل لہ عوجا: و ارسل رسولہ بشیرا ونذیرا، وداعیا الی اللہ باذنہ وسراجا منیرا:

امّا بعد! یہ دے صدئ کښ دَ فہمِ قرآن بأنی حضرت شیخ القرآن مولانا محمد طاہر رحمہ اللہ وو۔ دَفہمِ قرآن دَ تحریک دَیارہ ھغوی یہ دوو طریقو کارشروع کړہ وو: یو دَرس قرآن او دویم تصنیف او تالیف په اسانہ توګہ: او دَدُنیا نہ دَ رحلت پہ وخت هم ھغوی دَدے وصیت

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وکړو خپلو شاګردانو ته چه د قرآن اوسنت خدمت به کوئ - الحمد لله د هغوی شاګردانو دغه تحریک مخ په وړاندے بوتلو - د هغوی د وفات نه بعد درسونه د قرآن کریم نورهم زیات شو ، او تصانیف او تالیفات سوونو ته ورسید ل -

یو د دغه مصنفینو نه د حضرت شیخ القرآنؒ خصوصی شاګرد حضرت مولنا عبد الجبار صاحب دے چه تردے ساعته د هغوی رابطه د مرکز اوجماعت سره ډیره قوی ده - په مختلف موضوعانو د دوی تصانیف موجود دی او مخلوق ترینه مستفید کیږی - اوس دوی د قرآن کریم په اسانه پښتو ژبه ترجمه او مختصر تفسیر ولیکلو او دا ئے په طلباؤ اوعلماؤ احسان دے - حمّا دُعا ده چه الله تعالیٰ ډ د دوی قلم ، علم اوعمل کښ نورهم برکت وکړی او دا د الله تعالیٰ د دوی ذریعه د نجات کړی -

آمین -

احقر محمد طیب الطاهری عفی عنه

۱۵ شوال ۱۴۲۸ھ

ملفوظات خطیب العصر: حضرت مولانا غلام حبیب حفظہ اللہ

مدیر جامعه عربیه جواهر القرآن لإشاعة التوحید و السنة

ویسه ضلع اټک

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله ! الحمد لله العالم بما تکن الصدور وما تخون العیون ، القادر الذی اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون - والصلوة و السلام علی من ارسلہ بکتاب هو بالعلوم مشحون وعلی اله واصحابه الذین بذلوا جهدهم فی اشاعة قرآن کریم فی کتاب مکنون ففازوا و یمراتب من جنت الماوی هم فیها خلدون ۰

خسف القمر بجماله ✧ نطق الحجر بجلاله

عجز البشر بکماله ✧ صلوا علیه و اله

(امّا بعد !) :

قرآن پاک ایک مکمل ضابطہ اور دستور حیات ہے ، کامل قانون ہدایت ، جامع اصول وکلیات اور بے شمار علوم وفنون کا سرچشمہ ہے : کما قال ، ؎

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جمیع العلم فی القرآن ولکن ٭ تقاصر عنہ افہام الرجال

ہر دور میں علماء ربانیین نے اپنی اپنی استطاعت کے مطابق تفسیریں لکھیں ہیں اور اپنے آپ کو خادمین قرآن کریم کے فہرست میں شمار کرانے کی سعادت حاصل کرنے کی کوشش کی ہے اور کثیر التعداد تفسیریں لکھیں گئی ہیں۔ چنانچہ علامہ انور شاہ کشمیریؒ سے نقل ہے کہ وہ فرمایا کرتے تھے: انہ قد بلغت تفاسیر القرآن المؤلفۃ الی مائۃ الف (بحوالہ تنبیہ البیان لمشکلات القرآن ص۱)۔ آگے جاکر لکھتے ہیں:

فلیس کل من فتر القرآن ولو فی مئین جزءً بل فی الف جزء انہ احاط بجمیع مافیہ علما۔

واہ! سبحان اللہ! کیا بڑا مقام ہے اللہ کریم کی کتاب کا جس کا جمادات نے اعتراف کیا: فَقَالُوْٓا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا ۝ (جن ۱)؛ اسی طرح علامہ ابن ابی الدنیا سے تفسیر اور مفسرین کے بارے میں منقول ہے: "علوم القرآن وما یستنبط منہ بحرٌ لا ساحل لہٗ۔ (اتقان ج ۲ ص ۲۳۲)۔

اور اسی طرح حضرت علی رضی اللہ عنہ سے تفسیر سورۂ فاتحہ کے بارے میں منقول ہے: لو شئت ان اوقر سبعین بعیرا من تفسیر امّ القرآن لفعلت۔ (اتقان ص ۲۳۵ ج ۲)۔

نیز حضرت ابن عباسؓ سے منقول ہے: ان القرآن ذو شجون و فنون و ظہور وبطون لا تنقضی عجائبہٗ ولا تبلغ غایتہٗ۔ (اتقان ص ۲۳۶ ج ۲)۔

بہت بڑی سعادت ہے ان کیلئے جس کو اللہ تبارک وتعالیٰ نے اس تفسیر کی خدمت کیلئے توفیق بخشی ہے۔ چنانچہ شیخ عبدالقادر مفسر تفسیر موضح القرآن سے فارغ ہوتے رہیں تو اس شعر کو بتفسیر یسیر پڑھتے تھے: ؎

روز محشر چہ کسے باطویش دارد نامۂ ٭ من نیز حاضر میشوم تفسیر قرآن در بغل

اللہ عزوجل کا احسان عظیم ہے کہ اس دور میں قرآن مقدس کی خدمت جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنۃ کو عنایت فرمائی ہے۔ افہام وتفہیم، درس وتدریس، تحریر وتقریر، تشریح وتفسیر غرض کہ ہر لحاظ سے اس خدمت کا سہرہ جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنۃ کے سر ہے۔ فللہ الحمد۔

مؤلف تفسیر "فتح الرحمٰن فی ترجمۃ القرآن وتفسیر الفرقان" بھی اس جماعت کے ایک عظیم رکن اور خدمتگار ہیں جنہوں نے بہت اچھے اسلوب سے مختصر مگر جامع اور عام فہم تفسیر لکھی ہے۔ میں نے چند مقامات دیکھے، ماشاء اللہ بہت اچھے اور بہتر انداز میں لکھی گئی ہے اور پھر ہر توجیہ پر تفسیر کا حوالہ لکھ کر تفسیر کی حیثیت اور مقام کو بلند کردیا ہے اور "نور علیٰ نور" کا مصداق بنا دیا ہے۔

مجھے انہوں نے چار پارے، چھٹے پارے سے تا آخر سورۃ اعراف تک تقریظ کے خاطر بھیجے تو مجھ جیسے ناقص الفہم قلیل العلم والعمل اس لائق کہاں کہ محترم علامۃ الشیخ المفسر والمحدث عبدالجبار الباجوری کی تفسیر پر کچھ لکھے بلکہ اس پر اکتفا کرتے ہوئے اجازت

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

چاہوں گا کہ: آفتاب آمد دلیل آفتاب"

عطر آنکہ خود ببوید ✧ نہ کہ عطار گوید ✧

دعاء ہے کہ اللہ تبارک وتعالیٰ اس تفسیر کو مفید عوام وخواص بنائے اور محترم مؤلف کیلئے ذخیرۂ آخرت اور باقیات الصالحات بنائے۔ وجزاہ اللہ احسن الجزاء۔

احقر غلام حبیب جامعۃ جواھر القرآن
لاشاعۃ التوحید والسنۃ ویسہ ضلع اٹک
(شوال ۱۴۲۸ھ)

کلمات التحسین من العلامۃ شیخ القرآن میر سمیع الحق حفظہ اللہ

امیر جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنۃ (افغانستان)

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ امام الانبیاء والمرسلین وعلیٰ آلہ وصحبہ اجمعین:

وبعد:

فقد رأیتُ تفسیر کتاب اللہ عزوجل لفضیلۃ الشیخ العلامۃ شیخ القرآن عبد الجبار حفظہ اللہ، وقرأتُ بعض صفحاتہ من ھذا الکتاب فوجدتہ تفسیرًا قد تحریٰ فیہ المؤلف جزاہُ اللہ خیرًا وبذل جھدہ الکبیر لیکون مختصرًا مع الفھم الصحیح لکتاب اللہ تعالیٰ۔

فقد أجاد المؤلف و افاد فی تفسیرہ کما اجتھد جمعہ و ترتیبہ مع ذکر مشکلات الآیات بأسلوب سھل واضح وطریقۃ علمیۃ ممتازۃ، وذلک ان ھذا العصر من احوج العصور الی ھذا الاسلوب من التالیف والی ھذہ الطریقۃ السھلۃ النافعۃ لطلبۃ العلم۔

ولن اطیل الحدیث عن ھذا التفسیر وممیزاتہ، واترک المجال للقاری لکی یتعرف علیٰ مزایا ھذا التفسیر الجلیل الذی الفہ الأخ الفاضل الشیخ العلامۃ عبد الجبار حفظہ اللہ ورعاہ۔

واسأل اللہ عزوجل ان یبسط لہ البرکۃ فی علمہ ووقتہ وصحتہ، وایدہ بالتوفیق، ویجعلہ فی میزان حسناتہ یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتی اللہ بقلب سلیم، کما اسأل اللہ عزوجل ان ینتفع بہ المسلمین وان یجزیہ عنھم خیرا الجزاء۔ انہٗ علیٰ ذلک قدیر۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وصلی اللہ وبارک علیٰ سیدنا ونبینا محمد وآلہ وصحبہ اجمعین۔
وانا الاواہ ابن الشرف میر سمیع الحق۔

تقریظ الشیخ العلامۃ شاہ زمین حفظہ اللہ المتین
مدیر دار العلوم تعلیم القرآن "مانیری بالا"

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ خاتم الانبیاء والمرسلین محمد والہ واصحابہ اجمعین ۔ امّا بعد:
ما د شیخ القرآن والحدیث حضرت مولانا عبد الجبار صاحب د تفسیر "فتح الرحمٰن" څه حصه د شپے په څه حصه کښ مطالعه کړه نو په ساده د پښتنو په ژبه کښ لیکلے شوے دے او د څه مشکلا تو تشریح ورکښ هم شویده شا یقینو حضرا تو لره پکار دی چه د یږه مینه ترے فائده واخلی ، او الله تعالیٰ دِ دے تفسیر لره شهرت ورکړی او د شیخ القرآن صاحب محنت چه د کتاب الله خدمت لے کړے دے ، الله تعالیٰ دِ ورله قبول او منظور اوکړی وی ۔ (آمین)

انا الاحقر شاہ زمین

۲۶-۱۰-۲۰۰۷ء بمطابق ۱۵ شوال ۱۴۲۸ھ

حسن الظن من الحضرۃ العلامۃ الفہامۃ مولنا عبد الشکور
صدر المدرسین بمدرسۃ تعلیم القرآن خال — دیر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العلمین ہ والصلوٰۃ والسلام علیٰ سیدنا خاتم النبیین محمد والہ واصحابہ اجمعین الی یوم الدین ۔
وبعد: فقد وقفت علیٰ کتاب "فتح الرحمٰن فی ترجمۃ القرآن وتفسیر الفرقان" تالیف الورع ، الزاهد ، العالم بموضوع الکتاب ، المصنف الشیخ عبد الجبار الباجوری حفظہ اللہ الباری ، فهو فیما اری ولا ازکی علی اللہ احدًا ، روضۃ انیقۃ ، من مسائل الفن مع ترتیب جید ، وضبط عجیب ، ونفع مزید ، کل ذلک یدل علیٰ علو کعبه فی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هذا الشان كيف لا؟ وقد مضى اكثر عمره في هذه الشغلة ومع ذلك هو اكثر ملازمة، واثبت اخذا وضبطا، من محقق العصر ومدققه الغيور، القائل بالحق، القائم بالجهاد - بلا خوف لومة لائم، المشتهر في الآفاق كاشتهار الشمس في نصف النهار، الاشد على خفاش زمانه شيخنا وشيخ العرب والعجم المرحوم الفنجفيري طاب الله ثراه وجعل سعيه مشكورا، مقبولا - آمين يا رب العلمين ٭

وانا الاحقر عبد الشكور بن محمد هاشم غفر الله له ولوالديه -

(ذوالقعدة ۱۴۲۸ھ)

تقريظ الحضرة العلامة شيخ الحديث بمدينه العلوم

(نوى كلى) مولانا كل محمد حفظه الله الصمد

بسم الله الرحمن الرحيم ط

الحمد لله رب العلمين: والصلوة والسلام على سيد الانبياء و المرسلين وعلى آله و اصحابه اجمعين ط

اما بعد! فقد نظرت بعض مواضع من "تفسير فتح الرحمن" للشيخ العلام منبع التوحيد والسنة مولانا عبد الجبار سلمه العزيز الغفار: فوجدته موضحا للقرآن الكريم باللغة الافغانية السمحة مشتملا على مقاصد السور والربط والخلاصة والامتياز - على طريقة شيوخنا رحمهم الله تعالى: ونسأل الله عزوجل ان يجعله لوجهه الكريم وينفع به المسلمين والمسلمات الى يوم الدين - آمين يا رب العلمين ط

هذا ماكتبه الاحقر كل محمد عفى عنه -

ذو الحجة ۱۴۲۸ھ ٭

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حُسنِ ظن از الحضرۃ العلامۃ شیخ القرآن والحدیث مولٰنا سعید الرحمٰن صاحب (عُرف خطیب صاحب) اوگی مانسہرہ

نحمدہٗ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم

امّا بعد!

دُنیا بھر میں جتنے مدارس جیسے دارالعلوم دیوبند وسہارنپور وغیرہ قائم ہوئے اور جتنے بھی تفسیر اور احادیث وفقہ کی عظیم ترین ہدایت کی کتابیں جو کہ ائمہ مجتہدین اور فقہاء اور مفسرین کے مبارک ہاتھوں سے لکھی گئی ہیں اور جتنے بھی قابل ترین فقہاء، علماء، اتقیاء، صلحاء، اولیاء اللہ دنیا بھر میں آئے ہیں جن کی دینی دردسے ہر جگہ ظلمت روشنی سے بدل گئی اور کفر وشرک کی ضلالت ہدایت میں بدل گئی۔ ان سب خیر العقول کا نام مولانا محمد یہ ہے کہ بعض نیک بندوں کی زبان سے ایک بات نکلتی ہے، مثلاً کہ یہاں پر مدرسہ بنایا جائے!... تو اس کہنے سے بفضل اللہ محیر العقول دیوبند، سہارنپور وغیرہ جیسی شکل اختیار کر لی کہ جسکے فوائد، فیوضات وبرکات اللہ کا کوئی انسان اندازہ نہیں کر سکتا۔ اور کبھی بعض انسان کی زبان سے بطور نصیحت اور خیر خواہی یہ بات نکلتی ہے کہ بچے ..... عمر کے کچے.... انشاء اللہ مستقبل میں سچے، تم علم دین حاصل کرو۔ تو اس طرح کہنے سے بفضل اللہ امام اعظم امام محمدؒ، امام مالکؒ، امام بخاریؒ، امام رازیؒ، امام غزالیؒ، امام ولی اللہؒ، شیخ الہندؒ شیخ عبد اللہ بیلیانیؒ، علامہ شیخ محمد رسول خانؒ، شیخ مدنیؒ، اور علامہ محمد انور شاہ کشمیریؒ اور شیخ ادریس کاندھلویؒ، اور علامہ شیخ غلام اللہؒ، اور شیخ عبد المنان بیلیانیؒ، اور علامہ امام محمد طاہر رحمہ اللہ تعالیٰ رحمۃ واسعۃ جیسے نامور ائمہ کبار وفقہاء ومحدثین پیدا کئے۔ حضرت شیخ محمد طاہرؒ کے قرآنی فیض سے ہزاروں ولکھوں عظیم درس پیدا ہو کر پھر پیر میں پندرہ ہزار علماء وعلماء مرد وخواتین کے علاوہ ایف۔ایم، انٹرنیٹ پر دنیا بھر میں فخر کیساتھ لاکھوں کروڑوں کے حساب سے سنتے ہیں، خوشی ومسرت کے ان لمحات پر ہم حضرت شیخ محمد طاہرؒ کے فرزند ارجمند الخلف امیر جماعۃ اشاعت التوحید والسنۃ العالمیہ پاکستان حضرت شیخ القرآن والحدیث مولانا محمد طیب طاہری کو دل کی گہرائیوں سے دعائیں اور خوش آمدید کہتے ہیں۔

اور کبھی بعض آدمی کی زبان سے بلا تامل یہ بھی نکلتا ہے کہ فلاں موضوع پر کتاب لکھیں، تو اس کہنے سے بفضل اللہ بخاری، ترمذی، مؤطائین، ہدایہ، قاضی خان، ھدایہ، فتح القدیر، البحر الرائق، عالمگیری، مبسوطین، روح المعانی، کبیر، شامی، بہشتی زیور، جواہر القرآن اور معارفین، نیل السائرین واصول السنۃ جیسے نامور کتابیں پیدا کیں جس سے دنیا بھر کی ھدایت کا ذریعہ بنا، مگر اس کا عکس بھی سنیں..... کہ بعض گمراہ کن لوگوں کی بُری

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اور نجس زبان سے ایک بات نکلتی ہے جس کے ذریعہ سے گمراہی اور شرک کے اڈے بن کر گمراہی کے راستے نمودار ہو رہے ہیں، جس سے عوام شرک، کفر اور بدعت کی دلدل میں پھنس کر جہنم کے حقدار ہوتے ہیں، نعوذ باللہ من ذالک۔

اس موقع پر نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کی وہ پیاری حدیث زیادہ مناسب ہے جو کہ بخاری، مسلم، مشکوٰۃ میں موجود ہے

۱: **حدیثِ نبوی** صلی اللہ علیہ وسلم: حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ فرماتے ہیں کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے ارشاد فرمایا کہ تحقیق بندہ اللہ تعالیٰ کی رضامندی کی ایسی بات منہ سے نکالتا ہے جس کی طرف دل کو خاصی حضور تامل نہیں ہوتا بلکہ اس میں اور اس کی عاقبت اور انجام میں بھی التفات نہیں ہوتا) مگر اللہ تعالیٰ اس بات کے ذریعہ اس کے درجات کو بلند فرماتے ہیں اور تحقیق بندہ بلاتامل ایسی بات منہ سے نکالتا ہے جس میں (ہر طرح) اللہ تعالیٰ کی ناراضگی ہوتی ہے اور اس بات کے ذریعہ وہ جہنم کے گڑھے میں گر جاتا ہے۔

۲: **حدیثِ نبوی** صلی اللہ علیہ وسلم:۔ بخاری اور مسلم کی روایت میں ہے کہ ایسی (ناراضگی کے) کلمے کی وجہ سے جہنم کی آگ میں اتنا دور پھینکا جاتا ہے کہ مشرق و مغرب کے درمیان دوری سے بھی زیادہ ہوتا ہے۔ (بخاری مسلم)

۳: **حدیثِ نبوی** صلی اللہ علیہ وسلم:۔ حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا فرماتی ہے کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے ارشاد فرمایا کہ میں نے جہنم کو اس حالت میں دیکھا کہ شعلے ایک دوسرے کو توڑتے ہیں، اور میں نے اس میں عمرو (کافر) کو اس حالت میں دیکھا کہ اپنی آنتڑیوں کو کھینچ رہا ہے اور اس (ظالم) نے سائبہ (گمراہی) کی بنیاد رکھی تھی۔ نعوذ باللہ من ذالک۔ (بخاری)

تاہم شیخ القرآن والحدیث حضرت مولانا عبدالجبار مدظلہ میرے نزدیک خوش نصیب اور خوش اخلاق اور باعمل نامور عالم دین ہیں کہ اپنے شیوخ سے تمام علوم و فنون حاصل کر کے اپنے علاقہ باجوڑ میں علماء و طلباء اور جملہ مسلمانوں کے لئے قابلِ قدر علوم دینیہ اور تصنیف خصوصاً قرآن و سنت کے احیاء اور شرک و بدعت کی تردید کے لئے عظیم مرکز بنا کر امت پر قابلِ قدر احسان فرمایا جو کہ ناقابلِ فراموش ہے۔ میں ناچیز، فقیر لاشے لاعلم نے جناب حضرت مولانا موصوف کی تفسیر "فتح الرحمٰن" کا ترجمہ اور اصول تفسیر کو کچھ دیکھ کر بے حد خوشی و مسرت کا اظہار کیا کہ ہمارے مشائخ کبار رحمہم اللہ تعالیٰ رحمۃ واسعۃ کے ثواب کیلئے رحمت کا ایک عظیم نیا باب کھل گیا جو کہ لائق صد تحسین ہے، اور دست بدعا ہوں کہ اللہ تعالیٰ مزید لکھنے کیلئے صحت و عافیت کے ساتھ دائماً توفیق عنایت فرمائیں آمین یارب العٰلمین ٭

والسلام

احقر سعید الرحمٰن اوگی مانسہرہ سرحد پاکستان

۲۵ شوال المکرم ۱۴۲۸ھ ایام الزلازل ٭

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الكلمات الطيبات من الحضرة العلامة مولٰنا ضِيَاءُ الرَّحمٰن الكوثرى حَفَظَهُ اللهُ البَارِئ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمدًا لمن لامثل لهٗ وصلوٰة علىٰ من لا نبيّ بعده وآله واصحابه اجمعين — وبعدُ:

فقد طالعتُ عدة اوراق من تفسير القرآن الكريم الذى صنفه الاخ المحترم الحاكى بلسان الأفاغنة[1] المستعمل فى افغانستان وباكستان فوجدته مفيدًا المهم جدًّا و انشاء الله تعالىٰ سيغنيهم عن كثير من التفاسير المؤلفة بهذا اللسان فبارك الله تعالىٰ وتقدس فى عمره ومساعيه الجميلة واحسن عاقبته واجاره ومن سعىٰ لخدمة القرآن المجيد من خزى الدارين - امين يارب العلمين ٥ وصلى الله علىٰ سيد المرسلين ٥

عبد ربه الضياء الكوثرى البابجورى عفا الله عنه وعن اساتذته ووالديه وعن جميع المؤمنين والمؤمنات -

يوم الجمعة ٣ شهر ذى الحجة ١٤٢٨ھ مطابقا ١٣ دسمبر ٢٠٠٧ء ٭

قَصِيدَة الشيخ العلامة صاحب الحق مولٰنا فضلِ حق حَفَظَهُ اللهُ مُدير كوثر القرآن "جہير"

جميع الحمد لله العظيم
علىٰ نعمائه العظمىٰ الجزيلة
واُهدى بالصلوٰة علىٰ رسول
امام الانبياء المكرمين
اتاه الله بالقرآن وحيًا

عميم الفضل ذى الجود الكريم
جليل الوصف ذى الشان العظيم
كريم الخلق ذى الشرف الحليم
وسيع الصدر ذو النور العميم
مبين الحق والدين القويم

[1] اى للافاغنة ١٢

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فطوبیٰ للذین تعلموہ : اولئک اخذوا الحظ العظیم
وبشریٰ للذین یترجموہ ، عبارتہ بفضل من حکیم
ومنھم عابدُ الجبار شیخ : حنیف اللہ ذو القلب السلیم
رأیت تراجمًا للمشکلات : تفید الناس بالشرح الفخیم
وقد طالعتھا نجما فنجما : وجدتُ فرائدات للفھیم
عیون جاریات زن جبیل : لذیذ للمسافر والمقیم
سطور جامعات للعلوم : فوائد شافیات للسقیم
معارف ناظمات للآلی : عقائد منجیات من جحیم
قلائد جواھرات لامعات : دلائل ھادیات للأثیم
افاد بجھدہ جودًا کثیرًا جزاہ اللہ بالاجر العظیم
افاد بعلمہ خیرًا کثیرًا حریص بالصراط المستقیم
تقبّل منہ ربّ العلمین واکرمہ باصناف النعیم
دعاء للذی ھو من کرام ضرعتُ بہ الی الربّ العلیم
افاد بسعیہ نفعًا جزیلًا تفوح منہ نفحات النسیم
امیر المؤمنین لنا رئیسٌ نجاہ اللہ من حسد اللئیم
مدحتُ بذی القصیدۃ مستقیما علی حق الشریعۃ بالصمیم
کریم منبع الخیرات مرء جواد لا یجیبک بالعدیم
وانشدھا فقیر فضل حق رجاء للثواب من الرحیم
بسیط الخلق ممتلئ حیاء وقاہ اللہ من شر الرجیم
وندعوا اللہ لی ولکم بخیر لیھدینا الی دار النعیم

ولو لا خوف اطناب علیکم
اتینا فیہ[1] بالجلد الفخیم

(ذوالحجہ ۱۴۲۸ھ)

[1] لہ لہ نقل عبد الجبار لرعایۃ الوزن ۱۲ [2] لہ ای فی المدح ۱۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

د حضرت العلامة شیخ القران مولنا ولی الله مکتوب کرامی

بسم الله الرحمٰن الرحیم ٭

خوږه ورونه د علیکم السلام ورحمة الله :

الحمد لله په خیر یم. الله تعالیٰ د دوبن د خدمت د پاره او د علم دین د خدمت د پاره اوږد ژوند نصیب کړه.

تفسیر م سورة کهف اولوستلو. الحمد لله مضامین او ضروری مسئلے او خلاصه د سورة د پیر په موزون طریقه لیک شویدی. د قران فهمے په انداز غالباً دویم تفسیر دے په قامی ژبه باندے. اول تفسیر د شاه پور شیخ صاحب رحمه الله دے. جزاه الله احسن الجزاء امین.

ځمایلیک په دے باره کښے نمرته ډیوه خرڅنه وکړل دی. الله تعالیٰ د د چاپ وسائل درته اسان کړی. والسلام. د دعا په امید اولی الله د کابل کرام.

۱۰ جمادی الاولیٰ ۱۴۲۹ھ
۱۵ مئی ۲۰۰۸ء

د جامع المعقول والمنقول حضرت مولانا
فضلِ حق صاحب میںکورہ رحمہ اللہ وینا ٭

بسم الله الرحمٰن الرحیم ٭

مایو څو مقامات اولوستل. خاص د موجوده زمانے د اشاعت و توحید طلباء او علماء او عوامو د پاره تحفه غیر متوقع ده. او مولانا عبدالجبار صیب د خپل استاذ مرحوم شیخ القران د پنجپیر په طرز او د هغه رائے زیات اهتمام کړے دے. الله تعالیٰ د دوی د شیخ مرحوم نعم البدل اوکړځوی.

تفسیر فتح الرحمٰن سره د اختصار نه جامع ترین تفاسیرو اومستند تفاسیر سره د حواله جات نه پکښے ذکر دی. الله تعالیٰ د مونږ ټولو ته خدمت د توحید او سُنت نصیب کړی.

تاریخ ۱۰ جمادی الاولیٰ ۱۴۲۹ھ
۱۵ رمئی ۲۰۰۸ء

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کلمات التحسین فی شان مقدمۃ فتح الرحمٰن من افضل الاتقیاء الشیخ العلامۃ غلام داؤد حفظہ اللہ الودود امیر جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنۃ باجوڑ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ وکفیٰ: والصلوٰۃ والسلام علیٰ نبیہ المصطفیٰ: وعلیٰ ازواجہ المطہرات و آلہ واصحابہ الاتقیاء۔

اما بعد: فان مقدمۃ فتح الرحمٰن للشیخ عبد الجبار مشتملۃ علی الدرر الفریدۃ مفیدۃ للعلماء والطلبۃ کیف لا وانہا مأخوذۃ من استفادات شیخ العرب والعجم شیخنا شیخ الحدیث والقرآن محمد طاہر نور اللہ مرقدہ وجمعہا من الکتب المعتبرۃ القدیمۃ والحدیثۃ وتراجم علماء الہند رحمہم اللہ خصوصاً من ترجمۃ شیخ القرآن الراجحۃ کیف لا تکون مفیدۃ والحال ان متنہا القرآن واخذ فیہا من التفاسیر المتداولۃ کالقرطبیؒ، والکبیر وابن کثیر وغیرہا اللہم اجعلہا لہ اجرًا فی الدنیا والأخرۃ وصدقۃ جاریۃ الی یوم القیمۃ۔ اللہم اغفرلہ ولوالدیہ ولزوجتیہ ولجمیع احبابہ ولشیخ القرآن بانی جماعۃ اشاعۃ التوحید والسنۃ ولاراکین ہذہ الجماعۃ لانہم یزرعون بذر التوحید والسنۃ فی الافاق ولا یخافون لومۃ لائم۔ ولذالک شاعت الجماعۃ فی العرب والعجم وامتازت بکثرۃ المصنفین من الجماعات الأخر کما امتاز المذہب الحنفی من المذاہب الاخر بکثرۃ المجتہدین۔

حررہٗ خادم العلماء غلام داؤد عفی عنہ باجوری (امین)
ربیع الاول ۱۴۲۹ھ

توصیۃ: الشیخ غلام داؤد حفظہ الودود، مع اضافۃ وتغییر منی، حیث قال واکتب، نطلب منک ان تضم زبدۃ القرآن فی اخر فتح الرحمٰن لتکون لنا حیوۃ بعد الممات۔

غرض نقشے است کز ما یاد ماند ✤ کہ ہستی را نمی بینم بقائے

✤ ✤ ✤ ✤

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

المسائل الخمسة

(۱) **التوحید:** قال تعالیٰ: اللہ لا إلٰہ الا ھو الحی القیوم، الآیۃ الطویلۃ المسماۃ بآیۃ الکرسی (۲۵۵ بقرہ) ویذکر اللہ تعالیٰ لاثباتہ الدلائل العقلیہ المتنوعۃ الاعترافیۃ، والنقلیۃ، والوحیۃ والامثلۃ ویذکر البشارات الدنیویۃ والاخرویۃ مع التسلیۃ للموحدین۔ والتخویفات الدنیاویۃ والاخرویۃ مع الزواجر للمعاندین۔

(۲) **الرسالۃ:** قال اللہ تعالیٰ: لقد منّ اللہ علی المؤمنین إذ بعث فیھم رسولا من انفسھم یتلوا علیھم آیتہ و یزکیھم و یعلمھم الکتٰب والحکمۃ وان کانوا من قبل لفی ضلٰل مبین۔ (۱۶۴ آل عمران) ولتائیدہ اعطاہ اللہ تعالیٰ المعجزات، واکبر معجزاتہ القرآن لعجز الانس والجن عن مقابلتہ بنصّ القرآن

(۳) **صداقۃ القرآن:** وھی لتائید الرسول ﷺ۔ وذکر تعریف القرآن فی اوائل السور ذوات الراء من سورۃ یونس الی سورۃ الحجر و اوائل الحوامیم السبعۃ من المؤمن الی الاحقاف

گر تو می خواھی مسلمان زیستن ✤ نیست بجز قرآن مسلمان زیستن

(۴) **العبادۃ للہ وحدہٗ:** قال تعالیٰ "وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون۔ (الذاریات ۵۶) و امر بھا جمیع الرسل علیھم الصلوٰۃ والسلام: قال تعالیٰ: ولقد بعثنا فی کل امۃ رسولا ان اعبدوا اللہ واجتنبوا الطاغوت (۳۶ النحل) و امر بھا جمیع عبادہ: یاایھا الناس اعبدوا ربکم الذی خلقکم (بقرہ ۲۱)

(۵) **الایمان بالاخرۃ:** قال تعالیٰ: فمن یعمل مثقال ذرۃ خیرا یرہٗ۔ ومن یعمل مثقال ذرۃ شرًّا یرہٗ۔ (الزلزال ۷، ۸) ویذکر اللہ تعالیٰ لاثباتھا الدلائل: والامثلۃ، قال تعالیٰ: وترى الارض ھامدۃ فاذا انزلنا علیھا الماء اھتزت وربت وانبتت من کل زوج بھیج۔ ذٰلک بان اللہ ھو الحق وانہ یحی الموتیٰ وانہ علی کل شیء قدیر۔ وان الساعۃ اٰتیۃ لاریب فیھا وان اللہ یبعث من فی القبور۔ (الحج ۵، ۷) وجمعت ھذہ الاصول فی ھذہ الایۃ الکریمۃ وما ارسلنا من قبلک من رسول الا نوحی الیہ انہ لا الٰہ الا انا فاعبدون۔ (۲۵ الانبیاء) (یہ ہے فنجفیر)

ربیع الاول ۱۴۲۹ھ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

د الحضرة مولانا عبد الرحیم صاحب صدر مدرس

انوار العلوم خار: تأثرات

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین و الصلوٰۃ و السلام علیٰ امام المفسرین وعلیٰ آلہ وصحبہٖ اجمعین۔

امّا بعد! بنده د محترم مولانا عبد الجبّار صاحب بارك الله فی عمرہٖ ومساعیہ د تفسیر بعض څایُونه اُوکتل کوم چه د مولانا د تصانیفونه یوه کړی ده۔ ماشاء الله که یو طرفته مترجم دے نو مختصر تفسیر هم دے چه زمونږ د شیوخو نوّر الله مراقدهم نمونهٔ تفسیر پکښے موجود دے۔ دا رنګ په ابتداء کښے ے مقدّمه ده چه زمونږ د اکابرینو اصول التفسیر او اصطلاحات پکښے ذکر دی حقیقت دا دے چه د مصنف په تصنیف کښے دهغهٔ د اخلاص او تقویٰ اثر موجود وی د مولانا هر تصنیف د دے مصداق دے د شیخ محترم د پښتون قوم په طلباءُ عُلماءُ او په عوامو خصوصی احسان دے چه تفسیرئے د دوی په مورنۍ ژبه لیکلے دے۔

الله تعالیٰ دے د دوی دا تفسیر مقبول عام کړی او د دوی د پاره دِ ے ذریعه د نجات د آخرت اوګرزوی۔ آمین۔

الافقر ابوعبید عبد الرحیم عفی عنہ

۱۵ ربیع الاول ۱۴۲۹ھ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سبب د لیکلو د تفسیر

حامداً او مصلیاً، امابعد! دا خبره پته نه ده چه زه ناچیز یو کم علمه حقیر پُرتقصیر انسان یم خو شوق م داوی چه د دین څه نه څه خدمت او کړم، تعلیماً، تبلیغاً تالیفاً. نو بناءً احقر مخکښے الهام الرحمٰن اِلٰی انعام الرحمٰن، التعلیق الصحیح او نور کتابونه لیکلی دی. او الحمد لله د ملګرو خوښ شوی دی. نو د دیرے مُودے نه نور د ملګرو عموماً او جناب برادرم مولوی سید جلال صاحب او مخلص دوست جناب ډاکټر امیر جان صاحب او مخلص خادم جناب محمد زلمے صاحب خصوصاً دا مطالبه کوله چه د پښتو ژبې مختصر تفسیر اُولیکه ماد نخپله کم علمئ اظهار کولو اوډار م هُم و ځیلے چه زمونږه مجنو وفات شوه شیوخو رحمهم الله او څنو ژوندو شیوخو حفظهم الله تفسیرونه لیکلی دی او هغه کافی دی او زما لیک نه څه ضرورت دے او زهٔ هُم د هغوی د تفسیرونو نه اقتباساً تو ته محتاجه یم خو د هغه مخلصانو خپله مطالبه جاری ساتله. لهٰذا د الله تعالیٰ نه یو مونو مبارکو م شروع اوکړه. او بسم الله الرحمٰن الرحیم م او ویلے په ورځ د چارشنبے ۲۳ محرم ۱۴۲۶ھ مطابق ۲۲ فروری ۲۰۰۶ء ۱۳ بجے ماذیګر شروع اوشوه. اونه په ورځ د جُمعے ۵ رجب ۱۴۲۸ھ ۲۰ جولائی ۲۰۰۷ء په مُوده د څه د بره ۱۷ میاشتو کښے د الله تعالیٰ په فضل اوکرم او توفیق سره تفسیر ختم شو یا الله تعالیٰ! تو لے غلطئ راته معاف کړے او د اکوشش خپل دربار عالیه کښے قبول کړے او زما د پاره او زما د مور او پلار خپلوانو، اهلِ بیتو او مشائخو او د د غه مطلب کوونکو ورونږو او نور د مالی تعاون کوونکو او خدمت کوونکو د پاره د صدقه جاریه اوګرځوے. آمین ثم آمین.

وصلے الله علیٰ خیر خلقه محمد وعلیٰ آله و اصحابه اجمعین،

یوم الجمعة ۵/رجب ۱۴۲۸ھ وقت ۹:۵۶ بجے

جائ سکونت توحید آباد ترخوباجور

الاحقر محمد عبد الجبار الباجوری غفرلهٗ

ولوالدیه و لمشائخه ولاهل بیته ولتلامذته و لمن ساعده فیه ؛

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فضیلت:- بخاری شریف ص۷۴۹ کښ راځی چه ابو سعید بن المعلی رضی الله عنه دا نقل کړے دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم راته اوفرمائیل چه خامخا یقیناً اوبه سایم تاته دا سے سورت چه هغه به لوئے سورت وی په قران کښ بیائے اخرکښ او فرمائیل چه الحمد لله رب العلمین ده دا اووه ایتونه مکرر دی اولوئے قران هغه دے چه ماته راکړے شویدے ۱۲

الاسماء:

شیخ القران رحمه الله په سمط النور ۳ کښ لیکلی دی چه دوے سورت کنز نومونه دی چه دوے په فضیلت اوشرافت دلالت کوی - سیوطی رحمه الله په الاتقان ص۱۲۴ کښ ۲۵: نومونه لیکلی دی - ناچیز به الهام الرحمن ص۱ کښ ۴۲ نومونه راتقل کړی دی بعض د هغونه دادی: (۱) فاتحه (۲) شافیه (۳) کافیه (۴) أمّ الکتاب (۵) السبع المثانی (۶) رقیّة (۷) وافیه (۸) سورة الصلوة (۹) أمّ القران (۱۰) الکنز (۱۱) اساس القران (۱۲) سورة الحمد (۱۳) تعلیم المسئلة (۱۴) الشفاء (۱۵) سورة الشکر (۱۶) الدعا (۱۷) سورة المناجاة (۱۸) التفویض (۱۹) النور (۲۰) سورة السؤال ۱۲

ف۱:- دینځه سورتونو په سر کښ الحمد لله راغلی دی (۱) الفاتحة (۲) الانعام (۳) الکهف (۴) سبا (۵) الفاطر

ف۲:- عالمین له جمع ذکر کړه چه ټولو قسمونو لره شامل شی - (معارف ص۱۰) **ف۳:-** حضرت مولانا حسین علی رحمه الله فرمائیلی دی چه رحمن هغه ذات وړیلے شی چه دهغه رحمت عام وی هرے ورے ورځ له شامل وی اورحیم هغه ذات ته وړیلے شی چه رحمت له صفت خاصه دی - **ف۴:-** مَلِك اومالِك دواړه قرأتونه دی - ومَلِك معنی بادشاه ده او ومالِك معنی خاوند - **ف۵:-** دعبادت په قسمونه دی: د زړه عبادت، د ژبے عبادت، د اندامونو عبادت (سمط النور ص۲۷) **ف۶:-** صراط مستقیم مصداق یا ستوهیدے دے (د آل عمران) یا قران دے (د انعام) یا دنبی علیه السلام طریقه (القول الجمیل)

سورة ۲ الفاتحة ۱

سُوْرَةُ الْفَاتِحَةِ ① ⑤ بدالمدة

مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سَبْعُ آيَاتٍ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

په اسلاو نوم والله چه ډیر مهربانه اولوئے بخښونکے دے شروع کوم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ①

هغه ستونځه وکا ساز دی خاص الله لره دی چه پالونکے دټول عالمو دے

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ② **مٰلِكِ يَوْمِ**

چه عام مهربان اولوئے مهربانی دے: خاوند د ورځے د

الدِّيْنِ ③ **اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ**

بدلے دے - خاص تا لره عبادت کوو مونږ: اوخاص لتانه

نَسْتَعِيْنُ ④ **اِهْدِنَا الصِّرَاطَ**

مدد غواړو (په هر کار کښ) مضبوط کړه مونږ ته: په لاره

الْمُسْتَقِيْمَ ⑤ **صِرَاطَ الَّذِيْنَ**

نیخه (چه اسلام دے) په لاره د هغه کسانو: چه

اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ⑥ **غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ**

انعام کړیدے په هغوی باندے: چه غضب نه دے شوے په

عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ⑦

هغوی باندے: او نه دی هغوی بے لارے (آمین)۔

منزل ۱ ع ۷

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ

مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَتَانِ وَسِتٌّ وَّثَمَانُوْنَ اٰيَةً وَّاَرْبَعُوْنَ رُكُوْعًا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

پہ برکت دنوم داللہ چہ دیر مہربانہ لوئے بخښونکے دے شروع کوم زکے۔

الٓمّٓ ① ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيْهِ ۛ

اللہ خبرے پہ معنی دے دحروفو/ دغہ دے کامل کتاب، نشتہ هیڅ شک پہ دیکښ:

هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ② الَّذِيْنَ

دا اللہ لہ طرفہ لارہ ښودونکے دے پرهیزګارانو تہ: دوئ هغہ کسان دی چہ

يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ

ایمان راوړی پہ هغہ امورو چہ پټ دی د دوئ نه: او اودروی

الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ③

مانځہ لرکه: او بعض د هغہ نه چہ مونږ ورکړی پکښ خرچ کوی پہ لارہ د اللہ کښ:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ

او هغہ کسان دی چہ ایمان راوړی پہ هغہ وحی چہ نازلہ شوے دہ

اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ

تاته = او پہ هغہ څہ چہ نازل شوی دی مخکښ ستا نه:

وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ④

او پہ کور د اخرت باندې دوی یقین کوی۔

منزل ۱

مبتدأ او خبر دی معنی د الٓمّٓ څلورو حرفونو چہ هر یو د یو سورۃ پورہ او کامل کتاب۔ لَا رَيْبَ فِيْهِ معنی لے دادہ چہ داللہ تعالیٰ د طرفہ نه یکښ شک نشتہ تائید لے پہ سورۃ یونس ۱۵ کښ وګورئ او تفسیر قرطبی ۱۵ کښ دی چہ: لَا تَرْتَابُوْا فِيْهِ یعنی چہ شک مکوئ پہ دیکښ ۱۲ الغیب: تفسیر التسهیل ۳۶ کښ یو معنی دا لیکلے دہ: يُؤْمِنُوْنَ بِالْاُمُوْرِ الْمُغَيَّبَاتِ

فضیلت: د مسلم شریف ۲۷۰ حدیث دے چہ نبی علیہ السلام فرمائیلی دی چہ سورۃ بقرہ لږدہ کړئ یقیناً دوہ راختل برکت دے او پرښودل ځسرت دے او باطل پرست لے طاقت نلری۔

الربط: (۱) سورۃ فاتحہ کښ د درے ډلو انسانی ذکر او شو نو دلتہ لے تفصیل کوی۔ (۲) هلتہ لے اِيَّاكَ نَعْبُدُ فرمائیلے وو نو پہ دے پانړو دے سورت پہ ۲۱ ـ ۲۲ کښ دلائل ذکر کوی۔ (۳) هلتہ لے اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ذکر کړے وو نو دلتہ لے ۷ آیات جواب ذکر کړے۔

وجہ التسمیہ: ۲۷۰ کلمے دبقرے ذکر یا ردے نو حکمہ ورتہ سورۃ بقرہ وائی بل نوم سنام القرآن "کوپ د قرآن" دے (ابن کثیر ۳۶) بل فسطاط القرآن "خیمہ قرآن" دے۔ (روح المعانی ۳۶)

الخلاصہ: د سورت څلور حصے دی او لہ حصہ تر ۲۰ پورے دیکښ څلور یا هونہ دی اول پہ ۱۲ پورے پہ دیکښ پنځہ خبرے دی: الٓمّٓ۔ دا د متشابہاتو نه دی حافظ ابن کثیر پہ ۳۶ کښ فرمائی چہ اللہ تعالیٰ دا سے کلمات پہ ۲۹ سورتونو کښ راوړی دی۔ د ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ نه نقل دی چہ داللہ عزوجل د پارہ پہ هر کتاب کښ رازونہ او راز د اللہ تعالیٰ پہ قرآن کښ اول سرونہ دسورتونو دی۔ (زاد المسیر ۳۶) ذٰلِكَ الْكِتٰبُ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ف ۲ چہ یقین لری پہ هغہ شیونو چہ دوی نہ پټ دی لکہ اخوت شوم وَبِالْاٰخِرَةِ :- دا صفت دوه ډلو معنی دا شوه چہ په کور د اخرت باندې ایمان راوړی او د دا معنی نه دی چه اخری رسالت باندې څنګه چه قادیانان وائی ۔ تائید اوګورئ پ۲۰ القصص ع۳ پ۱ البقرہ ، پ۸ اعراف کښې ۳۰ یعنی موصوف محذوف دی او مصدر بمعنی مفعول

البقرة ۲

الٓمّٓ ۝١ أُولَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ
دغه صفتونو والا په هدایت دی د رب په خپله (په دنیا کښې) او دغه صفتونو والا هم دوی
الْمُفْلِحُونَ ۝٥ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ
کامیابی لکی دی (په اخرت کښې یقیناً) هغه کسان چه منلو نه دی کافران دی برابر دی په دوی باندې
ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝٦ خَتَمَ
وېرول ستا او نه وېرول ستا دوی لره ، ایمان نه راوړی (هغه چه) مُهر
اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰ أَبْصَٰرِهِمْ
لګولے دی الله په زړونو دوی او په غوږونو دوی او په سترګو دوی
غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٧ وَمِنَ النَّاسِ
پرده دی او دوی لره عذاب لوئے دے ۔ او بعض خلق
مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْءَاخِرِ وَمَا هُم
کسان دی چه وائی مونږ ایمان راوړے په الله باندې او په ورځ روستنۍ باندې او نه دی
بِمُؤْمِنِينَ ۝٨ يُخَٰدِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا ۖ
دوی ایماندار ۔ هڅې کوی دوی د الله سره او هغه کسان چه ایمان یې راوړے دے
وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٩
او هڅې نشی کولے دوی مګر د خپلو ځانونو سره ، او دوی نه پوهیږی څنګه
فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ ۖ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۖ
چه په زړونو دوی کښې مرض دے پس زیاتوی دوی لره الله تعالیٰ مرض
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ۝١٠ وَإِذَا
او دوی لره عذاب دردوونکے دے په سبب د هغه چه دروغ وایی دوی ۔ او کله چه
قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِى الْأَرْضِ قَالُوٓا إِنَّمَا
او وئیلے شی دوی ته چه فساد مکوئ په ځمکه کښې نو وائی دوی یقیناً
نَحْنُ مُصْلِحُونَ ۝١١ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَ
مونږ اصلاح کونکی یو ۔ خبردار یقیناً هم دوی فساد کونکی دی لاکن

منزل ۱

ف ۱ الٓمّٓ :- دلته د مهر لګولو نسبت الله تعالیٰ ته شوے دے او په ختم السجدة کښې دوی ته اوبه المطففین کښې دوی عملونو ته دے وار په نسبتونه صحیح دی او د محاورے مطابق دی ۔ الله تعالیٰ ورته دسوچ دیارلا اندامونه ورکړی وو مثلاً سورة النحل کښې نعمائے آفاقی دلائل هم قائم کړی وو ۔ (حم السجدة ع۵ پ۲۴) او پیغمبران ته هم دلائل ورکړی وو (پ۱۷ انبیاء) دے باوجود دوی ایمان رانه وړلو نو نتیجه دا شوه چه تل په پرے اولګیدله او ایمان ته نصیب نه شو ۔ (الله الرحمٰن ج۱ ص۲۰) نه دا مضمون اوګورئ یُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ (ف) یوه معنی ته دا ده چه دوی د الله سره ټکی کوی په خپل خیال کښې (قرطبی ص۱۹۵ ج۱) او بله معنی دا ده چه ټکی کوی د نبی د الله تعالیٰ سره (الاملاء ص۴)

ف ۲ مَرَضٌ :- مرض عبارت دے د غلطو عقیدو نه او د جهل دوی نه او د عداوت دوی نه د نبی علیه السلام سره ۔ اوګورئ تفسیر ابو السعود ص۳۳ ج۱ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَمَآ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ السُّفَهَآءُ ؕ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۴﴾ اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۵﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى ۪ فَمَا رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿۱۶﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُوْرِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۷﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿۱۸﴾ اَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ

البقرة ۲

لٰكِنْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ﴿۱۲﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَآ اٰمَنَ

نہ پوھیزی پہ فسادخیل پانیں ۔ اوکہ چہ اوپیلی دوی نہ چہ عالمان ایمان اوری مشکہ چہ

النَّاسُ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ السُّفَهَآءُ ؕ اَلَآ اِنَّهُمْ

ایمان حضرات اوپیلی دوی ایا ایمان راوړو مشکہ چہ ایمان راوړو پہ بیوقوفو خلقو یقیناً دوی

هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَاِذَا لَقُوا

بیوقوفہ دی خو ولاکن نہ پوھیږی ۔ اوکہ چہ ملاوشی دھغہ

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى

کسانو سرہ چہ ایمان نے راوړے نو وائی دوی ایمان راوړے مونږ او کہ چہ ملا نہ شی

شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۴﴾

شیطانانو خپلو تہ نو وائی دوی یقیناً مونږ د ستاسو سرہ یو یقیناً مونږ نو ټوکی یو موږ مسلمانو سرہ

اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ

اللہ پہ بدلہ نو تور کړی دوی تہ اوزیاتوالے ورکوی دوی لہ پہ سرکښی دوی کښی

يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۵﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ

پہ داسے حال کښی چہ ویرزیږی پہ ستړکو پہ اندھا توب دی ۔ دغہ صفتونو والا اوسے کسانو دی چہ غوره کړے دی

بِالْهُدٰى ۪ فَمَا رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا

گمراهی پہ بدلہ د هدایت کښی پس گټہ نہ دی کړے تجارت دوی اونہ دی دوی

مُهْتَدِيْنَ ﴿۱۶﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ

لاره مومندان شکی ۔ مثال د دوی (او د دواړو) یشان د هغه چا دے چہ بل کړی

نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ

اور پس کله چہ رونبانہ کړی چاپیریال د دوی نہ = نو واخلی اللہ لغاړے

بِنُوْرِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۷﴾ صُمٌّ

رڼا د دوی او پریږدی دوی لره پہ تورو تیارو کښی چہ هیڅ نہ وینی ۔ دوی کاڼ ناڅاڼ دی

بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿۱۸﴾ اَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ

چاپ لکان راغلی دی پس دوی نہ راواپس کیږی حق تہ = یا مثال د دوی د دواړو د

منزل

رسول اللہ ﷺ پہ نزد ایمان نہ دے ۔ دشاه ولی شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ افضل التراجم ص۱۰ کښی لیکلی دی : فائدہ :- عقیدہ د مسلمانانو داده چہ د اصحابو رضی اللہ عنہم صرف کارنامے دغیر پہ ډوکر کوی چہ مسلمانان تیز شی پہ تابعداری د دوی کښی او دهغوی بدی بیانوئل بند دی چہ مسلمانان بدگمانہ نہ شی ۔ شَيٰطِيْنِهِمْ :- د شیاطینو نمراد د یهودو او منافقانو اوغټان دی ۔ اوکورئ تفسیر ابن کثیر ص۳۱ ج۱ ۔ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ :- تہ وائی کول د اللہ تعالیٰ د شان عالی مناسب نہ دی پہ دے وجہ قاضی بیضاوی رحمہ اللہ معنی کوی (ص۳۱ ج۱) يُجَازِيْهِمْ عَلَى اسْتِهْزَائِهِمْ چہ بدلہ پہ بدلہ ورکړی پہ تہ دوی دی پاتی ۔ يَعْمَهُوْنَ ، تفسیر قرطبی ص۲۱۰ کښی راغلی چہ عمہ د ستړکو رونده والے دے او عمه ده زړے ۔ وکورئ سورة الحج ص۱۰۰ ۔ فَمَا رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ : او هرچہ د دوی مانو تجارت دے نو کټہ ورکړے او کورئ سورة الصف ص۱۹۰ او سورة التوبہ ص۱۱۱ ۔ مَثَلُهُمْ : د دوی ئ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ جواهر القرآن ص۲۳ او ص۲۵ کښی لیکلی دی حاصل ئے داده چہ د دواړو مثالونه دعامو مفسرینو پہ نزد د منافقانو دپاره دی لیکن شیخ المشائخ مولانا حسین علی رحمہ اللہ پہ نزد اول مثال د کافرانو او دویم مثال د منافقانو دپاره دے ۔ د شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمائیل چہ اَسْتَوْقَدَ نَارًا نہ بعد واعبارت پتہ دے : هُنَاكَ يَحَالُ قَاعِدُوْنَ ۔ او دوغہ اُورښلونکی خواته نور سړی ناست وی ۔ اوکورئ انعام الرحمٰن ص۱۲۳ ۔

اول مثال د کافرانو او دویم مثال د منافقانو دپاره دے ۔ د شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمائیل چہ اَسْتَوْقَدَ نَارًا نہ بعد واعبارت پتہ دے : هُنَاكَ يَحَالُ قَاعِدُوْنَ ۔ او دوغہ اُورښلونکی خواته نور سړی ناست وی ۔ اوکورئ انعام الرحمٰن ص۱۲۳ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حَذَرَ الْمَوْتِ، علامہ مہائمی رحمۃ اللہ علیہ پہ تفسیر تبصیر الرحمٰن ص۳۰ ج۱ کبں لیکی وی ھمد غہ رنگ دوی بہ کوتے پہ غوږو ونو کبں ځان لے د اوریدلو د وعید ونو نہ چہ چرے مجبورہ لے نکری اخلاص د ایمان تہ ھغہ ایمان چہ دوی پہ مرلپ کښ لرلو چہ د پلرونو مونډ لے شوے دین ہ پرے ختمیدلو۔ وَاِذَا اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ : پدے د سورۃ توبے

الْحَجّ ۱ ۶ البقرة ۲

السَّمَآءِ فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ ۚ يَجْعَلُوْنَ

برکہ نہ چہ وئلہ کبں بیارے، کڑہ ارے او برېښنا وی ، تښتی سی دوی

اَصَابِعَهُمْ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ؕ

گوتے خپلے : پہ غوږو ونو خپلو کبں دننہ رونو نہ ، د وجے د وېرې د مرلپ نہ :

وَاللّٰهُ مُحِيْطٌۢ بِالْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۹﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ

او اللہ تعالیٰ احاطہ کوونکے دے پہ واسکا فرانو باندے : نږدے د چہ د برېښنا او څخوی

اَبْصَارَهُمْ ؕ كُلَّمَآ اَضَآءَ لَهُمْ مَّشَوْا فِيْهِ ۙ وَاِذَآ اَظْلَمَ

نظرونہ د دوی ، ھر وارے چہ رڼا وشی دوی ته نو ځی پہ ډغہ کښ او کلہ چہ تیارہ شی

عَلَيْهِمْ قَامُوْا ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَ

پہ دوی باندے نو ودرېږی ، او کہ رضا وشی اللہ تہ نو بہ ځلی غوږو نہ دوی ، او

اَبْصَارِهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۰﴾ يٰٓاَيُّهَا

سترکے د دوی یقیناً اللہ تہ پہ ھر څہ قدرت لرونکے دے : اے

النَّاسُ اعْبُدُوْا رَبَّكُمُ الَّذِىْ خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ

خلقو د یو اللہ بندگی اوکړی چہ پاتو کړے ستاسے ځنډ ات دے چہ تاسے پیدا کړی یئ او ھغہ

مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۲۱﴾ الَّذِىْ جَعَلَ لَكُمُ

کسان چہ کبں ستاسے د وی خلق او پرېښودلے اللہ تہ نو د اوریږئ ، ھغہ اللہ چہ ستاسے د پارہ د ے

الْاَرْضَ فِرَاشًا وَّالسَّمَآءَ بِنَآءً ۖ وَّاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ

ځای پرتہ زمکہ فرش : او اسمان چھت : او راوړی د برکہ نہ

مَآءً فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۚ فَلَا تَجْعَلُوْا

اوبہ پس راوباسی پہ دے سرہ د میوو ډ ډ خوراک د پارہ ستاسے د پارہ پس مہ کړئ خو ئ

لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَّاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۲۲﴾ وَاِنْ كُنْتُمْ فِىْ

اللہ لپارہ ھمسران او ادنا سیوونہ ھیر ئ (چہ اول اللہ وئ) : او کہ چیرے یئ تاسے پہ

رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ

شک کښ د ھغہ کتاب چہ موږ نازل کړے پہ خپل بندہ محمد ﷺ نو راولئ یو سورت پہ شان د

منزل ۱

الانعام ۹۹ الحجر۔ د شاہ پور رشیم القرآن رحمۃ اللہ علیہ نشر المرجان ص۵۶ کبں لیکلی دی چہ د عَبْدِنَا نہ معلومیږی چہ اشاعت د دین د عبدیت نہ کیږی نہ د سلطنت نہ او عبدیت ټولو کښ لوړ مرتبہ د ہ بیا لیکی د کومو بادشاہانو نو پہ لاس چہ لشکر د اسلام شویدے لکہ اصحابو نہ نو د غہ د عبدیت درجے نہ شویدے نہ د سلطنت درجے نہ ورتہ روستو ئ د مسلمانانو نو سلطنت

(باقی پہ بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَادْعُوْا شُهَدَآءَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ

اور اوبلئی خدایان خپل سوا د الله تعالیٰ نه، کوږه یاستی

صٰدِقِيْنَ ﴿۲۳﴾ فَاِنْ لَّمْ تَفْعَلُوْا وَلَنْ تَفْعَلُوْا فَاتَّقُوا

رښتونی - پس کچیرے اومونکرو دا کار اوهیڅکله نه اونکړی پس اوویریږئ

النَّارَ الَّتِيْ وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۚ اُعِدَّتْ

د اور هغه ندچه خشاله ئے خلق او کتے دی، تیار شوید ے

لِلْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۴﴾ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

دپاره د کافرانو. اوزیږه ورکړه هغه کسانو ته چه ایمان ئے راوړے دے او عمل کړی نیک

اَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ كُلَّمَا رُزِقُوْا

چه دوی دپاره باغونه دی چه بهیږی لاندی ئے رودونه هغو ولے. هر کومے چه ورکړ شی

مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ رُزِقْنَا

دوی ته د هغه نه څه میوه دپاره د خوراک نو وائی دا هغه دی چه راکړے شوے مونږ ته

مِنْ قَبْلُ ۙ وَاُتُوْا بِهٖ مُتَشَابِهًا ؕ وَلَهُمْ فِيْهَآ اَزْوَاجٌ

مخکښ د دنیا نه او ورکولے به شی دوی ته دا رنګ رنګ نور شکل او د دوی دپاره جنتو کښ ښځے

مُّطَهَّرَةٌ ۙ وَّهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖٓ

پاکے کړے شوے او دوی به کښ همیشه اوسیږی. یقیناً الله پاک نه شرمیږی

اَنْ يَّضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوْضَةً فَمَا فَوْقَهَا ؕ فَاَمَّا

چه بیان کړی یو مثال د مثالونو نه د ماشی پس زیات د ماشی نه، پس هغه

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا فَيَعْلَمُوْنَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ

کسان چه ایمان ئے راوړے پس هغوی پوهیږی چه دا مثال حق دے د رب د دوی نه

وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَيَقُوْلُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ

اوهغه کسان چه کفر ئے کړیدے پس وائی څه اراده کړی الله تعالیٰ:

بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهٖ كَثِيْرًا وَّيَهْدِيْ بِهٖ

په دے مثال سره، بے لارے کوی په دے مثال سره ډیر و لره: اولارے نه بناوی په دے سره

كَثِيْرًا ؕ وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ اِلَّا الْفٰسِقِيْنَ ﴿۲۶﴾ الَّذِيْنَ

ډیر و لره او نه لارے کوی په دے مثال سره مګر فاسقان: هغه کسان

منزل ۱

یضرب هذا الامثال چه الله تعالیٰ دے نه اوچت اولوئے دے چه واسے مثالونه بیان کړی نو الله تعالیٰ دا ایتونه نازل کړل. (ابن جریر ۱۳۰/۱ ابن کثیر) فرمائی چه دا مناسب دے د سورت سره ۲۶ - یضل به: دا هم کمان نه جواب دے، تائید کښ سورۃ المدثر ۳۱ کښ اوګورئ ۴

قد افلح المؤمنون ۱

لیتدبروا ۲۹

۱۵ جواب شرط

عالمانو کړے دے. وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ: علامه قاسمی رحمه الله په محاسن التاویل صلا کښ لیکلے دی چه بشارت خبرورکول دی په هغه خبر وچه خوشالی پرے ظاهر یږی. امام رازی رحمه الله په تفسیر کبیر ۱۳۲ کښ لیکلے دی چه وعادت والله تعالیٰ نه دا دے چه ایت په وعید (تخویف) کښ ذکر کړی نور یستو پرے د وعد (بشارت) ایت ذکر کوی. اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖ: دالله د حیا نه لازمه معنی مراد ده یعنی نه پریږدی پاک ذات ساتی اى لا يترك. (تفسیر الرازی ۲۰۴) مفسرین رحمهم الله فرمائی چه واجواب د هغے شبهے دے چه منافقو کا نوبه کوله چه کچرے دا د خدائی کتاب وے نو د کمزورو څیزونو ذکر به یکښ نه وے لکه مچ شوپه سورۃ الحج ۷۳ او جولاګے شوپه سورۃ العنکبوت ۴۱ کښ او کښ شیخ القرآن رحمه الله به فرمائیل چه بیا خو مخکښ سره ربط نه راځی حکه سورۃ بقره (مدینه نازله) دے او حج (۱۰۳) دے نو څنګه سوال شپارسم سورت نه پس راځی او جواب مخکښ وی. او سورۃ العنکبوت مکی دے او بقره مدنی دے نو څنګه سوال یوځائے کښ او جواب بل ځائے کښ بلکه حقه خبره دا ده چه مخکښ مثالونه ذکر شو نو منافقانو ویل چه الله اعلیٰ و اجل من ان یضرب هذه الامثال چه الله تعالیٰ دے نه اوچت اولوئے دے چه واسے مثالونه بیان کړی نو الله تعالیٰ دا ایتونه نازل کړل. (ابن جریر ۱۳۰/۱ ابن کثیر) فرمائی چه دا مناسب دے د سورت سره ۲۶ - یضل به: دا هم کمان نه جواب دے، تائید کښ سورۃ المدثر ۳۱ کښ اوګورئ ۴

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ :- امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ ویرہ ظاہرہ خبرہ دادہ چہ مراد دَ فساد نہ د نبی علیہ السلام او اہل مَنہ نہ اَ رُول دی ځکہ چہ پورتہ اصلاح پرے رمکہ کښی پہ نا بعداری سرہ راغی (کبیر ص۲۱۳ ج۱)۔ کَیْفَ تَکْفُرُوْنَ نہ ترعلم پورے د افرمائی چہ خلور نعمتونہ دربانہ اللہ تعالیٰ کړیدی نووَلے کفر کوئی۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ څرنګہ انکار کوی د اللہ تعالیٰ د وجود نہ او عبادت کوی د غیر اللہ د هغہ سرہ (ص۱۲۶ ج۱)

تَکْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۲۸﴾ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا ثُمَّ اسْتَوٰۤى اِلَى السَّمَآءِ فَسَوّٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ ؕ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۲۹﴾ وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً ؕ قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ يُّفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ؕ قَالَ اِنِّيْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۳۰﴾ وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ ۙ فَقَالَ اَنْۢبِـُٔوْنِيْ بِاَسْمَآءِ

ے وہ انکو پھر فرشتوں پر یہ فرمایا تم مجھ کو خبر دو ان کے نام اگر ہو تم سچے

هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالُوْا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ

یہ لوگ اگر ہو تم سچے ۳۱ بولے پاکی ہے تجھ کو نہیں علم

لَنَآ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ

ہمارے کو مگر جتنا تو نے ہم کو سکھایا بیشک تو ہی ہے جاننے والا حکمت والا ۳۲ فرمایا

يٰٓاٰدَمُ اَنْۢبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ ۚ فَلَمَّآ اَنْۢبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ ۙ

اے آدم خبر دے ان کو نام ان کے پھر جب خبر دی ان کو نام ان کے

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ اِنِّيْٓ اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۙ

فرمایا کیا نہیں کہا میں نے تم کو میں جانتا ہوں چھپا آسمانوں اور زمین کا

وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَاِذْ قُلْنَا

اور جانتا ہوں جو تم ظاہر کرتے ہو اور جو تم چھپاتے تھے ۳۳ اور جب ہم نے کہا

لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ

فرشتوں کو سجدہ کرو آدم کو تو سجدہ کیا سب نے مگر ابلیس نے

اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ ۡ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ

انکار کیا اور تکبر کیا اور ہو گیا کافروں میں ۳۴ اور ہم نے کہا اے آدم

اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا

رہ تو اور تیری بی بی جنت میں اور کھاؤ دونوں اس میں سے بہت

حَيْثُ شِئْتُمَا ۠ وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا

جہاں چاہو اور نزدیک نہ جانا تم اس پیڑ کے ورنہ ہو جاؤ گے تم

مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٣٥﴾ فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطٰنُ عَنْهَا

بے انصاف ۳۵ پھر ان دونوں کو پھسلایا شیطان نے اس سے

فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيْهِ ۠ وَقُلْنَا اهْبِطُوْا

پھر نکلوا دیا ان دونوں کو اس چیز سے جس میں تھے اور ہم نے کہا

اب سجدہ کا ذکر ہے یہ سجدہ تعظیمی تھا جو پہلی شریعتوں میں جائز تھا اور ہماری شریعت میں حرام کر دیا گیا۔ (قرطبی) ولہ مراد داد ہے جھ عاجزی وکرنی آدم علیہ السلام تہ۔ یا قرطبی ص۲۹۱ کہیں فرمائی: ومعنی لِآدَمَ اِلٰی آدَمَ یعنی آدم علیہ السلام تہ سجدہ اوکرنی یعنی وا بہ قبلہ شی۔ امام رازی رحمہ اللہ ص۲۱۲ فرمائی چہ دعبادت سجدہ تر ینہ مراد نہ دہ حکمہ چہ عبادت دغیر اللہ کفر دے۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ د سجدہ پہ پخوانو ئو امتونو کښ روا وہ لیکن زمونږ پہ شریعت کښ منسوخ شوہ دہ۔ مفتی صاحب رحمہ اللہ معارف ص۱۰۱ کښ لیکلی دی چہ دمنع د سجدے د غیر اللہ نہ حدیث شلو صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم نقل کړیدے او تدریب الراوی کتاب کښ دی چہ کوم حدیث لس صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم نقل کړی ھغہ متواتر وی۔ الخبئۃ: تغیر روح المعانی ص۱۳۱ کښ دے جنت پہ بارہ کښ مختلف اقوال ذکر کړیدی پہ اخر کښ فرمائی چہ دلیلونہ یې متعارض دی نو دیرا حتیاطی او روغہ طریقہ منع والی وہ تعیین او قطعی حکم نہ دے او دیتہ میلان کړیدے صاحب ذاد المسیر۔ الشجرۃ: قاضی بیضاوی رحمہ اللہ پہ دیکښ ھم مختلف اقوال رانقل کړیدی۔ اخر کښ فرمائی: اولی عدم قطع او تعیین دے ص۲۹۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ ھم فرمائی چہ مونږ تہ دے پہ تعیین ھیڅ علم نشتہ خکہ اللہ تعالیٰ پرے خپل دلیل پہ قرآن کښ نہ دے قائم کړے دپارا دبندیانو خپلو اوند پرے حدیث صحیح نشتہ دلیل شتہ۔ الحاصل جنت بوباغ دے پاکھونو نہ وو لو ونیلیونو نہ ذکر دی خو زما رائے امام قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چہ جمہور فقہاؤ د ملکو د مالک او ابو حنیفہ او شافعی رحمہم اللہ دی چہ انبیاء علیہم السلام معصوم دی د ډیر کلنا ھونو نہ تر ځکہ چہ معصوم دی د لویو غونډو نہ ہم وی (ص۲۶) او معارف القرآن ص۱۰۵ کښ پیدا د جمہور امت او ځانور وارد ھل ھیدو نہ الفاظ ذکر کړیدی خلقی آدم، مضرین رجھم اللہ لیکی چہ د کلما نو نہ دسورۃ اعراف ع۱۳ آیت مراد دے۔ وگورئی ص۲۳۶ روح المعانی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ملہ ابن کثیر، ملہ جلالین، ملہ الہام الرحمٰن۔ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ: تتمہ پہ بشارت او تخویف سورہ راغلہ۔ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ نہ دریم باب دے پہ دیکښ يَوْلَسٌ اَوامد او پنځہٴ نواهی دی او شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ سمط الدررکښ فرمائی مکہ چہ درے ناکارہ صفتونہ دیهودو دی چہ مؤمنان ترینہ ځان ډیر ګرځی۔ تحریف، کتمان حق، ترکِ عمل۔ اودرے بنہٴ صفتونہ دی صبر، مونځ او ایمان پہ اخرت

الم ۱ ۱۰ البقرة ۲

بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ

بعضے ستاسی بہ دیارہ د بعضو دښمنان دی: او تاسی لرہ پہ زمکہ کښ ځای وقراری

وَّمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۳۶﴾ فَتَلَقّٰٓى اٰدَمُ مِنْ رَّبِّهٖ كَلِمٰتٍ

او ځکہ دی یو وخت پورے: پس ایزدہ کړہ آدم د رب خپل نہ څو کلمے

فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۳۷﴾ قُلْنَا

پس ورپاتی شو کړہ پہ هغہ یقیناً دارب چہ پرتوبہ قبولونکی او مهربان دے۔ وویل مونږ کہ

اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا ۚ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى

کوزشی وئ ټولو پس هرکله چہ راځی تاسی تہ ځما د طرفہ هدایت

فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

پس چا چہ تابعداری وکړہ د هدایت ځما پس نہ به وی ویره پہ هغوی باندې او نہ به هغوی

يَحْزَنُوْنَ ﴿۳۸﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ

غمژن کیږی۔ او هغہ کسان چہ کفر اوکړی او دروغجن وګڼی زما آیتونہ

اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۳۹﴾ يٰبَنِيْٓ

نو هغہ کسان دی خاوندان دا اور دی دوزخ پہ دیکښ همیشہ لوسیږی: اے اولادہ د

اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

یعقوب! یاد کړئ نعمت ځما هغہ چہ پرتاسی مے انعام اوکړو زیه شکر کولو سره

وَاَوْفُوْا بِعَهْدِيْٓ اُوْفِ بِعَهْدِكُمْ ۚ وَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿۴۰﴾

اوپوره کړئ تاسی پہ لوظ ستاسے ما سره چہ پوره کړم زه لوظ خپل تاسی سره او ماڅخه ځان ډیر وساتئ

وَاٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا

ویر پرتی۔ او ایمان راوړئ پہ هغہ چہ نازل کړے مے ما تصدیق کونکے دے ځکہ کتاب ورته چہ تاسی سره

تَكُوْنُوْٓا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖ ۠ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِيْ ثَمَنًا

اومئ کښ اول انکار کونکے پہ هغہ باندې او مه غوره کوئ ځما آیتونہ معمولی بلکہ کښ قیمت

قَلِيْلًا وَّاِيَّايَ فَاتَّقُوْنِ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ

لږ: او ځان ځمانه اویږیږئ او مه گډوئ کوئ پہ ځلو حق

منزل ۱

دنیا کرمۂ لے دے۔ اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ۝ رسائل ابن عابدین ۱۸۰/۱، شامی ۵۹۵، الہام الرحمٰن ۱۵۱ او ردبدعات د احقر د ۱۴۷ نه وګورئ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاِنۡ كُنۡتُمۡ ۱:- امام قرطبی رحمۃ اللہ علیہ ج۱ ص۲۵۶ کښې په بدعتی پسې دمونځ مسئله لیکلې ده - اخر کښې ئې د ابن المنذر رحمۃ اللہ فتوې رانقل کړیده چه کوم بدعتی چه بدعت ئې کفر ته رسوی وی نو مونځ ورپسې روا نه دے اوکه چرے دغسے نوی نومونځ پسې روا دے لاکن محکښې قول ئے جائز نه دی -

اَتَاۡمُرُوۡنَ النَّاسَ: دده مطلب دا نه دے چه بے عمله له وعظ جائز نه دے بلکه مطلب ئے دا دے چه واعظ لره بے عمله کیدل مناسب نه دی - (معارف ص۲۱۲ ج۱)

يٰبَنِىۡۤ اِسۡرَآءِيۡلَ: په دیکښې اعاده ده د ترغیب او ترهیب - په دنیا کښې د خلاصی لارے خلور دے اخرت کښې به نه وی ✧

شَفَاعَةٌ:- په دیکښې نفی د شفاعت قهری ده او قاضی ابو السعود رحمۃ اللہ علیہ په ص۱۹۹ کښې فرمائی چه دا ایت خاص دے په کفارو پسے دوجے د هغه ایتونو او حدیثونو چه د شفاعت په بارہ کښې راغلی دی - وَاِذۡ نَجَّيۡنٰكُمۡ:- دے ځائے نه خلورم باب شروع شو او په دیکښې شپږ خطابات دی - په دے اول کښې انعمتونه او دوه عذابونه دی او ثمه ئے په ترغیب او بشارت ده مخکښې خطاب عام وو په ص۲۱ کښې نو اوس خطاب خاص شروع شو - الوسی رحمۃ اللہ علیہ په روح المعانی ص۲۵۲ کښې لیکلی دی چه مخکښې باری تعالیٰ د نعمتونو اجمالی ذکر اوکړو نو اوس ئے تفصیلی ذکر کوی ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ ۭ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِّنْ
ھامن ستاسو زوندی ہر ہیر یجو ژکے ژوندی پریږدی ستاسو ښځی ژوندی پریږدی کنہ ستاسو
رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ۝۴۹ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنٰكُمْ
دربه ستاسی نه ۔ اوکله چه بیل کړو ستاسی پاره دریاب پس خلاص موکړه تاسی لره
وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ۝۵۰ وَاِذْ وٰعَدْنَا
اودوب موکړل فرعونیان ۔ اوتاسو ورته کتلے ۔ اوکله موچه وعده وکړه
مُوْسٰٓى اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْۢ
دموسیٰ سره دشلو ښپنتو شپو ؛ بیا تاسے نیولے وو خپله پوښ پس د
بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ۝۵۱ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ
تللو وخته اوتاسے ظالمان یاستئ ۔ بیا عفوه اوکړه مونږ تاسے پریس دوے نه
ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝۵۲ وَاِذْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ
دیاره دوے چه تاسے شکر وباسئ ؛ اوکله چه ورکړه مونږ موسیٰ ته کتاب
وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝۵۳ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى
اوفرق کوونکے معجزے دیاره دوے چه هدایت قبول کړئ ؛ اوکله چه وویل موسیٰ ؑ
لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ
قوم خپل ؛ یا ځما قومه یقیناً تاسے ظلم کړے دے په ځانونو خپلو په سبب د نیولو ستاسے
الْعِجْلَ فَتُوْبُوْٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ
خسی ؛ خدای پس توبه وکړئ پیدا کوونکی خپل ته پس مړه کړئ هم جنس خپل
ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ ۭ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۭ اِنَّهٗ
داغوره دی تاسے لره په نزد د خالق ستاسے پس توبه ئے قبوله کړه ستاسے یقیناً الله
هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ۝۵۴ وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى لَنْ
توبه قبلوونکے مهربانه دے ؛ اوکله چه وویل تاسے یا موسیٰ ! هیڅ چرے
نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ
ایمان نه راوړو ولپاره ستا تر دے چه وینو الله لره ښکاره ؛ پس اونیولو تاسے لره

منزل

اول نصف

دوم ربع

دوم نصف

دوم ثمن

یَسْتَحْیُوْنَ نِسَآءَکُمْ : دوه معنے دی (۱) ژوندی یے پاتے کولے لونړه ستاسے ۔ (۲) حیاء یے ځکه ښځه د ښځو ستاسو ۔ (روح ص۲۵۱ ج۱) ۔ وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ : معنی داشوه چه چوب موکړل فرعونیان اوداسے پیښ فرعون خلاص شوے وو ۔ وګورئ سورۃ یونس ع۱۰ او بنی اسرآئیل ع۱ ۔ اَرْبَعِیْنَ لَیْلَةً : اول دیرش ورځے وے بیا په تیاری تیاری کښ لس زیاتے شوے نوخلویښت شوے ۔ وګورئ سورۃ اعراف ع۱۴ ۔ فَتَابَ عَلَیْکُمْ : پس متصل ئے مهربانی وکړه او توبه ئے درله قبوله کړه ۔ دلته چه مفسرینو رحمهم الله دوه ژباړلو شوئ میرڈ کوکړیدے ، شیخ القرآن رحمه الله فرمائیل چه داکیپ شپ دمغسرینو دے ۔ یعنی هغے مبالغه وکړه ۔ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَکُمْ معنی ئے داده چه مړه کړی بعض کړی بعض سره یعنی امر وشو هغه چا ته چه دځسی عبادت ئے نه وے کړے چه مړه کړی بعض کړی بعض لره یعنی امر وشو هغه چا ته چه دځسی عبادت ئے کړے وے ۔ (روح ص۲۶۰ ج۱)

وَاِذْ قُلْتُمْ لَنْ نُّؤْمِنَ : ووے نه مخکښ سورۃ اعراف وګورئ ع۱۵۵ ۔ امام قرطبی په ځینو کښ فرمائی چه اکثر مبتدعین د الله تعالیٰ د دیدن انکار کوی او اهل سنت او سلف رحمهم الله فرمائی چه امکان ئے په دنیا او اخرت دواړو کښ دے او وقوع ئے په اخرت کښ دے ۔ وګورئ ص۲۶۳ ج۱ ، سورۃ القیامة : ع۱۰ سورۃ یونس ع۱۱ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَلْمَنّ وَالسَّلْوٰی:- دمَنّ معنیٰ احسان، ترنجبین اودسَلْوٰی معنیٰ مَرْزان دی۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ ص۱۹۵ کښ فرمائی چه ظاهره داده والله اعلم چه مُراد ترینه هرهغه نعمت دے چه الله تعالیٰ به دوی کښے وُو دخوراك او څكاك اونورو شیانونه چه دَدوی عمل اوستوماتی نه پغیر وُو۔

وَقُوْلُوْا حِطَّةٌ: او ووائی چه سوال موډکټ کړلو دَ کناهونو او دَمعافئ دے عبکوی رحمہ اللہ فرمائی: ای سؤالنا حِطَّةٌ (الاملاء ص۳۰۰) فَبَدَّلَ: معنیٰ لے داشوه چه په بدله کښ واخته دوی دینا غیر دهغه نه چه دوی ته وئیلے شوے وه او دَ حِطَّةٌ په ځائے حِنْطَةٌ شروع کړو۔ ابو بکر جصّاص رحمہ اللہ احکام القرآن ص۲۰ کښ لیکلی دی چه په دے ایت دلیل نیولے کیږی چه په اذکارو او اقوالو کښ توقیف دے تبدیل او تغییر لے نه دے روا۔ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ: دلته فَضَرَبَ پټ دے یعنی کتهے لے اووهلے نو پس روانے ترینه شوے دولس چینے۔ دلته فَانْفَجَرَتْ دے اوسورة اعراف ص۲۰۱ کښ فَانْبَجَسَتْ دے۔ یا خودواړه په یو معنیٰ دی اوّل خو سورة اعراف کښ اولے حال دے اودلته روستنے یعنی لږے لږے اُوبه روانے شوے روستو بیا دیرے شوے۔ بخاری رحمہ اللہ په ص۴۶۶ کښ دَدواړو یوه معنیٰ لیکلے دے ۞

الصّٰعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿۵۵﴾ ثُمَّ بَعَثْنٰكُمْ مِّنْ
تندر ر اوتاسی ورته کښتل۔ = بیا ژوندی موکړی پس دَ
بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۵۶﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ
مرګ ستاسے نه دیاره دے چه شکر اوباسئ۔ اوسوږمو کړه پتاسے
الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ؕ كُلُوْا مِنْ
وریځه اوراوموليږل پتاسے ترنجبین، او مرزان، (دوياړه ونړه) خورئ دَ
طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ ؕ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ
پاکو هغونه چه موږ درکړی دی پتاسے او ظلم اونکړو دوی پرموږ ولاکن وُو دوی خپلو
يَظْلِمُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَاِذْ قُلْنَا ادْخُلُوْا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوْا
خانونو ظلم لے کولو۔ اوکله چه ووئیل موږ دوننۍ ورنه کلي ته، پس خورئ
مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَّادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
دوغه نه ځیږ ته زموږ چه خوښه شي فراخه او دوننۍ دروازې ځان ته عاجزی کوئ
وَّقُوْلُوْا حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطٰيٰكُمْ ؕ وَسَنَزِيْدُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۵۸﴾
او وایئ چه سوال موږ معافی دَ وُ بخښنو کناهونو نه ستاسے وزیاتی احسان به وکړو نیکو عمل کونکو
فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ
پس په بدل کښ واخته ظالمانو، وینا غیره هغه نه چه وئیلے شوے وه
لَهُمْ فَاَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا رِجْزًا مِّنَ
دوی ته پس راموليږلو په ظالمانو سخت عذاب دَ
السَّمَآءِ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿۵۹﴾ وَاِذِ اسْتَسْقٰى
بره نه په سبب دَ فسق ددوی۔ اوکله چه طلب دَاُوبو اوکړو
مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِّعَصَاكَ
موسیٰ دیاره دقوم خپل پس اوموږ ووئیل هُوَ وَهْه په هسا خپله
الْحَجَرَ ؕ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ؕ
دغه ګټه، پس روانے شوے دوغے نه دولس چینے۔

منزل ۱ ع ۷ الم غم ۲ شیوم نعمت ۲ دوم نعمت ۲ قل یا ایها ۲ ع ۶

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ یعنی ویژندلو هرے ډلے کو د رخپل ۔ دوی دولس قبیلو ے اود هرے قبیلے دپاره ئے بیله بیله چینه جاری کړه چه څښتنه د اوبو په څلوکښن پرخپل سا بین کښی په جنګ لشی ۔ (روح ۱/۲۷، جواہر ۱/۳۹)۔

البقرة ۲	۱۴	الٓمّٓ ۱

قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۚ كُلُوْا وَاشْرَبُوْا

یقیناً ویژندلو هرے ډلے : کود رخپل : خوړئ او څکئ

مِنْ رِّزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِی الْاَرْضِ مُفْسِدِیْنَ ﴿۶۰﴾

د رزق د الله تعالیٰ نه : او مه ګرځئ په زمکه کښی : فساد کوونکی :

وَاِذْ قُلْتُمْ یٰمُوْسٰی لَنْ نَّصْبِرَ عَلٰی طَعَامٍ وَّاحِدٍ

او کله چه اووئیل تاسو اے موسیٰ! هیڅ صبر نکوو په یو قسم طعام،

فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ یُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ

پس دعا اوغواړه موږ ته د پاره د رب خپل چه راوباسی موږ ته د هغه نه چه راوزغولی زمکه

مِنْۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُوْمِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا ؕ

د سبزی او ترے (راوږ ګلک) او د وږی او نسکو او پیازو د زمکه نه،

قَالَ اَتَسْتَبْدِلُوْنَ الَّذِیْ هُوَ اَدْنٰی بِالَّذِیْ هُوَ

ووئیل موسیٰ ایا په بدل کښی اخلی هغه شے چه هغه لاندی دے په هغی ډهغه کښی چه

خَیْرٌ ؕ اِهْبِطُوْا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَّا سَاَلْتُمْ ؕ وَضُرِبَتْ

هغه غوره ده ځه لاړشی یو ښار ته پس یقیناً تاسو لره هغه به وی چه غواړئ او وهلے شو

عَلَیْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ ۗ وَبَآءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ

په دوی باندی ذلت : او غریبی ، او اخته شو په غضب د الله تعالیٰ

اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا یَكْفُرُوْنَ بِاٰیٰتِ اللّٰهِ وَ

باندی : داځکه چه یقیناً دوی کفر کولو په ایتونو د الله تعالیٰ باندی - او

یَقْتُلُوْنَ النَّبِیّٖنَ بِغَیْرِ الْحَقِّ ؕ ذٰلِكَ بِمَا

وژل ے نبیان علیهم السلام په ناحقه (دوی په خپل کم) دا په سبب د هغه چه

عَصَوْا وَّكَانُوْا یَعْتَدُوْنَ ﴿۶۱﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا

نافرمانی ے کوله او د و زیاتی کوونکی : یقیناً هغه کسان چه ایمان ے راوړے دے

وَالَّذِیْنَ هَادُوْا وَالنَّصٰرٰی وَالصّٰبِـِٕیْنَ

او هغه کسان چه یهودیان دی : او نصاریٰ : او صابئین دی :

ع ۲ — منزل ۱

قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ ... یعنی ویژندلو هرے ډلے کو د رخپل ۔ دوی دولس قبیلو ے اود هرے قبیلے دپاره ئے بیله بیله چینه جاری کړه چه څښتنه د اوبو په څلوکښن پرخپل سا بین کښی په جنګ لشی ۔ (روح ۱/۲۷، جواہر ۱/۳۹)۔

عَلٰی طَعَامٍ وَّاحِدٍ: یو قسم طعام ے د رتله وویل حالانکه درے وو ، مَنّ ، سَلْوٰی ، اوتلځ ۔ ابوبکر رازی رحمۃ اللہ علیہ "احکام القرآن" کښی لیکی چه مراد داد ے چه دا اطعام عیشه وے بدلیدی نه ۔ فَادْعُ لَنَا: دینداری شیخ رحمۃ اللہ علیہ په "الجواهر" ۱/۳۹ کښی فرمائی چه دوے نه دژوندی بزرګ نه دُعا غوښتلو جواز راوزی ۔ اِهْبِطُوْا مِصْرًا: معنی ئے دا ده چه یو بنار د بنار د ونو ته لاړشئ او دا نه چه کوز شی ۔ ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ کښی فرمائی مِصْرًا مِّنَ الْاَمْصَارِ ۔ یو بنار د بنار د ونو نه او مشهور معنی ترینه مراد نه دے ۔

وَضُرِبَتْ عَلَیْهِمُ الذِّلَّةُ: دلته دبنی اسرائیلو غلبے او د دهشت ګردی اعتراض وارد یږی ، خو حقیقت کښی سوال نه راځی ځکه چه دا د اسرائیلو مستقل حکومت نه ده بلکه د امریکے او برطانیے دیو چا ونی نه ے زیات څه حقیقت نشته کچرے هغوی ترینه خپل امداد پورته کړی نو هیڅ به پیا نه وی ۔ (کوری جواهر القرآن ۱/۳۱ او معارف ۱/۲۱۲)

وَالصّٰبِـِٕیْنَ: په دیکښی دیر اقوال دی ۔ حافظ ابن کثیر یکښی یولس اقوال ذکر کړیدی ۔ دویم قول یکښی دا دے چه دلږه ډله د اهل کتابو نه ده چه زبور لولی ۔ (ص ۱۰۰) ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ :- دے خائی نہ ترسلے پورے ذکر دے ترسے خیاشتو نو دمنڑانو دیھودو او څلور یاپنځ پیلیتی دموجودہ اومراد دَ موجودہ ڈلہ نہ ھغہ دی چہ موجود وُ بہ زمانہ دنبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کښ۔ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ :- جبریل ملایکو پرے غرونیولو دلتہ پرے اکرا او دا پہ قبلولو دا حکامو او دا چا ځزہ دَ غرۂ دا اوچت نیولو تائید و نہ ۲۵۳ بقرہ، ۱۵۲ نساء، ۱۷۱ اعراف کښ وگورئی او دا مطلب نہ دے چہ دوی تہ پہ خیال کښ راتلہ، چہ غر پرے راپریوزی څنگہ چہ بعضو تہ غلطی شوے دہ۔ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ :- دخیالی پہ درخ پہ دوی دمھیانو نوښکارہ منع شوے وُ وخو د قدرت کرشمہ دا وہ چہ پہ نور و درخو پہ مھیان نہ بنکاریدل او دخیالی پہ درخ بہ پہ چا لکہ وُ۔ وگورئی سورۃ اعراف ۱۶۳۔ نو دوی تہ بنکاریدل نشو خیلے ئے جوړے کړے۔ الوسی رحمہ اللہ پہ ۲۵۳ کښ لیکلی دی چہ حضرت ئے وکنستل او لختی ئے ورتہ اوکړل چہ دا بہ ولے شو او بیرتہ بہ نشو تللے نو دا تواریہ درخ پہ ئے بنکارہ کړہ۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ ج۱ ص۱۰ کښ لیکلی دی چہ یو سړی دخیالی پہ درخ پرتہ میلے او نیولو او پہ مزی پورے وترلو او بیا ئے سینہ تہ خوشے کړلو او پہ غاړہ دسیند کښ میخ تاک وھلو او بیا ئے راوړلو۔ قِرَدَةً :- باری تعالیٰ ترے شا دوکان جوړ کړہ۔ درے ورځے ژوندی وُ و بیا مړہ شول۔ مفتی صاحب رحمہ اللہ لیکلی دی دَ مسخ شوی قوم نسل نہ چلیږی (معارف ص۳۳۴) فَائِدَة :- الوسی رحمہ اللہ پہ ۲۵۳ کښ لیکلی دی چہ پہ دے آیت کښ دلیل نیولے شی پہ عوامو الی دحیلو کولو پہ ھغہ کار وینو کښ چہ روا نشوی نو دی لکہ سود شو۔ اَنْ تَذْبَحُوْا بَقَرَةً :- مفسرین رحمھم اللہ لیکی چہ بنی اسرائیلو کښ قتل شوے وو ھغہ

مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا
چاچہ ایمان راوړلو او دوی پہ اللہ او پہ ورځ روستنئ او عمل ئے اوکړو نیک
فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
پس دوی لرہ اجر دوی دَ رب دوی او نہ وی دیرہ پہ دوی باندے
وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۶۲﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا
او نہ دوی غمژن کیږی۔ او کلہ چہ واخستل مضبوط وعدہ ستاسو نہ او پورتہ کړو مونږ
فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاذْكُرُوْا
دپاسہ ستاسو طور (غر) چہ واخلئ ھغہ چہ درکوو تاسو تہ پہ مضبوطیا او یاد کړئ
مَا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۶۳﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ
ھغہ چہ پہ دیکښ دی دپارہ دوی پہ متقیان شئ بیا وگرزیدئ تاسے پس دَ دے نہ
ذٰلِكَ ۚ فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ
کہ چرے نہ دے فضل د اللہ تعالیٰ پتاسے، او رحمت دھغہ
لَكُنْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۶۴﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِيْنَ
نو شوی بہ وئی تاسے تولو او نیانو نہ: او یقیناً پوھہ یئ تاسے پہ حال دھغو چا چہ
اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِى السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوْا قِرَدَةً
زیادے کړہ پہ تاسے نہ پہ ښکارہ دَ خیالی کښ پہ ورځ دَ سلے مونږ دوی تہ ئے شا دوکان
خٰسِـِٕيْنَ ﴿۶۵﴾ فَجَعَلْنٰهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
ذلیلہ۔ پس وگرځولہ مونږ دا او قید ئے دھغو چا دپارہ چہ حاضر وو ورتہ او
وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۶۶﴾ وَاِذْ قَالَ
دھغو چا دپارہ چہ روستو ترینہ وو او پند دپارہ دَ متقیانو۔ او کلہ چہ اووئیل
مُوْسٰى لِقَوْمِهٖٓ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوْا
موسیٰ قوم خپل تہ یقیناً اللہ تعالیٰ امر کوی تاسے تہ چہ حلالہ کړئ
بَقَرَةً ؕ قَالُوْٓا اَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ؕ قَالَ اَعُوْذُ
یوہ غوا، اووئیل دوی آیا نیسے موندلرہ چہ یو نو ځ، وویل ھغہ پناہ غواړم

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِاللّٰهِ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۶۷﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا
پہ اللہ تہ چہ شمہ د نا پوھونہ ۔ اووئیل دوی اوبلہ مونږ دیارہ
رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ؕ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ
رب خپل چہ بیان کړی مونږ تہ چہ څہ رنګ دی ګمان دوی ووئیل مونږ یقیناً اللہ ﷻ فرمائی چہ
اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَّلَا بِكْرٌ ؕ عَوَانٌۢ بَيْنَ
یقیناً واسے غواوہ چہ نہ زوړہ اونوے ځوانہ، میانځ حالہ دہ پہ مابین
ذٰلِكَ ؕ فَافْعَلُوْا مَا تُؤْمَرُوْنَ ﴿۶۸﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا
دیکښ پس وکړی هغہ چہ تاسو تہ امر کولے شی ۔ اووئیل دوی اوبلہ مونږ دیارہ
رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا لَوْنُهَا ؕ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ
رب خپل چہ بیان کړی مونږ تہ رنګ د رنګ څہ دی ووئیل یقیناً اللہ تعالیٰ فرمائی
اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ ۙ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النّٰظِرِيْنَ ﴿۶۹﴾
یقیناً واغواوہ تکہ زیړہ خالص د رنګ د ډیر خوښالہ کوی کتونکو لپارہ ۔
قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ۙ اِنَّ الْبَقَرَ
ووئیل دوی اوبلہ مونږ دیارہ رب خپل چہ بیا ښکاره کړی مونږ تہ چہ څہ د صفت، دے یقیناً
تَشٰبَهَ عَلَيْنَا ؕ وَاِنَّآ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُوْنَ ﴿۷۰﴾
غواکا ئے ګمان سو پرے مونږ اویقیناً مونږ ان شاء اللہ لارہ موندونکی یو ۔
قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُوْلٌ تُثِيْرُ
ووئیل چہ یقیناً اللہ فرمائی چہ واغوا دہ، نہ وہ زلیلہ شوے (چوتی) ښخوارہ وی
الْاَرْضَ وَلَا تَسْقِى الْحَرْثَ ۚ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ
زمکہ، اونہ وہ کا چہ خروب کوی فصل (ارتی) روغہ وہ نشتہ څہ داغ پہ
فِيْهَا ؕ قَالُوا الْـٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ؕ فَذَبَحُوْهَا
دیکښ، ووئیل دوی اوس د راتلہ او کړہ پورہ بیان، پس ذبحہ ئے کړہ
وَمَا كَادُوْا يَفْعَلُوْنَ ﴿۷۱﴾ وَاِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا
اونزدے وو وچہ دا کار بہ کہ بے ۔ او کلہ چہ تاسے قتل کړہ تن سے یو نفس لرلہ:

منزل ۱

عہ دمقتول د ژوندی کولو دپارہ دغواذبح کولو حکم شوے وو لیکن بیا تقدیم او تاخیر راغی ۔ بنہ خبرہ دادہ چہ قتل ئے جدا خباثت دے او تال مقتول ئے پہ حکم الٰہی کښ جدا خباثت دے او دغواذبح کولو حکمت دا وو چہ عقیدہ ئے صحیح شی ۔ علامہ نسفی رحمہ اللہ پہ ط۵ کښ لیکلی دی چہ یو خوغوا ئے بھترہ قربانی وکا اوبل دا چہ دوی د خسی عبادت کړے وو نو ارادہ وکړہ اللہ تعالیٰ چہ د دوی معبود د دوی پہ نزد ذلیلہ کړی ۔ جِئْتَ بِالْحَقِّ :۔ تفسیر جلالین پہ ط۱۱ کښ لیکی چہ اوس دے پورہ بیان اوکړو ۔ اودا مطلب نہ دے چہ مخکښ د حق نہ وو وبیلے ۔ (العیاذ باللہ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَادّٰرَءْتُمْ فِيْهَا ۭ وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ۝۷۲
پس مختلف شوئی یہ ھنۂ کښ! او اللہ بنکارہ کاندے ھغہ څہ چہ تاسے پټ کوئ ۔

فَقُلْنَا اضْرِبُوْهُ بِبَعْضِهَا ۭ كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ الْمَوْتٰى ۙ
پس ووېل مونږ! او وھئ! امرے یہ بعض دے څہ وغہ رالږوندی کوی اللہ تعالیٰ مړو لره ۔

وَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ۝۷۳ ثُمَّ قَسَتْ
او بنائی تاسو تہ خپل دیارلس ډیر ډیر نښے د عقل نه کار واخلئ : بیا سخت شول

قُلُوْبُكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ
زړونہ ستاسے پس دے نه ، پس دا زړونہ ستاسے پشان دکټو دی بلکہ

اَشَدُّ قَسْوَةً ۭ وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ
زیات دی په سختوالی کښ ، ځکہ چہ یقیناً بعض دکټو نه هغه دی چہ روانیږی

مِنْهُ الْاَنْهٰرُ ۭ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ
ترینہ وَلے او یقیناً بعض ترینہ هغه دی چہ وچیږی : پس راوزی ترینہ

مِنْهُ الْمَاۗءُ ۭ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ
اوبہ ، او یقیناً بعض ترینہ هغه دی چہ رغړی ډوبیږے د اللہ تعالیٰ

اللّٰهِ ۭ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ۝۷۴
نه ، او نلږدے اللہ تعالیٰ ناخبره : ډهڅه څه نه چہ تاسی کوئ ۔

اَفَتَطْمَعُوْنَ اَنْ يُّؤْمِنُوْا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيْقٌ
ایا پس طمع کوئ تاسے چہ دوی به ایمان راوړی ستاسے دپاره او څہ وا وچہ ډله وه یوه ډله

مِّنْهُمْ يَسْمَعُوْنَ كَلٰمَ اللّٰهِ ثُمَّ يُحَرِّفُوْنَهٗ مِنْۢ
دوی نه چہ واوړی کلام د اللہ تعالیٰ ، بیائے بدلوی پس دهغے

بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝۷۵ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ
نه چہ پرے پوهه شوه او دوی پوهیږی چہ (دا ناروا) او کله چہ ملاوشی د

اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ
مونږ ته ډډه والی مونږ ایمان راوړے دے او کله چہ خلاص شی بعض دوی سره بعض نورو

منزل

فَادّٰرَءْتُمْ فِيْهَا : تاسو پکښ مختلفه شوی ۔ د ابن عباسؓ او مجاهدؒ قول دے

اِخْتَلَفْتُمْ (زاد المسیر ص۸۶)

اِضْرِبُوْهُ بِبَعْضِهَا : وُوهئ دغه مړی لره په بعض نفس د دغه ۔ "ه" ضمیر مړی ته دے او "ها" نفس ته ۔ (شیخ القرآن رحمہ اللہ)

اَفَتَطْمَعُوْنَ :

ایا طمع لرئ اے مؤمنانو! چہ دوی به ومنی خبرے ستاسے او ایمان به راوړی ستاسے دوے نه ۔

فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ :-

مجاهد رحمہ اللہ وائی چہ تحریف او کتمان حق به ملایانو د دوی کولو ۔

(ابن کثیر ص۱۱۵ ج۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَالُوْٓا اَتُحَدِّثُوْنَهُمْ ۔ والئی دوی اَیا ہیا نوئی تا سے مؤمنانو تہ۔ ھغہ چہ واضحہ کړی اوبیان کړہ ی اللہ تعالیٰ پتا سی چہ نتیجہ ہـ لـے والئی چہ ھکړے بہ وکړی تا ہـے سرہ پہ دربار د رب ستا ہـے کښ ۔ یَعْلَمُ :وکورئ سورۃ النحل ع۱۳ ۔ اِلَّآ اَمَانِیَّ :۔ تکړہ دروغ قصے ۔ علامہ ابن الجزری رحمہ اللہ فرمائی ، تلاوت پیغمبر دنہم نہ یا دروغو قصے یا ھغہ چـہ دوی دخپلو ملایانو نہ اوریدلے دی اوپہ تقلیدکښ رانقل کړیدی ۔ (ابن ہشام ص۱۷۲) ۔

فائدہ:۔ نن صبا ھم خلقو دنا پوھئی دوی ہے پہ نیکانو بندگانو پسے دروغو قصے تړلے دی ۔ خوک والئی شمس تبریز بابا پہ ملتان نمر راکوز کړے دے اوخوک والئی شیخ عبدالقادر جیلانی رحمہ اللہ دیولسو کالو غرقہ بیړئ راویستلے دہ ۔ خوک والئی پیر بابا رحمہ اللہ السلوک دروزہ بابا دکوہ قاف نہ اخوا اړولے دی اوبیا دجدے پہ حال کښ پہ نوستونے کښ بیرتہ واپس شو ۔ دا ہے بنیاد ہ خبرے دی دروے نہ خان سانتل یکاړدی اودغلطو خلقو صفتونہ دی ۔ فَوَيْلٌ: پس ھلاکت دے ۔ لفظ د وَيْل دے ایت کریمہ کښ دے خلہ راغلے دے دپارہ وتاکید ۔ یُبْتَانَہ والئی پہ دریم حل رشتیا کیږی ۔ وَقَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ ۔ مطلب داچہ مونږ نولرلہ جنت خاص کوی اووائی چہ دجنت تھیکہ داران مونږہ یئو ۔ وکورئ ۱۱ بقرہ ، عـ۱۳ ، ۱۱ ۔ اَيَّامًا مَّعْدُوْدَةً ، یا ترینہ مراد ھغہ مودہ دہ خلویښتو ورځو دہ کومو کښ چہ دوی دخپلو بابا گانو کړے وو ۔ یـا اووہ ورځے د دنیا ۔ وکورئ التسہیل ص۱۰۴ یا مطلب داوے چہ دین موسیٰ علیہ السلام منسوخ نہ دے اومونږہ مؤمنان یو دعیسیٰ علیہ السلام اوھم محمد صلی اللہ علیہ وسلم د انکار پہ وجہ دوی نہ کافر کیږی ۔ کہ چرے دخپلو کناہونو پہ وجہ دوزخ تہ لاړھم شی نوبیا بہ راویستلے شی ۔ وکورئ معارف القرآن ص۱۵۱ ج۱ ۔

قَالُوْٓا اَتُحَدِّثُوْنَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوْكُمْ
والئی ایا بیان کوئی دوی تہ پہ ھغہ چہ واضحہ کړیدی اللہ پتا سے چہ دلیل پہ نبیئ پتا سے چہ
بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝ اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ
پہ دے پہ نزد درب ستا سے ، ایا وعقل نہ کاړئ ۔ ایا دوی نہ پوھیږی چہ یقیناً
اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۝ وَمِنْهُمْ اُمِّيُّوْنَ
اللہ ټول پوھیږی پہ ھغہ چہ دوی پټ کوی اوبیکاره ئے کوی ۔ اوبعض دوی نہ امیان دی
لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّآ اَمَانِيَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّوْنَ ۝
نہ پوھیږی پہ کتاب ، مګر پہ ټکسو اړولو کا نو اونہ دوی دوی مګر ګمان کوونکی ۔
فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ يَكْتُبُوْنَ الْكِتٰبَ بِاَيْدِيْهِمْ ثُمَّ يَقُوْلُوْنَ
پس ھلاکت دے ھغه کسانو دپارہ چہ لیکی کتاب پہ لاسونو خپلو ، بیا وائی چہ
هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ فَوَيْلٌ
داحکم دالله له طرفه دے چہ واخلی پہ دغہ قیمت لږ ، پس ھلاکت دے
لَّهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ اَيْدِيْهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُوْنَ ۝
دوی لپاره دھغہ نہ چہ لیکی لاسونہ دوی اوھلاکت دے دوی لپاره دھغہ نہ چہ دوی کوی ۔
وَقَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدَةً ۭ قُلْ
اووائی دوی چہ ھیڅ چرے بہ اونہ رسیږی مونږتہ اووئیل شمار شوے ورځے ، ووایہ
اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ
ایا نیولے دہ تاسے د الله نه قسم وعده پس ھیڅ ہے به خلاف ونکړی الله
عَهْدَهٗٓ اَمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَي اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝
دلوفا خپل نه بلکه وایئ پہ الله تعالیٰ هغه خبرے چه تاسی پرے نه پوهیږئ
بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَّاَحَاطَتْ بِهٖ خَطِيْۗـَٔتُهٗ
ولے څوک چه بدی راکړی (شرک) وکړه او احاطه یې کړے پہ دے ګناه د دے
فَاُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝
پس دغه کسان خاوندان دا دوزخ دوی پہ اوږدکښ همیشه اوسیدونکی دی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَ ... ددے ځائے نه ورته مخاطب شروع شو. په دیکښ الکاردوی ډاوامرو او اتیان ددوی په نواهیوباندې. پکار خو داوو چه اوامرو ته مخه شوے وے او خو دوی عکس اوکړو نو خلور اوامر او خلورنواهی دلته ذکر شوی دی. لَا تَعْبُدُوْنَ، عبادت مکوئ مکر دیو الله ﷻ. زمخشری رحمه الله فرمائی چه خبر په معنی د طلب دے اود اتاکیدی خبر دے. (ابن کثیر ج۱) وَقُوْلُوْا لِلنَّاسِ حُسْنًا: اووائی خلقونه نیک خبرے. تفسیر قرطبی ج۱ د عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نقل کوی چه مناسب دی دا ټاتا دیارلسه چه ویناته خلقونه نرمه او مخزنے فراخه کهلاؤ وی سړه د نیک اوبد اوسنی اوبد عتی نه خو پخیر دمداهنت نه جناب مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چه تعلیم او تبلیغ کښ سخت کلامی دکا فر سره هم درسته نه دی خو دوین په یارلسه کښ مداهنت او حق پوشی به کوی (معارف القرآن ص۲۵۳ ج۱). لَا تَسْفِكُوْنَ دِمَآءَكُمْ: دپښتانه شیخ رحمه الله په جواهر القرآن کښ لیکلی دی (ص۱۰) چه درسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کښ دوه مشهوره قبیلے اوس اوخزرج د سوو نوکلونو نه ډیرو جنګونه راغلے وے. مدینه اوچاپیره کښ یهودیان هم د اقلیت په حیثیت اباد وو او دهغوی دوه قبیلے بنی قریظه اوبنی نضیر مشهور وے. د اقلیت هیڅ نه ورو په خپلو پورے ژوند تیرول ډیر دوے وے نه بنو قریظه د قبیله اوس سره معاهده اوکړه او بنی نضیر د قبیله خزرج سره معاهده شو. د اوس اوخزرج په مابین کښ په روزانه جنګونه کیدل دوے وے نه د دوی معاهده یهودیانو به دواړو خواوو سره کیدل او دواړه به یې د خپلو حلیفانو سره یو ځائے په دغه جنګونو کښ حصه اخستله او دغه رنګ دیهودیانو لاسونه دبل طرفه یهودیان وژل کیدل. په ۲ آیت کښ دغه طرفته اشاره ده. تُفٰدُوْهُمْ: کا چه به د مخالف له خوا کتابی په قید کښ راځے نو دوی به دهغه د خلاصولو دپاره چنده کوله. ابوسلیمان دعمر رضی الله عنه نه نقل کوی چه هغوی فرمایلی دی چه یقیناً بنی اسرائیل

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ
او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے او نیک عمل ئے کوی، دوی خاوندان
الْجَنَّةِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۸۲﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَ
د جنت دی، دوی به جنت کښ همیشه اوسیدونکی وی. او کله موږ وفښتلو نو لوظ
بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ لَا تَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ
د بنی اسرائیلو نه چه بندګی مکوئ مګر د یو الله ﷻ او کوی د مور او پلار سره
اِحْسَانًا وَّذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ
نیکی - او د خپلوانو او یتیمانو او مسکینانو سره
وَقُوْلُوْا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا
او وایئ خلقونه ښه خبره سره، او پابندی کوئ د لمانځه او ورکوی
الزَّكٰوةَ ۭ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْكُمْ وَاَنْتُمْ
زکوٰة، بیا وګرځیدئ تاسے مګر لږ تاسے نه، اوتاسے پاتے
مُّعْرِضُوْنَ ﴿۸۳﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُوْنَ
مخ اړونکی - او کله چه واخستلو موږ منظور وعده تاسے نه چه نه به توی وئ
دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُوْنَ اَنْفُسَكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ
د خپلو وینو او نه به راوباسئ یو بل لره، د کورونو نه خپلو نه - بیا
اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿۸۴﴾ ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ
تاسے اقرار اوکړو او تاسے پرے شاهدان کوئ - بیا تاسو دغه کسانو
تَقْتُلُوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُوْنَ فَرِيْقًا مِّنْكُمْ مِّنْ
وژنے یو بل لره ناحقه او وباسئ یوه ډله تاسے نه د کورونو
دِيَارِهِمْ تَظٰهَرُوْنَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۭ
د هغوی نه، ظلم کوئ په یو بل باندې ګناه او ظلم سره -
وَاِنْ يَّاْتُوْكُمْ اُسٰرٰى تُفٰدُوْهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ
او که راشی دوی تاسې نه قیدیان، نو جوړ مانده ورکوی د دوی نه او شان راځی حرام

منزل

ولے سره یو ځائے په دغه جنګونو کښ حصه اخستله او دغه رنګ دیو طرف یهودیانو لاسونه دبل طرف یهودیان وژل کیدل. په ۲ آیت کښ دغه طرفته اشاره ده. تُفٰدُوْهُمْ: کا چه به د مخالف له خوا کتابی په قید کښ راځے نو دوی به د هغه د خلاصولو دپاره چنده کوله. ابوسلیمان دعمر رضی الله عنه نه نقل کوی چه هغوی فرمایلی دی چه یقیناً بنی اسرائیل

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تیر شویدی اونا سو مراد وَلے شئی پہ دے او جار مجرئ وَکے باندے یا امت د محمد ﷺ علیہ او سلم۔ (روح ص ۳۱۵ ج ۱)
وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى ۸۷ : د دے غائے نہ تر ۸۸ پورے خلورم خطاب دے۔ یہ دیکن د دوی انکار

عَلَيْكُمْ اِخْرَاجَهُمْ اَفَتُؤْمِنُوْنَ بِبَعْضِ الْكِتٰبِ
شویدی پہ تاسے ویستل د هغوی: ایا ایمان راوړئ تاسے پہ بعض کتاب

وَتَكْفُرُوْنَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَآءُ مَنْ يَّفْعَلُ
او کفر کوئ پہ بعض کتاب باندے، پس نہ بدلہ د هغہ چا چہ دا کار

ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَ
کوی ستاسے نہ مګر رسوائی پہ ژوند نړدے کښے۔ او پہ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّوْنَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ ؕ وَ
ورځ د قیامت پہ واګړولی شی، چرپہ سخت عذاب تہ، او نہ دے

مَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۸۵﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ
اللہ تعالیٰ ناخبر لا د هغہ عملونو چہ تاسے کوئ: د هغہ کسان دی چہ

اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ
اخستے لے دے ژوند نړدے پہ بدلہ د آخرت کښ، پس سپک بہ نکړے شی

عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۸۶﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا
د دوی نہ عذاب (مقرر) او نہ بہ د دوی امداد وکړے شی: او یقیناً ورکړے مو وو

مُوْسَى الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ ۪ وَ
موسیٰ تہ کتاب، او پرلہ پسے مو لیږلے وو روستو د هغہ نہ پہ پیرو رسولان، او

اٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ
ورکړے مو وو عیسیٰ خوی د مریم تہ واضحہ دلائل، او مضبوط کړے مو وو یہ روح

الْقُدُسِ ؕ اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰٓى
پاکہ، ایا پس هر کلہ چہ راتلے تاسے تہ رسول پہ هغہ حکم نہ وی خوښوی

اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ۚ فَفَرِيْقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ ﴿۸۷﴾
نفسونہ ستاسے تکبر کوئ تاسے پس یو دوہ درواغژن کړلئ تاسے او یو بلہ مو وژلہ۔

وَقَالُوْا قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ؕ بَلْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ
او وائی دوی زړونہ زمونږ پوښلی (زمونږ پوهہ نہ کیږی) بلکہ لعنت کړے دی دوی باندے اللہ پہ سبب د کفر د دوی

منزل ۱

تمہ ع ۱۰ خلورم خطاب

تائید کے سورۃ المؤمن ۳۳ کښ دے۔ وګورئ قرطبی ص ۲۵ ج ۲ او ابن کثیر ص ۱۲۳ ج ۱۔

غُلْفٌ۔ د لام پہ ځړولو د غلاف جمع د اَغْلَف دہ۔ اغلف ناسنتہ تہ وائی، یعنی پہ زړونو زمونږ پردے دی وګورئ حٰمٓ السجدۃ ۵۔ او د لام پہ پیښولو جمع د غلاف دہ، غلاف کڅوړے تہ وائی یعنی زمونږ لا زړونہ لوڅ د علم دی ستا علم تہ مو حاجت نشتہ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ: معلے ئے وا د ہ چہ خبر بہ ئے ورکولو کافرانو تہ پہ رالللو د اخری پیغمبر طلیکیلا۔ او ابن عباسؓ فرمائی چہ امداد بہ ئے غوښتلو د اللہ تعالیٰ نہ او وئیل بہ ئے چہ صونږہ کا بہ مرستہ وکړو د محمد علیہ السلام

السجدۃ ۱ — ۲۱ — البقرۃ ۲

فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ

پس لږ ایمان راوړی دوی۔ او هر کله چہ راغلے دوی تہ ځمنی کتاب د طرف د اللہ

اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ

نہ (رالیږلتونکے کوچ د هغہ کتاب) پوښتہ چہ دوی سره کا دی او وو دوی مخکښ د دې نہ چہ خبر بہ ئے ورکولو

عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا

پہ رالیږلو د نبی کا کافرانو تہ پس هر کله چہ راغلے دوی هغہ سوال چہ دوی پرې ښائسته کافرانو وکړو

بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ

پہ هغہ پس لعنت د اللہ ګوډی پہ دا سے کافرانو باندې بد دے هغه شے چہ غوره کړه دوی

أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَن

ځانونه خپل چہ کفر کوی دوی پہ هغہ کتاب چہ نازل کړې اللہ دوی چہ حسد نہ د چہ

يُنَزِّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

رالیږی اللہ د فضل خپل نہ پہ چا چہ غوښتہ شی د بندګانو د خپلو نہ،

فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ

پس اخته شو پہ غضب د پاسه د غضب نه: او د پاره د کافرانو: عذاب

مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا

خوارکوونکے دے۔ او کله چہ ووئیل شی دوی تہ چہ ایمان راوړئ پہ هغہ کتاب چہ نازل کړې اللہ

نُؤْمِنُ بِمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ

وایی دوی چہ ایمان راوړو مونږ پہ هغہ کتاب چہ نازل شوے پرمونږ او کفر کوی پہ هغہ چہ پرته د دے نه

الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ

دی حال دا چې دا حق دے رشتونکے د هغہ کتاب چہ دوی سره دے، وایه ولے وژل تاسے

أَنبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ

نبیان د اللہ نه مخکښ دې نه نه که چېرې یاستی مؤمنان: او یقیناً

جَاءَكُم مُّوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن

راغلے وُو تاسو تہ موسیٰ پہ واضحو دلیلونو، بیا ونیولو تاسی: حسے (پہ خدائ کاوب) پس

منزل

بیائے کفر پہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم او کړو (قرطبی ۱/۲)۔ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ ۹۲: دے ځائے نہ شپږم خطاب دے او تتمہ د ما سبق دہ ۔ یعنی زاړه احکام پکښ راوعاد کوی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ ۹۴ دے خائے نہ اعلانِ مباہلہ دے۔ مطلب دا دے چہ کہ چیرے تاسے دَ جنت پتیکہ واران یا ستی نو راځی چہ خیرے او کړو چہ څوک دروخژن وی چہ اللہ تعالیٰ نے هلاک کړی۔ دلتہ مباہلہ دیهود و سره دہ او سورۃ آل عمران ملاکبن و نصارا وُ سره دہ او بلعکہ کبن هم دیهود دسره دہ۔

بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿۹۲﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَ

وتلو دهغو کوه طور سره او یا ستی تاسے ظالمان: او یقیناً اخیستی موږ میثاق مضبوط لوظ ستاسے نه او

رَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّ

اوچت موکړو دیا سره ستاسے طور (غر) اوویل موږ واخلئ هغه چہ موږ درکړے دے تاسے ته قوت سره او

اسْمَعُوْا ؕ قَالُوْا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوْا فِىْ قُلُوْبِهِمُ

واوړئ، ووېل دوی واوریدل مونږ او نافرمانی کوړه او اخلی شوی په زړهونو دوی کښ

الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ؕ قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ بِهٖٓ اِيْمَانُكُمْ

ګیندړ څی په سبب د کفر دوی اووایه بیړ بد کړے هغه چہ امر کوی تاسے ته په دے ایمان ستاسے

اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۹۳﴾ قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ

کہ یاستی ایمان دار: ووایه کہ چیرے وی ستاسے دیار (کور)

الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ دُوْنِ النَّاسِ

روستنے په دربار د اللہ تعالیٰ کښ: خالص د نورو خلقو نه:

فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۹۴﴾ وَلَنْ يَّتَمَنَّوْهُ

نو وغواړئ مرګ په دروغژنو باندې کہ چیرے یاستی رښتونی: او هیڅ به نه غواړی مرګ

اَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۹۵﴾

په سبب د هغو چہ مخکښ کړی دی لاسونو دوی او الله ښه عالم دے په ظالمانو باندې،

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ ۛ وَمِنَ

او خامخا به یقیناً پیدا کړې دوی لره ډیر حریص د خلقو نه په ژوند باندې: او د هغه کسانو

الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۛ يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ

نه چہ شرک ئے کړے دے، غواړی هر یو د دوی د نه چہ عمر ورکړے شی زر

سَنَةٍ ۛ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهٖ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ

کاله او نه دے د هغه خلاصولے دے لره: د عذاب نه عمر

يُّعَمَّرَ ؕ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِمَا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۶﴾ قُلْ مَنْ

ورکړے شی: او الله تعالیٰ بینا دے په هغه عملونو چہ دوی کوی: اووایه څوک چہ

ع ۱۰ ۱۱

دَ جبرئیل دښمن دے نو هغه ځکه چہ هغه نازل کړی دی قرآن په زړه د تا باندې د حکم د الله سره تصدیق کوونکے د هغو کتابونو چہ مخکښ دی او هدایت او زیری د ښو خبرو د مسلمانانو لره

تفسیر جامع البیان ملا کبن

دی چہ مراد دے نه مباہلہ دہ حتمًا چہ ابن عباس رضی اللہ عنہ او نور سلف نه صحیح نقل شوی دی او حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ په ص۱۲۷ کبن لیکی چہ د معنی متعینہ دہ او دا دعا دہ په دروغژنے چے دَ دوی او مسلمانانو نه په طریق د مباہلے سره۔

وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهٖ، او نه دے دغه کس خلاصوونکے دہ لره د عذاب نه عمر ورکړے دہ۔ تفسیر نسفی ملا کبن راځی: اَیْ وَمَا اَحَدُهُمْ بِمُزَحْزِحِهٖ یَزِحْزِحُهُ التَّعْمِیْرُ۔ او بله معنی ده ـــ هم کړے دے۔

قُلْ مَنْ كَانَ ۹۷، دے خائے نه تر ۱۰۱ پورے دوه یا څلور حصه په صداقت د رسول باندې دہ۔ ماخذات ئے دادی: ۹۷، ۱۰۱، ۱۱۹، ۱۲۹۔ او نهه خباثتونه دیهودو۔ دا حصه هم څلور یا پنځو نوته تقسیم دہ اول باب د ۱۲۳ پورے۔ په دیکښ دَ آؤ۔ شبهو جوابونه دی۔ اوله شبهه داده چہ تاته جبرئیل علیہ السلام موحی راوړی او هغه زمونږ دښمن دے۔ جواب ئے په ۹۷ کبن دے۔ الوسی رحمہ اللہ د شعبی رحمہ اللہ په حواله په ص۳۳۱ کبن لیکلی دی چہ عمر رضی اللہ عنہ یوه ورځ دَ یهودو مدرسے ته ورغے دَ جبرئیل علیہ السلام په عقله ئے ترے پوښتنه اوکړه نو هغوی او ویل چہ دغه زمونږ دښمن دے او غاوندَ وَخسف په زمکه دهنه لوی او دَ عذاب دے او میکائیل علیہ السلام خاوندَ فراخئ او د سلامتیا دے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَاِنَّهٗ نَزَّلَهٗ : دا علت دجواب دے۔ جامع البیان مثال کښ جواب دا سے ذکر کړیدے : فَلَا اِنْصَافَ لَهٗ۔ چه دغه سړی له انصاف لشته ـــ انصاف دے۔ مَنْ كَانَ عَدُوًّا ۔ روح المعانی په مثال کښ لیکی چه ویلے شوی دی چه جواب لپاره حذف دے فَهُوَ كَافِرٌ مُجَازِيًا سَتَشِدُّ الْعَذَابَ او ویلے شی چه جواب لپاره فَاِنَّ اللّٰهَ اخذ دے ۔ وَاتَّبَعُوْا مَا تَتْلُوا الشَّيٰطِيْنُ : دوے خائے نه دوویمے شپے جواب کوی ۔ شبه وارده چه تر سلیمان علیه السلام تر پیغمبر وایے او حال داچه هغه ساحر وُو ۔ الله تعالیٰ جواب کوی : وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ اګر چه جادو کفر دے او سلیمان کفر نه دے کړے ۔ دَ پښدی شیخ رحمه الله په جواهر القرآن مثال کښ د ابن جریر مثال په حواله لیکلی دی : حاصل یے دا دے چه دَ حضرت قتاده رحمه الله بیان دے چه دَ حضرت سلیمان علیه السلام په زمانه کښ شیطانانو یو کتاب تیار کړو چه په هغه کښ جادو او شرك وُو او په خلقو کښ یے دَ هغے اشاعت وکړو او په دغه کښ لیکلے شوے جادوگرانو خلقو ته بنودلو کله چه سلیمان علیه السلام تر دَ دغه علم اوشو نو دغه کتاب یے حاصل کړو او دَ خپل تخت لاندے یے دفن کړو ۔ کله چه دهغوی وفات اوشو نو پیریا نو هغه کتابچے بیا راوخکلے او په خلقو کښ یے دا مشهور کړل شروع کړل چه

وَاتَّبَعُوْا مَا تَتْلُوا الشَّيٰطِيْنُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ ۚ
او دَ سلیمان علیه السلام مخصوص نوشتے او خاص علمی خزانے یے چه هغوی زمونږ نه پټے کړے وے او دا بعضو په سر کښ دغه خبیثانو دا الفاظ هم زیات کړی وُو چه : اصف بن برخیا دَ بادشاه سلیمان بن داؤد دیارلس لیکلی دُو دَ ذخیرو ۳ چه دا هغه دی : دَ خزانو دَ علم نه ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

السِّحْر۔ الوسی رحمۃ اللہ علیہ روح المعانی ص۳۲۲ کہی لیکی چہ سحر د سَحَرَ کیشحر پہ زور دعین کلمے یہ دواړو کښ مصدر دے چہ نہکارہ کہی باریک اوپت شی لرہ اومستعمل پری دھغہ پہ ہارہ کښ چہ باریک وی اوسبب ئے پت وی او مراد پہ دے سرہ ھغہ ناائشنا کار دے چہ مشاہدہ وی دمعجزے سرہ اومعجزہ نہ وی ځکہ چہ چلیدونکی پہ

يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ ۚ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ

چہ خودنہ کوی خلقوتہ د جادو اودھغہ څہ چہ نازل کہے شوی پہ دوو ملاٸکو

بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ

پہ بابل (ښار کښ چہ ھاروت اوماروت وی، خودنہ کولدوی ھیڅا تہ

حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ

تردے چہ ویل پہ دوی (پہ نصیحت کښ یقیناً موږ امتحان یو پس کفر مکوی پہ جادو پسې پاتے ایزدہ

مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ۚ وَمَا

کولو پہ دوی دوارو نہ ضرر چہ جدائی پہ ړاوستہ پہ ښاغلی دسړی اوښځے دھغہ کښ اونہ کړو

هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَ

دوی ضرر ورکولکی پہ جادو سرہ ھیڅاتہ : مگر پہ حکم د اللہ تعالیٰ : او

يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا

ایزدہ کولو پہ دوی ھغہ څہ چہ ضرر ورکوی دوی تہ اونفع ورسرہ وکړی، اویقیناً پوھیږی دوی

لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَ

چہ چاڅوک ھغہ جادو غوره کړہ نشتہ دہ لپارہ پہ آخرت کښ حصہ برخہ : او

لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

ډیر بد دی ھغہ څہ چہ دوی غوره کړو پہ ھغہ پلورلو نفسونہ خپل، ارمان چہ دوی پوھیدلے

وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ

اوکاشکے دوی ایمان راوړے وے پہ اوخان لرے ساتے (ډیر) اوچا دثواب خامخا بدلہ ورسہ لہ طرفہ

اللَّهِ خَيْرٌ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ښہ ورتہ دہ ، ارمان چہ دوی پوھیدلے۔ اے ایمان والو !

آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَ

مہ وایی پہ خبرو کښ : راعِنا : او وایی (دوی پہ بدلہ کښ) انظُرنا : او

اسْمَعُوا ۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَا يَوَدُّ

واورئ ، اوکافرانو دپارہ عذاب دردناک دے : اونہ غواړی

ع ۱۲ ۱۲ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ اَنْ
هغه کسان چه کافران دی د اهل کتابو نه ، او د مشرکانو چه نازل
يُّنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ
کړے شی پرتاسے ، څه خیر د جانبه د رب ستاسے نه ، او الله خاص کوی
بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝۱۰۵
رحمت خپل په هغه چا چه خوښه ے شی او الله خاوند د فضل لوئے دے ۔
مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ
کله چه بدل کړو موږ څه آیت = او یا ے هیر کړو مونږ تاسے د تلاوت کولو په ځوره د هغه نه
اَوْ مِثْلِهَا ۭ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ
یا په مثل د هغه ، ایا نه ته پوهیږے چه یقیناً الله په هر شی باندے
قَدِيْرٌ ۝۱۰۶ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ
قدرت والا دے ، ایا نه ته پوهیږے چه یقیناً الله د هغه د لره بادشاهی د آسمانونو
وَالْاَرْضِ ۭ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ
او زمکے دی ، او نشته تاسے لره سوا د الله تعالیٰ نه څوک دوست
وَّلَا نَصِيْرٍ ۝۱۰۷ اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ
او نه مددګار کوونکے ۔ ایا اراده لرئ تاسے چه وپوښتنه اوکړئ د رسول خپل نه
كَمَا سُىِٕلَ مُوْسٰى مِنْ قَبْلُ ۭ وَمَنْ يَّتَبَدَّلِ الْكُفْرَ
څنګه چه سوال کړے شوے وو موسیٰ نه (اعتراضاً) څخه دمخه دا چه بدله کړی واخلی کفر
بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاۗءَ السَّبِيْلِ ۝۱۰۸ وَدَّ كَثِيْرٌ
په ایمان سره ، پس یقیناً به لاړے شو د سمے لارے نه ، خو ښه کسان ډیر د
مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوْ يَرُدُّوْنَكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ اِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا ۚ
اهل کتابو نه چه کاش خوښوی تاسے لره پس د ایمان ستاسے نه کافران
حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ
د وجه د کینے د طرف د نفسونو د دوی نه پس د هغه نه چه واضحه شو دوی ته

منزل

چه حکم اونلاوت ئے د دواړه اوجت شی ۴ باقی د نسخ اهمیت په الهام الرحمٰن صلحکښ او اقسام ئے په انعام الرحمٰن کښ
د ۲۳۱ نه وګورئ ۔ اَمْ تُرِيْدُوْنَ : دے خانه پخپله زواجر : ۱۳۰ ، ۱۳۱ ، ۱۳۲ ، ۱۳۳ ، ۱۳۴ کښ دی
ل جواهر ته په ۱۳۵ ، ۱۳۶ کښ شوی دی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَاعْفُوْا ۔ دوے خائے نہ دَ پښتو امور مصلحت بیان دے ۔ وَقَالُوْا ۔ یعنی هرے وِلے به دا وهوه کړله چه جنت زمونږ حق دے ۔ مخکښ به مثال کښ دیهو دو دا سے یکواس هم ذکر شوی دے ۔

الْحَقُّ فَاعْفُوْا وَاصْفَحُوْا حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ

حق پس عفو وکړئ دده وښ اوږه وارده دی دوی ته نږدې چه الله راالله وکړی په حکم خپل باندې

اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۰۹﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ

یقیناً الله په هر شئ قدرت والا دے ۔ او ودروئ مانځه لره :

وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ وَمَا تُقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ

او ورکړئ زکوٰة لره : او هغه چه مخکښ ولیږئ دمانونو دپاره : څه خیر :

تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۱۰﴾

بیا به مومئ ثواب له هغه به نږدې الله یقیناً الله ستاسے عملونو لیدونکے دے ۔

وَقَالُوْا لَنْ يَّدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُوْدًا اَوْ

اووائی دوی هیڅوک به داخل نشی جنت ته مګر هغه څوک چه وی یهود یان : او یا

نَصٰرٰى ؕ تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ ؕ قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ اِنْ

عیسایان دغه ارزوګانے دده دوی دی : اووایه چه راوړئ دلیل خپل کښے

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۱۱۱﴾ بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ

یاستی ریښتونی ۔ ولے نه چاچه تابعدار کړه مخ خپل الله ته : اوهغه

مُحْسِنٌ فَلَهٗۤ اَجْرُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ۪ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

نیکوکار وی پس دغه لره به ثواب ده نږدې رب دده : او نه به وی دیره کا به دوی باندې

وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۱۲﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ لَيْسَتِ النَّصٰرٰى

اونه به دوی غمجن کیږی ۔ او وائی یهود : نه دی نصاریٰ :

عَلٰى شَيْءٍ ۖ وَّقَالَتِ النَّصٰرٰى لَيْسَتِ الْيَهُوْدُ عَلٰى شَيْءٍ ۙ

په هیڅ شئ (دین باندې) : او وائی نصاریٰ : نه دی یهود به هیڅ شئ (دین) باندې

وَّهُمْ يَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ

اوحال دا چه دوی لولی کتاب لره دغه رنګ ویل هغه کسانو : چه نه پوهیږی

مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا

به مثل پیوهنا دوی : پس الله (الهی) فیصله کوی به مینځ دوی کښ به ورځ د قیامت به

منزل

الحق ۱ — الجزء ۱ — الحزب ۲ — ع ۱۵ ۱۳ — تحت الجزء ۱

ترجمه

فَاعْفُوْا ۔ دوے خائے نه دَ پښتو امور مصلحت بیان دے ۔ وَقَالُوْا ۔ یعنی هرے وِلے به دا وهوه کړله چه جنت زمونږ حق دے ۔ مخکښ به مثال کښ دیهو دو دا سے یکواس هم ذکر شوی دے ۔

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ ۔ حافظ ابن کثیر رحمه الله به ص۱۵۳ کښ لیکلی دی چه یقیناً دا عمل د قبلیدو دپاره دوه شرطونه دی یو دا چه خالص دی د ایک یو الله دپاره او بل دا چه صواب موافق د شریعت دی او چه کله خالص دی خو مطابق د شریعت نه وی نو نه قبلیږی ۔ تائید دپاره ۷ سے هود ، ۱۰ سے مُلک وګورئ ۔

وَمَنْ اَظْلَمُ ۔ (دا متن به راتلونکے صفحه دے) ۔ د قرآن په ډیرو ځایونو کښ دا سے لفظ راځی لکه به ۹۳/۱۱ ، ۱۴/۱۱ الانعام ، ۷/۱۸ الکهف ، ۱۵/۳۲ السجدة ۔ او دا صیغه د اسم تفضیل ده نو چه یو شئ ظالم شو نو بل ته لوئے ظالم ووئیلے شی ۔ شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل چه د اَظلم فی نوعه دے لکه د لته معنی دا شوه چه په مانځینو کښ لوئے ظالم هغه څوک دے چه د جُمات نه خلق منع کوی او په ورانولو کښ لوئے ظالم هغه څوک دے چه د جُمات په ورانولو کښ کوشش کوی تفسیر صدارک په ص۶۴ کښ لیکلی دی چه د احکم عام دے نو لوجُمات تو نود الله تعالیٰ لره شامل دے ۔ تفسیر ابن کثیر ص۱۵۳ کښ لیکلی دی چه د جُمات تو نود آباد ولو نه مراد یو اځے بنائسته کول او اقامت د ظاهری شکل نه دے بلکه آبادی د جُماتونو د الله تعالیٰ په یاد او په قائمولو د شریعت دے ۔ الله تعالیٰ په هغه کښ دے او د شرک او خیرونو نه پاک ساتل دی ۔ دا اِیتونه هم اوګورئ : ۱۲۵ بقره ،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۱۴﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ

هغه کښې چه دوی یې اختلاف کوی ۔ او څوک ډیر ظالم دی هغه چا نه چه منع کوی

مَسٰجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِيْ

مسجدونه د الله چه یاد کړے شی په هغو کښې نوم د الله او کوشش کوی په ویرانولو

خَرَابِهَا ؕ اُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَّدْخُلُوْهَآ اِلَّا

د هغو کښې نه خو کسان نه دی مناسب دوی ته چه ننوزی چا ته نو ترڅو چه = مګر

خَآئِفِيْنَ ؕ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ

ویرېدونکی ، دوی لره په دنیا کښې رسوائی ده او دوی لره په آخرت کښې

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ فَاَيْنَمَا

عذاب لوئے دے ۔ او خاص الله دی د ختیځ او لمر پرېوتو طرف ، پس کوم طرف ته

تُوَلُّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۱۵﴾ وَقَالُوا

چې مخ کوئ هلته مخ د الله دے ۔ یقیناً الله فراخ اختیار والا ستونکی پوهه دے ۔ او وائی دوی

اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهٗ ؕ بَلْ لَّهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

نیولے دی الله ولد ، پاکی ده الله تعالیٰ لره بلکه هغه لره هغه څه دی چه په آسمانونو

وَالْاَرْضِ ؕ كُلٌّ لَّهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿۱۱۶﴾ بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ وَ

او زمکه کښې دی ، ټول هغه ته عاجزی کوونکی ۔ بے مثله پیدا کوونکی د آسمانونو او

الْاَرْضِ ؕ وَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ

زمکې دے ، او کله چه فیصله کړی د کار ، پس یقیناً وائی هغه ته : شه

فَيَكُوْنُ ﴿۱۱۷﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ

پس موجوډ شی ۔ او وائی هغه کسان چه نه پوهیږی ، ولې خبرې نه کوی الله موږ سره

اَوْ تَاْتِيْنَآ اٰيَةٌ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ

یا راځی موږ ته معجزه ۔ دغه رنګه وئیلی ، هغه کسانو چه تیریدلی دی دوی نه دوی :

مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ؕ تَشَابَهَتْ قُلُوْبُهُمْ ؕ قَدْ بَيَّنَّا الْاٰيٰتِ

ورته دی دوی ، مشابه شوې دی زړونه د دوی ، یقیناً واضح بیانولو موږ آیتونه :

لِقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿۱۱۸﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۙ

د هغو خلقو لپاره چه یقین کوی ۔ بیشکه موږ لیږلے یې تا په حق سره زیرولے ورکوونکے او ویرولے ورکوونکے ،

وَّلَا تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ ﴿۱۱۹﴾ وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ

او نه به پوښتنه کوے ته د ملګرو د دوزخ ۔ او هیڅکله به خوښ نه شی تا څخه

الْيَهُوْدُ وَلَا النَّصٰرٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ؕ قُلْ اِنَّ هُدَى

یهود او نه نصاریٰ تر هغه چه پیروی وکړے ته د دوی د دین ۔ ووایه یقیناً هدایت

اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ؕ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ

د الله هغه هدایت دے ۔ او که ته پیروی وکړے د خواهشاتو د دوی وروسته له هغه

جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۲۰﴾

چه راغلے دے تا ته علم ، نه به وی تا لره له الله څخه هیڅ دوست او نه مدد کوونکے ۔

اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ

هغه کسان چه ورکړے دی موږ دوی ته کتاب ، تلاوت کوی دوی دا کتاب په حق د تلاوت سره ،

يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۲۱﴾

دوی ایمان راوړی په دغه کتاب ۔ او هر څوک چه انکار وکړی په دغه کتاب ، پس هغه کسان دوی

يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

اے اولاده د یعقوب ! یاد کړئ نعمتونه زما چه انعام کړے دے موږ په تاسو

وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ

او بیشکه زه فضیلت ورکړے وم تاسو ته په ټولو عالمانو باندې ۔ او وویرېږئ له هغې ورځې چه نه به بدلې ورکوی

نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا يُؤْخَذُ

هیڅ نفس د بل نفس څخه هیڅ شی او نه به قبول کیږی له هغه څخه شفاعت او نه به نیول کیږی

مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾ وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ

له هغه څخه بدل او نه به دوی مدد کیږی ۔ او کله چه وازمایلے شو ابراهیم د رب د هغه

بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ؕ قَالَ اِنِّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ؕ قَالَ

په څو کلمو سره ، پس پوره یې کړل هغه ، وفرمایل الله بیشکه زه ګرځوونکے یم تا د خلقو لپاره مشر ، وئیل

وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ؕ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۲۴﴾ وَاِذْ

او له اولاده زما څخه ، وفرمایل الله نه رسیږی ژمنه زما ظالمانو ته ۔ او کله چه

جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَاَمْنًا ؕ وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ

وګرځولو موږ کور ، ځای د راتګ د خلقو او امن ځای ، او ونیسئ تاسو له ځایه د

اِبْرٰهٖمَ مُصَلًّى ؕ وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ اَنْ طَهِّرَا

ابراهیم څخه لمونځ کولو ځای ، او وصیت وکړو موږ ابراهیم او اسمٰعیل ته چه پاک کړئ

بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْعٰكِفِيْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿۱۲۵﴾ وَاِذْ

کور زما د طواف کوونکو او اعتکاف کوونکو او رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره ۔ او کله چه

قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَّارْزُقْ اَهْلَهٗ مِنَ

وئیل ابراهیم اے ربه زما ! وګرځوه دا ښار امن ځای او روزي ورکړه د اوسیدونکو د دغه ښار

الثَّمَرٰتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ قَالَ وَمَنْ

له میوو څخه هغه څوک چه ایمان راوړی له دوی څخه په الله او ورځ د آخرت ، وفرمایل الله او هر څوک

كَفَرَ فَاُمَتِّعُهٗ قَلِيْلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهٗٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ ؕ وَبِئْسَ

چه کفر وکړی نو زه به ورکوم هغه ته ډیر لږ ، بیا به مجبوروم هغه ته عذاب د اور ته ، او بد

الْمَصِيْرُ ﴿۱۲۶﴾ وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلُ ؕ

ځای دے هغه د ورتګ ۔ او کله چه پورته کوی ابراهیم بنسټونه د کور څخه او اسمٰعیل ،

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ؕ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۲۷﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا

اے ربه زمونږ ! قبول کړه له موږ څخه ، بیشکه ته ته اوریدونکے ښه پوهیدونکے ۔ اے ربه زمونږ ! وګرځوه موږ

مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَآ اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ۠ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا

مسلمان ستا لپاره او له اولاده زمونږ څخه یوه ډله مسلمانه ستا لپاره ، او وښایه موږ ته

وَتُبْ عَلَيْنَا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيْهِمْ

عبادتونه زمونږ او توبه وکړه په موږ باندې ، بیشکه ته ته ډیر توبه قبلوونکے ډیر رحم کوونکے ۔ اے ربه زمونږ ! ولیږه په دوی کښې

رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ

یو رسول له دوی څخه چه تلاوت کړی په دوی باندې آیتونه ستا او ورزده کړی دوی ته کتاب

وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ ؕ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۱۲۹﴾ وَمَنْ

او حکمت او پاک کړی دوی ، بیشکه ته ته غالب ښه کار کوونکے ۔ او څوک

يَّرْغَبُ عَنْ مِّلَّةِ اِبْرٰهٖمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهٗ ؕ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنٰهُ

مخ اړوی له دین د ابراهیم څخه مګر هغه څوک چه بیوقوف کړی نفس خپل ، او یقیناً غوره کړے وو موږ هغه

فِي الدُّنْيَا ۚ وَاِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۳۰﴾ اِذْ قَالَ

په دنیا کښې ، او بیشکه هغه په آخرت کښې خامخا له نیکانو څخه دے ۔ کله چه وئیل

لَهٗ رَبُّهٗٓ اَسْلِمْ ۙ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۳۱﴾ وَوَصّٰى بِهَآ

هغه ته رب د هغه ، ځان سپاره ، وئیل هغه ما ځان سپارلے دے رب د عالمانو ته ۔ او وصیت وکړو

اِبْرٰهٖمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ ؕ يٰبَنِيَّ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّيْنَ

ابراهیم اولادونو خپلو ته او یعقوب ، اے زامنو زما ! بیشکه الله غوره کړے دی تاسو ته دین

فَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۱۳۲﴾ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ

پس مه مړ کیږئ مګر په حال کښې چه تاسو مسلمانان یاست ۔ آیا تاسو حاضران وئ

اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ ۙ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ

کله چه حاضر شو یعقوب ته مرګ ، کله چه وئیل اولادونو خپلو ته څه شی عبادت کوئ تاسو له

بَعْدِيْ ؕ قَالُوْا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ

وروسته زما څخه ، وئیل دوی عبادت کوو موږ معبود ستا او معبود د پلرونو ستا ابراهیم او اسمٰعیل

وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَّاحِدًا ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿۱۳۳﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ

او اسحاق معبود یو ، او موږ هغه ته مسلمانان یو ۔ هغه ډله

قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْـَٔلُوْنَ عَمَّا

تیره شوه ، لره هغه څه دی چه کسب کړی دی هغوی ، او تاسو لره هغه څه دی چه کسب کړی دی تاسو ، او نه به پوښتنه کیږئ

كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۳۴﴾ وَقَالُوْا كُوْنُوْا هُوْدًا اَوْ نَصٰرٰى تَهْتَدُوْا ؕ

له هغه څخه چه وو دوی یې کول ۔ او وئیل دوی شئ یهود یا نصاریٰ هدایت به مومئ

قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰهٖمَ حَنِيْفًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۳۵﴾

ووایه بلکه دین د ابراهیم حنیف ، او نه وو هغه له مشرکانو څخه ۔

قُوْلُوْٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ

ووایئ تاسو ایمان راوړو موږ په الله او په هغه څه چه نازل شوے دے موږ ته او په هغه څه چه نازل شوے دے

وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ مُوْسٰى

ابراهیم او اسمٰعیل او اسحاق او یعقوب او اولادونو ته او په هغه څه چه ورکړے شوے دے

وَعِيْسٰى وَمَآ اُوْتِيَ النَّبِيُّوْنَ مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ

موسیٰ او عیسیٰ او هغه څه چه ورکړے شوے دے نبیانو ته له رب د دوی څخه ، نه توپیر کوو موږ په منځ د یو

مِّنْهُمْ ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿۱۳۶﴾ فَاِنْ اٰمَنُوْا بِمِثْلِ مَآ اٰمَنْتُمْ

له دوی څخه ، او موږ هغه ته مسلمانان یو ۔ پس که ایمان راوړی دوی په څه شان چه ایمان راوړے دے تاسو

بِهٖ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ فِيْ شِقَاقٍ ۚ فَسَيَكْفِيْكَهُمُ

په هغه باندې نو یقیناً هدایت یې ومومی ، او که مخ واړوی نو یقیناً دوی په مخالفت کښې دی ، پس ژر به کفایت وکړی تا ته

اللّٰهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۳۷﴾ صِبْغَةَ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ

الله ، او هغه ته اوریدونکے ښه پوهیدونکے ۔ رنګ د الله ، او څوک ښه دے له

اللّٰهِ صِبْغَةً ۚ وَّنَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿۱۳۸﴾ قُلْ اَتُحَآجُّوْٓنَنَا فِي

الله څخه په رنګ کښې ، او موږ هغه ته عبادت کوونکي یو ۔ ووایه آیا جګړه کوئ تاسو له موږ سره په

اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۚ وَلَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۚ

باره د الله کښې ، او هغه رب زمونږ او رب ستاسو دے ، او لره زمونږ عملونه او لره ستاسو عملونه ،

وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ ﴿۱۳۹﴾ اَمْ تَقُوْلُوْنَ اِنَّ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ

او موږ هغه ته اخلاص کوونکي یو ۔ آیا وائ تاسو بیشکه ابراهیم او اسمٰعیل

وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطَ كَانُوْا هُوْدًا اَوْ نَصٰرٰى ؕ قُلْ ءَاَنْتُمْ

او اسحاق او یعقوب او اولادونو وو یهود یا نصاریٰ ، ووایه آیا تاسو

اَعْلَمُ اَمِ اللّٰهُ ؕ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهٗ مِنَ اللّٰهِ ؕ

زیات پوهیږئ یا الله ، او څوک ډیر ظالم دے له هغه څخه چه پټ کړی شهادت په نزد د هغه له الله څخه ،

وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۰﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ

او نه دے الله بې خبره له هغه څخه چه کوئ تاسو ۔ هغه ډله تیره شوه ،

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْـَٔلُوْنَ عَمَّا كَانُوْا

لره هغه څه دی چه کسب کړی دی هغوی ، او تاسو لره هغه څه دی چه کسب کړی دی تاسو ، او نه به پوښتنه کیږئ

يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۱﴾ سَيَقُوْلُ السُّفَهَآءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ

له هغه څخه چه وو دوی یې کول ۔ ژر به وائی بیوقوفان له خلقو څخه څه شی وګرځولو دوی

قِبْلَتِهُمُ الَّتِيْ كَانُوْا عَلَيْهَا ؕ قُلْ لِّلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ؕ

له قبلې د دوی څخه چه وو دوی په هغې باندې ، ووایه خاص الله دی د ختیځ او لمر پرېوتو طرف ،

يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۱۴۲﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ

هدایت کوی هغه چا ته چه اراده کړی هغه ، سیده لار ته ۔ او دغه رنګه وګرځولو موږ تاسو

اُمَّةً وَّسَطًا لِّتَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُوْنَ الرَّسُوْلُ

یوه ډله منځنۍ ، تر څو چه اوسئ تاسو شاهدان په خلقو باندې او اوسی رسول

عَلَيْكُمْ شَهِيْدًا ؕ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِيْ كُنْتَ عَلَيْهَآ اِلَّا

په تاسو باندې شاهد ۔ او نه وو ګرځولے موږ قبله چه وې ته په هغې باندې مګر

لِنَعْلَمَ مَنْ يَّتَّبِعُ الرَّسُوْلَ مِمَّنْ يَّنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِ ؕ وَاِنْ

د دې لپاره چه معلوم کړو موږ چه څوک پیروی کوی د رسول څخه له هغه چا څخه چه اړوی مخ خپل په شا خپله ،

كَانَتْ لَكَبِيْرَةً اِلَّا عَلَى الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ ؕ وَمَا كَانَ اللّٰهُ

او بیشکه دا خامخا ګران کار دے مګر په هغو کسانو باندې چه هدایت کړی دی الله ، او نه دے الله

لِيُضِيْعَ اِيْمَانَكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۴۳﴾

چه ضایع کړی ایمان ستاسو ، بیشکه الله د خلقو سره خامخا ډیر شفقت کوونکے ډیر رحم کوونکے ۔

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۪

یقیناً لیدل موږ ګرځیدل د مخ ستا په آسمان کښې ، پس خامخا به وګرځوو موږ تا قبلې ته چه خوښه یې

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا

پس مخ واړوه خپل طرف د مسجد حرام ته ، او هر ځای چه یاست تاسو نو مخونه واړوئ

وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ ؕ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَيَعْلَمُوْنَ اَنَّهُ

طرف د هغه ته ، او بیشکه هغه کسان چه ورکړے شوے دے دوی ته کتاب ، خامخا پوهیږی دوی چه

الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۴﴾

دا حق دے له رب د دوی څخه ، او نه دے الله بې خبره له هغه څخه چه کوی دوی ۔

وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَّا تَبِعُوْا قِبْلَتَكَ ۚ

او که راوړے وې ته هغو کسانو ته چه ورکړے شوے دے دوی ته کتاب هر ډول نښه ، نه به پیروی کوی دوی د قبلې ستا

وَمَآ اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ؕ

او نه یې ته پیروی کوونکے د قبلې د دوی ، او نه دی بعضې د دوی پیروی کوونکي د قبلې د بعضو ،

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ اِنَّكَ

او که پیروی وکړه ته د خواهشاتو د دوی وروسته له هغه چه راغلے دے تا ته علم ، بیشکه

اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ

ته نو خامخا له ظالمانو څخه یې ۔ هغه کسان چه ورکړے دی موږ دوی ته کتاب ، پیژني دوی هغه

كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ ؕ وَاِنَّ فَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُوْنَ الْحَقَّ

په څه شان چه پیژني دوی زامن خپل ، او بیشکه یوه ډله له دوی څخه خامخا پټوی حق

وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۴۶﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾

په داسې حال کښې چه دوی پوهیږی ۔ حق دے له رب ستا څخه ، پس مه اوسه ته له شک کوونکو څخه ۔

وَلِكُلٍّ وِّجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيْهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ؕ اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا

او هر یو لره یو طرف دے چه هغه مخ کوونکے دے هغه طرف ته ، پس سبقت کوئ تاسو په نیکیو کښې ، هر ځای چه یاست تاسو

يَاْتِ بِكُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۴۸﴾

راوړی به تاسو ټول الله ، بیشکه الله په هر شی باندې خامخا ډیر قادر دے ۔

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَاِنَّهٗ

او له هر ځایه چه وځې ته نو مخ واړوه خپل طرف د مسجد حرام ته ، او بیشکه

لَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۹﴾

دا خامخا حق دے له رب ستا څخه ، او نه دے الله بې خبره له هغه څخه چه کوئ تاسو ۔

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَحَيْثُ

او له هر ځایه چه وځې ته نو مخ واړوه خپل طرف د مسجد حرام ته ، او هر ځای چه

مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ ۙ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ

یاست تاسو نو مخونه واړوئ طرف د هغه ته ، د دې لپاره چه نه وی د خلقو لپاره په تاسو

حُجَّةٌ اِلَّا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِيْ وَلِاُتِمَّ

هیڅ حجت مګر هغه کسان چه ظلم یې کړے دے له دوی څخه پس مه ویرېږئ له دوی څخه او ویرېږئ له ما څخه او د دې لپاره چه

نِعْمَتِيْ عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۵۰﴾ كَمَآ اَرْسَلْنَا فِيْكُمْ

پوره کړم نعمتونه زما په تاسو باندې او د دې لپاره چه تاسو هدایت ومومئ ۔ په څه شان چه لیږلے دے موږ په تاسو کښې

رَسُوْلًا مِّنْكُمْ يَتْلُوْا عَلَيْكُمْ اٰيٰتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ

یو رسول له تاسو څخه چه تلاوت کړی په تاسو باندې آیتونه زما او پاک کړی تاسو او ورزده کړی تاسو ته

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۵۱﴾

کتاب او حکمت او ورزده کړی تاسو ته هغه څه چه نه وئ تاسو چه پوهیدلے

فَاذْكُرُوْنِيْٓ اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ ﴿۱۵۲﴾ يٰٓاَيُّهَا

پس یاد کړئ تاسو ما ، یاد به کړم زه تاسو ، او شکر وباسئ تاسو زما لپاره او ناشکرۍ مه کوئ زما ۔ اے

الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ

هغو کسانو چه ایمان یې راوړے دے ! مدد وغواړئ تاسو په صبر او لمانځه سره ، بیشکه الله سره

الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۵۳﴾ وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ ؕ

د صبر کوونکو دے ۔ او مه وائ تاسو د هغه چا په حق کښې چه وژلے شی په لاره د الله کښې چه مړه دی دوی ،

بَلْ اَحْيَآءٌ وَّلٰكِنْ لَّا تَشْعُرُوْنَ ﴿۱۵۴﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ

بلکه ژوندی دی دوی ولیکن نه شعور لرئ تاسو ۔ او خامخا به وازمایو موږ تاسو په یو څه شی سره له

الْخَوْفِ وَالْجُوْعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ ؕ

ویرې او له لوږې او له کموالي د مالونو او نفسونو او میوو څخه ،

وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۵۵﴾ الَّذِيْنَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌ ۙ قَالُوْٓا

او زیرول ورکوه صبر کوونکو ته ۔ هغه کسان چه کله چه ورسیږی دوی ته مصیبت ، وائی دوی

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿۱۵۶﴾ اُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوٰتٌ

بیشکه موږ د الله یو او بیشکه موږ هغه ته راګرځوونکي یو ۔ هغه کسان په دوی باندې درود دے

مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۟ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُوْنَ ﴿۱۵۷﴾ اِنَّ الصَّفَا

له رب د دوی څخه او رحمت ، او هغه کسان هدایت یافته دی ۔ بیشکه صفا

وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا

او مروه له نښو د عبادت د الله څخه دی ، پس هر څوک چه حج وکړی د کور یا عمره وکړی نو نه

جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَّطَّوَّفَ بِهِمَا ؕ وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا ۙ فَاِنَّ اللّٰهَ

ګناه ده په هغه باندې چه طواف وکړی په دواړو سره ، او هر څوک چه نفل کار وکړی ښه ، پس بیشکه الله

شَاكِرٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۵۸﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ مَآ اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنٰتِ

قدر کوونکے ښه پوهیدونکے دے ۔ بیشکه هغه کسان چه پټوی هغه څه چه نازل کړی دی موږ له

وَالْهُدٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا بَيَّنّٰهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتٰبِ ۙ اُولٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ

روښانه دلیلونو او هدایت څخه وروسته له هغه چه بیان کړے دے موږ هغه خلقو ته په کتاب کښې ، هغه کسان لعنت کوی

اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللّٰعِنُوْنَ ﴿۱۵۹﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَاَصْلَحُوْا

په دوی باندې الله او لعنت کوی په دوی باندې لعنت کوونکي ۔ مګر هغه کسان چه توبه یې وکړه او اصلاح یې وکړه

وَبَيَّنُوْا فَاُولٰٓئِكَ اَتُوْبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۶۰﴾

او بیان یې وکړ ، پس هغه کسان توبه قبلوم زه په دوی باندې ، او زه ډیر توبه قبلوونکے ډیر رحم کوونکے یم ۔

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَمَاتُوْا وَهُمْ كُفَّارٌ اُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ

بیشکه هغه کسان چه کفر یې وکړے دے او مړه شوي دي دوی په حال کښې چه دوی کافران دی ، هغه کسان په دوی باندې لعنت دے

اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۶۱﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ لَا

د الله او د ملایکو او د خلقو ټولو ۔ همیشه به وی دوی په دغه لعنت کښې ، نه

يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿۱۶۲﴾ وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ

به سپکیږی له دوی څخه عذاب او نه به دوی ته مهلت ورکړے شی ۔ او معبود ستاسو معبود

وَّاحِدٌ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۶۳﴾ اِنَّ فِيْ خَلْقِ

یو دے ، نشته هیڅ معبود مګر هغه ډیر رحم کوونکے ډیر رحم کوونکے دے ۔ بیشکه په پیدا کولو

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِيْ

د آسمانونو او زمکې کښې ، او په راتګ د شپې او ورځې کښې ، او په کښتۍ کښې چه

تَجْرِيْ فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ و

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لِقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿۱۱۸﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّ
دھنہ قوم دپارہ چہ یقین کوی۔ یقیناً موږ لیږلے دے تا لرہ چہ حقہ سرہ زیرے ورکړلے او
نَذِيْرًا ۙ وَّلَا تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ ﴿۱۱۹﴾ وَلَنْ
ویرولو کے ۔ او تا نہ پوښتنہ نشی کیدے دخاوند انو دوزخیانو باره کښی ۔ او هیڅرے به
تَّرْضٰى عَنْكَ الْيَهُوْدُ وَلَا النَّصٰرٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ؕ
راضی نشی ستانه : یهود : او نه نصاری ترڅو چہ تابع نشے دے دین پرې
قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ؕ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ
دوایه یقیناً صرف د الله هدایت دی هدایت دے او کومه ته تابع شوے نه
اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ
دخواهشاتو دوی پس دهغه نه چه راغلو تا ته : علم د قرآن ، نه به وی تا لره
مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۲۰﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ
د طرفه د الله نه خوک دوست او نه امداد ی۔ هغه کسان چه ورکړے دی مونږ هغوی
الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ؕ
کتاب لولی ے په حقے لوستنے سره ، دغه کسان ایمان راوړی په دے باندې
وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۲۱﴾ يٰبَنِيْٓ
او چا چه کفر اوکړو په دے دغه کسان تاوانیان ۔ اے اولادہ
اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَ
د یعقوب ۱۲ ! یاد کړئ نعمت زما هغه چه انعام مې کړے پتاسے باندې او
اَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا
یقیناً ما تاسو کړیدی تاسے لره په مخلوق د زمانے چلے = او ویرېږئ د هغه ورځ نه
لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ
چه نشی خلاصولے یو نفس : د بل نفس نه څه شے : او نشی قبلیدے
مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾
د هغه نه جرمانه : او نفع نشی ورکولے څه سفارش : او نه به مدد وی سره د امداد کولے شی

"وَلَنْ تَرْضٰى" نه تسلی دے۔ "وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ" حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ ۱۲ کښی فرمائی چه په دیکښی رښتیا وحکمت وعید دے د امت دپاره د تابعداری د طریقو د یهودیانو او نصاراؤ نه پس دهغه نه چه هغوی شوپه قرآن او سنت۔ جَآءَكَ ۱۲ یاهُمْ يُؤْمِنُوْنَ دَلِكَ ۔ الرَّحْمٰن هم وګورئ ۔ ۱۲ ۔ الَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ ۱۲ ۔ دا دلیل نقلی دے د حق پرستو اهل کتابو نه يَتْلُوْنَ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ یوه معنی دا دے چه تابعداری ئے کوی څنګه چه د تابعداری حق دے ۔ وګورئ تفسیر قرطبی ۱۲ اوبله معنی ئے دا دے چه قرأت کوی څنګه چه الله تعالیٰ ئے نازل کړے دے ۱۲ وګورئ تفسیر کبیر ۱۲ ۔ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۱۲ په دیکښی د ترغیب او ترهیب اعاده ده ۔ او تفسیر صدارك په ۱۲ کښی د تکرار وجه خو دلی دی ۔ یهود وجے د تکرار ګڼلے خو هغو دوی نه اوبل خطاب دے په هغه بالذات چه اسرائیلو دی په هغه بالذات چه شروع پرے شوے وه ۔ وَاِذِ ابْتَلٰٓى (د امتحان د الله ملے دے) دوے خاتمے نه د پارے ختمیږی او پورے دویم باب دے او په دیکښی څو خبرے دی : (۱) عظمت شان د ابراهیم علیه السلام ۔ (۲) عظمت د خانه کعبے (۳) دعا ګانے د ابراهیم علیه السلام (۴) اوده قسمه زجرونه او رښتیے ۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ په فرمائیل چه دے خاتمے نه د مقصد ونه (۱) بیت الله جوړ ښتو سے دے د پارے د نوحیږی نو ولے پکښی شرک کوی ۱۲ ۔ (۲) په دے پیغمبر ۱۲ ابراهیم علیہ السلام زیږے د کړے پیاسه او وصیت ئے پرے کړے دے نوولے ئے دمنې ۱۲ ۔ (۳) او توحید دین ته ولو پیغمبرانو ۱۲ دے نو ولے ترینه انکار کوی ۱۲ وګورئ سمط الدرر ۱۲ ۔ پنځلمت پرے معنے مفسرینو تعمیر الله کړیدی ۔ الله تعالیٰ د دغوی دا سعی قبوله کړی لاکن زموږ ده شیخ القرآن رحمہ اللہ په فرمائیل چه د قرآن د مطالعے نه معلومیږی چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَإِذِ ابْتَلَىٰٓ إِبْرٰهِمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ

اوکلہ چہ امتحان اوکړو یو ابراهیم رب ښوونځی ده له خو امتحانونو سره پس پوره ئې وکړه نو ویل الله

إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ

یقیناً ځکه زه ستا لره د خلقو پیشوا : پیشوا ، اووایل هغه او د اولاد څخه زما څوک

قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ

اووایل الله نه رسیږي لوظ د امامت ځما ظالمانو ته ۔ اوکله چه موږ وکړو ګرځولو بیت الله لره

مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا ۖ وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرٰهِمَ

ځایونه د راتګ خلقو دپاره د ځای د امن او ټیلیدنې د مقام ابراهیم سره ځای

مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرٰهِمَ وَإِسْمٰعِيلَ أَن طَهِّرَا

د صلاتو : حکم مو اوکړو ابراهیم ته : او اسمٰعیل ته چه پاک ګرئ دوارئ

بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

کور زما دپاره د طواف کونکو او اعتکاف کونکو او رکوع کونکو سجدې کوونکو ۔

وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ

اوکله چه اووایل ابراهیم اے ځما ربه اوګرځوه دا ځای ښار د امن او

أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ

رزق ورکړه اهل د هغه له میوجاتو نه هغه چا چه ایمان ئې راوړی د دوی څخه په الله

وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا

او په ورځ د آخرت ، اووایل الله او چا چه کفر کړی نو پس نفع به ورکړم

ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

بیا به ئې راکاږم : عذاب د اور ته : او بد ځای دا ستنی دی ۔

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرٰهِمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَ

اوکله چه پورته کول ابراهیم بنسټونه د بیت الله او

إِسْمٰعِيلُ ۖ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ

اسمٰعیل (دواړو اووایل اے ربه زمونږ قبول کړه له مونږ نه یقیناً ته ښه اوریدونکی

الظّٰلِمِينَ :- په دې آیت سره مفسرینو لیکلی دی چه انبیاء علیهم السلام د نبوت نه محکمین ، یعنې د تبلیغ شروع کیدو نه محکمین ، هم د ولیو کنا هونو نه معصوم اوپاک دی ۔ اکلوړی تفسیر کبیر ص۱۰۱ ، بیضاوی ص۱۳۷ روح المعانی ۱/۳۰۷ ، احکام القرآن د ظفر احمد عثمانی رحمه الله ۱/۷۰ او الهام الرحمن د آحقر ص۳۳ ۔

وَارْزُقْ أَهْلَهُ :- په دې او په بیو اوږدو حدیثونو د بخاری شریف ص۴۷۴ کښې راځی چه کله ابراهیم علیه السلام اسمٰعیل او د هغه مور علیها السلام راوستل او د خانه کعبې خواکښې کینول او بیا ترینه روان شو نو د اسمٰعیل علیه السلام مور ورپسې شوه او ورته ئې ویل چرته ځې او مونږ له پریږدې په دا سے وادئ کښې چه نه پکښې څوک الفت والا شته او نه د ژوند د تیرولو څه شے او دا ئې ورته بار بار ویل او هغوی مخ نه اړولو نو بی بی ئې وفرمایل آیا الله تعالیٰ درته امر کړیدی سے په دې دے هغوی اوفرمایل اوو ۔ قَالَتْ إِذًا لَّا يُضَيِّعُنَا ۔ نو بی بی اووایل چه دے وخت کښې به الله تعالیٰ مونږ نه ضائع کوی ۔ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا : جناب مفتی صاحب رحمه الله په معارف القرآن ص۳۳۸ کښې لیکلی دی چه

منزل

په دیکښې خپل نیک عمل باندې مه وسه او د قناعت نه کار واخله او ترغیب دے ۔ حافظ ابن کثیر رحمه الله په ص۱۵۵ کښې لیکی چه دوی دواړه په نیک عمل کښې دی او د الله تعالیٰ نه سوال د قبولیت د عمل کوی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رَسُوْلًا مِّنْهُمْ :- تفسیر قرطبی ص۱۳۱ کپں لیکلی وی چہ د اصحابو کرامؓو سوال پہ جواب کپں رسول اللہ ﷺ اوفرمائیل چہ، آ ګاد دعوۃ ابی ابراھیم وبشری عیسیٰ۔ ځہ ثمرہ دَ دُعا دخپل پلار ابراھیم علیہ السلام

الْعَلِيْمُ ﴿۱۲۹﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ

او دَ زیری وعیسیٰ علیہ السلام یی۔ وَوَصّٰى بِهَآ : او وصیت کړیدے

ذُرِّيَّتِنَآ اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ۠ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ

پہ دے توحید باندے ابراھیم علیہ السلام خامخا ښیولتہ او یعقوبؑ۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ ص۱۸۵ ج۱ کپں لیکلی دی چہ پہ کلمہ د اَسْلَمْتُ باندے تائید دپارہ سورۃ زخرف ۲۸ وګورئ۔ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ ص۱۳۲ ج۱:۔ تفسیر روح المعانی پہ ص۱۳۹ کپں لیکلی دی چہ دوئ نبی علیہ السلام تہ دویل چہ ولے تاتہ پتہ نشتہ چہ یعقوب علیہ السلام خپلو خامنو تہ پہ یہودیت وصیت کړے وو دے ایت نہ اووګ زجرونہ شروع دی (۱) ص۱۳۲ ج۱ (۲) ص۱۳۲ ج۱ (۳) ص۱۳۵ (۴) ص۱۳۶ (۵) ص۱۳۸ (۶) ص۱۳۹ (۷) ص۱۴۰۔ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ :

عَلَيْنَا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ

مہربانی وکړے یعنی پہ یقینا تہ خاص تہ توبہ قبلونکے مہربان ئے ځکہ ریہ زمونږ ﴿۱۲۸﴾ او ولیږے

فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ

پہ دوی کپں پیغمبر او جلس دد وی نچہ لولوی پہ دوی باندے آیتونہ ستا او بیانی دوی تہ

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ

کتاب ۔ او سنت ۔ او پاکوی دوی لرہ یقینا تہ خاص تہ : زور او ور او

الْحَكِيْمُ ﴿۱۲۹﴾ وَمَنْ يَّرْغَبُ عَنْ مِّلَّةِ اِبْرٰهٖمَ اِلَّا مَنْ

وحکمت والا یے : او مخ نہ اړوی د دین د ابراھیم نہ مګر هغہ کس چہ

سَفِهَ نَفْسَهٗ ۭ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنٰهُ فِي الدُّنْيَا ۚ وَ

کم عقل کړے وی نفس خپل او یقینا غوره کړے وو موږ ورتہ دنیا کپں : او

اِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۳۰﴾ اِذْ قَالَ لَهٗ

یقینا هغہ پہ آخرت کپں خامخا د نیکانو نہ دے : کلہ چہ اووې وې تہ

رَبُّهٗٓ اَسْلِمْ ۙ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۳۱﴾ وَ

رب دده تابعدار شہ نو وې ویل دده تابعداری م کړے دے رب د مخلوقاتو تہ ۔ او

وَصّٰى بِهَآ اِبْرٰهٖمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ ۭ يٰبَنِيَّ

وصیت کړے وو پہ کلمہ د توحید ابراھیم خامنو خپلو تہ او یعقوب ؑ ، یا خامنو خپلو :

اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّيْنَ فَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا

یقینا اللہ تعالیٰ غوره کړے تاسی لرہ دین (توحید) پس مه مړه کیږئ مګر پہ دے

وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۱۳۲﴾ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ

حالت کپں چہ تاسے مسلمانان پاتے کیږئ : ایا وئ تاسے حاضر کلہ چہ نزدے (حاضر شو

وَيُعَلِّمُهُمُ :- معنیٰ یے دادہ چہ دا سے نہ کوو چہ ایمان پہ بعضو راوړو او کفر پہ بعضو او کړو وخنګہ چہ یهود یا نو او نصاراؤ کړیدے۔ وګورئ قرطبی ص۱۳۱ ج۲

لَا نُفَرِّقُ :- معنیٰ یے دادہ چہ دا سے نہ کوو چہ ایمان پہ بعضو راوړو او کفر پہ بعضو او کړو وخنګہ چہ یهود یا نو او نصاراؤ کړیدے۔ وګورئ قرطبی ص۱۳۱ ج۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَعْقُوبُ الْمَوْتُ ۙ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ

یعقوب تہ مرگ، کلہ چہ لے او ویل غاستہ خپلو تہ: زما بندگی بہ کوئی روستو د مرگ

بَعْدِي ۖ قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ

لمانہ ہ او ویل دوی عبادت بہ کوو د مر گارستا او د مر گارستا د پلرونو: ابراہیم م

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ وَنَحْنُ لَهُ

او اسمٰعیل م او اسحٰق دی یعنی د مر گارستا یو - او مونږ د هغہ لرہ

مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ

مسلمان ان یو۔ دغہ یو ډلہ وہ چہ تیرہ شوہ د دوی لرا دوی هغہ عمل چہ کړی بہ هغہ او

لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

تاسی لرا هغہ عمل چہ تاسے کړی او تاسے نہ یو پوښتنہ کیدے د هغہ عملونو چہ هغوی کول۔

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ

او وائی دوی شئی یهودیان او یا نصرانیان، هدایت بہ پیدا موسی، ووایہ بلکہ مونږ

مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

(تابع) یو د دین د ابراہیم چہ مائل د باطلو نہ وو، او نہ وو دے د شرک کونکو نہ۔

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ

وواپئی ایمان مو راوړے پہ اللہ او پہ هغہ چہ نازل شوہ ی موږ او پہ هغہ چہ نازل

إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ

شوہ ی د ابراہیم او اسمٰعیل او اسحٰق او یعقوب او اولاد د دوی تہ

وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ

او هغہ چہ ورکړے شوہ ی موسیٰ او عیسیٰ او پہ هغہ چہ ورکړے شوہ ی نبیانو تہ

مِنْ رَبِّهِمْ ۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ

د دوی د رب د دوی نہ، جدائی نہ کوو مونږ هیڅ یو د دوی په ایمان راوړلو کښ، او مونږ د خاص

لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ

الله تعالیٰ لرو تابعداری کوونکی یو کمچیرے ایمان راوړو دوی په مثل د ایمان ستاسے

منزل

العیاذ باللہ تعالیٰ۔ مطلب دا چہ عرش باندے برابر شہ نو خدائی شہ او چہ مدینے تہ راغے نو مصطفیٰ رسول شو۔ دومرہ غالیانو د اشعریہ حضرات د ترجمے اولنی استاذ محترم میاں حیاء الدین صاحب رحمۃ اللہ علیہ درس کښ ویلو۔

ربمثل مَا آمَنْتُمْ ع۱۳: علامہ نسفی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چہ دا ایت مشکل دے حکہ چہ دے نہ معلومیږی چہ د اللہ تعالیٰ مثل ثبت او اللہ تعالیٰ دوینہ او بہت دے نو ویلے شوہ ی چہ "ب" زائد دہ او مثل صفت د مصدر محذوف دے تقدیر ے دادے: فَإِنْ آمَنُوا إِيمَانًا مِثْلَ إِيمَانِكُمْ کہ چیرے دوی ایمان راوړو د داسے ایمان څنگہ چہ ستاسے دے۔ او "ھ" ضمیر اللہ تعالیٰ دے یعنی پہ اللہ تعالیٰ باندے (۲) او ویلی شوہ ی چہ مثل زائد دے، ای فَإِنْ آمَنُوا بِمَا آمَنْتُمْ۔ یعنی کچیرے دوی ایمان راوړو پہ هغہ اللہ چہ تاسے پرے ایمان راوړے دے (ابو البرکات مدارک) دوہ جوابونہ ئے وکړل۔ او عبکری رحمۃ اللہ علیہ "الاملاء" ص۶۶ "کښ د "بہ" درے معنی گانے لیکلی دی (۱) پہ اللہ تعالیٰ باندے (۲) پہ محمد علیہ السلام باندے (۳) پہ قرآن باندے۔

فائدہ:- د شاہ پور شیخ رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چہ معلومہ شوہ چہ ایمان د اصحابو رضی اللہ عنہم دنورو خلقو د ایمان د پارہ تلہ دہ۔ نو طاعن پہ اصحابو رضی اللہ عنہم فرق دے عقیلاً دہ چہ د اصحابو رضی اللہ عنہم بہ د خیر بحث کوے د پارہ د ترغیب اتباع تہ الخ۔ (ص۱۵ افضل التراجم) ج

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِهٖ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ فِیْ
یہ اللہ تعالیٰ نے پس یقیناً دی ہدایت دیئے تو اگر جو پھیر دیئے تو کہ یقیناً وہی پس یقیناً وہی ہے
شِقَاقٍ ۚ فَسَیَكْفِیْكَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ﴿۱۳۷﴾
عناد کی وہی پس عنقریب کفایت کرے گا تجھ کو اللہ تعالیٰ دی نہ اور وہ اللہ اور وہ سننے والا ہے جاننے والا
صِبْغَةَ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۚ وَّ
قبول کرے مومنو رنگ اللہ کا اور کون ہے بہتر رنگنے میں سے اللہ تعالیٰ سے رنگنے کے لحاظ سے اور
نَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿۱۳۸﴾ قُلْ اَتُحَآجُّوْنَنَا فِی اللّٰهِ وَ
مومنو خاص اللہ کی عبادت کرنے والے ہیں ۔ وہ ایسا کہ کہو مومنو کیا تم جھگڑتے ہو ہم سے دین اللہ کے بارے میں اور
هُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۚ وَلَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۚ
وہ حضرت ہے مومنو رب ہمارا اور رب تمہارا ۔ اور مومنو ہمارے لئے ہیں عمل ہمارے اور تمہارے لئے ہیں عمل تمہارے
وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ ﴿۱۳۹﴾ اَمْ تَقُوْلُوْنَ اِنَّ
اور مومنو ہم خاص ہیں اللہ کے لئے اخلاص کرنے والے ۔ کیا یا ایسی بات سے جو یقیناً
اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِیْلَ وَاِسْحٰقَ وَیَعْقُوْبَ وَ
ابراہیم اور اسمٰعیل اور اسحٰق اور یعقوب اور
الْاَسْبَاطَ كَانُوْا هُوْدًا اَوْ نَصٰرٰی ؕ قُلْ ءَاَنْتُمْ
اولاد ان کی ۔ وہ یہودیان ، یا نصاریٰ ، اور یہ کہ کیا
اَعْلَمُ اَمِ اللّٰهُ ؕ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً
بیشک تم زیادہ جانتے ہو یا اللہ تعالیٰ اور کون زیادہ ظالم اس شخص سے جو چھپائے گواہی
عِنْدَهٗ مِنَ اللّٰهِ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۰﴾
وہ کہ جو اس کے پاس ہے اللہ تعالیٰ سے اور نہیں اللہ تعالیٰ بے خبر ان کاموں سے جو تم کرتے ہو
تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا
وہ جماعت ہے کہ جو گزر چکی ہے لئے ہے اس کے وہ جو اس نے کمایا اور تمہارے لئے ہے وہ جو
كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْـَٔلُوْنَ عَمَّا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۱﴾
تم نے کمایا اور نہیں تم سے پوچھا جائے گا اس سے جو وہ کرتے تھے عمل

صِبْغَةَ اللّٰهِ ۔ تفسیر مدارک پہ ہے کہ یہ کہنا یہود و نصاریٰ کا تھا کہ ہم اللہ کے بیٹوں کی طرح ہیں اور اس کے محبوب ہیں ۔ اس پر یہ آیت نازل ہوئی ۔ اور فرمایا گیا کہ اللہ کا رنگ اختیار کرو ۔ اور اس کے رنگ سے مراد اسلام ہے ۔ اور اسلام کا رنگ یہ ہے کہ ایمان لائے اللہ تعالیٰ پر اور اس کی کتابوں پر اور اس کے رسولوں پر ۔ اور عمل کرے اللہ تعالیٰ کی اطاعت کے مطابق ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی توحید کا ۔ اور اس کے ساتھ شرک کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی عبادت کا ۔ اور اس کے ساتھ ریا کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی اطاعت کا ۔ اور اس کے ساتھ معصیت کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی محبت کا ۔ اور اس کے ساتھ ماسوا اللہ کی محبت کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی معرفت کا ۔ اور اس کے ساتھ جہالت کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی رضا کا ۔ اور اس کے ساتھ ناراضگی کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی خشیت کا ۔ اور اس کے ساتھ خوف غیر کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی رحمت کا ۔ اور اس کے ساتھ مایوسی کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی نعمت کا ۔ اور اس کے ساتھ ناشکری کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی حکمت کا ۔ اور اس کے ساتھ بے صبری کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی عطا کا ۔ اور اس کے ساتھ بخل کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی قضا کا ۔ اور اس کے ساتھ بے صبری کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی ہدایت کا ۔ اور اس کے ساتھ گمراہی کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی نصرت کا ۔ اور اس کے ساتھ ذلت کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی عزت کا ۔ اور اس کے ساتھ ذلت کو ترک کرنا ۔ اور یہ رنگ ہے اللہ تعالیٰ کی محبت کا ۔ اور اس کے ساتھ بغض

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سَيَقُوْلُ السُّفَهَآءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ

زودہ ہے وہ والی : کم عقلاں و خلقونہ ہے شئی ذکر و لولو امومنان د قبلے

قِبْلَتِهِمُ الَّتِيْ كَانُوْا عَلَيْهَا ۭ قُلْ لِّلّٰهِ الْمَشْرِقُ

دکو وی ، ھغے ندے دوی وویہ ھغے باندے ، او وایہ خاص اللہ لرو ، عمر خاتہ : او

وَالْمَغْرِبُ ۭ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۗءُ اِلٰى صِرَاطٍ

پریږو توطرف د ، ښودنہ کوی اچاله چے خوښہ شی ، د لارے :

مُّسْتَقِيْمٍ ۝ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَّسَطًا لِّتَكُوْنُوْا

سیدھے : او دغہ شان گرځولی مودی تاسے لرہ د لہ غوره چے شئی تاسی

شُهَدَاۗءَ عَلَي النَّاسِ وَيَكُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَيْكُمْ

گواہان : پہ خلقو باندے : او شی رسول علیہ السلام پہ تاسے باندے

شَهِيْدًا ۭ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِيْ كُنْتَ عَلَيْهَآ

گواہ : او نہ مودہ مقرر کړے قبلہ هغہ طرف چے تہ پرے وے ،

اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَّتَّبِعُ الرَّسُوْلَ مِمَّنْ يَّنْقَلِبُ

مگر دے دکړہ چے پیل کړو هغہ خلق چے تابعداری کوی رسول د هغہ چا نہ چے گرزی :

عَلٰي عَقِبَيْهِ ۭ وَاِنْ كَانَتْ لَكَبِيْرَةً اِلَّا عَلَي

پہ پوندو خپلو : او یقیناً دا گرزیدل قبلے نہ خامخا گران دی گدگران ندی پہ

الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ ۭ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيْعَ

هغہ کسانو چے هدایت ورنہ کړے اللہ او نہ دے اللہ چے برباد کړی ایمان

اِيْمَانَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝

(موښونہ) ستاسے یقیناً اللہ پہ خلقو خامخا مہربان او ښیګڼے دے :

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاۗءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ

یقیناً : وینو پہ گرځیدل مخ ستا پہ طرف د اسمان ، پس خامخا یقیناً وبہ گرزوؤ مونږ

قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۠ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ

دا سے قبلے تہ چے ته ښہ ګڼی خوښوی ئے پس وگرزوہ مخ خپل پہ طرف : د مسجد :

سیقول ۲ ۳۳ البقرۃ ۲

جوابونہ پکښے ۱۴۲ : وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الخ ۲ - لِنَعْلَمَ یعنی ۱۴۳ - او پہ دیکښ پښہ او امر پہ تحویل د قبلے ، درے نبی علیہ السلام او دوہ امت تہ ۔ درے عناد د اہل کتابو ۱۴۳ - خلورم تمیزی ورکول پہ پښہ امور و ۱۵۲ - پنځم تخویف ۱۵۳ او زجر ۱۵۴ ، د سفہاء نہ مراد یا یہودو دی یا منکرکان یا منافقان (ابن کثیر ۱۹۲) د پنځمې ضمیر رحمۃ پہ جواهر منکے کښ فرمائی چے قول کیدے شی غرض د جنی منہ اتنی باتیں : غرض د اچے څومرہ خلق وی هغومرہ ئے خبرے وی - اُمَّةً وَسَطًا غوره امت (مدارک ۱۰۰) او د عدل لا امت (کبیر ۷/۴) د پیغمبرانو نہ پکښے او د نورو امتونو نہ اُوښت (قرطبی ۱۵۲) سورۃ آل عمران ۱۱۰ کښ ورتہ هم غوره امت ویلے ئے دے - اِلَّا لِنَعْلَمَ : معنی ئے دا ده چے پیل کړی ښکے علم پہ معنی د تمیز د ے خکہ چے پہ علم (پیلتون) تمیز راځی د کومې تفسیر چے مدارک منکے ۔ قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ : عام مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چے نبی علیہ السلام کلہ هجرت وکړو نو ۱۶ یا ۱۷ میاشتے ئے بیت المقدس طرف تہ صخرې کولو خو د اہل کتابو د ایمان راوړلونہ مایوسه شوے وو نو مینہ ئے وہ چے خانہ کعبے تہ مخ وگرزوی خکہ چے برابر زمونږ د روایت نہ معلومیږی ۔ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ يُحِبُّ اَنْ يَّحُوْلَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فَنَزَلَتْ ۔ چے د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مینہ وہ چے کعبے تہ وگرزی نو دا آیت نازل شو (ابن کثیر ۱۹۲) پہ دے صورت کښ بہ تَرْضٰىهَا مضارع پہ معنی د ماضی رَضِيْتَهَا شی - دویمہ توجیہ شیخ المشائخ مولانا حسین علی رحمہ اللہ کړے ده او د سیاق سیاق او لغت سره برابر هم ده ، پہ تفسیر بالرائے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْحَرَامِ ۭ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ

عزتمند، او پهر تہ چہ یاستی تاسے : پس وګرځوئ مخونہ خپل

شَطْرَهٗ ۭ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَيَعْلَمُوْنَ

په طرف دغه، او یقیناً هغه کسان چہ ورکړے شوی دی کتاب، خامخا پوهیږی چہ

اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۭ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا

یقیناً دا (کعبہ) حق دی د رب د دوی نه، او نه دے الله تعالیٰ ناخبر د هغه عملونو نه

يَعْمَلُوْنَ ۝ وَلَىِٕنْ اَتَيْتَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ

چہ دوی یې کوی : او که وړے راتلو وکړے هغه کسانو ته چہ ورکړے شوی کتاب :

بِكُلِّ اٰيَةٍ مَّا تَبِعُوْا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ اَنْتَ بِتَابِعٍ

په هر ډول نښه تابعداری نکوی ستا د قبلے : اونه ئے ته تابعداری کوونکے :

قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۭ وَلَىِٕنِ

د قبلے دوی، او نه دی بعض د دوی نه تابعدار د قبلے د بعضو، او کیږے :

اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ

تابعداری وکړے ته د خواهشاتو د دوی پس د هغے نه چہ راغے تا ته :

مِنَ الْعِلْمِ ۙ اِنَّكَ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ

علم د قرآن، یقیناً ته په وخت کښ خامخا د ظالمانو نه شے : هغه کسان چہ

اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ

ورکړے موږ دوی ته کتاب، پیژنی دے پیغمبر لره خپلکه چہ : پیژنی :

اَبْنَآءَهُمْ ۭ وَاِنَّ فَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُوْنَ

خامن خپل : او یقیناً یو جله د دوی نه : خامخا پټوی :

الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ

حق لره، او دوی پوهیږی : د حق دی د رب ستا نه :

فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ۝ وَلِكُلٍّ وِّجْهَةٌ

پس مه کیږه ته هیڅرے د شک کوونکو نه : او د هر چا د پاره قبله ده چہ

هم د بیت المقدس په طرف پاتے شو . قرینہ پرے آیت ۱۴۵ - وَلَىِٕنِ اتَّبَعْتَ او بله پرے وَلَىِٕنْ اَتَيْتَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ ۳۵ دی . د قلب په تائید کښ ۳۵ سورۂ نور او ۳۵ احزاب وګورئ ۴ او د دواړو معنے به الهام الرحمٰن ص۳۳ کښ وګورئ . شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ : پس وګرځوه مخ خپل په طرف د جمات عزتمند . دے نه معلومه شوه چہ الله تعالیٰ قبلے به بار بار کښ اسانی مقرر کړیدہ له دے وجے نه د قطب ستورے او قبله نما، او آلات رصدیہ او د ریاضی حسابونو نه ضرورت پاتے نشو . جناب مفتی صدر رحمہ الله د ابن رجب رحمہ الله په حواله لیکلی دی چہ کچرے د قبلے په بارہ کښ د غور باریکو له اعتبار ورکړے شی نو بیا به په مساجدو د مسلمانانو نو باندے د کفر او د ارتداد فتوے صادر شی ولکه چہ د صحابو کرامو او تابعینو به عقیده ده د خطا فی الرأی اودا باطله ده (معارف ۱/۳۸۲ ، الهام ۱/۳۰) — يَعْرِفُوْنَهٗ - پیژنی محمد علیہ السلام له د یا قرآن له د او یا کرزیب د قبلے له خو اوله معنی د پیژندا ظاهره ده د دے د قرینے د كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ (مدارک ۱/۸۲) د مِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ ص۱۵۰ :- دویاره ئے د تاکید دپاره ذکر کړه حکمه چہ لسځے کښ احتمال د فتنے او د شبهے وی (مدارک ۱/۸۲) او همکښ د حضر (کور) حکم وو او پس د سفر . لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ :- دا دویم تفصیلی جواب دے مطلب دا دے چہ د خلقو حجت پتاسے پاتے نشی چہ د اخری امت نبیه به خانه کښے ته مونږ کول وی لاکن هغه څوک چہ ظالمان دی معاندین دی نو

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا
ھغہ څخہ مخ ورزوئ ۆ دوئ ھغہ لپاس تلوار وکړئ ، نیکئ تہ : چیرتہ چہ یاستئ تاسی ،
يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
رابہ ولی تاسے لرہ اللہ تعالیٰ خونہ : یقیناً اللہ تعالیٰ پہ ھر شی باندے :
قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
قدرت والا دے ، او دکوم ځای نہ چہ وئ تلے یے تہ پس وګرزوہ مخ خپل ، پہ طرف د
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۗ وَمَا
جمات عزتمند ؛ او یقیناً داحق دی : د ربہ ستاتہ : او نہ دے
اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ
اللہ تعالیٰ ناخبرہ د څہ عملونو نہ چہ تاسو ئے کوئ : او دکوم ځائے نہ چہ وئ تلے یے تہ
فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ
پس وګرزوہ مخ خپل پہ طرف د جمات عزتمند ، او چیرتہ چہ یاستئ تاسے ،
فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
پس وګرزوئ مخونہ خپل پہ طرف د دغہ دیارہ د کعبے چہ پاتے نشی د یارد وخلقو پتاسے
حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ
ځنۂ دلیل : مګر ھغہ کسان چہ ظلم کوی د دوی نہ ، پس مہ وېرېږئ د دوی نہ
وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾
او وېرېږئ ځما نہ او دکعبے دیارہ چہ پیدا وکړم نعمت خپل پتاسے او دکعبے دیارہ چہ تاسے لارہ ومومئ
كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا
او ویسے کوں لکہ چہ رالیږلے دے ځمکہ موږ پہ تاسے کښ رسول د ھغہ ستاسے نہ چہ لولی تاسے پانبی
وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ
اینودونکے او پاکوی تاسے او تعلیم درکوی تاسے ستہ قرآن او سنت : او بنائی تاسے تہ
مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ
ھغہ چہ تاسو پہ ھیڅ نہ پوھیږئ : پس یاد وئ ما لرئ زہ یاد وئم تاسے لرئ ۲

منزل ۱

وقف النبی لحسن الوصل

وقف النبی لدفع الایہام

وقف لازم

وقف جائز

وقف مجوز لوجود السبب

وقف مرخص ضرورۃ

وقف ممنوع

ھغوی پہ اوس ھم اعتراض کوی ۔ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝ : چہ ھدایت حاصل کړی څخہ قبلے نہ دا ستاسے ھدایت نخلکچہ مولیږ لے دے پتاسے کښ رسول اویتا پہورہ کړی پتاسے څخہ نعمت پہ دا ستاسے پورہ والی سورہ شنگہ چہ مورالیږ لے دے پتاسے کښ رسول څخہ او یا دا ستاسے نعمت لکہ چہ مورالیږ لے دے پہ تاسے کښ رسول څخہ ۔ (الاعراف ع ۱۹) يَتْلُوا عَلَيْكُمْ : پہ دے ایت کریمہ کښ د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم پنځہ ډمہ دارئ ذکر شویدی ۔ فَاذْكُرُونِي : د دے څخہ نہ پنځہ امور تہ پاتے دی یا رہ ذکر کوی او صبر پہ مدد ضمہ تاسے پہ پریښودو د محارمو او گناھونو دے بل پہ کولو د طاعتونو دے او دریم صبر پہ زغملو د مصیبتونو دے ۔ وګورئ تفسیر ابن کثیر ص ۱۱۱ ۔ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ۔ ربط دا دے چہ دوہم اَحکامو پہ رسولو کښ جماعۃ راځی د مالونو او بدنونو ۔ نو کچرے د بدن قربانی راشی نو دا خیال مکوئ چہ ھغہ مړ شویدے ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قاضی بیضاوی رحمہ اللہ فرمائی: اوپہ دیکہن تنبیہ دکہ چہ ژوند وَ شہید انو جسدی نہ دے اونہ وَ جثمانی وھنہ نہ چہ احساس پرے وَ حیوانا تو رائی بلکہ دایو امر دے چہ پہ عقل نہ معلومیږی بلکہ پہ وحی معلومیږی (مدارک ص۱۱۰ ج۱)۔

نسفی رحمہ اللہ فرمائی چہ تاسے پرے نہ پوھیږی حکمہ چہ ژوند وَ شہید پہ عقل سرہ نہ معلومیږی۔ (مدارک ص۸۳)۔

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ: پہ دے آیت کریمہ کہن ویلے امتحانونو ذکر دے

أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ: دصلوات معنی عامے مہربانئ او رحمت نہ مراد خاصے مہربانئ دی۔ وَ صلوات بلد معنی افرین او ثنا پسے دے۔ علامہ زجاج رح فرمائی چہ صلوٰۃ د اللہ تعالیٰ لہ طرفہ بخښنہ اوښہ ثنا صفت دے (قرطبی ص۱۷۳ ج۲) عمر رضی اللہ عنہ فرمائی: نِعْمَ الْعِدْلَانِ وَنِعْمَ الْعِلَاوَةِ۔ چہ دیر بنہ دی دواړہ انپی او دیرښہ ئے سرہ بادے دے

إِنَّ الصَّفَا: دَ نہمے شے جواب دے۔ شعبی رح وائی چہ دَ جاھلیت پہ زمانہ کښ پہ صفا اساف بُت او پہ مروہ نائلہ بُت وُو، وَ طواف پہ وخت پہ خلقو صحہ کولو خو مسلمانانو ترینہ منع کولہ نو دا آیت نازل شو (قرطبی ص۱۷۹ ج۲) مطلب دا چہ ھغہ بُتان اُوس ختم شوی دی او دا سعی دَ اللہ دَ دین دعلامو نہ دہ۔ سعی ئے کوئ مدئے پرے دی۔

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ: پہ دیکہن زجر دے پتوونکو د حق لرہ۔ سید الوسی رحمہ اللہ فرمائی چہ دیرہ نزدے داخبرہ دہ چہ دا آیت دیہود و پہ بارہ کښ راغلے دے خو حکم ئے عام دے۔ (روح ص۲۰ ج۲)

ع ۱۸

وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

او شکر وباسئ مانرہ او ناشکری مکوئ ځما: اے ایمان دارو!

اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

امل دحاصل کوئ پہ صبر کولو وما څخہ سرہ، یقیناً اللہ تعالیٰ خاص ملګرے دصابرانو دے۔

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ

او مہ وایئ دھغہ کسانو بارہ کښ چہ قتل کړے شی پہ لارہ د اللہ کښ چہ دوی مړہ دی

بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ

بلکہ ژوندی دی او لاکن تاسے پرے نہ پوھیږئ: اوخامخا یقیناً امتحان بہ کوو پہ

بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ

تاسے باندے پہ یوشی (لږ) ډوبرے: او وږے: او کمبوت: د

الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

مالونو: اونفسونو: او د میوو: او زیرے ورکړہ صبر کوونکو تہ۔

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا

دا ھغہ کسان دی چہ کلہ درسیږی دوی تہ مصیبت نو وائی دوی یقیناً مونږ د اللہ لرو او

إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ

یقیناً مونږ بہ ھغہ تہ واپس کیږو۔ ھغہ کسانو دوی باندے شاباسے دے: د رب د دوی نہ:

وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ إِنَّ الصَّفَا

او رحمت دے: او ھم دوی لارہ موندونکی دی: یقیناً صفا او میرئ

وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ

او مروہ دواړہ کار ونہ دین د اللہ نہ دی پس څوک چہ حج د بیت اللہ کوی: او یا

اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَ

عمرہ کوی پس نشتہ څہ گناہ پہ دے باندے چہ سعی کوی پہ دواړو: او

مَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

چا چہ خوښی سرہ نیکی وکړہ پس یقیناً اللہ قدر دان پوھہ دے:

منزل ۱

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا ۱: شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمائیل چہ پہ دے ایت کښی د عالمانو توبہ ذکر دہ او د شرطونہ پکښی دی او پہ ۸۹ ال عمران کښی د کافرانو توبہ ذکر دہ، دوہ شرطونہ پکښی دی او پہ ۱۴۶ کښی د منافقانو توبہ ذکر دہ او خلور شرطونہ پکښی دی۔ وَيَكْتُمُونَ ۱۱۲: ای یخفون خلاف ما کانوا علیہ چہ بیان کړی خلاف دھغہ عمل چہ دوی پرے وو (قرطبی ۱۸۸/۲) وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ دے خالے نہ خلورم باب شروع شو پہ دیکښی اعادہ د دعوے د توحید سرہ دہ۔ اثبات دلیلونو (۲) زجر مشرکانو لرہ سرہ د تخویف له (۱۶۵) (۳) رد د تحریمات العباد پہ ۱۶۸ سرہ دلیل د مشرکانو پہ ۱۷۱ او رد د نذر غیر اللہ ۱۷۲۔ (۴) مثال ۱۷۳۔ (۵) زجر او تخویف پہ تقلیدونکو د حق لرہ د ۱۷۴ نہ ۔

ربط۔ هر کلہ چے ویرہ ورکړہ د کتمان د حق نہ نو بیان ئے وکړو چہ اوس ئے مسئلہ چہ اظہار ئے واجب دے او پتول ئے روا نہ دی مسئلہ د توحید دہ (قرطبی ۱۹۱/۲) محکمین پہ ۱۶۳ کښی دعوی د توحید وہ دپارہ د رد د شرک فی الدعاء او پخہ دلائل پرے وو۔ اوس دعوی دپارہ د رد د شرک فعلی ۱۶۵ او آتہ دلائل پرے دی۔ د پنڈمی شیخ رحمہ اللہ فرمائیلی دی چہ دلتہ پہ لطیف انداز سرہ د نذر غیر اللہ رد دے حکمہ چہ نذر پہ درے شیانو کښی ورکولے شی۔ (۱) د زمکے پیداوار (۲) حنا او رکښی او (۳) پیسو کښی۔ غلے میوے پہ زمکہ کښی پیدا کیږی ھغہ د اللہ تعالیٰ دہ۔

تخویف ۲ — تعلیم ۲ — تخویف ۳ — تعلیم ۳ — تخویف ۴ — تعلیم ۴ — تخویف ۵ — تعلیم ۵ — تخویف ۶ — تعلیم ۶ — تخویف ۷ — تعلیم ۷ — تخویف ۸ — تعلیم ۸ — تخویف ۹ — تعلیم ۹ — تخویف ۱۰ — تعلیم ۱۰ — تخویف ۱۱ — تعلیم ۱۱ — تخویف ۱۲ — تعلیم ۱۲ — تخویف ۱۳ — تعلیم ۱۳ — تخویف ۱۴ — تعلیم ۱۴ — تخویف ۱۵ — تعلیم ۱۵ — تخویف ۱۶ — تعلیم ۱۶ — تخویف ۱۷ — تعلیم ۱۷ — تخویف ۱۸ — تعلیم ۱۸ — تخویف ۱۹ — تعلیم ۱۹ — تخویف ۲۰ — تعلیم ۲۰ — تخویف ۲۱ — تعلیم ۲۱ — تخویف ۲۲ — تعلیم ۲۲ — تخویف ۲۳ — تعلیم ۲۳ — تخویف ۲۴ — تعلیم ۲۴ — تخویف ۲۵ — تعلیم ۲۵ — تخویف ۲۶ — تعلیم ۲۶ — تخویف ۲۷ — تعلیم ۲۷ — تخویف ۲۸ — تعلیم ۲۸ — تخویف ۲۹ — تعلیم ۲۹ — تخویف ۳۰ — تعلیم ۳۰ — تخویف ۳۱ — تعلیم ۳۱ — تخویف ۳۲ — تعلیم ۳۲ — تخویف ۳۳ — تعلیم ۳۳ — تخویف ۳۴ — تعلیم ۳۴ — تخویف ۳۵ — تعلیم ۳۵ — تخویف ۳۶ — تعلیم ۳۶ — تخویف ۳۷ — تعلیم ۳۷ — تخویف ۳۸ — تعلیم ۳۸ — تخویف ۳۹ — تعلیم ۳۹ — تخویف ۴۰ — تعلیم ۴۰ — تخویف ۴۱ — تعلیم ۴۱ — تخویف ۴۲ — تعلیم ۴۲ — تخویف ۴۳ — تعلیم ۴۳ — تخویف ۴۴ — تعلیم ۴۴ — تخویف ۴۵ — تعلیم ۴۵ — تخویف ۴۶ — تعلیم ۴۶ — تخویف ۴۷ — تعلیم ۴۷ — تخویف ۴۸ — تعلیم ۴۸ — تخویف ۴۹ — تعلیم ۴۹ — تخویف ۵۰ — تعلیم ۵۰ — تخویف ۵۱ — تعلیم ۵۱ — تخویف ۵۲ — تعلیم ۵۲ — تخویف ۵۳ — تعلیم ۵۳ — تخویف ۵۴ — تعلیم ۵۴ — تخویف ۵۵ — تعلیم ۵۵ — تخویف ۵۶ — تعلیم ۵۶ — تخویف ۵۷ — تعلیم ۵۷ — تخویف ۵۸ — تعلیم ۵۸ — تخویف ۵۹ — تعلیم ۵۹ — تخویف ۶۰ — تعلیم ۶۰ — تخویف ۶۱ — تعلیم ۶۱ — تخویف ۶۲ — تعلیم ۶۲ — تخویف ۶۳ — تعلیم ۶۳ — تخویف ۶۴ — تعلیم ۶۴ — تخویف ۶۵ — تعلیم ۶۵ — تخویف ۶۶ — تعلیم ۶۶ — تخویف ۶۷ — تعلیم ۶۷ — تخویف ۶۸ — تعلیم ۶۸ — تخویف ۶۹ — تعلیم ۶۹ — تخویف ۷۰ — تعلیم ۷۰ — تخویف ۷۱ — تعلیم ۷۱ — تخویف ۷۲ — تعلیم ۷۲ — تخویف ۷۳ — تعلیم ۷۳ — تخویف ۷۴ — تعلیم ۷۴ — تخویف ۷۵ — تعلیم ۷۵ — تخویف ۷۶ — تعلیم ۷۶ — تخویف ۷۷ — تعلیم ۷۷ — تخویف ۷۸ — تعلیم ۷۸ — تخویف ۷۹ — تعلیم ۷۹ — تخویف ۸۰ — تعلیم ۸۰ — تخویف ۸۱ — تعلیم ۸۱ — تخویف ۸۲ — تعلیم ۸۲ — تخویف ۸۳ — تعلیم ۸۳ — تخویف ۸۴ — تعلیم ۸۴ — تخویف ۸۵ — تعلیم ۸۵ — تخویف ۸۶ — تعلیم ۸۶ — تخویف ۸۷ — تعلیم ۸۷ — تخویف ۸۸ — تعلیم ۸۸ — تخویف ۸۹ — تعلیم ۸۹ — تخویف ۹۰ — تعلیم ۹۰ — تخویف ۹۱ — تعلیم ۹۱ — تخویف ۹۲ — تعلیم ۹۲ — تخویف ۹۳ — تعلیم ۹۳ — تخویف ۹۴ — تعلیم ۹۴ — تخویف ۹۵ — تعلیم ۹۵ — تخویف ۹۶ — تعلیم ۹۶ — تخویف ۹۷ — تعلیم ۹۷ — تخویف ۹۸ — تعلیم ۹۸ — تخویف ۹۹ — تعلیم ۹۹ — تخویف ۱۰۰ — تعلیم ۱۰۰ — تخویف ۱۰۱ — تعلیم ۱۰۱ — تخویف ۱۰۲ — تعلیم ۱۰۲ — تخویف ۱۰۳ — تعلیم ۱۰۳ — تخویف ۱۰۴ — تعلیم ۱۰۴ — تخویف ۱۰۵ — تعلیم ۱۰۵ — تخویف ۱۰۶ — تعلیم ۱۰۶ — تخویف ۱۰۷ — تعلیم ۱۰۷ — تخویف ۱۰۸ — تعلیم ۱۰۸ — تخویف ۱۰۹ — تعلیم ۱۰۹ — تخویف ۱۱۰ — تعلیم ۱۱۰ — تخویف ۱۱۱ — تعلیم ۱۱۱ — تخویف ۱۱۲ — تعلیم ۱۱۲ — تخویف ۱۱۳ — تعلیم ۱۱۳ — تخویف ۱۱۴ — تعلیم ۱۱۴ — تخویف ۱۱۵ — تعلیم ۱۱۵ — تخویف ۱۱۶ — تعلیم ۱۱۶ — تخویف ۱۱۷ — تعلیم ۱۱۷ — تخویف ۱۱۸ — تعلیم ۱۱۸ — تخویف ۱۱۹ — تعلیم ۱۱۹ — تخویف ۱۲۰ — تعلیم ۱۲۰ — تخویف ۱۲۱ — تعلیم ۱۲۱ — تخویف ۱۲۲ — تعلیم ۱۲۲ — تخویف ۱۲۳ — تعلیم ۱۲۳ — تخویف ۱۲۴ — تعلیم ۱۲۴ — تخویف ۱۲۵ — تعلیم ۱۲۵ — تخویف ۱۲۶ — تعلیم ۱۲۶ — تخویف ۱۲۷ — تعلیم ۱۲۷ — تخویف ۱۲۸ — تعلیم ۱۲۸ — تخویف ۱۲۹ — تعلیم ۱۲۹ — تخویف ۱۳۰ — تعلیم ۱۳۰ — تخویف ۱۳۱ — تعلیم ۱۳۱ — تخویف ۱۳۲ — تعلیم ۱۳۲ — تخویف ۱۳۳ — تعلیم ۱۳۳ — تخویف ۱۳۴ — تعلیم ۱۳۴ — تخویف ۱۳۵ — تعلیم ۱۳۵ — تخویف ۱۳۶ — تعلیم ۱۳۶ — تخویف ۱۳۷ — تعلیم ۱۳۷ — تخویف ۱۳۸ — تعلیم ۱۳۸ — تخویف ۱۳۹ — تعلیم ۱۳۹ — تخویف ۱۴۰ — تعلیم ۱۴۰ — تخویف ۱۴۱ — تعلیم ۱۴۱ — تخویف ۱۴۲ — تعلیم ۱۴۲ — تخویف ۱۴۳ — تعلیم ۱۴۳ — تخویف ۱۴۴ — تعلیم ۱۴۴ — تخویف ۱۴۵ — تعلیم ۱۴۵ — تخویف ۱۴۶ — تعلیم ۱۴۶ — تخویف ۱۴۷ — تعلیم ۱۴۷ — تخویف ۱۴۸ — تعلیم ۱۴۸ — تخویف ۱۴۹ — تعلیم ۱۴۹ — تخویف ۱۵۰ — تعلیم ۱۵۰ — تخویف ۱۵۱ — تعلیم ۱۵۱ — تخویف ۱۵۲ — تعلیم ۱۵۲ — تخویف ۱۵۳ — تعلیم ۱۵۳ — تخویف ۱۵۴ — تعلیم ۱۵۴ — تخویف ۱۵۵ — تعلیم ۱۵۵ — تخویف ۱۵۶ — تعلیم ۱۵۶ — تخویف ۱۵۷ — تعلیم ۱۵۷ — تخویف ۱۵۸ — تعلیم ۱۵۸ — تخویف ۱۵۹ — تعلیم ۱۵۹ — تخویف ۱۶۰ — تعلیم ۱۶۰ — تخویف ۱۶۱ — تعلیم ۱۶۱ — تخویف ۱۶۲ — تعلیم ۱۶۲ — تخویف ۱۶۳ — تعلیم ۱۶۳ — تخویف ۱۶۴ — تعلیم ۱۶۴ — تخویف ۱۶۵ — تعلیم ۱۶۵ — تخویف ۱۶۶ — تعلیم ۱۶۶ — تخویف ۱۶۷ — تعلیم ۱۶۷ — تخویف ۱۶۸ — تعلیم ۱۶۸ — تخویف ۱۶۹ — تعلیم ۱۶۹ — تخویف ۱۷۰ — تعلیم ۱۷۰ — تخویف ۱۷۱ — تعلیم ۱۷۱ — تخویف ۱۷۲ — تعلیم ۱۷۲ — تخویف ۱۷۳ — تعلیم ۱۷۳ — تخویف ۱۷۴ — تعلیم ۱۷۴ — تخویف ۱۷۵ — تعلیم ۱۷۵ — تخویف ۱۷۶ — تعلیم ۱۷۶ — تخویف ۱۷۷ — تعلیم ۱۷۷ — تخویف ۱۷۸ — تعلیم ۱۷۸ — تخویف ۱۷۹ — تعلیم ۱۷۹ — تخویف ۱۸۰ — تعلیم ۱۸۰ — تخویف ۱۸۱ — تعلیم ۱۸۱ — تخویف ۱۸۲ — تعلیم ۱۸۲ — تخویف ۱۸۳ — تعلیم ۱۸۳ — تخویف ۱۸۴ — تعلیم ۱۸۴ — تخویف ۱۸۵ — تعلیم ۱۸۵ — تخویف ۱۸۶ — تعلیم ۱۸۶ — تخویف ۱۸۷ — تعلیم ۱۸۷ — تخویف ۱۸۸ — تعلیم ۱۸۸ — تخویف ۱۸۹ — تعلیم ۱۸۹ — تخویف ۱۹۰ — تعلیم ۱۹۰ — تخویف ۱۹۱ — تعلیم ۱۹۱ — تخویف ۱۹۲ — تعلیم ۱۹۲ — تخویف ۱۹۳ — تعلیم ۱۹۳ — تخویف ۱۹۴ — تعلیم ۱۹۴ — تخویف ۱۹۵ — تعلیم ۱۹۵ — تخویف ۱۹۶ — تعلیم ۱۹۶ — تخویف ۱۹۷ — تعلیم ۱۹۷ — تخویف ۱۹۸ — تعلیم ۱۹۸ — تخویف ۱۹۹ — تعلیم ۱۹۹ — تخویف ۲۰۰ — تعلیم ۲۰۰ — تخویف ۲۰۱ — تعلیم ۲۰۱ — تخویف ۲۰۲ — تعلیم ۲۰۲ — تخویف ۲۰۳ — تعلیم ۲۰۳ — تخویف ۲۰۴ — تعلیم ۲۰۴ — تخویف ۲۰۵ — تعلیم ۲۰۵ — تخویف ۲۰۶ — تعلیم ۲۰۶ — تخویف ۲۰۷ — تعلیم ۲۰۷ — تخویف ۲۰۸ — تعلیم ۲۰۸ — تخویف ۲۰۹ — تعلیم ۲۰۹ — تخویف ۲۱۰ — تعلیم ۲۱۰ — تخویف ۲۱۱ — تعلیم ۲۱۱ — تخویف ۲۱۲ — تعلیم ۲۱۲ — تخویف ۲۱۳ — تعلیم ۲۱۳ — تخویف ۲۱۴ — تعلیم ۲۱۴ — تخویف ۲۱۵ — تعلیم ۲۱۵ — تخویف ۲۱۶ — تعلیم ۲۱۶ — تخویف ۲۱۷ — تعلیم ۲۱۷ — تخویف ۲۱۸ — تعلیم ۲۱۸ — تخویف ۲۱۹ — تعلیم ۲۱۹ — تخویف ۲۲۰ — تعلیم ۲۲۰ — تخویف ۲۲۱ — تعلیم ۲۲۱ — تخویف ۲۲۲ — تعلیم ۲۲۲ — تخویف ۲۲۳ — تعلیم ۲۲۳ — تخویف ۲۲۴ — تعلیم ۲۲۴ — تخویف ۲۲۵ — تعلیم ۲۲۵ — تخویف ۲۲۶ — تعلیم ۲۲۶ — تخویف ۲۲۷ — تعلیم ۲۲۷ — تخویف ۲۲۸ — تعلیم ۲۲۸ — تخویف ۲۲۹ — تعلیم ۲۲۹ — تخویف ۲۳۰ — تعلیم ۲۳۰ — تخویف ۲۳۱ — تعلیم ۲۳۱ — تخویف ۲۳۲ — تعلیم ۲۳۲ — تخویف ۲۳۳ — تعلیم ۲۳۳ — تخویف ۲۳۴ — تعلیم ۲۳۴ — تخویف ۲۳۵ — تعلیم ۲۳۵ — تخویف ۲۳۶ — تعلیم ۲۳۶ — تخویف ۲۳۷ — تعلیم ۲۳۷ — تخویف ۲۳۸ — تعلیم ۲۳۸ — تخویف ۲۳۹ — تعلیم ۲۳۹ — تخویف ۲۴۰ — تعلیم ۲۴۰ — تخویف ۲۴۱ — تعلیم ۲۴۱ — تخویف ۲۴۲ — تعلیم ۲۴۲ — تخویف ۲۴۳ — تعلیم ۲۴۳ — تخویف ۲۴۴ — تعلیم ۲۴۴ — تخویف ۲۴۵ — تعلیم ۲۴۵ — تخویف ۲۴۶ — تعلیم ۲۴۶ — تخویف ۲۴۷ — تعلیم ۲۴۷ — تخویف ۲۴۸ — تعلیم ۲۴۸ — تخویف ۲۴۹ — تعلیم ۲۴۹ — تخویف ۲۵۰ — تعلیم ۲۵۰ — تخویف ۲۵۱ — تعلیم ۲۵۱ — تخویف ۲۵۲ — تعلیم ۲۵۲ — تخویف ۲۵۳ — تعلیم ۲۵۳ — تخویف ۲۵۴ — تعلیم ۲۵۴ — تخویف ۲۵۵ — تعلیم ۲۵۵ — تخویف ۲۵۶ — تعلیم ۲۵۶ — تخویف ۲۵۷ — تعلیم ۲۵۷ — تخویف ۲۵۸ — تعلیم ۲۵۸ — تخویف ۲۵۹ — تعلیم ۲۵۹ — تخویف ۲۶۰ — تعلیم ۲۶۰ — تخویف ۲۶۱ — تعلیم ۲۶۱ — تخویف ۲۶۲ — تعلیم ۲۶۲ — تخویف ۲۶۳ — تعلیم ۲۶۳ — تخویف ۲۶۴ — تعلیم ۲۶۴ — تخویف ۲۶۵ — تعلیم ۲۶۵ — تخویف ۲۶۶ — تعلیم ۲۶۶ — تخویف ۲۶۷ — تعلیم ۲۶۷ — تخویف ۲۶۸ — تعلیم ۲۶۸ — تخویف ۲۶۹ — تعلیم ۲۶۹ — تخویف ۲۷۰ — تعلیم ۲۷۰ — تخویف ۲۷۱ — تعلیم ۲۷۱ — تخویف ۲۷۲ — تعلیم ۲۷۲ — تخویف ۲۷۳ — تعلیم ۲۷۳ — تخویف ۲۷۴ — تعلیم ۲۷۴ — تخویف ۲۷۵ — تعلیم ۲۷۵ — تخویف ۲۷۶ — تعلیم ۲۷۶ — تخویف ۲۷۷ — تعلیم ۲۷۷ — تخویف ۲۷۸ — تعلیم ۲۷۸ — تخویف ۲۷۹ — تعلیم ۲۷۹ — تخویف ۲۸۰ — تعلیم ۲۸۰ — تخویف ۲۸۱ — تعلیم ۲۸۱ — تخویف ۲۸۲ — تعلیم ۲۸۲ — تخویف ۲۸۳ — تعلیم ۲۸۳ — تخویف ۲۸۴ — تعلیم ۲۸۴ — تخویف ۲۸۵ — تعلیم ۲۸۵ — تخویف ۲۸۶ — تعلیم ۲۸۶

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ
یقیناً هغہ کسان چہ پټوی هغہ چہ را ایږلی دی موږ د ښکارہ حکمونہ دی او
الْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۙ
د هدایت خلقوی پس د هغے چہ بیان کړی دی موږ د خلقو دپارہ په کتاب کښی
أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿۱۵۹﴾ إِلَّا الَّذِينَ
هغہ کسان: لعنت کوی په دوی باندے الله او لعنت پرے والی لعنت ویونکی مګر هغہ کسان چہ
تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ
توبہ وباسی او ښیک عمل اوکړی او بیان اوکړی پس کسان چہ کتلے توبہ قبلوم د دوی
وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿۱۶۰﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا
او زہ ډیر توبہ قبلونکے مہربان یم ؛ یقیناً هغہ کسان چہ کفر ئے کړے او مړہ دی
وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
او دوی کافران دی دغہ کسان دوی باندے لعنت د الله دے او د ملائکو ؛
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱۶۱﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ
او د خلقو ؛ ټولو : همیشہ بہ وی په هغہ کښی ؛ سپک بہ نشی ؛
عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿۱۶۲﴾ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ
د دوی نہ عذاب ؛ او نہ بہ دوی تہ مُهلت ورکړے شی ؛ او د دغہ کارنامے مالک
وَاحِدٌ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿۱۶۳﴾ إِنَّ فِي
یو دے، نشته لائق د عبادت مګر هغہ چہ مهربان او بخښونکے دے ؛ یقیناً په
خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
پیدائش د اسمانونو ؛ او زمکے کښی ؛ او په تلو راتلو د شپے او ورځے کښی ؛
وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ
او په بیړیو هغہ کښتیو چہ چلیږی په دریاب کښی په هغہ شی چہ نفع ورکوی خلقو تہ ؛
وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ
او په هغہ کښی چہ راوړی الله د اسمان نہ ؛ د اوبو نہ پس ژوندی کوی په دغہ

منزل

باران پرے الله تعالیٰ د ستورو سپوږمئی په ذریعہ پکښی طوفانونہ او رنګونہ پیدا کوی او د نمرو ګرمئی په وجہ پکښی پخلے راوړی او زمکہ کښی حیوانات الله خوارہ ګرځیدی او کشتئ د تجارت دپارہ الله مسخر کړیدی الخ۔ ذکرہ فی جواهر القرآن ص۸ ج ۱۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُحِبُّونَهُمْ :- یعنی برابر ہے کوی پہ محبت خپل کښی یہ ما بین دغہ اپنا نو خپلو او وَاللّٰهُ تعالیٰ کښی (۱/۸۷ مدارک) بیا یہ قیامت کښی ارمان کوی چہ وَلے مودَّ اللّٰہ سرہ برابرُ وُل - وکورئ سورۃ شعراء ع۹ - وَلَوْ يَرَى الَّذِيْنَ : دلتہ دوہ ترکیبہ دی یَرَوا چہ لَوْ شرطی دے او جواب وشی یَعْلَمُوا العذاب نہ بعد پتہ دے لَمَا تَعَلَّمُ ا - معنیٰ دا شوہ کہ چرے لیدلے ظالمانو حال خپل کلہ چہ وینی عذاب حکمہ چہ قوت ہَوْل وِیْ اللّٰہ دے او یقیناً اللّٰہ سخت عذاب والا دے نو شرل بہ لے نہ کوُلے - دویم ترکیب دا دے چہ لَوْ د تمنا دپارہ دے جواب نہ غواړی معنیٰ دا شوہ چہ ارمان چہ ظالمانو خان خپل لیدلے وی جواهر ص۸ - او شیخ القران رحمہ اللہ بہ هم دا دواړہ معنے کولے -

"اِذْ تَبَرَّاَ الَّذِيْنَ اتُّبِعُوْا" : دے نہ سردارانو او مشرانو دانسی مشرکانو نومرادی دی (ص۲ ابن کثیر) "فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ" : پس بیزارہ شوی بہ وے دوی نہ - دا یا تونہ اوکورئ ۳۵ اعراف ، ع۱۰ ابراهیم ، ع۱۵ قصص ، ع۵ احزاب ، ع۳۵ صٰفّٰت ، ع۲۹ حٰمٓ سجدہ ، ع۲ مؤمن ۔

"حَلٰلًا طَيِّبًا" : حلال هغہ تہ ویلے شی چہ د اصل نہ حرام شوے نہ وی او طیب هغہ تہ ویلے شی چہ دبل چا مملوک نہ وی (شیخ القران) نسفی رحمہ اللہ فرمائی چہ طیب هغہ دی چہ پاک وی دهرے شبھے نہ (ص۸) سهل بن عبد اللہ رحمہ اللہ فرمائی چہ نجات پہ درے شیوو نو کښی دے : خوراک دحلالو او آداب د فرائضو او اقتداء د پیغمبر طیبلا پسے - (ژ طبی ۲/۲۱۸)

"وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ" : پہ دے آیت کښی دمشرکانو نو بخوانے دلیل دے - نور سورتونہ هم اوکورئ : ۳۴ مائدہ ، ۲۵ اعراف ، ع۱۵ لقمان ، ۲۱ شعراء ، ع۲۲ زخرف - مسئلہ :- امام قرطبی رحمہ اللہ پہ

الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ ۖ وَّ
زمکہ پس د وُچ والی نہ : او خوارہ کړیہ دیکښی د هر زندہ شوے نہ = او په
تَصْرِيْفِ الرِّيٰحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَآءِ
کرولو د سیلئ ، او وُرښے چہ زوړندے شوے پہ مینځ د اسمان :
وَالْاَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿۱۶۴﴾ وَمِنَ النَّاسِ
او زمکے کښی خامخا نښے (د لائل) دی د قوم عقلمند دپارہ = او بعضی د خلقونہ ،
مَنْ يَّتَّخِذُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُّحِبُّوْنَهُمْ كَحُبِّ
هغہ دی چہ نیسی پرته د اللہ تعالیٰ نہ څیزونہ د ډاران ، مینہ ورسرہ کوی پشان د مینے :
اللّٰهِ ۭ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَشَدُّ حُبًّا لِّلّٰهِ ۭ وَلَوْ يَرَى
د اللہ سرہ او هغہ کسان چہ ایمان لے راوړے پہ اللہ کلک دی پہ مینہ کښی اللہ سرہ ، ارمان چہ :
الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ ۙ اَنَّ الْقُوَّةَ
پوهیږی لے ظالمان : کلہ چہ وینی : عذاب پہ وے چہ طاقت یو
لِلّٰهِ جَمِيْعًا ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعَذَابِ ﴿۱۶۵﴾ اِذْ
اللہ لرہ د ځانونہ ، او یقیناً اللہ د سخت عذاب خاوند دے - کلہ چہ
تَبَرَّاَ الَّذِيْنَ اتُّبِعُوْا مِنَ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْا وَرَاَوُا
بیزارہ شی هغہ کسان چہ تابعدار شوی د هغہ کسانو نو چہ تابعداری ئے کړیدہ : او پہ وینی
الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْاَسْبَابُ ﴿۱۶۶﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ
عذاب : او پرے کړے شی پہ دوی سببونہ د خپلو او پہ ولی هغہ کسان چہ
اتَّبَعُوْا لَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوْا مِنَّا ۭ
تابعداری ئے کړیدہ ، ارمان یقیناً چہ مونږ ته واپسی کرنہ نو پس بیزارہ شو پرے د دوی نہ څنګہ چہ دوی
كَذٰلِكَ يُرِيْهِمُ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ حَسَرٰتٍ عَلَيْهِمْ ۭ
بیزارہ شوی نمونہ ښکارے کړی اللہ هغوی ته دوی ته افسوسونہ پہ دوی باندے
وَمَا هُمْ بِخٰرِجِيْنَ مِنَ النَّارِ ﴿۱۶۷﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ
او نه دی دوی وتونکی د اوُر نه : اے خلقو !

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كُلُوْا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلٰلًا طَيِّبًا وَّلَا تَتَّبِعُوْا

خوڑی دُپاکو : هغو نه : چه درکړیدی مونږ ته ۲ وشکر وکئی الله تعالیٰ ته لره

خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ۭ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿۱۶۸﴾ اِنَّمَا

دڤدمونږ شیطان ، یقیناً دښمنی سره ډاره دښمن بنکاره دے : یقیناً

يَاْمُرُكُمْ بِالسُّوْۗءِ وَالْفَحْشَاۗءِ وَاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى

امرکوی تاسی ته بد سے وینځ او نا کاره کارونو : او چه ووایئ : په

اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۶۹﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ اتَّبِعُوْا مَآ

الله هغه چه تاسی پرے نه پوهیږئ ؟ او کله چه ووئیل شی دوی ته تابعداری وکړئ د هغه

اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ اَلْفَيْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ

چه نازل دی الله نو وائی بلکه تابعداری کوو د هغه چه مونږ لی دی پرے مونږ پلرونه دی ؟

اَوَلَوْ كَانَ اٰبَاۗؤُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ شَيْـــًٔا وَّلَا

ایا او هغوی تابعداری کوئی ؟ اګرکه دی پلرونه دوی چه نه پوهیږی په هیڅ شی او نه دوی

يَهْتَدُوْنَ ﴿۱۷۰﴾ وَمَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا كَمَثَلِ

لاره مومی نکی : او مثال د داعی د هغه کسانو چه کفر کړے کومو چه پیښان د هغه

الَّذِيْ يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَاۗءً وَّنِدَاۗءً ۭ صُمٌّۢ

کس دے چه آواز کوی هغه څاروته چه نه اوری ګمارلنه : او آواز ، دوی کانړۍ :

بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿۱۷۱﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

چارګاڼ پاتې دی پس دوی وعقل نه کاروی اخلی : اے ایمانداره !

كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ وَاشْكُرُوْا لِلّٰهِ

خوړئ دپاکو : هغو نه : چه درکړیدی مونږ تاسی ته وشکر وکئی الله تعالیٰ ته لره

اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ﴿۱۷۲﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ

کجرے یاستئ خاص هغه لره عبادت کوئی : یقیناً حرام کړیدی الله تاسی ته :

الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ اُهِلَّ

مردار ، او وینه : او غوښه د خنزیر : او هغه شے چه اوازه وړلے شی

خوړئ دپاکیزه څه او عمل کوئی نیک یقیناً هغه ستاسے نه عملونو خبردار یم (رکوع مؤمنون) او ویلی دی ۱ اے ایمانداره ! وخوړئ دپاکو هغو څه چه مونږ درکړیدی (رکوع بقره) بیائی ذیو سره ذکر وکړو چه اوږد سفر لرے وی ، پیر سړے دوړو والا وی ، لاسونه اوږدوی اسمان طرفته یارب یارب وائی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خورالے ئے حرام وی څنګه ئے حرامووی او الوستن ئے حرام وی نو څنګه به قبوله ثی دُعا دوغه د پاره ۔
إِنَّمَا حَرَّمَ :- منرکانو وخان نه بچیرے ، سانبے ، وصیلے ، حام حرام کړی وُو ۔ باری تعالیٰ فرمائی دغه حرام شوی

بلکه مردارہ ، وینه ، خوږنهه د
خنزیر او نن راغیر الله حرام دے
او په دے څلورو واړو کښې دا ادنیٰ
نه ترتی دا اعلیٰ ته : "إهْلَال"
دعربی لفظ دے پورته والی د
آواز نه وسیلے ثی : الاهلال
اصله رفع الصوت - او کورې
کبیر ص۱۰۰ ، ابن الملک ص۱۰۰ ، قرطبی
ص۱۰۰ ، شوکانی ص۱۰۰ ، معارف
ص۱۰۰ - معنی ئے واشوه چه هغه
شے حرام دے چه آواز پرے پورته
ثی دپاره د نزدیکت دغیر الله -
امام رازی رحمه الله په تفسیر کبیر
ج۱ کښ لیکلی دی ، ویلی دی
علما ؤ څرګنه مسلمان یو که ذبحه
اوکړی او په ذبح سره نزدیکت
غیر الله ته قصد کړی دا مرتد
شو او ذبحه ئے د مرتد دکه - د
فقهی مشهور کتاب درمختار ص۱۰۰
کښ لیکلی دی چه هوښه شه چه
هغه نذر چه د عوامو وله طرفه د
مړو دپاره واقع کیږی او هغه
چه راغلے شی د رُوپو ، شمعو ،
تیلونه او دے په مثل د
هغه ټول چه ورلے شی قبرونو د
اولیاء کرامو ته : دپاره د نزدیکت
د دوی پس دغه په اجماع سره
باطل حرام دی او خلق یې کښ
گرفتار رشوه یی او خاصکر
په دے زمانه کښ " اَنَّ الَّذِیْنَ
یَکْتُمُوْنَ " د کاتمنو د حق
دپاره په یوځو طریقو تخویف دے
فَمَآ اَصْبَرَهُمْ صیغه د تعجب دپاره
معنی ئے واشوه څه صابره دی
په اور - "لَیْسَ الْبِرَّ" د دے
خانے نه دریمه حصه په قتال فی
سبیل الله کښ شروع شوه - د کورنی ص۱۰۰ ۱۲ ص۱۰۰ - د آیت ترص۱۰۰ پورے د او په دیکښ هم څلورو باړو نومونو
اول باب ص۱۰۰ په دیکښ لس صفات ذکر شوی ، پنځه اول د عقیدے سره تعلق لری او پنځه اخری د ټولو د
اداء امونو سره : حافظ ابن کثیر په ص۱۰۰ کښ لیکلی دی چه دا آیت کریمه مشتمل دے په لویو جملو او په عاموقاعدو

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَ

جاوہ چہ ایمان لے راوړی وی پہ اللہ او پہ ورځ د آخرت: او پہ ملائکو:

الْكِتٰبِ وَالنَّبِيّٖنَ ۚ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِي

کتابونو: او نبیانو باندې: او ورکوی مال: پہ مینې وخت: خپلوانو:

الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ ۙ

تہ، او یتیمانانوتہ: او مسکینانوتہ: او مسافرو تہ:

وَالسَّآئِلِيْنَ وَفِي الرِّقَابِ ۚ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَ

او سوالګروتہ او پہ آزادولو ګټلو نوکښې: او ودروی ماتحه لره: او

اٰتَى الزَّكٰوةَ ۚ وَالْمُوْفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عٰهَدُوْا ۚ

ورکوی زکوٰۃ: او پوره والے کوونکی دی پہ لونلونو خپلو، کله چہ لوظ وکړی (او

وَالصّٰبِرِيْنَ فِي الْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ وَحِيْنَ

الرین شه) پہ صبر کوونکو پہ ولږه کښې: او پہ مرضونو کښې: او پہ وخت د جنګ

الْبَاْسِ ۭ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا ۭ وَاُولٰٓئِكَ

د کفارو کښې: دغه کسان: ریښتنی دی: او دغه کسان:

هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ

هم د وی پرهیزګاران دی: اے هغه کسانو چه تاسو ایمان راوړیدے فرض شویدے

عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى ۭ اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ

پتاسے (جاری کول) د قصاص پہ باره د وژلو شوو کښې: آزاد پہ هم وژلے شی پہ بدله د آزاد

وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْاُنْثٰى بِالْاُنْثٰى ۭ فَمَنْ

او مړے پہ هم وژلے شی پہ بدله د مړی کښې او ښځه پہ ښځه باندې: پس هغه څوک چه

عُفِيَ لَهٗ مِنْ اَخِيْهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌۢ بِالْمَعْرُوْفِ

عفوه وشی دغه لره د ورور د وژلو شوی څه شی پس لازم دی پرے تلل پہ ښه طریقے:

وَاَدَآءٌ اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍ ۭ ذٰلِكَ تَخْفِيْفٌ مِّنْ

او ادا کول هغه تہ پہ ښکلی سره: دغه اسانی دکار د طرفه

منزل

اونیغه عقیده لرونکی باندې۔

علامه تھانوی رحمه الله پہ بیان القرآن "ملاء" کښې عنوان ایښے دے "ابواب البر" دنیکئ دروازے۔

"مَنْ اٰمَنَ": تقدیر د عبارت دا دے "وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ"، معنیٰ ئے دا شوه لکن نیکی نیکی د هغه چا ده چه ایمان ئے راوړے دے (قرطبی)

"اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ": دے ځائے نه ظاهر احکام دی د ملک د امن د پاره، یو د ظالم نه بدله واخلی۔ او د "اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ" معنیٰ دا ده چه آزاد به هم وژلے شی پہ آزاد او مړئ به هم وژلے شی پہ مړئ۔ حصر مقصود نه دے بلکه پہ قصاص کښې مساوات بیانول دی قرینه پرے سورة مائده آیت ۴۵ دے۔ وګورئ تفسیر جواهر القرآن

صـ ۸۸

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ" ابو العالیہ رحمۃ اللہ والی چہ اللہ تعالیٰ قصاص احتمل ژوندکړ خولے دے حکم پرکړے یو سړے دقتل اراده لری خو منع کوی ئے ویرہ دده دَ بیا وژلو نه. (ابن کثیر ص۲۱۱) - "كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ" دلویم حکم

رَبُّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهٗ

دَ ربه ستاسے او رحمت دے، پس هغه خوله چه زیاتے وکړی پس دَ دے نه: پس دغه لره

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۸﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يّٰۤاُولِي

عذاب دردناک دے. او تاسے لره په بدله اخستلو کښ (قصاص) ژوند دے اے خالصو

الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۱۷۹﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ

عقلمندانو: دیاره دوئ چه تاسے پرهیزګاره شوی = مقرر کړے شوی دی پتاسے کله چه راتلی

اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرَا ۖ الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ

یوکس ستاسے ته مرګ: کله چه پریږدی مال: وصیت کول = مور او پلار

وَالْاَقْرَبِيْنَ بِالْمَعْرُوْفِ ۚ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۸۰﴾

او خپلوانو ته په ښه طریقے سره، لائق دی په پرهیزګارانو باندے.

فَمَنْۢ بَدَّلَهٗ بَعْدَمَا سَمِعَهٗ فَاِنَّمَاۤ اِثْمُهٗ عَلَى الَّذِيْنَ

پس څوک چه بدل کړی وصیت لره پس وروسته نه وړیږ پس یقیناً گناه لازمیږی په هغه

يُبَدِّلُوْنَهٗ ۗ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۸۱﴾ فَمَنْ خَافَ

چا چه بدلوی دغه لره یقیناً الله اوریدونکے پوهه دے: پس هغه څوک چه ویره وکړی

مِنْ مُّوْصٍ جَنَفًا اَوْ اِثْمًا فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ

دَ وصیت کوونکی نه: دَ خطائی: او یا دَ گناه (پس اصلاح ئے وکړه په مابین دَ وارثانو

فَلَاۤ اِثْمَ عَلَيْهِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۸۲﴾

پس نشته څه گناه په دغه باندے: یقیناً الله ته: بخښونکے مهربانه دے.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

اے ایمان راوړونکو! فرض شوی دی په تاسے باندے روژے نیول =

كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

څنګه چه فرض شوے وو په هغه کسانو چه مخکښ ستاسے نه وو دے دپاره چه

تَتَّقُوْنَ ﴿۱۸۳﴾ اَيَّامًا مَّعْدُوْدٰتٍ ۚ فَمَنْ كَانَ

پرهیزګاره شئ، په ورځو شمارلی شوړ کښ، پس څوک چه وی

سیقول ۲ ۴۲ البقرة ۲

دَ ورځو قرآن ۱۲ ع ۲۲ ۶ دَ ورځو قرآن ۱۳ ع ۲۳ ۷

رَبُّكُمْ: په تاسے باندے ستاسے دَ رب رحمت دے چه ئے تاسے ته دا حکمونه راکړل. "فَمَنِ اعْتَدٰى" پس هغه څوک چه زیاتے وکړی پس دَ دے نه: پس دغه لره "عَذَابٌ اَلِيْمٌ": دردناک عذاب دے. "وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ": او تاسے لره په بدله اخستلو کښ (قصاص) ژوند دے اے خالصو "الْاَلْبَابِ": عقلمندانو: دیاره دوئ چه تاسے پرهیزګاره شوی = مقرر کړے شوی دی پتاسے څه راتلی "اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ": یوکس ستاسے ته مرګ: کله چه پریږدی مال: وصیت کول = مور او پلار "وَالْاَقْرَبِيْنَ": او خپلوانو ته په ښه طریقے سره، لائق دی په پرهیزګارانو باندے. "فَمَنْۢ بَدَّلَهٗ": پس څوک چه بدل کړی وصیت لره پس وروسته نه وړیږ پس یقیناً گناه لازمیږی په هغه چا چه بدلوی دغه لره یقیناً الله اوریدونکے پوهه دے: پس هغه څوک چه ویره وکړی "مِنْ مُّوْصٍ": دَ وصیت کوونکی نه: دَ خطائی: او یا دَ گناه (پس اصلاح ئے وکړه په مابین دَ وارثانو نو دَ وروژنے) "فَلَاۤ اِثْمَ عَلَيْهِ": پس نشته څه گناه په دغه باندے: یقیناً الله ته: بخښونکے مهربانه دے. "يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا": اے ایمان راوړونکو! فرض شوی دی په تاسے باندے روژے نیول = "كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ": څنګه چه فرض شوے وو په هغه کسانو چه مخکښ ستاسے نه وو دے دپاره چه "تَتَّقُوْنَ": پرهیزګاره شئ، په ورځو شمارلی شوړ کښ، پس څوک چه وی

"كَمَا كُتِبَ": دلته څو توجیهه کړے شوی دی یوه دا چه تشبیه ده په اصل دَ روژو وکښ یعنی یواځے پتاسے فرض نه دی په پخوانو هم فرض وے (اسرار التنزیل ص۱۱۱) "لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ": په دیکښ ئے دَ روژے فلسفه او حکمت اوخودہ ✧ وَعَلَى

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ يُطِيْقُوْنَهٗ :- دلتہ هم څو توجیه کانے وی یوڅه دا چه دا به ابتدا اسلام محمول دے بیا منسوخ شوید ے - دویمه توجیه دا ده چه يُطِيْقُوْنَهٗ اصل کښ لَا يُطِيْقُوْنَهٗ دے یعنی چه طاقت در وڑے نه لری او مراد ترینه بوڑها کان دی چه هغه به فدیه ورکوی ډریمه توجیه دا ده چه يُطِيْقُوْنَهٗ معنی دا ده چه طاقت ئے سلب شوے او ختم شوے وی حکه د اباب افعال دے او دهغه څخه صیتونونه یوداد ے چه دسلب دپاره وی - په دے صورت کښ ترینه هم بوډا کان مراد دی او منسوخ نه دے :- الهام الرحمٰن ص۳۱ "کښ شپږ توجیه کانے لیکلی شویدی - وَمَنْ كَانَ مَرِيْضًا :- دوباره ئے ذکر کړه چه دا وهم رائشی چه دا حکم به هم منسوخ شوے وی - روح ص۲۲۲ ج۲ - وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِيْ :- دَ دعا متعلق حکم د روژے د احکامو په مابین کښ ئے دے دپاره راوړو چه د روژے د پوره کولو په وخت بلکه د روژه ماتی په وخت کښ په دعا کښ کوشش کول پکار دی - د عبدالله بن عمرو رضی الله عنه په روایت دے چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل دی چه فرمایئل ئے چه د روژه دار د روژے مه ماتولو په وخت دعا قبوله ده - او عبدالله رضی الله عنه به چه روژه ماتوله نو اهل او اولاد به ئے راوغوښتل او دعا به ئے ورکړه (ابن کثیر ص۲۱۷ ج۱)

اِذَا دَعَانِ :- شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل چه دلته د سورة انعام ۶ ایت یاد ساتئ، فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ ۔

فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهٗ ۚ وَاَنْ تَصُوْمُوْا خَيْرٌ

پس چا چه پوښتنه وکړه یو کې وکړه پس دا غوره ده د چا چه دا ورځے نیول ستاسے غوره دی

لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۴﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ

تاسے لره که څه پوهیږئ - : میاشت : د رمضان : هغه

الَّذِيْٓ اُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ

ده چه نازل کړے شوے په دیکښ قرآن چه هدایت دے د خلقو دپاره : او

بَيِّنٰتٍ مِّنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ

واضحې احکام دی : د هدایت او فرق کولکی دی د حق او باطل، پس هغه څوک چه حاضر وی

مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۭ وَمَنْ كَانَ مَرِيْضًا

ستاسے نه میاشت نو پس روژه دې ونیسی او څوک چه وی ستاسے نه مریض :

اَوْ عَلٰي سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ۭ يُرِيْدُ

او یا په سفر باندې پس لازم دی په ګڼه ورځو نورو : اراده کوی

اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۡ وَ

الله تعالیٰ پتاسے د اسانتیا او اراده نکوی پتاسے د تنګسیا : او دې

لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰي مَا هَدٰىكُمْ

دپاره چه پوره کړی شمیر لره او لوی بیان کړی د الله په هغه طریقه چه خودنه تاسے ته کړی ده

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِيْ

او دې دپاره چه شکر اوباسئ - او کله چه پوښتنه وکړی تا نه بندګان څما

عَنِّيْ فَاِنِّيْ قَرِيْبٌ ۭ اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا

څما په بارکه کښ پس یقیناً څه نزدے یم : قبلوم سوال د سوال کونکی کله چه

منزل

چه دلته ورسره د سورة انعام ۶ ایت یاد ساتئ، فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دَعَانِ ۙ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ
مانہ غواری پس قبول لتیاد وکری تما دحکمونو: او ایمان در اوری پہ ما باندی د پارہ دی چہ
يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ
ھدایت پیدا سوی ۱ حلال کرے شوی دی تاسے لرہ پہ شپہ د روژو : یوځای کیدل ؛
إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ
د ښځو تاسے سرہ ، دوی جامے دی تاسے لرہ او تاسے جامے یاستئ ؛ د
لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ
هغوی د پارہ ، پوهه کړے الله چہ یقیناً تاسے بنغی چہ خیانت کښی وایوی نفسونه خپل ؛
فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ
پس ځمکه بانی ئے وکړه پتاسے او عفوه ئے وکړه تاسے نه پس اوس نزدیکت کوئی دوی سره
وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
او ولټوئی هغه شے چہ مقرر کړے الله تاسے لرہ : او خورئ ، او څښئ ،
حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ
تر دے چہ بنکاره شی : تاسے تہ مزے ! سپین ا د ؛
الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ
مزی ؛ تور نه (یعنی صبا (د خړۍ) بیا پوره کړئ روژے ؛
إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي
تر شپې پورے او مه بوځائ کښې ئې د دوی سره او حال داوی چہ تاسے اعتکاف کښې یئ
الْمَسَاجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ
په جامعو کښې ؛ دغه پولے د الله نعه دی پس مه نزدے کیږئ دغونډ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
دغه رنګ بیانوی : الله تعالی آیتونه خپلو لره د پاره د خلقو د پاره کا چه
يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ
متقیان شی ، او مه خورئ ؛ مالونه خپل په مینځ خپل کښې په باطله طریقه ؛

منزل ١

ورکول دی او دیو نا کار رسم بند یز دے ۔ ابن جریر رحمہ الله په ص ١٥٠ ج ٢ کښې لیکلی دی چه
یوه ولد د عرب نه وکړه چې ما ئے وکړو نو کورو نو ته به نه داخلیدل د دروازو د هغونه او د

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَتُدْلُوْا بِهَآ اِلَى الْحُكَّامِ لِتَاْكُلُوْا فَرِيْقًا مِّنْ اَمْوَالِ

او مہ ورانیا کو ئی واما لو نہ حاکمانو تہ (رشوت دیارہ) چہ وطوری پوہ حصہ دمالونو د

النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۸﴾ يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ

خلقونو پہ گناہ سرہ او تاسی پوھیږئ ؛ تہ پوس کوی دوی ستا نہ دمیاشتو

الْاَهِلَّةِ ۭ قُلْ هِىَ مَوَاقِيْتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ۭ وَ

پہ پارہ کښ ، او وایہ دمیاشتے دوختونو معلومولو لپارہ د خلقو او حج دپارہ دی ؛ او

لَيْسَ الْبِرُّ بِاَنْ تَاْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ ظُهُوْرِهَا وَ

نہ دہ ؛ نیکی چہ راشئی خپلو کورونو تہ ؛ د شا گانو دھغونہ ؛ او

لٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقٰى ۚ وَاْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ اَبْوَابِهَا ۠

لکن نیکی (نیکی) دھغہ چا ده چہ ویریږی د اللہ ﷻ نہ او راشئی کورونو تہ د دروازو د دھغونہ

وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۱۸۹﴾ وَقَاتِلُوْا فِىْ سَبِيْلِ

او ویریږئ د اللہ ﷻ نہ لکہ چا لپارہ کامیابی دے چہ کامیابہ شئی : او وجنګیږئ پہ لاره د

اللّٰهِ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ

اللہ ﷻ کښ دھغہ کسانو سره چہ جنګیږی لتاسی سره ؛ او زیاتے مکوئ ، یقیناً اللہ ﷻ تعالیٰ

لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿۱۹۰﴾ وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ

مینہ نہ کا ئی د زیاتی کونکو سره ؛ او مړ ئ کړی دوی لره په هغه ځای کښ چہ

ثَقِفْتُمُوْهُمْ وَاَخْرِجُوْهُمْ مِّنْ حَيْثُ اَخْرَجُوْكُمْ

وصول مو دوی لره ، او راوباسئی دوی لره د هغه ځای نه چہ تاسی ویستلی یاستی

وَالْفِتْنَةُ اَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقٰتِلُوْهُمْ

او شرک کول ډیر سخت دی د وژلو نه ؛ او مه جنګیږئ دوی سره

عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتّٰى يُقٰتِلُوْكُمْ فِيْهِ ۚ

په نزد د جمات : عزتمند ؛ تر دے چہ وجنګیږی تاسی سره په هغه کښ ،

فَاِنْ قٰتَلُوْكُمْ فَاقْتُلُوْهُمْ ۭ كَذٰلِكَ جَزَاۗءُ

پس کہ ورځ جنګ نے شروع کړو تاسی سره پس مړ ئ کړئ دوی لره ، همدغه ځان ته ریښتے بدله

منزل

ع ۲۴ ۱۲ ۱۲ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ": یہ دیکھیں دعزتمند ومیاشتو حکم دے روستو یہ ۲۷ کبں هم راشی او هغه څلور دی، رجب، ذوالقعدة، ذوالحجه، محرم۔ سورة توبه هم کښے ئې ایت ۳۶ ۔ "وَاقْتُلُوْا" چونکه جهاد پخیر

الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۹۱﴾ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۹۲﴾

دکافرانو وهه پس کهڅه منع شو دوی د شرک نه پس یقیناً الله ﷻ بخښونکے غفار پاته دے:

وَقٰتِلُوْهُمْ حَتّٰى لَا تَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ

او جنګیږی دوی سره تر هغے چه پاتے نشی شرک، او شی: دین خالص

لِلّٰهِ ۭ فَاِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَي الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۹۳﴾

الله دپاره پس که څرګند منع شو دوی پس نشته زیاتے: مګر په ظالمانو پاته دے:

اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمٰتُ

میاشتے عزتمنے به بدله د میاشتو عزتمندو کښ دی: اوتول د عزت شیوه،

قِصَاصٌ ۭ فَمَنِ اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوْا عَلَيْهِ

بدلے والا دی، پس چا چه زیاتے وکړو: پتا سے پس سزا دے زیاتی ورکړی هغه ته:

بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا

په مثل د هغه چه زیاتے ئے کړیے پتا سے: او ویریږی الله ﷻ او پوهه شئ چه

اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۹۴﴾ وَاَنْفِقُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

یقیناً الله خاص ملګرتیا د متقیانو سره: اوخرچ وکړی په لار د الله کښ

وَلَا تُلْقُوْا بِاَيْدِيْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ ۛ وَاَحْسِنُوْا ۚ اِنَّ

او مه غورځوئی: لاسونه خپل خپله هلاکت ته: او نیکی کوئی: یقیناً

اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۹۵﴾ وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ

الله ﷻ مینه سانی: د نیکی کونکو سره: او پوره کړی: حج: او عمره:

لِلّٰهِ ۭ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ

د رضا د الله پس که پورے منع کړے شوئی تاسی پس لازم دی د وړاندے هغه څه چه اسان وی د قربانی

وَلَا تَحْلِقُوْا رُءُوْسَكُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ الْهَدْيُ

او مه خرڅوی: سرونه خپل تر دے چه ورسیږی قربانی

مَحِلَّهٗ ۭ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ بِهٖٓ اَذًى

حلالے ځایے ته پس څوک چه وی ستاسے نه: ناجوړه: یا وی په ده ضرر:

منزل

۱۹۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ ۔ ۱۹۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۱۹۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۰۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۱۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۲۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۳۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۴۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۵۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۶۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۷ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۸ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۷۹ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۰ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۱ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۲ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۳ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۴ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۵ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔ ۲۸۶ کښ حکم دقتال په مونځ کښ منسوخ کړے شو ۔

دمال لګولونه نه راشی نوفضل ۷ دانفاق مسئله ذکر کړے ۔ "وَلَا تُلْقُوْا بِاَيْدِيْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ": مطلب دادے چه مال اولګوئی بهادوکړئی چه دکفارو زور ختم شی اوتاسے د هلاکت نه بچ ئی۔ "الوسی رحمۃ اللہ علیہ کښ لیکی "بِتَرْكِ الْغَزْوِ وَالْاِنْفَاقِ فِيْهِ" چه خان مه غورځوئی هلاکت ته په پریښودلو دغزا اودمال لګولونه په دیکښ۔ "وَاَتِمُّوا الْحَجَّ": دے خائے نه تر ۲۱۱ پورے دوئیم باب شروع شو۔ پښخه احکام د حج متعلق، شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ سمط الدرر ص۱۵ کښ لیکلی دی چه ذکر د حج روشنائی اچولو دی په محکمو مضمونو باندے چه څنګه په حج کښ مال لګی او بدن یکښ ستړے کیږی نو دغه رنګ جهاد هم دے۔ انعام الرحمٰن ص۲۲۹ هم کوری د پښخه احکامو تفصیل دادے په ۱۹۶ بیان د احصار او دفدیے اود امن دے په ۱۹۷ کښ وخت د حج او منهیات د حج دی۔ په ۱۹۸ کښ حکم د وقوف په مزدلفه کښ، په ۱۹۹ کښ وقوف دعرفات او په ۲۰۰ کښ حکم د وقوف په منیٰ کښ ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"فَمَنْ تَمَتَّعَ": دحج درے قسمه دی: افراد، تمتع، قِران - دلته دَتَمَتَّع معنی نفع احتسل دی

نو حج قران او تمتع دواړو ولره شامليږي. چاچه عمره او حج غبرګ يا اول عمره بيا حج په يوسفر کښ وکړل نو په هغه باندې دم شکر دے اوکه دقربانئ وس نه لري نو دريمے روژے د حج نه مخکښ او اوۀۀ روستو به ونيسي او حج او عمره په يو سفر کښ دهغه چا دپاره دی چه مسجد حرام نه نزدے نه وی بلکه دميقات نونه بهر وی

"تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ": دے مطلب دادے چه دغه لس روژے پوره دی په ثواب کښ اوپه بدل واقع کيږی دقربانئ نه. (مسائل الرازی ص۱۴۱)

"فَلَا رَفَثَ": پس نه دی کوی د بنځو خبرے او نه کناه او نه جنګ - دا کارونه خو هر وخت منع دی خو د حج په وخت کښ خصوصی طور باندې منع دی.

"وَتَزَوَّدُوا": نسفی رحمۃ اللہ علیہ کښ ليکلی دی چه د يمن خلقو به توښه نه وړله او بيل به ئے چه مونږ به توکل کوونکی يُو نو په خلقو به بوج کيږی نو دا ايت دهغوی پاره کښ نازل شو. "لَيْسَ عَلَيْكُمْ": امام رازی رحمۃ اللہ علیہ کښ ليکلی دی چه دا ايت دهغه چا په رد کښ راغلے دے چه حج (اللہ) د تاجرانو او مزدورانو او کرايه ورونکو دپاره نه کيږی.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"ثُمَّ أَفِيضُوا" بیا واپس شئ دھغه ځائے نه چه عام خلق ترینه واپس کیږی چه عرفات دے په دیکښ دامت په ما بین کښ وساوات او اخوت پیدا نشته نمونه وه چه کله شاه وی او کله کدا، عرب وی کله عجم د یو

عَرَفٰتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ
عرفات نه پس یاد وئی الله تعالیٰ لره په نزد د یاد کښار عزدلفی (مزدلفی کښ)
وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدٰىكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ
او یاد وئی الله لره په هغه طریقه چه بنودنه ئی کړیده تاسے ته او اګر چه وئی مخکښ دے نه
لَمِنَ الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ
خامخا د ناخبرو نه : بیا (واړئ) واپس شئ دهغه ځائے نه چه واپس کیږی
النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾
نور خلق : او غښنه غواړئ د الله څخه نه، یقیناً الله بخښونکے مهربانه دے :
فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ
پس کله چه موپوره کړه کارونه د حج خپل پس یاد وئی الله لره لکه څنګه چه یاد وئی پلرونه
آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ
پلرونو خپلو بلکه زیات به یاد وئی الله لره پس بعض د خلقو نه هغه دی چه : وائی :
رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ
اے ربه زمونږ راکړے مونږ ته به دنیا کښ چه څه راکوے او نشته د هغه لره په آخرت کښ څه
خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا
برخه : او بعض د دوی نه هغه څوک دی چه وائی اے ربه زمونږ راکړے مونږ ته په دنیا کښ
حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾
خوشالی (ښه ژوند) او په آخرت کښ بیا خوشالی (خوشالی) او ژغورے مونږ لره د عذاب د اور نه
أُولٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللّٰهُ سَرِيعُ
دغه کسان دی لره برخه د هغه څه نه چه وکړل دوی کړیدی : او الله تعالیٰ : ډیر ژر
الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ
حساب والا دے : او یاد وئی الله تعالیٰ لره په ورځو شمار لوښو کښ
فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ
پس هغه چا چه جلدی وکړه په دوه ورځو کښ (نو) د دوه ورځو پس نشته څه ګناه په هغه باندے او چا چه

النصف

منزل

عرفات نه بیا واپسی کوی - او په دیکښ ویو چا هلی ورسره د هم وشو - حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها فرمائی چه قریش او د هغو پیروکار به په مزدلفه کښ ودریدل او دوی ته به حمس یعنی بهادران وئیلے کیدل. پس کله چه اسلام راغلو نو الله تعالیٰ خپل نبی ﷺ ته امر اوکړو چه عرفات ته لاړشئ بیا هلته وقوف اوکړئ او بیا دهغه نه واپس شئ (ابن کثیر ص۲۳۲ ج۱، روح المعانی ص۸۹ ج۲، الهام الرحمٰن ص۳۳ ج۱) "فَمِنَ النَّاسِ" دوه ځائے نه د عاجیانو دوه قسمونه دی. د ابن عباس رضی الله عنهما روایت دے چه مشرکانو به وقوف په وخت کښ داویل : اے الله! موږ ته راکړه اویښان او غواګانے او کښ بزے، او مړیونه او دینزے او دوی به توبه او مغفرت نه طلبولو (کبیر ص۲۰۰ ج۲) "حَسَنَةً" امام قرطبی رحمه الله فرمائی چه دا آیت د هغو دعا ګانو نه دے چه دنیا او آخرت لره شامل وی. حضرت انس رضی الله عنه نه وویل شو چه دعا مونږ له لره وکړه هغه اووئیل : اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا الخ نو هغوی ورته ووئیل چه زیات کړه راله نو انس رضی الله عنه وفرمائیل چه ما خو د دنیا او آخرت دوا رو سوال وکړو. (قرطبی ص۳۱۲ ج۲) "فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ" دے آیت کښ دمنیٰ احکام دی او د هغه آیت سره تعلق لری او په هغه آیت کښ د منیٰ د قیام دوه صورتونه بیان کړیدی. یو دا چه د لسم تاریخ نه بعد دوه ورځے حصار وی او په ۱۲ تاریخ مازیګر مکے مکرمے ته واپس شی. دویم صورت دا دے چه په ۱۳ تاریخ هم جمرات وُلی او بیا مکے ته واپسی وکړی. الله تعالیٰ د دواړو صورتونو اختیار وکړیدے (د ګورئ جواهر ص۹۹ ج۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمِنَ النَّاسِ ۲۰۵ نہ وَنورو دوُو دِلو ذکرکوی۔ یَوۡدَبۡ بختوک ۲۰۵ اویل دنیک بختو ک ۲۰۵۔ شانِ نزول ئے دَیُو منافق یہ یارہ کښ وُو خوامام رازی رحمۃ اللہ علیہ دویم قول چہ ھغہ ذاکثرو محققینو مفسرینو مختار سیقول ۲

تَاَخَّرَ فَلَآ اِثۡمَ عَلَيۡهِ ۚ لِمَنِ اتَّقٰى ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
روستو ولے وکړو پس لفته ئے گناہ یہ وکا نا ئی دا ھغہ چا دپارہ دوی چہ یرہ وَاللّٰہ او ویرہ کی اللّٰہ
وَاعۡلَمُوۡۤا اَنَّكُمۡ اِلَيۡهِ تُحۡشَرُوۡنَ ﴿۲۰۳﴾ وَمِنَ النَّاسِ
او پوھہ شئی چہ یقیناً تاسے خاص ھغہ ته بہ راجمع کړے شئی : او بعضی : وَخلقونہ :
مَنۡ يُّعۡجِبُكَ قَوۡلُهٗ فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا وَيُشۡهِدُ
ھغہ دی چہ تعجب کښ اچوی تا لرہ خبرہ ھغہ یہ ژوند وَدنیا کښ : اوگواہ کا کوی ،
اللّٰهَ عَلٰى مَا فِىۡ قَلۡبِهٖ ۙ وَهُوَ اَلَدُّ الۡخِصَامِ ﴿۲۰۴﴾ وَاِذَا
اللّٰہ لرہ یہ ھغہ څہ چہ یہ زړہ دوکا کښ دی او داحتہ جنگړہ مار وی : اوکله چہ ،
تَوَلّٰى سَعٰى فِى الۡاَرۡضِ لِيُفۡسِدَ فِيۡهَا وَيُهۡلِكَ
وگرځی ستا و مجلس نہ کوشش کوی یہ زمکہ کښ چہ فساد وگډی یہ وکښی او ھلاک کړی :
الۡحَرۡثَ وَالنَّسۡلَ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الۡفَسَادَ ﴿۲۰۵﴾ وَ
فصل اونسل وخلقو ، او اللّٰہ تعالیٰ مینہ نہ ساتی وَفساد سرہ نہ : او :
اِذَا قِيۡلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتۡهُ الۡعِزَّةُ بِالۡاِثۡمِ
کلہ چہ ووبل شی دہ تہ وویرہ وَاللّٰہ نہ ویسی دہ لرہ غیرت یہ گناہ کا بانډی :
فَحَسۡبُهٗ جَهَنَّمُ ؕ وَلَبِئۡسَ الۡمِهَادُ ﴿۲۰۶﴾ وَمِنَ النَّاسِ
پس کافی دے دہ لرہ دوزخ : اوبد بستره دہ دا اُور : او بعضی وخلقونہ :
مَنۡ يَّشۡرِىۡ نَفۡسَهُ ابۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ
ھغہ دی چہ خرڅوی خان خپل دپارہ دلتہ لو ورضا : دَ اللّٰہ تعالیٰ او اللّٰہ تعالیٰ
رَءُوۡفٌۢ بِالۡعِبَادِ ﴿۲۰۷﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوا ادۡخُلُوۡا
ډیر مهربانہ دے یہ بندگانو خپلو : اے ایمانداران راوړ : ونبوزئی :
فِى السِّلۡمِ كَآفَّةً ۪ وَلَا تَتَّبِعُوۡا خُطُوٰتِ الشَّيۡطٰنِ ؕ
یہ اسلام کښ پوره ، او تابعداری مکوئی دقدمونو دَ شیطان ؛
اِنَّهٗ لَكُمۡ عَدُوٌّ مُّبِيۡنٌ ﴿۲۰۸﴾ فَاِنۡ زَلَلۡتُمۡ مِّنۡۢ بَعۡدِ
یقیناً دغه ستاسے دپارہ دشمن بنکاره دے . پس کچرته وخوید لئی تاسے پس دَ ھغه نه

قول دے ذکرکړے دے چہ دا ایت عام دے یہ حق دَ هر هغه چا کښ چہ یہ دغه صفا تو ذکر شوی و یا نه موصوفه وی. (کبیر ۵/۱۹۰) "وَاِذَا تَوَلّٰى" او کله چہ وگرزی ستا و مجلس نه. دا وَحسن بصری رح قول دے اویا چہ کله غالبه شی او والی او حاکم وگرځی. دا وَضحاك رح قول دے. (روح ص۹۵ ج۲) "الۡحَرۡثَ" او ویلے شی چہ حرث زنانه اونسل اولاد دَخلقو. (قرطبی ص۱۰۳) شاه ولی الله رح معنی کوی چہ هلاك کړی فصل اوچاریا یا نورلره. (فتح الرحمٰن ص۶۷)

وَمِنَ النَّاسِ مَنۡ يَّشۡرِىۡ : شانِ نزول ئے دصهیب رومی رض په یارہ کښ دے خوحکم ئے عام دے. مراد دادے چہ دَ منافقانو په مقابله کښ مخلص کسان هم شته چہ والله تعالیٰ دَرضا دیارہ خان اومال قربانوی. اُدۡخُلُوۡا فِى السِّلۡمِ كَآفَّةً : كَآفَّةً یا دَ دخلوا دَضمیر نه حال دے نو معنی ئے دا شوه چہ داخل شی په اسلام کښ پوره پوره کله ستاسے لاس خپے، ستر کے، غوږونه، زړه دماغ قول په قول په دائره داسلام کښ او دَ الله تعالیٰ په اطاعت کښ داخل یکاردی او یا دَ سِلۡمِ نه حال دے یعنی په مکمل اسلام کښ داخل شئی او داسے دِنډ وی چہ دَ اسلام بعض احکام قبول کړی او په بعضو کښ مخکښ روستو شئی

حکمه چہ اسلام دمکمل ضابطهٔ حیات دیارہ نوم دے دکوم چہ قران اوسنت کښ بیان دے. (معارف ص۲۱۳ ج۱) فائده: دوے خائے نه ترغیبات جهاد ته دی ۱/۱۰ په ۱۰ (۲) ۲۱۳ (۳) ۲۱۴ او په ۲۱۵ کښ تخویف اُخروی او په ۲۱۶ کښ دنیوی اوپه ۲۱۷ کښ جواب دَ یوے شبهے دے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَنۡ یَّاۡتِیَہُمُ اللّٰہُ : راتللہ د اللہ تعالیٰ دمتشا بھاتو نہ دی خکنگہ چہ د باری تعالیٰ د شان عالیہ مناسب وی
د ایمان واجب دا ایمان کړیہ ورپہ وو د یہ عقیدہ باندے وے ، هغوی یہ اللہ تعالیٰ ته د تلو را تلو نسبت کولو او دا یے

البقرۃ ۲ — ۵۰ — سیقول ۲

فَاۡعۡلَمُوۡۤا اَنَّ اللّٰہَ عَزِیۡزٌ حَکِیۡمٌ ﴿۲۰۹﴾
چہ راعلی تاسے ته بنکارہ دلائل پس پوهه شئ چہ یقیناً اللہ زور ور حکمت والا دے ۔

ہَلۡ یَنۡظُرُوۡنَ اِلَّاۤ اَنۡ یَّاۡتِیَہُمُ اللّٰہُ فِیۡ ظُلَلٍ مِّنَ
(انتظار) کوی وی نکر چہ راشی دوی ته اللہ تعالیٰ پہ سورو د وریځو کښ ؛

الۡغَمَامِ وَ الۡمَلٰٓئِکَۃُ وَ قُضِیَ الۡاَمۡرُ ؕ وَ اِلَی اللّٰہِ تُرۡجَعُ
کښ : او ملایکہ او فیصلہ شی کار د عذاب د دوی ، او خاص اللہ ته د پس کیږی

الۡاُمُوۡرُ ﴿۲۱۰﴾ سَلۡ بَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ کَمۡ اٰتَیۡنٰہُمۡ مِّنۡ اٰیَۃٍ
ټول کارونه : تپوس وکړه د بنی اسرائیلو نه چه څومره معجزه ورکړی دوی ته لښے :

بَیِّنَۃٍ ؕ وَ مَنۡ یُّبَدِّلۡ نِعۡمَۃَ اللّٰہِ مِنۡۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡہُ
واضحه او چا چه بدل کړه د ناشکری نعمت د الله نه پس د هغه چه راغے ورته

فَاِنَّ اللّٰہَ شَدِیۡدُ الۡعِقَابِ ﴿۲۱۱﴾ زُیِّنَ لِلَّذِیۡنَ کَفَرُوا
پس یقیناً اللہ سخت عذاب والا دے د بالنسبه هغه کسانو چه کفر کړے

الۡحَیٰوۃُ الدُّنۡیَا وَ یَسۡخَرُوۡنَ مِنَ الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا ۘ
ژوند : دنیوی : او مسخره کوی په هغو چا سے چه ایمان ئے راوړے دے ؛

وَ الَّذِیۡنَ اتَّقَوۡا فَوۡقَہُمۡ یَوۡمَ الۡقِیٰمَۃِ ؕ وَ اللّٰہُ
او هغه کسان چه متقیان دی د اوچت به وی دوی نه په ورځ د قیامت ، او الله تعالیٰ

یَرۡزُقُ مَنۡ یَّشَآءُ بِغَیۡرِ حِسَابٍ ﴿۲۱۲﴾ کَانَ النَّاسُ
رزق ورکوی چا ته چه خوښه شی بے حسابه ۔ : وو : خلق ،

اُمَّۃً وَّاحِدَۃً ۟ فَبَعَثَ اللّٰہُ النَّبِیّٖنَ مُبَشِّرِیۡنَ
یوه ډله په توحید (د اختلاف نه وو) پس راولیږل الله نبیان زیرے ورکوونکی (منونکو)

وَ مُنۡذِرِیۡنَ ۪ وَ اَنۡزَلَ مَعَہُمُ الۡکِتٰبَ بِالۡحَقِّ
او ویرولونکی نه منونکو) او راولیږلو د دوی سره کتاب په حقه سره چه :

لِیَحۡکُمَ بَیۡنَ النَّاسِ فِیۡمَا اخۡتَلَفُوۡا فِیۡہِ ؕ وَ مَا
فیصله وکړی په میښځو د خلقو کښ په هغه شی کښ چه دوی یکښ اختلاف کړے وو ، او

منزل ۱

وی خولارے پیلے پیلے وی ۔ وشاء یوشیخ رحمہ اللہ نشر المرجان ص۲ کښ د روی رحمہ اللہ شعر لیکلے دے چه
ہرنبی وہرولی راسکے است ۔ لیکن تاخق میبرد جملہ یکے است ۔ فائدہ :- دے ایت کریمه نه معلومه شوه
چه باری تعالیٰ اسمانی کتابونه د اختلافی مسائلو د حل د پاره راولیږلی دی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَمْ حَسِبْتُمْ: تو غیب دے جهاد ته چه اصحابانو نه یې راوزی. وګورئ عنکبوت ۱۱ احزاب. مَثَلُ الَّذِيْنَ: یعنی حال د هغوی چه هغه مثال دے په سختۍ کښې (مدارک ۱/۱۰۰) حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ: شیخ القرآن رحمه الله به فرمایلی چه دلته مفعول به محذوف دے او الَّذِيْنَ فعل پټ دے. معنی د اشوه چه تر دے ویلے پیغمبر علیه السلام او تسلئ خبرے او ډیر ویلے ایماندار وو چه کله به وی امداد د الله تعالیٰ نور رسول به وفرمایل: اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ۝ خبردار! امداد د الله تهم نزدے دے - دوے معنے تائید په ص۶۲ تفسیر کبیر او په ص۹۰ املاء کښې کتلے شئ او په دے سره د رسول په شان کښې نه راځی او نه د امتیانو فوقیت په رسولانو راځی - وګورئ احزاب ص۱۰۰ يَسْـَٔلُوْنَكَ ص۱۲۵: دوے ځایه نه تر ۱۲۶ پورے د ریحه باب د ریسے حصے دے او په دیکښې اتلس احکام د تدبیر المنزل ذکر دی جو ربنت ذکر کوی. شیخ القرآن رحمه الله به سمط الدرر ص۳۵ کښې لیکلی دی: ۱۳ کښې انفاق، ۱۴ کښې قتال، ۱۵ کښې حکم د قتال په عزتمند و میاشتو کښې ۱۶ کښې منع د شرابو او جوارئ نه، ۱۷ کښې اصلاح د یتیمانانو، ۱۸ کښې حکم د نکاح د مشرکو ښځو سره، ۱۹ کښې جماع په حالت حیض کښې، ۲۰ کښې مقصد د جماع، ۲۱ کښې تعظیم د نوم د الله تعالیٰ، ۲۲ کښې د ایلاء حکم، ۲۳ کښې د طلاقو بیان، ۲۴ کښې د عدت ورکولو بیان، ۲۵ کښې د خلع بیان، ۲۶ کښې د رجعت بیان، ۲۷ کښې د عدت بیان، ۲۸ کښې د رضاعت بیان، ۲۹ کښې د حیض بیان، ۳۰ کښې د ایلاء بیان، ۳۱ کښې د عدت بیان، ۳۲ کښې د عدت بیان، ۳۳ کښې د عدت بیان، ۳۴ کښې د عدت بیان، ۳۵ کښې د عدت بیان، ۳۶ کښې د عدت بیان، ۳۷ کښې د عدت بیان، ۳۸ کښې د عدت بیان،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَيْرٌ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

لیکنی نہ پس یقیناً اللہ اس پر ہے پوھہ دے : فرض کہے شوی دی پتاسے جنلے کول،

وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ

اوواپن لگی تاسے تہ : اوکیدے شی چہ بد بگن ئی ہوشے :او ھغہ بہ غوره وی

لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ

تاسے لہ :او قریبہ وی چہ مینہ وسا تئی وہ نو ښئی ئی سرہ : او ھغہ بہ بد وی تاسے لرہ ، او اللہ تعالیٰ

يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ

پوھیږی او تاسے نہ پوھیږئ ۔ نبیوس کوی لتا نہ د میاشتو عزتمندو :

الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ

یہ بارہ کښی (یعنی د جنګ کولو نہ دیکښی) وایہ جنګ کول یہ دیکښی لوی گناہ دی : او اړول،

عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

ولار ے د اللہ تعالیٰ نہ : اوکفر یہ اللہ تعالیٰ : او منع کول د جماعت عزتمندی نہ :

وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ

او ویستل د اهل د هغہ نو د جماعت نہ یې لوی دی یہ نزد د اللہ : او شرک :

أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ

یې لوی دے د وژلو نہ : او همیشہ بہ وی دوی چہ جنګیږی بہ تاسے سره تر دے چہ

يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا ۚ وَمَن

گرزوی تاسے لہ د دین ستاسے نہ که چیرے وس ولری دوی ، : او څوک چہ

يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ

گرزیږی ستاسے نہ : د دین خپل نہ پس مړ شو : او دے کافر وی :

فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ

پس دغہ کسان برباد شو عملونہ د دوی یې د دنیا : او اخرت کښی :

وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

او دغہ کسان خاوندان د اور دی دوی بہ یې هلتے کښی همیشہ اوسیدونکی وی

منزل

دویم جزء لرلے اهمیت ورکړو اوپه دې له جواب وشو او د اول جزء جواب ضمنی طور سره وشو ، مطلب دا چه څومره لګوئی هغه ولګوئی خو معروف لے وپیژنئی ۔ ذکوری الهام الرحمٰن صـ۳۵ ۔ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ؟ د مسلمانانو نه یې خطاګی کښی یو کافر قتل شوے وو ۔ خیال لے د اوو چه د جمادی الثانیه (روستی خور) شپه وه او هغه د رجب (د یزدګرد اول) شپه وه نو څو شرکانو سوال اوکړو نو جواب لے وشو او د کفارو پنځه څیزونه لے ذکر کړل ۔ د پښتو متل دے چه غلبیل را پاسیدلا کوزے نه وائی تاکښی دوه سوری دی ۔ اِنِ اسْتَطَاعُوا؟ په دیکښی تسلی ده مؤمنانو لره چه دا بعید دکاچه دوی لاس به پتاسی برشی ۔ وَمَنْ يَّرْتَدِدْ دکښی تنبیه ده مؤمنانو لره چه په اسلام ثابت قدم پاتے شی ځکه چه د مرتد عمل دنیا او اخرت کښی برباد دے ؛

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا" دیکھیں بشارت دے۔ "یَسْئَلُوْنَکَ عَنِ الْخَمْرِ" دشمر ابوحرمت تدریجی وروپہ وروراغلے دے
ذکوری ۵ نحل، ۴ نساء، ۲ بقرہ ۲ ہفتہ مانند ۲۔ جناب منتی صاحب رحمۃ اللہ دوے وجہ دا ہے ذکر کریدا چہ دتول

عمر عادت خصوصاً دنشے عادت
پریخودل چہ انسانی طبیعت
بانی انتہائی گران وی۔ علماء
فرمائی چہ، فَطَامُ الْعَادَۃِ اَشَدُّ
مِنْ فِطَامِ الرَّضَاعَۃِ" چہ
دعادت پرہنودل دتی دقطع
کولو نہ زیات مشکل دی پہ دے چہ
پہ حکیمانہ انداز کنبی لے اول
دے بدی ذھن کنبی کینولہ
او بیائے دھو ئے پہ اوقاتو کنبی
منع اوکړہ او بیائے دیوے
خامے عودے نہ پس پہ قطعی
طور سرہ حرام کړل۔ (معارف
۱/۵۲۴) "المَیسِر" دیکھیں د
جواری یتول قسمونہ داخل دی
امام رازی رحمۃ اللہ دابن سیرین،
مجاھد او عطاء رحمہم اللہ پہ
قول فرمائی چہ کوم شی کبنی شرط
وی نو دغہ د میسر جواری نہ
دی تردے چہ د ورولو بہ
غرانو پانی۔ (کبیر ص۳۳ ج ۶)
"العَفوَ" راغب اصفہانی رحمۃ اللہ
پہ مفردات ص۳۳۶ کبنی لیکی ھغہ
شے چہ طرح کول نے اسان وی۔
قرطبی رحمۃ اللہ پہ ھغہ کبنی لیکی
پہ ھغہ شے چہ زیاتی وی ستاسے د
حاجت نہ۔ "وَاِنْ تُخَالِطُوْھُمْ"
دینکھائی شیخ رحمۃ اللہ فرمائی:
کچرے تاسے د دوی خوراک،
مکان انتظام دخان سرہ
یوخائے وکړئی نو دے ھم
اجازت دے حکمہ چہ دوی ستاسے
دورونہ دی او کچرے دورونہ
پہ رضا لږ پیسے اخلو دیوخا الٰہی نو
ھم پاک نشتہ ئے۔ (جواہر ص۱۰۱)
"وَلَا تَنْکِحُوا الْمُشْرِکٰتِ" شاکہ

اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِیْنَ هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا
یقیناً ھغہ کسان چہ ایمان ئے راوړی او ھغہ کسان چہ ھجرت ئے کړیدی او جهاد ئے کړیدے
فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ یَرْجُوْنَ رَحْمَتَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ
پہ لاره د الله نو کبنی، دغه کسان امید ساتی د رحمت د الله تعالیٰ: او الله
غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۲۱۸﴾ یَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَیْسِرِ ؕ قُلْ
بخښونکے مهربانه دے۔ تهوس کوی دوی ستانه چہ شراب (څکلو) او جواری (کالو) پہ بارہ کبنی،
فِیْهِمَآ اِثْمٌ كَبِیْرٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ۫ وَاِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ
وایه ددواړو کبنی گناه لویه ده او نفع دی دپاره د خلقو: او گناه د دواړو لویه ده:
مِنْ نَّفْعِهِمَا ؕ وَیَسْئَلُوْنَكَ مَاذَا یُنْفِقُوْنَ ۬ ؕ قُلِ
د نفع د دواړو نه۔ او تهوس کوی دوی ستانه چہ څه شے خرچ کوی دوی: اووایه:
الْعَفْوَ ؕ كَذٰلِكَ یُبَیِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰیٰتِ لَعَلَّكُمْ
د زیاتی نه خرچ وکړئ همدغسے واضحه بیانوی الله تاسو ته: پوهه نه: د پاره دے چہ
تَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۲۱۹﴾ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ ؕ وَیَسْئَلُوْنَكَ عَنِ
فکر وکړئ: په دنیا: او اخرت کبنی، او تهوس کوی دوی ستانه د
الْیَتٰمٰی ؕ قُلْ اِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَیْرٌ ؕ وَاِنْ تُخَالِطُوْهُمْ
یتیمانو نه وایه اصلاح د دوی د پاره غوره ده او که شریک خرچ کوئ د دوی سره،
فَاِخْوَانُكُمْ ؕ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ؕ
پس وروڼه ستاسے دی او الله تعالیٰ پیژنی فساد کوونکے نه: د اصلاح کوونکی نه:
وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿۲۲۰﴾ وَ
او که رضا شوے د الله یقیناً به تکلیف کبنی پرے اچولی وی تاسے ته، یقیناً الله زور او حکمت والا دے
وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكٰتِ حَتّٰی یُؤْمِنَّ ؕ وَلَاَمَةٌ
او نکاح مکوئی د مشرکو ښځو سره تردے چہ ایمان راوړی او یقیناً د ښځه:
مُّؤْمِنَةٌ خَیْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَّلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ ۚ
ایماندار ښځه غوره ده د مشرکے ښځے نه، اګرچه تعجب کبنی اچوی تاسے لره:

منزل

عبدالقادر رحمۃ اللہ پہ موضح القرآن ۵۵ کبنی لیکی دی کچرے سړی یا ښځے شرک وکړو دوی نکاح ماته شوه۔ شرک دادے
چہ د الله صفت پہ بل چا کبنی وګڼری مثلاً دچا پہ بارہ کبنی خیال کوی چہ دا تدبر څه معلوم دی، یا هغه چہ څه غواړی
نو کوڵے شی یا زموږ بنډ بنډ دهغه پہ اختیار کښی دی الخ۔ (الہام الرحمٰن ص۳۶ ج ۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

"وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ" (لطیفہ):- شیخ القرآن رحمہ اللہ نے فرمایا ہے یہ بدعتی ملاں اتنا ووبیل ہے تہ معتزلی شوہے لے، داہ کلہ نہ؟ نوماورتہ ووبیل چہ کلہ تاسے حالضے شوی ـــــ بدعتیان اشاعت والونہ معتزلیان وائی

خو اَلْحَمْدُ لِلّٰہ دوی اہل سنت والجماعۃ دی نو کہ شیخ القرآن رحمہ اللہ دلتہ الزامی جواب ورکړو۔ "حَتّٰى يَطْهُرْنَ": دیندی شیخ رحمہ اللہ فرمائیلی دی چہ دلتہ عبارت کښ تقدیر دے: حتّٰی یَطْهُرْنَ وَيَطْهُرْنَ فَاِذَا طَهُرْنَ وتطهرن: معنی دا شوہ تروے چہ پاکے شی پس دوبیر وورځونہ اوبے پاکے شی بیا غسل کوی لوسرہ پس دلتہ ورځونہ کلہ چہ پاکے شوے اوبے پاکے شوے نو را حنی دوی تلہ دہغہ ځائے چہ اللہ تعالیٰ درتہ حکم کړے دے۔ وګورئی جواهر ص١٠٣ ج١: "حُرِّمَتْ لَكُمْ": مَوَاضِعُ حُرِّمَتْ لَكُمْ (مدارک ص١١٠) یعنی خابونہ دفصل ستاسے یعنی کروندے دی۔ دیندی شیخ رحمہ اللہ فرمائی یہ ص١٠٣ ج١ کښ کوم غلی چہ دغانډانی منصوبہ بندئی دپارہ دبھودبید انثی منع کولو دپارہ اګرچہ دلتہ دواده داصل غرض او فائدے نہ ناخبرہ دی۔ "وَقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ": او مخکښ نیت وکړئی دخا نو نو دپارہ دنیک عمل لکہ بسم اللہ مخکښ وکړو الی نہ اجلائین ص٣٣٠ چہ هغہ طلب دے اولاد دے اوبسم اللہ وئیل دے کورو والی بانډ (مدارک ص١٢٠ ج١) حدیث کښ دی ابن عباس رضی اللہ عنہما نہ روایت راځی چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی چہ کچرے یو کس اهل تہ دراننلونہ مخکښ دا دعا وائی: اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطٰنَ وَجَنِّبِ الشَّيْطٰنَ مَا رَزَقْتَنَا" او فیصلہ داولاد دے شوے دی نوضرر بہ درتہ شیطان هیڅ وند رسوی۔ (روح المعانی ص١٢٥ ج٢) "اَنْ تَبَرُّوْا": امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چلہ څہ کړځوی ذکر دی اللہ تعالیٰ مانع یہ سبب دقسمونو ستاسو دنیکئی کولونہ یا پہ نیکئی کولو کښ (کبیر ص٦/ ج٢)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِاللَّغْوِ: لغوہ قسم چہ بے ارادے یا پہ ہیرہ قسم وکړی۔ ځکہ پورتنی جملہ فرمائی پہ أفضل التراجم ۲۲۵ کښ یعنی کہ پہ ہیرہ قسم وخوری نو معاف دے۔ لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ ۲۲۶: پہ دے آیت کښ د ایلاء حکم دے۔ د قسم دوہ ډولہ دی یو نزدیکت دښځے تہ۔ د ځکہ پورتنی جملہ یعنی کہ یو سړے دښځے تہ د نزدیکت نہ قسم وخوری څلور میاشتے یا زیات نو کہ پہ ځلور و میاشتو کښ نزدے شو نو قسم کفارہ پہ وکړی او کہ نزدے نشو نو بیخی لہ طلاقہ شوہ (افضل التراجم ۲۲۵) وَالْمُطَلَّقَاتُ: ددے څخہ نہ وطلاقو او عدت او د خلع بیان دے۔ بیخی پہ اعتبار د عدت سرہ پہ اووہ قسمونو دی: (۱) ماشومہ (۲) بالغہ وعمر پہ وجہ لہ المحیض نہ وی راغلے (۳) بوډی چہ حیض لہ بند شوے وی (۴) حاملہ، د دے څلورو واړو عدت پہ سورۃ طلاق پہ ۷ کښ ذکر شوی دے۔ (۵) چہ حاملہ نوی او کونډہ شوے وی د دے بیان پہ ۲۳۴ بقرہ کښ دے (۶) او چہ طلاقہ شی او الٰسہ، صغیرہ، حاملہ نہ وی نو عدت لہ پہ دے آیت کښ دے (۷) او چہ دخلوت صحیحہ نہ مخکښ طلاقہ شی نو بیان لہ پہ سورۃ احزاب ۴۹ کښ دے۔ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي: الوسی رحمہ اللہ فرمائی چہ مراد د مماثلت نہ برابری دہ پہ وجوب د حقوقو کښ نہ پہ جنس فعل کښ (روح ۱۳۲) قرینہ پرے دا روستو کلام دے: وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ۔ "جناب مفتی صاحب" پہ زنانو د جاهلیت مظالم ذکر کړی دی چہ د سړو نہ بہ لرے ورتہ انسان نہ ویلو حتی د اچہ د نبی کریم ﷺ د ولادت نہ بعد او د نبوت نہ مخکښ پہ ۲۵۳ پہ فراش کښ پہ بنځہ لہ د احسان وکړو چہ انسان دے مکرر یا هم د سړی د خدمت د پارہ پیدا شوے دہ۔ اوس پہ دے زمانہ کښ چہ د اسلام د انحطاط (کمیدلو) دور دے د جاهلیت اخری دور شروع شو نو د څلګنۍ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۲۸﴾

اور مرد کو عورتوں پر بہتری ہے اور اللہ زبردست حکمت والا ہے۔

الطَّلَاقُ مَرَّتٰنِ ۪ فَاِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ تَسْرِيْحٌۢ بِاِحْسَانٍ ۗ

طلاق رجعی دو بار تک ہے پھر بھلائی سے روک لینا یا نیکی کے ساتھ چھوڑ دینا ہے

وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوْا مِمَّآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ شَيْـًٔا اِلَّآ اَنْ يَّخَافَآ اَلَّا يُقِيْمَا حُدُوْدَ

اور تمہیں حلال نہیں کہ جو کچھ تم انہیں دے چکے ہو اس میں سے کچھ واپس لو ہاں یہ اور بات ہے کہ دونوں کو

اللّٰهِ ۭ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ۙ فَلَا

اللہ کی حدیں قائم نہ رکھ سکنے کا خوف ہو پس اگر تمہیں خوف ہو کہ وہ دونوں اللہ کی حدیں قائم نہ رکھ سکیں گے

جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيْمَا افْتَدَتْ بِهٖ ۭ تِلْكَ حُدُوْدُ

تو ان دونوں پر کوئی گناہ نہیں اس میں جو عورت بدلہ دے کر چھوٹ جائے یہ اللہ کی حدیں ہیں

اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا ۚ وَمَنْ يَّتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ

پس ان سے آگے نہ بڑھو اور جو لوگ اللہ کی حدوں سے آگے بڑھ جائیں

فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۲۹﴾ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا

وہی ظالم ہیں پھر اگر اس نے اسے طلاق دے دی

تَحِلُّ لَهٗ مِنْۢ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهٗ ۭ

تو اب اس کے لئے حلال نہیں جب تک کہ وہ عورت اس کے سوا دوسرے خاوند سے نکاح نہ کر لے

فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ اَنْ يَّتَرَاجَعَآ

پھر اگر وہ بھی طلاق دے دے تو ان دونوں پر کوئی گناہ نہیں کہ آپس میں پھر مل جائیں

اِنْ ظَنَّآ اَنْ يُّقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ۭ وَتِلْكَ

اگر خیال کریں کہ اللہ کی حدیں قائم رکھ سکیں گے یہ

حُدُوْدُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۲۳۰﴾ وَاِذَا

اللہ کی حدیں ہیں جنہیں وہ جاننے والے لوگوں کے لئے بیان فرما رہا ہے

ع ۱۲ ۲۸ ۲۹

(معارف) مشہور و معروف ہے (۵۵۰/۵) دینا نوشتہ دے یا نہ کوئی یا شامل ہے وہ کوئی۔ اَلطَّلَاقُ مَرَّتٰنِ؟ یعنی طلاق رجعی در کنول دو بار کرتے وی۔ بیا داعام وی کہ بغیر سبب لے وی اوکہ بہ بدلہ و مال کنی وی چہ ھغہ نہ خلع وئیلے شی۔ "فَاِنْ طَلَّقَهَا" کنی دا دریم طلاق ذکر دے پہ جاھلیت کنی طلاقونہ پہ پرو او شریعت درے طلاقہ پرینبول نورے ختم کړل۔ مسئلہ: کومہ ښځہ چہ پہ دریو طلاقو طلاقہ شی نو اول خاوند دیارلہ دجواز پنځہ شرطونہ دی (۱) د مخکنی خاوند نہ بہ ئے عدت پورہ شی (۲) د عدت نہ پس بہ د بل خاوند سرہ شرعی عقد وکړی (۳) دریم خاوند بہ ورسرہ کور ولے وکړی (۴) د نوزوبکت نہ بعد بہ ورلہ ھغہ پخپلہ خوښی طلاق ورکړی (۵) د ھغہ نہ بہ ئے ھم عدت پورہ شی۔ د اشرطونہ دی "ایت کریمہ او مشہور حدیث نہ معلومیږی ھغہ تہ حدیث العسیلۃ" وائی۔ وکورئ مشکوۃ ص۲۸۶۔ مسئلہ: جمہور علماء کرام فرمائی چہ پہ یو ځل درے طلاقہ ورکول واقع کیږی بلکہ ابن عبد البر رحمہ اللہ پدے اجماع رانقل کړیدے او وائی چہ دے نہ خلاف تہ دسرہ نہ نظر نشی کولے۔ (زرقانی شرح مؤطا ص۱۶۲) علامہ نووی رحمہ اللہ فرمائی پہ شرح د مسلم ص۴۷۸ کنی چہ فرمائیلی دی شافعی او مالک او ابو حنیفہ او احمد او ټولو علماؤ د مخکنو او روستنو نہ چہ درے طلاقہ واقع کیږی او طاؤس او بعض اہل ظواہرو وئیلے دی چہ یو ځل دریو نہ واقع کیږی مکرر۔ وکورئ معارف ۵۶۶/۱، الہام الرحمٰن ص۴۰۔ فائدہ: لفظ صریح طلاق رجعی دے او غیر صریحی بائن دے او درے طلاقہ مغلظہ دی د ھغو پہ قول یا فعل سرہ کیدلو نہ شی،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تفصیل لے په فقه کښ دے۔ (افضل التراجم ص۳۰۴) نوټ:۔ د تحلیل دپاره پنځه شرطونه مخکښ ذکر شوی دی
"اړکی لکۀ" معنی لے دا وله چه پاکیزه کی ستاسے نفسونو اړه او معنی د "اظهر" پاکی ده ستاسے د دین
او د عزت دپاره۔ (السبیل ص۳۰۳) "یَرْضَعْنَ" د طلاقو په ما بین کښ د تی ورکولو ذکر په دے وجه او شوچه د طلاقو ورکولو نه بعد د تی ورکولو، او د ماشوم د پرورش جهکړے په ما بین کښ راځی۔ د دے وجے نه په دے آیت کریمه کښ لے د دوارو د پاره "معتدل احکام" بیان کړه چه د دوارو د پاره اسان وی۔

مسئله:۔ د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد د تی ورکولو زیاته مودّه دوه نیم کاله دی او د سورة احقاف ۱۵ نه دلیل نیسی: "وَحَمْلُهٗ وَفِصٰلُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًا" معنی لے دا سے کوی چه په غیر کامل د ماشوم او د تی نه قطع کول د پرش میاشتے دی او د صاحبینو په نزد دوه کاله دی دلیل لے دا آیت او د سورة لقمان ۱۴ دے او د حمل معنی کوی کلیدے حمل۔ د "هندی" شیخ رحمه الله په "جواهر" کښ "فتح القدیر" نه په حواله لیکی: "فکان الاصح قولهما وهو مختار الطحاوی" پس د یر صحیح قول د صاحبینو دے او د مختار د امام طحاوی رحمه الله دے ۞

طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوْهُنَّ
طلاق ورکړی تاسے ښځې نو ورسیږی دوی خپل تر پس نو روکړئ تی ښځې خپلې تر پس حصار ے کړئ ځانونه دوی لره
بِمَعْرُوْفٍ اَوْ سَرِّحُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ وَّلَا تُمْسِكُوْهُنَّ
په ښه طریقے سره او پریږدئ دوی لره په ښه طریقے سره او مه حصار وئ دوی لره
ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوْا وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ
د ضرر کولو د پاره چه زیاتے وکړئ تاسے او چا چه وکړو دا کار پس یقیناً ظلم ے کړے د ځان خپل؛ او مه نیسئ
نَفْسَهٗ ؕ وَلَا تَتَّخِذُوْٓا اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا ۠ وَّاذْكُرُوْا
په خان خپل؛ او مه نیسئ ایستونه د الله تعالیٰ په ټوقه سره؛ او یاد کړئ
نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنَ
نعمتونه د الله چه کړیدی پتاسے؛ او هغه چه نازل کړیدی پتاسے باندے؛ د کتاب
الْكِتٰبِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهٖ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ
(قرآن)؛ او د سنت نه وعظ کوی تاسے ته په هغے باندے او ویریږئ د الله نه او
اعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۲۳۱﴾ وَاِذَا طَلَّقْتُمُ
پوهه شئ چه یقیناً الله په هر شی؛ پوهه دے: او کله چه طلاق کړئ
النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوْهُنَّ اَنْ
ښځو لره؛ پس ورسیږی عدت خپل تر پس مه منع کوئ دوی لره چه
يَّنْكِحْنَ اَزْوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ
نکاح وکړی د خاوندانو خپلو سره؛ کله چه راضی شی په مینځ خپل کښ؛
بِالْمَعْرُوْفِ ؕ ذٰلِكَ يُوْعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ
په جائز ے طریقے سره، دغه کار چه کے وعظ کولے شی په هغه چا نه چه وی ستاسے نه
يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ ذٰلِكُمْ اَزْكٰى
ایمان لری په الله تعالیٰ: او په ورځ د روستنی؛ دا حکم تاسے ته دایم پاکیزه
لَكُمْ وَاَطْهَرُ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۲۳۲﴾
او تاسے لره او پاکوونکے د ګناهونو نه دی؛ او الله پوهیږی او تاسے نه پوهیږئ ۞

ع ۳۱ ۱۳ منزل ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَالْوَالِدٰتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ

اوميانده چه دى لئے به ورکوى : اولاوخيل ته : دوه کاله :

كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُّتِمَّ الرَّضَاعَةَ ؕ

پوره : چه اراده لرى څوك چه پوره کرى مودت ته ورکولو ،

وَعَلَى الْمَوْلُوْدِ لَهٗ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ

اوپه هغى چا چه پئے هغه لرکه دے : خوراك ددغو ښځو اوجامے ددغو ؛ د

بِالْمَعْرُوْفِ ؕ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا ۚ

عُرف موافق ، کم او نشى ورکېدے هيڅ يو نفس نه : مګر دومره دوس ددغه ؛

لَا تُضَآرَّ وَالِدَةٌ ۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُوْدٌ لَّهٗ

ضرر ونشى ورکېدے مور ته به اولاد دے ؛ او نه پلار ته ؛

بِوَلَدِهٖ ۚ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ ۚ

به بچى دهغه ؛ اوپه وارث باندې به مثل ددغه خرچ دى ؛

فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَ

پس که چرته اراده وکړه دواړو ددغه ورکولو دى نه د رضا ددواړو نه ، او د

تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ؕ وَاِنْ اَرَدْتُّمْ

مشورې ددواړو نه پس نشته څه ګناه به ددواړو ؛ او که چرته اراده وکړئ تاسے ؛

اَنْ تَسْتَرْضِعُوْٓا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

چه طلب دائى وکړئ (دائى ګڼئى) اولاد خپل له پس نشته څه ګناه به تاسے ؛

اِذَا سَلَّمْتُمْ مَّآ اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ وَاتَّقُوا

کله چه وسپارئ هغه چه مقرر کړئ تاسے به بنه طريقے سره : او ويريږئ د

اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٢٣٣﴾

الله نه او پوهه شئ ، يقيناً الله تعالى به هغه څه چه تاسے کوئ ليدونکے دے .

وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُوْنَ اَزْوَاجًا

اوهغه کسان چه وفات شى له تاسى نه ؛ او پرېږدى : ښځيانے :

منزل ١ ـــــ ربع ٣

وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ" : اوپه وارث باندې به مثل دهغه دى چه به پلار دماشومانو دى ، چه خرچه کول دى به مور د ماشوم ، او دهغې د حق تو لحاظ : او ضرر نه رسول هغے ته : او د اقول د جمهورو د (ابن کثير ص٢٩٣ ج١) د احکامو هغه دے چه د ماشوم نفقه د ماشوم په مال نه وى او کچرے د ونو د هغه او د مور اخراجات به د هغه د مال نه ادا کيږى (جواهر ص٤٤٤ ج١) " وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ" : په دے ايت کريمه کښ د څوك سره د عدت ذکر دے . **مسئله** :- د مؤمنانو د مينډو ائمو جمهورو اوامام ابو حنيفه رح نه نقل دى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلى دى چه حلال نه دى ويوے ښځے د بل چا په اجماع د الله تعالى اوبه ورځ د آخرت وى چه غمګينه وګرځى به يو مرى زيات د دريو شپو نه ، مګر په خاوند خلور مياشتے اولس ورځے دى (متفق عليه مشکوة ص٢٨٥ ، ٢٨٦) شاه محمد اسحق رحمة الله عليه لکلى دى چه تعزيه کول د وخت د مرګ نه تر دريو ورځو پورے جائز دى اوپس د دريو ورځو نه مکروهه دى مګر چه تعزيه کوونکى يا هغه څوك چه د هغه خوا له تعزيت لره کې غائب وى . (رسائل ١ ربعين ص٣٤٣) ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَّعَشْرًا ۚ
انتظار به کوی په خپلو نفسونو خپلو : خاوند مياشتې اولس ورځې
فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا
پس کله چې ورسیږي عدت ګڼل ګناه پرتاسې نشته ګمان کول ګناه پرتاسې باندې هغه کار کې چې
فَعَلْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا
کوي دوی په ښه طریقه سره او الله ته په هغه چې
تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝۲۳۴ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا عَرَّضْتُمْ
تاسې کوئ خبردار کار دے : او نشته ګناه پرتاسې باندې په هغه خبره کې چې اشاره کړئ
بِهٖ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاۗءِ اَوْ اَكْنَنْتُمْ فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ۭ
کوئ د ښځو نه : او یا پټه اراده کړئ وکړئ په زړونو خپلو کې
عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ سَتَذْكُرُوْنَهُنَّ وَلٰكِنْ لَّا
پوهه شو الله چې یقیناً تاسې به یاد کړئ ذکر به وکړئ دوی ته ولیکن وعده
تُوَاعِدُوْهُنَّ سِرًّا اِلَّآ اَنْ تَقُوْلُوْا قَوْلًا
مکوئ دوی سره په پټه باندې : مګر چې وایئ تاسې : خبره
مَّعْرُوْفًا ۬ وَلَا تَعْزِمُوْا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى
ښه (چې اشاره وکړئ) او قصد مکوئ وکړئ : د نکاح : تړون چې
يَبْلُغَ الْكِتٰبُ اَجَلَهٗ ۭ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ
ورسیږي عدت (مقرر) خپل لیکلې ته : او پوهه شئ چې یقیناً الله تعالیٰ پوهیږي
مَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ ۚ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ
په هغه چې ستاسو نفسونو کښې دي پس ویریږئ دهغه نه او پوهه شئ چې یقیناً
اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ۝۲۳۵ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ
الله بخښونکے صابره دے . نشته ګناه پرتاسې باندې که
طَلَّقْتُمُ النِّسَاۗءَ مَا لَمْ تَمَسُّوْهُنَّ اَوْ تَفْرِضُوْا
طلاق کړئ زنانه ځوپورے چې نوی صحبت کړے تاسو دوی لره او نوی مقرر کړے

ع ۱۴ — ۱۴ — منزل

مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ :

دیکښ د کونډې ښځې د کوئډې نه
بیان دے او دوه جائز
صورتونه ذکر کوی او دوه ناجائزه
صورتونه ذکر کوی —
امام نسفی رحمه الله تعالیٰ
فرمائی چه تعریض دے
ته وئیلے شی چه ته ورته
اووایه یقیناً ته ښائسته
یې یا نیکه یې یا څما
غرض واده کول دی یا
نورے دا سے خبرے
چه خیال کښې نه راولی
چه دا ئے د نکاح اراده
لری د یارلره ددے چه
پکښے د ځغ رغبت وی
نو ځان به هغه ته
حصار کړی ۔

(مدارک ص ۱۱۹ ج ۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَتِّعُوْهُنَّ ؛ مُتعہ ورلہ ورکړئ، سامان ورلہ ورکړئ - امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ فرمائی چہ متعہ قمیص، زړہ کی اوخادر دی - (روح ص۱۵۲ ج۲) اَلَّذِیْ بِیَدِهٖ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ؛ هغه سړے چه په لاس د هغه کښ غوټه (قبضه) د نکاح ده - په یو روایت کښ راځی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی "وَلِیُّ عقدةِ النِّكَاحِ الزَّوْجُ" چه مالك د غوټې د نکاح خاوند دے. (قرطبی ص۲۰۱ ج۳، بخاری ص۷۵۹، معارف ص۵۸۹) "وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى" اوخاصکر په مونځ مینځنی باندې. د احکامو په مابین کښ د مناسبت د احکامو بیانولو اشاره ده دے طرفته ده چه مقصود اصلی توجه حق طرفته ده - (معارف ص۵۸۹) د قرآن قانون دے چه احکام ذکر کړی نو روستو ئے د مناسبت یا د ورځے یا د وخ حکم وکړی چه دسړی په طبیعت کښ صلاحیت پیدا شی د قبلولو د احکامو (الفضل للمتاخر ص۵۵) په صلوٰة وسطی کښ ډیر اقوال دی - د جمهورو قول دا دے چه مونځ د مازیګر دے (مدارک ۱/۱۲۱) حکمه چه مخکښ ترینه دوه مونځونه د ورځې دی او دوه د شپې دی - (قرطبی ۲/۲۱۰) د بخاری شریف ص۵۹۰ حدیث کښ راځی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د خندق په غزا کښ وفرمایل کله چه ترینه د مازیګر مونځ فوت شوے وو، چه الله تعالیٰ د دوی کور او قبر اور سره ډک کړی په دې وجه چه مونږ ئے مشغوله کړو د مونځ مینځنی نه ترڅو چه نمر ډوب شو - فِرِجَالًا ؛ معنی د پښو ده چه مونځ وکړئ پیدل په زمکه او یا د سورلئ د پاسه. حضرت تهانوی رحمه الله په بیان القرآن کښ فرمائی چه پیدل تللو کښ مونځ نه کیږی البته چه کله دا ځکه ممکنه نه وی او عین د جنګ وخت وی نو مونځ قضا کړے شی په بل وخت کښ چه کړے شی. (کوکبی معارف ۱/۵۸۹) ☆

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِم: "وصیت وکری بیبیانو خیلو لره د نفقے ورکولو ډ- کالہ پورے - پیر مفسرینو لیکلی دی چه دا حکم په ابتدا د اسلام کښ وُو بیا منسوخ شو او عدت ځلور میاشتے اولس ورځے دی او سیقول ۲ البقرة ۲ ۶۱

يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً

وفات شی ستاسے نه: او پریږدی دوی بیبیانے: وصیت (او وکری) د

لِّأَزْوَاجِهِم مَّتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ

د ښځو خیلو پاره: د نفقے ورکولو: د کالہ پورے: نه باندی د یستل د هغوی

فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي

پس کړے دوی څخیله پس نشته څه گناه پرتا سے باندی په هغه عمل کښ چه دوی وکړی د

أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَ

خپلو خانو په بارہ کښ د ښه کار سره، او الله تعالیٰ زور او حکمت والا دے. او

لِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

د طلاق شوو ښځو پاره سامان ورکول دی د گرځ برابر لائق شویدی په پرهیزگارانو باندی

كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

وغه رنگه بیانوی، الله تعالیٰ تاسے پاره پاره ایتو نلندخپل د پاره د دے چه تاسے وعقل وکړاو اخلئ

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَهُمْ

ایا نه ګورے ته هغه کسانو ته چه وتلی وُو: د کور و نو خپلو نه: او دوی

أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا

په زرګونو وُو، د وېرے د مرګ نه: پس وویل دوی ته الله تعالیٰ مړه شئ اړ نو

ثُمَّ أَحْيَاهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ

مړه شی نو بیا ئے ژوندی کړل یقیناً الله خاځ خاوند د فضل دے په خلقو باندی

وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ وَقَاتِلُوا

او لاکن: د یر د خلقونه: شکر نه وُباسی: او وُجنګیږی:

فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ

په لار د الله تعالیٰ کښ او پوهه شئ چه یقیناً الله تعالیٰ: اوریدونکے او

عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

پوهه دے، څوک دے هغه څوک چه قرض ورکړی: الله تعالیٰ قرض: بنه:

منزل

د انفاق نه څکه جهاد کښ د مال لګولو ضرورت وی. او قرض ئے ورته په دے وجه اوفرمائیل چه بدله به ئے خامخا ورکوی عه تفاسیر، ۱۲ حدید، عه مزمل وګورئی ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗۤ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً ؕ وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَ

پس زیات ہڑے کړی دغه لره په زیاتیا ډیرو سره : او الله تعالیٰ تنګی راوړی ، او

يَبْصُۜطُ ۪ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۲۴۵﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ

فراخی راولی : اوخاص دغه ته به واپس کرزولی شئ ۔ ایا نه ګورے ته ډیوے ولے ته

مِنْۢ بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰى ۘ اِذْ قَالُوْا

د بنی اسرائیلونه ، پس : د موسیٰ ۲۲ نه : کله چه ډویل دوی

لِنَبِيٍّ لَّهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ

نبی خپل ته دمقرر کړه زمونږ د پاره پاچا چه ډ جنګیږو په لاره د الله تعالیٰ کښ ،

قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

ډویل هغه یقیناً نزدې شی تاسی ته کړے فرض کړے شی په تاسے باندې جنګ کول ،

اَلَّا تُقَاتِلُوْا ؕ قَالُوْا وَمَا لَنَاۤ اَلَّا نُقَاتِلَ فِيْ سَبِيْلِ

چه ونه نه جنګیږئ ، ډویل دوی : او څه دی موږ ته چه نه جنګیږو په لاره د

اللّٰهِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَآئِنَا ؕ فَلَمَّا

الله کښ او حال دا دے چه راوبستلی شوی یو موږ نه د کورونو خپلونه او ځایونه مونږ نه پس هر کله چه

كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ ؕ

فرض کړے شو په دوی جنګیدل : نو وګرزیدلے : مګر : لږ : د دوی نه ،

وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۲۴۶﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ

او الله پوهه دے په ظالمانو باندې : او ډویل دوی ته : نبی د دوی

اِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوْتَ مَلِكًا ؕ قَالُوْۤا

چه یقیناً الله ﷻ مقرر کړے تاسی لره : طالوت : بادشاه ، ډویل دوی

اَنّٰى يَكُوْنُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ اَحَقُّ بِالْمُلْكِ

څنګه به نبی د ده لره بادشاهی په موږ نه او موږ نه وړ حقدار یو په بادشاهی

مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ ؕ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ

د ده نه او نه دده ورکړے شوے دګه فراخی د مال ، ډویل نبی ، یقیناً : الله ﷻ

منزل

"اَلَمْ تَرَ" ۲۴۶ :- دا دویم ترغیب دے ۔ د نبی "نمراد شموئیل علیہ السلام دے په نزد د ډیر مفسرینو (روح ص۱۶۴) د دے معلومه شوه چه جهاد بغیر د امیر او د هغه د اطاعت نه بغیر نشی کیدے ۔ د واقعه د حضرت موسیٰ علیہ السلام نه تقریباً زر کاله وروسته وه او د ابراهیم ۴۸ ۔ "هَلْ عَسَيْتُمْ" د عَسَيْتُمْ خبر "اَنْ لَّا تُقَاتِلُوْا" دے او شرط "اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ" په ما بین کښ راغلے دے ۔ معنیٰ دا شوه چه کچرے په تاسے جنګ کول فرض شی نو بیا یقیناً نزدے یا ستی تاسے چه جنګ به ونکړئ ۔ د غه "ترکیب" املاء ص۱۰۳ "کښ وګورئ ۔

"فَلَمَّا كُتِبَ" :- پس هر کله چه پرے جنګ فرض شو نو هغے اوشو ځنګه چه ورته وخت د نبی علیہ السلام وئیلی وو ۔ دلته اجمال دے تفصیل نے راروان دے چه طالوت صاحب ورله بادشاه مقرر شو نو هغوی پرے اعتراض وکړو ۔ بیا شرائط د امیر ذکر شوی دی ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فی العلم و الجسم ؛ د علم نه مراد علم د دین او د سیاست دے او د جسم نه مراد زیات همت او شجاعت دے
مطلب داد شو چه په حکمی امور و ښه هیر ی او همت ناک هم دے میدان ته حاضر یږی ؛ التابوت ؛
صندوق چه په هغے کښ قرآنی وی د زړه ستاسے نه او پاتے
کښے به وی د خاندان د موسیٰ
او خاندان د هارون ؛ یا ال
یکښ زائد دے پاتے کښے د
موسیٰ او د هارون علیهما السلام
د ښکلینے نه مراد تورات دے
حکمه چه الله تعالیٰ کتاب سبب
د تسلیۍ او د زړه د اړام وی
او د بقیة ؛ نه مراد نور احکامات
وی چه د هغوی د وارونه ثابت
شوی وو حکمه بقیه علم او عقل
ته وئیلے شی ؛ گورئ سورة
هود ۱۱ ع ۱۰ ۔ مسئله :۔
کچرے د باقی ټینا نو نه مراد
د هغوی نورے ټینانے وی او
د برکات وی نو شاه فور شیخ
رحمانه په نشر المرجان ۱۳۲
کښ لیکلی دی چه د اصول فقهے
مسئله ده چه کوم شے معقول
نه وی لکه تبرک او نص کښ
راشی لکه د ښخته د نبی علیه السلام
په حجة الوداع کښ تقسیم شوی
په د غه به قول کوو او ویل جائز
به ئے تعدیت نکوو ۔ شیخ القرآن
رحمانه به فرمائیل چه قیاس د
غیر معصوم په معصوم باندے چه
انبیاء علیهم السلام د ی نشی کیدے
نحمله الملئکة ؛ چه زیاد کړے
وی ملائکو ۔ ابن عباس رضی الله عنه فرمائی
چه ملائکو په مابین د آسمان او
زمکے کښ راوړے او د طالوت مخ
ته ئے کیښود و او خلقو و ته کتل
(ابن کثیر ج ۱ ص ۲۸۱) ۔ فلما فصل لکه چه د
طالوت سره لښکرے راووتے
نو هغوی د غیر مخلصانو نه

اصْطَفٰىهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهٗ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ؕ
خوره کړے ده نو الله تعالیٰ ورته پرته کړے او زیات کړے د ده لره فراخی په علم ؛ او جسم (همت) کښ ؛
وَاللّٰهُ يُؤْتِيْ مُلْكَهٗ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۴۷﴾
او الله ورکوی بادشاهی خپله چا لره چه وغواړی او الله فراخ علم والا دے ؛ هر څه
وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اٰيَةَ مُلْكِهٖۤ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ
ووئیل دوی ته نبی د دوی ؛ یقیناً نښه د بادشاهئ د ده دا ده چه رابښی تاسے ته
التَّابُوْتُ فِيْهِ سَكِيْنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا
صندوق چه دوی به په هغه کښ د زړه تسلی د ربه ستاسے نه او پاتے شوے ښے (علم) د هغه
تَرَكَ اٰلُ مُوْسٰى وَاٰلُ هٰرُوْنَ تَحْمِلُهُ الْمَلٰٓئِكَةُ ؕ
چه پرښی د ی خاندان د موسیٰ او خاندان د هارون ؛ راپاروی هغه لره ملائک ؛
اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۲۴۸﴾ ع
یقیناً په دے کښ ؛ نښے دی تاسے د پاره که چیرے یاستئ ایمان راوړونکی ۔
فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوْتُ بِالْجُنُوْدِ ۙ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ
پس هر کله چه راووتو طالوت د سره د لښکرونه ؛ نو وئیل یقیناً الله
مُبْتَلِيْكُمْ بِنَهَرٍ ۚ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّيْ ۚ وَ
امتحان کونکے دے تاسے باندے په یوه نهر سره پس چا چه وڅکے د هغه نه پس نه دے زما د ملګرو ؛ او
مَنْ لَّمْ يَطْعَمْهُ فَاِنَّهٗ مِنِّيْۤ اِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ
چا چه ونه څکے د هغه نه پس یقیناً د غه زما د ملګرو دے هغه څوک چه مړاو اخلی یو
غُرْفَةً بِيَدِهٖ ۚ فَشَرِبُوْا مِنْهُ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ ؕ
ځوتے په لاس خپل ؛ پس اوڅکو د هغه نه مګر لږ د د دوی نه ؛
فَلَمَّا جَاوَزَهٗ هُوَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ ۙ قَالُوْا
پس هر کله چه پوره د ښلو د هغه نه طالوت او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے وو د ده سره ملګرتیا کوونکی ؛
لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوْتَ وَجُنُوْدِهٖ ؕ
ووئیل دوی نشته طاقت موندلو نن په مقابله د جالوت او د لښکرو د هغه کښ ؛

مخلصانو نه راپاتے شول د هغوی نورے ټینانے وی او
زړونه ئے ښه مضبوط کړے وو ۔ فرمائیل چه الله تعالیٰ امتحان کوی پتاسے باندے په وړلے سره ۔ مطلب دا چه جهاد په
هوش سره کول پکار دی په جوش سره نه کیږی ۔ فلیس منی ؛ مطلب دا چه زما د ملګرو نه هغه دے جنګ کښ نه وی ۔
(قرطبی ص ۲۴۹ ج ۳) ۔ ومن لم یطعمه ؛ چا چه ونه څکے ۔ دلته ترے (ذوق) څکل مراد دی ۔ (مسائل الرازی ص ۱۷۱) الا قلیلا ؛

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَالَ الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوا اللّٰهِ كَمْ

نو ورپل هغه کسانو چې یقین لري کوو چې یقیناً دوی مخامخ کیدونکي دي الله سره، ویې کړل

مِّنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةًۢ بِاِذْنِ

ډله لږه غالبه شوې ده یوې ډلې ډېرې، په حکم د

اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۲۴۹﴾ وَلَمَّا بَرَزُوْا

الله باندې او الله ﷻ خاص ملګرې دصبر کوونکو ـ او هر کله چې میدان کښې ووړیدل

لِجَالُوْتَ وَجُنُوْدِهٖ قَالُوْا رَبَّنَاۤ اَفْرِغْ عَلَيْنَا

دوی جالوت او لښکر دهغه ته نو ووېل دوی لے ربه زمونږه راتوبه کړه په مونږ کښ

صَبْرًا وَّثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى

صبر لږه او مضبوط کړه قدمونه زمونږ ، او امداد راکړه مونږ ته په

الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۵۰﴾ فَهَزَمُوْهُمْ بِاِذْنِ

قوم کافرانو باندې ـ پس شکست ورکړ دوی هغوی ته په حکم د

اللّٰهِ ۙ وَقَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوْتَ وَاٰتٰىهُ اللّٰهُ

الله ﷻ او مړ کړو داؤد ﷺ جالوت کافر لږ او ورکړه دغه الله ﷻ

الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهٗ مِمَّا يَشَآءُ ؕ وَلَوْلَا

بادشاهي او پوهه د دین (پیغمبري) او وکړو بوده ته دهغه چې وغواړي الله، او کړے نه

دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ

دفع کول د الله ﷻ خلقو لږه بعض د دوی نه په بعض باندې نو نوعاغا او ورانه شوې وے

الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۵۱﴾

زمکه ولاکن الله ﷻ خاوند د فضل دے په مخلوق باندې ـ

تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ

دغه آیتونه دالله دی چې لولو دغه لږه په تا باندې په حقه سره ـ

وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۲۵۲﴾

او بېشکه تا خامخا د لږو شومرو پیغمبرانو نه ے ـ

منزل

بحواله بخاري شريف ص۵۵۳ کښ د براء رضی الله عنه نه نقل راغی چې مونږ به وېلے چې خاوندان د بدر څومره وو؟ نو ده وویل چې د طالوت صاحب د کوم چې دهغه سره په نهر پوره وتی وو او دا نه وو چې سره وو په اندازه د شمیر د ملګرو د طالوت صاحب کوم چې دهغه سره پوره وتی وو ـ (کامل، مؤمنان بالله تفسیر دارکښ ۱۲/۱)

کښ دی چې دوی درے سو لس دیارلس (۳۱۳) وو څنګ چې د بدر د ورځې شمیر دے ـ ربنا افرغ الخ د داؤد ﷺ دعا ده ـ وقتل داؤد ﷺ او داؤد ﷺ جالوت کافر لږه مړ کړو ـ داد طالوت صاحب په لښکر کښ وو ـ د طالوت صاحب نه بعد ورته نبوت او حکومت دواړه ورکړے شو ـ مما یشاء ـ د هغه څه چې الله ﷻ غواړي ـ یعنی زغرے به ے د جهاد دیارلس جوړ ولے ـ سورت انبیاء مثله او سورت سبا مثله ګورئ ـ ولولا دفع الله الخ په دیکښ حکمت د مشروعیت د جهاد دے ـ سورت حج مثله کښ هم حکمت د جهاد ذکر دے ـ

واقعه :

حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چې په اسرائیلیانو کښ ذکر دی چې طالوت صاحب ورته ویلی وو، که جالوت ومړ کړ نو لوړ به درله درکړی او نیم حکومت به درکړی ـ (۳۴۳) مطلب دا چې داد یهودیانو قصے دی د الله تعالیٰ نبی د لاڅ په بنیاد جهاد ذکر ے هغه معصوم وی د مخکښ نه هغه چې نفاذ کوی نو د الله تعالیٰ رضا د یارلے کوی ـ وانک لمن المرسلین ـ دیکښ صداقت د رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکر دے چې بخوانئ واقعه د بیان کړه نو دا په وحی سره نو خامخا نه د لیږلو شوے نه ے ـ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تِلْكَ الرُّسُلُ :- محکمین نے وفرمایئل ، وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۝ اوس واسطے واضحہ کوی چہ پیغمبران علیہم السلام دَ تماموں مخلوق نہ بھتر او افضل دی البتہ دَ دوی پہ مابین کښ جُزئی فضیلت شتہ دے۔ او دَ دوے پیغمبرانو ذِکر کولے

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُم

دَغہ رسولان نور دَ کومی دی موجود ۔ ۲: بعضو دَ دوی نہ پہ بعضی دَ دوی باندے ، بعض دَ دوی نہ

مَّن كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا

ھغہ دی چہ خبرے وَیرہ کړی دی اللہ تعالیٰ او پورتہ کړی ئی ځینو دَ دوی نہ پہ لوړ درجو ، او ورکړی ئی عیسیٰ او ورکړی ئی موندے ۲

عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ

عیسیٰ ، حضرت دَ مریم تہ ښکارا معجزے ، او مضبوط کړے موی ئی پہ رُوح پاک سرہ ،

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن

او کہ غوښتلے اللہ تعالیٰ نو جنګ بہ نہ وے کړے ھغہ کسانو چہ روستو دَ دوی نہ وو ، پس دَ

بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُم

ھغہ نہ چہ راغلے دوی تہ ښکارا دلیلونہ ، ولا کن اختلاف ئی وکړو ، پس بعضی دَ دوی

مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا

ھغہ دے چہ ایمان ئی راوړو او بعضے دَ دوی نہ ھغہ دے چہ کفر ئی وکړو ، او کہ غوښتلے اللہ نو جګړہ نہ

وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

نہ کوے ولکن اللہ تعالیٰ کوی ھغہ چہ ارادہ ئی وکړی ۔ اے ایمان راوړونکو !

أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا

خرچ کړی دَ ھغہ نہ چہ مونږ درکړی دی تاسو تہ محکمین دَ دے نہ چہ راځی یوہ ورځ (قیامت) چہ نہ

بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ ۗ وَالْكَافِرُونَ

وی مرغوله پہ ھغے کښ اونہ دوستانہ اونہ سفارش (کار انو لږ) او کافران هم

هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ

دوی لوے ظالمان دی ۔ اللہ نشتہ کوم لائق د عبادت سوا د ھغہ نہ ، ژوندے او

الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُ مَا فِي

انتظام کونکے دَ تول عالم دے ، نہ نیسی ھغہ ئی کالی : اونہ خُمار ، خاص ھغہ لرے دی ھغہ چہ دی

السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ مَن ذَا الَّذِي

پہ اسمانونو کښ : او ھغہ چہ پہ زمکے کښ دی ، څوک دے ھغہ کس چہ

صدقے واچوے لږ۔ وَلَا خُلَّةٌ :- دَ کافرانو دوستانے بہ نہ وی اود مُتقیانو بہ وی۔ وکوری سورۃ زخرف ع ۶۷۔ وَالْكَافِرُونَ ۱:- او کافران حکہ ظالمان دی چہ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ مسئلہ دَ توحید نہ منی۔ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ : دے آیت کریمہ تہ آیۃ الکرسی ویلے شی حکہ چہ ذکر شی ئی کړے کښ دے او پہ حدیث کښ ورتہ اعظم آیۃ ویلے شی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَشْفَعُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ

سفارش وکړي په دربار د هغه کښې مګر په اجازه د هغه، پوهيږي هغه چې څه محکمين د دنيا دي؛

وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا يُحِيْطُوْنَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖٓ

او په هغه چې وراسته ورپاتې دي او احاطه نه کوي دوی په يوه شي د علم د الله تعالى،

اِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ ۚ

مګر په هغه چې وغواړي الله، احاطه کړې ده کرسۍ د هغه د آسمانونو او زمکې نه،

وَلَا يَـُٔوْدُهٗ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ﴿٢٥٥﴾ لَآ

او نه ستړيږي کوي هغه ساتل د دواړو، او الله لوړ دی چې ستر صفت نه والا لوی دی۔ نشته

اِكْرَاهَ فِى الدِّيْنِ ۙ قَدْ تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ

زور کول په "منلو د دين" کښې، يقيناً بيلاره شوې ده سمه لاره؛ د کمراهئ نه۔

فَمَنْ يَّكْفُرْ بِالطَّاغُوْتِ وَيُؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ فَقَدِ

پس چا چې انکار وکړ په بنديګي د هغه باندې د الله، او ايمان يې راوړ په الله، پس يقيناً

اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ۗ لَا انْفِصَامَ لَهَا ؕ

منګلې د ولګولو په کړې — مضبوطې، نشته شوکيدل د دغې لرې؛

وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٥٦﴾ اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

او الله اوريدونکی پوهه دی؛ الله دوست د هغو کسانو چې ايمان راوړی

يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ؕ وَالَّذِيْنَ

راوباسي دوی لرې د تورتمونو نه، رڼا ته، او هغه کسان چې

كَفَرُوْٓا اَوْلِيٰٓـُٔهُمُ الطَّاغُوْتُ ۙ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِّنَ

کفر وکړ دوستان د هغوی شيطانان دي، راوباسي دوی لرې د رڼا

النُّوْرِ اِلَى الظُّلُمٰتِ ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ

نه طرف د تورتمونو ته، دغه کسان خاوندان د اور دي،

هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢٥٧﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِىْ حَآجَّ

دوی په دغه کښې هميشه اوسيدونکي دي۔ آيا ته نه ګورې هغه کس ته چې جګړه يې وکړه

ع ٣٤ ٢

منزل

ترجمه:- د امثال د اولياء الشيطان دي۔ معنى يې دا ده چې آيا ته نه ګورې هغه کس ته چې جګړه يې وکړه د ابراهيم عليه السلام سره په وجود د رب د هغه کښې، حکه چې د هغه منکر و چې بل الٰه د غير د هغه نه دی وګورئ ابن کثير صفحه ٣٠٠ : الوسی رحمه الله ليکلی دی چې مراد تر دې نمرود خوئ د کنعان وو او دا اولنی د

Scanned with CamScanner

وپيلو ته آيت د قرآن وګورئ تفسير قاسمی صفحه ٣٧٦ د کورئ د اندلسی رحمه الله پيه "النهر الماد" صفحه ١٥٣ کښې
والی چې راځي په "قرئ" لوستلو د دې کښې ويرتواب . ابن کثير رحمه الله پيه صفحه ٣٠٠ کښې فرمائی چې دا آيت په لسو
مستقلو جملو مشتمل دی۔ شيخ القرآن رحمه الله په فرمايلی چې د دا الله تعالى نومونه کښې څخه صراحةً اوخو د ضمائرو په ضمن کښې ١٤ يا ١٨ ځله ذکر دی بالآخر اکراه في الدين:- د اوو محکمين آيت سره لګی چې عقيده يې بدله کړې ده او په زړه باندې زور ټينګی کيدے يا د قتال او انفاق سره لګی چې قتال وکړی او انفاق وکړی د پاره د دفاع، نه د پاره د اکراه. اکراه: زور لګول په منلو د دين کښې لګ نشته چې د ايمان تعلق زړه سره دی او په زړه باندې (جبر) زبردستی نشی کيدے۔ بلکه د ايمان خوبی په دا که وه تهول خير خير دے نو جبر ته څه ضرورت دے وګورئ جواهر صفحه ١٢٦ ! د جهاد مقصد هم دا دے چې د دنيا نه ظلم او ستم مټاؤنی او عدل او انصاف او امن و امان قائم شی حضرت عمر رضی الله عنه يو نصرانی بوډی ته د اسلام دعوت وکړو هغے اوويل څه بوډی يم او مرګ راته نزدے دے نو اخری وخت کښې خپل مذهب څنګه پريږدم۔ عمر رضی الله عنه وفرمايل، اے الله! ته ګواه شه او دا آيت يے تلاوت کړو۔ مطلب دا چې هغه ته مجبور نه کړه۔ وګورئ معارف صفحه ٦١٠، قرطبی صفحه ٣٩٠ . الطاغوت جوهری رحمه الله وائی چې طاغوت نر و بښځه: او شيطان او هر مشر چې ګمراهئ کښې وی (قرطبی صفحه ٣٩٠) سورة نساء ع ٨، سورة نحل ع ٣٦ وګورئ - حاجّ بمعنی المجادل في الدين:- د امثال د اولياء الشيطان دے۔ معنی يې دا ده چې آيا ته نه ګورے هغه کس ته چې جګړه يې وکړه د ابراهيم عليه السلام سره په وجود د رب د هغه کښې حکه چې د هغه منکر و چې بل الٰه د غير د هغه نه دی وګورئ ابن کثير صفحه ٣٠٠ : الوسی رحمه الله ليکلی دی چې مراد تر دې نمرود خوئ د کنعان وو او دا اولنی د

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جبابرہ نہ وُوچہ دعوٰی لے دَ ربُوبیّت کرے وَ خُنگہ چہ مجاھدؒ اونورو وَیلی دی۔ (روح المعانی ص۱۵ ج۳ شیخ القرآن رحمہ اللہ یہ فرمایل چہ جے دَ ہر کم عقل وُ نہ لے نوم پہ قرآن کښ نہ دے وِکر شوے۔ دَ ابراہیم علیہ السلام دلیل لاختم شوے نہ وُوچہ دۂ دَ خبرے پہ مینځ کښ راوُدانگل او دے ویل چہ اَنَا اُحیٖ وَ اُمِیۡتُ چہ خُہ ھم ژوندی کول اومرہ کول کولے شم۔ کلہ چہ ابراھیم علیہ السلام دلیل پورہ کړو نو دے حیرانہ او لاجوابہ شو۔ اَوۡ کَالَّذِیۡ: کاف پکښ زیاتی دے او الذی پہ تحکیم الذی باندِ عطف دے معنٰی داشوہ: او ایا نہ کوری ھغہ سړی تہ ــــ (ص۱۳۱ مدارک) اَوۡ کَالَّذِیۡ مَرَّ:۔ اکثر مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چہ مراد ترینہ عزیر علیہ السلام دے، ارادہ ئے لرلہ چہ دَ مرو دَ ژوندی کولو معائنہ وکړی پہ بصیرت ئے زیات شی خُنگہ چہ دَ دے مطالبہ ابراھیم علیہ السلام هم کړہ وہ۔ (مدارک ص۱۳۱ ج۱ مثال دَ اولیاء الرحمٰن دے۔

فَلَمَّا تَبَیَّنَ لَهٗ: (نوټ واعبارت دَ الملوکے صفحے ۱۲ ئمبر کښ متعلق دے) فاعل ئے پټ دے قرینہ پرے دَ آیت اخری سَر دے او پہ ھغہ اکتفاء شوے دہ۔ معنٰی داشوہ چہ کلہ واضحہ شو پہ دۂ تہ دا خبرہ چہ اللہ تعالیٰ پہ هر شی باندِ قادر دے ــ وکورئ (مدارک ص۱۳۱ ج۱) ــ

مسئلہ:۔ دے واقعہ نہ معلومہ شوہ چہ پہ حالت دَ مرګ کښ دا جلیل القدر پیغمبر علیہ السلام دَ څہ دَ ورځے دَ اختلاف او دَ زمانے دَ انقلاباتو نہ بالکل بے خبرہ وُو، او دَ دے واقعے نہ دَ مرو دَ اوربد ونفی هم کیږی ۞ وکورئ جواهر ص۱۳۱ ج۱۔"

اِبۡرٰهٖمَ فِیۡ رَبِّهٖۤ اَنۡ اٰتٰىهُ اللّٰهُ الۡمُلۡكَ ۘ اِذۡ

دَ ابراھیم سرہ پہ رب دھغہ کښ چہ دَ ده سره ئے وکړے وہ دۂ تہ اللہ بادشاهی، کلہ چہ

قَالَ اِبۡرٰهٖمُ رَبِّیَ الَّذِیۡ یُحۡیٖ وَ یُمِیۡتُ ۙ قَالَ

اووئیل ابراھیم رب ځما هغه ذات دے چہ ژوندی کول اوږی او مړه کول کوی، نو ووئیل هغه

اَنَا اُحۡیٖ وَ اُمِیۡتُ ؕ قَالَ اِبۡرٰهٖمُ فَاِنَّ اللّٰهَ یَاۡتِیۡ

چہ ځُہ ژوندی کول کوم او مړه کول کوم، ووئیل ابراھیم، پس یقیناً اللہ تعالیٰ راوَلی

بِالشَّمۡسِ مِنَ الۡمَشۡرِقِ فَاۡتِ بِهَا مِنَ الۡمَغۡرِبِ

نمر لره ــ دَ مشرق نه، پس ته راوَله دَ مغرب نه،

فَبُهِتَ الَّذِیۡ كَفَرَ ؕ وَ اللّٰهُ لَا یَهۡدِی الۡقَوۡمَ

پس حیرانه کړے شو هغه کس چہ کفر ئے کړے وُو، او اللہ تعالیٰ هدایت نکوی قوم

الظّٰلِمِیۡنَ ﴿۲۵۸﴾ اَوۡ كَالَّذِیۡ مَرَّ عَلٰی قَرۡیَةٍ وَّ هِیَ

ظالمان نوته۔ او ایا نه کوری ته هغه کس چہ تیر شو پہ یو کلی باندِ، او هغه

خَاوِیَةٌ عَلٰی عُرُوۡشِهَا ۚ قَالَ اَنّٰی یُحۡیٖ هٰذِهِ اللّٰهُ

نسکور راولیدے ئے پہ چتو خپلو، باندِ، وے ویل چہ خُنگہ بہ ژوندے کوی دَ دَ کلی راولرلو اللہ

بَعۡدَ مَوۡتِهَا ۚ فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهٗ ؕ

پس دَ مرلو دَ دَ ځُنو نه، پس وفات کړو دَ دۂ لره اللہ سل کاله، بیا ئے ژوندے کړو دَ دۂ لره

قَالَ كَمۡ لَبِثۡتَ ؕ قَالَ لَبِثۡتُ یَوۡمًا اَوۡ بَعۡضَ یَوۡمٍ ؕ

وویل اللہ تعالیٰ دَ دے ته چہ څومره وخت تیر کړے پرے؟ ووئیل هغه، دَ ورځے تیر کړے یو ورځ یا بعضے ورځ

قَالَ بَلۡ لَّبِثۡتَ مِائَةَ عَامٍ فَانۡظُرۡ اِلٰی طَعَامِكَ

ووئیل اللہ، بلکہ دَ سل کاله دے تیر کړے ئے دَ سل کاله، پس وګوره خوراک خپل ته،

وَ شَرَابِكَ لَمۡ یَتَسَنَّهۡ ۚ وَ انۡظُرۡ اِلٰی حِمَارِكَ وَ

او خپل اوبه خپل ته، ندے خراب شوے، او وګوره خره خپل ته چہ ووئیل پرے ولے او

لِنَجۡعَلَكَ اٰیَةً لِّلنَّاسِ وَ انۡظُرۡ اِلَی الۡعِظَامِ

چہ وګرځوو تا لره نښانه دَ خلقو دپاره، او وګوره هډوکو دَ خره ته چه

کیف نحیی الموتی (قرآن کریم)

منزل ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ

خنګه خوږوو دغولرو ته بیا اغوندو دغوښو غوښه ، پس هرکله چه بنکاره شوه

لَهُ ۚ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

دۀ ته دا ، وکیل پرهیږم چه یقیناً الله ﷻ په هر شي باندې قدرت والا دے .

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي

او کله چه اوویل ابراهیم علیه السلام اے ربه ځما ! راوښایه ماته چه څرنګه ژوندی کوے ته

الْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن

مړو لره ؟ اوویل الله ﷻ ایا او ته یقین نکوے ، اوویل هغه وَلے نه ، اولاکن

لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ

زړۍ ما چه مضبوط شي زړه ځما ، اوویل الله پس راونیسه څلور الوتونکي ، دمارغانونه ،

فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ

پس اموخته کړه وغولوه ځان سره ، بیا وګرځوله په هر غره باندې

مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ

دَ غوښو یوه ټوټه ، بیا راوبله دغولرو ته ، راځي به تا ته - په هغې کې

وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾ مَّثَلُ الَّذِينَ

او پوهه شه یقیناً الله ﷻ زور او حکمت والا دے . مثال دهغه کسانو چه

يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ

لګوي — مال خپل ، په لاره د الله ﷻ کښې ، په مثل د دانے دے

أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّائَةُ

چه زرغونه کړي ، اووه وڼۍ ، په هر وڼۍ کښې سَنۡبُلَة

حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ

دانې دي ، او الله ﷻ زیاتوي دهغه چا لپاره چا چه رضا شي الله ﷻ ، او الله ﷻ فراخي راوستونکے

عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي

پوهه دے - هغه کسان چه لګوي صالونه خپل ، په

منزل

دویم رکوع ۳۵ ع ۲ ۱ ۱ ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

راجی چہ رسول اللہ ﷺ فرمایلی دی چہ خولہ نفقہ پہ لاړے د اللہ تعالیٰ کښ ګول پیدی اودے پہ کورکښ اوسیدی د ګاونډی لاپہ هډے روپئی اوډوډۍ روپئی دی پہ ګورځ د قیامت: اوچہ خولہ غټا وکړی پہ لاړے

سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُوْنَ مَآ اَنْفَقُوْا مَنًّا وَّلَآ

لاړے د اللہ تعالیٰ کښ: بیا نه ورپسے کوی پہ هغه پیسے چہ خرچ ګاونی دی زیاته اونه

اَذًى ۙ لَّهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ

ضرر، دوی لره اجر دوی کے پہ نزد د رب دوی - اونه پہ دی ویره

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۲۶۲﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ وَّ

پہ دوی باندے، اونه پہ دوی غمژن کیږی - وینا ښه او

مَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَّتْبَعُهَآ اَذًى ۗ

بخښنه، غوره ده - د هغه صدقے چہ ورپسے کیږی - ضرر،

وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيْمٌ ﴿۲۶۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا

او الله تعالیٰ غنی دے صبر نا کړے - اے ایمان راوړونکو! مه

تُبْطِلُوْا صَدَقٰتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى ۙ كَالَّذِيْ

برباد وی خیرات تاسو نه خپل: پہ زیاتے سره: او پہ تکلیف ورکړے، پشان د هغه چا

يُنْفِقُ مَالَهٗ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ

چہ لګوی مال خپل: د ښودنې خوښولو د خلقو، او ایمان نه لری پہ الله تعالیٰ:

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ

او ورځ روستنۍ باندے، پس مثال د پشان د اوږو تیږو دے چہ وی پہ هغه

تُرَابٌ فَاَصَابَهٗ وَابِلٌ فَتَرَكَهٗ صَلْدًا ۭ لَا

خاورے پس ورسیږی هغه تہ شیبه ډیر باران پس پریږدی هغه لره خالی صاف، قدرت

يَقْدِرُوْنَ عَلٰي شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوْا ۭ وَاللّٰهُ

پہ هیڅ شی د هغه نه چہ دوی کړیدی، او الله تعالیٰ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۶۴﴾ وَمَثَلُ الَّذِيْنَ

هدایت نکوی قوم کافرانو ته: او مثال د هغه کسانو چہ

يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ

خرچ کوی - مالونه خپل د ګټلو د رضا - د الله تعالیٰ

منزل ۱ رکوع ۳۱ سورۃ ۲ شمال ۲ رکوع ۳۱

پښتو کښ ورته ترنګ وائی - لَا يَقْدِرُوْنَ: - پښتانه وائی چہ هیڅ لاس به ورے نه ورنشی - وَمَثَلُ الَّذِيْنَ ۲۶۵، د ریا کار د وړه مثال نه بعد د مؤمنانو د صدقے مثال دے - کیږی اخلاص لے ډیر وی نو اجر لے زیات دے او کیږی اخلاص د اعلیٰ درجے نه وی نو ایمان او د نیت صحت ورله هم کافی دے +

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ

او دپارہ د مضبوطولو د نفسونو او زړونو، چلو، په مثل د باغ دے چہ وی په ځنډل،

أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ

چہ ورسیږی ورته شیبه ډیر باران، پس ورکړی میوه خپله - دوچند ه،

فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَاللَّهُ بِمَا

پس کچیرے ونه رسیږی دغه ته غلیظ ډیر باران پس کافی دے ورته لږ باران، او الله ستاسی

تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ

په عملونو لیدونکے دے۔ آیا خوښوی یو کس ستاسے نه: چہ وی

لَهُ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي

دهغه لپاره باغ - د کهجورو - او د انګورونه، چہ بهیږی

مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ

د لاندے د دوی نو د هغه نه: وسلے، وی د هغه لپاره په دغه کښ، د هر قسمه

الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ

میوو نه، او ورسیږی دغه ته بوډاوالے، او وی دغه لره بچی

ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ

کمزوری، پس ورسیږی دغه باغ ته تیزه سیلئ چہ کښ اور وی

فَاحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ

پس وسوزیږی، دغه رنګه - بیانوی الله تاسی ته - ایتونه

لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

دپاره د دے چہ فکر وکړئ: اے د ایمان خاوندانو!

أَنفِقُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا

خرچ وکړئ د پاک (ګټه) هغه مال نه چہ تاسے ګټلے دے، او د بعضې د هغه نه

أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا

چہ راوښلے دے مونږ تاسے دپاره د زمکے نه، او قصد مکوئ

ایود احدکم: دا د ریاکارانو د عمل د برباد ید و اوبے نتیجے کیدو دوئیم مثال دے چہ قیامت کښ به په خالی میدان پاتے شی، پخپله بوډا، بچی بے کتنے وارثہ، او د صدقے باغ ئے په ریاکاری سره سوے وی۔ یا ایها الذین امنوا ۲۶۴:۔ په دیکښ ترغیب دے خرڅ کولو پاك او کړکا مال نه۔ فائدہ:۔ په ما کسبتم باندے مدار لکه ۲۶۷ کښ لیکلی دی چه په دیکښ دلیل دے په وجوب د زکوٰۃ په مال د تجارت کښ۔ ومما اخرجنا لکم: جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ لیکلی دی په ۲۶۷ کښ د اخرجنا نه اشاره دے طرفته دا چه په عشری زمکه کښ لسمه حصه واجبه ده۔ د دے آیت د عموم نه امام ابوحنیفه رحمہ اللہ دلیل نیولے دے چه د عشری زمکے په لږ او د ډیر پیداوار باندے لسمه حصه واجبه ده۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْخَبِيثَ: یعنی ردی مال۔ (روح ص۱۰۵)۔ وَالْفَحْشَآءِ نه مُراد دلته بُخل او پریښودل د صدقې دی۔ (روح ص۱۰۵) يُؤْتِي الْحِكْمَةَ:۔ په بعض کښ دی چه د حکمت ۲۹ معنے دی د اهلِ علمو چه بعضو ته نزدے دی۔ بعضو زیاتے هم د کړے نه ځمګړی دی۔ (روح ص۱۰۵) او مدار لګے په ص۱۳۵ کښ یوه معنی دا یکلے ده چه علمُ القرآن والسنة علم د قرآن او سُنت۔ او قاسمی رحمه الله په ص۳۳۵ کښ لیکی چه د پیر علماء وائی: کیږه والے د علم او عمل۔ الله لسی رحمه الله په النهر الماد ص۲۶۵ کښ لیکی قرآن او پوهه په دیکښ۔ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ: چه منځته وکړی څه منځته۔ مطلب دا چه د الله ﷻ د پاره وی او که د غیر الله د پاره، الله تعالیٰ به یې پوهیږی۔ د ظالمانو نه مُراد دادے چه د غیر الله د پاره نذرونه ورکوی۔ بیوه بله معنی غیخ الشائخ مولانا حسین علی رحمه الله کوی چه د نذر معنے عهد دے۔ معنی دا شوه چه تاسے عهد او لوظ وکړی چه د الله ﷻ د پاره به ئے ورکوئی۔ نو لهذا د عهد پوره کړی۔ او مال ورکوی دا معنی دے د پاره ده چه حدیث نه خلاف راځی۔ وګورئ "جواهر ص۱۳" حدیث د ابوهریره رضی الله عنه او ابن عمر رضی الله عنهما په نقل دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه نذرونه مه منئ یقیناً نذر د تقدیر نه څه شے نه لوڅوی او یقیناً په دے سره د بخیل نه مال راویستلی شی۔ (متفق علیه مشکوٰة ص۲۵۶ ج۱)۔

الْخَبِيثُ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِاٰخِذِيهِ اِلَّآ
ردی مال ته، چه څه خرچ وکړی۔ او نه یاستئ تاسے اخستونکے هغه لږ مګر
اَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ ۭ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ
چه سترګے پټے کړی په هغه کښ، او پوهه شئ یقیناً الله ﷻ بے پروا
حَمِيْدٌ ﴿٢٦٧﴾ اَلشَّيْطٰنُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَاْمُرُكُمْ
ستایلے شوے۔ شیطان ویروی تاسے لږ والے څخه او امر کوی تاسے ته
بِالْفَحْشَآءِ ۚ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَ
په بخل سره، او الله ﷻ وعده کوی تاسے سره د بخښنے د خپل طرفنه: او
فَضْلًا ۭ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ
د فضل، او الله ﷻ فراخ اختیار او ستونکے پوهه دے۔ ورکوی پوهه څوک
مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوْتِيَ
چا ته چه غواړی نصاوسی، او چا ته چه ورکړے شوه پوهه څوک، پس یقیناً ورکړے شو
خَيْرًا كَثِيْرًا ۭ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾
خیر ډیر، او پند نه حاصلوی مګر خاوندان د خالصو عقلونو۔
وَمَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ اَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ
او هغه چه لګوئ تاسے د څه خرچے نه یا منځته کوی د څه منځتے نه،
فَاِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُهٗ ۭ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ
پس یقیناً الله ﷻ ورته پوهیږی، او نشته د پاره د ظالمانو- څوک
اَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ اِنْ تُبْدُوا الصَّدَقٰتِ فَنِعِمَّا
امداد یان۔ که څرګند کړے ورکوئی صدقے لږه، پس ښه ده
هِيَ ۚ وَاِنْ تُخْفُوْهَا وَتُؤْتُوْهَا الْفُقَرَآءَ فَهُوَ
دا، او که پټے کړے ئے کوئ او ورکړی دا فقیرانو ته، پس دا
خَيْرٌ لَّكُمْ ۭ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّاٰتِكُمْ ۭ
ډیر غوره دے تاسے لپاره، او لږے به کړی ستاسے نه ګناهونه ستاسے،

منزل

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَيْسَ عَلَيْكَ ۔۔۔ وے ایت کښ پنځمه خبره د انفاق سره متعلق ده۔ مطلب دا چه خرچه کول جاری ساتی باقی هر ایت د الله تعالی په قبضه کښ دے ۔ تفسیر قرطبی په ص۳۳۲ ج۳ کښ د ابن عباس رضی الله عنه نه نقل لیکلی دی چه وځه کسانو د انصارو خپلوانی وے د بنو قریظه او بنو نضیرو سره او صدقے یرے پرځوے د یارو د مینے د وی په اسلام راولو د هغوی کښ چه کله محتاج شی۔ نو ایت په سبب د دغو نازل شو۔ وَمَا تُنْفِقُوْنَ ۔ لفظ وَمَا په دے ایت کښ دوے حله راغلے دے۔ اول او دریم موصوله دے او دویم نافیه دے۔ معنیٰ یے لاندے لیکلے شوه ده۔ تفسیر مدارک ص۱۳۲ ج۱ کښ لیکلی دی چه دا نفی چه معنیٰ د نهی ده یعنی خرچ مکوی مګر د یارہ د رضاء الله تعالیٰ۔

لِلْفُقَرَآءِ :- په دے ایت کښ مصرف د خرچے دے چه هغه فقیران دی نو ترکړی چه دا یخه صفات پکښ وی

الْحَافًا :- د سوال لاهذوف صفت دے او مطلب دا دے چه په بے صبری او تینګوالی سوال نکوی البته که په وخت د ضرورت کښ پغیر د زارۍ ند سوال او کړی نو جائز دی۔

(سورة توبه ص۱۳۱ ج۱ جواهر ص۱۳۱ ج۱ فائده) دغه ډیر شیخ رحمه الله په نشر المرجان ص۱۲۱ ج۱ کښ لیکلی دی معلومه شوه چه اعلیٰ مصرف د صدقاتو طالب علم دے۔ تهانوی رحمه الله هم په بیان القرآن ص۱۲۱ ج۱ کښ لیکلی دی او د پنډوی شیخ رحمه الله په جواهر القرآن ص۱۳۱ ج۱ کښ لیکلی دی چه مراد ترینه مجاهدین او طالبان د علم دی۔ احقر هم د شیخ القرآن د پنځه پیر رحمه الله ترینه "عقد المرجان ص۲۹" کښ لیکلی دی چه مراد ترینه طالبان او مجاهدین دی۔ د کوریځ الهام الرحمان ص۱۰۳ ج۱ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ : په دیکښ او وصف خبره عموم الاوقات والاحوال ذکر کوی یعنی هر وخته او هر حال کښ که شپه وی او که ورځ، پټ وی او که ښکاره هر څوک وی۔

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿۲۷۱﴾ لَيْسَ عَلَيْكَ ۵

او الله تعالیٰ په هغه عمل نه چه تاسی کوئ خبردار دے۔ نشته پتا تاسی ته۔

هُدٰىهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ؕ

مکمول د دوی: او لکن الله تعالیٰ هدایت کوی: چا ته چه وغواړی،

وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْ ؕ وَمَا

او هغه چه لګوئ تاسی د خپل مال نه پس ستاسی د نفسونو د پاره دی، او نه خرچ

تُنْفِقُوْنَ اِلَّا ابْتِغَآءَ وَجْهِ اللّٰهِ ؕ وَمَا تُنْفِقُوْا

مکوئ تاسی، مګر د پاره د لټولو د رضا د الله تعالیٰ، او هغه چه لګوئ د

مِنْ خَيْرٍ يُّوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُوْنَ ﴿۲۷۲﴾

خپل مال نه پوره پوره به درکړے شی تاسی ته د هغه او په تاسی به ظلم نشی کیدے۔

لِلْفُقَرَآءِ الَّذِيْنَ اُحْصِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ ۶

(د اصحابو) د پاره د فقیرانو هغوی چه بند کړے شویدی په لاره د الله کښ،

اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ضَرْبًا فِي الْاَرْضِ ۫

طاقت نلری د سفر کولو: په زمکه کښ،

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَآءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ۚ

خیال کوی په دوی ناخبره کس د غنیانو د وجے د ندۍ سوال کولو نه،

تَعْرِفُهُمْ بِسِيْمٰهُمْ ۚ لَا يَسْـَٔلُوْنَ النَّاسَ

پیژنے یے ته دوی له علامو د دوی، سوال نه نکوی - د خلقو نه

اِلْحَافًا ؕ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ

په وازره ځله، او هغه چه لګوئ د خپل مال نه، پس یقیناً الله تعالیٰ

بِهٖ عَلِيْمٌ ﴿۲۷۳﴾ اَلَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ ۷

په هغے پاند پوهه دے۔ هغه کسان چه خرچ کوی - مالونه خپل

بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً فَلَهُمْ

د شپے: او ورځ، پټ: او ښکاره، پس دوی د پاره

منزل

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ الرِّبٰوا :- دے چا ځائے نه دریم باب ترمه ۲۸۳ پورے دے - په دیکښ تخویف دے سود خورو لره په پښتو دغسو کا اوپه ۲۷۶ کښ بشارت دے ، په ۲۷۸ کښ ترغیب اوترهیب په ۲۷۹ ۲۸۰ کښ امور انتظامیه دی - الرِّبٰوا :- ابن عربی رحمه الله په احکام القرآن ص۱۰۱ کښ لیکلی دی چه ربٰوا په لغت کښ زیاتوالی ته وائی اومراد یه دے سره په دے آیت کښ هر هغه زیاتی دے چه مقابله کښ لے عوض نه وی - جصاص رحمه الله په احکام القرآن ص۴۶۹ کښ لیکی چه بعض د سود نه په خرڅولو کښ وو او بعض هغه وو چه بیع به نه وه او دا سود د جاهلیت والو وو چه قرض کښ به نیټه شرط شوه او زیاتوالے د مال به په قرض ارئ مقرر شو - مسئله : په مشکوٰة شریف ص۲۴۲ کښ حدیث دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی چه یو کا روپئی د سود چه سړے خوری او دا یو هیر ځل سخته ګناه د کا شپږ دیرش ځله زنا ګانونه - جناب مفتی صاحب رحمه الله په معارف القرآن ص۶۶۲ کښ لیکلی دی چه نن صبا چه کوم سود د انسانی معیشت مدار ګرځولے شوی دے او د سود په مسئله کښ زیر بحث دے دا هغه سود دے چه د هغه جرم د قرآن د اوو ایتونو او د څلویښتو نه زیات احادیثو او د اجماع د امت نه ثابت دے -

(اللهم احفظنا منه)

أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

أجر دوی په نزد د رب د دوی ، او نه به وی ویره په دوی باندے

وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۲۷۴﴾ اَلَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ

او نه به دوی غمژن کیږی - هغه کسان چه خوری

الرِّبٰوا لَا يَقُوْمُوْنَ اِلَّا كَمَا يَقُوْمُ الَّذِيْ

سود ، نه به ولاړ کیږی (قبرونو نه) مګر په شان د ولاړ کیدلو د هغه کس چه

يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطٰنُ مِنَ الْمَسِّ ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ

حیران کړے وی دا لړا شیطان د وجے د ربړ سره ، دا به د کے وجه چه یقیناً دوی

قَالُوْٓا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا ۘ وَاَحَلَّ

وائی ، بے شکه خرڅول په مثل د سود دی ، او حلال کړی دی -

اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا ۭ فَمَنْ جَاۗءَهٗ

الله خرڅول ، او حرام کړے دے سود لره ، پس هغه څوک چه راغلے وی د ده

مَوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ فَانْتَهٰى فَلَهٗ مَا

وعظ د جانبه د ربه د ده نه ، پس منع شی پس د ده لره هغه مال د چه

سَلَفَ ۭ وَاَمْرُهٗٓ اِلَى اللّٰهِ ۭ وَمَنْ عَادَ

مخکښ د ورکړے ، او فیصله د ده حواله د الله تعالیٰ ته ، او څوک چه واپس شی خلاص لوانے د

فَاُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۷۵﴾

سوداته ، پس دغه کسان خاوندان د اور دی ، دوی به دغه کښ همیشه اوسیږی نکی وی -

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقٰتِ ۭ

مټاوی الله تعالیٰ مال د سود لره ، او زیاتوی مال د صدقے لره ،

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَثِيْمٍ ﴿۲۷۶﴾ اِنَّ

او الله تعالیٰ نه خوښیږی هر ډغ کافر (حلالولو کښ د سود) ډیر ګناهګار سړے - یقیناً

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَ

هغه کسان چه ایمان یے راوړے به او عمل یے نه کوی نیک - او

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللّٰهِ : حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ "منہ" کښ لیکلی دی چه څوک تهینګ وی په سود اخستلو او صنعه ترینه نکړی نو لازم دی په بادشاه د مسلمانانو نو چه توبه پرې وباسی. کچرې صنعه ونه کړی نو "توبه" اوکړه نه صنعه کیږی نو څښتن د ورله اوواهی. فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ : پس انتظار پرې وکړی تر مالداری ډهنه پورې ـــ حدیث د مسند احمد" کښ راځی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه د چا د پاره په یو سړی حق وی او هغه روستو تر نه کړی نو کیږی دغه لړکه په هر ورځ د کښ صدقه. (مشکوة ص۲۵۳)

وَأَن تَصَدَّقُوا : حدیث کښ د ابو هریره رضی الله عنه په روایت راځی چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه یو سړی به لږ دین کولو د خلقو سره او خپل نوکر ته به وئیل چه کله غریب له ورغلے نو معافی ترینه وکړه شاید چه الله تعالیٰ زمونږ نه درگذری (معافی) وکړی. فرمائی چه کله ملاوشو د الله تعالیٰ سره نو درگذری ترینه وکړه. (متفق علیه مشکوة ص۲۵۱).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا : دا د قرآن اوږده آیت دے او دے ته آیة المداینة وئیلے شی او په دیکښ تنمه د امورو انتظامیږی دے.

أَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَآتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ
د ورځی مونځ ، او درکوی زکوة ، خاص دی لره اجر د دوی د
عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
په نزد د رب د دوی ، او نه به وی ویره کا په دوی باندې ، او نه به دوی
يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ
غمژن کیږی. اے ایمان والو ! ویره کړی د الله نه
وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوٓا إِن كُنتُم
او پرېږدی هغه مال چه پاتے دے د سود نه : کچرے یاستی
مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا
ایمان راوړونکی. پس کچرے و نکړو تاسے دا کار ، پس خبر شی
بِحَرْبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَإِن تُبْتُمْ
په جنګ د الله تعالیٰ : او د رسول د هغه ، او کچرے توبه مو ویسته
فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ ۖ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا
پس تاسے لره سرونه (اصل) مالونه ستاسے دی ، ظلم به نکوی تاسے او نه پتاسے به
تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ
ظلم نشی کیدے. او کچرے (قرضدار ے) خاوند د غربۍ ، پس انتظار کړی پتاسے
إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن
تر مالداری پورے ، او صدقه کړل ستاسے غوره د دی تاسے د پوهاکا ، کچرے
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ
یاستی چه پوهیږی. او ویرږی د هغه ورځ نه چه وګرځولی شی تاسے
فِيهِ إِلَى اللّٰهِ ۖ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا
په دیکښ الله تعالیٰ ته ، بیا پوره پوره ورکړے شی هر نفس ته بدله د هغه
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
عمل چه کړے دے وی او به دوی ظلم نشی کیدے. اے د ایمان

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اِذَا تَدَايَنْتُمْ :- دَ پښتو ئی شیخ رحمۃ اللہ په "جواهر" ص۳۵ کښ لیکلی دی چه تمام تجارتی معاملات په څلورو قسمونو کښ بند دی: (۱) لاس په لاس، ودے حکم راروان (۲) په اډاره اَلَّا اَنْ تَكُوْنَ تِجَارَةً حَاضِرَةً کښ ـــــ (۳) قرض په قرض دواړه نسیا دا بیع ناجائزه ده۔ (۴) خریدار مال واخلی او دَرَقم دَ اداکولو وعده وکړی (۴) خریدار رقم محکمی اداکړی او مال روستو وصول کړی اودے ته په اصلاح دَ شریعت کښ بَیع سَلَم وائی۔ ددے دواړو قسمونو حکم په دے اَیت کښ بیان شویدے ـــــ

فَاكْتُبُوْهُ: جمهور علماء فرمائی چه دا حکم استحبابی دے (روح ص۵۵) وَلْيُمْلِلِ الَّذِيْ :- په دیکښ دَوے بیان دے چه دَ چا په ذمه حق وی نو دَ بیلف ذمه داری اودَ بیان په هغه ده۔ مِنْ رِّجَالِكُمْ :- دَ سړو ستاسے نه۔ مدارک په "ط" کښ لیکی، دَ اِیتا ندا و سړو نه اوَ آزاد والے اوبالغ والے شرطونه شویدے سره دَ اسلام۔

وَلَا يَضَآرَّ كَاتِبٌ :- (نوټ: دا رائلونکے مخ سره متعلق دے) دا یو لا عامه قاعده ده چه هیڅ ته ډیر ضرر نه رسیږی، نه لیکونکی ته اونه ګواه ته۔

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ :- یعنے کله چه حالت سفر وی اولیکونکے نه ملاویږی نو دَ چا په ذمه چه حق دے نو هغه دِ ورسره څه شے گرو کیدی چه دَ هغه اطمینان اوشی اودَ مال دَ بربادیدو خطره وَرکه شی۔ دَ سفر قید احترازی نه دے خو غالبه داوی۔ نور کله ګوره اوسفر دواړو کښ روا ده۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

امام رازی رحمۃ اللہ علیہ پہ "تفسیر کبیر" ص۱۳۱ کښ فرمائی چہ اتفاق دفقہاؤ د دے اوسنی زمانہ کښ چہ کرو کوں پہ حالت د سفر او کور کښ برابری او پہ حال د وجود د کاتب او نشتوالی د هغہ کښ۔ مسئلہ:

أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ وَ

او کہ لوئے، تر میعاد پورے، (راطیقہ) د دے اضافہ والا د دہ پہ نزد د اللہ تعالیٰ، او

أَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَن

پٹہ یا د ڈیر نیکہ د گواہی لرلو، او دے پرہ نزدے دے چہ شک پہ نکوی تاسو کښ چہ

تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ

وی معاملہ، سوداگری د ستی چہ لاس پہ لاس مے ورکوی پہ میخ کښ، پس نشتہ

عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا ۗ وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۖ

پتاسی تہ گناہ چہ نہ لیکئی د دغے لرلو، او گواہان ونیسئی کلہ چہ اخستل او ورکول کوئی

وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ ۚ وَإِن تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ

او ضرر پہ لیکی رسیدلے نہ لیکونکی تہ، او نہ گواہ تہ، او چرے د کرو تاسے دا کار، پس یقیناً دا

فُسُوقٌ بِكُمْ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ ۗ وَاللَّهُ

گناہ د د پتا سو، او ویریږئی د اللہ تعالیٰ نہ او پوھہ درکوی تاسے اللہ، او اللہ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ

پہ هر شی پانډ پوھہ دے۔ او کہ چرے د یئ تاسے پہ سفر کښ، او نہ

تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ

پیدا مومئی لیکونکے، نو گانڑہ (مناسبہ شئی) قبض کړے شوے ښئی کچرے اعتبار وکړی

بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ

بعض ستاسے پہ بعضو پس ادا وکړی هغہ کس چہ امانت ارشوے ښئی، امانت خپل

وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ ۚ

او وویریږی د اللہ تعالیٰ نہ چہ رب د دے او مہ پټوئی گواہئی لرلہ،

وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ ۗ وَاللَّهُ بِمَا

او چا چہ پټہ کړہ گواہی پس یقیناً دغہ کناہگار دے زړہ د دے، او اللہ تعالیٰ ستاسے پہ

تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِّلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا ع ۳۹

عملونو پانډ پوھہ دے۔ خاص اللہ لرا هغہ دی چہ پہ آسمانونو کښ دی او هغہ

منزل

فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ

دی چہ پہ ځمکہ کښ دی۔ او کہ څرګند کړئی تاسو هغہ څہ چہ پہ نفسونو کښ ستاسو دی او هغہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ
چیپہ زمکہ کښ دی، او کچرے بنکاره کوئی تاسے هغه چیپہ زړونو ستا سو کښ دی، او یا لے
تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ
پټوئی، حساب بہ وکړی تاسے سره یے هغه الله، پس بخښنه کوی وچا ډیارلے چه خوښه شی او
يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾
عذاب ورکوی چا لے چه خوښه شی، او الله چه یے هر شی باندے قدرت والا دے۔
آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
ایمان راوړے رسول ﷺ، په هغه چه نازل کړے شوی دی ده ته، د ربه خپل نه:
وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَ
او ایمان والو، هریو ایمان راوړے دے په الله تعالیٰ، او په ملائکو د هغه، او
كُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ
کتابونو د هغه، او په رسولانو د هغه، (او وائی دوی چه جدائی نه کوو په منځ د هیڅ د
رُسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ
رسولانو د هغه کښ) او وائی، اورېدلے مو حکم، او تابعداری مو کړے، بخښنه غواړو لتاسه
رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا
اے ربه زمونږ! او خاص تا ته واپسی ده: نه کوی — الله تعالیٰ هیڅ یو نفس لره،
إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا
مګر په قدر د طاقت د هغه، د هغه لره ثواب د هغه نیک عمل چه کړے وی او په هغه تاوان د هغه
اكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ
بد عمل چه کړے وی، اے ربه زمونږ! مه نیسه مونږ لره کچرے خطا مونږ نه وشی، او یا
أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا
مونږ نه کړکوی، اے ربه زمونږ! او مه بارووه، په مونږ باندے درونده بوج څنګه چه
حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا
بار کړے وو تا، په هغه کسانو چه تیر شوی وو زمونږ نه، اے ربه زمونږ! او مه

مَا فِي أَنْفُسِكُمْ: شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمائیل چه مراد ترینه عقائد دی۔ د پښتنی شیخ رحمہ اللہ فرمائی چه مراد ترینه اعتقادات اختیاری دی نه وسوسے (جواہر ص۱۳۶) شاه ولی الله رحمہ اللہ فرمائی: مِنَ الْإِخْلَاصِ وَالنِّفَاقِ: چه مراد ترینه اخلاص او منافقت دے۔ (الفوز الکبیر ص۲۶) حاصل دا شو کچرے بنکاره کړی هغه عقیدے چه ستاسے په زړونو کښ دی او یا لے پټے وساتئی نو حساب به درسره وکړی پرے الله تعالیٰ۔ نو په دے توجیه سره نسخ ته ضرورت پاتے نشو۔ إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا: معنی لے داده چه کچرے پریښے مووی اویا موکنا ه کړے وی ونسیان نه۔ دلته پرېښودل او خطاء نه کنا ه کول مراد دی — وکورئی "جواهر ص۱۳۶" اوروح المعانی ص۹۰، الهام الرحمٰن ص۵۰۰

إِصْرًا: درونده بوج، پیټے۔ دے نه مراد هغه احکام دی چه مشکل وی او انسان لے په مشقت سره برداشت کوی۔ (جواهر ص۱۳۸) ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ مُراد ترینه عام کافران دی۔ (ابوالسعود ج۱ ص۴۰۲)۔ فضیلت:۔ وَعبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ نه روایت دے چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی چه چا دوه آیتونه د آخر سُورَة بقرے نه په شپه کښ ولوستل نو کافی کیږی وغه لره۔ متفق علیہ مشکوٰۃ ص۱۸۹، ابن کثیر ج۱ ص۳۶۰، (۴) الرحمٰن ص۵۰۵) امتیازات:۔ د سورة بقرے د تفسیر څخه ښکاره شوه چه دوے سورتونه کښ امتیازات دی:۔ (۱) ذکر د بنی اسرائیلو تفصیلاً۔ (۲) دفع د شبهو چه وارید شوے په رسالت (۳) صفات المجاهدین۔ (۴) قوانین د ملك د امن۔ (۵) ۱۸ احکام ذکر د جورښت (۶) واقعه د طالوت صاحب (۷) ذکر د آیة الکرسی:۔ سورة آل عمران:۔ وجه د تسمیے په ۳۳ آیت کښ ده۔ شان نزول:۔ مفسرینو رحمہم اللہ لیکلی دی چه د نجران د نصارا وفد چه شپیته سپاره سړی وو د مدینے منورے ته د نبی علیہ السلام په خدمت کښ حاضر شو چه دوی په څو ځله شپیتو کسانو یا نو مشتمل وو، په وفد کښ درے مشران عاقب، سید او ابوحارثه وو۔ دوی د نبی علیہ السلام سره د حضرت عیسیٰ علیہ السلام په بارے کښ جګړه (مناظره) کوله چه په دے باندے د سورة آل عمران ابتدائی آیتونه نازل شو۔ (خازن ص۲۱۲، جواہر ص۱۳۹) دعوے:۔ (۱) توحید ۱ مسئله ۳ وغیره (۲) رسالت د ۳ مسئله نه په دغه کښ شبهو اوخبائثونو د منکرینو د رسالت۔ (۳) جهاد (۴) انفاق د ۱ مسئله نه اجمالی خلاصه:۔ دوے سورتونه د حصے اوله د ۱ مسئله پورے دویمه ترې پورے، دریمه د آخر پورے

تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا وقف
باروے په موږ نه، هغه چه موږ طاقت نلرو په هغه، او معفو وکړه زمونږ نه،
وَاغْفِرْ لَنَا ۙ وقف وَارْحَمْنَا ۙ وقف اَنْتَ مَوْلٰىنَا
او بخښنه وکړه موږ ته، او رحم وکړه په موږ، ته مولا زمونږ ے
فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۸۶﴾
پس امداد راکړه موږ ته په قوم کافرانو باندے۔

سُوْرَةُ آلِ عِمْرٰنَ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَتَانِ آيَةٌ وَعِشْرُوْنَ رُكُوْعًا

آل عمران مدنی سورة ده په دیکښ دوه سوه آیتونه: اوګڼل رکوعونه دی۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿۱﴾
په نامه د الله چه ډیر مهربانه اولوے بخښونکے دے (شروع کوم خدائے)
الٓمّٓ ﴿۱﴾ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ﴿۲﴾ نَزَّلَ
الله چه په مراد د ذکر د هغه ذات دے چه نه لرونکے د هیڅ معبود نه مګر هغه ژوندے د ټول مخلوق ساتونکے
عَلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ
دے، الیږلے دے تا باندے کتاب، په حقه سره راښکاره کونکے د هغه کتابونو چه مخکښ وو دے
يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴿۳﴾ مِنْ
نه وو، او الیږلے دے تورات، او انجیل لره، مخکښ د
قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ؕ
قرآن نه، لارښوونکے دے د خلقو د پاره، او الیږلے دے فرق کوونکے کتاب۔
اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ
یقیناً هغه کسان چه کفر کړے دے په آیتونو د الله تعالیٰ خاص دوی لره عذاب
شَدِيْدٌ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿۴﴾ اِنَّ اللّٰهَ
سخت دے، او الله تعالیٰ زور آور، خاوند د بدلے اخستونکے دے۔ یقیناً الله تعالیٰ
لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِى الْاَرْضِ وَلَا فِى

ع ۲۰ — ع ۱ — ع ۱۲ — ع ۱۲ — منزل

ربطونه:۔ (۱) اثبات د هغه خلورو اصولو کوم چه بقره کښ ذکر شوی وو په زیات توضیح سره۔ (۲) نصرت به د دله هله کوم چه لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ومنئ (۳) بقره کښ زیات د یهود سره خطاب وو نو دلته زیات خطاب د نصارا وو سره۔ (۴) بقره کښ نهو شبهو د یهود ذکر شو نو دلته ۱۳ قباحتونه ذکر کوی۔ (۵) هلته د

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جہاد دے دَ پارہ درے مبا دی ذکر شو نو دلتہ قواعد دَ تاسیس الجماعۃ ذکر کوی ۔ دَ اوّلے حصے خلاصہ : یہ دیکښ درے بابونہ ، اوّل نو مخ ، دویم تر مخ ، دریم تر مخ پورے ۔ پہ اول باب کښ شپږ خبرے : (۱) دَ عوای دَ توحید (۲) پہ دے دلائل درے قسمہ (۳) تحریف پہ مخ ، مخ ، مخ (۴) جواب دَ شبے ہ (۵) تعلیم دَ دعا مشمولہ (۶) تزهید مع البشارۃ دَ مخ لہ ۔ الٓمٓ : پہ دے باندے بقرہ کښ بحث شوے دے ۔ اَلْحَیُّ الْقَیُّوْمُ : ۔ ایۃ الکرسی ۳ ھم دَ کورئ ۔ نَزَّلَ عَلَیْكَ : دَ عقلی دلیل نہ بعد پہ دے ایت کښ دَ وحی او دواړہ نقلی دلائل دی ۔ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ : دَ دلائلو نہ بعد دا ثمرہ دَ توحید دہ ۔ هُوَ الَّذِیْ ۔ : جواب دَ شبے شبہہ دا ولہ چہ عیسیٰ علیہ السلام تہ پہ انجیل کښ ابن اللہ وئیلے شوید ے ۔ حاصل دَ جواب دا دے چہ بجرے دالفظ پہ انجیل کښ وی نو مُتَشابِہات تہ دے ۔ (رسمط الدرر ص۱۱۵) مُحْكَمٰتٌ : چہ معنیٰ لے واضحہ وی او دلالت لے پہ معنے ښکارہ وی ، محفوظ وی دَ اشتباہ او احتمال نہ ۔۔۔۔۔ مُتَشٰبِهٰتٌ : محتملہ دَ کمزو معانیو وی بعض دَ بعضونہ نہ بیلیږی پہ ارادہ کولو کښ ۔ وکورئ روح المعانی ص۱۱۳ ج۳ ۔ اُمُّ الْكِتٰبِ : ۔ اصل دَ کتاب چہ رجوع کیږی دغہ تہ (نهر ص۲۹ ج۱) زَیْغٌ : میلان دَ حق نہ خواهشات تو باطلو تہ (الوسیط ص۲۴۰ ج۱) او اهل زیغ بد عتیان دی ۔ وکورئ مدارلہ ص۱۱۵ ج۱ ، تفسیر احمدی ص۱۰۱ ، الہام الرحمٰن ص۵۸ ج۱ ۔ او امام قرطبیؒ پہ ص۱۳ کښ فرمائی چہ دا ایت عام دے هر هغہ دَ لرلو کہ کافر وی کہ زندیق وی کہ جاهل وی کہ بدعتی وی ۔ اګرچہ اشارہ پرے دغہ وخت کښ نصاراؤ دَ نجران تہ وہ ۔

السَّمَآءِ ۝ هُوَ الَّذِیْ یُصَوِّرُكُمْ فِی الْاَرْحَامِ

اسمان کښن ۔ اللہ ﷻ هغہ ذات دے چہ شکلونہ ورکوی تاسے تہ ، یہ رحمونو کښ صینہ وکښن ؛

كَیْفَ یَشَآءُ ؕ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ ۝۶

څنګہ چې خوښہ شي ، نشته مدبّر کارکنونکے اللہ ﷻ پرته زورآور ـ حکمت والا دے ۔

هُوَ الَّذِیْۤ اَنْزَلَ عَلَیْكَ الْكِتٰبَ مِنْهُ اٰیٰتٌ

اللہ ﷻ هغہ ذات دے چې رالیږلے دے تا پرښتا باندے کتاب لوړلے ، بعض دَ دغہ نہ ایتونہ

مُّحْكَمٰتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتٰبِ وَ اُخَرُ مُتَشٰبِهٰتٌ ؕ

ښکاره مُراد والای دغہ اصل دَ کتاب دی ، او مخنے نور پټ مُراد والای ،

فَاَمَّا الَّذِیْنَ فِیْ قُلُوْبِهِمْ زَیْغٌ فَیَتَّبِعُوْنَ مَا

پس هغہ کسان چې په زړونو دَ هغوی کښن کوږوالی دے پس تابعداری کوی دَ هغہ چې

تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَآءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَآءَ تَاْوِیْلِهٖ ۚ

مُتشابہ وی دَ دغہ نہ ، دپارہ دَ لټولو دَ کمراہ کولو دَ خلقو او دپارہ دَ لټولو دَ معنے دَ هغے ،

وَ مَا یَعْلَمُ تَاْوِیْلَهٗۤ اِلَّا اللّٰهُ ۘ وَ الرّٰسِخُوْنَ

اونہ پوهیږی په معنے دَ هغہ ، مګر یوا اللہ ﷻ ، او هغہ کسان چې مضبوط دی

فِی الْعِلْمِ یَقُوْلُوْنَ اٰمَنَّا بِهٖ ۙ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ

په علم کښن ، وائی ایمان مورا وړ پرې یې دے ، دا ټول دَ جانبہ دَ رب

رَبِّنَا ۚ وَ مَا یَذَّكَّرُ اِلَّاۤ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝۷ رَبَّنَا

زمونږ دَ دی ، او نصیحت نہ قبلوی مګر خاوندان دَ صفا عقلونو الا ـ (وائی دوی) اے ربہ

لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَیْتَنَا وَ هَبْ لَنَا

زمونږ مہ کوږوه زړونہ زمونږ ، پس دَ هغہ چې هدایت دَ کړے مونږ تہ او راوبخښہ مونږ تہ

مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ۝۸

دَ خپلے طرفہ چې مهربانی ، یقیناً هم تہ بخښونکے یے ۔

رَبَّنَاۤ اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِیَوْمٍ لَّا رَیْبَ

اے ربہ زمونږ ! یقیناً تہ جمع کوونکے یے خلقو لرا په هغہ ورځ کښ چې شک نشته

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ: اول تخویف دُ نبیوی بیا اُخروی دے، سورهٔ انفال ۵۲ هم وګورئ - بِذُنُوْبِهِمْ ۱۳ - جناب مُفتی صاحب رحمہ اللہ پہ "معارف القرآن ص۲۶" کښ لیکی چه تماشا دا وکړه چه هرے یوے ډلے ته

مقابله وله دوچنده په نظر راغلله چه دهغه تنبیه دا شی چه د کفارو په زړونو کښ د مسلمانانو د ډیرو والی رُعب راشی، او چه مسلمانان ئے دوچند او وینی نو چه نور حق تعالیٰ طرف ته متوجه شی - سوال: دلته فرمائی چه یوبل ته دوچنده په نظر راتلل او سورهٔ انفال ۴۴ کښ راځی چه یوبل ته ئے لږ لږ کړی - جواب: ابوبکر رازی رحمہ اللہ فرمائی په مسائل ۵۶ کښ چه اول ئے یوبل تر لږ لږ بنکاره کړل چه هره ډله واړه شی په جنګ ډیلے ډلے او روستو ئے چیر بنکاره کړی چه مشرکان بُزدله او هیر زړی شی او مؤمنان د الله تعالیٰ د وعدے په صداقت یقین وکړی کومه چه په ۶۵ انفال کښ ذکر ده - علامه نسفی رحمہ اللہ هم فرمائی چه تقلیل او تکثیر په حالتونو مختلفو کښ وو - (مدارک ص۱۳۱ ج۱)

زُيِّنَ لِلنَّاسِ:- دے ایت کښ بے رغبتی د دُنیا ده - شیخ القرآن رحمہ اللہ په فرمایل چه د دُنیا او د هغه ورځے دی او ټولے ډیر بادے کړے په دے او د امونو او نورو د دُنیا لږ څو ورځے دے او سادهٔ پکار دے مسئله د توحید بیان کړه او تکلفات په ژوند کښ مکوه -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَلشَّهَوٰتِ ۱۔ جمع د شهوت دہ۔ د نفس میلان دے هغه څیز ته ئے اراده کوے ۔ دلته تر ځے مراد مشتهیات دی کوموشیونو نه چه د نفس میلان کولے شی ۔ معنی داشوه چه د نفس غوښتونکوشیونونه ۔ وګورئ تفسیر شوکانی ص۳۲۲ ج ۱)

لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِيْنَ

د پاره د خلقو جینه و زامن غوښتونکوشیونو، د ښځو نه ، او د خامنو نه ،

وَالْقَنَاطِيْرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

او خزانے ، راجمع کړے شوے، د سرو ، او سپینو نه ،

وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ؕ

او اسونه ، ښنا ندارشوی ، او د څاروو ، او فصل نه ،

ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ

دغه څخه - د ژوند- لږ وے د ه ، او الله تعالیٰ خاص هغه سره

حُسْنُ الْمَاٰبِ ﴿۱۴﴾ قُلْ اَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذٰلِكُمْ ؕ

ښه ځای د واپسی دے ، ووایه: ایا خبر درکړم تاسے ته په غوره سره د دغه نه ؟

لِلَّذِيْنَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ

د پاره د هغه کسانو چه ویریږی د الله نه په نزد رب کدوی باغونه ، بهیږی به لاندے

تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَاَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَّ

د هغونه وګلے ، همیشه به وسیږی په دغو کښ ، او سپیڅلے ښځے کړے شوے ، او

رِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿۱۵﴾ اَلَّذِيْنَ

رضا مندی د طرف د الله تعالیٰ نه ، او الله تعالیٰ بینا ګر دے په خیلو بندګانو باندے ۔ په هغه کسانو چه

يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اِنَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَقِنَا

وائی اے ربه زمونږه ! یقیناً مونږ ایمان راوړے ، پس ښه ځنډه وکړه مونږ ته ګناهونه زمونږ ، او ژغورمونږ

عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۶﴾ الصّٰبِرِيْنَ وَالصّٰدِقِيْنَ وَالْقٰنِتِيْنَ

د عذاب د اور نه ، صبر کونکی دی ، او ریښتونی دی ، او تابعداری کونکی دی

وَالْمُنْفِقِيْنَ وَالْمُسْتَغْفِرِيْنَ بِالْاَسْحَارِ ﴿۱۷﴾ شَهِدَ اللّٰهُ

او خرچ کونکی دی ، او بخښنه غوښتونکی دی د سهار په وخت د ډیر لږ باندے کښ ۔ ګواهی کوی الله

اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۙ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قَآئِمًۢا

چه یقیناً شان دا دے چه نشته هیڅ کار کښ عبادت کولے شی مګر د الله ، او ملایکه او خاوندان د علم په دے حال کښ چه ولاړ وی

اَلْقَنَاطِيْرِ : جمع د قنطار ده د ډیر مال ته وائی ۔ (مدارک ص۱۰۳)

فائدہ ۱:- د ښځو ذکر ځے اول اوکړو د دوه د ډیرو والی د میلان د نفسونو نه دوی نه حکمه چه دا دلعوبو نه د شیطان دی ! او فتنه ده د سړو د پاره ۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چه ما نه ده پریخے روستو د خان نه د سړو لپاره فتنه په سړو باندے د ښځو نه ۔ (بخاری و مسلم ، قرطبی ص۱۰۲) شهد الله : د دے ځائے نه تر ۲۵ پورے دوه باب دے ۔ په دیکښ هم شاهد خبرے دی ۔ (۱) د توحید دعوی سره د دلایلو نه ۔ (۲) جواب د شبهے (۳) طریقه د دعوت ښه ۔ (۴) تشجیع په تبلیغ ۔ (۵) حال د یهودو ۔ (۶) تخویف ۔ شیخ القرآن رحمه الله فرمائی چه شهادت د الله تعالیٰ دلیل دی دے اوشهادت د ملایکو او اولوالعلم نقلی دی ۔ او قائماً بالقسط عقلی دے ۔ (سمط الدرر ص۳۳) او د پښتو ځینو شیخ رحمه الله فرمائی چه دیکښ درے نقلی دلائل دی د مخلوقو کتابونه نه او د ملایکو نه او د علماؤ ربانیینو نه ۔ (جواهر ۱/۱۳۶) فائدہ ۲:- په دے ایت کښ دلیل دے په فضیلت د علم او شرافت د عالمانو ۔ او په هغوی د دوی: ولے ګورے یل څوك په شرافت والا وے د عالمانو نه الا الله تعالیٰ به د دلیل نوم او د ملایکو د نوم سره یوځای کړے دے ۔ (قرطبی ص۱۰۲) حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چه دا لوئے خصوصیت دے د پاره د عالمانو په دے مقام کښ (ص۳۵۳) علامه شوکانی رحمه الله فرمائی چه مراد ترینه عالمان د کتاب او د سنت دی او دغه چه رسائی پرے کیدے شی معرفت د قرآن او د سنت نه ۔ (فتح القدیر ص۳۲۵ ج ۱) ✧✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِالْقِسْطِ ؕ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۱۸﴾ اِنَّ الدِّيْنَ

یہ انصاف، نشہ ہے کار مگر اللہ خدا ہے زور اور حکمت والا ہے۔ یقیناً دین (غورہ)

عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ

پہ نزد د اللہ تم اسلام دے، او اختلاف نہ کړے هغه کسانو چه ورکړے شوے کتاب

اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ؕ وَ

مګر پس د هغه نه چه راغے دوی ته علم، د وجے د ضد نه په مینځ خپل کښې او

مَنْ يَّكْفُرْ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۱۹﴾

چاچه کفر وکړو په آیتونو د اللہ نه، پس یقیناً اللہ تم چلد حساب والا دے۔

فَاِنْ حَآجُّوْكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلّٰهِ وَمَنِ

پس که څوک دوی بحث کوی تا سره، پس ووایه چه سپارلے دے ما مخ (ځان خپل) اللہ تم ته او هغه چاچه

اتَّبَعَنِ ؕ وَقُلْ لِّلَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَالْاُمِّيّٖنَ

تابعداری کړے ما، او ووایه هغه کسانو ته چه ورکړے شوے کتاب، او امیانو ته،

ءَاَسْلَمْتُمْ ؕ فَاِنْ اَسْلَمُوْا فَقَدِ اهْتَدَوْا ۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا

ایا اسلام مو راوړے؟ پس که څرنګه اسلام ته راوړو، پس یقیناً دوی هدایت مند شو، او که څرنګه وګرځیږ

فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلٰغُ ؕ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿۲۰﴾ اِنَّ

دوی پس یقیناً پټا پاتے رسول دی، او اللہ ښه بینا دے په بندګانو خپلو۔ یقیناً

الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيّٖنَ

هغه کسان چه کفر کوی په آیتونو د اللہ تم او وژني .... پیغمبران ۴

بِغَيْرِ حَقٍّ ۙ وَّيَقْتُلُوْنَ الَّذِيْنَ يَاْمُرُوْنَ بِالْقِسْطِ مِنَ

په غیر د حق نه او وژني هغه کسان چه امر کوی په انصاف سره، د

النَّاسِ ۙ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۱﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ

خلقو، پس خبر ورکړه دوی ته په عذاب دردناک باندے۔ دغه هغه کسان دی چه

حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۫ وَمَا لَهُمْ مِّنْ

برباد شوې عملونه د دوی په دنیا او آخرت کښې، او نشته دوی لره خو ک

بَغْيًا بَيْنَهُمْ، د وجے د ضد نه نه د وجے د قصد نه دلیل ته۔ (زاد المسیر ص۳۱۵ ج۱ بقره ۲۱۳ او شوری ۱۴ وګورئ۔

وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيّٖنَ: د ابو عبیدة بن الجراح رضی اللہ عنہ نه روایت دے چه ما عرض وکړو چه کوم خلق د سخت عذاب والا دی؟ رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم اوفرمائیل هغه کس چه نبی لره قتل کړی او یا هغه چاله چه امر په نبو او منع د بد ونه کوی۔ بیا نبی علیہ السلام دا آیت اولوستلو بیا ئے وفرمائیل اے ابا عبیدہ! بنی اسرائیلو درے سو خلویښت نبیان په اول سر د ورځے کښې وژلی وو په یو ساعت کښې، بیا یو شل او اویا کسانو قاتلانو نه امر بالمعروف او نهی عن المنکر شروع کړو پس هغه هم قتل کړه په آخر د ډمو ورځ کښې۔ دا هغه کسان دی چه الله تعالیٰ ذکر کړیدی۔ وګورئ: ابن کثیر ص۳۵۵ ج۱، بیان القرآن ص۱۸۱ ج۱، معارف ص۴۰۰ ج۲، روح ص۱۰۱ ج۳، ابن جریر ص۱۴۱ ج۳، الهام الرحمٰن ص۱۰۰ ج۱۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ ، پہ دیکھیں حال ڈیھو د و بیانوی پہ وَ اللّٰهِ ثم وَ کتاب نہ اوری او حال وادے چہ وائی جنت زمونږ وَ ہارہ وے ۔ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ ، پہ دے آیت کښ ئے دَ ځمو آرولو دوئی وجے بیان کړے دی ۔ بقول ۲۰ ځمو گوری ۔

فکیف : دے کښ تخویف اخروی وے ۔ قُلِ اللّٰهُمَّ : وَوے ځائے نہ ترلے پورے دریشم باب دے دیکښ هم شرح خبرے دی : اوّل توحید سرہ دَ دلائلو عقلیو ۲۵ ۲۶ ۔ دریم منع دَ دوستی دَ کفارو نہ ۲۸ ۔ دریم دَ آخرت تخویف ۳۰ خلورم تیزی پہ اتباع النبی ۳۱ ۔ پنځم جواب تفصیلی دَ شبے ۳۳ نہ ۔ شپږم اعلان دَ صفاتو ۳۷ ۔ شپږم القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ ۳۳ لکښے دی پہ عبدیت دَ عیسیٰ علیہ السلام چہ دے عبد (بنده) دے الٰہ نہ دے ۔ لطیفہ : شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ دلتہ عاجزی دَ شیخ دَ کلمات پہ ۳۵ کښ او دَ مریم ۳۵ کښ او دَ زکریا پہ ۳۸ کښ او دَ ملائکو پہ ۳۹ کښ او دَ عیسیٰ علیہ السلام پہ ۴۱ کښ دَ کار "یہ ده پیغمبر ۔ اَللّٰهُمَّ : زجاج وائی چہ خلیل او سیبویہ او نحول نحویان وائی چہ دَ کومو په علم اعتماد دے چہ دا پہ معنیٰ دَ "یا اللہ" دے مَدُّوْد "ایتونو کښ یو درځن یعنی دوولس دلائل عقلیہ دی ۔ زمخشری رحمہ اللہ فرمائی پہ مقصود بالنداء دلتہ محذوف دے : إقضِ حاجتي (جواهر ۱۴) اے اللہ ! خپله حاجت پوره کړه ۔ بِيَدِكَ الْخَيْرُ : دلتہ سوال راځی چہ اینځ مضاف کښ موندو ایبو : وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ ۲ شَرُّ لَا يُتَقَرَّبُ بِهِ إِلَيْكَ ۔ نو دلتہ یوائے خیر ذکر شو او شر

نَصِرِيْنَ ﴿۲۲﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ اُوْتُوْا نَصِيْبًا مِّنَ

امدادیان ۔ ایا نه کورے ۲ هغه کسانو ته چه ورکړے شوې دی نه څه برخه

الْكِتٰبِ يُدْعَوْنَ اِلٰى كِتٰبِ اللّٰهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ

دَ کتاب نه ، رابلے شی کتاب دَ اللہ تعالیٰ چه فیصله وکړی دَوی په مینځ کښ ، بیا

يَتَوَلّٰى فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿۲۳﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ

گرځی یو ۲ له دَوی نه ۲ او دی اخلی مخ اړولکی دی ۔ دا یې سبب دے چه یقیناً دوی

قَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدٰتٍ ۖ وَّغَرَّهُمْ

وائی چه هیڅ ونه رسیږی موږ ته اور مګر ورځې شمارلے شوے ، او دهوکه کړی دَوی لره

فِيْ دِيْنِهِمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۲۴﴾ فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنٰهُمْ

په دین دَوی کښ هغه دروغ چه دَوی ئے دَ ځانه جوړوی ۔ پس څنګه حال به دَوی وي کله چه راجمع کړو یې

لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ ۖ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَ

په هغه ورځ کښ چه نشته شک په هیڅ کښ او پوره به ورکړے شی هر نفس ته هغه عمل چه دَ هغه ئے

هُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۲۵﴾ قُلِ اللّٰهُمَّ مٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي

په دوی باندې ظلم نشی کیدے ۔ ووایه اے الله ! اے خاوند دَ باد شاهئ ، ورکوے

الْمُلْكَ مَنْ تَشَآءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَآءُ ۖ وَتُعِزُّ

باد شاهي چاته چه وغواړې ته ، او لرې باد شاهي له چا نه چه وغواړې ته ، او عزت ورکوے

مَنْ تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ اِنَّكَ عَلٰى

چاته چه وغواړې ته ، او ذلت ورکوے چاته چه وغواړې ته ، ټول خیرات په لاس کښ ستا دي (او ما کښ) ټول خیر دَ یقیناً ته په

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۶﴾ تُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوْلِجُ النَّهَارَ

هرشی باندې قدرت والا ئے ۔ ننه باسے شپه په ورځ کښ ، او ننه باسے ورځ لره

فِي الَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ

په شپه کښ ، او اوباسے ژوندی لره : دَ مړی نه ، او اوباسے مړی لره :

مِنَ الْحَيِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۲۷﴾

دَ ژوندی نه ، او رزق ورکوے چاته چه وغواړې ته بے حسابه (یعنی بے حسابه رزق ورکړے حاجت مند ته)

ورسره ذکر نشو ۔ نو جواب وادے چه دلته دوارلا مراد دی خو دَ یو په ذکر کولے اکتفا وکړلا دَ بل نه ۔ (مدارک ۱۵ ، اسهیل ۱۵ ، قرطبی ۱۵) لکه چه سورت نحل ۱۵ کښ راځی ، تَقِيْكُمُ الْحَرَّ : چه یوازې د کوم تاسے لره ذکر مې نه او یخنی ورسره هم مراد دلا ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ: دلتہ صنعہ دَ موالاتو دَ کفارونہ دہ۔ دَ چا سرہ دَ تعلق کولو څخہ ورتہ وے دی: (۱) مُوالات: دَ زړہ تعلق او محبت دا دَ غیر مسلمو سرہ منعہ دہ۔ (۲) مُدَارات: خوشامندہ دَ دینی نفع رسولو پہ بنا یا دَ کفارو دَ ضرر نہ ال عمران ۳ — ۸۴ — تلک الرسل ۳

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ

ندہ ونیسی۔ مؤمنان، کافرانو لرہ (دَ زړہ) دوستان، پرسوا دَ

الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِيْ

ایمان لرونہ، اوچا چہ وکړی دغہ کار، پس نہ دے دغہ دَ اللہ پہ ولی ہونہ پہ

شَيْءٍ اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً ۭ وَيُحَذِّرُكُمُ

شی کښ، مګر کہ ځان ساتی دَ دی نہ پہ ځان ساتلو سرہ، او ویرَوی تاسے لرہ

اللّٰهُ نَفْسَهٗ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ۝ قُلْ اِنْ تُخْفُوْا

اللہ ﷻ دَ ځان خپل نہ، او اللہ تہ واپسی دہ ستاسے۔ ووایہ پیغمبرہ پہ ستا

مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ اَوْ تُبْدُوْهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ ۭ وَيَعْلَمُ

هغہ چہ پہ سینو ستاسو کښ دی اوبائے ښکارہ کوی یَ پوهیږی پرے اللہ، اوپوهیږی

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰى

پہ هغہ چہ پہ اسمانونو کښ دی او هغہ چہ پہ زمکہ کښ دی، او اللہ ﷻ پہ

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا

هر شی باندې قدرت والا دے۔ پہ کومہ ورځ چہ پیدا موندی هر نفس هغہ عمل چہ

عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ

کړے وی: دَ نیکئ نہ حاضر کړے شوے، او هغہ عمل چہ کړے وی دَ

سُوْۗءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهٗٓ اَمَدًۢا بَعِيْدًا ۭ

بدئ نہ، غواړی ښځہ وی پرے مینځ دَ دَوَہ اوږدہ کښ فاصلہ لرے،

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ ۭ وَاللّٰهُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ ۝

او ویرَوی تاسے لرہ اللہ ﷻ دَ ځان خپل ﷻ، او اللہ ﷻ ډیر مهربان دے پہ بندګانو دے۔

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ

ووایہ پیغمبرہ پہ ستی چہ مینہ کوئ، دَ اللہ ﷻ سرہ پس تابعداری وکړئ ما مینہ وساتئ تاسے

اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝

سرہ اللہ ﷻ اوبخښنہ پہ وکړی تاسے لرہ ګناهونہ ستاسے او اللہ ﷻ بخښونکے رحم کونکے دے۔

ع ۳ — ۱۱ — ۱۲ — ۱۳ — ۱۴ — ۱۵ — ۱۶ — ۱۷ — ۱۸ — ۱۹ — ۲۰ — ۲۱ — ۲۲ — ۲۳ — ۲۴ — ۲۵ — ۲۶ — ۲۷ — ۲۸ — ۲۹ — ۳۰ — ۳۱ — ۳۲ — ۳۳ — ۳۴ — ۳۵ — ۳۶ — ۳۷ — ۳۸ — ۳۹ — ۴۰ — ۴۱ — ۴۲ — ۴۳ — ۴۴ — ۴۵ — ۴۶ — ۴۷ — ۴۸ — ۴۹ — ۵۰ — ۵۱ — ۵۲ — ۵۳ — ۵۴ — ۵۵ — ۵۶ — ۵۷ — ۵۸ — ۵۹ — ۶۰ — ۶۱ — ۶۲ — ۶۳ — ۶۴ — ۶۵ — ۶۶ — ۶۷ — ۶۸ — ۶۹ — ۷۰ — ۷۱ — ۷۲ — ۷۳ — ۷۴ — ۷۵ — ۷۶ — ۷۷ — ۷۸ — ۷۹ — ۸۰ — ۸۱ — ۸۲ — ۸۳ — ۸۴ — ۸۵ — ۸۶ — ۸۷ — ۸۸ — ۸۹ — ۹۰ — ۹۱ — ۹۲ — ۹۳ — ۹۴ — ۹۵ — ۹۶ — ۹۷ — ۹۸ — ۹۹ — ۱۰۰ — ۱۰۱ — ۱۰۲ — ۱۰۳ — ۱۰۴ — ۱۰۵ — ۱۰۶ — ۱۰۷ — ۱۰۸ — ۱۰۹ — ۱۱۰ — ۱۱۱ — ۱۱۲ — ۱۱۳ — ۱۱۴ — ۱۱۵ — ۱۱۶ — ۱۱۷ — ۱۱۸ — ۱۱۹ — ۱۲۰ — ۱۲۱ — ۱۲۲ — ۱۲۳ — ۱۲۴ — ۱۲۵ — ۱۲۶ — ۱۲۷ — ۱۲۸ — ۱۲۹ — ۱۳۰ — ۱۳۱ — ۱۳۲ — ۱۳۳ — ۱۳۴ — ۱۳۵ — ۱۳۶ — ۱۳۷ — ۱۳۸ — ۱۳۹ — ۱۴۰ — ۱۴۱ — ۱۴۲ — ۱۴۳ — ۱۴۴ — ۱۴۵ — ۱۴۶ — ۱۴۷ — ۱۴۸ — ۱۴۹ — ۱۵۰ — ۱۵۱ — ۱۵۲ — ۱۵۳ — ۱۵۴ — ۱۵۵ — ۱۵۶ — ۱۵۷ — ۱۵۸ — ۱۵۹ — ۱۶۰ — ۱۶۱ — ۱۶۲ — ۱۶۳ — ۱۶۴ — ۱۶۵ — ۱۶۶ — ۱۶۷ — ۱۶۸ — ۱۶۹ — ۱۷۰ — ۱۷۱ — ۱۷۲ — ۱۷۳ — ۱۷۴ — ۱۷۵ — ۱۷۶ — ۱۷۷ — ۱۷۸ — ۱۷۹ — ۱۸۰ — ۱۸۱ — ۱۸۲ — ۱۸۳ — ۱۸۴ — ۱۸۵ — ۱۸۶ — ۱۸۷ — ۱۸۸ — ۱۸۹ — ۱۹۰ — ۱۹۱ — ۱۹۲ — ۱۹۳ — ۱۹۴ — ۱۹۵ — ۱۹۶ — ۱۹۷ — ۱۹۸ — ۱۹۹ — ۲۰۰ — ۲۰۱ — ۲۰۲ — ۲۰۳ — ۲۰۴ — ۲۰۵ — ۲۰۶ — ۲۰۷ — ۲۰۸ — ۲۰۹ — ۲۱۰ — ۲۱۱ — ۲۱۲ — ۲۱۳ — ۲۱۴ — ۲۱۵ — ۲۱۶ — ۲۱۷ — ۲۱۸ — ۲۱۹ — ۲۲۰ — ۲۲۱ — ۲۲۲ — ۲۲۳ — ۲۲۴ — ۲۲۵ — ۲۲۶ — ۲۲۷ — ۲۲۸ — ۲۲۹ — ۲۳۰ — ۲۳۱ — ۲۳۲ — ۲۳۳ — ۲۳۴ — ۲۳۵ — ۲۳۶ — ۲۳۷ — ۲۳۸ — ۲۳۹ — ۲۴۰ — ۲۴۱ — ۲۴۲ — ۲۴۳ — ۲۴۴ — ۲۴۵ — ۲۴۶ — ۲۴۷ — ۲۴۸ — ۲۴۹ — ۲۵۰ — ۲۵۱ — ۲۵۲ — ۲۵۳ — ۲۵۴ — ۲۵۵ — ۲۵۶ — ۲۵۷ — ۲۵۸ — ۲۵۹ — ۲۶۰ — ۲۶۱ — ۲۶۲ — ۲۶۳ — ۲۶۴ — ۲۶۵ — ۲۶۶ — ۲۶۷ — ۲۶۸ — ۲۶۹ — ۲۷۰ — ۲۷۱ — ۲۷۲ — ۲۷۳ — ۲۷۴ — ۲۷۵ — ۲۷۶ — ۲۷۷ — ۲۷۸ — ۲۷۹ — ۲۸۰ — ۲۸۱ — ۲۸۲ — ۲۸۳ — ۲۸۴ — ۲۸۵ — ۲۸۶ — ۲۸۷ — ۲۸۸ — ۲۸۹ — ۲۹۰ — ۲۹۱ — ۲۹۲ — ۲۹۳ — ۲۹۴ — ۲۹۵ — ۲۹۶ — ۲۹۷ — ۲۹۸ — ۲۹۹ — ۳۰۰ — ۳۰۱ — ۳۰۲ — ۳۰۳ — ۳۰۴ — ۳۰۵ — ۳۰۶ — ۳۰۷ — ۳۰۸ — ۳۰۹ — ۳۱۰ — ۳۱۱ — ۳۱۲ — ۳۱۳ — ۳۱۴ — ۳۱۵ — ۳۱۶ — ۳۱۷ — ۳۱۸ — ۳۱۹ — ۳۲۰ — ۳۲۱ — ۳۲۲ — ۳۲۳ — ۳۲۴ — ۳۲۵ — ۳۲۶ — ۳۲۷ — ۳۲۸ — ۳۲۹ — ۳۳۰ — ۳۳۱ — ۳۳۲ — ۳۳۳ — ۳۳۴ — ۳۳۵ — ۳۳۶ — ۳۳۷ — ۳۳۸ — ۳۳۹ — ۳۴۰ — ۳۴۱ — ۳۴۲ — ۳۴۳ — ۳۴۴ — ۳۴۵ — ۳۴۶ — ۳۴۷ — ۳۴۸ — ۳۴۹ — ۳۵۰ — ۳۵۱ — ۳۵۲ — ۳۵۳ — ۳۵۴ — ۳۵۵ — ۳۵۶ — ۳۵۷ — ۳۵۸ — ۳۵۹ — ۳۶۰ — ۳۶۱ — ۳۶۲ — ۳۶۳ — ۳۶۴ — ۳۶۵ — ۳۶۶ — ۳۶۷ — ۳۶۸ — ۳۶۹ — ۳۷۰ — ۳۷۱ — ۳۷۲ — ۳۷۳ — ۳۷۴ — ۳۷۵ — ۳۷۶ — ۳۷۷ — ۳۷۸ — ۳۷۹ — ۳۸۰ — ۳۸۱ — ۳۸۲ — ۳۸۳ — ۳۸۴ — ۳۸۵ — ۳۸۶ — ۳۸۷ — ۳۸۸ — ۳۸۹ — ۳۹۰ — ۳۹۱ — ۳۹۲ — ۳۹۳ — ۳۹۴ — ۳۹۵ — ۳۹۶ — ۳۹۷ — ۳۹۸ — ۳۹۹ — ۴۰۰ — ۴۰۱ — ۴۰۲ — ۴۰۳ — ۴۰۴ — ۴۰۵ — ۴۰۶ — ۴۰۷ — ۴۰۸ — ۴۰۹ — ۴۱۰ — ۴۱۱ — ۴۱۲ — ۴۱۳ — ۴۱۴ — ۴۱۵ — ۴۱۶ — ۴۱۷ — ۴۱۸ — ۴۱۹ — ۴۲۰ — ۴۲۱ — ۴۲۲ — ۴۲۳ — ۴۲۴ — ۴۲۵ — ۴۲۶ — ۴۲۷ — ۴۲۸ — ۴۲۹ — ۴۳۰ — ۴۳۱ — ۴۳۲ — ۴۳۳ — ۴۳۴ — ۴۳۵ — ۴۳۶ — ۴۳۷ — ۴۳۸ — ۴۳۹ — ۴۴۰ — ۴۴۱ — ۴۴۲ — ۴۴۳ — ۴۴۴ — ۴۴۵ — ۴۴۶ — ۴۴۷ — ۴۴۸ — ۴۴۹ — ۴۵۰ — ۴۵۱ — ۴۵۲ — ۴۵۳ — ۴۵۴ — ۴۵۵ — ۴۵۶ — ۴۵۷ — ۴۵۸ — ۴۵۹ — ۴۶۰ — ۴۶۱ — ۴۶۲ — ۴۶۳ — ۴۶۴ — ۴۶۵ — ۴۶۶ — ۴۶۷ — ۴۶۸ — ۴۶۹ — ۴۷۰ — ۴۷۱ — ۴۷۲ — ۴۷۳ — ۴۷۴ — ۴۷۵ — ۴۷۶ — ۴۷۷ — ۴۷۸ — ۴۷۹ — ۴۸۰ — ۴۸۱ — ۴۸۲ — ۴۸۳ — ۴۸۴ — ۴۸۵ — ۴۸۶ — ۴۸۷ — ۴۸۸ — ۴۸۹ — ۴۹۰ — ۴۹۱ — ۴۹۲ — ۴۹۳ — ۴۹۴ — ۴۹۵ — ۴۹۶ — ۴۹۷ — ۴۹۸ — ۴۹۹ — ۵۰۰ — ۵۰۱ — ۵۰۲ — ۵۰۳ — ۵۰۴ — ۵۰۵ — ۵۰۶ — ۵۰۷ — ۵۰۸ — ۵۰۹ — ۵۱۰ — ۵۱۱ — ۵۱۲ — ۵۱۳ — ۵۱۴ — ۵۱۵ — ۵۱۶ — ۵۱۷ — ۵۱۸ — ۵۱۹ — ۵۲۰ — ۵۲۱ — ۵۲۲ — ۵۲۳ — ۵۲۴ — ۵۲۵ — ۵۲۶ — ۵۲۷ — ۵۲۸ — ۵۲۹ — ۵۳۰ — ۵۳۱ — ۵۳۲ — ۵۳۳ — ۵۳۴ — ۵۳۵ — ۵۳۶ — ۵۳۷ — ۵۳۸ — ۵۳۹ — ۵۴۰ — ۵۴۱ — ۵۴۲ — ۵۴۳ — ۵۴۴ — ۵۴۵ — ۵۴۶ — ۵۴۷ — ۵۴۸ — ۵۴۹ — ۵۵۰ — ۵۵۱ — ۵۵۲ — ۵۵۳ — ۵۵۴ — ۵۵۵ — ۵۵۶ — ۵۵۷ — ۵۵۸ — ۵۵۹ — ۵۶۰ — ۵۶۱ — ۵۶۲ — ۵۶۳ — ۵۶۴ — ۵۶۵ — ۵۶۶ — ۵۶۷ — ۵۶۸ — ۵۶۹ — ۵۷۰ — ۵۷۱ — ۵۷۲ — ۵۷۳ — ۵۷۴ — ۵۷۵ — ۵۷۶ — ۵۷۷ — ۵۷۸ — ۵۷۹ — ۵۸۰ — ۵۸۱ — ۵۸۲ — ۵۸۳ — ۵۸۴ — ۵۸۵ — ۵۸۶ — ۵۸۷ — ۵۸۸ — ۵۸۹ — ۵۹۰ — ۵۹۱ — ۵۹۲ — ۵۹۳ — ۵۹۴ — ۵۹۵ — ۵۹۶ — ۵۹۷ — ۵۹۸ — ۵۹۹ — ۶۰۰ — ۶۰۱ — ۶۰۲ — ۶۰۳ — ۶۰۴ — ۶۰۵ — ۶۰۶ — ۶۰۷ — ۶۰۸ — ۶۰۹ — ۶۱۰ — ۶۱۱ — ۶۱۲ — ۶۱۳ — ۶۱۴ — ۶۱۵ — ۶۱۶ — ۶۱۷ — ۶۱۸ — ۶۱۹ — ۶۲۰ — ۶۲۱ — ۶۲۲ — ۶۲۳ — ۶۲۴ — ۶۲۵ — ۶۲۶ — ۶۲۷ — ۶۲۸ — ۶۲۹ — ۶۳۰ — ۶۳۱ — ۶۳۲ — ۶۳۳ — ۶۳۴ — ۶۳۵ — ۶۳۶ — ۶۳۷ — ۶۳۸ — ۶۳۹ — ۶۴۰ — ۶۴۱ — ۶۴۲ — ۶۴۳ — ۶۴۴ — ۶۴۵ — ۶۴۶ — ۶۴۷ — ۶۴۸ — ۶۴۹ — ۶۵۰ — ۶۵۱ — ۶۵۲ — ۶۵۳ — ۶۵۴ — ۶۵۵ — ۶۵۶ — ۶۵۷ — ۶۵۸ — ۶۵۹ — ۶۶۰ — ۶۶۱ — ۶۶۲ — ۶۶۳ — ۶۶۴ — ۶۶۵ — ۶۶۶ — ۶۶۷ — ۶۶۸ — ۶۶۹ — ۶۷۰ — ۶۷۱ — ۶۷۲ — ۶۷۳ — ۶۷۴ — ۶۷۵ — ۶۷۶ — ۶۷۷ — ۶۷۸ — ۶۷۹ — ۶۸۰ — ۶۸۱ — ۶۸۲ — ۶۸۳ — ۶۸۴ — ۶۸۵ — ۶۸۶ — ۶۸۷ — ۶۸۸ — ۶۸۹ — ۶۹۰ — ۶۹۱ — ۶۹۲ — ۶۹۳ — ۶۹۴ — ۶۹۵ — ۶۹۶ — ۶۹۷ — ۶۹۸ — ۶۹۹ — ۷۰۰ — ۷۰۱ — ۷۰۲ — ۷۰۳ — ۷۰۴ — ۷۰۵ — ۷۰۶ — ۷۰۷ — ۷۰۸ — ۷۰۹ — ۷۱۰ — ۷۱۱ — ۷۱۲ — ۷۱۳ — ۷۱۴ — ۷۱۵ — ۷۱۶ — ۷۱۷ — ۷۱۸ — ۷۱۹ — ۷۲۰ — ۷۲۱ — ۷۲۲ — ۷۲۳ — ۷۲۴ — ۷۲۵ — ۷۲۶ — ۷۲۷ — ۷۲۸ — ۷۲۹ — ۷۳۰ — ۷۳۱ — ۷۳۲ — ۷۳۳ — ۷۳۴ — ۷۳۵ — ۷۳۶ — ۷۳۷ — ۷۳۸ — ۷۳۹ — ۷۴۰ — ۷۴۱ — ۷۴۲ — ۷۴۳ — ۷۴۴ — ۷۴۵ — ۷۴۶ — ۷۴۷ — ۷۴۸ — ۷۴۹ — ۷۵۰ — ۷۵۱ — ۷۵۲ — ۷۵۳ — ۷۵۴ — ۷۵۵ — ۷۵۶ — ۷۵۷ — ۷۵۸ — ۷۵۹ — ۷۶۰ — ۷۶۱ — ۷۶۲ — ۷۶۳ — ۷۶۴ — ۷۶۵ — ۷۶۶ — ۷۶۷ — ۷۶۸ — ۷۶۹ — ۷۷۰ — ۷۷۱ — ۷۷۲ — ۷۷۳ — ۷۷۴ — ۷۷۵ — ۷۷۶ — ۷۷۷ — ۷۷۸ — ۷۷۹ — ۷۸۰ — ۷۸۱ — ۷۸۲ — ۷۸۳ — ۷۸۴ — ۷۸۵ — ۷۸۶ — ۷۸۷ — ۷۸۸ — ۷۸۹ — ۷۹۰ — ۷۹۱ — ۷۹۲ — ۷۹۳ — ۷۹۴ — ۷۹۵ — ۷۹۶ — ۷۹۷ — ۷۹۸ — ۷۹۹ — ۸۰۰ — ۸۰۱ — ۸۰۲ — ۸۰۳ — ۸۰۴ — ۸۰۵ — ۸۰۶ — ۸۰۷ — ۸۰۸ — ۸۰۹ — ۸۱۰ — ۸۱۱ — ۸۱۲ — ۸۱۳ — ۸۱۴ — ۸۱۵ — ۸۱۶ — ۸۱۷ — ۸۱۸ — ۸۱۹ — ۸۲۰ — ۸۲۱ — ۸۲۲ — ۸۲۳ — ۸۲۴ — ۸۲۵ — ۸۲۶ — ۸۲۷ — ۸۲۸ — ۸۲۹ — ۸۳۰ — ۸۳۱ — ۸۳۲ — ۸۳۳ — ۸۳۴ — ۸۳۵ — ۸۳۶ — ۸۳۷ — ۸۳۸ — ۸۳۹ — ۸۴۰ — ۸۴۱ — ۸۴۲ — ۸۴۳ — ۸۴۴ — ۸۴۵ — ۸۴۶ — ۸۴۷ — ۸۴۸ — ۸۴۹ — ۸۵۰ — ۸۵۱ — ۸۵۲ — ۸۵۳ — ۸۵۴ — ۸۵۵ — ۸۵۶ — ۸۵۷ — ۸۵۸ — ۸۵۹ — ۸۶۰ — ۸۶۱ — ۸۶۲ — ۸۶۳ — ۸۶۴ — ۸۶۵ — ۸۶۶ — ۸۶۷ — ۸۶۸ — ۸۶۹ — ۸۷۰ — ۸۷۱ — ۸۷۲ — ۸۷۳ — ۸۷۴ — ۸۷۵ — ۸۷۶ — ۸۷۷ — ۸۷۸ — ۸۷۹ — ۸۸۰ — ۸۸۱ — ۸۸۲ — ۸۸۳ — ۸۸۴ — ۸۸۵ — ۸۸۶ — ۸۸۷ — ۸۸۸ — ۸۸۹ — ۸۹۰ — ۸۹۱ — ۸۹۲ — ۸۹۳ — ۸۹۴ — ۸۹۵ — ۸۹۶ — ۸۹۷ — ۸۹۸ — ۸۹۹ — ۹۰۰ — ۹۰۱ — ۹۰۲ — ۹۰۳ — ۹۰۴ — ۹۰۵ — ۹۰۶ — ۹۰۷ — ۹۰۸ — ۹۰۹ — ۹۱۰ — ۹۱۱ — ۹۱۲ — ۹۱۳ — ۹۱۴ — ۹۱۵ — ۹۱۶ — ۹۱۷ — ۹۱۸ — ۹۱۹ — ۹۲۰ — ۹۲۱ — ۹۲۲ — ۹۲۳ — ۹۲۴ — ۹۲۵ — ۹۲۶ — ۹۲۷ — ۹۲۸ — ۹۲۹ — ۹۳۰ — ۹۳۱ — ۹۳۲ — ۹۳۳ — ۹۳۴ — ۹۳۵ — ۹۳۶ — ۹۳۷ — ۹۳۸ — ۹۳۹ — ۹۴۰ — ۹۴۱ — ۹۴۲ — ۹۴۳ — ۹۴۴ — ۹۴۵ — ۹۴۶ — ۹۴۷ — ۹۴۸ — ۹۴۹ — ۹۵۰ — ۹۵۱ — ۹۵۲ — ۹۵۳ — ۹۵۴ — ۹۵۵ — ۹۵۶ — ۹۵۷ — ۹۵۸ — ۹۵۹ — ۹۶۰ — ۹۶۱ — ۹۶۲ — ۹۶۳ — ۹۶۴ — ۹۶۵ — ۹۶۶ — ۹۶۷ — ۹۶۸ — ۹۶۹ — ۹۷۰ — ۹۷۱ — ۹۷۲ — ۹۷۳ — ۹۷۴ — ۹۷۵ — ۹۷۶ — ۹۷۷ — ۹۷۸ — ۹۷۹ — ۹۸۰ — ۹۸۱ — ۹۸۲ — ۹۸۳ — ۹۸۴ — ۹۸۵ — ۹۸۶ — ۹۸۷ — ۹۸۸ — ۹۸۹ — ۹۹۰ — ۹۹۱ — ۹۹۲ — ۹۹۳ — ۹۹۴ — ۹۹۵ — ۹۹۶ — ۹۹۷ — ۹۹۸ — ۹۹۹ — ۱۰۰۰

منزل

دین نبوی تابعدار شی پہ ټولو اقوالو او افعالو خپلو کښ ځکہ چہ ثابت شوی دی پہ صحیح حدیث کښ دَ رسول اللہ ﷺ نہ چہ فرمائیلی ئے دی چا چہ عمل وکړو پرے هغہ زمونږ حکم نہ وی نو هغہ مردود دے۔ علامہ نسفی رحمہ اللہ لیکی پہ مدارک کښ: پس څوک چہ دعوہ دَ محبت دَ اللہ تعالیٰ کوی او مخالفت دَ سنتو دَ رسول اللہ ﷺ کوی نو دغہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قُلْ اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ

وواید چه اطاعت وکړئ د الله او د رسول، پس که مخ واړوئ نو بیشکه الله

لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۳۲﴾ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَنُوْحًا

نه خوښوی کافرانو کو. یقیناً الله غوره کړی دی: آدم او نوح

وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۳﴾ ذُرِّيَّةًۢ

او اولاد د ابراهیم او اولاد د عمران په ټول عالم باندې، اولاد

بَعْضُهَا مِنْۢ بَعْضٍ ۗ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۳۴﴾ اِذْ قَالَتِ

بعض د دوی پیدا شوی د بعضو څخه او الله اوریدونکی پوهه دی. کله چه ووایل

امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّيْ نَذَرْتُ لَكَ مَا فِيْ بَطْنِيْ

بڼځه د عمران، اے ربه ځما! ما نذر کړی تا لره هغه چه په ګیډه ځما کښ دی

مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّيْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۳۵﴾

آزاد شوی ګمارل شوی، پس قبول کړه له ځما نه، یقیناً هم ته اوریدونکی پوهه یې.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّيْ وَضَعْتُهَآ اُنْثٰى ۭ

پس کله چه یې وزیږوله هغه لرکه، نو وویل اے ربه ځما! یقیناً ما زیږوله هغه لرکه جینۍ،

وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى ۚ

او الله ښه خبر دی په هغه چه یې وزیږوله هغه، او نه دی هغه هلک په شان د جینۍ،

وَاِنِّيْ سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنِّيْٓ اُعِيْذُهَا بِكَ وَ

او یقیناً ما نوم کښوده یې لرکه مریم، او یقیناً زه ځما هم خوارم دی ته یې ساتلو لره، او

ذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ﴿۳۶﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا

اولاد دی، د شیطان د ټیلې شوی نه. پس قبوله کړه هغه، رب د هغې

بِقَبُوْلٍ حَسَنٍ وَّاَنْۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ۙ وَّكَفَّلَهَا

په قبولولو ښه سره، او وده یې ټوکوله په ټوکولو ښه سره، او وده یې سپارله هغې لره

زَكَرِيَّا ۭ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ ۙ

زکریا ته، هرواړې چه داخلیدو به شو په هغې زکریا ۲۲ عبادت خانې ته،

ع ۴ ۱ ۱ ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا: امام رازی رحمۃ اللہ علیہ کبیر میں "کہ لیکن دی چہ متواتر روایات پہ دے راغلی دی چہ زکریا علیہ السلام بہ دے سره ډیر ژمی میوے پیدا وریږی کښ او داوړی میوے پہ ژمی کښ موندلے۔ حافظ ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ

وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يٰمَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَا ؕ

پیدا کړے موندلے ډیر شے سره، رزق، او وېل هذا، اے مریم، دګوم ځای نه دی تاته راوړے دا؟

قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ

وېل شے، دا د طرف د اللہ نه دی، یعنی اللہ تعالیٰ، رزق ورکوی، چا ته چه

يَّشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۳۷﴾ هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهٗ ۚ

وغواړی بے حسابه - په دغه وخت کښ سوال وکړ زکریا، د رب خپل

قَالَ رَبِّ هَبْ لِيْ مِنْ لَّدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۚ

وېل، اے ربه ځما! او ځنګلے ماته د دربار خپل نه، خوئے پاک،

اِنَّكَ سَمِيْعُ الدُّعَآءِ ﴿۳۸﴾ فَنَادَتْهُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ

یقیناً ته اورېدونکے د دعا ئے - پس اواز وکړه د ده ملایکو، او دے ولاړ وو

يُّصَلِّيْ فِي الْمِحْرَابِ اَنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيٰى

مونځ کوو په عبادت خانه کښ، چه یقیناً اللہ تعالیٰ زیرے درکوی تاته په یحیی سره،

مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَسَيِّدًا وَّحَصُوْرًا وَّ

چه تصدیق کوونکے به وی په کلمے د اللہ تعالیٰ سره: او سردار به وی، او پاک باز به وی، او

نَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۳۹﴾ قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ

نبی به وی، د کاملو نیکانو نه، او وېل هغه اے ربه ځما! په کوم طریقه به شی ځما د پاره

غُلٰمٌ وَّقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَاَتِيْ عَاقِرٌ ؕ قَالَ كَذٰلِكَ

هلك او یقیناً رسېدلے ځما ته پوهه توب، او ښځه ځما شته ده، وېل اللہ هغه رنګ

اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿۴۰﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيْٓ

اللہ تعالیٰ کوی څه چه غواړی - ووېل دے اے ربه ځما! وګرځوه ما ته

اٰيَةً ؕ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ

یوه نښه، وېل اللہ، نښه ستا داده چه نه شے وینځے خلقو سره، درے ورځے،

اِلَّا رَمْزًا ؕ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ كَثِيْرًا وَّسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ

مګر په اشاره، او یاد وده، رب خپل ډیر، او پاکی بیانوه، په بیګا ه،

کښ نه فرمائی چه په دے کښ دلالت دے په کرامت د اولیاؤ" باندے او په هر څه غواړی نو کښ ورته دے دا ډاره لویه نظیر ونه شته - فائده: شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ فرمائیلی چه کرامت حق دے خو دوه خبرے یاد ساتنل پکار دی، یو داچه ولی په علم کښ نه وی، دویم داچه د هغه قدرت پرے نه وی فائده:- شاه محمد اسحٰق رحمۃ اللہ علیہ "مائة مسائل" کښ حق عادت ناآشنا کار ونه شپږ ذکر کړیدی. درېیم کښ کرامت دے او داهغه ناآشنا کار ته وېلے شی چه د ولی نه صادر شی پس د هغه نه چه ولایت ثابت شوے وی. هُنَالِكَ: په دغه مکان کښ کوم ځائے چه دے ناست وو د بی بی مریم سره په عبادت خانه کښ او یا په دغه وخت کښ (مدارک صفحه ۱۵۲) يُصَلِّيْ: چه دعا کوله (مسائل صفحه) حَصُوْرًا: پاکباز - په روح المعانی صفحه ۱۳۵ کښ دی چه حصور هغه چا ته وېلے شی چه بنځه نه راځی سره د قدرت نه په دغه باندې. په کبیر صفحه ۳۵ کښ لیکی چه هغه کس دے چه نه راځی بنځه نه د وجے د عجز نه بلکه د وجے د عفت او زهد نه. اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ: دلته اشکال دادے چه اول خو دے یحیی مطالبه کوی او کومے ته بشارت ملاویږی نو بیا وائی: اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ؟ نو جواب ته وادے: الوسی صفحه ۱۴۹ کښ فرمائی او یقیناً دا ده ووېل سره د هغه نه چه محکمین ئے د ځما هم کړے وه پرېک باندې او مضبوط یقین هم د اللہ تعالیٰ په قدرت باندې وو. او بیا خصوصاً پس د مشاهدے د د وی نه محکمین شواهد ولره د ډېره د ډېوس د د وی د کیفیت د ځکې پیدا کیدو نه چه ایا ورکوی به ئے د بوډو اتوب په حالت کښ او د ښځو د شنو توب په حالت کښ او که حالت به ئے بدلیږی - واعلم

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَالْاِبْكَارِ ﴿۴۲﴾ وَاِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ
او په سحر - او کله چې وویل ملایکو، اے مریم! یقیناً الله
اصْطَفٰىكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفٰىكِ عَلٰى نِسَآءِ
غوره کړیې کا تا لره (په باقي ځهانونو) او پاکه ساتلې او بخښلې کا تا لره په ښځو
الْعٰلَمِيْنَ ﴿۴۳﴾ يٰمَرْيَمُ اقْنُتِيْ لِرَبِّكِ وَاسْجُدِيْ
د عالمیانو - اے مریم! تا بعداري کوه د خپل رب (جل)، او سجده کوه،
وَارْكَعِيْ مَعَ الرّٰكِعِيْنَ ﴿۴۴﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الْغَيْبِ
او رکوع کوه، سره د رکوع کونکو - دغه بعض د خبرونو د غیبیو نه دي چې
نُوْحِيْهِ اِلَيْكَ ۭ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يُلْقُوْنَ
وحي کوو دا (خبرې) تا ته، او نه وې ته، د دوی سره، کله چې غورڅول
اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ ۠ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ
قلمونه خپل چې کوم یو ځان د ورڅ وکړي د مریم، او نه وې ته له دوی سره
اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿۴۵﴾ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ
کله چې دوی بحث کولو - کله چې وویل ملایکو، اے مریم! یقیناً
اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ۖ اسْمُهُ الْمَسِيْحُ عِيْسَى
الله زیرے درکوي تا ته په کلمه سره د خپل طرفه، نوم ئے مسیح عیسیٰ
ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيْهًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ
د مریم د مخ ورته وي په دنیا او اخرت کښې،
وَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿۴۵﴾ وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ
او د نږدې کړے شوو نه به وي - او خبرې به کوي خلقو سره په زاڼ کولو کښې،
وَكَهْلًا وَّمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۴۶﴾ قَالَتْ رَبِّ اَنّٰى
او په ځوانۍ کښې، او د کاملانو نه به وي - وویل مریم: اے ربه ځما! څنګه به
يَكُوْنُ لِيْ وَلَدٌ وَّلَمْ يَمْسَسْنِيْ بَشَرٌ ۭ قَالَ
شي ما لره هلك، او نه وې رسیدلے ما ته هیڅ انسان؟ وویل الله

ع ۳ ۱۲

حسن بصری رحمہ اللہ وغیرہ دی او قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چه اوس په معنی د کیفیت دے (صاوی) حاصل دا چه یقین ئے پوره مضبوط وو لاکن د کیفیت درخواست ئے کولو۔ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ: دا سورۃ مریم اوکورئ ✧ يٰمَرْيَمُ: په دیکښ د یهودو رد دے۔ ذٰلِكَ مِنْ: دا د پاره د صداقت د رسول علیه السلام دے۔ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ: د دے ځائے نه په عبدیت د عیسیٰ علیه السلام دلیلونه ذکر کوی۔ وَكَهْلًا: په دیکښ اشاره ده چه إله نه دے۔ اَبُو السُّعُود رحمه الله په ص۳۳۱ کښ لیکلی دی چه په ذکر کولو د مختلفو حالاتو کښ اشاره ده دے ته چه عیسیٰ علیه السلام لرے دے د الوهیت نه۔ ابوبکر رازی رحمہ اللہ یو نه توجیه دا هم ذکر کړے ده چه دائے مور بی بی ته زیرے دے په اوبو والی د عمر چه پوخ عمر ته به رسیږی۔ (مسائل ص۳۳۱)

✧ ✧ ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ ۔ لیک: اوبیان وحلالو اووحرامو (مدارک ص۱۵۹) پټه کلمه دا اسمان نه راکوزشی نو وغه وخت کښ به ورته وقران اوسنت علم دالله نه یه وهبی طور ورکړے شی۔ (جواہر ص۱۵۶) وَرَسُوْلًا اِلٰى بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ ۙ (ال عمران ۴۸)

تلك الرسل ۴ — ۸۸ — ال عمران ۳

كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ؕ اِذَا قَضٰۤى اَمْرًا فَاِنَّمَا	اوبه ئے کړی اُستاذ ځے یعنی اسرائیلو ته۔ (اعلام ص۱۳۶) اَخْلُقُ : شکیل جوړوم انداز ۲ کوماڼے ۔ (قرطبی ص۹۳) بِاِذْنِ اللّٰهِ: په حکم دالله تعالیٰ باندې۔ دالفظ بار بار مکرر شو د پاره د دوه دوهم دهغه چا چه په عیسیٰ علیه السلام کښ د الوهیت عقیده ۲ ساتی (مدارک ص۱۵۹) د شاه پور لښکر ته په افضل التراجم کښ لیکی چه په شکل د مارغه جوړ ولو کښ ئے کاسب یم نه خالق ۲ ۔ د عیسیٰ علیه السلام په زمانه کښ د یونان د طب لویه درجه اووبه به وه نو عیسیٰ علیه السلام ترده اے معجزے ورکړے شوے چه د علاج سره تعلق لری او نور حکیمان ترینه عاجزه وی۔ وَلِاُحِلَّ لَكُمْ :۔ شیخ القران رحمه الله په فرمایل چه بیان د حلال وحرام تاسے ته حکمه حلالولے او حرامولے ئے یوالله تعالیٰ دے۔ اِنَّ اللّٰهَ رَبِّيْ په دے ماشد لاعلا، مریم ۳۶ زخرف ۶۴ هم وګورئ۔ مَنْ اَنْصَارِيْۤ اِلَى اللّٰهِ: (فائدہ) دا عبارت راتلونکے ۵۲ سپه متعلق دے) څوك دی امداد یان خما دین دالله تعالیٰ ته۔ د د اسبابو لاندې مدد فوښتل دی د اشراك نه دے ځنګه چه کهف ۹۵ کښ اوی۔ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ: "حواری" ډاکور نه جوړ دے چه په لغت کښ ئے معنیٰ د سپین والی دی او په اصطلاح کښ د حضرت عیسیٰ علیه السلام مخلصو ملګرو ته وهغوی د اخلاص اوصفائی د زړه په وجه: د حواری لقب ورکړے شوے وو۔ (معارف ص۴۰۰) معنیٰ دا شوه چه ډیر مخلص ملګرو د وهغه۔ شیخ القران رحمه الله به دا معنیٰ کوله چه وویل شهزادګانو۔ (الهام الرحمٰن ص۶۵) امام قرطبی رحمه الله په ص۹۳ کښ او امام رازی رحمه الله په ص۱۶۲ کښ لیکی چه ویلی شویدی چه دوی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَمَّآ اَحَسَّ عِيْسٰى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ اَنْصَارِيْٓ

پس هر کله چه معلوم کړو عیسیٰ د دوی نه ، کفر ، وې ویل ، څوک دی امداد یان ځما ،

اِلَى اللّٰهِ ۭ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ ۚ اٰمَنَّا

لاره د الله ، ووې ویل خالصو ملګرو د ده ، موږ ، یو امل دیان د دین د الله ، ایمان مو راوړ په

بِاللّٰهِ ۚ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ۝ رَبَّنَآ اٰمَنَّا بِمَآ اَنْزَلْتَ

په الله ، او کوا وشاهد ته چه یقیناً موږ مسلمانان یو ـ اے ربه زمونږ ! ایمان راوړو موږ په هغه چې نازل

وَاتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشّٰهِدِيْنَ ۝ وَ

او تابعداري مو کړه د رسول ، پس ولیکه موږ ، سره د کوامې کانو نکو ـ او

مَكَرُوْا وَمَكَرَ اللّٰهُ ۭ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ ۝ اِذْ قَالَ

تدبیر وکړو دوی او تدبیر وکړو الله ، او تدبیر وکړه الله او خلاصولو ، او الله غوره تدبیر کونکی د ـ کله چې ووې ویل

اللّٰهُ يٰعِيْسٰٓى اِنِّىْ مُتَوَفِّيْكَ وَرَافِعُكَ اِلَىَّ وَ

الله ، اے عیسیٰ ! یقیناً څه پورې پوره اخلم تا لره ، او پورته کوم تا لره ځان ته : او

مُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَجَاعِلُ الَّذِيْنَ

پاکوم تا لره ، د هغه کسانو نه چه کفر مو کړے او کلر شوم ، هغه کسان چه ،

اتَّبَعُوْكَ فَوْقَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ

تابعداري مو ستا کړه ، اوچت د هغه کسانو نه چه کفر مو کړے ، تر ورځې د قیامت پورې

ثُمَّ اِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيْمَا كُنْتُمْ فِيْهِ

بیا ماته واپسی ستاسے ده ، پس فیصله به وکړم ستاسے مینځ کښې به هغه څه کښې چه تاسے یې

تَخْتَلِفُوْنَ ۝ فَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا

اختلاف کوئ : پس هغه کسان چه کفر مو کړے ، پس هغوی به سزا کړم عذاب

شَدِيْدًا فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۡ وَمَا لَهُمْ مِّنْ

سخت ، په دنیا کښې ـ او اخرت کښې ، اونه به وی دوی د پاره هیڅوک

نّٰصِرِيْنَ ۝ وَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

مدد کاران ـ او هغه کسان چه ایمان مو راوړے دے او عمل مو کوی نیک ،

بادشاهان وُو ـ وَمَكَرُوْا : شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ به معنی کوله چه دوی تدبیر وکړه د وژلو د عیسیٰ علیہ السلام او الله تعالیٰ تدبیر وکړه د خلاصولو د عیسیٰ علیہ السلام او الله تعالیٰ غوره تدبیر والا دے ـ فائدہ : د مکرونسبت الله تعالیٰ ته شوے دے ـ د شیخ الهند شیخ رحمۃ اللہ علیہ فرمائی په مکر افضل التراجم کښې : مکر وائی په عربی کښې پټ تدبیر ته او تدبیر کله حسن او غیر حسن وی البته په پښتو کښې مکر بد کار ته وائی ـ د اقدیر وائی چه دلته ترینه پټ بنه تدبیر مراد دے ـ وګورئ ۹ الانفال او ۳۰ نمل ـ اِنِّىْ مُتَوَفِّيْكَ : خُه د پوره پوره راخلم او راپورته کوم د خپل دربار ته او پاکوومه د مجلس د کافرانو نه ـ دلته مطلوب وعدہ باری ته د عیسیٰ علیہ السلام سره کړیدی ـ توفی د عربی لفظ دے پوره پوره راخستلو ته ویلے شی ـ اَخْذُ الشَّیْءِ وَافِیًا کبیر ۲۵ او پوره پوره هلته وی چه روح لے په جسد کښې وی او د مسلمانانو عقیده ده چه عیسیٰ علیہ السلام به آسمان کښې ژوندے دے ـ په ۲۷ احادیث هغه د تواتر ته رسیدلی دی ـ ابن جریر رحمۃ اللہ علیہ فرمائی په تفسیر کښې : لِتَوَاتُرِ الْاَخْبَارِ ـ دوے د تواتر د هغه احادیثو نو د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نه چه عیسیٰ ابن مریم علیهما السلام به راکوزیږی ، پس د دجال به وژلو د هغه احادیث په بخاری ۱/۴۹۰ ، ۱/۴۹۲ ، ۱/۴۹۹ او مسلم ۲/۴۰۹ کښې او مشکوٰۃ ۴۷۴ کښې ګتلے شی ـ (الهام الرحمٰن ص ۱۵۱) اوګورئ د مُتَوَفِّيْكَ معنی ګمیتک وژغمه تا لره شی څکه چه امام بخاری او ابن عباس رضی اللہ عنہ په کتاب التفسیر ص ۷۱۶ کښې نقل کړیدی ـ نو جواب لے وا دے چه بخاری کښې د ابن عباس رضی اللہ عنہ قول منقطع راغلے دے او دا دے په مقابله کښې د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ چه کوم روایت په صحت سره نقل شویدے هغه دا دے چه هغه ژوندے آسمان ته اوچت شویدے ـ وګورئ تفسیر قرطبی ج ۴ ، درمنثور ص ۹۷ ، معارف ص ۴۷۶ ، جواهر ص ۱۵۹ ، اوبل جواب ص ۵

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عیسٰی دا دے چہ سولہ تقدیم او تاخیر دے یعنی اُوس د اُوچتوم بیا د وژنم په اخره زمانه کښې۔ (الدر المنثور ص۳۶ ج۲ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ دا سے تقدیم او تاخیر حیرانی په قران کښ۔ (کبیر ص۶۱ ج۸)۔ "فَاَمَّا الَّذِیْنَ کَفَرُوْا" دیکښې

تخویف دے۔ "وَاَمَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا" دیکښې بشارت دے "فَمَنْ حَآجَّكَ" په دیکښې اعلان دَ ضد هلے دے عیسانانو سره خو هغوی تیار نشو۔ "نَبْتَهِلْ" مباهله به وکړو بنیرته به وکړو دیکښې "کَبُرَ" کښې د چه کوشش به وکړو په بیړه وکښې اولعنت به وکړو "نَجْعَلْ" په دروغژن باندې۔ "اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ" مضمون په خلقیدو وشو نو نیجه دا شوه چه دغه بیان حق دے او مسلمه دا ثابته شوه چه "مَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ" چه نشته مدګار مګر یو اللہ تعالیٰ دے او عیسیٰ علیہ السلام مدګار نه دے او اللہ تعالیٰ فرمان پیژنی کوم چه د توحید نه اعراض کوی۔ "قُلْ یٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ" دَ دے خبرے نه دوه خصلته دَ په صداقت د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کښ۔ "تَعَالَوْا" اول دعوه د توحید ذکر ده خکه چه دا مقصد اعلیٰ دے باری تعالیٰ په رسولان راليږلی دی او بیا "قُلْ یٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ تَعَالَوْا" دَ اهل کتابو چه منکر وو د رسالت د نبی علیہ السلام (۱) د پیروانو اولملایانو په تحریم او تحلیل کښ اطاعت کولو (۲) دا دعوه کوله چه ابراهیم علیہ السلام زمونږ په دین وو (۳) د هغه کتاب کول د خلقو ملا (۴) کفر به ایتو نو د اللہ باندې (۵) تلبیس د حق د باطل سره ملا (۶) د بیړه وپاره د مرتد کولو ضعیفه د اسلام تر نیولو (۷) وصیت په هغو دیانت منسوخه باندې ملا (۸) تهینګولو د دوی په خیانت باندې ملا (۹) تحریف د دوی ملا (۱۰) نسبت د شرک نیکا نوته ملا (۱۱) اعراض د دوی د تابعدارۍ د رسول ملا (۱۲) ارتداد د دوی ملا (۱۳) افتراء د دوی په انبیاؤ په حلال او حرمت کښ ملا (۱۴) چه زمونږ قبله ستاسے د قبیلے نه مخکښې ده ملا او د ملا نه زجر دے منکرینو ته، په دے کښ منع دے صلحا نو لره د هغوی د اطاعت نه ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ: (۱) داؤد وغیرہ و نجران سرہ خطاب دے۔ (قرطبی ص۱۰۰ ج۴) (۲) داؤد دوارو مولوپہ پارہ کښ نازل شوی دے (کبیر ص۸۰ ج۸) د کلمے نہ مراد کلام دے او د سواء نہ مراد دا دے چہ تورات او انجیل اوقران پکښ مختلفہ نہ ټری (روح المعانی ص۱۹۰ ج۳) اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا: دا د کلمے تفسیر دے۔ وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا: اونہ بہ نہیی بعض زمونږ بعضو لرہ خدایان یعنی پہ تحریم او تحلیل کښ د ګورځی پرے "مدارک ۱۹۲/۱" او کبیر ۸/۸۶" پہ حدیث د عدی بن حاتم رضی اللہ عنہ کښ راځی چہ صونږ د ځے عبادت نہ کولو نو رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ورتہ اوفرمایل: ایا نہ وو دوی چہ تحریم او تحلیل بہ ئے ستاسے د پارہ کولو او تاسی بہ ئے پہ قول عمل کولو: توهدی رضی وویل وے نہ؟ نو نبی علیہ السلام وفرمایل: هُوَ ذَاكَ - او دا دغہ دہ - وګورئی روح المعانی ۳/۱۹۳، ترمذی ۲/۱۴۰" امام رازی رحمہ اللہ داهم لیکی چہ دوی بہ سجدے خپلو ملایانو تہ کولے (کبیر ۸/۸۶) وګورئی خازن هم ص۲۴۳ ج۱)

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ: اونہ وو ابراهیم علیہ السلام د شرک کونکو اونہ د بت پرستونہ اونہ د کوکب پرستونہ او نہ د یهودونہ اونہ د نصاراؤنہ۔ (روح ۳/۱۹۶) یهود او نصاری هم مشرکان دی۔ وګورئی ملہ سورت توبہ ۔

تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا
(راشئ) یو مخ منبرے تہ، چہ برابر دہ زمونږ او ستاسے پہ مینځ کښ چہ بندگی بہ نہ کړو مګر د
اللّٰهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْـًٔا وَّلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا
یواللہ، اونہ بہ شریک کړو د هغہ سره هیڅ شی لره، اونہ بہ نیسی بعض زمونږ نه نور وخدایان لره
اَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُوْلُوا اشْهَدُوْا
یا لونکی، رسوا د اللہ تعالیٰ نه، پس که دوی مخ واړوی پس وواياست چہ گواه شئ،
بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ﴿۶۴﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تُحَآجُّوْنَ فِيْٓ
پہ دې خبره چہ یقیناً مونږ مسلمانان یو: اے کتاب والو! ولے جګړه کوئ په بارہ د
اِبْرٰهِيْمَ وَمَآ اُنْزِلَتِ التَّوْرٰىةُ وَالْاِنْجِيْلُ اِلَّا مِنْۢ
ابراهیم کښ، او نہ دې نازل کړے شوے تورات او انجیل، مګر روستو
بَعْدِهٖ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۵﴾ هٰٓاَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ حَاجَجْتُمْ فِيْمَا
د هغہ نه، ایا پس د عقل نه کار نه اخلئ؟ خبردار تاسو اے خلقو! جګړه کوئ په هغه کښ
لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَآجُّوْنَ فِيْمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ
چه تاسو لره په هغه باندې پوهه ده، پس ولے جګړه کوئ په هغه کښ چه نشته تاسو لره په هغه پاندې
عِلْمٌ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۶﴾ مَا كَانَ
پوهه، او الله پوهیږی او تاسو نه پوهیږئ: نه وو
اِبْرٰهِيْمُ يَهُوْدِيًّا وَّلَا نَصْرَانِيًّا وَّلٰكِنْ كَانَ
ابراهیم: یهودی، او نه نصرانی، او لاکن وو، ماشلد د
حَنِيْفًا مُّسْلِمًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۶۷﴾ اِنَّ
باطلو څخه پیوتونکو، مسلمان، اونہ وو - د شرک کونکو نه: یقیناً
اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيْمَ لَلَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ وَهٰذَا
د هر لائق د خلقو نه په نسبت د ابراهیم نه هغه خلق دی چه د هغه پیروی کړه او
النَّبِيُّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۶۸﴾
نبی ﷺ: او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے دے او الله دوست د مؤمنانو نو دے۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوْ يُضِلُّوْنَكُمْ ۭ وَ
خوښه کیږي یوه ډله ، د اهل کتابو نه: چې ګمراه کړي تاسے لږکه ، او
مَا يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ۝۶۹ يٰٓاَهْلَ
نشي ګمراه کولے ، مګر خپل ځانونه ، او نه پوهیږي دوی . اے
الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ۝۷۰
کتاب والو! ولے کفر کوئ کئ سے په آیتونو د الله ، او تاسے ګواهي کوئ .
يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَلْبِسُوْنَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوْنَ
اے کتاب والو! ولے ګډوډ کوئ په خلقو حق لږکه ، د باطل سره ، او ولے پټوئ
الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝۷۱ وَقَالَتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ
حق لږکه ، او تاسے پوهیږئ . او وائی یوه ډله د اهل کتابو
الْكِتٰبِ اٰمِنُوْا بِالَّذِيْٓ اُنْزِلَ عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَجْهَ
ځان سره چې ایمان راوړئ په هغه چې نازل شوے په هغه کسانو چې ایمان یې راوړے دے په اول سر
النَّهَارِ وَاكْفُرُوْٓا اٰخِرَهٗ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۝۷۲ وَلَا
ورځ کښې او کفر وکړئ په اخر سر د ورځ کښې دپاره د دې چې دوی واپس شي .
تُؤْمِنُوْٓا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِيْنَكُمْ ۭ قُلْ اِنَّ الْهُدٰى
مني دهغه چا نه مګر د هغه چا په تابع وي ستاسے د دین ، دوایه یقیناً - هدایت
هُدَى اللّٰهِ اَنْ يُّؤْتٰٓى اَحَدٌ مِّثْلَ مَآ اُوْتِيْتُمْ اَوْ
هدایت د الله دے ایا ورکولے شي یو کس ته په مثل د هغه چې درکړے شوے تاسے
يُحَاۗجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ ۭ قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ
او دې تاسو به وکړي تاسے سره په نزد د رب ستاسے ، وواید یقیناً ، فضل په لاس د الله کښ دے
يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ۝۷۳ يَّخْتَصُّ
ورکوي دے چا ته چې هغه خوښ شي ، او الله فراخیدونکے پوهه کے ، خاص کوي
بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝۷۴
رحمت خپله هغه چا سره چې خوښ شي ، او الله خاوند د فضل لوئے دے .

لِمَ تَلْبِسُوْنَ الْحَقَّ ، بقره ۴۲ کورئ . شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمایل : ولے کښې وئ یې د حق سره باطل ، پیښې به د کوږې پرې محمد مجتبیٰ سره او ولے کښې وئ یې د محمد سره ابوجهل ، الوسی رحمہ اللہ لیکلی دی چې ۱۲ کښ چې اتفاق وکړو دوولسو کسانو ورهور د خیبر اوه کلو د عربانه او بعضو بعضو ته ووایل چې داخل شئ په دین د محمد کښې په اول سهار کښې او بیا بې نظره کړئ او بیا خپلو خپلو اومشورې سره وکړئ غالباً نو خپلو سره ، پس بیا موسونه محمد لږکه چې پیغمبر نه دے او هغوئ ته ولے دروغ اوبطلان د دین پښکاره شو . پس کله چې دا وکړي نو شك مند به شي ملګري د دې او اوبه وائي چې دوی د کتاب والا دی او دوی نسبۍ پوهه دی په دې باندې پس واپس به شي د دین خپل نه ستاسے دین ته . اَنْ يُّؤْتٰٓى اَحَدٌ : دلته همزه د انکار پرته دے . اَوْ يُحَاۗجُّوْكُمْ پرے عطف دے . معنی دا شوه ، ایا ورکولے شي یوتن ته ستاسے غوندے کتاب او یا به جګړه وکړي تاسے سره . یعنی نشي ورکیدے او نه دوسره جګړه کولے شي په دربار د رب ستاسے کښ . کورئ جواهر ۱۶ شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمایل چې قُلْ اِنَّ الْهُدٰى هُدَى اللّٰهِ د اَنْ يُّؤْتٰٓى اَحَدٌ جواب دے او قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ د اَوْ يُحَاۗجُّوْكُمْ جواب دے . خو اِنَّ الْهُدٰى ئے مخکښې ذکر کړه د دپاره د ځلیدو دوهم په دا دواړه به د اَوْ يُحَاۗجُّوْكُمْ سره لګی . (عقد المرجان صـ قلمی)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ مَنْ اِنْ تَاْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُّؤَدِّهٖٓ
او بعض د اهل کتابو نه، هغه خو ئې دی چه امانت ورکړه هغه ته پورې د ډیر مال نو ادا به
اِلَيْكَ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ اِنْ تَاْمَنْهُ بِدِيْنَارٍ لَّا يُؤَدِّهٖٓ
کړی تا ته، او بعض دوی نه هغه خو ئې دی چه که امانت ورکړې ورته یو دینار نو هم نه ادا کوی
اِلَيْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
تا ته، مګر چه هیښ ولاړ وی د هغه په (خوا) کښ ولاړ، دا به وی چه یقیناً دوی
قَالُوْا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاُمِّيّٖنَ سَبِيْلٌ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ
وائی نشته په مونږ باندې په مال اختلو د امیانو کښ څه ګناه، او وائی
عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝ بَلٰى مَنْ اَوْفٰى
په الله تعالیٰ دروغ، او دوی پوهیږی - ولې نه چا چه پوره اوله وکړه
بِعَهْدِهٖ وَاتَّقٰى فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ ۝ اِنَّ
په لوفا خپل او وویرېده د الله نه، پس یقیناً الله ښه ساتی د دا سې متقیانو سره - یقیناً
الَّذِيْنَ يَشْتَرُوْنَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا
هغه کسان چه اخلی، په لوظ د الله تعالیٰ، او په قسمونو خپلو، قیمت
قَلِيْلًا اُولٰٓئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ وَلَا
لږ، دغه کسان، نشته برخه دوی لره، په آخرت کښ او خبرې به
يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
ورسره وکړی الله تعالیٰ، او ونه ګوری دوی ته، په ورځ د قیامت،
وَلَا يُزَكِّيْهِمْ ۠ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ وَاِنَّ مِنْهُمْ
او پاک به نه کړی دوی لره، او دوی لره عذاب دردناک دے - او یقیناً بعض د دوی نه
لَفَرِيْقًا يَّلْوٗنَ اَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتٰبِ لِتَحْسَبُوْهُ
خامخا یو ډله دوی چه اړوی، ژبې خپلې، په کتاب سره، چه تاسې خیال وکړئ په هغه
مِنَ الْكِتٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتٰبِ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ
د کتاب د الله تعالیٰ نه، او نه وی هغه د کتاب د الله تعالیٰ نه، او وائی

منزل ۱

لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاُمِّيّٖنَ سَبِيْلٌ:
چه نشته په مونږ باندې په مال اختلو د امیانو کښ څه ګناه - اوس هم وائی:
مال مړوی بخوره د غازی - چه د مړو ذیانو مال غازیان خوری.
ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی په دې ۳ کښ چه یقیناً دوی باعثه کړیدی په انکار د حق باندې (سره د خبرې) چه دوی وائی نشته په مونږ باندې په دین زمونږ کښ څه ګناه په خوړلو د مال د امیانو چه عرب دی پس یقیناً مونږ ته لره ئې حلال کړیدی -
بَلٰى: دائے جواب دے -
اِنَّ الَّذِيْنَ: په دې کښ ورته تخویف دے په پنځه طریقو سره - سورۃ بقرہ ۱۷۴ هم وګورئ: وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ: او خبرې به ورسره د ذکر حمت ونکړی بلکه وائی به چه سپو! کوم شی په دوزخ کښې - وګورئ سورۃ مؤمنون ۱۰۸.
يَلْوٗنَ اَلْسِنَتَهُمْ: چه اړوی ژبې خپلې په کتاب د الله تعالیٰ سره یعنی تحریف کوی -
(ابن کثیر ص ۱۷۶ ج ۱) ✤

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَ
دا د طرفه د الله نه ښودے، اونه دوی د خپله طرفه د الله ګڼي نه، او
يَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۷۸﴾
وائي، په الله تهمتونه دروغ، او دوی پوهیږي.
مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ
نه دی مناسب ټیټوونکو ته چې ورکړي هغه ته الله کتاب، او پوهه، او
وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُوْلَ لِلنَّاسِ كُوْنُوْا عِبَادًا لِّيْ
او پیغمبري بیا وائي خلقونه، شئ بندګان ګوڅکي مالره:
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ
سوا د الله ته نه، اولاکن (وائي) شئ تاسے خدائي خلق په سبب د هغه چه
تُعَلِّمُوْنَ الْكِتٰبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ ﴿۷۹﴾ وَلَا
ښودے ګوڅکي خلقونه د کتاب او په سبب د هغه چه یاسئ چه ایزده کړه درس کوئ تاسے. او
يَاْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا ؕ
امر کوی تاسے الله ته چه ونیسئ: ملایکه، او نبیان ﷺ خدایان (او بندګان حقداران)
اَيَاْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۸۰﴾
ایا امر کوی تاسے ته په کفر، پس د هغه نه چه تاسے مسلمانان یئ.
وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيّٖنَ لَمَآ اٰتَيْتُكُمْ
او کله چه واخسته الله ﷻ مضبوط وعده د نبیانو نه، چه هغه درکوم تاسوته،
مِّنْ كِتٰبٍ وَّحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ
د کتاب او پوهے د دین نه، بیا راشی تاسے ته: رسول ﷺ،
مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهٗ ؕ
رښتونے کوونکے د هغه چه تاسے سره دی ناغلے ایمان به راوړئ تاسے هغه او ضامن به شئ
قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ اِصْرِيْ ؕ
اوویل الله ایا اقرار وکړ تاسے او ومنیوله په دے شرط باندے، وعده ما،

ما كَانَ لِبَشَرٍ: علامه خازن رحمه الله په ص۲۵ کښ لیکلی دی چه ویلے شویدی چه نصارا او د نجران ویل چه یقیناً عیسیٰ علیه السلام دوی ته امر کړے دے چه دوی له رب ونیسئ نو الله ﷻ پرے رد وکړه الخ. او تفسیر جواهر ص۱۶۳ معارف ص۱۹۵، عثمانی ص۱۰۱، ابوالسعود ص۵۲ ضم وکورئ (البرهان الرحمٰن ص۱۰۲)

د فقیر وائی چه دوبیره جاهلانو عقیده وه چه فلانی بابا وصیت کړے دے چه په چا فلانے مرض راغلو او مالره رانغے او مړ شو نو خون ئے پخپله غاړه (اسیدونه شته) داخو د قرنګیانو عقیده وه.

سورة انبیاء ص۱۰۸ ضم وکورئ.

كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ: چه شئ حکیمان عالمان حلیمان. (ابن کثیر ص۳۶۴)

تُعَلِّمُوْنَ الْكِتٰبَ: چه نور وته ایزده کړه کوی او په سبب د دے چه څه ئے له درسونه کوی —

علامه نسفی رحمه الله لیکلی دی چه دا آیت کاڼی دلیل دے په بربادی د کوشش دهغه چا چه محنت کښ نفس اچولی وی او روح ئے ستړے کړے وی په جمع کولو د علم کښ او بیا ئے ذریعه د عمل او نه کولو د وی. (مدارک ۱۶۶ اول) اَرْبَابًا: خدایان یا لونکی، د عبادت او بندګئ حقداران. حکمه چه رب خو صرف یو الله ﷻ دے. فائده وکورئ ص۱۰۱ او ص۱۰۲ یوسف. وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ ع۸: او کله چه واخسته الله ﷻ مضبوطه وعده د نبیانو نه. دلته سوال راځی چه د اُمتیانو نه نو د وعدے اخستلو ذکر نشته نو بیا په روستو آیتونو کښ ورله ولے ژمنه وړکوی؟ نو تفسیر جلالین ص۵۵ کښ جواب کوی چه اُمتونه د نبیانو نو تابع دی د دی لړه په دے لوظ اخستلو کښ.

او تفسیر زاد المسیر ص۳۵۰ کښ جواب کوی چه بعض اهل علمو ویلی دی چه لوظ ئے د نبیانو او اُمتونو نه اخستے وو خو التفات ئے وکړه په ذکر د نبیانو باندے د دې د اُمتونو نه حکمه چه په اخستلو د وعدے کښ د متبوع نه دلالت دے په اخستلو د وعدے د تابع نه. او دا معنیٰ د قول د ابن عباس رضی الله عنه او زجاج رحمه الله دہ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَمَنْ تَوَلّٰی: پس څوك چه وګرزیدهٔ پس ورځه نه، پس دغه ګسان یقیناً ظالمان دی. "تفسیر قرطبی ص۲۱۵ ج۴" کښ دی پس څوك چه وګرزیدهٔ د امتونو د نبیانو نه د ایمان نه، پس د اختلاو د لوټانه.

قَالُوْٓا اَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوْا وَاَنَا مَعَكُمْ مِّنَ
ویل دوی اقرار موږکړو، وفرمایل الله پس ګواه شئ، او زهٔ له تاسے سره د
الشّٰهِدِيْنَ ﴿۸۱﴾ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ
ګواهانو ګوانکونه یم. پس هغه څوك چه وګرزیدهٔ پس ورځه نه، پس دغه ګسان
هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۸۲﴾ اَفَغَيْرَ دِيْنِ اللّٰهِ يَبْغُوْنَ وَ
یقیناً فاسقان دی. "ایا پخپر د دین د الله تعالیٰ نه، لټوی دوی، او خاص
لَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا
الله لره تابع شوی هغه چه په آسمانونو کښ دی، او زمکه کښ دی، په خوښئ
وَّكَرْهًا وَّاِلَيْهِ يُرْجَعُوْنَ ﴿۸۳﴾ قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَ
او په ناخوښئ، او خاص الله ته به واپس کړے شي دوی. او وایه موږ ایمان راوړے په الله تعالیٰ او
مَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ وَ
په هغه چه نازل شوی دی په موږ او په هغه چه نازل شوی دی په ابراهیم ع، او په
اِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ
اسمٰعیل ع: او په اسحٰق ع او په یعقوب ع: او په اولادهغه، او هغه چه ورکړے شوی
مُوْسٰى وَعِيْسٰى وَالنَّبِيُّوْنَ مِنْ رَّبِّهِمْ ۪ لَا
موسیٰ ع، او عیسیٰ ع، او نورو نبیانو ته، د ربّ هغوی نه، جدا
نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ ۫ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿۸۴﴾
نکوو، په منځ د یو کس، د دوی نه، او موږ د الله تعالیٰ تابعداریو.
وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا فَلَنْ يُّقْبَلَ
او څوك چه لټوی غیر د اسلام نه، بل دین، پس هیڅوړے به قبول کړے شی
مِنْهُ ۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۸۵﴾ كَيْفَ
د هغه نه، او دے به په آخرت کښ د تاوان کوونکو نه وی. څنګه به
يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ وَ
هدایت وکړی الله تعالیٰ هغه قوم ته چه کفر وکړے پس د ایمان خپل نه، او

منزل

راوړهٔ او توبه ئے وکړه نو بیا خوئے توفیق ورکړهٔ دوی ته د هدایت. ص۱۲۹ ج۴، ص۱۳۰ ج۴

اَفَغَيْرَ دِيْنِ اللّٰهِ: ایا پخپر د دین د الله تعالیٰ نه لټوی دوی بل دین لره. دا زجر دے. قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ: په دیکښ بیان د دین د الله تعالیٰ دے او ترغیب دے. سورة بقره ع۱۳۶ هم وګورئ.

لَا نُفَرِّقُ: جدا ئی نکوو په منځ د یوکس د دوی کښ په تصدیق او تکذیب کښ چه بعض باندے ایمان راوړو او په بعضو نه ۔ بلکه ټول منو. وګورئ "روح المعانی ص۲۱۵ ج۳" او سورة نساء ع۱۸ کښ ئے وضاحت شوے دے. ع۱۳۶ بقره هم وګورئ.

وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ: څوك چه ولټوی غیر د اسلام نه بل دین (قانون). "الوسی رحمہ اللہ ص۲۱۶ ج۳" کښ لیکی چه دا نفی کوی قبول والے د هغو دینونو چه مخالف (ضد) وی د دین اسلام نه. کَيْفَ يَهْدِي اللّٰهُ: امام قرطبی رحمہ اللہ په دفع د سوال کښ دا سے فرمائیلی دی چه معنیٰ ئے داده چه الله تعالیٰ دوی ته هدایت نکوی تر څو پورے چه تهینك ولاړ دی په کفر خپل: او ظلم خپل: او کجرے اسلام ئے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شَهِدُوْٓا اَنَّ الرَّسُوْلَ حَقٌّ وَّجَآءَهُمُ الْبَيِّنٰتُ ؕ
گواهی کړی، چې یقیناً رسول حق دے، اوراغلی دوی ته بنهاره دلیلونه،
وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۸۶﴾ اُولٰٓئِكَ
او الله ﷻ هدایت نکوی قوم ظالمانو ته۔ دغه کسان
جَزَآؤُهُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ
بدله ورکوی دا ده چې یقیناً په دوی باندې لعنت د الله ﷻ، او د ملایکو، او د خلقو
اَجْمَعِيْنَ ﴿۸۷﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ
ټولو دے۔ همیشه به وي دوی په هغه کښ، سپک به نکړے شي دوی څخه عذاب
وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿۸۸﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ بَعْدِ
اونه به دوی ته مهلت ورکولے شي: مګر هغه کسان چې توبه وکړي، پس ورسره
ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۸۹﴾ اِنَّ
نه، اوښه عمل وکړي، پس یقیناً الله ﷻ بخښونکے مهربانه دے۔ یقیناً
الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا
هغه کسان چې کفر کړے پس د ایمان خپل نه، بیا زیات کړی کفر لره،
لَّنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الضَّآلُّوْنَ ﴿۹۰﴾
هیڅرے به قبول نشي توبه د دوی، او دغه کسان هم دوی ګمراهان دي۔
اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَمَاتُوْا وَهُمْ كُفَّارٌ
یقیناً هغه کسان چې کفر کړے، او مړه شي، او دوی وي کافران،
فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ مِّلْءُ الْاَرْضِ
پس هیڅرے به قبول نکړے شي د هیڅ یو د دوی نه، د ډکوالے د زمکے
ذَهَبًا وَّلَوِ افْتَدٰى بِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
د سرو زرو نه، اګرکه فدیه ورکړي به د هغه سره، دغه کسان خاص دوی لره عذاب
اَلِيْمٌ وَّمَا لَهُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿۹۱﴾
دردناک دے او نشته د دوی مدګار، څوک امداد ورکولے شي =

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا: په دې آیت کښ د ډیرو عالمانو نوټ کړی دی او وړاندې شرطونه یې کښ دي۔
لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ: هیڅرے به قبول نشي توبه د دوی۔ ابوبکر رازی رحمہ اللہ په دغه سوال کښ دوه درے جوابونه کړي دي اخری جواب ئے دا دے فرمائی چې هیڅرے به قبول نشي توبه د دوی په وخت د حاضرو والی د مرګ کښ۔ (مسائل ص۳۳ د کورنۍ ۹۰ یونس، ۱۵۸ انعام، ۸۵ مؤمن)
فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ، تائید کښ سورۃ بقرہ ۲۸۱ زمر ۴۷ د کورنۍ۔ دیکښ تخویف دے۔ فائدہ شیخ القرآن رحمہ اللہ په سمط الدرر ص۲۵ کښ د اهلِ کتابو د قبا حتونو او شبهو ذکر کولو نه پس لیکلی دی "کچرے ته سوچ وکړے نو بیا به موږ د اجیلے او شیخے نن ورځے په ناکاره عالمانو کښ برابر سرابر"۔

(چهارشنبه د ګل ۲۷ صفر المظفر ۱۴۲۷ھ، ۲۷ مارچ ۲۰۰۶ء)
توحید آباد ترخو باجوړ۔
نظر ثانی ختم شد بشب چهارشنبه ۱۹ شعبان المعظم ۱۴۲۷ھ مطابق ۱۳ ستمبر ۲۰۰۶ء بمقام مذکورہ بالا۔ نظر ثانی شده برائے تصحیح بعد از کتابت بتکاب صاحب بمقام باڅوړائی مسجد درسِ نظامی العلوم جناب مولوی محمد رشید صاحب بمورخه ۲۸ مارچ ۲۰۰۷ء - ۹ ربیع الاول ۱۴۲۸ھ فقط واللہ تعالیٰ د باقی لیکلو او چاپ کولو توفیق سم راکړی۔ ناکاره فقیر

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ ۔ هیڅوے به ونه رسیږی حقیقت ونیکئی ته اوٻا هیڅوے به نفی یکان اوٻا هیڅوے به حاصله نکړی نیکی د الله تعټ به ثواب ونیکئی وښه ۔ (مدارک ۱/۲۲۹) (تفسیر القرآن رحمه الله) فرمائی چه ثواب غیب ئے ورکړو انفاق ته اوبه رغبتی ئے ورکړه د مالونو نه ګله د مالونو نه اړول کوی د دین نه اودے وجے نه بے لارے شوی وُو یهود اوتحریف ئے کړے وُو به دین خپل کښ۔ (سمط الدرر رحمه الله) جناب څښتی صاحب رحمه الله به معارف کښ د وجه نه د صحابه کرامو اوقات ذکر کړیدی چه هغوی به محبوب مالونه خرڅ کول ۔ یه صفت کښ فرمائی چه فانتوسامان او د حاجت نه زیاتی شیونه د الله په لاره کښ خرڅ کول هم د ثواب نه خالی نه دی ۔ د آیت اخری حصه یرے دلیل دے ۔ کُلُّ الطَّعَامِ ۔ دلته د هغوی د یارلسم قباحت دے ۔ علامه خازن رح په ۲۵ کښ لیکلی دی چه سبب د نزول دوے آیت دادے چه یهودو نبی علیه السلام ته ووسیل چه ته خیال کوے چه ته به ملت د ابراهیم علیه السلام باندے ئے او هغه به د اوښانو غوښه او د هغوی شوربا نه خوړل او ته ئے خوړے نو ته د هغه به دین نه ئے ۔ نو نبی علیه السلام ورته وفرمائیل چه د احلال او د هغه د یارلسو ۔ مراد د طعام نه متناع فیه دی یه کوم کښ چه نزاع وه ، ورنه څنے د محکمی نه حرام وُو لکه مُردار او وینه ۔ (مدارک ۱/۲۲۹) اِلَّا مَا حَرَّمَ اِسْرَآءِیْلُ ۔ منکر هغه چه منع کړی وُو یعقوب به محان خپل ۔ حرام دلته یعنی د منع دے ۔ وګورئ ۱۲ قصص ۔ مفسرینو رحمهم الله لیکلی دی چه یعقوب علیه السلام د عرق النساء د یوے بیماری به وجه د طبیبانو به مشوره د اُونٹ غوښه نه خوښه اودوے نه ئے پرهیز کولو او د پرهیز محض د بیماری به وجه وُو ۔ نه د حرمت شرعی به وجه ۔ وګورئ ۱۲ جواهر ص۱۶۵ ، کشاف ص۳۱۶ ، ابو السعود ص۵۲ ، ماجدی ص۱۴۵ ۔ اِنَّ اَوَّلَ بَیْتٍ ۔ د اے خوارلسم قباحت اوشپږ د اچه زمونږ قبله ستاسے د قبلے نه مخکښ ده ۔ نو د اجواب راغلو ۔ د مفسرینو رحمهم الله دلته دوه قوله دی یو د اچه د اولنی اباده ده ۔ دویم د اچه اولنی عباد تخانه ده ۔ امام رازی رحمه الله اولنے قول

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ ۚ وَمَا
هیڅوے به حاصله نکړی نیکی ، تر دے چه خرڅ وکړی ګوهغه څه چه تاسے ډیر ګران ګڼئی او
تُنْفِقُوْا مِنْ شَیْءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِیْمٌ ﴿۹۲﴾ كُلُّ
چه خرڅ کوی څه شے ، پس یقیناً الله به پرے پوهه دے ۔ ټول
الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِیْٓ اِسْرَآءِیْلَ اِلَّا مَا حَرَّمَ
طعامونه (چه دوی به خان حرام کړی وُو) وُو حلال د بنی اسرائیلو دپاره ، مګر هغه چه منع کړی وُو
اِسْرَآءِیْلُ عَلٰى نَفْسِهٖ مِنْ قَبْلِ اَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰىةُ
بنی اسرائیل (یعقوب) په خان خپل ، مخکښ د نازلیدو د تورات نه ،
قُلْ فَاْتُوْا بِالتَّوْرٰىةِ فَاتْلُوْهَآ اِنْ كُنْتُمْ
وواید پس راوړئ تورات ، پس د لولئ هغه کښے یاستئ ستے
صٰدِقِیْنَ ﴿۹۳﴾ فَمَنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ
ریښتونی وویناء پس چا چه وتړل ، په الله تعټ باندے دروغ ،
مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۹۴﴾ قُلْ
پس د دے نه ، پس دغه کسان هم دوی ظلم کونکی دی ۔ ووایه
صَدَقَ اللّٰهُ ۗ فَاتَّبِعُوْا مِلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ حَنِیْفًا ۭ وَمَا
ریښتیا وویل دی الله تعټ پس تابعداری وکړی د دین د ابراهیم چه مائل وُو د باطلو اوښه
كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ﴿۹۵﴾ اِنَّ اَوَّلَ بَیْتٍ وُّضِعَ
وُو د شرک کوونکو نه ۔ یقیناً اولنے کور چه جوړ شوے (مقرر شوے) وُو
لِلنَّاسِ لَلَّذِیْ بِبَكَّةَ مُبٰرَكًا وَّهُدًى لِّلْعٰلَمِیْنَ ﴿۹۶﴾
د پاره د خلقو ، هغه ورهه ده چه مکه کښ ده ، د برکت نه ډک شوے او هدایت د د پاره د خلقو ۔
فِیْهِ اٰیٰتٌۢ بَیِّنٰتٌ مَّقَامُ اِبْرٰهِیْمَ ۚ وَمَنْ
دیکښ نښے واضحے دی (جمله تفسیریه ده د آیت د) د ابراهیم ؑ دے ، او څوک چه
دَخَلَهٗ كَانَ اٰمِنًا ۭ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ
داخل شو دغه ته ، شو د امن والا ، او خاص د الله د پاره به خلقو باندے حج د

منزل

۱۲ ع ۱۲ ۱۲ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قول فورہ کوی (کبیر ص۱۲۳) اوحافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ ص۳۸۵ کښ دویم قول خورہ کړی او ځکه یې ورته وائی۔ دوی ګ علی رضی اللہ عنہ پہ نقل فرمائی چه کوتے محکمې وے نور اولنی کوتہ وه چه جمهور پرې شوے وه دیاره وعباد د اللہ تعالیٰ۔ ښکاره: داوډ ته مکړے نوم دے۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ ص۳۸۵ کښ تقریباً شل نومونه وګڼلے

دیاره ذکر کړیدی او بکّة ورته ځکه وائی چه ظالمانو اوجابرو څخه نه ډیله اوعاجزه کوی او وبلے شی چه «بیتِ خلق از دحام کوی۔ باری تعالیٰ شپږ خصوصیتونه او فضیلتونه ذکر کوی۔ مقام ابراهیم تائید دیاره د سورۂ بقره ص۱۲۵ وګورئ۔

د عَنِ کُفرٍ: اوچه چه کفر وکړو ابن کثیر پہ ص۳۸۵ د ابن عباس او د مجاهد او د نورو پہ روایت لیکی چه څوک منکر شی د فرضیت د حج نه۔ الوسکی فرمائی پہ ص۱۲۳ کښ چه معنی ئے «داوه چه حج ئے ونکړو او کفر ئے ورته تغلیظاً اوتشدیداً وبللے دی او مفتی صاحب رحمہ اللہ ص۱۲۲ کښ ګیو توجیه دا ذکر کړے ده چه د کافرانو غوندے عمل کښ مبتلا دے پہ آیت ص۹۵ م۹۵ کښ زور ئے دی۔ ت کښ منع ده د تابعدارئ د اهل کتابو نه۔ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ۱۰۰: د ترمیمه حصه شروع شوه۔ د اخصمیه جهاد او انفاق کښ دے۔ څلورم پاره نه اول ترم۱۲۹ پورے۔ اللہ تعالیٰ د جماعت د جوړولو دیاره یو څو اصول ذکر کړیدی (۱) چه جماعت به په یوه عقیده وی ت۱۰۲۔ (۲) قانون به ئے قرآن وی ت۱۰۳۔ (۳) آلکان به داعین وی ت۱۰۴۔ (۴) مال به ګڼلے وی پہ جماعت ص۱۱۵۔ (۵) ټول اصل دے دیاره د حفاظت پہ ص۱۱۸ م۱۱۹ کښ۔

حَقَّ تُقٰتِهٖ: زنوټ: د ص۹۵ سره متعلق دے۔ پہ حقے ویرے سره۔ شاه ولی اللہ رحمہ اللہ فرمائی چه ویرېدی پہ شرک کولو کښ اوپہ هغه کښ چه رجعت ئے اعتقاداً ونه کړی۔ (الفوز الکبیر ص۲۷) سورۂ تغابن هم وګورئ ت۔ بِحَبْلِ اللّٰهِ: عام مفسرین رحمهم اللہ فرمائی او مننګلے ونګړی پہ قرآن پاتو۔ وګورئ ص۳۶ ر۱۰۳

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

۱۰ ۱۲/۴ روح المعانی، ۱۵۹/۲ قرطبی، ۱۵/۱ التسہیل، ۲۱/۲ ابن جریر، ۱۲۰/۱ جواہر، ۱۴۳/۱ مدارک، منہ الہام الرحمان۔ "یہ ۱۳ کہ ۲ صحابہ کرامو دڈو منتبنونہ ذکر کړیدی۔ یو دا چہ ورونہ ورونہ شو، دوئیم دا چہ د جہنم

لمن تبنا اولا ۴ — ۹۹ — آل عمران ۳

حَقَّ تُقٰتِهٖ وَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۱۰۲﴾

پہ حق ویرے سرہ، اومړ شئ تاسو خو، مگر یہ داسے حال کښ چہ تاسے مسلمانان یاستئ۔

وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا

او منګلے ولګوئ پہ رسی - د اللہ تعالیٰ خوئندہ، او مه جدا کیږئ دوئ نه،

وَاذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءً

او یاد کړئ، نعمت، د اللہ تعالیٰ چہ پہ تاسے یاندے، کله چہ وئ تاسے دښمنان،

فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوْبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖٓ اِخْوَانًا ۚ

پس مینځ ورایکولہ پہ مینځ د زړونو ستاسے کښ، پس وګرزیدئ پہ نعمت د اللہ تعالیٰ، ورونه،

وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِّنْهَا ۗ

او وئ تاسے پہ غاړہ د ډوبولکی - د اور، پس خلاص یې کړ تاسے لره د هغه نه،

كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۰۳﴾

دغه رنګ، بیانوی، الله تعالیٰ تاسے ته آیتونه خپل د دې چې تاسے هدایت ومومئ

وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ اُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ اِلَى الْخَيْرِ وَ

وئ دستاسے نه، یوه ډله چې بلنه کوئ، خیر طرفته، او

يَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۭ

امر کوئ - په ښو باندې، او منع کوئ، د بد و نه،

وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا

او دغه کسان، خاص دوئ کامیاب دي - او مه کیږئ

كَالَّذِيْنَ تَفَرَّقُوْا وَاخْتَلَفُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا

پشان د هغه کسانو چې جدا شوي او اختلاف ئې کړیدے پس د هغه نه چې

جَاۗءَهُمُ الْبَيِّنٰتُ ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ عَذَابٌ

راغلے وئ دوی ته، واضح دلیلونه، او دغه کسان لره دوئ عذاب

عَظِيْمٌ ﴿۱۰۵﴾ يَّوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوْهٌ وَّتَسْوَدُّ وُجُوْهٌ

لوئے دے۔ کله چې سپین شي مخونه، او تور شي مخونه،

منزل

يَوْمَ تَبْيَضُّ: کله چې سپین شي مخونه او تور شي مخونه۔ مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چې سپین به وي مخونه د اهل سنت او جماعت او تور به وي مخونه د اهل بدعت او فرقت۔ (ابن کثیر ص۳۲۹ ج۱، قرطبی ص۱۴۲ ج۴، معارف ص۱۴۲ ج۲، تفسیر الرحمان ص۱۴۶) ✤

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ

پس هغه کسان چه — نو ترشی مخونه ځکه دوی (وبه وایی شی دوی) ایا کفر مو کړے دے وروسته

إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾

ایمان ستاسے نه، پس وڅکئی — عذاب: په سبب د هغه چه تاسے کفر مو کولو

وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ

او هغه کسان چه — سپین شی — مخونه ځکه دوی پس دوی به په رحمت د الله کښ وی

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا

دوی به په دیکن هیشه پاتے کیدونکی وی - دغه ایتونه د الله ځکه دی، چه لولو مو لے

عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾

پتاسه نو، په حقه سره، او نه دی الله چه ارادې وکړي ظلم به مخلوق تو باندې.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ

او خاص د الله دے هغه څه چه په اسمانونو کښ دی، او هغه څه چه په ځمکه کښ دی، او خاص الله ته

تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

واپس کولے شی ټول کارونه - ریاستی تاسے غوره ډله چه راوپیدل شوی وه د پاره د خلقو

تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ

امر به کوئ تاسے: په نیکئی سره، او منع به کوئ تاسو د بدئ نه، او

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ

ایمان به راوړئ په الله تعالیٰ، او که چیرے ایمان راوړے وے اهل کتاب نو، نو خامخا وے به

خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ

غوره د دوی لره، بعض د دوی مؤمنان دی، او زیات د دوی نه

الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى ۖ وَإِن

فاسق کافران دی - هیڅوک ضرر نشی رسولے تاسے ته دغه ذکر شوی دلیل او که

يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾

وجنګیږی تاسے سره، نو وبه ګرځوی تاسے ته شا خامخا، بیا به د سره امداد و نکړے شی.

منزل

فائده:

دے ایت کریمه نه د عالمانو دوه قسمونه بیانیږی او د هر یو قسم د پاره لسګ لسګ صفات ذکر کوی.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُوْٓا اِلَّا بِحَبْلٍ
تا پہ شوے کے پہ دوی باندے ذلت، چیرتہ چہ پیدا موندے شی مگر د منلے لکولو دی پہ ہغی
مِّنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ وَبَآءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ
د اللہ تہ، او پہ رسی د خلقو، او اخته شوی دی پہ غضب د
اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا
اللہ تہ، او هلے شوے پہ دوی باندے خواری (غریبی) دا پہ کومہ چہ یقیناً دوی وو،
يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ الْاَنْۢبِيَاۗءَ بِغَيْرِ
کفر کولو پہ آیتونو د اللہ تہ او وژلے، نبیان، پہ
حَقٍّ ۭ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ۝ لَيْسُوْا
ناحقہ، دا پہ کومہ چہ نافرمانی کولادی دوی چہ تجاوز کولو حدونہ، نہ دی دوی
سَوَاۗءً ۭ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ اُمَّةٌ قَاۗىِٕمَةٌ يَّتْلُوْنَ
برابر، بعض د اهل کتابو نہ پہ دلہ (مضبوطہ) ولاړہ دی پہ حق باندے لولی
اٰيٰتِ اللّٰهِ اٰنَاۗءَ الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُوْنَ ۝ يُؤْمِنُوْنَ
آیتونہ د اللہ تہ، پہ وختونو د شپے کښے اودی سجدہ کوی (اللہ تہ) ایمان راوړی
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَ
پہ اللہ تہ، او پہ ورځ روستنۍ، او امرکوی۔ پہ نیو باندے، او
يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ ۭ
منعکوی د بدونہ، او جلتی کوی۔ پہ نیو کارونو کښے،
وَاُولٰۗىِٕكَ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝ وَمَا يَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ
او دغہ کسان، د نیکانو نہ دی، او هغہ چہ دوی کوی د نیکئ نہ،
فَلَنْ يُّكْفَرُوْهُ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالْمُتَّقِيْنَ ۝ اِنَّ
پس هیڅ بہ محرومہ نشی د ثواب نہ رضا نہ، او اللہ تہ پوهہ دے پہ حال د پرهیزګارو۔ یقیناً
الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ
هغہ کسان چہ کفر کړے دے هیڅ بہ نہ ګټہ ورکړی د دوی نہ مالونہ د دوی او نہ اولادونہ د دوی،

"الا بحبل من الله" مګر چہ منلے لکولی وی پہ رسی د الله تعالی یعنی د قرآن او سنت پہ منلو سره بہ د ذلت نہ بچ شی۔ د کوری مشر ال عمران۔ مفتی صاحب رحمہ الله پہ "معارف" ج ۲ ص ۱۵ کښی د "کشاف" پہ حواله لیکی چہ "پہ یهودو بہ ذلت او خواری لکیدلے وی مګر صرف دوه صورتونو کښی پہ هغوی د ذلت نہ بچ کیدے شی، یو د الله عهد مثلاً د ذمی بالغہ ماشوم یا د ښځے توب پہ بناء یا د پہ حکم د الله تہ هغوی د قتل وغیره نہ مامون وی۔ دویم "بحبل من الناس" یعنی د خلقو سره د معاهدے صلح پہ بناء سره پہ دوی باندے د ذلت او د خواری ظهور نہ وی۔ بیا اخوا مفتی صاحب فرمائی چہ حاصل د دے چہ "بحبل من الناس" عام دے مؤمن، کافر ټولو لره شامل دے۔ نو بنا، پہ دے د اسرائیلو د موجوده حکومت سوال نہ پیدا کیږی۔ "لیسوا سواء": د دے ځائے نہ د ډلے ډلے صفات دی۔ شیخ المشائخ مولانا حسین علی رحمہ الله فرمائی چہ کلمہ پہ قومونو د الله تہ عذاب راځی نو د دغہ هر یو فرد بد کار ګڼلہ وی بلکہ پہ دوی کښی بعض نیکوکار هم وی او د دغہ سنګر یزو پہ پہ ډیرو کښی کوم کوے ریشتو نے ملغلرے هم وی۔ (جواهر ص ۱۷۱) "وما یفعلوا من خیر" او هغہ چہ دوی د کوی د نیکئ نہ، نو هیڅ بہ محرومہ نشی د ثواب نہ (تسهیل ص ۱۱۱، شیخ القرآن رحمہ الله) فرمائی چہ جماعت د یهودو لابدی دی د دے مال او تو تیښے نہ نو ترغیب د انفاق نہ ورکړو او بیا د تخویف ورکړو د بخلاوت نہ چہ د دوی مالونہ دوی تہ نفع نشی ورکولے او "ص ۱۱۷" کښی د ورلہ مثال ورکړے۔ (سمط الدرر ص ۲۵)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَّاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا
دعذاب د الله څخه هیڅ شی او دغه کسان خاوندان د اور دی، دوی به په دیکښ
خٰلِدُوْنَ ﴿۱۱۶﴾ مَثَلُ مَا يُنْفِقُوْنَ فِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةِ
همیشه راسره کښ وی، مثال د هغه چا چه دوی لګوی، په دے ژوند
الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيْحٍ فِيْهَا صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ
نړۍ دے کښ، پشان د سیلۍ دے چه وی په دیکښ سخته یخنۍ، چه ورسیږی فصل د یو قوم ته
ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُ ۭ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ
چه ظلم یې کړی وی په ځانونو خپلو پس هلاک کړی دغه فصل د، او ظلم نه کړے په دوی الله ولیکن
اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿۱۱۷﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا
دوی خپلو ځانونو ظلم کوی۔ اے د ایمان والو! مه نیسئ
بِطَانَةً مِّنْ دُوْنِكُمْ لَا يَاْلُوْنَكُمْ خَبَالًا ۭ وَدُّوْا مَا
رازدار دوست، پرته ستاسے نه، کسے نکمی به نقصان ستاسے کښ، خوښوی هغه څه
عَنِتُّمْ ۚ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاۗءُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ ۚ وَمَا تُخْفِيْ
مشقت کښ اچوی تاسے، یقیناً بهار ښکاره شوې دغه عداوت، د خولو د دوی نه، او هغه څه پټوی
صُدُوْرُهُمْ اَكْبَرُ ۭ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيٰتِ اِنْ كُنْتُمْ
سینې د دوی، لوے دی زیات، یقیناً بیان کړل مونږ تاسو ته نښانې، که ستاسو
تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۱۸﴾ هٰٓاَنْتُمْ اُولَاۗءِ تُحِبُّوْنَهُمْ وَلَا يُحِبُّوْنَكُمْ
د عقل نه کار واخلئ، خبردار تاسو! همیشه لوئ د دوی سره، او دوی نه ښه نکوی ستاسے سره
وَتُؤْمِنُوْنَ بِالْكِتٰبِ كُلِّهٖ ۚ وَاِذَا لَقُوْكُمْ قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ
او ایمان لرئ تاسے په کتاب ټول یانډ، او کله چه ملاوشي دوی تاسے سره نو وایی ایمان راوړے
وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوْا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ ۭ
مونږ، او کله چه یوازے شی څنګ پتاسے، سرونه ډکوی تو، د وجے د غصے نه،
قُلْ مُوْتُوْا بِغَيْظِكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۱۱۹﴾
او وایه مړ شئ په غصه خپله یانډ، یقیناً الله ښه خبر دے، په رازونو د سینو یانډ۔

اغیار یه رازدار دوستان نه کړی وی
او دهغوی لښ قبا عتونه. پطانة:
رازدار دوست. (جواهر ص۱۴۷) راغب
اصفهانی رحمه الله په "مفردات ص۵۰"
کښ لیکلی دی چه بَطَنْتُ شَيْئًا باطن
په هغه وخت کښ وئیلی شی چه
جامه لاندے د پلے نه کړی او یا
مستعار شوے دی۔ (لفظ) دبطانة
دهغه چا پاره چه تڼے خاص
کړے یه خبر ورسره لو په پته
باطنو، کارونو خپلو پانډ جناب
مفتی صاحب رحمه الله لیکی چه په
رُوس او په چین کښ هیڅ یو دا سے
سړی نه لرے چه په کمپیوټر م ایمان نلری
په کوے ذمه دارے عهد ے باندے
نه کا عیاښوی او دغه د مملکت
رازدار او مشیر نه جوړ وی۔ د
اسلامی مملکتونو د زوال قصے چه
ګولی نو د زوال د ټولو راسباب سره
په کثرت سره دا هم ملاویږی
چه مسلمانانو د خپلو کارونو
رازدار او معتمد غیر د مسلمانانو
نه جوړ کړی دی الخ (معارف ص۱۵۹)
لَا يَاْلُوْنَكُمْ خَبَالًا : ولیه لفظ د
ألی پټ دے دے، ای فی خبالکم
(مدارک ۱/۱۷۷) معنی دا شوه چه
ضرر نکوی ستاسے په فساد کښ۔

وَاِذَا غَدَوْتَ : جمهور علماء
په دے دی چه دا د احد
غزا وکه (قرطبی ص۱۸۴) معنی دا
ده چه د کومے د اهل فیل
نه۔ مدارک فرمائی مراد
دا دے چه نحر وختی وتل دی
احد ته د کومے د عائشے نه
(ص۱۵۹) دا په ستمبر د شوال
په میاشت کښ وه (معارف) د کلفا روشمار درے زره وو چه اووه سوه شوه پکښ د زغرو اغوستونکی
وو۔ دوه سوه په آسونو اوباقی په اوښانو سوار وو، سند رغارے شپږ ورسره هم وے او

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ
کہ ورسی تاسے تہ، خوشالی خفہ کوی دوی لرہ، او کہ ورسیږی تاسو تہ تکلیف
يَفْرَحُوا بِهَا ۖ وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ
خوشالی کیږی دوی پہ هغہ سره، او کہ صبر وکړی او پرهیزګاری وکړی، ضرر نشی رسولے تاسو تہ مکر
شَيْئًا ۗ إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ
دښمنانو ستاسے، یقیناً اللہ پہ هغہ چه دوی کوی، احاطه کوونکے دے او کله چه سحر ختی واړه
مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ
د اهل خپل نه، ښودل د مؤمنانو ته، ځایونه د کښینا ستو سره ږ (د جنګ)
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ
او الله اوریدونکے پوهیږی کله چه قصد وکړه دوو ډلو ستاسو نه
أَنْ تَفْشَلَا ۙ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
چه وبږزیږی شی، او الله مدد ګار د دوارو ډلو، او په الله ټینګ باندې ځان وسپاری،
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ
ایمانداران = او یقیناً مدد وکړے ستاسے الله په بدر کښې، او تاسې
أَذِلَّةٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ تَقُولُ
کمزوری وئ پس وبرېږئ د الله نه ډېر لاړ دې په تاسے شکر ګزاری - کله چه وویلے
لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ
مؤمنانو ته، ایا نه کافی کیږی تاسے لره، چه امداد وکړی ستاسے رب ستاسے
بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰ إِنْ
په درے زره ملایکو سره، نازل شوے د آسمان نه، ولے نه کیږی
تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَٰذَا
صبر وکړو، او وبرېږئ د الله نه، او راځی دوی تاسے ته د جوش د دوی نه په دم دا سے
يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ
امداد وکړی رب ستاسے په پنځه زره د ملایکو نه،

ع ۱۲ — ۱۲ — ۱۲

ځه له راغے او مسلمانان د تحریم مانځه کښې مصروف وو په رئیس المنافقین عبد الله بن اُبَی د درخ شو او ملګرو سره د میدان نه جنګ نه واپس شو (واحدی ص۱۰۵، ص۱۰۶) اِذْ هَمَّتْ: کله چه خیال وکړ دوو ډلو - مدار اړه په ځان باندې لیکن چه بنو سلمه د خپل رجع نه او بنو حارثه د اوس نه - پښې ږدل د بدر غزا په میاشت د رمضان سنه ۲ کښې شوے وه. (معارف ص۱۶۰) د کفارو شمیر ۹۵۰ وو او د مسلمانانو تعداد صرف ۳۱۳ وو د ټولو فوج سره صرف دوه آسونه او اویا اوښان او غالباً توره نه وه (ص۱۶۰) - شیخ القرآن رحمه الله پدې ځای کښې لیکلی دی: او ذکر شوید واقعه د احد او د بدر د پاره د دې اضافه کولو د تیرو ذکر شوو اصولو چه تاسے له د وئ په پښې رکښې او په تاسو کښې نور د منافقانو او منکا سلانو نه ځو خو لاکن په دې وخت کښې د مسلمانانو د اطاعت د امیر کښې نو الله تعالیٰ د له امداد وکړه هغه او د پیر وئ په غزوه د احد کښې نو د امیر خلاف موو کړه او په تاسو کښې سستۍ او منافقان وو نو ځکه له شړئ او اختلاف موو کړو پس شکست د له الله ورکړو - بِثَلٰثَةِ آلٰفٍ: د پنډی شیخ رحمه الله لیکلی دی په جواهر ص۱۰۵، ص۱۰۶ کښې چه حاصل د دا دے چه په بدر کښې زره ملایکه پالفعل د کفارو د شمیر مطابق راغلے وے خکه چه سورۃ الانفال مدنی "کښې دی لیکن د دې نه روسته چه کافرانو دا افواه خوره کړه چه کرز بن حُوی د جابر محارب د دوو زره سپاهیانو سره کمک د پاره د رسیدو ته ځی نو په دغه وخت الله تعالیٰ د درے زره فرښتو کمک راولیږلو وعده وکړه چه مسلمانان مطمئن شی او ثابت قدمه شی - دوے نه بعد

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَ

لَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ ۚ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ

اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ

كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا خَائِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ

مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ

فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي

الْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن

يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً ۖ

وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ

الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ

وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ وَسَارِعُوا إِلَىٰ

منزل ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

چه دومره قدرے کښوس اوتخیل وی چه جاته قرض ورکړی نو په دغه پاڼو هم ښکاره وصول کوی اود خدائ دپاره د قرض حسنه په طور د ډوډۍ برابر د چا سره همدردی ښکوی: نو د دغه ته ددے توقع په څه طور کولے شی چه هغه د خوښۍ روح قربانی ورکړی۔ (جواهر ص۱۵۴)

مُضٰعَفَةً: د دوچندئ قید احترازی نه دے چه یوچندی دپښی روا وی بلکه ـــــ د زیاتے رقمے دپاره دے څکه دوی به په جاهلیت کښ دا سے سود کولو۔ وګورئ قاسمی ص۲۲۱، خازن ص۲۶۱: وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِیْ: امام ابوحنیفه رحمه الله فرمایلی دی چه دا د ویرونکے آیت دے په قرآن کښ چه الله تعالیٰ وعید ورکړے ایماندارونه د هغه اورنه چه تیارشوے دے کافرانو لپاره پکښے دوی منعه نشی د څان سانتلو د محارم صحونه۔ (مدارک ص۱۸۱، روح ص۵۲ ـــ ابوالسعود ص۸۵، قاسمی ص۲۲۵، جواهر ص۱۵۹، الهام ص۷۵) ٭

وَلَمْ یُصِرُّوْا: اونه تهینکیږی په ناکاره فعل خپل ٭ (شوکانی ص۳۸۶) ٭

مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ
ته، ګډ به ستاسے نه، او جنت ته چه فراخی د هغه به اندازه د اسمانونو نه

وَالْاَرْضُ ۙ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۳۳﴾ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ
او زمکے وی، تیارشوے دے دپاره د متقیانو، هغه کسان چه خرچ کوی

فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ وَالْكٰظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَ
په خوشالئ کښ او تکلیف کښ، او خوړونکی وی، غصے لره، او

الْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ ۭ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۳۴﴾
او عفوه کوی د خلقونه، او الله ښه مینه ساتی د نیکی کونکو سره۔

وَالَّذِيْنَ اِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ
او هغه کسان چه کله وکړی، بے حیائی، او یا ظلم وکړی په ځانونو خپلو

ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوْا لِذُنُوْبِهِمْ ۡ وَمَنْ يَّغْفِرُ
یاد کړی الله تعالیٰ لره، پس وښښنه وغواړی د ګناهونو خپلو، او څوك دے چه وښښنه

الذُّنُوْبَ اِلَّا اللّٰهُ ۡ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلٰي مَا فَعَلُوْا
وکړی د ګناهونو ګنا هوښ سوا د الله تعالیٰ نه، او نه تهینګیږی په هغه چه دوی کوی،

وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳۵﴾ اُولٰۗىِٕكَ جَزَآؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ
او دوی پوهیږی = دغه کسان، بدله د دوی، بښښنه دی،

مِّنْ رَّبِّهِمْ وَجَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا
د رب د دوی نه، او باغونه دی چه بهیږی په لاندے د دغو نه،

الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَنِعْمَ اَجْرُ
ولے، همیشه به اوسیږی په دغه کښ، او ښه دا بدله

الْعٰمِلِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ ۙ
د عمل کونکو۔ یقیناً تیرشوې دی، لکښ ستاسے نه واقعات

فَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ
پس وګرځئ په زمکه کښ، پس وګورئ څرنګه وو،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۱۳۷﴾ هٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ

انجام — د تکذیب کونکو۔ دا قرآن، بیان دے، د پاره د خلقو،

وَهُدًى وَّمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۳۸﴾ وَلَا تَهِنُوْا

او هدایت، او نصیحت دے، د پاره د متقیانو۔ او مه سُست کیږئ،

وَلَا تَحْزَنُوْا وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ كُنْتُمْ

او مه غمجن کیږئ، او تاسو به اوچت یئ، کله چې یئ تاسے

مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۹﴾ اِنْ يَّمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ

کامل مؤمنان۔ کله چې رسیږي تاسے ته زخمونه (نو صبر کوئ) پس یقیناً رسیدلے

الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهٗ ؕ وَتِلْكَ الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا

وو هغه قوم ته زخمونه په مثل دے، او دغه ورځے دی، چې اړوو مونږ

بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

په مینځ د خلقو کښ، او چې بیل کړي الله تعالیٰ، هغه کسان چې ایمان یے راوړے

وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَآءَ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ

او چې وګرځوي ستاسے نه، شهیدان، او الله تعالیٰ مینه نه ساتی د

الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۴۰﴾ وَلِيُمَحِّصَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

ظالمانو سره۔ او چې خالص کړي الله تعالیٰ، هغه کسان چې ایمان یے راوړے

وَيَمْحَقَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۱﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا

او ختم کړي، کافرانو لره۔ آیا خیال کوئ تاسے، چې داخل به شئ،

الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا

جنت ته، او لا ندې چې بیل کړي الله تعالیٰ، هغه کسان چې جهاد کوي

مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۴۲﴾ وَلَقَدْ كُنْتُمْ

ستاسے نه، او لا ندې نیسکاره کړي صابرانو لره۔ او یقیناً وئ تاسے چې

تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَلْقَوْهُ ۖ فَقَدْ

آرمان موکولو د مرګ، مخکښ د دے نه چې ملاقات مخ شئ د هغه سره، پس یقیناً

هٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ: حسن رح او قتادہ او ابن جریج او ربیع رح فرمائی چه دا اشاره ده قرآن ته۔ (سیرت ماجدی ص۱۵۶، جواہر ص۱۸۱۔)

وَتِلْكَ الْاَيَّامُ: او دغه د دنیا ورځے دی اړوو راړوو یے مونږ ما بین د خلقو کښ د نعمتو او عذابونو نه، کله ئے دوی له ورکړو او کله ئے هغوی له۔ (مدارک ص۱۸۴) ❊

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ: زنوت: دا د مکه سره متعلق د نبی علیہ السلام دا مبارک نوم په دے آیت ۱۴۴ او احزاب ۴۰ او محمد ۲ او فتح ۲۹ کښ دے۔ د احد په غزا کښ نبی علیہ السلام زخمی شوے وو، شیطان لعنتی دا افواه خوره کړه چه محمد علیہ السلام شهید شو په دے د مسلمانانو هممتونه سست شو نو دا آیت نازل شو۔ فائده: دلته د موت مرګ نسبت نبی علیہ السلام ته وشو۔ او ۱۳۳ بقره کښ د یعقوب علیہ السلام او په ۱۳۱ سبا کښ سلیمان علیہ السلام ته او په ۲۳۴ مؤمن کښ یوسف علیہ السلام ته شویدے۔ او بخاری شریف ۵۱۲/۱ کښ او بله حدیث دے چه حاصل ئے دا دے چه کله نبی علیہ السلام وفات شو، ابوبکر رضی اللہ عنہ د سنح مقام نه راغلو وعا ئے رضی اللہ عنہا کوتکئ ته ونوتلو د نبی علیہ السلام مخ مبارک ئے برسیږلو کړو او خکل ئے کړو او

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رَاَيْتُمُوْهُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ

اُو مولیدے ٹو مرلے، او ناسو ورتہ کانتہ۔ اونہ دے محمد ﷺ

اِلَّا رَسُوْلٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۭ اَفَا۟ىِٕنْ

مکر رسول، یقیناً تیر شوی دی، مخکښ دی وی نه، رسولان، ایا پس که

مَّاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ ۭ وَمَنْ

دا مړشو، او یا وژل شو، اوړی به تاسے په پښو ښی خوا بانډی، او څوک چې

يَّنْقَلِبْ عَلٰي عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَّضُرَّ اللّٰهَ شَيْـــًٔا ۭ وَ

واوړیږی و په پښو ښی خوا، پس هیڅ به ضرر نشی رسولے الله ته هیڅ شی، او

سَيَجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ

زر دے چې بدله به ورکړی الله شکرګزارونکو۔ او نشته ډهیڅ یو نفس ډیاره:

اَنْ تَمُوْتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتٰبًا مُّؤَجَّلًا ۭ وَمَنْ

چې مړ شی، مګر په اذن، د الله ﷻ، لیک ئے نیټه دارے، او څوک چې

يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا ۚ وَمَنْ يُّرِدْ

اراده ولری، د به ئے د دُنیا، ورسره کړو دا ته ډرځ نه، او څوک چې اراده ولری

ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ مِنْهَا ۭ وَسَنَجْزِي

د بدلے د آخرت، ورسره کړو دا ته ډرځ نه، او خامخا به بدله ورکړو:

الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ نَّبِيٍّ قٰتَلَ ۙ مَعَهٗ

شکر ایستونکو نه۔ او ډیر د نبیانو نه، جنګ کړے دے ئے دوی سره الګ ډیر

رِبِّيُّوْنَ كَثِيْرٌ ۚ فَمَا وَهَنُوْا لِمَآ اَصَابَهُمْ فِيْ

خدائی خلق: ډیرو، پس سُست شو، ډډے ډهغه تکلیف نه چې رسیدلی وو

سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوْا وَمَا اسْتَكَانُوْا ۭ

په لارې د الله نه کښې، او نه کمزوری شو، او نه، ذلیله شو

وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۴۶﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ

او الله خوښ ساتی د صبر کوونکو سره۔ او نه د دوی وینا د دوی

اِلَّآ اَنْ قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا

مګر دا چې ووئیل، اے ربه زمونږ! بخښه زمونږ ګناهونه او زیاتوالی

فِيْٓ اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَي الْقَوْمِ

زمونږ په کارونو کښې، او ټینګ کړه قدمونه زمونږ، او مدد راکړه زمونږ

الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾ فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا

د کافرانو په قوم باندې۔ پس ورکړل دوی ته الله بدله د دُنیا

وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ۭ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۴۸﴾

او ښه بدله د آخرت، او الله خوښ ساتی د نیکوکارانو۔

ع ۱۴ — ۵ — ۱۲ — منزل ۱

ے وفرمایل چې کینه او مسیحیانو نه ئے بیان وکړه چې څوک د محمد علیه الصلوٰة والسلام عبادت کوی پس یقیناً هغوی وفات شو او چې څوک د الله تعالیٰ عبادت کوی فَاِنَّ اللّٰهَ حَيٌّ لَّا يَمُوْتُ او بیائے دا آیت او د سورۂ زمر ع ۳ پاتے نه اولوستل۔

فائده: د عمر رضی الله عنه د ذهن نه او د نورو د صحابه کرامو رضی الله عنهم د فکر نه د غم د وجے نه دا آیتونه وتلی وو او بیا به ئے نه اولوله دا لوستل کوی چې دا اجماع شوه چې نبی علیه السلام دُنیا نه لاړو او د آخرت په هیڅ ډول نه ممکن شو: او د دُنیا زندګی ئے ختمه شوه۔ دا حدیث ذکر شوے دے په دے تفسیر و نوکښې: وګورئ ابن کثیر ص۴۰۹ ج۱، ابو السعود ص۲۰۹ ج۲، جواهر ص۱۹۳ ج۲ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ: ترغیب دے جهاد ته چې بے اجله مړ نشته۔ رِبِّيُّوْنَ كَثِيْرٌ: اجماعتونو ډیرو — نسبت ئے شوے دے رِبَّةٌ ته او دا جماعت ته ویلے شی۔ (قرطبی ص۲۳۱ ج۴) او مدارک فرمائی منسوب دے رِبَّةٌ ته، په دے آیت کښې دُعاء د جهاد ښودنه او بل آیت کښې ورله بشارت دے ۔

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ: خدائی خلقو ډیرو (ص۱۸۶)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ؕ او بنہ بدلہ د آخرت۔ الوسی رحمہ اللہ فرمائی پہ ﷺ کښ: پہ دیکښ خبرتیا دہ پہ بھترئ او زیاتوالی بدلے د آخرت او اللہ تعالیٰ پہ دریار کښ اعتماد ی هم دغہ بدلہ دہ۔ پہ آیت ۱۴۸ کښ

الْاٰنَ قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا
مؤمنانو نہ زجوے پرتا بعداری د کفارو چہ دہ ے نتیجہ ارتداد دے۔ پہ ۱۵۰ کښ فرمائی چہ اللہ تعالیٰ ستاسے مولیٰ او غوره امدادی دے۔ پہ ۱۵۱ کښ فرمائی چہ د کفارو پہ زړونو کښ بہ رعب واچوم او دهغہ وجہ بیانئ چہ دوی د اللہ تعالیٰ سره شریکان کړی هغہ چہ د هغوی پہ معبودیت او الوهیت اللہ تعالیٰ هیڅ دلیل نہ دے نازل کړے

فِيْٓ اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى
پہ کار (دین) زمونږ پرپښو او مضبوط کړہ قدمونہ زمونږ، او امداد درکړہ موږ تہ، پہ

الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾ فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا
قوم کافرانو باندے؛ پس ورکړہ دوی تہ اللہ، بدلہ دونیا؛

وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ؕ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۴۸﴾
او بنکلے بدلہ د آخرت، او اللہ، مینہ ساتی د احسان کونکو سره۔

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنْ تُطِيْعُوا الَّذِيْنَ
اے ایمان والو! کہ مومنو اطاعت وکړی د هغہ کسانو چہ

كَفَرُوْا يَرُدُّوْكُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا
کفر وکړے کړے، وبرګرزوی ستاسے کړہ، پرپښو ندستاسو، پس شئ پہ تاوان

خٰسِرِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ بَلِ اللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ وَهُوَ خَيْرُ
تاوانیان۔ بلکہ اللہ تہ مولا ستاسے دے، او دا غوره کا

النّٰصِرِيْنَ ﴿۱۵۰﴾ سَنُلْقِيْ فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا
نصرت کونکے دے۔ خامخا اوبہ غورزو مونږ پہ زړونو د هغہ کسانو کښ چہ کفر وکړے کړے

الرُّعْبَ بِمَآ اَشْرَكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ
ویرہ، پہ سبب د هغہ چہ دوی حصہ دار کړکړہ د اللہ سره، هغہ چہ نہ یی نازل کړے پرهغہ

سُلْطٰنًا ۚ وَمَاْوٰىهُمُ النَّارُ ؕ وَبِئْسَ مَثْوَى
شوک، ځمنہ دلیل، او ځائے د اوسیدو دوی اور دے۔ او ډیر بد دے ځای کونکو

الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهٗٓ
ظالمانو نو۔ — او یقیناً رښتو نے کړے وو تاسے سره، اللہ، وعدہ خپلہ،

اِذْ تَحُسُّوْنَهُمْ بِاِذْنِهٖ ۚ حَتّٰٓى اِذَا فَشِلْتُمْ وَ
کلہ چہ وژل ناسو دوی لرا پہ حکم د اللہ، تردے چہ ویرہ ځئ شوئ، او

بعد ما نوښ د ارتداد دے۔ پہ ۱۵۲ کښ فرمائی چہ اللہ تعالیٰ ستاسے مولیٰ او غوره امدادی دے۔ پہ ۱۵۳ کښ فرمائی چہ د کفارو پہ زړونو کښ بہ رعب واچوم او دهغہ وجہ بیانئ چہ دوی د اللہ تعالیٰ سره شریکان کړی هغہ چہ د هغوی پہ معبودیت او الوهیت اللہ تعالیٰ هیڅ دلیل نہ دے نازل کړے

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهٗٓ: او یقیناً رښتو نے کړے وو تاسے سره اللہ وعدہ خپلہ د احد د هغہ ګټې چہ ورکړے وو تاسے تہ پہ هغہ وخت کښ چہ کله تاسو د اللہ تعالیٰ د دښمنانو قتل شروع کړے وو۔ کلمہ چہ فشلتم شوله نو دوی کښ اختلاف راغے چہ زمونږ د ډلے پہ ډیرئ باندے فتحہ ضرورت نشته او د امیر حکم خلاف راغے چہ د هغہ پہ وجہ فتحہ پہ شکست بدله شوه۔ خو دلتہ دا خبرہ قابل غور دہ چہ کهرے دوی پہ خپلے سر رښے باندے پاتے هم وے نو

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا
اختلاف موکړو په امر (دې) پرېږدئ، اونافرمانی موکړه، پس د هغې نه چې وے خوښ
أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ ۚ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَ
تاسو ته، هغه چې تاسو (یعنی ستاسو) بعض ستاسو هغه دوه چې ارادې کوی لرلے دنیا، او
مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ
بعض ستاسو هغه دوه چې ارادې کوی لرلے د آخرت، بیا وګرځول تاسے لرلے الله دوی نه،
لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ
چې امتحان وکړی بیا تاسے، او یقیناً عفو ئے کړے لتاسے نه، او الله تعالیٰ خاوند د فضل دے
عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُونَ
په مؤمنانو باندې - کله چې روان وئ صدیښے نه، اونه متوجه کیږئ
عَلَىٰ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ
هیڅوک ته، او رسول (د) اوازکوی تاسو ته په رسنو د ے سره تاسے کښې،
فَأَثَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا
پس بدله کښې ورکړو تاسو غم په بدله د غم (او دا پاره د دې چې غمژن نشئ) په هغه چې
فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ ۗ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا
فوت شو تاسو، اونه په هغه چې ورسیدلے تاسو، او الله خبردے په هغه چې
تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ
تاسې ئے کوی - بیا راولیږه الله تعالیٰ پرتاسے، پس د غم نه،
أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ
امن لرونکی، چې پټوله ئے، ډوبه کړه دله، ستاسے نه، او بله دله،
قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ
چې په غم کښې اچولی وو دوی لره نفسونو د دوی، گمان ئے کاوه په الله تعالیٰ، ناحقه
الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ۖ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا
گمان د جاهلیت، وائی دوی: آیا شته دے مونږ لره

منزل

غنیمت نه ورلره حصه ملاویده نو دوی محض ارادې د دنیا نه لرلے بلکه د مجاهدینو سره د کمک کولو په وجه دوی په غنیمت راټولولو کښې مصروف شوی وو - جناب مفتی صاحب رحمه الله په معارف ج ۲ ص ۱۰۹ کښې فرمائی چه طبعی طور په دے وخت کښې د مال غنیمت خیال په زړه کښې بعید نه دے لکه الله تعالیٰ د خیل رسول علیه السلام د صحابه کرامو رضی الله عنهم د زړونه ډک نه هم صاف کیدل غواړی چه په مال کښې د تصرف کولو نه لتعبیر په طلب د دنیا سره وکړی. ولقد عفا عنکم ۱۲: یقیناً الله تعالیٰ عفوه کړے لتاسو نه. په دے آیت کښې چه د کومو صحابو نه اجتهادی خطا شوے وه د هغوے اعلان دے. د شاه ولی الله صاحب رحمه الله په فتح الرحمن ص ۸۰ کښې معنی داسے کوی: د النصیحت د رسول د پاره د دے چه غمژن نشئ ص ۸۰ کښې لیکی: بارې تعالیٰ عفوه وکړه دوی نه نو اینده خلفو د پاره د اعتراض ځائے پاتے نشو. شیخ القرآن رحمه الله په فرمایل چه الله تعالیٰ د صحابه کرامو رضی الله عنهم په بار کښې ډیر ښه جملے استعمال کړیدی: ۱۲ بوه د ا- وبیم په ص ۱۵۵ و لقد عفا الله عنهم - او باقی درے په ص ۱۵۵ کښې دی. فاثابکم غما بغم: حاصل دا دے چه یقیناً الله تعالیٰ عفوه کړے ستاسے نه او یقیناً الله تعالیٰ عفوه کړے د دوی نه او ثنا ئے عفوه وکړه دوی نه، او بخښنه وغواړه د دوی د پاره: او مشوره د رسره کوه په کار دونو کښې - جناب مفتی صاحب رحمه الله په معارف ص ۳۱ کښې لیکلی دی چه په عقائد نسفیه کښې دی د ذکر د صحابو نه بعضه کوله شی مګر په نیکی سره او په شرح مواقف کښې دی چه واجب دے د تعظیم د ټولو صحابو او منعه د عیب لګولو نه په هغوی باندې. غما بغم: پس په بدله کښې د رکړه تاسو ته غم په سبب د هغه غم چه رسولے وو تاسو - پیغمبر علیه السلام ته به سبب د عصیان او مخالفت ستاسو د هغه نه د روح المعانی، لکیده تکرونو، شاه ولی الله صاحب رحمه الله په فتح الرحمن ص ۸۰ کښې معنی داسے کوی: د النصیحت د رکولو د پاره د دے چه غمژن نشئ ص ۸۰

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سته یه هغې چه تاسوته رسیدلی دی۔ په آیت ۱۵۴ کې د منافقانو پېژندنه قباحتونه د یادونې ورته ذکر دی ۱۲

مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَیْءٍ قُلْ اِنَّ الْاَمْرَ كُلَّهٗ لِلّٰهِ ؕ
د اختیار نه، څه شے، ووایه یقیناً، اختیار ټول الله تعالیٰ د ګ،

یُخْفُوْنَ فِیْۤ اَنْفُسِهِمْ مَّا لَا یُبْدُوْنَ لَكَ ؕ
پټوی دوی، په زړونو خپلو کې، هغه چه نه ښکاره کوی تا لره،

یَقُوْلُوْنَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ شَیْءٌ مَّا قُتِلْنَا
وائی دوی، که څه وے مونږ لره، د اختیار نه څه شے، نو نه به وژلے شوے

هٰهُنَا ؕ قُلْ لَّوْ كُنْتُمْ فِیْ بُیُوْتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِیْنَ
دلته، ووایه که څه وے ګرځے وئ تاسے په کورونو خپلو کې، نو خامخا به راوتے وے هغه کسان

كُتِبَ عَلَیْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰی مَضَاجِعِهِمْ ۚ وَلِیَبْتَلِیَ
چه مقرر شوی دی په هغوی قتل، خامخا د دوی لګولو خپلو ته، (او دا کار الله وکړه)

اللّٰهُ مَا فِیْ صُدُوْرِكُمْ وَلِیُمَحِّصَ مَا فِیْ
الله، د هغه چه ستاسے سینو کې دی، او خالص کړی هغه چه ستاسے په

قُلُوْبِكُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِیْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۱۵۴﴾
زړونو کې دی، او الله ښه پوهه دے، په هغه راز دنو چه سینو کې دی۔

اِنَّ الَّذِیْنَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ یَوْمَ الْتَقَی الْجَمْعٰنِ
یقیناً هغه کسان چه وګرځیدل ستاسے نه، په هغه ورځ چه مخامخ شوے دوه ډلے،

اِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّیْطٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا ۚ
یقیناً خو یوائی وڅړولی لره، شیطان، په سبب د بعض هغه عملونو، چه دوی کړی،

وَلَقَدْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ
او یقیناً عفوه کړه الله تعالیٰ د هغوی نه، یقیناً الله تعالیٰ، بخښونکے

حَلِیْمٌ ﴿۱۵۵﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا ع ۱۶
صابره دے۔ اے ایمان اروا! مه کیږی

كَالَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ اِذَا ضَرَبُوْا
په شان د هغه کسانو چه کفر ئے کړے او وائی، په باره د ورونو خپلو کې چه سفر کړی

منزل

حَلَّ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ: ایا شته دے مونږ لره د امداد او فتحے نه څه شے۔ یعنی نشته ئے مطلب داچه ظاهره ئے استفهام د طلب د پاره ګرځولو او مقصد انکار وو۔ وګورئ قرطبی ص۲۳۴ ج۴

قُلْ لَّوْ كُنْتُمْ فِیْ بُیُوْتِكُمْ: د دے نه معلومه شوه چه وخت د مرګ او ځای د مرګ په تدبیر نه بدلیږی۔ اَلْجَمْعُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا: په بعض هغه عمل چه دوی کړے دو۔ معلومه شوه چه یوه ګناه د بلے سبب کمزوری۔ بیا باری تعالیٰ د صحابه کرامو نه د عفوے اعلان وکړ چه اینده د دې پاره د جهاد طعن وبیلو حق پاتے نشی۔ لِاِخْوَانِهِمْ اے ایمانداروا! د مدینې پشان د هغه کسانو چه کافران دی او وائی په باره د ورونو خپلو کې۔ مدارک وائی په ص۱۹۰ ج۱ کې مُراد قریبه نسبی ورونه دی۔

د شاه کپور شیخ رحمه الله فرمائی په ص۹۰ افضل التراجم کې چه د انصارو قتل منافقانو خپل قتل وو ۞

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ: پہ دے آیت کښ د شہیدانو شان او مقام ذکر دے۔ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ: پہ دے آیت کښ د نبی علیہ السلام اخلاقِ کریمہ ذکر شوی او دا بیانہ اوصاف د امیر ویلے شی چہ هغہ بہ سخت زړہ او بد خوی نہ وی دے دپارہ چہ ملگری یہ راغونډ وی۔ بابا سعدی صاحب فرمائی: د شعر د نومعنی لے دا دے چہ هیڅ نہ دی لیدلے چہ تیزی د ځهاز، یہ غار یا د تروو او بو راغونډ شوی وی۔ کوم ځائے کښ چہ خوږہ چینہ وی، خلق او میږان او مارانِ چا پہ راغونډ یږی۔ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ: او مشورہ ورسرہ کوہ پہ اهمو کارونو کښ۔ دا لفظ د شُرْتُ الْعَسَلَ نہ راخستلے شوی دے۔ دا پہ هغہ وخت کښ وئیلے شی چہ د کَبینہ د چاک نہ کَبین راوُباسی۔ مطلب دا چہ امیر پہ خوږے خوږے رائے کانے د ملگرو نہ اخلی۔ د کسوری ماخذ پہ "مفردات" کښ دی۔

فائدہ:۔ مُفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چہ د عُمر رضی اللہ عنہ ارشاد دے چہ نہ بہ وی خلافت مکمل پس د مشورے نہ۔ (کنز العمال) اسلامی آئین چہ څنگہ اللہ تعالیٰ مخلوق د کیسرٰی او د قیصر او د نورو شخصی بادشاهانو د ظلم او د جبر د پنجے نہ نجات ورکړ پہ دے د غور رکھے د اللہ تعالیٰ نہ پیژندلو نہ مغربی جمهوریتونو تہ لے د اللہ تعالیٰ سرہ د ثنا ییٰ او د خدا پرستی لارہ خو دلے دہ او دا لے خو دلے دی چہ د مُلک حکام وی او کہ عوام وی د اللہ تعالیٰ د ورکړے شوی قانون پہ پابند وی۔ (معارف ص۲۲۳) جناب قاضی شمس الدین رحمہ اللہ د موجودہ

فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَّوْ كَانُوا عِندَنَا
پہ زمکہ کښ ، او یا وی دوی غزا کوونکی ، پرتہ وی دوی مونږ سرہ خو اگر کښ ،

مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ
نہ بہ وے مړہ شوی او نہ بہ وے قتل شوی ، پیدا وکړی ، اللہ تعالیٰ دا خبرہ ،

حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ ۗ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۗ
افسوس ، پہ زړونو د دوی کښ ، او اللہ تعالیٰ ژوندی کول کوی ، او مړہ کول کوی ،

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلْتُمْ
او اللہ تعالیٰ پہ هغہ عملونو چہ تاسے کوی لیدونکے دے ۔ او کہ چرے قتل شوی تاسے ،

فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ
پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کښ ، او یا مړہ شوی ، خامخا بخښنہ د طرف د اللہ تعالیٰ او

رَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ
مهربانی ، غوره دہ د هغہ نہ چہ دوی راجمع کوی ۔ او کہ چرے مړہ کہ شوی او یا

قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ
وژل شوی تاسے ، نو خامخا اللہ تعالیٰ تہ بہ راجمع شئ ۔ پس پہ سبب د مهربانئ ،

مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ
د اللہ تعالیٰ ، نرم شوے تہ بہ دوی ته ، او کہ چرے وے تہ پہ زړہ ترڅ ، سخت ـ

الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ
زړے ، نو خامخا خواره شوی بہ وو دوی ستا د چاپیره ، پس عفوہ وکړہ دوی نہ ،

وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۖ فَإِذَا
او بخښنہ وغواړہ د دوی د پاره ، او مشوره ورسره کوہ ، پہ کار کښ ، پس کله چہ

عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
قصد وکړے تا ، پس توکل وکړہ پہ اللہ تعالیٰ باندے ، یقیناً اللہ تعالیٰ مینه ساتی

الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ
د توکل کوونکو سره ۔ که مدد وکړی تاسے اللہ تعالیٰ ، پس نشته زور اور ،

منزل

انتخابا تو او جمهوریت پہ بارہ کښ یو قصیدہ لیکلے دہ یو څو ځے دا دی: ترک کړ د نقل اصحابِ رسول ❊ اُسوۂ نصر ایمان کړ د زد قبول ❊ چہ وے خلقو د صحابہ کرامؓو نقل پریښود ❊ او د فرنگیانو طریقہ لے قبوله کړه ❊

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ
پتاسے خولے، او که رسوا کړی تاسے لره، پس څوك دے هغه كس چه امداد او كړی ستاسے
مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾
پس دے نه، (وخاص په الله ﷻ دے خان اوسپاری، مؤمنان -
وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ ۚ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ
اوندی مناسب نبی لره چه خیانت وكړی، اوچا چه خیانت وكړ ؤ، رابه ؤړی
بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا
هغه چه خیانت كړے ؤے یے په ورځ د قیامت، بیا به پوره پوره ورکړیشی هر نفس ته، په لره هغه
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ اتَّبَعَ
عمل چه كړے ؤے وی، اوپه دوی به ظلم نشی كیدے - ایا پس هغوك چه تابع شوے
رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَ
د رضا د الله ﷻ، پشان وهغه چا وے چه اخته شوے په غضب د الله ﷻ، او
مَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ
خائے د او سیدلے دوزخ دے، او بد خائے د واپسی دے (دا دوزخ) دوی مختلف درجو والا
عِنْدَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ
په نزد د الله ﷻ، او الله تعالیٰ ښه لیدونکے دے په هغه عملونو چه دوی كوی - یقیناً
مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا
احسان كړے الله ﷻ په مؤمنانو باندے، كله چه راليږلے په دوی كښے، پیغمبر
مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ
د جنس د دوی نه، چه تلاوت كوی په دوی باندے، آیتونه د هغه، او
يُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ۚ وَ
پاكوی دوی لره، اوښائی دوی ته، كتاب (قرآن) او پوهه د دین (سنت) او
إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾
النصف
او یقیناً وُ دوی، مخكښ دے نه خامخا په گمراهۍ ښكاره كښ -

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّغُلَّ : او نه دی مناسب د نبی د پاره چه خیانت وكړی - مطلب دا چه امیر به خائن نه وی - علامه خازن رحمۃ اللہ علیہ ۱۲۹ كښ د ابن عباس رضی اللہ عنہما په روایت ذكر كړی چه بدر كښ یو سور رنگا در ورك شوے وُ نو بعض منلقو وویل چه دا به نبی علیہ السلام د خان د پاره اخستے وی - نو جواب ئے په ټلوړو طریقو سره دے - یو په دے آیت كښ، بل په ۱۶۲ كښ بل په ۱۶۳ كښ، بل په ۱۶۵ كښ، امام رازی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه نبوت او خیانت نه رجمع كیږی - (كبیر ص۲۰۰ ج۳) اندلسی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی څه چه یقیناً غلول گناه ده او نبی گناه نه معصوم وی (بحر ص۱۰۱ ج۳) ملتقی صاحب رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه په وقفی مالونو او سركاری خزانه كښ غلا په حكم د غلول كښ ده (معارف ص۲۳۶ ج۲) هُمْ دَرَجٰتٌ : دا درجو والا دی - (قرطبی ص۲۶۳ ج۴)

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ : دا ظلم ورم جواب دے چه نبی خو د الله نعمت دے نو څنگه ئے خیانت وكړ ؤ

يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ : سورۃ بقرہ ۱۲۹ او سورۃ جمعہ ۲ هم وگورئ ÷

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَوَلَمَّآ اَصَابَتْكُمْ : دلتہ زجر دے مؤمنانو لرہ ۔ مطلب دادے چہ یہ وختی طور شکست باندے مؤمنانو تعجب کولو چہ دا څنګہ راغے؟ جواب دا وشو چہ دیکښی ستاسے عمل لرہ دخل شتہ۔ چہ صورچہ ھم پیرے ګورہ۔ او

اَوَلَمَّآ اَصَابَتْكُمْ مُّصِيْبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِّثْلَيْهَا ۙ

ایا او ھر کلہ چہ درسیدلے ناستہ، مصیبت (حال واړہ) چہ رسولے وُ ونا سو، دوہ چند ورکے نہ

قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَا ۭ قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْ ۭ اِنَّ

والی ګوم خلے کے دا، وویایہ، دا ظرف دنفسونو ستاسے نہ دے، یقیناً

اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ وَمَآ اَصَابَكُمْ يَوْمَ

اللہ یہ ھر شی باندے قدرت والا دے ۔ او ھغہ چہ درسیدلے ناستہ یہ ھغہ ورځ

الْتَقَى الْجَمْعٰنِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ۙ

چہ مخامخ شوے دوہ ډلے پس دا یہ حکم د اللہ وی، او چہ ښکارہ کړی مؤمنانو لرہ :۔

وَلِيَعْلَمَ الَّذِيْنَ نَافَقُوْا ۚ وَقِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوْا

او ښکارہ کړی ھغہ کسانو چہ منافقت ئے کړے او ویلے شوی وُ دوی تہ، راتلئی ۔ وجنګیږی

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوْا ۭ قَالُوْا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا

یہ لار د اللہ تعالیٰ کښی؛ او یا دفع کړئی کومن لوګو، وائی دوی کہ چیرے پوھیدلے موجہ یہ جنګ

لَّا اتَّبَعْنٰكُمْ ۭ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَىِٕذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ

نو خامخا تابعداری بہ وکړے وہ ستاسے دوی کفر تہ یہ دغہ ورځ د ایمان نزدے دوی یہ نسبت د دوی

لِلْاِيْمَانِ ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَّا لَيْسَ فِيْ

ایمان تہ، وائی دوی، یہ خلو خپلو، ھغہ چہ نشتہ، یہ

قُلُوْبِهِمْ ۭ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُوْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ

زړونو نو خپلو دوی کښی، او اللہ تعالیٰ ښہ پوھیږی یہ ھغہ څہ چہ دوی پټوی ۔ دا ھغہ کسان دی چہ

قَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوْا لَوْ اَطَاعُوْنَا مَا

وائی دوی یہ بارہ د وروڼو خپلو کښی، اوناست دی د جنګ نہ چیرے منلے وے دوی زمونږہ، نہ یہ

قُتِلُوْا ۭ قُلْ فَادْرَءُوْا عَنْ اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ اِنْ

ګوزارلی شوی ۔ دوایہ ځواب ورکړئی، د ځانونو نو خپلو نہ ۔ مرګ لرې، کړے

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا

یاستئی ریښتیا وُ بولئی ۔ او څیرے خیال مکوہ یہ ھغہ کسانو چہ قتل شوی

پہ ، قَدْ اَصَبْتُمْ مِّثْلَيْهَا کښی اشارہ دہ کوم غزا تہ چہ کفار پکښی مُردار شوی وُو او پکښی قیدیان شوی وُو ۔ او یہ ، بِاِذْنِ اللّٰهِ کښی اشارہ دہ سبب حقیقی تہ چہ ھغہ د اللہ تعالیٰ یہ حکم کیږی او یہ ھغہ کښی د منافقانو څخہ ښکلو قباحتونہ ذکر شویدی ۔

اَوِ ادْفَعُوْا : د پښتو شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ کیږی د اللہ د خوشالہ کولو او ثواب اخرت د پارہ نہ جنګیږی نو کم ازکم د خپل مال او د ځان او د خپل ښارنہ د دفاع کولو د پارہ خو د کافرانو سرہ وجنګیږی (جواہر ۱۰۱) مطلب دا چہ دفاع شہری خو وکړئی ۔ قاضی ابوالسعود رحمہ اللہ یہ " څخہ کښی ھم لیکی چہ دفاع وکړی د اھل او د ښار او د حریم خپل نہ کیږی نہ جنګیږی یہ لار د اللہ تعالیٰ کښی ۔ هُمْ لِلْكُفْرِ : مطلب دا چہ منافقانو کښی کفر پټ او ایمان ښکارہ وُو ۔ اوس لہ ھغہ کفر ھم ښکارہ شو د ایمان نہ لرے او کفر تہ دیر نزدے شو ۔ دتاج پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ اوس یہ ظاھر کښی کفر تہ او مخکښی یہ ظاھر کښی ایمان تہ نزدے معلومیدلے ۔ (افضل التراجم ص۹۹)

لِاِخْوَانِهِمْ : یہ بارہ د وروڼو خپلو کښی امراد ترینہ نسبی وروڼہ دی ۔ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ : دیکښی بشارت دے شہیدانو لرہ ۔

بقرہ ۱۵۴ او محمد ۴ ھم ګورئی ۔ مطلب دادے چہ د نورو عامو مړو غوندے خیال او ګمان پرے مکوئی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عمدۃ القاری، علامہ عینی رحمہ اللہ ج۱۶ ص۱۶۱ کښې لیکی چه دوی څوندی دی په دربار د رب خپل کښې په عالم غیب کښې، خکه چه دوی تل ژوندی اخرت ته ..... په کبیر اوږد، د حدیث کښې راځی، مسروق رحمہ اللہ وائی چه مونږ د ابن مسعود رضی اللہ عنہ نه تپوس اوکړو، هغه

فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ
په لار د الله کښې وژل شوي دي مړه ونه بلکه ژوندي دي په دربار د رب خپل کښې

يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
رزق ورکولے شي ۔ خوشالي کوي په هغه څه چه ورکړي دوی ته الله د فضل خپل نه،

وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ
او خوشالي کوي په هغه کسانو چه لا ندې پيوسته شوي په دوی کښې نه، روستو

خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾
دوی نه چه نه ډار دي ويره په دوی باندې، او نه به دوی غمجن کيږي ۔

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ
خوشالي کوي، په نعمت د الله تعالیٰ، او په فضل د هغه او په دې چه بيشکه

اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا
الله تعالیٰ نه ضائع کوي بدله د ايمانداره ۔ هغه کسان چه قبولتيا اوکړه د

لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ ۚ
الله لره او رسول لره، پس د هغه نه چه ورسيده دوی ته زخم،

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾
ګټه اوکړه د هغوی نه او پرهيزګاري اوکړه د هغوی نه، بدله لويه ده ۔

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا
هغه کسان چه وويل دوی ته خلقو رسيدلې دي چه يقيناً هغه کسانو اکاڼ (لښکر) جمع واړي کړي

لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا
تاسے لره، پس وويريږئ د دوی نه، پس زيات کړه دوی لره ايمان، او وويل دوی چه کافي دے مونږ لره

اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ
الله تعالیٰ، او ښه کارساز د هغه ۔ پس واپس شوي دوی په نعمت د الله تعالیٰ،

وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ
او په فضل سره، او نه رسيده دوی ته هغه تکليف، او تابعداري اوکړه د رضا د

وقف لازم ع ۱۶ ۸ مع

منزل

الله تعالیٰ: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ: په ص۴۰۱ "کښې لیکی چه امام بخاري رحمہ اللہ د ابن عباس رضی اللہ عنہما نه نقل کوی چه د هغه کلمے دی چه ابراهیم علیہ السلام ویلے وے کله چه اورته غورزولے شوے وو او محمد صلی اللہ علیہ وسلم ویلے وے چه کله ورته خلقو وویل چه هغه خلقو تاسو ته جمعه واړي کړے دي، پس ویريږئ د هغوی نه ۔ پس زيات کړه دوی لره ايمان او وے ویل:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سے حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ ۔ ناچیز وائی چه مونږه د شاه عنایت الله شاه بخاری رحمۃ الله نه د وظیفے مطالبه وکړه نو هغوی وفرمایل چه دا کلمات دیر دیر واښی ۞ اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطٰنُ : یقیناً دغه

اللّٰهُ ۗ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۷۴﴾ اِنَّمَا ذٰلِكُمُ

الله ﷻ او الله ﷻ خاوند د فضل لوئے دے ۔ یقیناً دا جاسوس ئے ولیږه

الشَّيْطٰنُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَآءَهٗ ۪ فَلَا تَخَافُوْهُمْ وَ

شیطان دے ، ویروی تاسے لره د دوستانو خپلوونه ، پس مه ویریږئ د دوی نه ، او

خَافُوْنِ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷۵﴾ وَلَا يَحْزُنْكَ

دوی ویریږئ زما نه ، که ئے تاسے پاکستی ایمان دار ۔ او غمجن د نکړی تاله

الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِي الْكُفْرِ ۚ اِنَّهُمْ لَنْ يَّضُرُّوا

هغه کسان ، چه جلتی کوی ، په کار د نوو کفر کښ ، یقیناً دوی هیڅ به ضرر نشی رسولے

اللّٰهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيْدُ اللّٰهُ اَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي

الله ﷻ هیڅ ، اراده کوی ، الله ﷻ چه ونګړی دوی ، دوی لره ، حصه برخه ، په

الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

آخرت کښ ، او خاص دوی لره ، عذاب ، لوئے دے ۔ یقیناً هغه کسان

اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ لَنْ يَّضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔا ۚ

چه اخستے دے ، کفر ، په بدله د ایمان کښ ، هیڅ به ضرر نشی الله ﷻ ته هیڅ ،

وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۷﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ

او دوی دپاره ، عذاب دردناک دے ۔ او هیڅ به وخیال نکوی هغه کسان چه

كَفَرُوْٓا اَنَّمَا نُمْلِيْ لَهُمْ خَيْرٌ لِّاَنْفُسِهِمْ ۚ اِنَّمَا

کفر ئے کړے چه یقیناً مهلت ورکول مونږ دوی لره ، ښه دی ، دپاره د نفسونو د دوی ، یقیناً مهلت

نُمْلِيْ لَهُمْ لِيَزْدَادُوْٓا اِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ

ورکوو مونږ دوی لره چه زیاته کړی دوی ګناه کې او د دوی دپاره ، عذاب

مُّهِيْنٌ ﴿۱۷۸﴾ مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلٰى مَآ

خوار کوونکے ۔ نه دے الله تعالیٰ چه پریږدی مومنانو لره ، په هغه حال

اَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتّٰى يَمِيْزَ الْخَبِيْثَ مِنَ الطَّيِّبِ ۗ

کې چه تاسے ئے پرې ، تر دے چه بیل کړی ، پلید ، د پاک نه ،

شیطان دے اوپه دیکښ هغه پروپیګنډه کوونکو ته اشاره ده ۔ یُخَوِّفُ : روح المعانی ج۴ ص۱۲۱ کښ معنی کوی : یُخَوِّفُكُمْ : ویروی تاسے لره ۔ یعنی مفعول به دلته محذوف دے ۔ وَلَا يَحْزُنْكَ : دا تسلی ده رسول اکرم ﷺ ته او په دے کښ د منافقانو ذکر دے او په دے کښ رښته ده او د نفع د یوسوال ده چه کافرانو ته ولے مالونه او عمرونه ورکړے شویدی ۔ اِنَّمَا نُمْلِيْ لَهُمْ : یقیناً مهلت ورکوو مونږ دوی لره چه زیاته کړی ګناه کې ۔ استاذ محترم صیاء الدین رحمہ الله بد فرمایل د قرآنی کریم ان ترینه جوړوم ۔ مَا كَانَ اللّٰهُ : دا بل سوال جواب دے ۔ الوسی رحمہ الله ج۴ ص۱۳۸ کښ لیکی چه مؤمنانو مطالبه وکړه چه دوی ته وښائے غلامه ورکړے شی چه بیلتون پرے وکړی د مؤمن او کافر نو نازل شو دا آیت ۔

مسئله : مشرکان د دے آیت نه د علم غیب نفی د نبی علیه السلام د پاره دلیل نیسی حکمه چه په الخبیث کښ الف او لام د استغراق د پاره دی نو مراد ترینه ټول غیب دی جوابونه : (۱) په تلویح ضمناً کښ راځی چه په تعریف کښ استغراق لازم نه دے بلکه عهدی یا کښ اصل دے ۔ (۲) مطلب داچه اصل په الف لام کښ عهدی دی او دلته هم خاص علامه دی لکه چه محکښ د روح المعانی حواله ذکر شوه ۔ (۳) مفسرینو رحمهم الله ترینه بعض غیب اخستی دی او هغه هم د وحی په ذریعه دی نو غیب پاتے نشو ۔ وګورئ ص۱۹۲ بیضاوی ، ص۱۹۲ مظهری ، ص۳۰۴ خازن ، ص۱۹۹ جواهر او الهام الرحمٰن ص۸۲ ج۴

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ
او نۀ دے اللہ تعالیٰ چہ خبر کړی تاسے، پہ پټو خبرو باندې، او لیکن اللہ تعالیٰ
يَجْتَبِيْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ۚ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ
غوره کوی، د رسولانو نه چا چہ وغواړی (او وحی ورکوی پس ایمان راوړئ پہ اللہ او پہ
وَاِنْ تُؤْمِنُوْا وَتَتَّقُوْا فَلَكُمْ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۹﴾ وَلَا
او کہ ایمان مو راوړو، او ځان مو وپچ کړو، پس تاسو لره، اجر لوئے دے۔ او هیڅوک
يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ
ګمان نکړی هغه کسان چہ بخل کوی پہ هغه چہ ورکړی دوی تہ اللہ تعالیٰ، د فضل
فَضْلِهٖ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ ۭ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۭ سَيُطَوَّقُوْنَ
خپل نہ، چې دا غوره دے دوی لپاره بلکہ دا بد دے دوی لپاره، زر د چې دوی غاړې تہ پہ
مَا بَخِلُوْا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَلِلّٰهِ مِيْرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَ
هغه چې دوی بخل کړی پہ هغه پسې پہ ورځ د قیامت او خاص اللہ لره میراث د آسمانونو او
الْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿۱۸۰﴾ لَقَدْ سَمِعَ
د زمکے دے، او اللہ تعالیٰ پہ هغه عملونو چہ تاسے کوئی خبردار دے۔ یقیناً واورېدہ
اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيْرٌ وَّنَحْنُ
اللہ تعالیٰ، وینا، د هغه کسانو چہ وائی یقیناً اللہ تعالیٰ محتاج دے او موږ
اَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوْا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْۢبِيَآءَ
غنیان یو، خامخا به لیکو هغه چې دوی وائی، او وژل د دوی انبیاؤ لره،
بِغَيْرِ حَقٍّ ۙ وَّنَقُوْلُ ذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ ﴿۱۸۱﴾
ناحقه د دوی په خیال کې، او وبه وایو، وڅکئ، عذاب (د اور) سوزوونکی۔
ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ
دا عذاب به سبب هغه عمل د چې مخکې کړے لاسونو ستاسو او یقیناً اللہ تعالیٰ نه دے
بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿۱۸۲﴾ اَلَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ
پوره ظلم کوونکے په بندګانو باندې۔ دا هغه ګڼ دی چې وائی یقیناً اللہ تعالیٰ، لوڅ کړے

تہ هغه چې دوی ورته وائی ستومتیا کوی په روح د قیامت۔ د بخاری شریف ص۱۹۴ حدیث دے او مشکوٰۃ ص۱۸۴ کښې هم دے چې نبی علیہ السلام فرمائی چا لره اللہ تعالیٰ مال ورکړی او زکوٰۃ ترینه ادا نکړی نو ځان به شی ترینه ګنجے مار او دوه لړه به ډډه کې پکې په سر وی او ژغاړے نه به ئے تاؤشی په روح د قیامت او به وخکو به ورله پکونه ورکوی او ورته وائی چې ځه د مال یم، ځه د خزانه یم۔ بیا ئے دا ایت تلاوت وفرمایلو۔ وګورئ قرطبی ص۲۹۱، ابن کثیر ص۳۳۱، جواهر ص۲۰۱، الهام الرحمٰن ص۸۳

لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ: د دے خائے نه ترمذی ص۱۹۹ پورے درې باب دے۔ په دیکښې درې قسمه حتونه د اهل کتابو ص۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۴ او مابین کښې ترغیب الی الجهاد والانفاق دے ص۱۵۵ تہ ۱۵۶۔

اِنَّ اللّٰهَ فَقِيْرٌ: کله چې الله تعالیٰ په جهاد کښې ترغیب مال لګولو نه په قرض سره ورکړو نو ځه وی ووایل چې الله تعالیٰ فقیر شوی دے قرض غواړی نو باری تعالیٰ ولې زور نه کړی۔ وګورئ بقره ۲۴۵ حدید ۱۱ تہ ۱۵۔

بِظَلَّامٍ: دا د مبالغے صیغه ده۔ معنی ئے چې ډیر ظلم کوونکی، خو دلته مبالغه نده مراد بلکه معنی ئے دا ده چې نه دے هیڅ ظلم کوونکے۔ وګورئ مثلاً ال عمران، مثلاً یونس ۹

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اِلَيْنَآ اَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُوْلٍ حَتّٰى يَاْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ
موښه سره، چه ایمان به نه راوړو په رسول باندې، تر دې چه راوړي موږته دا سې قربانی
تَاْكُلُهُ النَّارُ ۭ قُلْ قَدْ جَاۗءَكُمْ رُسُلٌ مِّنْ
چه خوری هغه لړ اور، اووایه، یقیناً راغلی تاسوته دمخه رسولان، محکښې
قَبْلِيْ بِالْبَيِّنٰتِ وَبِالَّذِيْ قُلْتُمْ فَلِمَ
ځانه، په واضحه ډیلونو، اوبه هغه شی چه تاسې وایئ، پس ولے مو
قَتَلْتُمُوْهُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝۱۸۳ فَاِنْ كَذَّبُوْكَ
وژل هغوی لړ؟ که چرې یاسې ریښتیا ویونکی - پس که چرې دروغژن کړی تا لره،
فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ جَاۗءُوْ بِالْبَيِّنٰتِ
پس رښه کړ یقیناً دروغژن کړے شوی دا دمخه رسولان محکښې نښانه، راتلله ځکه ډیر واضحه دلیلونه
وَالزُّبُرِ وَالْكِتٰبِ الْمُنِيْرِ ۝۱۸۴ كُلُّ نَفْسٍ ذَاۗىِٕقَةُ
اوصحیفې، اوکتاب روښانی کونکی - هر نفس، څکونکے د
الْمَوْتِ ۭ وَاِنَّمَا تُوَفَّوْنَ اُجُوْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ
مرګ دے، اوبیشکه پوره به درکړے شی بدلے ستاسې په ورځ د قیامت،
فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَاُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ
پس څوک چه لرے کړے شو، د اور نه، اوداخل کړے شو جنت ته، پس یقیناً
فَازَ ۭ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ۝۱۸۵
کامیاب شو، اونه دے ژوند نږدے، مګر څه د دهوکے دے -
لَتُبْلَوُنَّ فِيْٓ اَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ۡ وَلَتَسْمَعُنَّ
خامخا یقیناً امتحان به وکړلیمې پیسو مالونو ستاسې کښې، اوخامخا یقیناً به واورئ
مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ
تاسې څخه کسانو نه چه ورکړے شوی دے کتاب، محکښې ستاسونه، اودهغه
الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْٓا اَذًى كَثِيْرًا ۭ وَاِنْ تَصْبِرُوْا وَ
کسانو نه چه شریک ګرځولے دی، ډیر ډیر تکلیف، اوکړے صبر مو وکړو، او

منزل

نسبی

نسبی

اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَآ: شاه عبدالقادر رحمه الله فرمائی چه داد دروغو بهانے وے - (موضح القرآن) او مدارك په ۱۹۸ کښې فرمائی چه دا دعوی باطله او دروغ ترڅو دی په الله تعالیٰ باندے - فارسی کښې مثل دے: خوئی بهانے بسیار - "فَاِنْ كَذَّبُوْكَ": دلته جزاء محذوفه ده - یعنی صبر کوئی یا مُخفه کیږئ او دے آیت کښې تسلی ده - وګورئ ۲۲ حج، ۳۵ فاطر - "كُلُّ نَفْسٍ ذَاۗىِٕقَةُ الْمَوْتِ": سورة انبیاء ۳۵ وګورئ - پښتو کښې مصرعه ده: ے

څمایه مرګ خوشحالی مکړه: مرګ شمال دے هره ونه خوږوینه

فَقَدْ فَازَ: پس یقیناً کامیاب شو - شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل پس دا شو زنده باد - لَتُبْلَوُنَّ: په دے آیت کښې تشجیع ده په جهاد او انفاق باندے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَتَّقُوْا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ﴿۱۸۶﴾ وَاِذْ

تقوی سرو کړئ، پس یقیناً دغه ، د مضبوطو کارونو نه دی - او کله چې

اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ

واخستله (الله تعالیٰ) مضبوط لوظ، د هغه کسانو نه چې ورکړے شوے وو هغوئ کتاب

لَتُبَيِّنُنَّهٗ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُوْنَهٗ فَنَبَذُوْهُ

چه خامخا یقیناً واضحه به کړئ یا نوی خلقونه، او نه به پټوئ تاسو هغه پس وے غورځولو هغه

وَرَآءَ ظُهُوْرِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ

روستو ورځ کانو خپلونه، او واخستلو په دغه، قیمت ... لږ (دُنیا)

فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُوْنَ ﴿۱۸۷﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ

پس بد دے هغه چه دوی واخستلو - هیڅرے گمان مکوئ، په هغه کسانو نه چه

يَفْرَحُوْنَ بِمَآ اَتَوْا وَّيُحِبُّوْنَ اَنْ يُّحْمَدُوْا

خوشالیږی په هغه کار چه کوی (حق پټول) او مینه ساتی چه ستائنه دوئ شی،

بِمَا لَمْ يَفْعَلُوْا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِّنَ

په هغه کار چه نه دے کړے، پس یقیناً مه گمان کوئ په دوی باندې په خلاصیدلو سره د:

الْعَذَابِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۸۸﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ

عذاب نه، او خامخا دوی لره عذاب دردناک دے - او خامخا الله تعالیٰ لره بادشاهی

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ

د آسمانونو - او د زمکے ده، او الله تعالیٰ په هر — شی دے،

قَدِيْرٌ ﴿۱۸۹﴾ اِنَّ فِىْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

قدرت لرونکے - یقیناً په پیدائش، د آسمانونو، او زمکه کښې،

وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِى

او په تلو راتلو، د شپے، او ورځے کښ خامخا دیر دلیلونه دی د هغه کسانو

الْاَلْبَابِ ﴿۱۹۰﴾ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيَامًا

خاوندانو د عقلونو: هغه کسان چه یاد کوی .... الله تعالیٰ لره، په ولاړ سے

مَنْزِل ۱

۱۸۶ - تَتَّقُوْا یُحَمَّلُ عَلٰی، اولښ صفات د مؤمنانو او هغوی لره بشارت - او اخری آیت کښ اعاده د دوه ځله ده - اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ: دلیل عقلی دے او بقرہ ۱۶۴ کښ: اهم تفصیلی ذکر شوے آیات: خامخا واضح دلیلونه دی په توحید د الله تعالیٰ باندې - معارف ۱۶۴ کښ پرے دا شحر لیکلے دے:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ

اوپه ناستے ، او به اړخونو ځهلو پاسے ، او فکر کوی دوی ، په

خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ

پیدا کیدلو د آسمانونو ، او زمکے کښې د اوسیدونکو د پیدا کولو تا ـ

هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۹۱﴾

دے لږه بے فائدے ، پاکی بیانوو ستا ، پس ژغورنه مونږ ، د عذاب د اور نه ـ

رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۭ

اے ربه زمونږه ! یقیناً ته هغه څوک چه ننه باسے ، اور ته ، پس یقیناً ته رسوا کړ هغه لږه ،

وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿۱۹۲﴾ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا

او نشته د ظالمانو د پاره ، څوک امداد یان ـ اے ربه زمونږه ! یقیناً مونږ واورېدلے ،

مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ

د یو اواز کوونکی چه اواز کوی ایمان ته ، چه ایمان راوړی به یاالله نکی خیل ،

فَاٰمَنَّا ۣ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا

پس مونږ ایمان راوړو ، اے ربه زمونږه ! پس بخښنه او کړه مونږ ته ګناهونه زمونږه ، او لرې کړه مونږ

سَيِّاٰتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿۱۹۳﴾ رَبَّنَا وَاٰتِنَا

ګناهونه زمونږه ، او وفات مو کړه به ملګرتیا د نیکانو نوکښې ـ اے ربه زمونږه ! او راکړے مونږ ته

مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ

هغه چه وعده مو کړے مونږ سره ، په ژبو د رسولانو ستا ، او مه موشرمولے مونږ به ورځ د

الْقِيٰمَةِ ۭ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴿۱۹۴﴾ فَاسْتَجَابَ

قیامت کښې ، یقیناً ته خلاف نکوے ، د وعدې خپلے نه ـ پس قبولتها وکړه ،

لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَآ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

دوی لره ، رب د دوی چه یقیناً څه نه برباد وومه ، عمل د یو عمل کوونکي ستاسے نه ،

مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ۚ

که نارینه وی : او که ښځه ، بعض ستاسو نه د جنس د بعضو نه دی ،

آل عمران ، ۳ ظهر ، ۱۳ مطففین ـ عَلٰى رُسُلِكَ : ابن کثیر رحمه الله په ۴۳۶ کښې لیکی عَلٰى اَلْسِنَةِ رُسُلِكَ ، په ژبو د پیغمبرانو ستا ـ آیت ۱۹۵ کښې بشارت او یو څو صفات دی ـ لَآ اُضِيْعُ : نه برباد وومه ـ ۴ مؤمن ، ۱۲۴ نساء ، ۱۲۴ طٰهٰ هم وګورئ ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا يَغُرَّنَّكَ : دلنہ نہ ورھیدہ مِنَ الدُّنْيَا : بے رغبتی دَ دُنیا نہ وکہ ۔ ۴ انعام ، ۱۸ کہف ، ۲۴ مؤمن ، ۲۰ حدید وکورئ ۔ او آیت ۱۹۶ کښ بشارت او ۱۹۹ کښ صفات وحق پرستو علماؤ دی ۔ لَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ۳۰ (نوټ : مړے خامخہ نہ وَ راتلو لکی مخ (۲۱) تفسیر شروع شو) ۲ بقرہ ۱۸۵ ، ال عمران ۴۳ ماښام کا هم وکورئ :

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا ، د ۲۰۰ آیت د ټول سُورت خلاصه وکه ۔ مَدَارِك معنی کوی په ۲۱۳ کښ چه صبر وکړی په دین او تکالیفو دهغه باندې ۔ شیخ الهند رحمۃ الله فرمائی : وَصَابِرُوْا : او په مقابله کښ مضبوط وسیدئ ۔ جلالین په ۱۰۵ کښ لیکی وَرَابِطُوْا ای اقیموا او سیدئ په جهاد باندې او قرطبی ۴۲۱ کښ دی چه وَسُمِّيَ الْمُقَامُ فِي الثَّغْرِ رِبَاطًا اسونه ۔ حاصل دا چه اِصْبِرُوْا کښ اشاره وکه توحید اور سالت ته او صَابِرُوْا کښ جهاد ته او رَابِطُوْا کښ انفاق ته او په اتَّقُوا اللّٰهَ کښ هم توحید ته اشاره ده ۔ او رِباط د اسلامی ملک سرحد ساتلو ته هم وائی ۔ حدیث کښ راځی رَسُوْلُ اللّٰهِ ﷺ فرمائی چه دیوے ورځے رباط د الله تعالیٰ په لاره کښ د دُنیا او مافیها نه بهتر دی (بخاری ۴۰۰ قرطبی) او دَجَمع وَمانځه پابندی او دَ نیو موسمونو کولو نه بعد د بل موسم په انتظار کښ اوسیدل هم رباط فی سبیل الله دے ۔ (معارف ۲۰۰) حافظ ابن کثیر رحمۃ الله په ۴۰۰ کښ د عبد الله بن مبارك رحمۃ الله د جهاد په بارہ کښ لیکلے شوے قصیده د فضیل بن عیاض رحمۃ الله نه رانقل کړیده ۔ احقر په الهام الرحمٰن ۸۰۰ کښ هم لیکلے ده ۔ هلته ئے وکورئ ۔

امتیازات د سُورت د ختمیدو نه پس دا واضحه شوه چه دیر امتیازات ئے دی ، بعض دا دی : (۱) جوابونه د هغے شخصے چه رالله په بارہ د هیسیانو کښ (۲) کنړ قبائلو ډیهودو (۳) پنځه قوانینو د جو رولو د جماعت (۴) واقعه د بدر او د اُحد (۵) غورځولے والے د ډیرے اُمت مثلے (۶) مباهله د نصارا و سره مثلے (۷) شانِ صحابه ۱۵۲ (۸) د اُولوالالباب

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ٹیلٹ کام

صفات د ۱۹۰ نه ۲ تسمیه: لفظ د نساء پکښ تقریباً شل ځایه راغلے دے نو څکه د ورته سورته نساء والی اوادیے د ښځو حقوق او احکام پکښ ذکر دی. دعوی: ارشاد د امور و مصلحتونو دے چه انتظام کوی د جهاد.

إِلَيْكُمْ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا

تاسو نه، او په هغه چه نازل کړے شوے دی، د وی نه، عاجزی کونکی د الله نه،

يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ

اخلی، په ایتو نو د الله تعه، عوض لږ (دنیا)، دغه کسان،

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ

د وی لره: اجر د وی د، په نزد د رب د وی، یقیناً، الله ﷻ، چلد

ٱلْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱصْبِرُوا۟

حساب کونکے دے۔ اے ایمان والو! صبر کوئ،

وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ

او وینا د صبر کوئ، او نیاری کوئ د جهاد، او وریږی د الله ﷻ نه، د پاره د دے چه تاسے

تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

کامیاب شئ۔

سُورَةُ النِّسَآءِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَسِتٌّ وَسَبْعُونَ اٰيَةً وَّاَرْبَعٌ وَّعِشْرُوْنَ رُكُوْعًا

سورۀ نساء مدنی ده او د "۱۷۶" (ایتو نه) او "۲۴" رکوعونه لري۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

په نوم د الله تعه، چه بخښونکی، مهربانه د (شروع کوم خدے)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم

اے خلقو! ووریږی د رب خپل هغه ذات نه چه پیدا کړی دی تاسے

مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا

د نفس یوونه، او پیدا کړے د هغې نه جوړه د هغه،

وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُوا۟

او خوارۀ کړی د دواړونه، سړی ډیر، او ښځې (ډیرے) او ووریږی

ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ

د الله هغه ذات نه، چه د یو بل نه سوال کوئ د هغه په نوم، او ووریږی د پرې کولو د رحمونو نه،

ع ۱ ۱۱ — منزل

دی مؤمنانو لره ع ۱، ص ۱۴۰، ع ۲۰۔ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ: په اول ایت کښ لفظ د تقوی دوه ځله ذکر کړے دے او د نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ نه مراد آدم علیه السلام دے۔ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا: معنی ئے دا ده او پیدا کړی د د جنس د هغه نه جوړه د هغه چه حوا رضی الله عنها ده۔ وګورئ "کبیر" ص ۱۶۰ او "روح" ص ۱۹۱ د تائید لپاره ع ۱

Scanned with CamScanner

د سورۀ نساء صفاتی سورۀ څلورم دے په ترتیب کښ او په نزول کښ ۹۲ پس د مکے څخه ۲

او ادیے د ښځو حقوق او احکام پکښ ذکر دی. دعوی: ارشاد د امور و مصلحتونو دے چه انتظام کوی د جهاد.

اوتا ئید د توحید کوی. الطوئه: (۱) محکمات مقاصد ذکر شوی نو د الله امور منتظمه ذکر کوی (۲) محکمات اصلاح د عقیدے دے نو اوس اصلاح د معاشرے ذکر کوی. (۳) سورۀ بقره کښ زیات خطاب یهود و سره دے او په آل عمران کښ نصارا. د سورۀ د نزول لره زیات خطاب د مؤمنانو سره دے او د آهغه درے ځله دی چه فاتحه کښ بیان شوی دی. (۴) آل عمران په تقوی ختمیږی او د اسورت په تقوی شروع شو. (۵) بقره کښ د جهاد صفات، ذکور جوړښت او د ملک د امن قواعد ذکر شوی، او آل عمران کښ د جماعت د جوړولو اصول نازل شوی د رأی او رعیت احکام ذکر کوی. اجمالی خلاصه: د اسورت درے حصے دے. اوله ترعه ۵ پورے او په دیکښ د رعیت ۱۶ احکام دی. دوهمه حصه تر عه ۱۳۴ پورے او په دیکښ الله احکام دی د رأی او رعیت په باب کښ. او دریمه حصه تر اخره پورے ده او په دیکښ تخویفات، زواجر او بشارات دی. وګورئ ضمیمه الدرر ص ۲۹۴.

تفصیلی خلاصه: اولنی حصه کښ درے پاڅولونه تر عه ۳۶ پورے، په دیکښ اول ترغیب عه ۱ بیا شپاړس احکام په عه ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶ - ما بین کښ درے تخویفات عه ۳ - ما بین کښ درے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ① وَآتُوا الْيَتَامَىٰ

یقیناً اللہ تہ وے، پہ تاسے باندے، نگران۔ اوورکړئ یتیمانو تہ

أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ ۖ

مالونہ دھغوی (چہ کلہ بالغان شی) اومټ بدلوئ، پلیت لرہ پہ بدل دپاک پاندی

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ

اومټ خورئ، مالونہ دھغوی، سرہ دمالونو پہ یو، یقیناً دا دہ،

حُوبًا كَبِيرًا ② وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي

گناہ لوی۔ اوکہ ویرہ یئ چہ انصاف بہ ونکړئ، پہ

الْيَتَامَىٰ فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ

یتیمانو نوچې کوئ پس نکاح وکړئ دھغو سرہ چہ حلالے وے تاسو تہ دبنځونہ،

مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا

دوہ دوہ، اودرے درے، اوکلورث غلورے، پس کہ ویرہ یئ چہ انصاف بہ ونکړئ پہ

فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ

پس غورہ کړئ یوہ، اویا هغہ چہ مالک ئے دی بنی لاستہ ستاسے، دا پدیرہ نزدے دہ

أَلَّا تَعُولُوا ③ وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ

چہ ظلم سرہ ونکړئ۔ اودرکړئ ښځو تہ، مهرونہ دوی، پہ خوشالئ سرہ،

فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ

پس کہ دوی تاسو تہ، خپلے، دمهرونہ پہ خوشئ زړہ سرہ پس خورئ دہ

هَنِيئًا مَرِيئًا ④ وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ

لہ مبارک، هضم کیدونکے۔ اومټ درکوئ بے وقوفانو تہ، مالونہ دهغوی چہ تاسے سرہ

الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ

دی هغہ چہ کړلو ئے دی اللہ تعالیٰ تاسی پارہ، ذمہ داری، اورزق ورکړئ دوی تہ،

فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ⑤

پدیو کښ اوجامے ورلہ، کوئ، اووایئ دوی تہ، ښائسته۔

منزل

کبلی رائی چہ رسول اللہ ﷺ فرمایلی دی ښځو پسان دپښتئ دوہ کہ ښځو کوسے نو مناسبہ بہ ئے کړے: اوکہ نفقہ پرے اخلے نو نفقہ بہ پرے اخلے اوبہ دیکښ بہ کور والے دی۔ نو دلتہ ئے عامہ ښځہ ذکر کړے دہ۔ وَالْأَرْحَامِ: معنی ئے دادہ چہ ویریږئ وقطع کولو دخپلوالئ نہ۔ (مدارک ص۱۹۴) پہ ۴ کښ اول حکم دیتیمانو نو سرہ انصاف اوبہ ۴ کښ دویم حکم دیتیمانو نوچینکو سرہ انصاف دے قَوَاجِدًا: پس غورہ کړئ توکلرہ۔ أَلَّا تَعُولُوا: دا دیرہ نزدے دہ چہ ظلم بہ ونکړئ۔ (ابن کثیر ص۴۵۱) صَدُقَاتِهِنَّ: مهرونہ دهغوی۔ مهرتہ ئے صدقہ اوصداق ځکہ ویلے دے چہ پہ دے ظاهر پرتہ صداقت دمیلان دسړی ښځے تہ۔ (معارف ص۱۹۴) نِحْلَةً: پہ خوشئ سرہ۔ غرائب القرآن ص۱۲۷ کښ دی: أَيْ عَنْ طِيبِ نَفْسٍ۔ پہ دے آیت کښ دریم حکم إعطاء الْمَهُورِ: ورکول دمهرونو دی ښځو تہ۔ پہ ۴ آیت کښ ظلم دحکم دے چہ سفیهانو تہ مال صدرکوئ او همدردی ئے وکړئ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا: (دا د ص۱۲۳ سرہ متعلق دے) شیخ القرآن رحمہ اللہ بہ فرمایل چہ څوک غنی وی د تصرف اوکسب نہ پہ مال یتیم کښ۔ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا: اوځوک چہ محتاج وی پہ کسب کښ مال دیتیم تہ۔ پہ ۴ کښ پنځم حکم دے چہ میراث دنارینو اوزنانو دواړو دپارہ دے، دجاهلیت ظلم ئے منع کړہ۔ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ: دا آیت کریمہ دمشکلو آیتونو دقرآن پاک دے۔ څو توجیہ کانے پکښ دی: (۱) دا حکم اولے دو اوبیا

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَابْتَلُوا الْيَتٰمٰى حَتّٰٓى اِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ ۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ

او امتحان کوئی یه یتیمانو، ترمے چه کله وُرسی، نکاح ته، پس که معلومه موکړی؛

مِّنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوْٓا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ ۚ وَلَا تَاْكُلُوْهَآ

دَ دوی نه هوښیاری، پس ورکړی دوی ته، مالونه دَ دوی، او مه خوړئ مالونه دَ دوی

اِسْرَافًا وَّبِدَارًا اَنْ يَّكْبَرُوْا ۭ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا

په زیاتی، او په چلدئ دَ دیرَ ځکه چه لوی به شی، او څوک چه وی مالدار پرے حاجت دَ

فَلْيَسْتَعْفِفْ ۚ وَمَنْ كَانَ فَقِيْرًا فَلْيَاْكُلْ بِالْمَعْرُوْفِ ۭ

کښته، پس ځان وِ ساتی ترینه، او څوک چه وی محتاج پس خوړلے دَ دی (دهغه نه پرے کړی)

فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهِدُوْا عَلَيْهِمْ ۭ

پس کله چه ورکوئ، دوی ته، مالونه دَ دوی، پس گواهان ونیسئ پرے دوی باندے،

وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا ۝ لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ مِّمَّا

او کافی وے الله (ج)، حساب کونکے۔ دیارلسم رکوع۔ برخه ده، دهغه مال نه

تَرَكَ الْوَالِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ ۠ وَلِلنِّسَاۗءِ نَصِيْبٌ مِّمَّا

چه پرےښی مور او پلار، او خپلوانو، او ښځو دَ پاره، برخه ده، دهغه نه

تَرَكَ الْوَالِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ

چه پرےښی مور او پلار، او خپلوانو دَ دوی، دهغه مال نه چه کم دی (که) ډیر

كَثُرَ ۭ نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ۝ وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ

زیات وی، برخه مقرر کړے شوے۔ او کله چه حاضر شی دَ تقسیم کولو دَ پاره،

اُولُوا الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنُ فَارْزُقُوْهُمْ

خاوندان دَ خپلولئ، او یتیمانان، او مسکینان، پس ورکړئ دَ دوی ته

مِّنْهُ وَقُوْلُوْا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ۝ وَلْيَخْشَ

دهغه نه، او وایئ دَ دوی ته، وینا ښه کړے شوے۔ او وِ ویرےږی،

الَّذِيْنَ لَوْ تَرَكُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعٰفًا

هغه کسان که پرےږدی، دَ روستو خپلو نه، اولاد، کمزورے،

منزل ۱

هر څوک رحم کوی نو دَ غسے وِ په نورو ضعیفانو هم رحم وکړی ✣ ✣ ✣

پـه آیت دَ میراث باندے منسوخ شو۔ وګورئ روح المعانی ص۱۱۲، قرطبی ص۹۲ ج۵ (۲) دا حکم استحبابی دے او مُراد دَ أولی القربیٰ نه غیر ورثه دی او دَ یتیمانانو او مسکینانو نه اجنبیان دی۔ وګورئ مدارک ص۱۰۲، الفوز الکبیر ص۱۸ ج۱ لاکن په دے توجیه باندے دا اعتراض راځی چه پدرو ستو ایتو نو کښ وعید دَ راځی او په ترک دَ مستحبو خو وعید نه راځی نو درمه توجیه دے آیت کښ دا وجه چه دَ أولی القربیٰ نه مراد خپلوان میراث خوارَه دی او الیتمیٰ والمسکین ورله عطف تفسیری دے او دا دَ دے دَ پاره چه حقوق ئے ضائع نشی او په دے توجیه سره آیت منسوخ نشو: او راروان زجرونه پرے قرینه دَه۔ وګورئ جواهر ص۲۱۲ ج۱ شیخ القرآن رحمه الله به هم فرمایل چه منسوخ نه دے او حکم مشرانو دَ ورثو ته دے، چه یتیمانانو او مسکینانو وَرثو ته خرچه وکړی او بنهٔ وینا ورته وکړی چه تقسیم به په قرار وکړو۔ وَلْيَخْشَ: دا تاکید دے دَ مخکښ دَ پاره: مطلب دا چه په خپلو وی و

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنَّ الَّذِينَ عنا ندجنت وعید دے۔ دَمشکوٰۃ شریف مے کښی حدیث دے چہ نبی علیہ السلام فرمائی چہ دَ اُوو هلا کونکو کښ هوتونه څان وساتئ نو صحابه کرامو عرض وکړو چه اے دَ الله رسوله اکوے دی دغه - هغوی

وفرمایل (۱) شرک کول دَ الله سره (۲) اوجادُوکول (۳) اووژل دَنفس هغه چه حرام کړے الله تعالیٰ مګر په حقه سره (۴) اوخوړل دَسود، (۵) اوخوړل دَمال دَیتیم (۶) او په شا راګرزیدل په وخت دَ ګډو سره دَکفارو (۷) اوتور لګول په پاکه لمنو مؤمنانو تو ناخبرو باندې (متفق علیه)۔ **واقعه**: جناب مفتی صاحب رحمه الله په "معارف ج۲ ص۳۱۳" کښ لیکی: دلته صوبه دَیو بزرګ واقعه نقل کوو چه دَهغه مسئله نوره زیاته واضحه کیږی دے بزرګ دَیو مسلمان دَعیادت دپاره تشریف یووړو۔ لږ غوندې دَمریض خواته ناست وو چه دَ هغه روح پرواز وکړو۔ په دغه موقعه چه کومه چیغه یا بلید اهغوی فوراً هغه مړه کړه اودَ خپل طرفه ئے پیسے ورکړے اوتیل ئے راوغوښتل اورنړا ئے وکړه۔ په "رساله قشیریه" ص۱۰۱ دَعبدالکریم قشیری رحمه الله کښ دی چه دے فرمایل چه دے وخته پورے تیل دَهغه وُ او اُوس دَ وَرثو شو۔ احقر په "الهام الرحمن" ص۱۰۲ او زَدِ بد عادت ګڼلے کښ هم دا واقعه ذکر کړے ده۔ **یُوصِیکُمُ اللّٰهُ**: شپږم حکم۔ مال په ځانونو شرعی بانډې تقسیم کړی۔ حافظ ابن کثیر رحمه الله په "ص۴۵۵ ج۱" کښ لیکی چه اهلِ جاهلیت به ټول میراث سړو له ورکولو اوښځو ته ئے نه ورکولو فرمایل الله تعالیٰ امر وکړو په برابرۍ سره په ځامابین دَدوی کښ په اصل میراث کښ۔ په دے آیت کریمه کښ شپږ صورتونه دَمیراث دی او په ۱۲ کښ هم شپږ نور قول دوُلس صورتونه شو۔ **فَوْقَ**: معنی ئے دا ده چه دوه یا زیاتے دَدوُ نه ګڼلے چه میراث کښ دَدوُ حکم دَهغو دے۔ ګورئ "روح المعانی ج۴ ص۱۲۶"۔ **ثُلُثَا**: دوُ حصے دَدریونه مطلب دا چه مال به دُرے حصے شی نو دوه به ترینه دوی تدورکړے شی، یوکا به دَنورو وَرثو شی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهُنَّ

وتاسو لرلا نمائی هغوی چه پریښی ښځو ستاسو، که نه وی، دوی د پاره،

وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ

هیڅ اولاد، پس که وی لره: اولاد، پس تاسو لره څلورمه ده هغه چه پریښی دوی

مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ ۚ وَلَهُنَّ

پس د وصیت پوره کولو چه وصیت وکړی په هغه او پس د اداکولو د قرض، او دوی لره

الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّكُمْ وَلَدٌ ۚ فَإِنْ كَانَ

څلورمه ده هغه مال چه پریښی تاسو، که نه وی تاسو لره اولاد، پس که وی

لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِّنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ

تاسو لره اولاد، پس دوی لره اته حصه د هغه مال چه تاسو پریږدئ، پس د پوره کولو د وصیت

تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُّورَثُ كَلٰلَةً

چه وصیت سره یې کړے وی او پس د اداکولو د قرض نه، او که وی سړے چه میراث ترې وړے کیږی ټکوړ

أَوِ امْرَأَةٌ وَّلَهٗ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا

او یا ښځه میراثی، او وی لره ورور یا خور (اخیافی) نو که، پس د هغوی دواړو د پاره

السُّدُسُ ۚ فَإِنْ كَانُوْٓا أَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ

شپږمه حصه ده، پس که وو دوی زیات د دے نه، پس دوی شریکان دی

فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُّوصٰى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۙ

په دریمه حصه کښې پس د پوره کولو د هغه وصیت نه چه وصیت وشی په هغه، او د اداکولو د قرض نه،

غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۲﴾

(حالانکه) نه ضرر رسوونکی، کلک حکم دے د الله څخه او الله ښه علم والا دے صبر کوونکے دے۔

تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

دغه پولے د الله دی، او چا چه تابعداری وکړه د الله او د رسول د هغه،

يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهٰرُ

داخل به کړی هغه به جنتونه، چه بهیږی په لاندے د هغوی کښې

منزل

نقل دے چه تاسے دا آیت تولئی او رسول الله ﷺ فیصله کړے په قرض اداکولو مخکښې د وصیت پوره کولو نه۔ علامه ابن الجزی رحمه الله په تسهیل ص۱۳۲ کښې د دے وجه لیکی، فرمائی چه وصیت له مخکښ کړو په قرض باندې او قرض مقدم دے په وصیت باندې په شریعت کښې د پاره د اهتمام په پوره کولو دے او د تاکید د پاره د دے امر نه په دے اوچه سستی ونشی په وصیانو او قرض له روستو کړو ځکه چه قرضدار ته غواړی نو حاجت پکښې تاکید ته نشته په امر کښې۔ کلالة: د ابوبکر او عمر او ابن عباس او نور و صحابیو رضی الله عنهم نه نقل دی چه کلالة هغه چا ته وایی شی چه نه اولاد پریږدی او نه پلار۔ (ص۳۶۱ ابن جریر، ص۳۶۲ ابن کثیر، ص۳۶۳ فتح القدیر، د کوثری الهام الرحمن ص۳۰۰) وَلَهٗ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ: د ورور او خور نه مراد دلته اخیافی دی چه د مور له لوری دی او د پلار له لوری نه دی څکه چه د اعیانی او علاتی سګه اولاد سګه ورونو خویندو حکم د دے سورت په اخر کښې دے۔ فائدہ: په اول آیت کښې د ذوی الفروض نسبی۔ او په دے آیت کښې سببی، او اخیافی مراد خویندو حصے ذکر شوی دی۔ او دا شپږم حکم د احکامو د وراثت نه دے چه حال په قانون څلورمی

بشارت ۱۳

تقسیم کړی۔ غَيْرَ مُضَآرٍّ: شیخ القرآن رحمه الله به فرمایی چه معنی ئے ده دا ده: شی نه ضرر رسوونکی، کوئی اعلیٰ مضار په آیت کښې بشارت دے منونکو د میراث لره۔ او په ځکه کښې سخت تخویف د نه منونکو د پاره۔ تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ: احکام الهیه ترپولے ځکه وائی چه په هغے کښې زیاتے کمے کول منعه دی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۱۳﴾ وَمَنْ
هميشه به وسيږي ګه هغوي کښې اودغه کاميابي لويه ده۔ اوچا چه
يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيَتَعَدَّ حُدُوْدَهٗ يُدْخِلْهُ
نافرماني وکړه د الله تعالیٰ او د رسول ډهنډ، اوتجاوز ئې وکړ د هغه لوډهنډ ته داخل به ئې کړي
نَارًا خَالِدًا فِيْهَا وَلَهٗ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿۱۴﴾ وَالّٰتِيْ
اوږنه، هميشه به وي په دغه کښې اود ګه لره عذاب خوارکوونکی دے۔ اوهغه ژنانه
يَاْتِيْنَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِّسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوْا
چه راځي بې حيايئ ته، د ښځو ستاسونه، پس وارهان وغواړئ:
عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِّنْكُمْ فَاِنْ شَهِدُوْا فَاَمْسِكُوْهُنَّ
په هغوي باندې خلور د سړو ستاسونه، پس کړنې کواهي وکړي دوئ، پس حصار ئې کړئ دوئ
فِي الْبُيُوْتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ
په کورونو کښې، تر دے چه مرګ ئې دوئ لره، مرګ، اويا مقرر کړي
اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيْلًا ﴿۱۵﴾ وَالَّذٰنِ يَاْتِيٰنِهَا مِنْكُمْ
الله تعالیٰ دوئ لره څه لار ه۔ اوهغه دوه کسان چه راځي بې حيايئ ته ستاسے نه،
فَاٰذُوْهُمَا فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمَا
پس زوروئ ورکړئ دوئ لره، پس که توبه وکړي دواړه او اصلاح وکړي عمل خو ورته دواړو دوئ ډډوي نه
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿۱۶﴾ اِنَّمَا التَّوْبَةُ
يقيناً الله تعالیٰ دے، توبه قبلوونکے رحم کوونکے۔ يقيناً (قبلول د) توبے
عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السُّوْٓءَ بِجَهَالَةٍ
په الله تعالیٰ: ډهنډ کسانو ذمه ده چه عمل ونکوي بد، په نادانۍ سره،
ثُمَّ يَتُوْبُوْنَ مِنْ قَرِيْبٍ فَاُولٰٓئِكَ يَتُوْبُ
بيا توبه اوځکي — د نزدے نه، پس دغه کسان، مهربانی کوي
اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۷﴾
الله تعالیٰ په دوئ باندې، او دے الله تعالیٰ، پوهه، حکمت والا۔

منزل

وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ: د پښتنۍ شیخ رحمہ اللہ په "جواهر ص۲۱۵" کښې فرمائی چه د "عصیان" نه مراد دلته کامله درجه ده۔ یعنی چه څوک په دے احکامو ایمان نه راوړی نو سزا ئے دا دے چه همیشه به په جهنم کښې اوسیږی۔ تائید ما ئل کا ص۳۴ کښې دے هلته "وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ" په معنیٰ "لَمْ يَعْتَقِدْ" دے چه عقیده ئے نه ساتی۔

وَالّٰتِيْ يَاْتِيْنَ ۱۵: په دے آیت کریمه کښې او د مرحکم حَبْسُ الْمُتَهِّمِيْن دے چه په چا تهمت اولګی نو قید ئے کړی۔ د پښتنۍ شیخ رحمہ اللہ فرمائی په ربط کښې چه یعنی لره: ضرور په میراث کښې حصه ورکړی لیکن که دوی نه زنا بنکاره شوه نو شرعی حکم پرے نافذ کړی (جواهر ص۲۱۱)

اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيْلًا: هغه مقرره لار د دوی دپاره رجم دے چه محصنه وی، او تل دُرے دی که غیر محصنه وی۔ بخاری شریف ص۹۶۵ کښې د ابن عباس رضی اللہ عنہما نه راځی یعنی رجم د ثیبو دپاره او دُرے دی د بیغلو پاکړو دپاره۔ سورت نور مے هم وګورئ۔ وَالَّذٰنِ: دا د ما قبل سره متعلق دے او مراد تر دے دوه نارینه دی چه بد فعلی وکړی۔ فَاٰذُوْهُمَا: پس زورنه ورکړئ دوی لره۔ د قاضی صاحب اختیار دے چه څنګه سزا ورله ورکوی۔ علامه لسفی رحمہ اللہ فرمائی په ص۲۱۲ کښې دا دلیل ظاهره دے د ابوحنیفه رحمہ اللہ دپاره چه تعذیر به ورکولے شی په لواطت کښې او حد به نشی ورکیدے۔ په مشکوٰة ص۳۱۳ کښې د ترمذی شریف حدیث دے چه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی چه وبنه ګوری الله تعالیٰ چه غالب اولوئے دے هغه سزا ئے ته چه راځی سزا یا بخښے ته په روستونی لار ے کښې — اِنَّمَا التَّوْبَةُ: ترغیب دے توبے ته ابوبکر رازی رحمہ اللہ په "مسائل ص۳۳" کښې لیکی: اِنَّمَا التَّوْبَةُ: چه قبولوالے د توبے دهغه چا دپاره دے چه بد عمله کوی۔ بِجَهَالَةٍ: په نادانۍ سره۔ د مجاهد رحمہ اللہ نه "مدارک په ص۲۱۵ کښې

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فقل کوی چه حوك نافرمانی د الله تعالی کوی هغه جاهل دے ترڅو چه منعه شی د خپل جهالت نه۔ مِنْ قَرِيبٍ: د غږ غږے او مرګ نه مخکښ (قرطبی ج۵ ص۹۲) وَهُمْ كُفَّارٌ: تائید کښ ع۵ یونس، ع۱۵ مومن وګورئ۔

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السَّيِّاٰتِ حَتّٰۤى
اونشته قبولوالے د توبے، د هغه کسانو توبه چه عمل نه کوی، د ډیرو د ترڅو چه
اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ اِنِّيْ تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا
نږدے شی، یو د دوی ته: مرګ، وائی یقیناً ځه توبه اوباسم اوس اونه د
الَّذِيْنَ يَمُوْتُوْنَ وَهُمْ كُفَّارٌ ؕ اُولٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا
هغه کسانو چه مړه کیږی، اووی دوی کافران، د هغه کسانو لپاره تیار کړی موږ
لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿۱۸﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا يَحِلُّ لَكُمْ
دوی لره عذاب دردناك ۔۔ اے ایمان والو د حلال نه دی تاسو لره
اَنْ تَرِثُوا النِّسَآءَ كَرْهًا ؕ وَلَا تَعْضُلُوْهُنَّ لِتَذْهَبُوْا
چه میراث کښ واخلئ ښځې لره، په زور، اومه تنګوئ دوی لره چه و اخلئ،
بِبَعْضِ مَاۤ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اِلَّاۤ اَنْ يَّاْتِيْنَ بِفَاحِشَةٍ
بعض هغه مهر چه ورکړے مو دے دوی ته مګر کله چه راښکاره وکړی دوی په بے حیا ښئ
مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَعَاشِرُوْهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ۚ فَاِنْ كَرِهْتُمُوْهُنَّ
ښکاره، اوژوند ورسره دوی سره په ښه طریقه، پس که بده ښکاره
فَعَسٰۤى اَنْ تَكْرَهُوْا شَيْـًٔا وَّيَجْعَلَ اللّٰهُ فِيْهِ خَيْرًا
پس نږدے دی چه بد بګڼئ تاسو څیز ته، او پیدا به کړی الله تعالیٰ په هغه کښ ډیر
كَثِيْرًا ﴿۱۹﴾ وَاِنْ اَرَدْتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ
ډیر لره۔ او که اراده وکړئ تاسو د بدلولو د یوے ښځے، په ځائے د بلے
زَوْجٍ ۙ وَّاٰتَيْتُمْ اِحْدٰىهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَاْخُذُوْا
ښځے، او ورکړے وی تاسے یوے ته د دوی ته، ډیر مال، پس مه اخلئ
مِنْهُ شَيْـًٔا ؕ اَتَاْخُذُوْنَهٗ بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿۲۰﴾
د هغه نه څه شے، آیا اخلئ تاسو هغه په بهتان لره په زیاتی، او ګناه ښکاره سره۔
وَكَيْفَ تَاْخُذُوْنَهٗ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى
او څنګه اخلئ د هغه لره؟ او حال دا چه رسیدلی کړے یدی، بعضو ستاسو
منزل ۱

ع ۳ ۱۲ ۱۲ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَا تَنْكِحُوْا: په دیکښې نهٔم حکم دے چې د پلار منکوحه په نکاح سره مه اخلئ. شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ فرمایلې چې په دیکښې تعظیم د مشرانو دے. حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ: لسم حکم په دے آیت کښې د ۱۳ محرماتو زنا نوم بیان دے. یو قسم په دې آیت کښې او یو قسم په راروان آیت کښې دے نو یوولے پخلے شوے او دا دوے سورت د امتیاز لپاره یو امتیاز دے

بِنْتُ الْأُخْتِ: په وزیرو: او خورزو کښې اعیانی اولاتی او اخیانی پتولے دا خلے دی.

أَرْضَعْنَكُمْ: دلته د رضاعی خوښت صرف دوګه صورتونه دی حدیث د مسلم کښې راځی چې حرامیږی د رضاع نه هغه چې حرامږی د نسب نه. (ابن کثیر ص۴۶۹ ج۱ شاکر او شیخ رحمۃ اللہ علیہ نشر المرجان ص۱۶۲ کښې دا شعر لیکلے دے او په کښې د رضاع ګټ صورتونو شمول دی شعر دا دے: ؎

از جانب شیر دہ ہر خویش شوند
واز جانب شیر خوار زوجانے و فروع

معنی ئے دا ده چې د طرفه د شودو د رګوینکے نه د هغې پتول خاندان د زوړو د نکی د پاره خپلوان شو، او د طرفه د شودو د وونکی نه ټخ خاوند او بچی د دوی. مطلب دا که د زوړو نکے هلک وی نو د هغه د رضعی پلار اینګور شوه او کله چې وی نو د دې خاوند د رضعی مور د پاره زوم شو او د اړنګ د دوی بچی د رضعی مور او پلار د پاره نمسی شو. فِيْ حُجُوْرِكُمْ: چې ستاسی پرورش کښې وی. دا قید اتفاقی او عادتی دے. غالباً دا ده چې بر کتنې د مورسره د پلندر کره وی نو دا حکم عام دے وګورئ روح المعانی: مِنْ اَصْلَابِكُمْ: د شاګانو ستاسونه، په دیکښې د منبنی د ټخنے نه احتراز شوه هغه اینګور نه دی. وګورئ احزاب ۳۳: هغه ئے د جاهلیت د رسم تردید کړے دے:

بَعْضٍ وَّاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ﴿۲۱﴾ وَلَا
بعضونه، او اخیستے دے په ځنګ ستاسونه، لوظ مضبوط -:- او نکاح
تَنْكِحُوْا مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ مِّنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا قَدْ
مکوئی د هغو سره چې نکاح د پلار انو ستاسو د ښځو نه ، مګر هغه چې تیر ے
سَلَفَ ؕ اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً وَّمَقْتًا ؕ وَسَآءَ
شوی، یقیناً دا ده بے حیائی ، او سپما د نفے ، او بده
سَبِيْلًا ﴿۲۲﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهٰتُكُمْ وَبَنٰتُكُمْ وَ
لاره ده - حرامے شوی ، په تاسو (نکاح) د مینځه ستاسو ، او لونړ ونستاسو او
اَخَوٰتُكُمْ وَعَمّٰتُكُمْ وَخٰلٰتُكُمْ وَبَنٰتُ الْاَخِ
خوښې وستاسو، او د ورور یا نو ستاسو او د مور د خوښې د ستاسو او د نو نړ و د ورور ،
وَبَنٰتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهٰتُكُمُ الّٰتِيْٓ اَرْضَعْنَكُمْ
او د لونړو د خور ، او د مینځه ستاسو هغه چې ئے د رکړې دے تاسو له،
وَاَخَوٰتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهٰتُ نِسَآئِكُمْ
او خوښې د ستاسو د ژوند لونه ، او مینځه د ښځو ستاسو ،
وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِيْ فِيْ حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَآئِكُمُ
او پرکتنې ستاسو هغه چې پرورش ستاسے کښې وی ، د ښځو ستاسو هغو
الّٰتِيْ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ ۫ فَاِنْ لَّمْ تَكُوْنُوْا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ
نه، چې ځښت کړے تاسے د هغوی سره، پس که چیرے نه وی تاسے چې ځښت مو کړے د هغو سره
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ ۫ وَحَلَآئِلُ اَبْنَآئِكُمُ الَّذِيْنَ
پس نشته ځنګ ناه پر تاسے باندے، او ښځے د ځامنو ستاسو هغه چې پیدا وی ،
مِنْ اَصْلَابِكُمْ ۙ وَاَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ
د شاګانو ستاسونه، او دا چې جمع والے وکړی په مابین د دوو خوښو وکښې،
اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۲۳﴾ لَا
مګر هغه چې مخکښې تیر شوی یقیناً اللہ تعالیٰ دے بخښونکے، مهربانه -

منزل

چې بر کتنې د مورسره د پلندر کره وی نو دا حکم عام دے وګورئ روح المعانی: مِنْ اَصْلَابِكُمْ: د شاګانو ستاسونه، په دیکښې د منبنی د ټخنے نه احتراز شوه هغه اینګور نه دی. وګورئ احزاب ۳۳: هغه ئے د جاهلیت د رسم تردید کړے دے:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَالْمُحْصَنٰتُ، اوھغہ ښځې چې په قلعه کښې بند ے شوے وی۔ وَبَنَجُ دَپارہ قلعه خاوند ے یعنی خاوند انو والا مطلب واچه خاوند ئے ژوند ے وی نو نکاح ورسره حرامه دی۔ اِلَّا مَا مَلَكَتْ، مګر هغه چې مالکان ئې نبی لاسونه ستاسے ږیعدارک ص۲۱۰ "کښ وی چې په قید کښ راوُلی اوخاوند ئے دارالحرب کښ وی۔ اَنْ تَبْتَغُوْا، چې وے لټوئ یې۔ مالونو خپلو یعنی مهر ورکړئ۔ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ، هغه چې نفع پرے حاصله کړی مطلب واچه نکاح ورسره وکړی۔ فائده: دوے نه مُړو او وختی نکاح "متعه" نه دے۔ هغه حرامه ده۔ دعلی ترجمة الله وَجْهَهٗ یه نقل "ترمذی شریف ص۲۱۰" کښ حدیث راځی چې نبی علیه السلام منعه کړیدی یه ځینځ متعې د ښځو نه او د غوښو د کورنیو خرونو یه زمانه د خیبر کښ۔ او شوکانی رحمة الله والی چې د احادیث یه بخاری او مسلم او نورو کښ هم دے (فتح القدیر ص۴۳۰ ج۱) مفتی جناب رحمة الله یه معارف ص۲۰۲ ج۲ کښ فرمائی چې د اُبی یه خبره د کوم چې کومه ولړ د متعې د حلالوالی فائده سره نه دے نه چې دوی د علی رضی الله عنه د محبت دعوی کړی یه دے مسئله کښ هم د هغه نه خلاف دی۔ فَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ ۔ وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ: اوهغه څوک چې طاقت نلری د نکاح د اصیلو مؤمنانو۔ د دے آیت نه ظاهره داسلامیږی چې د اصیلی د نکاح طاقت نلری نو د وینځو سره د نکاح وکړی او هغه به هم مؤمنانې وی حالانکه یې د وخت د طاقت د اصیلے کښ نکاح د وینځے د رو مسلمان سره هم روا ده او د کتابو نو وینځو سره هم۔ علامه نسفی رحمة الله یه ص۲۱۰ کښ فرمائی چې د اقیانو نه د استحباب دپاره

وَالْمُحْصَنٰتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۚ

او (حرامے شوے) ښځو نه والا د ښځونه، مګر هغه چې مالکان ئې نبی لاسونه ستاسے

كِتٰبَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ اَنْ

د الله حکم فرض شوے د الله د ستاسے پرے او حلال شوے دی تاسے لپاره هغه چې سوا د دغو ذکر شوو دی، چې

تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ مُّحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ ۭ فَمَا

وغواړئ په مالونو خپلو ـ، چې نکاح کولو نکی وی، نابی زنا کونکی، پس هغه ږښانه

اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ۭ

چې نفع حاصله کړئ په ښځو نه دے وی نه، پس ورکړئ دوی نه اُجرتونه د دوی، مقرر کړے شوی

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا تَرٰضَيْتُمْ بِهٖ مِنْۢ بَعْدِ

او نشته ګناه ږښتاسے، په مهر هغه کښ چې یو بل سره راضی شئ په هغه پس د

الْفَرِيْضَةِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۝ وَ

مقرر شوے ښځو نه، یقیناً الله ښه دے؛ یوهه حکمت والا۔ او

مَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَّنْكِحَ الْمُحْصَنٰتِ

هغه څوک چې نلری ستاسے نه، طاقت د نکاح کولو د آزادو ښځو،

الْمُؤْمِنٰتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِّنْ

ایمانداره ښځې، پس (نکاح وکړی) هغه نه چې مالکان دی نبی لاسونو ستاسے د دغو ښځو

فَتَيٰتِكُمُ الْمُؤْمِنٰتِ ۭ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِكُمْ ۭ

ستاسو ـ ایمانداره ونه، او الله ښه پوهه دے په ایمان ستاسے

بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ۚ فَانْكِحُوْهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ

بعض ستاسے نه د بعضونه دی، پس نکاح وکړئ د دوی سره په اذن د مالکانو د دوی،

وَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ مُحْصَنٰتٍ

او ورکړئ دوی نه مهرونه د دوی، په ښه طریقې سره، پاکې ښځې په وی،

غَيْرَ مُسٰفِحٰتٍ وَّلَا مُتَّخِذٰتِ اَخْدَانٍ ۚ فَاِذَآ

نه د بې ښکاره کونکې ګناه کونکې اونه د پټو یارانو نیونکې، پس کله چې

دی۔ وګورئ ص۳۱ اعراف، ص۱۳۱ آل عمران، ص۱۵۸ مؤمنون۔ "(بصائر ص۱۵۶) مُحْصَنٰتٍ: شیخ القرآن رحمة الله یه حاصله معنی دا سے ګڼلے چې پاک ښځې لښځے وی او نه وی اوبدے تویوونکې او نه وی یار باندے۔ فائده: یه دے هم کښ د مُحْصَنٰت لفظ څلورم ځله راغلے دے۔ اولنے یه معنی د خاوند انو والو، دوهم او څلورم یه معنی د اصیلو، دریم یه معنی د پاک لمنو۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ
خاوند کښے ورسرہ ځانونه وساتي پس که راوړي دوی له ځانونه سره بې حیایي، پس په دوی
مَا عَلَى الْمُحْصَنٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ذٰلِكَ لِمَنْ
چه واجب دی په ښځو، د عذاب نه، دا نکاح د ونه خو ځانونه ساتلو د
خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَاللّٰهُ
چا لپاره دی چه ویره وکړي، ستاسو نه، او که صبر مو وکړو، خو ر ستاسو لپاره، او الله
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ
بښونکی مهربانه دے - اراده لري الله چه بیان کړي تاسے ته حکمونه خپل، او وښيي تاسے ته
سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللّٰهُ
طریقے د هغه کسانو چه تیر شوي دي، او مهربانی وکړي پرتاسے، او الله
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ وَاللّٰهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَ
پوهه حکمت والا دے - او الله اراده لري، چه مهربانی وکړي، پرتاسو باندې، او
يُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوٰتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا
اراده لري هغه کسان چه تابعدار دي، په خواهشاتو پسے په کار دي تاسے چه کوږ والی
عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ اللّٰهُ أَنْ يُّخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ
لوئے سره - اراده لري الله تعالیٰ، چه اسانی راوړي ستاسے نه، او پیدا کړے شوے
الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا
انسان، کمزورے - اے ایمان والو! مه
تَأْكُلُوٓا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّآ أَنْ تَكُونَ
خورئ، مالونه د یو بل په مابین خپل کښې په باطل طریقے سره، مګر کړئ وی (دا معامله)
تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوٓا أَنْفُسَكُمْ
تجارت، د رضا، ستاسے نه، او مه وژنئ، ځانونه خپل،
إِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَنْ يَّفْعَلْ
یقیناً الله تعالیٰ دے په تاسو رحم کوونکے - او څوک چه کار (نافرمانی) وکړي

منزل

يُرِيْدُ اللّٰهُ: په معنی اراده کول او ارزو ایکو نو ۲۶/۲۷ کښې ترغیبات دی. يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ: دا ایو لسم حکم دے چه مال په باطله طریقه مه خورئ. قاضی ابو السعود رحمۃ اللہ علیہ کښې دا سے ربط ذکر کوی: چه دا شروع ده په بعض حرمانو سابقو کښې د حرمانو متعلقو نه په عورتونو د ښځو پورے. بِالْبَاطِلِ: بقره ۱۸۸ هم وګورئ. جناب مفتی صاحب فرمائی چه څنګه په باطلو طریقو سره ناجائز مال خوړل ناجائز دی هم دغسے خپل مال هم په باطلو طریقو سره خرچ کول جائز نه دی. (معارف ۲۰۳) حافظ ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ ۴۰۰ کښې لیکی د باطل په معنی اثم کښې یعنی په هغو څو قسمه قسم کسبونه چه غیر شرعی وی - لکه سود قسمونه او قمار او هغه چه د دے په څانے چلیږی د باقی قسمونو د ځیلونه. عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ: د ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ روایت دے چه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چه تاجر ریښتونے امانتدار به د نبیانو او صدیقانو او شهدا سره وی (مشکوٰۃ ۲۴۳، ترمذی ۱۲۶) وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ: مدارک ۲۲۰ کښې ګڼلے دے معنے کړیدی. فرمائی چه مه وژنئ هغه څوک چه د جنسه ستاسے نه وی د مؤمنانو نه خکه چه مؤمنان پشان د یو نفس دی (۲) او یا چه وژنی سړے ځان خپل، د فعل بعض جاهلان کوی (۳) او یا معنی د قتل خوړل د مالونو دی په باطلو طریقے سره. پس ظلم کونکی په بل باندې پشان د هلاکولو د ځان دے. (۴) یا تابعداری د مکوی د خواهشاتو پس قتل به - کړی ځانونه (۵) او یا مکوی د اسے کار چه واجبوی قتل لره. په دے ټولو کښې تخویف دے او په دے کښې بشارت دے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَّظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ نَارًا ؕ
د الله ﷻ) په زیاتی، او ظلم سره، پس زر ګی چه و اخل به ګرو، اور ته،

وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿٣٠﴾ اِنْ تَجْتَنِبُوْا
اوده داکار په الله نه باندې اسان ۔ ګرځی خان وساتئ، د څه

كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ
هغو ګناهونو چه تاسی ترې منع شوی یاستئ د هغه لږ ګرو ستاسی نیمګړتیاوې ستاسی اود اخل به ګرو

مُّدْخَلًا كَرِيْمًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ
ځای د ډیرو ټولو عزتمند ته ۔ او ارزو مکوئ د هغه چا ګرئ الله نه په هغه باندې

بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ ؕ لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوْا ؕ
بعض ستاسی نه په بعضو باندې، د سړو د پاره برخه ده، د هغه نه چه وې ګټلې دی

وَلِلنِّسَآءِ نَصِيْبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ؕ وَاسْـَٔلُوا اللّٰهَ مِنْ
او د ښځو د پاره برخه د هغه نه چه دوی حاصل کړې دی، او سوال کوئ د الله ﷻ نه د

فَضْلِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿٣٢﴾
فضل د هغه، یقیناً الله ﷻ دے په هر شی باندې، پوهه ۔

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدٰنِ
او هر یو د پاره مقرر کړی موږ، وارثان د هغه مال نه چه پرې ګډی مور او پلار،

وَالْاَقْرَبُوْنَ ؕ وَالَّذِيْنَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ
او خپلوانو، او هغه کسان چه ښځه شوې دی ورسره، قسمونه ستاسی،

فَاٰتُوْهُمْ نَصِيْبَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
پس ورکړئ دوی ته برخه د دوی، یقیناً الله ﷻ دے په هر شی باندې

شَهِيْدًا ﴿٣٣﴾ اَلرِّجَالُ قَوّٰمُوْنَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ
ګواه ۔ (حاضر ناظر) سړی به حاکمان (امیران) وی په ښځو باندې، په سبب د هغه چا برتر

اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَّبِمَا اَنْفَقُوْا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ؕ
کړی الله ﷻ بعض د دوی نه په بعضو باندې او په سبب د هغه چا چه د دوی ورکړی د مالونو څخه نه،

منزل ۱ — ع ۵ — ۲ — ۱۲ — ۱۳ — ۱۴

فوائد: د عقائدو په کتابونو کښې د حکومت دستورونو نه ګیو

شرط نارینه والے ذکر کړے دے ۔ وګورئ شرح فقه اکبر ص۱۸۱، شرح عقائد ص۱۵۰، صامره ص۳۱۰، شرح مواقف ص۳۴۸، شرح مقاصد ص۲۷۰، ازالة الخفاء ص۷۰ ۔ ۷ احقر کتاب "اسلام میں عورت کا مقام" په دے موضوع کښے شئ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَالصّٰلِحٰتُ: دَیکو بیبیانو درے صفات، اوو بنجوو اصلاح څارونکی دری طریقے ذکر وی۔ لِلْغَیْبِ: په وخت وَ نشتوالي اوغا ئبوالی وَ خاوند کښ۔ اَحقر وائی چه مبرد اوچرکه به ندوی چه نهول مال باهرته وُباسی اوپه کوشو کښ چرچتے وهی۔

فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ حٰفِظٰتٌ لِّلْغَیْبِ بِمَا حَفِظَ

پس بیځه زنانه، تابعداری کونکی دی ساتونکی دی خان اومال په وخت د غائب والی د خاوند، په څه شی

اللّٰهُ ؕ وَالّٰتِیْ تَخَافُوْنَ نُشُوْزَهُنَّ فَعِظُوْهُنَّ وَ

الله تعالیٰ درکړی، اوهغه زنانه چه ویریږی، د بدخوئی د هغوئ، پس وعظ ورته وکړئ، او

اهْجُرُوْهُنَّ فِی الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوْهُنَّ ۚ فَاِنْ

جدا شئ د هغوئ، په خوابونو د ځمکو کښ، او وُوهئ دوی لږ، پس که دوی

اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوْا عَلَیْهِنَّ سَبِیْلًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

اطاعت وکړئ ستاسے پس مه لټوئ په دوی باندے لار (طلاق) یقیناً الله تعالیٰ دے

عَلِیًّا كَبِیْرًا ﴿۳۴﴾ وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَیْنِهِمَا فَابْعَثُوْا

اوچت په صفتونو کښ لوئے ډیر ذات کښ، اوګډ ډیر ډیر د خلقو په سینځه د دوارو وکښ، پس ولیږئ

حَكَمًا مِّنْ اَهْلِهٖ وَحَكَمًا مِّنْ اَهْلِهَا ۚ اِنْ یُّرِیْدَاۤ

یو فیصله کونکے د خپلوانو د سړی لوري او یو فیصله کونکے د خپلوانو د ښځے نه، که ارادہ لري دوارہ

اِصْلَاحًا یُّوَفِّقِ اللّٰهُ بَیْنَهُمَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِیْمًا

اصلاح، جوړې به راولی الله تعالیٰ په سینځه د دوارو وکښ یقیناً الله تعالیٰ دے، پوهه

خَبِیْرًا ﴿۳۵﴾ وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَیْـًٔا وَّ

خبردار۔ اوعبادت کوئ د الله تعالیٰ، اومنګړ کوئ د هغه سره هیڅ شے، او

بِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا وَّبِذِی الْقُرْبٰی وَالْیَتٰمٰی

نیکی وکړئ د مور پلار سره نیکی، او د خپلوانو سره، اویتیمانو سره،

وَالْمَسٰكِیْنِ وَالْجَارِ ذِی الْقُرْبٰی وَالْجَارِ الْجُنُبِ

اومسکینانو سره، او د کاونډی خپل سره (نزدے) اوکاونډی بردی (لرے) سره

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْۢبِ وَابْنِ السَّبِیْلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ

او د ملګری د آخر سره، اومسافر سره، اوهغه سره چه مالکان دی

اَیْمَانُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا یُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُوْرًا ﴿۳۶﴾ ۙ

ښځو لاسوستاسے یقیناً الله تعالیٰ مینه نه ساتی د هغه چا سړے چه وی متکبر، فخر کونکے۔

منزل

الصلحت: دَیکو بیبیانو درے صفات، اوو بنجوو اصلاح څارونکی دری طریقے ذکر وی۔ للغیب: په وخت وَ نشتوالي اوغا ئبوالی وَ خاوند کښ۔ احقر وائی چه مبرد اوچرکه به ندوی چه نهول مال باهرته وُباسی اوپه کوشو کښ چرچتے وهی۔

وَاِنْ خِفْتُمْ: په دیکښ پنځلم حکم دے (الصلح بین العشائر) د نښځے اوسړی مابین کښ صلح کول۔ د لغت درے معنے دی: (۱) کد ارادہ لري دواړہ حکمان د اصلاح نوجوړښت به راولی الله تعالیٰ د نښځے خاوند په مابین کښ۔ (۲) کد ارادہ لري حکمان د جوړښت نوموافقت به راولی الله تعالیٰ د حکمانو په مابین کښ۔ (۳) کد ارادہ لري نښځه خاوند د اصلاح نوجوړښت به راولی الله تعالیٰ د نښځے خاوند په مینځ کښ۔ واعبدوا الله: دیکښ شپاړسم حکم دے او دوکه حقونه د باری تعالیٰ اونهه حقونه د مخلوق۔ بقره ۸۳، اسراء ۲۳، انعام ۱۵۱ هم وګورئ۔ د دیوبندی شیخ رحمۃ الله فرمائی چه د احکام رعیت بیانولونه بعد له د اصل مسئلے یعنی د توحید ذکر وکړه۔ (جواهر ۲۲)

والصاحب بالجنب: ملګری د آخر نه مراد ملګرے د سفر (طلب علم، تجارت وغیره) دے یا بی بی ده۔ (جواهر ۲۲) من کان مختالا: دَدے څخه نه دویم باب د سورت پوره ۲۳ پاره دیکښ لس قبائح د منافقانو دی او په ۳۷ کښ تخویف او به ۳۸ کښ امر مصلح ذکر دے۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ: چہ بخل کوی. د سعید بن جبیر رضی اللہ عنہ نقل دی چہ علماؤ د بنی اسرائیلو بہ بخل کولو پہ هغہ علم چہ د دوی سرہ وو نو اللہ تعالیٰ دا آیت نازل کړلو (ملا، درمنثور، ص۱۲۵ بیان القرآن). او حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ "ص۴۹۲" کښ لیکی چہ ظاهره د مخکښ نه دا ده چہ بخل پہ مال کښ دے اګرچہ بخل پہ علم کښ پکښ پہ طریق اولی سره داخلیږی ځکہ مخکښ مضمون پہ انفاق کښ پہ خپلوانو او ضعیفانو باندے دے۔ حدیث شریف کښ دی چہ نشته یو صبا مګر دوہ ملائکے پکښ نازلیږی یو وائی ترینہ وائی یا اللہ! ورکړے خرڅ کوونکو ته عوض اوبله وائی یا اللہ! ورکړے منع کوونکو ته هلاکت۔ (بخاری، مسلم، مشکوٰۃ ص۱۶۲) رِئَآءَ النَّاسِ: د یارہ د بنو دے د خلقو. حدیث کښ راځی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چا چہ مونځ وکړو پہ ریاء سره نو شرک دے وکړو او چا چہ روژہ ونیولہ پہ ریاء سره نو شرک دے وکړو او چا چہ صدقہ ورکړہ پہ ریاء سره نو شرک دے وکړو۔ (مشکوٰۃ ص۴۵۳) عَلِيْمًا هُوْلَآءِ شَهِيْدًا: ۱۲ بقره ع۱۸ بخل کوونکی۔ عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ وائی چہ ماته رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل چہ ماته قرآن ووایه۔ ماوویل اے د اللہ رسوله! تاسو ته څنګه اولولوم او یا سو ته نازل شوے دے؟ هغوی وفرمایل او یقیناً ځینې ساتم چہ واے وُرم دَ ځل چا نه۔ نو ما سورۃ نساء ظروع کړو تر دے چہ دے آیت ته راورسیدم

الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَ

هغه کسانو سره چہ بخل کوی، او امر کوی، خلقونه، پہ بخل باندے، او

يَكْتُمُوْنَ مَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ؕ وَاَعْتَدْنَا

پټوی هغه چہ ورکړے دے دوی تہ، اللہ تعالیٰ، د فضل خپل نه، او تیار کړے مونږ دا،

لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿۳۷﴾ وَالَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ

د کافرانو دپاره، هغه عذاب خوارکوونکے = او هغه کسان چہ خرڅ کوی، مالونه خپل،

رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ

دپاره د ښودنے د خلقو او ایمان نه راوړی پہ اللہ تعالیٰ، او نه پہ ورځ روستنۍ،

وَمَنْ يَّكُنِ الشَّيْطٰنُ لَهٗ قَرِيْنًا فَسَآءَ قَرِيْنًا ﴿۳۸﴾ وَمَاذَا

او هغه څوک چہ وی شیطان، د هغه یار نو هلکه ږی پس ښه یار دے دا ملګری = او څه وبال پہ

عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا

دوی پہ دوی باندے که ایمان راوړے وے پہ اللہ او پہ ورځ روستنۍ، او خرڅ کړے وے د هغه نه

رَزَقَهُمُ اللّٰهُ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَلِيْمًا ﴿۳۹﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا

چہ ورکړی دی اللہ، او دے اللہ تعالیٰ پہ دوی باندے پوهه لوونکے. یقیناً اللہ تعالیٰ، ظلم

يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا

نکوی پہ اندازه د ورې ذرې، او که شی دا ذره نیکی، نو زیاتوی اللہ هغه لره،

وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۴۰﴾ فَكَيْفَ اِذَا

او ورکوی، د خپل طرفه نه، اجر لوئے = پس څنګه حال به وی کله چہ

جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍۭ بِشَهِيْدٍ وَّجِئْنَا بِكَ عَلٰى

راولو، د هر امت نه، ګواه، او راښه ولو، تا لره پہ

هٰٓؤُلَآءِ شَهِيْدًا ﴿۴۱﴾ يَوْمَئِذٍ يَّوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

دوی باندے ګواه = پہ هغه ورځ، خوښه به کاږی، هغه کسان چہ کفر وکړے:

وَعَصَوُا الرَّسُوْلَ لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُ ؕ وَلَا

او نافرمانی وکړے د رسول نه چہ برابره شی پہ دوی: زمکه، او نه به لټی

نو ما ته وفرمایل بس کله اوس. ناڅاپه د دوارو ستړکو نه ځاړے وهلے اوښکو. (بخاری ص۷۵۲، مشکوٰۃ ص۱۹۰، ابن کثیر ص۴۹۲، روح ص۱۰۴، الرحمٰن ص۹۳) لَوْ تُسَوّٰى: چہ برابره شی پہ دوی زمکه یعنی فنا شے کاږی ؛

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا: دیکښ د امر عصلم (صونځ) بیان دے ځکه چه صونځ د نهولو مصائبو د ځل ذریعه ده او په زړونو کښ د الفت حاصلولو سبب دے۔ وَلَآ اَجْنُبًا: دلته الا په معنیٰ د غیر دے او د عَابِرِي سَبِيْلٍ نه مراد مسافر دے۔ معنیٰ داشوله ای ایمان اړونکو نزدے کیږی مانځه ته په داسے حال کښ چه تاسے نشه یئ، تردے چه پوهه شئ په هغه چه تاسے وایئ او نه نزدے کیږئ مانځه ته چه تاسے جنبان مقیمان غیر مسافرین یئ تردے چه غسل وکړئ۔ وګورئ مدارک ص۲۲۶۔ صَعِيْدًا: مخ د زمکے رجاج رحمہ اللہ وائی چه صعید مخ د زمکے ته ویلے شی خاورے وی او که بل شے۔ (مدارک ص۲۲۶)۔ فقهاؤ کرامؒ فرمائی چه په داسے شی تیمم وکړی چه د جنس د زمکے نوی او داهغه دی چه نړ ایږه کیږی او نه ویلے کیږی اګر که ګرد جړے نه وی او که د جلسه د زمکے نه نړ وو نو تیمم پرے نه کیږی۔ ګورئ عمدة الرعاية ص۳۲ په شرح الوقاية ص۹۶

الْحَرَجِ: د وے ځائے نه ص۵۵ پورے د رسم باب دے۔ په ویکښ ۷ اَتَبَاحَتْهُ د اَهْلِ کتابو او زجرونه، په ص۵۵ کښ تخویف او ص۵۵ بقره هم وګورئ۔ سَمِعْنَا: واموړید د قول ستاو نافرمانی کولو د امر ستاو نه۔ (قرطبی ج۳ ص۱۲۳ مدارک وائی په ص۲۲۶ چه غَيْرَ مُسْمَعٍ: بے له پټ وئیلو۔ غَيْرَ مُسْمَعٍ: داسے وهم لفظ دے۔ احتمال د ذم هم لری معنیٰ داشوله چه واوره نه ـــ زمونږ خبره درته واوښ د رَاعِنَا: د وئیلو شی یعنی ګونګ شے او احتمال د مدح هم لری۔ معنیٰ داشوله چه واوره زمونږ خبره ص۲۲۶ وګورئ مدارک ص۲۲۶۔ وَرَاعِنَا: بقره ع۱۰۳ کښ تیر شوے دے ۔

(۴) واوښ د رَاعِنَا شی تات بدله خبره ۴

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَوْ اَنَّهُمْ ، مطلب دادے چہ کیږے دوی وَعَصَيْنَا په ځای اَطَعْنَا ویلے وے اود اِسْمَعْ نه پرته غَيْرَ مُسْمَعٍ نه وے ویلے اود رَاعِنَا په ځای اُنْظُرْنَا ویلے وے نو دا به غوره وے دوی د پاره، او برابر به وے د شرع سره، لاکن لعنت کړیدے
وَطَعْنًا فِي الدِّيْنِ ۭ وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا
او عیب لګول په دین کښ، او که چیرے دوی ویلے وے، واهو وریدو مو، او اطاعت مو وکړو
وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَقْوَمَ ۙ وَلٰكِنْ لَّعَنَهُمُ
او واورہ، او زمونږ مؤنث نه، نو خامخا غوره به وے دوی د پاره، او نیغه به وے، اولاکن لعنت کړے
اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۴۶﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
دوی الله په سبب د کفر د دوی، پس ایمان نه راوړی مګر لږ: ۱۰ اے
اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ
کتاب والو! ایمان راوړئ په هغه چا نازل کړو باندې زمونږ تصدیق کوونکے د هغه چا ته چې سره دی
مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّطْمِسَ وُجُوْهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَآ
مخکښ د دې نه چې ورانې کړو، مخونه، پس وګرزوو، په چټو نو ډهنو
اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ اَصْحٰبَ السَّبْتِ ۭ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ
او یا لعنت وکړو په دوی د الله لعنت کړے په خاوند د ډوډیالی، او دے حکم د الله نه
مَفْعُوْلًا ﴿۴۷﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا
کیږے شوے - یقیناً الله نه بخښنه کوی د چا چې شرک وکړے شي او بخښي هغه
دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ ۚ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ
سوا د دے نه د چا د پاره چې خوښه شي، او چا چې شرک وکړو د الله نه سره، پس
افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيْمًا ﴿۴۸﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يُزَكُّوْنَ
دے تړلے، ګناه لویه. ایا نه ګورے هغه کسان نه چې پاکوی
اَنْفُسَهُمْ ۭ بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّيْ مَنْ يَّشَاۗءُ وَلَا يُظْلَمُوْنَ
ځانونه خپل، بلکه الله تعالیٰ پاکوی، چا لره چې د رضا وشي، او چا د دوی به ظلم نه کیږي
فَتِيْلًا ﴿۴۹﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ۭ
په اندازه د دهاګې د کجورې د ګوډې ګټلې، ګوره څنګه، شوي، په الله تعالیٰ باندې، دروغ،
وَكَفٰى بِهٖٓ اِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿۵۰﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ
او کافي دي دا دروغ، ګناه ښکاره: ایا نه ګورے هغه کسان نه چې

ع ۸ ۴

لعنت کړیدے الله تعالیٰ په دوی باندې سبب د کفر د دوی پس ایمان نه راوړی مګر لږ. او لږ ایمان معتبر نه دے - وګورئ حاشیه بقره - مدارک وائی: مګر ایمان لږ ضعیف چې څه اعتبار پرے نشی کیدے - (مدارک ج ۱ ص ۲۲۹) - اَصْحٰبَ السَّبْتِ: یعنی هغه کسان چې زیاتے کړے وو د ډوډیالی په ورځ د مرتمنۍ سره - مخکښ کښ - پس مسخ شو شاوخوا نو خنزیران. (ابن کثیر ص ۵۰۵ ج ۱) وګورئ بقره ۶۵ او اعراف ۱۶۳ - اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ: یقیناً الله بخښنه نکوی د دے چې شرک ورسره وکړے شي - وګورئ ۱۱۶ د سورۃ نساء - يُشْرَكَ بِهٖ: شرک الله تعالیٰ جنت حرام کړے دے - وګورئ ۷۲ مائده - او شرک لوے ظلم دے - فَتِيْلًا: د کجورے د هډوکی په مابین کښ چې څه تاروی هغه ته فتیل وائی شي - او دیاسه پرے سپینے پرے دے ته قطمیر ویلے شي. او د هډوکی په شا ګوټی ته نقیر ویلے شي - مراد ترینه معمولی شے دے ۞

بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوْتِ: (نوټ: دا د راتلونکی محل سره متعلق دے) شیخ القرآن رحمہ اللہ په معنی کوله په کوډ ومنتر او شیطان سره - مفسرین رحمہم اللہ کمنړے معنے کوی - ابن کثیر رحمہ اللہ په ص ۵۱۲ ج ۱ کښ د عمر رضی اللہ عنہ په نقل سره د اَلْجِبْتِ معنی سحر (جادو) او د طَاغُوْت معنی شیطان سره کړے دے. او د مجاهد رحمہ اللہ په حواله: چې طاغوت شیطان په شکل د انسان چې خلق ورله لیږلے راوړی او دغه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أُوْلُوْا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يُؤْمِنُوْنَ بِالْجِبْتِ وَ
ورکیے شوے یو برخہ، ڈکتاب نہ، ایمان راوړی، پہ جادو، او
الطَّاغُوْتِ وَيَقُوْلُوْنَ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا هٰٓؤُلَآءِ
پہ شیطان، او وائی پہ بارہ دھغہ کسانو کښ چہ کفر ئے کړیدے، چہ دوی ښہ
اَهْدٰى مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا سَبِيْلًا ﴿۵۱﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ
رسیدونکی دی دھغہ چا نہ چہ ایمان ئے راوړیدے، خلقو لارے نہ۔ ذا ھغہ کسان دی چہ
لَعَنَهُمُ اللّٰهُ ۭ وَمَنْ يَّلْعَنِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ نَصِيْرًا ﴿۵۲﴾
لعنت ئے کړے اللہ، او چا چہ لعنت وکړی اللہ پس ہیڅ مرستیال بہ نہ موسے دہ لپارہ، امداد ی
اَمْ لَهُمْ نَصِيْبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَاِذًا لَّا يُؤْتُوْنَ النَّاسَ
ایا ښتہ دوی لپارہ قدرت، او یا دشاهئ نہ، پس پہ دے وخت کښ ورپہ کړی، خلقو تہ
نَقِيْرًا ﴿۵۳﴾ اَمْ يَحْسُدُوْنَ النَّاسَ عَلٰي مَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ
واړہ ڈکھجور ے۔ ایا کینہ کوی، پہ خلقو باندی، پہ هغہ چہ ورکړی دوی تہ اللہ
مِنْ فَضْلِهٖ ۚ فَقَدْ اٰتَيْنَآ اٰلَ اِبْرٰهِيْمَ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ
د فضل خپل نہ، پس یقیناً ورکړے وو مونږ، اولاد د ابراهیم تہ، کتاب ښونہ، او پوهہ درکړہ،
وَاٰتَيْنٰهُمْ مُّلْكًا عَظِيْمًا ﴿۵۴﴾ فَمِنْهُمْ مَّنْ اٰمَنَ بِهٖ وَمِنْهُمْ
او درکړے موو دوی تہ باد شاهئ لوی۔ پس بعض د دوی ځینې پرې ایمان ئے راوړے دے او بعض
مَّنْ صَدَّ عَنْهُ ۭ وَكَفٰى بِجَهَنَّمَ سَعِيْرًا ﴿۵۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ
نړ ځینې د دوی پرې چا نہ ځان راوړو دغہ، او کافی دے جہنم سوزولو لپارہ۔ یقیناً هغہ کسان چہ
كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا سَوْفَ نُصْلِيْهِمْ نَارًا ۭ كُلَّمَا نَضِجَتْ
کفر ئے کړے پہ آیتونو زمونږ، زر دے وخت چہ وسوځوو مونږ دوی: هر وار ے چہ وسوځیږی:
جُلُوْدُهُمْ بَدَّلْنٰهُمْ جُلُوْدًا غَيْرَهَا لِيَذُوْقُوا
څرمنے د دوی، بدال بہ کړو دوی لپارہ څرمنے نورے، چہ هیښہ وخکی
الْعَذَابَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴿۵۶﴾ وَالَّذِيْنَ
عذاب لپارہ، یقیناً اللہ دے زور اور حکمت والا۔ او هغہ کسان چہ

والمحصنٰت ۵ — النساء ۴ — ۱۳۶

ے اختیار مندوی۔ تائید کښ ۳۶ نحل ۷۱ نساء، ۲۵ بقرہ وګورئ۔ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ: مفتی صاحب رحمہ اللہ
کثر حدیثونہ د لعنت د مستحقینو پہ بیا وړاندې کښ ذکر کړیدی۔ یو ورځ روایت ئے د بخاری شریف ذکر کړے دے
چہ لعنت کړیدے اللہ تعالیٰ پہ ښځو خورو نکی او بیل باندې خورونکی
پہ خال وهونکی او د خال مطالبہ کونکی باندې (معارف ۳۳۲/۶) او
یو بل روایت ئے د بخاری تالیف
ذکر کړیدے چہ لعنت کړیدے
اللہ تعالیٰ پہ خال وهونکے او د خال
مطالبہ کونکے اوپہ ورځو نرئ
کونکو او ښځو نہ ځانونو ګلاوو نکو
د پاره د بنا لسنتہ چہ تغییر راوړی
پہ پیدائش د اللہ تعالیٰ کښ (معارف
۳۳۲/۶) او د ترمذی شریف
حدیث ئے پیش کړے دے چہ
رسول اللہ ﷺ فرمائی:
چہ نہ وے مؤمن سپرے
طعنہ کونکے او نہ لعنت کونکے او
نہ پوچ ړے۔ (معارف ۴۳۶/۱)

الحاصل: پہ چا چہ قرآن او سنت کښ لعنت ویلے شی او کلہ نہ وی نو نہ پرے ئے وائی۔ اَمْ يَحْسُدُوْنَ النَّاسَ: ایا کینہ کوی پہ خلقو باندې۔ نووی رحمہ اللہ پہ شرح مسلم ص۳۱۵ ج۲ کښ د حسد معنی لیکی چہ د انسان کول دی د زائلہ کیدو د نعمت د بل چا۔ ابوداؤد شریف ص۳۱۷ ج۲ کښ راځی چہ عیان د ساتلو د کینے نہ حکمہ کینہ کول لکی دا سے خوری لکیږی او رلړکی خوری (سوځوی)۔ كُلَّمَا نَضِجَتْ: هر وار ے چہ وسوځیږی (یعنی یو اندازے تہ ورسیږی)، نو بدلے پرې کړو دوی لپارہ څرمنے چہ همیشہ وخکوی عذاب لپارہ۔ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا: (د رالتلو لکی مخ حاشیہ:) د تخویف نہ بعد بشارت اخروی دے۔ بقرہ ۲۵ وګورئ۔ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ: دے خائے نہ تر ۱۳۵ پورے دویمہ حصہ دہ۔ پہ دیکښ اللہ احکام دی د راعی او رعیت، اوپہ دیکښ هم درے بابونہ دی: اول د ۱۴۷ پورے، دویم تر ۱۷۶ پورے، دریم تر ۱۳۵ پورے۔ پہ اول باب کښ درے حکمونہ دی پہ ۵۸، ۵۹، ۶۰ کښ۔ (۱۲) ترغیب

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دے اطاعت د امیرته ۵۹ (د رسیم) زجر دے منافقانو ته ۵۰ او د هغو پخپله قبا حتونه۔ (۴) بشارت
دے ۵۱ منو ۵۲ (د) زجر دے مدهینو ته ۵۳ ۔ الاصلت ۔ امام قرطبی رحمہ اللہ په ۲۵۶ کښ لیکی چه
د خطاب دے والیانو د مسلمانانو نوله خصوصاً ، پس د نبی علیہ السلام او امیرانو د هغه ته دے او بیا شا ملیږی
رو سټنوله ډکوی نه ۔ علامه

والمحصنٰت ۵ ۱۳۷ النساء ۴

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ

ایمان راوړی ۱ او کومو نه کوی نیک ، زه به داخل کړو دوی لره ، باغونو کښ ، بهیږی چه

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِیْنَ فِیْهَآ اَبَدًا ؕ لَهُمْ فِیْهَآ

لاندی د هغو نه ، ولے ، همیشه به وسیږی په هغو کښ همیشه ، دوی لره په هغو کښ دی

اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۫ وَّنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِیْلًا ﴿۵۷﴾ اِنَّ اللّٰهَ

میرمنے پاکے کړے شوے ، او داخل به کړو دوی به سوړو اړه د اوږدو نه ۔ یقیناً اللہ

یَاْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمٰنٰتِ اِلٰٓى اَهْلِهَا ۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ

امر کوی تاسو ته چه ادا کړی ، حقونه ، حقدارو هغوته ، او کله چه فیصله کوئ ،

بَیْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوْا بِالْعَدْلِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا

په مابین د خلقو کښ چه فیصله به کوئ په انصاف سره ، یقیناً اللہ تعالیٰ ښه شے

یَعِظُكُمْ بِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِیْعًۢا بَصِیْرًا ﴿۵۸﴾ یٰۤاَیُّهَا

وعظ کوی تاسو ته په ۲ یقیناً اللہ ۳ دے اوریدونکے ، لیدونکے ۔ اے

الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اَطِیْعُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوا الرَّسُوْلَ

ایمان راوړونکو ! تابعداری وکړئ د اللہ ۴ تابعداری وکړئ ، د رسول ۵

وَاُولِی الْاَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِیْ شَیْءٍ

او خاوندانو د امر ستاسے نه ، پس که جګړه وکړه تاسو ، په هغه شے کښ ،

فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ

پس وګرځوئ هغه فیصلے ته د اللہ ۶ او رسول ۷ د هغه نه که تاسو ، ایمان لرئ

بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ ذٰلِكَ خَیْرٌ وَّاَحْسَنُ

په اللہ ۸ او په ورځ روسټنې ، داکار ، غوره دے ، او ښائسته

تَاْوِیْلًا ﴿۵۹﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِیْنَ یَزْعُمُوْنَ اَنَّهُمْ

انجام والا دے ۔ ایا نه ګورے ته هغه کسانو ته ، چه خیال کوی دوی ، چه یقینی دوی :

اٰمَنُوْا بِمَاۤ اُنْزِلَ اِلَیْكَ وَمَاۤ اُنْزِلَ مِنْ

ایمان راوړے ۹ په هغه کتاب چه نازل شوے تا ته ، او په هغه کتابونو چه نازل شوی

منزل

فیصله د هغے کتاب ۱۰ اللہ تعالیٰ او سنت د رسول ۱۱ ته ۔ (ابن کثیر ص۵۱۸ ج۱) قرآن او رسول ۱۲ ته په ژوند د هغه او
احادیثو د هغه ته پس د وفات د هغه نه (مدارک ص۲۳۶ ج۱ ، قرطبی ص۲۶۶ ج۵ ، خازن ص۲۶۴ ج۱) جناب مفتی صاحب
رحمہ اللہ فرمائی چه کتاب او سنت طرفته د رجوع کولو دوه صورتونه دی ۔ یو دا چه د کتاب او سنت عه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَبْلِكَ يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّتَحَاكَمُوْٓا اِلَى الطَّاغُوْتِ وَ

عکبوشانہ: ارادہ کری، چہ فیصلہ پوسی، شرکتس تہ، او

قَدْ اُمِرُوْٓا اَنْ يَّكْفُرُوْا بِهٖ ؕ وَيُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ

یقینی امر تتوسی دوی تہ چہ انکار وکری پہ هغہ، او ارادہ لری شیطان، چہ

يُّضِلَّهُمْ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ﴿۶۰﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا

بے لارے کری دوی لرہ پہ لارے کیبی لرے سوک. او کلہ چہ ویلے شی دوی تہ، راشئی،

اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُوْلِ رَاَيْتَ الْمُنٰفِقِيْنَ

هغہ تہ چہ نازل کریدے اللہ ﷻ، او رسول تہ، وینے بہ تہ: منافقانو لرہ،

يَصُدُّوْنَ عَنْكَ صُدُوْدًا ﴿۶۱﴾ فَكَيْفَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ

چہ اوړی پہ، ستانہ، پہ اوږدہ سرہ. پس څنګہ حال پہ دی چہ کلہ او رسیږی دوی تہ

مُّصِيْبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ثُمَّ جَآءُوْكَ يَحْلِفُوْنَ ۚ

مصیبت پہ سبب د هغہ عمل چہ مخکښ کړے لاسونو دروی، بیا راشی تاتہ، قسمونہ کوی،

بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَآ اِلَّآ اِحْسَانًا وَّتَوْفِيْقًا ﴿۶۲﴾ اُولٰٓئِكَ

پہ اللہ، چہ نہ وو ارادہ کړے موږ، مګر نیکی او جوړښت لرہ. دا هغہ کسان دی

الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ۗ فَاَعْرِضْ

چہ پوهیږی، اللہ تعالیٰ پہ هغہ چہ پہ زړونو دروی کښ دی، پس مخ واړوہ،

عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَّهُمْ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا

د دوی نہ، او وعظ وکړہ دوی تہ، او ووایہ دوی تہ، پہ حق د نفسونو د دوی کښ، ویناً

بَلِيْغًا ﴿۶۳﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ

اثر ناکہ: او مونږ نہ دے لیږلے هیڅ رسول لرہ، مګر چہ اطاعت ئے وشی

بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ جَآءُوْكَ

پہ حکم د اللہ ﷻ، او کلہ چرے دے خلقو، کلے چہ ظلم وکړو پہ ځانونو خپلو، راغلی وے تاتہ،

فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ

پس بخښنہ وغوښتے وے د اللہ نہ، او بخښنہ غوښتے وے دوی لرہ، رسول ﷺ

منزل

واقعہ:- خلقو دلتہ یو کرد روغړنده واقعہ ذکر کړے دہ چہ د نبی علیہ السلام د وفات نہ بعد درمخ ورتے پس یو زمیندار راغے قبر د نبی علیہ السلام تہ او پہ سر ئے خاورے راواچولے او دا آیت ئے ولوستلو او وے ویل چہ ما ظلم کړے پہ ځان خپل او راغلے یم چہ تہ رالہ بخښنہ وغواړے نو راواز ورتہ اوشو د قبر نہ چہ بخښنہ شوے ئے تا نہ. علامہ محمد بن عبد الہادی رحمۃ اللہ علیہ "الصارم المنکی" ص۲۷۶ او علامہ سہوانی رحمۃ اللہ علیہ "صیانۃ الانسان" ص۱۳۳ کښ فرمائی چہ دا خبر تا اشنا جوړ کړے شوے او اثر د زړو غوندے کړے شوے. صلاحیت نلری اعتماد پہ وے باندے اوښنہ نہ دی تللے د کوم طرفتہ او سند ئے نور تہ نہ دپاسہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿۶۴﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ
لوخامتا موتبہ بے دے اللہ توبہ قبلوکی، مہربانہ۔ پس نہ وای قسم ہم دوی یہ ایمان نا لرتی
حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْٓ
جوپرے تو دے فیصلہ کولے دگر دای تا لڑہ پہ منځ کښی اختلاف راشی پیښہ دے دوی کښی، بیا نہ پیدا موی پہ
اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿۶۵﴾
زړو نو ځپلو کښی، خفگان وَ هغہ چہ فیصلہ کړے یاست تا، او ومنی فیصلہ ستاپہ منلو سرہ:
وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوْا
او کہ پرے موږ فرض کړے وے پہ دوی باندے چہ مړہ کړی، نفسونہ خپل، اویا وځئی،
مِّنْ دِيَارِكُمْ مَّا فَعَلُوْهُ اِلَّا قَلِيْلٌ مِّنْهُمْ ۭ وَلَوْ اَنَّهُمْ
د کورونو خپلونہ، نہ بہ وُ کړی دا لږ دَ دوی نہ، او کہ چرے دوی:
فَعَلُوْا مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ﴿۶۶﴾
کړے وے هغہ چہ عظ کولے شی دوی پہ هغہ، نو ضرور ښہ وے دوی لرہ او سخت ښہ وے دوی لرہ پہ کلك تا
وَّاِذًا لَّاٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۶۷﴾ وَّلَهَدَيْنٰهُمْ
او بیا ورکړے وے موږ دوی تہ، د خپل طرفہ اجر لوے۔ او خامخا ښودہ کړے وے موږ دوی تہ
صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿۶۸﴾ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ
د ښی تہ د لارے ښیے (پرا برے)۔ او چا چہ تابعداری وکړہ د اللہ تہ، او د رسول مم،
فَاُولٰۗىِٕكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ
پس دغہ کسان پہ ملګری دی، د هغہ کسانو چہ انعام کړے اللہ تعالیٰ، پہ هغوی باندے، چہ
النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَاۗءِ وَالصّٰلِحِيْنَ ۚ
نبیان دی، او پرے ریښتنی دی، او شهیدان دی، او نیکان دی،
وَحَسُنَ اُولٰۗىِٕكَ رَفِيْقًا ﴿۶۹﴾ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ
او ښائسته دی، دغہ پہ ملګرتیا کښی۔ دغہ فضل دے، د اللہ تعالیٰ د طرفہ
وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيْمًا ﴿۷۰﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا خُذُوْا
او کافی دے اللہ تعالیٰ، پوهہ پہ هرڅہ باندے۔ اے ایمان والو! واخلئ سامان

ع ۱۱ ۶

منزل

دغہ تہ اشارہ دہ پہ جَمِيْعًا سرہ۔ فقهاء کرام رحمہم اللہ ورتہ نفیر عام وائی۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ امام انقلاب مولانا عبید اللہ سندھی رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ بستره تیاره سات ئی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوْا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوْا جَمِيْعًا ﴿۷۱﴾ وَاِنَّ

ڈر بچاؤ، پس وختی وے لے دلے، او یا وختی (غونڈے) پہ یو ځای: او یقیناً

مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيُبَطِّئَنَّ ۚ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ مُّصِيْبَةٌ قَالَ

بعضی ستاسے نہ ځنډا ځنډوی کا چہ ړوند کیږی، پس کہ ځپلے ورسیږی تاسو تہ څہ مصیبت، وائی

قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَّعَهُمْ شَهِيْدًا ﴿۷۲﴾

یقیناً انعام کړے اللہ، پہ ما باندے کلہ چہ نہ وم، د دوی سرہ، حاضر۔

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللّٰهِ لَيَقُوْلَنَّ كَاَنْ لَّمْ

او کہ ځپلے ورسیږی تاسو تہ، فضل د اللہ تعالیٰ نہ، نو ځنډا ځنډاوائی دوی، گویا چہ نہ

تَكُنْۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهٗ مَوَدَّةٌ يّٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ مَعَهُمْ

وو ستاسے پہ مینځ او دوی پہ مینځ کښے دوستانہ، هائے ارمان مالرہ، چہ شے ځہ د دوی سرہ،

فَاَفُوْزَ فَوْزًا عَظِيْمًا ﴿۷۳﴾ فَلْيُقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ

پس کامیابہ شوے وے پہ کامیابی لوئے سوہ، پس د ږغ جنګیږی پہ لارہ د اللہ کښے، هغہ ګډے چہ

يَشْرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ ۭ وَمَنْ يُّقَاتِلْ

خرڅوی، ژوند، د دنیا، پہ آخرت باندے، او څوک چہ وجنګیږی

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ اَجْرًا

پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کښے، پس قتل شہ، او یا زور واوړے شہ، پس زر بہ ورکړو مونږ هغہ تہ اجر

عَظِيْمًا ﴿۷۴﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَ

لوئے: او څہ عذر دی تاسو لرے چہ نہ جنګیږی پہ لارے د اللہ تعالیٰ کښے، او

الْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ

د بیکسو د خلاصولو کمزورو شوو، سړو، او ښځو، او ماشومانو،

الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ

هغہ کسانو چہ وائی دوی اے ربہ زمونږہ، وباسہ مونږ لہ

الظَّالِمِ اَهْلُهَا ۚ وَاجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ وَلِيًّا ۙ وَّاجْعَلْ

ظالمانو دی اوسیدونکی دی ځایونو، او وګرځوہ مونږ لہ، ځانګہ ولی لہ ځانہ، دوست، او وګرځوہ

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ: او کہ ځپلے ورسیږی تاسو تہ فضل د اللہ تعالیٰ نہ وغیرہ۔ لَيُبَطِّئَنَّ: ابطاء نہ ځنډا ځنډوی کا چہ ړوند کیږی پہ سترګو یا پہ زړہ کښے۔ "الاصلاح" کښے فرمائی چہ دا کلام د کَاَنْ لَّمْ تَكُنْ الخ پورے ځنډاوائی د دوی د قول او د محکی عنہ مقولے د دوی ځنډاوائی کښے۔ فَلْيُقَاتِلْ: دریم حکم چہ قتال د وکړی پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کښے هغہ کسان چہ خرڅ کړے دے ژوند دنیوی پہ اخرت باندے۔ شوکانی رحمہ اللہ فرمائی چہ يَشْرُوْنَ پہ معنی د يَبِيْعُوْنَ دے چہ خرڅ کړی یے او مراد ترینہ مؤمنان دی۔ (فتح القدیر ص۴۸۶) وَمَا لَكُمْ: ترغیب دے جهاد تہ۔ قاضی ابوالسعود رحمہ اللہ او نسفی رحمہ اللہ فرمائی چہ وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مجرور دے عطف دے پہ سَبِيْلِ اللّٰهِ باندے نو معنی داشوہ او څہ دی تاسو لرہ چہ نہ جنګیږی پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کښے او پہ خلاصولو د کمزورو کښے۔ (ابوالسعود ج۱، مدارک ج۱) الْقَرْيَةِ: د کلی نہ مراد مکہ مکرمہ دہ چہ ظالمان دی اوسیدل او لکی دے مراد ترینہ کافران او مشرکان دی او کلہ چہ بنارتہ هم کلی وبلے شی وګورئ سورۃ یوسف ۱۰۹، زخرف ۳۱۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ نَصِيْرًا ﴿۷۵﴾ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقَاتِلُوْنَ
مونږ لره، د خپل ولیارنه، امداد وکړه - هغه کسان چې ایمان لے راوړے، جنګ کوی،
فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ
په لارے د الله ﷻ کښ، او هغه کسان چې کفر کړے، جنګ کوی، په لارے
سَبِيْلِ الطَّاغُوْتِ فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّ
د طاغوت (شیطان) کښ، پس جنګ وکړی د دوستانو د شیطان سره، یقیناً
كَيْدَ الشَّيْطٰنِ كَانَ ضَعِيْفًا ﴿۷۶﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ
تدبیر د شیطان دے کمزوری - ایا نه ګورے ته، هغه کسانو ته چې
قِيْلَ لَهُمْ كُفُّوْٓا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا
ویلی شوی وو دوی ته چې منع کړی لاسونه خپل (د جنګ نه) او وګړوی ماځنے لمونځ، او ورکړی
الزَّكٰوةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ
زکوٰة لره، پس هر کله چې فرض شو په دوی باندې جنګ کول، ناڅاپه یوه ډله د دوی نه،

يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً ۚ
ویریږی له، د خلقونه، ډیر شان د ویرے، د الله ﷻ، بلکه په زیاتے ویرے سره،
وَقَالُوْا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ ۚ لَوْلَآ اَخَّرْتَنَآ
او وایی اے زمونږ ربه! ولے دے فرض کړے په مونږ باندې جنګ کول، ولے دے روسته نکړے مونږ له
اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ ۭ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيْلٌ ۚ وَ
نیږدے مودے ته، ووایه (ځکه، د دنیا، ژوند ډیر لږ دے، او
الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقٰى ۣ وَلَا تُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا ﴿۷۷﴾
آخرت غوره دے د هغه چا لپاره چې ډیر ویریږی د الله ﷻ، او به تاسو باندې ظلم نه کیږی په اندازه د دانے د خرمانے
اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا يُدْرِكْكُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ
چرته چې یاست تاسے، راګیر به کړی تاسے له مرګ، صرف په
فِيْ بُرُوْجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۭ وَاِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ
یو قلاوڼو، محکمو کښ، او که ورسیږی دوی ته: خوشالی،

(د قلعو نه مخ حاشیه): او که ورسیږی دوی ته تکلیف: نوراتلے دا ستا د طرفنه دی یعنی بدفالی به ئے نیولے او دا د مشرکانو زړه عقیده کړه - وګورئ ۱۳۱ اعراف، ۴۷ نمل، ۱۸ یٰسٓ - قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ: ووایه چې هر څه د الله ﷻ نه دی یعنی مسبب حقیقی ئے یوازے الله ﷻ دے - وګورئ آل عمران ۱۵۴ ✤

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَمِنْ نَّفْسِكَ : پس ستا ؤ طرفہ دی ۔ ؤ پښتی شیخ رحمہ اللہ فرمائی پہ دیکښ ظاہرہ خطاب نبی کریم ﷺ سرہ دے لیکن مُراد عام دے اوواَنحطاب ہر مخاطب لرہ شامل دے ۔ مطلب داچہ السان تہ کومہ فائدہ او خوشالی وُرسیږی نودا محض ؤ اللہ تم فضل او احسان دے اوکوم چہ دۂ تہ نقصان یا تکلیف وُرسی خالق نے ھم اگرچہ اللہ تم دے لیکن ؤ ۂ غہ سبب ؤ انسان خپلہ بد عملی اوکوتاھی وی ۔ (کورئ سورۃ شوریٰ عشا ۔ (جزو ۲۵ رکوع ۱۳ وَاَرْسَلْنٰكَ لِلنَّاسِ رَسُوْلًا ۔ مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ ؤ نبی ﷺ رسالت ؤ تول عالمہ د پارہ عام دے ۔ (اعراف ع ۱۹۶ ۔ سورۃ ابراہیم ع ۱ اوعلہ سورۃ فرقان اوکورئ)

مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ : خو ۂ چہ اطاعت وکړی ؤ رسول علیہ السلام پس اطاعت ئے وکړہ ؤ اللہ تم ۔ امام رازی رحمہ اللہ لیکی چہ دا ایت ؤ پہ پروتوی دلالتو نہ دے چہ نبی علیہ السلام معصوم دے پہ ہر تولو اوامرو اونواھیو کښ اوپہ ہغو ھغہ کښ چہ تبلیغ ئے کوی ؤ اللہ تعالیٰ طرفہ نہ ، ولے کوم خطا ئی پہ یو شی ؤ دے نہ نو اطاعت ئے طاعت ؤ اللہ تم نشو ۔ (کبیر ج ۱۰ ص ۱۹۲ ، اتمام ص ۱۷۰ ، ؤ عصمت پہ مسئلہ ؤ احقر کتاب تحفۃ الاحباب کتلے شی ۔ وَيَقُوْلُوْنَ طَاعَةٌ : او وائی دوی کار زمونږہ منل دی ۔ مدارک پہ ص ۲۲۰ کښ لیکی چہ طَاعَةٌ خبر د مبتدا محذوف دے : اَمْرُنَا وَشَاْنُنَا طَاعَةٌ ۔ اَفَلَا يَتَدَبَّرُوْنَ الْقُرْاٰنَ : ایا پس دوی ولے سوچ او فکر نکوی پہ قرآن کښ ۔ سورہ محمد ع ۳ ھم وکورئ ۔ شوکانی رحمہ اللہ پہ ص ۱۳۹ فتح القدیر کښ لیکی چہ دا دواړہ ایتونہ دلالت کوی پہ واجب والی ؤ سوچ او فکر پہ قرآن کښ چہ معلومہ شی معنی ؤ قرآن ۔ پہ تسہیل ص ۱۴۶ کښ دی : تیزی ورکړی ؤ اللہ پہ فکر کولو باندی پہ معانیو ؤ قرآن کښ چہ پکښ ډیر شی دلیلونہ اوحجتونہ ذکر شوی ۔ سورۃ محمد ع ۲ ھم کورئ ۔ لَوَجَدُوْا فِيْهِ : اوکہ چرے وے دا قرآن ؤ طرفہ ؤ غیر اللہ نہ نو ضرور بہ ئے موندلے وے دوی پہ دیکښ اختلاف ډیر

يَقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
وائی دوی ، دا ؤ طرفہ ؤ اللہ تم نہ دہ ، اوکہ ورسیږی دوی تہ تکلیف
يَّقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِكَ ۭ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۭ
نو وائی ، دا ؤ طرفہ ستانہ دیے ، اووایہ تول ؤ طرفہ ؤ اللہ تم نہ دی ،
فَمَالِ هٰٓؤُلَاۗءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُوْنَ يَفْقَهُوْنَ حَدِيْثًا ۝۷۸
پس ضد دی دے قوم لرہ ، چہ نزدے نہ دی پوھہ شی پہ خبرہ باندی ۔
مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ۘ وَمَآ اَصَابَكَ
ھغہ چہ رسیږی تا نہ ؤ ځہ خوشالی نہ پس ؤ طرفہ ؤ اللہ تہ دہ ، اوھغہ چہ رسیږی تا نہ
مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ ۭ وَاَرْسَلْنٰكَ لِلنَّاسِ
ؤ ځہ تکلیف نہ پس ؤ طرفہ ؤ نفس ستا ئی دی ، اوليږلے ئے ؤ تا محمد ﷺ تر نړۍ ؤ خلقو پاره ،
رَسُوْلًا ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ۝۷۹ مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ
استاذے ، اوکافی ؤ اللہ ، گواھی کونکے ۔ چا چہ تابعداری وکړہ ؤ رسول ﷺ ،
فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ ۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَآ اَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ
پس اطاعت ئے وکړو ؤ اللہ ، او څوک چہ وګرزید نو پس اللہ لیږلے ئے نہ یې تا پہ ھغوی باندی ،
حَفِيْظًا ۝۸۰ وَيَقُوْلُوْنَ طَاعَةٌ ۡ فَاِذَا بَرَزُوْا مِنْ
ساتونکے ۔ او وائی دوی ژمونږ کار ستا خبرہ منل دی ، پس کلہ چہ دوی ووځی ستا ؤ
عِنْدِكَ بَيَّتَ طَاۗىِٕفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِيْ تَقُوْلُ ۭ
خوا نہ ، مشورہ کوی وپښے پوھہ دلہ ، ؤ دوی نہ ، غیر ؤ ھغہ چہ وائی دوی ،
وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُوْنَ ۚ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ
او اللہ تم لیکی ، ھغہ چہ دوی پرتہ کوی وپښے پس مخ واړوہ ؤ دوی نہ ، او ګمان وسپارہ
عَلَى اللّٰهِ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ۝۸۱ اَفَلَا يَتَدَبَّرُوْنَ
پہ اللہ تم باندی ، اوکافی ؤ اللہ تم کارجوړونکے = ایا پس دوی سوچ نہ کوی
الْقُرْاٰنَ ۭ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوْا
پہ قرآن کښ ، اوکہ چرے وے ؤ طرفہ ؤ غیر اللہ نہ ، نو ضرور بہ یې موندلے وے دوی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اوسی رحمہ اللہ فرمائی چہ بعض غیبی خبرونہ پہ نبی ﷺ وحی واقع سوہ برابر نہ وے لکہ خبر کول دپتو رازونو دمنافقانو
نشورہ وے ﴿ص۱۰۰ ج۲﴾ واذا جاءھم: ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ رسول علیہ السلام پہ چہ کلہ یوہ دارنہ ولیږلہ پس زوراور د
یا مغلوبہ پہ شوہ نو دوی بہ بیان کولو او دا خبرہ بہ نے خورولہ او صبر بہ لے نہ کولو۔
﴿ذکر ص۳۰۵﴾ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی ﴿ص۵۲۹ ج۱﴾ چہ پہ دیکښ انکار وشے پہ هغہ چا چہ مخکښ والے کوی خبرونہ مخکښ د تحقیق نہ او خبر پرے ورکوی او خورولے او نشر نے کوی او کلہ خو هغولرہ بالکل حجت هم نہ وی۔
اولی الامر: دوی نہ اهل علم او فقاهت مراد دی او ویلے شوی دی چہ امیران کد۔ او دی۔ ﴿قرطبی ص۱۲۹ ج۵﴾ یستنبطونہ چہ راوبا سی دغہ لرہ یعنی لټون او تحقیق لے کوی۔ ﴿کورئ مفردات ص۴۹۸﴾ - فائدہ: مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چہ دا ایت دلیل دے پہ جواز د قیاس او اجتہاد پانے کلہ چہ نص (قرآن او سنت) او اجماع نہ وی ﴿کورئ قرطبی ص۱۲۹ ج۵، خازن ص۳۸۲ ج۱، جصاص ص۲۱۲ ج۲، وکرخی، انفال ص۴۸ هم وکورئ۔
من یشفع: واؤ حرف سرہ تعلق لری۔ د بنہ سفارش اجر پہ دے حدیث شریف کښ دے چہ دلالت کونکے پہ نیکئ پشان د کونکی د هغہ دے۔ ﴿بزار، اسفرائینی ص۱۲۵ ج۱﴾ او د بد سفارش سزا پہ دے حدیث کښ دہ: خوک چہ امداد وکړی پہ قتل د مومن پہ نیمے کلمے سرہ، ملاؤ بہ شی د الله تعالیٰ سره لیکلے شوے بہ وی پہ مایوس د رحمت الله دده کښ: ﴿ایئس من رحمۃ اللہ: چہ نا امیدہ دے د رحمت د الله تعالیٰ نہ۔ اشکوۃ ص۲۰۱﴾ واذا حییتم بتحیۃ: د بنہ ئی شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ دا هم د مخکښ سرہ متعلق دے او پہ دیکښ خطاب رعیت تہ دے یعنی کچرے ستاسے خواتہ کوم واعظ د جهاد د ترغیب وپارہ راغلو او تاسو تہ نے سلام اوکړو نو تاسو هغہ د الفاظو پہ نسبت ډیر بہتر جواب

فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ
پہ دیکښ اختلاف ډیر --- او کلہ چہ راښکے دوی تہ پیوہ خبرہ د
الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى
امن ، یا د ویرے، خورولے ډنګ کړلہ، او کلہ رسول ﷺ دی دغہ ، رسول
الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ
تہ ، .. او خاوند امور پوهیږی ، او دوی نہ ، خاص پوهیږی پرے پوهیږی
يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ
چہ تحقیق کوی دی ، او دوی نہ ، او کلہ نہ وے : فضل د الله تعالیٰ پتاسے ، او
رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَاتِلْ فِي
رحمت د هغہ ، نو خامخا تابعداری بہ کړے وے تاسو شیطان ، مګر لږ د ۔ پس جنګ کوہ پہ
سَبِيلِ اللَّهِ ۚ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ
لارے د الله تعالیٰ نہ کښے ، ذمہ دار نہ شے تہ مګر د ځان خپل ، او تیزی ورکوہ ،
الْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ
مومنانو لرہ (پیښ) زرہ دا چہ الله تعالیٰ بہ منع کړی ۔ د جنګ د هغہ کسانو چہ
كَفَرُوا ۗ وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَنْ
کفر نے کړے او الله تعالیٰ سخت دے پہ جنګ کښ او سخت دے پہ سزا ورکولو کښ ۔ خوک چہ
يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَنْ
سفارش کوی سفارش ښه ، شی پہ د ګډ برخه ، د غہ نہ ، او چا چہ
يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ
سفارش وکړی سفارش بد ، شی پہ د ګډ نه پیښے د غہ نہ ، او دے
اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم
الله تعالیٰ پہ هر شی باندے ، طاقت والا ۔ او کلہ چہ سلام درکړے شی
بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ
پہ سلام سره ، پس جواب ورکړی پہ غوره د غہ نہ او اوبل جواب ورکړی پرښا نه شی الله

چہ نا امیدہ دے د رحمت د الله تعالیٰ نہ۔ اشکوۃ ص۲۰۱﴾ واذا حییتم بتحیۃ: د بنہ ئی شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ دا هم د مخکښ سرہ متعلق دے او پہ دیکښ خطاب رعیت تہ دے یعنی کچرے ستاسے خواتہ کوم واعظ د جهاد د ترغیب وپارہ راغلو او تاسو تہ نے سلام اوکړو نو تاسو هغہ د الفاظو پہ نسبت ډیر بہتر جواب

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وركړې ۔ (جواهر ۲۳) حافظ ابن كثير رحمه الله (ج ۵۳) كښ ليكي چه زيادت په جواب كښ مستحب شوے دے او مماثلت فرض (واجب كړے شوے دے ۔ الله : ديكښ دعوى د توحيد ده ۔ مطلب دا چه جهاد به دې

مسئله دپاره كړه وى ۔ فَمَا لَكُمْ
په دے اپتو نو كښ د منافقانو
قسمونه ذكر كوى چه بعضو سره
جنګ پكار دے ۔ په دے ايت
كښ هغه منافقان مراد دى
چه هجرت ته نه وى كړے او
په دار الحرب كښ د مسلمانانو د كافرانو
سره مقيم تياكوى ۔ الوسى رحمه الله
"ركس" وايى كول د شى وى
اول ته ۔ (كبير ج ۱۰ ص ۱۹) راغب اصفهانى
رحمه الله په مفردات ص ۲۰۰ كښ
ليكى چه الله تعالى وايى كړى دى
كفر ته دوى دے سبب د هغه عمل چه دوى كړے دے ۔
الوسى رحمه الله (روح المعانى ج ۵ ص ۱۶۰)
كښ ليكى چه هغه عمل ئے
ارتداد او پيوستوالے دے
په مشركانو پسے او په هغو دوے
إِلَّا الَّذِينَ : په دے ايت كښ
د منافقانو دوه قسمونه ذكر
كوى چه هغو سره جنګ جائز
دے ۔ يو چه د معاهد وسره
شوے شى يعنى مُعَاهِدِ
الْمُعَاهِد شى ۔ مطلب دا چه د
مسلمانانو سره معاهده
دى او دوى د هغوى سره معاهده
شى ۔ دويم هغه چه بالكل
غلى ناست دى نه تاسو سره
جنګ كوى او نه د كفارو سره
ملګرتيا كوى ۔ سَتَجِدُونَ
(د اتلو نكى مخ حاشيه) : دا بله
ډله منافقانو ده چه لرى
بدى ته كورى او چه لاس ئے
برشى نو كفر ښكاره كوى ۔ او
د مؤمنانو سره جنګ كوى ۔
الوسى رحمه الله ليكى چه
الله تعالى تنبيه وركړه په ټولو هغو ډلو
شى په فتنے (كفر) كښ په ډير قبيح اوناكاره لسكورو لوسره (ادراك ۲۴۲/۱) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ : دې

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ
یا دَ جنگ کو لو د قوم خپل سره، او کړه رضا وشی د الله ﷻ نو خاص زور او ریکړی دوی ته پیاسو تاسو
فَلَقَاتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ
پس ځکه جنګ به کوی تاسی سره ۔ پس که دوی د تاسی نه جلیږی ځکه سره ۔ او وړاندی کړه تاسو ته
السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ
روغه ۔ پس نه دی کړی الله ﷻ تاسی لپاره دوی باندی ، لار (جنګ) ۔ زر وه به پیدا کړی
آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ ۖ
نور (منافقان) اراده لری چه په امن کی دوی ستاسی نه ، او په امن شی د قوم خپل نه ،
كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا ۚ فَإِنْ لَمْ
هر وار ځه چه واپس کړه شی (فتنې (شر) ته ، لکسول ورکول شی په هغې کښ ۔ پس که ورکړه دوی
يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ
وړه کښې لاس نه ، او نه پیش کوی تاسی ته صلحه ، او نه ځنډه کوی لاسونه خپل ،
فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَ
پس ونیسئ دوی لره او مړ کړئ دوی کوم ځای چه پیدا مومئ دوی لره ، او
أُولٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾ وَمَا
دغه ګرځولی ګرزولی دی مونږ تاسی لپاره په دوی باندی ، دلیل ، بنکاره ۔ او نه دی
كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً ۚ وَمَنْ
جائز د مومن د پاره ، چه قتل کړی ، مومن لره ، لاکن به خطا سره ، او څوک چه
قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ
وژی ، او چا چه مړ کړه مومن لره به خطا سره ، پس لازم دی به ده آزادول د یو مخ ، مومن ،
وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِ إِلَّآ أَنْ يَصَّدَّقُوا ۚ
او دیت سپارلے شوے ، وارثانو د هغه ته ، مګر چه صدقه ورکړی به معاف کړو سره
فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
پس که وی مقتول ، د دا ډله قوم نه چه دښمنان ستاسو دی ، او هغه مومن وی ،

ع ۱۲ ۹ ۴ — منزل

سے کښ ملا ۔ اَشَدُّ چه ملا فتوشی نو قانون به قرآن وی عمر پہ ۱۰ ملا ۱۲ کښ تخویف او به ۹۰ ملا ۹۲ کښ ترغیب او بشارت دے او به ۱۰۴ کښ تشجیع به جهاد او محاربه جهر ۔ او تخویف د مخالفینو د رسول طلیکلا به ۱۱۵ او مشرکانو ته به ۱۱۶ ، او ردد شرک فی الله عادیه ۱۱۶ کښ او ردد شرک فعلی به ۱۱۷ او بشارت دے به ۱۲۲ کښ او دعوی د توحید به ۱۲۳ او ۱۲۴ نه نهم حکم تنویر به مخلبنی مضمون او دعوی د توحید بار بار ۔

ربط : د پنډی شیخ رمضان فرمائی چه لاره کښ خیال کول دی هسے نه چوړے به غلطی سره ستاسو به لاسونو مسلمان قتل نشی او که به خطا سره او څوک نو حکم ئے دا دے ۔ (جواهر ص ۲۳۵ ج ۱) به دے آیت کریمه کښ درے صورتونه د قتل خطا دی ۔ به دو کښ دیت او کفاره ده او به یو کښ صرف کفاره ده حکه دار الاسلام ته نه دے راغلے ۔

إِلَّا خَطَأً : لاکن که به خطا سره چه ولی کافر او د رسی مسلمان ته او یا ولی یو سړے به دے اراده چه دا کافر دے پس هغه مسلمان وی ۔ (مدارک ص ۲۱۱ ج ۱) او که خطا به فعل کښ وه او د دے خطا به اراده کښ نه وه ۔ ابوبکر رحمه الله به مسایل ص ۵۶ کښ إِلَّا به معنی د وَلَا ذکر کړے ۔ نو معنی داشوه چه نشته مومن لره چه مړ کړی مؤمن لره قصداً او نه به خطا سره او کچرے مړ ئے کړو به خطا سره نو حکم ئے دا دے ۔ وَدِيَةٌ : فقهاء کرام به دیت کښ ټول اوښان یا زر ۱۰۰۰ اشرفی یا ۱۰۰۰ زره شرعی روپی ذکر کړی چه تقریباً درې زره ۳۰۰۰ اووه سوه خلویښت تولے سپین یا درې قیمت دے ۔ او په درے کاله کښ پوره کولے شی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَتَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۭ وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ
پس لازم دی آزاد ول د مرئی مومن ، اوکه دی د دا سے قوم نه چه ستاسے سره
وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ اِلٰٓى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيْرُ
اوږه عهد یا تړون کښے وی نو هغه ته به ورکول د وینے بیارغونه دی او آزاد ول د
رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۭ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مرئی مومن ، پس څوک چه نه موهی (مړ مومن) پس په دوه میاشتو روژے دی د دوه پے
مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللّٰهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا
پرله پسے ، توبه د د خرڅه د الله نه ، او دے الله تعالیٰ پوهه
حَكِيْمًا ۝۹۲ وَمَنْ يَّقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاۗؤُهٗ
حکمت والا - او څوک چه قتل کړی ، مومن لره ، په قصد سره پس بدله ئے
جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيْهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهٗ وَ
دوزخ دے همیشه به وی په دغه کښے او غضب کړے الله په دغه باندے او لعنت ئے کړے او
اَعَدَّ لَهٗ عَذَابًا عَظِيْمًا ۝۹۳ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا
تیار کړے هغه لره عذاب لوے ۔ اے ایمان والو !
اِذَا ضَرَبْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوْا وَلَا
کله چه سفر وکړئ په لاره د الله تعالیٰ کښے ، پس پته تحقیق کوئ ، او مه
تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ
وایئ هغه چا ته چه پیش کوی تاسو ته ، کلمهٔ اسلام ، چه نه ئے ته مؤمن ،
تَبْتَغُوْنَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۡ فَعِنْدَ
چه لټوئ ، سامان د ژوند ، نزد ے ، پس الله تعالیٰ سره
اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيْرَةٌ ۭ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِّنْ
دی ، غنیمتونه ډیر ، دغسے وئ تاسے ، مخکښ
قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ
د دغه ، پس احسان وکړ الله تعالیٰ تاسے باندے پس تحقیق کوئ ، یقیناً الله تعالیٰ

والی ۴ رکوع ۱۲ پارے ۵ منزل ۱

وَمَنْ يَّقْتُلْ : په دے آیت کښ د قصدی قتل پنځه سزا کانے ذکر شویدی . سوال دا چې قاتل څوکا فر نه دے نو خلکو به هیڅ په دوزخ کښ وی . تفسیر مدارک ۱۲ "کښ ډوکه جواب دی . فرمائی چه قصد کونکی د قتل د مؤمن د وجے د ایمان د هغه نه اوړ اکفر دے او ځکه ئے مرکبی چه حلال کښ رونکے وی د قتل د هغه او د اهم کفر دے . فَتَبَيَّنُوْٓا پس پته لټون کوئ . مدارک والی چه دوکه ځکه ئے امر په تحقیق او لټون سره وکړه چه تاکید راشی په دوی باندے (۱۲) . مطلب د آیت کریمه دا دے چه په دوران سفر جهاد کښ تاسو ته څوک کلمهٔ اسلام اووائی نو تاسو ئے په دے بهانه مه وژنئ چه دا دخان ته کالو د پاره وائی ، تاسو هم مخکښ دا سے وئ نو الله تعالیٰ په تاسے مهربانی وکړه اود پوهه اسلام راوړلو توفیق ئے درکړو . په دے آیت کښ پنځه حکمه حکم دے .

مسئله : جناب مفتی صاحب رحمه الله فرمائی خلاصه ئے دا ده چه د قرآن او حدیث نه دا ثابته ده چه څوک خان ته مسلمان وائی د غه نه کافر ویبل پاڼے کافر کنرل جائز نه دی . د دے د واضح مطلب دا دے چه څوپورے د د غه نه د کوم دا سے قول یا فعل صدور نه وی څوے چه د کفر یقینی علامه وی ..... لیکن کوم کس چه د اظهار اسلام او اقرار ایمان سره سره څه د کفر کلمه وائی یا کوم بت ته سجده کوی یا د اسلام مرد دا سے حکم نه انکار کوی چه د هغه د اسلامی حکم کیدل قطعی او بدیهی وی ، یا د کافرانو کوم مذهبی شعار اختیار وی لکه په غاړه کښ زنار وغیره نو اجول نو بلا شبه د غه د خپلو اعمالو کفریه د په وجه کافر کنرلے شی . فَتَبَيَّنُوْٓا کښ د دے نه اشاره ده الخ . وګورئ معارف ص ۵۲۱ ج ۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا يَسْتَوِي الْقٰعِدُوْنَ، ترغیب دے جہاد تہ او ډڑے وَلے پکښ ذکر کوی۔ ایت لږ مشکل هم دے اشکال داد دے چہ یو حُل فرمائی چہ مجاهدین یہ ناستو کسانو نہ بانډی پہ یوہ درجہ اوبیا دوی او بل حُل فرمائی چہ یہ

كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿٩٤﴾ لَا يَسْتَوِي الْقٰعِدُوْنَ

دے پہ هغہ عملونو چہ تاسے کوی، خبردار۔ نه دوی برابر ناست کسان،

مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجٰهِدُوْنَ

د مؤمنانو نه، چہ نه دوی خاوندان د ضرر، او جهاد کوونکی،

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ۭ فَضَّلَ اللّٰهُ

په لاره د الله تعالیٰ کښې، په مالونو خپلو، او نفسونو خپلو، ډډه کړې الله،

الْمُجٰهِدِيْنَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى

جهاد کوونکی، په مالونو - او نفسونو خپلو، په ناستو

الْقٰعِدِيْنَ دَرَجَةً ۭ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۭ

(معذورو) باندې، په یو درجه، اوهرے یو ته ډے وعده کړے الله تعالیٰ، ډجنت،

وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ عَلَى الْقٰعِدِيْنَ

او ډډه کړې الله تعالیٰ، جهاد کوونکی په هغه ناستو کسانو (بے عذره)

أَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَّ

په اجر لوے سره، چہ درجے دی د الله تعالیٰ د طرفه، او بخښنه، او

رَحْمَةً ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ

مهربانی ده، اوده الله تعالیٰ، بخښونکی، مهربانه۔ یقیناً

الَّذِيْنَ تَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيْٓ أَنْفُسِهِمْ

هغه کسان چہ روح ترینه اخلی، ملائکې چہ ظلم کوونکی دی: په ځانونو خپلو باندې

قَالُوْا فِيْمَ كُنْتُمْ ۭ قَالُوْا كُنَّا مُسْتَضْعَفِيْنَ فِي

اوبه وائی دوی ملائکه، په څه کښې وئ تاسے؟ اوبه وائی دوی، وو مونږ کمزوری کړے شوی، په

الْأَرْضِ ۭ قَالُوْٓا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً

زمکه کښې، اوبه وائی دوی، ایا نه وه، زمکه د الله تعالیٰ، فراخه؟

فَتُهَاجِرُوْا فِيْهَا ۭ فَأُولٰٓئِكَ مَأْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۭ

پس هجرت به مو کړے وے په هغے کښې، پس دغه کسان ځائے د اوسیدو ئے دوزخ دے،

منزل

ډډه کړې الله لیکی چہ دا ایت دلیل دے په دے چہ یو کس طاقت نلری د قاعدو لو دین خپل ځکه چہ واجب وی په یو شی کښې او پوهیږی چہ طاقت ئے لری په بل ځائے کښې نو لازم دی په دغه باندې هجرت کول۔ (مدارک ۴/۴۶، ابوالسعود ۲/۲۲۲) تائیدات ۵ عنکبوت ۱۰ زمر ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حِيلَةً : څه تدبیر. مُرٰغَمًا : ځایونه ډیر. شاه صاحب رحمه الله په "الفتح الخبیر ص۷۵" کښ لیکی : ځایونه د هجرت اولاړ ے چه ذلیل کوی قوم خپل لره په سبب د تللو په هغو ځایانو کښ. وَمَنْ يَّخْرُجْ : ویلے دی یعنے علماؤ چه د اخلیدی په حکم دے ایت کښ هغه څوک چه قصد د کولو د طاعت وکړی د څه طاعت اوبیا ځاجزه شی د پوره کولو د هغه نه وُ به لیکی د کالره الله تعالیٰ ثواب د هغه طاعت پوره. (خازن ص۳۹۵)

مسئله : ابن قاسم رحمه الله وائی چه ما د امام مالک رحمه الله نه اوریدلی دی چه فرمایل ے چه حلال نه دی د هیڅ ډاره چه وسیږی په دے له زمکه کښ چه عیب لګولے شی په دغه کښ په سلفو باندې. ابن العربی رحمه الله وائی چه دا صحیح ده خکه تنه قدرت نلرے په تغییر د منکر باندې نو لرے شه ترینه (احکام القرآن لابن العربی ص۶۵۱ انعام، ص۳۵۰ قرطبی)

وَاِذَا ضَرَبْتُمْ : دا اووم حکم دے د مانځه = مُراد ترسه نه د سفر یا د خوف مونځ دے. په اول صورت کښ اِنْ خِفْتُمْ قید احترازی نه دے. شاه ولی الله رحمه الله په فتح الرحمٰن ص۱۱۵ کښ فرمائی چه مشهور روایت دا دے چه دا ایت د مانځه د مسافر کښ نازل شوے دے او وېره قید اتفاقی دے او هغه چه په نزد د ډیرو علماؤ په نزد د غوره والی ممونډ له دے دا دے چه دا ایت په صلوٰة الخوف کښ نازل شوے دے او سفر قید اتفاقی دے او مُراد د کوتاه والی نه کوتاهی په کیفیت د رکوع او سجود کښ دے چه په اشاره کے ادا کولے شی په شمیر د رکعتونو کښ.

وَسَآءَتْ مَصِيْرًا ﴿٩٧﴾ اِلَّا الْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ
او بد خائے د ګرزیدو د ا بیهوم دے. مګر هغه کسان چه کمزوری کړی شویدی د
الرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ
سړو نه، او ښځو نه، او ماشومانو نه، د وی طاقت نلری
حِيْلَةً وَّلَا يَهْتَدُوْنَ سَبِيْلًا ﴿٩٨﴾ فَاُولٰٓئِكَ عَسَى
د تدبیر، او نه پیدا کولے د هجرت کولو = پس دغه کسان، امید دے
اللّٰهُ اَنْ يَّعْفُوَ عَنْهُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُوْرًا ﴿٩٩﴾
چه الله تعالیٰ به معافی وکړی د د وی نه، او دے الله تعالیٰ، عفو کوونکے، بخښونکے.
وَمَنْ يُّهَاجِرْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ
او چا چه هجرت وکړو په لاره د الله تعالیٰ کښ، پیدا مومی په زمکه کښ،
مُرٰغَمًا كَثِيْرًا وَّسَعَةً ۭ وَمَنْ يَّخْرُجْ مِنْۢ بَيْتِهٖ
ځایونه د اوسیدو ډیر، او فراخی، او څوک چه وځی، د کور خپل نه،
مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ
هجرت کوونکے، طرف د الله تعالیٰ، او د رسول د هغه، بیا راګیر کړه د وی لره مرګ
فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا
پس یقیناً واقع شو اجر د د وی، په الله تعالیٰ باندې، او دے الله تعالیٰ،
رَّحِيْمًا ﴿١٠٠﴾ وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ
مهربانه = او کله چه سفر کوئ تاسے په زمکه کښ، پس نشته
عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوْا مِنَ الصَّلٰوةِ ۚ
په تاسے باندې څه ګناه، چه کمولے شئ، د مونځ نه،
اِنْ خِفْتُمْ اَنْ يَّفْتِنَكُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۭ اِنَّ
که وېره وړیږی، چه فتنه کښ به واچوی تاسے لره هغه کسان چه کفر کړے، یقیناً
الْكٰفِرِيْنَ كَانُوْا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيْنًا ﴿١٠١﴾ وَاِذَا
کافران، دی تاسے لره، دښمنان، ښکاره. او کله چه،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاِذَا كُنْتَ فِيْهِمْ : دا آیت په صلوٰۃ الخوف کښ دے ۔ (ابن کثیر) اودا آیت خطاب دے نبی علیہ السلام ته او دا شا مسلیږی تو لو امیرانو لره ډ ډ ورځ د قیامت پورے ۔ (قرطبی ص۲۰۶ ج۵) سنن ابوداؤد ص۱۶۸ کښ راځی چه صحابو رضی اللہ عنہم غزا کړه وه د عبدالرحمٰن بن سمره رضی اللہ عنہ په ملکرتوب کښ د کابل نو دوی ته ئے صلوٰۃ الخوف کړے وو ۔ ابو السعود ص۲۱۲ ج۲ هم وکورئ ۔

فائده ۱ : د صلوٰۃ الخوف درې صورتونه په سنن ابی داؤد کښ ذکر دی ۔ د ناچیزه د ډ ورے په کال ۱۳۱۰ھ کښ د ابوداؤد په پرچه کښ دا یو سوال وو چه فقط د صلوٰۃ الخوف پوره صورتونه واضح بیان کړئ ؟ د دے آیت حاصل دا دے چه امام به یوے ډلے ته یو رکعت وکړی هغه به لاړه شی او بله ډله به هم یو رکعت وکړی ۔

فائده ۲ : د وه امامان حکمه نه دی جائز چه تنظیم خراب نشی ۔ (افضل التراجم ص۱۳۱)

فَاِذَا قَضَيْتُمْ : یو مطلب دا دے چه کله مونځ کوئ په باقی حالتونو کښ (ابن کثیر) یا مراد ترینه ذکر دے چه د مونځ نه ښاهر هم خپل محربان

كُنْتَ فِيْهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ

ئے ته په دوی کښ پس قائم مے ئے ته ، دوی ته ، مونځ ، پس ولاړ دې دربیږي ؛

طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ مَّعَكَ وَلْيَاْخُذُوْٓا اَسْلِحَتَهُمْ ۚ

یوه ډله ، د دوی نه تا سره ، اوړاوړ خپلی ، اسلحې خپلې ،

فَاِذَا سَجَدُوْا فَلْيَكُوْنُوْا مِنْ وَّرَآئِكُمْ ۪ وَلْتَاْتِ

پس کله چه سجدا وکړی نو اول کښ نو شی د دوی د شا ستا سے نه ، اوړاشی ،

طَآئِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوْا فَلْيُصَلُّوْا مَعَكَ

بله ډله ، چه مونځ ئے نه دے کړے ، پس مونځ دې وکړی ، تا سره ،

وَلْيَاْخُذُوْا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ ۚ وَدَّ الَّذِيْنَ

اوړاوړ خپلی سامان د بچاؤ خپل ، او وسلے خپلے ، خواړی هغه کسان چه

كَفَرُوْا لَوْ تَغْفُلُوْنَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ

کافران دی چه غافله شئ تاسے ، د وسلے خپلے نه ، او د سامانونو خپلونه ،

فَيَمِيْلُوْنَ عَلَيْكُمْ مَّيْلَةً وَّاحِدَةً ۭ وَلَا

پس حمله وکړی دوی پرتاسے ، حمله به یو خل ، اونشته

جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِّنْ

ځه گناه ، پرتاسے ، که وی پرتاسے ، څه ضرر ، د باران

مَّطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى اَنْ تَضَعُوْٓا اَسْلِحَتَكُمْ ۚ

نه ، یا یئ تاسے ، ناجوړه کا چه کیږدئ ، وسلے خپلے ،

وَخُذُوْا حِذْرَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ

او ښیئ بچاؤ خپل ، یقیناً الله ته تیار کړے د کافرانو ،

عَذَابًا مُّهِيْنًا ۝۱۰۲ فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ

عذاب ، خواړه کوونکے ۔ پس کله چه فارغ شئ ، د مانځنه ،

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى

پس یاد کړئ الله تعالیٰ ، په ولاړه ، او ناستے ، او په

مولیٰ یاد کړئ الله تعالیٰ د انسان د ډیرے حالته دی او د ډیرے وارکے ذکر کړل ۔ "ملخص" ال عمران کښ هم تیر شوی دی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جُنُوْبِكُمْ فَاِذَا اطْمَاْنَنْتُمْ فَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ
اړولو خپلو، بیا کله چې په اطمینان ځنې ناست، پس پابندي کوئ، د مانځه،
اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا
یقیناً موظف دے په ایمانداروباندې فرض (اندازه شوې
مَّوْقُوْتًا ﴿۱۰۳﴾ وَلَا تَهِنُوْا فِي ابْتِغَآءِ الْقَوْمِ ؕ
ټاکلې وخت: او سستي مکوئ، په لټولو، د دغه قوم کښې،
اِنْ تَكُوْنُوْا تَاْلَمُوْنَ فَاِنَّهُمْ يَاْلَمُوْنَ كَمَا
که یې تاسې چې دردمند کیږئ (نو صبر وکړئ) ځکه یقیناً دوی دردمند کیږي ځکه چې
تَاْلَمُوْنَ ۚ وَتَرْجُوْنَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُوْنَ ؕ
تاسې دردمند کیږئ، او امید لرئ تاسې د الله تعالیٰ نه هغه چې دوی امید نلري،
وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۰۴﴾ اِنَّاۤ اَنْزَلْنَاۤ
او دے الله تعالیٰ پوهه، حکمت والا - یقیناً مونږ رالیږلے
اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ
تانه - کتاب، په حقه سره د دې پاره چې فیصله وکړے په مینځ د خلقو کښې
بِمَاۤ اَرٰىكَ اللّٰهُ ؕ وَلَا تَكُنْ لِّلْخَآئِنِيْنَ خَصِيْمًا ﴿۱۰۵﴾
په هغه طریقه چې بنودلے تاته الله او مه کیږه د خیانت کونکو د پاره طرفدار -
وَّاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۰۶﴾
او وښښه وغواړه د الله نه یقیناً الله دے، بښونکے، رحم کونکے -
وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ؕ
او جګړه مکوه د هغه کسانو د طرفه چې خیانت کښې ځپوی، خپلانو نه خپل،
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثِيْمًا ﴿۱۰۷﴾
یقیناً الله نه، مینه نه ساتی د هغه چا سره چې دوی، خیانت کونکے، ګناهکار -
يَّسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ

خان پټوی، د خلقو نه، او لټی پټیدے ۱۲

وَلَا تَهِنُوْا: ترغیب دے۔ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چې یوه شے چې الله تعالیٰ ذکر کړې د بعض احکامو هغه چې محتاجه دے مجاهد معرفې د هغوته نو دوباره کړے واپس وکړه تیزی ورکړلو ته په جهاد باندې۔ (کبیر ص۳۰۲ ج۳)

اِنَّاۤ اَنْزَلْنَاۤ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ: الله حکم دے چې قانون د ملک د فتح کولو نه بعد به قران وی۔

ربط: د پندې شیخ رحمہ اللہ فرمائی چې کله تاسو په سفر د جهاد باندې د ځنې نو فیصلے به په ګمان او تخمین نکوئ بلکه د قواعدو شرعیه مطابق به کوئ (جواهر ص۲۳۵)

واقعه: دلته یوه خاصه واقعه ته اشاره ده۔ جواهر ص۲۳۵، معارف ص۵۳۵، خازن ص۴۰۴، عثمانی ص۱۲۵ وګورئ۔

حاصل د دے چې طعمه څوئ د ابیرق نومے یو منافق دیو صحابی رفاعه څوئ د زید په مکان کښې سوري کړے وو د غلا په حال کښې څه اسلحه او د وړو یو کوټ دے وو اتفاقاً په کوټ کښې سوري وو چې د هغه نه د غلې ذکر کړے پورے د هغه ولیدلی وو۔ غل ته چې کله د دے خبر معلومات وشو نو د یهودي زید څوئ د یاسمین سره ځے د بنا صحي نه د بچاؤ د پاره بطور امانت کیښودې۔ او ترمذي ص۴۲۱ ج۲ هم اوږده واقعه ذکر کړے ده۔ حاصل د دے چې د غه صحابي خپل د زره قتاده څوئ د نعمان د معلوما نو د پاره ولیږلو او منافقان راجمع شوا نبي علیه السلام ته ووېل چې قتاده زمونږ په پاک سري د غلا الزام لګولے دے۔ نبي علیه السلام هم ورته او فرمایل چې په پاک سري د الزام لګولے دے بغیر د ثبوت او دلیل نه۔ نو الله تعالیٰ قران راولیږلو۔ **وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ:** الوسي رحمہ اللہ فرمائی چې امر ئے ورته وکړو په استغفار سره د دنیا توالی د ثواب د پاره او د آخرت د تثبیت او کلکوالی + (روح ص۱۳۰ ج۵)۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهٗ: ابوبکر رازی رحمۃ اللہ علیہ پ۵ ص۵۵ "دسوال پہ جواب کښ لیکلی دی چہ اَوْ پہ معنیٰ د واؤ دے پس معنیٰ لے دا شوہ چہ ظلم لے وکړو پہ خان باندې پہ دغے کناہ سرہ۔ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ: جواب لے پتہ والمحصلت ۵ — ۱۵۱ — النسآء ۴

مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّتُوْنَ مَا لَا

د اللہ تعالیٰ نہ، او اللہ تعالیٰ دوی سرہ دے، کلہ چہ د شپے چرتہ کوی، د هغہ چہ اللہ

يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ

پرے نہ راضی کیږی، د وینا نہ، او دے اللہ تعالیٰ پہ هغہ عملونو چہ دوی کوی،

مُحِيْطًا ﴿۱۰۸﴾ هٰۤاَنْتُمْ هٰۤؤُلَآءِ جٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى

احاطہ کوونکے۔ خبردار ئ اے خلقو! چگړہ کوئ د دوی د طرف نہ، پہ

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۫ فَمَنْ يُّجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ

ژوند د دنیا وی کښ، پس څوک پہ چگړہ وکړی د اللہ سرہ، د دوی نہ، پہ ورځ د

الْقِيٰمَةِ اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ عَلَيْهِ وَكِيْلًا ﴿۱۰۹﴾ وَمَنْ

قیامت کښ، یا څوک دے چہ شی، پہ دوی باندې، ذمہ وار۔ او چا چہ

يَّعْمَلْ سُوْٓءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهٗ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ

عمل او کړہ بد، او یا ئ ظلم وکړہ پخپل خان، بیا ئ بخښنہ او غوښتلہ

اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۱۰﴾ وَمَنْ يَّكْسِبْ

د اللہ نہ، بیا د موصی اللہ تعالیٰ بخښونکے، مهربانہ۔ او څوک چہ وکړی،

اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهٗ عَلٰى نَفْسِهٖ ؕ وَكَانَ

گناہ، پس یقیناً کوی ئ هغہ پہ ضرر د خان باندې، او دے

اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۱۱﴾ وَمَنْ يَّكْسِبْ خَطِيْٓـَٔةً

اللہ تعالیٰ، پوهہ، حکمت والا۔ او چا چہ وکړہ، ورکړہ گناہ،

اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرِيْٓـًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ

یا لویہ گناہ، بیا ئ تهمت ولګولو پہ یو بې ګناہ باندې پس یقیناً بار ئ وکړہ:

بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿۱۱۲﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ

بد نامه، او گناہ، ښکاره۔ او که نہ وے فضل د اللہ تعالیٰ،

عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ

پرتا او رحمت د هغہ نو خطا کړے وے یوې ډلې چہ (خلاف د کلک قصد کړے وو) چې دوی نہ

ع ۱۶ ۱۲

منزل

عرش نہ پہ مړی خما کښ اوغور زیږی: فَعَلِمْتُ بِهَا مَا كَانَ وَمَا يَكُوْنُ: پس پوهہ شومہ پہ دغہ سرہ پہ هغہ چہ پخواشوی وو او هغہ چہ روستو بہ کیږی۔ جواب: شیخ القرآن نوّر اللہ مرقدہٗ پہ "طبقات المفسرین ص۲۵۶" کښ لیکلی دی چہ دے ماشلہ وو شیعہ خوب تہ لکہ والے د تفسیر

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

او نورو کتابونو نه معلومیږی. عُلَماء وائی چه دِے مُتَهم وُو په میلان سره روا فضوته. دَدِے کتاب وُو تَوضِیحُ الشُّهَدَاء او علامه حقانی رحمه الله په مُقدّمه د تفسیر کښ لیکلی دی چه ویلی شوی دی دِے

اَنْ يُّضِلُّوْكَ ۭ وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا

چه خطا کړی تا لره، او نشی خطا کولے، مګر خا نوند خپل، او نشی

يَضُرُّوْنَكَ مِنْ شَيْءٍ ۭ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ

ضرر رسولے تاته، د خپه نفی، او اولیږلے الله تعالیٰ، پتا پانښ

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ۭ

کتاب : او سُنّت، او خودلے دی تاته هغه فیصله چه نه پوهیدے

وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيْمًا ﴿١١٣﴾ لَا خَيْرَ

او دِے فضل د الله تعالیٰ پتا پانښ، لوے۔ نشته خیر

فِيْ كَثِيْرٍ مِّنْ نَّجْوٰىهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ

په ډیرو د جرګو دَدوی کښ، مګر (ورکه) د هغه چا چه امر کوی په صدقے،

اَوْ مَعْرُوْفٍ اَوْ اِصْلَاحٍۢ بَيْنَ النَّاسِ ۭ وَ

یا په نیک کار، او یا پجوړے کولو: په مینځ، د خلقو کښ، او

مَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَاۗءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ

څوک چه وکړی، دا کار، د پاره د لټولو د رضا د الله تعالیٰ،

فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿١١٤﴾ وَمَنْ يُّشَاقِقِ

پس زر دے چه ورته کړو مونږ هغه ته اجر لوے۔ او څوک چه خلاف کوی:

الرَّسُوْلَ مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى

د رسول ﷺ، پس د هغه نه چه واضح شو هغه ته، هدایت،

وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيْلِ الْمُؤْمِنِيْنَ نُوَلِّهٖ مَا

او تابعداری کوی د غیر د لارے، د مؤمنانو نه، نو د پاکه ورکړو مونږ هغه

تَوَلّٰى وَنُصْلِهٖ جَهَنَّمَ ۭ وَسَاۗءَتْ مَصِيْرًا ﴿١١٥﴾

هغے ته چه واړوی هغه مخ خپل، او داخل به کړو مونږ هغه دوزخ ته، او بده ده دوزخ ځای ګرځیدلو۔

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا

یقیناً الله تعالیٰ بخښنه نکوی، چه شریک ورته کړے شی د هغه سره، او بخښنه سوا

الشتة: او دهغوی د لارے نه خلاف کولو نکی ته لے سخت وعید ذکر کړے دے۔ احقر عرض الرحمٰن کښ اُدلس حوالے ذکر کړیدی۔ بطور مثال وګورئ: قرطبی ص۲۶۱، روح ص۱۳۶، مدارک ص۲۵۱، کبیر ص۲۳۰، بیضاوی ص۲۴۳، خازن ص۴۳۰۔ خازن او کبیر کښ دا هم دی چه امام شافعی رحمه الله درے سوه څلے قران ختم کړه او هر څلے به ئے د اجماع په حجت والی دا آیت راویستلو۔

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ: د دا د احکامو سلطانیو ذکر کولو نه بعد د اصلی مسئلے د توحید د حکمتونو په نسبت تفصیلی بیان دے جواهر ص۲۶، ص۲۷ هم وګورئ۔ هلته د یهودو د شرک بیان دے نو په اخر کښ راغلے فَقَدْ اَفْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيْمًا، چا چه شرک وکړه نو په الله تعالیٰ ئے وتړله اِفتراء لویه: او دلته مخاطبین مشرکان دی نو په اخر کښ ئے او فرمایل: فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ۱۲ چا چه شرک وکړه نو بے لارے شو په بے لارے کیدو لرے سره حکه یهود ملایان وُو او نصاریٰ مشرکان امیان وُو۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ
دوسے نہ، وہاں دا بارہ چہ رضا وشی، او چا چہ شرک وکړی دَ اللہ تعالیٰ سره، پس یقیناً
ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿۱۱۶﴾ اِنْ يَّدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ
گمراہ شوے گمراہی لرے سره۔ نه را بلی دوی، سوا دَ اللہ تعالیٰ نه،
اِلَّآ اِنٰثًا ۚ وَاِنْ يَّدْعُوْنَ اِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا ﴿۱۱۷﴾
مگر (نانځه (مړی) او نړۍ را بلی دوی، مګر شیطان سرکش لرکه۔
لَّعَنَهُ اللّٰهُ ۘ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ
لعنت کړے اللہ تعالیٰ، او دا وینلی دی خامخا وبه نیسم: دَ بندګانو نه،
نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ﴿۱۱۸﴾ ۙ وَّلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ
برخه، مقرر شوے۔ او ضرور گمراه کړم دا کوم به دوی لره، او ضرور امید نه به درکړم
وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ
او ضرور امر به کوم دوی ته، پس غوڅوی به غوږونه: دَ څاروو، او ضرور امر به کوم دوی ته
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ ۭ وَمَنْ يَّتَّخِذِ الشَّيْطٰنَ
پس تغیر به راولی په جوړښت دَ اللہ تعالیٰ کښ او څرګ چه ونیسی، شیطان لره:
وَلِيًّا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا
دوست، سوا دَ اللہ تعالیٰ نه پس یقیناً تاوانی شو به تاوان
مُّبِيْنًا ﴿۱۱۹﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيْهِمْ ۭ وَمَا يَعِدُهُمُ
ښکاره سره۔ وعده ورکوی شیطان دوی سره، او ارزو ګانې ورکوی دوی، او وعده نه کوی دوی سره
الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا ﴿۱۲۰﴾ اُولٰۗىِٕكَ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۡ
شیطان مګر دَ دهوکې۔ دغه کسان ځائے دَ اوسیدو دَ دوی، دوزخ دے،
وَلَا يَجِدُوْنَ عَنْهَا مَحِيْصًا ﴿۱۲۱﴾ وَالَّذِيْنَ
او نه به ومومی دوی، دَ دغه ځائے دَ تښتلو۔ او هغه کسان چه
اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ
ایمان ئے راوړے، او ګمونه کوی نیک، زر دده چه داخل به کړو دوی لره،

وقف لازم — منزل ۱ — ع ۱۲ — ع ۱۳

الرحمٰن ص۲۵۵) تھا نوی او عثمانی رحمہما اللہ فرمائی چه په دیکښ زیږه خړوڼ هم داخل دی۔ (مسائل السلوک ص۳۳۰ عثمانی ص۱۳۶) (۵) دشاه پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی، کوم تغیر چه پکښ شرعی اذن نه وی په بدن دَ انسان کښ نو دغه تغیر پکښ داخل دے لکه زیږه خړوڼ یا دَ قینچی نه کمه قینچی کول او په قبضه کښ خو اذن شرعی شته۔ (افضل التراجم ص۱۳۹)

ابن عباس رضی اللہ عنہ نه نقل کړی چه مفرکا نو به ویلے چه ملائکه د اللہ تعالیٰ لونړه دی۔ (ابن کثیر ص۵۵۵) ضحاکی رحمہ اللہ په "تبصیر الرحمٰن ص۱۲۵" کښ لیکی چه دَ دوی الٰهه نومونه مؤنث وو (لکه لات، منات، عزیٰ) یا مراد ملائکه یا جنات دی۔ کبیر و مفسر ینو لیکلی دی إِنٰثًا أی أَمْوَاتًا: مړی۔ ګلوبۍ ابن کثیر ص۵۵۵ درمنثور ص۲۲۳، روح ص۱۳۵، خازن ص۴۰۔ قاضی ثناء الله پانی پتی رحمہ اللہ لیکی چه مړو ته زنانه ځکه ویلے شی چه دَ مړو نه خبر ورکوله شی ځکه چه دَ زنانو نه او ځکه چه زنانه کمزورے جنس دے دَ نرانو په مقابله کښ ځکه چه مړه کمزوری وی ډزوند ویه نسبت (مظهری ص۱۳۵) إِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا: ځکه چه شرک ورته شیطان بنا نسته کړے وی۔ نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا: په دیکښ دَ شرک فعلی رد دے۔ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ: پرې کوی غوږونه دَ څاروو۔ ګلوبۍ ص۵۵۵ امام ابن کثیر رحمہ اللہ لکه بحیره شوه۔ خَلْقَ اللّٰهِ: تغیر به راولی په پیدا کښ دَ اللہ کښ۔ (۱) ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی یعنی دِيْنَ اللّٰهِ، یعنی تغیر به راولی په دین دَ اللہ کښ او هغه حلال دَ حرامو او حرام دَ حلالو دی۔ (خازن ص۴۰ ج۱) شاه صاحب رحمہ اللہ لیکی: لکه خان خصی کول او ستنه وهل په بدن (خال لګول) چه سور یا خرڅ شی۔ (فتح

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَنّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِیْنَ
باغونه چه بجیږی یې لاندې وهغونه، وَلے، همیشه به وسیږی
فِیْهَآ اَبَدًا ؕ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ وَمَنْ اَصْدَقُ
په هغو کښې تل تر تله، وعدا کړے الله تعالیٰ وعدا ریښتینې، او څوك دے چې ریښتنے
مِنَ اللّٰهِ قِیْلًا ﴿۱۲۲﴾ لَیْسَ بِاَمَانِیِّكُمْ وَلَآ اَمَانِیِّ
د الله تعالیٰ نه، په ویناکښې. نه د خپلو (مونږو) په خواهشاتو سره او نه په خواهشاتو
اَهْلِ الْكِتٰبِ ؕ مَنْ یَّعْمَلْ سُوْٓءًا یُّجْزَ بِهٖ ۙ وَلَا
د اهل کتابو، چا چې عمل وکړو بد، سزا به ورکړ شي په هغه او نه به
یَجِدْ لَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِیًّا وَّلَا نَصِیْرًا ﴿۱۲۳﴾
ده لره له الله تعالیٰ نه، دوست، او نه مدد ګار.
وَمَنْ یَّعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ
او چا چې عمل وکړه د نیکو، نارینه وي، او که
اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ یَدْخُلُوْنَ
ښځه، او دے مؤمن وي، پس دغه کسان، داخلیږي په
الْجَنَّةَ وَلَا یُظْلَمُوْنَ نَقِیْرًا ﴿۱۲۴﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ
جنت کښې، او ظلم به نه شي کیدے په اندازه د ډډې د کهجور. او څوك به ښه
دِیْنًا مِّمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ
په دین کښې، د هغه چا نه چې تابع کړے مخ خپل خاص الله تعالیٰ ته او دے
مُحْسِنٌ وَّاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ حَنِیْفًا ؕ
ښائسته عمل والا وي او تابع شوے د دین، د ابراهیم ؑ چې حنیف وو،
وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِیْمَ خَلِیْلًا ﴿۱۲۵﴾ وَلِلّٰهِ
او نیولے دے الله تعالیٰ ابراهیم ؑ لره، خالص دوست. او خاص الله تعالیٰ لره
مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ
هغه دی چې په آسمانونو کښې دی، او هغه چې په ځمکه کښې دی، او دے

لَیْسَ بِاَمَانِیِّكُمْ، نه دے کار په خواهشاتو ستاسو او په آرزوګانو ستاسو. (مدارک ص۲۹۰ ج۱)

و قرطبی ص۳۹۰ ج۵ کښې لیکی چې و مؤمنانو او اهل کتابو به ویل چې زمونږ نبی ستاسو د نبی نه مخکښې دے او زمونږ کتاب ستاسو د کتاب نه مخکښې دے او مونږ به پیرلائق یو په الله تعالیٰ سره. ستاسو نه او مؤمنانو به ویل چې زمونږ نبی خاتم النبیین دے او کتاب زمونږ ناسخ پاته کولو کتابونو فیصله کونکے دے پس دا آیت نازل شو.

وَمَنْ اَحْسَنُ دِیْنًا، حافظ ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ ص۵۵۹ ج۱ کښې لیکی چې دا دوه شرطونه چې دی نه صحیح کیږی هیڅ عمل د یو عمل کوونکی په غیر د دیوڼه یعنی وی خالص او صواب. او خالص دا دی چې د الله تعالیٰ د پاره وی، او صواب دا دے چې تابع د شریعت وی ظاهرے په متابعت باندې او باطن ے به اخلاص باندې. خَلِیْلًا: دوست زجاج رحمۃ اللہ علیہ وائی چې معنیٰ د خلیل دا ده چې محبت کښې ے خلل نه وی. (قرطبی ص۳۰۲ ج۵) وَلِلّٰهِ الخ ۱۲: او خالص الله تعالیٰ لره دی په ملك او پیدائش کښې ❊ (قرطبی ص۳۰۲ ج۵)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَسْتَفْتُونَكَ : دَ دے خائے نہ زبر کا احکام رامعلوم کوی تفویزاً ، دَ زیات وضاحت دَ پارہ کا ۔ وَتَرْغَبُونَ : دَ عائشے رضی اللہ عنہا نہ روایت دے چہ دا ایت دَ هغہ چا په بارہ کښ دے چہ یتیمہ جینئی به دَ هغہ په تربیت کښ وی او دَ هغہ سره مال هم شریک وی نو کله هغہ غواړی چہ هغہ سره واده وکړی نو هغہ به دَ هغہ مال او حُسن دَ ده وجہ نه نوره ښځه به رغبت (مینه) کوله دَ هغې په نکاح کښ لیکن مهر دَ هغې به ټیټ ورکولو او کله دا سے به نه وکړی چہ نوره به ښځه نکاح نه کوله ۔ (بخاری شریف ص۷۵۲ ج۲) دا ښکاره په وړو ماشومانو او په یتیمانو نو ظلم نه کول ۔ بیا دے ایت کریمه کښ دَ دغو دوو انصاف ذکر دے ۔ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ : عبکری رحمہ اللہ په "الاملاء" ص۱۵۶ کښ لیکی چہ کره خبره دا ده چہ دا معطوف دے په يَتَامَى النِّسَاءِ باندے او أَنْ تَقُومُوا په دے عطف دے ۔ نو معنی دا شوه چہ الله تعالیٰ حکم درکوی تاسو ته په بارہ دَ یتیمانو نو ښځو کښ او هغہ ایتونه چہ لوستلے شی په تاسو په بارہ دَ یتیمانو نو ښځو کښ او په بارہ دَ کمزورو شوو ماشومانو او په بارہ دَ دې کښ چہ اودریږئ یتیمانو ته په انصاف باندے دغه ایت دَ سورت نمر لکی اوه دَ سورت سره ۔

وَالصُّلْحُ خَيْرٌ : او صُلح غوره ده ۔ فقهاء کرام رحمہم اللہ کتاب الصلح دَ دے ایت نه مُستنبط کړے دے ۔ جصاص رحمہ اللہ په ص۲۸۳ ج۲ کښ لیکی چہ جائز ده چہ داعامه دے جواز دَ صُلح لره په ټولو اشیاؤ کښ مکر هغہ چہ خاص کړی وی دلیل ۔

اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا ﴿۱۲۶﴾ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي
الله تعالیٰ په هر شي باندے ، احاطه کوونکے ۔ او ټوس کوی دوی ستا نه په بارہ دَ
النِّسَاءِ ۚ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ
ښځو کښ ، وواید الله تعالیٰ فتوی درکوی تاسو ته ، په بارہ دَ دوی کښ او هغه چہ لوستلے شی
عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا
په تاسو باندے ، په دے کتاب کښ ، په بارہ دَ یتیمانو نو ښځو ، هغو کښ چہ نه
تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ
ورکوی دوی نه ، هغه چہ مقرر شوی دَ دوی دَ پاره ، او مینه ساتئ تاسو ، چه
تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ ۙ
نکاح وکړئ دَ دوی سره ، او په بارہ دَ کمزورو شوو ، ماشومانو نو کښ ،
وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا
او چہ ودریږئ دَ یتیمانو نو دپاره ، په انصاف سره ، او هغه چہ کوئ تاسو ،
مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿۱۲۷﴾ وَ
دَ ښه شیئ نه ، پس یقیناً الله تعالیٰ دے ، په هغے ، پوهه ۔ او
إِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا
که ښځه وویریږی ، دَ خپل خاوند نه ، دَ بد خوئ ،
أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
او یا دَ مخ اړولو نه پس لفته ځنډ نشته ، په دواړو باندے ، چه
يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۚ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ۗ
صُلحه وکړی په مینځ کښ دَ دوی کښ ، صُلحه ، او صُلحه کول غوره دی ،
وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ ۚ وَإِنْ تُحْسِنُوا
او حاضر کړے شوی دی نفسونه ، بخل ته ، او که نیکی کوئ تاسو
وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
او تقوی کوئ ، پس یقیناً الله تعالیٰ دے په هغه عملونو چه تاسے کوئ ،

ع ۱۸ ۱۵ منزل ۱ نور القرآن ۱۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَبِيْرًا ﴿۱۲۸﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيْعُوْٓا اَنْ تَعْدِلُوْا بَيْنَ

خبر دار۔ او ہیڅرے طاقت نلری تاسو چہ انصاف وکړئ په مابین د ښځو

النِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيْلُوْا كُلَّ الْمَيْلِ

کښ (په مینځ کښ) اګرکه هر څومره وکړئ پس میلان هګوئ یوطرف، ټول میلان

فَتَذَرُوْهَا كَالْمُعَلَّقَةِ ؕ وَاِنْ تُصْلِحُوْا وَ

یعنی چې پریږدی هغه طرف پرېشان د اویزان کړے شوے او که اصلاح کوئ تاسو، او

تَتَّقُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۲۹﴾ وَاِنْ

ځان ساتئ د ظلم نه پس یقیناً اللہ تعالیٰ دے بخښونکے، مهربانه۔ او که

يَّتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّٰهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهٖ ؕ وَ

جدا شو دواړه بے پروا به کړی اللہ تعالیٰ هر یو له د خپلے فراخئ نه، او

كَانَ اللّٰهُ وَاسِعًا حَكِيْمًا ﴿۱۳۰﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى

دے اللہ تعالیٰ فراغتیا راوستونکے، حکمت والا۔ او خاص اللہ لره دی هغه چې په

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا

اسمانونو کښ دی او هغه چې زمکه کښ دی، او یقیناً موږ حکم کړے مونږ،

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ

هغه کسانو ته چې ورکړے شوے دے کتاب، مخکښ ستاسو نه، او تاسو ته،

اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ ؕ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا

چې وېرېږئ د اللہ تعالیٰ نه۔ او که کفر موکړئ، پس یقیناً صرف اللہ لره دی هغه چې

فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ

په اسمانونو کښ دی او هغه چې په زمکه کښ دی، او دے اللہ تعالیٰ

غَنِيًّا حَمِيْدًا ﴿۱۳۱﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا

بے پروا، ستاینے شوے۔ او خاص اللہ لره دی هغه چې اسمانونو کښ دی او هغه چې

فِى الْاَرْضِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۱۳۲﴾ اِنْ يَّشَاْ

په زمکه کښ دی، او کافی دے اللہ تعالیٰ، کارساز۔ که غواړی اللہ تعالیٰ

کالمعلقة: پشان د زوړ ښځے شوے چې نه ئے ښځه کوی او نه ئے ازادوی لکه چې داظلم پښتنو کښ شته دے۔ طلان اچول ورته شوم بنکاری او ښځه د بلاریه کور همیشه د پاره بند پریښوانه کړی۔ وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ: شاه عبدالقادر رحمہ اللہ په "موضح القرآن" کښ فرمائی چې درے خلے وفرمایل چې اللہ تعالیٰ لره دی هغه چې په اسمانونو کښ دی او هغه چې په زمکه کښ دی۔ اول خلے د فراخئ بیان دی، دویم خلے د بے پرواهئ، کچرے تاسے منکرشئ، درېیم خلے د کارسازئ کچرے تاسے تقویٰ ونیسئ۔ (جواہر ص۲۵۳ ج۱) بار بار دعویٰ د توحید او اسماءِ حسنیٰ او دلائل ذکر کول په ۱۳۲ کښ ترغیب دے چې د اللہ تعالیٰ نه دنیا او اخرت دواړه وغواړئ، یوائے دنیا مه غواړی۔ وګورئ سورۃ بقرہ ۱۰۲۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَجَنَّدَ اللّٰهِ : مدارک ۲۵۵ پ ۵ ۔ بیکی : پس ځنډ دی وکړه لره چه طلبوی یو لره نه بل لره او هغه چه طلبوی ئے دوی کمزوره ځے دے په دوا پرو کښن ۔ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا ۱۳۵ : ډډے ځانے نه درمیله حصه دی کا او په دیکښن هم درے یا بونه دی، او ئے باب ترعنوان ۱۵۲ پورے ، په ۱۵۳ کښن ترغیب ، پ ۱۵۴ کښن خلورغټ مقاصد ۔ یا یو لس نا کاره صفتونه ، منافقانو په ۱۵۵ کښن سخت تخویف منافقینو لره او ډډوی د توبے شرائط او په ۱۵۶ کښن جواب د سوال او اختتام ځے په تخویف او بشارت دے ۔

قَوّٰمِیْنَ : ډیر اودریدونکے یعنی په انصاف ۔ الوسی رحمۃ اللہ علیہ په ۱۵۶ کښن لیکی چه مراعات د انصاف یو ځل یا دوه ځله نه کافی کیږی بلکه واجب دی چه هیشه دوی ۔ وَلَوْ عَلٰۤی اَنْفُسِكُمْ : او اګر که دوی شهادت په نفسونو ستاسو (مدارک ۲۵۵ پ ۵) اِنْ یَّكُنْ : کیږے دوی هغه شوك چه ګواهی پرے کولے شی ۔ (مدارک ۲۵۶/۱) اَنْ تَعْدِلُوْا یا د عدل نه دے ۔ معنی د اشوه پس تابعداری مکوئی د خواهش چه وبه کړئی انصاف ، وَاِنْ تَلْوٗۤا اَوْ تُعْرِضُوْا : او که تربه سوه اړولے او یا مخ موړاړولو ، پس یقیناً الله ﷻ دے په هغه عمل نوښه تاسے کوئی ، خبردار کا ۔ اے ایمان والو ! خالص ایمان راوړئی

یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ وَیَاْتِ بِاٰخَرِیْنَ ؕ
نو بوبه ځی تاسو لره، اے مخلقو ! او راوړی نورو لره ،
وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰی ذٰلِكَ قَدِیْرًا ﴿۱۳۳﴾ مَنْ كَانَ
او دے الله ﷻ په دے باندے قدرت والا ۔ څوك چه وی
یُرِیْدُ ثَوَابَ الدُّنْیَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ
چه اراده ولری ، د بدلے ، د دنیا ، پس الله ﷻ سره د دا بدله ،
الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِیْعًۢا بَصِیْرًا ﴿۱۳۴﴾
د دنیا : او اخرت (دواړو) او دے الله ﷻ اوریدونکے ، لیدونکے ۔
یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِیْنَ بِالْقِسْطِ
اے ایمان والو ! ښې پوره اودریدونکی ، په انصاف ،
شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰۤی اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَیْنِ
ګواهی کونکی الله ﷻ لره اګر که د دی د خپلو ، په نفسونو ستاسے ، او یا په مور پلار ،
وَالْاَقْرَبِیْنَ ۚ اِنْ یَّكُنْ غَنِیًّا اَوْ فَقِیْرًا فَاللّٰهُ
او یا په خپلوانو ، که دی ، غنی ، یا فقیر ، پس الله ﷻ ،
اَوْلٰى بِهِمَا ۫ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰۤی اَنْ تَعْدِلُوْا ۚ
د دواړو ډډه دے ، پس تابعداری مکوئی د خواهش چه وبه کړئی انصاف ،
وَاِنْ تَلْوٗۤا اَوْ تُعْرِضُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا
او که تربه سوه اړولے او یا مخ موړاړولو ، پس یقیناً الله ﷻ دے په هغه عمل نوښه
تَعْمَلُوْنَ خَبِیْرًا ﴿۱۳۵﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اٰمِنُوْا
تاسے کوئی ، خبردار کا ۔ اے ایمان والو ! خالص ایمان راوړئی
بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِیْ نَزَّلَ عَلٰی
په الله ﷻ ، او په رسول د هغه ، او په هغه کتاب ، چه نازل کړے دے په
رَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِیْۤ اَنْزَلَ مِنْ
رسول خپل ، او په هغو کتابونو ، چه نازل کړی دی ، مخکښ

منزل

معنی ئے داشوه چه ثابت پاتے شئی په ایمان او دائم پرے شئی ۔ اوئیا اهل کتابو ته دے ځکه دوی ایمان راوړے دو په بعض کتابونو او په بعض رسولانو ، او کفر ئے کړے دو په بعض او ئیا منافقانو ته دے یعنی اے ایماندارو په نفاق سره ! ایمان راوړئی په اخلاص سره ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ثُمَّ كَفَرُوا : قفال رحمہ اللہ وائی چہ بیان دَ ثمیرنہ دے مُراد بلکہ مراد تردّد دَ دوی دے لکہ پہ ۱۴۲
کښ دی : مُذبذبین یکی ، (کبیر ص۴) الجدّ ۴ : مفتی صاحب رحمہ اللہ دُهستا رک دَحاکم ص۱ پہ حوالہ لیکی چہ

قَبْلُ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰۗىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَ
دَوینہ ، او چا چہ کفر وکړو ، پہ اللہ تم ، او پہ ملائکو دَهغہ او پہ کتابونو دَهغہ او
رُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ۝۱۳۶
پہ رسولانو دَهغہ او پہ ورځ دَ (دستی) پس یقیناً بے لارے شو بے لارے کولے سرہ ۔
اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ اٰمَنُوْا ثُمَّ
هغہ کسان چہ ایمان ئے راوړو ، بیا ئے کفر وکړو ، بیا ئے ایمان راوړو ، بیا ئے
كَفَرُوْا ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ
کفر وکړو ، بیا زیات شو په کفر کښ ، نه دے ، اللہ چہ بخښنہ وکړی
لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيْلًا ۝۱۳۷ بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ
دوی تہ ، او نه دے چہ رښتیا دوی ، سمہ لارہ ۔ زیرے ورکړہ منافقانو تہ چہ
بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمَۨا ۝۱۳۸ الَّذِيْنَ يَتَّخِذُوْنَ
یقینی دَدوی دَپارہ ، عذاب دردناک دے دوی هغہ کسان دی چہ ، نیسی ،
الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ
کافرانو لرہ دوستان ، سوا — دَ — مؤمنانو نه ،
اَيَبْتَغُوْنَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ
ایا لټوی دوی ، دَهغوی سرہ ، عزت ، پس یقینی عزت ، اللہ تعالیٰ لرونکی
جَمِيْعًا ۝۱۳۹ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتٰبِ
ټول ۔ او یقیناً نازل کړی دی پہ تاسو ، په کتاب کښی ،
اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَ
چہ کله واوړی تاسو ، اینښونه دَ اللہ تعالیٰ چہ کفر کولے شی پہ هغے باندے ، او
يُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوْا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوْضُوْا
ټوکے کولے شی پہ هغے پورے ، پس مه کښینئ دَهغوی سره ، تر دے چہ ونه وځی
فِيْ حَدِيْثٍ غَيْرِهٖٓ ۚ اِنَّكُمْ اِذًا مِّثْلُهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ
په خبره کښ ، بلکه کښیئ ، یقیناً تاسو به په وخت ښان دَوی یقیناً اللہ

کښ دی ، ایا مونږه نډوکو غلبه کوټکی په تاسو باندے او قدرت مو مونږ لے وو په قتل ستاسو
پس رحم مو وکړو په تاسو ۔ دا یَسْتَحْوِذ معنی بالادستی او غلبه ده ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَامِعُ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْكٰفِرِيْنَ فِيْ جَهَنَّمَ جَمِيْعًا ﴿۱۴۰﴾
جمع کرنے والا ہے منافقانو، او کافرانو لرکہ، یو دوزخ کښی، ټولو لرکہ۔

الَّذِيْنَ يَتَرَبَّصُوْنَ بِكُمْ ۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ
دا هغه کسان دی چې انتظار کوی پټاسے، کہ دی تاسو لره، برے

مِّنَ اللّٰهِ قَالُوْٓا اَلَمْ نَكُنْ مَّعَكُمْ ۖ وَاِنْ كَانَ
د الله تعالیٰ وطونه، وائی دوی، ایا نه وو موږ تاسو سره، او کله، دی

لِلْكٰفِرِيْنَ نَصِيْبٌ ۙ قَالُوْٓا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَ
د کافرانو د پاره برخه، وائی دوی، ایا نه وو موږ چې غالبه شوی وو تاسو باندې

نَمْنَعْكُمْ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ
او منع کړے مو وو تاسو د ایمان راوړنه، پس الله تعالیٰ به فیصله کوی په مینځ ستاسے کښی،

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَلَنْ يَّجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكٰفِرِيْنَ
په ورځ د قیامت، او هیڅرے نه کړی الله تعالیٰ، کافرانو لره،

عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ سَبِيْلًا ﴿۱۴۱﴾ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ ع ۱۶ ۲۰
په مؤمنانو باندې، لار (غلبه)۔ یقیناً منافقان،

يُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ ۚ وَاِذَا قَامُوْٓا
ټکی کوی ـــ د الله تعالیٰ سره، او هغه سزا درکوونکی دی دوی، او کله چې پاڅی دوی

اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوْا كُسَالٰى يُرَآءُوْنَ
مانځنه ته، پاڅی دوی، سستۍ پسته، ښودنه کوی،

النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۴۲﴾
خلقونه، او نه یادوی دوی: الله تعالیٰ لره، مګر لږ،

مُّذَبْذَبِيْنَ بَيْنَ ذٰلِكَ ۡ لَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ
دوکه پرتی دی په مینځ د ایمان او کفر کښی، نه د مؤمنانو طرفته دی،

وَلَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ ۭ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ
او نه د کافرانو طرفته، او چا لره چې ګمراه کړی الله تعالیٰ، پس هیڅرے به

منزل

وَهُوَ خَادِعُهُمْ: مُراد ترینه بدل له به ورکړی په ګمانی دوی۔ (قرطبی ۵/۴۲۲۔ مسلم بقره ۱۳۱ حدیث۔ کُسَالیٰ: سُست پُست۔ د کومے سستۍ چې دلته مذمت دے، دا اعتقادی سُستی ده (تبیان القرآن ۳۶، معارف ۵۸۹) وَلَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ: او نه یادوی الله تعالیٰ لره مګر لږ۔ امام رازی په ۶۳ کبیر کښی د صاحب کشاف په حواله لیکی چې د غمرنګ وینو مونږ پرې اظهار کوونکو د اسلام لره اګرچه نه ورسره د پرے ورځ او شپے ملګرے شے وایه نه وے د دغو نه لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ او نه سُبْحَانَ اللّٰهِ لاکن خبرے د دنیا به وی چې راکیږی وی پرے ورځ او وخته نه خپل۔

مُّذَبْذَبِيْنَ: دوه پرتی دی په مابین د کفر او ایمان کښی۔ نه منسوبه دی مؤمنانو ته او نه کافرانو ته۔

(مدارک ۲۵۸/۲)۔ اشرف اُستاذ صاحب د بحیی به ویل: داځکه مسلمان ځے د دین نکوے سودا! نه هغه شوے اونه دا ؛

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَجِدَ لَهٗ سَبِيْلًا ﴿۹۱﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

بیا ئندہ موندی ځغه لره ، لار - اے ایمان والو !

لَا تَتَّخِذُوا الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ

مه نیسئ ، کافرانو لره ، دوستان ، پرته

دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ

د مؤمنانو نه ، ایا اراده لرئ تاسو ، چه

تَجْعَلُوْا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿۹۲﴾

ګرځوئ - الله تعالیٰ په ځانونوخپلو ، دلیل ، ښکاره -

اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ

یقیناً - منافقان - په لاندینئ طبقه ، کښې به دی ،

مِنَ النَّارِ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيْرًا ﴿۹۳﴾

د اور نه ، اوهیڅوک به مرسته ، د دوی دپاره ،

اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَاَصْلَحُوْا وَاعْتَصَمُوْا

مګر هغه کسان چه توبه اوکړی ، او اصلاح د عمل وکړی ، او مضبوط اوکلکوی ،

بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوْا دِيْنَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ

په دین د الله ، او خالص کړی ، دین خپل الله تعالیٰ لره ، پس دغه کسان ،

مَعَ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ

مګری د مؤمنانو دی ، او زر ده چه درکړی ، الله تعالیٰ

الْمُؤْمِنِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۹۴﴾ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ

مؤمنانو لره ، اجر لوئ - څه کوی الله تعالیٰ ،

بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ؕ وَ

په عذاب ستاسو ، که شکر وباسئ ، او ایمان راوړئ ، او

كَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيْمًا ﴿۹۵﴾

دے الله تعالیٰ ، قدردان ، پوهه -

منزل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا : پس د قبا نحو د منافقانو نه منع کوی مؤمنانو لره د هغوی دوستئ نه په ۱۳۵ کښې تخویف دے -

فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ : په لاندینئ طبقه کښې به دی اوړی الوسی رحمۃ اللہ علیہ وائی : اولہ جهنم اودویمه لظیٰ اودریمه حطمه اوخلورمه سعیر اوپنځمه سقر - اوشپږمه جحیم اووومه هاویه - اوکله اور غوندې ته د اولے طبقے نوم ویلے شی - او بعضو طبقو ته د بعضونومونه ویلی شی - (روح ص ۱۷۶ ج ۵)

احقر وائی چه د اسورتونه وکورئ : ۱۵ نبا ، ۱۵ معارج ، ۹ همزه ، ۹ فاطر ، ۸ مدثر ، ۱۶ صٓ ، ۹ قارعه -

تَابُوْا : چه توبه وباسی د نفاق نه - (ابوالسعود ص ۲۴۷ ج ۲)

مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ : څه شے کوی الله تعالیٰ ستاسے په عذاب اولو که شکر مو وخکوا او ایمان مو راوړو - (مدارک ۲۵۹/۱) ✣

(۲۰ اپریل ۱۹۷۸ء موافق ۲۲ ربیع الاول ۱۳۹۸ھ بروز پنځشنبه بوقت ۳۰ : ۳ بجے - د الله په امداد پنځمه پاره ختمه شوه)
(تقریباً ۵ پاڼے اووه صفحے کښې سره د ډیرو والی د سیطونو او مشاغلو نه ختمے شوے - فالحمد للہ رب العالمین - خاکسار مفتی)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ : دا آیت کریمہ دَ مکے اسرہ لګی اوویلے دی چہ مراد دَ کفر کلمہ دہ او دَ ظلم نہ مراد اکراہ دہ ۔ مطلب دا دے چہ اللہ تہ نہ خوښیږی خلہ غږ ول پہ کفری وینا را کړی کہ پہ پها اکراہ وشی نو معاف دے ۔ لایحب اللہ ۲

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوْٓءِ مِنَ الْقَوْلِ

نہ خوښوی اللہ تعالیٰ پہ زور وئیل ، دیدے ، وینا نہ ،

اِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا عَلِيْمًا ﴿۱۴۸﴾ اِنْ

مګر هغہ خوک چہ اکراہ کړے شوے وی پہ هغہ او دے اللہ اوریدونکے پوهہ ۔ کہ

تُبْدُوْا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوْهُ اَوْ تَعْفُوْا عَنْ سُوْٓءٍ فَاِنَّ

بنکاره کړی نیکی او یا یے پټہ ساتی او یا عفوہ او کړی د بدی نہ ، پس یقیناً

اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا ﴿۱۴۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ

اللہ دے عفوہ کونکے قدرت والا ۔ یقیناً هغہ کسان چہ کفر کوی پہ اللہ باندے

وَرُسُلِهٖ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّفَرِّقُوْا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ

او پرسولانو دهغہ ، او اراده لری چہ جدا والے او کړی دوی پہ مینځ د اللہ او د رسولانو کے

وَيَقُوْلُوْنَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَّنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ۙ وَّ

هغہ کښے او وائی دوی چہ ایمان راوړو پہ بعضو ، او کفر کوو پہ بعضو ، او

يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّتَّخِذُوْا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيْلًا ﴿۱۵۰﴾

اراده لری چہ اونیسی پہ مینځ د دے کښے ، بله لار ۔

اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ حَقًّا ۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ

دغہ هم دوی ، کافران دی ، یقینی ، اوتیار کړے مودے دی کافرانو

عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿۱۵۱﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ

لره عذاب خوارونکے ۔ او هغہ کسان چہ ایمان یے راوړے پہ اللہ او پہ رسولانو

وَلَمْ يُفَرِّقُوْا بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ اُولٰۗىِٕكَ سَوْفَ

دهغہ ، او جدائی نہ کوی پہ مینځ د دهغہ یو کښے ، دَ دوی نہ دغہ کسان زر دے چہ

يُؤْتِيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۵۲﴾

ورکړی اللہ اجرونہ دَ دوی ۔ او دے اللہ بخښونکے مهربانہ ۔

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتٰبِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ

سوال کوی لتاڑہ اهل کتاب ، چہ نازل کړے تہ پہ دوی باندے ،

منزل ۱

پہ ذکر کولو د اولس قبا نحو دَ دوی تر ۱۶۰ پورے ۔ دویمہ تعقیبی ده چہ دَ دوولسو پیغمبرانو نومونہ ذکر کوی چہ دوی تہ هم وحی په یو حال تہ ده راغلے بلکہ لږ ده لږ به راتللہ ۔ او د ۱۶۵ نہ تخویف اخروی دے ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كِتٰبًا مِّنَ السَّمَآءِ : دلتہ جُمْلَۃٌ پیتہ دے لکہ چہ سورت فرقان ۲۱ کښ دی - معنیٰ داشوہ چہ یو ځلے تا تہ کتاب راوړے وے - فَقَدْ سَاَلُوْا : دے خائے تہ یہ الزامی جواب کښ ۷ قبائح ذکر کړی دی ۔

النسآء ۴ ۱۶۲ لایحب اللہ ۶

كِتٰبًا مِّنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَاَلُوْا مُوْسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ

کتاب (یو یوځل) د آسمان نہ، پس یقیناً سوال ئے کړے وو موسیٰ تہ چہ لوئے ذدے

ذٰلِكَ فَقَالُوْٓا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ

نہ، پس ویلی وو دوی، ښکاره موږ تہ اللہ ښکاره، پس ونیول دوی لړ،

الصّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ

تندر یہ سبب د ظلم د دوی، بیا ونیولو دوی،

بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ ۚ

پس د هغہ نہ چہ راغلے وو دوی تہ ښکاره دلیلونہ، پس عفو وکړه موږ د دے نہ،

وَاٰتَيْنَا مُوْسٰى سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿۱۵۳﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ

او درکړے وو موږ موسیٰ تہ، دلیل، واضحہ، او وچت کړے وو موږ د دوی باسہ د دوی

الطُّوْرَ بِمِيْثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ

طور غر، د پارہ د اخستلو د عہد د دوی، او وئیلی وو موږ د دوی تہ چہ داخل شئ دروازے تہ،

سُجَّدًا وَّقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوْا فِي السَّبْتِ وَ

سجدہ کوونکی او وئیلے وو موږ د دوی تہ، چہ زیاتے مکوئی په ښکار د حیاتی کښ، او

اَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ﴿۱۵۴﴾ فَبِمَا نَقْضِهِمْ

اخستے وو موږ د دوی نہ، وعدہ، سخته (پخته)، په سبب د ماتولو د دوی،

مِّيْثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ

د لونو ځپلو ئے (لعنت موږ وکړو) په سبب د کفر د دوی په آیتونو د اللہ او د وژلو د دوی،

الْاَنْۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَّقَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ؕ

نبیانو لړ، ناحقه، او په ویلو د دوی چہ زړونہ زمونږ، بند دی،

بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ

بلکہ مُهر لګولے، اللہ په هغو، په سبب د کفر د دوی، پس ایمان نه راوړی

اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۵۵﴾ وَّبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى

مګر لږ - او په کفر د دوی، او په ویلو د دوی په

منزل

وَبِكُفْرِهِمْ ع۱۵۶ : په سبب د کفر د دوی په عیسیٰ علیہ السلام باندے ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رَسُوْلَ اللّٰهِ : رسول د اللہ تعالے ورتہ یہ استہزا د یہ طور وویلو لکہ ډکورئ سورت حجرات چہ نبی علیہ السلام یے بہ هم کفارو استہزاء کولہ - وَمَا قَتَلُوْهُ ، اونہ ئے وے ژلے - نو سوال راتہ چہ پھانسی کہے ہیرے وی نو جواب وشو چہ وَمَا صَلَبُوْهُ ، او یہ سولئ کړے هم نہ دے - وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ، او لاکن اشتباہ شوے دہ دوی تہ - دے دُوہ معنے دی - اوّل دا چہ د حضرت عیسیٰ علیہ السلام شکل یہ یو بل سړی وغوزیدہ او هغہ ئے د عیسیٰ علیہ السلام ہمشکل او مشابہ جوړ کړو چہ هغہ پانډی یہودیانو د مسیح خیال وکړو او سولی ئے ورکړہ ---- چونکہ دغہ سړے ډیر سخت شریر وُو او حضرت مسیح علیہ السلام تہ ترینہ ډیر تکلیف وُو - دے وجے نہ اللہ تعالے دا سے هغہ تہ د هغہ د شرارتونو بدلہ ورکړہ دویمہ دا چہ وجے شبہ کښ غورزیدو لکی د مسیح علیہ السلام د زمانے ناکارہ ملایان وُو - کلہ چہ حضرت عیسیٰ علیہ السلام د دوی د لاسونو نہ وُوتلو نو دوی یہ ظلم یو سړے وُیستلو پھانسی ئے ورلہ ورکړہ او چاتہ ئے نہ بنودہ ، اونښتے ځوک نژدے پرینہودہ او هغہ ئے دفن کړ ، او خلقو کښ ئے مشہور کړہ چہ دوی عیسیٰ علیہ السلام تہ پھانسی ورکړہ د تفصیل د پارہ "جواهر ج٢ ص" او "شاہ انور شاہ رحمہ اللہ عقیدۃ الاسلام ص" ډکورئ - وَمَا قَتَلُوْهُ ، اونہ ئے وژلے یہ وژلو یقینی سوہ - اٰل عمران ٥ هم ډکورئ - لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ : اونښتہ دے هیڅوک د اهل کتابو نہ مکر ایمان بہ راوړی یہ عیسیٰ علیہ السلام محکمن د مړلو د عیسیٰ علیہ السلام نہ - (قرطبی ٦/١) او دے توجیہ تہ ابن جریر رحمہ اللہ اولی ویلی دی او ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی یہ "ص ٥٦٥" کښ چہ دا صحیح دہ - مطلب دا چہ د وارہ ضمیرونہ یہ او مَوْتِهٖ کښ عیسیٰ علیہ السلام تہ راجع دی او علامہ خازن رحمہ اللہ یہ "ص ٥٥٥"

مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيْمًا ﴿١٥٦﴾ وَّقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا

مریم پانې ، بدنامہ ، لویہ - او یہ وینا د دوی چہ یقیناً موږ وژلے دے

الْمَسِيْحَ عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُوْلَ اللّٰهِ ۚ وَمَا

مسیح ، عیسیٰ خوئے د مریم ، رسول د اللہ تعالے ، اونہ ئے دے

قَتَلُوْهُ وَمَا صَلَبُوْهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ۭ وَاِنَّ

قتل کړے ، اونہ ئے دے یہ سولئ کړے ، ولاکن اشتباہ شوے ، دوی لہ ، او یقیناً

الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِيْهِ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ ۭ مَا

هغہ کسان چہ اختلاف کوی یہ هغہ کښ خامخا بہ شک کښ دی د هغہ نہ ، نشتہ

لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوْهُ

دوی لرلو یہ هغہ څہ علم ، مګر تابعداری د ګمان ، اونہ ئے وے قتل کړے

يَقِيْنًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَّفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا

یہ رښتیا یقین سره ، بلکہ پورتہ کړے اللہ هغہ لرغونی تہ او وے اللہ تعالے ، زور اور

حَكِيْمًا ﴿١٥٨﴾ وَاِنْ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ

حکمت والا - او نشتہ هیڅوک د اهل کتابو نہ ، مګر ضرور ایمان بہ راوړی

بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖ ۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ

یہ هغہ عیسیٰ علیہ السلام مخکښ د مړلو د هغہ نہ او یہ ورځ د قیامت ، وی بہ یہ دوی باندے ،

شَهِيْدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا حَرَّمْنَا

ګواهی ورکونکے - پس یہ سبب ظلم د هغہ کسانو نو چہ یہودیان دی ، حرام کړی موږ

عَلَيْهِمْ طَيِّبٰتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ

یہ دوی باندے پاکیزہ خوړو نہ چہ حلال کړے شوی وُو دوی لپاره ، او یہ سبب د اړولو د دوی د

سَبِيْلِ اللّٰهِ كَثِيْرًا ﴿١٦٠﴾ وَّاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ

لارے د اللہ تعالے نہ ، ډیرو خلقو لره - او یہ سبب د اخستو د دوی سود لره ، او یقیناً

نُهُوْا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ ۭ

منع شوی وُو دوی هغہ نہ ، او یہ خوړلو د دوی مالونو خلقو لره ، یہ باطلے طریقے سره ،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿۱۶۱﴾ لٰكِنِ

اوتیار کرے موندے، وکافرانو نه پاره، دوی نا عذاب دردناک ۔ لاکن

الرّٰسِخُوْنَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُوْنَ يُؤْمِنُوْنَ

هغه کسان چه پاخه دی په علم کښ، دوی نه، او مؤمنان، ایمان لری، په

بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيْمِيْنَ

هغه کتاب چه نازل کړے شوی مخکښ ستا نه، او اقرار کوی په

الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ

ودرولو کوونکو د مانځه، او ورکولو کښ دی - زکوٰة ورکوونکی دی، او ایمان لرونکی دی په الله تعالیٰ،

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اُولٰٓئِكَ سَنُؤْتِيْهِمْ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۱۶۲﴾ اِنَّآ

او په ورځ د روستنۍ، دغه کسان یقیناً ورکړه کړو دوی ته، اجر لوے لرونکے ۔ یقیناً موږ

اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ كَمَآ اَوْحَيْنَآ اِلٰى نُوْحٍ وَّالنَّبِيّٖنَ

کړے موندلے ستا طرف، پشان د هغه چه وحی کړے موندلے نوح ته، او نورو نبیانو ته،

مِنْ بَعْدِهٖ ۚ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ

روستو د هغه نه، او وحی موکړه ابراهیم ته، او اسمٰعیل ته،

وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيْسٰى

او اسحٰق ته، او یعقوب ته، او اولاد د هغوی ته، او عیسیٰ ته،

وَاَيُّوْبَ وَيُوْنُسَ وَهٰرُوْنَ وَسُلَيْمٰنَ ۚ وَ

او ایوب ته، او یونس ته، او هارون ته، او سلیمان ته، او

اٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا ﴿۱۶۳﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ

ورکړے موندلے دی داؤد ته زبور (او وحی کړے موندلے) او پیغمبران چه بیان کړے موندلے دی

عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ

پیغامبران، مخکښ د دے نه، او پیغمبران چه بیان نه دی کړے

عَلَيْكَ ۭ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا ﴿۱۶۴﴾ رُسُلًا

پیغامبانو، او خبرے کړے دی الله تعالیٰ، موسیٰ سره، په خبرو کولو سره (د ابن زید وی موندلے)

منزل

کښی لیکی چه نشته هیڅوك د اهل کتابو نه مګر ایمان به راوړی په عیسیٰ علیه السلام مخکښ د مرګ د وخت کتابی نه ولاکین دا ایمان به وخت د حشر کښ دی کوم وخت چه ایمان راوړل فائده نه ورکوی - کلیات : انعام ۱۵۸

وګورئ - وَيَصُدُّوْنَ هٰذِهٖ ۹۹

ال عمران وګورئ - وَاَهْلُهُمْ

الزبلوا ۱ عنه ال عمران ۱۵۵ بقره

وګورئ - په دے آیت کښ دلالت

دے په دے باندے چه شوے حرام

شوے وګو په دوی باندے څکاوے

حرام شوے دے په صوندو د یاندی

(روح ص ۱۶۲ ج ۶) ابو السعود

اِنَّآ اَوْحَيْنَآ : دا جواب عقلی د

شبے نه - امام رازی رحمه الله

فرمائی چه الله تعالیٰ جواب ورکړو د

دغے شبے نه چه دا نبیان دوښ

قول نبیان او رسولان ویلو سره د

دے نه چه یو د دوی نه هم وحی

په مثل د تورات په یوځل نوه

ورکړے شوے (کبیر ص ۱۱ ج ۱۱)

وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا : د زبور

علیحده ذکر کولو کښ دے ته

اشاره ده چه زبور خو نور

شان دار کتاب ؤ متفرق طور یاندی

نازل شوے وو - (جواهر ص ۱۵ ج ۲)

وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا : د حضرت

موسیٰ علیه السلام وحی په

تورات کښ بنده کانړه وه د

تورات نه علاوه به په

هغه وحی د الله تعالیٰ هغه به

هم لږه لږه نازلیده له -

(جواهر ص ۳۵۳ ج ۱۵) رُسُلًا :

منصوب دے په مدح لویا

یکښ اَرْسَلْنَا پټ دے (روح ۹۶ ج

ابو السعود) معنی د اشوه اقرین

شه په دا سره رسولانو ټولا الیزلی

دی موندلے د رسولانو لږه - په دے آیت کریمه کښ د رسولانو د الیزلو حکمت هم ذکر شو - چه بیا د دا دلیل په

الله تعالیٰ پاتے نشی - د اسو رتونه هم وګورئ عنه انعام ۱۳۸ طٰهٰ ۱۳۴ قصص ۵

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى
زیرے ورکو نکی، اووپرو سنکی، دیارہ دوے چہ تعلیمی، د خلقو دپارہ، پہ
اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا
اللہ تعالیٰ، خہ دلیل، پس د لیږلو پیغمبرانو نہ اوروسته، اللہ تعالیٰ، زور اور،
حَكِيْمًا ﴿١٦٥﴾ لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ
حکمت والا۔ لاکن اللہ تعالیٰ، گواهی کوی پہ هغہ کتاب چہ نازل کړے دے تا تہ،
اَنْزَلَهٗ بِعِلْمِهٖ ۚ وَالْمَلٰۗىِٕكَةُ يَشْهَدُوْنَ ۭ وَكَفٰى
نازل کړیے یے پہ علم خپل سره، اوملائک گواهی کوی، اوکافی دے
بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿١٦٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا
اللہ تعالیٰ گواهی کونکے۔ یقیناً هغہ کسان چہ کفر ے کړے، اوارولی دی
عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوْا ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ﴿١٦٧﴾
خلق، د لارے د اللہ تعالیٰ نہ، یقیناً گمراه شوی دی په گمراهی، لرے سره۔
اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَظَلَمُوْا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ
یقیناً هغہ کسان، چہ کفر ے کړے، اوظلم ے کړے، نہ دے اللہ تعالیٰ،
لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيْقًا ﴿١٦٨﴾ اِلَّا
چہ بخښنہ وکړی دوی تہ، اوله دوی چہ ښائی دوی تہ، لاره، مګر
طَرِيْقَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۭ وَكَانَ
لاره د جهنم، همیشہ بہ وسیږی په هغہ کښ همیشہ، اودے
ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿١٦٩﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ
دا کار، په اللہ تعالیٰ باندے آسان... اے خلقو! یقیناً
جَاۗءَكُمُ الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَاٰمِنُوْا
راغلے تاسو ته، رسول ﷺ، په حقه سره، د جانبه د ربه ستاسو، پس ایمان راوړی
خَيْرًا لَّكُمْ ۭ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي
ښه په غوره تاسو له، او که کفر مو وکړو، پس یقیناً اللہ تعالیٰ لره دی هغه چہ په

لکن اللہ یشهد: دا آیت د ۱۵۲ آیت سره لګی یعنی که دوی پوهیږی چه دا کتاب الله ﷻ کښ شک کوی لاکن الله ﷻ او ملائک دے په صداقت گواهی کوی۔ فائدہ: دلته د قرآن پاک په صداقت گواهی ده۔ په ۱۵۲ آل عمران کښ په وحدانیت او په ۱۵۳ رعد کښ په رسالت گواهی ده۔ او په ۵۲ یونس کښ قسم په اثبات د قیامت دے۔

لیغفر لهم: مطلب دا چه څوپورے دوی په کفر وی نو الله تعالیٰ ورته بخښنه نکوی۔

خیرا لکم: معنیٰ ئے دا ده چه یکن خیرا لکم: شی په غوره تاسے لره۔ په دے آیت کریمه کښ ترغیب دے د اطاعت د رسول علیه السلام ته۔

یا اهل الکتاب: (دا راتلونکی ﷻ سره متعلق دے) د دے ځائے نه دریم باب د سورت د آخره پورے په رد د نصاراؤ کښ اوبه رڼا شرلے اعتقادی: په عبدیت د عیسیٰ علیه السلام سره اوبه ۱۷۲ کښ ترغیب

دے قرآن ته او آخر کښ د میراث د مسئلے بیان دے چه د سورت آخر د اول سره وتړلے شی۔ شاه صاحب رحمه الله فرمائی چه دے ځائے نه شروع فرمائی په رد د شبهو د نصاراؤ کښ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(فتح الرحمن ص۱۳۷) لَا تَغْلُوْا فِیْ دِیْنِکُمْ: زیاتے مکوئ په دین خپل کښ. علامه نسفی رحمه الله دا آیت د دواړو د لوسره لیکوی. فرمائی چه یهود یانو زیاتے کړے وو په بنکته کولو د مسیح علیه السلام کښ د خپلے مرتبے نه حتی

دا چه اِنَّ الزِّنَا به نے ورته ویلو. او نصاراؤ زیاتے کړے وو د خپلے مرتبے نه ډیره اوچت کړے. او ابن الله نے گمراه وو. (ص۲۱۵) او ابن المنذر د قتادهٔ نه نقل کوی وائی لَا تُبْتَدِعُوْا چه بدعت مکوئ. (درمنثور ص۲۴۳) شیخ القرآن رحمه الله په هم دا معنی کوله. سورة مائده ۷۷ کښ هم دا جمله راغلی مفتی صاحب رحمه الله فرمائی: په دین کښ غلو تجاوز د حد نه حرام دے. (معارف ص۶۱۹) د رُوْحٌ مِّنْهُ: او روح ورکړ د الله تعالیٰ د طرفنه او دا نه چه د الله تعالیٰ نه جزء دے. گورئ جاثیه ۱۳. او دا آیت د جاثیه علی بن حسین واقدی یو عیسائی طبیب ته په مناظره کښ پیش کړے وو او بیا هغه عیسائی شو او علی بن حسین صاحب ته د رشید بادشاه صاحب نه انعام ملاؤ شو. گورئ ابوالسعود ص۲۵۵ روح ص۲۵، معارف ص۶۱۶، الهام ص۱۱۵. لَنْ یَّسْتَنْکِفَ: راغب رحمه الله فرمائی چه د السفط د نکفت نه ماخوذ دے چه او شکے د آنکی نه په گوته لرے کړی. (ص۴۵۵). د شاه ولی الله رحمه الله لیکی نه شرم کول. (فضل الرحیم ص۱۳۵) مرسم شیخ حفظه الله په احسن الکلام ص۱۶۲ کښ لیکی هیڅ ډیره به نه گڼی. شاه ولی الله رحمه الله لیکی، ننګ نه لری (فتح الرحمن ص۱۳۶) د دیوبندی شیخ رحمه الله لیکی چه هیڅکله عار نه لری. (جواهر ص۲۵) دیوبند پیر شیخ القرآن رحمه الله فرمائی: یا ک نه ساتی. (عقد المرجان ص۶۹) آنْ یَّکُوْنَ عَبْدًا لِّلّٰهِ: چه شی بنده د الله تعالیٰ. گورئ آل عمران ۷۹، مریم ۳۶، زخرف ۵۹.

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۷۰﴾
اسمانونو کښ دی، او په زمکه کښ، او دے الله تعالیٰ پوهه، د حکمت والا۔

يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ وَلَا تَقُوْلُوْا
اے کتاب والو! زیاتے مکوئ، په دین خپل کښ، او مه وایئ،

عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ؕ اِنَّمَا الْمَسِيْحُ عِيْسَى ابْنُ
په الله تعالیٰ باندے، مگر حقه خبره، یقیناً مسیح عیسیٰ حوئے د

مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهٗ ۚ اَلْقٰىهَاۤ اِلٰى مَرْيَمَ
مریم د، استاذے د الله تعالیٰ او کلمه (د کن) د هغه چه ولیږله مریم ته،

وَرُوْحٌ مِّنْهُ ؗ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ۚ وَلَا تَقُوْلُوْا
او روح د هغه طرفنه، پس ایمان راوړئ په الله تعالیٰ او په رسولانو د هغه، او مه وایئ چه

ثَلٰثَةٌ ؕ اِنْتَهُوْا خَيْرًا لَّكُمْ ؕ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ؕ
(خدایان درې دی) منع شئ د دې نه چه غوره وی تاسو لره، یقیناً الله معبود کار صرف یو دے

سُبْحٰنَهٗۤ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَلَدٌ ۘ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
پاکی د الله لره، چه شی هغه لره اولاد، خاص هغه لره دی چه اسمانونو کښ دی

وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۱۷۱﴾ لَنْ
او هغه چه په زمکه کښ دی، او کافی دے الله تعالیٰ کارساز۔ هیڅ

يَّسْتَنْكِفَ الْمَسِيْحُ اَنْ يَّكُوْنَ عَبْدًا لِّلّٰهِ وَلَا
ډیره نه نکنړی (شرم کوی) مسیح چه شی بنده د الله، او نه

الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُوْنَ ؕ وَمَنْ يَّسْتَنْكِفْ
ملائک، نزدے شوے الله تعالیٰ ته، او څوک چه شرم کوی،

عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ
د عبادت د الله تعالیٰ نه، او خان لوی گڼی، پس زر دے راجمع به کړی هغه ټول

جَمِيْعًا ﴿۱۷۲﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
پس هغه کسان چه ایمان یے راوړے او عمل یے نه کوی نیک،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بُرْهَانٌ: زور اور دلیل - مراد ترینہ محمد ﷺ دے اوبُرْهَان ورتہ حکہ ویلے شی چہ دھغوی سرہ زور اور دلیلونہ معجزے وے. (قرطبی ص۲۷۶ کبیر ص۱۱۹) نُوْرًا: رڼا والا کتاب - مراد ترینہ قرآن کریم دے او نُور ورتہ حکہ ویلے شی چہ پہ دے احکام واضحہ کیدی خکہ چہ وضاحت دَ شیونو پہ رڼا سرہ کیدی پس دَ نُور تونو نہ اویا پہ زیہ کښ رڼا غورزوی (خازن ص۴۲۲ مظہری ج۳ ص۲۳) اوله دَ نُور نہ مُراد نبی علیہ السلام شی نو جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی لیکن وَے نہ دَ هغوی ﷺ دا سے محض نُور کیدل نہ شی بلکہ پہ ځینو چہ پہ نُبوت او جسمانیت سرہ منافی وی. (معارف ص۶۱) احقر وائی چہ پہ دے دَ جناب نیلوی رحمہ اللہ رسالہ "بشریت نبوی" قابلہ کتلو رسالہ دہ. يَسْتَفْتُونَكَ: شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ سطا الدار ص۱۰۱ کښ فرمائی چہ اخر دَ سورۃ ترڅو شپیتمے پہ اول سَرَ دَ سورت پورے پہ ذکر کولو دَ احکامو کښ. احقر وائی چہ پہ دے ایت کښ ځینو صورتونہ دَ کلالہ ذکر کوی. وَلَهٗ اُخْتٌ: دلتہ دَ خور نہ سکہ یا ناسکہ مراد دی خکہ چہ دَ اخیافی خور برخہ شپږمہ پہ سر دَ سورت ص۱۰۱ کښ ذکر شوہ ہے. (روح ص۲۰۲ ج۶) - اَنْ تَضِلُّوْا: بیانوی اللہ تعالیٰ تاسے تہ احکام وَرکړی دَ بدکنڑلو دَ هغہ نہ چہ گمراہ شئی. كَرَاهَةَ اَنْ تَضِلُّوْا: یعنی چہ گمراہ نہ شئی، لِئَلَّا تَضِلُّوْا: دا اولمړنے دَ بصرے دَ علماؤ دہ او دویمہ دَ کوفے دَ علماؤ دہ. (ابو السعود ص۲۰۲ ج۲ مظہری ص۲۳ ج۳) **امتیازات** ۱: پہ دے سورت کښ ۱۶ احکام دَ رعیت دی (۲) پہ دیکښ اللہ احکام سُلطانیہ: دَ راعی او رعیت یو ماتبین کښ ۱۵ پہ دیکښ ۱۶ صورتونہ دَ میراث دی (۳) پہ دیکښ "۱۵" قسمونہ دَ محرما تو ښکلی دی. (۵) پہ دے سُورت کښ حقوق دَ ضعیفانو دی چہ نخے او یتیمانان دی. لہ دے وجے نہ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ ورتہ دَ ضعیفانو سورت ویلو ہے.

فَيُوَفِّيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدُهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۚ وَ
پس پورہ بہ ورکړی دوی تہ بدلے دَ دوی اوزیات بہ ورکړی دوی تہ، دَ فضل خپل نہ، او
اَمَّا الَّذِيْنَ اسْتَنْكَفُوْا وَاسْتَكْبَرُوْا فَيُعَذِّبُهُمْ
هغہ کسان چہ شرم کوی دَ عبادت دَ اللہ او خان غټ کاڼی، پس عذاب بہ ورلہ ورکړی
عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ وَّلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ
عذاب دردناک، او بہ نہ موندی دوی دَ ځانونو دپارہ، سوا دَ اللہ تہ نہ
وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿۱۷۳﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمْ
دوست، او نہ مدادی. اے خلقو! یقیناً راغلے تاسو تہ،
بُرْهَانٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَاۤ اِلَيْكُمْ نُوْرًا مُّبِيْنًا ﴿۱۷۴﴾
زور اور دلیل، دَطرف دَ رب ستاسو، او ولیږلو پرتاسو ناسو، رڼا، ښکاره.
فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوْا بِهٖ
پس هغہ کسان چہ ایمان ئے راوړے پہ اللہ تعالیٰ، او منګلے ئے لګولی پہ دَ کتاب
فَسَيُدْخِلُهُمْ فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ ۙ وَّيَهْدِيْهِمْ
پس زر دَ وے چہ داخل بہ کړی پہ رحمت کښ دَ خپل طرف نہ، او فضل کښ، او بہ ښودنہ بہ ورکړی دوی
اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿۱۷۵﴾ يَسْتَفْتُوْنَكَ ؕ قُلِ اللّٰهُ
اللہ تہ لارے نیغے (پرلاړے). تپوس کوی دوی ستاسو، دَوایہ اللہ تعالیٰ
يُفْتِيْكُمْ فِي الْكَلٰلَةِ ؕ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ
حکم کوی تاسو تہ پہ بارہ دَ میراث کښ دَ چا چہ پوسے، مړشو، نہ وُو
لَهٗ وَلَدٌ وَّلَهٗۤ اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ
دَ ده لره اولاد، او دَ ده لره خور وه (سکه) پس غ لره نماڼی هغه دَ پلار مړی پریښی،
وَهُوَ يَرِثُهَاۤ اِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهَا وَلَدٌ ؕ فَاِنْ
او دا ورور میراث وړی دَ هغې نه، چرته نه وی هغې لره اولاد، پس که وی
كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثٰنِ مِمَّا تَرَكَ ؕ
دا دواړه، دوه خوینده ئے، پس دَ دواړو دَ دوه دریمے دی دَ هغه مال چه هغه پریښودی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(۵ دے پس دنساء نه پر ترتیب کښی)، ۱۱۲ دے په نزول کښی پس دسورۃ فتح نه)؛

مائدہ ۵

وجه تسمیے یه مائدہ ۱۱۴ سرہ او ۱۶ چه واقعه یه دے سورت کښی دوه ځایه راغلے دے ۱۱۲ او ۱۱۴ ـ دعوے دسورت بیان او دحلالو او دحرامو ـ اجمالی خلاصه: توضیح دځلور وصفلو (۱) حرام هغه دی

وَاِنْ كَانُوْٓا اِخْوَةً رِّجَالًا وَّنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ

او که وو دوی، خویندې ورونه، سړی، او ښځې، پس دنارینه دپاره

مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ ۭ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ

په مثل، دبرخې، دوو ځنانو دی، بیانوی الله تعالیٰ تاسو ته (احکام) چه

تَضِلُّوْا ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۷۶﴾

گمراه نشئ، او الله تعالیٰ په هر شي پوهه دے ۞

سُوْرَةُ الْمَائِدَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّسِتَّ عَشْرَةَ رُكُوْعًا

سورۃ مائدہ مدنی ده او دا شپږ سلے (۱۲۰) اویشتونه او سپارس (۱۶) رکوعونه لري.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

په نوم دالله تعالیٰ، بخښونکي، مهربانه (شروع کوم ځه).

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ ۭ اُحِلَّتْ

اے ایمان راوړونکو! پوره وکړئ په تړونونو باندې، حلال کړے شوې

لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ

تاسو لره بې زبانه، ځناوران، مګر هغه چه ولوستلے شي پرتاسو (تیرې)

مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ

خلاوکې دښکار، او تاسو محرمان یئ)، یقیناً الله فیصله کوي دَ

مَا يُرِيْدُ ① يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحِلُّوْا

هغه چه اراده کوي. اے ایمان والو! بے عزتي مکوئ، دَ

شَعَاۗىِٕرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ

بادګارونو دَ الله تعالیٰ، اونه دَ میاشتو عزتمنو، او نه دَ قربانۍ،

وَلَا الْقَلَاۗىِٕدَ وَلَآ اٰۗمِّيْنَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ

اونه دَ اوګو، او نه دَ قصد کونکو دَ کور، عزتمن،

يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۭ وَ

په لټوئ، فضل لره، دَ رب خپل نه، اورضا (دهغه) او

ع ۱ ۲۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰

المنزل ۲ الجزء ۶ ربع ۴

(۱) یعنی الله تعالیٰ حرام کړی دی تاسو غیر مُحِلِّي الصَّيْدِ: متنه ۱۰۱ ـ (۲) تحریمات ډبنده یا نو غلط دی حرام ئے مه ګڼئ او تصرف پکښی وکړئ ۱۲ اُحِلَّتْ لَكُمُ الخ ۱۲ متنه ۱۰۱ ـ (۳) نذرونه پوره کړئ او دعزتمندو شیانو بے عزتي مکوئ متنه ۱۰۲ (۴) نذر لغیر الله حرام دے شرک دے خان ترینه وساتئ متنه ۱۰۳ ـ

سورت دوه حصے: اوله ترمتنه ۱۰۲ پورے دویمه تر اخره پورے اول کښی نهه یا بونه اول باب ترمتنه ۱۰۲ پورے، په دیکښی تشریح دځلورو ډاروصفلو او دښکار احکام ـ او دا اقل کتابو ـ دَ طعام بیان دے ـ ربطونه: لاندې کښی سورت کښی هغه احکام ذکر شوي چه هغو اصلاح دَ معاشرے راتلله نو اوس هغه احکام ذکر کوئ لے شي چه تعلق ورې دَ خورلو ۱۲ سرہ (۲) یاد اچه ختم شو سورت نساء، په نفي دَ شرک فی التصرف سره او سورۃ مائده په نفي دَ شرک فعلی کښی ده چه ذریعه دَ شرک فی التصرف ده (۳) هغه سورت اخر کښی فرمایلی وو چه الله تعالیٰ تاسے ته بیان دَ احکامو کوی نو دلته سر کښی بیان دَ احکامو شروع شو (۴) هلته بیان دَ قیامت وو دَ اهل کتابو شوے وو نو دلته دَ هغوی دَ موالات نه منعه کوي په ملګرتیا کښی (۵) دهغه سورت سر کښی خطاب عام وو نو دلته سر کښی خطاب خاص دے. اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ: پوره والے کړئ عقدونو باندې ـ حلال شوی تاسو لره ځناوران ـ دَ اُحِلَّتْ لَكُمُ مناسبت دَ اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ سره په دے طریقے سره دے چه مُراد دَ عقدونه احکام دَ تحلیل او دَ تحریم دی او هغه په روستنۍ جمله کښی بیان شوید ی ـ شاه صاحب رحمه الله وائی یعنی پابند اوکړئ په هغه لوظونو چه الله تعالیٰ سره موتر لی په

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الکرام د احکامو د هغه کښې۔ (فتح ۱۳) لسګی رحمۃ اللہ فرمائی چه ظاهره داده چه مراد تزیینه هغه غوټه (لوظونه) دی چه لازمشوی په هغوی دی: یعنی د الله تعالیٰ کنزل د حلالولو او حرامولو کنزل د حرامودی۔ (مدارک ۱۳) لا ما یُتلیٰ علیکم: مګر هغه چه ولوستلے شی بیانوو. ۱۲ آیت ته اشاره ده۔ غَیْرَ مُحِلِّی الصَّیْدِ: اې نو قتوا غیر محلی الصید: شی نه حلالولونکی د ښکار چه تاسے محرمان یاستئ۔ (جواهر ۲۵۹) الکیه ۱۲ کښې واقع شوې ده چه عرب کان سره د اسم نه حذف کوی او خبرلے پریږدی۔ په دے تقدیر سره د سورت دے مسئله ته اشاره ده چه کوم شیونه الله تعالیٰ حرام کړیدی هغوی حرام او وایی: د انتم حرم: چه تاسے محرمان یاستئ۔ حرم جمع د حرام په معنی د محرم چه د حج یا عمرے نیت لے کړے وی۔ لا تحلوا: بے عزتی مکوئ د یادکارونو د دین د الله تعالیٰ۔ ابن قتیبه رحمۃ اللہ لیکی چه شعائر هغه شیونه دی چه الله تعالیٰ د خپل طاعت د پاره علامه کړی دی۔ مفرد یے شعیرة دے۔ (غریب القرآن ۱۳۵) وَلَا الْقَلَائِدَ: جمع د قلاده ده او دا هغه وی چه په څټ د اوښ وغیره کښې وی (کبیر) په دیکښې مبالغه ده چه د اوګانی بے عزتی لے مکوئ نو د هغه څاروی چه حرم ته لے روان کړے وی په طریق اولی سره بے عزتی مکوئ ۱۲ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى: او تعاون کوئ د ډیوبل سره په نیکئ او پرهیزګاری باندې او د ډیوبل امداد مکوئ په ګناه او ظلم باندې۔ سهل رحمۃ اللہ فرمائی چه البر ایمان دے او التقوی سنت دی او الاثم کفر دے او العدوان بدعت۔ (روح پ۶) حُرِّمَتْ: په دے آیت کښې یوولس محرمات ذکر شویدی اولنی څلور په سکا بقره کښې ذکر شویدی چه د اوښ نه پرته اصلی تذکیه نه ترڅو وه۔ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ: مګر هغه چه حلال کړی تاسو۔ د انصاب او د ډبنه روستو سره۔ (مدارک ۱۷۴) وَمَا ذُبِحَ: نُصُبِ هغه څه دے چه خلقو مقرر کړی

إِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ
کله چه حلال شوئ پس ښکار کوئ، او هیڅ به نه ږوندکړی تاسے لره، بغض د
قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ
یو قوم لره د دے چه یې منع کړیدی تاسے لره، د جمعات عزت تمیز نه، په
تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا
زیاتی کولو باندې، او د ډیوبل مدد کوئ، په نیکئ او تقوی باندې، او مدد د
تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ
مکوئ د ډیوبل، په ګناه او په ظلم باندې، او ویریږئ د الله تعالیٰ نه،
إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ
یقیناً الله تعالیٰ سخت عذاب والا دے۔ حرام کړے شوې په تاسو باندې،
الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ
مړه اره، او وینه (بهیدونکې)، او غوښه د ځناور، او هغه څیز چه آواز وشو پرې
لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَ
د مخنق د غیر الله به نامه، او مړی خفه شوے، او ټکولے شوے، او
الْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا
راښکته، او په ښکر سره مړے شوے، او هغه څه چه خوړلے وی یوکا، مګر
مَا ذَكَّيْتُمْ ۗ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ
هغه څیز چه ذبح کړئ تاسے، او هغه څیز چه ذبح شوی وی په درکا هونو، او په دے
تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَئِسَ
تقسیم معلومول د تاسو په غشو، دا کار د ټیټ تاسو دے، اوس نا امیده شوه
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ
هغه کسان چه کفر لے کړے (د تغییر) د دین ستاسے نه، پس مه ویریږئ د دوی نه،
وَاخْشَوْنِ ۚ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
او ویریږئ زما نه، نن کامل کړ ما، تاسو لره، دین ستاسو،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ

او پوره م کړو، پتا سو باندې، نعمت خپل، او غوره م کړو، تاسو لپاره، اسلام،

دِيْنًا ۭ فَمَنِ اضْطُرَّ فِيْ مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ

دژوند تیرولو لپاره، پس څوک چې ځنډاجه کړي شي په وږمنۍ کې، چې نه وي میلان کونکی،

لِّاِثْمٍ ۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٣ يَسْـَٔلُوْنَكَ مَاذَآ

گناه ته، پس یقیناً الله ﷻ، بخښونکی مهربانه دی۔ پوښتنه کوي ستا نه چې څه

اُحِلَّ لَهُمْ ۭ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُمْ

شی حلال شوي په دوی باندې، او وایه حلال شوي دي تاسو لپاره، پاکیزه شیان، او (شکار) هغه څه چې تعلیم

مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِيْنَ تُعَلِّمُوْنَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ

کړي ته ځناورو نه چې لیږدوونکي یې هغوی، چې تعلیم مو ورکړی هغوی هغه څه چې ښودنه کړې

اللّٰهُ ۡ فَكُلُوْا مِمَّآ اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا

تاسو الله ﷻ، پس خوړئ هغه څه چې ساتلي وي هغوی تاسو لپاره، او یاد کړئ

اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ

نوم د الله ﷻ په هغه باندې، او ووېرېږئ د الله ﷻ نه، یقیناً الله ﷻ، چټک

الْحِسَابِ ۝٤ اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ ۭ وَطَعَامُ

حساب والا دی۔ نن حلال شوي دي تاسو لپاره، پاکیزه شیان، او ذبیحه د حلالو

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ ۠ وَطَعَامُكُمْ

هغه کسانو چې ورکړے شوي دي کتاب حلاله تاسو لپاره، او ذبیحه ستاسو

حِلٌّ لَّهُمْ ۡ وَالْمُحْصَنٰتُ مِنَ الْمُؤْمِنٰتِ وَ

حلاله د هغوی لپاره، او پاکې ښځې د مؤمنو ښځو نه، او

الْمُحْصَنٰتُ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ

پاکې ښځې، د هغه کسانو نه چې ورکړے شوي دي کتاب،

قَبْلِكُمْ اِذَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ مُحْصِنِيْنَ

ستاسو نه، کله چې ورکړئ هغوی ته مهرونه د هغو، نکاح کونکي په دې

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سورہ د ټکاسو حکم وے۔ اوله جمله لږ د تاکید وپاره ذکر کړه او د طعام نه مراد حلالے ذبیحے د هغوی وی۔ د کورئ کبیر ج۱۲، روح ص۶۵، قرطبی ص۱۹، ابن کثیر ص۱۹ د دے وجه ابن کثیر رحمه الله ذکر کړیدے چه دوی نه یا د دوی په

لا یحب الله ۶ — ۱۷۱ — المائدة ۵

غَيْرَ مُسْفِحِيْنَ وَلَا مُتَّخِذِيْٓ اَخْدَانٍ ۭ وَمَنْ
نه بښکاره بدفعلی کونکی، او نه ښیلگی، پټو اشنا پالونکی، او چا چه
يَّكْفُرْ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ ۠ وَهُوَ فِي
کفر وکړو په ایمان سره، پس یقیناً برباد شو عمل د هغه او دا په
الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا
اخرت کښ د تاوانیانو نه دے۔ اے د ایمان خاونده انو!
اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوْا وُجُوْهَكُمْ
کله چه ارادہ وکړیدے د لمانځه، پس ویښئ، مخونه خپل،
وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوْا بِرُءُوْسِكُمْ
او لاسونه خپل د څنګلو سره، او مسح وکړئ، په سرونو خپلو،
وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا
او وچنې، چې چپے، د پیرکو پورے، او که وی تاسو، جنبان،
فَاطَّهَّرُوْا ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى اَوْ عَلٰي سَفَرٍ اَوْ
پس خان پاک کړئ، او که وی تاسو ناجوړه، او یا په سفر یانې، او
جَاۗءَ اَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَاۗىِٕطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاۗءَ
راشی، یو تن، ستاسو نه، د لوئ متیازونه، او یا یو خلئ شی، د ژنانو سره،
فَلَمْ تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا
پس نه ښیاموی اوبه، پس تیمم وکړئ په پاکه
فَامْسَحُوْا بِوُجُوْهِكُمْ وَاَيْدِيْكُمْ مِّنْهُ ۭ مَا يُرِيْدُ
پس مسح وکړئ په مخونو خپلو او لاسونو خپلو پاندے د هغه نه، ارادہ کوی
اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَّلٰكِنْ يُّرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
الله چه وګرځوی په تاسو، څه سختی، ولاکن ارادہ لری چه پاک کړی تاسو لره،
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝
او چه بشپړ کړی نعمت خپل پرتاسو باندے، د دے چه تاسو شکر وباسئ۔

ع ۵ دوم پاره

ممنزل ۲

ذبیحو خپلو مګر نوم د الله تعالیٰ (صلے) الوسی رحمه الله د حسن بصری رحمه الله نه نقل کوی چه یهودی یا نصرانی ذبح وکړه او د غیر الله نوم نه پرے واخسته او تا واوریدہ نو مه ئے خوره (روح ص۶۵) فائده: دے نه مراد د برائے نامه اهل کتاب ندی چه نه د الله تعالیٰ وجود منی او نه د الله تعالیٰ نبیان منی او نه د څه آسمانی کتاب قائل دی نو د دغو ذبیحے او د نکاح د بخو حکم د اهل کتابو پرتان نه دے۔ (تفصیل ئے معارف ص۱۳۸ او عثمانی ص۱۸۱ کښ وګورئ۔

وَمَنْ يَّكْفُرْ: دا د دفع د سوال ده۔ بخو د اهل کتابو اووبیل کړے د الله تعالیٰ زمونږ د دین خوښ نه دے نو زمونږ نکاح به ئے تاسو لره نه وے خلاله کړے نو دا آیت نازل شو وَمَنْ يَّكْفُرْ (قرطبی ص۱۹) فائده: دلته شی د حلا لوالی معنی داده چه په دغه کښ ذاتی طور څه وجه د حرامولی نه وی لیکن که د خارجی اثر تاو حالاتو نه داسے وی چه د دغه نه د نفع اخستلو په وجه د ډیرو حرامو ارتکاب کولے شی نو بلکه په کفر کښ د مبتلا کیدو خطره وی نو د دغه حلا لونه د نفع اخستلو اجازت نشی ورکیدے۔ موجوده زمانه کښ د یهودو نصارا د سوء خورلو حکمالے بے ضرورته اختلاط کول، د دوی د بخو په چال کښ اخته کیدل، دا ټول شیونه چه کوے خطرناکے نتیجے پیدا کوی دا پته نه وی۔ لهذا د بدئ او بے دینئ د اسباب او ذریعو نه اجتناب اول پکار دی۔ (عثمانی ص۱۸۱) حذیفه رضی الله عنه د مدائن کورنر و، او یهودو نه ئے واده کړے وه نو عمر رضی الله عنه ورته اولیکل چه سوګند درکوم چه خاطر د لا ایخے نه وی چه د دغے لار د خوشے کړے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وی۔ یقیناً څه ویریږم چه اقتدار به وکړی پتاسے مسلمانان پس غوره کوی د ذمیانو نه ښځې د وجې د ښائست د هغوی نه او دا کافی فتنه ده د کړپا ره د مسلمانانو نه ښځو۔ (کتاب الآثار صفحه ۱۵۱) او خصاص صفحه ۲۲۱ هم وکورئ۔ (معارف صفحه ۱۲۱، الهام صفحه ۱۲۱)

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا: دویم باب ۱۰ پورے۔ په دیکښ امور مُصلحه د اودس فرائض او د غسل او تیمم احکام۔ اوه ۱۰ آیات د سرو سورت سره لګی، ترغیب دے په لوڅا پورے کولو، ۱۰ کښ بشارت ۱۰ کښ تخویف دے، ۱۰ کښ هم ترغیب دے۔ وَاَرْجُلَكُمْ: دیکښ دوه قراته دی۔ یو د لامزور (نصب) دے نو معنی ئے داشوه چه څپے وینځئ چه کله موزے نه وی اغوستے۔ بل قرأت د زیر (جر) دے معنی ئے داشوه چه مسح وکړئ په خپو خپلو دا هله چه موزے مو په خپو وی په کوئٹو قَوّٰمِيْنَ لِلّٰهِ: یعنی چیرے وریږئ د الله تعالیٰ په حقو قولازمو باندې۔ دے آیت کریمه کښ دا فرمائی چه د چا د بغض او دښمنئ د وجے نه بے انصافی مکوئ۔ او سوره نساء ۱۰ کښ فرمائی چه ښه کواهی الله تعالیٰ لره کوی اګرچه په خپل ځان او مور او پلار او خپلوانو وی۔ مطلب دا چه د خپلولئ په وجه هم کچا سره بے انصافی مکوئ ځکه چه ظلم د دوئ وجهونه کیږی، یا د خپلولئ په وجه، او یا د دښمنئ په وجه۔

وَاذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيْثَاقَهُ الَّذِيْ

او یاد کړئ نعمت د الله تعالیٰ په تاسو باندې، او زیرے کړئ لوڅا د هغه، هغه لوڅا چه

وَاثَقَكُمْ بِهٖٓ ۙ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۡ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ

په ځان سره ئے کړے تاسو چه کله چه ووئیل تاسو اوریدلی مو، او منلی مو، او ویریږئ د الله

اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

یقیناً الله تعالیٰ پوهه دے په رازونو د سینو باندې۔ اے ایمان

اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَاۗءَ بِالْقِسْطِ ۡ وَلَا

والو! ځان کلک اوسیدونکی د پاره د الله تعالیٰ د گواهی کونکی په انصاف باندې، او نیز

يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓي اَلَّا تَعْدِلُوْا ۭ اِعْدِلُوْا ۣ

دښمنی د یو قوم په په انصاف نه ستاسو باندې، انصاف کوئ،

هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ۡ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ

دا د پرهیزګارئ ته نږدے دے، او ویریږئ د الله تعالیٰ نه یقیناً الله تعالیٰ، خبردے

بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

په هغه عملونو چه تاسے کوئ۔ وعده کړے الله تعالیٰ، د هغه کسانو سره چه ایمان ئے راوړے او کلونه

الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝ وَالَّذِيْنَ

کوی نیک، دوئ لره بخښنه، او اجر لوئے دے۔ او هغه کسان چه

كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ۝

کفر ئے کړے او د رڼا څرګندتیا کوی په آیتونو زمونږ، د غه کسان خاوندان د دوزخ دی۔

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

اے ایمان والو! یاد کړئ نعمت د الله تعالیٰ په تاسے باندې

اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَّبْسُطُوْٓا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ

کله چه قصد وکړو یو قوم چه اوږده کړی تاسو ته لاسونه خپل پس منع ئے کړه

اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ وَعَلَي اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

لاسونه د هغوی ستاسے نه، او ویریږئ د الله تعالیٰ نه او په الله تعالیٰ ځان وسپاری،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ أَخَذَ اللّٰهُ الخ: دَوے ایت نه ترمے پورے درسیم باب دے. دٗوه تهونے وَهغه چاچه لوظونه مات کړی وُو - یَوه دَ یهودو وِیه متلق کښ، بله دَ نصاراؤ وِیه متلق کښ او یه متلق کښ ترغیب دے تابعدارئ دَ رسول ﷺ او قرآن ته - یه متلق کښ نفی دَ شرک او قبائحو دَ اهل کتابو دی.

الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ

مومنان - اویقیناً اخستے دے اللہ ﷻ، کلک وعده، وُ بنی اسرائیلو نه،

وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ اللّٰهُ إِنِّي

او مقرر کړی وُو مونږ دٗوه ویشت (۲۲) دوولس مشران (مهیران) او ویلی وُو اللہ ﷻ، یقیناً خُه

مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ

تاسو سره یم، کهڑے قائم موکړو مونځ، او ورکړو — زکوٰة،

وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ

او یقیناً راوړلو تاسو زما رسولانو، او اصل دوکړو تاسو دَوی او قرض ورکړو تاسو اللہ ته،

قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ

قرض ښه، نو خامخا یقیناً لرې به کړم تاسے نه کناهونه ستاسے، او خامخا یقیناً داخل به کړم

جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ فَمَنْ كَفَرَ

تاسو نه باغونو تر چه بهیږی لاندے یه اوبه دَ هغونه، وَ سے، پس چا چه کفر وکړو

بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾

پس دَ دے نه، ستاسے نه، پس بے لارے شو دَ سمے لارے نه -

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا

پس په سبب دَ ماتولو دَوی وعدے خپلے لره، لعنت وکړو مونږ په دَوی او وکړو زړونه دَوی

قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ

زړونه دَوی سخت، بدلوی دَوی، کلمو لره، دَ ځایونو خپلونه،

وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ

او هیر کړه دَوی یو برخه دَ هغه چه موعظه کړے شوے دَوی ته په هغه، او همیشه ته به خبر کیږے په

عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ ۖ فَاعْفُ

یه خیانت دَوی له، مګر لږ، دَوی نه، پس عفوه وکړه

عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ۚ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

دَوی نه، او ګوډاوے دَوی ته یقیناً اللہ ﷻ، مینه سائی دَ احسان کوونکو سره -

وَمِنَ الَّذِينَ: رځاښے دَ (انصارو نکو مخ) دلته دویم ټوټه دَ لوظ ماتوونکو ده - اللہ ﷻ فرمائی چه دَ نصاراؤ نه هم هغه لوظ اخستے وُو پس هغوی لویه برخه پریښوده وَ هغه نه چه پند پرے ورکولے شو.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ: ترغیب دے تابعداری دَ رسول ﷺ او وَهغوی دٗوه وظیفې، بیا ترغیب دے قرآن ته او دٗوه نومونه وَ هغه - په متلق کښ درے فائدے دَ قرآن مجید. يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ: دَ تورتمونو دَ تحریف کوی دَ اصفت کاشفه دے دَ ما قبل. وَلَا تَزَالُ: اوهمیشه به ځے خبر کیږے به په خیانت دَوی باندے - مَا ذُكِّرُوا: دَ هغه دَ ځے چه دَوی عادت دے، او په دَے مشران وُو رضی الله عنهم

لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ: که قائم کړو تاسو مونږ لمونځ، او ورکړو زکوٰة، او ایمان راوړلو تاسو زما رسولانو باندے، او مدد وکړو تاسو دَ رسولانو زما، او قرض ورکړو تاسو اللہ ﷻ ته قرض ښه، نو خامخا یقیناً لرې به کړم تاسے نه کناهونه ستاسے، او خامخا یقیناً داخل به کړم تاسو نه باغونو تر چه بهیږی لاندے یه اوبه دَ هغونه، وَ سے، پس چا چه کفر وکړو وروسته له دے نه، ستاسے نه، پس بے لارے شو دَ سمے لارے نه -

فَبِمَا نَقْضِهِمْ: پس په سبب دَ ماتولو دَوی دَ وعدے خپلے لره، لعنت وکړو مونږ په دَوی او وکړو زړونه دَوی سخت، بدلوی دَوی، کلمو لره، دَ ځایونو خپلونه، او هیر کړه دَوی یو برخه دَ هغه چه موعظه کړے شوے دَوی ته په هغه، او همیشه ته به خبر کیږے به په خیانت دَوی باندے مګر لږ، دَوی نه، پس عفوه وکړه او ګوډاوے (کډه کوی) دَوی نه، بیشکه اللہ ﷻ خوښوی ګوډاوے کوونکی دَ احسان کوونکو سره - (جواهر ۲۲۶) نوټ: دَ تورتمونو مراد قرآن دے، دَوے دَ لرے کولو دَوے نه تورتمونو دَ تحریف کوی فائده نشته - (جواهر ۲۲۶) نوټ: دَ تورتمونو مراد قرآن دے، دَوے دَ لرے کولو دَوے نه تورتمونو دَ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شرك او د شك لرو. (مدارك ۲۲۶/۱) وګورئ نساء ۱۷۱، انعام ۱۱۲، اعراف ۱۵۷، تغابن ۸. وَيُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ: په دې اول سرلیک د سورۃ ابراهیم وګورئ. اوګه د نُور نه مراد نبي علیه السلام شي نو بیا هم د بشریت سره منافي نه دي. علامه خازن رحمه الله په دې ځای کښې فرمائي: یقیناً صحتي ګرځه په نُور سره ځکه چه لاره مُوندلے شي په نُور سره په تورتمو نو کښې. سورۃ کهف ۱ وګورئ. ترمذي کښ راځي عائشه رضي الله عنها فرمائي چه کَانَ بَشَرًا مِّنَ الْبَشَرِ چه نبي علیه السلام یو بشر د انسانانو نه وُو. (مشکوٰۃ ص۵۲۶) په مُسلم شریف کښ راځي د رافع بن خدیج رضي الله عنه په اوږد حدیث کښ چه نبي علیه السلام وفرمایل: اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ: یقیناً ځه بشر یم کله چه تاسو ته أمر کوُم په ځه شي د کارونو د دین ستاسے نه، پس عمل پرے وکړئ او کله چه أمر کوُم تاسو ته په ځه شي د رائے خپله نه: فَاِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ: پس یقیناً ځه بشر یم. (مشکوٰۃ ص۳۲) لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ: یقیناً کافران دي. په دې آیت کښ د یعقوبیه پارټۍ رد کوي کوم چه د حلول د عقیدے قائل دي. اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ: شاه صاحب رحمه الله فرمائي یعنی حلول ئے کړے دے په دے کښ ❊

(فتح الرحمٰن ص۱۳۵)

وَمِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰٓى اَخَذْنَا مِيْثَاقَهُمْ

او د هغه کسانو نه چه دوی وائي یقیناً مونږ نصاریٰ یو اخیستے دي مونږ د هغوی ژمنه د کلك لونه د هغوی نه

فَنَسُوْا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوْا بِهٖ ۠ فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ

پس هیرئ کړه برخه د هغه نصیحت چه ورکړے شوے وه دوی ته په هغه پس وغورزاوه مونږ په مینځ د دوی

الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۭ وَسَوْفَ

کښې دُښمنی، او تورې کینې، تر ورځې د قیامت پورے، او زر دې چه،

يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ۝ يٰٓاَهْلَ

خبر به ورکړي دوی ته الله په هغه کارونو چه دوی کوُل. اے کتاب والو!

الْكِتٰبِ قَدْ جَاۗءَكُمْ رَسُوْلُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيْرًا

یقیناً راغلے تاسو ته، ګرځنده رسول زمونږ د بیانوي تاسو ته، ډیر

مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُوْنَ مِنَ الْكِتٰبِ وَيَعْفُوْا عَنْ

د هغو چه دوی تاسے په پټولو مو، د کتاب د الله نه، او عفوه کوي، د

كَثِيْرٍ ۭ قَدْ جَاۗءَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ نُوْرٌ وَّكِتٰبٌ مُّبِيْنٌ ۝ۙ

ډیرو نه، یقیناً راغلے تاسو ته د طرف د الله څه رڼا او کتاب، بیانوونکے.

يَّهْدِيْ بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهٗ سُبُلَ

هدایت کوي په دې کتاب الله تعالیٰ هغه چا ته چه تابع شوے د رضا د الله، لارے د

السَّلٰمِ وَيُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ

سلامتیا، او راوباسي دوی له د تورتمونو نه، طرف د رڼا ته،

بِاِذْنِهٖ وَيَهْدِيْهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۝

په حکم خپل، او ښودنه کوي دوی له طرف د لارے، سیدھ ته.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيْحُ

یقیناً کافر شوے هغه کسانو چه وائي، یقیناً الله هم مسیح

ابْنُ مَرْيَمَ ۭ قُلْ فَمَنْ يَّمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـــًٔا

ځوئے د مریم دے، ووایه پس څوك اختیار لري د طرف د الله نه د څه شي،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنْ أَرَادَ أَنْ يُّهْلِكَ الْمَسِيْحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهٗ
کہ ارادہ وکری اللہ چہ وفات کری، مسیح، طرفی د مریم، او مور دھغہ،
وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا ۗ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ
او هغہ چہ په زمکہ دی، ټول، او خاص اللہ لرادہ باجائی، د اسمانونو،
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى
او د زمکے، او هغہ چہ په مینځ دوارو کښ دی پیدا کوی خپله خوښه وغواړی، او اللہ تعالیٰ په
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٨﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ وَالنَّصٰرٰى
هرشی باندی، قدرت والا دے۔ او وائی، یهود، او نصاریٰ،
نَحْنُ أَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَأَحِبَّآؤُهٗ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ
مونږ خاص د اللہ تعالیٰ زامن، او دوستان د هغہ، وایہ، پس ولے عذاب درکوی تاسو ته
بِذُنُوْبِكُمْ ۚ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَنْ
پکښ هو نو ستاسو، بلکه تاسو انسانان یئ د هغو چا چہ اللہ پیدا کړی، بخښنه کوی چا چہ
يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ
وغواړی، او عذاب درکوی چا چہ وغواړی، او خاص اللہ لره باجائی، د اسمانونو،
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ﴿١٨﴾
او د زمکے، او هغہ چہ په مینځ دوارو کښ دی، او خاص هغہ ته دی کښر زیږل۔
يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ
اے کتاب والو! یقیناً راغلے تاسو ته، رسول زمونږ، بیانوی تاسو ته احکام،
عَلٰى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُوْلُوْا مَا جَآءَنَا
په وخت د قطع والی: د رسولانو کښ، چہ ونه وایئ، چہ نه ځو راغلے مونږ ته
مِنْ بَشِيْرٍ وَّلَا نَذِيْرٍ ۖ فَقَدْ جَآءَكُمْ بَشِيْرٌ
څوک زیږدے ورکونکے، او ویرولے، پس یقیناً راغلے دے تاسو ته، زیږدے ورکونکے
وَّنَذِيْرٌ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٩﴾ وَإِذْ
او ویرولے، او اللہ تعالیٰ، په هر شی باندی، قدرت والا دے۔ او کله چہ

منزل ۲

وَأُمَّهٗ: چہ وفات کړی عیسیٰ علیہ السلام د مور بی د دۀ نه۔ مولانا کشمیری رحمہ اللہ فرمائی چہ دے ایت د عیسیٰ علیہ السلام د مرلے او تر دے سره ځمنه تعلق نشته۔ دے ایت موضوع د مسیح علیہ السلام او د هغه د والدے د الوهیت نفی دله۔ وَأُمَّهٗ کښ واؤ عاطفه نه دے بلکه په معنی د مع دے۔ (جواهر ص۲۰۳ ج۲)

نَحْنُ أَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ: مونږ د خاص یعنی نازولی د اللہ تعالیٰ او دوستان د هغه یو۔ یعنی د هغه خلقو به حضرت عزیر او حضرت عیسیٰ علیہما السلام د الوهیت درجه ورکوله او خان به ورته هم د هغه حاصلول غوښتل۔ (جواهر ص۲۰۴ ج۲) سورۀ بقره ۱۱۱ هم وګورئ۔ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ ۱۷ په دے ایت کښ د دفع د عذر د اهل کتابو دی۔ عَلٰى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ: په وخت د قطع والی د رسولانو کښ۔ شاه صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ پس د عیسیٰ علیہ السلام نه بغیر د پیغمبر علیہ السلام زمونږ نه هیڅ پیغمبر مبعوث شوے نه دے: او مودہ د دواړو په مابین کښ پنځه سوه شپیته (۵۶۰) کاله دی۔ واللہ اعلم۔ (فتح ص۱۳۵)

أَنْ تَقُوْلُوْا: چہ ونه وائی۔ (فتح) فَقَدْ جَآءَكُمْ: مدارك د وائی متعلق دے په محذوف پورے: أَيْ لَا تَعْتَلُّوْا: بهانے مکوئ یقیناً راغلو تاسو ته زیږدے ورکونکے او ویرولے (ص۲۷۸) وَإِذْ قَالَ: دے ځائے نه ترع ۳ پورے خلورم باب دے۔ په دیکښ د مختلفو سلینو بیان دے په امر د اللہ تعالیٰ کښ او د نافرمانی کونکو د رسولانو نه چہ څنګه سرکښانه او حیرانه شوے (سمط الدرر ص۳۱) ✣

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَجَعَلَكُمْ مُّلُوْكًا، اوجوړکړی ئے دی تاسولا بادشاهان۔ ابوعبد الرحمٰن حنبلی رحمۃ اللہ وائی چه ما وعبد اللہ بن عمرو رضی اللہ عنہ نه اوریدلی دی اویو سړی ترینه تپوس وکړو چه ایا مونږ فقیرانو مهاجرینو نه نه یو؟ پس عبد اللہ رضی اللہ عنہ ورته وفرمایل: ایا تاله نجمه نشته چه پنانی ورته حاصلوے۔ وے ویل او۔ ورته ئے فرمایل چه تاله کورشته چه وسیع ے پکښی؟ وے ویل او۔ نو وے فرمایل: ته خو غنیا نوے یے وے ویل ځما خو خادم هم شته۔ ورته ئے وفرمایل: ته خو بادشاهانو نه یے۔ (ابن کثیر ص۳۳، درمنثور ص۲۷۶، فتح القدیر ص۲۶۹ جصاص رحمۃ اللہ فرمائی یه ص۳۹ "کښ، بادشاه هغه څوک وی چه کور اونجه او نوکرئے وی۔ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ: یوکس ډنورو خلقونه۔ الوسی رحمۃ اللہ فرمائی چه مراد ترینه هغه خاص معجزے دی چه دوی ته ورکړے شوے وے۔ (روح ص۱۳۶ ج۶) او ابن کثیر رحمۃ اللہ وائی چه دا محمول دے ځکه چه دوی وزمانے په خلقو پانډ (ص۳۶ ج۲) اِنَّ فِيْهَا قَوْمًا جَبَّارِيْنَ: یقیناً په دغه کښ قوم زور اور دے، او یقیناً مونږ نه به ښیرے

نَدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوْا مِنْهَا فَاِنْ يَّخْرُجُوْا مِنْهَا

نه داخلیږو هیڅ نه تردے چه وئی دوی دغځه نه، پس که دوی وولی دغځه نه،

فَاِنَّا دٰخِلُوْنَ ﴿۲۲﴾ قَالَ رَجُلٰنِ مِنَ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ

پس یقیناً مونږ به داخلیږو کښی۔ ویل دوو سړو، دغه کسانو نه چه ویرهٔ کوله اللہ نه

اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوْا عَلَيْهِمُ الْبَابَ ۚ فَاِذَا

انعام کړے وو اللہ په هغوی باندې، داخل شئ په دوی باندې دروازې (سره جدل) نه پس کله چه

دَخَلْتُمُوْهُ فَاِنَّكُمْ غٰلِبُوْنَ ۙ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوْٓا

داخل شوئ هغه نه پس یقیناً تاسو به غلبه کونکی ئئ، او په اللہ باندې توکل وکړی،

اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۲۳﴾ قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِنَّا لَنْ

که یئ تاسے، ایمان راوړونکی۔ وویل دوی اے موسیٰ! یقیناً مونږ به هیڅ وے

نَّدْخُلَهَآ اَبَدًا مَّا دَامُوْا فِيْهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ

نه داخلیږو وے ترڅو چه وی دوی په هغځه کښ پس لاړشه ته

فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ ، لاړشه ته او رب ستا۔ دوی مجتمعه وو اللہ تعالیٰ له جسم ثابتولو او تللو او راتللو (کبیر ص۱۹۹ ج۱۱) او یا معنی داده چه لاړشه او رب وستا امداد وکړی۔ او یا مراد دې نه شه مشرورور هارون علیہ السلام دے۔ (کبیر ص۱۹۹ ج۱۱) بهرحال دالوګ بکواس ئے وجهل په وجه وو او ځان ئے روستو کولو د جهاد نه ۔

قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ

وویل موسیٰ، قوم خپل ته اے ځما قومه! یاد کړئ، نعمت د اللہ تعالیٰ،

عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ فِيْكُمْ اَنْۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُمْ مُّلُوْكًا ۖ وَّ

پرتاسے باندې، کله چه وګرځول پرتاسو کښ نبیان، او وجوړئ ے کړی تاسو بادشاهان، او

اٰتٰىكُمْ مَّا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۰﴾ يٰقَوْمِ

درکړے تاسو ته هغه چه نه ئے دی درکړی هیڅوک نه په خلقو نه۔ اے ځما قومه!

ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِيْ كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ

داخل شئ زمکے، پاکے شوے هغځه چه، مقرر کړے اللہ، تاسو لره،

وَلَا تَرْتَدُّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿۲۱﴾

او مه وګرځئ کیږئ په شا کانو خواته، پس شئ به تاوان کوونکی۔

قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِنَّ فِيْهَا قَوْمًا جَبَّارِيْنَ ۖ وَاِنَّا لَنْ

وویل دوی اے موسیٰ! یقیناً په دغه کښ قوم زور اور دے، او یقیناً مونږ نه به ښیرے

نَّدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوْا مِنْهَا ۚ فَاِنْ يَّخْرُجُوْا مِنْهَا

نه داخلیږو هیڅ نه تردے چه وئی دوی دغځه نه، پس که دوی وولی دغځه نه،

فَاِنَّا دٰخِلُوْنَ ﴿۲۲﴾ قَالَ رَجُلٰنِ مِنَ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ

پس یقیناً مونږ به داخلیږو کښی۔ ویل دوو سړو، دغه کسانو نه چه ویرهٔ کوله اللہ نه

اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوْا عَلَيْهِمُ الْبَابَ ۚ فَاِذَا

انعام کړے وو اللہ په هغوی باندې، داخل شئ په دوی باندې دروازې (سره جدل) نه پس کله چه

دَخَلْتُمُوْهُ فَاِنَّكُمْ غٰلِبُوْنَ ۙ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوْٓا

داخل شوئ هغه نه پس یقیناً تاسو به غلبه کونکی ئئ، او په اللہ باندې توکل وکړی،

اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۲۳﴾ قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِنَّا لَنْ

که یئ تاسے، ایمان راوړونکی۔ وویل دوی اے موسیٰ! یقیناً مونږ به هیڅ وے

نَّدْخُلَهَآ اَبَدًا مَّا دَامُوْا فِيْهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ

نه داخلیږو وے ترڅو چه وی دوی په هغځه کښ پس لاړشه ته

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَرَبُّكَ فَقَاتِلَآ إِنَّا هٰهُنَا قٰعِدُوْنَ ﴿۲۴﴾ قَالَ رَبِّ

اور رب ستا، پس وعظگیر بی یقیناً موبر بہ ولتہ کنیں ناست یو۔ وویل وئے رب ما

إِنِّيْ لَآ أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِيْ وَأَخِيْ فَافْرُقْ بَيْنَنَا

یقیناً حہ واکدارنہ یم، مکرہ وخان خپل، اوورورخپل پس فیصلہ وکرہ زمونبہ مینځ،

وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ﴿۲۵﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ

او بہ مینځ۔ د قوم سرغی کونکی کنیں۔ وویل اللہ پس دا زمکہ منع شوے دہ،

عَلَيْهِمْ أَرْبَعِيْنَ سَنَةً يَتِيْهُوْنَ فِي الْأَرْضِ ۗ فَلَا

بہ دوی باندے خلویدنت کالہ، حیران بہ کرزی، بہ زمکہ کنیں، پس مہ

تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ﴿۲۶﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ

غمژن کیږہ بہ۔ قوم، فسق کونکی پاندے، ولولوکہ بہ دوی باندے واقعہ

ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ ۘ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ

زدوکو خامنو د ہر یو خفہ سرہ، کلہ چہ پیش کړی قربانی (خدای لپاره) پس قبولہ شوہ وربہ

أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ ۭ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ ۭ

د دواړو نہ، او قبولہ نکړے شوہ: د بل نہ، وویل خامخا یقیناً حہ زہ تا لرم

قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۲۷﴾ لَئِنْ

وویل د (هابیل یقیناً قبلوی ئے) اللہ تعالیٰ، د پرهیزګارانو نہ۔ کچرے

بَسَطْتَّ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِيْ مَآ أَنَا بِبَاسِطٍ

راوغځوی وے تہ ماتہ، لاس خپل زما د مرګ لپارہ، نړیم حہ اوګډ ونکے

يَّدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ ۚ إِنِّيْٓ أَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ

لاس خپل لرګ تا تہ، چہ مړ دکړم، یقیناً حہ ویرږیم د اللہ تعالیٰ، رب د

الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۸﴾ إِنِّيْٓ أُرِيْدُ أَنْ تَبُوْٓأَ بِإِثْمِيْ وَإِثْمِكَ

مخلوقاتو نہ، یقیناً حہ (زہ) اراده لرم (په ګډه ګناه ګډه کړم) ته به اخته شے په ګناه د زما او په ګناه

فَتَكُوْنَ مِنْ أَصْحٰبِ النَّارِ ۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا

پس شے یه، د خاوندانو د اورنه، او دا، بدله،

دوی باندے یعنی نه پرهیږی واغلیتے دے ځکه۔ (مدارک ص۲۷۶) او کورنی ۳۳ آل عمران، ۱۱۱ قصص۔

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ ۳۲: ډډ ځانے نه ترې ۳۳ پورے پیځم باب دے په دیکښ دهابیل او د قابیل واقعه او سزا د ظالمانو د په ۳۴ ۳۵ کښ او ترغیب اعمال صالحو ته په ۳۵ کښ او نفی د شرک فی التصرف په ۳۶ کښ۔ بالحق: پوره پوره۔ جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چه د تاریخی روایاتو په نقل کولو کښ احتیاط او ریښتونی والے واجب دے۔ (معارف ص۱۱۱) د ځه وجه دغه قرآن حکیم چه زور تاریخ ذکر کوی نو فرمائی بالحق۔ لکه دلته او د غه ډډ کورنی ۱۱۱ آل عمران ۱۱۱ یوسف، ۱۱ کهف ۳۳ مریم۔

إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا ۔۔۔ : قربانی نوم د هغه شی دے چه الله تعالیٰ ته پرے نزدیکت حاصلولے شی، ذبحه وی او که غیر د دے نه۔ (تقریب القرآن ص۱۱۱) شاه صاحب رحمہ اللہ فرمائی چه هابیل بهترین ګډه ورے پیش کړه۔ د غیبونه او رانکاره شو او د غه ئے وسوزولو۔ او قابیل بد ترین غنم پیش کړو، او نذر د ده لره قبول نکړه او د اسبب دکینے شو۔ (فتح الرحمٰن ص۱۱۱) اِنِّيْٓ أُرِيْدُ: د دے مفعول به محذوفه دے۔ معنی ئے داده چه یقیناً حہ اراده لرم د چا او د نفس خپل د کناه د قتل نه۔ اَنْ تَبُوْٓاَ: دالازم دے د مراد سو

مطلب دا چه که ته ځما د قتل اراده نه پریږدے نو کرفتاره او اخته به شے زما د قتل په ګناه که مړ دکړم او په خپلے هغه ګناه چه د ګوتے د وهلے نه د قربانی قبوله شوے نه د ده۔ حدیث شریف کښ رائی مفهوم ئے دا دے چه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چه نشی قتل کیدے یو نفس په ظلم سره مګر چه هغوی د آدم (قابیل) پانو برخه به وی د دوینو د هغه نه ځکه چه دا اولنے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دھڑ چاند دے پہ قتل ئے کړي. (متفق علیہ) غُرَاباً : تسهیل ﷺ کښ دی چہ دُوُد کارغا نو جگړہ وکړہ تردیچہ یو بل لره مړ کړہ. او قرطبی ﷺ کښ دی بیائے دوغلگے وخکه او دفن ئے کړہ. لِكَيْلَا : انجام ئے داشوچہ وښائی دا تہ. جواھر ﷺ وکوری مِنَ الْمُتَّقِينَ ذٰلِكَ : دوے وجے نه چہ قابیل هابیل قتل کړو. یعنی دا دوغے واقعے سره لکی چہ قتل ناحقه وشو نو څنګه ولو وپارولے الله تعالیٰ واقانون راولیږلو. دا حکم عام دے خو بنی اسرائیلو ذکر دوے وجے نه کوی چہ اول لوئے کتاب تورات هغوی تہ راغلے وُو. فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا : پس گویا که قتل ئے کړہ ټولو خلقو لره. ابن کثیر ﷺ کښ فرمائی چہ قتل ئے حلال وګڼلو. وَمَنْ أَحْيَاهَا : او چا چہ ژوندے کړہ یو نفس لره. خطیب شربینی رحمتہ اللہ علیہ فرمائی په دے سبب دسبیو نو لکه خلا اصول شوه هلاکت نه ټولو دوبیدونه ټولو په دفع کولو هغه چا چہ اراده کړی وقتلولو دوه په ظلم سره. (السراج المنیر ﷺ) ابن کثیر رحمتہ اللہ علیہ فرمائی په ﷺ کښ دابن عباس رضی اللہ عنہ روایت دے چا چہ مضبوطوالے وکړو د مټ د نبی ﷺ یا د عادل بادشاه پس گویا که ټول خلق ئے ژوندی کړه او چا چہ قتل کړه نبی ﷺ لره یا عادل بادشاه لره پس گویا که ټول خلق ئے مړه کړه. إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ په دے ایت کریمه کښ د محاربینو سزا ذکر شوے ده یعنی هغه څوک چہ د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ د حکم مخالفت کوی او د مسلمانانو سره جنګ کوی او د هغوی نه په زور مال ونه اخلی خو سزا ورکړے شی او یا ورله ذکر شوی ده کوم یو چہ مناسب وګڼی. یا بدلے د قتل کړے وی نو سزا ئے قتل شو او یا بدلے د قتل هم کړے وی او مال ئے هم اخستے وی نو سزا ئے سولی (پھانسی) شوه. یا ئے صرف مال اخستے وی نو بنے لاس او بنی خیه ترینه پرې کول دی. یا ئے صرف مسلمانان ویرولی وی نو سزا ئے جیل ته داخلول دی ۔

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهٗ نَفْسُهٗ قَتْلَ اَخِيْهِ
ظالمانو نه ده. پس ښائسته کړه ده ئے نفس ده ئے،
فَقَتَلَهٗ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللّٰهُ
پس مړ کړه ده هغه لره، پس شو د اګه تاوانیانو نه. پس راولیږلو الله
غُرَابًا يَّبْحَثُ فِي الْاَرْضِ لِيُرِيَهٗ كَيْفَ يُوَارِيْ
کارغه، پرېښے وهلے، په زمکه کښ (انجام ئے داشوچہ وښائی ده ئے) څنګه پټ کړی وا
سَوْءَةَ اَخِيْهِ ۭ قَالَ يٰوَيْلَتٰٓى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُوْنَ
لاش د ورور خپل، وئے ویل، هلے ارمان دے، آیا عاجزشوم، چه نشم
مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِيَ سَوْءَةَ اَخِيْ ۚ
په مثل د دے، کارغه، پس پټ کړم، لاش د ورور خپل،
فَاَصْبَحَ مِنَ النّٰدِمِيْنَ ﴿٣١﴾ مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ ۚ
پس وګرزیدلو، د پښیمانیانو کوونکو نه. د دے د دے واقع نه،
كَتَبْنَا عَلٰي بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ اَنَّهٗ مَنْ قَتَلَ
فرض کړه موږ په بنی اسرائیلو باندې، چه پھینا چا چه، مړ کړه،
نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا
یو نفس بغیر د بدلے د قتل نفس نه، او یا بغیر د فساد کولو په زمکه کښ، پس گویا که
قَتَلَ النَّاسَ جَمِيْعًا ۭ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَآ
قتل ئے کړه ټولو خلقو، او چا چه ژوندے وساته یو نفس لره، پس گویا که
اَحْيَا النَّاسَ جَمِيْعًا ۭ وَلَقَدْ جَاۗءَتْهُمْ رُسُلُنَا
ژوندے وساتل ټول خلق، او یقینا راغلی وو دوی ته استاذی زموږ
بِالْبَيِّنٰتِ ۡ ثُمَّ اِنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي
په ښکاره دلائلو، بیا یقینا د بیر دوی نه، پس دے نه، په
الْاَرْضِ لَمُسْرِفُوْنَ ﴿٣٢﴾ اِنَّمَا جَزٰۗؤُا الَّذِيْنَ
زمکه کښ خامخا زیاتی کوونکی دی. یقینا سزا، د هغه کسانو چه،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُحَارِبُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ
جنگ کا کوی اللہ تہ سرہ، او رسول دھغہ سرہ، او کوشش کوی، په زمکہ کښی،
فَسَادًا اَنْ يُّقَتَّلُوْٓا اَوْ يُصَلَّبُوْٓا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيْهِمْ
د فساد کولو، چه قتل وکړ شی، یا دې په سولۍ شی، یا دې پرې کړے شی لاسونه د وی،
وَاَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ۭ
اوښے د وی، د اډل بدل نه، یا دې وشړلے شی، د زمکے نه،
ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ
دغه، د وی د پاره رسوائی د ه، په دنیا کښی، او د وی د پاره په آخرت کښی،
عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ قَبْلِ
عذاب لوئے د ے۔ مګر هغه کسان چه توبه وکړی، مخکښی د
اَنْ تَقْدِرُوْا عَلَيْهِمْ ۚ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ
قدرت مومندلو ستاسو په د وی باندې، پس پوهه شئ په یقینا، الله تعالیٰ، بخښونکے،
رَّحِيْمٌ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوْٓا
مهربانه دے۔ اے ایمان والو! ویریږی د الله نه، او ولټوی
اِلَيْهِ الْوَسِيْلَةَ وَجَاهِدُوْا فِيْ سَبِيْلِهٖ لَعَلَّكُمْ
هغه ته نزدے والے، او جهاد وکړی، په لارے د الله تعالیٰ کښی، چه تاسو
تُفْلِحُوْنَ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَّا
کامیاب شئ۔ یقینا هغه کسان چه، کفر ے کړے، که چرے یقینا شی، د وی د پاره،
فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لِيَفْتَدُوْا بِهٖ
هغه چه زمکه کښی شی، ټول، او په مثل د هغه د رسوا کښی چه بدله ورکړی د وی په هغه
مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۚ وَ
د عذاب، د ورځے د قیامت نه، قبول به نه کړے شی د وی نه، او
لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّخْرُجُوْا
د وی لره عذاب د ردناک د ے۔ اراده به کوی د وی، چه راوزی،

ع ٥

صالحه دی. (تیسیر الرحمن ص١٨٦) مراعات د لاړے د الله تعالیٰ علم او عبادت او په قصد کولو د نهو کارو د شریعت سره. (مفردات ص٤٣٩) بعضترین او اوږد لیک په دے باندې روح المعانی کښی د ے۔ په ص١٢ کښی دی چه دلیل نیولے بعض خلقو په دے آیت کریمه باندې په مشروعیت د استغاثے په نیکانو بندګانو باندې او په وسیله کولو د هغوی

رحمه الله، فرمائی چه حقوق الله معاف دی لاکن د حقوق العباد تلافی لازمیږی. (جواهر ص٢٠٧) یا ایها الذین امنوا: دے آیت کښی ترغیب دے مومنانو ته د رجے او اوامرو په آخر کښی لے ثمره او نتیجه ویاړه ذبشارت. الوسیلة: دالفظ په قران حکیم کښی دوه خایه راغلے دے یو دلته دویم سورت بنی اسرائیل ع٥ کښی - دلته امر دے، باری تعالیٰ فرمائی چه الله تعالیٰ ته وسیله ولټوئ او بنی اسرائیل کښی د نیکانو په صفتونو کښی یو د صفت دے چه رب ته وسیله لټوی. مفسرین رحمهم الله وسیلے معنی القربة "یعنی الله تعالیٰ ته نزدیکت ولټوئ - وګورئ ابن جریر ص١٣٤، النهر الماد ص٤٠٠، الدر المنثور، ص١٥٩ قرطبی، ص١٣٥ غریب القرآن، ص٥٠ خازن، ص٥٠ ابن کثیر" حافظ ابن کثیر رحمه الله په ص٥٠ کښی د شا عر قول پیش کړے دے چه

اذا غفل الواشون عدنا لوصلنا
وعاد التصافی بیننا والوسائل

کله چه غافل شی چغلی کونکی نو نکی نو موږ به واپس شو خپل وصال ته: او دوباره به راشی زمونږ په مابین کښی دوستانے او نزدیکتونه" او د قربت په مصداق کښی مفسرین لیکی چه دا به عبادات او طاعات تو سره راشی. (کبیر ص١٢٠) دا به کولو د طاعاتو او پرېښو دلو د گناهونو سره راشی. (ابو السعود ص٣، مدارک ص٢٨، بیضاوی ص١٢٤) د اعتقاد صحیحه او اخلاق فاضله او اعمال

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخٰرِجِيْنَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ

د اوُرنه، اونه به وی دوزخ، راوتونکی، د اوُرنه، اودوی لره عذاب،

مُّقِيْمٌ ﴿٣٧﴾ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوْٓا اَيْدِيَهُمَا

همیشه وی. خلاکونکی سړی او خلاکونکی ښځه، پس غوڅ کړئ لاسونه د دوی،

جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ

سزا ده په بدلې د هغه چې وې کړي، عبرت د الله تعالیٰ، او الله تعالیٰ زور اور،

حَكِيْمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَنْ تَابَ مِنْۢ بَعْدِ ظُلْمِهٖ وَاَصْلَحَ

حکمت والا دے. پس چا چې توبه وخکله پس د ظلم خپل نه، او اصلاح او عمل یې وکړ،

فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوْبُ عَلَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣٩﴾

پس یقیناً، الله تعالیٰ توبه قبلوی د دې کار، یقیناً، الله تعالیٰ، بخښونکی، مهربانه دے.

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

ایا نه پوهیږې ته چې یقیناً الله چې د خاص دې لره د بادشاهي د آسمانونو، او د

الْاَرْضِ ۭ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ

ځمکې دے، عذاب ورکوی، چا ته چې وغواړی، او بخښنه کوی د چا چې پاړه چا،

يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٤٠﴾ يٰٓاَيُّهَا

وغواړی، او الله تعالیٰ په هر شي باندې، قدرت والا دے. اے

الرَّسُوْلُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ

پیغمبره! غمژن دې نه کړي تا لره، هغه کسان، چې ځلتي کوي،

فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ

په کار د کفر کې له هغو کسانو نه چې، وائي ایمان مو راوړے، په خلو د دوی سره

وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ ۛ وَمِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا ۛ

او ایمان نه دے راوړے زړونو د دوی، او د هغه کسانو نه، چې یهودیان دي،

سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ سَمّٰعُوْنَ لِقَوْمٍ اٰخَرِيْنَ ۙ لَمْ

اوریدونکي دي د پاره د دروغو ویلو تا باندې، اوریدونکي دي د پاره د بل قوم نور،

لا يحب الله ٦ — ١٨٠ — المائدة ٥

ځکه چې کله کار د نبي علیه السلام نه روایت کوی چې کله کار د نبي علیه السلام نه روایت کوی نو لازم شي د قبر د نبي او د صحابه و قبرونو والو سره یا قریب د دوی د قبرونو والو ته. د کوم کې چې قبرونه د نبي او د صحابه و قبرونو والو ته. د کوم کې چې قبرونه د نبي او د صحابه و قبرونو والو ته. وګرځي ذٰلِكَ بَعِيْدٌ عَنِ الْحَقِّ بِمَرَاحِلَ؛ او دا تاسو ته خبره د حق نه لرے دی په ډیر ډیر محلونو باندې. فائدې ۱۔ قرآن پاک کښې چې څومره دعا کانې دی ګڼلے دی د چا په ذات سره۔ د کورئ ص۱۲۱، ۱۲۵، ۱۲۸، ۱۲۹، ۲۵۰، ۲۵۱ بقره، ۳۵ ص۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ال عمران، ۳۵ اعراف، ۳۵ ص۸۵ انبیاء۔ د اصرف شته نوم ذکر دی. محدثینو حضرات توجه کتاب الدعوات ذکر کړی دی نو په هیڅ صحیح حدیث کښې د چا په ذات پس د وفات نه دعا نه ده راغلې. د کورئ مشکوة ص۱۹۷ نه او ص۱۷۵ نه ترمذی او ص۱۳۲ نه بخاری شریف او ص۳۴۲ نه مسلم شریف۔ ربط: وَجَاهِدُوْا: حافظ ابن کثیر رحمه الله په ص۶۲ کښې فرمائی هرکله چې الله تعالیٰ امر اوکړو په پرځولو د محارمو باندې او په کولو د طاعاتو باندې نو امر ئے وکړو په قتال د دشمنانو چې کفار او مشرکین دی چې وتونکی دی د سمے لارے نه او پرځولو د نورو دی د دین نبیۍ: او رغبت ئے وکړو د هغو نه چې تیار کړی ئے د مجاهدینو فی سبیل الله د پاره په ورځ د قیامت چې کامیابي او سعادت عظیمه هیڅکله مستمره دے الخ نوټ: د وسیلے پورے وضاحت د پاره د صیانة الانسان د سهسوانی او الوسیلة د ابن تیمیه رحمه الله او البصائر د شیخ القرآن رحمه الله او الهام الرحمٰن د احقر غفرله الله کورئ ۲ منزل ۲ يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ ع۱۴ : د دې خاتمے نه شپیته مرتبه نزدیک پورے۔ په دیکښې تسلي د نبي علیه السلام لره په ص۸۴ کښې او لسل قباحې د اهل کتابو او بیا په ص۸۵ کښې د دې اسمائی کتابونو ذکر دے چې د الله تعالیٰ فیصلے کولو د پاره د الهي وحيه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖ
چہ نہ وی راغلی تاتہ، پہ لوی، کلمے، پس د ځایونو خیلونہ،

يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَّمْ
وائی دوی، کہ ورکړے درکړے شوے حکم دا حکم، پس واخلئ دغہ، او کہ درنکړے شو

تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا ۚ وَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهٗ فَلَنْ
تاسو تہ دغہ، پس ځان وساتئ، او چا چہ اراده وکړی اللہ ګمراه کولو دهغہ پس هیڅ

تَمْلِكَ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ۚ أُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَمْ
ما ملاو نکے دهغہ د اللہ څہ شے، دا الله هغہ دوهیڅ شے، دغہ هغہ کسان دی، چہ اراده

يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ يُّطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا
نہ کړی اللہ تعالیٰ، چہ پاک کړی، زړونہ د دوی، دوی لره، په دنیا کښے،

خِزْيٌ ۚ وَّلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۴۱﴾
رسوائی ده، او دوی لره، په آخرت کښے، عذاب لوئے دے۔

سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ اَكّٰلُوْنَ لِلسُّحْتِ ۭ فَاِنْ
اوریدونکی دی د دروغو، د پیرخورونکی دی حرامو لره، پس که

جَاۗءُوْكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ ۚ
راغلے دوی تاته، پس فیصله وکړه په مینځ د دوی کښے، او یا مخ واړوه د دوی نه،

وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَّضُرُّوْكَ شَيْـًٔا ۭ
او که مخ واړوے د دوی نه، پس هیڅ به ضرر نشی رسولے تاته، د دوی څه شی،

وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ ۭ
او که فیصله کوے تاسو فیصله کوه، د دوی په مینځ کښے په انصاف سره،

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ﴿۴۲﴾ وَكَيْفَ
یقیناً الله تعالیٰ مینه ساتی، د انصاف کونکو سره۔ او څرنګه به،

يُحَكِّمُوْنَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰىةُ فِيْهَا
فیصله کونکے کړی تاته، او د دوی سره، تورات دے، په هغه کښے،

حربیانو دی چہ فتح (۱۳۸) ان اُوتِيتُمْ هٰذَا: کہ چرے درکړے شو دا تحریف کړے شوے حکم نو وائے خلئ۔ وَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ دا ادخال الٰہی دے د یارہ د نفی د تصرف د نبی علیہ السلام نہ۔ کورئ مائدہ ۱۳۸، اعراف ۱۷۸، جن ۲، نرقان ۱۰۔ یہ آیت کښے سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ تاکید د یارہ دوبارہ ذکر کړو۔ اَكّٰلُوْنَ لِلسُّحْتِ: د پیرخورونکی دی د یارہ د حرامو۔ سُحْت هلاکت تہ وائی وکورئ طٰہٰ ۶۱۔ قرطبی رحمہ اللہ یہ ۱۲ کښے فرمائی چہ حرام مال تہ سُحت او ویل ځکہ چہ دا طاعات ختموی او هلاکوی لے جلالین او معانی ۱۲ کښے دی چہ داهغہ مال دے چہ خورے لے یہ دین خپل پانے۔ علامہ شامی رحمہ اللہ یہ ۱۲ کښے د نذر لغیر اللہ یہ بارہ کښے لیکی چہ داحرام بلکہ سُحت دے۔ النہر الماد ۵۸ کښے دی چہ ځواو تزئینہ رشوت دے او داهغہ مال دے چہ اخستلو یہ دوی یہ جاہلو د احکامو د اللہ تعالیٰ او یہ تحریف کولو پانے۔ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ: او یا مخ واړوہ د دوی نہ او باقی سائلو د لوظ نہ د دوی سرہ۔ (جواهر ۲۵۹) وَكَيْفَ ۴۳: یہ دے آیت کښے د ګوتہ نور ناکارہ صفتونہ دی د حق نہ ګرځیدل او عدم ایمان۔ اِنَّآ اَنْزَلْنَا التَّوْرٰىةَ: (د راتلونکی مخ حاشیہ) یہ وکښے فرمائی چہ تورات تلف د تلاوت د یارہ نہ وو راغلے بلکہ د فیصلے کولو د یارہ نازل شوے وو۔ الَّذِيْنَ اَسْلَمُوْا: هغہ نبیانو چہ تابعدار د اللہ تعالیٰ وو، دا صفت مادحہ دے د یارہ د نبیانو علیہم السلام۔ ځکہ چہ انبیاء علیہم السلام هغہ دی چہ ضرب تہ تسلیم شوی او تابع وی۔ کورئ بقرہ ۱۳۱۔ لِلَّذِيْنَ هَادُوْا: د هغہ کسانو د یارہ چہ توبہ یے وکړلے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ ؕ وَمَآ

فیصلہ اللہ تعالیٰ کا، پھر منہ موڑتے ہیں وہ، اور نہ وہ

اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۴۳﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَا التَّوْرٰىةَ

ہیں، ایمان لانے والے۔ بیشک ہم نے اتارا تورات کو

فِيْهَا هُدًى وَّنُوْرٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّوْنَ

اس میں ہدایت اور روشنی ہے، فیصلے کرتے تھے اس سے نبی

الَّذِيْنَ اَسْلَمُوْا لِلَّذِيْنَ هَادُوْا وَالرَّبّٰنِيُّوْنَ

جو تابع تھے اللہ کے، واسطے ان لوگوں کے جو یہودی ہوئے اور اللہ والے

وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوْا مِنْ كِتٰبِ اللّٰهِ

اور علماء، بسبب اس کے جو حفاظت کو سونپی گئی تھی ان کو کتاب اللہ کی

وَكَانُوْا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ

اور وہ تھے اس پر گواہ، پس مت ڈرو لوگوں

وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِيْ ثَمَنًا

اور ڈرو میرا، اور مت بیچو میرے احکام

قَلِيْلًا ؕ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ

بدلہ (دنیا) کے، اور جو حکم نہ کرے اللہ تعالیٰ

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۴۴﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ

پس وہی لوگ، ہم وہی کافر ہیں۔ اور فرض کی ہم نے

فِيْهَآ اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ

اس تورات میں جان جان کے بدلے اور آنکھ آنکھ کے بدلے

وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَ

اور ناک ناک کے بدلے اور کان کان کے بدلے اور

السِّنَّ بِالسِّنِّ ۙ وَالْجُرُوْحَ قِصَاصٌ ؕ فَمَنْ

دانت دانت کے بدلے اور زخموں کا بدلہ ہے، پھر جو

ع ۶ ۱۰

منزل ۲

تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهٗ ؕ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ

معاف کر دے اس کو تو وہ کفارہ ہے اس کے گناہوں کا۔ اور جو نہ

(اعرب القرآن ص۱۷۱) وَكَانُوْا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ اور وہ پر وے ہاں تو نگران چہ بدل لشی۔ (مدارک ص۲۴۵) وَلَا تَشْتَرُوْا: اومۂ اخلئی مۂ غورہ کوی حما دا بیتو نو پہ بدل کښی قیمت لہ۔ بشر ہ مئے وکوری۔ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ، شیخ القرآن رحمۃ اللہ وے پہ معنی کښی بہ فرما یلی، او خولے چہ عقیدہ وے فیصلے نہ کری پہ ھغہ کتاب چہ رالیږلے اللہ تعالیٰ پس یقیناً وغہ، ھم دوی کافران دی۔ قرطبی رحمۃ اللہ لیکی: اَیْ مُسْتَقِلًّا لِذٰلِكَ وَمُسْتَحِلًّا لَهٗ: چہ وے نہ فیصلہ کولو عقیدہ کے لری او حلال ئے گنړی۔ (منہ) الوسیط رحمۃ اللہ لیکی چہ ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی مَنْ لَّمْ يَحْكُمْ جَاحِدًا فَهُوَ كَافِرٌ۔ چہ خولے پرے فیصلہ دانکار وکړے نو کفر دے او کہ منکر نۂ وی نو فاسق او ظالم دے۔ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ: دا د تورات د احکامونو یو حکم دے د قصاص د پارہ د امن د اللہ او د امونو پہ د شریعت حکم هم دے ځکہ چہ قرآن کښی ذکر شوی بے او زدے نہ دے شوے او نئے پہ هغوی پورے خو تخصیص شوی بے۔ فائدہ: پہ دے ایت کریمہ کښی د پنځہ شیو نو د قصاص ذکر دے ځکہ چہ د انسان ظاهری حواس پنځہ دی۔ پہ اول کښی قوت لامسہ، پہ دویم کښی قوت باصرہ، پہ دریم کښی قوت شامہ او پہ څلورم کښی قوت سامعہ، پہ پنځم کښی قوت ذائقہ ذکر دیدہ۔ وَالْجُرُوْحَ قِصَاصٌ: او زخمونہ بدلے والا دی، پس چا چہ صدقہ وکړہ پہ بدلے اخستلو پس دا کفارہ د هغہ د صدقے کونکی د پارہ۔ (الهام الرحمٰن ص۱۳۳)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهٗ ؕ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ
صدقہ کرے بدلہ قصاص اختیار پس وہ اس کا کفارہ ہوگا اس کے گناہوں کا، اور جو فیصلہ نہ کرے
بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَ
بہ جو نازل کیا اللہ نے پس وہ لوگ ہی ظالم ہیں ۔ اور
قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا
پیچھے بھیجا ہم نے ان کے نشانوں پر عیسیٰ بیٹا مریم کا سچا کرنے والا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ ۚ وَاٰتَيْنٰهُ الْاِنْجِيْلَ
اس کتاب کا جو اس کے آگے تھی توراۃ سے اور دی ہم نے اس کو انجیل
فِيْهِ هُدًى وَّنُوْرٌ ۙ وَّمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
جس میں ہدایت اور روشنی اور سچا کرنے والا اس کتاب کا جو اس کے آگے تھی
مِنَ التَّوْرٰىةِ وَهُدًى وَّمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۶﴾
توراۃ سے اور ہدایت اور نصیحت ڈر رکھنے والوں کو ۔ اور چاہیے
وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيْلِ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيْهِ ؕ
کہ حکم کریں انجیل والے اس حکم سے جو نازل کیا اللہ نے اس میں
وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ
اور جو کوئی فیصلہ نہ کرے اس حکم سے جو نازل کیا اللہ نے پس وہی لوگ
الْفٰسِقُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ
نافرمان ہیں ۔ اور اتارا ہم نے تیری طرف کتاب
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتٰبِ وَ
سچا کرنے والا اس کتاب کا جو اس کے آگے تھی
مُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ
نگہبان اس کے پر ۔ پس فیصلہ کر ان میں اس حکم سے جو نازل کیا
اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ
اللہ نے اور پیروی نہ کر ان کی خواہشوں کی جو آئی تجھ پاس

وَقَفَّيْنَا : اور پیچھے بھیجے ہم نے رسولوں نوح و نبیا نوح علیہ السلام اور ھم قدم انجیل و کرکے دیئے ۔ مطلب دا چہ انجیل ھم اللہ تعالیٰ د تلو ت نلاوت د یارہ نہ وو والیرے بلکہ د فیصلے کولو د یارہ لکہ ایت ۴۵ کښ حکم وے ۔ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ : اور اتارے ہم نے تیری طرف کتاب قرآن پہ حقہ سرہ کا ریښتونے کولنکہ دے مِنَ الْكِتٰبِ د جنس د کتابونو نور یارہ چہ سوا د قرآن نہ دی ۔ وَ مُهَيْمِنًا : او نگہبان دے پہ ھغہ کتابونو چہ تحریف شوی د غیر تحریف شوی نہ جدا کری ۔ (فتح ۲۹) وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ : او تابعداری مکوہ د خواھشا تو د دی عَمَّا جَآءَكَ : چہ گوزیدونکی شی د ھغہ نہ چہ راغلی تاتہ د حق نہ ۔ (مدارک ۲۸۶) ۞ شِرْعَةً وَّ مِنْهَاجًا : (د راتلونکی صحاشیہ) شریعت اولار کا فراخہ دوارا لفظونہ د یو معنے والا دی او د دواړو نہ مراد دین دے ۔ شِرْعَةً ورتہ د ظہور او واضح والی پہ وجہ او منہاج ورتہ د تللو پہ اعتبار سرہ ویلے شی ۔ (جواھر ۲۸۶) وَاَنِ احْكُمْ : د یونسی شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ دا د اَمَرَكَ محذوف د یارہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مفعول پہ دے او پہ الکتب عطف باندے معطوف دے یعنی څنګہ چہ مونږ پہ تا باندے کتاب نازل کړے دے دغہ شان مودا امر هم کړے دے۔ (جواہر ص۱۸۲) اَنِ یَّفْتِنُوْكَ ، او ویریږہ ۲ دَدوی نہ دوجے دوے نہ چہ وایہ روی تاڑہ۔ اَفَحُكْمَ

مِنَ الْحَقِّ ۭ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَّمِنْهَاجًا ۭ

دَحق نہ، ذهر چا دَپارہ موږ ګرزولی ستاسو نہ شریعت او لارہ فراخہ،

وَلَوْ شَاۗءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ

او کہ غوښتے دے اللہ تعالیٰ ګرزولی وے تاسو ټول پہ یوہ ملت باندے، ولہ یوہ، — ولا کن چہ

لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ اٰتٰىكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ۭ اِلَى اللّٰهِ

امتحان وکړی پتا سو چہ هغہ کښ چہ درکړے دے تاسو نہ پس تلوار وکړی نیکوتہ، دَرسول اللہ تہ

مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ۴۸

واپسی ستاسے ټولو دے، پس خبر به درکوی تاسے پہ هغہ چہ وی تاسے پہ هغہ کښ چہ اختلاف کوئ

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ

او امر کوی تا چہ فیصلہ کوی پہ مینځو دَدوی کښ پہ هغہ چہ نازل کړے اللہ، او پیروی مکوہ دَخواهشاتو

وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَّفْتِنُوْكَ عَنْۢ بَعْضِ مَآ اَنْزَلَ

دَدوی، او ویریږہ دَدوی نہ چہ وایوی تاڑہ، دَ بعض دَهغہ نہ چہ نازل کړے،

اللّٰهُ اِلَيْكَ ۭ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ

اللہ، تا تہ، پس کہ دوی وګرځیدلا، نو پوهہ شہ یقیناً اراده لری اللہ تعالیٰ

اَنْ يُّصِيْبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوْبِهِمْ ۭ وَاِنَّ كَثِيْرًا

چہ ورسوی دوی (عذاب) پہ سبب د بعض گناهونو دَدوی، او یقیناً ډیر،

مِّنَ النَّاسِ لَفٰسِقُوْنَ ۴۹ اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ

دَ خلقونہ، خامخا فاسقان دی۔ ایا فیصلہ دَجاهلیت،

يَبْغُوْنَ ۭ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ

لټوی دوی، او څوك ښه تر اللہ نہ، پہ فیصلہ کښ، دهغہ قوم دپاره

يُّوْقِنُوْنَ ۵۰ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا

چہ یقین کوی * اے ایمان والو! مه نیسئ تاسے

الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى اَوْلِيَاۗءَ ۘ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاۗءُ

یهود، او نصارا اولرئ، دوستان، بعض دَدوی نہ، دوستان

منزل ۲

اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ يَقُصُّ الْحَقَّ ۭ وَهُوَ خَيْرُ الْفٰصِلِيْنَ ۵۷

دَ هلیږی یَقُصُّونَ: ایا فیصلہ د جاهلیت دوی لټوی۔ دَدے نہ مُراد هغہ قانون او فیصلے دی چہ دقرآن او سنت نہ خلاف وی حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ لیکی چہ تاتاریانو پہ مکی سیاسیاتو کښ دَخپل بادشاہ چنګیز خان پہ قانون (یاسق) باندے فیصلے کولے۔ (ابو محمد) کتاب وُ دَ مختلفو شریعتونو دَ یهودیت، نصرانیت او ملت اسلامی وغیرہ دَدے نہ، او پہ هغہ کښ دپرا حکامو دا سے وُو چہ دَخپل نظر او دَخواهش نه ئے راخستی وا او دا ئے دا سے قانون کړے دے وُو چہ دَکتاب اللہ او دَسنت رَسول اللہ دَفیصلے نہ بے مقدمہ مکنولو۔ فَمَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ مِنْهُمْ فَهُوَ كَافِرٌ ، پس چاچہ دا فعل وکړو دَدوی نه دغہ کافر دے قتال ورسره واجب دے تردے چہ فیصلے دَ اللہ تہ او دَهغہ دَرسول تہ واپس شی او فیصلہ کوی پہ سوا دَدے باندے پہ لږ او نه پہ ډیرکښ (ابن کثیر ص۶، الهام ص۳۵) —

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا : دَدے څخه تر ۵۹ پورے اُووم باب دے۔ پہ دیکښ زور نه دے مؤمنانو لره پہ دوستئ دَ اهلِ کتابو او ترهغه دَ منافقانو لره دَ هغوی پہ دوستانے باندے۔ پہ ۵۲ کښ فرمائی چہ دَدوی دوستانه سبب دَ ارتداد دے۔ پہ ۵۵ کښ صفت څرګ بنائی چہ دوستی ورسره پکار دَه ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بَعْضٍ ۭ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ مِنْهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ
(بعضو دی)، اوچاچه دوستانه وکړه (دوی سره) دوستانه، پس یقیناً (دوی) دهغوی نه دی. یقیناً الله تعالیٰ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝۵۱ فَتَرَى الَّذِيْنَ فِيْ
هدایت نکوی، قوم، ظالم کونکی ته. پس وینې به ته هغه کسان چه په
قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يُّسَارِعُوْنَ فِيْهِمْ يَقُوْلُوْنَ
زړونو (دوی) کښې مرض دی، چلتی به کوی په (دوستۍ (دوی) کښې)، وائی (دوی)،
نَخْشٰٓى اَنْ تُصِيْبَنَا دَاۗىِٕرَةٌ ۭ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ
ویریږو - چه ورسیږی موږ ته څه مصیبت، پس زړه ده چه الله تعالیٰ
يَّاْتِيَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهٖ فَيُصْبِحُوْا عَلٰي
راوړی فتح، او یا بل کار د خپل طرف نه، پس شی به دوی، په هغه
مَآ اَسَرُّوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ نٰدِمِيْنَ ۝۵۲ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ
چه دوی پټ ساتی، په زړونو خپلو کښې، پښیمانه. او وائی هغه کسان چه
اٰمَنُوْٓا اَهٰٓؤُلَاۗءِ الَّذِيْنَ اَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ
ایمان لړی (دوی) په الله تعالیٰ، قسمونه کوی په کوڅ چه، سخت
اَيْمَانِهِمْ ۙ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۭ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ
قسمونه خپل، چه یقیناً دوی خامخا ستاسو ملګری دی، برباد شو عملونه (دوی)،
فَاَصْبَحُوْا خٰسِرِيْنَ ۝۵۳ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ
پس وګرځیدا (دوی) تاوانیان. اے ایمان والو! څوک چه
يَّرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ
مرتد شو ستاسو نه، (د) دین خپل نه، پس زر ده چه راوړی الله تعالیٰ (دا) قوم چه
يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗٓ اَذِلَّةٍ عَلَي الْمُؤْمِنِيْنَ
مینه به کوی (الله) دهغوی سره، او دوی مینه کوی (الله) سره، نرم به وی په مؤمنانو باندې،
اَعِزَّةٍ عَلَي الْكٰفِرِيْنَ يُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ
سخت به وی په کافرانو باندې، جهاد به کوی، په لاره د الله تعالیٰ

لایحب اللہ ۶ — ۱۸۵ — المائدۃ ۵

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا الیهود والنصاری اولیاء بعضهم اولیاء بعض ومن یتولهم منکم فانه منهم ان الله لا یهدی القوم الظالمین ۝۵۱ فتری الذین فی قلوبهم مرض یسارعون فیهم یقولون نخشی ان تصیبنا دائرة فعسی الله ان یاتی بالفتح او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم نٰدمین ۝۵۲ ویقول الذین امنوا اهٰؤلاء الذین اقسموا بالله جهد ایمانهم انهم لمعکم حبطت اعمالهم فاصبحوا خٰسرین ۝۵۳ یا ایها الذین امنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یاتی الله بقوم یحبهم ویحبونه اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکٰفرین یجاهدون فی سبیل

ژباړه: اے ایمان والو! مه نیسئ یهودان او نصاری دوستان، دا (دوی) یو د بل دوستان دی، او څوک چه دوستی کوی له تاسو سره د دوی سره، نو بیشکه هغه له دوی څخه دی، بیشکه الله تعالیٰ نه هدایت کوی ظالم قوم ته. نو ته وینې هغه کسان چه په زړونو کې یې ناروغي ده، ګړندۍ کوي دوستۍ کولو کې د دوی سره، وایي چې ویره لرو چې ورسیږي موږ ته څه مصیبت، نو کیدای شي الله تعالیٰ چې راولي فتح یا بل امر له خپل طرف څخه، نو شي دوی په هغه څه چې پټ ساتي دوی په خپلو زړونو کې پښیمانان. او وایي هغه کسان چې ایمان لړي دي (دوی) په الله تعالیٰ باندې چې دا دي هغه کسان چې قسمونه کوي په الله تعالیٰ باندې سخت قسمونه خپل، چې یقیناً دوی خامخا ستاسو ملګري دي، برباد شول عملونه د دوی، پس وګرځیدا دوی تاوانیان. اے ایمان والو! څوک چې مرتد شي له تاسو نه د خپل دین نه، پس زر ده چې راوړي الله تعالیٰ یو قوم چې مینه به کوي الله سره، او دوی مینه کوي الله سره، نرم به وي په مؤمنانو باندې، سخت به وي په کافرانو باندې، جهاد به کوي په لاره د الله تعالیٰ

نزول ۲

چه هر کله یې منع وکړه د مولات د یهودو او نصاراؤ نه نو اشاره یې وکړه تعین د دوستۍ د هغه چا سره چه مولات ورسره پکار دی. (تبصیر الرحمٰن ص۱۹۲) وَمَنْ يَّتَوَلَّ اللّٰهَ: په دې کښې بشارت د هغه چا د پاره دے چه

السابدۃ ۵ — ۱۸۵ — لایحب اللہ ۶

(یعضو دی)، او چاچه دوستانه وکړه د دوی سره (دوستانه) پس یقیناً (دوی) د هغوی نه دی. یقیناً الله تعالیٰ هدایت نکوی، قوم، ظالم کونکی ته. پس وینې به ته هغه کسان چه په زړونو (دوی) کښې مرض دی، چلتی به کوی په (دوستۍ (دوی) کښې)، وائی (دوی)، ویریږو - چه ورسیږی موږ ته څه مصیبت، پس زړه ده چه الله تعالیٰ راوړی فتح، او یا بل کار د خپل طرف نه، پس شی به دوی، په هغه چه دوی پټ ساتی، په زړونو خپلو کښې، پښیمانه. او وائی هغه کسان چه ایمان لړی (دوی) په الله تعالیٰ، قسمونه کوی په کوڅ چه، سخت قسمونه خپل، چه یقیناً دوی خامخا ستاسو ملګری دی، برباد شو عملونه (دوی)، پس وګرځیدا (دوی) تاوانیان. اے ایمان والو! څوک چه مرتد شو ستاسو نه، (د) دین خپل نه، پس زر ده چه راوړی الله تعالیٰ یو قوم چه مینه به کوی (الله) دهغوی سره، او دوی مینه کوی (الله) سره، نرم به وی په مؤمنانو باندې، سخت به وی په کافرانو باندې، جهاد به کوی په لاره د الله تعالیٰ

ربط:- دې آیت کښې د راضی کړه چه دوستانه د هغوی بلونکے ده. (روح ص۱۶۰) او په دې کښې پنځه صفات د نیکانو دی. د الله تعالیٰ سره مینه کوی، نرم به وی مؤمنانو ته. سخت به وی په کافرانو، جهاد به کوی په لاره د الله کښې او ویره نه کوی د ملامتیا د ملامت کړونکو. (یه ښه تفسیر)

نوټ ۲

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ: (حاشیه د اسلوکی ص۱۸۶) مُهِمّ دی رحمه الله فرمائی چه د هغه کسانو رد دی چه د مولات د یهودو او نصاراؤ نه نواشاره لرے د تعین د دوستۍ د هغه چا سره چه مولات ورسره پکار دی. (تبصیر الرحمٰن ص۱۹۲) وَمَنْ يَّتَوَلَّ اللّٰهَ: په دې کښې بشارت د هغه چا د پاره دے چه

السابدۃ ۵ — ۱۸۵ — لایحب اللہ ۶

(یعضو دی)، او چاچه دوستانه وکړه د دوی سره (دوستانه) پس یقیناً (دوی) د هغوی نه دی. یقیناً الله تعالیٰ هدایت نکوی، قوم، ظالم کونکی ته. پس وینې به ته هغه کسان چه په زړونو (دوی) کښې مرض دی، چلتی به کوی په (دوستۍ (دوی) کښې)، وائی (دوی)، ویریږو - چه ورسیږی موږ ته څه مصیبت، پس زړه ده چه الله تعالیٰ راوړی فتح، او یا بل کار د خپل طرف نه، پس شی به دوی، په هغه چه دوی پټ ساتی، په زړونو خپلو کښې، پښیمانه. او وائی هغه کسان چه ایمان لړی (دوی) په الله تعالیٰ، قسمونه کوی په کوڅ چه، سخت قسمونه خپل، چه یقیناً دوی خامخا ستاسو ملګری دی، برباد شول عملونه د دوی، پس وګرځیدا دوی تاوانیان. اے ایمان والو! څوک چه مرتد شو ستاسو نه د خپل دین نه، پس زر ده چه راوړی الله تعالیٰ یو قوم چه مینه به کوی (الله) دهغوی سره، او دوی مینه کوی (الله) سره، نرم به وی په مؤمنانو باندې، سخت به وی په کافرانو باندې، جهاد به کوی په لاره د الله تعالیٰ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دوستی کوی د اللہ ﷻ سره او د هغه د رسول ﷺ سره او د مؤمنانو سره۔ فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ: یقیناً ډله د اللہ ﷻ غالبه ده۔ دلته ئے د اسے اُونه ویل، فَإِنَّهُمُ الْغَالِبُونَ: چه دوی به غالبه وی ځکه چه اشاره ده بل صفت د مؤمنانو

اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ

کښ، اونه به ویریږی د ملامتیا د ملامت کوونکو، دغه فضل د اللہ ﷻ

يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا

ورکوی ئے چا ته چه وغواړی، او اللہ ﷻ فراخ فضل والا پوهه دے۔ یقیناً

وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا

دوست ستاسے اللہ ﷻ، اورسول د هغه ﷺ، او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے دے

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

هغه مؤمنان چه پابندی کوی، د مانځه، او ورکوی زکوٰة لره،

وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

او دوی رکوع کونکی د اللہ ﷻ۔ او څوک چه دوستانه کوی د اللہ ﷻ سره او د رسول د هغه ﷺ

وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

او د هغه کسانو سره چه ایمان ئے راوړے پس یقیناً ډله د اللہ ﷻ ده هم دوی غلبه کونکی دی۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ

اے هغه کسانو چه ایمان ئے راوړے، مه نیسئ هغه کسانو لره: چه

اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ

نیولے دے، دین ستاسو به ټوقه، اولوبو سره، د هغه کسانو نه چه

أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ ۚ

ورکړے شوے کتاب، څخه ستاسے نه، او کافرانو لره، دوستان،

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ

او ویریږی د اللہ ﷻ نه که یاستی تاسو: ایمان راوړونکی۔ او کله چه اواز وکړی تاسو

إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ

مانځه ته، نیسی دغه لره به ټوقه، او لوبو، دا به ځکه چه یقیناً دوی

قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ

داسے قوم دی چه عقل نلري۔ دوایه اے کتاب والو! ښه نه کښئ تاسو

ع ۱۲ ۱۲ ۱۲

تـه چه د حِزْبَ اللہ ولـه د اللہ تـم ده۔ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا: اے هغو کسانو چه ایمان ئے راوړے دے، په دے صفت کښ دوستانه او دوستی نه منعه کوی پس د منع کولو د دوستی د اهل کتابو نه (جواهر ص۲۵۳ ج۲) اتَّخَذُوهَا: نیسی دغه لره۔ منعه پرده کا یا مانځه دے او یا منادات اواز کولو ته دے (کبیر ص۱۲۱ ج۱۲) په دویم صورت کښ معنی د شوه چه نیسی اذانه لره به ټوقه او مسخره یا نه۔ شاه صاحب رحمه الله فرمائی په اذان پورے ټوقے کوی (ضیاء النبی) مدارالنواني په (ص۲۹۰) کښ په دیکښ دلیل دے چه ثبوت د اذان په نفی د کتاب الله دے نه یواځے په خبر د صحابی (دغه رکنع کبیر ص۱۲۳) کښ هم دی۔

فائده: شیخ القران رحمه الله په سمط الدرر کښ یو ښکلے مقاله د علماءو سوء په بارہ کښ لیکلے ده چه: أَعَاذَنَا اللهُ مِنْ ذٰلِكَ۔ معنے ئے داده: آیا نه دی هغه کسان چه په شکل د عالمانو کښ دی پشان د اهل کتابو په دے صفتونو کښ لکه چه دیـن ئے اګر ټوله د دنیا د پاره پتهوی حق لره او تحریف کړی په آیتونو د اللہ ﷻ کښ او خوری حرام د مالونو د یتیمانو نه او هغه نذرانه چه ورکړی شی قبر دونکو او یا په نومونو د بیکانو بندګانو خپلے کوی د اسقاط او اجرت اخلی په تلاوت د قرآن مروله او قائل د ان د شرک او د بدعاتو وی او هغه کوی په عرسونو او میلادونو کښ۔

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ ﴿٥٩﴾: د خطاب نه تر ختمیدو پورے اتم باب کښ په دیکښ زورنه ده د علماءِ سوء لره او د هغوی رسوائی ده چه دوی نا کاره د خلقو نه دی او ترغیب د اظهار د حق ته او د هغه د وسوسے د شیطان د چه حق بیان کړی نو غریبانان به شی۔ ص۶۵ ج۶:۔ شیخ القران رحمه الله فرمائی چه د ډیرو نه یه نن واړے کوم چه حق پتهوی چه غریبی ئے منعه کوی د بیان د حق نه۔ (سمط الدرر ص۴۲) ✤

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ
(موندے ملکہ دا چہ اسے راوستے دے چہ اللہ او چہ ھغہ نازل شوی موندلے دے او ھغہ نازل
مِنْ قَبْلُ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ
شوی لکین دوستہ اکثر چہ زیات ستاسو فسق کونکی دی ۔ اووایہ، ایا خبر
اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذٰلِكَ مَثُوْبَةً عِنْدَ اللّٰهِ ؕ مَنْ
درکړم تاسو چہ ورنا کاره یې اعتبار دین دوستہ، چہ بدلہ کښې یې نږدې د اللہ تعالیٰ، هغوی دے
لَّعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ
چہ لعنت یې کړے اللہ او غضب یې پرے کړے، او کړل یې ځینې د هغوی، شاوخوا کان،
وَالْخَنَازِيْرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوْتَ ؕ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا
او خنزیران، او عبادت یې کړے د طاغوت، دغه کسان بدتر دی چہ اعتبار کړے شي
وَّاَضَلُّ عَنْ سَوَآءِ السَّبِيْلِ ﴿٦٠﴾ وَاِذَا جَآءُوْكُمْ قَالُوْٓا
او بې لارې ده د برابر سره لارې نه = او کله چہ راشي دوی تاسو ته، وائي
اٰمَنَّا وَقَدْ دَّخَلُوْا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوْا بِهٖ ؕ وَاللّٰهُ
ایمان راوړے مونږ، او حال دا دے چہ راشوي دوی په کفر باندې او دوی بیشکه وتلي دي په کفر باندې او اللہ
اَعْلَمُ بِمَا كَانُوْا يَكْتُمُوْنَ ﴿٦١﴾ وَتَرٰى كَثِيْرًا مِّنْهُمْ
ښه پوهه دے په هغچه دوی دي چې پټوي یې = او وینې ته، ډیر د دوی نه،
يُسَارِعُوْنَ فِى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ
چې تلوار یږي په ګناه، او په زیاتي کښې، او په خوړلو د دوی
السُّحْتَ ؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا
حرام مولرې، خنجا ښه دے، هغه عمل چې دوی یې کوي ۔ ولے نه
يَنْهٰهُمُ الرَّبّٰنِيُّوْنَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ
منع کوي دوی لره، خدائی خلق، او ملایان، د دوی
الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ ؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوْا
ګناه لره، او د خوړلو د دوی حرام مولرې، خنجا ښه دے هغه کار چې دوی یې

وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ: واو زیاتوے معنی لے دادہ لِاَنَّ اَكْثَرَكُمْ، چہ یقیناً زیات ستاسو نه فاسقان دی۔ (روح ص۱۴۵ ج۳) او شیخ المشائخ مولانا حسین علی رحمہ اللہ فرمائی چہ چہ دلته اِعْلَمُوْا ثابت دے معنی دا شوه چہ پوهه شئی چہ زیات ستاسو نه فاسقان دی۔ (جواہر ص۲۸۵ ج۱) قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ: ووایه، ایا خبر درکړم تاسو ته۔ علامه خازن رحمہ اللہ په ص۵۲ ج۱ کښې فرمائی چہ دا جواب دے یهودو ته کله چې ووېل مؤمنانو ته چہ مونږ که نږ پیژنو نا کاره دین دهغه دین ستاسے نه۔ فِى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ: اِثم: دروغ، حرام، کلمه د شرک۔ عُدوان د حد نه تجاوز۔ سُحت: رشوت او د غیر اللہ نذرونیاز۔ لَوْلَا يَنْهٰهُمُ الرَّبّٰنِيُّوْنَ: په دے آیت کښې ډمردے د ملایانو نو دپاره او په اول کښې دعامو دپاره۔ (مدارک ص۲۹ ج۱)۔ مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ په علماؤ باندې د عوامو د امر بالمعروف ذمه داری ده۔ (معارف ص۱۸۵ ج۳) او دا آیت دلالت کوی چہ پریښودونکے د نهی عن المنکر پښیمان د کوتکی د منکر دے۔ (قرطبی ص۱۲۳ ج۶)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ؕ

کوی ۔:- او وائی یهودیان، لاس د الله تعالی بند کړے شوی دے،

غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۘ بَلْ يَدَاهُ

بند وکړے شی لاسونه ددوی، او لعنت پرے کړے شوے یه سبب د ویلو ددوی، بلکه لاسونه د هغه

مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ؕ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا

خو خپاره دی خرڅ کوی څنګه چه وغواړی، او خامخا زیاتوی، یه ډیرو د

مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ؕ

دوی کښی هغه کتاب چه نازل شوی تا ته د رب ستا نه، سرکښی، او کفر لره،

وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَىٰ يَوْمِ

او غورزولے دی مونږ یه منځ د دوی کښی دښمنی او بغض لره، تر ورځې د

الْقِيَامَةِ ؕ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا

قیامت پورې، هرواړے چه بل کړی دوی اور د جنګ، سړولی هغه

اللَّهُ ۙ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا ؕ وَاللَّهُ لَا

الله تعالی، او کوشش کوی یه زمکه کښی د فساد، او الله تعالی مینه

يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ

نه ساتی د فساد کولونکو سره ۔ او کاشکې چرے اهل کتاب

آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ

ایمان راوړی او ځان ته ډډه کړی نو خامخا لرې به کړو وی مونږ ددوی نه بدی ددوی، او

لَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا

خامخا به داخل کړو وی مونږ ددوی په باغونو د نعمت ته ۔ او کاشکې چرے دوی عمل او کړی،

التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ

په تورات، او انجیل، او په هغه چه نازل شوی دی ددوی ته، د رب

رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ

د دوی، نو خامخا خوراک ورکړے شوے وه دوی ته له لاندې د خپو

وقف لازم

وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ، ابن عباس رضی الله عنهما او عکرمه او ضحاک رحمهما الله وائی چه الله تعالی یقیناً یه یهودو د رزق فراخه کړے وو ۔ پس هرکله چه نافرمانی وکړه د امر د رسول علیه السلام نه نو منعه کړه تر یو حده بعض هغه چه فراخه کړی وو الله تعالی نو دوی دوبل (الدر المنثور ج ٣ ص ١٠٤)

بَلْ يَدَاهُ: څنګه چه د الله تعالی سره یدان مناسب دی (روح القرآن)

لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ: نو خوراک به وکړی د یاسه خپل نه او د لاندې د خپو خپلو نه یعنی باران به په وخت کیږی او زمکه نه به هم بنه کیږی۔

فائده: مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چه په احکامِ الٰهی باندې عمل په دنیا کښی هم سبب د برکتونو دے (معارف ص ١٩٢ ج ٣) په مدارک ص ٢٩١ ج ١ کښی دی چه دلالت کوی دا آیت چه عمل په طاعت د الله تعالی سبب د فراخئ د رزق دے او قرطبی په ص ٢٣٤ ج ٦ کښی لیکی چه الله تعالی تقوی د اسباب د رزق نه کړی ده ځکه چه په دے آیتونو کښی دی: ص ٩٦ اعراف، ص ١٠٣ جن، ص ٣٠ طلاق ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ، دوے ایت کریمہ نہ ترک پورے نہم باب دے، پہ دیکښ ترغیب دے تبلیغ تہ پہ ځلے کښ او دیا بیخہ تبلیغی مسئلے پہ ځلے ځلے ځلے کښ تخویف دنیوی او زجر دے پہ ترک د امر

بالمعروف او نهی عن المنکر پہ ځلے کښ او پہ ځلے کښ درجہ بندی د ثمن نودے چہ د ملایانو شرک سخت دے د عوامو نہ پہ ځلے کښ د نیکانو صفات مع البشارت دے او پہ ځلے کښ تخویف دے۔ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ: د رسولؐ قول هغه چہ نازل شوی دی تاتہ۔ دا ایت کریمہ شامل دے رسولو د قرآن او احادیثو دواړو لره حکمه لفظ د ما عام دے۔ حدیث مبارک کښ راځی: خبرداره! یقیناً خنه چہ یم راکړے شوے ما ته قرآن او مثل د دے۔ دے سره خبردار قرسیه ده چہ یوه شے موږ په پالنځ به نا ست وی وائی به لازم شئ د د قرآن سره خنه چہ موږ کښ حلال بیا مونږ نو حلال ګڼو او ګنړئ او خنه چہ موږ کښ حرام بیا مونږ نو حرام ګڼو ګنړئ او یقیناً هغه چه حرام ورته رسول علیہ السلام ولی دی پیشان د هغه دی چہ حرام ګرځی الله تعالیٰ۔ (ابوداؤد، ابن ماجه، دارمی۔ مشکوٰۃ ص۲۷) وَاِنْ لَّمْ تَفْعَلْ: کړے تا دا د ونکړه نو د د رسولو پیغام ګرب خپل

فائده: پس دلالت کوی دا ایت پہ رد د قول د هغه چا چه وائی چه نبی علیہ السلام پټ کړیدے خنه شے د امر د دین نه د وجے د تقیے نه چه هغه راضه دی (قرطبی ص۲۴۳) وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ: او الله تعالیٰ به پرے کوی د ضرر د خلقو نه۔ علامه

اَرْجُلِهِمْ مِّنْهُمْ اُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۭ وَكَثِيْرٌ مِّنْهُمْ سَاۗءَ

د دوی نه، بعض د دوی نه د دله برابره ده، او ډیر د دوی نه، بد دے

مَا يَعْمَلُوْنَ ۝۶۶ يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ

هغه عمل چه د دوی کوی۔ اے رسوله! اورسوه قول هغه چه نازل شوی تاته،

مِنْ رَّبِّكَ ۭ وَاِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهٗ ۭ

د جانبه د ربه ستا نه، اوکړو ته نه کړو نو تا به نه کړے پیغام د هغه لره،

وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي

او الله تعالیٰ به پرے کوی تا لره، د خلقو نه، یقیناً الله تعالیٰ، هدایت نکوی،

الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ۝۶۷ قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰي

قوم کفر کوونکی ته۔ اووایه، اے کتاب والو! نه یاستاسے به څه

شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيْمُوا التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ وَمَآ اُنْزِلَ

شی د دین نه تر دے چه عمل وکړئ په تورات، او انجیل، او په هغه چه نازل شوی

اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ وَلَيَزِيْدَنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ مَّآ

تاسو ته، د ربه ستاسے نه، او خامخا زیاتوی به ډیرو د دوی کښ، هغه چه

اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَّكُفْرًا ۭ فَلَا تَاْسَ

نازل شوی تاته، د جانبه د ربه ستا نه، سرکشی او کفر لره، پس مه خفه کیږه

عَلَي الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ۝۶۸ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

په قوم کافرانو باندے۔ یقیناً هغه کسان چه ایمان یے راوړے،

وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصّٰبِـُٔوْنَ وَالنَّصٰرٰى

او هغه کسان چه یهودیان دی، او صابیان دی، او نصاریٰ دی،

مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ

چا چه ایمان راوړے په الله تعالیٰ، او په ورځ د روستنی باندے، او عمل کوی

صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝۶۹

نیک، پس نه به وی څه ویره په دوی باندے او نه به دوی غمژن کیږی۔

عبدالماجد دریابادی رحمہ اللہ د سوال په جواب کښ لیکی چه د تولو نه زیات صاف او بے تکلف جواب د مفتی محمد شفیع صاحب رحمہ اللہ د قاسم نانوتوی رحمہ اللہ دے چه وعدہ د معصومیت د تبلیغ په جلیدو کښ شوے ده او د هغه تعلق هم قدرتی دومره معصومیت ته دے چه د هغوی د فرائضو په تبلیغ کښ مانع نه وی بالکلیه نه مقصود دے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

صفحہ کبیری ۔ (ماجدی ص۲۲۲) پہ ۶۸ کښ اولہ تبلیغی مسئلہ دہ ۔ ایت ۶۹ کښ ترغیب دے ۔ بقرہ ۶۲ وگورئ ۔ ایت ۷۰ کښ زجر دے ۔ ۹۳ ص۸۷ بقرہ وگورئ ۔

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ

یقیناً اخستے موندلے دی، کلک لوڑلے دی بنی اسرائیلونہ، او رالیږلی دی موندہ

إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا

دوی تہ رسولان پرے، هر کله چې راغے دوی تہ استاذے، په هغه چې نه لرے

تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

خواږې نفسونه دوی یو ډلہ دهغوی وژنه کړه، او یوه ډله وژلې دوی ۔

وَحَسِبُوٓا۟ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ

او خیال کوی چې نه به شی څه عذاب، پس اندا کا شو، او کانړه شلو، بیا

تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ

مهربانی وکړه الله په دوی باندې بیا اندا شو، او کاږه شو، ډیر

مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ

د دوی نه، او الله تعالیٰ ښه لیدونکے دے په هغه عملونو چې دوی کوی ۔ یقیناً کافران دی،

ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ

هغه کسان چې وائی، یقیناً الله تعالیٰ هغه مسیح څوئ د مریم دے ۔

وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ

اووئیلے وو مسیح، اے بنی اسرائیلو! عبادت وکړئ د الله تعالیٰ،

رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ

چې رب ځما او ستاسے دے، یقیناً څوک چې شریک وګرځوی د الله تعالیٰ سره پس یقیناً حرام کړے

ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ

الله تعالیٰ په هغه باندې جنت لره، او ځای د اوسیدلے د اور دے، او نشته د ظالمانو د پاره،

مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ

څوک امداد کوونکے ۔ یقیناً کافران دی هغه کسان چې وائی، یقیناً الله تعالیٰ

ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ وَ

دریم د دریو نه دے، او نشته معبود کار، مګر معبود کار یو ذات، او

منزل ۲

وقف لازم

هوا، اوبو، نمر، حیوانات تر حتی دا چې د سړو نه هم بے پروائی نه کیږی اخر عثمانی ص۲۱۱ ۔ مطلب دا دے چې الله بے حاجته ذات دے ۔ اللہ الصمد ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا يُحِبُّ اللّٰهَ ٦

إِنْ لَّمْ يَنْتَهُوْا عَمَّا يَقُوْلُوْنَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِيْنَ

کہ دوی منہ نشر، وہغہ نہ چہ دوی ئے وائی، خامخا اوبہ رسیږی ہغہ کسانو تہ چہ

كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٧٣﴾ اَفَلَا يَتُوْبُوْنَ

کفر ئے کړے دوی نہ عذاب درد ناک ۔ ایا پس وئے توبہ نہ وباسی،

اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُوْنَهٗ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٧٤﴾

اللہ تعالیٰ تہ، او بخښنہ غواړی وہغہ نہ، او اللہ تعالیٰ بخښونکے مہربانہ دے۔

مَا الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُوْلٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ

نہ دے مسیح خوئے د مریم، مګر رسول دے، یقیناً تیر شوی مخکښ

قَبْلِهِ الرُّسُلُ ؕ وَاُمُّهٗ صِدِّيْقَةٌ ؕ كَانَا يَاْكُلٰنِ

دہغہ نہ، د رسولانو، او مور ئے ځانګړې ریښتونې وہ، دوارو چہ خوړلو ئے

الطَّعَامَ ؕ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيٰتِ ثُمَّ انْظُرْ

طعام لره، اوګوره ځنګہ واضحه بیانوو دوی تہ ایاتونو لره، بیا وګوره

اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿٧٥﴾ قُلْ اَتَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ

کوم خوا اړولی شی دوی ۔ ووایه، ایا بندګی کوئ تاسے، پرسوا د اللہ تعالیٰ نہ،

مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا ؕ وَاللّٰهُ هُوَ

وہغہ چا چہ واک ارنہ دی تاسو لره د ضرر، اونہ د نفع، او اللہ تعالیٰ خاص هغہ،

السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لَا

اوریدونکے پوهه دے ۔ ووایه، اے اهل کتابو! زیاتے

تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوْۤا

مکړئ، په دین خپل کښ په غیر د حق نه، او تابعداری مکړئ،

اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوْا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوْا

د خواهشاتو د هغه قوم چې یقیناً گمراه شوی دی مخکښ د دے نه، او گمراه کړی ئے دی

كَثِيْرًا وَّضَلُّوْا عَنْ سَوَآءِ السَّبِيْلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ

ډیرو لره، او گمراه شوی دی، د سمے لارے نه ۔ لعنت کړے شوے

منزل ٢

ع ١٢ ١٣

١٩١ ٥ المائدة

ملا اخلاص - او دوی خو محتاج وو نو څنګه الٰهان شو - قُلْ اَتَعْبُدُوْنَ ﴿٧٦﴾: ځلورمه تبلیغی مسئله، وواید ایا عبادت کوئ تاسے د هغه چې واکدار نه دی تاسو لره د ضرر او نه د نفع - آلوسی رحمہ اللہ فرمائی چې مراد ترینه عیسیٰ یا عیسیٰ او د هغه مور علیہما السلام دی - (ص ٢٠٩ ج ٦) لَا تَغْلُوْا ﴿٧٧﴾: تجاوز مکړئ د حد نه - (السراج المنیر ص ٤٩ ج ١) سورت نساء ١٤١ کښ هم ذکر شوی دی - قتادہ رحمہ اللہ فرمائی چې لَا تَتَّبِعُوْا: چې بدعت مکړئ - (درمنثور ص ٣٠٨ ج ٢) قَدْ ضَلُّوْا: چې بے لارے شویدی د اغمیل نه - وَاَضَلُّوْا كَثِيْرًا: او گمراه کړی دی د هغو لره - وَضَلُّوْا: او خطا شوی دی د سمے لارے نه چې قرآن دے - (مسائل ص ٧٥) شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمایل: ضَلُّوْا وَاَضَلُّوْا او ضَلُّوْا لے درے ځله ویلی دی ؛

عَلٰى لِسَانِ دَاوٗدَ: (حاشیه د زابورنکی ص ٩٥٤): په ژبه د داؤد علیہ السلام - ﴿٧٨﴾ اعراف وګورئ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عظاف) سورت وګورئ - ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا: ﴿٧٨﴾ بقره وګورئ - كَانُوْا لَا يَتَنَاهَوْنَ: وو دوی چې یو بل نه منع کولو د بد کار نه چې هغوی به کولو - شیخ القرآن رحمہ اللہ به دوران د درس کښ تفسیر مدارک په لاس کښ راوچت کړو او د عبارت به ئے بار بار ویلو: وفیہ دلیل الخ - مدارک والا وائی چې په دې کښ دلیل دے په دے باندې - چې په یو څو ل د نهی د منکر - د لږو کارونو نه دی، پس اے افسوسه په مسلمانانو باندې په اعراض کولو د دوی د هغه نه (ص ٢٩٥ ج ١) ماجدی ص ٢٦٦ هم وګورئ - د ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ نه روایت دے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وائی چہ رسول اللہ ﷺ فرمایلی دی چہ بھترین جہاد کلمہ د حق دہ پہ نزد د بادشاہ ظالم پاندے۔ (ابن کثیر ج۲ ص۲۲۲ کتاب الجہاد۔) لَتَجِدَنَّ: پہ دے آیت کښ د ربھ ہندی د دُشمنانو دہ چہ سخت پہ دُشمنی کښ یھودی او مشرکان دی او پہ دوستی کښ نصاریٰ مؤمنانو تہ نزدے دی۔ فائدہ: د پندی شیخ رحمۃ اللہ علیہ چہ جواھر ص۲۹۲ " او قاضی ثناء اللہ رحمۃ اللہ پہ مظھری ص۱۵۲ کښ د معالم التنزیل ص۱۶ نہ نقل کوی چہ مراد پرتہ ټول نصاریٰ نہ دی ځکہ چہ دوی پہ دُشمنی د مؤمنانو کښ پشان د یھود د پہ وژلو د دوی کښ مسلمانانو لرہ او پہ قیدی کولو د دوی کښ او پہ ورانولو د بناروتو د دوی کښ او پہ نرولو د جُماتونو د دوی کښ او پہ سُوزولو د قرانونو د دوی کښ پس کرامت نشتہ دوی لرہ بلکہ آیت پہ ھغہ چا کښ دے چہ اسلام ے راوړے دے چہ بعض د ھغوی نہ نجاشی او د ھغہ ملګری دی۔ قِسِّيسِينَ: قاموس کښ دی چہ قِسِّيسِينَ رئیس د نصاراؤ دی پہ علم کښ۔ (مظھری ص۱۵۲) یعنی لوئے لوئے عالمان او زاھدان دی ۞

الحمد للہ پہ ۲۹ اپریل ۲۰۰۶ شنبہ مہ پارہ ختمہ شو۔ وخت ۸ منٹہ ۴ بجے پر روز شنبہ پہ مقام کمل سکونت۔ توحید آباد۔ خاکی غفرلہٗ۔ او نظرثانی ھم د غلطۍ پہ ۱۶ ستمبر ۲۰۰۶ ختم شوہ۔ بتوفیق اللہ تعالیٰ بحمدہٖ۔ (رحمہ اللہ تعالیٰ)

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ عَلٰى لِسَانِ

پہ ھغہ کسانو چہ کفر ے کړے د بنی اسرائیلو نہ پہ ژبہ د

دَاوٗدَ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۭ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا

داؤد علیہ السلام او د عیسیٰ خوئے د مریم، دا پہ سبب د ھغے چہ نافرمانی یے کړے او وو دوی

يَعْتَدُوْنَ ۝ كَانُوْا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُّنْكَرٍ فَعَلُوْهُ ۭ

پہ تجاوز ے کولو حدونہ د او وو دوی چہ یو بل ے نہ منع کولو د بد کار نہ چہ کړے یو وو دوی ھغہ

لَبِئْسَ مَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ۝ تَرٰى كَثِيْرًا مِّنْهُمْ

خامخا د پریښودے ھغہ کار چہ دوی کولو ۔ وینے پہ تہ د ډیرو د دوی لرے چہ

يَتَوَلَّوْنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۭ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ

دوستی کړی د ھغہ کسانو سره چہ کفر ے کړے، خامخا بد دے ھغہ عمل چہ مخکښ کړے دوی لپاره

اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ

نفسونو د دوی چہ غصہ شوے اللہ تر پہ دوی باندے، او پہ عذاب کښ پہ دوی،

خٰلِدُوْنَ ۝ وَلَوْ كَانُوْا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَآ

ھمیشہ اوسیدونکی دی: او کہ د دوی چہ ایمان لرے پہ اللہ کښ، او پہ نبی، او پہ ھغہ کتاب

اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوْهُمْ اَوْلِيَآءَ وَلٰكِنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ۝

چہ نازل شوے وہ تہ نہ دہ ھغوی سره یو ے د دوستانو لپارہ د دوی لپارہ د دوستانو ولیکن ډیر د دوی نہ فسق کوونکی دی۔

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا الْيَهُوْدَ وَ

خامخا یقیناً بہ ومومے ډیر سخت د دشمنی کښ ھغہ کسانو لپارہ چہ ایمان ے راوړے دے یھود او

الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةً لِّلَّذِيْنَ

ھغہ کسان چہ شریکان ے کړے، او خامخا یقیناً بہ ومومے ډیر نزدے د دوستی پہ دوستی کښ ھغہ کسانو لپارہ چہ

اٰمَنُوا الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰى ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ

ایمان ے راوړے دے ھغہ کسان چہ وائی یقیناً مونږ د نصاریٰ یو، دا پہ سبب د ھغے چہ یقیناً بعض د دوی

قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَّاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ۝

نہ عالمان دی او ویرہ کولو دی او یقیناً دوی خان غټ نہ نیسی د حق نہ۔

منزل ۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تفسیر: وارے یہ وہی دَ اُو بھکونہ۔ وَلٰکِنَّہٗ نے مبالغہ وکرہ خَلَّدَ سُتر کے وارے نہ وہی بلکہ اُو بھی وارے وہی۔ علامہ قرطبی رحمۃ اللہ علیہ لیکی اُو وغہ احوال دَ علماؤ دی ژاری اوبے خلوہ کیږی یہ نہ اوسوا لونہ یہ کوی اوچت یہ نہ وہی

وَاِذَا سَمِعُوْا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُوْلِ تَرٰٓى
اوکڑے وَاړی دوی ھغہ کتاب چہ نازل شوے رسول علیہ السلام تہ ، وینے یہ تہ ،
اَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوْا مِنَ الْحَقِّ
سترگے دَ دوی چہ واړے یہ وہی دَ اُو بھکونہ ، دَ ڈوبا یہ وہی پہ لو دوی حق لړو ،
يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿۸۳﴾ وَمَا
وائی دوی اے ربہ زمونږ ! ایمان اړے مونږ پس وَ شَاهِدَانِ کوئ دوی
لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ
مونږ لرو چہ ایمان نہ راوړو پہ اللہ او پہ ھغہ چہ راغلی مونږ تہ دَ حق نہ او طمع لرو ،
اَنْ يُّدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۸۴﴾ فَاَثَابَهُمُ
چہ داخل بہ کړی مونږ لرو رب زمونږ ، سرہ دَ ڈلہ نیکانو ۔ پس بدلہ ورکړہ دَ دوی
اللّٰهُ بِمَا قَالُوْا جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ
اللہ پہ عوض دَ وَیلو دَ دوی ، باغونہ چہ بہیږی ، لاندے دَ ھغو نہ کانړی ، تلپاتہ بہ وسیږی
فِيْهَا وَذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۸۵﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَ
پہ ھغوئ کښی او دغہ بدلہ دَ نیکی کونکو دَ ۔ او ھغہ کسان چہ کفر ئے کړے او
كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۸۶﴾ يٰٓاَيُّهَا
دروغ ئے ګڼلے دَ زمونږ آیتونو مونږ ، دغہ کسان خاوندان دَ دوزخ دی ۔ اے
الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحَرِّمُوْا طَيِّبٰتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ
ایمان اړوا ! مہ حرامولئ ، پاکیزہ ، ھغہ چہ حلال کړی اللہ تعالیٰ
لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿۸۷﴾ وَ
تاسو لپارہ ، او زیاتے مکوئ ، یقیناً اللہ تعالیٰ مینہ نہ ساتی ، زیاتی کونکو سرہ ۔ او
كُلُوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا ۠ وَّاتَّقُوا
خورئ دَ ھغہ نہ چہ درکړی ، اللہ تعالیٰ ، حلال ، پاکیزہ ، او ویرہ یږئ دَ
اللّٰهَ الَّذِيْٓ اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ﴿۸۸﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ

اللہ تعالیٰ ، ھغہ ذات نہ چہ تاسے پہ ھغہ ایمان لرونکی یئ ۔ نہ نیسی تاسے لرلہ

نوا رھبانیت اوکنا ۃ دہ اوکڈہ دَ ھغہ جسمانی یا رُوحانی بیمارئ پہ وجہ دَ نہ استعمالوی نو داپرھیزدے کنا ۃ کښی لشتہ دَ کورئ ۔ انعام ۱۴۱ ، مائدہ ۸۷ ، حدید ۲۷ او آلِ عمران ۱۵۹ ۔ مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ بہ معارف کښی یہ وضاحت سرہ دا مسئلہ لیکلے دہ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِيْٓ اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُّؤَاخِذُكُمْ بِمَا
اللہ تہ پہ بے اراوے قسمونو تاسے کښی ، ولاکن ، نیسی تاسے لرے ، پہ هغہ چہ
عَقَّدْتُّمُ الْاَيْمَانَ ۚ فَكَفَّارَتُهٗٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ
غوښتہ کړی تاسے قسمونو لرے ، پس کفارہ یے خوراک ورکول دی ، لسو
مَسٰكِيْنَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُوْنَ اَهْلِيْكُمْ اَوْ
مسکینانو لرے ، د منځ حال هغہ ډوډۍ چہ ورکوئ تاسو ، اهل خپل تہ ، اویا
كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ ۭ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
جامے ځانونو دی اویا آزادول د مړی دی ، پس چا چہ ونہ موندہ ، پس روژے د
ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ۭ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ ۭ
درے ورځو دی ، دا کفارہ د قسمونو ستاسے دہ ، کلہ چہ قسمونہ وکړئ ،
وَاحْفَظُوْٓا اَيْمَانَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ
او محفوظ یې تاسے قسمونہ خپل ، دغسے بیانوی ، الله تعالیٰ تاسے تہ ، آیتونہ خپل
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٨٩﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّمَا الْخَمْرُ
ډیارہ د ډیرے تاسے شکر وباسئ - اے هغہ کسانو چہ ایمان مے راوړے ، یقیناً شراب خمر
وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ
او جواری کول ، او عبادت پہ درکاهونو کښی ، او قسمت معلومول پہ غټو ، پلیتی ده ، د
عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٩٠﴾ اِنَّمَا
عمل د شیطان نہ ، پس ځان بچ کړئ د دغہ څخہ ډیارہ د ډیرے تاسو کامیابه شئ - یقیناً
يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّوْقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاۗءَ
اراده کړی شیطان ، چہ واچوی د یې منځ ستاسے کښی ، دښمنی ، او ترڅنګې ،
فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَ
پہ شراب کښی او پہ کولو د جواری کښی او اړوی تاسے لہ ، د یاد د الله تعالیٰ نہ ، او
عَنِ الصَّلٰوةِ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ ﴿٩١﴾ وَاَطِيْعُوا
د لمانځه ، پس ایا تاسو ، منع کیدونکی یئ - او تابعداری وکړئ ،

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ : مطلب دا دے چہ کہ قسم موهم کړے وی دَحَلا لولونہ نومات نے کړی او کفاره ورکړے ۔
فَكَفَّارَتُهٗٓ اَيَّامٍ : د ابن مسعود رضی اللہ عنہ قرات دے : مُتَتَابِعَاتٍ ، پرلپسے
پس مقید کیږی پرے مطلق او پہ دے قول کړے ابو حنیفہ او ثوری رحمہما اللہ ، او دا ځکہ دوو قولونو د
شا فعی رحمہ اللہ نہ دے او د امزنی رحمہ اللہ څورکہ کړیدے ۔ (قرطبی ص ۲۹۱ ج ۶)
وَاحْفَظُوْٓا اَيْمَانَكُمْ : پہ وسائی قسمونہ خپل ۔ لشافعی رحمہ اللہ
فرمائی چہ بری یا تے نئ پہ دغو کښی او منلے ماتوئ کلہ چہ
ماتول د قسم غوره نہ وی ۔
اویا دا چہ قسمونہ مکړئ
بالکل ۔ (مدارک ص ۳۰۳)
وَالْمَيْسِرُ : پہ دیکښی د جواړئ ټول
قسمونہ داخل دی تردے چہ
تیقان او غوزان اوهاں هغہ
چہ وارہ پرے لوبے کوی (ابن کثیر
ص ۹۱)
فَاجْتَنِبُوْهُ : پہ رِجْسٌ مِّنْ
عَمَلِ الشَّيْطٰنِ کښی د ژوڅانی او
معنوی خرابو بیان دے اویا
اِنَّمَا يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ : کښی د دنیاوی
او ظاهری مفاسدو بیان دے
اویا يَصُدَّكُمْ کښی د ټولو
بیان دے ۔ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ :
پس ایا یئ تاسے منع کیدونکی
حدیث شریف کښی راځی : د
انس رضی اللہ عنہ پہ روایت باندے چہ
څہ ساقی د قوم وم پہ کور د
ابوطلحہ رضی اللہ عنہ کښی نوماتہ هغہ ویل چہ (شراب) وارولہ پس بهیدل پہ شراب پہ کوڅو د مدینے کښی (بخاری
ص ۳۶۳ ج ۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لیس علیہ: دا دفع دیو سوال دہ چہ اوسہ پورے چا دغہ استعمال کری خو بیا لے توبہ استیلے نو ئہ حکم لری دے
د لتہ اتقوا لفظ درے خلہ راغلے دے۔ علامہ نسفی رحمۃ اللہ علیہ پہ مدارک کښ فرمائی: اِذَا مَا اتَّقَوْا: کلمہ چہ خان پرے
واذا سمعوا ۱۹۵ المائدۃ ۵
کړی د شرک نہ او ایمان راوړی
اللہ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاحْذَرُوْا ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ
واللہ، او تابعداری وکړی د رسول، او بچ شئ د خلاف نہ، پس کہ مخ وړے تاسے،
فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۹۲﴾ لَيْسَ
پس پوہ شئ چہ یقیناً پہ رسولانو زمونږ باندے رسول رسولو واضحہ دی۔ نشتہ
عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جُنَاحٌ فِيْمَا
پہ هغہ کسانو چہ ایمان ئے راوړے، او عمل کوی نیک، څہ ګناہ پہ هغہ کښ چہ
طَعِمُوْٓا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَّاٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
وی خوړی، کله چہ خان بچ کوی د شرک نہ، او ورسرہ ایمان لری، او عمل ہم کوی نیک،
ثُمَّ اتَّقَوْا وَّاٰمَنُوْا ثُمَّ اتَّقَوْا وَّاَحْسَنُوْا ۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ
بیا بچ شئ د کړو مونږ، او ګمان ایمان لری بیا خان بچ کړی د شبہاتو نہ، او بیکی کوی، او اللہ ښه
الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۹۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ ع ۱۲ ۲
سائی د ډیکی کونکو سړو۔ اے ایمان دارو! خامخا یقیناً امتحان کوی پرے تاسے اللہ
بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهٗٓ اَيْدِيْكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ
پہ څہ شی سره د ښکار نہ، چہ رسیږی هغہ تہ لاسونہ ستاسے او غشی ستاسے چہ ښکار وکړی
اللّٰهُ مَنْ يَّخَافُهٗ بِالْغَيْبِ ۚ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ
اللہ، هغہ چا لره چہ ویریږی د هغہ پہ غیب سره، پس چا چہ زیاتے وکړہ، پس دوے
ذٰلِكَ فَلَهٗ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۹۴﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
نہ، پس دغہ لره عذاب دردناک دے۔ اے ایمان والو!
لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ۭ وَمَنْ قَتَلَهٗ مِنْكُمْ
مه وژنئ ښکار لره، او حال داچہ تاسے محرمان یئ، او چا چہ مړ کړہ ښکار لره تاسے نہ
مُتَعَمِّدًا فَجَزَاۗءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ
پہ قصد سره پس لازم دی پہ دغہ باندے بدله د هغہ څه چہ قتل کړی د ښکار د کوتہ، فیصلہ به وکړی
بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًۢا بٰلِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ
پہ هغہ دوہ خاوندان د انصاف ستاسے نہ هدیہ بہ وی، رسیدونکے کعبے تہ، او یا پہ

منزل ۲

واخلی هدیہ بیځے کړی د حرم شریف یا پہ بہ دغہ قیمت غنم واخلی او نیم نیم او کے پہ پرے غریبانو تقسیم کړی یا پہ
د هر نیم او کی پہ بدله کښ روژہ ونیسی او کہ غنم د نیم او کی نہ زیات وی نو هغہ پہ خیرات کړی یا پہ
روژہ ونیسی د هغہ پہ بدله کښ۔ (افضل التراجم ص۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَنْ عَادَ: او څوك چې راوګرزيدو قتل د ښکار ته پس د تحريم نه اوبا په دغه احرام کښې (مدارک ص۳۴۳ ج۱) هَلَكَ الْبَحْرِ: ښکار د دریاب که خوړلے کيږی او که نه - وَطَعَامُهُ: اوهغه چې خوړلے کيږی د ښکار د دغه نه (مدارک ص۳۴۳ ج۱) قاضی ابو السعود رحمه الله په دغه کښې لیکی چې دا تخصیص دے پس د تعمیم نه - جَعَلَ اللّٰهُ: په دے آیت کریمه کښې د دنیا زات الله بیان دے - قِيٰمًا: یعنی صلاحیت او معاش د امن د خلقو دیاره دے - (قرطبی ص۲۲۵ ج۶) په بحر محیط ص۶۵ ج۴ کښې دی چې څرے خلقو حرم ته کاله پریخود و نو مهلت به ورله ورنکړے شی او نه به روستو کړے شی - (معارف ۲۲۸/۳) اِعْلَمُوْٓا: په دے آیت کریمه کښې تخویف او بشارت دے - مَا عَلَى الرَّسُوْلِ: نشته په رسول علیه السلام باندې مګر رسول - بابا سعدی رحمه الله فرمائی:

بر رسولان بلاغ باشد و بس — چې په پیغمبرانو رسول دی فقط " وګورئ یٰسٓ ۱۷، نحل ۸۲، نور ۵۴ ❖

قُلْ لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيْثُ الخ: (حاشیه د راتلونکی صفحې ۱۰۷۱) یعنی حلال او حرام (قرطبی ص۲۲۴ ج۶) - شاه صاحب رحمه الله فرمائی په ۱۵ فتح الرحمن کښې یعنی مال حرام او مال حلال برابر نه دی اګرچه حرام ډیر جمع هم شی (الهام ۱۲) تهانوی رحمه الله په مسائل السلوك ص۱۰۱ کښې فرمائی: په دیکښې نه دهوکه کیدل دی په ډیرو والی د رسمونو والو په مقابله د اصل حقائقو کښې - يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا: په دے آیت کریمه کښې تادیب دے - جواهر ص۲۹۸ کښې

كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسٰكِيْنَ اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَامًا

کفاره ورکی، خوراك د مسکینانو، اویا برابر د دے، روژے دی،

لِّيَذُوْقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ ؕ عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَ ؕ وَ

چه وڅکی، سزا د کار خپل، عفوه کړے الله تعالیٰ د هغه نه چه تیر شوی دی،

مَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿۹۵﴾

څوك راوګرزیږی (اعلان کړے شوے د ښکار ته) پس بدلے به واخلی الله تعالیٰ له هغه، او الله زور اور او ښه بدلے ورکوونکے دے

اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهٗ مَتَاعًا لَّكُمْ وَ

حلال کړے شوی تاسو ته، ښکار کول د دریاب، او خوراك د هغه، نفع ورکولو تاسو ته لپاره،

لِلسَّيَّارَةِ ۚ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ؕ

قافلے والو دپاره، او حرام کړے شوی پر تاسو باندې، ښکار کول د وڅې، خو چې یاست تاسو احرام،

وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيْٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۹۶﴾ جَعَلَ اللّٰهُ

او ویریږی د الله تعالیٰ هغه ذات نه چه هغه ته به جمع کړے شئ - مقرر کړے الله تعالیٰ

الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيٰمًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ

کعبه، کور، عزتمند، سبب د قائموالی د خلقو، او میاشتے عزتمندے،

وَالْهَدْيَ وَالْقَلَآئِدَ ؕ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ

او قربانی، او اکوالا، داډے دیارلا چه یقیناً پوهه شئ تاسو چه یقیناً الله

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ

پوهیږی په هغه چه په آسمانونو کښې دی، او هغه چه په زمکه کښې دی، او یقیناً الله تعالیٰ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۹۷﴾ اِعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ

پر هر شی باندې پوهه دے - پوهه شئ چه یقیناً الله تعالیٰ

الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۹۸﴾ مَا عَلَى الرَّسُوْلِ

سخت عذاب ورکوونکے دے او یقیناً الله تعالیٰ بخښونکے، مهربانه دے - نشته په رسول باندې

اِلَّا الْبَلٰغُ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ﴿۹۹﴾

مګر رسولی دی، او الله تعالیٰ پوهیږی په هغه چه تاسو ښکاره کوئ، او په هغه چه تاسو پټ کوئ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وی ۔ دَ ما قبل سرہ ئے ربط وا وے چہ کلہ دَ مسئلے دَ توحید اصول او مبادی بیانولے شی نو دغہ وخت کښی ۔ سے جزئی مسائلو تپوس مکوی ۔ پہ "معارف" ص۲۴ "کښ دلتہ سُرتی وہ ۔ لیکی چہ : دَ بے ضرورتہ سوالونو

نہ ممانعت : حِیْنَ یُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ : چہ کلہ نازلولے شی قران نو بنکارہ پہ کومے شی تا سوتہ جواب دَ هغہ "معارف ص۲۴ "کښ پہ دے خائے لیک وی چہ نبی علیہ السلام نہ بعد دَ نبوت او دَ وحی سلسلہ ختمہ وہ ۔ قَدْ سَاَلَهَا : انذ لسی رحمہ اللہ لیکی چہ یقیناً تپوس کړے وُو قدے پہ امثالو یانِدِ یَوقوم مخکښ شتے نہ ۔ (زہر ص۶۶) مطلب دا چہ دَ یهود و او نصارا وُ پشان بے خایہ او بے ضرورتہ تپوسونہ مکوئ ۔ وگورئ ص۱۱ مائدہ ۱، ع۱۲ بقرہ ۱۔ مَا جَعَلَ اللّٰهُ : پہ دے "ایت کښی دَ تحلیلو خاصو تحریماتو دَ وحی رَد دے چہ مخلوط دَ نذر دَ غیر اللہ سرہ هم دی ۔ بَحِیْرَۃ : چہ پُتی بنے وقف شوی دَ تقرب دَ غیر اللہ دپارہ ۔ دَ دے اُوښے غوږ بنے ځیرے کړو دَ علامے دپارہ ۔ سَائِبَۃ : دَ غیر اللہ پہ نوم بہ خلاؤ ازادہ شوہ دغہ اُوښہ ۔ وَصِیْلَۃ : کوٹے اوښے پہ چہ لسٹ بچی راوړل نو هغہ بہ پے دَ غیر اللہ پہ نوم ازادہ کړہ ۔ حَامٍ : کوم اوښ چہ لسٹ او ښے بلارے کړے نو هغہ بہ کا فرو دَ غیر اللہ پہ نوم ازاد کړو ۔ (افضل المراجع ص۴۵۱) وَاِذَا قِیْلَ : پہ دے "ایت کریمہ کښی دَ مشرکانو دَ زور دلیل رَد دے ۔ بقرہ ۱۷۰ کښی هم تیر شوی وُو ۔ اَوَلَوْ کَانَ : ایا تا بعداری کوی دوی دَ پلارانو خپلو اگرچہ دوی پلاران دَدوی چہ نہ پوهیږی پہ هیڅ شی پانِدِ او نہ دی لارمونډلی ۔ امام رازی رحمہ اللہ پہ دے ایت کریمہ پانِدِ لیکلی دی چہ پوهہ شہ چہ اقتداء یقیناً جائز دہ پہ عالِم مُهتدی پسے او عالِم مُهتدی هغہ دے چہ قول لے بناء دوی پہ حجت او دلیل پانِدِ، او کله چہ دا سے نہ وی نو عالِم مُهتدی نہ دے، پس واجب دی چہ جائز نشی اقتداء پہ دغہ پسے ۔ (کبیر ص۲۱۱ ج۴)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۱۰۵: دا آیت مشکل دے ځکه چه ظاهره کښې وځ ده نه معلومیږی چه کله تاسے په هدایت یئ نو بله لاسے کسان تاسو ته ځه ضرر نشی رسولے حالانکه تبلیغ ضروری دے یو اځے به خپل هدایت نشی

يَهْتَدُوْنَ ۚ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ لَا

لارکه موندو نکی۔ اے ایمان دارو! لازم دی پتاسو، بچاؤ وځانونو چیلو، ضرر

يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۚ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ

نه رسوی تاسو ته هغه څوك چه گمراه شوی، کله چه تاسو به هدایت یئ خامخا الله ته واپسی ستاسو د،

جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝۱۰۵ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

تولو د، پس خبر به درکړی تاسے ته په هغه عملونو چه تاسے کوی۔ اے ایمان والو!

اٰمَنُوْا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ

شهادت به مینځ ستاسو کښې، کله چه نزدے شی یو ستاسو ته مرګ،

حِيْنَ الْوَصِيَّةِ اثْنٰنِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ اَوْ اٰخَرٰنِ

په وخت د وصیت کولو کښې دوه اشخاص د وړ کسانو، خلکو نه ان د انصاف ستاسو نه، اویا نور دوه نه،

مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ

یا ستاسے نه، که چیرے تاسو سفر کولو په ځمکه کښې، پس ورسیږی تاسے ته،

مُّصِيْبَةُ الْمَوْتِ ۚ تَحْبِسُوْنَهُمَا مِنْۢ بَعْدِ الصَّلٰوةِ

مصیبت د مرګ، حاضروی هغوی دواړه لمونځ نه پس

فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِىْ بِهٖ ثَمَنًا

پس قسم به ورکوی دواړه په الله سره که چیرے شك مو کوی تاسو چه نه اخلو موږ په دے عوض

وَّلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ اِنَّاۤ

اګرچه وی خاوند د خپلوئ، اونه پټوو موږ، گواهی د الله نه، بیشکه موږ

اِذًا لَّمِنَ الْاٰثِمِيْنَ ۝۱۰۶ فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا

په هغه وخت د ګناه کونکو نه شو۔ که خبر دارے وشو په دے، یقیناً څوك دواړو

اسْتَحَقَّاۤ اِثْمًا فَاٰخَرٰنِ يَقُوْمٰنِ مَقَامَهُمَا

ګرځے دے ګناه، پس نور دوه ګواهان د وړ دی، په ځای د خپلو دواړو،

مِنَ الَّذِيْنَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيٰنِ

د هغه کسانو نه چه دعوی د حق شوے په هغوی باندے، چه نزدے وی هغوی ته

۱۰۵: دا آیت مشکل دے ځکه چه ظاهره کښې وځ ده نه معلومیږی چه کله تاسے به هدایت یئ نو بله لاسے کسان تاسو ته ځه ضرر نشی رسولے حالانکه تبلیغ ضروری دے یو اځے به خپل هدایت نشی

خلاصیدے۔ حل د اشکال: امام رازی رحمۃ اللہ علیہ په کبیر ج۱۱ ص۱۱ کښې او ابوبکر رازی رحمۃ اللہ علیہ په مسائل ج۱ ص۱۷۱ کښې او نور و مفسرینو اشکال حل کړے دے۔ حاصل ئے دا دے چه دا د پیرتاکیدی آیت دے په وجوب د امر بالمعروف او نهی عن المنکر باندے۔ او د عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ معنی دا ده چه لازم دے پتاسو بچاؤ وکړئ اهل دینو خلقو چه وعظ به کوی بعض بعضو ته او ترغیب به ورکوی بعض بعضو ته په نیکو کښې او لغت به ورکوی د قبا لحواو سیاتو نه۔ او د لَا يَضُرُّكُمْ الخ مطلب دا دے چه تاسے ته ضرر نشی رسولے هغه څوك چه گمراه شوے وی کله چه تاسے به هدایت باندے وئ او پوره موکړه فریضه د امر بالمعروف او نهی عن المنکر۔

(ابن جریر ج۶ ص۳۲، ابن ابی حاتم ج۴ ص۱۲۵۳)

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۱۰۶: شان نزول د دے آیت مذکوره د نزول واقعه دا ده چه بدیل نومے چه مسلمان وو، د روم سره د تجارت په غرض د شام صدك ته لاړ۔ شام ته چه ورسید نو بدیل بیمار شو، د د خپل مال فهرست ولیکه او سامان کښې کیښود او خپلو دواړو ملګرو ته ئے اطلاع ونکړه۔ مرض نے چه زیات شو نو د غه دواړو ته ئے اینا ملګرو ته ئے وصیت وکړو چه قول سامان به حما وانا نو ته ورسوئ۔ (معارف ج۴ ص۲۵) په دے اینو نو کښې فَيُقْسِمٰنِ باللّٰهِ مقصود وی جمله د۔

(ابراهیم ملتانی) لَا نَشْتَرِىْ بِهٖ: چه نه اخلو به دے قسم۔ وَلَوْ كَانَ: اګرکه دے هغه څوك چه د چا د پاره قسم کوے شی اِسْتَحَقَّا: چه فعل د ګناه ئے کړے۔ فَاٰخَرٰنِ: پس نور دوه ګواهان۔ اِسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ: چه استحقاق د تاوان پرے راغلے۔ اَلْاَوْلَيٰنِ: چه لائق وی به ګواهئ باندے دوے د خپلولئ نه۔ (مدارک ص۳۰۶ ج۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یَوْمَ یَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ، کله چه راجمع کړی الله تعالی رسولان ـ قَالُوْا لَا عِلْمَ لَنَا: وائی نه دی نشته علم مونږ ته لره ـ بعض وائی چه رسولان علیهم السلام به وا د وهلے د ویرے او د هیبت نه د وائی خو

فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَآ اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا
پس قسم به وکړی دوارو په الله چه یقیناً گواهی زمونږ لا ثقه ده گواهی د هغوئ ،

وَمَا اعْتَدَيْنَآ ۚ اِنَّآ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۰۷﴾ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى
او زیاتے نه کوو مونږ ، یقیناً مونږ به په وخت خامخا ظالمان شو ـ دا طریقه ویره نزدے ده ،

اَنْ يَّاْتُوْا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَآ اَوْ يَخَافُوْٓا اَنْ
چه راوړلے به وکړه دوی په گواهئ په طریقه د هغه سره ، او یا به ویریږی ، چه

تُرَدَّ اَيْمَانٌۢ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوْا ۗ
واپس به شی قسمونه د دوی نه ، او ویریږی د الله څخه ، او واورئ ،

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿۱۰۸﴾ يَوْمَ يَجْمَعُ
او الله نه توفیق د هدایت ورکوی ، قوم فاسق گوتکی ته ـ گله چه راجمع کړی ،

اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ ۖ قَالُوْا لَا عِلْمَ
الله رسولان ، پس وبه وائی څه جواب درکړے شوتاسو ، وبه وائی وی ، نشته پوهه

لَنَا ۗ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ﴿۱۰۹﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ
مونږ ته یقیناً هم ته ، ښه پوهیږی ستا په غیبو باندے ـ گله چه به وائی الله تعالی ،

يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِىْ عَلَيْكَ وَعَلٰى
اے عیسیٰ هوئ د مریم ، یاد کړه زما نعمت خپل چه کړے دے په تا باندے او په

وَالِدَتِكَ ۘ اِذْ اَيَّدْتُّكَ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ۭ تُكَلِّمُ
مور دې ستا باندے ، گله چه مضبوط کړے وم تا ته روح پاک سره ، خبرے به وکوله ،

النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا ۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ
خلقو سره ، په زانګو کښے ، او پوخ عمر کښے ، او گله چه سے او خودلو تا نه ،

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ۚ وَاِذْ
کتاب (قرآن) او حکمت (سنت) او تورات ، او انجیل لره ، او گله چه

تَخْلُقُ مِنَ الطِّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِىْ
جوړوله وئ تا ، د څښتے نه ، په شان د شکل ، د مرغئ ، په حکم زما ،

سورة آل عمران ۳ کښے هم بِاِذْنِ اللّٰهِ بار بار ذکر دے ـ

واخبره د سورت انبیاء علیهم السلام نه خلاف د وه بلکه مفسرین رحمهم الله فرمائی چه یقیناً مونږ خبر یو په ظاهره باندے ، نشته علم مونږ ته لره په باطن د هغه (ابن کثیر ص۱۱۲ ج۲) او نه پوهیږو په هغه څه چه دوی نه وو پس د وفات زمونږ نه ـ (کبیر ۱۲۳/۱۲)

(۲) نشته علم مونږ ته لره په اخلاص د قوم زمونږ ـ

(۳) او یا په هغه چه ایجاد کړے دی پس زمونږ نه ـ (مدارک ص۱۵۱)

اِذْ قَالَ: د عامو رسولانو نه بعد د عیسیٰ علیه السلام نه نفی د علم غیب کوی خو اول پرے خپل نعمتونه ذکر کوی او هغو معجزاتو چه هغوی لره ئے ورکړی وو ـ

بِاِذْنِىْ کښے اشاره ده چه دا معجزات د الله تعالیٰ په حکم او اذن وو ، د عیسیٰ علیه السلام په اختیار کښے نه وو ـ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ
پس پوکے ہ دے کولو په مخے کښ، پس کیږی ۵ په مرغئی، په اذن خما، اوجوړ دو به دے،

الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى
مورزادی روند، اوبرګی لره، په حکم خما، اوکله چه راوباسئ مړه لره،

بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ
په حکم خما، اوکله چه منعه کړه ما، بنی اسرائیل، ستانه، کله چه

جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
راغلے دوی ته په واضحو دلائلو باندې، پس وویل هغه کسانو چه کافران کړے وو دوی نه،

إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى
یقیناً نه دی دا، مګر جادو، ښکاره - ﴿١١٠﴾ اوکله چه زړونو کښ واچولم ما،

الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا
حواریینو ته، چه ایمان راوړئ په ما اوپه رسول خما، وویل دوی ایمان راوړیدو،

وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ
اوګواه شه په دې چه یقیناً مونږ ځان مسلمانان یو. ﴿١١١﴾ کله چه وویل حواریینو،

يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ
اے عیسی حوئے د مریم، آیا وبدکړی، رب ستا، چه

يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ ۖ قَالَ اتَّقُوا
راولږی په مونږ باندې خوانچه، د اسمان نه، وویل عیسیٰ، ویریږئ،

اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ
د الله نه که چیرې یاست تاسې ایمان راوړونکي. وویل دوی، اراده لرو، چه

نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ
خوراک وکړو د هغې نه او مطمئن شي زړونه زمونږ، او پته پوهه شوچه تاریښتیا

صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾
ویلی دی مونږته، او شوچه په هغې باندې، د ګواهی کونکو نه -

أَوْحَيْتُ، دوحی نه مُراد الهام دے یعنی په زړه کښ ډ ورته واچول - نحل ۶۸، قصص ۷ کورئ - إِلَى الْحَوَارِيِّينَ: د حواریینو معنیٰ سورة ال عمران ۵۲ لاندې ذکر شوے دہ - هَلْ يَسْتَطِيعُ ایا وبه کړی رب ستا - وکورئ تسهیل ص۱۹۳ - مآئدة

فائدہ: شیخ الهند رحمہ اللہ معنیٰ کوی چه شوے دسترخوان - اندلسی رحمہ اللہ په "النهر الماد ص۶۳۳" کښ لیکی چه واهځه دسترخوان دے چه په هغه باندې طعام وی اوچه طعام پرے نه وی نو مائدہ نه دہ - په آیت ۱۱۴ کښ دُعاء د عیسیٰ علیہ السلام دہ اوپه ۱۱۵ کښ تخویف دے د ناشکری کونکو ته ٭

٭ ٭ ٭ ٭

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عِيدًا لِّأَوَّلِنَا : اخترا وخوشالی اولنوزمونږ لپاره او رستنوزمونږ لپاره او نښه د قدرت ستا وَآيَةً مِّنكَ وَارْزُقْنَا مخکښ إِنِّي مُنَزِّلُهَا : یعنی څه ئے رالیږ ونکے یم - اختلاف کړے علماء په مائدہ کښ چه نازله شوے وه اوکه نه ؟ صحیح اوډیر جمهور قول داده چه نازله شوے وه - وګورئ ۱۲/۱۳ کبیر، ۳/۱۱۲ مدارک، ۲/۱۱۲ ابن کثیر، ۷/۱۱۲ روح، ۹/۱۱۲ السراج المنیر" د ترمذی شریف په حدیث کښ دی چه مائده به نازلیده د آسمان نه دوه څیزونه اوغوښه او ډوډۍ ته امر وشوچه خیانت به نکوئ اونه د صبا کیارہ به ئے ذخیره کوئ نو دوی خیانت وکړو او ذخیره ئے کړه اوبره ئے کیفوده د صبا کیارہ نو مسخ شوه او خنزیران (۲/۱۳۶ کتاب التفسیر) وَإِذْ قَالَ : د دے ځائے نه نغی د علم غیب د ګډ عیسیٰ علیه السلام نه او تفصیلی دلیل دے - دښاغلی شیخ رحمه الله فرمائی د قیامت په ورځ به الله تعالیٰ په عیسیٰ علیه السلام د خپلو نعمتونو شمیرلو نه بعد د هغوی نه د اصلی سوال پوښتنه وکړی چه تا خلقو ته ویلی وو أَأَنتَ قُلْتَ جواب (۲/۱۳۶ کتاب التفسیر) عیسیٰ علیه السلام به په کښ وطریقو جواب وکړی - او تفصیل ئے راروان دے سُبْحَانَكَ پاکی ده الله تعالیٰ له - مَا يَكُونُ لِي : وګورئ آل عمران ۷۹، انبیاء ۲۹ - وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ : او څه نه پوهیږم په هغه چه ستا په ذات کښ دی معنی داشوه چه ته پوهیږے خو ما په معلوم باندې او څه نه پوهیږم ستا په معلوم باندې - وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا : (د الله لکی څه مثال سره مخلوق دے) : حدیث کښ راځی د ابن عباس رضی الله عنهما نه چه بیان وکړ ه رسول الله صلی الله علیه وسلم پس ویے فرمایل : اے خلقو ! یقیناً تاسو به راجمع کړے شئ الله تعالیٰ ته خپله ابله لغړ، ناسُنته - بیائے وفرمایل : کما بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ (سنن الانبیاء) بیائے وفرمایل چه اول د خلقو نه چه جامے به اغوستلے شی ابراهیم علیه السلام به وی - خبردار ! رابه وستلے شی څه سړی د امت څمانه پس وبه ویلے شی دوی

قَالَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنزِلْ عَلَيْنَا
ووېل عیسیٰ خوئے د مریم، اے الله ربه زمونږ ! نازله کړه په مونږ باندې
مَائِدَةً مِّنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا
خوانچه، د برکت ته، چه ځکه زمونږ لپاره د اختر او لنوزمونږ لپاره او رستنوزمونږ لپاره
وَآيَةً مِّنكَ وَارْزُقْنَا وَأَنتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ
اونښه به دی ستا، او رزق راکړے موږ ته، اوته غوره رزق ورکوونکے یے - وفرمایل
اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ فَإِنِّي
الله تعالیٰ، یقیناً خو زه یې رالیږم هغه په تاسو باندې، پس چا چه کفر وکړو وروسته د دې نه، ستا سو، پس یقیناً
أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَّا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾ ع ۱۵ ۵
ځه به عذاب ورکړم ډول عذاب چه نه به ورکړے وی هیڅوک نه د خلقو نه -
وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ
او کله چه ووېل الله تعالیٰ، اے عیسیٰ خوئ د مریم ! آیا تا ویلی وو،
لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ
خلقو ته، چه ونیسئ ما، او مور ځما، دوه معبودان، پرته د الله تعالیٰ نه،
قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ
وې تاته پاکی ده تا لره، نه دی مناسب ما لره، چه ووایم، هغه څه چه نه دی
لِي بِحَقٍّ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ
ما ته لائق، که چرے یم ځه چه ویلی م دی پس یقیناً ته یې پوهیږے، پوهیږے ته،
مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ
په هغه چه په زړه کښ دی ما، او نه پوهیږم زه په هغه چه ستا په ذات کښ دی، یقیناً ته
أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا
ته ښه پوهیږے ډیر، د غیبونو یوے - ما نه دی ویلے دوی ته، مګر هغه چه
أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ
تا ما ته امر کړے په هغه، چه بندګی وکړئ د الله تعالیٰ، چه رب ځما او رب ستاسے دے،

فرمایل : اے خلقو ! یقیناً تاسو به راجمع کړے شئ الله تعالیٰ ته خپله ابله لغړ، ناسُنته - بیائے وفرمایل : کما بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ (سنن الانبیاء) بیائے وفرمایل چه اول د خلقو نه چه جامے به اغوستلے شی ابراهیم علیه السلام به وی - خبردار ! رابه وستلے شی څه سړی د امت څمانه پس وبه ویلے شی دوی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کس طرفتہ پس خبہ او وایم اسے ربہ! داحسا ملگری دی۔ پس راتہ وبہ ویلے شی چہ یقیناً تہ نہ پوھیږے چشتہ ایجاد کړی دی نو خبہ بہ وایم څنګہ چہ نیک بند ؤ ویلے دی وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا الخ پس وبہ ویلے شی چہ یقیناً دی ھمیشہ وګرزیږی ونکی پہ پوند وخپلو وګھنہ وخت نہ چہ نہ ترے نہ جدا اشوے۔ (بخاری ص۴۷۴ ج۲ - وګورئی مشکوٰۃ ص۴۸۳ ج۲، ابن کثیر ص۱۰۱ ج۲، قرطبی ص۲۳۶ ج۶، درمنثور ص۲۳۹ ج۲ - إِن تُعَذِّبْهُمْ: روح المعانی کښی دی کچرے عذاب ورکوے دی لږہ نہ پیوستہ کیږی پتا پورے پہ عذاب ورکولو وَدوی خبہ اعتراض څکہ تہ مالک مطلق یے۔ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ: اوکہ بخښنہ کوے دوی تہ نہ پیوستہ کیږی پتا پے خبہ عاجزی څکہ چہ تہ قوی قادر یے (منہ ج)، يَنفَعُ الصَّادِقِينَ: وبہ فرمائی اللہ چہ داد ے ورځ وہ چہ فائدہ بہ ورکړی ریښتونوتہ ریښتیا ؤدوی د ابن عباس رضی اللہ عنہما نہ روایت دے چہ فائدہ بہ ورکړی مؤحدینو تہ نوحید ؤ ھغوی۔ (ابن کثیر ص۱۲۲ ج۲، درمنثور ص۲۳۹، شیخ القرآن رحمہ اللہ) بہ ھم دا معنی کولہ۔ (البحر المحیط ص۱۳۶ ج۴) اصلیات زات مائدہ ۱۲ تشریح خلور و مسئلو: (۱) کفارہ ؤ قسم مئلہ (۲) ذکر ؤ بحیرے سائبے وصیلے او حام مئلہ (۳) واقعہ ؤد ووخانو ؤ اوم علیہ السلام مئلہ (۵) اعلان د پورہ والی ؤدین مئلہ، او نور هم شته دلتہ۔

سُورَةُ الْأَنْعَامِ:

وجہ دلتہ ہے داد چہ پہ دیکښی لفظ د انعام نشتہ۔ محل مئلہ ۱۳۶ ۱۳۸ ۱۴۱ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶۲۵ ۱۶۲۶ ۱۶۲۷ ۱۶۲۸ ۱۶۲۹ ۱۶۳۰ ۱۶۳۱ ۱۶۳۲ ۱۶۳۳ ۱۶۳۴ ۱۶۳۵ ۱۶۳۶ ۱۶۳۷ ۱۶۳۸ ۱۶۳۹ ۱۶۴۰ ۱۶۴۱ ۱۶۴۲ ۱۶۴۳ ۱۶۴۴ ۱۶۴۵ ۱۶۴۶ ۱۶۴۷ ۱۶۴۸ ۱۶۴۹ ۱۶۵۰ ۱۶۵۱ ۱۶۵۲ ۱۶۵۳ ۱۶۵۴ ۱۶۵۵ ۱۶۵۶ ۱۶۵۷ ۱۶۵۸ ۱۶۵۹ ۱۶۶۰ ۱۶۶۱ ۱۶۶۲ ۱۶۶۳ ۱۶۶۴ ۱۶۶۵ ۱۶۶۶ ۱۶۶۷ ۱۶۶۸ ۱۶۶۹ ۱۶۷۰ ۱۶۷۱ ۱۶۷۲ ۱۶۷۳ ۱۶۷۴ ۱۶۷۵ ۱۶۷۶ ۱۶۷۷ ۱۶۷۸ ۱۶۷۹ ۱۶۸۰ ۱۶۸۱ ۱۶۸۲ ۱۶۸۳ ۱۶۸۴ ۱۶۸۵ ۱۶۸۶ ۱۶۸۷ ۱۶۸۸ ۱۶۸۹ ۱۶۹۰ ۱۶۹۱ ۱۶۹۲ ۱۶۹۳ ۱۶۹۴ ۱۶۹۵ ۱۶۹۶ ۱۶۹۷ ۱۶۹۸ ۱۶۹۹ ۱۷۰۰ ۱۷۰۱ ۱۷۰۲ ۱۷۰۳ ۱۷۰۴ ۱۷۰۵ ۱۷۰۶ ۱۷۰۷ ۱۷۰۸ ۱۷۰۹ ۱۷۱۰ ۱۷۱۱ ۱۷۱۲ ۱۷۱۳ ۱۷۱۴ ۱۷۱۵ ۱۷۱۶ ۱۷۱۷ ۱۷۱۸ ۱۷۱۹ ۱۷۲۰ ۱۷۲۱ ۱۷۲۲ ۱۷۲۳ ۱۷۲۴ ۱۷۲۵ ۱۷۲۶ ۱۷۲۷ ۱۷۲۸ ۱۷۲۹ ۱۷۳۰ ۱۷۳۱ ۱۷۳۲ ۱۷۳۳ ۱۷۳۴ ۱۷۳۵ ۱۷۳۶ ۱۷۳۷ ۱۷۳۸ ۱۷۳۹ ۱۷۴۰ ۱۷۴۱ ۱۷۴۲ ۱۷۴۳ ۱۷۴۴ ۱۷۴۵ ۱۷۴۶ ۱۷۴۷ ۱۷۴۸ ۱۷۴۹ ۱۷۵۰ ۱۷۵۱ ۱۷۵۲ ۱۷۵۳ ۱۷۵۴ ۱۷۵۵ ۱۷۵۶ ۱۷۵۷ ۱۷۵۸ ۱۷۵۹ ۱۷۶۰ ۱۷۶۱ ۱۷۶۲ ۱۷۶۳ ۱۷۶۴ ۱۷۶۵ ۱۷۶۶ ۱۷۶۷ ۱۷۶۸ ۱۷۶۹ ۱۷۷۰ ۱۷۷۱ ۱۷۷۲ ۱۷۷۳ ۱۷۷۴ ۱۷۷۵ ۱۷۷۶ ۱۷۷۷ ۱۷۷۸ ۱۷۷۹ ۱۷۸۰ ۱۷۸۱ ۱۷۸۲ ۱۷۸۳ ۱۷۸۴ ۱۷۸۵ ۱۷۸۶ ۱۷۸۷ ۱۷۸۸ ۱۷۸۹ ۱۷۹۰ ۱۷۹۱ ۱۷۹۲ ۱۷۹۳ ۱۷۹۴ ۱۷۹۵ ۱۷۹۶ ۱۷۹۷ ۱۷۹۸ ۱۷۹۹ ۱۸۰۰ ۱۸۰۱ ۱۸

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُوْنَ ① هُوَ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ طِيْنٍ

د رب خپل سره نور برابرَوی ۔ الله هغه ذات دے چې پیدا کړی تاسے ږ، د خپے نه،

ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلًا ؕ وَاَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهٗ ثُمَّ

بیا ئے فیصله کړے د ژوند او بیته مقرر شوے دے ، په درباړ هغه کښ ، بیا

اَنْتُمْ تَمْتَرُوْنَ ② وَهُوَ اللّٰهُ فِى السَّمٰوٰتِ وَفِى

تاسو شک کوئ ۔ او الله تم تصرف کوئے ، په آسمانونو ، او په

الْاَرْضِ ؕ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا

زمکه کښ ، په هغو ږ ، په پټو ستاسو ، او په ښکاره ستاسو ، او پوهیږی په هغه

تَكْسِبُوْنَ ③ وَمَا تَاْتِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ اٰيٰتِ

چه تاسے کوئ ۔ او نه راځی دوئ ته ، څه نښه ، د نښانو د

رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ④ فَقَدْ كَذَّبُوْا

رب د دوی نه ، مګر دوی وے څخه نه ، څخ اړولے دی ، پس یقیناً دروغژن ګڼلے دی ګرځولے

بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ؕ فَسَوْفَ يَاْتِيْهِمْ اَنْۢبٰٓؤُا مَا

د حق ، کله چه راغلے دوی ته ، پس زر دے چې راپه ښکې دوی ته ، خبرونه څه چې

كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ⑤ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا

وو دوی په هغے یوړے ، ټوکے کوونکی ۔ ایا نه ګوری دوی چه څومره هلاک کړی مونږ

مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ مَّكَّنّٰهُمْ فِى الْاَرْضِ

څخه پس د دوی نه ، د پیړیونه ، خائے مو ورکړه دوی ته ، په زمکه کښ ،

مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَّكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَآءَ عَلَيْهِمْ

د هغو چې نه مو ځای نه دے ورکړے تاسو ته ، او راولیږلے دو مونږ باران ، په هغوی باندے ،

مِّدْرَارًا ۪ وَّجَعَلْنَا الْاَنْهٰرَ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهِمْ

شیبے شیبے ، او کړلو ئے مونږ بهیدلے لاندے د دوی نه ،

فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ وَاَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ

پس هلاک کړه مونږ دوئ په ګناهونو د هغو ، او پیدا موکړه روستو د هغو نه ،

منزل ۲

او زمکه کښ (فتح ص۱۵۵) مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَّكُمْ : په هغه اندازه چه طاقت مونږ دے درکړے تاسے ته لږ ۔ وګورئ سورة سبا ع۵ ۔ وَاَرْسَلْنَا السَّمَآءَ : او راولیږلے ږو مونږ باران په دوی باندے شیبے شیبے ۔ (روح ج۹ ص۱۵۹ ، کبیر ج۱۲ ص۱۵۹)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَرْنًا اٰخَرِيْنَ ﴿۶﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتٰبًا فِيْ قِرْطَاسٍ

پیری نورے ۔ او کہ مرے راپیدے ہے مونږ کاغذ باندے کتاب ہغه خوندہ یہ کاغذ ونو کښی ،

فَلَمَسُوْهُ بِاَيْدِيْهِمْ لَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ

پس لګولی وو دوی یہ هغو لاسونو خپل خامخا وے یے ہغه کسانو چه کفر کړے ، نه دے دا ،

اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۷﴾ وَقَالُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ؕ

منکر جادو ، بنکاره ۔ او وائی دوی ، ولے نشی نازلیدے یہ دی ملاک ،

وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُوْنَ ﴿۸﴾

او چیرے نازل کړو مونږ ملاک ، نو خامخا فیصله به شوے وے ، بیا به دوی نه ځنډ شے ورکړ شوے ،

وَلَوْ جَعَلْنٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنٰهُ رَجُلًا وَّلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَّا

او چیرے او کړو مونږ رسول ملاک ، نو خامخا به فیصله به شوے وے ، بیا به دوی نه ځنډ شے ورکړ شوے ،

يَلْبِسُوْنَ ﴿۹﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ

هغه چه دوی ترې شک کښی دی ۔ او یقیناً ټوکه شوے وے په رسولانو چه تیر شوی وو له تا نه ،

فَحَاقَ بِالَّذِيْنَ سَخِرُوْا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۰﴾

پس چاپیره راشو هغه کسانو ته چه مسخره کړه یے په هغوی سره عذاب د هغه چه دوی وو دوی ورسره ټوکه کوونکی

قُلْ سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوْا كَيْفَ

ووایه ، وګرځی ، په زمکه کښی ، بیا وګورئ ، څنګه

كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۱۱﴾ قُلْ لِّمَنْ مَّا فِي

وو ، انجام د دروغ ژبانو کونکو ۔ ووایه ، د چا دپاره دی ، هغه چه په

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ قُلْ لِّلّٰهِ ؕ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ

اسمانونو ، او زمکه کښی دی ، ووایه الله لرا دی ، لازم کړے ځان خپل ،

الرَّحْمَةَ ؕ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ؕ

مهربانی ، خامخا راجمع به کړی تاسی له ورځ د قیامت کښی ، شک پکښی نشته ،

اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۲﴾

هغه کسان چه تاوان کښی اچولی دی خانونه خپل ، پس دوی ایمان نه راوړی ۔

منزل ۲

ولو نزلنا : د جواب دشبے دے ۔ کفارو به ویلے چه مونږ نه تدې الله تعالیٰ نه یکلے شوے کتاب به کاغذ باندې راوړه چه دا خما کتاب او رسول دے ۔ وګورئ مثلاً اسراء ۔ دویم سوال دا دی چه ملائک ورته ولے نه راځی ؟ جواب به ځکښی دے ۔ دریم سوال د بشر په خاطر ملائک ولے نه راځی ؟ جواب به ځکښی دے ۔ ولقد استهزی : او یقیناً ټوکے شوے په رسولانو چه تیر شوی دی له نبی ﷺ نه په هغه چه لیدل ئے د خپل قوم نه ۔ (سراج منیر ج ۱ ص ۳۹۹) قل سیروا : د متعلق دے د لمن ایت سره ۔ قل لمن ما فی السموت : دوے خاتے نثر ۳۵ پورے دویم باب دے او غټ خبرے پکښی یو ځل دی (۱) عقلی دلائل په ۳۵ ۱۳ ۱۴ ۱۵ کښی (۲) درسے طریقے د تبلیغ ۳۵ ۱۵ کښی (۳) شرک د توحید ۳۵ (۴) صداقت رسول ۳۵ (۵) زجر منکرانو ته ۳۵ (۶) تخویف اخروی ۳۵ (۷) زجر منکرینو د کتاب الله ته ۳۵ (۸) زجر په انکار د اخرت ۳۵ (۹) تزهید ۳۵ (۱۰) درے تسلئ ۳۵ ۳۳ ۳۵ (۱۱) د څلورم سوال جواب ۳۵ ۔ قل لله : دے ایت کښی عقلی دلیل او چپ کونکے دے د خصم دپاره ، او نفی د شرک فی التصرف هم دے ۔ د هندی شیخ رحمہ الله فرمائی چه د لله استفهام تقریری پټ دے ۔ (جواهر ص ۳۱) ووایه چا له ماسوا دی هغه چه اسمانونو کښی دی او په زمکه دی ؟ ووایه الله تعالیٰ لرا دی ؟ یعنی دوی به غلے شی او سکوت به وکړی یعنی اوه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَهٗ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۭ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ⑬

(اللہ تعالیٰ کا ہی ہے جو آرام کرتی ہیں رات میں اور دن میں، اور وہ ہی ہے سنتا جانتا۔ اوہ ہی ہے جو رات دن کی

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

ہر چیز کا مالک اور پیدا کرنے والا آسمانوں اور زمین کا۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۭ قُلْ اِنِّىْٓ اُمِرْتُ اَنْ اَكُوْنَ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ⑭ قُلْ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

اِنِّىْٓ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّيْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ⑮

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

مَنْ يُّصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَىِٕذٍ فَقَدْ رَحِمَهٗ ۭ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

الْمُبِيْنُ ⑯ وَاِنْ يَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

لَهٗٓ اِلَّا هُوَ ۭ وَاِنْ يَّمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

قَدِيْرٌ ⑰ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ ۭ وَهُوَ الْحَكِيْمُ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

الْخَبِيْرُ ⑱ قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً ۭ قُلِ اللّٰهُ ۙ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

شَهِيْدٌۢ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ۣ وَاُوْحِيَ اِلَيَّ هٰذَا

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَمَنْۢ بَلَغَ ۭ اَىِٕنَّكُمْ

دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں دیا جاتا اس کو۔ اوہ ہی ہے جو کھانا دیتا ہے اور کھانا نہیں

منزل ٢

وَاِذَا سَمِعُوْا: معنی ئے دا دہ چہ کورنی پہ ورخ کہ نہ۔ تائید کہ نہ سورۃ فرقان ۷ کورنی۔ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا: دویا یہ (ایا غیر د اللہ تعالیٰ نہ ونیسم کارساز) (جواہر ۱۲) امداد ی او معبود (مدارک ۳۰) وَهُوَ يُطْعِمُ ۱: او هغه طعام او رزق ورکوی او هغه نه رزق نشی ورکیدے۔ (ذاریات ۵۸) وَاِنْ يَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ ۲: کچرے ورسوی تا ته اللہ تعالیٰ ضرر، مرض یا غریبی، یا نور مصیبت نہ۔ (مدارک ۳۰) فَلَا كَاشِفَ لَهٗٓ اِلَّا هُوَ: پس نشته لرے کو نکے دغه لرے مگر یو اللہ تہ۔ وَاِنْ يَّمْسَسْكَ بِخَيْرٍ: او کہ ورسوی تا ته اللہ تعالیٰ صحت یا غنا (روح ۱۱) سورۂ یونس ۱۰ کورنی هلته دی: فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهٖ: چه نشته لرے کو نکے فضل د اللہ تہ لرے شوك۔ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی پس ثابته شوه چه دفع کول د تولو ضررونو نه حاصل یږی مکر په اللہ تعالیٰ سره او حاصلول د تولو خیرونو او نفعونه راځی مکر په فضل د اللہ تعالیٰ سره (کبیر ۱۳) تهانوی رحمہ اللہ فرمائی چه دا واضح دلیل دے په نفی د تصرف کولو د مخلوق نه حتی دا چه د قبولو شوکو کسانو نه هم۔ قُلْ اَيُّ شَيْءٍ ۳: دا طریقه د تبلیغ ده او دلیل دی۔ او ثمره د توحید په دے آیت کښی هم ذکر ده۔ لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَمَنْۢ بَلَغَ ۴: چه ویرؤم تاسو لره په دے قران او هغه چا لره چه دا قران ورته ورسیږی۔ فائده: معلومه شوه چه نبی علیہ السلام او قران کریم عالمی دی او تر قیامته د ځمکی دپاره ندی۔ (مدارک ۳۰) کښی دی او هغه چا لره چه قران ورته ورسیږی د قائمید لو د قیامته پورے (مظهری ۲۲۳) کښی دی چه ورته ورسیږی قران د پیریانو او انسانانو نه۔ تائید کښی ۹۲ انعام، ۷ فرقان، ۴۹ شوری وګورئ ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ: یہ دیکھیں دلیل نقلی دے دَ حق پرستو اهلِ کتابو نه آوصداقت دَ رسُول علیہ السلام دے ۔ وګورئ بقرہ ۱۴۶ پیژنی حقیقت دَ دے قول لره یعنی کلمے دَ توحید لره (فتح الرحمٰن ص۱۵۱) وَمَنْ اَظْلَمُ: اوڅوك دے لوئے ظالم دَ هغه چا نه چه دروغ لګوی په الله تعالیٰ باندې یعنی په په افتراء کونکو کښې دالوئے ظالم دے ۔ وګورئ ۷ع انعام

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ: دا تخویف دے ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ: بیا به نه وی کفر دَ دوی (۲) بیا به نه وی جواب دَ دوی (مدارک ج۱ ص۲۸۸)

(۳) بیا به نه وی ویناد دوی (۴) بیا به نه وی حجت دَ دوی غریب القرآن ص۱۵۲)

(۵) بیا به نه وی انجام دَ کفر دَ دوی ۔ (۶) بیا به نه وی معذرت دَ دوی ۔ (قرطبی ج۷ ص۱۳۱)

(۷) بیا به نه وی کنده جواب دَ دوی (ص۱۳۱ جواہر) مکروا چه وائی به قسم په الله تعالیٰ چه نه دَ مومنو کا شرك کونکی سورت مؤمن ۳۵ع، حٰمٓ سجدہ ۴ع هم وګورئ ۞

اَنْ يَّفْقَهُوْهُ: (دا اتلونکی محمد ص۲۰۶) سره متعلق دے) دَ وبے دَ ښکاره لودَ دے نه چه پوهه شی په دے باندې ۔ (ابو السعود ص۱۲۱ ج۱ منزل) ۔ په دے سے ابین کریمه کښې زجر دَ منکرینو دَ قرآن ته ۔ وګورئ ۵ع کهف، کفارو به قرآن پاك ته قصے دَ پخوانو ویلے لکه دَ موجوده

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دور ملحدان ورتہ فرسودہ نظام وائی - وکوری مے فرقان ۱۴ نحل، ۱۵ انفال۔ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ: یوہ معنیٰ لے دادہ چہ دوی منعہ کوی خلقو لہ ۲ دقران نہ او پخپلہ هم منعہ کیږی دوے نہ۔ دوئیمہ معنیٰ لے دادہ چہ دوی د تکلیف ورکولو د پیغمبر ﷺ نہ خلق منعہ کوی او پخپلہ لے نہ منی لکہ ابوطالب شو۔ لکہ چہ دھغہ په اوږد ڈقصیدہ کښ یو بیت دادے:

والله لن يصلوا اليك بجمعهم
حتّٰى أُوسَّدَ فى التراب دفينا

چہ خدا دے په الله تر قسم وی چہ هیڅوک به دوی تاته ضرر ونہ رسوی تول ؛ تردے چہ کیخودے نبی ما تہ بالخت په دے حال کښ چہ په خاورو کښ دفن شم۔ او بیا آخر سر کښ وائی:

لولا الملامة أو حذار مسبّة
لوجدتنى سمحا بذلك مبينا

کیږے ملامتیا او ویرہ د کنجوسۍ نہ وے نو څہ به د عوندلے ؛ په دغہ بانډ جوامرد یقینی طور سره۔ وکوری ۱۲ قرطبی روح ۱۲ زاد المسیر ۱۲ السراج المنیر ۱۲۔ وَلَوْ تَرٰى ۲۷: دا تخویف اخروی دے۔ فَقَالُوْا يٰلَيْتَنَا: پس وبه وائی دوی هائے ارمان زمونږ دے۔ نداء دلته د اوږدې ویارلہ نہ دے بلکہ د افسوس ویارلہ دے۔ (جواہر ۱/۳۱۴)

مَا كَانُوْا يُخْفُوْنَ: جناب مولانا حسین علی رحمہ الله فرمائی چہ لته باب افعال د رجحان ویارلہ دے او يُخْفُوْنَ معنیٰ دا ده يَجِدُوْنَ مَحْفِيًّا یعنی هغہ شی لږ چہ کونیا کښ په دوی نہ لیدلو بلکہ دوی به پټ کړلو هغہ شے به د قیامت په ورځ ښکارہ شی به هغہ اور د جهنم دے۔ (جواهر ۱/۳۱۴)

عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا

په زړونو د دوی، پردے چې پوهه نشی په دے، او په غوږونو د دوی کښ درونه والے دے

وَاِنْ يَّرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوْا بِهَا حَتّٰٓى اِذَا جَآءُوْكَ

او که وینی دوی هره ښکنه، ایمان نه راوړی په هغې، تردے چې راشی دوی تاته،

يُجَادِلُوْنَكَ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّآ

چکړے به کوی تاسره، وائی به هغه کسان چې کفر ئے کړے، نه دی دا، مګر

اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۲۵﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ

قصے، د پخوانو دی۔ او دوی منعه کوی خلق د دے نه، او پخپله منعه کیږی د هغه نه،

وَاِنْ يُّهْلِكُوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۲۶﴾

او نه هلاکوی دوی، مګر خپل ځانونه، او دوی نه پوهیږی۔

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوْا عَلَى النَّارِ فَقَالُوْا يٰلَيْتَنَا

او که ته وینے هغه وخت چې ودرولے شی دوی به خوا د اور کښ پس د به وائی هائے ارمان زمونږ

نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيٰتِ رَبِّنَا وَنَكُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۲۷﴾

چې بیرته وګرځول شو مونږ دنیا ته او د ګرځنبا مونږ نه کړلے ایتونو د رب زمونږ او شو مونږ مومنان نو ته

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَّا كَانُوْا يُخْفُوْنَ مِنْ قَبْلُ ۭ وَلَوْ رُدُّوْا

بلکہ ښکاره شی دوی ته هغه څه چې وو دوی چې پټ ئے کړلو مخکښ د دے نه، او که واپس کړے شی

لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿۲۸﴾ وَ

نو خامخا راوګرځی هغه ته چې دوی ترے منع شوی وو، او یقیناً دوی خامخا دروغژن دی۔ او

قَالُوْٓا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ

وبه وائی دوی، نشته دا مګر ژوند زمونږ، دنیا وی دے، او نه یو مونږ

بِمَبْعُوْثِيْنَ ﴿۲۹﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوْا عَلٰى رَبِّهِمْ ۭ

پیارابیرته کړے شوی۔ او که وینے ته، کله چې اودرولے شی دوی، په رب خپل باندې

قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ۭ قَالُوْا بَلٰى وَرَبِّنَا ۭ

وبه والی الله: ایا نه دے دا ژوند حق؟ وبه وائی دوی، ولے نه او په رب زمونږ د قسم وی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ ؛ د اتزهيد من الدنيا ، بے رغبتی دُنیا نہ دکا - وگورئ آل عمران ۱۹۶ ، ۲۵ کہف ، ۴۵ مؤمن ۳۹ حدید - وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ ؛ او خامخا کور روستنے - وگورئ ۲۹ قصص ، ۶۴ عنکبوت - قَدْ نَعْلَمُ ۳۳

قَالَ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿۳۰﴾ قَدْ
وہ وائی اللہ یئیسا وُ حکوئی عذاب لرئ پہ سبب ہغہ چہ وئی ئاسے چہ کفر موکولو - یقیناً

خَسِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِلِقَآءِ اللّٰهِ ؕ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَتْهُمُ
تاوانی دی ہغہ ئاسے چہ دروغژنتیا کوی پہ پیژنئ د اللہ ، ترڅو چہ کلہ راتلی دوی تہ ،

السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوْا يٰحَسْرَتَنَا عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فِيْهَا
قیامت ، ناخاپہ ، او وائی دوی ہائے افسوس زمونږ پہ ہغہ چہ کوتاہی موکړہ پہ ہغہ باندے قیامت

وَهُمْ يَحْمِلُوْنَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُوْرِهِمْ ؕ اَلَا سَآءَ
کښ او دوی بہ پورتہ وی ، پہ ښکاتو خپلو باندے ، خبردار ! بد دے

مَا يَزِرُوْنَ ﴿۳۱﴾ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ؕ
ہغہ چہ دوی یئ پورتہ وی - اونہ دے ژوند دُنیا وی ، مگر لوبے او ہوتے ،

وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ؕ اَفَلَا
او خامخا کور ، اخرنے غوره دہ د ہغہ کسانو دپارہ چہ وپریږی ، ایا پس ولے

تَعْقِلُوْنَ ﴿۳۲﴾ قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهٗ لَيَحْزُنُكَ الَّذِيْ يَقُوْلُوْنَ
وَخَلَ ئکارئ اَحْلَمی - یقیناً پوهیږو مونږ چہ خامخا غمژن کوی تا لرئ ہغہ خبرہ چہ دوی وائی ،

فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُوْنَكَ وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِيْنَ بِاٰيٰتِ
پس یقیناً دوی دروغژن نہ ګڼری تا لرئ ، او لاکن ، ظالمان ، ګڼی ایتونو ،

اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ
د اللہ تعالیٰ انکار کوی - او یقیناً دروغژن ویلی شوی ، پیغمبران رسول لږ تہ ، مخکښ

قَبْلِكَ فَصَبَرُوْا عَلٰى مَا كُذِّبُوْا وَاُوْذُوْا حَتّٰٓى
ستا نہ ، پس صبر ئے کړے پہ ہغہ چہ دروغژن ګڼلے شوی او دوی ، او ځور درکړے شوے دوی

اَتٰىهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمٰتِ اللّٰهِ ۚ وَلَقَدْ
پرتہ ترڅو چہ راورسید دوی تہ زمونږ امداد ، او نشته بدلوونکے کلموته د اللہ تعالیٰ لږ تہ ، او یقیناً

جَآءَكَ مِنْ نَّبَاِى الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۳۴﴾ وَاِنْ كَانَ كَبُرَ
راغلی تا تہ ، د خبرونو د لیږلو شوو نه - او ګڼړے دی پہ ګران لګی ،

پہ وے ایتونو کښ تسلی دہ نبی اکرم ﷺ لرئ - ۲ پیرو مفسرینو رحمہم اللہ د اخنس او د ابوجہل واقعہ رانقل کړیده چہ اخنس ابوجہل تہ ووئیل چہ خبر راکړہ د محمد (ﷺ) په بارہ کښ چہ ریشتونے دے او کہ دروغژن؟ ځکہ چہ دلتہ د قریشو سواځنے او ستا نه هیڅوک نشته چہ زمونږ خبرے واوری نو ابوجہل وُویل خوارشے قسم پہ اللہ تعالیٰ ! محمد (ﷺ) خامخا ریشتونے دے او دروغ نه دی ویلی محمد هیڅکله ولیکن بنو قصی (کورنئ) چہ بیرغ ، جابہ (غلاف کعبہ) او سقایہ (د زمزم) اونبوت حاصل کړی نو ځکہ بہ د باقی قریشو دپارہ شی - وگورئ ابن جریر ص۱۱۲ ، ابن کثیر ص۱۳۲ روح ص۱۳ ، مظهری ص۲۳ ، معارف ص۳۱۵ ، جواهر ص۳۱۹ ، الهام ص۱۵۹

اشکال : دلته نعلمیږی چہ دوی د رسول اللہ ﷺ تکذیب نه کوئ او د نورو خاپونو نه معلومیږی چہ تکذیب ئے کوئ - وگورئ ۴۷ ص - امام رازی رحمہ اللہ د اشکال په جواب کښ لیکی چہ دوی به پټ تکذیب نه کوئ لاکن دوی به تکذیب ښکاره کوئ او د قرآن اونبوت نه منکر وُ - (کبیر ص۲۰۵ ج۱۱)

(۲) جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی : یعنی د اکفارپه حقیقت کښ د هغوی صلی اللہ علیہ وسلم تکذیب نه کوی بلکه د ایتونو د اللہ تعالیٰ تکذیب کوی - (معارف ص۳۱۵ ج۲) وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ ؛ د اډریمه تسلی دکه دے ایت کریمه نه معلومه شوه چہ معجزه راوړل د نبی په قدرت کښ نشته - وگورئ ۳۵ رعد ، ۷۸ مؤمن ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ؛ پس راوڑی دوی تہ نبانہ معجزہ۔ ولتہ جواب پت وے۔ ابن جزی رحمہ اللہ فرمائی، فَافْعَلْ پس وے کړہ رائے وړہ، او تہ قدرت پہ وے نہ لرے۔ پس غاړہ کیدہ امر کړہ اللہ تعالیٰ تہ۔ (تسہیل ص۔)

عَلَيْكَ إِعْرَاضَهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا

پتا باندے، محمد ارذل وو دوی، پس کہ ستا طاقت وی، چہ ولټوے، څہ سورنګ

فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ ۚ

پہ زمکہ کښ، او یا کیندے ۔ پایہ پہ اسمان کښ پس راوړے پہ دوی معجزہ (نور راوړے)

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ

او کہ غوښتے اللہ تعالیٰ، نو خامخا راجمع کړی ہغوی پہ هدایت باندے، پس هیڅ مہ کیږہ ته

مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ

د نادانو هونه ۔ یقیناً قبلوی حق لره، هغه کسان چہ اوري،

وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا

او مړي (کفار) راپورته به کړی دوی الله تعالیٰ بیا به هغه ته واپس کړے شي، او وائي دوی،

لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ قُلْ إِنَّ اللَّهَ

ولے نه نازلوے شي پرے یو دلیل څخه نبانه د رب یه د، ووایه، یقیناً الله تعالیٰ

قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا

قدرت والا دے پہ دے چہ راولیږي څه نبانه، او لیکن زیات دوی نه، نه

يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ

پوهیږي۔ او نشته هیڅ، ژوندے سړے، په زمکه کښ، او نه مرغۍ په

يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ مَّا فَرَّطْنَا

الوتی په وزرو خپلو، مګر ډلے دی هغوی ستاسے غوندے پیدا شوے نه دی

فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾

په دے کتاب کښ، څه هیڅ ضروري شي (د دین) بیا به رب خپل ته دوی راجمع کړے شي۔

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي

او هغه کسان چه دروغ ګڼلی دی زمونږ په آیتونو، کاڼي دي، چارا ګان دی، په

الظُّلُمَاتِ ۗ مَن يَشَإِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ ۖ وَمَن يَشَأْ

تورو تیارو کښ، چا لره چه وغواړي الله تعالیٰ (گمراه) کړی، او چا لره چه وغواړي الله

منزل ۲

وَالْمَوْتَىٰ: مُراد ترینه هغه عنادي کافران دی چه په زړه نه اوریدو کښ پشان دی مړو دی۔ آلوسی رحمہ اللہ فرمائی چه کافرانو ته مړو ویل ځکه چه دوی کفر او جهل ته مشابه کړے دی (روح ص۔ ج۔)

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ: دا زور نه دوی په سوال د مشرکانو او قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ: دا ئے جواب دے۔ وَمَا مِن دَابَّةٍ: دَدے ځمکے ترڅنګ پورے د ریمه باب څخه خبرے پنځمې پیړۍ پورې دی۔ اول لسل دلائل عقلیه ص۔ ص۔ ص۔ ص۔ ص۔ ص۔ ص۔ دویمه خبره زجر ص۔ درېمه ابتلاء په نعمتونو او عن قریب ص۔ څلورمه خبره بشارت ص۔ مع تخویف اخروی پنځمه جوابونه د دریو سوالونو ته شپږمه ترغیب په دوستی سره د موحدینو ص۔ اوومه دوه قاعدے د یاد د مبلغ په لفظ د کَذٰلِكَ سره: ص۔ ص۔ اتمه خلور طریقے د تبلیغ او تعلیم ص۔ ص۔ نهمه زجر په مجالست د مشرکانو او بد عتیانو ص۔ لسمه تخویف اخروی ص۔ یوولسمه نتیجه د دلائلو ص۔ وَلَا طَائِرٍ: تائید ونه ص۔ نور، ص۔ ملک۔ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ: بیا به رب خپل ته واپس کړے شي۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ، به فرمائل چه دلته په مِن شَيْءٍ باندې کلام ختم شو او هغوی به ورته تقطیع ویله، او ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ نه څان له کلام د اومراد ترینه پیریان او انسانان دی۔ ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چه مرګ د چارپایانو حشر د هغوی دے۔ ابن جریر ص۔، ابن کثیر ص۔، سراج منیر ص۔، درمنثور ص۔ ←

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ اَرَءَيْتَكُمْ اِنْ

یوخ لے کړی یه لاره سمه باندې ۔ اووایه خبر راکړئ ، کیدے

اَتٰىكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ

راشی تاسوته عذاب د الله ته ، اویا راشی تاسوته قیامت ، ایا غیر د الله نه

تَدْعُوْنَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٤٠﴾ بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ

بلې تاسو ، که یې تاسے ریښتونې (چه لاتې وبلئ) ۔ بلکه خاص هغه لره به بلې تاسو

فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ وَتَنْسَوْنَ

پس لرې کوی به هغه چه تاسے بلې هغه ته که رضا وغواړی ، اوهیروئ به

مَا تُشْرِكُوْنَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ

هغه چه شریک ګڼئ تاسے ۔ او یقیناً رالیږلی مونږ ، پر امتونو نه مخکښ ستا نه رسولان

فَاَخَذْنٰهُمْ بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُوْنَ ﴿٤٢﴾

پس ونیول هغوی لره په سختۍ او په تکلیف ، دې لپاره چه دوی به عاجزي وکړي (الله ته)

فَلَوْلَآ اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَا تَضَرَّعُوْا وَلٰكِنْ قَسَتْ

پس ولې نه وو دوی چه کله چې راغلو دوی ته ، عذاب زمونږ چه عاجزي کړے وے دوی الله ته ولاکن سخت شو ،

قُلُوْبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٤٣﴾

زړونه د دوی ، اوښائسته کړی وو دوی ته شیطان هغه عملونه چه دوی کول =

فَلَمَّا نَسُوْا مَا ذُكِّرُوْا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ

پس کله چه هیر کړل هغه چه ټینګښت راکړے شوی دوی ته په هغه ، پرسیږه کړو موږ په دوی ، دروازې د هر

شَيْءٍ حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوْا بِمَآ اُوْتُوْٓا اَخَذْنٰهُمْ

شے ، تر دې چه کله دوی خوشاله شو په هغه چه درکړے شوی وو دوی ته ، اونیول دوی

بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُّبْلِسُوْنَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ

ناڅاپه پس په دغه وخت دوی وو ناهیره کوونکي ۔ پس پرې کړے شو مولې ، د قوم

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٥﴾

هغه چه ظلم یې کړے وو ، او حمد وثنا دی الله لره چه رب د عالمانو تا دے ۔

منزل ٢

ع ٤ ١١ ١٢ ١٣ ١٤

اَرَءَيْتَكُمْ : په دے آیت کښې دلیل عقلی اوړه د شرك فی الدعاء هم دے ۔ بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ : بلکه یوا الله ته بلئ ۔ وګورئ عنکبوت ۔ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ ، ۱۵ عنکبوت ۔ دوے خانے نه ابتلاء په نعمتونو او عذابونو ذکر کوی ۔ وګورئ سورۃ اعراف ع ۹ ۔ فَلَوْلَآ : په دے عبارت کښې تقدیم تاخیر دے اصل کښې داسے دے فَلَوْلَا تَضَرَّعُوْا اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَا : پس ولے نه عاجزي وکړه کله چه راغلو دوی ته زمونږ عذاب ۔ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ : برسیره کړے مونږ به دوی دروازے د هر شی ۔ یعنی به طور د استدراج موفراخی راوستله ترې چه مست شو به هغه باندې چه دوی ته ورکړے شوی وو نو وموږ نیول دوی ناڅاپه او دوی ناامیده کړل وو ۔ او بیا ورسره دوی الهوخته مدار او مرسته ونکړه ۔ ۱۲ هود ، احقاف ۳ ۔ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ : او حمد وثنا دی الله رب د مخلوقاتو لره به هلاکولو دوی (قرطبی ص ۴۲) په دیکښې خبر درکولو دی به واجب والی د اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ویلو چه وخت د هلاکت د ظالمانو کښې او داد لویو نعمتونو نه دی ۔ (مدارک ص ۱۲)

سورۃ مؤمنون مکه ۱۱ هم وګورئ ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنْ أَخَذَ اللّٰهُ ۔۴۶: کھرے واخلی اللہ تم خوبرو نہ ستاسے اوستر کے ستاسے یعنی کانرہٗ اوپاندہٗ کڑی تاسولرہ۔ (مدارک وغیرہ) مطلب دادے چہ بیاؤ کنڑو اوڑندو او لیونو ذمہ دارخولئ دے، چہ راتلہ وکڑی تاسے تہ یہ دغہ ھریو پاتی۔ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ ۔۴۷: داھم دلیل عقلی دے چہ عذاب د اللہ تعالےٰ پہ اختیار کښ دے۔ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ ۔۴۸: اومونږہ نہ رالیږو پیغمبرانو لرہ مگر زیرے ورکونکی منونکولرہ اوویرؤنکی نہ منونکولرہ۔ د آیت کریمہ د ۴۸ آیت سرہ لگی اودغہ سوال دے چہ مونږ ستاسو نہ منو نو عذاب راولہ۔ دجواب حاصل دادے چہ رسیغمبر ډیوتی زیرے ورکول او ویرہ ورکول دی او عذاب راوستل دَ هغہ پہ اختیار کښ نشتہ۔ فَمَنْ آمَنَ: پہ دیکښ بشارت دے۔ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا ۔۴۹: دیکښ تخویف دے۔ د قرآن کریم قاعدہ دادہ چہ کلہ بشارت مخکښ ذکر کړی نو تخویف درپسے روستو ذکر کوی او کلہ د دے عکس کوی۔ د اقاعدہ ۲ پہ ۲۵ پارہ بقرہ کښ ھم وہ۔ ھلتہ امام رازی رحمۃ اللہ د عبارت معنیٰ ذکر شوے دہ۔ قُلْ لَّا أَقُولُ لَكُمْ: پہ دے آیت کریمہ کښ اداب د تعلیم دَ دفع د سوالونو دہ۔ یو سوال داؤو چہ کہ تہ رسول وے نو بیا پہ ډیر مال دارہ وے، د کوری ملتا زخرف۔ ټبل سوال داؤو چہ تہ رسول پرے نو مونږہ تہ د ملک شام د میوہ جاتو نزخونہ اوښایہ۔ ټبل سوال دا وؤ چہ تہ رسول پرے نو بیا خوراک څکاک ولے کوے؟ د کوری مکہ سورۂ فرقان۔ ټبل سوال داؤو چہ بیا خو مونږہ اوتا سو برابر یو۔ جواب ورنہ پہ ترتیب سرہ دی۔

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَ
دوایہ، خبر راکوئی، کھرے واخلی اللہ تم، خوبرو نہ ستاسے، اوستر کے ستاسے، او
خَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ مَّنْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ ۗ انْظُرْ
مہر ولکوی پہ زړونو ستاسے، څوک ئے ذمہ دار غیر د اللہ نہ چہ راوړی تاسے تہ دغہ وګورئ
كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿۴۶﴾ قُلْ
څرنګہ، بار بار بیانوو آیتونہ، بیا دوی مخ اړوی۔ دوایہ،
أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً
خبر راکړئ مانتہ، کہ څیرے راتلے تاسے تہ، عذاب د اللہ تعالیٰ ناڅاپہ، یا بنکارہ،
هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظّٰلِمُونَ ﴿۴۷﴾ وَمَا نُرْسِلُ
نہ پہ هلاکیږی، مګر قوم، ظالمانو کښ۔ اونہ رالیږو مونږ
الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ۚ فَمَنْ
لیږلی شوی، مګر زیرے ورکونکی، او ویرؤنکی مخلوقو ته پس چا چہ
آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۴۸﴾
ایمان راوړے، اونیکی ئے وکړہ، پس نہ ډیرہ ویرہ پہ دوی باندے، اونہ پہ دوی غمژن کیږی۔
وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا
او هغہ کسان چہ دروغ ګڼلی وی پہ آیتونو زمونږ، وپہ رسیږی دوی تہ عذاب پہ سبب د هغہ
كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿۴۹﴾ قُلْ لَّا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي
دوه دوی چہ فسق ئے کولو۔ دوایہ، نہ وایم تاسو تہ، چہ ماسرہ،
خَزَآئِنُ اللّٰهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ
خزانے د اللہ تعالیٰ دی، اونہ پوهیږم زہ غیبونہ، او نہ وایم تاسو تہ چہ
إِنِّي مَلَكٌ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ۚ قُلْ هَلْ
یقینی څہ ملایکہ یم، تابعداری نکوم، مګر د هغہ چہ وحی لکوئے شی ماتہ، دوایہ، ایا
يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿۵۰﴾
برابر دی، روند، او بینا؟ ایا ډیر فکر نکوی تاسے۔

ع ۵ ۹ ۱۱

منزل ۲

وګورئ جواهر وغیرہ۔ وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ: (حاشیہ د راتلونکی ص ۲۱۳): مطلب دادے کہ دوی اعتراض نہ کوی خوتہ د قرآن بیان صدیږی دہ۔ اودے آیت کښ نفی د شفاعت قهری ھم دہ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ اَنْ يُّحْشَرُوْٓا اِلٰى رَبِّهِمْ
او ویرہ بہ پہ دے وویرہ، ھغہ کسان چہ ویریږی چہ راجمع بہ کړے شی دوی، رب خپل تہ،
لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ وَلِيٌّ وَّلَا شَفِيْعٌ لَّعَلَّهُمْ
نہ بہ وی دوی دپارہ، پرتہ دَ اللہ تعالیٰ نہ څوک دوست، او نہ سفارشی، دپارہ دَ دوی چہ دوی
يَتَّقُوْنَ ﴿۵۱﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ
پرہیزگاری وکړی نہ، او مہ شړہ، هغہ کسان چہ، ښکلی دوی رب خپل لرہ،
بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ ؕ مَا عَلَيْكَ
صبا، او بیګاہ، ارادہ لری دوی، دَرضا دَ اللہ تعالیٰ نشته پہ تا باندے،
مِنْ حِسَابِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ وَّمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ
دَ حساب دَ دوی نہ، څہ شے، او نہ دَ حساب ستا نہ، پہ دوی باندے،
مِّنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُوْنَ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۵۲﴾
څہ شے، پس وبہ شړے دوی لرہ، پس شے بہ دَ ظلم کونکو نہ۔
وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُوْلُوْٓا اَهٰٓؤُلَآءِ
او دغسے (خپلہ) امتحان کړو مونږ دَ بعض دوی پہ بعض سره چہ وواٸی (منکرین) ایا دغہ کسان
مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنْۢ بَيْنِنَا ؕ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ
دی چہ احسان کړے اللہ پہ دوی باندے دَ مینځ زمونږ، ایا نہ دے اللہ تعالیٰ، پوہ
بِالشّٰكِرِيْنَ ﴿۵۳﴾ وَاِذَا جَآءَكَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ
پہ شکر کونکو باندے؟ او کلہ چہ راځی تا تہ، هغہ کسان چہ ایمان راوړی،
بِاٰيٰتِنَا فَقُلْ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ
پہ ایتونو زمونږ، پس ووایہ سلام پہ تاسو باندے لازم کړے ہے رب ستاسو پہ ځان خپل
الرَّحْمَةَ ۙ اَنَّهٗ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوْٓءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ
رحمت لرہ، شان دا دے چا چہ عمل وکړہ ستاسو نہ بد عمل پہ نا پوهی سره، بیا
تَابَ مِنْۢ بَعْدِهٖ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهٗ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۵۴﴾
توبہ وکړہ پس دَ دے نہ، او ښه عمل وکړہ، پس یقیناً اللہ بخښونکے مهربان دے

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ وَلِتَسْتَبِيْنَ سَبِيْلُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿۵۵﴾
او دغسے بیانوو مونږ ایتونہ او ترڅو چہ څرګند شی لار دَ ګناهګارانو،

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ ۵۲: پہ دے آیت کریمہ کښ ترغیب پہ موالات (دوستانے) دَ مؤحدینو دے۔ مشرکانو
ویل چہ مونږ کانہ راضی کیږو چہ دے غریبو کسانو سره کښینو۔ نو دا آیت نازل شو۔ ګورئ قرطبی ج۷ ص۱۸۱،
۱۸۲، سورۂ کهف ۲۸، سورۂ هود ۲۹ هم ګورئ، او روستو آیت ۵۲ انعام هم ګورئ۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ دلتہ
دَ رفقاؤ دَ سستئ سبب یو نه عمل ګڼل دی پہ هغہ آیتونو چہ پکښ ترغیب دَ مؤحدو بنو دَ موالاتو
دے او بل خپل مشن چہ دَ توحید مسئلہ دہ مقصدی نہ ګرځوی۔ حسن ظن: شیخ القرآن
رحمہ اللہ پہ ۱۳۰۲ھ کښ پہ ورلہ دورہ کښ پہ دے ځائے وفرمایل چہ
ګڼرے دَ ملګرو چا نیږ وکړم نو دَ سوات خان افضل، دَ باجوړ
عبد الجبار اودَ بارے سمیع الحق
پہ یاد شی۔ بقیۃ الآثار کښ
ماذکر کړیدی۔ ما زړه نو نکښ دَ
تنوچا چا ګړیدے (مقدم رحمان علی
دا د شیخ القرآن رحمہ اللہ حسن ظن
وو۔ یاری تهوډ خپلسیه کار
استقامت نصیب کړی۔ ټاټوبی خپلے
اوږدے قصیدے پہ آخر کښ لیکلی دی؛
"درکومه نصیحت پهمینه تاته خالی جانه،
طالبه سره محبت ساتنے خدای دهر جانه"
هلمند بر پیکارشی دَ دنیا او صافیه انه،
که ډیر ګرځو تیرشی خو یوځل دَ انتقال
پخپل وخت اوتر لیږلے ښه ضمیر لرلو خوشاله
وَكَذٰلِكَ ۵۵: دے سورت کښ
شپږ عظیمات پہ لفظ وَكَذٰلِكَ
سره دی۔ هر صلاح باندے دا راجی
دا اوله عقیده ده۔ قرطبی رحمہ اللہ
فرمائی ج۷ ص۱۸۳ کښ څنګه چہ مونږ
امتحان کړے یو هغه کښینو باندے ګډ ډیر
امتحان کلو پہ دوی باندے۔ اګر کښ
اللہ؟ دا دے جواب دے شیخ القرآن
رحمہ اللہ پہ فرمایل: ورځو سے
چې او ښځې خبرے۔ پرون جوړ ے
نه دے اللہ تعالیٰ پوهه پہ شکر کونکو او پوهیږی۔ تہ هغه فلانے ئے؟ نو ستا جواب اللہ تعالیٰ کوی چہ ایا
تہ شکر کونکے یې او باندے یعنی خدای اللہ تعالیٰ شکر کونکے بنده وم، قرآن مې زده کړه او علم
مې وکړ نو اوس بیان کوم مسئله بیا کلوم۔ فَقَالَ سَلٰمٌ، دا هم د ۵۴ سره لګی۔ سلام د لته په معنی د صه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ وَلِتَسْتَبِيْنَ سَبِيْلُ

اووضہ رستے (طریقے) واضح بیانوں، اینونہ، اوچہ بندہ واضح شی، لا ۱۲ ۵

الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٥٥﴾ قُلْ اِنِّيْ نُهِيْتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِيْنَ

دَمجرمانو ۔ دوایہ یقیناً ځکہ منع کړے شوے یم چہ عبادت وکړم دھغہ کسانو چہ

تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ قُلْ لَّآ اَتَّبِعُ اَهْوَاۗءَكُمْ ۙ قَدْ

تاسے یئ، سوا دَ اللہ تہ نہ، اووایہ تاسو بعداری نکوم، دَ خواہشاتو تاسو،

ضَلَلْتُ اِذًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ﴿٥٦﴾ قُلْ

یقیناً ځکہ بیا ئے لاړے ګمراہ شوے یم او نہ ہدایت کونکو ۔ دوایہ

اِنِّيْ عَلٰي بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَكَذَّبْتُمْ بِهٖ ۭ مَا عِنْدِيْ مَا

یقیناً ځکہ بنسټ پر دلیل یم دَرب خپل ہ، اوتاسے دروغژنئ کړے پرے خو نشتہ ما سرہ، ھغہ

تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ ۭ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ۭ يَقُصُّ الْحَقَّ

چہ تلوار کوئ پرے ګړندی ښودے، نشتہ اختیار، مګر یوازے اللہ لرہ، بیانوی حق لرہ،

وَهُوَ خَيْرُ الْفٰصِلِيْنَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَّوْ اَنَّ عِنْدِيْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ

اوھغہ غوره دَ فیصلو کونکو دے ۔ووایہ کاش چرے وے ما سرہ ھغہ چتاسے چلتی ہغہ شوارئ

بِهٖ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظّٰلِمِيْنَ

ھغہ یقینی فیصلہ شوے بہ کړے وای ما او تاسو پہ مینځ کښی او اللہ تعالیٰ ښہ پوهیږی پہ ظالمانو نو باندی

وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ اِلَّا هُوَ ۭ وَ

او خاص اللہ تعالیٰ سرہ کنجیانے دَغیبو دی، نړ پوهیږی پرے ھیڅ مګر یوازے اللہ تعالیٰ، او

يَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۭ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ

پوهیږی پرھغہ چہ پہ وچہ کښی دی او پہ لوند کښی او نہ غورزیږی ځنډ۔

وَّرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِيْ ظُلُمٰتِ الْاَرْضِ وَلَا

پانړہ، مګر پوهیږی پرے اللہ لم، او نہ ځانګہ دانہ پہ تورتمونو دَ زمکے کښی، او نہ

رَطْبٍ وَّلَا يَابِسٍ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ﴿٥٩﴾

لمدګہ، او نہ وچ، مګر پہ کتاب واضح کښی دے

منزل ٢

پانړہ مګر اللہ تعالیٰ پرے پوهیږی ۔ محکمین ئے دَ کلیاتو ذکر وکړو ۔ اُوس دَ جزئیاتو ذکر کوی ۔ پہ دے ځائے قاضی بیضاوی رحمۃ اللہ علیہ لیکی چہ دا مبالغہ دہ پہ احاطے دَ علم دَ اللہ تعالیٰ پہ جزئیاتو باندی ۔ (ص ۳۱۳) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَهُوَ الَّذِيْ ﴿۶۰﴾: دیار لہم دلیل عقلی۔ شُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيْهِ: فیہ ضمیر یلے ورغے تہ راجع دے چہ مُراد ترینہ ورځ د قیامت دے۔ معنیٰ ئے دادہ او اللہ تعالیٰ ھغہ ذات دے چہ رُوحونہ اخلی (د خوب) ستاسونہ وَخپی، او

وَهُوَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ
او اللہ تعالیٰ ھغہ ذات دے چہ ھغہ تاسو کوی تاسے لرے، وَخپی، او پوھیږی کلہ چہ ھغہ چہ کوی ئے تاسے

بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيْهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُّسَمًّى ۚ
وَرځے، بیا بہ راپورتہ کری تاسے لرے پہ ورځ کښ چہ فیصلہ کړے شی، نیتہ مقرر کا

ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۶۰﴾ ع ۱۳
بیا بہ ئے اللہ تہ واپسی ستاسے وی، بیا بہ خبرہ کری تاسو کہ پہ ھغہ عمل چہ تاسے کوی۔

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ
او اللہ تعالیٰ زور اور، وَپاسہ د بندیانو خپلوے، او رالیږی پتاسے پاندے،

حَفَظَةً ۭ حَتّٰٓى اِذَا جَاۗءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
ساتونکی ملائکہ، تردے چہ راشی پرتکس ستاسو تہ، مرګ، وفات کوی ئے لرلے

رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُوْنَ ﴿۶۱﴾ ثُمَّ رُدُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ
استاذی زمونږ، او دوی پرتصور نکوی (پہ حکم د اللہ کښ) بیا بہ واپس کړے شی اللہ تہ،

مَوْلٰىهُمُ الْحَقِّ ۭ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ ۡ وَهُوَ اَسْرَعُ
چہ مالک دوی حق دے، خبردار اخاص اللہ لرلو اختیار دے، او ھغہ زر د

الْحٰسِبِيْنَ ﴿۶۲﴾ قُلْ مَنْ يُّنَجِّيْكُمْ مِّنْ ظُلُمٰتِ
حساب کونکو نہ دے۔ ووایہ څوک نجات درکوی تاسے تہ، د تیارو د

الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُوْنَهٗ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ۚ لَىِٕنْ
وَپے او د دریاب نہ چہ یلئ ھغہ لرلو، یہ عاجزی سرہ او پہ پټہ سرہ، کچرے

اَنْجٰىنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۶۳﴾
خلاصے کړو موږ د دے مصیبت نہ خامخا یقیناً شوبہ موږ بہ د شکر کونکو نہ۔

قُلِ اللّٰهُ يُنَجِّيْكُمْ مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ
ووایہ اللہ تعالیٰ نجات درکوی تاسو تہ د دے نہ، او د هر غم نہ، بیا

اَنْتُمْ تُشْرِكُوْنَ ﴿۶۴﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰٓى اَنْ
تاسو شرک کوی؟ ووایہ اللہ تعالیٰ قدرت والا دے، پہ دے چہ

منزل ۲

فرمائی چہ فوجونہ مختلفہ بہ پیدا کړی او د یوبل سرہ بہ جنګ کوی (ج ۱۲ ص ۱۵۰) شاہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ مفتی صاحب رحمۃ اللہ علیہ فرمائیلی دی: دین او دنیوی هر حیثیت سرہ د مسلمانانو د یکتہ والی او د برابرۍ

وَهُوَ الَّذِيْ ﴿۶۰﴾: دیار لہم دلیل عقلی۔ شُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيْهِ: فیہ ضمیر یلے ورغے تہ راجع دے چہ مُراد ترینہ ورځ د قیامت دے۔ معنیٰ ئے دادہ او اللہ تعالیٰ ھغہ ذات دے چہ رُوحونہ اخلی (د خوب) ستاسونہ وَخپی، او پوھیږی پہ ھغہ چہ ستاسو کوی ئے تاسے لرے، وَخپی، او پوھیږی کلہ چہ ھغہ چہ کوی ئے تاسے، وَرځے، بیا بہ راپورتہ کری تاسے لرے پہ ورځ کښ چہ فیصلہ کړے شی، نیتہ مقرر کا، بیا بہ ئے اللہ تہ واپسی ستاسے وی، بیا بہ خبرہ کری تاسو کہ پہ ھغہ عمل چہ تاسے کوی۔

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ
او اللہ تعالیٰ زور اور، وَپاسہ د بندیانو خپلوے، او رالیږی پتاسے پاندے،

حَفَظَةً ۭ حَتّٰٓى اِذَا جَاۗءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
ساتونکی ملائکہ، تردے چہ راشی پرتکس ستاسو تہ، مرګ، وفات کوی ئے تاس

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُبَعِّثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ

راولیږي ایتا سوبانډي، عذاب ډبره ستاسو نه، او یا راوستے د

أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَّيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ

خپو ستاسو نه، او یا اګرځوي تاسے ډلے ډلے، او وځکوي بعضو ستاسو تر، جنګ

بَعْضٍ ۗ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

د بعضو، اوګورہ، څرنګه بار بار بیانوو، ایتونه دپاره د دوی چه دوی پوهه شی۔

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم

او دروغ ګڼلے یې دے قوم ستا، او دا حق دے، ووایه نه یم زه تاسو باندے،

بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

ذمه وار۔ ډهر خبر دپاره د وخت مقرر دے، اوزر دے چه پوهه به شی۔

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ

او کله چه وینے ته، هغه کسان چه بحث کوی په ایتو نو زمونږ، پس مخ واړوه

عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا

د دوی نه، تر دے چه بحث شروع کړی، په خبره بله کښے، او که

يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ

هیر کړی ستا نه، شیطان، پس مه کینه، پس د یاد د ګوتنه،

مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى الَّذِينَ

سره د قوم، ظالمانو ګونګو نه۔ او نشته په هغه کسانو:

يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن

خان ساتی د څه ورکړ نه، د حساب د دوی نه، څه شے، او لاکن (په دوی باندے)

ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا

نصیحت کول دی، د یاد ورکولو دپاره چه ډډه شی۔ او پریږده هغه کسان چه نیولے دے،

دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا

دین خپل په لوبو او ټوقو، او دهوکه کړے دی دوی لره، ژوند د دنیا،

پـه اسبابو باندے غـور او کړے شی نو د اکثرو مصیبتو نو سبب پـه خپل مابین کښ اختلاف او ډلے ډلے کیدل دی (معارف ۳/۳۲۶) د کښ ب پـه صفحه ۶۵: ۱ زورنه دکا پـه ۵ کښ ۷ یـو سوال جواب دے چه عذاب ولے نه راځی؟ نو جواب دا دے چه عذاب اصلے خپله نیته مقرر دے ۲۰ وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِيْنَ: پـه دے ایت کښ منع دکا د شمولیت نه پـه مجلسونو د شرک او بدعت کښ مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چه د اهل باطل د مجلسونو نه د پرهیز حکم دے (معارف ۳۳۶) خصاص رحمه الله فرمائی چه دا دلالت کوی چه پـه صوتونو باندے لازمدی ترک د کیناستلو د مجلسونو د ملحدانو او د بولو کفارو چه کله کفر او شرک ظاهروی (احکام) وَلٰكِنْ ذِكْرٰى ۲۰: مدارك ۱۰۰ کښ راځی چه خبرے محذوف دے۔ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى عَلَيْهِمْ چه نصیحت کول پرے لازمدی۔ لَعِبًا وَّلَهْوًا: چه بوتړے دے دین خپل لوبے او ټوقے یعنے دین پورے ټوقے او مسخرے کوی لکه کفار، مشرکان، دهریان شو۔ او یا د لوبونو ئے دین جوړ کړیدے لکه عُرسونه پـه قبرونو او قوالی کول شو۔ عبد الله صاحب د نوښار شعر کښ ویلے دی:

د حقیقت ځلے والی د سُرود سره ۔
د غږ پـه نوم باندے قوال و ماران دے لاهوی

تفسیر ماجدی ۱۲۹ کښ او جواهر ۳۲۲ کښ د عُرسونو والو پـه رد کښ دا ایت پیش کړے دے چه د بدعاتو او منکراتو مجموعه دکا او سړو دوه دهی او د معرفتِ الٰهی — د حاصلولو دعوے کوی۔ د کورئ الهام الرحمٰن ۱۵۸۔ تهانوی رحمه الله پـه "صائل السلوك" ۱۴۳ کښ لیکی چه حُبِّ ولیم چه د اخلیږی پـه دیکښ اکثر عُرسونه د وچے د صوفیانو د زمانے زمونږ کا د وجے د اشتمال د هغونه پـه منکراتو د لهو یا تو او بدعاتو باندے ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَنْ تُبْسَلَ: اصل عبارت داسے دے، یعنی تُبسل، معنیٰ داشوه چه راگیرنشی یو نفس. (روح ص۱۹۶ ج۷) وے
ایت کښ منعه ده ډیلسونو د مشرکانو داد عتیا نونه، او نفی د شفاعت ظهری او تخویف اخروی هم دے۔

وَذَكِّرْ بِهٖٓ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَيْسَ لَهَا
اوپند ورکوه په قرآن، چه راگیر نشی یو نفس به سبب هغو عملو چه کړی وی، نه به وی دهغه لره،

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَّلَا شَفِيْعٌ ۚ وَاِنْ تَعْدِلْ
پرته د الله تعالیٰ نه، نه خو ځان دوست، او نه سفارشی، او که ځان جرمانه ورکړی،

كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَا ۚ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اُبْسِلُوْا
پوره جرمانه، نه به هغه شی اخیستے کیږی، دغه هغوی کسان دی، چه گیر به کړے شی،

بِمَا كَسَبُوْا ۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيْمٍ وَّعَذَابٌ اَلِيْمٌۢ بِمَا كَانُوْا
په هغه عمل چه دوی کوی، دوی لره څکل د ګرم اوبو نه، او عذاب دردناک دے، په سبب هغے چه

يَكْفُرُوْنَ ۝ قُلْ اَنَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا ع ۱۴
دوی کفر کولو ۔ اووایه، ایا راوبلو، پرته د الله تعالیٰ نه، هغه څه چه نفع نه راکولای شی مونږ ته

وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰىنَا اللّٰهُ
او نه ضرر راکولای شی مونږ ته، او واپس کړے شو هغو نه په پوندو خپلو، پس د هغه نه چه هدایت راکړے شو مونږ ته الله

كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيٰطِيْنُ فِي الْاَرْضِ حَيْرَانَ ۖ
(او شوبه) په شان د هغه کس چه ګډے لاړے ګرځولے شیطانانو په زمکه کښ حیران دے،

لَهٗٓ اَصْحٰبٌ يَّدْعُوْنَهٗٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا ۭ قُلْ اِنَّ
د کاڼه ملګري دی یلي دی لره، طرف د هدایت ترجمه راشه مونږ ته، ووایه، یقیناً

هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ۭ وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ
هدایت د الله تعالیٰ دے، هغه هدایت دے، او امر شوے مونږ ته چه تابع شو د پاره د رب

الْعٰلَمِيْنَ ۝ وَاَنْ اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوْهُ ۭ وَهُوَ الَّذِيْٓ
د ځمکو او آسمانونو ۔ او ودریږئ مونږ، او ویریږئ د هغه نه، او الله هغه دے،

اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ
چه هغه ته به راجمع شئ تاسو ۔ او الله تعالیٰ هغه ذات دے چه پیدا کړی دی آسمانونه،

وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۭ وَيَوْمَ يَقُوْلُ كُنْ فَيَكُوْنُ ۙ
او زمکه، په حقه سره کار، او کله چه وایی، شه، نو شی ۔

منزل ۲

واذ قال ابراهیم ۔ (حاشیه راتلونکی صفحه ۲۱۷): دوے ځایه نه ترڅو پورے خلورم باب دے او غټ خبرے پکښ درکړے دی (۱) دلیل نقلی تفصیلی د ابراهیم علیه السلام نه (۲) د اولس پیغمبرانو نه دلیل نقلی اجمالی: په توحید باندے یعنی د ابراهیم علیه السلام فتوی او د اولس پیغمبرانو پرے دستخط: په ۸۳ کښ د نهو لومړنو، په ۸۵ کښ د خلورو په ۸۶ کښ د خلورو، او د تلمیه خبره ترغیب توحید ته په ۸۷ کښ ۔ اشراک: اشراک د ابراهیم علیه السلام د پلار نوم دے ۔ او څنګه وائی نوم ے تاریخ دے ۔ (کبیر ج۱۳ ص۱۵۹، ابن کثیر ج۲ ص۱۵۰) اصنام: بتان ۔ محمد بن عبد الکریم شهرستانی رحمه الله لیکلی دی چه د بتانو جوړول

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَوْلُهُ الْحَقُّ ۭ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ ۭ عٰلِمُ
وینا وعذر سنه (۲۵)، او خاص هغه لرې یا د شاتې (۲۶) کلمه چې پرې کې وغې یې شپیلۍ کښې، عالم یې
الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۭ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ ۝ وَاِذْ قَالَ
غیبو او یې ښکاره (۲۷) وې، او هغه حکمت والا خبردار (۲۸) دے۔ او کله چې وویل،
اِبْرٰهِيْمُ لِاَبِيْهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً ۚ اِنِّىْٓ اَرٰىكَ
ابراهیم علیه السلام پلار خپل ازر ته، ایا نیسې ته ښکاره نیولې (۲۹) صنمونه (۳۰) خدایان (یقیني ځانه دیوتاګان)،
وَقَوْمَكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝ وَكَذٰلِكَ نُرِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ
او قوم ستا (۳۱) په ګمراهۍ ښکاره کښې۔ او دغسې او ښودل مونږ (۳۲) ابراهیم ته،
مَلَكُوْتَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُوْنَ مِنَ الْمُوْقِنِيْنَ ۝
مخلوقات (۳۳) د اسمانونو او د ځمکې، او د یقین کونکو (۳۴) نه شي۔
فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا ۚ قَالَ هٰذَا رَبِّيْ ۚ فَلَمَّآ
پس کله چې تیاره شوه پرې (۳۵) باندې شپه وې لیدلو ستوري (۳۶) وویل ایا دا زما رب (۳۷) دے پس کله چې
اَفَلَ قَالَ لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِيْنَ ۝ فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا
پریوته (۳۸) وویل نه خوښیږم زه ډوبیدونکو (۳۹) پس کله چې لیدلو سپوږمۍ خټوونکې
قَالَ هٰذَا رَبِّيْ ۚ فَلَمَّآ اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَّمْ يَهْدِنِيْ رَبِّيْ
وویل ایا دا زما رب (۴۰) خو، پس کله چې پریوته (۴۱) وویل که نه هدایت کوي ما ته زما رب (۴۲)
لَاَكُوْنَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّاۗلِّيْنَ ۝ فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ
خامخا شم به له ډلې ګمراهانو (۴۳) نه۔ پس کله چې لیدلو لمر (۴۴)
بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبِّيْ هٰذَآ اَكْبَرُ ۚ فَلَمَّآ اَفَلَتْ
خلیدونکی (۴۵) وې وویل، ایا دا زما رب (۴۶) وي، دا لوی (۴۷) دے (په زعم ستاسې) پس کله چې پریوته (۴۸)
قَالَ يٰقَوْمِ اِنِّىْ بَرِيْۗءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ۝
وویل یا ځما قومه (یقیني ځه بیزار یم (۴۹) د هغې نه چې تاسې شریک جوړوئ (۵۰)۔
اِنِّىْ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ

خلیل اسادہ ملک یقین زن ۔ لوائے لا احب الآفلین زرکے۔ (معارف ص۳۸۱) ۔ حَنِيْفًا: (حاشیه د ص۲۵۱)، وګورئ
ص۱۳۱ بقره، ع۱۲ آل عمران، متفاعل. وَحَاجَّهٗ قَوْمُهٗ: معلومه شوه چې څوک د توحید اعلان کوي نو مخالفین به

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَالْاَرْضَ حَنِيْفًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۷۹﴾ وَحَآجَّهٗ

اور زمین، کل ادھر یہ توحید، اور نہ ہم تھا وہ شرک کرنے والوں کو۔ اور جھگڑا کیا اس سے

قَوْمُهٗ ؕ قَالَ اَتُحَآجُّوْٓنِّيْ فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنِ ؕ وَلَآ

قوم اس کی، اور بولا، کیا جھگڑتے ہو مجھ سے اللہ کی توحید میں حالانکہ اللہ نے مجھ کو راہ دی اور

اَخَافُ مَا تُشْرِكُوْنَ بِهٖٓ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ رَبِّيْ شَيْـًٔا ؕ

نہیں ڈرتا میں اس سے جس کو تم شریک ٹھہراتے ہو مگر یہ کہ چاہے کچھ میرا رب، تھا کچھ

وَسِعَ رَبِّيْ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ؕ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۸۰﴾ وَ

گنجائش ہے میرے رب کی ہر چیز کو علم میں، یہ سمجھ نہیں لیتے تم اور

كَيْفَ اَخَافُ مَآ اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُوْنَ اَنَّكُمْ

کیونکر ڈروں میں اس سے جس کو تم نے شریک ٹھہرایا اور تم نہیں ڈرتے کہ تم

اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطٰنًا ؕ

شریک کرتے ہو اللہ کے ساتھ جس کی اس نے تم پر کوئی سند نہیں اتاری، تھا کوئی دلیل،

فَاَيُّ الْفَرِيْقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ ۚ اِنْ كُنْتُمْ

پس کون سا گروہ ہے ہم دونوں کا، زیادہ لائق ہے امن کا، اگر تم

تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۱﴾ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ يَلْبِسُوْٓا اِيْمَانَهُمْ

جانتے ہو۔ جو لوگ ایمان لائے، اور نہ ملایا

بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿۸۲﴾ وَ

ظلم کو، وہ لوگ ہیں جن کو امن ہے اور وہی راہ پر ہیں۔ اور

تِلْكَ حُجَّتُنَآ اٰتَيْنٰهَآ اِبْرٰهِيْمَ عَلٰى قَوْمِهٖ ؕ

یہ ہماری دلیل تھی جو ہم نے دی ابراہیم کو اس کی قوم پر،

نَرْفَعُ دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيْمٌ

اونچا کرتے ہیں درجے جس کے چاہتے ہیں، بیشک رب تیرا حکمت والا،

عَلِيْمٌ ﴿۸۳﴾ وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ؕ كُلًّا

علم والا ہے۔ اور بخشے ہم نے اس کو اسحٰق اور یعقوب، ہر ایک کو

وقف لازم ۱۵ ع ۱۲

ورسر ۲ جگہ کوی۔ (افضل ترجم ص۱۹۱) وَسِعَ رَبِّيْ ۔۔۔ (اکبر وی رب حما ھر شی لرہ پہ علم خپل کښ۔ وکوری ص۱۵۸ بقرہ، ۱۳۱ نساء، ۱۷۵ طلاق، ۱۵۶ اعراف۔ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ: ھغہ چہ نہ دے راپیرلے اللہ تعالیٰ پہ ھغہ باندے

خُذْ دلیل۔ وکوری یوسف ۳۰۔

ص۱۸۰ آل عمران، ۳۱ نجم۔ فَاَيُّ الْفَرِيْقَيْنِ: کومہ یوہ دوو دلو نہ لا تفریق دے پہ امن سره۔ نرخوان دِ خان تہ ولہ وائی۔ سورۃ نحل ۱۰۲ کښ ھم ورتہ اُمت ویلے شوے دے۔ شیخ القرآن (رحمہ اللہ) فرمایل چہ بے غیرتہ ھلک چہ لوبے تہ راوزی نو وائی خُذْ دَ چا ملگرے یعنی اوغیرتی چہ لوبے تہ راوزی نو وائی خپا ملگری خوک دی؟ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۱۸۱: دا مبیا نہ کښی ادخال الٰہی دے۔ او ظلم تہ مُراد شرک دے۔ وکوری لقمان ۱۳۔ حدیث شریف کښی راغی دَ ابن مسعود رضی اللہ عنہ پہ روایت چہ دا آیت کلہ نازل شو نو صحابہ کرامؓ ووویل چہ کوم یو دے زمونږ نہ چہ پہ خان ئے ظلم نہ دے کړے۔ نبی علیہ السلام وفرمایل چہ نہ دی خو ھغہ چہ تاسو خیال کوئ۔ تاسو نہ دی اورسلی چہ نیک بندہ ویلی دی: يٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ ۱۳ وکوری بخاری ج۱ ص۴۸، ابن کثیر ص۱۵۴، ابن جریر ص۱۲۶ سراج منیر ص۱۴۲، روح منثور ص۱۴۱ (الہام ص۱۹۱) وَتِلْكَ حُجَّتُنَا: دغہ دلیل زمونږ کا وو۔ نسفی رحمہ اللہ لیکی چہ اشارہ دہ تول ھغہ مضمون تہ چہ ابراھیم علیہ السلام پرے دلیل نیولے وو پہ قوم خپل باندے۔ (طہٰ ۵۰) وَوَهَبْنَا لَهٗٓ: دوے خانے نہ وبا ب دوے یمہ خبرہ ذکر کوی چہ دَ اُوکنۍ پیغمبرانو نہ اجمالی دلیل دے او عجب ترتیب یکښی دے۔ ابراھیم ۴، اسحٰق ۲، یعقوب ۲، نوح ۲ اصول پیغمبران ودی۔ داؤد ۱، سلیمان ۱ نبیان ھم وکړل او با دشاھان ھم۔ ایوب ۱، یوسف باندے ابتلا کانے ورپرے راغلے وے، موسیٰ ۲، ھارون ۲ دوبیر و معجزو خاوندان وو۔ زکریا ۱، یحییٰ ۱، عیسیٰ ۱، الیاس ۱ زاھدان وو۔ اسمٰعیل ۱، یسع ۱، یونس ۱، لوط ۱ دوی شریعتونہ درلودہ وو مشہور شوی۔ وکوری "جواھر ص۳۲۳"۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهٖ
خو دنہ کړے وا، او نوح ہم سمو خو د نوحین کې هدینا، مخکښ وو ئے نه، او د | اولاد د نوح ۳ نه،
دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوْبَ وَيُوْسُفَ وَمُوْسٰى وَ
داؤد ۳، او سلیمان ۳، او ایوب ۳، او یوسف ۳، او موسیٰ ۳، او
هٰرُوْنَ ؕ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۸۴﴾ وَزَكَرِيَّا وَ
هارون ۳، او دغه رنګې بدله ورکوو مونږ ۲ ښیګړه کاروونکو ته = او زکریا ۳، او
يَحْيٰى وَعِيْسٰى وَاِلْيَاسَ ؕ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۸۵﴾
یحییٰ ۳، او عیسیٰ ۳، او الیاس ۳، ټول ډو د نیکانو نه ۔
وَاِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَيُوْنُسَ وَلُوْطًا ؕ وَكُلًّا فَضَّلْنَا
او اسمٰعیل ۳، او یسع ۳، او یونس ۳، او لوط ۳، او هریو لړ، بهتر کړے مونږ ۲
عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۸۶﴾ وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ ۚ
پخلقو باندې = او د بعض د پلار انو د د وی نه، او د | اولاد د د وی، او د ورونو د د وی نه
وَاجْتَبَيْنٰهُمْ وَهَدَيْنٰهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۸۷﴾
او غوره کړی ئے مونږ ۲ هغوی لړ، او لارښود نه مونږ ۲ کړے وو، د ښیګړ، لارے ۔
ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِيْ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ مِنْ
دغه هدایت د الله تعالیٰ دے، هدایت کوی په دے، چا لره چه وغواړی، د بندګانو
عِبَادِهٖ ؕ وَلَوْ اَشْرَكُوْا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا
خپلو نه، او کړے شرک کړے وی د د وی خامخا برباد شوی وو د د وی، هغه عمل نه چه
يَعْمَلُوْنَ ﴿۸۸﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ
وی کول = دغه هغه کسان دی چه، ورکړے مونږ ۲ دی نه، کتاب،
وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ۚ فَاِنْ يَّكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ
او پوهه د دین او نبوت، پس که کفر وکړی په دغه د اکسان، پس یقیناً
وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوْا بِهَا بِكٰفِرِيْنَ ﴿۸۹﴾ اُولٰٓئِكَ
وکړ مونږ ۲ په دغو سپارونکے لړ، د اسے قوم ته چه نه یې په دې کفر کونکی ۔ دغه هغه

وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ ۔ د اولس پیغمبرانو د نومونو ذکر کولو نه
بعد د نورو پیغمبرانو علیهم السلام
نه اجمالی ذکر کوی ۔ مطلب دا
چه د ذکر شوو پیغمبرانو نه
پرته کومو پیلرونه او څامن
او ورونه نبیان ؤ هغوی
ټه هم هدایت کړے ؤ ۔

وَلَوْ اَشْرَكُوْا ۔ په دې کښ د
شرک مذمت دے ۔ او دا
فرضی مثال دے حکه چه
پیغمبران د شرک نه معصوم
دی لکه زمر ۶۵ کښ دی ۔
ابن کثیر رحمه الله فرمائی په
۱۵۵ "کښ چه د اشرط د ے
او شرط تقاضا د وقوع نه
کوی ۔ وکورئ ۸۱ زخرف،
۱۷ انبیاء ۔ فَقَدْ وَكَّلْنَا
بِهَا ۸۹ : پرے د اسکے والا
توحید نه منی نو به کې سپارو
د اسے قوم ته چه نه به
دی په دے کفر کولو کی پته
مدینے والا انصار دی اوپه
اصحاب د نبی علیه السلام مطلقا دی اوپه
هر مؤمن د اولاد د آدم
علیه السلام نه ۔ (روح ص ۲۱۶ ج ۷)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا ۔۹۰: نہ خواہ روٹا سونہ پہ قرآن یا تبلیغ باندے څہ اجر بہ لہ۔ (سراج المنیر ص۱۳۲) فائدہ: پہ دیکښ دلیل دے چہ بہ لہ اخستل پہ تعلیم د قرآن او فقہ او روایت د احادیثو روا نہ دی (ص۱۲۰ مدارک، مظہری ص۱۲۱) پہ تعلیم او تبلیغ باندے څہ معاوضہ نہ اخستل پہ تمامو انبیاء علیہم السلام کښ د همیشہ راجلیدلی دی او د تبلیغ مؤثر کیدو لوکښ دمے لویہ دخلہ وہ۔ (معارف ص۳۶۳) تائیدات یونس ۷۲، هود ۲۹، یوسف ۱۰۴، شعراء ۱۰۹، ۱۲۷، ۱۴۵، ۱۶۴، ۱۸۰۔ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ: دوے څانے نہ ترمنځ پورے پخم باب دے۔ خلاصے پنځہ اقوال دی (۱) ځکہ منکر نبوت نہ دے (۲) (۳) ترغیب قرآن نہ دے (۴) تخویف اخروی سره د نفی شفاعت قہریہ نہ دے (۵) تیږہ دلائل عقلیہ دے (۶) ردیہ مشرکانو بالعباد الصالحین بالملئکہ نہ دے۔ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ: دوی تعظیم ونکړہ د اللہ تعالیٰ لائق تعظیم (۲) دوی صفت ونکړو د اللہ جلا لائق صفت بیا نو لویہ سوء ادبی (روح ص۱۲۱) (۳) دوی اونہ پیژندلو اللہ تعالیٰ پہ حق پیژندنہ لویہ سوء ادبی۔ (زاد المسیر ص۵۰) قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ: حاصل د جواب دادے چہ وا خو منی چہ موسیٰ علیہ السلام نہ کتاب وړکړے شوے وو او هغہ بشر وو، نو څنګہ وائی چہ اللہ تعالیٰ پہ هیڅ بشر باندے څہ شے نہ وی کتاب نازل کړے۔ وَلِتُنْذِرَ: اوچہ ویروی مرکزی کلی والا او هغہ چا پیروی نہ وی۔ دے نہ معلومہ شوہ چہ قرآن د ټولو عالمونو لپاره دے۔ سورۂ فرقان ۱ کښ او ابراهیم ۱ کښ هم دی۔ (زاد المسیر ص۳۳) کښ دی چہ ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چہ اللہ تعالیٰ د ټولو زمکے اراده کړے ده (یعنی پہ دے آیت کښ) څ شوری هم وګورئ۔ وَمَنْ اَظْلَمُ: او څوك د لوئے ظالم د هغہ چا نہ چہ تری پہ اللہ تعالیٰ دروغ لکہ عمرو خوځی ځلی سایئے، بحیرے وغیرہ جوړے کړے دے۔ اَوْ قَالَ: او یا وائی چہ ما شوے دے حالانکہ وحی نہ وہ شوے د هیڅ شی لکہ مسیلمہ کذاب شو۔ (مظہری ص۳۳۶) وَمَنْ قَالَ: او د هغہ چا نہ چہ وائی ما څہ

الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰىهُمُ اقْتَدِهْ ؕ قُلْ لَّآ
کسان دی چہ هدایت ورکړے اللہ تعالیٰ پس پہ هدایت د دوی پسے روان شہ، ووایہ نہ
اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا ؕ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ ﴿۹۰﴾
غواړم تاسو نہ پرے تبلیغ څہ اجر، نہ دے دا، مګر نصیحت دے، د پاره د خلقو۔
وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوْا مَآ اَنْزَلَ
او قدر ونکړہ د دوی د اللہ تعالیٰ لائق قدر د هغہ، کلہ چہ وویل دوی، نہ دے رالیږلے
اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَيْءٍ ؕ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ
اللہ تعالیٰ پہ هیڅ بشر باندے، څہ شے، ووایہ چا رالیږلے دے، کتاب
الَّذِيْ جَآءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى لِّلنَّاسِ
هغہ چا راوړے دے هغہ، موسیٰ ۴، نور، او هدایت، د پاره د خلقو،
تَجْعَلُوْنَهٗ قَرَاطِيْسَ تُبْدُوْنَهَا وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًا ۚ وَ
کړو ځوئ تاسے هغہ لږ پاڼو ښکارہ کوئ تاسے هغہ (لږ) او پټوئ ډیرے، او
عُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوْٓا اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ ؕ قُلِ اللّٰهُ ۙ ثُمَّ
بنوول شوے یئ تاسو هغہ چہ نہ پیژندلو تاسو او نہ پلرانو ستاسو، ووایہ اللہ تعالیٰ،
ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿۹۱﴾ وَهٰذَا كِتٰبٌ
بیا پریږده دوی (د ټولو) پہ خپلو لغوو کښ چہ لوبے کوی۔ او دا کتاب دے،
اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ
راليږلے دے مونږ دا (د ټولو) برکت والا، تصدیق کوونکے د هغہ چا مخکښ دے نہ دی،
وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا ؕ وَالَّذِيْنَ
او دے ویروی مور د کلو، او هغو څوك چہ پرے دے د نورو نه دی، او هغہ کسان چہ
يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى
ایمان راوړی پہ آخرت، دوی ایمان راوړی پرے دے، او دوی پہ
صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ﴿۹۲﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
مونځ خپل، ساتنہ کوی۔ او څوك د لوئے ظالم د هغہ چا نہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوْحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ

ټړی په الله کذب باندې، دروغ، اویا وائي وحي شوې ما ته، او وحي

يُوْحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَّمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ

نه شوې، هغه ئې وحيه شي، او هغه څوک چې وائي، چې زه به نازل کړم په مثل هغه چې نازل

اللّٰهُ ۭ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِيْ غَمَرٰتِ الْمَوْتِ وَ

دی الله، او کاږه وینې ته، کله چې ظالمان، په سختو ګمراهیو کښې وي، او

الْمَلٰۗىِٕكَةُ بَاسِطُوْٓا اَيْدِيْهِمْ ۚ اَخْرِجُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ اَلْيَوْمَ

ملائکې اوږدو ونکي وي، لاسونو خپلونه دوئ ته، راوباسئ، ساکانې خپلې، نن ورځ

تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ

بدله درکولے شئ ئې عذاب د خوارۍ کولو کې په سبب د هغې چې ئې تاسې ویلې په الله نامه باندې

غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيٰتِهٖ تَسْتَكْبِرُوْنَ ۝ وَلَقَدْ جِئْتُمُوْنَا

ناحقه خبرې، او وئ تاسو د هغه له آیتونو نه تکبر موکړلو ۞ او یقیناً راغلئ تاسو مات ته،

فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّتَرَكْتُمْ مَّا خَوَّلْنٰكُمْ

یکلي یوازے، څنګه چې پیدا کړي وو موږ تاسو لومړنۍ ځل، او پریښودو تاسو هغه څه چې ورکړي وو موږ تاسو ته

وَرَآءَ ظُهُوْرِكُمْ ۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ الَّذِيْنَ

روستو د شا کانو ته، او نه وینو موږ، تاسو سره، سفارشیان ستاسے، هغه چې

زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيْكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۭ لَقَدْ تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ

خیال کوئ تاسو چې بیشکه دوی په تاسو کښې برخه والا دی، یقیناً ټوټه ټوټه شو تعلق ستاسو، او ورک شو،

عَنْكُمْ مَّا كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ۝ اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ

تاسو نه هغه چې تاسو پرې ګمان کولو ۞ بیشکه الله څیرونکے، دانو

وَالنَّوٰى ۭ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ

او زړو دے، راوباسي، ژوندے، د مړي نه، او راویستونکے

الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ۝

د مړي دے، د ژوندي نه، دغه صفتونو والا الله دے، پس چېرته اړولے شئ ؟

منزل ۲

(واقاعد ته بیان شوے ولاړه لَقَدْ تَّقَطَّعَ : یقیناً غوڅ شو، بریکر ے شو تعلق ستاسو بَيْنَكُمْ ، وصال ته هم ویلے شي او هجران لپاره ایښې ته هم. دلته په اولے معنیٰ سره دے. لسفي رحمۃ اللہ علیہ یرے د عربۍ شعر ذکر کړے (رحمۃ اللہ علیہ) اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى دے نه دلائل عقلیه شروع شو. حَبَّ جمع د حَبَّة دے - او نوی جمع د نَوَاة دے - معنیٰ دا شوه چې الله تعالیٰ شلوونکے د دانو، او زړو، هډو کودے، فصل او ځنے ترینه هغه زرغونوی دیکښې ستاسے څه اختیار نشته ګورئ نمل ۸۵ - يُخْرِجُ الْحَيَّ : راوباسي ژوندی لرګۍ د مړي نه او راویستونکے د مړي دے ژوندی نه - سورۃ ال عمران ۲۷ او ۸۵ یونس وګورئ ۔

فَالِقُ الْاِصْبَاحِ : (حاشیه د راتلونکی صفحه ۲۲۲ شروع شوه) : سورۃ فلق ۱ - حُسْبَانًا : مفتی صاحب رحمۃ اللہ پرے دے مقام لیکی چې د قرآن کریم د دے ارشاد نه دے طرفته اشاره کړے ده چې کلونو او میاشتو حساب شمسی هم کیدے شي او قمری هم، دوارۀ د الله جل شانه انعامات دی - بیا روستو لیکی چې چونکه اسلامی تاریخ او د اسلامی احکامو تولو مدار په قمری حساب باندې دے، د دے وجې نه په امت باندې فرض دی چې دوی د احساب قائم او باقی وڑی نور حسابونه شمسی وغیره که د څه ضرورت د وجې نه اختیار کړے شي نو څه ګناه نشته لیکن قمری

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حساب لرو بالکل نظر انداز کول او هغوه کول لویه کناه دی چې وهغې دوجې نه انسانانو ته داخبر هم نه وی چې رمضان به کله وی او ذوالحجه به کله او محرم به کله وی۔ (معارف ص۳۴۳ ج۴) لِتَهْتَدُوْا بِهَا ع۱۲ : چې لار ولاحاصله

فَالِقُ الْاِصْبَاحِ ۚ وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
شونکے دصبا ۳ دے، او کړ خولے دی شپه، ذ ار اور د پاره او سپیده پرمنی
حُسْبَانًا ۭ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿۹۶﴾ وَهُوَ الَّذِيْ
وحساب دپاره، دغه اندازه ، د زور اور، پوهې والا دی۔ او الله ټ هغه ذات دی چې
جَعَلَ لَكُمُ النُّجُوْمَ لِتَهْتَدُوْا بِهَا فِيْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۭ
پیدا کړی تاسے لپاره ستوری، چې لار معلومولو کړی په هغې سره تورتمو نو دوښتې، لوند ریاب کښې
قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۹۷﴾ وَهُوَ الَّذِيْ
یقیناً واضحه بیانوو، (د) ټولنه، ذیار ه دهغه قوم چې پوهیږی۔ او الله ټ هغه ذات دی چې،
اَنْشَاَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَّمُسْتَوْدَعٌ ۭ قَدْ
پیدا کړی تاسے لپاره، د یو نفس نه، پس تاسو لپاره ځای قراری او د امانت دی۔ یقیناً
فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّفْقَهُوْنَ ﴿۹۸﴾ وَهُوَ الَّذِيْ اَنْزَلَ
تفصیل سره بیانوو (د) ټولنه دهغه قوم دپاره چې سړه پوهیږی۔ او الله هغه ذات دی چې راوړی
مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً ۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا
د برکه نه، اوبه، پس راوباسو په هغه، ټولې د هرشی نه، پس راوباسو،
مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ۚ وَمِنَ النَّخْلِ
هغه نه وانډی، راوباسو هغه نه دانې چې یو پرپل سوړے، او د کهجورونه،
مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَّجَنّٰتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ
د غوچ ۷ هغه نه کنګوری نږدے، او باغونه د انګورونه،
وَّالزَّيْتُوْنَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَّغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۭ
او خونه ، او انار، چې یو شان ۷ پرنلړ او غیر یو شانے په خونه کښې،
اُنْظُرُوْٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖ ۭ اِنَّ فِيْ
وګورئ میوے وګڼے ته، کله چې میوه ونیسي، اوپخلی وهغې ته، یقیناً په دې کښې
ذٰلِكُمْ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۹۹﴾ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ
تاسوته وایم، خامخا نښې دی دهغه قوم دپاره چې ایمان راوړی۔ او جوړوی دوی الله لره

شُرَكَاۗءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ ۚ (سراج منیر ص۱۴۳) ذٰلِكُمُ اللّٰهُ ، دے ایت کریمه کښې ثمرات وګڼلو ذکر
دی سورته مومن ع۱۰ کوری۔ لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ : نشی راکښیږولے الله تعالیٰ لره نظرونه دونیا۔

کړی په دغو سره۔ سورت نحل ع۱۵ کښې هم دی او سورت ملک ع۵ کښې دوه فائدے نورے هم ذکر دی۔ پهلے درنے فائدے دی وَمِنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ ع۱۹ : د یو نفس نه مراد آدم علیه السلام دے۔ ع۱۹ فَمُسْتَقَرٌّ : پس تاسو لپاره ځای وقراری دے په رحمونو کښې او ځای د امانت دے په شا کا نو کښې (۲) یا مستقر دے د پاسه د زمکے نه او مستودع دے لاندے د زمکے نه۔ (۳) یا بعض ستاسو نه قرار ے مونږ و نکی دی او بعض امانت ایښودونکی دی (مدارک ص۳۵۴) وَهُوَ الَّذِيْ ع۱۹ : په دې کښې بل عقلی دلیل دے او د رب العزت د قدرت نوکښې نمونے بیان دی۔ فَمُسْتَقِرٌّ : شاه صاحب رحمه الله فرمائی چې یعنے په صورت کښې ولے او هیسے یو شانے دی او په خوندکښې مختلف دی ۱۲ خوږه او بله تروه یا ترخه وی۔ (فتح الرحمٰن ص۱۹۳) وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ : په دې کښې د مشرکانو تردید دے چې خنو پیرزیان الله تعالیٰ لره شریکان جوړ کړیدی او خنو ورلره خامخا من او خنو ورلره لونړه ثابته کړیدی۔ په شپږو طریقو سره جواب ذکر شوے دے۔ وَ سُبْحٰنَهٗ نه تر وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ : بقره ع۱۱، ۱۱۲ هم وسورئ ۔ بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ : (حاشیه د راتلونکی مخ ص۲۲۲) : خطیب تبریزی رحمه الله معنی لیکی چې پیدا کونکے د اسمانونو او د زمکے دے پرته د مخکښې والی د مثال نه (سراج منیر ص۱۴۳) ذٰلِكُمُ اللّٰهُ ، دے ایت کریمه کښې ثمرات د دلائلو ذکر دی سورته مومن ع۱۰ کوری۔ لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ : نشی راکښیږولے الله تعالیٰ لره نظرونه دونیا۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شُرَكَآءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوْا لَهٗ بَنِيْنَ وَبَنٰتٍۢ
شریکان پیریان، او الله پیدا کړی هغوی، او جوړه ی دوی الله لپاره، خامخا او لونونه،
بِغَيْرِ عِلْمٍ ؕ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ بَدِيْعُ
بغیر د پوهې څخه پاکی دی الله لپاره، او اوچت دی د هغه چا دوئی بیانوی۔ بے مثل پیدا کوونکی،
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ اَنّٰى يَكُوْنُ لَهٗ وَلَدٌ وَّلَمْ تَكُنْ
د اسمانونو او د زمکې دے۔ څنګه به شی هغه لپاره لمسی، حال دا چې نشته هغه
لَّهٗ صَاحِبَةٌ ؕ وَخَلَقَ كُلَّ شَیْءٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَیْءٍ
لپاره ملګرے (بی بی) او پیدا کړے یے هر شی لپاره، او هغه به هر شی پوهیږی،
عَلِيْمٌ ﴿۱۰۱﴾ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ۚ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ خَالِقُ كُلِّ
پوهه دے۔ دغه ستاسو الله دے رب ستاسو نشته بل لائق د عبادت مګر هغه پیدا کوونکی د هر
شَیْءٍ فَاعْبُدُوْهُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ وَّكِيْلٌ ﴿۱۰۲﴾
شی دے پس عبادت وکړئ د هغه، او هغه به هر شی باندې، کارساز دے۔
لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ ۫ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ ۚ وَهُوَ
نه لیدونکی هغه لره ستړګې (په دنیا کې) او هغه راګیرونکی نظرونو لره، او هغه
اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ ﴿۱۰۳﴾ قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ رَّبِّكُمْ ۚ
مهربانه، خبردار دے۔ یقیناً راغلی ستاسو ته دلیلونه له رب ستاسو نه،
فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ عَمِیَ فَعَلَیْهَا ؕ وَمَاۤ
پس چا چې بصیرت حاصل کړو، نو د ځان لپاره دے او څوک چې ړوند شو نو د ځان په ضرر دے او زه
اَنَا عَلَیْكُمْ بِحَفِیْظٍ ﴿۱۰۴﴾ وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰیٰتِ
نیم څارونکے ستاسو باندې، نګهبان۔ او دغسې ګرځوو یارباریا نو هوښیارو لپاره،
وَلِیَقُوْلُوْا دَرَسْتَ وَلِنُبَیِّنَهٗ لِقَوْمٍ یَّعْلَمُوْنَ ﴿۱۰۵﴾
او چې وائی دوی چې ایزده کړے دی تا، او چې بیان له کړو دغه قوم لپاره، چې پوهیږی۔
اِتَّبِعْ مَاۤ اُوْحِیَ اِلَیْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۚ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا
تابعداری وکړه د هغه چا چې وحی کړے شی تا ته، د ستا له رب څخه، نشته هیڅ لائق د عبادت مګر

هُوَ ۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِیْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَاۤ
هغه، سبب ګمراهی دے۔ وَكَذٰلِكَ: او دغه رنګ بار بار بیانوو او ایتو نو لپاره۔ شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې دا
درېیمه عقیده ده د مُبلغ د پاره چې مشرکین به ولی چې د چا نه واسطه ایزده کړے ده؟ استاذ وشوک دے
دَرَسْتَ: قرأت وتعلمت، لوستل وکړی او زده کړه کړی ده (روح ص۲۴۵) په نبی علیہ السلام اعتراض

Scanned with CamScanner

مسئله: ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چې نشی احاطه کولے پرے نظرونه په دُنیا کښې او مؤمنان به ګوري په اخرت کښې ځکه چې الله تعالیٰ خپله ذکر کړے په سورۃ قیامه ۲۲ کښې۔ (قرطبی ص۲۲) حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چې متواتر خبرونه د ابو سعید، ابو هریره، انس، جریر، او بلال رضی اللہ عنہم او د نورو صحابه کرامو نه په روایت د نبی علیہ السلام نه راغلی دی چې یقیناً مؤمنان به وینی الله تعالیٰ لره په کور د اخرت کښې په عرصات او په پاڼیجو د جنت کښې۔ الله تعالیٰ د مونږ نه د دغو کسانو نه وګرزوی په خپل احسان او کرم باندې۔ امین۔ (ابن کثیر ص۲۲۰ الهام الرحمٰن ص۲۲۰) د شاه پور شیخ رحمہ اللہ لیکی: دا دلیل دے په نعمتونو د جنت کښې لوئے نعمت دے او بیا رضوان د الله تعالیٰ خو بیر لوئے نعمت دے۔ (افضل التراجم ص۱۹۵) سورۃ توبه علیہ کښې دی: وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ: او رضا د طرفه د الله تعالیٰ نه ډیر لوئے نعمت دے۔ اللهم ارزقنا ذلک۔ قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ ص۲۰۴: ترغیب دے قرآن ته۔ بَصَآئِرُ: د ډیرکتیا دلائل: ځینې اعراف او نور جاثیه وګوري۔ وَكَذٰلِكَ ص۲۰۵: دَ دے ایت مبارکه نه ترجمه پورے شپږم باب د اولے حصے دے۔ غټ خبرے پکښې دادی۔ یه ص۲۰۵ کښې درجه عقیده، ص۲۰۶ کښې خلورمه عقیده د پاره د تشجیع، او طریقه د دعوت په ص۲۰۶ کښې او زجرونه په ص۲۰۶ ص۲۰۷ کښې او په ص۲۰۸ کښې جواب دے: او دعوت ورکول دی لیصلے ته په کتاب الله او دفع د سوال چې ډیر خه ګوی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هُوَ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَلَوْ شَآءَ

یوالله ﷻ اوځه واړوه د شرک کوانکو نه ۔ او که رضا شوے وے د

اللّٰهُ مَآ اَشْرَكُوْا ؕ وَمَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ۚ

الله تعالیٰ دوی به شرک نه پرېږدي که ورته ګرځولے وے موږ تا (په دوی باندې)

وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ﴿۱۰۷﴾ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِيْنَ

اونه ئے ته په دوی باندې ذمه دار ۔ او مه ځنځل هغو کسانو ته

يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًاۢ

چې دوی له ېلې سوا الله ﷻ نه، پس ځنځل به وکړي دوی الله ته په دښمنۍ سره

بِغَيْرِ عِلْمٍ ؕ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ۪

بې خبره ږوهې نه، دغسې موږ ښایسته کړے ده هر ډلې ته د دنیا عمل د دوی،

ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوْا

بیا رب د دوی ته، او ایسې د دوی ده، پس خبر به ورکړي دوی ته په هغه کارونو چې

يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۰۸﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ

دوی کوي ۔ او قسمونه کړي دوی په الله ﷻ پورته قسمونه خپل،

لَئِنْ جَآءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ؕ قُلْ اِنَّمَا

که چېرته راشي دوی ته معجزه، خامخا ایمان به راوړي دوی په هغې، ووایه یقیناً

الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ ۙ اَنَّهَآ اِذَا

معجزې، په نزد د الله ﷻ دي، او څه شی خبر کړي تاسو (مؤمنانو) که دغه معجزه، کله

جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۰۹﴾ وَنُقَلِّبُ اَفْـِٕدَتَهُمْ وَ

راشي (نو هم) ایمان نه راوړي دوی ۔ او اړوو موږ زړونه د دوی، او

اَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوْا بِهٖۤ اَوَّلَ مَرَّةٍ

سترګې د دوی، ځکه چې دوی ایمان نه درلوړي په دې قرآن، اول څلے،

وَّنَذَرُهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۱۰﴾ ع

او پرېږدو دوی لره په سرکشۍ د دوی کښې، چې ډډه وهي په سترګو (ایمان نه) د دي ۔

۱۳ پ ۸

منزل ۲

(۱۰۸) فَيَسُبُّوا: نو دوی به ډډه وهي. واعلت د ما قبل شو، او کَمَا په معنیٰ د لِمَا دے.

(۱۰۹) وَاَقْسَمُوْا: او قسمونه کړي دوی. جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ: په ډېر زور سره قسمونه کول. لَئِنْ جَآءَتْهُمْ: که چېرته راشي دوی ته. اٰيَةٌ: معجزه. لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا: خامخا ایمان به راوړي دوی په هغې. قُلْ اِنَّمَا: ووایه یقیناً. الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ: معجزې په نزد د الله ﷻ دي. وَمَا يُشْعِرُكُمْ: او څه شی خبر کړي تاسو (مؤمنانو) چې. اَنَّهَآ: چې لا: ځکه چې. اَنَّهَآ اِذَا جَآءَتْ: ځکه چې که معجزه راشي. لَا يُؤْمِنُوْنَ: نو هم ایمان نه راوړي. او یا معنیٰ داده. لَعَلَّهَا: شاید چې د معجزه راشي نو هم ایمان نه راوړي. (۱۲ منه)

وَنُقَلِّبُ: او اړوو موږ زړونه د دوی. وَاَبْصَارَهُمْ: او سترګې د دوی. كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوْا بِهٖۤ: ځکه چې ایمان نه درلوړي په دې قرآن. اَوَّلَ مَرَّةٍ: اول څلے. وَنَذَرُهُمْ: او پرېږدو موږ دوی لره. فِيْ طُغْيَانِهِمْ: په سرکشۍ د دوی کښې. يَعْمَهُوْنَ: چې ډډه وهي په سترګو (ایمان نه) د دي.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا : واؤ ما قبل تفصیل دے یعنی کچھ موټر دَوی مطلوبہ معجزے دوی تہ اوښایی یو نوم ایمان نہ راوړی۔ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى : او خبرے ورسرہ وکړی سړی۔ جواب دَهغہ دے چہ دوی بہ ویل زمونږ ښه وتہ راڅرګند کړی

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَآ اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى

او کہ چرے موږ راولیږو، دوی تہ ملایګ، او خبرے ورسرہ وکړی، سړی،

وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوْا

او راجمع کړو موږ، پرے دوی ټول، هر شے، مخامخ، نہ دی دوی چہ

لِيُؤْمِنُوْٓا اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ

ایمان راوړی، مګر کہ رضا وشی د اللہ، هم، و لیکن زیات دوی نه،

يَجْهَلُوْنَ ﴿١١١﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا

جاهله دی۔ او دغه رنګې کړی موږ ولی و موږ، دَهر نبی دښمنان،

شَيٰطِيْنَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوْحِيْ بَعْضُهُمْ اِلٰى

شیطانان، انسی، او جنی، وسوسه اچوی، بعض دَوی، بعض

بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوْرًا ۭ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ

نورو ته، ښائسته شوے خبرے دَپاره دَدهوکے، او کہ رضا شوے وے دَرب ستا،

مَا فَعَلُوْهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُوْنَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغٰٓى

نه به کړے وے دا، پس پرېږده دوی، او هغه چې دوی خانونه جوړوی۔ او چې مائله شی

اِلَيْهِ اَفْـِٕدَةُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ وَ

دهغه، زړونه دَهغه کسانو چې ایمان نه راوړی، پرې آخرت باندې، او

لِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوْا مَا هُمْ مُّقْتَرِفُوْنَ ﴿١١٣﴾

پرې خوښ کړی دغه، او چې وکړی دوی، هغه چې دوی ئې وکړی نه کوی۔

اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِيْ حَكَمًا وَّهُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ

ایا پس د غیر د اللہ، ولټوم حکم فیصله کوونکے، او اللہ هم هغه ذات دے چې را ولیږله،

اِلَيْكُمُ الْكِتٰبَ مُفَصَّلًا ۭ وَالَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ

تاسونه، کتاب، واضح بیان کړے شوے، او هغه کسان چې، ورکړے موږ، هغوی ته

الْكِتٰبَ يَعْلَمُوْنَ اَنَّهٗ مُنَزَّلٌ مِّنْ رَّبِّكَ

کتاب، پوهیږی چې دا کتاب، نازل شوے دے، د رب ستا نه،

منزل ٢

فائدہ: پہ ﴿١١١﴾ کښ تسلی دہ نبی علیہ السلام تہ چہ دَنورو نبیانو اقتدا وکړہ۔ (تسہیل) فائدہ:- مالک څوک خدینا رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چہ انسی شیطانان پہ ما سخت دی د جنی شیطانانو نه ځکه چې هغوی پاتلې دوایم نو لازمی جنی شیطان خامخا او انسی شیطان رازکه ما تله او راکاږی مالره کتاب تہ پہ ﴿١٢٢﴾ فائدہ: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فرمائی چہ قرآن ریشتیا دے پہ اخبارکښ اوعدل دے پہ طلب کښ۔ (ع۱۶) ﴿وَإِن تُطِعْ﴾: دپیرمحبت نہ دے کہ دپیرو پسے لاړے نوگمراہ بہ دکړی۔ سورۃ یوسف ع۱۱ وکورئ۔ ﴿إِلَّا يَتَّبِعُونَ﴾: تابعداری نکوی دوی مګر دګمان، ګمان هم دلیل نلري دے۔ وکورئ یونس ع۳۶۔ فکلوا ع۱۱۸: دوے ځایے نه دسورت انعام دویمه خصه پرته د

بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ
پہ حق سره، پس هیڅرے مه کیږه تا، د شک کوونکو نه۔ اوپوره شوے دی،
كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ
کلمه د رب ستا په ریښتیا والی او انصاف کښ، نشته بدلوونکے کلمو د هغه (ﷺ)
وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن
او دا الله، اوپر څه پوهیږی۔ او که تابعداری وکړے د زیږو هغه چا،
فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِن
چې په ځمکه کښ دی گمراه به کړی تا نه، د لارے د الله نه، تابعداری
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾
نکوی دوی، مګر د ګمان، اونه دی دوی، مګر اټکل کمان کوونکی۔
إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَ
یقیناً رب ستا هغه پوهیږی په هغه چا چې لاړ گمراه د لارے د هغه نه، او
هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ
دا الله پوهیږی په لارو موندونکو۔ پس خورئ د هغه نه چې یاد کړے شوے نوم
اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ وَمَا
د الله په هغه باندې، که چیرے یې تاسے په آیتونو د هغه ایمان راوړونکی۔ او څه دی
لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ
تاسو لره چې نه خورئ د هغه نه چې یاد شوی وی نوم د الله تعالیٰ په هغه باندې، او یقیناً
فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ
واضح بیان کړی تاسو ته، هغه چې حرام کړے شوی دی تاسو باندې، مګر چې مجبور کړے شئ تاسے
إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم بِغَيْرِ
هغه ته، او یقیناً ډیر خلق، خامخا گمراه کوی (نورولړ) په خواهشاتو خپلو، بغیر د
عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَ
علم نه، یقیناً رب ستا، هغه پوهه دے، په زیادتی کوونکو باندې۔ او

منزل ۲

بل هلته تفصیل نشته صرف ځلور محرمات ذکر دی۔ په دے وجه رسول ﷺ او نورو پیغمبرانو علیهم السلام هم دخپل شیخ مولینا حسین علی رحمه الله نه نقل کوی چه (الا ما سمی) په معنی د مضارع دے چه واضح به بیان کړی یعنی سوبانی۔ او هرادا تر دیته په دے سورت کښ د محرماتو تفصیل دے چه راروان دے۔ وکورئ حواشی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذَرُوْا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَ بَاطِنَهٗ ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْسِبُوْنَ
پریلاوی، بنہارہ، گناہ، اوپتہ گناہ، یقیناً ھغہ کسان چہ کوی،
الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوْا يَقْتَرِفُوْنَ ﴿۱۲۰﴾ وَلَا
گناہ لرلہ، ذردہ چہ پہ لاس ورکړے شی پہ ھغہ چہ دوی کوی۔ او ھغہ
تَاْكُلُوْا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاِنَّهٗ
شوی دَ ھغہ نہ چہ پرے نہ دے یاد کړے شوے نوم دَ اللہ تعالیٰ پہ ھغہ باندے، او یقیناً دا
لَفِسْقٌ ؕ وَاِنَّ الشَّيٰطِيْنَ لَيُوْحُوْنَ اِلٰٓى اَوْلِيٰٓـئِهِمْ
خامخا نافرمانی دہ، او یقیناً شیطانان، خامخا وسوسے اچوی، دوستانو خپلوتہ،
لِيُجَادِلُوْكُمْ ۚ وَاِنْ اَطَعْتُمُوْهُمْ اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُوْنَ ﴿۱۲۱﴾
چہ جګړہ وکړی تاسو سرہ، او چیرے اطاعت وکړو تاسو دھغوی، یقیناً تاسو خامخا مشرک کونکی شئ
اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنٰهُ وَجَعَلْنَا لَهٗ نُوْرًا
آیا او ھغہ څوک چہ وی، مړ، پس ژوندے کړو ھغہ لره، او وګرځولہ زمونږ ھغہ لره رڼا،
يَّمْشِيْ بِهٖ فِى النَّاسِ كَمَنْ مَّثَلُهٗ فِى الظُّلُمٰتِ
چہ ځی پہ ھغے سره، پہ خلقو کښے، ایسنا دا ھغہ کس دے چہ مثال ګرځولے شوے پہ تیارو کښے وی
لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ؕ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكٰفِرِيْنَ
نہ وی، وتونکے، دَ ھغو نہ، دغہ رنګے ښائسته کړے شوے دی، کافرانو تہ،
مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِىْ كُلِّ
ھغہ عمل چہ دوی لرے کوی۔ او دغہ رنګے ګرزولی دی مونږ کہ پہ ھر
قَرْيَةٍ اَكٰبِرَ مُجْرِمِيْهَا لِيَمْكُرُوْا فِيْهَا ؕ وَمَا
کلی کښے، مشران جرم کونکی دَ ھغہ، چہ تدبیرونہ وکړی پہ دغہ کښے، او نہ پیر
يَمْكُرُوْنَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾
نشی کولے، مګر پہ نفسونو خپلو، او شعور نلری۔
وَاِذَا جَآءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ حَتّٰى
او کلہ چہ راتلے دوی تہ، معجزہ، وائی دوی، ایمان نہ راوړو، تر دے چہ

پرے ریږدت وکړی ھغوی پہ پیرے فیصلہ وکړی اوکہ نہ دی نو باچاہ اودا ورتہ وویلی چہ دا دَ حکومت
بے عزتی کوی بلکہ ورانوی مثل دَ فلانی؛ اُوږدہ قصیدہ دہ، قال اشتکوا الی القضاۃ فانہم حکموا والا استکلوا الی السلطان
فقولوا لہ ھذا یجعل الملک بلد۔ ھذا یزیل الملک مثل فلان؛ اُوس هم پہ حق پرستودَ دهشت ګردو فتوے جاری

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَللّٰہُ اَعْلَمُ : اللہ تعالیٰ بہتر پوهه دے چه هغه ځائے چه کرکوی پکښې پیغمبری اورسالت خپل حکمه چه نبوت وهبی
شے دے، کښې نه دے۔ شیخ حیاء الدین رحمہ اللہ به د لته د اشعر ویلو، اکلاء خسروی د تاج شاهی ؛ بهرسرکسیدحاشا وکلا

نُؤْتٰى مِثْلَ مَآ اُوْتِيَ رُسُلُ اللّٰهِ ۘ اَللّٰهُ اَعْلَمُ
(رسالت نبی صلی اللہ علیہ وسلم د هغه په وکړے شوی نه، رسولانو اللہ تعالیٰ بہتر پوهه دے،
حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ ۭ سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ اَجْرَمُوْا
په هغه ځائے چه کرکوی پیغمبری خپله، زړه ده چه وبه رسیږی هغه کسانو ته چه جرم کوی،
صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيْدٌۢ بِمَا كَانُوْا
ذلت، په نزد د اللہ تعالیٰ، او عذاب، سخت، په سبب د هغه چه دوی،
يَمْكُرُوْنَ ﴿١٢٤﴾ فَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَّهْدِيَهٗ يَشْرَحْ
مکر کولو ۔ پس هغه څوک چه اراده وکړی اللہ چه هدایت یکړی هغه ته، پرانیزه کړی
صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ ۚ وَمَنْ يُّرِدْ اَنْ يُّضِلَّهٗ يَجْعَلْ
سینه د هغه، اسلام ته، او هغه څوک چه اراده وکړی اللہ چه گمراه یکړی هغه، نو کړی
صَدْرَهٗ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَآءِ ۭ
سینه د هغه، تنګه، ډیره تنګه، گویا که خیژی هغه، اسمان ته،
كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَي الَّذِيْنَ لَا
دغه رنګ کوی اللہ تعالیٰ، گنده گی د هغو، په هغه کسانو نه چه... ایمان
يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٢٥﴾ وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيْمًا ۭ قَدْ
نه راوړی ۔ او دا قرآن، لاره د رب ستاده، نیغه، یقیناً
فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّذَّكَّرُوْنَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ
واضحه بیانولې، اېښونه، د هغه قوم د پاره چه نصیحت قبلوی ۔ دوی د پاره
دَارُ السَّلٰمِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوْا
کور د سلامتیا دے، په نزد د رب د دوی، او دا دوست د دوی دے، په سبب د هغه عملونو چه
يَعْمَلُوْنَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيْعًا ۚ يٰمَعْشَرَ
دوی کوی ۔ او کله چه راجمع کړی دوی ټول (او وایی الله) اے ډله د
الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِّنَ الْاِنْسِ ۚ وَقَالَ
پیریانو، ډیر مو تابع کړی د انسانانو نه، او وبه وائی

اَللّٰہُ اَعْلَمُ : اللہ تعالیٰ بہتر پوهه دے چه هغه ځائے چه کرکوی پکښې پیغمبری اورسالت خپل حکمه چه نبوت وهبی شے دے، کښې نه دے۔ شیخ حیاء الدین رحمہ اللہ به د لته د اشعر ویلو، اکلاء خسروی د تاج شاهی ؛ بهرسرکسیدحاشا وکلا په دے ایت کښې زجر په انکار د رسالت دے او په هغے کښې بشارت اوبیا تخویف دے ۔ وَهٰذَا صِرَاطُ الخ : او دا قرآن هغه چه موږ نازل کړے تاله : اے محمده ! په سبب د دے چه وعظ موکړے تاته د قرآن لاره نیغه د اللہ تعالیٰ ده ۔ (ابن کثیر ص٩٥ ج٢) لَهُمْ دَارُ السَّلٰمِ : دوی لره کور د سلامتیا دے یا کور د سلامتیو دے ۔ وګورئی اعراف ٤٦، رعد ٢٤، او یونس ٢٥ — يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ الخ : شاه صاحب رحمہ اللہ معنی کوی ډیر تاسو تابع کړی وو د انسانانو نه (ص١٦٤ فتح) ابن قتیبه رحمہ اللہ لیکی چه گمراه کړی وو تاسو چیرته دوی نه ۔ (غریب القرآن ص١٤٠) دے ایت کریمه کښې تخویف دے د دې باره د مشرکانو په پیریانو باندې ۔ مفسرین رحمهم الله لیکی چه نفع د انسانانو په پیریانو نه داوه چه کله به دوی سفر کولو او ویریدلا به د پیریانو نه ویلے به : اَعُوْذُ بِسَيِّدِ هٰذَا الْوَادِيْ : چه پناه غواړم په مشر پیریو د دے خوږکی ۔ او د پیریانو نفعه په انسانانو داوه چه هغوی به اقرار کولو چه دوی قدرت لری په اعانت او پناه د دوی (روح ص٦٦ ج٨، ابن جریر ص٢٥ نور ص معنے هم شته: الهام الرحمٰن ص١٦٤ وګورئی ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَكَذٰلِكَ ع ١٢٩ : دا شپږمه عقبه وه. مطلب دا چه ظالمان به بعض بعض سره ملاوشی لکه دنبی لمینځه به یاره کښی دا راللند وه کښی جرګه کړی وه. شیخ القرآن رحمه الله فرمایلی چه دعوامونه ملایانو ته، بیا پیرانو ته، بیا بادشاهانو ته به راشی تل به یو شی اوته به مخالفه پاتے شی داعقیات به داځای دحق راځی اوپه اتباعو هم خوبیا به اسانی وی. نسفی رحمه الله درے معنی لیکلی دی: (١) پیوسته کړو بعض ظالمانو لره به بعضو پسے به اوکړی. (٢) اویا مسلط کړو بعض به بعضو باندے (٣) اویا گرځو بعض دوستان د بعضو (رحمهم الله) بهرحال دډے شپږمے عقبے نه بعد به یا اسانی راځی، خکه چه شیخ القرآن رحمه الله فرمائی اویا د شپږمه عقبه ستا د کامیابی ده. شاه صاحب رحمه الله فرمائی: مسلط بدکړو بعض ظالمان به بعضو (رحمهم الله) ابن کثیر رحمه الله دیو شاعر شعر پلټلی کړے دے. په ٦ کښی:

وَمَا مِنْ يَدٍ إِلَّا يَدُ اللّٰهِ فَوْقَهَا
وَلَا ظَالِمٍ إِلَّا سَيُبْلَى بِظَالِمٍ

چه نشته یو لاس مګر د الله لاس پرے اوچت دے. او نشته یو ظالم مګر عذاب به ورکړے شی به بل ظالم.

يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ ع ١٣٠ : ضحاك رحمه الله فرمائی چه پیرانو ته هم ډهغونه رسولان لیږلی شوی دی خکه چه انسانانو ته ډډوی د جنس نه لیږلی شوی دی. خوشور عالمان رحمهم الله وائی چه رسولان د انسانانو نه یوا ځے دی. او د دے خطاب تویو دریاب نه راوړی نه ډډورنه. وګورئ مدارك ص٣٣٣ ج١، ابن کثیر ص١٦٥ ج٢، ابن جریر ص٢٥ ج٨. تائید ١٦٣ ج٢ عظا نسکر، ٩٣ انعام - يَظْلِمَ: اسراء ٧٥ ✧

اَوْلِيٰٓؤُهُمْ مِّنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَّ
دوستان ډډوی، د انسانانو نه (اے زمونږ ربه زمونږ څخه استفاده وکړه، بعضو سړو به بعضو باندے، او
بَلَغْنَآ اَجَلَنَا الَّذِيْٓ اَجَّلْتَ لَنَا ۭ قَالَ النَّارُ مَثْوٰىكُمْ
رسیدلی وو مونږ ځپلے ټاکلے هغه تاته چه مقرر کړه وه تا مونږ لره، اوبه وائی الله (اور ځائے ډډیدلو ستاسو دے
خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اِلَّا مَا شَاۗءَ اللّٰهُ ۭ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيْمٌ
همیشه به وسیږئ تاسو په هغه کښی، سوا ډهغه چه وغواړی الله (یقیناً) رب ستا، حکمت والا،
عَلِيْمٌ ١٢٨ وَكَذٰلِكَ نُوَلِّيْ بَعْضَ الظّٰلِمِيْنَ بَعْضًۢا
پوهه دے. او دغه رنګ مسلط کوو، بعض، ظالمانو لره، به بعضو،
بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ١٢٩ ع يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ
به سبب د هغه عمل چه ډډوی کوی. اے ډلے، د پیرانو، او انسانانو نه ایا نه وو
يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيْ وَ
راځلی تاسو ته پیغمبران د جنس ستاسو چه بیانوی، پرتاسے باندے، آیتونه زما، او
يُنْذِرُوْنَكُمْ لِقَاۗءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۭ قَالُوْا شَهِدْنَا
ویروی تاسے لره د ډیدلی کولو د ورځے ستاسو چه دا ده، وبه وائی ډډوی اقرار اهی کوو مونږ
عَلٰٓي اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوْا
پرځانونو خپلو، اوډهوکه کړی وو ډډوی لره ژوند ډنیا وی، اوګواهی به ډډوی کړی
عَلٰٓي اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوْا كٰفِرِيْنَ ١٣٠ ذٰلِكَ
پرځانونو خپلو، چه یقیناً ډډوی، وو کفر کوونکی. دغه (د پیرانو ډرسولانو
اَنْ لَّمْ يَكُنْ رَّبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَّ
چه نه ډډے، رب ستا، هلاکوونکے، ډکلو والو، به ظلم سره، او
اَهْلُهَا غٰفِلُوْنَ ١٣١ وَلِكُلٍّ دَرَجٰتٌ مِّمَّا
چه اهل ئے ناخبره وی. — او ډهر قوم ډپاره ډرجے دی، ډهغه نه چه
عَمِلُوْا ۭ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُوْنَ ١٣٢
ډډوی کوی، او نه دے رب ستا، ناخبره ډهغه نه چه ډډوی کوی.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ۚ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَ
اورب ستا غنی دے، خاوند رحمت دے۔ کړ وغواړی، یوبه تبی تاسو، او
يَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ
خلیفه گان به کړی، روستو تاسونه، هغه چه خوښ ئے شی، څنګه چه پیدا کړی تاسے (۱۴)
مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ
د اولاد، د قوم، نورونه۔ یقیناً هغه چه وعده کولے شی تاسو سره،
لَآتٍ ۙ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَا قَوْمِ
خامخا راتلونکی دی، اونه یئ تاسے عاجزه کونکی الله تعالیٰ نه۔ ووایه اے زما قومه!
اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ
عمل کوئی، په خپله خپل، یقیناً خپله، عمل کونکے یم، پس زر ده چه،
تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۖ إِنَّهُ
پوهه به شئ، په څوك د ښه ئ هغه (۱۴) ښه انجام د آخرت، یقیناً شان دا دے
لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ
نه کامیابیږی، ظالمان۔ او ګرځوی دی (۱۵) الله د پیدا کړے دی
مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَٰذَا
د فصل، او چارپایو نو څخه برخه، او وئ ټاکلو نو د پیدا کړو برخه، پس وائی دوی، دا
لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا ۖ فَمَا كَانَ
الله د پاره دی په ګمان د دوی، او دا د پاره د ګډو ټاکلو نو (معبودانو) دی، پس هغه چه دی،
لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَمَا كَانَ
د پاره د ګډو ټاکلو نو د دوی، پس نه رسیږی، الله تعالیٰ ته، او هغه چه د الله تعالیٰ
لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ ۗ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾
د پاره دی پس هغه رسیږی شریکانو د دوی ته، بد دی هغه چه دوی فیصله کوی۔
وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ
او همدارنګه ښائسته کړیدی د پیرو، مشرکانو ته، د وژل،

منزل ۲

(۱) زجر او رد په نذر لغیر الله ۱۳۲ ع ۱۴، ۱۳۵ (۲) تفصیلی بیان د تخریبات الجاد ۱۳۵، ۱۳۶۔ (۳) دلائل عقلیه ۱۳۱ تر ۱۳۲ پورے (۴) مطالبه د دلائلو د کفارونه ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵ (۵) ذکر د تحریم قهری په څه دوه بنانه ۱۳۵ (۶) رد د دلیل باطله د مشرکانو نو ۱۳۶۔ وَجَعَلُوا لِلَّهِ: دے ایت کښ رد د نذر د غیر الله بیان دے عبارت کښ تقدیر دے۔ مدار لرے ۱۳۶ کښ دی: وَلِلْأَصْنَامِ نَصِيبًا معنی دا شوه چه مقرر کړه دی دوی د الله تعالیٰ د پاره هغه چه الله تعالیٰ پیدا کړے دی د فصل او د چارپایانو نه برخه او د بتانو د پاره برخه۔ پس دوی وائی د الله تعالیٰ د پاره دی د دوی په خیال او دا زموږ د شریکانو د پاره دی۔ الی الله پس نه رسیږی الله تعالیٰ ته۔ مراد ترینه دا دے چه مسکینانو ته نه رسیږی یعنی نه ئے ورکوی مسکینانو ته څوم چه مصرف د حصے د الله تعالیٰ دے۔ وَمَا كَانَ لِلَّهِ، او هغه چه دوی متعین کړی د الله تعالیٰ د پاره، څرګ کولے شی هغه څخه تو ته چه کومو ته صرف کیږی هغه چه متعین شوی دی د پاره د الهو د دوی۔ ګورئ قرطبی ۷ ج، ۱۰۳ ص۔ مطلب دا چه د قلنډ نه مسکینانو نوته نه ورکوی د پنډئ شیخ رحمه الله لیکی چه مشرکانو نه صرف د چهارپایانو نه د غیر الله حصے ویاسی بلکه هغوی د غلو او د میوو نه هم د غیر الله نذرانې مقرر کوی۔ (جواهر ص ۳۴۲) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قتل اولادهم: او وعده رنکے بنائسته کړیدی وبیرو ومشرکانو ته وژل د اولاد د وی شریکانو د وی۔ د شریکانو نه مراد شیطانان دی مکه چه دوی لے اطاعت کړے وو په دغه ناجائز عمل کښ، د قتل د اولاد و کلمه صورتونه شو روح المعانی

أَوْلَادِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ
د اولاد د وی، شریکانو د وی، چه هلاک کړی دوی لره، او چه اغلی کړی پرهغوی
دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ شَآءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا
دین د د وی، او که رضا شوے وے الله تعالی، نه به وے کړے دغه، پس پریږده دوی لره او هغه
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ وَقَالُوا هَٰذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ
چه دوی دروغ جوړوی۔ او وائی دوی، دا څاروی او کښتان، او فصل دے، منع دی،
لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ
نه به خوری دے هغه لره، مګر هغوی لره چه مونږ غواړو، په خیال د دوی، او څاروی دی چه
حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَّا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ
منع شوی دی، شا ګانی د هغوی، او څاروی دی چه نه یاد وی دی، نوم د الله تعالی،
عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا
په هغو باندې، د تړلو د ده ګ ترلونه په هغه از ده چه په الله به وکړی دوی، په سبب د هغه چه
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَٰذِهِ الْأَنْعَامِ
دوی دروغ ترې۔ او وائی دوی، هغچه په کیدو د، دے څاروی کښ دی،
خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا ۖ وَ
خالص دی، د پاره د نارینو زمونږ، او منع شوی، په ښځو زمونږ، او
إِن يَكُن مَّيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ
که وی هغه، مړ، نو دوی په هغه کښ شریک دی، زر به بدله به ورکړی دوی ته،
وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ
د بیان د وی، یقیناً الله تعالی حکمت والا دے۔ یقیناً تاوانی دی، هغه کسان چه،
قَتَلُوٓا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا
وخرڅی، اولاد خپل به بیوقوفی سره بغیر د پوهے سره، او حرام وی، هغه چه
رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَآءً عَلَى اللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّوا
ورکړیدی، الله تعالی، دروغ ترې په الله تعالی باندې، یقیناً ګمراه شوی دی،

منزل ۲

او الله تعالی هغه ذات دے چه پیدا کړیدی باغونه چتونو والا لکه انګور او نورے څرانګو والا چه په رنګت یا خوږیدی۔ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ: او غیر چتونو والا چه په خپلو تنو ولاړ وی۔ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ:

اولادونو کښ صورتونه شو روح المعانی نکته: (۱) کښ د کوکړیدی: (۱) څنو به ویل چه ملائک د الله تعالی لونړه دی نو الله تعالی لائق دے په دے وبانديږ۔ (۲) څنو به وژلے دوے د خرڅ نه۔ (۳) او څنو به دوے ژوندے ساتل نه (۴) څنو به نذر منلو چه ځان به لښتو تورسی، نو یو به ذبح کولو د دغو۔ لکه د عبد المطلب قصه مشهوره ده۔ وَقَالُوا هَٰذِهِ أَنْعَامٌ د دے څاروی نه د ځانګړیدو العباد کښ قسمونه ذکر دی۔ إِلَّا مَن نَّشَآءُ: مګر هغه چه مونږ لے غواړو، یعنی سړی به لے خوری او ښځے به لے نه خوری او یا سړی او خادمان د بتانو (صنجوران) به لے خوری او ښځے به لے نه خوری۔ کذا فی روح ص۳۴، مدارک ص۳۵، منظهری ص۳۶، ابو السعود ص۱۹۔

وَإِن يَكُن مَّيْتَةً: او کړے دغه بچے به مړ شو نو بتول به یکسر شریکان وو۔ "بیا بتول د مُړه اړے تهپو سان وو"۔

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ: آیت ۱۴۰ تر دامعا د کړو۔

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ: ۱۲ حاشیه د (تلونکی مخ ص۱۳۲): د دے ځانګړے نه دے دلائل عقلیه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿۱۴۰﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ
اوند دی دوی (لارہ مؤنږ ونکی۔ او الله لعنت هغه ذات څخه پیدا کړی، یا غوښه
مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
چتنو والا، او غیر چتنو والا، او کهجورې، او فصل،
مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا
چې مختلف دی خوراکونه څهڅه، او خونان، او انار، چې یو شان نه دی په ذائقه کښ
وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا
او نه دی یو شان نه په میوه کښ، خوړی، د میوې څهڅه، کله چې میوه نیسي (او فصل کړي)
حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ ۖ وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
د زکوٰة ورکول د هغه په ورځ چې دروکړئ، او زیاتی مکوئ، یقیناً الله نه خوښوي
الْمُسْرِفِينَ ﴿۱۴۱﴾ وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ
زیاتی کونکو ته۔ او پیدا کړي یې د څاروو څهڅه د بار وړلو والا او ځمکې سره لګیدلی،
كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
خوړئ د هغه څهڅه چې درکړي تاسو ته الله تعالیٰ، او تابعداري مکوئ، د قدمونو د
الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿۱۴۲﴾ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ۖ
شیطان، یقیناً دا، تاسو لپاره، دښمن ښکاره دے۔ پیدا کړي، اته قسمونه،
مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ۗ
د کهڼو څهڅه، دوه، او د بزونه، دوه،
قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا
ورته وایه آیا دوه نران دي حرام کړي الله تعالیٰ، که دوه ښځې؟ یا هغه څه
اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ ۖ نَبِّئُونِي
احاطه یې کړې، رحمونو د دوو ماده، خبر راکړئ ما ته،
بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۴۳﴾ وَمِنَ الْإِبِلِ
په دلیل سره، که یاستئ ریښتونی ----- او د اوښانو څهڅه

ع ۱۸ ۳

چې مختلف دی میوې دهغه میوه او نبی او ورکوئی حق دهغه په وخت کښ کولو دهغه کښ۔ مِنْ ثَمَرِهٖ: خوړئ دهغه میوې څهڅه۔ مُتَشَابِهًا: په رنګ کښ اونه دی مُتَشَابِهٖ په خوند کښ۔ مِنْ ثَمَرِهٖ: خوړئ دهغه میوې څهڅه۔ وَاٰتُوْا حَقَّهٗ: کښ دی چې قصد دورکولو دحق وکړئ په وخت دکټائی کښ او مړکئ روستو کوئ دا ول وخت نه چې مسکین دی په هغه کښ ورکول۔ مسئلہ: د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چې مُراد ترینه عُشر او نیمائی عُشر دی (روح ۸/۳۶) صفتی صاحب رحمه الله په معارف ص۳۱۲ کښ فرمائی چې د حضرت معاذ بن جبل او ابن عُمر او جابر بن عبد الله رضی الله عنهم په روایت سره په تیرو سره کتابونو د حدیثو کښ منقول دی چې: مَا سَقَتِ السَّمَاءُ فَفِيْهِ الْعُشْرُ وَمَا سُقِيَ بِالسَّانِيَةِ فَنِصْفُ الْعُشْرِ: چې کوم فصل په بارانه خړوبیږي نو په هغه کښ لسمه ده او کوم چې په آرتي خړوبیږي نو نیمائی د لسمې ده۔ وَلَا تُسْرِفُوْا: مقاتل رحمه الله فرمائی چې مُراد دا دے: لَا تُشْرِكُوا الْاَصْنَامَ فِي الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ: چې مُشرکو بُتانو لپاره په فصلونو او ډګرانو کښ (روح ۸/۳۸، خازن ۲/۵۹، کبیر ۱۳/۲۱۴، مظهری ۲۹۶/۳) حَمُوْلَةً وَّفَرْشًا: اوچت پاریا یا نونه لرے پیدا کړي دی یا کلیږ او پریوتے۔ د اول نه مُراد هغه حیوانات دی چې بار اوچتوی او دوهم نه هغه مُراد دی چې په ځمکه باندې د ځپلو لپاره غوږ ولی شی یا د هغوی د وینځلو نه جوړ شوی فالینونه په زمکه غوږ ولی شی (جواهر ۳/۳۱۵) ثَمٰنِيَةَ أَزْوَاجٍ: اته قسمه، اته افراد لرے پیدا کړي۔ دلته زوج په معنی د جوړے نه دے۔ بیا څو ۱۶ شپاړس جوړیږي بلکه په دوه دوه۔ وګورئ ص۱۱۲ شوکانی، ۱۱۲ قرطبی) لَبِّئُوْنِيْ: په دې کښ مطالبه د دلیل ده د مشرکانو نه۔ شاه ولی الله رضی الله عنه فرمائی: یعنی نقل صحیح راوړی د ابراهیم او اسمٰعیل علیهما السلام او د کتابونو الهیو نه۔ (فتح ص۱۱۱) ✧

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قُلْ ءٰٓالذَّكَرَيْنِ: پہ دیکښ استفهامیه دپاره د انکار او د توبیخ دے، چه تاسو ګیلت د حُرمتِ ذکورت پښ کوئ او که انوثت، او که اشتمال د رحمونو. مطلب دادے چه نه درسره عقلی دلیل شته او نه نقلی. فَمَنْ اَظْلَمُ: پس لوئے ظالم د هغه چا نه څوک دے چه تری په الله تعالیٰ باندې دروغ ولړی. قُلْ لَّآ اَجِدُ: په شاه ولی الله رحمه الله فتح الرحمٰن ص۱۳۱ کښ چه مراد حصر اضافی دے په نسبت سره بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ ته او هغه اشیاؤ چه مونږ ذکر کړشویدی پرے، منزرے، باز وغیره نه کړچه حرامه دی خو بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ نه ندی او په دغه کښ بحث ونکړلو. بقره ۱۷۳ مائده ۳ وکورئ. اَوْ فِسْقًا: اویا د فسق شے دی. او مولانا حسین علی رحمه الله فرمائی: اویا کلمه د فسق والا وی. مطلب دا چه دغه کلمه او ازِ حرام دے پاتے لا دغه شے. وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا: په دے ایت کریمه کښ ذکر د تحریم قهری دے په یهودو باندې او دفع د سوال دا چه په یهودو خو بعضې شیونه حرام شوی وُو. نو جواب شے د ایت کریمه په آخر کښ راغلو: ذٰلِكَ جَزَيْنٰهُمْ بِبَغْيِهِمْ: دغه موږ ورته سزا ورکړے وه په سبب د بغاوت او سرکشۍ د دوی باندې امام قرطبی رحمه الله فرمائی چه دا تحریم په یهودو پورې نه وُو محدود او عقوبت دپاره وُو. (ص۱۲۳ ج۷) وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا: گل ذی ظفر: هر خاوند د نوک. یعنی اُوښ او شتر مرغ. (فتح الرحمٰن ص۱۷۸) هغه حیوان چه د هغه د ګوتو په مینځ کښ پرده وی لکه اُوښ او هیلئ وغیره. (افضل التراجم ص۲۰۱)

اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ ؕ قُلْ ءٰٓالذَّكَرَيْنِ
دوه، او د غوا کا نوه، دوه، ووایه (ایا دوه نران (د وی نه)
حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ
حرام کړی الله تعالیٰ که د دوه ښځ؟ (ایا هغه چه) احاطه پرے کړے، رَحمونو،
الْاُنْثَيَيْنِ ؕ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ وَصّٰىكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَا ۚ
د دوو ماده وو، (ایا وی تاسے حاضر، کله چه حکم کړلو تاسو ته الله تعالیٰ، په دے؟
فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ
پس څوک لوئے ظالم د هغه چا نه چه تړی په الله تعالیٰ باندې، دروغ، چه گمراه کړی
النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
خلق، پرته د پوهے نه، یقیناً الله تعالیٰ، هدایت نکوی، قوم
الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۴۴﴾ قُلْ لَّآ اَجِدُ فِيْ مَآ اُوْحِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا
ظلم کونکی ته. دوایه، خُبر ورکړیا موصوم په هغه کښ چه وحی کړے شوے ما ته، حرام کړے
عَلٰى طَاعِمٍ يَّطْعَمُهٗٓ اِلَّآ اَنْ يَّكُوْنَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا
په خوړونکی، چه خوړی یے، مګر، چه وی، مُردار، او یا وینه
مَّسْفُوْحًا اَوْ لَحْمَ خِنْزِيْرٍ فَاِنَّهٗ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا
بهیدلے شوے، او یا غوښه د خنزیر، پس یقیناً هغه پلیت دے، او یا وی (ویښتے) د فسق والا،
اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا
چه ذبح کړے شوے وی د نامه د غیر الله په هغه باندې، پس هغه څوک چه مجبور کړے شوے نو وخوړے یے
عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۴۵﴾ وَعَلَى الَّذِيْنَ
زیاتی کونکے، پس یقیناً رب ستا، بخښونکے، مهربانه دے. او په هغه کسانو چه
هَادُوْا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِيْ ظُفُرٍ ۚ وَمِنَ الْبَقَرِ وَ
یهودیان وُو حرام کړی وُو مونږ، هر نوکونو والا، او د غوا کا نوه، او د
الْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُوْمَهُمَآ اِلَّا مَا حَمَلَتْ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أَوِ الْحَوَايَآ اَوْ مَا اختلط بِعَظْمٍ ذٰلِكَ
ظُهُوْرُهُمَآ
یا ھغہ چہ کیږی لے اوچولے وی یا کلموبانہ (مرک ۲/۳۰) او یا ھغہ چہ یار کړے وی پرینکونو (شیخ القرآن جمعہ)
حدیث شریف کښ راغی چہ رسول اللہ ﷺ فرمایلی دی چہ تباہ او بربادہ کړی اللہ تعالیٰ یہود و لره، حرامه شوه
پہ دوی واز کے پس ویلے نے کړه
اوھغہ پہ لے خرڅولے۔ پس د
ھغو قیمت پہ لے خوړلو۔ (متفق
علیہ، مشکوٰۃ ۲۴۱/۱، ابن کثیر ۱۰۵/۲)
پہ یو بل حدیث شریف کښ
رازی د ابوھریرہ رضی اللہ عنہ چہ
رسول اللہ ﷺ فرمایلی دی:
لاترتکبوا ما ارتکبت الیھود: چہ مکوی ھغہ چہ یہود و یہ کول
پس حلال بہ و کنړی محارم د اللہ پہ کمزورو حیلو بانډ (ابن کثیر
النساء د شیخ القرآن صاحب ۱۰۵/۲)
فَاِنْ كَذَّبُوْكَ: دے آیت کریمہ
کښ تسلی دہ نبی علیہ السلام تہ او پہ
اخرکښ تخویف دے مجرمانو لره۔
سَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ عنہ: دلتہ رد
دے پہ دلیل د مشرکانو بانډ۔
جواب پہ پورتے طریقو سره دے۔
(۱) كَذٰلِكَ: دغہ رنګے د دروغ تیار
کړے ھغہ کسانو چہ مخکښ د
دوی نہ وو۔ (۲) قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ
چہ دلیل پرے پیش کړی۔
(۳) اِنْ تَتَّبِعُوْنَ: چہ تابعداری د
گمان کوئ، دلیل د سورہ انشقہ
سورہ اعراف ع۲۲، نحل ع۳۵ هم
وګورئ۔ قُلْ فَلِلّٰهِ: پہ دے آیت
کښ دلیل دے پہ توحید بانډ
خو ھدایت د اللہ تعالیٰ پہ اختیار
کښ دے۔ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ
د مطالبہ د حالمانو د دوی نہ
دہ۔ شاہ صاحب رحمہ اللہ معنی کړی
چہ ووایہ چہ راولئ عالمانو خپلو
لره۔ (فتح الملہم) فَاِنْ شَهِدُوْا:
مطلب داچہ کہ دلیل نہ لرئ بیان او
گواھی وکړہ نو تہ د سورہ گواھی
مکوہ او د دوی پہ خواھشاتو
پسے مہ ځہ۔ قُلْ تَعَالَوْا ع۱۵۱: (حاشیہ د راتلونکی مخ ص۲۳۵) دے ځای نہ تر اخر سره سورت پورے د یو
باب دے او غټ مضامین پکښ شپږ دی: (۱) تحریمات الٰہیہ ع۱۵۱، ۱۵۲، (۲) ترغیب قرآن پالو تہ ع۱۵۲
(۳) دلیل نقلی د کتاب د موسیٰ علیہ السلام نہ ع۱۵۴ (۴) تخویف سره د بشارت نہ ع۱۵۴، ۱۵۶ (۵) اعلانات ثلاثہ د

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

ھغہ ساتونکے دروغ وائی چہ ایتونو تہ ورکوی، او ھغہ ساتونکے چہ ایمان نہ راوړی،

بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُوْنَ ﴿١٥٠﴾ قُلْ تَعَالَوْا

پہ اخرت باندې او دوی د رب خپل سره نور خلق برابروی۔ ووایه راشئ چہ

اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْـًٔا وَّ

ولولوم ځه هغه څیز چہ حرام کړی، رب ستاسے پرباندے چہ هغه څه ځکونکی وهغه سره څه شے او

بِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا ۚ وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَوْلَادَكُمْ مِّنْ اِمْلَاقٍ

نیکی وکړئ د مور پلار سره نیکی، او مه وژنئ، اولاد خپل له د وجے د ولږے نه

نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ ۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ

موږ رزق درکوئ تاسو ته او هغوی ته، او مه نږدے کیږئ بے حیا یو ته، هغه څه چہ ښکاره وی

مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۚ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِيْ حَرَّمَ اللّٰهُ

د هغو او هغه چہ پټه وی، او مه وژنئ، نفس، هغه حرام کړے ځکه الله

اِلَّا بِالْحَقِّ ۭ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿١٥١﴾ وَلَا

مګر په حق سره، څه تاسو ته وایم، کله چہ حکم کړے الله په دے څه، کوئ چہ تاسو وپوهیږئ۔ او

تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى

مه نږدے کیږئ مال د یتیم ته، مګر په هغه طریقه، چہ هغه ښه وی، تر دے چہ

يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ ۚ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيْزَانَ بِالْقِسْطِ ۚ لَا

ورسیږی هغه خپلو ځوانیو ته، او پوره ورکړئ پیمانه او تله، په انصاف سره، تکلیف

نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوْا وَلَوْ

نه ورکوو هیڅ نفس ته، مګر د هغه په وس مطابق د هغه، او کله چہ وینا کوئ نو انصاف وکړئ، اګرکه وی

كَانَ ذَا قُرْبٰى ۚ وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوْا ۭ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ

(وګورئ چہ څنګه خپلوان) او په لوظ د الله تعالیٰ پوره کوئ، دغه حکم کوی تاسو ته الله

بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿١٥٢﴾ وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِيْ مُسْتَقِيْمًا

په دے چہ کاره وکړئ ډیره تاسو نصیحت قبول کړئ۔ او یقیناً قرآن، لاره زما ده، سیده،

فَاتَّبِعُوْهُ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيْلِهٖ ۭ

نو پیروی کوئ د هغه، او مه پیروی کوئ نورو لارو کیږئ د دغه حکم کوی تاسو ته الله

ع ١٨ ٥ ١٠ ١٥ ٢٠ ٢٥ ٣٠ ٣٥ ٤٠ ٤٥ ٥٠ ٥٥ ٦٠

پ ٨ — منزل ٢

فائدہ:

پہ ۱۵۱ کښې تقریباً لسو تحریمات الٰہیہ ذکر دی: (۱) شرک حرام کړے (۲) د مور او پلار نافرمانی حرام کړے ده (۳) قتلِ اولاد حرام کړے (۴) فواحش حرام کړی (۵) ناحقه قتل حرام کړے (۶) د یتیم مال خورل په ناجائزه طریقه حرام کړے (۷) پیمانه او (۸) په تول کښ ظلم حرام کړے دے (۹) په ویناکښ ناانصافی حرام کړے ده (۱۰) او د لوظ ماتولو حرام کړے دی۔ فائدہ: د ابن مسعود رضی اللہ عنہ روایت دے څوک چہ اراده لری چہ وګوری هغه وصیت د نبی علیہ السلام چہ په کوم چا باندې یې ښهیر دے نو دا لولی دا آیتونه۔ (ابن کثیر ۱۹۸، درمنثور ۵۳) أن لا تشرکوا: صدارک وائی چہ ان تفسیر د تلاوت دیارلسم اولا د لسم پاره (۲۰) معنی داشوه چہ نه په شرکوی د الله تعالیٰ سره هیڅ شے۔ و بالوالدین إحسانا: او نیکی وکړئ د مور پلار سره نیکی (بقرہ ۸۳ او ۳۶ نساء وګورئ)۔ ولا تقتلوا أولادکم: او مه وژنئ اولاد خپل د وجے د ویرے د ولږے نه، مونږ درکوو رزق درکوو تاسو ته او دوی ته۔ سورۂ هود ۶ وګورئ۔ فائدہ: مولینا عبد الماجد دریابادی رحمہ اللہ لیکی چہ دا ښه صبا د جاهلیت فرنګ د سوری لانډې چہ کومه شاندار تحریک "د قتل اولاد" په مخنی د بارېدلو صورت (منع حمل) په نوم سره جاری دے، دغه محرک هم ویره د افلاس دکا تہ ما لتهیں نو ځکه یو ماهر د معاشیاتو چہ په برطانیه کښ د تولنیزې مرستې په ابتدا کښ وو او د "قتل د اولاد یادښت" "منع حمل" تحریک ډهنه نه چلیدلے وو، د هغه د تولے نظر بے بنیاد هم د اویره دا افلاس د ملک وو۔ (ماجدی ۳۱۵) فائدہ: مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ د اولاد تعلیمی تربیت ته اول او دبے دینۍ د پارلہ آزاد پریښودلو هم یو قسم د قتلِ اولاد دے (معارف ۴۸۶) ولا تقتلوا النفس: سورت بنی اسرائیل ۳۳ وګورئ۔ ولا تقربوا مال الیتیم: سنه نساء، ۴ اسراء وګورئ۔ واوفوا: مفتی صاحب فرمائی چہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَاتَّبِعُوْهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيْلِهٖ
پس تابعداری وکړئ دا، او مه ځئ په پیړلارو پسې پس تر وښې کړي تاسې له لارې د لارې د هغه ذَٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوْسَى
دا حکم، وصیت کوی تاسو الله په تې، ډې پاره چې مستقیان شئ = پیدا (واورئ) ورکړے وه موږ موسیٰ ته
الْكِتٰبَ تَمَامًا عَلَى الَّذِيْٓ اَحْسَنَ وَتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ
کتاب، ډیاره ډېره ښه والی د هغه چا پورې چې نیک عمل ئې کړے وی، او تفصیل د هر
شَيْءٍ وَّهُدًى وَّرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٥٤﴾
(ضروری) شی، او هدایت وو، او رحمت وو، ډیاره وه ډېره ښې د پیشې ورب خپل ایمان راوړی
وَهٰذَا كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ فَاتَّبِعُوْهُ وَاتَّقُوْا لَعَلَّكُمْ
او دا کتاب دے چې راپیږلے موږ ئې دا، د برکت ورکړے شوے پس تابع شئ ئې، او وېرېږئ پرې د
تُرْحَمُوْنَ ﴿١٥٥﴾ اَنْ تَقُوْلُوْٓا اِنَّمَآ اُنْزِلَ الْكِتٰبُ عَلٰى
چې تاسو باندې رحم وکړے شي چې ونه وائی یقیناً نازل کړے شوے وو کتاب، پر
طَآئِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ
دوو ډلو، مخکښې زمونږ کانه، او یقیناً وو موږ د، د درس د دوی نه،
لَغٰفِلِيْنَ ﴿١٥٦﴾ اَوْ تَقُوْلُوْا لَوْ اَنَّآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتٰبُ
غافلان ناخبره۔ او یا (ونه وائی چې کړے موږ نازل شوے وو پر موږ نه کتاب،
لَكُنَّآ اَهْدٰى مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ
وی موږ هدایت ښه لاړ زمونږ نه نو هغوئ، پس یقیناً راغلو تاسو ته، واضح بیان د
رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ
رب ستاسو، او هدایت او رحمت، پس څوك ظالم د هغه چا نه چې
كَذَّبَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۭ سَنَجْزِي
دروغ ښکاره کړي په آیتونو د الله سره، او مخ اړوی د هغو نه، زدرکه چې بدله ورکړو
الَّذِيْنَ يَصْدِفُوْنَ عَنْ اٰيٰتِنَا سُوْٓءَ الْعَذَابِ
هغه کسانو ته، چې مخ اړوی د آیتونو زمونږ نه، ناکاره عذاب

منزل ٢

بِمَا كَانُوْا يَصْدِفُوْنَ ﴿١٥٧﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَاْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَاْتِيَ بَعْضُ اٰيٰتِ رَبِّكَ ۭ يَوْمَ يَاْتِيْ بَعْضُ اٰيٰتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِيْٓ اِيْمَانِهَا خَيْرًا ۭ قُلِ انْتَظِرُوْٓا اِنَّا مُنْتَظِرُوْنَ ﴿١٥٨﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ فَرَّقُوْا دِيْنَهُمْ وَكَانُوْا شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِيْ شَيْءٍ ۭ اِنَّمَآ اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ﴿١٥٩﴾ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ اِنَّنِيْ هَدٰىنِيْ رَبِّيْٓ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۚ دِيْنًا قِيَمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٦١﴾ قُلْ اِنَّ صَلَاتِيْ وَنُسُكِيْ وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيْكَ لَهٗ ۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِيْ رَبًّا وَّهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۭ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۚ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَكُمْ خَلٰٓئِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ اٰتٰىكُمْ ۭ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ الْعِقَابِ ۚ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٦٥﴾

د افسرانو جلاز ماتو، مزدورانو خپلے مقررے ډیوټۍ او خدمت کښې کوتاهی کول د قول پیمانے په کمی کولو کښې داخل دی (معارف ص۴۸۶) امام مالک رحمۃ الله علیه په موطا مۍ کښې لیکی چې عمر بن خطاب رضی الله عنه د مازیګر د موښې نه راوګرځیدلے۔ پس ملاؤ شو د یوسړی سره چې د مازیګر جمع نه وه لاړ او حاضر شوے۔ عمر رضی الله عنه ورته وفرمایل څه شی حصار کړے وے د مانځه د مازیګر نه پس هغه سړی ورته عذر ذکر کړو پس عمر رضی الله عنه ورته وویل طفقت چې کښے د وکړه۔ مالک رحمۃ الله علیه وائی: وَيُقَالُ لِكُلِّ شَيْءٍ وَفَاءٌ وَتَطْفِيفٌ: چې ویلے شی چې د هر شی د پاره پوره والے او کمے دی۔ وَلَا تَشْتَرُوْا السُّبُلَ ۱۵۳ او کښو ولاړ وے پسے مه ځئ۔ تَسَنَّى رحمۃ الله علیه مراد تزیینه د یهودیت او نصرانیت او مجوسیت او د باقی بدعتونو او کمراهولاړے دی۔ (مدارک ص۴۸۶) مجاهد رحمۃ الله علیه فرمائی چې بدعات او شبهات دی (ابن جریر ص۴۸۶) تَمَامًا: دے آیت کښې دلیل نقلی دے۔ تَمَامًا په معنی د اتمام دے او الَّذِيْٓ اَحْسَنَ نه مراد موسیٰ علیه السلام دے یا عام محسنان تر ینه مراد دی۔ معنی دا شوه: د یاره د پورې والی د نعمت خپل هغه بنده باندې چې بنه تابعداری ئې کړے وه د پیرزمونږ د هغه پاتې چې د ینه پرے امر شوے وو۔ (مدارک ص۴۸۶) لِكُلِّ شَيْءٍ ۱۵۴ مراد تزیینه هغه ضروری شیونه دی چې حاجت ورته پرے دین کښې وی۔ (وکورئ جلالین ص۱۲۱، ابو السعود ص۲۰۱، مظهری ص۳۸۰۔ اَنْ تَقُوْلُوْا: دلته لفظ د لَا یت دے معلی داشوه چې بیا د اونه وائی۔ تائید ملګ فاطر کښې دے۔

قَدْ جَآءَكُمْ ۱۵۷: مطلب دادے چې اوس مجاتے مکوئ، یقیناً راغلے تاسونه واضح بیان، واضح دلیل د رب ستاسونه هَلْ يَنْظُرُوْنَ ۱۵۸: (حاشیه د راتلو لکی ص۲۳۶)۔ دا آیت کوټه مشکل دے۔ دے کښې درے قسمه تخویف دے۔ معنی ئې دا ده چې دوی انتظار نکوی مګر دا دے چې د ملرک

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فرشتے ورتلہ راشی - اویا راشی دوی تلہ رب یا عذاب ورب - اویا وقیامت وَ نبا نونہ یوہ نبانہ چہ دوی ایمان راوړلو تہ مجبورہ کړی مګر په دغہ درے واړو صورتونو کښ ایمان راوړل بے فائدہ دی - وګورئی سورت یونس

بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿٥٧﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن
په سبب د هغہ چہ دوی انکار کولو - انتظار نکوی دوی، مګر دا دے چہ
تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ
راشی دوی تہ ملائک، اوراشی رب ستا (لاتو وخیل شان) اویا راشی بعض نښانے
رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا
د رب ستا، کله چہ راشی، بعض نښانے د رب ستا، نفع بہ ورنکړی هیڅ نفس تہ،
إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي
ایمان د هغہ بہ نہ وی، چہ ایمان یے راوړے وی مخکښ کړے نہ، اویا نیک کړے، په
إِيمَانِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ
ایمان خپل کښ نیکی، وایه انتظار وکړی، یقیناً مونږ انتظار کونکی یو - یقیناً
الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ
هغه کسان چہ تاسو لمن کړی دین خپل، او وی ګرځلے فرقے، نړے تہ د دوی نہ،
فِي شَيْءٍ ۚ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا
په هیڅ (تعلق لرونکی) کښ، یقیناً فیصله د دوی، سپارلے شوې الله ته، بیا به خبر وکړی دوی ته په هغه
كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ
کار وله چہ دوی کوول = چا چہ راتلہ وکړه په نیکئ سره، پس د هغه لره،
أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا
بدلے دی د هغه، او چا چہ راتلہ وکړه په بدئ، پس بدلہ نہ ورکړے شی مګر یو مثل د هغے
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي
او په دوی باندے ظلم نہ شی کولے = وایه یقیناً ما ښودلے دے زما رب
إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۚ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
طرف د لارے ته سمے ته، چہ دین نیغ دے، دین د ابراهیم ؑ،
حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ
چا ځانګړے، او نہ وو هغه له شریک کونکو نه - وایه یقیناً

منزل

منځ مؤمن ص٥٥ - اشکال: د پنډئ شیخ رحمه الله فرمائی: دغے آیت کریمه نه په ظاهر کښ دا معلومیږی چہ دلته د ایمان غیر نفع منډ وړاړه د دوه صورتونو بیانولو شویدی یو داچہ اضطراری حالت کښ ایمان راوړی - او دویم داچہ په حالت د ایمان کښ نے نیک عمل نه وی کړے، د دغه ایمان بے کاره دے او دغه ته نجات نه ملاویږی حالانکه داخبره د کتاب او د سنت د صریحو نصوصو او د اهل سنت او جماعت د متفق علیه مسلک نه خلاف ده او معتزله وو دے قائل دی - (جواهر ٢٥٠/١) حل د اشکال وائی: شیخ المشائخ مولینا حسین علی رحمه الله فرمائی: چہ دلته عبارت کښ تقدیر دے اصل کښ داسے دے لَا يَنْفَعُ نَفْسًا عَمَلُهَا لَمْ تَكُنْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا، یعنی په دویم شق کښ د مخکښ ایمان د نفع منډ کیدلو نفی نه ده بلکه د دے شق نه د هغه عمل د نفع منډ کیدلو نفی مقصوده ده چه د اضطراری حالت نه پرته واقع شی - (جواهر ٢٥٠/١) دغه رنګه عثمانی ص٢٦٠، روح المعانی ص٦٦ ګورئی - حاصل داده چه اضطراری حالت یعنی د مرګ په وخت کښ ایمان راوړل فائده نه درکوی چه مخکښ له ایمان نه وی راوړے او دغه شانے په اضطراری حالت کښ نیک عمل مفید نه دے چه مخکښ نے نیک عمل نوی کړے - دُعَآ نُشِّئَ رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دے ته فرمائیلی وو چه دوی خاوندان د بد عقیدو او د غواښو تو د اکلت نه وی - (مظهری ص٢٩٣ ج٤)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

صَلَاتِيْ وَنُسُكِيْ وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِيْ لِلّٰهِ
مونچ ھما، اوقربانی ځما، اوژوند ځما، اومرلے ځما، اللہ تعالیٰ لپارہ دی
رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۶۲﴾ لَا شَرِيْكَ لَهٗ ۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَ
چہ رب دمخلوق تو دے۔ نشتہ شریک ھغہ لرکا، اوپہ دے ماتہ امر کړے شوے یم، او
اَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿۱۶۳﴾ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِيْ رَبًّا
ځہ اول دمسلمانانو نہ یم ... وواید "ایا غیر دَ اللہ تعالیٰ نہ، دلتہوم یا لوټکے،
وَّهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۭ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا
اوصفہ پالونکے دھر شی دے، اوعمل نکوی، ھیڅ یو نفس، مګر یوازې پہ وی
عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۭ ثُمَّ اِلٰى
پہ ھغہ، اونشی پورتہ کولے بوجاړونکے، بوجھ دبل نفس، بیا رب
رَبِّكُمْ مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۶۴﴾
ستاسو واپسی ستاسو رب پس خبر درکړی تاسے پہ ھغہ چې اختلاف کولو
وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَكُمْ خَلٰۗىِٕفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ
اواللہ تعالیٰ ھغہ ذات دے چې جوړ کړی تاسو لرلی، خلیفگان، دځمکے، اوپورتہ کړی
بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ
بعضو لرلی کرباسہ دبعضونہ، پہ درجوکښ چې امتحان وکړی پہ تاسے، پہ ھغہ کښ
اٰتٰىكُمْ ۭ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ الْعِقَابِ ۚ وَ
چې درکړی تاسے تہ، یقیناً رب ستا، دچلد عذاب والا دے، او
اِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۶۵﴾
یقیناً ھغہ بخښونکے، مهربانه دے۔

۷ سُوْرَةُ الْاَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ : اٰيَاتُهَا ۲۰۶ رُكُوْعَاتُهَا ۲۴ (۳۹)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

منزل ۲

ربط: ... ۲۴ رکوع ۱۰ پارے

سه قرطبی ج۱۰ ص۱۲۳ قُلْ اِنَّنِيْ، دوے ځایونه درے اعلانات دنبی علیہ السلام دی۔ په اخری آیت کریمه کښ ترغیب دے الفیاد اواحکامو دسورت تنفیذ خَلٰۗىِٕفَ الْاَرْضِ عظہ: خلیفه گان مشران دزمکے۔ یا اباد شوے په یوبل پسے۔ وګورئ اعراف ۱۲۹۔ وَ

رَفَعَ بَعْضَكُمْ: اوپورته کړی بعضو ستاسو نه په بعضو باندې په شرافت اوپه رزق کښ اوخیږه دے کښ۔ (مدارک ج۱ ص۴۴۳) پته شوه اوغنا کښ (بیضاوی ج۱ ص۳۳۲) پته پیدائش اورزق اوقوت اوپه فضل اوپه علم کښ۔ (سوکانی ج۱ ص۵۱۲) ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ په ص۲۰۱ کښ فرمائی چې اللہ تعالیٰ په حکمت دے په دے تفاوت کښ۔ وګورئ زخرف ۳۲۔

امتیازات دسورۃ انعام:

(۱) شپږ عقیدې دمبلغ په لفظ د کذلک سره (۲) مناظره دابراهیم علیه السلام او د اوکلشو پیغمبرانو ذکر۔ (۳) رد د دیارلسو قسمونو د شرک (۴) رد د دیارلسو قسمونو دمشرکانو (۵) ۲۵ دلائل عقلیه په توحید باندې۔

سورۃ اعراف: وجه د تسمیے کا لفظ د اعراف دوهمے په رکوع کښ راغلے دے ۞

دعوے: دے سورت درے دعوے دی (۱) تشجیع په تبلیغ اوسلی (۲) اتباع دمانزل او رد د شرک فعلی (۳) دعوی د توحید او رد د شرک اعتقادی عظہ ۱۳۵۔ **ربطونه:** (۱) سورت انعام کښ شپږ عقیدې وو نو دلته شپږ واقعات۔ (۲) هلته دلائل عقلیه دلسته دلائل نقلیه (۳) دهغه سورت اخر کښ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ الْعِقَابِ ذکر وو، دلته له دوهمے نمونے (۴) هلته وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ وو، دلته دهغه نمونے۔ (۵) هلته اولا د نفی د شرک اعتقادی اوبیا د فعلی۔ دلته دهغه عکس۔

خلاصه: داسورت منقسم دے دوو قسمونو نه: اول ۱۵ پورے په دیکښ رد د شرک فعلی، دوهم قسم تر اخره پورے۔ په دیکښ رد د شرک اعتقادی۔ په اول قسم کښ درے صبابه اول باب ترتیب پورے، په دے باب کښ څلور پیغمبر خبرے (۱) اوله دعوی عظہ (۲) او دوهمه دعوی عظہ کښ (۳) تعریف د دنیوی د عذ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الٓمٓصٓ ① كِتٰبٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِيْ صَدْرِكَ

الله جبرد پر مراد دے حرف دے واعظمنه کتاب نازل کرے شوپنے تاتا، پس نه وی پر سینه ستا کیں

حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنْذِرَ بِهٖ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِيْنَ ②

تنگی در رسولو دے نه، چه وی پر شے ذکر کا خلق، او پند دے ذیارہ دمؤمنانو ته

اِتَّبِعُوْا مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوْا

تابعداری وکړئ هغه چه نازل شوی پر تاسو څخه دربه ستاسو، او تابعداری مکوئ

مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءَ ؕ قَلِيْلًا مَّا تَذَكَّرُوْنَ ③ وَكَمْ

سوا د هغه نه، د نورو دوستانو، چې لږ نصیحت قبلوئ تاسو، او د چا پیرو

مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا فَجَآءَهَا بَاْسُنَا بَيَاتًا اَوْ

کلیوالو) نه، هلاک کړي وو هغوی، پس راغلو هغه ته عذاب زمونږه د شپې او یا

هُمْ قَآئِلُوْنَ ④ فَمَا كَانَ دَعْوٰىهُمْ اِذْ جَآءَهُمْ

دوی ارام کوونکي وو (په غرمه کښې) پس نه وو د دعوې، کله چې راغله دوی ته،

بَاْسُنَآ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ⑤

عذاب زمونږه، مګر چې ویلے دوی، یقیناً وو مونږ ظالمان.

فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِيْنَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ

پس خامخا تپوس به وکړو د هغو چا نه چې لیږلے شوی دی ته هغوی خامخا تپوس به

الْمُرْسَلِيْنَ ⑥ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَّمَا

وکړو د لیږلو شوو پیغمبرانو نه، پس خامخا بیان به وکړو مونږ په دې باندې چې پوهه ځلیدلې وه، او

كُنَّا غَآئِبِيْنَ ⑦ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذِ ِالْحَقُّ ۚ

نه یو مونږ لاغائبه د دوی نه. او تول به هغه ورځ، حق دے،

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ

پس هغه څوک چې درانده شي (تللې شوې عملونه د هغه) پس دغه کسان، هم دوی

الْمُفْلِحُوْنَ ⑧ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ

کامیاب دي. او هغه څوک چې سپک شي (تللې شوې عملونه د هغه) پس دغه کسان

منزل ۲

(۱) عملنامے به تللے کیږي لکه حدیث د بطاقے (ورکے برخے) کښ راځي (۲) او وسیلے شوپدی چه صاحب د عمل به تللے شي لکه په حدیث کښ راځي راته وتللے شي په ورځ د قیامت څوک چې سړے پس برابر به نه وي په تول کښ د الله تعالیٰ په دربار کښ د مانې د وزن برابر. بیا اوګوره صاحب لیکي چې جمع د تولو آثارو ممکنه ده. کله به عملونه تللے کیږي او کله به ځکه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

هغه دی چه ناوان کړل ځانونه خپل په سبب د څه چه وو دوی چه آیتونو زمونږ سره ظلم کوونکي

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا

او یقیناً خامخا موږ درکړے تاسو ته په زمکه کښې، او کړل موږ دی موږ ته تاسو لره په دغه کښې

مَعَايِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ

ژوند ګڼ ګڼ (ژوند)، هیڅ لږ شکر وباسئ تاسو - او یقیناً پیدا کړی موږ تاسو لره

ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ

بیا وده تاسو او ورځې چه شکل ورکړی، بیا وده تاسو او وارځې، او چه موږ ملایکو ته، سجده کړئ آدم ته،

فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾

پس سجده وکړه هغو، مګر ابلیس ونکړه، نشو، د سجده کوونکو څخه -

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا

وویل الله څه شی منع کړه تا لره، د سجده کولو څخه کله چه زه امر وکړم تا ته، وویل هغه ځه

خَيْرٌ مِّنْهُ ۖ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن

غوره یم زه د هغه څخه، ته پیدا کړے یې زه، له اور، او پیدا کړے ته هغه لره د

طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن

خټې څخه - وویل الله، پس ته وزر شه د جنت څخه، پس نه دی مناسب تا لره، چه

تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾

ته وکړے به دې کښې، پس وځه، یقیناً ته، د ذلیلانو څخه ئے -

قَالَ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ

وویل هغه، مهلت راکړه ماته، تر هغې ورځې پورې چې بیا ژوندی کیږي راپورته کولی شي. وویل الله یقیناً ته

مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ

د مهلت کړے شوونکو څخه ئے - وویل هغه، په سبب د څه چه ګمراه کولو شے ما، خامخا یقیناً کیښې به زه

لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن

دوی ته، په لاره ستا سیدھه باندې - بیا به خامخا یقیناً راتلم دوی ته د

ع ۱ ۸ ۱۰ ۱۲ ۱۴ ۱۶ ۱۸ ۲۰ ۲۲ ۲۴

ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چه غلط او فاسد قیاس ئے وکړ د الله د حکم په مقابله کښې - پس لږ وجه نه ابلیس نا امیده شو د الله تعالیٰ د رحمت څخه پس خطا شو (منه) شیخ القرآن رحمہ اللہ به فرمایل چه د شیطان سره چه نسبي فرعون هم وو موسیٰ علیہ السلام باره کښې ویلي د چه څه د دغه نه غوره یعنی وګوری د غرقابۍ څخه لاتینهم من بین ایدیهم الخ: مطلب دا چه د ټولو طرفونو نه به د انسان د ګمراه کولو کوشش وکړم ۱۲ منه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَ
مخ دوی نه، اوو شا دَ دوی نه، اودَ نبی طرفونو دَ دوی نه، اودَ
عَنْ شَمَآئِلِهِمْ ؕ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شٰكِرِيْنَ ﴿۱۷﴾
گسو طرفونو دَ دوی نه، اوبیا به نه موے (آیات دَ دوی نه، توحید والا۔
قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُوْمًا مَّدْحُوْرًا ؕ لَمَنْ
وویل الله، وُخه دَ جنت نه، بدکرے شوے، رانتلے شوے، خامخا چه
تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۸﴾
تا اصلاری وکړه ستا دَ دوی نه، خامخا یقیناً ولړ به کړم جهنم ستاسے دَ ټولونه۔
وَيٰۤاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا
او اے آدمه! اوسیږه ته او بی بی ستا په جنت کښ پس خوړئ،
مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ
دَکوم ځائے نه چه خوښه شي ستاسو اوښنږدے کیږئ دَے ونے ته (په قصد)
فَتَكُوْنَا مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۹﴾ فَوَسْوَسَ لَهُمَا
پس شئ به دواړه، دَ ظلم کونکو نه: پس وسوسه واچوله دواړو ته،
الشَّيْطٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وٗرِيَ عَنْهُمَا
شیطان (چه انجام د شوچه ښکاره کړی دَ هغه چه پټ شوی وُو، دَ دواړو نه،
مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰىكُمَا رَبُّكُمَا
دَ عورتونو دَ دوی نه، اوویل، نه وی منع کړی تاسو لره، رب ستاسو،
عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّاۤ اَنْ تَكُوْنَا مَلَكَيْنِ
دَغه ونے نه، مګر چه شئ به دواړه، ملائکه،
اَوْ تَكُوْنَا مِنَ الْخٰلِدِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَقَاسَمَهُمَاۤ اِنِّيْ
او یا شئ به دواړه، دَ همیشه پاتے کیدونکو نه، اوقسم ونے کړه دواړو ته چه زه
لَكُمَا لَمِنَ النّٰصِحِيْنَ ﴿۲۱﴾ فَدَلّٰىهُمَا بِغُرُوْرٍ ۚ
تاسو لره، دَ خیر غواړونکو نه یم۔ پس راکوزے کړه دواړه، به دھوکے سره،

رحمۃ اللہ معنی لیکی او بیا به نه موے (یا تو دَ دوی لره کا توحید والا۔ وکورئ ص۲۰۴ خازن، قرطبی ص۱۶۱، ابن کثیر ص۲۱۱ فوسوس عنا: حاصل دَ وسوسے دا وُو چه دَے وُنے دَ خوراک نه دَ ملائک والی قوت او همیشه زندګی پیدا کیږی مګر په شروع کښ ستاسو وجود دَهغے طاقتور خوراک قابل نه وُو دَے وجے نه منع کړی شوی وی، اُوس ستاسے به حالت او قوت کښ ترقی شوے دَ او ستاسو به قوت کښ دَے برداشت پیدا شے نو اوس ممانعت باقی نه دے (معارف ص۵۳)

لِيُبْدِيَ لَهُمَا: لام دَ عاقبت دے۔ معنی دا شوه چه انجام دَے دا شو چه ښکاره کړی دواړو ته هغه چه پټ شوی وُو دَ عورتونو دَ دوی نه۔ وکورئ خازن ص۲۰۴۔ او تفسیر سراج المنیر ص۲۰۴ کښ دَ وهب ځوی دَ حنبل رحمۃ اللہ په وینا لیکی چه دَ نُور جامے دَ دواړو په عورتونو وے یوبل ته نه لیدل

پس کله چه خطا ئی ته وُرسیدل نو دواړو ته خپل عورتونه ښکاره شو۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَ

پس ہر کہ چہ وے خلہ اونہ، بنکارہ شو، دواپوتہ، عورتونہ دَ دوی، او

طَفِقَا يَخْصِفٰنِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَّرَقِ الْجَنَّةِ ؕ وَ

شروع شوچہ، راجمتوسلے پہ خانونو، دَ پانمرو دَ جنت نہ، او

نَادٰىهُمَا رَبُّهُمَآ اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ

اوازوکرہ دوی تہ اپلار دوی، ایا نہ دم دوضمنہ کری تاسے لرہ، دَ دے وُنے نہ،

وَاَقُلْ لَّكُمَآ اِنَّ الشَّيْطٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿۲۲﴾

اونہ دم ویے تاسوتہ، چہ یقیناً شیطان، تاسولرہ دُشمن بنکارہ دے۔

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا ۖ وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ

ووَیل دواړو، اپلار زمونږ، ظلم کړے مونږ پہ نفسونو خپلو، او کہ چیرے تہ ترمغفرت ونکړے، او

تَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۲۳﴾ قَالَ

رحم راباندے ونکړے، نو یقیناً شو بہ مونږ، دَ تاوانیانو نہ۔ ووَیل اللہ تہ،

اهْبِطُوْا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِى

کوز شئ، بعض ستاسو، دَ بعضو دپارہ دُشمنان وئ، او تاسولرہ، پہ

الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَّمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۲۴﴾ قَالَ

ځمکہ کښے، ځائے دقرار ئ، او نفع وی دَ ځینہ وخت پورے۔ ووَیل اللہ تہ،

فِيْهَا تَحْيَوْنَ وَفِيْهَا تَمُوْتُوْنَ وَمِنْهَا

پہ ځمکہ کښے بہ اوسیږئ، او پہ ځمکہ کښے بہ، مرئ، او دَ دے نہ بہ،

تُخْرَجُوْنَ ﴿۲۵﴾ يٰبَنِىْٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ

راویستلے شئ۔ اے اولادہ دَ آدم! یقیناً پیدا کړی مونږ، تاسولرہ

لِبَاسًا يُّوَارِىْ سَوْاٰتِكُمْ وَرِيْشًا ؕ وَلِبَاسُ

جامے، چہ پټ کړی عورتونہ ستاسے، اوبنا ئست، او جامہ

التَّقْوٰى ۙ ذٰلِكَ خَيْرٌ ؕ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ

دپرہیزګارئ، دغہ غوره دہ، دغہ دَ نبانو دَ اللہ تعالیٰ نہ دی، دپارہ دَ ډیرو دوی،

منزل ۲

يَذَّكَّرُوْنَ ﴿۲۶﴾

پند ومنی۔

قَالَا رَبَّنَا: عام مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چہ دا ھغہ کلمے دی چہ آدم علیہ السلام دَ خپل رب نہ اپزدہ کړے وے۔ ابن کثیر ص۳۲، ابن جریر ص۱۰۱، سراج منیر ص۱۴۶، فتح القدیر ص۱۹۶، تسہیل ص۳، تاذن ص۱۰۲، درمنثور ص۵۵، الہادی الرحمٰن ص۱۴۰۔ اِهْبِطُوْا: دَ جمع لفظ ئے پہ دے وجہ وویلو چہ دوی دواړہ اصل اوسیږئ دَ تولو انسانانو وے۔ اصل لفظ طٰہٰ ص۱۳۳ کښے دے۔

فِيْهَا تَحْيَوْنَ ﴿۲۵﴾: وفرمایل اللہ تعالیٰ چہ پہ دے زمکہ کښے بہ ژوند تیروئ او پہ دے کښے بہ مرئ او دَ دے نہ بہ راویستلے شئ۔ وګورئ طٰہٰ ص۵۵۔ مُراد دَ ژوند نہ متعارف ژوند دے۔ نوٹ: عیسیٰ علیہ السلام پہ اسمان کښے دَ ژوند تیرولو اعتراض نہ راځی (جواہر ص۳۵۹) دَ دے مثال موجوده دَور کښے دا سے دے لکہ یو تن څوګھنټو دپارہ دَ زمکے نہ ډیر اشی او ھوائی جہاز کښے سفر کوی یا یکښے مړشی نو ھغہ دَ دے آیت سرہ منافی نہ دے۔ وګورئ عثمانی ص۲۶۵۔

يٰبَنِىْٓ اٰدَمَ: (حاشیہ دَ راتلونکی صفحہ ص۲۴۳): دا لفظ څلورځلے ذکر دے دَ بیل بیل مقصد دپارہ ص۲۷ ص۳۱ ص۳۵ ص۳۷۔ قَدْ اَنْزَلْنَا: تفسیر قرطبی ص۱۸۲ کښے ددے معنے لیکلی دی۔ حاصل ئے دا دے چہ اللہ تعالیٰ مودے باران چہ ھغہ پُنبہ او کتان

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطٰنُ كَمَآ

نصیحت قبول کری۔ اے بنی ادم! پھر فتنہ کبن وا نہ پوی تاسے کہ را شیطان، لکہ چہ

اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا

را وایستلی ئی مور پلار تاسو، د جنت نہ، ایستلی د دواړو ونہ، چا سے د هغوی،

لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا ۭ اِنَّهٗ يَرٰىكُمْ هُوَ وَقَبِيْلُهٗ مِنْ

چہ ښکارہ کړی دواړو تہ عورتونہ د هغوی، یقیناً او یئی تاسو لره، دا! او قبیله د ده، په داسے

حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۭ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيٰطِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ

طریقے سره چہ تاسو لیدے نه شئ، یقیناً مونږ گرځولی دی، شیطانان، دوستان،

لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٢٧﴾ وَاِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً قَالُوْا

د هغه کسانو لپاره چہ ایمان نه راوړی۔ او کله چہ کوی دوی، بے حیائی، وائی

وَجَدْنَا عَلَيْهَآ اٰبَاۗءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا ۭ قُلْ اِنَّ

مونږ لی دی موندلے پرې پلرونه خپل، او الله تعالیٰ امر کړے مونږ ته پرې، ووایه یقیناً

اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ ۭ اَتَقُوْلُوْنَ عَلَي اللّٰهِ مَا

الله تعالیٰ امر نکوی، په بے حیائی باندې، ایا وایئ تاسو په الله تعالیٰ باندې، هغه څه

لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٨﴾ قُلْ اَمَرَ رَبِّيْ بِالْقِسْطِ ۡ وَاَقِيْمُوْا

تاسو پرې نه پوهیږئ۔ ووایه امر کړے رب زما په انصاف سره، او بیا سمه کړئ

وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَّادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ

مخونه خپل، په سر د هر جمات، او بلئ الله تعالیٰ لره، خالص کوونکی

لَهُ الدِّيْنَ ۭ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُوْدُوْنَ ﴿٢٩﴾ فَرِيْقًا هَدٰى

هغه لره، د بندګۍ، څنګه چې پیدا کړی تاسو لره، دوباره به راوګرځئ تاسو، یوه ډلې ته یې هدایت کړے

وَفَرِيْقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلٰلَةُ ۭ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيٰطِيْنَ

او بله ډله، ثابته شوے په دوی باندې، گمراهي، یقیناً دوی، نیولی دی، شیطانان

اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿٣٠﴾

دوستان، سوا د الله تعالیٰ نه، او ګمان کوی چې یقیناً دوی، لاره موندونکي دي۔

تو کړی، او حیوانات پرې پالی چې د هغوی نه وړی، پشم، وچغې پیدا کړی (۲) یا مراد تریسه را لیږل دی د جامو د آدم او حوا علیهما السلام سره چې د نور و ډهاړ (۳) سعید بن جبیر رحمه الله وائی چې د انزلنا معنی پیدا کړی مودی جامے ستاسو د پاره۔ (۴) خلورمه معنی داده چې نبوت لږ دے مونږ ته تاسو ته کیفیت د جورولو د جامو۔ یکه دے ایت کریمه کښې د جامو د ډوه فائدے وخود لږ چې مورنونه ستاسے پټ کړی او بناست دے اویا فرمائی چې جامه د تقوی غوره ده مراد تریسه هغه چلے دی چې د شریعت مطابق وی۔ جناب مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چې د ظاهری لباس هم اصل مقصد تقوی حاصلول دی۔ (معارف ص۵۳ ج۳) وَقَبِيْلُهٗ: قبیله د ده مراد تریسه اولاد د شیطان دے۔ وګورئ سورۀ کهف ۵۰۔ وَاِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً: د مشرکانو نور دلیل رد دے۔ عام مفسرین رحمهم الله لیکی چې د لسته د فاحشے نه مراد په لغره طواف د بیت الله شریف نه دے دوی په حالت د طواف کښ جامه اغوستل په ځان حرام کړی وو۔ سره په دورځ او ښځینے د پاره طواف نه کول او په عورت بے لاس ایښودے وو یا معمولی کپړه به پرے وکړه او وایئ هم ویلے چې په مونږ جامو کښ مونږ ګناهونه کړیدی او چا له به قریشو جامه ورکړه نو په هغه کښ بهر طواف کولو او که نه ورپه بے نکیله نو په برینډ کا به بے طواف کولو وګورئ مدارک ص۵۰۰، روح ص۱۰۰، ابن کثیر ص۱۳۰ ج۲ مظهری ص۱۳۳ وغیره۔ بِالْقِسْطِ ع۲، دوایه رب ځما امر کړے دے په انصاف سره۔ د ډیرو شیخ او د بخفیر شیخ حمهما الله دوارو معنی داده چې په توحید سره۔ په دے ایت کریمه کښې دوے سورتونه درجه دعوی ذکر ده۔ وَيَحْسَبُوْنَ: او خیال کوی چې یقیناً دوی هدایت موندونکي دی۔ داهم مشرکانو او بدعتی لره شامل دے۔ وګورئ ۱۵ کهف ۷

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ خُذُوْا زِيْنَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَّكُلُوْا

اے اولادہ کا آدم، راوا خلی بنا ئست خپل، پہ نزد ہر ہر جمعات، او خوری

وَاشْرَبُوْا وَلَا تُسْرِفُوْا ۚ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ ﴿۳۱﴾

او تکبی، او وحدہ زیاتے مکوئی، یقیناً، اللہ مینہ نہ ساتی، د زیاتی کونکو سرہ۔

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِيْنَةَ اللّٰهِ الَّتِيْٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهٖ

ووایہ چا حرام کړے، بنا ئست د اللہ تہ، خفہ چہ راوایستے د ځپلو بندیانو خپلو،

وَالطَّيِّبٰتِ مِنَ الرِّزْقِ ۭ قُلْ هِيَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

او پاکیزہ، د رزق نہ، ووایہ، دا د ځپلو خفہ کسانو چہ ایمان راوړی،

فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ كَذٰلِكَ

پہ ژوند دنیوی کښ (خپرہ خالص) (یوائے خالص پہ ورځ د قیامت، د غہ رنګ،

نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۳۲﴾ قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ

تفصیل سړے پیانوو ایتونہ د ھغہ قوم د پارہ چہ پوھیږی۔ ووایہ یقیناً حرام کړی دی

رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ

زما، د بے حیایئ کارونہ ھغہ چہ ښکارہ وی د دوی نہ او ھغہ چہ پټ وی، او گناہ،

وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ

او ظلم کول، پہ ناحقہ، او چہ شریک جوړ کړی، د اللہ تہ ھغہ څہ چہ نہ

يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا وَّاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ

د ہغے لپارہ پہ ھغہ څہ دلیل، او چہ وایئ، پہ اللہ تہ پورے باندے،

مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ ۚ فَاِذَا

ھغہ څہ نہ پوھیږئ۔ او د ھرے ډلے د پارہ یوہ ټاکلہ موده، پس کلہ چہ

جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا

راشی ټاکلہ مودہ د دوی، نو نہ وروسته کولے شی یو ساعت، او نہ مخکښ

يَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿۳۴﴾ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ اِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ

کښ کیږی (۱) اے اولادہ د آدم، کلہ چہ راشی تاسو تہ، رسولان،

منزل ۲

ع ۳ ۶ ۱۰ ۱ ۱۱ ۱۲

ولو اننا ۸ ۲۴۴ الاعراف ۷

کُلُوْا وَاشْرَبُوْا: خوړی او څکئ۔ مفتی صاحب رحمہ اللہ لیکی چہ خوراک او څکاک پہ قدر وضرورت فرض دے او امام بخاری رحمہ اللہ د ابن عباس رضی اللہ عنہما قول را نقل کړے دے چہ خوړ څہ چہ د خوښہ شی او اغوستہ څہ چہ د خوښ اللہ لپارہ دے تجاوز وکړی ښائی نہ دوہ خصلتونہ اسراف او تکبر۔ (بخاری ۲/۸۶۰ کتاب اللباس) فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا: تفسیر صدر ارک رحمہ اللہ دلتہ عبارت کښ تقدیر راویستے دے یعنے د اشیاوو چہ د انعامونہ غیر خالص دی ایمانداران ولري پہ ژوند د دنیوی کښ کافر ورسرہ شریک دی او خالص دی پہ ورځ د قیامت کښ۔ قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ الخ: پہ دے ایت کریمہ کښ د تحریماتو الٰہیو بیان دے پہ مقابلہ د تحریماتو العبادو کښ۔ او پښتہ تحریمات پکښ ذکر دی۔ الشر ھغلاکت دے چہ پہ حقوق اللہ کښ وی او بغی چہ پہ حقوق العبادو کښ وی۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ پہ دے ایت کریمہ کښ د تکمیل انسانیت اصول ذکر دی (۱) علم (۲) حلم (۳) شجاعت (۴) عفت فواحش لہ حرام کړیدی چہ علم راشی، گناہ او ظلم لہ حرام کړے چہ حلم راشی او شرک لہ حرام کړے چہ شجاعت راشی او بہ اللہ تہ دروغ ویل پہ ټاپو ھی سره لہ حرام کړی دی چہ علم حاصل شی۔ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ الخ: دلتہ اشکال دے چہ د عذاب مقرره وخت راشی نو بیا روستو لہ ممکن دے لیکن مخکښ والے ممکن نہ دے۔ یو جواب لانے نہ ترجمہ کښ شوے چہ اِذَا جزاء محذوف دے چہ عذاب نو رکړے شی او دا روستو دوارہ جملے د ھغے تاکید دے۔ دویم جواب جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ کړے دے چہ مقصدی خبرہ اداء چہ نشی روستو کیدے او د تقدیم خبرہ پہ طور د ھغہ ورے د عدم ذکر دے (ص ۵۵۳ معارف) يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ دے ایت کریمہ کښ بشارت دے او دے بل ایت کښ ورپسے تخویف دے ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنْكُمْ يَقُصُّوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيْ فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ

د جنس ستا سونه پیدا نوی په تاسو باندې آیتونه ځما بیان کوي نو څوک چې ځان وساتي او خپل عمل

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَالَّذِيْنَ

پس نه به وي هیڅ ویره په هغوی باندې او نه به غمجن کیږي ۔ او هغه کسان چې

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ

درو غجنې ګڼلې وي په آیتونو ځما، او ځان غټ ګڼلې وي دغه کسان ، خاوندان

النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۳۶﴾ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ

دا اوردی، دوی به په دې کښې همیشه وسیږي ۔ پس څوک زیات ظالم به وي هغه چا نه چې

افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيٰتِهٖ ۭ اُولٰٓئِكَ

تړي، په الله تعالیٰ باندې دروغ ، او یا دروغجنې ګڼلې وي په آیتونو ځما ، دغه کسان

يَنَالُهُمْ نَصِيْبُهُمْ مِّنَ الْكِتٰبِ ۭ حَتّٰٓى اِذَا جَاۗءَتْهُمْ

وبه رسیږي دوی ته د برخه د دوی، چې لیکلې شوې ده تر دې چې راشي دوی ته

رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ ۙ قَالُوْٓا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُوْنَ

استازي زمونږ چې ساه اخلي دوی نه، وبه وائي دوی هغوی ته چې بلوئ تاسو

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ قَالُوْا ضَلُّوْا عَنَّا وَشَهِدُوْا عَلٰٓى

سوا د الله تعالیٰ نه ، وبه وائي دوی، ورک شوي زمونږ نه ، او ګواهي به وکړي دوی

اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوْا كٰفِرِيْنَ ﴿۳۷﴾ قَالَ

نفسونو خپلو، چې یقیناً دوی وو، کفر کوونکي ۔ وبه وائي الله تعالیٰ

ادْخُلُوْا فِيْٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِّنَ

داخل شئ ، په هغو ډلو کښې چې تیرې شوې دي ، مخکښې ستاسې نه ، د

الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِ ۭ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ

پیریانو ، او انسانانو نه ، په اور کښې ، هر وار چې ننوزي ډله ،

لَّعَنَتْ اُخْتَهَا ۭ حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوْا فِيْهَا جَمِيْعًا

لعنت به وائي په ملګرې خپلې ترڅو چې راجمع شي پکښې ټول ، غوندې ،

فَمَنْ اَظْلَمُ ۳۷: څوک ظالم نه وي تر دې چې باب دې تړي پورې ۔ دیکښې هم پنځه امورې دي (۱) زجر ۳۷ (۲) تخویف اخروي ۳۵ لاندې (۳) بشارت ۳۵ (۴) خلود جنت خبرې اترې د جنتیانو او د دوزخیانو او اعراف والو په مابین کښې ۴۴ تر ۴۶ پورې (۵) نفي د شفاعت قهري ۵۳ مطلب د آیت کریمه دا دی چې مفتري نوم او مکذب یې نو کښې لوی ظالم نور نه دی ۔ رُسُلُنَا: استازي زمونږ ۔ ملک الموت او د هغه معاونین ترې مراد دي ۔ معلومه شوه چې د قبض کولو د پاره کښې ملائک دي ۔ مخکښې نسائ ۹۷ کښې هم ذکر شوی وو ۔ اُخْتَهَا ۳۸: لعنت به وائي په هم جنس ولې خپلې ۔ حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوْا فِيْهَا: چې راجمع کړي شي پکښې دوزخ کښې (قرطبي ج ۴) د رُوستنيو ولې ته مراد تابعدار دي او مخکنيو ولې ته مراد لیډران او سرداران دي ۞ (روح ص ۱۱۶ ج ۸) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لِكُلٍّ ضِعْفٌ: دَھرے وَلے دُبارَہ دوچند عذاب دے۔ سوال دارائی چہ دَبدئی بدلہ خویَہ چندای دہ لکہ شوری شا کین رائی نو دلتہ دوچند عذاب ٹھنگہ۔ وشو؟ جواب دادے چہ دلتہ دَھرے وَلے عملونہ دوگہ دوگہ دی دَ تابعدارو دَ کفر اوکفر کین تقلید اودَ مشرانو گمراہ کیدل اوگمراہ کول دی۔ شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ یہ فتح الرحمٰن ص۱۳۸ کین دا جواب لیکلے دے کوم چہ محکمین معرض شوہ: او قاضی ثناء اللہ پانی پتی رحمہ اللہ تفسیر مظہری ج۴ ص۲۵۵ کین ھم دغہ جواب لیکلے دے۔ حسنی یلوح الجمل ص۴۱: تردے چہ ونوزی اوبن یہ سوم دَستے کین مطلب چہ اوبن خومرہ غت دے نود اوگنلو دستے یہ سوم کین داخلیدے نشی دغہ لیکے کہ فرد مشرکے جنت تہ تلے نشی۔ شاہ صاحب رحمہ اللہ فرمائی یعنی محال دی (نشی تللے جنت تہ) (فتح ۱۸۸، مائدہ ۸۲ وگورئی)۔ لَهُمْ مِّنْ جَهَنَّمَ: دوی لرہ بہ دَجہنم نہ بسترے وی اودپاسہ دَدوی نہ بہ پرتے دَ اور وی (ابن کثیر ص۲۱۲ غو اپس۔ سائیا نونہ دَ اور بہ وی (جواہر سورۃ نصر ص۱۰۱ وگورئی۔ داتخویف اخروی دے اوراروں ایتو نوکین بشارت اخروی دے۔ لَا نُكَلِّفُ: نہ مکلف کوو ھیڅ یو نفس مگر حسب توان اوطاقت دَھغہ۔ قرطبی رحمہ اللہ لیکی چہ دا کلامہ جملہ معترضہ دہ اوزنوزو شیوخ رحمہم اللہ ورتہ اوخاالذی وائی۔ مِنْ غِلٍّ: (حاشیہ دَرتلو مخ ص۱۳۵)، خفگان۔ شاہ عبدالقادر رحمہ اللہ فرمائی چہ معلومہ شوہ چہ دَ نیکا نو یہ زرونو کین ھم خیل مابین کین خفگان رائی۔ جنت تہ چہ لاړ دے نی نو مابین کین بہ نے زړونہ صاف شی بیا بہ جنت تہ نی۔ (جواہر ص۲۶۴) حضرت علی رضی اللہ عنہ فرمائی چہ حقہ امید لرم چہ حقہ او عثمان رضی اللہ عنہ او طلحہ او زبیر رضی اللہ عنہم بہ دَ دے کے نہ یو۔ (مظہری ج۴ ص۲۵۵، قرطبی ج۸ ص۲۰۴، کبیر ج۴ ص۲۱۵، ابن کثیر ج۲ ص۲۱۵، ابن جریر ص۱۳۲) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ هَدٰىنَا لِهٰذَا: وبہ وائی ھمدا ونہ ھغہ اللہ تعالیٰ لرہ دی چہ مونږ کہ نے جنتو نو تہ راوړ سولو۔ دلتہ حمد ذکر شویدے پس

قَالَتْ اُخْرٰىهُمْ لِاُوْلٰىهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُلَآءِ اَضَلُّوْنَا فَاٰتِهِمْ
وَبہ وائی روستنی نور لرباندی (یو بل) دَھغو لہ کین لپارہ دَ ھغو نو چہ دَ کسانو گمراہ کوی وَرسولہ پس تا
عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ ۭ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَّلٰكِنْ
عذاب، دوچند، دَ اور نہ، وبہ وائی اللہ، دَھرے وَلے دُبارَہ دوچند دی، اوليکن
لَّا تَعْلَمُوْنَ ۝ وَقَالَتْ اُوْلٰىهُمْ لِاُخْرٰىهُمْ فَمَا
تاسو نہ پوھیږئ۔ وبہ وائی اولنیو وَلہ دَدوی نہ، روستنیو وَلے دَدوی تہ، پس نشتہ
كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ
تاسولرہ، پہ مونږ دَ ھغہ طور وَلے، پس وخکئ۔ عذاب۔
بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُوْنَ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا
بہ سبب دَھغہ چہ تاسو کول۔ یقیناً ھغہ کسان چہ دروغ تنیا کوی، پہ ایتونو مونږ
وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَآءِ
اوځان غټ گڼلو دَھغو نہ، پرسیرہ بہ نکړے پہ ھغو شی دوی تہ، دروازے، دَ اسمان،
وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِيْ سَمِّ
اوداخل بہ نشی، جنت تہ، تردے چہ، ونوزی، اوبن، پہ سوم،
الْخِيَاطِ ۭ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِيْنَ ۝ لَهُمْ
دَستے کین، اودغدرنګ، بدلہ ورکوو، جرم کونکو تہ۔ دَ ھغو دَدوی،
مِّنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَّمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۭ وَ
دَدوزخ نہ، تولاپانے دی، اودپاسہ کہ دوی پرستنے (دَ اوردی)، او
كَذٰلِكَ نَجْزِي الظّٰلِمِيْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
دغہ رنګہ بدلہ ورکوو، ظلم کونکو تہ۔ اوھغہ کسان چہ ایمان یے راوړے،
وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَآ
اوعمل کوی دَنیکو، تکلیف نہ ورکوو، ھیڅ نفس تہ، مګر دوسع مطابق دَھغہ،
اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝
دغہ کسان، خاوندان دَجنت دی، دوی پہ ھغہ کښ، ھمیشہ اوسیدونکی یہ دی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن

او اوړه باسو هغه چې په سینو کې دوی کښې دی، د ځغلکان نه، هیږی به لاندې

تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا

د دوی نه ولې، او وائی به، ستاینه هغه ذات لره چې بنودنه کړې

لِهَٰذَا ۖ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۚ

مونږ ته دا، او نه وو مونږ چې راسته ځو دې ته، که نه وای چې بنودنه کړې مونږ ته الله،

لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ وَنُودُوا أَن

یقیناً راغلې وو، استاذې د رب زمونږ، په حقه سره، او اواز به وکړے شي دوی ته

تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

دغه جنت په میراث کښې درکړے تاسو ته په سبب د هغه عملونو چې تاسو کول

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَن قَدْ

او اواز به وکړی، خاوندان د جنت، خاوندان د اور ته، چې یقیناً

وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا

مونږ وعده ورکړې وه مونږ سره رب زمونږ په حقه سره آیا پس آیا تاسو هم هغه

وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ

(او) چې وعده ورکړې وه رب ستاسو په حقه سره، او به وائی (او) پس اعلان به وکړی یو اعلان کونکے

بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ الَّذِينَ

په مینځ د دوی کښې چې لعنت د الله ته وي په ظالمانو باندې: هغه کسان چې

يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا

منعه کوی، د لارې د الله نه، او لټوی په هغې کښې کږوالے،

وَهُم بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ﴿٤٥﴾ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ

او دوی په آخرت، کافر کوونکي وي. او په مینځ د دوی کښې به پرده وي،

وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ

او به اعراف باندې، به سړي وي، پیژني به هر یو له

منزل ۲

الاعراف ۷ — وقد فاز من خاف

دوی دا سے قوم دے چې نیکي او بدي ئے برابر شوې وي (۱۶) بابا سعدي رحمه الله فرمائي: ے

حورانِ بہشتی را دوزخ بود اعراف ❊ واز دوزخیان پرس کہ اعراف بہشت است ❊

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَإِذَا صُرِفَتْ: او کله چه واړوُلی شی نظر ونه دَ وړی - پټه وِیکښی اشاره دَ کا چه وړی به څنیله خوښی سره نظر دوزخ طرفته نکوی - أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ: دا کلام دَ اعراف والو دے چه کفار وته به وائی او اشاره به وکړی جنتیانو ته چه ایا دا هغه کسان دی چه تاسو به ګڼلی وی چه دوُ پټ رسوی الله تعالیٰ ته دوی ته مهربانی خپله. أَدْخُلُوا ٱلْجَنَّةَ: دوی ته خو ویلی شوی چه داخل شئ جنت ته نه به وی څه ویره پرته تاسو اوند به تاسو غمجن کیږئ - (جواهر ص۳۶۹) اویا مطلب دا دے چه دوی به په دے خبره واتره کښی وی چه اعراف والو ته به اوویلے شی داخل شئ جنت ته - صدر ایک ۵۵ لیکی،

فَيُقَالُ لِأَصْحَٰبِ ٱلْأَعْرَافِ: پس به ویلے شی اعراف والو ته.

أَوْمِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ: دلته لفظ دَ القوا پټ دے - معنیٰ ئے دا ده اویا را وغورزوئ دهغه نه چه درکړیدی تاسو ته الله تعالیٰ. وګورئ جواهر ص۳۶۵) لَهْوًا وَلَعِبًا: په ټوګو او لوبو سره، حواسوی څه چه ئے خوښه شی او ځلاوی څه چه ئے خوښه شی. (قرطبی ص۱۳۱) فَنَسِيَهُمْ: دَ قوالئ په نوم ستاروئ نه او هڅولکی او دَ نورو ریا بونو استعمال هم په لهو او لعب کښی: داخل دی کوم چه دَ فن صبا دَ دین او شریعت نه بے برخے او روحانیت نه بالکل صوفیان ئے عین عبادت ګڼلی (جواهر ص۳۶۹) + نَنسَىٰهُمْ (حاشیه دَ اتلونکی مخ) پرے به دُ دوی لره په عذاب کښی څنګه چه دوی پریښے دے عمل دَ پاره دَ پیښی دَ ورځ دَ دوی چه دا ده. (جواهر ص۳۶۹) پوښتنه: دیکښی ترطبیب دے قرآن ته - هَلْ يَنظُرُونَ: په دے ایت کریمه کښی زجر او نفی دَ شفاعت قهری ده - إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى: دَ دے څخه نه دَ سورت دویمه قسم یا دویمه حصه تراخره پورے ده - دا تقسیم دَ ورځ یا بونه

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ أَنْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۖ لَمْ

او اواز به وکړی دوی، خاوندان دَ جنت ته، چه سلام دے وی پرتاسو باندې، نه به وی

يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ

داخل شوی جنت ته، او دوی به طمع لری. او کله چه واړوِلی شی،

أَبْصَٰرُهُمْ تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُوا۟ رَبَّنَا لَا

نظرونه دَ دوی، په طرف دَ خاوندانو دَ اور، وینه والی دوی ته به وائی اے زمونږ ربه،

تَجْعَلْنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰٓ

کړه زه مونږ له قوم سره دَ قوم ظالم کونکو نه (په اورکښی) او اواز به وکړی،

أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمْ قَالُوا۟

خاوندان دَ اعراف، څه سړي وته، چه پیژنی به هغوی ته په علامو هغو، او به وائی

مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾

پټه نکړه واستاسو نه، جمع کولو ستاسو او هغه چه یوئ تاسے، چه لوئی به موکوله.

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ

ایا دا هغه کسان دی، چه قسمونه کول تاسو، چه به نه رسوی دَ دوی ته الله تعالیٰ رحمت،

ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾

(دوی ته ویلے شی دوی ته) داخل شئ جنت ته نه به وی ډار پرتاسو باندې، او نه به تاسے غمجن کیږئ.

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَنْ

او اواز به وکړی، خاوندان دَ اور، خاوندانو دَ جنت ته، چه

أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ

راتیر کړئ په مونږ باندې څه اوبه دَ اوبو (دَ جنت نه)، او یا را وغورزوئ دَ هغه چه درکړی تاسو ته الله

قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ٱلَّذِينَ

وبه والی دوی یقیناً الله تعالیٰ حرام کړی دا دواړه، په کافرانو باندې.

ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ

هغه کسان دی چه، ونیولے ئے دَ دین خپل په لوټو، او لوبو سره، او

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اول باب ترجمہ پورے، پہ دیکھیں پنجہ ختمے خبرے دی (۱) دعوی و توحید ۵۴ (۲) ذکر و مثال ۵۶ (۳) پنجہ واقعات دلائل نقلیہ ۶۵ ۶۹ چہ د امتعلق دی د دریے دعوے سرہ ۷۳ د امتعلق دے

غَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ وَقَالَ الْيَوْمَ نَنْسٰىهُمْ كَمَا نَسُوْا

غلولی دی وی لرا، ژوند دنیوی، پس ښکن ہیر پریښو د ورځ پہ یاد نہ ساتو پہ ښکنځ پریښو

لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هٰذَا ۙ وَمَا كَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَجْحَدُوْنَ ﴿۵۱﴾

دی، پہ ښکنځ دوښځ ځوابونہ دی وایہ، او پہ سپڅ ګڼلو دی پہ آیتونو موږ انکار نے کاوو۔

وَلَقَدْ جِئْنٰهُمْ بِكِتٰبٍ فَصَّلْنٰهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَّ

او یقیناً ژ ورکړی ځو د ملاو دی تہ ښکن باچہ واضحہ بیان کړی دی پہ علم سرہ، ہدایت د او

رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۵۲﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا

رحمت د ولو، د ھغہ قوم د پارہ چہ ایمان لري۔ انتظار نہ کوي دی، مکرر

تَاْوِيْلَهٗ ؕ يَوْمَ يَاْتِيْ تَاْوِيْلُهٗ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ نَسُوْهُ

انجام د انکار ردوي، کله چہ راشي انجام د انکار د ردوي د سوال ھغه کسان پہ، ہیر کړے دی د

مِنْ قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۚ فَهَلْ

مخکښ دوے نہ، یقیناً راغلی د و، استاذی، د رب زمونږ د پہ حقه، پس ایا شته

لَّنَا مِنْ شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوْا لَنَآ اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ

موږ لرا څه شفاعت کوونکي، پس شفاعت وکړي موږ لپاره، او یا واپس کړی شو دنیا ته پس عمل وکړو

غَيْرَ الَّذِيْ كُنَّا نَعْمَلُ ؕ قَدْ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ

غیر د ھغه عمل چہ د و موږ ښه کوالو، یقیناً تاوان کښ غورځولی دی ھغوی خپل

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۵۳﴾ اِنَّ رَبَّكُمُ

او ورک ښکلی دی د دوی، ھغه چہ د و دعوی د ځان نہ جوړول۔ یقیناً رب ستاسے،

اللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ

الله ھغه ذات دے چہ پیدا کړی اسمانونه، او زمکه، پہ

سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۘ يُغْشِي

شپږو ورځو کښ، بیا برابر شو د خپل شان مناسب پہ عرش باندې، اغوندی دی،

الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهٗ حَثِيْثًا ۙ وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ

شپه ورځ تہ، طلب کوی یو بل لرا پہ چټکتیا، او پیدا کړه لمر، او سپوږمۍ

صفاتونه به ئے پاڼه کنړی (۳) خان به ورته محتاجه کنړی۔ سورة انبیاء ۸۳ کښ ذیونس علیہ السلام پہ دعا کیږو ذکر دی (۴) پہ عاجزی به ئے بللی (۵) او پہ پټه به ئے بللی۔ دلته داد وار ذکر دی۔ فائده ۱ د حسن بصری رحمہ اللہ نقل دی چہ ادب پہ دعا کښ دا دے چہ پټه وی او د ورو او پہ زوره مابین کښ اوچا چند

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فرق دے۔ (روح ج۸ ص۳۱۳، خازن ص۹۴) د ابوموسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ نه روایت دے چه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په زوره ذکر والوته وبلی وو: چه دهه راولئ په نفسونو خپلو باندې یقیناً تاسو کنږ او غائب نه بلئ تاسو بلئ اوریدونکے ـــ او لیدونکے اوهغه لتاسو سره دے اوهغه دیرنزدے دے یوکس ستاسو ته وځغیږ د سورلی دوه نه (روح ج۸ ص۳۱۳، ابن کثیر ج۲ ص۲۱۱، ابن جریر ص۱۳۶)

فائده: یقیناً دلیل نیولے دے اصحابو د ابوحنیفه رحمه الله په دے باندې چه ورو ویل د امین بالجهر دی د زوره نه حکم چه دا دعا ده۔ (قرطبی ج۷ ص۲۲۶، کبیر ج۴ ص۲۱۲، جصاص ج۳ ص۲۰۳) إنه لا یحب المعتدین، یقیناً الله ته مینه نسائی د زیاتی کونکو سره۔ امام قرطبی رحمه الله لیکی چه زیاتے کول په دعا کښ په خو طریقو سره دی۔ یقینی ترینه دیر په زوره اوچتے کول دی۔ او بعض ترینه وادی چه دعا وکړی انسان چه دا نوره د مرتبه د نبی شی اویا دعا په محال کښ کوی او دا قسم پوره زیاتے دے۔ او بعض ترینه دا وادی چه دعا وکړی د طلب کولو د کناه اوغیږ د دے نه۔ او بعض ترینه وادی چه دعا وکړی په داسے الفاظو چه کتاب او سنت کښ نه وی الخ (قرطبی ج۷ ص۲۲۶) فائده: کنږ د مفسرینو رحمهم الله لیکلی دی چه زیاتے په دعا کښ پورته والے اوچتے کول دی پاسے دعا کښ اود ابن جریج رحمه الله قول نقل کوی چه چغے په دعا کښ مکروهه اوبدعت دے۔ گورئ مظهری ص۳۶، ابن کثیر ج۲ ص۲۱۱، درمنثور ص۹۵، خازن ص۹۴، بیضاوی ص۲۳۲، مدارک ص۲۵، ابوالسعود ص۱۳۲، الهام الرحمٰن ص۱۸۵۔ فائده: ابن بطال رحمه الله لیکی چه څلورواړه مذاهب په دے دی چه په زوره دعا، ذکر مستحب نه دے۔ گورئ حاشیه بخاری ص۱۱۱۲، البدایه و النهایه ج۱۰ ص۳۔ فائده: شاه اسحاق رحمه الله فرمائی چه ذکر جهری په مذاهب حنفیه کښ بدعت دے مکروه هغه څایونو کښ چه ذکر جهری راغلے دے لکه اذان وغیره (مائة مسائل ص۱۰) فائده: اوهغه چه بعضو احادیثو کښ ذکر جهری راغلے دے بغیر د څایونو مقرر کولو نه نو هغه په تعلیم باندې بناء دی۔ گورئ عمده

وَالنُّجُومَ مُسَخَّرٰتٍۭ بِأَمْرِهٖ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ

او ستوری، تابع کړے شوی په حکم د هغه، خبردار الله لره پیدا کول او اختیار چلول دی

تَبٰرَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾ اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا

برکت والا دی الله چه پالونکے د مخلوقاتو دے۔ ښکلی رب خپل، په عاجزی،

وَّخُفْيَةً ۚ إِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا

او پټه، یقیناً الله نه خوښوی د زیاتی کونکو سره۔ او فساد مکوئ،

فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَّ

په زمکه کښ، پس د اصلاح د هغې نه (په توحید سره) او ښکلی هغه په ویره سره، او

طَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

په طمعه، یقیناً رحمت د الله ډیر نزدے دے، نیکوکارانو عمل کونکو ته۔

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَيْ

او الله هغه ذات دے چه لیږی بادونه، زیارا د (مړی) مخکښ د رحمت

رَحْمَتِهٖ ۖ حَتّٰىٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنٰهُ

خپل نه، تر دے چه، را پورته کړی، ورځنې درنے په اوبو، وړے چلوی،

لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهٖ مِنْ

ښار مړ (وچ) ته، پس راولیږلو کښې په هغه اوبو، پس راوباسو موږ په هغه د

كُلِّ الثَّمَرٰتِ ۚ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ

هرڅه میوه چاتو نه، د غسے، راوباسو موږ مړه، د پاره د دے چه تاسو

تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهٗ

نصیحت قبول کړئ۔ او ښار (زمکه) پاکه، راوزی، شنبلی د هغه،

بِإِذْنِ رَبِّهٖ ۖ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۗ

په حکم د رب د هغه؛ او هغه (زمکه) چه خبیثه (خوره) وی، نه راوباسی مګر ډیر کم کار کا،

كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيٰتِ لِقَوْمٍ يَّشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ ع

دغسے، بار بار بیانوو، آیتونه، د هغه قوم د پاره چه شکر وباسی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا
یقیناً راولیږلے موږ نوح ته، نوح ته، قوم خپل ته، پس وے ویل اے ما قومه! بندګی وکړی،
اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ
الله، نشته تاسو لره څوک معبود بر ما څخه غیر، یقیناً ځه ویریږم په تاسو باندې،
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۵۹﴾ قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهٖٓ
د عذاب، د ورځې لوی ته. وویل مشران د قوم د هغه،
اِنَّا لَنَرٰىكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۶۰﴾ قَالَ يٰقَوْمِ لَيْسَ
یقیناً موږ ګورو ستا په ګمراهۍ ښکاره کښې. وویل هغه اے قومه ما، نشته
بِيْ ضَلٰلَةٌ وَّلٰكِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶۱﴾
په ما باندې څه ګمراهي او لاکن زه استاذه، د رب د مخلوقاتو نه یم.
اُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ
رسولې تاسو ته، پیغامونه، د رب خپل او خیر خواهي کوم تاسو لره، او پوهیږم، د الله نه
اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۲﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَآءَكُمْ
د هغه په هغه څه چې نه پوهیږئ. ایا تعجب کوئ تاسو چې راغلو تاسو ته،
ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ
نصیحت د څانګې د رب ستاسو، په یو سړي د جنس ستاسو، چې ویروي تاسو،
وَلِتَتَّقُوْا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۶۳﴾ فَكَذَّبُوْهُ
او چې وپاړئ او ښایي چې رحم وکړے شي پس وے دوی د هغه باندې نو هغه
فَاَنْجَيْنٰهُ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ فِي الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا
پس خلاص موکړ هغه او هغه کسان چې هغه سره وو په بیړۍ کښې، او ډوب موکړو،
الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا
هغه کسان چې دروغ ګڼلي لره کوله موږ آیتونو زمونږ، یقیناً دوی وو، قوم،
عَمِيْنَ ﴿۶۴﴾ ع وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُوْدًا ؕ قَالَ يٰقَوْمِ
ړانده ګان. او د راولیږلو موږ عاد ته، ورور د دوی، هود، وویل، یا قومه ما!

فتی اول ۱۲
ع ۸ ۱۵

اعبدوا: یعنی یوازې الله ته سجده وکړی او هیڅ شے ورسره شریک مه ګڼئ. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) ما لکم من الٰه غیره: د الله تعالیٰ نه علاوه ستاسو لره هیڅ معبود نشته. (قرطبی ۷/۲۱۲) انی اخاف علیکم: زه ویریږم چې که تاسو د الله تعالیٰ عبادت نه کوئ نو الله تعالیٰ به تاسو باندې عذاب راولیږي. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) عذاب یوم عظیم: د قیامت د ورځې عذاب. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) قال الملأ من قومه: د قوم مشرانو ویل چې هغه ګمراهي ده. (قرطبی ۷/۲۱۲) انا لنراک فی ضلل مبین: یقیناً موږ ګورو چې ته په ګمراهۍ ښکاره کښې یې. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) لیس بی ضلالة: ما ته هیڅ ګمراهي نه ده رسیدلې. (قرطبی ۷/۲۱۲) ولکنی رسول من رب العلمین: زه د رب العالمین له خوا رسول یم. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) ابلغکم رسلت ربی: زه تاسو ته د رب العالمین پیغامونه رسوم. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) وانصح لکم: زه تاسو ته د خیر خواهۍ او ښیګڼې لارښوونه کوم. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) واعلم من الله ما لا تعلمون: زه د الله تعالیٰ د هغو صفاتو په اړه پوهیږم چې تاسو نه پوهیږئ. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) او عجبتم ان جاءکم ذکر من ربکم: ایا تعجب کوئ تاسو چې راغلو تاسو ته نصیحت د څانګې د رب ستاسو. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) علی رجل منکم لینذرکم: په یو سړي د جنس ستاسو چې ویروي تاسو، (ابن کثیر ۲/۲۲۳) ولتتقوا ولعلکم ترحمون: او چې وپاړئ او ښایي چې رحم وکړے شي. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) فکذبوه: د دوی هغه سره دروغ وویل. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) فانجیناه والذین معه فی الفلک: پس خلاص موکړ هغه او هغه کسان چې هغه سره وو په بیړۍ کښې. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) واغرقنا الذین کذبوا بآیاتنا: او ډوب موکړو هغه کسان چې دروغ ګڼلي لره کوله موږ آیتونو زمونږ. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) انهم کانوا قوما عمین: یقیناً دوی وو قوم ړانده ګان. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) واخاهم هودا: او د راولیږلو موږ عاد ته ورور د دوی هود. (ابن کثیر ۲/۲۲۳) قال یا قوم: هود وویل: یا قومه ما!

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۶۵﴾

بندگی وکړی، د الله پرته نشته تاسو لره، مد ګواړ سوا د هغه نه، آیا پس ویرېږئ کیدی ځان ته

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖۤ اِنَّا لَنَرٰىكَ

وویل ځینو نو هغه کسانو چه کفر ونه کړه وو، د قوم د هغه نه، یقیناً موږ ښکاره ګڼو تا لره

فِيْ سَفَاهَةٍ وَّاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۶۶﴾ قَالَ

په بیوقوفۍ کښې، او یقیناً موږ ګمان کوو تا باندې، د دروغجنو نه۔ ووېل هغه

يٰقَوْمِ لَيْسَ بِيْ سَفَاهَةٌ وَّلٰكِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ

اے زما قومه! نشته په ما کښې، هیڅ کم عقلتیا، ولاکن زه، استاذ یم، د طرف د

رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶۷﴾ اُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَاَنَا لَكُمْ

رب د مخلوقاتو نه۔ رسولۍ خپه تاسو ته، پرښه ورکوونکی د رب جل، او یقیناً زه ګرځم تاسو لره

نَاصِحٌ اَمِيْنٌ ﴿۶۸﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ

خیر خواه، امانتدار۔ آیا او تعجب کوئ تاسې چه راغلے تاسو ته، نصیحت د ځانه،

رَّبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ ؕ وَاذْكُرُوْۤا

د رب ستاسو، په یو سړی د ځنس ستاسو، چه ویروی تاسو لره، او یاد کړئ

اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوْحٍ وَّزَادَكُمْ

کله چه گرزولی تاسې لره، آباد ولکی د زړکه، پس د قوم د نوح نه، او زیات کړی تاسو لره

فِي الْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۚ فَاذْكُرُوْۤا اٰلَآءَ اللّٰهِ

په پیدائش کښې، فراخی لره، پس یاد کړئ، نعمتونه د الله تعالیٰ،

لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۶۹﴾ قَالُوْۤا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ

ډېره کامیابي ومومئ۔ ووېل دوی، آیا راغلے یې موږ ته چه عبادت وکړو د الله تعالیٰ

وَحْدَهٗ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا ۚ فَاْتِنَا

یوازې، او پرېږدو هغه چه وو عبادت ته ګوتو، پلرانو زمونږ، پس راوړه موږ ته

بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۷۰﴾ قَالَ

هغه عذاب چه وعده کوې موږ سره که یې ته د ریښتونو نه۔ ووېل هغه

ولقد ذرأنا (معارف ج۳ ص۶۱۰) ۞ اِنَّا لَنَرٰىكَ فِيْ سَفَاهَةٍ: یقیناً موږ ښکاره ګڼو تا لره په بیوقوفۍ کښې ځکه چه پرېږدې د دین د پلرانو خپلو۔ قَالَ يٰقَوْمِ لَيْسَ بِيْ سَفَاهَةٌ: انعام ورکوونکی وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا: او قوم عاد پشانے قوم ثمود هم دولتمند، قوی او بهادر قوم وو او په کهو تو کلو او په فن د آبادۍ کښې ماهر وو په ګلاؤ زمکه باندې به د لوئے لوئے محلا تو جوړولو نه علاوه غرونه به ئے کنستل او په دغه کښې به ئے قسم قسم آبادۍ جوړولے۔ (معارف ج۶ ص۲۰۱) صالح علیه السلام حوئے د عبید وو (روح ج۸ ص۱۶۲) د شیخ القرآن رحمه الله ویینا مطابق دوی واقعه ولته او ۶۱ هود، ۷۳ حجر، ۱۳۲ شعراء ۴۵ نمل، ۲۳ قمر نه ذکر شوے دے۔ فائده:- دے ټولو واقعاتو نه معلومه شوه چه انبیاء علیهم السلام اولنی مسئله د توحید کړے ده۔

ناقة الله: دا اضافت د الله تعالیٰ ده په دیکښې معنیٰ د تشریف او تخصیص ده۔ (قرطبی ص۲۳۸ ج۷)

قصودا: (حاشیه د ص۲۵۳ شروع شوه) جوړوی هموار و زمکونه بنځکے۔ قرطبی رحمه الله لیکلی دی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

چہ دلیل نیولے وے پہ وے ایت باندے ھغہ چا چہ لورے ابادی جائز گنړی لکہ بکلے او پہ مثل ددے۔ او مکروھہ لے گنړی نور عالمان چہ پہ ھغوئ حسن بصری او نور دی او دلیل لے نیولے وے پہ قول د نبی علیہ السلام (چہ کلہ ارادہ وکړی اللہ تعالیٰ پہ بندہ د شر نو ھلاک کړی مال د دہ کا پہ ختو او کچہ ختو کښ) خذ وا پہ چہ پہ دے باندے ھم قول کوم۔ (ص ۲۳۹)

قَالَ الْمَلَأُ: د وسل ختا نو ھغہ کسانو چہ خان لے غښ کا نړلے وو د دوی د قوم نہ۔ قَالَ: امام رازی رحمہ اللہ لیکلی دی چہ دا ایت د لویو ھغہ دلائلو نہ دے چہ دلیل پرے نیولے کیږی چہ غریبی غوره د کا د مالدارئ نہ او دا حکمہ چہ تکبر پیدا کیږی د ډیرو والی د مال او د مرتبے نہ او کمزورو والے پیدا کیږی د لږو والی د دواړو نہ (کبیر ص ۱۶۵) قَالُوْٓا اِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ: د ویل دوی یقیناً مونږ پہ ھغہ چہ دے پرے لیږلے شوے یے پہ ھغہ ایمان راوړونکی یو، شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ فرمایل چہ توثیق د خپل شیخ استاذ د پخوا نو سُنتو نہ دے لکہ چہ د صالح علیہ السلام ملکرو د ویل چہ تش علم نہ بلکہ د ھغہ پہ راوړی شوی پیغام ایمان لرو۔ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ ع ۱۶:

قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَّغَضَبٌ ۭ
یقیناً واقع شوے پہ تاسو باندے د جانبہ د ربہ ستاسو عذاب او غضب،
اَتُجَادِلُوْنَنِيْ فِيْٓ اَسْمَاۗءٍ سَمَّيْتُمُوْهَآ اَنْتُمْ
ایا بحث کوئ تاسے سرہ پہ بارہ د ھغو نومونو کښ چہ ایښی دی تاسو ھغہ،
وَاٰبَاۗؤُكُمْ مَّا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ۭ فَانْتَظِرُوْٓا
او پلرانو ستاسو نازل کړی اللہ پہ ھغو حجت دلیل، پس انتظار کوئ،
اِنِّيْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ ۝ فَاَنْجَيْنٰهُ وَالَّذِيْنَ
یقیناً زہ تاسے سرہ د انتظار کونکو نہ یم نو پس موږ وژغورلو ھغہ او ھغہ کسان چہ
مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا
د ده سره وو پہ رحمت زمونږ د او پرے موکړو، مونږ ډنډ ھغہ کسانو چہ درواغ ګڼلے وو
بِاٰيٰتِنَا وَمَا كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ۝ وَاِلٰى ثَمُوْدَ
پہ ایتونو زمونږ او نہ وو ھغوئ ایمان راوړونکی - او لیږلے وو
اَخَاهُمْ صٰلِحًا ۘ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ
ورور د ھغوی، صالح، وے ویل اے قومہ ځما، عبادت وکړی د اللہ، نشته تاسے لپاره
مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ قَدْ جَاۗءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ
څوک معبود سوا د ھغه نہ، یقیناً راغلے تاسو نہ، ښکاره معجزه د ربّ ستاسو نہ،
هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوْهَا تَاْكُلْ
دا اوښه د اللہ تعالیٰ ده تاسو لپاره نښه، پس پریږدئ دی چہ خوراک کوی
فِيْٓ اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْۗءٍ فَيَاْخُذَكُمْ
پہ زمکہ د اللہ کښ، او مه رسوئ ھغے ته، هیڅ تکلیف، پس وبه نیسی تاسو لره،
عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ وَاذْكُرُوْٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاۗءَ
عذاب درد ناک - او یاد کړئ، کله چہ گرزولی دی تاسو لره، اباد ولنکی د زمکے
مِنْۢ بَعْدِ عَادٍ وَّبَوَّاَكُمْ فِي الْاَرْضِ تَتَّخِذُوْنَ
پس د عادیانو نہ، او ځای درکړے تاسو ته پہ زمکہ کښ، چہ جوړوئ تاسو،

ع ۸ ۱۶ منزل ۲

پس زخمی لے کړہ اُوښہ - دلتہ لے نسبت د زخمی کیدلو تہ ولو تہ وکړو چہ زخمی کونکے یو ولو - سورۂ شمس ۱۴ کښ وئیلے شوے چہ دا قول پہ دے راضی وو۔ (مدارک ص ۶۲، شوکانی ص ۲۲۱) علامہ الوسی رحمہ اللہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فرمائی چہ اولتوبد بختہ زخمی کوئکے دَ اُونبے وُو اودَ دوستنوبد بختہ قاتل دَ علی کرّم اللہ وجہہ وُو۔
بیا رُوح المعانی دَ عمران بن حطان خارجی اشعار ذکر کړیدی کوم لے چہ دَ عبد الرحمن خوی دَ ملجم بارہ کښ

مِنْ سُهُوْلِهَا قُصُوْرًا وَّتَنْحِتُوْنَ الْجِبَالَ بُيُوْتًا
دَ هموارو زمکو دَ غرو نو نہ، ښکلی، اوکنی، دَ غرو نو نہ، کوہے
فَاذْكُرُوْٓا اٰلَآءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ
پس یاد کړئ، نعمتونہ، دَ اللہ تعالیٰ، اودَ ہغہ سره زمکہ کښ،
مُفْسِدِيْنَ ﴿۷۴﴾ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا
فساد کوونکی ۔۔۔ ووئیل، فتا نو هغہ کسانو چہ، خان لے لوئے ګڼلے وُو،
مِنْ قَوْمِهٖ لِلَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا لِمَنْ اٰمَنَ
دَ قوم دَ ده نہ، هغہ کسانو چہ کمزوری ګڼلی شوی وُو، هغو چا تہ چہ ایمان لے راوړے وُو
مِنْهُمْ اَتَعْلَمُوْنَ اَنَّ صٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّنْ
۔ دَ وی نہ، ایا تاسو پوهیږی چہ یقیناً صالح ﷺ، رالیږلے شوے دے، دَ ځانہ دَ
رَّبِّهٖ ؕ قَالُوْٓا اِنَّا بِمَآ اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ﴿۷۵﴾
رب خپل نہ، ووئیل هغوی چہ یقیناً موږ په هغہ دین چہ دے پیغمبر رالیږلے شوے، ایمان راوړونکی یو
قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا بِالَّذِيْٓ اٰمَنْتُمْ
ووئیل هغہ کسانو، چہ ځان لے لوئے ګڼلو، یقیناً موږ په هغہ څہ چہ تاسو ایمان راوړی
بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿۷۶﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ
په هغہ کفر کونکی یو ۔ پس زخمی کړہ، اوښہ، او تجاوز لے وکړو، دَ
اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوْا يٰصٰلِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ
امر دَ رب خپل نہ، اووئیل دوی اے صالح! راوړہ موږ تہ هغہ عذاب چہ ته موږ سره
اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۷۷﴾ فَاَخَذَتْهُمُ
ګواښونکی ئے، پیغمبر ئے ئے دَ لیږلو نو ۔۔۔ پس ونیولو دوی لړزہ،
الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿۷۸﴾
زلزلے، پس وګرزیدلا دوی په کور و نو خپلو کښ، نسکور په زنګون و نو ۔
فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰقَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ
پس وګرزید دَ دوی نہ، اووئیل، اے قومه ځما، یقیناً ما رسولتوب تاسو تہ

ولانا ۸ ۲۵۴ الاعراف ۷

اِنِّيْ لَاَذْكُرُهٗ يَوْمًا فَاَلْعَنُهٗ ۔
گنډلے اَلْعَنُ عِمْرَانَ بْنَ حِطَّانَ یقیناً چہ ځنډ کله عبد الرحمن یاد وم
پس لعنت پرے وایم او وغړ ے کړ ے
لعنت وایم په عمران بن حطان
باندے۔ (روح ص۱۳۶) وَقَالَ
یٰقَوْمِ : اووئیل اے قومه ځما
یقیناً ما رسولتوب تاسو تہ پیغام
دَ رب خپل او خیر خواهی مو
وکړہ تاسو لہ۔ دَ پښتانی شیخ
رحمتی فرمائی چہ دلته حرف
ندا او دَ خطاب دَ ضمیر و نو
دَ تباہ او برباد شوی قوم سره
خطاب کول او هغوی تہ اورول
مقصود نہ دی بلکه دَ انداء
او خطاب محض دَ قوم په
بدبختی پانډے۔ دَ افسوس
ظاهر ولو او دَ تحسّر دپارہ
دی ۔ وَلُوْطًا ﷺ (حاشیه
دَ اتلونکی مخ ۲۵۵): او
رالیږلے وُو موږ لوط علیہ السلام
لړہ۔ دا مخلوقه واقعه دَ
دَ وی دَ پلار نوم هاران وُو۔
اودَ حضرت سیدنا ابراهیم علیہ السلام وُرکړہ وُو اودَ هغوی
سره لے هجرت کړے وُو ۔
(ابن کثیر مخ ۱۳) دَ آمنو دن او
بیت المقدس په سمایین کښ
دَ مقام سدوم دَ خلقتو دَ
هدایت دپارہ رالیږلے شوے وُو۔ دا علاقه په پخوانیو غټو ښارونو بانډے مشتمله وه چہ دَ هغو
نومونہ اسدوم، عمورہ، ادمه، صبویم او بالع یا صوغر وُو۔ دَ غو مجموعے لړہ قران پاک مؤتفکة

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یا متفکات الفاظ سرہ پہ کنر وخا یونو کښ بیان کړی دی۔ سد ومردغه بنا رونو دارالحکومت اومرکز ګڼلے شو۔ اولوط علیہ السلام دغلته وسیدلو، ځکه سرسبزه اوشاداب وه اودهرقسم غلو او ډمیو ډیر والے وو۔ (معارف ص۱۱۵) ددوی واقعه دلته اومک هود، ۷۰ هجر، ۷۰ انبیاء ۱۰۰ شعراء ۷۳ نمل، ۷۰ عنکبوت، ۱۳ صٰفّٰت، ۱۳ قمر نه کښے شی۔ مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ: سوا د زنانو نه۔ تیری کونکی ئی د زنانو وو۔ شیخ القران رحمہ اللہ فرمائی په دون کښ قاعده داده چه مخکښ ډک نه منعه کوی: او روستنی مراد وی لکه داقاعده په مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ کښ هم ده (عقد المرجان ص۱۰۱) وَاَمْطَرْنَا: سورة هود ۸۲ وکورئ۔

فائده: تهانوی رحمہ اللہ مسائل السلوك ص۲۰۰ کښ لیکلی دی چه د لوط علیہ السلام په وینا کښ چه ستاسے نه ځوك په دے بے حیائی کښ مخکښ شوی نه دی: دلالت دے چه ایجاد کول د منکراتو سخت دی د اقتداء نه په دیکښ او معلوم کړه ډډے نه کول د بدعاتو۔ وَاِلٰى مَدْيَنَ: مدین د حضرت خلیل الله علیہ السلام صاحبزاده وو اود هغه نسل او اولاد هم د مدین په نوم سره مشهور شوی وو اوبه کوم کلی کښ چه ددوی قیام وو هغه ته هم مدین ویلے شو کوبا که مدین د یوقوم نوم هم وو او دیشو پارهم۔ دا پارنن هم د اردن مشرقی بندر عقبه کا معان ته نژدے موجود دے۔ (ص۶۲ معارف) ددوی واقعه دلته او ۸۰ هود، ۷۸ حجر، ۱۷۶ شعراء ۱۷۶ عنکبوت، ۱۳۸ قٓ فرقان، ۱۸۰ ص نه کښے شی۔ اودوی ته به خطیب الانبیاء ویلے کیدلو د وجے د وضاحت وخطبو د ډډوی اوږدو والی د وعظ ددوی نه۔ (ابن کثیر ص۲۳۳ ج۲)

رِسَالٰتِ رَبِّیْ وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلٰكِنْ لَّا تُحِبُّوْنَ
پیغامونه د رب خپل، او خیرخواهی مې وکړه تاسو لپاره، اوليکن مینه نه لرئ تاسو،
النّٰصِحِيْنَ ﴿۷۹﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖۤ اَتَاْتُوْنَ
د خیرخواهانو سره۔ اوارسولے مو لوط، کله چه وې ویل قوم خپلانه، ایا راځئ تاسو،
الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِّنَ
بے حیایئ ته، مخکښ والے نه ئې کړے تاسونه په هغے، یو سړے نه د
الْعٰلَمِيْنَ ﴿۸۰﴾ اِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً
مخلوقاتو نه۔ یقیناً خامخا تاسو راځئ، سړو ته، د ډیرې شهوت،
مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ ؕ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُوْنَ ﴿۸۱﴾
سوا د زنانو نه، بلکه تاسو قوم زیاتی کونکی یئ۔
وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖۤ اِلَّاۤ اَنْ قَالُوْۤا اَخْرِجُوْهُمْ
اونه وو، جواب د قوم ددوی، مګر دا چه وې ویل لرې کړئ، وباسئ ددوی لږ کړئ،
مِّنْ قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿۸۲﴾
د کلی خپل نه، یقیناً ددوی، دا سے خلق دی چه، ځان پاك ساتی ناپاکی نه۔
فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَهْلَهٗۤ اِلَّا امْرَاَتَهٗ ۖ كَانَتْ
پس وچ موږ ورته، او اهل ددهٔ، مګر ښځه د هغه، وه
مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿۸۳﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ؕ
د پاتے کیدونکو نه عذاب کښ او راوړلو موږ په دوی باندے باران د کبریتو،
فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿۸۴﴾
پس وګوره، څنګه وو، انجام، د جرم کوونکو۔
وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا ؕ قَالَ يٰقَوْمِ
اورالیږلے وو موږ، مدین والوته، ورور ددوی، شعیب ۴، ویلے، اے قومه خپله!
اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ قَدْ
عبادت وکړئ د الله تعالیٰ، نشته تاسولپاره، څوك معبود مګر غیر د الله تعالیٰ نه، یقیناً

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ
راغلے تاسونہ، بنکارہ معجزہ دَ ربہ ستاسونہ، پس پورہ وکړی، پیمانہ نہ،
وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ
او تلہ، او مہ کموئ، دَ خلقونہ، حقونہ دَ ھغوی،
وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ۚ
او فساد مکوئ، په زمکہ کښی، پس دَ اصلاح دَ ھغے نہ،
ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾
دا کار دونہ، غوره دی تاسے لپارہ، کہ چرے، یاستئ، ایمان راوړونکی۔
وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ
او مہ کینئ، په ھره لاره، چہ وبروئ،
وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ
او منع کوئ، دَ لارے دَ اللہ تعالیٰ نہ، ھغہ چا چہ ایمان راوړی
بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ
په ھغہ، اولتھوی په ھغے کښی کوږ والے، اویاد کړی، کلہ چہ وئ تاسے،
قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
لږ، پس زیرے کړ تاسو لږ، اوګورئ، څرنګ وُو، انجام،
الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَائِفَةٌ مِّنكُمْ
دَ فسادکوونکو..... اوکړے وی، یوہ ډلہ، ستاسے نہ۔
آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ
چہ ایمان راوړی، په ھغہ څہ چہ راليږلے شوے یم زہ په ھغہ، اوبلہ ډلہ، چہ ایمان
يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا ۚ
نہ راوړی، پس صبر کوئ، تردے چہ فیصلہ وکړی اللہ تعالیٰ، په مینځ زمونږ کښی،
وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾
او ھغہ غوره، فیصلہ کونکے دے۔

منزل ۲

بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ: بنکارہ معجزہ اګرځہ په قرآن کښی نہ دہ ذکر شوے (مدارک ۳/۲، روح ۸/۷۶) وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ: او مہ کموئ دَ خلقونہ حقونہ دَ ھغوی۔

فائدہ: رُوح المعانی کښی دی چہ دَ شیونونہ مُطلقاً حقونہ مُراد دی، او دوی یقیناً تپکس اختونکی وُو، نہ یُوازے پریښودہ ھیڅ شے مګر تپکس یے ترینہ اختلو (ص۱۷۴ ج۱) امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ داخلیږی په دیکښی غصب، او غلا، او رشوت اختل، او لارے شوکول، او راویستل دَ مالونو په طریقے دَ ھیلو سرہ۔ (کبیر ص۱۷۲ ج۱۴) ✤

الحمد للہ اَلله یارہ په ورځ دَ سہ شنبے ۲۳ مئی ۲۰۰۶ء — ۲۴ ربیع الثانی ۱۴۲۷ھ په ۵/۵ بجے دَ ماز دیګر د محکمین ختمہ شوہ — او نظر ثانی یے په ۱۹ ستمبر ۲۰۰۶ء په وخت دَ پیشمنی کښی ختمہ شوہ۔ ۴ او تصحیح یے په ورځ — دَ یکشنبے ۲۷ مئی ۲۰۰۷ء په ۲/۲۲ بجے ختمہ شوہ فللہ الحمد علیٰ ذلک۔ خاکسار

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَوْ لَتَعُوْدُنَّ ۔ دلتہ اشمال دے۔ او ھغہ دا چہ عود رجوع کا اولنی حالت تہ او دا ممکن نہ دہ پہ حق د شعیب علیہ السلام کښی ځکہ چہ انبیاء علیہم السلام معصوم دی د ما سوا د کفر نہ هم پہ دیرو مرتبو سرہ د دے اشکال کفر

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ

وویل مشرانو، هغہ کسانو، چہ لوئی ئے کہے وو، د قوم د ده نہ،

لَنُخْرِجَنَّكَ يٰشُعَيْبُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَكَ مِنْ

خامخا یقیناً وبہ باسو تاسو لرا، اے شعیبہ! او هغہ کسان چہ ایمان ئے راوړے تاسوہ د کلی

قَرْيَتِنَآ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا ۭ قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا

خپل نہ، او یا بہ خامخا راشئ پہ دین زمونږ ہ کښی ووایل هغہ، آیا که چیرې زمونږ ہ

كٰرِهِيْنَ ۝۸۸ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَي اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا

پاکانو ونکی ئے؟ یقیناً وبہ ترړو مونږ ہ پہ الله تعالیٰ، دروغ، که راشو

فِيْ مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰىنَا اللّٰهُ مِنْهَا ۭ وَمَا يَكُوْنُ

پہ دین ستاسو کښی، پس وخو چہ نجات ئے راکړی مونږ لرہ الله د هغہ نه، او نه دی مناسب

لَنَآ اَنْ نَّعُوْدَ فِيْهَآ اِلَّآ اَنْ يَّشَاۗءَ اللّٰهُ رَبُّنَا ۭ وَسِعَ

مونږ لرہ چہ راشو پہ هغہ کښی، مګر که وغواړی الله، رب زمونږ ہ، فراخ شوے

رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۭ عَلَي اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا ۭ رَبَّنَا

رب زمونږ ہ د هر شئ ندږ پہ علم کښی، خاص پہ الله توکل کړے مونږ ہ، اے رب زمونږ ہ

افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ

فیصلہ وکړہ په مینځ زمونږ او په مینځ د قوم زمونږ ہ کښی پہ حق سره، او ته غوره د

الْفٰتِحِيْنَ ۝۸۹ وَقَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ

فیصلہ کونکو نه یې۔ او وویل، غټ نوا، هغہ کسانو، چہ کفر ئے کړے وو، د قوم

قَوْمِهٖ لَىِٕنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا اِنَّكُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ۝۹۰

د هغہ نه، چیرے تابعداری وکړہ تاسے د شعیب، یقیناً تاسو هغه وخت کښی خامخا تاوان

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ

پس ونیول دوی لړزہ، زلزلے، پس وګرزیدہ دوی پہ کور د نو خوله کښی،

جٰثِمِيْنَ ۝۹۱ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا

پرمخ پرات ئے۔ هغہ کسان چہ دروغ ئے ګڼلے د شعیب (نو ناشو ګویا که نڅا وکړې دوی

جواب نه دی۔ یو جواب اوے چہ دلتہ عود په معنیٰ د ابتدا دے۔ شیخ القرآن رحمہ الله په فرمایل چہ معنیٰ دا ده او یا به خامخا راشئ تاسے پہ دین زمونږ ہ کښی۔ ابوبکر رازی رحمہ الله په مسائل ۳ کښی او ابن الجزری رح په تسهیل ۳ کښی او الوسی رح په روح المعانی ۳ کښی عود په معنیٰ د صیرورت سره ګڼلے دے یعنی راوګرځه پہ دین زمونږ ہ کښی۔

رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا: اے رب زمونږ ہ فیصلہ وکړہ زمونږ او د هماغو کښی۔ ابن عباس رضی الله عنہ فرمائی چہ شعیب علیہ السلام به دیر موځ کولو کله چہ تهدید کولے وکړو قوم د هغوی به کفر څخه کښی او سرکشی خپله کښی: او نا امید ه شو د اصلاح د هغوی نه نو ښیرے ئے وکړے به هغوی باندې پس وے فرمایل: رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفٰتِحِيْنَ ۝ پس الله تعالیٰ ئے دعا قبوله کړه پس هلاک ئے کړل په زلزلے سره۔ (قرطبی ج ۸ ص ۲۵۱، جواهر ج ۲ ص ۳۷۵)۔

لطیفه:۔ اوس هم بعض امامان د مونځ نه یو د وائی او مقتدیان وائی امین او دواړه د دے نه نږدې پته دا دعا نه ده بلکه بنیرے دی۔ كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا: دلتہ فَاَنَوْا مقدر دے۔ معنیٰ دا شوکا چہ فنا شو دوی،

ختم شو دوی، ابن قتیبه رحمہ الله تعالیٰ فرمائی ګویا که نڅا وکړه او سیدالی دوی په دغه کلی کښی۔ (الهام ص ۱۹۳) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَقَالَ يٰقَوْمِ: او وے ویل اے قومہ ځما! وائے د افسوس په شکل وویل۔ ځکه دغه لاندے
وګورئ۔ وَمَا اَرْسَلْنَا: ډېر شیخ رحمہ اللہ فرمائی دلته التفات په طرف د اهلِ مکه دے (جواهر

فِيْهَا ۚ اَلَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَاَنْ لَّمْ
په هغې کښې هغه کسان چې دروغ ګڼلی ګرځي وا، د شعیب
يَغْنَوْا فِيْهَا ۚ اَلَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَانُوْا هُمُ
تاوانیان ..... پس وګرځیدل هغه دروغ ګڼونکي نه، او ویل اے قومه ځما! یقیناً
الْخٰسِرِيْنَ ﴿۹۲﴾ فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰقَوْمِ لَقَدْ
اَبْلَغْتُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۚ فَكَيْفَ
وړم رسالتونه د سوت پېغامونه د رب خپل او خیرخواهي مې وکړه تاسو لپاره، پس څنګه
اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿۹۳﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا فِيْ قَرْيَةٍ
غمجن شم، په قوم کفر کوونکي۔ اونه وې لیږلی موږ په هیڅ کلي کښې،
مِّنْ نَّبِيٍّ اِلَّآ اَخَذْنَآ اَهْلَهَا بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ
نبي لږ له چې هغوی انکار وکړ، مګر نیولی دي موږ د اهل هغې په سختۍ سره، او په مرضونو سره
لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُوْنَ ﴿۹۴﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ
ډېره د ډېچه دوی عاجزي وکړي۔ بیا بدل کړه موږ په ځای د تکلیف۔
الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَّقَالُوْا قَدْ مَسَّ اٰبَآءَنَا
خوشالۍ لره تر دې چې زیات شوي دوی، او ویل دوی، یقیناً رسیدلی وو پلرانو موږ ته
الضَّرَّآءُ وَالسَّرَّآءُ فَاَخَذْنٰهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ
ضرر ونه، او خوشالۍ، پس ونیول موږ دوی لره، ناڅاپه، او دوی
لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۹۵﴾ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوْا
خبر نه وو ..... او که چرې یقیناً کلو والو، ایمان راوړے وے
وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكٰتٍ مِّنَ السَّمَآءِ
او تقوی کړے وے ځانونه برسیره کفر، خامخا به مو خلاصه کړې دوی په برکتونه، د اسمان،
وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوْا فَاَخَذْنٰهُمْ بِمَا
او زمکې نه، اولاکن دروغ ګڼلي وو (موږ) پس ونیول موږ دوی لره، په سبب
كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿۹۶﴾ اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ
هغه شیانو چې دوی کول۔ ایا بیخي نه ډاریږي کلو واله، چې

مع — ع ۱۲ — التفات بسوئے اہل مکہ

عذاب زمونږ که: اَفَاَمِنُوْا ۹۹
(حاشیه د راتلونکي صفحې ۲۵۹):
ایاسے ویرے دی۔ راغب اصفهانی
رحمہ اللہ فرمائی چې اصل د اَمن
طمانیت د نفس او زائله کیدل
د ویرے دی (مفردات ص۲۱)
شیخ الهند رحمہ اللہ معنی کوی
ایاسے ویرے دی دی د تدبیر
د الله تعالیٰ نه، پس نشي ویرې
کیدی د تدبیر د الله ته مګر تاوانی قوم۔ (جواهر
ص۲۰۲، عثمانی ص۲۹۰) اَوَلَمْ يَهْدِ
ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی، ایا
نه ده واضحه شوے دوی ته
(ابن کثیر ص۲۳۲) تِلْكَ الْقُرٰى
تماموذکر شو کلو طرفته
اشاره ده چې د ځومره
انبیاؑ علیهم السلام او د ځومره قومونو واقعات مخکښې تېر شوی دی۔ د دے نه داخبره هم
معلومیږی چې اسم اشاره د محسوس لیدلی شوی شي لپاره استعمالیدل ضروری نه دی بلکه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دمعلوم ذهنی طرفته هم پرے اشاره کمیدے شی لهذا د ما تقول فی هذا الرجل نه د بد عتیانو
دهغی حضرت ﷺ په قبر کښ حاضرید لو باندی دلیل نیول غلط دی (جواهر ص۳۷۵) سورة هود
قال الملا ۹ ۲۵۹ الاعراف ۷

يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ
راشي دوی ته عذاب زمونږه شپه ویده والا، اودوی به وده وی۔ ایا بیخبره شی کلو
الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾
والا، چه راشي دوی ته عذاب زمونږه ډیره وخت ځلبسته کښ، اودوی به لوبه کوی
أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
ایا به ویرې دوی د مدبیر د الله نه، پس نه به ویرې له مدبیر د الله نه مگر قوم
الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ ع ۱۲ ۲
تاوان کوونکی، او ایا نه ده معلومه شوې هغه کسانو ته، چه میراث کښ اخلی زمکه
مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ
پس له اوسیدلنکو د هغې نه، چه موږ وغواړو مونږ هم ورسوو دوی ته عذاب به سبب د گناهونو د دوی
وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ تِلْكَ
او مهر به ولگوو به زړونو د دوی باندې، پس دوی حق نه اوري۔ دغه
الْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَائِهَا وَلَقَدْ
گلوو الله، بیان گولو پرتہ باندې، د خبرو د هغو نه، او یقیناً
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا
راغلی وو دوی ته استاذی د دوی به واضحو لاسلو، پس نه وو دوی چه ایمان راوړونکی وے
بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ
به سبب هغچه دروغ ژلی وه گناهگارانو د دغه رنگه، مهر لگوی، الله تعالی
عَلَىٰ قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ
به زړونو، د کفر کونکو۔ او نه وو موږ لی مونږه، د زیاتو د دوی لره،
مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾
خبره لوظ، او یقیناً مونږ لی وو مونږه زیاتو د دوی نه خامخا فاسقان کوونکی۔
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ
بیا ولیږلو مونږ له پس د دوی نه، موسی ۱۲۰، به معجزو خپلو،

منزل ۲

درېیمه خبره ذکر د انعاماتو دے په بنی اسرائیلو باندې ۱۰۳ کښ او د عذابونو دے په ۱۶۲ کښ۔ څلورم تخویف دُنیوی دے په ذکر د اصحابو د خیالی باندې په ۱۷۳ کښ ۞

Scanned with CamScanner

عنه هم وګورئ - وَمَا
وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ
عنه: او مونږه نه وو موندلی
د هیڅو د دوی د ډیرو خبره څه
لوظ - حسن بصری رحمه الله
فرمائی چه د عهد نه مُراد
عهد (لوظ) د توحید دے
چه د هغو انو امتونو نه چه
ذریعه د انبیاء علیهم السلام
اخستے شوے وو - (جواهر ص۳۷۵)

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ ص۱۱۳:
د دے څائے نه تر ۱۶۸ پورے
دویم باب د دویم قسم
دے۔ په دیکښ تفصیلی
واقعه د حضرت سیدنا
موسی علیه السلام د ډیارلس د
تسلی د نبی اکرم ﷺ
چه مشتمل ده په اته واقعاتو
د زنا کی د موسی علیه السلام۔ اول
تمهید تر عنه پورے بیا
اوله واقعه تر ۱۲۶ دویمه
واقعه ۱۳۹، دریمه
واقعه تر ۱۴۳، څلورمه
واقعه تر ۱۴۱، پنځمه تر
۱۴۹، شپږمه تر ۱۵۲، اوومه
تر ۱۵۹، اته تر ۱۶۲ پورے
دے نه علاوه دوه یمه خبره
ترغیب دے اطاعت د نبی
علیه السلام ته په ۱۵۷ کښ سره د
بیان د توحید نه په ۱۵۸ کښ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فِرْعَوْنَ وَمَلَإِۦهِ فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ

فرعون او قوم دَهغه تَه، پس ظلم وکړ په هغې پس وګوره څنګه

كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ

دُو ، انجام ، دَ فساد کونکو... اووېل — موسیٰ ع ۱۴

يَٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

اے فرعونه! یقیناً څه: اُستاذیم ، دَ رب دَ مخلوقاتو نه -

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۖ

کلك یم په دے چه نه وایم ، په الله تعالیٰ مګر حق خبره ،

قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ

یقیناً راغلے یم تاسو ته په ښکاره دلیل ، دَ په ستاسو نه ، پس را آزاد کړ

بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ

بنی اسرائیل - ووېل فرعون ، که چرې یې ته ، چه راوړې ئے څه معجزه ،

فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ

پس راوړه هغه که چرې یې ته ، دَ ریښتونو نه - پس وے غورزوله

عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ

هغه خپله پس ناڅاپه هغه خامار وُو ، ښکاره - او را وېستلو لاس خپل پس ناڅاپه هغه

بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ

تک سپین وُو ، کتونکو دَ کتونکو - ووېل غټانو ، دَ قوم دَ فرعون نه ،

إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ

یقیناً دا خو ډاډه جادوګر پوهه دے ، اراده لري ، چه وباسي تاسے لره ، دَ زمکے

أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَ

چیل نه پس څه امر کوئ تاسو مونږ ته - ووېل دوی چه مهلت ورکړه ده لره او ورور ده

أَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ

لره او وُلېږه په ښارونو کښې ، راجمع کوونکي - رابه وُلي تا نه ، هر جادوګر ،

حَقِيقٌ : کلك یم په دے ، (افضل التراجم) قَالَ بِيَمِينِهِ : په دے یې وُژلے ، (جواہر) لَأُنْتِجَنَّ : خامخا به یې وُژلے یم ، (ابن کثیر) حَرِيصٌ : په دے ډاډه ، (قرطبی) يُوعَدُ : قرآت کښې مَلَّحَ دے - معنی ئے بیا دادہ ، واجبُ دی په ما باندې چه نه به وایم په الله تعالیٰ باندې مګر حقه خبره - اوکورئ ابن کثیر ص۲۳ ج۲ - ثُعْبَانٌ مُبِينٌ : خامار ښکاره - اوپه سورۃ شعراء ۳۲ کښ ثُعْبَان دے اوپه سورت نمل ۱۰ کښ جَانٌّ چه مار دے او ۳۱ قصص کښ هم جَانٌّ دے او سورۃ طٰهٰ ۷۰ کښ حَيَّةٌ مار دے - تطبیق ئے دادے چه حَيَّةٌ مارته وئیلے شی دا شامل دے خامار او چه مار دوارو ته - نوپه هغه کښ چه مار او په پُشه کښ خامار وُو او ثُوْيَا په حالتونو بیلوبیلو کښ دا وُو - مطلب کله به خامار وُو او کله به ترے مار وُو - وکورئ روح المعانی ۱۰۲ - بَيْضَاءُ : تك سپین وُو او خُټ بر کے یا بل مرض پرے نه وُو - وکورئ ۲۳ شعراء ، ۱۰ نمل - قَالُوا أَرْجِهْ : اصل کښ أَرْجِئْهُ دے - معنی ئے دادہ روستو کړودہ کړہ او مهلت ورله ورکړہ - او بعض وائی چه قیدی کړہ ده ئے کړه او جیل ته ئے کړه - اوثیاد رجاء نه ماخوذ دے - معنی داچه طمعه ورله ورکړه وظیفه ورله ورکړه - شیخ القرآن رحمہ اللہ به دادرے وارہ معنی کولے اوفرمائیل به ئے چه انکریزانو هم دادرے وارہ کارونه دَ علماؤ سره کړی وُو - (عقد الجمان ص۱۰۱ ، الهام الرحمٰن ص۱۹۶) وکورئ کبیر ص۱۹۸ ج۱۴ ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تش اجر نه بلکه تاسو به د مقربینو نه شئ: او اوچتے ژبے عهدے به ورله درکړم۔
قَالُوا يٰمُوسٰى الخ: هغوی ویا ډوے وچے نه چه په خپل سحر ے اعتبار وکړ اویا ډوے وچے د اوب نه وویل چه اے موسیٰ یا خپله خپله همسا وغورزوه، او یا به مونږ له دغورزولو نه شو۔ قَالَ بَلْ أَلْقُوا: موسیٰ علیہ السلام وفرمایل چه بلکه تاسو خپلے همسا گانے اورسئ وغورزوئ د موسیٰ علیہ السلام مقصد ابطال د جادو د دوی وو شکه چه تفسیر کبیر کښ دی۔ فائدہ مفسرینو رحمہم اللہ لیکلی دی چه جادوگر و د رسولو همسا گانو ډیاسه په مختلفو رنګونو د مارانو غونډو نقشے جوړے کړے وے اوډیاسه لرے پرے پاره اچولے وے او همسا گانے ډوے وے د هغوی په مابین کښ هم پاره اچولے وو چه کلے ے په میدان کښ وغورزول نو د نمرد کرمئ د وجے نه به یې کښ حرکت پیدا شو او ډیو یل نه راتاو شو او لیدونکوته به داسے معلومیدل چه ټول میدان د مارانو نه ډک شویدے۔ (جواہر ص۳۰۱ ج۲) وَجَآءُوْا بِسِحْرٍ عَظِيْمٍ: او راتلے ے وګرځ په جادو لوے بانډ حکه د اچیږ وو خو په حقیقت کښ لوے نه وو۔ (قرطبی ص۲۵۹) تَلْقَفُ: تیرے کړو۔ (مظہری ص۳۹۱) غړمے

عَلِيْمٍ ﴿۱۱۲﴾ وَجَآءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوْٓا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا
پوهه لرونکے۔ او راغلل جادوگر، فرعون ته، وویل دوی یقیناً مونږ لرلا به خامخا یا
اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿۱۱۳﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ
وی کوم مونږ چه، زور اور به وویل هغه، او یقیناً تاسو به خامخا د
الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿۱۱۴﴾ قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِمَّآ اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّآ
نزدیکه کړے شوګانو نه ئ۔ وویل دوی اے موسیٰ! یا خو ته وغورزوه همسا، او یا به
اَنْ نَّكُوْنَ نَحْنُ الْمُلْقِيْنَ ﴿۱۱۵﴾ قَالَ اَلْقُوْا فَلَمَّآ
شو، موږ نه، د غورزولو نکوونکو۔ ووویل هغه، وغورزوئ تاسے پس هر کله چه
اَلْقَوْا سَحَرُوْٓا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوْهُمْ وَجَآءُوْ
وغورزله ے رسۍ او همسا گانے، جادو ے وکړه یه سترګو د خلقو او ویرول هغوی لره، اوراے وړه
بِسِحْرٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۱۶﴾ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى اَنْ اَلْقِ
جادو، لوے۔ اووحی وکړه مونږ له، موسیٰ ته، چه وغورزوه
عَصَاكَ ۚ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَاْفِكُوْنَ ﴿۱۱۷﴾ فَوَقَعَ
ما خپله، پس ناڅاپه هغه، تیره کړه هغه چه دوی جوړ کړی وو۔ پس بنکاره شو
الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۱۸﴾ فَغُلِبُوْا
حق، او باطل شو هغه چه، دوی کوولو۔ پس ګټور ی کړے شو دوی
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوْا صٰغِرِيْنَ ﴿۱۱۹﴾ وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ
په دغه ځای کښ او وګرزیږ ے دوی، ذلیله۔ او وغورزلے شو، جادوګر
سٰجِدِيْنَ ﴿۱۲۰﴾ قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۲۱﴾ رَبِّ
سجدې کونکي، ووویل دوی، ایمان مو راوړے، په رب د محلوقاتو باندې، چه رب د
مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ
موسیٰ ے، او هارون ے دے۔ ووویل فرعون، آیا ایمان مو راوړو په ده باندې

قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ ۚ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوْهُ فِي
مخکښ د اجازت ما نه تاسو ته، یقیناً دا خامخا یو تدبیر دے چه جوړ کړے تاسو ګډ لره په

کړو تو سینځې لے کړه (غریب القرآن ص۱۰۱) فَوَقَعَ الْحَقُّ: پس بنکاره شو حق۔ سٰجِدِيْنَ: او وغورزولی شو جادوګر الله تعالیٰ ته سجدې کونکي۔ دا ګډوډی ټیک بختی وه چه د حق د بنکاره کیدو سره ۔۔۔ په ایمان مشرف شو، حکه چه دوی د موسیٰ علیہ السلام ادب کړے وو نو الله تعالیٰ ورته ایمان نصیب کړو۔ بیا ورته فرعون عسه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾

دے بنار کښې چې وباسئ ډډے نه، اهل ډوبه، پس زړه ډه پوهه به شئ.

لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ

خامخا یقیناً غوڅه به کړم لاسونه ستاسے، او پښے ستاسے، اول بدل، بیا به

لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ قَالُوا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا

خامخا یقیناً به سولئ کړم تاسو ټولنه لره. وویل دوی یقیناً موږ د به رب خپل ته

مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ

واپس شو = او بد نه ګڼلے ته زمونږ نه، مګر دا خبره چې ایمان راوړے موږ په

رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا ۚ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا

ایتونو د رب زمونږ د کله چې راغلل مونږ ته. ربه زمونږ د راتوپه کړه په مونږ باندې صبر، او وفات کړه مونږ

مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ

مونږ کا مسلمانان = او وویل عتابونو د قوم د فرعون نه،

أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ

آیا پرېږدې ته موسیٰ، او قوم ده، چې فساد وکړي، په ځمکه کښې،

وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَاءَهُمْ وَ

او پرېږدي عبادت ستا، او معبودانو ستا، او وویل هغه ازرد وچې قتل به کړو، ځامن ډوی د

نَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ ۚ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾

حیا به واخلو د ښځو ډوی، او یقیناً موږ به د ډیاسه ډوی نه، زور اور یو.

قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا ۚ

ووویل موسیٰ د قوم خپل ته، مدد وغواړئ په الله تعالیٰ، او صبر کوئ،

إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ

یقیناً زمکه الله تعالیٰ لره ده، په میراث کښې ورکوي ډاله ته چې وغواړي ډه خپلو بندګانو

عِبَادِهِ ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوا أُوذِينَا

څخه نه، او ښه انجام، ډیاره ډه متقیانو ته دے. ووویل دوی ډه ځورولے شو مونږ ته

منزل ۲ ع ۱۸ ۱۴ ۴ ۱۲ ۱۲ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ؛ پس گوری خنگہ عمل کوئی ۔ دشا ۔ پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی ؛ صفا خبرہ نے ورتہ وکرہ
پہ عشری بہ ورلہ یا ری تعالیٰ درکری خو بیا بہ خنہ کوئی ۔ (افضل التراجم ص۲۳۰) مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ

قال الملا ۹ ۲۶۳ الاعراف ۷

مِنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ؕ قَالَ
حکومت او سلطنت وَ حکمرانی
عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُّهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ
زرہ ۲ چہ رب ستاسے ، هلاک ہرکری ، دشمن ستاسے ، او روستو اباد یہ کری تاسو لرہ ،
فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۹﴾ وَلَقَدْ
پہ زمکہ کښی ، پس گوری ، چہ څرنگہ عمل کوئی تاسے ..... او یقیناً
اَخَذْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِيْنَ وَنَقْصٍ مِّنَ
ونیول موږہ ، فرعونیان ، پہ کلونو څخطونو ، او پہ کموت ، د
الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿۱۳۰﴾ فَاِذَا جَآءَتْهُمُ
میوہ جاتو ، د پاره کہ دوے چہ دوی نصیحت قبول کړی ۔ پس کلہ چہ بہ راغلہ دوی تہ ،
الْحَسَنَةُ قَالُوْا لَنَا هٰذِهٖ ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
خوشالی ، نو ویل بہ دوی موږ لرو دا حق پہ ، او کلہ وبہ رسیدلہ دوی تہ تکلیف ، نو
يَّطَّيَّرُوْا بِمُوْسٰى وَمَنْ مَّعَهٗ ؕ اَلَآ اِنَّمَا طٰٓئِرُهُمْ
بد فالی بہ نیولہ پہ موسیٰ ، او پہ هغہ چا چہ دہ سکری وو ، خبردار یقیناً سیبہ د تو د دوی
عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳۱﴾ وَقَالُوْا
پہ نزد د اللہ دے ، او لیکن زیات د دوی نہ ، نہ پوہیږی ۔ او ویل بہ دوی ،
مَهْمَا تَاْتِنَا بِهٖ مِنْ اٰيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ
هر هغہ چا راوړے موږ لرہ تہ ، څہ لپارہ دا دے چا جادو وکړی پہ موږ لرہ پہ هغہ یرہ ، پس نہ یو موږ لرہ
بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۲﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ
ایمان راوړونکی ۔ پس راولیږلہ پرموږ لرہ پہ دوی باندے ، طوفان ، او ملخان ،
وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيٰتٍ مُّفَصَّلٰتٍ
او سپرے ، او چینجی ، او وینے ، نښے پہ پہ بیلے بیلے کړے شوے ۔
فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿۱۳۳﴾ وَلَمَّا
پس تکبر ئے وکړو ، او وو دوی ، قوم ، جرم کوونکی ۔ او هر کلہ چہ

ع ۱۵ ۳ ۵ ۱۵ ۱۵ ۱

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يٰمُوْسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ

راغے پہ دوی، عذاب، ویښے ویل، اے موسیٰ! دعوا وکړہ موښو لہ، درب خپل تہ،

بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ

پہ سبب د ہغے چہ لوڅلے تہ نامہ کہ، کہ لرے کړہ تہ تا دا عذاب مونږ تہ نہ، عذاب،

لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿۱۳۴﴾

خامخا یقیناً ایمان بہ راوړو تا لرہ، او خامخا ایله بہ کړو، تا سره، بنی اسرائیلو لرہ۔

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بٰلِغُوْهُ

پس کوکلہ چہ لرے پہ موږ کړہ، دوی نہ، عذاب، تر یوے میعاد پورے چہ دوی پہ رسیدونکی دی ہغہ تہ

اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿۱۳۵﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنٰهُمْ

ناڅاپہ ہغوی پہ وعدہ ماتوونکی: پس بدلہ مو واخستہ د ہغوی نہ، پس ډوب مو کړہ ہغوی،

فِى الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَكَانُوْا عَنْهَا

پہ دریاب کښے، پہ سبب د دے چہ دروغ ژړلی وو ہغوی پہ آیتونو زمونږ، او وو د ہغو نہ،

غٰفِلِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِيْنَ كَانُوْا

غفلت کوونکی۔ او ہغہ میراث کښے ورکړہ، قوم ہغہ تہ، چہ وو

يُسْتَضْعَفُوْنَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا

کمزوری کړے شوی، مشرقونہ د ځمکے، او مغربونہ د ځمکے،

الَّتِىْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ۭ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ

ہغہ چہ برکت اچولے وو مونږ پہ ہغے کښے، او پوره شوے وعدہ، د رب ستا،

الْحُسْنٰى عَلٰي بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۙ بِمَا صَبَرُوْا ۭ وَ

ښائسته۔ پہ بنی اسرائیلو باندے، پہ سبب د صبر د دوی، او

دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهٗ

هلاک کړو مونږ ہغہ څہ جوړول، فرعون، او قوم د ہغہ،

وَمَا كَانُوْا يَعْرِشُوْنَ ﴿۱۳۷﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

او ہغہ څہ چہ وو دوی پورته کولو او پورے ویستل مونږ، بنی اسرائیل،

الربع

وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يٰمُوْسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ

راغے پہ دوی، عذاب، ویښے ویل، اے موسیٰ! دعوا وکړہ موښو لہ، درب خپل تہ،

بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ

پہ سبب د ہغے چہ لوڅلے تہ نامہ کہ، کہ لرے کړہ تہ تا دا عذاب مونږ تہ نہ، عذاب،

لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿۱۳۴﴾

خامخا یقیناً ایمان بہ راوړو تا لرہ، او خامخا ایله بہ کړو، تا سره، بنی اسرائیلو لرہ۔

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بٰلِغُوْهُ

پس کوکلہ چہ لرے پہ موږ کړہ، دوی نہ، عذاب، تر یوے میعاد پورے چہ دوی پہ رسیدونکی دی ہغہ تہ

اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿۱۳۵﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنٰهُمْ

ناڅاپہ ہغوی پہ وعدہ ماتوونکی: پس بدلہ مو واخستہ د ہغوی نہ، پس ډوب مو کړہ ہغوی،

فِى الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَكَانُوْا عَنْهَا

پہ دریاب کښے، پہ سبب د دے چہ دروغ ژړلی وو ہغوی پہ آیتونو زمونږ، او وو د ہغو نہ،

غٰفِلِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِيْنَ كَانُوْا

غفلت کوونکی۔ او ہغہ میراث کښے ورکړہ، قوم ہغہ تہ، چہ وو

يُسْتَضْعَفُوْنَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا

کمزوری کړے شوی، مشرقونہ د ځمکے، او مغربونہ د ځمکے،

الَّتِىْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ۭ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ

ہغہ چہ برکت اچولے وو مونږ پہ ہغے کښے، او پوره شوے وعدہ، د رب ستا،

الْحُسْنٰى عَلٰي بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۙ بِمَا صَبَرُوْا ۭ وَ

ښائسته۔ پہ بنی اسرائیلو باندے، پہ سبب د صبر د دوی، او

دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهٗ

هلاک کړو مونږ ہغہ څہ جوړول، فرعون، او قوم د ہغہ،

وَمَا كَانُوْا يَعْرِشُوْنَ ﴿۱۳۷﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

او ہغہ څہ چہ وو دوی پورته کولو او پورے ویستل مونږ، بنی اسرائیل،

منزل ۲

مونږ ہم د شرک مطالبہ وکړہ۔ موسیٰ علیہ السلام نے تردید فرمائی۔ عامہ مفسرین رحمہم اللہ لیکی چہ اصنام بتان د غواؤ شکلونہ وو۔ وکورئ کبیر ص۲۲۳، خازن ص۲۳۲، مظہری ص۴۰۱، قرطبی ص۲۵۲، روح ص۴۰، ابن کثیر ص۲۴۳، ابن جریر ص۳۱، سراج منیر ص۲۴۲، الہام الرحمٰن ص۱۹۹۔ مُتَبَّر: ہلاک کړے شی،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

البحر فاتوا على قوم يعكفون على
پہ دریاب پس راغلے دوی پہ یو قوم چہ راجمعت شوی وو ، پہ
اصنام لهم قالوا يموسى اجعل لنا الها كما
بتانو درومی ، وویل دوی اے موسیٰ اوکړہ زمونږ لپارہ ، الٰہ ، خکہ چہ
لهم الهة قال انكم قوم تجهلون ﴿١٣٨﴾ ان
دوی ورتہ دی صاف کاوان ، وویل ھغہ یقیناً تاسو قوم جاھلان یئ ۔ یقیناً
هؤلاء متبر ما هم فيه وباطل ما كانوا
داخلق ، برباد دی ھغہ چہ دوی پکښ دی ، او باطل دی ھغہ عمل چہ دوی لے
يعملون ﴿١٣٩﴾ قال اغير الله ابغيكم الها وهو
کوی ۔ وویل موسیٰ ، آیا غیر د اللہ څخہ زہ ولټوم تاسو لپارہ ، بل الٰہ ، او ھغہ
فضلكم على العلمين ﴿١٤٠﴾ واذ انجينكم من
غوره کړی تاسے لپارہ پہ خلقو د زمانے سرہ ۔ او کلہ چہ خلاص کړو مونږ تاسے لپارہ ، د
ال فرعون يسومونكم سوء العذاب يقتلون
فرعونیانو نه ، چہ رسوالے تاسو تہ ناکارہ عذاب ، وژل لے
ابناءكم ويستحيون نساءكم وفي ذلكم
ځامن ستاسو ، اوبے حیائے ښځے ستاسو ، او دپکښ
بلاء من ربكم عظيم ﴿١٤١﴾ ع ۱۳ ۶ ۱۶ ۱۲ ۶ ۱۲ ۶ ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وُیا سمه تاته دَسوال کالوړه رویت نه پرُونیا کښې اوښّادَ توبے نه مُراد توبه ده په طریقے دَ انابت او عاجزی سره باری تعالیٰ ته - وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ: اوځه اول دَ ایمانداران نه یم دَبنی اسرائیلونه

سَبِيْلَ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۱۴۶﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوْسٰى لِمِيْقَاتِنَا

یه لارے دَ فساد کالو نکو - اوهر کله چه راغله موسیٰ دَهاغه دَ ټیټ مقرر ځای

وَكَلَّمَهٗ رَبُّهٗ قَالَ رَبِّ اَرِنِيْٓ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ

او خبرې دَ رب سره وکړے ای دَ ده ؛ وویل اے ربه ځما راښکاره شه ځان خپل چه وګورمه تاته ، وفرمایل الله

تَرٰىنِيْ وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهٗ

چه څه شے ښایسته ما (په نړۍ کښې) ولاړ کړه ، وګوره غر ته ، که چیرے ځایناسته ټینګ ځپل ،

فَسَوْفَ تَرٰىنِيْ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهٗ لِلْجَبَلِ جَعَلَهٗ دَكًّا

پس زړه دَ وینے ته ځما (په نړۍ کښې) ولاړ کړه ، پس هر کله چه ښکاره شو رب دَ هغه غر ته ، وے ګرزوه لاسه لوټے ،

وَّخَرَّ مُوْسٰى صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ اَفَاقَ قَالَ سُبْحٰنَكَ تُبْتُ

اوړه پرُوتو موسیٰ بے خوده ، پس هر کله چه پاخه شو ، وویل پاکی دَ ده تاته ، توبه وبایسم

اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۴۳﴾ قَالَ يٰمُوْسٰٓى اِنِّى

تاته ، اوځه اول دَ مؤمنانو نه یم (په تړ وخت کښې) ووې الله ﷻ اے موسیٰ یقیناً ما

اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسٰلٰتِيْ وَبِكَلَامِيْ

غوره کړے تا لره ، په خلقو باندې ، په پیغامونو خپلو ، او په خبرو خپلو ،

فَخُذْ مَآ اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَ

پس واخله هغه کتاب چه درکړو ما تاته ، او شه دَ شکر کوونکو نه ---- او

كَتَبْنَا لَهٗ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَىْءٍ مَّوْعِظَةً

لیکلی وُو موږ دَ ده لپاره په تختو کښې ، دَ هر ضروری شے نه ، وعظ

وَّتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَّاْمُرْ

او تفصیل دَ هر ضروری حکم نو ونه ، پس واخله دا په قوت (کوشش سره) او امر کوه

قَوْمَكَ يَاْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا ۚ سَاُوْرِيْكُمْ دَارَ

قوم خپل ته ، چه عمل کوی په ښائسته طریقه دَ دے ، زر وه چه وبه ښایم تاسو ته کور (انجام)

الْفٰسِقِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ

دَ فاسقانو - یقیناً وبه ګرځوم (زه) دَ هغو دَ ایښو نکو خپلو نه ، هغه کسان چه

(ابن کثیر ص۳۶۴) اوَ دَ ابن عباس رضی الله عنه او ابو العالیه رحمه الله نه نقل دی چه څه اول دَ ایماندارو نه یم پرته چه څه شی لیدے نا لره ویونکی دَ مخلوق سانه نړۍ دَ قیامت پورے - (ابن کثیر ص۳۶۴ ، منثور ص۱۳۱ ج۳)

مِنْ كُلِّ شَىْءٍ : دلته لفظ دَ کُلّ شَیْءٍ دوه ځله ذکر دے - دا کُلّ استغراقی عُرفی دے - مراد ترینه هغه احکام دی چه ضروری وُو او دَ دیٖ ورته محتاج وُو دَ دینی امورو نه - (منظری ص۳۰۱ ج۴ ، خازن ص۱۳۱ ج۲) دَارَ الْفٰسِقِيْنَ : کورونه دَ فاسقانو - شاه صاحب رحمه الله فرمائی چه منزلونه دَ فرعونیانو به وُران کړے شی وینی - (فتح ص۱۳۱ ج۲) سَاَصْرِفُ : زړه دَ چه وابسم ځپل زُم دَ یوه دَ ابیتو نو خپلو نه - ذُو الْنُّون قدس الله روحه فرمائی چه انکار کړے دے الله تعالیٰ چه عزتمنه کړی زړونه دَ باطل پرستانو په لازمونو دَ حکمت دَ قرآن پاسنې (مدارک ص۴۷ ج۲) علماء کرامو نهٔ صفات ذکر کړیدی چه هغه منعه کوونکی دی دَ پوهے دَ قرآن نه - برهان ص۱۸۱ ج۱ " کښې زرکشی رحمه الله اودَ دی نه نقل په اتقان ص۲۳۶ کښې سیوطی رحمه الله کړیدے او احقر په الهام الرحمٰن ص۱۲ کښې او انعام الرحمٰن ص۱۱ کښې ذکر کړیدی : یو هر شه چه یقیناً نه ځما سلیږی دَ کنو کی دَ باره پوهه دَ معانیو دَ دی حقیقت کښې اونه ظاهریږی دَ ده لره راونه دَ ښه معرفت نه او حال داوی چه په زړه دَ ده کښې بد عت اوښّا تهینګوالے په کناره وی اوښّا لے په زړه کښې تکبر وی اوښّا غاښ وی اوښّا مینه دَ دنیا وی اوښّا غیر مضبوط ایمان والا وی ، ښّا کمزوری تحقیق والا وی اوښّا اعتماد دَ کوی په قول دَ اسے مُفسّر چه هغه سره عِلم په ظاهر کښې نه وی اوښّا رجع کوونکے وی خپلے عقلی خبرے ته

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِن يَرَوْا

تکبر کوی ، په زمکه کښ ، په ناحقه سره ، اوچکړے وینی دوی ،

كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِن يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ

هر کا نښه ، ایمان نه راوړی په هغې ، اوچکړے وینی دوی ، لاره د هدایت ،

لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ

نو نه نیسی هغه لاره ، اوکه وینی لاره د ګمراهئ ، نیسی هغه

سَبِيلًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا

لاره ، دا په دے وجه چه یقیناً دوی دروغژنې ګڼلې په آیتونو زمونږ ، او وو دوی د هغونه ،

غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ

غفلت کونکی : او هغه کسان چه دروغژن ګڼلی آیتونه زمونږ ، او پیښې د آخرت ،

حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا

برباد شوې دی ، عملونه د دوی ، بدله نشي ورکړلے شوی دوی ته ، مګر په هغه عملونو چه وو دوی

يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِن بَعْدِهِ

ے کوی ..... او جوړ کړو ، قوم د موسیٰ ۴۲ ، پس د تللو د هغه نه طور ته ،

مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ

د ګاڼو د خپلو نه ، خسے ، یو د جسد ۲۴۱ هغه لره ، آواز ول ، ایا نه دی ګڼلی چه یقیناً دا ،

لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۘ اتَّخَذُوهُ وَ

خبره نشي کولے د دوی سره ، او نه ښودے هغوی ته لاره (د ګمراهئ) نیولے هغه ، خپل ځان او

كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا

وو دوی ظلم کونکی . او هر کله چه غلوږ زیات شو په لاسونو د دوی کښ ، او پوه شو دوی

أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا ۙ قَالُوا لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا

چه یقیناً دوی ګمراه شوی ، وویل دوی ، که نه رحم وکړ په مونږ ، رب زمونږ ،

وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ وَلَمَّا

او نه بخښنه وکړی مونږ لره ، خامخا یقیناً شو به مونږ له تاوانیانو نه ۔ او هر کله چه

وقف لازم ع ۱۷

ستا او د انټو لے پرښے او موانع دی د فهم د قرآن نه : او بعضے مضبوط دی د بعضو نه (انعام الرحمٰن ص۱۲۸) ۔

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ ص۲۴۱ : ابوبکر رازی رحمہ اللہ د سوال په جواب کښ لیکی : واښو صونږه چه معنیٰ ے

دا ده چه وتیو لو قوم د موسیٰ علیہ السلام پس د تللو د هغه نه عراقته .

(مسائل ص۱۰۱) اتَّخَذُوهُ : دویم مفعول دلته حذف دے ۔

معنیٰ دا شوه چه وتیولو خپل لره په خدائتوب او وو دوی ظالمان ۔ وَلَمَّا سُقِطَ : کله چه غوږ زول وشو په لاسونو د دوی کښ ۔

دلته د سُقِطَ نسبت ظرف یعنی فِي أَيْدِيهِمْ ته شوے دے او د اکثنا یه دا د سخته خیمانتیانه څکه چه نادم افسوس کوونکے لاس د غم د وجے نه چیچی نو لاس ے په خلۍ کښ ورغوړ زیږدی او زجاج رحمہ اللہ وائی چه معنیٰ ے دا ده چه پښیمانتیا وغوږ زیدلا په لاسونو یعنی زهر ونو د دوی کښ ۔ (مظهری ص۳۱۱) شاه ولی الله رحمہ اللہ فرمائی چه کله چه پښیمانه شو ۔ (فتح ص۲۰۳) د شاه پیر شیخ رحمہ اللہ معنیٰ لیکی : او هر کله چه ارتاؤ کړے شو هغه د دوی په مخکښ (افضل الترجم ص۲۳۴)

ترتیب د واقعې : د پښې شیخ رحمہ اللہ فرمائی د قوم د پښیمانتیا واقعه په اصل کښ هغه وخت راغله چه کله حضرت موسیٰ علیہ السلام خپل لره

وُسوَزُولو او ایره کے والوزُولے ۔ اصل ترتیب سورۃ طٰهٰ کښ ع۱۶ نه قوم سره خطاب بیا ع۱۹ نه وروسره خطاب بیا ع۹۵ نه سامری سره خطاب نو بیا ے خسے وسوزُولو نو په دوی خپله غلطی ګڼلی وشوه چه دوی شروع کړے ، لوے ظلم ے کړے او پښیمانه شو ۔ (جواهر ص۳۸۵) ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَمَّا رَجَعَ : شپیږې واقعه۔ خَلَفْتُمُونِي : معنی یې دا ده چه بدبختی کړے تاسو روستو تللو نه، ځکه چه روستو من بعدی هم ذکر دے، لهذا د خَلَفْتُمُونِي حاصله معنی دا شوه چه جوړ کړے ایجاد کړے تاسو. مِنْ بَعْدِي : روستو څخه۔ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ : دلته هم معنی نه ده چه دے غورځولے تختی. العیاذ باالله۔ دا د نبی وشان سره مناسب نه ده بلکه تهانوی رحمه الله لیکی چه جلتی سره دے فتحے یو طرفته کیښو دلے (بیان القرآن ص۵۱۲، معارف ص۶۹۴) او شیخ القرآن رحمه الله فرمایل چه کیښو دلے تختی قرآن کریم کښ نه تائید سورۂ یوسف ۴ ملا۹۳ کښ وګورئ او که مسلم شریف پ۱۲ ص۴۲۰ کښ او بد د حدیث کښ راځی چه د غزوۂ تبوک په سفر کښ نبی علیه السلام اودس کولو، د څښځ لستونړی نے تنکے وکونو لاسونه لے ترے واویستل و اَلْقَى الْأَلْوَاحَ عَلَى منکبه او کیښو دلے یې په اوږه کښ اوکوخیلو۔ (مشکوة ص۴۲۰) وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ : اوږے نیولو سره د ورور خپل چه راکشولو لے خان طرفته امام قرطبی رحمه الله دلته څلور وجے ذکر کړے دی اولنۍ داوه چه دا متعارفه وه د دوی په نزد څنګ چه عرب هم داکوی چه سړے کیږه د ورور اود منکری نیسی د ږیرې د اکرام او د تعظیم پس نږدو دا به طریقے د ذلیلو کولو۔ دویمه وجه داوه چه داکار ئے وکړو چه پته جرګه ورسره وکړی د نزول د تختو په وخت کښ (ایسر التفاسیر ص۱۰۲ ج۲) ابن أمه یې دیکښ ترحم دے۔ (شیخ القرآن) وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي : اندلسی رحمه الله فرمائی چه دا آیت دلیل دے پدے چه هارون علیه السلام پورے کوشش کړے وو په انکار کولو کښ په هغوی باندې تر دے چه هغوی قصد کړے وو په وژلو د دې (بحر ص۳۹۶ ج۴) شیعه امامانو نه د پیغمبرانو پشان معصوم، مامور من الله او واجب الاطاعة منی مګر د دے باوجود په دغه بزرګانو نه تنقیح په څنګ کښ د اسلام انتهائی احمق او د پټولو الزامونه لګوی (جواهر ص۳۸۵ ج۲) عفا

رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا ۖ قَالَ

واپس شو موسیٰ، قوم خپل ته، غصه ناک، خمګن، وے ویل،

بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ

بد دے هغه کار چه جوړ کړے تاسو، روستو تمانه، ایا تلوار وکړه تاسو، د حکم د

رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ

رب ستاسو نه، او کیښو دلے تختی، او وے نیولو سر، د ورور خپل،

يَجُرُّهُ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِي

راخلے ئے ځان ته، ویل هغه ا خو به د مور، یقیناً دغه قوم کمزورے کړے وو ما کره،

وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي ۖ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ

او نزدے وه چه وژلے ما کړے، پس مه خوشاله کوه زما په وجه، د دشمنان،

وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ

او مه ګرزوه ما کړے، سره د قوم، ظلم کوونکی نه۔ وویل موسیٰ،

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ ۖ وَ

اے ربه ځما بخښنه وکړے ما ته او د ورور ځمانه، او داخل کړه مونږ ه په رحمت خپل کښ، او

أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا

ته ښه رحم کوونکے د رحم کوونکو نه ئے۔ یقیناً هغه کسان چه، نیولے دے

الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ

خپله ځان ته ا خپل سړے د ږیرې د ونیولو غضب د طرف د رب د دوی نه او ذلت،

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾

په ژوند د دنیا وی کښ او دغسے سزا ورکوو، دروغ جوړ کوونکو۔

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ

او هغه کسان، چه عمل ونه کوی بد، بیا توبه وکړی، پس د

بَعْدِهَا وَآمَنُوا ۖ إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا

دغه نه، او ایمان راوړے وی، یقیناً رب ستا، پس د توبے نه،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۵۳﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُّوْسَى الْغَضَبُ

خاصا غنبو نکے مهربانه دے۔ او هر کله چه په آرام شو: د موسیٰ نه، غصه

اَخَذَ الْاَلْوَاحَ ۖ وَفِيْ نُسْخَتِهَا هُدًى وَّرَحْمَةٌ

راوانیستے شختے، او په هغے شوے مضمون هغو کسانو هدایت اورحمت وُو،

لِّلَّذِيْنَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُوْنَ ﴿۱۵۴﴾ وَاخْتَارَ

د هغه کسانو د پاره چه هغوی خاص د رب خپل نه ویریږی۔ او غوره کړه،

مُوْسٰى قَوْمَهٗ سَبْعِيْنَ رَجُلًا لِّمِيْقَاتِنَا ۚ

موسیٰ، د قوم خپل نه، اوښا سړی، د پاره د وخت د پیښئی زموږ،

فَلَمَّاۤ اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ

پس هرکله چه ونیولو دوی لره، زلزلے، وے ویل اے ربه خپله که تاغوښتلے نو،

اَهْلَكْتَهُمْ مِّنْ قَبْلُ وَاِيَّايَ ۭ اَتُهْلِكُنَا بِمَا

هلاک کړی به وُو دوی لره مخکښ د دیته، اوما لره، ایا هلاک کوے موږ لره، په هغه کار

فَعَلَ السُّفَهَآءُ مِنَّا ۚ اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَ ۭ

چه کړی دی بیوقوفو، زموږ نه، نه دے دا مګر، امتحان ستا دے،

تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَآءُ وَتَهْدِيْ مَنْ تَشَآءُ ۭ

بے لارے کوے تته دے په دا چا لره چه وغواړے، او هدایت کوے، چا لره چه وغواړے،

اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ

ته، مدد کار زموږ لے، پس بخښنه وکړه زموږ لره او رحم وکړه په موږ نه، او ته،

خَيْرُ الْغٰفِرِيْنَ ﴿۱۵۵﴾ وَاكْتُبْ لَنَا فِيْ هٰذِهِ

غوره د بخښونکو نه یے ..... او ولیکه، موږ لره، په دے

الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَآ

دُنیا کښ، نیک کار ونه، او په آخرت کښ (بنده بلله) څکه چه یقیناً مونږ رجوع کړے

اِلَيْكَ ۭ قَالَ عَذَابِيْٓ اُصِيْبُ بِهٖ مَنْ اَشَآءُ ۚ

تاته، وفرمایل الله عذاب خپل، رسوم هغه چا ته چه اوغواړم،

نبی علیہ السلام لره صفات ذکر شوی دی: رَسُول استاذے، نبی د اُوچتے مرتبے والا، اُمّی چه لیکل لوستل نه کوی، اویا اُمّ القرای ته منسوب دے اویا خپلے مورته ګویا که په هغه حالت دے چه مور بې پرے زیږولے وُو (د ګورئی روح صفحه) پټه معروف به امر کوی او د منکر نه به منع کوی ۵

آخَذَ الْاَلْوَاحَ: (حاشیه د دے مخ): او ظاهر دَدے ایت دلالت کوی چه هیڅ حصه د تختونه مات شوے نه وه۔ (صفحه ۱۵ کبیر) وَاخْتَارَ مُوْسٰى: اُوومه واقعه: او غوره کړه موسیٰ علیه السلام د خپل قومنه اویا کسان: د دُولس کورنو نه شپږشپږ کسان: خو کالب اویوشع ترینه حصار کړه۔ د دوی انتخاب د قوم له طرفه د خپلو عبادت نه ځنډ رغوښتل وُو۔ بیا هم دوی وُویل: لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً (۵۵ بقره) نو د الله پاک له طرفه د دوی په عنادی سوال زلزله راغله او دوی ټول ختم کړه۔ نو موسیٰ علیه السلام درخواست وکړه نو الله تعالیٰ راژوندی کړل۔ (۵۶ بقره) ✧

وَرَحْمَتِيْ وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ: (حاشیه د رانا تونکی مخ ۲۰۰): مطلب دا دے چه زما رحمت د ټولو نه لوئے او زیات دے او دا دے څه انتها نشته او په هر مستحق باندے حاوی دے او دا مطلب نه دے چه هر شی لره شامل دے۔

الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ ﴿۱۵۷﴾: په دے ایت کریمه کښ د اخری نبی علیہ السلام لس صفات ذکر شوی دی: رَسُول استاذے، نبی د اُوچتے مرتبے والا، اُمّی چه لیکل لوستل نه کوی اویا اُمّ القرای ته منسوب دے اویا خپلے مورته ګویا که په هغه حالت دے چه مور بې پرے زیږولے وُو (د ګورئی روح صفحه) پټه معروف به امر کوی او د منکر نه به منع کوی ۵

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سه خازن لیکی: ۱۳۹ یعنی به الله تعالی باندې په ایمان اودهغه په توحید باندې اومنعه به کوی د شرک نه د الله تعالی سره اوبیا معروف هغه دی چه شریعت اوسنت کښ معلوم دی: اومنکر هغه دی چه شریعت او سنت کښ معلوم نه دی: ۲ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ: دا نسبت د تحلیل او تحریم نبی علیه السلام ته شویدے حالانکه حرامول نے کے او حلالول نے فقط یو الله تعالی دے. لکه چه یو اوږد حدیث د مسلم شریف ملا کښ راغلے چه کله خیبر فتح شو اوخلق و پرې دو نوۀ اوکے نه ئے وریږ خورا ک وکړۀ. پیغمبر علیه السلام وفرمایل چه چا د د غږوے جنیبیټ نه خوراک کړے وی پس نه دے رانږدے کیږی مونږ ته په جمات کښ نو خلقو اویل اوکه حرامه شوه حرامه شوه. پس نبی علیه السلام نه خبر راوړ سیدۀ پس وے فرمایل اے خلقو! شان داد ے نشته مالږ تحریم دهغه چه الله تعالی حلال کړیدی لاکن دا یو بوټے دے خه بدکنږم بوئ د دے. د دے وجے نه د پښتو شیخ رحمه الله فرمائی چه دا نسبت نبی علیه السلام ته مجازی دے (جواهر ۳۵) او شیخ القران نور الله مرقده به فرمایل چه بیان د د حلالوالی د طیباتو: او د حرامولی د خبائثو وکړی په دوی باندې.

قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ: په دے ایت کریمه کښ بیان د عموم رسالت دے او مسئله د توحید ده ۞

وَرَحْمَتِيْ وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۭ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِيْنَ
اورحمت ځما، فراخه دے، د هر شی نه، پس زړه ورته به وښے لیکم هغه چا ته چه
يَتَّقُوْنَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِيْنَ هُمْ
ځان ساتی د شرک نه، اوورکوی، زکوٰۃ لږه، او هغه کسان چه، هغوی،
بِاٰيٰتِنَا يُؤْمِنُوْنَ ۝ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ الرَّسُوْلَ
په ایتونو زمونږ ایمان به راوړی - د هغه کسان دی چه پیروی کوی، د رسول،
النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذِيْ يَجِدُوْنَهٗ مَكْتُوْبًا عِنْدَهُمْ
نبی، اُمّی، هغه چه پیدا مومی دوی ذکر د هغه لیکلے شوے، دوی سره،
فِي التَّوْرٰىةِ وَالْاِنْجِيْلِ ۡ يَاْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوْفِ
په تورات کښ، او انجیل کښ، امر به کوی دوی ته، په هره نیکئ،
وَيَنْهٰىهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ وَ
او منع کوی به دوی لږه، د هر بدی نه، او حلالوی دوی ته پاکه شیان، او
يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبٰۗىِٕثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ
حرامول دوی باندې، ګندې شیان، او لرے کوی به، د دوی نه،
اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلٰلَ الَّتِيْ كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۭ
درانه حکمونه د دوی، او طوقونه، هغه چه وو، په دوی باندې،
فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِهٖ وَعَزَّرُوْهُ وَنَصَرُوْهُ
پس هغه کسان چه ایمان راوړے به دے پیغمبر، او تعظیم ئے وکړ د ده، او امداد ئے وکړ د ده،
وَاتَّبَعُوا النُّوْرَ الَّذِيْٓ اُنْزِلَ مَعَهٗٓ ۙ اُولٰۗىِٕكَ
او تابعداری ئے وکړه د هغے رڼا چه نازله شوه به ده سره باندې، نو دغه کسان،
هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝ قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ
هم دوی کامیابه دی ---- ووایه، اے خلقو!
اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيْعًا ۨ الَّذِيْ لَهٗ
یقیناً زه رسول د الله تعالی یم، تاسو، ټولو ته، د هغه الله چه خاص هغه لره

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

پاچائی دے، د اسمانونو، او د زمکے، نشته حقه لارد بندګئ بغیره څخه نه،

يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۠ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ النَّبِيِّ

ژوندئ کول کوی، او مړه کول کوی، پس ایمان راوړئ په الله، او په رسول د هغه، چه نبی دے،

الْاُمِّيِّ الَّذِيْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمٰتِهٖ وَاتَّبِعُوْهُ

امی دے، هغه چه ایمان لری په الله تعالی، او په حکمونو د هغه، او تابعداری وکړئ،

لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۵۸﴾ وَمِنْ قَوْمِ مُوْسٰٓى اُمَّةٌ

د پاره د دے چه هدایت پیدا مومئ: او بعض د قوم د موسیٰ نه، یوه ډله ده چه

يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ ﴿۱۵۹﴾ وَقَطَّعْنٰهُمُ

پوهه نه کوی د حق، او په حق سره انصاف کوی: او تقسیم موکړه دوی لره،

اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا ۭ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى

دولس، کورنئ، ډلے، او وحی موکړے وه موسیٰ

مُوْسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰىهُ قَوْمُهٗٓ اَنِ اضْرِبْ

ته، کله چه طلب د اوبو وکړه د ده نه، قوم د ده، چه اووهه،

بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ۭ فَانْۢبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا

په هسا خپله، ډغه کانړه، پس روانے شوے، د هغے نه،

عَشْرَةَ عَيْنًا ۭ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۭ

دولس چینے، یقیناً، وپیژندئ هره ډله، خپلے د څښلو اوبو د ځای خپل،

وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ

او سوچ کړے موږ، په دوی باندے وریځه، او راکړلے موږ د دوی په باندے،

الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ۭ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا

توجبین او مرغان (او ویلی وو موږ) چه خورئ د مزیدار د هغه نه چه،

رَزَقْنٰكُمْ ۭ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ

موږ درکړے تاسیلره، او نه د ظلم کړے وو دوی په موږ باندے، ولاکن وو دوی په خپلو نفسونو باندے ظلم کوونکی

د غود ولسو اولاد دولس قبیلے وے۔ وَاَوْحَيْنَا: د انعمتونه هم سورة بقره ع۵ ۶ کښ ذکر شوی دی۔ وَاِذْ قِيْلَ لَهُمُ: (حاشیه د راتلونکی ص ۲۷ شروع شوه): د نعمتونو نه یعنی د بنی اسرائیلو د سرکشئ او کجروئ ذکر کړے دے۔ د حضرت موسیٰ علیه السلام د وفات نه بعد حضرت یوشع علیه السلام د هغوی جانشین شو۔ د هغوی په قیادت کښ بنی اسرائیلو د شام ملک فتح کړو: نو الله تعالیٰ حکم وکړو چه بیت المقدس بنارته لاړ شئ او هلته چه لاړئ نو خُضوعاً عبادت وکړئ۔ د باب نه د بیت المقدس دروازه مُراد ده۔ (جواهر ص ۲۹۱) بقره ع۵ ۵۹ وکورئ۔ وَاِذْ قُلْنَا ع۱۶۲: د قصو په اختتام کښ تخویف دنیوی د هغه چا د پاره چه حرام شوی شیانو ته الله پیسے حیلو سره د حلالولو کوشش کولو۔ (جواهر ص ۳۹۲) عَنِ الْقَرْيَةِ: د اکثرو مفسرینو رحمهم الله په نزد د دغه کلی نه بنارة ایلے مُراد دے چه د قُلزم د ریاب په غاړه د مدین او طور په مابین کښ واقع وو (عثمانی ص ۲۹۷) د واقعه په زمانه د داؤد علیه السلام

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کښی وه. (قرطبی) کلی والا د ۳ ته قسمه شوی وو. یو قسم ښکار کولو. او بل قسم د هغه نه منع کوله او بل قسم نه ښکار کولو او نه یې د هغه نه منع کوله. (فتح الرحمن ص۲۰۵) فائده ۱: دے نه معلومه شوه چه کوم سړی ته حلاله روزی نه ملاویږی او حرامه غواړی نو ملاویږه شی خو دا د دیارلس ارمانش دے. اخره دغه روزی وبال شی. او معلومه شوه چه حیله د الله تعالیٰ په دربار کښی په کار نه راځی (موضح القرآن ص۲۰۱) دے نه معلومه شوه چه د احکامو د شریعت د مدافعت دیارلس حیلے کول سخت مذموم دی (مسائل السلوک ص۵۲۷) فائده ۲: بعض خایونو کښی خلق حیلا اسقاط کوی د مړو د دیارلس، او حکمت شرعی پرے باطلوی: او د مسکینانو حق غنیانو ته ورکړی دا ناجائزه ده. احقر په ردّ بدعات" کښ د ټرش خلاف شرع کارونه د دغے ذکر کړی دی. د کورئ ردّ بدعات د ضرور نه تر ټولو پورے.

فائده ۳: اکابرین دیوبند رحمهم الله ټولو دغه حیلے ته بدعت او ناجائز ویلے دے د کورئ رشیدیه ص۱۱۱، اصلاح الرسوم ص۱۳۲، احسن الفتاوی ص۱۲۵، امداد المفتین ص۹۵، دلیل الخیرات ص۳۰، عزیز الفتاوی ص۱۲۳، د شیخ القرآن علامه محمد طاهر رحمه الله تعالیٰ د دے په رد کښ بهترین کتاب "النشاط" لیکلے دے. هغه په غور سره مطالعه کړئ ۞

يَظْلِمُونَ ﴿۱۶۰﴾ وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هَٰذِهِ

په ظلم لګے کولو. او کله چه ورته وشو: دوی ته، اوسیږئ په دے

الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا

کلی کښی، او خورئ، د هغه نه د کوم ځای نه چه خوښه شئ، او وایئ چه (سوال مو

حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ

د) معافي وي او داخل شئ، د دروازې نه، عاجزي کونکي. بخښنه به وکړو تاسو لره،

خَطِيئَاتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۶۱﴾ فَبَدَّلَ

د ګناهونو ستاسو، زیاتي به راله به ورکړو نیکي کونکو ته. - پس بدل کښی واخستله،

الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ

هغه کسانو چه ظلم یې کړے وو د دوی نه، وینا غوندې د هغه نه، چه ویلے شوے وه،

لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ

دوی ته، پس راولیږه لومړنۍ په دوی باندې عذاب، د برته،

بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿۱۶۲﴾ وَسْأَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ

په سبب هغے چه وو دوی چه ظلم یې کولو. او پوښتنه وکړه د دوی نه د کلی هغه په بارے

الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ ۘ إِذْ يَعْدُونَ فِي

کښی، چه وه، په غاړه د دریاب، کله چه یې زیاتے کولو په ښکار د

السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ

خیالی کښی، کله چه راتلله به دوی ته مڼې یې د دوی، په ورځ د خیالی د دوی،

شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ

په وخت د ښکار، او کله چه به ورځ د خیالی کښی نه وو، نه راتلله به دوی ته،

كَذَٰلِكَ ۛ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿۱۶۳﴾

دغه رنګ، د امتحان کولو به دوی، په سبب هغے چه وو دوی فاسق کولو ښکلی.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ

او کله چه وویل یوې ډلې د دوی نه، ولے وعظ کوئ تاسو، هغه قوم ته چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ ع۱۶۵: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ اللہ تعالیٰ وضاحت وکړہ چہ منع کونکو اوپہ هلاکت وځلسانو اوچپ شوه چې باتے کیدل ولکونه تکه جزاء وجنسه وعمل نه وی. پس دوی عقدار ډمدے نه دی، چه مدعے ئے وښی اونه ئے کتاو کړے دا چه ذم ئے وښی خو سره دوے نه یقیناً اختلاف کړے امامانو په دیکښن چه ایا سره وهلاک کیدل نکو وو اوکه نجات مونږ ونکونه دوه قوله دی (ابن کثیر ۲۵ ص) سورت بقره کښ تیر شوی دی چه ډډے ورځ ژوندی وو اوبیا ختم شوځکه چه دمسخ شوی قوم نسل نه چلیږی. وګورئ لاندے آیت ع۶۵ نه. په آیت ع۱۶۶ کښے تخویف ګنیوی دے اوپه ع۱۶۷ کښ هم دے. یه ان ربك لسریع العقاب ۱۲ ح دسورة انعام ع۱۶۵ اخرے راواخستلو.

وَقَطَّعْنٰهُمُ ع۱۶۸: دے آیت کریمه کښ هم ویره ګنیوی ده چه دوغه حیلو نه بعد هم په دوی کښ مختلفے ډلے پیدا کړے. اوبیا امتحان دے په نعمتونو اوعذابونو سره.

فَخَلَفَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ: دوے خائے نه تر اخره دسورت پورے دریم پاره دے. خلاصه ئے شپږ غټے خبرے دی (۱) ردد بیو قبیحه قول ددوی او جواب په خلورو طریقو سره: ع۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۵ (۲) ایستونه متعلقه ددرے واړه دعوو سره ع۱۷۲، ۱۷۳ د اولے سره ع۱۷۴ ددوهمے سره ع۱۷۵ ددریمے سره (۳) نفی د شرکونو: د فی التصرف ۱۹۱ کښ، د فی العلم په ع۱۸۸ کښ، د فی الدعاء په ع۱۸۹، ۱۹۴ کښ اونفی د علم غیب د نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ۱۸۸ کښ. (۴): آداب وبیان په ع۱۹۹ کښ (۵) ترغیب قرآن ته ع۲۰۳، ۲۰۴ کښ (۶) نقلی دلیل د ملائکو نه ع۲۰۶ کښ ۱۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَلْفٌ، نا کارہ اولاد۔ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى: چہ اختلو بہ تے سامان دُ کمزورے دنیا۔ مطلب دا چہ حرام مال بہ تے اختلو او دا بہ تے ویل چہ اللہ تہ غفور رحیم دے بخښنہ بہ راتہ وکړي او بیا بہ ہم اختلو

مِنْۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَّرِثُوا الْكِتٰبَ يَاْخُذُوْنَ

روستو دُ دوی نہ، نا کارہ اولاد، میراث کښې ولاندے، کتاب لري، اخلي سامان،

عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُوْلُوْنَ سَيُغْفَرُ لَنَا ۚ

(حرام مال) دُ دے کمزوری ژوند، اووائي دوی، زبده چہ بخښنہ وکړے شي موږ ته

وَاِنْ يَّاْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهٗ يَاْخُذُوْهُ ۭ اَلَمْ يُؤْخَذْ

او کہ راتہ دوی تہ، سامان، بہ مثل دُ دے، نو هم اخلي هغه (لا) ایا نه دي اختلے شوے

عَلَيْهِمْ مِّيْثَاقُ الْكِتٰبِ اَنْ لَّا يَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ

پہ دوی، لوظ کتاب، د کتاب، چہ نه بہ وائي دوی پہ اللہ تہ باندے،

اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوْا مَا فِيْهِ ۭ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ

مګر حقه خبره، او لوستے دي دوی هغه مکلوم پہ کتاب کښې دي، او کور د روستنے،

خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝۱۶۹ وَالَّذِيْنَ

غوره دے دُ هغه کسانو دپاره چه ځان ساتي د ګناه نه، ایا عقل نه کاري لرئ نه او هغه کسان چه،

يُمَسِّكُوْنَ بِالْكِتٰبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۭ اِنَّا لَا

منګلے لګولے دي، پہ کتاب د الله تہ، او دُ درولے، ماتحه لري، یقیناً موږ نه

نُضِيْعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِيْنَ ۝۱۷۰ وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ

برباد کوو، اجر د دے اصلاح کوونکو۔ او کله چه پورته کړو موږ، غر لره،

فَوْقَهُمْ كَاَنَّهٗ ظُلَّةٌ وَّظَنُّوْٓا اَنَّهٗ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۚ

د سر د دوی نه، ګویا هغه سیوری وه، او یقین ے وکړ چه هغه به یقیناً دا راغورزیدونکے دے په دوی،

خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاذْكُرُوْا مَا فِيْهِ

واخلئ هغه څه چه درکړي دي موږ تاسو ته په مضبوطیا سره، او یاد کړئ هغه څه چه په دکښې دي،

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ۝۱۷۱ وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْۢ

ګنې چه وساتئ دُ ځانونو د ګناه نه ... او کله چه واخسته، رب ستا، د

بَنِيْٓ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ

بنی آدم نه (یعنی) د ځانونو د دوی نه، اولاد د دوی، او ګواه ان ے ګرځولے

رحمٰن فرمائی چه دا عهد د هر انسان نه د هغه د پیدائش په وخت کښې اختلے شوے دے۔ د غه وجه ده چه هر کس د خپل فطرت په لحاظ سره موحد کیږي لکه ارشاد ربانی دے، فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا (روم ۴) د غه رنګ یو ځائے کښې فرمائی: وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ (زخرف۔ جواهر ۳۹۵) مِنْ ظُهُوْرِهِمْ: دا د هغه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ ۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ؕ قَالُوْا بَلٰى ۛ شَهِدْنَا ۛ ع
پہ لفسونو د هغوی، ایا نه یم ځه پالونکی ستاسی؟ ووېل دوی و ته، ولی نه، ځکه
اَنْ تَقُوْلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا
وئیوایئ، په ورځ د قیامت، یقیناً موږ وو، د دې نه
غٰفِلِيْنَ ۝۱۷۲ اَوْ تَقُوْلُوْٓا اِنَّمَآ اَشْرَكَ اٰبَآؤُنَا مِنْ
ناخبره۔ اویا وئیوایئ چې یقیناً شرک کړے وو پلرانو زمونږ، مخکښې
قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْۢ بَعْدِهِمْ ۚ اَفَتُهْلِكُنَا
د دې نه، اومونږ اولاد وو، د وروستو د هغوی نه، آیا تباه کوئ مونږ،
بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُوْنَ ۝۱۷۳ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ
په هغه چې کړی وو، باطل پرستو خلقو۔ او دغسې تفصیلي بیانوو مونږ،
الْاٰيٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۝۱۷۴ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ
آیتونه، او کیدا شي چې دوی راوګرځي --- او ولولئ، په دوی باندې،
نَبَاَ الَّذِيْٓ اٰتَيْنٰهُ اٰيٰتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ
خبره د هغه کس چې ورکړے وو مونږ هغه ته علم د آیتونو خپل، پس وتلو هغوی نه، پس راپیدا کړه
الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰوِيْنَ ۝۱۷۵ وَلَوْ شِئْنَا
هغه لره شیطان، پس شو له د سرکشو نه۔ او که غوښتلی وو مونږ
لَرَفَعْنٰهُ بِهَا وَلٰكِنَّهٗٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ
نو خامخا به پورته کړے وے مونږ هغه له په (هغو آیتونو)، او لاکن هغه ماسکه شو، زمکے ته،
وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ ۚ فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ الْكَلْبِ ۚ اِنْ
او روان شو په خواهش پسے، پس مثال د هغه لکه مثال د سپي دے،
تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ؕ
حمله کوے ته، په هغه باندې، هوکیږي، او که پریږدے هغه له، هوکیږي،
ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۚ
دغه مثال، د قوم هغه کسانو چې درواغ ګڼلی دی په آیتونو زمونږ،

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ۝۱۷۶ سَآءَ مَثَلًا ۨ
نو ته بیان کړه قصې، کیدا شي چې دوی فکر وکړي په دې مثال سره۔ بد دے
الْقَوْمُ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوْا
قوم هغه کسانو چې درواغ ګڼلی دی په آیتونو زمونږ او پخپلو نفسونو خپلو باندې
يَظْلِمُوْنَ ۝۱۷۷ مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِيْ ۚ وَمَنْ
ظلم کوي۔ هغه څوک چې هدایت کړي الله نو هغه هدایت شوے دے او هغه څوک
يُّضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝۱۷۸ وَلَقَدْ ذَرَاْنَا
چې ګمراه کړي الله نو هم دغه خلق تاوانیان دي۔ او یقیناً پیدا کړي دي مونږ
لِجَهَنَّمَ كَثِيْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۖ لَهُمْ قُلُوْبٌ
د دوزخ لپاره ډیر له جنو او انسانانو نه، دوی لره زړونه دي
لَّا يَفْقَهُوْنَ بِهَا ۫ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُوْنَ بِهَا ۫
چې نه پوهیږي په هغو سره، او دوی لره سترګې دي چې نه ګوري په هغو سره،

قرآن ورکړے شوے وی پس عمل پرے ونکړی (قرطبی ص۳۲۳ ج۷) اوشاه صاحب رحمه الله فرمائی چه تابع د شهوات نفسانی ته عالم نشی ویلے کیدے۔ (فتح ملهم) یا الله! خامخا هلکانو کا به حال رحم وکړه اودغه مثال مصداق ټم مکړه۔ آمین ثم آمین (خازن) فائده: په دے مثال کښ دډنیا پرست عالم عمه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَاءَ
پس بیان کر تو، واسطے بیان، دیارہ دے جہ دوی فکر وکړی۔ بدا دے،
مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسَهُمْ
په مثال کښ، قوم هغه کسان چه، ورو کړلا کوی په آیتونو زمونږ، او په ځانونو خپلو
كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي
وی دوی، ظلم کونکی، چا ته چه هدایت وکړی الله، پس هغه لاره ومومی دوی،

وَمَنْ يُضْلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾ وَلَقَدْ
او چا لره چه لاړے کړی پس هغه کسان، دوی تاوان کونکی دی۔۔۔ او یقیناً
ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ ۖ لَهُمْ
پیدا کړی مونږ د دوزخ دپاره، ډیر د پیریانو، او انسانانو نه، دی دوی لره،
قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ
داسے زړونه چه پوهیږی په هغو سره، او دوی لره دی داسے سترګے چه نه ویني حق،
بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ أُولَٰئِكَ
په هغو سره، او دوی دوی لره، داسے غوږونه چه نه اوري حق په هغو سره، دغه کسان،
كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾
پشان د څارویو بلکه دوی زیات ګمراه دی، دغه کسان دوی غافلان دی۔
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا
او خاص الله تعالیٰ لره، نومونه ښائسته دی، پس بلئ الله په هغو سره، او پریږدئ
الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ۚ سَيُجْزَوْنَ
هغه کسان چه، کږوی کوی په نومونو د الله تعالیٰ کښ، زر دده چه بدله به ورکړے شی،
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ
د هغه عملونو چه دوی کوی۔ او د هغه چا نه چه مونږ پیدا کړے ډله،
يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِينَ
چه ښودنه کوی په حق سره او په حق سره انصاف کوی۔ او هغه کسان چه،

ع ۱۲ ۲۲

وَمِنْ خَلْقِنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِينَ

منزل ۲

صَنْ يَشَاءُ اللّٰهُ عَصَمَهُ ۱۴ : د انعام لړی د سورت د اوله دعوے سره او دوه ځله یې پکښ ذکر کړی۔ وَلَقَدْ ذَرَأْنَا : د انعام لړی د سورت د دویمے دعوے سره۔ فرمائی چه مونږ د دوزخ دپاره د اسے خلق پیدا کړے دی چه د زړونو، سترګو، غوږونو نه څه فائده نه اخلی بالکل پشان د حیوانانو د وی د حق او د باطل څه امتیاز ورسره نشته دے بلکه د هغوی نه هم زیات بد تر دی۔

سوال : دلته فرمائی چه ډیر پیریان او انسانان مونږ د جهنم دپاره پیدا کړے دی او سورت ذاریات کښ فرمائی چه ما نه د وی پیدا کړی پیریان او انسانان صرف د خپل عبادت دپاره۔ جواب : دلته غایه تکوینی ده۔ مطلب دا چه کفار مشرکان په کفر شر لاتینډ دی او ایمان نه راوړی نو د هغوی پیدا ائښ د جهنم دپاره کړے دے۔ او سورة ذاریات کښ غایه تشریعی ده مطلب دا چه ډیر پیریانو او انسانانو نه د پیدا ائښ حکمت په شرع کښ د باری تعالیٰ عبادت قبول دی، کوی اوکه نه کوی۔ وَلِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى : امام رازی رحمه الله لیکلی دی : اقول والله تعالیٰ وَلِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى : ذکر شویدے په څلور سورتونو کښ، اول د اسورت دے، دویم په اخره سورة بنی اسرائیل کښ اودریم په اول رکوع کښ اوخلورم په اخره حشر کښ (رکبیر ص۲۰۰ ج۱۵) قَالَ : امام ابو یوسف رحمه الله د امام ابو حنیفه رحمه الله نه نقل کوی چه نه د ی مناسب هیڅ دپاره چه دعا کوی د الله تعالیٰ نه مګر په هغه سره۔ (درمختار ردالمحتار شامیه، قدوری) (صیانة الانسان ص۲۱۰) علامه شامی رحمه الله فرمائی یعنی د الله تعالیٰ په ذات او هغه په صفاتو او په نومونو کښ هغه منه اولیات ملحد دلیل دے چه تر د قیامت پورے به په دے امت کښ د حق دعوت کونکی موجود وی۔ او هغه احادیث ۵ صه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا
دروغ زنیتا کوی یہ آیتونو زمونږا، رو رو یہ ونیسو دوی لږا، دداسې ځای نه وچه نه
يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۲﴾ وَاُمْلِيْ لَهُمْ ۭ اِنَّ كَيْدِيْ مَتِيْنٌ ﴿۱۸۳﴾
پرې پوهیږي. اوڅلت ورکوم دوی ته، یقیناً تدبیر ما مضبوط دے۔
اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوْا ۭ مَا بِصَاحِبِهِمْ مِّنْ جِنَّةٍ ۭ اِنْ هُوَ
ایا دوی سوچ نکوی، نشته په ملګری دوی، څه لیونتوب، نۀ دے وا،
اِلَّا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۱۸۴﴾ اَوَلَمْ يَنْظُرُوْا فِيْ مَلَكُوْتِ
مګر ویرولونکے ښکاره۔ ایا دوی نه ګوري، په بادشاهئ د،
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۙ
۲ سمانونو، اوزمکه کښ، اوپه هغه کښ چې پیدا کړی الله ﷻ دڅه شی نه،
وَّاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْ ۚ
اوپه دے چې بیقینا، وی به چې نزدے راغلے وی د، نیټه دوی،
فَبِاَيِّ حَدِيْثٍۢ بَعْدَهٗ يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ مَنْ يُّضْلِلِ
پس په کومه خبره کا به، پس ډاګیرا نه، دوی ایمان راوړی. چا چې لارې کړی،
اللّٰهُ فَلَا هَادِيَ لَهٗ ۭ وَيَذَرُهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ
الله ﷻ، پس نشته لارښود، هغوی لره، اوپریږدی دوی لره، په سرکشئ د دوی کښ چې
يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۸۶﴾ يَسْـَٔـلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ
ډډه ګاه په سترګو ړانده کیږی. تپوس کوی تا نه، د قیامت په باره کښ، چې کله به وی
مُرْسٰىهَا ۭ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّيْ ۚ لَا يُجَلِّيْهَا
ټاکلې ډهنډ د هغه، وایه یقیناً، علم د قیامت خاص د ما رب سره دے، نه بکاره کوی هغه لره
لِوَقْتِهَآ اِلَّا هُوَ ۭ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ
په وخت ځان کښ مګر الله، ورنه خبره ده په آسمانونو او زمکه کښ،
لَا تَاْتِيْكُمْ اِلَّا بَغْتَةً ۭ يَسْـَٔـلُوْنَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ
نه به راځی تاسو ته، مګر ناڅاپه، تپوس کوی ستا نه، ګویا که ته ټولاش کوونکے یې

۱۲۱۲ اسم متعلق دعوی اولی ۲۱ زوائد ۲ زوائد و تخویف

مُراد دُنیا وی خیر دے چې هغه مال دے او ترتیب دَاسباب او دفع دَموانعو ده او هر چې اخرت دے نو هغه غوښې علیه السلام نه پیه تمامولی او کاملولی سره حاصل کړے وے خیر دُنیا او نه به وے رسیدلے مات څخه تکلیف۔ مطلب دادے چې دَخیر نه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عَنْهَا قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
وخفہ نہ، وو ایہ یقیناً علم د قیامت خاص پہ لزد د اللہ دے، اولاکن، زیات
النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۷﴾ قُلْ لَّآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ نَفْعًا
د خلقونہ، ندپوھیږی۔ دویلہ، نہ یم واکدار د پارہ د نفس خپل د ګټے
وَّلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ۭ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ
او نہ د ضرر، لاکن هغہ چہ وغواړی، اللہ تہ، او کہ زہ وے خو پوهیدے، پہ غیبو باندے
لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ ۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوْٓءُ ۭ اِنْ اَنَا
خامخا بہ مے ډیر حاصل کړے وے د خیر د دنیا، او نہ بہ راپرے شوے وے ما تہ تکلیف، نہ یم مګر
اِلَّا نَذِيْرٌ وَّبَشِيْرٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۱۸۸﴾ هُوَ الَّذِيْ
ډارولے او زیږولے د کافرانو د پارہ د هغہ قوم چہ ایمان لری۔ خو اللہ هغہ ذات دے چہ
خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا
پیدا کړی تاسو لرم، د یو نفس نہ، او پیدا کړی د جنس د هغہ، جوړہ د هغہ،
لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا ۚ فَلَمَّا تَغَشّٰىهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيْفًا
چہ آرام حاصل کړی ځنې تہ، پس کلہ چہ پټہ ئے کړہ هغہ، حمل ئے واخست حمل سپک،
فَمَرَّتْ بِهٖ ۚ فَلَمَّآ اَثْقَلَتْ دَّعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ
پس تلہ راتلہ کول پہ هغہ سړو، پس هر کلہ چہ درنہ شو، نو دعا او کړہ دواړو د رب خپل، کہ ځرے
اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَّنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۸۹﴾ فَلَمَّآ
راکړی تاسو مونږ، روغ صوت ځے، نو خامخا یقیناً شو بہ مونږ د شکر کونکو۔ پس هر کلہ چہ
اٰتٰىهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ فِيْمَآ اٰتٰىهُمَا ۚ
ورکړے دواړو د ټ ځے، نو گرځولو دواړو اللہ لرے شریکان، پہ هغہ چې کښے ورکړے وے اللہ دوی
فَتَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۱۹۰﴾ اَيُشْرِكُوْنَ مَا
پس لوړے دے اللہ تہ د هغو چہ دوی اللہ سره شریکوی۔ آیا شریکوی دوی هغہ چا لره چې
لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿۱۹۱﴾ وَلَا
نشی پیدا کولے خہ شے، او دوی پیدا کړے شوی دی ..... او طاقت

ف ۱۲ ع ۱۳ ۸

ابراهیم د وقتا دے ۔ ۲ د حسن د سمرہ رضی اللہ عنہ نقل کوی د نبی علیہ السلام نہ چہ حوا رضی اللہ عنہا بچی بہ نہ پاتے کیدلا نو شیطان ورتہ وویل چہ عبدالحارث نوم ورلہ کیدلا نو پاتے بہ شی او حارث د شیطان نوم وے ۔ ترمذی رحمہ اللہ پہ کتاب التفسیر کښ ذکر کړیدی او نور د مفسرینو رحمہم اللہ هم، لاکن حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ د احادیث معلول دے پہ درې طریقو سره ۔ ۳ د اچھر خو ئی د ابراهیم بصری دے اګرچہ توثیق ئے د امام ابن معین کړے دے لاکن ابو حاتم رازی وائی چہ حجت پرے نشی پیش کیدے ۔ ۴ دویم د اچھ د ا مرفوع حدیث نہ دے د سمرہ قول دے ۔ ۵ دریم د اچھ حسن بصری رحمہ اللہ پہ خپلہ وے ۔ ۶ تفسیر پہ بله طریقہ سره کوی ۔ ۷ چرے د ا روایت د سمرہ نہ د هغہ پہ نزد ثابت وے نو عدول بہ ئے ترینہ نہ کولے ۔ ۸ چونکہ پہ دغہ واقعہ کښ نسبت د شرک آدم علیہ السلام تہ دے لهذا د صحیح نہ دے ۔ مفسرینو رحمہم اللہ پہ دے رد کړیدے ۔ ۹ د کوری روح المعانی، موضح ص۲۵۳، جواهر ص۳۰۳، مدارک ص۲۰۰، ابو السعود ص۳۰۰، بیضاوی ص۳۰۰، ماجدی ص۳۰۰ ۔ ۱۰ دریم تفسیر محققینو کړے دے چہ لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا پورے د آدم او حوا علیہما السلام بیان دے او پیا د خبرے مخ د بنیاد موطرف تہ کړ ۔ ۱۱ ځکہ چہ شوبے د او د تثنیے د صیغو نہ پہ اولادکښ مشرک سړے او ښځہ مراد دی ۔ ۱۲ دریم تفسیر د شیخ المشائخ مولانا حسین علی رحمہ اللہ دے چہ د نفس واحدہ نہ مراد سړے دے او د منہا نہ مراد من جنسہا دے یعنی تاسے تول ئے د خپل پلار نہ پیدا کړی یئ او د هغہ جوړہ ئے د هغہ د جنس نہ پیدا کړے ده ۔ (جواهر ص۳۰۳) حاصل دا عبد

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَّلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾
نہ د لرئی وی، د مشرکانو د پاره نو امداد، او نه د هغوی خانونو سره امداد کولے شی۔

وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمْ ۚ سَوَآءٌ
او که ته اسو راؤ بلئی د مشرکانو لره، طرف د هدایت ته، نو تابعدار ری کشی کولے شی ستاسو، برابر دی،

عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ
په تاسے باندے که بلئی تاسے دوی لره، او که تاسے چپ پاتے کیدونکی شوئ۔ یقیناً

الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ
هغه کسان چه، تاسے بلئی هغوئ نه د الله نه، بندگان دی ستاسو غوندے (مخلوق)

فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾
پس راوبلئی پس قبولتیا دوکری تاسے لره، که چیرے یاستی، ریښتونی۔

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَآ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ
ایا دوی لره پښے چه ځی، په کومی په هغو، ایا دوی لره لاسونه دی چه ونیول کوی

بِهَآ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَآ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ
په هغو ایا دوی لره سترګے دی چه لیدل کوی په هغو، ایا دوی لره غوږونه دی

يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ قُلِ ادْعُوا شُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ
چه اوریدل کوی په هغو، ووایه راؤبلئی شریکان خپل، بیا ما باندے زور کړی ماته،

فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ
پس مهلت مه راکوئ ما ته۔ یقیناً امداد کوی ما باندے الله هغه ذات دے چه رالیږلے دے

الْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَالَّذِينَ
کتاب دے، او هغه پرے کوی، ټولو نیکانو لره۔ او هغه کسان چه،

تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ
تاسو ئے بلئی، سوا د هغه نه، طاقت نلری، د مدد کولو ستاسو،

وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ
او نه د خپلو خانونو سره مدد کولے شی۔ او که ځے هغوی ته دوی لره،

منزل ۲

غلط مشرکانو ته دے معنے ئے دا وه چه ځے راؤبلئی شریکان خپل۔ یا خطاب نبی کریم ﷺ او صحابه کرامو رضی الله عنهم ته دے معنی د اشوه چه ځے راؤبلی ہم دا مشرکان طرف د هدایت ته او په دے ایتونو کښ نفی د شرک فی الدعاء ده او د دریے دعوے سره تعلق ساتی۔ په ایت ۱۹۵ کښ د سره نفی د شرک فی التصرف ده او په ایت ۱۹۶ کښ هم رد د شرک فی العبادت دے ۔

خُذِ الْعَفْوَ ۱۹۹: (حاشیه د راتلونکی مخ ۲۸): د دے عمل نه آداب د مجلس دی۔ په دے ایت کښ درے آداب په ۱۹۹ کښ خلور م ادب، ۲۰۰ کښ پنځم، په ۲۰۱ کښ شپږم په ۲۰۲ کښ اووم او اته م او په ۲۰۵ کښ نهم اولسم ادب، جعفر صادق رحمه الله فرمائی چه نشته په قرآن کښ دومره ایت پتان چه راجمع کړے شے دے شو خویونو لره۔ (قرطبی ص۳۴۵ ج۷) نَزْغٌ: وسوسه۔ طٰٓئِفٌ: د وینه مراد هم وسوسه ده۔ وَإِخْوَانُهُمْ: او ورونه د شیطانانو نه چه فاجران انسانان دی۔ مراد کوی د دوی سره د شیطانانو په سرکشی کښ۔ (قرطبی ص۳۵۱ ج۷) وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ: په دے ایت کښ زجر دے په هغه مالګنی معجزو غوښتلو باندے۔ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ،

ترغیب دے قرآن ته او اداب دی۔ امام احمد رحمه الله فرمائی چه اجماع کړیده خلقو چه دا ایت د محکم په بارہ کښ دے (مظهری ص۲۵ ج۴) امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمائی چه اجماع ده په

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وے چه دا ایت نازل شوې بارہ دمانځه کښې او اجماع ئے ذکر کړیده په دے — بانډ چه
قرأت په مقتدی واجب نه دے په حالت د جهری مانځه کښې. (فتاوی ابن تیمیه ص۱۴۳ ج۲) امام قرطبی رحمۃ
فرمائی چه صحیح دا ده چه دا
عام دے په بارہ د خطبے او مانځه
کښې (ص۲۵۵) د پښتونو شیخ رحمہ
فرمائی چه احناف دومره ایت
نه دلیل نیسی چه د امام په
روستو په پښتو اوجهری مونځونو
کښې مقتدی له قرأت لوستل
جائز نه دی، نه سورة فاتحه
او نه بل سورت حکه چه په دے
ایت کښې د لوستلو د قرأت په
وخت کښې دوه حکمونه ورکړے
شویدی: اول فَاسْتَمِعُوْا یعنی
په غور سره ئے واورئ یعنی کله
چه امام جهر سره قرأت وائی
دوئیم وَاَنْصِتُوْا: یعنی خاموش
وسیږئ، دا په هغه وخت کښې
چه کله امام سره د قرأت وائی
(جواهر ص۲۰۱ ج۱) وَاذْكُرْ رَّبَّكَ،
دا امام دے په پټو لو اذکارو،
قرأت او دعا کانو اونورو کښې.
(سراج منیر ص۳۵۰ ج۱) خطاب پکښې
نبی علیہ السلام ته دے او د اخلیږی
پکښې نور امت دهغه هم حکم چه
دا امام دے پټو لو مکلفینو لره.
(خازن ص۶۲ ج۲) اِنَّ الَّذِيْنَ:-
(حاشیه د راتلونکی مخ ۲۸۱) دلیل
نقلی د مَلٰٓئِكَتِ علیهم السلام نه.
او د عِنْدَ رَبِّكَ نه مراد دا دے
چه نزدے دی الله تعالیٰ نه
په مرتبه کښې او د هغه په
رضا کښې. (روح ص۱۵۵ ج۹) ✤

امتیازات: (۱) شپږ
واقعات د انبیاء علیهم السلام
(۲) بیان د اعراف والو ص۲۸۱ نه
(۳) واقعه تفصیلی د موسیٰ علیه السلام
(۴) واقعه د اصحاب سبتو ص۲۸۳ (۵) رد د شرک فی التسمیه ص۲۸۹ ✤ (الحمد لله سورة اعراف
په ورځ د جمعے ۴ مے د جمادی الاولیٰ ۱۳۲۵ھ ختم شو) ✤ او نظر ای تصحیح بروز شنبه بعد از ازانے
مورخه ۳ د جمادی الثانیه ۱۳۲۸ھ وشو. فالحمد لله علی ذلک. فقیر ای غفرله.

إِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُوْا ؕ وَتَرٰىهُمْ يَنْظُرُوْنَ
طرف د هدایت نه، نه وړی نه اوری، او ویني په تا وړی لره، چه گوری به،
إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۹۸﴾ خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ
تا نه، او وړی هیڅ نه وینی. راو اخله معافی لره، او امر کوی،
بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۱۹۹﴾ وَاِمَّا
په نیکی، او مخ واړوه د جاهلانو نه. او کله چه،
يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطٰنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ؕ
خامخا ورسیږی تا ته د شیطان نه وسوسه پس پناه وغواړه په الله تعالیٰ،
اِنَّهٗ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۰۰﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ
بیشکه هغه اوریدونکے پوهیدونکے دے. بیشکه هغه کسان چه ویریږی د الله نه کله چه ورسیږی
طٰٓئِفٌ مِّنَ الشَّيْطٰنِ تَذَكَّرُوْا فَاِذَا هُمْ مُّبْصِرُوْنَ ﴿۲۰۱﴾
دوی ته وسوسه د شیطان نه نو یاد وکړی دوی پس ناڅاپه دوی بصیرت حاصلوونکی وی
وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوْنَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُوْنَ ﴿۲۰۲﴾ وَ
او ورونه د دوی، مدد کوی شیطانان د دوی سره په سرکشی کښې بیا دوی کمے نه کوی پاکښې
اِذَا لَمْ تَاْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوْا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ؕ قُلْ
کله چه نه درځی الله دوی ته په معجزے سره نو وایی، ولے د غوره نکړه هغه لره، دوایه،
اِنَّمَآ اَتَّبِعُ مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ مِنْ رَّبِّيْ ۚ هٰذَا بَصَآئِرُ
یقیناً تابعداری کوم شے چه وحی کولے شی ما ته د رب ما نه، دا قرآن، د بصیرت خبرے دی
مِنْ رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۲۰۳﴾ وَ
د رب ستاسو نه، او هدایت او رحمت دے، د هغه قوم د پاره چه ایمان لری. او
اِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوْا لَهٗ وَاَنْصِتُوْا
کله چه لوستے شی، قرآن، پس غوږ کیږدئ دے، د هغه ته، او چپ شئ،
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۲۰۴﴾ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ فِيْ نَفْسِكَ
د پاره د دے چه ستاسو سره رحم وکړے شی. او یاد کړه، رب خپل، په زړه خپل کښې،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَضَرُّعًا وَّخِيْفَةً وَّدُوْنَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ
په عاجزی، اوویرې سره اوښکت د زور، د ویناته،
بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِّنَ الْغٰفِلِيْنَ ﴿۲۰۵﴾
په سحر، او بیګا ئې کښې، اوهډ کیږه د غفلت کوونکو نه۔
اِنَّ الَّذِيْنَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ
یقیناً هغه کسان چې نږدې دي په رب ستا کښې، لوئي نکوي، وعبادت
عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُوْنَهٗ وَلَهٗ يَسْجُدُوْنَ ﴿۲۰۶﴾ ع
د هغه نه، اویا کې بیانوي هغه لره او خاص هغه ته سجده کوي۔

سُوْرَةُ الْاَنْفَالِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّعَشْرُ رُكُوْعَاتٍ

سورة انفال مدینه کښې نازل شوې ده (۷۵) اېتونه او لس (۱۰) رکوعونه دي

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ ۭ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ
پوښتنه کوي دوي ستا نه د غنیمتونو په باره کښې وویا یه غنیمتونه، الله تعالیٰ لره دي،
وَالرَّسُوْلِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوْا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۠
او رسول لره دي، پس ویریږئ الله نه، او اصلاح وکړئ په منځ خپل کښې،
وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗٓ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱﴾
او اطاعت وکړئ د الله او د رسول د هغه که یئ تاسې ایمان لرونکي۔
اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ
یقیناً مؤمنان، هغه کسان دي چې کله یاد کړے شي الله تعالیٰ نو ویریږي،
قُلُوْبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهٗ زَادَتْهُمْ
زړونه د هغوی، او کله چې ولوستلے شي په دوي باندې، اېتونه د هغه، نو زیاتوي دوي
اِيْمَانًا وَّعَلٰي رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿۲﴾ ۙ الَّذِيْنَ
ایمان، او خاص په خپل رب باندې، توکل کوي ﴿۲﴾ هغه کسان دي چې

تسمیه:

لفظ د انفال په اول اېت کښې دوه ځله راغلے دے۔

دعوے:

ترغیب قتال فی سبیل الله ته دیاره د دفع د شرك په ۳۵ کښې او ذکر د قواعد و جهاد (ابن کثیر ۵۶) اوبله دعوی الانفال لله والرسول ده۔

بطونہ:

هر کله چې دعوه د توحید ثابته شوه په محکمو سورتونو کښې په عقلي نقلي دلائلو سره نو ارشاد شو د ورکړه قتال ته دیاره د دفع د شرك او خورو لو د دعوې (۲) هر کله چې مقاصد په محکمو سورتونو ذکر شو او سورۀ اعراف پرے ختم شو نو د لته قواعد مؤسسه د جهاد ذکر کولے شي دیاره د پلنډ ئ د اسلام او ټرلو کې د دے امت۔ (۳) اعراف کښې شپږ واقعات او نو د لته شپږ قواعد په لفظ د یاایها الذین امنوا سره۔ (۴) اعراف کښې د یخوا نو پیغمبرانو ذکر سره د قومونو خپلونه وو نو په دے سورت کښې ذکر د نبی علیه السلام دے سره د امت خپل نه (۵) هلته امر وو نو په اوریدلو د قرآن نو د لته حال د مؤمنانو دے په وخت د اوریدلو د قرآن ۶ خلاصه دا سورت دوه حصے دے، اول ترعنوان پورے، دویمه تر اخره پورے۔ او له کښې دوه بابه۔ اول باب ترعنوان پورے، دیکښې خلور امور (۱) دعوی د تقسیم د غنیمتونو (۲) پنځه صفات د مؤمنانو سره د بشارت نه (۳) شپږ علتونه د یاره د دعوے: ۱۔ ۲۔ ۳۔ ۴۔ ۵۔ ۶۔ (۴) اوله قاعده ۱۔ یَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ:۔ تشریح: غنیمت په جمله سره حاصل شوے وی، فی بعض جملو حاصل شوے وی۔ نفل عام دے نفل وائی زائد شی ته۔ نو معلومه شوه چې مقصود د جهاد نه اعلاء د کلمة الله دے او غنیمت زائد شے دے۔ (انفعل التراجم ص۲۴۳) فائده: په دے سورت کښې حالات د غزوۀ بدر دی چې هغه په دوه یم کال د هجرت د رمضان په میاشت کښې وو په هغې کښې درے سوه دیارلس صحابه کرام وو او تقریباً زر کسان کافران وو۔ په دے غټ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾

قائموی ما ښځه کړه ، او ویښی د هغه نه چه ورکړیدی موږ دوی ته ، خرچ کوی .

أُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَهُمْ دَرَجٰتٌ عِنْدَ

وغه کسان خامن دوی ، مؤمنان دی ، په حقه سره ، دوی لره درجې دی ، په نزد

رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَآ أَخْرَجَكَ

د رب د دوی ، او بخښنه ده ، او رزق عزتمند دے . لکه چې راویستلے دے تا لره ،

رَبُّكَ مِنۢ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ

رب ستا ، د کور ستانه ، په حقه سره ، او یقیناً بیوه ډله ، د

الْمُؤْمِنِينَ لَكٰرِهُونَ ﴿٥﴾ يُجٰدِلُونَكَ فِى الْحَقِّ

ایمانداروته ، ناخاپه ناکښ وکړی دی (طبعاً) په بحث کوی دوی تا سره په حق خبره کښ ،

بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ

پس د هغه نه چه واضح شوله گویا که دوی چلولی شو ، مرګ ته ،

وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ إِحْدَى

او دوی ورته گوری . او کله چې وعده وکړه تاسو سره الله تعالیٰ ، د یوے

الطَّآئِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ

د دوو ډلو نه ، چه دا به ستاسے وی ، او تاسو غوښتل چې یقیناً ، غیر

ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللّٰهُ أَن

اسلحے والا ، شی تاسو لره ، او اراده لری الله تعالیٰ ، چه

يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمٰتِهٖ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكٰفِرِينَ ﴿٧﴾

ثابت کړی حق لره ، په سکمونو خپلو ، او پرې کړی ، مونږ ، د کافرانو .

لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ

چه غالب کړی حق لره ، او برباد کړی باطل لره ، او اګرچه بد ولګی ګڼو ،

الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾ إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ

جرم ګران کښی . کله چې فریاد کولو تاسو ، رب خپل ته ، پس قبوله کړلے تاسے ګټه

منزل ٢

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَكُمْ اَنِّیْ مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفِیْنَ ۝۹

تل لڑ، چہ یقیناً ھغہ اللہ دوکہ پیسلے، یہ زرہ ملا نکو سرہ چہ زائی بہ یو پوبل پسے۔

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰی وَلِتَطْمَئِنَّ بِهٖ قُلُوْبُكُمْ

اونہ دے کرے خوبنے دا امداد اللہ تعالیٰ، مگر زیرے، اوددہ پارہ چہ کلک علی پرکے زیرہ ونہ ستاسو،

وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ

اونہ دے امداد، مگر د طرفہ د اللہ تعالیٰ نہ، یقیناً اللہ لوی، زور اور،

حَكِیْمٌ ۝۱۰ اِذْ یُغَشِّیْكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِّنْهُ وَ ع ۱۰ ۱۵

حکمت والا دے۔ کلہ چہ پتو لوتاسو لرہ پرکان، د امن د پارہ، د ہغہ خپلہ نہ او

یُنَزِّلُ عَلَیْكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ مَآءً لِّیُطَهِّرَكُمْ بِهٖ

راپرے یہ تاسو باندے، د بارکانہ، اوبہ، چہ پاک کری تاسو لرکم یہ ہغہ سرہ

وَیُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّیْطٰنِ وَلِیَرْبِطَ عَلٰی

اولرے کری، لتاسو نہ، پلیتی د شیطان، اوچہ پتی ولکوی پہ

قُلُوْبِكُمْ وَیُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ۝۱۱ اِذْ یُوْحِیْ رَبُّكَ

زیونو تاسو، او مضبوط کری پہ سبب دے قدمونو تاسو، کلہ چہ وحی کولہ رب ستا،

اِلَی الْمَلٰٓئِكَةِ اَنِّیْ مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِیْنَ

ملا نکو تہ چہ یقیناً خو زہ سرہ تاسو سرہ یم، پس کلک وکری، ھغہ کسان چہ

اٰمَنُوْا ؕ سَاُلْقِیْ فِیْ قُلُوْبِ الَّذِیْنَ كَفَرُوا

ایمان یے راوستی، زورہ چہ وہ پہ طور زوم پہ زیونو د ھغہ کسانو کښ چہ کفر وے کړے دے،

الرُّعْبَ فَاضْرِبُوْا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوْا

ویرہ، پس وھئ، پرے د غټو نونہ، او وھئ

مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ۝۱۲ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَآقُّوا

د دوی نہ، ھر بند د لاسونو۔ دا پہ دے وجہ چہ یقیناً دوی، خلاف کړے،

اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۚ وَمَنْ یُّشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

د اللہ تعالیٰ او د رسول د ھغہ نہ، او څوک چہ خلاف کوی د اللہ تعالیٰ او د رسول د ھغہ نہ

فائدہ: یہ غزوۂ بدر کښ یو قافلہ د ابوسفیان وہ چہ د تجارت پرے راروان شام نہ تلے وہ، او واپس راتلہ۔ د مدینے منورے پہ خوا کښ پہ ساحل د سمندر باندے او خوی سرہ سامان د تجارت وُ او سامان جنګ وسرہ نہ وُ او دویمہ د لښکر د ابوجہل وو چہ پورتہ تیارے کړے وُ د زیارہ د جنګ او مقام بدر تہ د جنګ د پارہ راوُرسیدہ او دوی سرہ اسلحے د جنګ پورے وے۔ (احسن الکلام صفحہ ۲۱۱) اِذْ تَسْتَغِیْثُوْنَ، مدارک صفحہ ۳۱۱ کښ دی چہ دا دُعا ئے وہلہ: یَا غِیَاثَ الْمُسْتَغِیْثِیْنَ اَغِثْنَا۔ وَمَا النَّصْرُ: (حاشیہ د صفحہ) اونہ دے امداد مگر د طرفہ د اللہ تعالیٰ نہ۔ تفسیر سراج المنیر صفحہ ۱۱ کښ دی چہ نہ د بل چا لہ طرف نہ بدر د روح المعانی صفحہ ۱۱ کښ دی چہ یقیناً امداد د اللہ تعالیٰ دے تاسے لرہ او ملا نکو لرہ نو بناء پر دے باندے ھیڅ د ھغہ نشتہ ملا نکو لرہ بالکل۔ اِذْ یُغَشِّیْكُمُ النُّعَاسَ: د اخلو رمعلت دے۔ اَمَنَةً مفعول لہ دے او مِنْهُ ضمیر اللہ تعالیٰ تہ راجع دے حاصل ئے دا دے چہ پہ میدان د بدر کښ پہ صحابہ کرامو د کفارو د ډیرے نہ خوف راغے او ډبل د چہ شیطان وسوسے واچولے چہ تاسو سرہ اوبہ نشتہ او پہ شکو کښ یئ نو تاسو جنګ څنګہ وکړئ نو اللہ تعالیٰ یو پرکال اولہ سترہ پہ دوی چہ یہ ھیڅ سرہ لے ترشہ خوف لرے کړو او باران ئے اوو رولو چہ پہ ھغہ سرہ پاکوالے حاصل شو او د شیطان وسوسے لاړے۔ اِذْ یُوْحِیْ رَبُّكَ: دا پنځم علت دے۔ اَنِّیْ مَعَكُمْ: معنیٰ دا ده د وایئ مؤمنانو نو تہ چہ خپلہ تاسو سرہ یم پہ اعانت کولو او مضبوطولو سرہ۔ فَوْقَ الْاَعْنَاقِ: د پاسہ د غټو نونہ (یا مراد سر دی خکہ چہ د غټو نو د پاسہ د سر دی) یا فوق زائد دے۔ (تسہیل صفحہ ۲۱۱) کُلَّ بَنَانٍ: ھر

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذٰلِكُمْ فَذُوْقُوْهُ وَاَنَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذٰلِكُمْ فَذُوْقُوْهُ

یہ یقیناً اللہ تعم، دے سخت عذاب والا دے۔ داعذاب دے تاسو تہ

وَاَنَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

اویقیناً دے کافرانو پار، عذاب دے اوردے --- اے دے ایمان

اٰمَنُوْٓا اِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا زَحْفًا فَلَا

خاوند نو! کلہ چہ مخامخ مڅ شوئ، وڅہ کسانو سرہ چہ کفر لرے کہ، وکندے سرہ، پس دے

تُوَلُّوْهُمُ الْاَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُّوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ

کرزوئ ھغوی تہ، شاتکانے۔ اوچا چہ وکرزوئ لہ ھغوی تہ، یہ دغہ وخت کښ،

دُبُرَهٗٓ اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى

شاتہلہ، مگر چہ ھغہ ځنڅ وئ وی دجنګ، اویا پنائی اختیتونکے وی، چرے

فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَمَاْوٰىهُ جَهَنَّمُ ۭ

ځلے تہ، پس اخته شو، یہ غضب دَ اللہ تعم، او ځائے دَ اوسیدو دَ دوزخ دے

وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوْهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ

اوبد ځائے دے اپنی دے دواپھام پہ پس نہ دی وژلی سوھغوی لہ، اولاکن اللہ تعم،

قَتَلَهُمْ ۠ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ

وژلے دی ھغوی لہ، اوتا نہ دی ویشتے پہ ستا دَ کافرانو کلہ چہ دے ویشتلے وے، اولاکن اللہ

رَمٰى ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِيْنَ مِنْهُ بَلَاۗءً حَسَنًا ۭ

دَ رسولے زمونږ دَ ھغوئ پہ اوچہ دَ کړی مؤمنانو تہ، دَ خپل طرفہ، انعام ښہ دستہ،

اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿١٧﴾ ذٰلِكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ

یقیناً اللہ تعم، اوریدونکے پوھہ دے۔ داخبرہ دَ تاسو وایم (او پوھہ شئ چہ یقیناً اللہ

مُوْهِنُ كَيْدِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٨﴾ اِنْ تَسْتَفْتِحُوْا

کمزورکونکے دے، دَ تدبیر دَ کافرانو۔ کھرے فیصلہ غواړئ،

فَقَدْ جَاۗءَكُمُ الْفَتْحُ ۚ وَاِنْ تَنْتَهُوْا فَهُوَ

یقیناً راغلہ تاسو تہ، فیصلہ، اوکہ چیرے منع شوئ، پس دا،

ذٰلِكُمْ فَذُوْقُوْهُ: دلتہ قولوا پہت دے اوږ اَنَّ لِلْكٰفِرِيْنَ: او چہ مخکښ فَاعْلَمُوْٓا پہت دے۔ معنی واشوہ: ڈوایئ ... داعذاب تاسوتہ وایم وکئ: اوپوھہ شئ چہ یقیناً دَ کافرانو دَپارہ عذاب دَ اوردے۔ (جواھر) يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا، دا اولہ قاعدہ دہ چہ دَ صیدا پہ جہاد نہ تیښتہ کښاہ کبیرہ دہ البتہ دوہ صورتونہ جائز دی پہ مثلاً کښ ذکر کوی، یو ھغہ اوطریقہ دَ جنګ دَ پارہ جوړول چہ دُشمن تہ شاتہ کړی اوناڅاپہ بیرتہ وروانہ شی اوحملہ پرے وکړی۔ دوئیم وا چہ دَ خپلے ډلے نہ مخامخ تلے وی اوځان بیرتہ خپلے ډلے تہ راوړی۔ ترکیب دلتہ وَمَنْ يُّوَلِّهِمْ ... اِلَّا شرط دے او فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ اوله جزاء دہ او اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ مرجزاء نہ استثناء مقدم دہ۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمایل چہ جہاد کښ حسن دوہے دَ توحید نہ دے، اوخوارج چہ دَ جہاد نہ کړی نو غضب پرے کوی شی نو چہ شرک اوبدعت کولو پہ وخت کښ چپ شی اوردے نکوی نو اِنا دا ہر مغضوب علیہ نہ وی۔ فَلَمْ تَقْتُلُوْهُمْ: مجاھد رحمہ اللہ فرمائی چہ صحابو رضی اللہ عنہم دَ بدر پہ غزوہ کښ وویل چہ ما فلانے وژلے، بل وویل ما فلانے وژلے نو اللہ تعم دا آیت راولیږلو (کبیر ص ١٣٥ ج ١٥) مطلب دا چہ اسبابو دَ کموالی یا وجود دا توفیق اللہ تعم درکړیدے۔ وَمَا رَمَيْتَ: میدان بدر کښ نبی علیہ السلام دَ اللہ تعم پہ حکم دَ کفارو طرفتہ یو مٹھ شنډ وغورزولے۔ اللہ تعم پخپل کمال قدرت سرہ دھر کافرسترګو تہ اورسولے (جواہر ص ٤١٠) سوال: دے آیت کښ نسبت دَ ویشتلو نبی علیہ السلام تہ شوئے اونفی ھم۔ جواب: شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمایل چہ اول نہ مُراد اِنتہاء دہ اودوئیم نہ مُراد ابتداء دہ۔ معنی دا دہ چہ تا ویشتی دَ کفارو سترګو تہ اُوند رسولے کلہ چہ وکُتل ارکیدے وَلاس خپل نہ ښکاریدو رحمہ اللہ شعر دلتہ ذکر کړیدے: مَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ گفت حق ✿ کارِ ما بہ کارِ او دربست۔ (الشرف المؤبد ص ٢٢) وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِيْنَ: اوچہ درکړی اللہ تعم مؤمنانو تہ دَ خپل طرفتہ ورکړہ ښہ۔ اِنْ تَسْتَفْتِحُوْا: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ لیکلی دی چہ ابوجہل

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ ۚ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ

فورہ دہ تاسے کرہ، او کچھ چہ راوگنڈ یا ئی، او نہ چہ راوکرزو، او ہیڅ شے یے نہ کولے ستا سرتہ،

فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ ۙ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

د لہ ستاسو څہ شے، اگرکہ وپرے وی، او یقیناً اللہ تہ خاص سنگر مے د مومنانو دے۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ

اے د ایمان خاوندانو! تابعداری وکړئ د اللہ تہ، او د رسول د هغہ،

وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا

او مہ ګرزئ د هغہ نہ، او حال دا دے چہ تاسو اوري حق لره۔ او مہ کیږئ،

كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ

پشان د هغہ کسانو چہ وائي اوریدے دي مونږ، او دوی نه اوري (په زړه سره)۔ یقیناً

شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ

ډیر ناکاره ډنګانسوڼه، په نزد د اللہ تعالیٰ، کا نړۍ، بې ګانه هغه کسان دي چې

لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ

نه پوهیږي۔ او کېدے معلوم وے اللہ تعالیٰ، په دوی کښ ښه والے، نو خامخا به یې اوریدلے وے دوی تہ حق،

وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَا أَيُّهَا

او کېدے واوړي دوی تہ، نو خامخا ګرزي دوی، او دوی اعراض کوونکي وي۔ اے

الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا

د ایمان خاوندانو! قبولتیا وکړئ اللہ، او رسول د هغہ لره، کله چې

دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ

راوبلي تاسو لره هغه شے چې ژوندے کوي تاسو لره، او پوهه شئ چې یقیناً اللہ پرده اچوي

بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

په مینځ د سړي، او د زړه د هغه کښ، او یقیناً خامخا هغه تہ به راجمع کیږے ئے۔

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا

او وپرېږئ د هغه عذاب نه چې نه به یې رسي هغه کسانو تہ چې ظلم ئے کړے دے

منزل ۲

ع ۹ ۱۶ ۱۵

۱۹ بقرہ ۱۰۳ یَحُولُ ۱۲: او پوهه شئ چې اللہ تعالیٰ حائل کیږي په مابین د سړي او د زړه د هغه کښ۔ یعنې مطلب ئے دادے چې کله د ښیلګې کار کوئ او د ګناه نه د ډډه کیدلو موقعه راشي نو فوراً ئے وکړئ او روستو والے مکوئ او دا د فرصت وخت غنیمت وګڼئ۔ دویم مطلب دا کیدے شي چې په دیکښ اللہ تعالیٰ خپل بنده تہ ډیر ځله

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنكُمْ خَاصَّةً ۖ وَاعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

ستاسو نه، یوازے ۔ او پوهه شئ چه یقیناً الله تعالیٰ، ډیر سخت عذاب والا دے ۔

وَاذْكُرُوٓا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ

او یاد کړئ، کله چه وئ تاسے، لږ، کمزوری کړے شوی، پرله ځمکه کښې،

تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم

ویرېدلی، چه وئ تاسو ختوی تاسے لره، خلق، پس ځای ئے درکړو تاسے لره، او مضبوط ئے کړ

بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

په امداد خپل، او رزق ئے درکړو تاسو لره، ډاکیزه شیانو نه، مراد دی چه تاسو شکر وباسئ ۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ

اے د ایمان خاوندانو! خیانت مکوئ د الله تعالیٰ سره او د رسول د هغه سره،

وَتَخُونُوٓا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوٓا

او خیانت مکوئ په امانتونو خپلو کښې، او تاسو پوهیږئ ۔ او پوهه شئ چه،

أَنَّمَآ أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۙ وَأَنَّ اللَّهَ عِندَهُۥٓ

یقیناً مالونه ستاسو، او اولادونه ستاسو، امتحان دی، او یقیناً الله تعالیٰ د هغه سره،

أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوٓا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ

اجر لوئے دے ۔ اے ایمان دارو! که وېرېږئ تاسو د الله تعالیٰ نه،

يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ

به ګرځوی تاسو لره، بېرته، او لرې به کړی ستاسو نه، بدۍ ستاسو، او وبخښنه وکړی

لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ

تاسو ته، او الله تعالیٰ خاوند د فضل، لوئے دے ۔ او کله چه تدبیر کولو،

بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ

تا باندې، هغه کسانو چه کفر ئے کړے دے، چه قید کړی تا لره، یا مړ کړی تا لره،

أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ ۖ وَاللَّهُ

یا وځلی تا لره، او تدبیر کوی دوی، او تدبیر کوی الله تعالیٰ، او الله تعالیٰ

منزل ٢

چه الله تعالیٰ به ورله توفیق ورکړی
وَاتَّقُوا فِتْنَةً ۔ (الانفال ٢٥) یعنی د انسان په زړه ئے هر وخت خاص تصرف وی که چه هغه د کومه بندګۍ په حفاظت کوتل خواړی نو د هغه ذکر په او د ګناهونو په مابین کښې حائل کیږی ۔ ګورئ معارف ص ٢١٠ ۔ تحفے حاشیه

چه الله تعالیٰ به ورله توفیق ورکړی
وَاتَّقُوا فِتْنَةً ۔ (الانفال ٢٥) یعنی د انسان په زړه ئے هر وخت خاص تصرف وی که چه هغه د کومه بندګۍ په حفاظت کوتل خواړی نو د هغه ذکر په او د ګناهونو په مابین کښې حائل کیږی ۔ ګورئ معارف ص ٢١٠ ۔ تحفے حاشیه

(ربع ٣٠٠) قاضی ثناء الله رحمة الله فرمائی چه صحابه نه نزد مراد د فتنے نه ترک د جهاد دے او فاسقانو په وخت د نفیر عام کښې (مظهری) د پنډۍ شیخ رحمة الله والله اعلم لیکی د بے ادب تنها نه خورل د اشاعت په ډګر کښې دی ۔ (جواهر ص ٣٠٠) په ٢٥ آیت کښې ترغیب دے، په ٢٦ کښې ځلورمه قاعده وه
لَا تَخُونُوا اللَّهَ : (حاشیه د دے ځای) خیانت مکوئ د الله تعالیٰ سره چه فرائض ئے پریږدئ او د رسول د هغه سره چه د سنتو پیروی ئے نه کوئ (مدارک ص ٣٠٠) وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَآ أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ : اوپوهه شئ چه یقیناً مالونه ستاسو او اولاد ستاسو فتنه ده، ځکه د اسباب د وقوع دے په ګناه او عتاب کښې اویا امتحان دے د الله عزوجل له طرفه چه امتحان وکړی په تاسو په دیکښې پس باعث د نکړی تاسو له ره مینه د دوارو په خیانت باندې (ابوالسعود ص ٣٠٠) ٢٨ آیت ٢ قاعده ده ۔ فُرْقَانًا : د فرقان نه فتح او نصرت مراد دے (جواهر ص ٣٠٠) وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ : د ٣٠ آیت علت دے د اولے دعوے د پاره مفسرینو رحمهم الله دلته اوږد لیکلی دی ۔ حاصل ئے دا دے چه دوی په دا اندوه او ځورولے په قلعه کښې راجمع شو ۔ چا ویل چه دا پیغمبر قید کړی ۔ چا ویل چه د مکے نه ئے وباسئ ۔ ابوجهل و ویل چه ډهرے کورنۍ نه ورلنډ کړه چا بابت زلمی مقرر کړی او په شریکه به ئے مړ کړی ویښ پرځای ورته شی نو مونږ به د ټولو مقابله نشی کولے نو دیت به قبول کړی ۔ شیطان لعنتی چه په شکل د شیخ نجدی راغلے وو، د اولو دوارو رائیګانو نه تردیدلے وکړو او ورته ئے تائید وکړو، وے ویل

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا قَالُوْا قَدْ

خوروتہ د دنیا پیرکو نکو نه. او کله چه لوستلے شی په دوی باندے زمونږ آیتونه زمونږ والی دوی یقیناً،

سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَآ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ

واورید ۵ موږ ته پرکو شے خو موږ ټوخ کولے شو مونږ هم داسے ویلے شو مونږ ته مثل د دے قرآن، هګر

اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٣١﴾ وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ

قصے د پخوانو دی - او کله چه ووې دوی اے الله! کله ے دی،

هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا

دا قرآن، دا حق، د طرفه ستا نه، پس راوروکه په موږ باندے،

حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٣٢﴾ وَ

کښے، د بره نه، او یا راکړه مونږ ته عذاب، دردناک - او

مَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيْهِمْ ۚ وَمَا كَانَ

نه دے الله تعالیٰ چه عذاب درکړی دوی ته او ته په دوی کښے ئے، او نه دے،

اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَمَا لَهُمْ

الله عذاب ورکوونکے دوی ته، په دے حال چه دوی بخښنه غواړی. او څه د دی دوی ته،

اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ يَصُدُّوْنَ عَنِ الْمَسْجِدِ

چه عذاب نه ورکوی دوی ته الله؟ او دوی منعه کوی خلق، د جمات

الْحَرَامِ وَمَا كَانُوْٓا اَوْلِيَآءَهٗ ۭ اِنْ اَوْلِيَآؤُهٗٓ

حرام نه، او نه دی دوی د والیان د هغه، نه دی د والیان د جمات،

اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٤﴾

مګر پرهیزګاران، ولاکن، زیات د دوی نه، نه پوهیږی -

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَآءً وَّتَصْدِيَةً

او نه دے مونځ د دوی، په خوا د بیت الله کښ، مګر شپیلی او لاس پرګړل،

فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿٣٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

پس وڅکئ عذاب لرکه، په سبب د هغه چه تاسو کفر کوی - یقیناً هغه کسان چه

په ۳۰ آیت کښ شوے دی خو په ما بعد کښ ذکر کړی حکمه چه فیصله به ورته شوے وه. وَاِذْ قَالُوْا: دیکښ زورنه دی منکرینو ته. وَمَا كَانَ اللّٰهُ: دے آیت کریمه کښ د دوو سوالونو جواب دے بیوولے چه هر کله دوی عذاب غوښتلو نو ولے په راتلو - جواب: چه پیغمبر په کوم قوم کښ موجود وی نو په هغوی عذاب نه راځی - دویم سوال دا دے چه هر کله چه هغوی هجرت وکړ نو بیا ولے عذاب نه راتلو؟ جواب: کله چه په یو قوم کښ استغفار کوونکی وی نو عذاب نه راځی. امام بخاری رحمۃ الله تاریخ کبیر کښ د ابو موسیٰ اشعری رضی الله عنه نه نقل کوی چه دوه امانته وو په زمانه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کښ. یو پورته شو او دویم پاتے شو. (ابن کثیر ص۳۰۲ قسم ۴) په ۳۳ آیت کښ بیان د سبب د عذاب دے په بدر کښ. وَمَا كَانُوْٓا اَوْلِيَآءَهٗ: یعنی نه دی دوی حقدار ان د ولایت د مسجد حرام سره د شرک د دوی نه. (روح ص۳۰۲) اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ: مګر خان ساتونکی د شرک نه هغه کسان چه عبادت نکوی په دیکښ غیر د الله تعالیٰ نه او مراد په دوی مسلمانان دی. (روح ص۳۰۲). مجاهد فرمائی: هر څوک چه دوی اوهر ځائے کښ چه دی (څوکاتی

۳۵: آیت کښ هم زورنه ده منکرینو ته چه تقوی پکښ نه دی. او د آیت په اخر او ورپسے آیت کښ تخویف اخروی دے او په ۳۶ آیت کښ ترغیب دے ایمان راوړلو ته ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ
کفر کړے، خرچ کوی، مال خپل چه وارووی خلق، دَ لاړ شے دَ،
اللَّهِ ۚ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ
اللہ، پس زر ده چه خرچ به کړی، بیا به شی په دوی باندے، افسوس، بیا به
يُغْلَبُونَ ۗ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾
مغلوب شی دوی، او هغه کسان چه کفر کړے، دوزخ ته به راجمع کړے شی - دَ
لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
چه بیل کړی الله ناپلیتو لره، دَ پاکو نه، او کیږدی،
الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ
پلیت، بعض دَ یاسه دَ بعضو، پس دندلی به کړی ګوتولره، پس واړچ چوی
فِي جَهَنَّمَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
په دوزخ کښی، دغه کسان، هم دوی تاوانیان دی - ووایه هغه کسانو ته چه
كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ۚ وَإِنْ
کفر کړے که ګوری دی منع شوه کفر نه، بخښنه به وشی دوی ته دهغه چه تیر شوی دی او که
يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَ
راګرزیدا دوی، پس یقیناً، تیر شوی دی، قانون، دَ پخوانو ..... او
قَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ
وجنګیږی دوی سره، تر دے چه پاتے نشی، فتنه شرک، او شی، دین،
كُلُّهُ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ
ټول یو الله لره، پس که ګوری منع شوه دی، پس یقیناً الله به هغه عمل چه دوی کوی
بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
لیدونکے دے - او که ګوری وګرزیدا دوی، پس پوه شی، یقیناً الله تعالیٰ،
مَوْلَاكُمْ ۚ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾
مولی ستاسو دے، ښه مولی دے، او ښه امداد کوونکے دے۔

ع ۵ ۹ ۱۸ — حالت قتال او دعوت دوسرو اقوامو ته

منزل ۲

وَقَاتِلُوهُمْ: په دے آیت کښی دعوی دسورت اوحکمت دَ قتال دے۔ دَ فتنے نه مراد کفر او شرک دے۔ وګورئ قرطبی ص۳۴۱، ابوالسعود ص۱۰۱، ماجدی ص۳۸۱، ابن کثیر ص۳۱۲، الهام ص۲۲۳۔ وَإِنْ تَوَلَّوْا: دَدے آیت کریمه مطلب دادے چه که کفار دَ جنګ نه نه منعه کیږی نو تاسو ورسره قتال وکړئ ځکه چه الله تعالیٰ ستاسے مولیٰ (حمایتی) دے او ښه مدد ګار دے۔

فائده: سورة انفال نهمه پاره اول پاؤکښی دوه پاڼه او دعوی دَ قتال ده۔ او دے له قواعد تفصیلی او دَ غنیمت بیان اجمالی: دوئیم پاؤکښی هم دوه پاڼه او دوارلسه دعوے دی خو دَ غنیمت بیان تفصیلی دے۔

❊ ❊ ❊ ❊

(الحمدلله نهمه پاره دَ مازیګر نه بعد په وخت دَ چهارشنبے ۷ جون ۲۰۰۱ء موافق ۱۰ جمادی الاولیٰ ۱۴۲۲ھ ختمه شوه ❊ خاکسار غفرله ❊)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاعْلَمُوْٓا: دے خائے نہ دویمہ حصہ اخرہ پورے اوپہ دیکھیں ھم دوہ بابہ اول ترجمہ پورے اوپہ دیکھیں شیبہ
امور (۱) تفصیل دا اولے دعوے طہ (۲) پنجہ علنونہ ۵۵ ۵۵ ۵۵ ۵۵ ۵۵ (۳) رقی ھذا کا وقتال پہ ۵۵ کښ (۴) تخویف اخروی
(۵) تخویف دنیوی ۵۵ (۶)

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ
اوپہ ھر شی ایقینا ھغہ چہ پہ جنګ کښ حاصل کړئ تاسو څخہ شی پس یقینا اللہ تعالیٰ لرلا،
خُمُسَهٗ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَ
پنځمہ حصہ دھغہ دہ، اور رسول ﷺ لرلا، او خپلوانو دھغہ لرلا، اویتیمانا نو لرلا، او
الْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ
مسکینانو لرلا، اوسافرو لرلا، کچیرے یاستی تاسی چہ ایمان مو راوړی یہ اللہ تعالیٰ،
وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى
اوپہ ھغہ څہ چہ نازل کړہ مونږ پہ بندہ خپل باندې پہ ورځ د فیصلے کلہ چہ ځانګې شوے،
الْجَمْعٰنِ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝۴۱ اِذْ اَنْتُمْ
دوہ ډلے، اواللہ تعالیٰ پہ ھر شی باندې قدرت والا دے۔ کلہ چہ وئ تاسے پہ
بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى
غاړہ کنارہ نزدے (مدینے) اودوی وو پہ کنارہ لرے پاتې،
وَالرَّكْبُ اَسْفَلَ مِنْكُمْ ۭ وَلَوْ تَوَاعَدْتُّمْ لَاخْتَلَفْتُمْ
اوقافلہ ولاړہ ستاسو نہ لاندې، اوکچیرے یو بل سرہ وعدہ کړے وئ تاسے نو خامخا اختلاف بہ
فِي الْمِيْعٰدِ ۙ وَلٰكِنْ لِّيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ
کړے وئ پہ وخت مقرر کښې، اولیکن پہ فیصلہ کړی اللہ تعالیٰ، دھغہ کار، چہ وو
مَفْعُوْلًا ۙ لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْۢ بَيِّنَةٍ وَّيَحْيٰى
مقرر شوے، دوئے پاره چہ هلاک شی هغه څوک چہ هلاک شی پس دلیل نہ، اوژوندی شی
مَنْ حَيَّ عَنْۢ بَيِّنَةٍ ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَسَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ۝۴۲ۙ
هغه څوک چہ ژوندے شی پس دلیل نہ، اویقیناً اللہ تعالیٰ، خامخا اوریدونکے پوهه دے،
اِذْ يُرِيْكَهُمُ اللّٰهُ فِيْ مَنَامِكَ قَلِيْلًا ۭ وَلَوْ اَرٰىكَهُمْ
کلہ چہ وښودے تاتہ اللہ تعالیٰ پہ خوب ستا کښې، لږ، اوکچیرے څوک ے تاتہ وی،
كَثِيْرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَ
ډیر، نوخامخا کمزوری شوی بہ وئ تاسے اوخامخا اختلاف بہ کړے وئ تاسو کښې کار باندې، او

ترجمہ ۵۵ - وغنیمت نمر اد هغه مال دے چہ کافرانو پرے ښی مؤمنان پہ وجے د غلبے او زور باندې (قرطبی ۱۲) بیا د تقسیم طریقہ دا دہ چہ خمس یعنی پنځمہ حصہ بہ ترینہ بیلیږی اخلور حصے بہ د غازیانو وے اوپنځمہ حصہ بہ پنځہ ګایانو بولہ د اصحابو ﷺ او د نبی علیہ السلام پہ دوو کښ شتګ چہ وے اوپہ کریمہ کښ دی اود اللہ نوم تذکرہ کشوبیا ے - د نبی ﷺ د تشریف وړلونہ بعد د هغوی حصہ اود اولو القربیٰ مستقل حصہ ساقطہ شوہ البتہ د اولو القربیٰ کښ یتیمان، مساکین او مسافروی نو بیائے د نورو وړے قسمونو سره برخہ شته - د فقہ په مشہور کتاب هدایہ ۵۵ کښ دی چہ خلور خلفائے راشدینو پنځمہ حصہ پہ دریو برخو تقسیم کړے وہ. او الوسی رحمہ اللہ فرمائی: وکفی بهم قدوة: چہ دوی زمونږ د اقتدا د پاره کافی دی (روح ۱۰) یوم الفرقان: ورځے ته وائی چہ پکښ د حق او باطل فرق کړے شو (ابن عباس رضی اللہ عنہ نقل دی (شوکانی ۵۵) اذ انتم: داهغه وخت کلہ چہ وئ تاسو پہ نږدے کنارہ مدینے منورے ته او هغوی پہ لرے کنارہ ولاړ وو مدینے نه - داد میدان جنګ نقشہ ښائی - امرا کان مفعولا: چہ فیصلہ کړی اللہ تعالیٰ هغه کار چہ کرے شوے مقرر شوے وو - چہ هغه کار

ځکہ چہ اللہ تعالیٰ دے اوبورته والے د کلمے د هغوی دے (مدارک ۵۵) اذ یریکهم الله: دا یو علت دے - مطلب ئے دا دے چہ اللہ تعالیٰ خپل نبی علیہ السلام ته په خوب کښ لږ وښودل ځکہ چہ بعض د هغوی زړه کمزوری او بعض روستو ایمان راوړو ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاذْ يُرِيكَهُمْ هغه: کله چې وخودل الله تعالیٰ تا سوته دوی لږ په سترګو ستاسے کښې لږ او لږ ئے کړه تا سولږه په سترګو ډهوی کښې - آمام قرطبی رحمه الله فرمائی چې دا به شروع د جنګ کښې وو - (رحمه الله) - دا تاچې ویلے وائی چې د سورۃ آل عمران آیت ملک په اخر سر د جنګ کښې وو لهذا دا د وار وسیخ کښې اختلاف نشته - هلته هم دوه وخته شوے وو - يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ، شپیزمه قاعده د پاره د جهاد - دلته شلور آرام او دوه نواهی، اول امر ثابت قدم وسئ او دویم یا دوی الله یاد لږ د ډیر ډیر - شوکانی رحمه الله وائی چې مناسبه ده چې دوی د ذکر په ځای یاد هغه کار چې دوی مقرر شوے لږ د کړے کار تا سے لږ د په سترګو ډهوی کښې، د پاره د چې فیصله د کړی الله ډهنه کار چې دوی مقرر شوے وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿۴۴﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا او خاص الله ته بېرته وایستل کیږی ټول کارونه = اے هغه کسانو چې ایمان ئے راوړے ع ۱

اِذَا لَقِيْتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوْا وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا کله چې ملاقات وکړئ تاسو د یوې ډلې سره نو ثابت قدم اوسئ او یاد وئ الله تعالیٰ لږ د ډیر ،

لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ د دې لږ د ډیر تاسو کامیاب شئ - او اطاعت وکړئ د الله تعالیٰ او د رسول د هغه ،

وَلَا تَنَازَعُوْا فَتَفْشَلُوْا وَتَذْهَبَ رِيْحُكُمْ او جګړه مکوئ، نو بزدله (کمزوری) به شئ، او لاړه به شئ، ډهل به ستاسو ،

وَاصْبِرُوْا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۴۶﴾ وَلَا او صبر کوئ، یقیناً الله تعالیٰ ملګرے د صابرانو دے ..... او مه

تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ خَرَجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ کیږئ ایشان د هغه کسانو چې ووتل، د کورونو خپلو نه ،

بَطَرًا وَّرِئَآءَ النَّاسِ وَيَصُدُّوْنَ عَنْ په مستی کښې او په خود نمائی د خلقونه، او چې منع کړی خلق، د لارې

سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿۴۷﴾ د الله تعالیٰ نه، او الله تعالیٰ به هغه عمل چې دوی کوی، احاطه کوونکے دے .

وَاِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ وَقَالَ او کله چې ښائسته کړه دوی ته، شیطان، عملونه د دوی، او وے ویلے ،

لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَاِنِّيْ جَارٌ لَّكُمْ ۚ نشی غالب کیدونکے تاسو هیڅوک له خلقو څخه او زه ضامن د تاسو ،

فَلَمَّا تَرَاۗءَتِ الْفِئَتٰنِ نَكَصَ عَلٰي عَقِبَيْهِ وَقَالَ نو کله چې ولیدل دواړو ډلو یو بل ته، نو واپس کیږی په خپلو پښو باندې او وے ویلے ،

اِنِّيْ بَرِيْۗءٌ مِّنْكُمْ اِنِّيْٓ اَرٰي مَا لَا تَرَوْنَ اِنِّيْٓ اَخَافُ اللّٰهَ ۭ زه بیزار یم له تاسو څخه، زه ګورم هغه څه چې تاسو نه ګورئ، زه ویریږم د الله تعالیٰ نه ،

وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿۴۸﴾ اِذْ يَقُوْلُ الْمُنٰفِقُوْنَ او الله تعالیٰ سخت سزا ورکوونکے دے، کله چې وایی منافقان

وَالَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هٰٓؤُلَاۗءِ دِيْنُهُمْ ۭ او هغه کسان چې په زړونو کښې د دوی ناروغي ده، دا کسان مغروران شوي دي په دین د

وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَي اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۴۹﴾ او چا چې توکل کړ په الله تعالیٰ باندې نو بیشکه الله تعالیٰ غالب دے، ډیر حکمت والا دے .

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِيْنَ كَفَرُوا ۙ الْمَلٰۗىِٕكَةُ او که ته وګورے کله چې وفات کوی هغه کسان چې کافران شوي دي ملایکه

يَضْرِبُوْنَ وُجُوْهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ ۚ وَذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ ﴿۵۰﴾ وهي وهي مخونه د دوی او شاګانې د دوی، او خکولو د سوزولو عذاب ،

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿۵۱﴾ دا د هغه څه په سبب دي چې مخکې لیږلي دي لاسونه ستاسو، او بیشکه الله تعالیٰ ظلم کوونکے نه دے د بندګانو ،

كَدَاْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ د فرعون د کورنۍ د طریقې په شان او د هغو کسانو د طریقې په شان چې له دوی څخه مخکې وو، دوی کافران شول په آیتونو د الله تعالیٰ ،

فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿۵۲﴾ نو ونیول دوی الله تعالیٰ په سزا د ګناهونو د دوی، بیشکه الله تعالیٰ قوي دے سخت سزا ورکوونکے دے .

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰي قَوْمٍ دا د هغه څه په سبب دي چې بیشکه الله تعالیٰ نه دے بدلوونکے د هغه نعمت چې انعام کړے وي یې په یوه قوم ،

حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۵۳﴾ تر هغه چې بدل کړي دوی هغه څه چې په نفسونو د دوی کښې دي، او بیشکه الله تعالیٰ اوریدونکے دے ښه پوهیدونکے دے .

كَدَاْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ د فرعون د کورنۍ د طریقې په شان او د هغو کسانو د طریقې په شان چې له دوی څخه مخکې وو، دوی دروغجن وګڼل د آیتونو د رب د دوی ،

فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿۵۴﴾ نو هلاک کړل مونږ دوی په سزا د ګناهونو د دوی، او غرق کړل مونږ د فرعون د کورنۍ، او ټول وو دوی ظالمان ،

اِنَّ شَرَّ الدَّوَاۗبِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۵۵﴾ بیشکه بدتر ځناورانو په نزد د الله تعالیٰ هغه کسان دي چې کافران شول نو دوی ایمان نه راوړي .

الَّذِيْنَ عٰهَدْتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَهُمْ فِيْ كُلِّ مَرَّةٍ وَّهُمْ لَا يَتَّقُوْنَ ﴿۵۶﴾ هغه کسان چې تا له د دوی څخه عهد واخیست بیا ماتوي دوی عهد د خپل هر ځل، او دوی نه ویریږي .

فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَّنْ خَلْفَهُمْ نو که ته ومومې دوی په جګړه کښې نو وشړه په دوی سره هر هغه چا چې شا ته دوی دي ،

لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَاِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْۢبِذْ اِلَيْهِمْ عَلٰي سَوَاۗءٍ ۭ د دې لپاره چې دوی عبرت واخلي، او که ته ویریږې له یوې ډلې څخه د خیانت نو ورسره ودروه (عهد) په برابر ،

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَاۗىِٕنِيْنَ ﴿۵۸﴾ بیشکه الله تعالیٰ نه خوښوي خیانت کوونکي .

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا سَبَقُوْا ۭ اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُوْنَ ﴿۵۹﴾ او هیڅکله ګومان ونه کړي هغه کسان چې کافران شول چې دوی ګټلي دي، بیشکه دوی نه شي عاجزوونکي (الله تعالیٰ) .

وَاَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ وَّمِنْ رِّبَاطِ الْخَيْلِ او تیار کړئ تاسو د پاره د دوی هر څومره چې تاسو کولے شئ له قوت څخه او له آسونو د جګړې څخه ،

تُرْهِبُوْنَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِيْنَ مِنْ دُوْنِهِمْ ۚ ویروئ تاسو په دې سره دښمن د الله تعالیٰ او دښمن د خپل او نور له دوی څخه پرته ،

لَا تَعْلَمُوْنَهُمْ ۚ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْ ۭ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ شَيْءٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ تاسو نه پوهیږئ دوی، الله تعالیٰ پوهیږي دوی، او هر څه چې خرچ کوئ تاسو له شي په لاره د الله تعالیٰ ،

يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُوْنَ ﴿۶۰﴾ به پوره ورکړے شي تاسو ته او تاسو به ظلم نه کړے شي .

وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا او که مائل شي دوی صلح ته نو مائل شه ته هم صلح ته ،

وَتَوَكَّلْ عَلَي اللّٰهِ ۭ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۶۱﴾ او توکل وکړه په الله تعالیٰ باندې، بیشکه هغه اوریدونکے ښه پوهیدونکے دے .

وَاِنْ يُّرِيْدُوْٓا اَنْ يَّخْدَعُوْكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ ۭ او که اراده وکړي دوی چې دوکه درسره وکړي نو بیشکه الله تعالیٰ کافي دے تا له ،

هُوَ الَّذِيْٓ اَيَّدَكَ بِنَصْرِهٖ وَبِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۶۲﴾ هغه ذات دے چې قوي کړے دے تا له په مدد خپل او په مؤمنانو ،

وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوْبِهِمْ ۭ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا مَّآ اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوْبِهِمْ او الفت یې ورکړه په منځ د زړونو د دوی کښې، که ته خرچ کړے وے هر څه چې په ځمکه کښې دي ټول ،

وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۭ اِنَّهٗ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۶۳﴾ نه وے الفت ورکولے ته په منځ د زړونو د دوی کښې، ولیکن الله تعالیٰ الفت ورکړے دے په منځ د دوی کښې، بیشکه هغه غالب دے ډیر حکمت والا دے .

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۶۴﴾ اے نبي کافي دے تا له الله تعالیٰ او هغه مؤمنان چې متابعت یې کړے دے تا ستا .

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلَي الْقِتَالِ ۭ اے نبي وهڅوه مؤمنان په جګړه باندې .

اِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ عِشْرُوْنَ صٰبِرُوْنَ يَغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ ۚ که وي له تاسو څخه شلور کسان صبر کوونکي نو غالبان به شي دوی په دوه سوو ،

وَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ يَّغْلِبُوْٓا اَلْفًا مِّنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا او که وي له تاسو څخه سل کسان نو غالبان به شي دوی په زر ،

بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُوْنَ ﴿۶۵﴾ له هغو کسانو څخه چې کافران شول په دې سبب چې بیشکه دوی قوم دے چې نه پوهیږي .

اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِيْكُمْ ضَعْفًا ۭ اوس سپک کړے دے الله تعالیٰ تاسو نه او معلوم کړه یې چې بیشکه په تاسو کښې ضعف دے .

فَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَّغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ ۚ نو که وي له تاسو څخه سل کسان صبر کوونکي نو غالبان به شي دوی په دوه سوو ،

وَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ اَلْفٌ يَّغْلِبُوْٓا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ او که وي له تاسو څخه زر کسان نو غالبان به شي دوی په دوه زرو ، په حکم د الله تعالیٰ ،

وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۶۶﴾ او الله تعالیٰ ملګرے د صابرانو دے .

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗٓ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِ ۭ نه وے د هیڅ نبي د پاره چې وي دا چې ونیسي هغه بندیان تر هغه چې ډاګیزه کړي (قوت خپل) په ځمکه کښې ،

تُرِيْدُوْنَ عَرَضَ الدُّنْيَا ۡ وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ ۭ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۶۷﴾ تاسو اراده کوئ د مال د دنیا، او الله تعالیٰ اراده کوي د آخرت، او الله تعالیٰ غالب دے ډیر حکمت والا دے .

لَوْلَا كِتٰبٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيْمَآ اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۶۸﴾ که نه وے لیکلے یو لیکنه له الله تعالیٰ څخه چې مخکې تللے وے نو رسیدلے به وے تاسو ته په هغه څه کښې چې تاسو اخیستي دي عذاب ډیر لوے .

فَكُلُوْا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلٰلًا طَيِّبًا وَّاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ نو وخورئ تاسو له هغه څه چې غنیمت مو اخیستي دي حلال پاک او ویریږئ د الله تعالیٰ نه ،

اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۶۹﴾ بیشکه الله تعالیٰ بخښونکے دے ډیر مهربان دے .

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّمَنْ فِيْٓ اَيْدِيْكُمْ مِّنَ الْاَسْرٰٓى اے نبي ووایه هغو کسانو ته چې په لاسونو ستاسو کښې دي له بندیانو څخه ،

اِنْ يَّعْلَمِ اللّٰهُ فِيْ قُلُوْبِكُمْ خَيْرًا يُّؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ اُخِذَ مِنْكُمْ که معلوم کړي الله تعالیٰ په زړونو ستاسو کښې خیر نو درکړي به تاسو ته خیر له هغه څه څخه چې اخیستے شي له تاسو څخه ،

وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۷۰﴾ او بخښنه به وکړي تاسو ته، او الله تعالیٰ بخښونکے دے ډیر مهربان دے .

وَاِنْ يُّرِيْدُوْا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ فَاَمْكَنَ مِنْهُمْ ۭ او که اراده وکړي دوی خیانت درسره نو بیشکه خیانت یې کړے دے الله سره مخکې نو ورکړه یې قابو تا باندې له دوی څخه ،

وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۷۱﴾ او الله تعالیٰ ښه پوهیدونکے ډیر حکمت والا دے .

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بیشکه هغه کسان چې ایمان یې راوړے او هجرت یې کړے او جهاد یې کړے په مالونو د خپلو او په نفسونو د خپلو کښې په لاره د الله تعالیٰ ،

وَالَّذِيْنَ اٰوَوْا وَّنَصَرُوْٓا اُولٰۗىِٕكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاۗءُ بَعْضٍ ۭ او هغه کسان چې ځای یې ورکړے دے (مهاجرینو ته) او مدد یې کړے دے (د دوی) دا ټول یو د بل دوست دي .

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ يُهَاجِرُوْا مَا لَكُمْ مِّنْ وَّلَايَتِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا ۚ او هغه کسان چې ایمان یې راوړے دے او هجرت یې نه دے کړے نو نشته ستاسو د پاره له دوستۍ د دوی څخه هیڅ شے تر هغه چې هجرت وکړي دوی ،

وَاِنِ اسْتَنْصَرُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰي قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ ۭ او که مدد وغواړي دوی له تاسو څخه په دین کښې نو پر تاسو دي مدد کول مګر په مقابله د هغه قوم چې تاسو او دوی ترمنځ کښې تړون وي ،

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۷۲﴾ او الله تعالیٰ په هغه څه چې تاسو کوئ ښه لیدونکے دے .

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاۗءُ بَعْضٍ ۭ او هغه کسان چې کافران شول دا ټول یو د بل دوست دي .

اِلَّا تَفْعَلُوْهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيْرٌ ﴿۷۳﴾ که نه کوئ تاسو دا کار نو به وي فتنه په ځمکه کښې او فساد لوے .

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ او هغه کسان چې ایمان یې راوړے دے او هجرت یې کړے دے او جهاد یې کړے دے په لاره د الله تعالیٰ ،

وَالَّذِيْنَ اٰوَوْا وَّنَصَرُوْٓا اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا ۭ او هغه کسان چې ځای یې ورکړے دے (مهاجرینو ته) او مدد یې کړے دے (د دوی) دا ټول هغه مؤمنان دي حقیقي .

لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿۷۴﴾ د دوی د پاره بخښنه ده او روزي ښه .

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا مَعَكُمْ فَاُولٰۗىِٕكَ مِنْكُمْ ۭ او هغه کسان چې ایمان یې راوړے دے وروسته له دې څخه او هجرت یې کړے دے او جهاد یې کړے دے ستاسو سره نو دا کسان له تاسو څخه دي ،

وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ ۭ او خاوندان د خپلوۍ بعض د دوی اولي دي بعض د دوی ته په لیکلے د الله تعالیٰ کښې ،

اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۷۵﴾ بیشکه الله تعالیٰ په هر شے ښه پوهیدونکے دے .

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ
لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ
وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا
تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ۚ وَاللَّهُ شَدِيدُ
الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ ۗ وَ
مَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا ۙ
الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ۚ
وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ بِمَا
قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ
لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِينَ

ع ٦ ٣ ٢ ٥ ١ ٤

منزل ٢

لشته زده آورد به تا سبب بازنه رود، وبیچیده خلقوت، اوبیقیناځه امید لری،
ستاسو یم، پس هر کله چه یو بل ته ولیدل، دواړه ولوتو واپس شو په پوښو وخیلو،
اوده ویل، بیقیناځه بیزار یم، ستاسو نه، بیقیناځه ویم هغه څه چه تاسو
نه وینئ، بیقیناځه ویریږم د الله نه، او الله تعالیٰ — سخت
عذاب ورکوونکی دی کله چه ووایی، منافقانو، او هغه کسانو چه
په زړونو د هغوی کښ مرض دے، دهوکه کړی دی کسانو لره، دین د دوی، او
چا چه توکل وکړه په الله تعالیٰ باندې، پس بیقیناً الله تعالیٰ، زور اور،
حکمت والا دے۔ او کاش چه وینے ته، کله چه روحونه احلی د کافرانو نه،
ملایکه، وهلی دوی، مخونه د هغوی، او شاګانې د هغوی (او ورته
وائی) وخکئ، عذاب د اور سوځونکی۔ دا سزا په سبب د هغه څه چه
مخکښې کړی دی لاسونو ستاسو، او بیقیناً الله تعالیٰ نه دے، هیڅ ظلم کوونکی
للعبید ﴿٥١﴾ کَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِينَ

په بنده ګانو باندې، (عمل د دوی) په شان د حال د فرعونیانو او د هغه کسانو د چه

پشان د فرعونیانو نو دے۔ دیکښ تخویف د نبیوی او برزخی دے ؕ

مبه جواهر عکه ۲، ابن کثیر ص ۲۱، ابن جریر ص ۱۲ وغیره۔ فائده ۱:۔ د دے آیت کریمه نه معلومه شوه چه شیطان د انسان په ټکل راتلے شی او شیطان ملائکو لره ویني او واهم معلومه شوه چه خوف طبعی کار آمد نه دے بلکه خوف ایمانی فائده مند دے۔ شیخ القرآن رحمه الله فرمایلی چه خوف انتهائی کمال نه دے بلکه اطاعت د کتاب او سنت کمال دے۔ هسے خوشیطان هم ویلے وو: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ: سورۂ حشر ۲ ع وکوری ؕ

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ:۔ (حاشیه د دے مخ): دا بل علت دے د پاره د اولے دعوے: چه منافقانو تاسو پسے خندل خو الله ځکه د هغوی خندا په خفګان بدله کړه ۔

وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ: یا وضاحت د ما قبل دے۔ او یا مراد د اول نه مدنی والا منافقان او د مرض یا نونه د باهر اطرافو والا مراد دی۔ وَلَوْ تَرَىٰ: دیکښ تخویف دے په وخت د ځکلو کښ او برزخ کښ۔ او په ملا کښ ورله د ووهلو وینے دی یوے خپل عمل نه او بل د الله تعالیٰ انصاف۔ كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ: حال ئے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ فَاَخَذَهُمُ

تحکیں دوی نہ وئی، کفر کے کرے وو یہ ایتو نو د اللہ تم، پس ونیول ھغوی لرلہ،

اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدِيْدُ

اللہ تم یہ سبب د گناھونو د ھغوی، یقیناً اللہ تم، طاقت والا، سخت عذاب

الْعِقَابِ ﴿۵۲﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا

ورکولو کے دے = داعذاب یہ دے وجہ چہ یقیناً اللہ تم ندے، بدلولو کے د ھغہ

نِّعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا

نعمت چہ کړے ئے دے یہ یو قوم، تردے چہ دوی بدل کړی ھغہ عیشونہ چہ

بِاَنْفُسِهِمْ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۵۳﴾ كَدَاْبِ

یہ زړونو د دوی کښ ﴿۵۴﴾ او یقیناً اللہ تم اورنے ئے یوھ دے (حال د دوی) پشان د حال د

اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَذَّبُوْا

فرعونیانو، او ھغہ کسانو دے، چہ تحکیں د دوی وو، دروغ ئے ګڼلے کړے وو

بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ ؕ وَاَغْرَقْنَا

یہ ایتو نو د رب خپل، پس هلاک موکړل ھغوی لرلہ یہ گناھونو د ھغوی، او ډوب موکړل

اٰلَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿۵۴﴾ اِنَّ

فرعونیان، او پتول وو، ظلم کوونکی۔ یقیناً

شَرَّ الدَّوَآبِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

بدترناکاره د ژوند سړونه، په نزد د اللہ تم ھغه کسان دی چہ کفر ئے کړیدے،

فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۵۵﴾ الَّذِيْنَ عٰهَدْتَّ

پس دوی ایمان نه راوړی۔ داھغه کسان دی چہ لوظ کړے تا،

مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَهُمْ فِيْ كُلِّ

دوی سره، بیا ماتوی، لوظونه خپل، په هر

مَرَّةٍ وَّهُمْ لَا يَتَّقُوْنَ ﴿۵۶﴾ فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ

ځل کښ، او دوی ځان نه ګوری وګناه نه۔ پس که بیا موسے دوی لره،

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ ۔۔۔ دیکښ سبب د ھغکنی عذاب دے۔ سورة رعد ۱۱ھم وګورئ۔ اِنَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ ۔۔۔ دیکښ زجروے۔ ناکاره د ژوند سړونه په نزد د اللہ تعالیٰ کافران دی۔ سورة بینه کښ هم دی ۶ع۔ اَلَّذِيْنَ عٰهَدْتَّ مِنْهُمْ ۔۔۔ ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چه دا بنو قریظه وو، مات کړے ئے وو لوظ د نبی علیہ السلام سره او اعانت ئے د مشرکانو سره کړے وو د نبی علیہ السلام په مخالفت باندے په اسلحو وکړلو سره په ورځ د بدر کښ بیا ئے وویل چه موږ خو خطا شوی یو پس عهد ئے ورسره وکړه بل ځل پس هغه ئے هم مات کړو د خندق په واقعه کښ (کبیر ص۱۹۴ ج۴)

فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ ۔۔۔ دوی خلاص نه دوئیم باب دے د دوئیمے خبرے تر اخره پورے په دیکښ درے غټے خبرے دی: اول شپږ قوانین د پاره د امیر د جهاد د ۱ مسئله ۲ مسئله ۳ مسئله۔ دوئیم قانون د پاره د مؤمنانو ۴ مسئله درئیم ترغیب دے هجرت او جهاد ته ۵ مسئله، او تقسیم د خلقو خلور ډلوته (۱) مهاجرین (۲) انصار۔ دوی به ډیر بل سره پوره دوستی کوی (۳) مؤمنان غیر مهاجرین، دا درے ډلے په ۶ مسئله کښ ذکر دی (۴) خلور مه ډله کافران: دوی په ۷ مسئله کښ ذکر دی۔

فَشَرِّدْ بِهِمْ ۔۔۔ (حاشیه د راالونکی صفحه ۲۹۳) پس ویرول په دوی سره، وتړول په دوی سره هغه کسانو لره چه روستو راځی دوی نه۔ تشریح: د عبارت کوم تسلسو کوم نه سره اضطراب نه (کبیر ص۱۹۵ ج۱۵، تبیین القرآن رحمہ اللہ) به معنی کوله وتړول په دوی سره هغه کسان چه روستو دا دوی نه وی نه۔ قَالَ بَيِّنْهُمْ ۔۔۔ ظاهره معنی دا ده چه لوظ ورنه وغورزول چه شی برابر په لوظ ماتولو اوخیانت کښ، اودا د نبی علیہ السلام د شان سره مناسب نه ده۔ نسفی رحمہ اللہ دے اشکال په جواب کښ فرمائی چه برابرے راشی ستاسه او دوی نه په علم کښ په ماتولو د عهد کښ (مدارک ص۳۱۲ ج۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

او شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ فرمایی چہ دَدے سورت یَوَہ دعوی قتال فی سبیل اللہ دے او په دے دعوے یَوَل سورت راغلے دے۔ نو معنیٰ دا شوه چه شی برابر په قتال او په جنګ کښ۔

فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ
په جنګ کښ، پس وتړه وا، په سبب دے دوی هغه چا چه ورسره دی، دَپاڅه دُ ورشه دوی
يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً
پند حاصل کړی۔ او کَچِرے ځانځه وویرے ته، دَ یو قوم نه، دَ خیانت (لوټ مالو کولو نه)
فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
پس وغورزوه دوی ته لوټ، چه شی تاسے برابر (په علم کښ) یقیناً۔ الله تعالیٰ، مینه نه ساتی،
الْخَائِنِينَ ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
دَ خیانت کوونکو سره۔ او هیڅرے دِ خیال نکوی هغه کسان، چه کفر ئے کړے دے په
سَبَقُوا ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ وَأَعِدُّوا لَهُم
ځانونو کښ چه دوی تښتی الله لره = او تیار کړی دوی دَ وړی دَ مقابلے دپاره
مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ
هغه چه توان لرئ، دَ سامان جنګ او دَ اسونو نه، چه
تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ
وِیروئ پرے، دښمن دَ الله تعالیٰ او دښمن ستاسے، او نور کسان،
مِن دُونِهِمْ ۖ لَا تَعْلَمُونَهُمُ ۖ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ
سوا دَ دوی نه، چه تاسے نه پیژنئ دوی هغوی لره، الله تعالیٰ پیژنی هغوی لره،
وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
او هغه چه لګوئ، دَ څه شی نه، په لاره دَ الله تعالیٰ کښ،
يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِن
بوره بوره به درکړے شی تاسے ته بدله دَ هغه، او ښائسته به ظلم نشی کیدلے سے = او کَچِرے
جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى
مائله شوو دوی، صلحے ته پس ته هم مائله شه هغے ته، او ځان وسپاره په الله تعالیٰ
اللَّهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾ وَإِن يُرِيدُوا
باندے، یقیناً الله تعالیٰ خاص دا اوریدونکے، پوهه دے۔ او کَچِرے اراده لرے دوی،

ع ۳ — منزل ۲

صُلحه وه چه دَ هغے منشاء بُزدلی او دَ الله تعالیٰ په لاره کښ دَ جهاد کولو نه تښته وی۔
وکورئ معارف ص۳۴۲، الهام ص۲۵۵ ؛

واَعِدُّوا لَهُمْ ۔۔۔: او تیار کړئ دَ کفارو دَ مقابلے دپاره هغه چه توان رسي ستاسے دَ قوت نه۔ مِنْ قُوَّةٍ: الوسی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی دَ هر هغه شی نه چه قوت پرے حاصلیږی په جنګ کښ هر هغه چه وی (روح ج۹) دیندی شیخ رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه کلمه دَ غشو، توپک، او دَ نیزو او توږو زمانه وه نو په وخت کښ دَ هغو سلحو تیاری او دَ دے دَ استعمال دَ تربیت ضرورت وو، اوس چه کله دَ مشین ګنګو، توپ، ټینک او دَ بمبارجهازونو زمانه ده په دے وخت کښ دَ دے دَ سلحو حاصلول او دَ دے دَ استعمال تربیت لازمی دے۔ دَ دے دپاره چه دَ الله تعالیٰ دین اوچت شی او دَ مسلمانانو دښمنان مرعوب شی۔ (جواهر ۲۱) لَا تَعْلَمُونَهُمْ: دے نه معلومه شوه چه پیغمبر علیہ السلام او صحابه کرام رضی اللہ عنہم په غیبو باندے نه پوهیدل۔ سورۃ توبه ۱۰۱ هم وګورئ۔ وَإِنْ جَنَحُوا: کَچِرے دوی مائله شو صلحے ته (یعنی قانون دَ جنګ دے دللته دَ صلحے کولو اجازت دے او په ۳۵ سورۃ محمد کښ دَ صلحے نه منع راغلے ده لاکن هلته دَ صلحے نه مراد هغه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ ۚ ، پس یقیناً کافی دے تا لرہ اللہ تعالیٰ ۔ سورۃ زمر ع ۴ وکورئی ۔ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ، ووے ایتہ کریمہ نہ معلومہ ملوہ چہ وصی ہ کرا مورضی اللہ عنہم پہ ما بین کښ مینہ او محبت وُ ، کوم تاریخ نہ

چہ دشمنی معلومیږی حضرت
قربان پالنہ پہ مقابلہ کښ قبا یلو
قبول نہ وے ۔ وَكَفَى بِاللَّهِ ،
دلتہ واو پہ معنی مع دے معنی
داشوہ چہ اے نبی علیہ السلام کافی دے
تا لرہ اللہ تعالیٰ سرہ وُ ھغہ چا نہ چہ
تا بع دی ستا وَ مؤمنانو نہ ۔
مطلب داچہ تا لہ ھم اللہ تعالیٰ
کافی دے او ستا تابعدار مسلمانو
لرہ ھم اللہ تعالیٰ کافی دے ۔ وکورئی
جواھر منثور ۔ او فتاوی وَشیخ الاسلام
وابن تیمیہ رحمۃ اللہ علیہ ج ۳ ص ۲ ۔

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ ۔ معلوم قانون دے
اول مسلمانان کم وُ او ھغہ تہ
زیات وُ نو داحکم ووچہ پہ
پلہ پہ مسلمانان جنګ کوی
یعنی دلتہ کافرانو نہ پہ
مسلمان نہ تختی ۔ پہ مسلمانان
زیات شو نو ھمت نہ کم شو نو
دویم حکم راغے چہ دوہ کافرانو
نہ پہ یو مسلمان نہ تختی یعنی کہ
دیو مسلمان پہ مقابلہ کښ کافران
دہ ڈونہ ډیر شو نو جنګ پہ
مسلمان دوی سرہ لازم نہ دے
نکتہ دتعین عدد ہ او دا چہ
مسلمانان اول کم ڈونو دا رہ
دھغو تحمل وُ او جنګ دھغو
تحمل کسہ وُ پہ یو زیات شو
نو دا رہ تحمل او جنګ نہ زنا کسہ
شو (افضل التراجم ص ۲۵) ۔
شاہ عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ فرمائی
لیکن کہ دہ ڈونہ پہ زیاتو حملہ
وکړی نو لوئی اجر دے ۔ دحضرت
علی رضی اللہ عنہ پہ وخت کښ زر مسلمانان
دا تیا زرو سرہ جنګیدلی دی ۔
(گلدستہ موضح قرآن) مَا كَانَ لِنَبِيٍّ : د
راتلونکی صفحہ ۲۹۵ حاشیہ) : دا پلہ حکم قانون دے ، دنبی ﷺ د شان سرہ لائق نہ دی چہ وی دہ لرہ
قید بیان تردے چہ ویلے توبہ کړی پہ زمکہ کښ ۔ نژ یُثْخِنَ ، پہ دیکښ د صحابہ کرامؓو سرہ
خطاب دے ۔ لَوْلَا كِتَابٌ ، دا جواب د سوال دے چہ ھر کلہ دہ دوی نہ فدیہ واخستلے شوہ نو یکار دہ چہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَّغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ ۚ وَاِنْ يَّكُنْ
کل، صبر کرنیوالی، غالب کریگی، دوسو پر، دوسو کو ہرا دیں، اور اگر ہوں،
مِّنْكُمْ اَلْفٌ يَّغْلِبُوْٓا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ
تمہارے تم، ہزار، غالب کریں، دو ہزار پر، باذن، حکم اللہ تعالیٰ، اور اللہ تعالیٰ،
مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ
ساتھ ہے، صبر کرنیوالوں، ۶۶، نہیں تھا، مناسب، نبی کو، یہ کہ، ہو،
لَهٗٓ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِى الْاَرْضِ ۗ تُرِيْدُوْنَ
اس کے، قیدی، یہاں تک، زور سے پیر جمے، زمین میں، تم چاہتے ہو،
عَرَضَ الدُّنْيَا ۖ وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ ۗ وَاللّٰهُ
اسباب، دنیا، اور اللہ تعالیٰ، ارادہ کرتا ہے، آخرت، اور اللہ تعالیٰ،
عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كِتٰبٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ
زبردست، حکمت والا ہے، اگر نہ ہوتا، حکم، اللہ تعالیٰ، جو، فیصلہ کر چکا،
لَمَسَّكُمْ فِيْمَآ اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿٦٨﴾
تو ضرور پہنچتا، تمہیں، اس میں، جو، تم نے لیا، عذاب، بڑا،
فَكُلُوْا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلٰلًا طَيِّبًا ۖ وَّاتَّقُوا اللّٰهَ ۗ
پس کھاؤ، اس میں سے، جو، تم نے غنیمت لیا، حلال، پاکیزہ، اور ڈرتے رہو، اللہ تعالیٰ سے،
اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٦٩﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ
یقیناً اللہ تعالیٰ، بخشنے والا، مہربان ہے، اے، نبی ﷺ!
قُلْ لِّمَنْ فِىْٓ اَيْدِيْكُمْ مِّنَ الْاَسْرٰٓى ۙ
تو کہہ دے، جو، تمہارے ہاتھوں میں، تمہارے، قیدی،
اِنْ يَّعْلَمِ اللّٰهُ فِىْ قُلُوْبِكُمْ خَيْرًا يُّؤْتِكُمْ
اگر معلوم کرے گا، اللہ تعالیٰ، تمہارے، دلوں میں، بھلائی، وہ دے گا تمہیں،
خَيْرًا مِّمَّآ اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ
بہتر، اس سے جو، لیا گیا، تم سے، اور بخش دے گا، تمہیں، اور اللہ تعالیٰ،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سره ورته وویل چه ما وځان او د عقیل نه فدیه ورکړه وکړه نو رسول الله ﷺ ورته وفرمایل چه واقعه پس کپړو ته وغوږ ولګه او وائ خسته خو مره چه وپټولے شو. (قرطبی ص۵۲ ج۸) ۷ اِنَّ الَّذِیْنَ (حاشیه د مخ): د مومنانو

غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۷۰﴾ وَاِنْ یُّرِیْدُوْا خِیَانَتَكَ فَقَدْ

بخښونکے رحم والا دے۔ او که اراده لري دوی د خیانت کولو تا سره، پس یقیناً

خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ فَاَمْكَنَ مِنْهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِیْمٌ

دوی خیانت کړے الله سره، مخکښ دے نه پس ورته ئے درته تا سوله په دوی باندې او الله ښه پوهه او

حَكِیْمٌ ﴿۷۱﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا

د حکمت والا دے۔ یقیناً هغه کسان چه ایمان ئے راوړے، او هجرت ئے کړے، او جهاد ئے کړے،

بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَالَّذِیْنَ

په مالونو ځانونو سره ئے په لاره د الله کښ، او هغه کسان چه

اٰوَوْا وَّنَصَرُوْۤا اُولٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِیَآءُ بَعْضٍ ؕ

ځای ورکړے، او امداد ئے کړے، هغه کسان، بعض دوستان د بعضو دی،

وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ یُهَاجِرُوْا مَا لَكُمْ مِّنْ

او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے، او هجرت ئے نه کړے، نشته تا سو لره د

وَّلَایَتِهِمْ مِّنْ شَیْءٍ حَتّٰی یُهَاجِرُوْا ۚ وَاِنِ

دوستئ د هغوی نه، هیڅ شے (حق) ترڅو چه هجرت وکړي، او که

اسْتَنْصَرُوْكُمْ فِی الدِّیْنِ فَعَلَیْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا

مدد وغواړي ستاسو نه په بارکه د دین کښ، پس لازم دی پر تاسے باندې مدد کول، مګر

عَلٰی قَوْمٍ بَیْنَكُمْ وَبَیْنَهُمْ مِّیْثَاقٌ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا

په هغه قوم باندې چه په مینځ ستاسو او د هغوی کښ وعده وی، او الله ښه هغه څه

تَعْمَلُوْنَ بَصِیْرٌ ﴿۷۲﴾ وَالَّذِیْنَ كَفَرُوْا بَعْضُهُمْ

تاسے کوئ، لیدونکے دے۔ او هغه کسان چه کفر ئے کړے، بعض د هغو

اَوْلِیَآءُ بَعْضٍ ؕ اِلَّا تَفْعَلُوْهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِی

دوستان د بعضو دی، پرځے ونکړئ دا سوه اصلاح، نو پیدا به شی فتنه په

الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِیْرٌ ﴿۷۳﴾ وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ

زمکه کښ، او فساد لوئے۔ او هغه کسان چه ایمان ئے راوړے، او

منزل ۲

ځلځلوی ۱ ځلځلوی ۲ ځلځلوی ۳ ځلځلوی ۴ ځلځلوی ۵ ځلځلوی ۶ ځلځلوی ۷ ځلځلوی ۸ ځلځلوی ۹ ځلځلوی ۱۰ ځلځلوی ۱۱ ځلځلوی ۱۲ ځلځلوی ۱۳ ځلځلوی ۱۴ ځلځلوی ۱۵ ځلځلوی ۱۶

وجهلے دنه ذکر کولو د بسم الله: د حضرت علی او ابن عباس رضی الله عنهم نه نقل دے چه بسم الله امان دے او براءت نازل شوید ے دفع د امان دپاره (مدارک ص۱۱۲ ج۲، روح ص۱۴۱ ج۱۰) بلکه وجه ګډوډ مضمون

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

او محمد ثیبو ذکر کړیدلا چې حضرت عثمان رضی اللہ عنہ او حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہما په جواب کښ ویلی وو چې انفال
د اولو هغو سورتونه نونه وو چې په مدینه کښ نازل شوے وو او برائة په اخری نزول د قرآن کښ وو او قصه

هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ
هجرت کړے، او جهاد ئے کړے، په لارے د الله تعالیٰ کښ، او هغه کسان چې،
اٰوَوْا وَّنَصَرُوْٓا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا ؕ لَهُمْ
ځای ورکړے او امداد ئے کړے، وغیره کسان، هم دوی مؤمنان دی یقیناً (په حقیقی توګه) نو همدوی کامل
مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿۷۴﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
بخښنه، او زړی عزتمنده روزی ئے. او هغه کسان چې ایمان ئے راوړے،
مِنْۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا مَعَكُمْ
پس دے نه، او هجرت ئے کړے، او جهاد ئے کړے په ملګرتیا ستاسو کښ،
فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْ ؕ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
پس دغه کسان دوی ستاسو دی، او خاوندان د نسب (خپلوانی) بعض دوی نه
اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ
لایق دی په میراث د بعض نور په کتاب د الله تعالیٰ کښ، یقیناً الله تعالیٰ،
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۷۵﴾
په هر شی باندے پوهه دے.

سُوْرَةُ التَّوْبَةِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَتَانِ وَتِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّعَشَرُ رُكُوْعًا

سورة توبه مدنی ده او دا "۱۲۹" ایته نه اولس رکوعونه دی.

بَرَآءَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖٓ اِلَى الَّذِيْنَ عٰهَدْتُّمْ
(د اعلان) بیزاری ده الله د طرف او د هغه د رسول نه هغه کسانو ته چې تاسو د سره لوړ کړے،
مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱﴾ فَسِيْحُوْا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ
د مشرکانو نه. پس ګرځئ، په زمکه کښ، څلور
اَشْهُرٍ وَّاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ
میاشتې، او پوهه شئ چې یقیناً تاسو نه ښائی عاجز کولے الله تعالیٰ لره، او یقیناً الله تعالیٰ
مُخْزِي الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲﴾ وَاَذَانٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖٓ
رسوا کوونکے د کافرانو دے. او اعلان دے د جانبه د الله تعالیٰ، او د رسول د هغه

منزل ۲

الانفال ۸

ے مشابه د قصے دلیل سره وکړه او رسول الله ﷺ وفات شو او مونږ ته ئے بیان نکړ چې براءت د انفال نه دے؟ او نږدې وخت نه ے د وا په پیوسته کړه او د بسم الله الرحمن الرحیم کربنه م اونه لیکله او په اول او اوږد دوسورتو نو کښ م کیښودلے (مشکوة ص۱۹۱ ج۱) په الهام الرحمن ص۲۲۵ کښ د قرطبی ص۶۱ ج۸، درمنثور ص۲۰۱ ج۳، ابن کثیر ص۳۳۱ ج۲ وغیره حوالے کتلے شئ. فائده: بعض خلق دلته د بسم الله په ځای یو خود ساخته عبارت: اعوذ بالله من النار و من غضب الجبار و من شر الکفار اخلی وائی - جناب مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چې دغه ثبوب د نبی علیه السلام او د صحابه کرامو نه نشته (معارف ص۳۶۲ ج۳) **دعوی:** تیزی د رسول د مومنانو نه په جهاد او اقسام د جهاد د مشرکانو، اهل کتابو او منافقانو سره. (سبط الدر ص۱۱۵) وګورئ ص۲۵۵ ج۲، ص۳۶ ج۳، ص۱۳۳ ج۳. دغه رنګه دعوے د توحید په ص۳۱ ج۲ کښ ذکر ده.

ربطونه: (۱) انفال کښ اعلان د قتال تبعاً او اجمالاً وو نو په دیکښ اصالةً او تفصیلاً دے. (۲) هلته حکم د قتال وو دلته هغه جماعتونه ذکر کړی چې قتال ورسره کیږی. (۳) هلته بیان د قتال دلته جوابات د موانعو د قتال ته دی. (۴) هلته قواعد د قتال دلته هغه کسان چې قتال ورسره کول پکار دی. (۵) هلته قواعد د قتال نو دلته اذن عام په قتال.

اجمالی خلاصه: دے سورت کښ څلور قسمونه: اول ترع۳ پورے: په دیکښ بیان د مشرکانو دے. دویم قسم ترع۳ پورے: په دیکښ بیان د اهل کتابو دے. دریم ترع۹ پورے: په دیکښ بیان د منافقانو دے. څلورم تر اخره عد

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عہ پورے: پہ دیکښی بیان دَ مؤمنانو دے۔ **تفصیلی خلاصہ:** پہ اولنی قسم کښی پنځہ غټے خبرے (۱) ورے ولے دَ کفارو، محاربینو، معاهدینو، مستأمنینو (۲) جوابات دَ مشرکانو موانعو دَ جهاد نه عـ پکښی (۳) نحو اربعة ملتونه دَ جهاد دَ عـ نه (۴) بشارت عـ نه (۵) ترغیب جهاد نه عـ تر آخره ۔ بَرَآءَةٌ: دا برائت دے دَ الله تعالیٰ له طرفه نه دَ پیغمبر شیخ رحمۃ الله فرمانی چه حکم شوال سلم کښی نازل شوے وو او محلور میاشتونه شوال، ذوالقعده، ذوالحجه، محرم مراد دی (بغوی ص۱۲۵ ج۲ جواهر) يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ: (حاشیه دَ مح): یا ورځ دَ عمرے ده، حدیث کښی راځی چه الحج عرفة چه لوئی رکن دَ حج وقوف پ عرفات دے۔ (معارف ص۳۱۳ ج۴) یا ورځ دَ لوئے اختر ده۔ حضرت علی کرم الله وجهه فرمانی چه ما تیوس وکړه دَ نبی علیه السلام نه دَ ـــ ورځ دَ حج اکبر۔ نو هغوی وفرمایل: ورځ دَ لوئے اختر ده۔ حج اصغر عمره ده هغه ټول کال کیږی (الفضل الترام ص۱۰۱ ج۱) عوام موکښی چه دا مشهوره ده چه پ کوم کال عرفه پ ورځ دَ جمعې واقعه شی صرف هغه حج اکبر وی۔ دَ دے اصلیت دَ نه سوانشته چه ناځایی طور دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم حجة الوداع شوے دَ پ دغه کښی عرفه دَ جمعې پ ورځ وه۔ دا پ خپل ځای پ فضیلت ضرور دے منکر دَ ذکر شوی آیت دَ مفهوم سره دَ دے تعلق نشته۔ (معارف ص۳۱۳ ج۴) إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّم: دَ دے نه بنو ضمره او بنی کنانه مراد دی (جواهر) فَإِن تَابُوا: که دوی توبه وخکله دَ شرک نه پ ایمان سره۔ (ابوالسعود ص۲۰۱ ج۴) وَإِنْ أَحَدٌ: دیکښی دَ دریمے ولے ذکر دے چه هغه نه مستأمنین ویلے شی۔ فائده: دَ اسلام حقانیت پ دلائلو سره دَ خلقو پ سمجهولو کښی او وسائل دَ علم دین فریضه ده۔ (معارف ص۳۱۵ ج۴)

إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ

خلقو ته، پ ورځ دَ حج، لوئے، چه یقیناً الله تعالیٰ بیزاره دے،

مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ

دَ مشرکانو نه، او رسول دَ هغه پس که توبه وباسئ تاسے پس دا غوره ده،

لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ ۗ

تاسے لره، او که مخ وګرځوئ تاسے پس پوه شئ چه یقیناً تاسے نه ښئ عاجز کولی الله تعالیٰ لره،

وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٣ إِلَّا الَّذِينَ

او زیرے ورکړه هغه کسانو لره چه کفر ئے کړے، په عذاب دردناک سره، هغه کسان چه،

عَاهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْئًا

لوړ کړے تاسے هغو سره دَ مشرکانو نه، بیا نه دے کم کړے تاسے لره هیڅ شے،

وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ

او امداد دے نه دَ کړے ستاسو په مقابله کښی دَ هیڅا، پس پوره کړئ دَ هغو سره لوړ، دَ هغو،

إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ۝٤ فَإِذَا

تړلو دَ هغو پورے، یقیناً الله تعالیٰ مینه ساتی دَ متقیانو سره۔ پس کله چه،

انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ

وُزی، صبا شئ عنقنده، پس مړ کړئ، مشرکانو لره،

حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ

کوم ځای کښی چه مومئ تاسے هغوی لره، او ونیسئ دَ وی لره، او بند دَ وی دَ وی لره،

وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا

او کینئ دَ وی لره، په هره موږه کښی، پس که مخ وګرځے توبه وخکله دَ وی او پابند شئ وکړه،

الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ۚ

دَ مانځه، او ورکړو ئے زکوٰة، پس خالی کړئ، لاره دَ وی،

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٥ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ

یقیناً الله تعالیٰ بخښونکے مهربانه دے۔ او که څوک، یو کس، دَ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمُشْرِكِيْنَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتّٰى يَسْمَعَ كَلٰمَ

مشرکانو نه، ښایی (امن) غواړی لتانه، پس امن ورکړه هغه ته، د دې پاره چې یقیني وړی د الله کلام د

اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَاْمَنَهٗ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا

الله تعالیٰ، بیا ورسوه هغه لره، خپلې د امن وهنډ ته، دا ډېره وجه یقینی وړی دا سې قوم د چې نه

يَعْلَمُوْنَ ۝۶ كَيْفَ يَكُوْنُ لِلْمُشْرِكِيْنَ عَهْدٌ عِنْدَ

پوهیږی ۔۔۔ څنګه به شی، مشرکانو لره، لوظ، په نزد

اللّٰهِ وَعِنْدَ رَسُوْلِهٖۤ اِلَّا الَّذِيْنَ عٰهَدْتُّمْ عِنْدَ

د الله تعالیٰ، او په نزد د رسول د هغو، مګر هغو کسانو چې تاسو ورسره کلوظ کړے، په خوا د

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ فَمَا اسْتَقَامُوْا لَكُمْ فَاسْتَقِيْمُوْا

جمعات عزتمند کعبې، پس څو چې هغوی ستاسو لره، پس کلک شئ تاسے

لَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ ۝۷ كَيْفَ وَاِنْ

هغوی لره، یقیناً الله تعالیٰ، مینه ساتی د متقیانو سره ۔ څنګه وی لوظ د دوی او کړے،

يَّظْهَرُوْا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوْا فِيْكُمْ اِلًّا وَّلَا ذِمَّةً ؕ

زور آور شی پتاسے باندې، نو لحاظ نکوی دوی په تاسے کښې، د خپلوالئ او نه د لوظ،

يُرْضُوْنَكُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَاْبٰى قُلُوْبُهُمْ ۚ وَ

راضی کوی تاسے لره، په خلو خپلو، او انکار کوی زړونه د دوی،

اَكْثَرُهُمْ فٰسِقُوْنَ ۝۸ اِشْتَرَوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا

اوزیات د دوی نه، فسق کوونکی دی ۔ اخستے دی دوی په آیتونو د الله تعالیٰ، قیمت

قَلِيْلًا فَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِهٖ ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ

لږ، پس اړوی خلق د الله تعالیٰ نه، یقیناً دوی په دې دی، بد دے

مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝۹ لَا يَرْقُبُوْنَ فِيْ مُؤْمِنٍ

هغه عمل چې دوی کوی ۔۔۔۔ لحاظ نکوی، په هیڅ مؤمن کښې،

اِلًّا وَّلَا ذِمَّةً ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُوْنَ ۝۱۰

د خپلوالئ او نه د لوظ، او دغه کسان، هم دوی زیاتی کوونکی دی ۔

ع ۱

كَيْفَ يَكُوْنُ: دَدے ځائے نه جوابات د موانعو د قتال ذکر شو۔ اول مانع عهد لے کړے جواب: د مشرک عهد لره څه اعتبار نشته ۔ اِلًّا وَّلَا ذِمَّةً د اِلّ معنی قرابت، خپلوالی قسم او دے معنی عهد، لوظ، او کورئ ابن کثیر ص۳۳۵ ج۲ د دے آیات نه څو ارلس علتونه د پارلا د جهاد: درے په ۱ کښې، درے په ۲ کښې دوه په ۳ کښې، درے په ۴ کښې، درے په ۵ کښې۔

اِشْتَرَوْا: اخستے دی دوی په ایتونو د الله تعالیٰ باندې قیمت لږ۔ الوسی رحمۃ اللہ فرمائی یعنی سیک شے د سامان د دنیا نه۔ (روح ج۱۰)۔

اِلًّا وَّلَا ذِمَّةً: حسان رضی اللہ عنہ فرمائی کوم چې د د ربا رنبوی شاعر وو: ؎

وَجَدْنَا هُمْ كَاذِبًا اِلَّهَمْ

وَذُوْ الْاِلِّ وَالْعَهْدِ لَا يَكْذِبُ

ترجمه: بیا موندل مونږ د هغوی لره د د روغټون په قرابت کښې او خاوند د قرابت او د لوظ د روغ نه وائی

(ابن کثیر ص۳۳۵ ج۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَقَاتِلُوْٓا اَئِمَّةَ الْكُفْرِ ۙ : دیندی شیخ رحمۃ اللہ فرمائی چہ کچھرے دَدے ایت نہ ہنوکتا نہ او ہنو ضمرہ مراد دی گوم چہ یہ عہد باندی قائم وی منہ اِلَّا یہ ھیلے معنے موضوع لہٗ باندی بہ دی او کچھرے دَدے نہ لوظ ماتوں کی مشرکان مُراد شی نو بیا اِلَّا یہ معنی د اِلَّا بہ وی حکہ یہ دے صورت کبی لوظ ماتوں مشکوک نہ دی۔ (جواہر ص۲۳۱) قاضی کا یہ دارالاسلام کبی غیر مسلم د بیانو لرہ یہ اسلام باندی د علمو تنقید اجازت خوشتہ مکر د طعن او د تشنیع اجازت نشتہ (معانی ص۲۳۱) زجاج رحمۃ اللہ فرمائی چہ دا ایت واجبوی قتل دَھغہ ذمی چہ طعنہ یہ اسلام کبی ظاھر وی مگر لوظ د ذمہ مشروط دے یہ دے چہ طعنہ بہ نکوی (یہ اسلام کبی) کچھ ے طعنہ ئے وکړہ پس وعدہ خلافی ئے وکړہ او لوظ ئے مات شو۔ (کبیر ص۲۳۵) لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ : نشتہ قسمونہ دوی لرہ۔ مطلب دا دے چہ اعتبار ورلہ نشتہ او یہ حقیقت کبی دَدوی قسمونہ حکمہ شے نہ دے۔ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ : دا ایت دلالت کوی یہ دے باندی چہ مؤمن لرہ پکار دی چہ دَرب خپل نہ ویریږی او دَھغہ نہ سوا دَبل چا نہ نہ ویریږی (کبیر ص۲۳۶) قَاتِلُوْهُمْ مکا : دیکبی اعلان قتال دے پس د ترغیب نہ او پہ دیکبی حثور فائدے او یہ ورپسے ایت کبی دوہ نورے فائدے د جهاد ذکر کوی۔ او پہ ھغہ کبی ھم ترغیب دے۔ بیا ص۲۳۵ ھم کوی وَلِيْجَةً (حاشیہ دَرانلونکی میخ ص۳۰۱): رازدار دوست او محرم دَراز۔ (ابوالسعود ص۵۰۱) مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِيْنَ : دلتہ دَدوو یم مانع جواب دے چہ جماعتونہ جوړوی او خدمت دَحاجیانو کوی۔ جواب دا دے چہ دَمشرکانو نوا عملونہ قبول نہ دی۔ شٰهِدِيْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ : امام رازی رحمۃ اللہ فرمائی چہ یہ تفسیر دَدے شہادت کبی کښے توجیہ کولے دی۔ اوله توجیه او ھغہ چیرہ صحیح دہ، دا دہ چہ دوی اقرار کوی یہ ځانونو

واعلموا ۱۰ — ۳۰۰ — التوبة ۹

فَاِنْ تَابُوْا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ

پس کہ دوی توبہ وباسلہ او قائم ئے کړہ صونځ، او ورئے کړو، زکوٰۃ،

فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّيْنِ ۗ وَنُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ

پس ورونہ ستاسے دی پہ دین کبی۔ او تفصیل سړہ بیانوو ایتونہ، دَھغہ قوم دپارہ

يَّعْلَمُوْنَ ﴿۱۱﴾ وَاِنْ نَّكَثُوْٓا اَيْمَانَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ

چہ پوھیږی۔ او کھ ماتے ئے کړل، قسمونہ خپل، پس د لوظ دَدوی نہ،

وَطَعَنُوْا فِىْ دِيْنِكُمْ فَقَاتِلُوْٓا اَئِمَّةَ الْكُفْرِ ۙ اِنَّهُمْ

او عیب ئے ولګولو پہ دین ستاسے کبی، پس وجنګیږئ د مشرانو د کفر سره، یقیناً سوی دی

لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُوْنَ ﴿۱۲﴾ اَلَا تُقَاتِلُوْنَ

نشتہ هیڅ قسمونہ دوی لرہ، دَپارہ دَدے چہ دوی منع شی دَکفر نہ۔ ولے نہ جنګیږئ،

قَوْمًا نَّكَثُوْٓا اَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوْا بِاِخْرَاجِ

دا ھغہ قوم سړہ چہ ماتے کړے قسمونہ خپل، او قصد ئے وکړے، پہ راوېستلو،

الرَّسُوْلِ وَهُمْ بَدَءُوْكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۭ اَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ

دَرسول ﷺ، او دوی شروع کړہ پہ جنګ ستاسے اول ځل، آیا دَھغوی ویرہ کوئ نہ،

فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳﴾

پس اللہ ﷻ لائق دے چہ ویریږئ دَھغہ نہ، کھ ئے یاست مؤمنان،

قَاتِلُوْهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيْكُمْ وَ

وجنګیږئ دوی سره، چہ عذاب ورکړی دوی لره اللہ تعالیٰ پہ لاسونو ستاسے، او

يُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ

رسوا دوی دے کړی، او امداد دے کړی ستاسے، پہ دوی باندی، او شفا درکړی،

صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۴﴾ وَيُذْهِبْ غَيْظَ

زړونو، دَقوم، ایماندار لرونکی۔ او لرے بہ کړی، غصہ دَ،

قُلُوْبِهِمْ ۭ وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ

زړونو دَدوی، او مهربانی بہ وکړی اللہ تعالیٰ پہ هغہ چا چہ رضا ئے وشی،

اعلان قتال

منزل ۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿١٥﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوْا

او الله تعالیٰ پوهه حکمت والا دے ۔ ایا گمان کوی تاسو، چې پرېښ خو کیږئ تاسو (بغیر

وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا مِنْكُمْ وَلَمْ

او لا نه وی بیل کړی الله تعالیٰ هغه کسان چې جهاد ئې کړے ستاسو نه، او نه ئې نیولی

يَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلَا رَسُوْلِهٖ

— سوا د الله تعالیٰ نه ، او نه د رسول د هغه نه،

وَلَا الْمُؤْمِنِيْنَ وَلِيْجَةً ؕ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا

او نه د مؤمنانو نه راندار دوست ، او الله تعالیٰ خبر دار دے په هغه عملونو چې

تَعْمَلُوْنَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِيْنَ اَنْ

تاسې کوئ — نه دی مناسب ، مشرکانو لره ، چې

يَّعْمُرُوْا مَسٰجِدَ اللّٰهِ شٰهِدِيْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ

جوړ کړی ، جماتونه د الله تعالیٰ ، چې گواهي (اقرار) کوی په ځانونو خپلو ،

بِالْكُفْرِ ؕ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ ۖ وَفِي النَّارِ

په کفر سره ، دغه کسان ، برباد شوی ، عملونه د دوی ، او په اور کښې به ،

هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿١٧﴾ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسٰجِدَ اللّٰهِ

دوی همیشه وسیږی — یقیناً جوړوی ، جماتونه ، د الله تعالیٰ

مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ

هغوئ چې ایمان راوړی ، په الله ﷻ ، او په ورځ ، روستنۍ ، او ودروی ،

الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ

مونځ لره ، او ورکوی زکوٰة لره ، او نه وېرېږی ، مګر د الله نه،

فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَّكُوْنُوْا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ﴿١٨﴾

پس قریبه ده (امید کیږی) چې دغه کسان ، وی ، د هدایت مومنان ونکوته ۔

اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَآجِّ وَعِمَارَةَ

ایا ګرځوی تاسې خو ورسول ، د حاجیانو ، او ابادول ،

ع ١٠ ٨ ٢ ١٣ ١٢ ١٠ ٩ ٨ ٧ ٦ ٥ ٤ ٣ ٢ ١

منزل ٢

خپل په هغه شی چې هغه کفر دے په نفس الامر کښې (ګبیر ښه) ، انما یعمر : دے ایت کریمه کښې پنځه صفات د مومنانو ذکر کړی چې جماعت جوړول وهغه چا قبول دی چې دا پنځه صفات پکښې وی ۔ فائدہ : د جماتونو جوړول په دوه قسمه دی ظاهری (بادی) او اهم یا معنوی ثواب دے ۔ د حضرت سیدنا عثمان رضی الله عنه روایت دے چې رسول الله ﷺ فرمایلی دی چا چې جوړ کړه د الله تعالیٰ د رضا د پاره ورڅکے جماعت ، جوړ به کړی الله تعالیٰ دغه ډول لویه بنګله به جنت کښې (متفق علیه مشکوٰة ص ٦٤ ج ١) او بل ئے حقیقی (بادی) دی په عبادت سره ۔ قاضی ثناء الله رحمه الله لیکی چې مراد په (بادی) ډول د جماعت سره هیڅ د عبادت او د ذکر د ے په دے کښې او د درس د علم او د قرآن دے ۔ (مظهری ص ٣٠٣ ج ٤) او آلوسی رحمه الله هم لیکی چې (بادی) ئے هیڅکی د عبادت او د ذکر او د درس د علمو شرعیو د ے په جماتونو کښې ۔ (روح ص ٦٥ ج ١٠) قاسمی ص ١٣٤ ج ٨ او سراج منیر ص ٣٤ ج ٢ او الهام الرحمٰن ص ٢٣١ هم کتلے شئ ۔ د شاه فور شیخ رحمه الله فرمائی ، مشرکان او بد عقیدان که ظاهری تعمیر کوی لیکن روحانی تخریب کوی (افضل التراجم ص ٢٦٣ ج ١) اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَآجِّ ص ١٥٠ : دا د ما قبل جواب سره متعلق دے چې د مشرک نیک عملونه برباد دی ، د دغه عمل په وجه د ایمان د سره نشی برابر یدے ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
دَ ڇمات عزتمند، پښان (ايمان) دهغه چا ايمان لے اوړے په الله او ورځ
الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ لَا يَسْتَوٗنَ
دوستئ، اوجهاد ئے کړے په لاره د الله تعالیٰ کښ، نه دی برابر،
عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۱۹
په نزد د الله، او الله، هدایت نکوی، قوم، ظالمانو ته۔
اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ
هغه کسان چا ايمان ئے راوړے، او هجرت ئے کړے، او جهاد ئے کړے، په لاره د
اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۙ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ
الله کښ په مالونو خپلو او په ځانونو خپلو، لوئے درجے والا دی، په نزد
اللّٰهِ ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْفَاۗىِٕزُوْنَ ۲۰ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ
د الله، او هغه کسان، دوی کامیابی صیغه ونکی دی۔ زیږوی ورکوی دوی ته رب د دوی،
بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّهُمْ فِيْهَا
په رحمت سره د ځان خپل نه، او په رضامندئ سره، او په باغونو کښ د چا ته به
نَعِيْمٌ مُّقِيْمٌ ۲۱ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ
نعمت هميشه وی۔ هميشه به وسيږی په هغ کښ، ئل ثواب، يقيناً الله تعالیٰ،
عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۲۲ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
د هغه سره، اجر لوئے دے۔ اے هغه کسانو چه ايمان ئے راوړے!
لَا تَتَّخِذُوْٓا اٰبَاۗءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَاۗءَ
مه نيسئ، پلرانو خپل، او وروڼه خپل، دوستان،
اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيْمَانِ ۭ وَمَنْ
كه خوښوی، كفر لره، په ايمان باندې، او چا چه
يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ۲۳
دوستانه وکړی له د هغوی، نو پس دغه کسان، يقيناً ظالمان دی۔

وقف لازم

ع ۲ پ ۱۰ رکوع ۱۲

كَمَنْ: دلته مضاف پټ دے يعنی كَايْمَانِ مَنْ اٰمَنَ: (الاعراب) معنی د اشوه: ايا گرزوی تاسے خرڅوونکی د حاجيانو او آبادی د ڇمات عزتمند پښان د ايمان د هغه چا چه ايمان ئے راوړے په الله تعالیٰ او اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا: په دے آيت کريمه کښ ئے علت د ما قبل وخودهٔ او د دهٔ په اخری حصه او راوانو دواړو آيتونو ملا ٹ کښ زيږے د آخرت دے۔ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۲۳: د اجواب د دريم مانع د جهاد دے چه د مشرکانو سره زمونږ خپلوالی دی نو صله رحمی د سره پکار ده نو جواب راغلو چه د کفر په وجه د دوی سره د دوستانه کولو منع دی۔ فائدہ: د ابن عباس رضی الله عنهما نه نقل دی چه څوك په شرك باندې راضی شو هغه مشرك دے۔ الهاد الرحمٰن ص۲۳۶ کښ د قرطبی ص۹۲، کبير ص۱۲۶ عبارتونه کتلے شی۔ مفتی صاحب رحمه الله معارف ص۲۳۸ کښ دا شعر ليکلے دے:

هزار خويش کو بيگانه از خدا باشد
خدائے يک تن بيگانه کو مرا باشد

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ

وایہ، کچرے وی، پلاران ستاسے، اوخامن ستاسے، اوورونہ ستاسے،

وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا

اوبیبیانے ستاسے، اوکورنئی ستاسے، اوھغہ مالونہ چہ تاسے ټولہ کړی ستاسے ھغوی

وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا

اوھغہ تجارت چہ وېرېږی ډوکو تہ کیدو ھغہ، اوھغہ کورونہ چہ خوښوئی ھغوی

أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي

درخوا بدی، تاسو تہ، د اللہ تعالیٰ، اوړ رسول د ھغہ، او جہاد نہ، پہ

سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ

لارہ د ھغہ کښی، پس انتظار وکړئ تر دے چہ، راوړی اللہ تعالیٰ فیصلہ خپلہ، او اللہ تعالیٰ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ

ھدایت نکوی، فاسقانو تہ ۔ یقیناً امداد کړہ ستاسے اللہ تعالیٰ،

فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ

پہ ځایونو درېږو کښی، اوپہ ورځ د حنین کښی، کلہ چہ تعجب کښی ولېدلو تاسو

كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ

درواني ستاسو پس فائدہ نہ ورکړہ تاسو تہ، د ھیڅ شی، اوتنګہ شوہ پرتاسے،

الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾

زمکہ، سرہ د فراخوالی د ھغہ نہ، بیا وګرزیدئ تاسے، شاکنډ کی۔

ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى

بیا راولېږلہ، اللہ تعالیٰ، تسلی خپلہ، پہ رسول خپل باندے، او پہ

الْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا

ایمان راوړونکو باندے، اوراوړلے لښکرے، چہ تاسو نہ لیدلے ھغہ،

وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ

اوعذاب ئے ورکړو ھغہ کسانو تہ چہ کفر ئے کړے وو، اود ھغہ بدلہ سزا د

منزل ٢

ع ٨ ٩ ١٠

پہ غزوۂ حنین کښی: ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ: (حاشیہ راتلونکی صفحہ ٣٠٤) پہ دے ایت کښی اشارہ ده طرف تہ چہ د غزوۂ حنین نہ پس اللہ تعالیٰ درپرو خلقو تہ توفیق د ایمان راوړلو ورکړو۔ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا: دے ایت کریمہ پہ اول سر کښی د مشرکانو سرہ د بیزارئ یو قسم ذکر دے نو چہ مسجد حرام او حدود د ھغہ تہ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ يَتُوْبُ اللّٰهُ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ
ڈ کافر اوندہ ۔ بیا مہربانی وکړہ اللہ تعالیٰ ، پس ڈ دغہ نہ ،
عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣٨﴾ يٰٓاَيُّهَا
پہ هغه چا چې غواړي ، او الله تعالیٰ بخښونکی مهربانه دے ..... اے
الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّمَا الْمُشْرِكُوْنَ نَجَسٌ فَلَا
ایمان والو ! یقیناً ، مشرکان ، پلیت دی ، پس نه ډ
يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَا ۚ
نږدے کیږی (حاضر) ډ جماعت ته ، پس ډ کال ډ دوی نه ، پرته دا دے ،
وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيْكُمُ اللّٰهُ
او که ویرے ویریږے ، ډ غریبۍ نه ، پس زر دده چه مالدار به کړی تاسو لره ، الله تعالیٰ ،
مِنْ فَضْلِهٖٓ اِنْ شَآءَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٣٩﴾
ډ فضل خپل نه ، که چیرے وغواړی ، یقیناً الله تعالیٰ ډیر هوښیار حکمت والا دے ۔
قَاتِلُوا الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ
وجنګیږئ ، ډ هغه کسانو سره چه ایمان نه راوړی په الله تعالیٰ ، او په ورځ ،
الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُوْنَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ
روستنۍ ، او حرام نه ګڼی ، هغه چه حرام کړی الله تعالیٰ ، او رسول ډ هغه ،
وَلَا يَدِيْنُوْنَ دِيْنَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِيْنَ
او تابعداری نکوی ، ډ دین حق ، ډ هغه کسانو نه ، چه
اُوْتُوا الْكِتٰبَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ
ورکړے شوی دی کتاب ، تر دے چه ورکړی دوی ، جزیه ، په لاس
يَّدٍ وَّهُمْ صٰغِرُوْنَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ
خپل سره ، او دوی به ذلیلان وی ۔ او وائی ، یهودیان ،
عُزَيْرُ ۨ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصٰرَى الْمَسِيْحُ
عزیر علیه السلام څوی ډ الله دے ، او وائی ، نصاری ، مسیح (عیسیٰ علیه السلام)

واعلموا ١٠ — ٣٠٤ — التوبة ٩

ډ کفر او ډ ضلالت ډ وجه له ډ دوی نجس او پلیت دی ۔ نَجَسٌ : مُراد ترینه باطنی نجاست دے چه کفر او شرک دے او یا ظاهری نجاست ډ بدن هم دے ۔ وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً : او که ویرے ویریږے ډ غریبۍ نه ۔ ډ دے خبرے نه ډ ظلورم مانع جواب دے ۔ چه ډ تجارت مال به بند شی ، اقتصادی پاڼه ډ به ولګوی ، الهی رحمت یې لیکلی دی چه الله تعالیٰ خپله وعده پوره کړه باران ګرمه دوی پانی شیبے شیبے راولیږه او ډ غله او ډ قبایلو او ډ جرش خلقو نه ډ توفیق ورکړه اسلام ته راوړه او دوی ته له طعامو او نورو ډ ژوند ډ احتیاج شیونه راوړه ، بیا په الله تعالیٰ پناه رونه او غنیمتونه فتح کړه او اعتبوه شوه دوی ته خلق ډ لرے لرے نه خاپ رونه (روح ج١٠ ص٦٥) قَاتِلُوا الَّذِيْنَ : ډ دے آیت مبارکه نه تر ٣٧ پورے دوه قسم دے ۔ ډ یهودیانو او ډ عیسائیانو اعلان قتال ډ اهل کتابو سره ۔ (٢) شپږ قباحتونه ډ هغوی چه دا سببونه ډ قتال ډ هغوی دی ۔ ډ دے په ٢٩ او څلورم په ٣٠ ، پنځم په ٣١ ، شپږم په ٣٣ کښ ۔ (٣) ډ ډ رسمي باطله په ٣٦ ٣٧ کښ ۔ وَلَا يَدِيْنُوْنَ : او عقیدتاً ډ دین اسلام چه هغه حق دے (مدارک ص١٥٦) حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ ۔ ډ جزیې لغوی معنی ده له اوجزاء ده او ډ شرع په اصطلاح کښ ډ دے نه مراد هغه رقم دے چه ډ کفارو نه ډ قتل په بدل کښ اخلی شی ۔ (معارف ص٣٠٣) ۔ او تفصیلی احکام ډ جزیې په اصطلاح کښ او په کتابونو ډ فقهو کښ ذکر دی (احسن الکلام ص٣١) کافران چه جزیه ورکړی ډ هغوی وینې او مال محفوظ ګڼی لکه ډ مسلمانانو ، البته ډ هغوی ژوند به په دار الاسلام کښ په عزت نه وی ۔ (افضل التراجم ص٢٦٠) ۔ عَنْ يَّدٍ : ډ عن ید حاصل دا دے چه ډ هغوی شوکت (ډ بدن به) پاتے نشی او ډ صٰغِرُوْنَ حاصل دا دے چه ډ شریعت سره متعلقه معاملات او سیاسیات تولره په خپلے ذمے کیدی ۔ (بیان القرآن ص ٥٨٦ ج ١) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ

ترجمہ: ابن اللہ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ خوئی د اللہ تہ دوئی وایا دہ یہ خلو دوی وایہ تسہیل ضاہئ کہ کین دی چہ دلیل ورسرہ نشتہ یہ دیکن یقیناً خالی مالی دعوی دہ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ دلتہ ورتہ توجیہ کاتے دی: (۱) مشابہت کوی دا یہود د دوینا دھغہ پاسرہ چہ کفر کوے کړے مخکښ دی کے نہ چہ مشرکانو بہ ویلے ملائکہ د اللہ تہ لونړہ دی (۲) مشابہت کوی نصاریٰ چہ وائی عیسیٰ علیہ السلام د اللہ تہ خوئے دے د دوینا د یہود دوسرہ یعنی چہ عزیر علیہ السلام د اللہ تہ خوئے دے (۳) مشابہت کوی دا نصاریٰ د دوینا د ھغوئ خپلو سرہ یعنی چہ ھغوئ اللہ تعالیٰ پرینښی دی د کفر دے نوے نہ دے۔ د کوری کبیر ص۳۰۵ ۔ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ نیولے دی ملایان خپل اوپیران خپل حد ایان سوا د اللہ تعالیٰ نہ۔ ابن کثیر رحمہ اللہ لیکی چہ دوی یہ ورتہ سجدے کولے خو نکہ چہ اللہ تعالیٰ نہ سجدے کوی او سجدہ د نشتہ مگر د اللہ تعالیٰ د پارہ (کبیر ص۳۰۵ ج۴) او یہ حدیث د عدی رضی اللہ عنہ کښ راغلے چہ ما ویل چہ دوی خو د عبادت نہ دی کړے نو نبی علیہ السلام وفرمایل چہ ملایانو اوپیرانو بہ دوی ته حرام حلال او حلال حرام کړے وو او دا د دوی عبادت وو (ابن کثیر ص۳۰۵ ج۴، ابن جریر ص۱۸۰ ج۱۰)

فائدہ: نصاریٰ چہ د عیسیٰ علیہ السلام د عبادت دعوے کوے د رسمونو نومونکے لګوی یعنی فعل د مشابہت خپلو۔ (مسائل السلوک ص۵۱۸) ماجدی ص۱۷۱ او الذین یکنزون کښ اشارہ د یہود والی د تقلید خالی مالی پرے ده (ماجدی ص۱۷۱) فائدہ د اشارات ص۱۰۴ د دنیا واقفو عالمو د پارہ د عملاؤ فتوو اتباع یا اجتہاد وی سائلو کښ د امامانو مجتہدینو اتباع د دے آیت سرہ هیڅ تعلق نشته (معارف ص۳۶۵ ج۳ شیخ القرآن رحمہ اللہ) یہ فرمایل چہ خلق والی چہ مراد تزیین مقلدین د امامانو د نوی زمانے قدمی تحریف د کتاب اللہ کوی۔ يُرِيدُونَ ۲۵ فتح، ۷۰ صف د کورنی۔ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا: یہ دے آیت کښ بل سبب د قتال د اہل کتابو دے فائدہ ۷۔ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ لیکی چہ مقصود ورتہ د رکولو دی د ناکارہ ملایانو او کسانو عابدانو نہ لکہ چہ ده

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ
مالونه، وَضلقو، په باطله طريقه يانې، او اړوی خلق، د
سَبِيلِ اللَّهِ ۗ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ
لارې د الله څخه نه، او هغه کسان چې جمع کوی، سره زر، او
الْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم
سپين زر، او نه خرچ کوی هغه، په لارې د الله کښې، پس زيرې ورکه دوی
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ
په عذاب دردناک، کله چې تودول شي په دغه اور د جهنم کښې،
فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ
پرې داغ به شي پرې هغوی ترڅنې د دوی، او اړخونه د دوی، او وڼې د دوی
هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ
په دا هغه څيز دے چې جمع کړے وو تاسو د نفسونو خپلو، پس وڅکئ سزا د هغه چې وئ تاسو
تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ اثْنَا
چې جمع کولو مو، يقيناً شمار، د مياشتو په نزد د الله تعالیٰ، دوولس
عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
مياشتې دی، په کتاب د الله تعالیٰ کښې د هغه ورځ چې پيدا کړی ئې دی، آسمانونه،
وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ
او زمکه، څلور مياشتې عزتمندې دی، دغه دين،
الْقَيِّمُ ۙ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَاتِلُوا
سيخ دے، پس ظلم مکوی په دې مياشتو کښې په خانونو خپلو، او جنګ کوئ،
الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ۚ
د مشرکانو ټولو سره، څنګه چې جنګ کوی ټول تاسو سره ټولو سره،
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا النَّسِيءُ

او پوهه شئ، چې يقيناً الله تعالیٰ خاص مل دے د متقيانو سره۔ يقيناً روستو اول ځيلول د

اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّوْنَ عَنْ

مالونه د خلقو په باطله طريقه يانې، او اړوی خلق، د

سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ وَالَّذِيْنَ يَكْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَ

لارې د الله تعالیٰ نه، او هغه کسان چې جمع کوی، سره زر، او

الْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوْنَهَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ

سپين زر، او نه خرچ کوی هغه، په لارې د الله کښې، پس زيرې ورکه دوی

بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۙ﴿٣٤﴾ يَّوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ

په عذاب دردناک، کله چې تودول شي په دغه اور د جهنم کښې،

فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوْبُهُمْ وَظُهُوْرُهُمْ ۭ

پرې داغ به شي پرې هغوی ترڅنې د دوی، او اړخونه د دوی، او وڼې د دوی

هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ

په دا هغه څيز دے چې جمع کړے وو تاسو د نفسونو خپلو، پس وڅکئ سزا د هغه چې وئ تاسو

تَكْنِزُوْنَ ﴿٣٥﴾ اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُوْرِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا

چې جمع کولو مو، يقيناً شمار د مياشتو په نزد د الله تعالیٰ دوولس

عَشَرَ شَهْرًا فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ

مياشتې دی، په کتاب د الله تعالیٰ کښې د هغه ورځ چې پيدا کړی ئې دی، آسمانونه،

وَالْاَرْضَ مِنْهَآ اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۭ ذٰلِكَ الدِّيْنُ

او زمکه، څلور مياشتې عزتمندې دی، دغه دين،

الْقَيِّمُ ۙ فَلَا تَظْلِمُوْا فِيْهِنَّ اَنْفُسَكُمْ ۭ وَقَاتِلُوا

سيخ دے، پس ظلم مکوی په دې مياشتو کښې په خانونو خپلو، او جنګ کوئ،

الْمُشْرِكِيْنَ كَاۗفَّةً كَمَا يُقَاتِلُوْنَكُمْ كَاۗفَّةً ۭ

د مشرکانو ټولو سره، څنګه چې جنګ کوی ټول تاسو سره ټولو سره،

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿٣٦﴾ اِنَّمَا النَّسِيْۗءُ

او پوهه شئ، چې يقيناً الله تعالیٰ خاص مل دے د متقيانو سره۔ يقيناً روستو اول ځيلول د

منزل ٢

ده چې د مياشتې نوم بدل شي او څنګې روستو شي محرم، صفر او صفر محرم مثلاً ليکن د دې نتيجه کښې به سره د نورو شرعي احکامو بدل شوی او په هغو عمل کول برباد دی، د قرآن مجيد به د دوو آيتونو کښې د دغه رسم جاهليت د خرابۍ او صفا نا لونه د ډډ ګيدو هدايت دے۔ (معارف ص٤٦٣) د شاه ولي الله رحمه الله ولې چې دوی دوه نقصا نه کړه ده

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حوامو ئے حلال کړئ او حلال ئے حوام کړئ (افضل التراجم ص۲۶۰) ۞ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا: ووئے خائے نه ترڅو کم شپلو پورے دریم قسم دے او څلورم خبرے یکښې شپږ دی: (۱) زواجر منافقانو ته وسلے ته (۲) ترڅو جهاد ته (۳) او نخه قسمه منافقان (۴) څه وبره شپیتنه قیاحتونه (۵) وصافقانو. (۶) بیان دمعذورینو ته. فائده: په ذکر شولو آیتونو کښې د نبی کریم ﷺ د غزا کانونه د تولونه د لوئے او اهمے غزا بیان دے او دوے په ضمن کښې پرې احکام او هدایات دی او د اغزا د تبوک په غزا باندې نامداره د کا او د نبی کریم ﷺ تقریبًا اخرې غزا د کا. تبوک د مدینے په شمال کښې د شام په سرحد باندې دیو مقام نوم دے (معارف ص۳۶۳) په دیکښې اشاره د رجب سنه ۹ هـ د تبوک غزا ته د (راجا ص۶۰) إِلَّا تَنْصُرُوْهُ: الوسی رحمه الله فرمائی چه جواب ئے محذوف دے او سبب ئے په ځائے ودریدلے دے. حاصل ئے دادے: إِلَّا تَنْصُرُوْهُ فَسَيَنْصُرُهُ اللّٰهُ: کچرے امداد نکوئی د د نوروی د کا چه امداد ښے وکړی الله تعالیٰ هغه ذات چه امداد ئے کړے د د کا د په دیر سخت ضروری وخت کښې د دے نه کله چه راوښتلو کا فرانو. (روح ص۵۶) إِذْ يَقُوْلُ لِصَاحِبِهٖ: مفسرین رحمهم الله فرمائی چه دا آیت کریمه د ابوبکر صدیق رضی الله عنه په فضیلت دلالت کوی او په دے باندې چه څوک د هغوی د صحابیت نه منکر شی نو هغه کافر دے ځکه چه د صریحی نص نه منکر شو. وګورئ: قرطبی ۸/۱۴۶، خازن ۲/۲۲۶، مظهری ۴/۲۰۷، کبیر ۱۶/۶۵، الهام الرحمٰن ۲/۲۳۶ ۞

زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُحِلُّوْنَهٗ
زیاتوالے دے په کفر کښې، زیاتولے شي په کفر باندې د هغه کسانو چه کفر کوي ځکه حلالوي ئے هغه د وی
عَامًا وَّيُحَرِّمُوْنَهٗ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوْا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ
هغه میاشت یو کال او حرامه کړي بل کال ئے، چه پوره کړي شمیر د هغو چه حرمت ورکړے
اللّٰهُ فَيُحِلُّوْا مَا حَرَّمَ اللّٰهُ ۭ زُيِّنَ لَهُمْ سُوْۗءُ اَعْمَالِهِمْ ۭ
الله ﷻ پس حلالوي دي (د کلمو یو) هغه څه چه حرام کړي په الله ﷻ ښائسته شوي دي دوی، بد عملۍ د دوی،
وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
او الله ﷻ نه هدایت کوي، قوم کفر کونکي ته ۔۔ اے د ایمان
اٰمَنُوْا مَا لَكُمْ اِذَا قِيْلَ لَكُمُ انْفِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ
خاوندانو! څه ځندر کا تاسو په کلو ئے چه وئیلے شي تاسو ته، وزئ په لاره د الله ﷻ کښې،
اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِ ۭ اَرَضِيْتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
نو درانه شئ تاسو زمکے ته، ایا راضي کیږئ تاسو په ژوند د دنیا وي؟
مِنَ الْاٰخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ
په بدله د آخرت کښې، پس نه دے ژوند نزدے، په بدله د آخرت کښې،
اِلَّا قَلِيْلٌ ۝ اِلَّا تَنْفِرُوْا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ
مګر لږ ۔ کچرے کله چه وزئ تاسو عذاب به درکړي تاسو ته، عذاب دردناک،
وَّيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوْهُ شَيْـــًٔا ۭ
او به بدل کړي بل قوم، غیر ستاسو نه، او نه ضرر شئ رسولے تاسو الله ﷻ ته شئ،
وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ اِلَّا تَنْصُرُوْهُ
او الله ﷻ په هر شئ باندې، قدرت والا دے ۔ کچرے امداد نکوئی تاسو د رسول ﷺ
فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
نو هیڅ نه شئ پس یقینًا امداد کړے د ده الله ﷻ کله چه را ایستے د هغه کسانو چه کافران وو
ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُوْلُ
دویم د دوو نه، کله چه دواړه په غار کښې وو، کله چه وویل،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ: پس راؤلیږه الله تعالیٰ تسلی خپله په نبی علیه السلام. (۲) په ابوبکر رضی الله عنه (ابن عربی) قربکی رحمه الله فرمائی چه زمونږه عالمان وائی چه قوی داده چه په ابوبکر رضی الله عنه تسلی راولیږله خکه هغه په نبی علیه السلام ویریدلو نو الله تعالیٰ پرے تسلی او اطمینان راولیږه په صاموں کیدلو د نبی علیه السلام. (۸/۱۴۸)

خِفَافًا وَّثِقَالًا: په ډیکښ امر دے ډیارہ د فرضیت د قتال او تقریباً ټول اقوال د مفسرینو رحمهم الله یکښ دی. الهام شی کښ آهکر اوګه انتقل کړیدی. مجمله ترینه دا دی: (۱) سپک یعنی په وتلو کښ چه خوشحالۍ ځکه یی اودرانه یی بوجه دی پتا سے (۲) سپک یعنی عیال موکم دی اوګه درانه عیال موزیات دی (۳) سپک یعنی د اسلحے نه اوګه درانه یعنی اسلحے باندې (۴) سوارۍ یعنی کله پیدل. وګورئ کبیر ملخصاً، مدارک ص۱۴۶. لوګان: ګډرے دی هغه چه دوی ورته بللے شی لکه غزوه د تبوک شوه، ساتا او غنیمت نږدے او اسان.

عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ: مجاهد رحمه الله فرمائی چه بهانے غوښتونکے یو قوم وو، وے ویل چه اجازه په ترینه وغواړو په کښتا سلوکښن که اجازه نے وکړه اوګه نے وکړه کښوید (قرطبی ص۱۵۲). الله تعالیٰ په دیر لطیف انداز کښن عتاب وفرمایه مونږه خوستا دا لغزش معاف کړے مکر تاسو د بهانے کیدو نه اجازت ولے ورکړے وے. (جواهر ص۴۳۹)

علامه ابن جزی رحمه الله فرمائی چه عفوه نے په عتاب باندې محکښن کړه د یارا د اکرامد نبی صلی الله علیه وسلم او ویلے شویدی چه عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ: نه دی د یارا د ګناه او د ملامتیا بلکه شروع د کلام ده لکه چه ووائی اَصْلَحَكَ اللّٰهُ. (تسهیل ص۲۷۳)

لِصَاحِبِهٖ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا ۚ فَاَنْزَلَ

ملګری خپل ته، مه غمجن کیږه، یقیناً الله تعالیٰ زمونږ سره ملګرے دے، پس راولیږله،

اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهٗ بِجُنُوْدٍ لَّمْ تَرَوْهَا

الله تعالیٰ، تسلی خپله په هغه باندې او مضبوطه نے کړه د هغه په ذریعه لښکرو سره چه تاسو نه لیدلے هغه،

وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا السُّفْلٰى ۭ وَكَلِمَةُ

او وے کړه د کافرانو کلمه د هغه کسانو چه کفر نے کړے دے د لاندے، او کلمه

اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا ۭ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ۝۴۰ اِنْفِرُوْا

د الله تعالیٰ هغه اوچته ده، او الله تعالیٰ زور آور حکمت والا دے... وزئ،

خِفَافًا وَّثِقَالًا وَّجَاهِدُوْا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ

ګډ سپک یعنی اوګه درانه، اوجهاد وکړئ په مالونو خپلو، اونفسونو خپلو،

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ

په لاره د الله تعالیٰ کښن، داتاسو ته بهتر دی، غوره دی تاسو لره، که چرے یعنی تاسو چه

تَعْلَمُوْنَ ۝۴۱ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيْبًا وَّسَفَرًا

پوهیږئ. ګډرے (غزوهٔ تبوک) سامان، نږدے، او سفر،

قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوْكَ وَلٰكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ

درمیانه، خامخا دی تابع شوے وے تا، ولاکن لرے شو په سے، په دوی باندې،

الشُّقَّةُ ۭ وَسَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا

سفر (تبوک نه) او زړه چه کښ نه به وکړی دوی په الله تعالیٰ چه طاقت لرے مونږه،

لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ ۚ يُهْلِكُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۚ وَاللّٰهُ

نو خامخا به وتلے وے مونږ تاسو سره، هلاکوی دوی، خپلو نه خپل، او الله تعالیٰ

يَعْلَمُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ۝۴۲ عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ ۚ

پوهیږی چه یقیناً دوی خامخا دروغژن دی. معافی کړے الله تعالیٰ ستا نه،

لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِيْنَ

ولے اجازه کړه تا دوی ته، ترڅو چه بیکاره شوی وے تا نه، هغه کسان چه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

صَدَقُوْا وَتَعْلَمَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۴۳﴾ لَا يَسْتَاْذِنُكَ

رښتیا وائی، او پیژندلے وے تا، دروغژن ۔۔۔ اجازه نه غواړی ستانه،

الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ

هغه کسان، چه ایمان راوړی، په الله تعالیٰ، او په ورځ روستنۍ، چه

يُّجَاهِدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ

جهاد وکړی دی، په مالونو خپلو، او نفسونو خپلو، او الله تعالیٰ

عَلِيْمٌۢ بِالْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۴﴾ اِنَّمَا يَسْتَاْذِنُكَ الَّذِيْنَ

پوهه دے په متقیانو باندې ۔ یقیناً اجازه غواړی لتانه هغه کسان، چه

لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَارْتَابَتْ

ایمان نه راوړی، په الله او ورځ آخرته باندې، او شک کوی،

قُلُوْبُهُمْ فَهُمْ فِيْ رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَلَوْ

زړونه ددوی، پس دوی په شک خپل کښې دی، چه حیران کوی ۔ او کاشکے

اَرَادُوا الْخُرُوْجَ لَاَعَدُّوْا لَهٗ عُدَّةً وَّلٰكِنْ

اراده کولے ده دوی، د وتلو جهاد ته نو خامخا به تیار کړے وے هغه ته سامان، اولاکن،

كَرِهَ اللّٰهُ انْۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيْلَ اقْعُدُوْا

بدګانه کړی الله تعالیٰ، پورته کیدل د دوی جهاد ته ۔ پس منع کړه دی دوی لره، او وبلے شوی دی دوی ته کینئ

مَعَ الْقٰعِدِيْنَ ﴿۴۶﴾ لَوْ خَرَجُوْا فِيْكُمْ مَّا زَادُوْكُمْ

سره د کیناستونکو نه ۔ کاشکے وتلے وے دوی په لشکر ستاسے کښې، نه زیاتوالے کړے وے دوی تاسو

اِلَّا خَبَالًا وَّلَاَوْضَعُوْا خِلٰلَكُمْ يَبْغُوْنَكُمُ

لره، مګر نقصان، او خامخا امتیې پرولاړے وے دوی په منځ ستاسے کښې، (په چغلی کولو سره) لټوی دی دوی تاسو

الْفِتْنَةَ ۚ وَفِيْكُمْ سَمّٰعُوْنَ لَهُمْ ؕ وَاللّٰهُ

کښې، فساد (اختلاف) او په تاسو کښې جاسوسان دی، دوی لره، او الله تعالیٰ

عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۴۷﴾ لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ

پوهه دے په ظالمانو باندې ۔ یقیناً لټولے دی دوی، فتنه،

منزل ۲

لَا يَسْتَاْذِنُكَ: دا تنبیه خاص د واقع د تبوک په باره کښې نازله شوید کا عامه نه ده. په قرینه د: فَاْذَنْ لِّمَنْ شِئْتَ مثلا نور (جواهر ص۲۳۵) مطلب دا دے چه غزوهٔ تبوک کښې د تغیر عام اعلان شوے وو په دے وجه اجازه غوښتل دا د منافقانو کار وو ۔ سورهٔ نور په عاموحالتونو محمول دے ۔ اِلَّا خَبَالًا: لاکن فساد او چغلی، او غوښتل د اختلاف. (قرطبی ص۱۵۶) وَلَاَوْضَعُوْا: او جلدی به وکړی په مینځ ستاسے کښې او لاړ به شی په مابین ستاسو کښې په غوږ وولو د چغلئ سره. (خازن ص۱۷۱) وَفِيْكُمْ سَمّٰعُوْنَ: او په تاسو کښې چې پر اوریدونکی دی د هغوی د پاره. یعنی جاسوسان دی چه اوری خبرے ستاسے د پاره د ډیرلوهغوی ته. (مظهری ص۲۲۵، ۲۲۳/ ج۴) ❊

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتّٰى جَآءَ الْحَقُّ

مخکښ ورځې نه، او اړ ولې دوی ستا خلاف دې کارونه تروې چې راغلې حق،

وَظَهَرَ أَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُمْ

او ښکاره شو امر د الله تعالیٰ، او دوی ته بدګمانۍ دی. او بعضې ورځې نه،

مَّنْ يَّقُولُ ائْذَنْ لِّيْ وَلَا تَفْتِنِّيْ ۭ أَلَا فِي

هغه څوک دی چې وائي (اجازت وکړه ما ته (دې جګړې) او مه یې ما کوه فتنه کښې، خبره دا ده چه

الْفِتْنَةِ سَقَطُوا ۭ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ

فتنه کښې، غورزېدلی دی دوی، او یقیناً دوزخ، خامخا احاطه کوونکې دې،

بِالْكٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۚ وَ

په کافرانو باندې. که ورسیږي تا ته، خوشالي، نو خفه کوي دوی لره، او

إِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَّقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا

که ورسیږي تا ته مصیبت (نو وائي دوی)، یقیناً نیولے دے موږ خپل

مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَّنْ

مخکښ ورځې نه، او گرځي دوی ستانه، او دوی خوشالان کوونکي دي. وویایه ته چې نه

يُّصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلٰنَا ۚ وَعَلَى

رسیږي موږ ته، مګر هغه چې مقرر کړي الله تعالیٰ موږ لره، هغه مولیٰ زمونږ دے، او خاص په

اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوْنَ

الله تعالیٰ باندې ښان سپارۍ ایمان راوړونکي. ووایه، انتظار کوئ تاسې په

بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ ۭ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ

موږ باندې، مګر یو د دوو خوشالونه (فتحې یا شهادت) او مونږ انتظار کوونکي یو تاسې باندې،

أَنْ يُّصِيبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهٖٓ أَوْ

چې ورسوي تاسو ته الله تعالیٰ عذاب د طرف خپل نه، او یا

بِأَيْدِيْنَا ۚ فَتَرَبَّصُوْٓا إِنَّا مَعَكُمْ مُّتَرَبِّصُوْنَ ﴿٥٢﴾

په لاسونو زمونږ کې. پس انتظار کوئ یقیناً موږ تاسو سره انتظار کوونکي یو.

منزل ٢

طَوْعًا أَوْ كَرْهًا: (حاشیه د اتلونځ مخ ملاحظه) په خوښۍ او په ناخوښۍ (فتح ص٣٣٦) طَوْعًا په خیر د لازموالی نه د الله تعالیٰ او د هغه د رسول له طرفه نه - وَكَرْهًا او په لازموالی سره (مدارک ٢/١٣٠)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقٰتُهُمْ ۵۴ : پہ وے اړیت کړیدہ کښ وَدوی ہ نفقے ، خیرات وَنہ قبلیدل دیے
دے ذکر شوی ی - یو کا فران دی ، دویم مونږ ورنہ خو شی نہ بنکاری او درېیم سړی چې خوشی سړہ لکوی - اِلَّآ اَنَّهُمْ
کښ ، ناراسته ، سُست - سړو
نساء ۱۴۲ تاسی کښ کتلے شی هلته
ذکر شوی وُوچه مراد دَسُستی
نه اعتقادی سُستی دہ - فَلَا
تُعْجِبْكَ ۵۵ : او په تعجب کښ
دِ وانډ چوی تالړہ مالونه دَ
دوی او نډ اولاد دَدوی - دَ
شاه پور شیخ رحمۃ فرمایلی
دی دَمنافقانو مالونو او اولاد
ته مه پسې غږېږه ، دا دوی عذاب
دے - معلومه شوه چې مال
او اولاد په دین سړہ رحمت
ګرزی او چې دین یې کښ نه وی نو
بیا عذاب دے - (افضل التراجم ص۴۵۲)
لَوْ يَجِدُوْنَ ۵۷ : ګرځې بیا مومی دوی
مَلْجَاً : خائی وَپناه ، اَوْ مَغٰرٰتٍ
او یا غارونه - اَوْ مُدَّخَلًا : او په
زمکه کښ سُرنګونه نو وګړی
دوی هغه ته - (رجوع ہر ص۴۵۳) - وَ
مِنْهُمْ مَّنْ يَّلْمِزُكَ : قتاده رحمۃ
وائی او بعض دَدوی نه هغه خو
دی چې طعنه لګوی پتا - حسن
صاحب وائی عیب لګوی پتا -
(قرطبی ص۱۴۱) عیب لګوی پتا په
تهمت دَصدقو کښ او طعنه
لګوی پتا - (مدارک ۲/۱۳۱) دَ
ایتو نو کښ نورو نه دی منافقانو
لړ - او دَهغوی صفات قیمچه
بیانوی - دَشاه پور شیخ رحمۃ
فرمائی ، دا منافقان په تا
اعتراض کوی چې په تقسیم دَ
صدقو کښ انصاف نه کوے
نو چې دوی ته حصه ملاؤ شی نو
خوشاله وی او کڼ خه ورنکړے نو
نو بیا خفه کیږی ، دوی خو دَ
مال دی - (افضل التراجم ص۴۵۲)

وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوْا ۵۹ : (دا دَمائدہ ۳ سړہ متعلق دے) ، جواب وَلَوْ محذوف دے تقدیر ئے دا دے ، وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوْا
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ : ګرځې دوی خوشاله شوے وے نو وے به خورا دَدوی دپاره (مدارک ص۱۴۱) وَرَسُوْلُهٗ : په دوی
غنیمت نه (مدارک ص۱۴۱) - دَصدقو اوغنیمت نه - (مظہری ص۱۴۳) اِنَّمَا الصَّدَقٰتُ ۶۰ : بیان دَمصارفو

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِن لَّمْ يُعْطَوْا مِنْهَآ إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ

کہ ورنہ کچھ نہ دوی (وہ) خفہ کیږی۔ او کہ چیرے

أَنَّهُمْ رَضُوا مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُوا۟

دوی خوشالہ شوے وے چہ ہغہ ورکړی دوی تہ اللہ او فضل ہیلے، او رسول د ہغہ (صلی اللہ علیہ وسلم) او

حَسْبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ

کافی دے موږ لرہ اللہ تعالیٰ زر دے چہ راکړی موږ تہ اللہ د فضل ہیلے نہ، او رسول د ہغہ پہ نصیب

إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ

کولو موږ یقیناً اللہ تہ رغبت کولو۔ یقیناً زکوٰتونہ ورکیږی ہغو شیانو تہ، چہ فقیر اوتونہ،

وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ

او مسکینانو تہ، او کارکونکی مقرر پہ ہغو باندے، او ہغو زړونو تہ چہ خوشالول شوی دی زړونہ ہغوی

وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَ

او پہ آزادولو کښے، او قرضدارانو کښے، او پہ لارے د اللہ تعالیٰ کښے، او

ٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ

مسافرو۔ لرہ، فرض کړے شوے حکم د اللہ تعالیٰ لطرفہ، او اللہ تعالیٰ پوهہ،

حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ وَ

حکمت والا ہے۔ او یعنی دوی ناهغہ کسان دی چہ ضرر ورکوی، نبی (صلی اللہ علیہ وسلم) تہ، او

يَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ۚ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ

وائی چہ ہغہ غوږ نیوونکے دے، ووایہ (ہغوی) د ښے خبرے ستاسو دے،

يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ

یقین کوی پہ اللہ تعالیٰ، او خبرہ منی د ایمانداران، او رحمت دے،

لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ

د ہغہ کسانو لپارہ چہ ایمان راوړی ستاسو نہ، او ہغہ کسان چہ ضرر ورکوی،

رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾ يَحْلِفُونَ

رسول د اللہ تعالیٰ تہ، دوی لپارہ عذاب دے دردناک۔ قسمونہ کوی دوی،

ع ١٣ — منزل ٢

مسئلہ مملیک: جمہور فقہاء پہ دے متفق دی چہ د زکوٰۃ مصارفو کښے ہم د زکوٰۃ د اکیدلو لپارہ دا شرط دے چہ د دے مصارفو کوم یو مستحق تہ د زکوٰۃ پہ مال مالکانہ قبضہ ورکړے شی، پخپلہ د مالکانہ قبضے تہ پاتہ ورکولو کښے اګرچہ کوم مال عند

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗۤ اَحَقُّ اَنْ

یہ اللہ تو تاسو لرا چہ رانحی کړی تاسو لرا ما و اللہ تعالیٰ او رسول ﷺ ډهغه احقدار دی، چه

يُّرْضُوْهُ اِنْ كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوْۤا اَنَّهٗ

رانحی کړه، دی هغو لرلا، که ډوی دی، ایمان دار - ایا نه پوهیږی دوی، شان داسے

مَنْ يُّحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاَنَّ لَهٗ نَارَ جَهَنَّمَ

چا چه مخالفت وکړی له ډ اللہ تعالیٰ نه او د رسول ﷺ ډهغه نه، پس یقیناً ډه لره اور د جهنم دے،

خَالِدًا فِيْهَا ؕ ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيْمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ

همیشه ډوی په هغه کښ، رسوائی، لویه ډه - ویریږی

الْمُنٰفِقُوْنَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُوْرَةٌ تُنَبِّئُهُمْ

منافقان، چه نازل کړے شی په مسلمانانو باندې، یو سورت، چه خبر کړی مسلمانانو لره

بِمَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ؕ قُلِ اسْتَهْزِءُوْا ۚ اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ

په هغه څه د زړونو د منافقانو کښې دی، ووایه چه ټوکے کوئ، یقیناً اللہ تعالیٰ، راویستونکے دے

مَّا تَحْذَرُوْنَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُوْلُنَّ اِنَّمَا

د هغه شی چه تاسے ویریږی، تاسو ته پوس وکړی د دوی نه (چه ولې ټوکے کوئ) نو خامخا یقیناً وائی دوی چه

كُنَّا نَخُوْضُ وَنَلْعَبُ ؕ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيٰتِهٖ وَ

یقیناً دوی صرف د مشغولیدلو او لوبو موکولے، ووایه ایا په اللہ تعالیٰ پورے او په ایتونو د هغه دی

رَسُوْلِهٖ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوْا قَدْ

رسولانو د هغه پورے، یعنی تاسے چه ټوکے کوئ - بهانے مکوی، یقیناً

كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ ؕ اِنْ نَّعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ

کفر کړے تاسو پس د ایمان ښکاره کولو ستاسو، که چرے عفوه وکړو موږ له یو ډله تو به سزا ورکړے

مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً ۢ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ﴿٦٦﴾

ستاسے نه، نو عذاب به ورکړو ډوی ډلے له ډوی به سبب د هغے چه ډوی دی، جرم کوونکی۔

اَلْمُنٰفِقُوْنَ وَالْمُنٰفِقٰتُ بَعْضُهُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۘ

منافقان سړی، او منافقانے ښځے، بعض د دوی، د بعضونه دی،

ان نَّعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ، که چرے عفوه وکړو موږ له یو ډله ستاسے نه تو به د هغوی سزا او په خالص ایمان راوړلو سره پس د نفاق د هغوی نه (مدارک ۲/۱۳۴) په آیت ﴿ کښ نور قبا حتونه او په ﴿ کښ ورله تخویف اخروی دے۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴿٦٩﴾: پہ دے آیت کریمہ کښ تشبیہ ورکړے منافقانو او کافرانو ته د مخکښ کافرانو سره پدې کار او صفت نو کښ او په سزا ګښ۔ خلاصۂ احقاق وګورئ۔ اَلْخَوَالِفُ هُنَا: دا د عذاب دنیاوی بیان دے یعنی دا

يَأْمُرُوْنَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوْفِ

امر کوی، په نارو واو، او منعه کوی، د نیکۍ نه،

وَيَقْبِضُوْنَ اَيْدِيَهُمْ ۭ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ ۭ اِنَّ

او بندوی، لاسونه خپل، هیر کړی دوی الله تعالیٰ، پس پرځودونې دی دوی لره،

الْمُنٰفِقِيْنَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنٰفِقِيْنَ

یقیناً منافقان، دوی دی، فاسقان۔ وعدہ کړے الله تعالیٰ د منافقانو سړو،

وَالْمُنٰفِقٰتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ

او منافقانو ښځو سره، او د کافرانو سړو، د اور د جهنم همیشه به وسیدونکی، په هغه کښ،

هِيَ حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ﴿٦٨﴾ ۙ

هغه کافی سزا د دوی لره، او لعنت کړے به یې دوی الله او دوی لره، عذاب هیښه دے۔

كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوْٓا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَّ

(تاسې یشان د هغه کسانو نیږی چې مخکښ ستاسو څخه وو، د هغوی زیات تر تاسو پیاوړتیا کښ، او

اَكْثَرَ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ۭ فَاسْتَمْتَعُوْا بِخَلَاقِهِمْ

زیات د دوی په مالونو، او اولادونو کښ، پس فائده واخسته هغوی په برخو خپلو،

فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِيْنَ

پس تاسو هم فائده واخیسته په برخو ستاسو سره، څنګه فائده واخیسته هغه کسانو نو چې د

مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِيْ

مخکښ ستاسو نه، په برخو خپلو، او مشغوله شوی یئ تاسو پیاوړتیا د هغه کسانو

خَاضُوْا ۭ اُولٰۗىِٕكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا

په هغوی مشغوله شوی وو، وغه کړل، برباد شوی، عملونه د دوی، په دنیا،

وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَاْتِهِمْ

او په آخرت کښ، او د غه کسان، دوی دی تاوانیان۔ ایا نه دی راغلے دوی ته

نَبَاُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوْحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدَ ۙ

خبر د هغه کسانو نو چې مخکښ د دوی نه وو، قوم د نوح او عادیان، او ثمودیان،

منزل ٢

والمؤمنون والمؤمنت بعضهم اولیاء بعض الخ: فتاوی ابن باز ص٣٢٢: اوردا صنع هم کتبی: ص١٦٥ ص٣٣٨ ص٣٢٥ ج٧۔ احقر عفی عنه وائی چه دا آیت پرځهم دلیل دے:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْٓ اَدْعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ ۣ عَلٰي بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِيْ : دے او لفظ دَ هَرْ عام دے ناڑینه او زنانو د اړولو شامل دے - وَسُبْحٰنَ اللّٰهِ : ځکه پورې رحمۃ اللہ علیہ فرمائی او بیا له دَ مؤمنانو

وَقَوْمِ اِبْرٰهِيْمَ وَاَصْحٰبِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكٰتِ ۚ

او قوم دَ ابراهیم ۴۳، او اوسیدونکو دَ مدین، او دَ الله سره ګډو والو (قوم دَ لوط) ۴۴

اَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ۭ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ

راغلی دَ دوی ته استاذان دَ دوی، په ښکاره حکمونو، پس نه وو الله تعالیٰ چه ظلم وکړه ئی په دوی

وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝ وَالْمُؤْمِنُوْنَ

باندې، ولاکن، دوی وو چه په خپلو نفسونو ظلم کولو - او ایمان دارې،

وَالْمُؤْمِنٰتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاۗءُ بَعْضٍ ۘ يَاْمُرُوْنَ

او ایمانداره ښځې، بعض دَ دوی نه، دوستان دَ بعضو دَ دی، امر کوی

بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيْمُوْنَ

په نیکئ سره، او منعه کوی، دَ بدئ نه، او پابند ئ کوی،

الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيْعُوْنَ اللّٰهَ

دَ مانځه، او ورکوی به زکوٰة، او اطاعت کوی دَ الله تعالیٰ،

وَرَسُوْلَهٗ ۭ اُولٰۗىِٕكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ

او دَ رسول دَ هغه، دغه کسان، یقیناً رحم به وکړی په دوی باندې الله تعالیٰ یقیناً الله تعالیٰ زور اور،

حَكِيْمٌ ۝ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ

حکمت والا دے - وعده کړې الله تعالیٰ دَ مومنانو سړو، او مومنانو ښځو سره،

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

د باغونو، بهیږی تر لاندې دَ هغوئ نهرونه، همیشه به وسیږی،

فِيْهَا وَمَسٰكِنَ طَيِّبَةً فِيْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ۭ وَ

په هغوئ کښې او ډاډه ځایونو دَ ډیرو ښو باغونو دَ هیښوالی کښې، او

رِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝

رضامندی دَ الله تعالیٰ، ډیره لویه ده، دغه هم دغه، کامیابی لویه ده -

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ

اے نبی علیه السلام! جهاد وکړه دَ کافرانو سره او منافقانو سره، او سختی وکړه

وائی نو مونږ، کا خو دَ خرونه هم ښه تر یو - دا خبرې یو منځلی مؤمن عامر بن قیس والړ ده - هغوی نبی علیه السلام ته ډوډۍ ډکروکړه هغوئ جلاس راوغوښتلو او تپوس ئې ترینه وکړ نو هغه قسم وخوړلو او انکار ئې وکړو چه ډوډۍ ځښلې نده وکړې - په دې الله تعالیٰ وفرمایل : وَلَقَدْ قَالُوْا كَلِمَةَ الْكُفْرِ : بعضو بیکلی دی چه دَ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

نه ښکاره وکړه عبد الله بن اُبی قول دے کوم چې په سورۃ منافقون کښ ذکر دے یعنی، لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ - ویلیمه قصه یه، وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا، کښ ذکر شوید ۲۔ په غزا د تبوک کښ منافقانو د نبی علیه السلام د هلاکولو اوژلو دپاره منصوبه

عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾

په دوی باندې، اوځای د اوسیدلو دوی دوزخ دے، او بد ځای دے دوی لپاره د همیشه جهنم دے

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ ۚ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ

قسم کوی دوی په الله څه چې دوی ځه نه وئیلی (تاسیه باندې کښ) او یقیناً وئیلی دی دوی کلمه د

ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا

کفر، او کفر ئې کړے پس د اسلام خپل نه، او قصد ئې کړے په هغه کار چې

لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَ

نه ئې حاصل کړے دوی، او په نه کښ دوی مګر دا چې مالدار کړی دوی لره الله تعالیٰ او

رَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ و

رسول ئې د هغه (په تقسیم کولو سره) د فضل خپل، پس که توبه وکړی دوی، شی به غوره دوی لره، او

إِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا ۙ فِى

او که ګرځیدلا دوی، عذاب درنه به ورکړی الله تعالیٰ عذاب دردناک په

ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن

دنیا — او اخرت کښ، او نه به وی دوی لره په ځمکه کښ،

وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُم مَّنْ عَٰهَدَ ٱللَّهَ

دوست، او نه امدادی - او بعض د دوی نه هغه څوک دی چې ژمنه ئې کړې الله سره،

لَئِنْ ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ

که راکړے راکړه موږ ته د فضل خپل نه، نو خامخا موږ به صدقه ورکړو، او خامخا به شو به

مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ

صالحان، د نیکانو نه - پس هر کله چې ورکړه دوی نه، د فضل خپل نو ښه حال

بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ ۖ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾

نو بخل ئې وکړ په هغه سره او ګرځیدلا د لوڼه، او دوی دی اخر اړونکی -

فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ

پس پیدا کړه الله دوی لره منافقت په زړونو د دوی کښ، تر هغې ورځې پورې چې

واعلموآ ۱۰ — ۳۱۶ — التوبة ۹

ملاقات کښ وا الزام د ایجاد د شیطونه دے - د ۷۶ نه فرمائی چې الزام د نفاق په ثعلبه بن حاطب

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَلْقَوْنَهُ بِمَآ أَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوْهُ وَبِمَا

عذاب ورکړي دوی د هغه سزا ورسره ځکه چې خلاف ورزي یې کړې د الله سره، هغه وعدې چې کړې هغه ته یې او په

كَانُوا يَكْذِبُوْنَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوْٓا أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ

دروغ ویلو دوی چې دروغ وائي۔ آیا نه پوهیږي دوی چې یقیناً الله تعالیٰ پوهیږي

سِرَّهُمْ وَنَجْوٰىهُمْ وَأَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ﴿٧٨﴾

په پټو خبرو د دوی او په سرګوډو وکې، او یقیناً الله تعالیٰ ډیر پوهیدونکی دی په ټولو غیبونو باندې۔

اَلَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ الْمُطَّوِّعِيْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

(منافقان) هغه کسان دي چې عیب لګوي په رغبت کوونکو (د مؤمنانو نه،

فِي الصَّدَقٰتِ وَالَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ اِلَّا جُهْدَهُمْ

په صدقو کښې، — او په هغه کسانو نوم چې نه پیدا مومي هغوی، مګر مزدوري خپله،

فَيَسْخَرُوْنَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ

پس مسخره کوي په هغوی پس سزا مسخره یې وا هغوی نه الله د دوی نه او دوی لره عذاب

اَلِيْمٌ ﴿٧٩﴾ اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ط اِنْ

دردناک دی۔ بخښنه غواړه ته دوی لره، او یا بخښنه هغوا یا نه دوی لره (یو شان دی) که ته

تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِيْنَ مَرَّةً فَلَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ط

بخښنه غواړے دوی لره، اویا ځله، پس هیڅ به بخښنه نکوي الله تعالیٰ، دوی لره،

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ط وَاللّٰهُ

دا په دې چې یقیناً دوی کفر کړے په الله تعالیٰ باندې، او په رسول د هغه، او الله تعالیٰ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الْمُخَلَّفُوْنَ ع ١٠ ٨ ١٦

هدایت نکوي، قوم، فسق کوونکي ته۔ خوشالوي، روستو کړه شوي

بِمَقْعَدِهِمْ خِلٰفَ رَسُوْلِ اللّٰهِ وَكَرِهُوْٓا

جهاد نه په کیناستلو خپلو، خلاف، د رسول الله نه، او بد ګڼلې،

اَنْ يُّجَاهِدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِيْ

په جهاد د کولو په (لګولو) د مالونو خپلو، او په کولو (لګولو) د نفسونو خپلو، په

دا باطل دے ځکه چې هغه معروف بدري دے۔ وګورئ التنبیه للطالب علی عدم نفاق ثعلبة بن حاطب۔ د پښتو ګرامر علامه سلیم بن عید الهلالي په ص٢ کښ کتاب "الشهاب الثاقب" لیکلے دے او په دغے قصے ئے سنداً او متناً کلام کړے دے۔

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا: یعنی الله تعالیٰ دوی په زړونو کښ منافقت کینولو (جواهر ص٣٤٢ ج١) الَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ: په دے آیت کریمه کښ هم زورنه ده منافقانو لره چې څوک ډیر مال خرچ کوی نو دوی وائی دا ریاکار دے او چې څوک لږ مال لګوی درجے د غریبئ نه نو په هغه پیسے مسخره کوی۔

سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ: یعنی الله تعالیٰ په بدله ورکړی دوی ته په مسخرو کولو دوی۔ (خازن ص٤٥٢ ج٢)

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ: په دے آیت کښ ارشاد دے چې د منافقانو د پاره استغفار نه قبلیږی۔ خیر القرآن رحمۃ به فرمایلی چې د ورځو انتها به اووه دانه او د شمیر انتهاء په لسو رازی نو اوولس شو۔ دا کنایه ده د کثرت او د هیروالی نه۔ مطلب دا شو چې که ډیره بخښنه ورله هم وغواړے الله تعالیٰ دوی ته بخښنه نه کوی۔

فَرِحَ الْمُخَلَّفُوْنَ: مُخَلَّف، پریښو دلی شوی ته ویلے شی۔ یعنی الله تعالیٰ روستو کړی دی اوکینولی ئے دی۔ (قرطبی ٨/٢١٦)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فلیضحکوا قلیلا ۸۲، دا دواړه جملې د امر دی خو مُراد ترینه خبرونه دی - شاه ولی الله رحمه الله فرمائی چه دیه خاندی لږ په دنیا کښ او ژُبه ژاړی دیر په آخرت کښ. (فتح ص۲۲۲) فان رجعک الله: په دے آیت کښ هم زورنه دی منافقانو لره، او دا آیتونه په غزوه او سفر کښ له کښ راغلی دی. مطلب دا دے چه په اینده زمانه کښ به هم ما سره نه وُزی جهاد ته. ولا تصل علی احد ۸۴، په دیکښ منعه دی د مانځه د جنازے نه په منافقانو باندې او د قبر په خوا کښ د دُعا کولو نه هغوی لره. حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چه دا حکم عام دے په هر هغه چا کښ چه منافقت ئے معلوم شوے وی اگرچه سبب ئے نزول دا آیت په عبد الله بن اُبَی بن سلول کښ دے چه سردار د منافقانو وُو. (ص۳۳۵ ج۲)

فائده ۱:- د عثمان رضی الله عنه نه روایت دے چه د رسُول الله صلی الله علیه وسلم چه کله به فارغه شوه د دفن کولو د مړی نه ودریده په او وبه ئے فرمایل: استغفروا لاخیکم واسئلوا له التثبیت فانه الآن یسئل: (ابن کثیر ص۳۳۵ ابوداؤد ۱/۴۵۹، مشکوٰة ص۲۷ مرعات ص۸۱، مدخل ص۲۲۴، الهام ص۲۲۳) -

فائده ۲:- د جنازے د سلام کولو نه پس اجتماعی دُعاء نه ثابته او مکروهه ده - احقر "رد بدعات" کښ په دیرے حوالے ذکر کړیدی او الهام الرحمٰن کښ هم بعض دی. د کورنیو مرقات ص۶۲ بزازیه د پاسه د هدیه ص۸۰ نه، خلاصه ص۱۲۵، مالابد منه ص۷۵، سراجیه ۲ سره د قاضی خان نه ص۱۴۱ — بحر الرائق ص۸۵، التعلیق الصحیح ص۵۹، د محتار مع الشامی ص۶۴۳ ۔

سَبِيْلِ اللّٰهِ وَقَالُوْا لَا تَنْفِرُوْا فِي الْحَرِّ ۭ قُلْ

لاړه د الله نه نه کښ، او مالی دوی نو ورته ځه وزی، په ګرمئ کښ، دوایه

نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا ۭ لَوْ كَانُوْا يَفْقَهُوْنَ ۝۸۱

او د جهنم، ډیر سخت دے ګرمئ کښ، ارمان په دوی پوهیدلے ے -

فَلْيَضْحَكُوْا قَلِيْلًا وَّلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا ۚ جَزَاۗءًۢ بِمَا

پس دیه خاندی، لږ زمانه، او دیه ژاړی، ډیر زمانه، بدله به ورکیدلے شی په سبب

كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ۝۸۲ فَاِنْ رَّجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَاۗىِٕفَةٍ

هغه کارونو چه دوی کوی - که ګرځولے واپس راوستلے تا الله تعالیٰ، الله تعالیٰ دیوے ډلے ته،

مِّنْهُمْ فَاسْتَاْذَنُوْكَ لِلْخُرُوْجِ فَقُلْ لَّنْ تَخْرُجُوْا

د دوی نه، پس اجازه ئے وغواړی د ځانه د ډیرو تلو جهاد، پس ووایه څیر به د دوی،

مَعِيَ اَبَدًا وَّلَنْ تُقَاتِلُوْا مَعِيَ عَدُوًّا ۭ اِنَّكُمْ

زما سره هیڅ کله، او هیڅ به جنګ مکوی، زما په ملګرتوب کښ دښمن سره، یقینی تاسو

رَضِيْتُمْ بِالْقُعُوْدِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوْا مَعَ

راضی شوی یئ په کیناستلو، اول ځلے، پس کیناستئ، سره د

الْخٰلِفِيْنَ ۝۸۳ وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِّنْهُمْ

پاتے کیدونکو - او مونځ جنازے مکوه، په یوکس، د دوی نه،

مَّاتَ اَبَدًا وَّلَا تَقُمْ عَلٰي قَبْرِهٖ ۭ اِنَّهُمْ

چه مړ شی، چرے، او مه ودریږه په خوا د قبر د هغه کښ (دعاء د لره) یقینی دوی،

كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَمَاتُوْا وَهُمْ فٰسِقُوْنَ ۝۸۴

کفر کړے په الله تعالیٰ، او په رسُول د هغه، او مړه شوی دوی په داسے حال کښ چه دوی نافرمانه وو

وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ ۭ اِنَّمَا

او تعجب کښ ونه اچوی تا کافره، مالونه د دوی، او اولاد د دوی، ـــ یقیناً،

يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَ

اراده کوی الله تعالیٰ، چه عذاب ورکړی دوی ته په هغو سره، په دنیا کښ، او

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَآ أُنزِلَتْ

ژړی ئوخونه ډډوی، اووی کفر کوونکی وی۔ اوکله چه نازل کړے شی،

سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ

یوسورت چه ګڼهئ چه ایمان راوړئ په الله، اوجهاد وکړئ، په ملګرتیا د رسول ډډه کښی،

ٱسْتَـْٔذَنَكَ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا

اجازت غواړی تا نه، هغوئان چه ماڼدار (مالدار) ډډوی نه، اووائی پریږده مونږ

نَّكُنْ مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ

چه ئو سو، د کینا ستونکو ئو نه۔ خوشاله دی چه شی سره، د پاتے کیدونکو

ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾

ښځو سره، اوښهر لګیدلے شوے، په زړونو ډډوی باندې، پس دوی نه پوهیږی۔

لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ جَٰهَدُوا۟

لاکن، رسول ﷺ، اوهغه کسان چه ایمان ئے راوړے ډډه تابعدار ئی، جهاد وکړو

بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ

پلکوالو، ډډمالونو خپلو، اوپه کړنو ئو خپلو، اودغه کسان، دوی لره نیکی (خوشالی) ده

وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ

اودغه کسان، دوی کامیاب دی۔ تیار کړے الله ﷻ، دوی لره، باغونه چه

تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ

بهیږی په، لاندے ډډونه، ولے، همیشه به وسیږی، په هغو کښی،

ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾ وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ

دغه، کامیابی لویه ده۔ اوراغلهٔ، عذر غوښتونکی،

مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ

د بانو یعنی بیابانونه، چه اجازت ورکړے شی دوی نه، اوناست دی هغه کسان چه،

كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ

دروغ ئے ولی الله ﷻ، اورسول ډډهٔ نه، لږ وے چه وبه رسیږی هغه کسانو ته چه

ماشومان اونښځے، دغه رنګه کلی اوږاندے هم به دیکښی شامل دی۔ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ الخ: مخکښی ډډه خلقو ذکر وکړو چه د جسمانی طاقت ډډنه مونډلو عذر بیانوی چه د جهاد سره سامان جنګ اوسفر د خرچے د پاره روپئی نه وی هغه هم معذور ګڼلے دے۔ (جواهر ص۱۲۱) إِذَا نَصَحُوا: یعنی په دے شرط چه هغوی

صفات رسول اور اصحاب کرام رضی اللہ عنہم

ع ۱۷

لَيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ: (حاشیه د راغلونکی فج ص۳۱۰): د شاه ولی الله شیخ رحمه الله فرمائی داد صحیح عذر خلق دی، د دوی عذر په دربار الهی کښی منظور دے (الفضل الترجمان ص۱۰۳) د پښتنی شیخ رحمه الله فرمائی چه دلته د هغه عذرونو بیان دے چه د هغو د وجے نه په جهاد کښی نه شریکیږی وکی او فی معذورون وی۔ الضعفاء: یعنی بوډاګان

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

په بنا رکښ وسیږی فتنه او فساد نکوی او د مجاهدینو په بارہ کښ ځدروغو خبرونه نه خوروی۔ (جواہر ص۴۲۶) تَوْفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ: چه ستر ګے نے دارے وهی د اوښکو نه۔ په دیکښ مبالغه ده۔ حتګه چه اوښکے دارے وهی د ستر ګو نه، نه ستر ګے د اوښکو نه۔ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ، پس دوی نه پوهیږی چه په جهاد کښ شومره خیره ده په دُنیا او اخرت کښ۔ (خازن ص۲۵۶ ج۳) فائده: په دے آیت کښ درے قسمه معذوران ذکر دی:۔ (۱) ضعفاء (۲) مریضان (۳) چه خرچه د جهاد نه لری او په هغو کښ څلورم قسم ذکر دے چه د سفر کولو د پاره سورلی نه موجی ❊

❊ ❊ ❊

(الحمد لله ټن په ورځ د ګل ۲۳/۵ بجے، ۱۹ جون ۲۰۱۳ء ۲۲ جمادی الاولی ۱۴۳۴ھ د الله تعالیٰ په فضل او امداد سره ۱۰ پاره چه تقریباً څلورمه میاشت د شروع کولو د لیک د ختمه شوه۔ یا الله! په خپل فضل او کرم د باقی لیک توفیق هم راکړے آمین ثم آمین۔

العبد محمد عبدالحیی غفرله)

توحید آباد نزد ترخو (جوړ۔)

(والحمد لله ټن په ورځ د پنجشنبے ۲۷ شعبان ۱۴۳۴ھ، ۲۱ سپتمبر ۲۰۱۳ء باتیه نظر ثانی ختمه شو۔ خاکی غفرله)

كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَيْسَ عَلَى

کفر ے کړه، د دوی نه، عذاب دردناک ـــ نشته په

الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى

کمزورو باندے، اونه په ناجوړو باندے، اونه په

الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ

هغه کسانو باندے چه نه پیاسوی هغه څیز چه خرچ ے کړی دوی، څه ګناه،

إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

کله چه خیرخواهی کړی الله تعالیٰ او د رسول د هغه لره، نشته په احسان کوونکو باندے،

مِنْ سَبِيلٍ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى

څه ملامتیا، او الله تعالیٰ بخښونکے، مهربانه دے، او نشته ګناه په

الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ

هغه کسانو، چه کله راشی تا ته، د دے د پاره چه سوار ے کړے ګرځوی الله والے تا،

لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ

نه پیاسوم زه هغه چه سوار ے کړم تاسو په هغے، نو واپس شی دوی، او ستر ګے ے

تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا

دارے وهی، د اوښکو نه د درد د غم له په دے چه نه پیاسوی دوی،

مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ

هغه څیز چه خرچ ے کړی دوی۔ یقیناً، ملامتیا، په هغه کسانو باندے چه

يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ ۚ رَضُوا بِأَنْ

اجازت غواړی لتانه، او دوی غنیان وی، خوشاله دی په دے چه،

يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ

شی دوی، سره د ډیرانے کیدونکو سره، او مهر ولګوے، الله تعالیٰ، په

قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

زړونو د دوی، پس دوی نه پوهیږی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُلْ

د درغو بهانے به کوی دوی؛ تاسو ته: کله چه واپس شئ تاسو دوی ته: اووایه

لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ

بهانے مه کوئ تاسو: هیڅ مو باور نه کوو مونږ تاسو لره؛ یقیناً خبر کړے مونږ ته الله څه د

أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ

خبرونو ستاسو: اوزړه به وُ به وینی الله څه: عمل ستاسو؛ اورسول د هغه: بیا به

تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ

واپس کړے شئ تاسو هغه ذات ته چه پوهیږی په پټو اوښکارو باندې: پس خبر به درکړی

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا

تاسو ته په هغه عملونو چه تاسو کوئ: زړه به قسمونه به اوکړی دوی: په الله باندې تاسو ته

انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا

کله چه واپس شئ تاسو دوی ته؛ د دې چه مخ واړوئ چه دوی ته: پس مخ واړوئ: د

عَنْهُمْ ۖ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا

دوی نه؛ یقیناً دوی پلیت دی: اوځای د دوی جهنم دے: بدله به ورکړے شی په

كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا

سبب د هغه عملونو چه دوی کوالو، قسمونه کوی دوی تاسو ته: چه راضی شئ د دوی

عَنْهُمْ ۖ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا

نه؛ ـــــ که چیرته تاسو راضی شئ د دوی نه: پس یقیناً الله نهٔ

يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ الْأَعْرَابُ

راضی کیږی: د قوم فسق کوونکی نه: بانډې بچیان۔

أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا

ډیر سخت دی په کفر کښے: اوډیر منافقت کښے: اولائق دی پوځے چه نه پوهیږی:

حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ

پوښتنه هغه چه نازل کړی دی الله تعالیٰ: په رسول خپل باندې: او الله تعالیٰ

منزل ۲

يَعْتَذِرُونَ ۱۲: په دې آیت کریمه کښے زوړ نه دا منافقانو لره چه کله تاسو د تبوک د غزوے نه واپس شئ نو د دروغو بهانے به درته کوی۔

وَسَيَرَى اللَّهُ

او زړه به وُ به د دې الله تعالیٰ عملونه ستاسو او رسول د هغه خپلوان رحمه الله لیکی: یعنی په راتلونکی وخت کښے چه توبه او باسی د منافقت خپل نه اوله کلک پرے پاتے کیږی۔ (ص ۲۵۲) اود آنه چه نبی علیه السلام حاضر ناظر دے او د خلقو د عملونو نه خبر دے۔ او دا کوری سورۂ توبه۔

فائدہ:۔ په مسلم شریف کښے د ابو ذر غفاری رضی الله عنه نه نقل دی چه نبی علیه السلام فرمائی چه راوراندے کړے شو به ما باندے عملونه د امت زما، ښه د هغو او بد د هغونه، پس بیائے موندلے به ښو عملونو د هغوی کښے ضرر ناک شے چه لرے کړے شی د لارے نه۔۔۔ او بیا راموندلے به بد عملونو د هغوی کښے خراب چه دوی به محاط کښے او دفن شوے نه وی۔ د دې ټولو شیانو رحمت به جواهر رحمه الله کښے فرمائی چه مراد ترې نه عرض اعمالو دے۔۔۔ او علامه کشمیری رحمه الله په فیض الباری کښے فرمائی چه عرض اوراتلو والے مستلزم علم نه دے۔ عرض بل شئ دے او علم (بوهه) بل شئ او د کورنی بقره ۳۳: په ۹۵، ۹۶ کښے هم زوړ نه دی او د منافقانو صفات قبیحه ذکر کوی۔ د غه شان په ۹۸ کښے دی چه په کفر او نفاق کښے سخت دی او د قرآن او سنت د احکامو نه غیره دی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مغرماً: علامہ خازن رحمۃ اللہ فرمائی یعنی امید نہ ساتی پہ خرچ کولو د ثواب او ویرہ نہ لری پہ منم کولو د مال د عقاب نہ او کد خرچ کوی نو وے د ریا د پارہ خرچ کوی۔ ص۲۵۰۔ الدوائر: داھغہ مصائب وی چہ خلک د خلاصی ترے نہ وی۔ احاطہ کوی پہ انسان خنگہ چہ احاطہ کوی پرے دائرہ (کرہ ماجدی ص۲۲۳)

وصلوات الرسول: او ذریعہ دعا کانو د پیغمبر ﷺ (مدارک ص۲۲۳ تائید ۲۳ التوبہ) کیفیت پہ دے آیت کریمہ کښے د مؤمنانو زمینداروی ذکر دے پہ مقابلہ د منافقانو کښے او هغوی لہ بشارت اوریرے دے۔ والسبقون الاولون: شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمائی دی چہ دے خای نہ خکاری قسمہ تر اخرہ سورۃ پورے (مط اللہ ص۲۰) پہ یکن شبر غنے خبرے (۱) دریے قسمہ د مؤمنانو نحاهدین: قاعدین دلاجلہ کے توبے والا ۱۰۲ قاعدین د کښے توبے والا ۱۱۸، ۱۱۹ (۲) ترغیبات جهاد نہ ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۳ (۳) د پہ بعضو اقعالو د منافقانو د پارہ د ویرولو د مؤمنانو نہ ۱۰۳ (۴) منع د استغفار هغو مشرکانو نہ ۱۱۳۔ (۵) ترغیب تابعداری رسول ﷺ نہ ۱۲۰۔ (۶) اختتام د سورۃ پہ مسئلہ د توحید چہ جهاد پہ دے مسئلے د پارہ او ۱۲۹

فائدہ ۱: د شاہ فورشیر رحمۃ اللہ فرمائی: بهتر یے دے فرمے: (۱) مهاجرین چہ هغوی خپل کور ونہ د اللہ تعالیٰ د پارہ پریښودی ... دویم انصار ... دریم د دوی تابعداران چہ ... هجرت او نصرت کښے افضل دی۔

فائدہ ۲: د جناب بدر پورے چہ خوک مسلمان شوی هغہ څخہ د دوی لا باقی د دوی لا بہ دی امر څخہ (قرآن ص۲۳۳)

فائدہ ۳: د سابقون معنی دادہ چہ نور د کسانو نہ مخکښے یے ایمان راوړلے دے او د مهاجرو او انصارو نہ مخکښے یے هجرت او نصرت کړے دے او د اولون نہ مراد دا دے چہ د دوی د وخت ایمان راوړونکو د نورو نہ مخکښے دے (احسن الکلام ص۲۳۳) فائدہ ۴: پہ السبقون الاولون کښے د واو کښے د استغراق او جنس د پارہ دی او د من د تبعیض د پارہ نہ دے د تبیین د پارہ دے د چا نہ پہ دے آیت کښے چہ کومہ مدح راغلے د هغہ د مصداق تول صحابہ دی نہ د دوی نہ یوہ خاصہ طبقہ (ماجدی ص۲۳۳) والذین اتبعوهم باحسان: اول د دے د هغہ صحابہ کرامؓ (باقی پہ بل ع)

عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۹۷﴾ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَّتَّخِذُ

پوهہ حکمت والا دے: او بعضے د بانډو والوند: هغہ څوک دی چہ لګوی هغہ

مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَّيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَآئِرَ ؕ

چہ خرچ کوی پہ لاړو د الله کښے تاوان او انتظار کوی پہ تاسو باندے د مصیبتونو:

عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۹۸﴾

پہ دوی د دوی مصیبتونہ ــ بد: او الله تعالیٰ اوریدونکے پوهہ دے:

وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ

او بعضے د بانډو نہ چہ ایمان لری پہ الله تعالیٰ باندے او پہ ورځ

الْاٰخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبٰتٍ عِنْدَ اللّٰهِ

د روستنۍ: او لګوی هغہ چہ خرچ کوی (پہ لاړو د الله کښے) سبب د نزدیکت پہ دربار د الله

وَصَلَوٰتِ الرَّسُوْلِ ؕ اَلَآ اِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ؕ

کښے: او سبب د دعا کانو د رسول علیہ السلام. خبردار! یقیناً وغہ سبب د نزدیکت د دوی:

سَيُدْخِلُهُمُ اللّٰهُ فِيْ رَحْمَتِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

زر دے چہ داخل بہ کړی دوی لره الله تعالیٰ پہ رحمت خپل کښے: بیشکہ الله تعالیٰ بخښونکے:

رَّحِيْمٌ ﴿۹۹﴾ وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ

مهربانه دے: او مخکښے کیدونکی ایمان ته اولنی: د مهاجرینو:

وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ ۙ

او انصارو نہ: او هغہ کسان چہ تابعداری ئے کړیده د دوی پہ نیکئ کښے:

رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ

راضی دے الله تعالیٰ د دوی نہ او راضی دی دوی د هغہ نہ: او تیار کړی ئے دی دوی لره

تَجْرِيْ تَحْتَهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ

باغونہ: بهیږی پرے لاندے د هغو باغونو ولے: همیشہ پہ اوسی: پہ هغو کښے همیشہ:

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۱۰۰﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِّنَ

دغہ کامیابی لویہ دہ: او بعضے د هغو کسانو نہ چہ چاپیره دی د تاسو:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْاَعْرَابِ مُنٰفِقُوْنَ ۛ وَمِنْ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ

د یانو د خلقو نه منافقت کوی، او بعضے د اهل د مدینے نه ۱

مَرَدُوْا عَلَى النِّفَاقِ ۖ لَا تَعْلَمُهُمْ ۭ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۭ

ماهره (کلک) شوی په منافقت کښے ـ نه پیژنے ئے وی لره؛ موږ د پیژنو وی لره؛

سَنُعَذِّبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّوْنَ اِلٰى عَذَابٍ

زده ۲ چه عذاب به ورکړو ئے دوه کلی؛ بیا به اوګرځولے شی دوی عذاب

عَظِيْمٍ ﴿۱۰۱﴾ وَاٰخَرُوْنَ اعْتَرَفُوْا بِذُنُوْبِهِمْ خَلَطُوْا

لوی ته ؛ او نور کسان دی: اقرار کړے دے دوی؛ پکښے هوښیار شوی تویے ئے پاره کړی دی

عَمَلًا صَالِحًا وَّاٰخَرَ سَيِّئًا ۭ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّتُوْبَ

کړے عمل نیک ؛ او نور بد عمل لره؛ نزدے ده چه الله تعالیٰ توبه قبوله کړی د

عَلَيْهِمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۰۲﴾ خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ

دوی؛ یقیناً الله تعالیٰ بخښونکے مهربانه دے؛ واخله د مالونو د دوی نه

صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيْهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۭ

صدقه لره؛ چه پاک کړی دوی لره، د ګناهونو او زیات کړی دوی لره مال سره هغه اوږه

اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۭ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۰۳﴾

کوه دوی نه؛ یقیناً دعا ستا؛ ارام دے دوی لره؛ او الله تعالیٰ اوریدونکے پوهه دے

اَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ

ایا نه پوهیږی دوی چه یقیناً الله تعالیٰ هغه قبلوی توبه لره د بندګانو

عِبَادِهٖ وَيَاْخُذُ الصَّدَقٰتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ

خپلو نه؛ او اخلی صدقو لره؛ او یقیناً الله تعالیٰ هغه ؛

التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۰۴﴾ وَقُلِ اعْمَلُوْا فَسَيَرَى

ډیر توبه قبولونکے ؛ مهربانه دے؛ او وایه عمل کوئ؛ پس زر ده چه وینی

اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُوْلُهٗ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۭ وَسَتُرَدُّوْنَ

په الله تعالیٰ عمل ستاسو او رسول د هغه؛ او مومنان؛ او زر ده چه به اوګرځولے شی

مع

ع ۱۲

منزل ۲

ذکر کوی۔ (دعوت ج۱ ص۳۲۳) مَرَدُوْا عَلَى النِّفَاقِ: ماهره شوی په منافقت کښے (مدارک ص۴۱۵) واړه شوی په منافقت باندے او ډیلے خوږ شوی چه تپلۍ شوی پرے دے باندے (تسهیل ص۱۸۴) وَاٰخَرُوْنَ: بوے آیت کړیه کښے دوه یا دله دوه صحابه کرامؓ چه ځانونه ئے وتړل د ستنو سره خو چه ترڅو وخت پورے ترڅو د دوی توبه نه وی قبوله شوی۔ ابولبابهؓ او د هغه ملګری۔ د ابو عثمانؒ نه روایت دے (باقی په بل ځای)

فائدې ۱: په کتاب (مکانة الامام ابی حنیفة فیما بین المحدثین ص۴۳) کښے لیکلی دی چه صحیح ده هغه خبره چه ذهبیؒ اونور ورته وئیلی دی چه امام ابوحنیفهؒ انس رضی الله عنه لره لیدلے دے او د اوږدے وخت اوګورئ تاریخ الاسلام ص۱۳۰، او سیر اعلام النبلاء ص۳۹۰۔ والجبر ص۲۱۵ بیا یے وئیلی چه اکثر محدثین په دے دی چه تابعی هغه ګرځولے دی چه ملاقات یے د صحابی سره شوے وی اګرچه مختصر شوے وی سره د دې چه رضی الله عنهم ۳۰ ابن عبد البر رحمه الله په مقدمه د "الاستیعاب" کښے لیکی چه د ځانه الله تعالیٰ خو ځله راضی شوے نه نه فصله کیږی په هغه باندے چه څوک انشاء الله تعالیٰ۔ (مقام صحابه ص۴۰ مفتی محمد شفیع ص۴۳، تحفة الالمعی ج۲ ص۴۳۲)

وَاٰخَرُوْنَ مُرْجَوْنَ: پاتے کړے کښے دوه زیږی دی الله تعالیٰ توبه راضی دے او دوی زیږی جمعه تیار کړیدی۔ جناب مفتی صاحب فرمائی چه صحابه کرام قول په قول بغیره استثناء نه جنتیان او د الله تعالیٰ به رضا ورته معترف دی۔ (معارف ج۴ ص۴۴۹)

فائدې ۲: نو معلوم شو علم خبرن د هغه چا چه د صحابو په سر خبرن د نقصان کوی (انعام الباری ج۷ ص۲۵۲)

وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ: مخکښے د صحابه کرامو ذکر او څو اوس د منافقانو چه تپلۍ شوی پرے دے باندے (تسهیل ص۱۸۴) واړه شوی په منافقت باندے او ډیلے خوږ شوی دواړو خانونه یے په ستنو پورے ترڅو د دوی توبه نه وی قبوله شوی۔ ابولبابهؓ او د هغه ملګری۔ د ابو عثمانؒ نه روایت دے (باقی په بل ځای)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِلَىٰ عَٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ
هغه ذات ته چه پوهیږي څه پټ او ښکاره دي نو خبر به درکړي تاسو ته هغه څه چه
تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا
چه وې تاسو چه کوالو مو: او نور دي چه روستو کړے شوي دي فیصلے د الله تعالیٰ تر —— یا به
يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾
عذاب ورکړي دوی لره او یا به توفیق د توبے ورکړي دوی لره او الله ښه پوهه حکمت والا دے:
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا
او هغه کسان دي چه جوړ کړي دي یو ځای: د یار لره د ضرر ورکولو او سبب د کفر او د یار
بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ
د ځایه ئې: په مینځ د مؤمنانو کښے او د یار لره د مورچے د هغه چا چه جنګ کړے: د الله تعالیٰ
وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا
او د رسول د هغه سره لږ مخکښے نه او خامخا —— قسم به کوي چه نه وو موږ اراده
الْحُسْنَىٰ ۖ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ
کړے مونږ مګر نیکي کول: او الله تعالیٰ ګواهي کوي: چه یقیناً دوی خامخا دروغجن دي: مه
فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ
او درږه د ده: په دے جوړات کښے هیڅ، خامخا هغه جوړات: چه بنیاد ورکړے شوے وي په پرهیزګاري د
يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ
اوله ورځ نه لائق دے چه ودریږے ته (او مانځه د یار لره) په هغه کښے. په دے جوړات کښے سړي دي چه مینه
أَن يَتَطَهَّرُوا ۚ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ
ساتي چه پاک اوسي دوی: او الله تعالیٰ خوښوي د پاکي کوونکو سړو: —— : ایا هغه څوک
أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ
چا چه ځای د بنیاد د ابادۍ خپلے: په ویره د الله تعالیٰ او په رضا د هغه: خو ره دے
أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ
که هغه څوک چه ایښے ځای د بنیاد د ابادۍ خپل: په غاړه د ټوټه شوے او ړنګ شوے ځای: پس ولوېږي

چه روستو کړے شوي دي فیصلے د الله تعالیٰ تر —— یا به توبه کړي دوی لره او الله تعالیٰ ښه پوهه حکمت والا دے.

(بقیه فرمائی چه نشته په قرآن کښے روایت چه د یرا امید والا وي د دے امت نه د دے امت د یار لره (قرطبی ص٢٣٠ ج٨) وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ تزکیه مثلاً لغه د ده په پاکوالی کښے او زیاتوالی د دے په هغه څه کښے چه د مال کښے (مدارک ص٣٠٣ ج٢) وَءَاخَرُونَ: او بعضے د دوی نور کسان دي.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا: او بعض د دوی نه هغه کسان دي چه جوړ کړے دے جوړات د یار لره د ضرر ورکولو او (قرطبی ص٢٣٠ ج٨) په دے ایښے کښے مخالفان د جوړات جوړ ولو د وړه کړے په مقابله د مسجد قبا کښے او طور قبا حوالے د کړوی

فائده: د پنډۍ شیخ رشید یکی چه جنګ حنین کښے چه کله مشرکانو شکست او شو نو د هغوی یو لیډر ابو عامر شام طرف ته تښتیدلے او منافقانو د مدینے نه اوبیکل چه د مسلمانانو خلاف د قیصر روم نه د هغوی امداد حاصلولو کوشش کوي. تاسو د جوړات په نوم یو ابادي جوړه کړي چه په دغه کښے په اطمینان سره د اسلام خلاف جنګي منصوبه بندي کولے شي د هغے د دوی طرف څه قوم فاصی راځي هغه به په دغه ابادي کښے اقامت کوي لکه هغوی د ابوعامر په اشاره جوړات جوړ کړو او د نبي علیه السلام نه یے وغواړه چه مونږ ته دلته د مونځ کولو درخواست او کړو چه د هغوی د تعریف راوړلو نه د هغوی په منافقت پرده او خور زیږي د شوخت کښے هغوی د تبوک غزاء د یار لره تللو د وخت نه هغوی په واپسي باندے د دوی په جوړات کښے د مانځه کولو وعده او کړه په واپسي کښے هغوی ته وعده یاده شوه. والله تعالیٰ به ذریعه د وحي هغوی لره د اصل حقیقت حال نه خبر کړو او د غه جوړات ته د تللو نه یے منع کړو (روح وغیره ج١١ ص٢٥٣) فائده: او ټیلے ټوبر ی چه هر هغه جوړات چه د ضرر او د ریاء او سمعت او یاد د اسے غرض د یار لره چه د الله تعالیٰ د رضا پکښے نه وي نو دی او یا په مال چه حلال نه وي جوړ شي نو دا پیوستون به مسجد ضرار پورے (مدارک ص٣٠٣ ج٢ معالم ص٢٠٣ ج٣ روح ص٢٥٣ ج١١)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) ہم کنے شی۔ لَمَسْجِدٌ ١٠٨ دے نہ مسجد قبا مراد دے۔ مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ: دَ لومے ورځے دَ هجرت نہ۔ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ په صحیح حدیث کښے دی رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ په قبا جوات کښے مونځ کول پشان دَ عمرے دی (ص ٣٨٩) په آیت ١٠٩: دَ دوو اړخونو په مابین کښے تقابل ذکر کوی ظ شفا ٦ مُطَهَّرُوْنَ: شاه ولی الله رحمه الله معنی کوی۔ په غاړه دَ زمکے خوږ خوږ قابله

بِهٖ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ١٠٩

سره دَ دَ ځے په جهنم کښے: او الله تعالیٰ هدایت نه کوی قوم ظالمانو — نه۔

لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِيْ بَنَوْا رِيْبَةً فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلَّآ

هیڅ به وی ابادی دَ دوی: هغه چه دوی جوړه کړیدلا سبب دَ شک په زړونو دَ دوی کښے

اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوْبُهُمْ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ١١٠ اِنَّ

مګر که ټوټه ټوټه شي زړونه دَ دوی: او الله ښه پوهه حکمت والا دے: یقیناً

اللّٰهَ اشْتَرٰي مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ

الله تعالیٰ اخستی دی: دَ مؤمنانو نه: — نفسونه دَ هغوی: او مالونه دَ هغوی:

بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ۭ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُوْنَ

په بدل له دَ دے چه یقیناً دوی لره به جنت وی، جنګیږی به په لاره دَ الله تعالیٰ کښے: پس وژلی به کړی دَ

وَيُقْتَلُوْنَ ۣ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرٰىةِ وَالْاِنْجِيْلِ وَ

لږه او وژلے به کیږی دوی: وعده کړې ده الله تعالیٰ په دې باندې ریښتیا په تورات او انجیل: او

الْقُرْاٰنِ ۭ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهٖ مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوْا

قرآن کښے: او څوک دے پوره کوونکے دَ خپل سره دَ الله تعالیٰ خبره: پس خوشحالۍ وکړئ په

بِبَيْعِكُمُ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهٖ ۭ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ١١١

بیع چې: هغه چه سودا کړې ده تاسو په هغې: او دغه هم دا کامیابي لویه ده: (حاشیه)

اَلتَّاۗىِٕبُوْنَ الْعٰبِدُوْنَ الْحَامِدُوْنَ السَّاۗىِٕحُوْنَ

توبه ایستونکي دي الله تعالیٰ عبادت کوونکي دي: حمد ویونکي دي: ګرزیدونکي دي (د پاره جهاد

الرّٰكِعُوْنَ السّٰجِدُوْنَ الْاٰمِرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَ

رکوع کوونکي دي: سجده کوونکي دي: امر کوونکي دي په نیکۍ سره: او

النَّاهُوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحٰفِظُوْنَ لِحُدُوْدِ اللّٰهِ ۭ

منع کوونکي دي دَ بدو نه: او حفاظت کوونکي دي دَ پولو — دَ الله تعالیٰ

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ١١٢ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِيْنَ

او ویږه وګرځوه ایمان اړونده: نه دي مناسب دَ نبي ﷺ او هغه کسانو لره چه

ع ١١ ٢ منزل ٢

چه زما دَ اُمت سیاحت جهاد فی سبیل الله دے (ابن ماجه، حاکم، معارف ص ٤٩٩) (٣) عکرمه رحمه الله فرمائی چه دوی طالبان دَ علم دی یعنی هغه کسان چه سیاحت کوی پرته له دَ طلب دَ علم (مظهری ص ٣٤٣) فائده: په دے آیت کریمه کښے لس صفات دَ مؤمنانو دی۔ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ: دلته صفاتو نه بعد براءت دے دَ مشرکانو نه چه بخښنه دِ ورله نه غواړی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اٰمَنُوْٓا اَنْ يَّسْتَغْفِرُوْا لِلْمُشْرِكِيْنَ وَلَوْ كَانُوْٓا اُولِيْ

ایمان پے راوړے: چه مغفرت اوغواړی: د پاره د مشرکانو: اګرچه وی هغوی خپلوان

قُرْبٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۱۱۳﴾

د خپلوالئی: پس د هغه نه چه ښکاره شوه ده دوی ته: چه یقیناً دوی خاوندان د دوزخ دی

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ اِلَّا عَنْ مَّوْعِدَةٍ

اوته وه: مغفرت غوښتل د ابراهیم: د پاره د پلار خپل: مګر د وعدې د یوه وعدې نه

وَّعَدَهَآ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗٓ اَنَّهٗ عَدُوٌّ لِّلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنْهُ ۭ

چه کړې وه د هغه سره: پس هر کله چه ښکاره شوه هغه ته: چه یقیناً هغه دښمن د الله دی

اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ لَاَوَّاهٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ

بیزاره شو هغه نه یقیناً ابراهیم ډیر نرم زړه: صبر نال دی: اوته نه وی الله تعالیٰ چه گمراه کړی یو قوم

قَوْمًۢا بَعْدَ اِذْ هَدٰىهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَّا يَتَّقُوْنَ ۭ

پس د هغه نه چه هدایت اوکړی هغوی ته: تر دې چه بیان کړی دوی ته هغه چه ځان ترې وساتی

اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۱۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ

یقیناً الله تعالیٰ په هر شی پوهه دی: یقیناً الله تعالیٰ: خاص هغه لره: بادشاهی

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۭ وَمَا لَكُمْ مِّنْ

د آسمانونو: او د ځمکې دی: ژوندی کوی: او مړه کوی: اونه ته آسمان لره:

دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۱۶﴾ لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ

سوا د الله تعالیٰ نه: خوښ دوست: اونه مدد کار: یقیناً مهربانی کړه الله تعالیٰ:

عَلَي النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ

په نبی (په آسانتیا سره) او په هجرت کونکو: او په انصارو: هغه کسانو چه تابعداری یې کړه د

فِيْ سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيْغُ قُلُوْبُ

هغه: په حالت د سختئ کښے: پس د هغه نه چه نږدے وه چه کار به شوی وے زړونه: د

فَرِيْقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۭ اِنَّهٗ بِهِمْ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۱۷﴾

یوې ډلې د دوی نه بیا ځکولے (او ستنه الله پرې دوی باندے) ځکه یقیناً الله تعالیٰ دوی ته مهربان د ډیر رحم کونکے دے

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ: په دیکښے دفع د سوال دے چه ابراهیم علیه السلام ولے د مشرک پلار د پاره مغفرت غوښتے وه لکه په سورة ابراهیم ۴۱ او شعراء ۸۶ کښے دی. حاصل د جواب دے چه دا یے وسره وعده کړے وه لکه په سورة مریم ۴۷ کښے دی چه کله وے واضحه شوه چه دا دښمن د الله تعالیٰ دے نو بیزاره شو هغه نه لکه دلته دی.

وَمَا كَانَ اللّٰهُ: داهم دفع د سوال دے چه مخکښے استغفار غوښتے وی نو دغوی څه حکم دے. جواب دا لګوی چه څوپورے الله تعالیٰ یو حکم نه وی بیان کړے نو د هغے په نه زمانې پاندے مؤمن قوم نه ګمراه ګڼلے کیږی

اِنَّ اللّٰهَ کښے دعوه د توحید او د ماقبل علت دے چه قانون ساز یوالله دے. لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ: یقیناً مهربانی اوکړه الله تعالیٰ په نبی علیه السلام باندے.

الله کښی رحمه الله فرمائی: چه کله دی توبه د الله تعالیٰ په بندګانو خپل رجوع د حالت د طاعت نه زیاتے کاملے درجے نه اود هغه توبه په دے آیت کښے ده په نبی علیه السلام باندے چه هغوی رجوع اوکړی په یو بل سره د هغه حالت نه چه مخکښے د دے غزا: او د دے د مشقت برداشت کولو نه وړاندے حالت نه چه دیر کامل وو د هغه حالت نه پس د دے غزا، نه.

(بحر ص ۱۶۸ ج ۵)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا ۭ حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ

(او خصوصاً) په هغو درے کسانو: هغو چې روستو کړے شوی وو (توبه یې نه وه قبوله شوې تر هغې)

عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ

شوه په هغوی باندے زمکه: سره د فراخۍ د هغې نه، (تنګ شوې په هغوی (ژوند د هغوی

وَظَنُّوْٓا اَنْ لَّا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّآ اِلَيْهِ ۭ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ

او یقین یې وکړو چې نشته ځای د پناه غوښتنې د عذاب د الله نه مګر هغه ته د، بیا توفیق ورکړے توبے

لِيَتُوْبُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

ورکړه - هغوی ته توبه کولو ته، بیشکه الله هم هغه توبه قبلونکے مهربانه دے اے ایمان والو!

اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ ۝ مَا كَانَ

ویرېږئ د الله نه، اوشئ ملګري: د (هغو) صادقانو سره: نه دی مناسب د پاره

لِاَهْلِ الْمَدِيْنَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِّنَ الْاَعْرَابِ

د اهل د مدینې: ـــ: او هغو (سره) چې چاپیره د دوی نه دی: د بانديو بچیانو نه،

اَنْ يَّتَخَلَّفُوْا عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ وَلَا يَرْغَبُوْا بِاَنْفُسِهِمْ

چې روستو پاتے شی: د رسول د الله تعالے نه: او نه د هغوی (کوی) ځانونه خپل:

عَنْ نَّفْسِهٖ ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا يُصِيْبُهُمْ ظَمَاٌ وَّلَا

د نفس د هغه نه، دا حکم په دے وجه: چې یقیناً دوی چې ندرسیږی دوی سره او

نَصَبٌ وَّلَا مَخْمَصَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَـُٔوْنَ

نه ستومانی: او نه لوږه: په لاره د الله تعالے کښے: او نه کړی دوی په پر

مَوْطِئًا يَّغِيْظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُوْنَ مِنْ عَدُوٍّ

ځای چې ناراضه کړی کافران: او نه حاصلوی دوی د دښمن څه شی - د

نَّيْلًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌ ۭ اِنَّ اللّٰهَ

حاصلولو: مګر لیکلے شی دوی لپاره په هغه عمل نیک، بیشکه الله تعالے

لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ۝ وَلَا يُنْفِقُوْنَ

نه برباد وی اجر د نیکی کونکو: او نه خرچ کوی دوی

منزل ۲

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ :

او خصوصاً په هغو درے کسانو چې روستو کړے شوی د قبولتیا د توبے نه، د هغه هغو درے صحابه کرامؓ مراد دی چې په آیت ۱۱۸ کښے تیر شوی د حضرت کعب رضی الله عنه په نقل یو اوږد حدیث مفسرینو ذکر کړے دے، او امام بخاری رحمه الله هم ذکر کړے دے - او ګورئ ابن کثیر ص۳۹۲، ۳۹۳ او ص۳۹۸ ج ۲: بخاری ص۶۳۸ ج ۲ - چې څنګه شو ورځو د بائیکاټ نه پس توبه قبوله شوه - کعب رضی الله عنه فرمائی چې زما د په الله تعالیٰ قسم وی چې زه نه پیژنم د مسلمانانو نه چې الله تعالیٰ ته په امتحان کړے وی د رشتیا و په خبرو کښے لکه چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم وغوښتی خبره ذکر کړلا د هغه نه چې په مانے امتحان او کړه - (ابن کثیر ص۳۹۵ م)

فائده: تفسیر ماجدی ص۴۲۵ د خصاص" او تفسیر مدارک او کبیر په حواله لیکلی دی چې د اجماع د امت شرعی دلیل والی باندے دا آیت یو مستقل دلیل دے.

مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَدِيْنَةِ الخ د دے ځای نه زجر د نه او تنبیه کولو دی چې مسلمانانو له دا روا نه دی چې د پیغمبر علیه السلام نه روستو پاتے شی او خپل مال او ځان په هغه باندے ترجیح ورکړی (جواهر ص۴۵۵) او د جهاد د هر تکلیف برداشت کول اجر ذکر کوی او دوارو آیتونو کښے تقریباً آته عملونه د مجاهد ذکر کوی، چې په هغو ورته اجر ملاویږی.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

نَفَقَةً صَغِيرَةً وَّلَا كَبِيرَةً وَّلَا يَقْطَعُونَ

نفقه وړه : اونه لویه : اونه خوښوی دوی :

وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ

یو میدان ، مګر لیکلے شی دوی لره : چه بدله ورکړی دوی : الله تلم : ښائسته

مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ

بدله د هغه عملونو چه دوی به کوی : اونه دی مناسب چه مؤمنان ځی اوزی :

لِيَنفِرُوا كَافَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ

ټول (جهاد ته) پس ولے نه اوزی د هرے ډلے : د دوی نه :

طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا

څه کسان : چه بلد پوهه حاصله کړی : په دین کښے : او چه ویرووی

قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

قوم خپل : کله چه واپس شی دوی ته د هغه وخت چه د دوی څان چه کړی وی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُم

ے : اے د ایمان والو ! ۔ اوجنګیږی : د هغه کسانو نه چه نزدے دی تاسو

مِّنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً ۚ وَاعْلَمُوا

ته : د کفارو نه : او بیا د مؤمنو دوی په تاسو کښے ګلکوالے : او پوهه شی :

أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ

یقیناً الله ته خاص ملګرے د متقیانو سره : او کله چه نازل کړے شی یو

سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِ

سورت : پس بعض د دے خلقو نه وائی : چه کوم یو ستاسو ته دے زیاته کړیده هغه سورت

إِيمَانًا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا

د سورت ایمان : پس هغه کسان چه ایمان یے راوړے : پس زیاتوی هغوی لره ایمان :

وَّهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم

اودوی خوشحالی کوی یوړے باندے : او هغه کسان چه په زړونو د هغوی کښے

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ : یوړے ایت کریمه کښے ترغیب دے علم حاصلولو ته : امام قرطبی رحمۃ الله فرمائی چه دا ایت دلیل دے په وجوب د طلب د علم کښے . حکمه معنی دا ده چه نه دی مناسب ایماندارو چه ټول اوزی اونبی علیه السلام مقیم وی نه دوی وتلے : او هغه یوازے پریږدی (صـ۲۹۵ ، ۲ ماحصل دا دے چه ټول کسان جهاد ته مه اوزی (کله چه جهاد فرض کفایه وی) بلکه بعضے کسان د جهاد ته اوزی او بعضے کسان د علم دین د یاد ولو څان وقف کړی (احسن الکلام صـ۲۰۲ ۲)

لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ : چه بلد پوهه حاصله کړی په دین کښے دلته یے د مزید وصف ذکر کړیدے د باب تفعل چه په معنی کښے محنت او مشقت دے نو مراد دا شو چه د علم دین سمجھ پیدا کولو لپاره پرے محنت او مشقت برداشت کړی او مهارت حاصل کړی . په دیکښے د علم دین نصاب ذکر دے . او په لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ کښے د عالم فرائض ذکر دی = (اګورئ معارف القرآن صـ۲۹۱ ج ۴) .

لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ : په دیکښے د قوم ډمه واری ذکر ده . په تفسیر ماجدی کښے یے دا سے معنی لیکلے ده . چه د پاره ددے چه محتاط اوسیږی (صـ۲۹۲) ، يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ۱۲۳ کښے دعوی د قتال ده او په ۱۲۴ ایت کښے رد دے په منافقانو چه په کوم سورت کښے د جهاد ذکر وی نو دوی اعتراض کوی او د ایت په آخری حصه کښے مؤمنانو لره بشارت دے او په ۱۲۵ ، ۱۲۶ ، ۱۲۷ کښے بیان د منافقانو او هغوی لره زوړنے او تخویفات دی .

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ
مرض دے، پس زیاتوی هغوی لره، پلیتی، سره د پلیتی د دوی نه:

وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ
او مړه به شي او دوی به کفر کونکي وي: او آیا نه ګوري دوی:

أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ
یقیناً په دوی باندې امتحان راوستلے شي: په هر کال کښے یو ځلے، یا

مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾
دوه ځلے: بیا توبه نه اوباسي دوی: او نه دوی نصیحت قبلوي:

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ
او کله چې نازل کړے شي یو سورت: نو اوګوري بعض د دوی نه: نورو

بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا
بعضونه: آیا وینی تاسو لره څه کس: بیا اوګرزي دوی (مجلس نه)

صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا
سره وګرزولي الله تعالیٰ زړونه د دوی، په دے وجه چې دوی یو قوم دے چې نه

يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ
پوهیږي ..... یقیناً راغلے تاسو ته: رسول ـــ د جنس

أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ
ستاسو نه: ګران دے په هغه باندے تکلیف ستاسو: حریص دے (ستاسو د)

عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن
ستاسو په خیر خواهی: په مؤمنانو: ډیر مهربان ګوټکے (رحم کونکے) دے: که چیرته دوی

تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
مخ واړوي نو: پس اووایه پوره دے ماته الله تعالیٰ: نشته هیڅوک معبود مګر هغه

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾
په هغه باندے ما ځان سپارلے، او هغه رب د عرش لوی دے

منزل ۲

لَقَدْ جَاءَكُمْ: په دے ایت کښے ترغیب دے اتباع د نبي علیه السلام ته۔
مِنْ أَنفُسِكُمْ: ستاسو د جنس نه دے یعنی بشر دے۔ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ: حریص دے ستاسو په نیکئ باندے (نفع الهند) ستاسو په هدایت باندے (ابن کثیر) ستاسو په ایمان باندے (روح) فَإِن تَوَلَّوْا: شیخ القرآن رحمه الله فرمائی چه سورت ته ختم کړو په توحید باندے په وکښ اشاره ده دے ته چه کمال او اتفاق د دے مقصد اعلیٰ د پاره دی۔ (اسعط الدرر ص۵۳)

امتیازات:- (۱) په دے سورت کښے بسم الله نه د ذکر شوے۔ (۲) په دے کښے ډیر وجوهات د قتال د اهل کتابو دی (۳) په دے سورة کښے ګڼ اوصاف قبیحه د منافقانو دی۔ (۴) په دے سورة کښے ذکر د غزوهٔ تبوک او د حنین دے۔ (۵) په دے سورة کښے جوابات د خلورو موانعو د جهاد دی:

الحمد لله سورة توبه په توفیق د باری تعالیٰ په ورځ د ګڼجے ۲۳ جون ۲۰۰۲ء، ۲۶ جمادی الاولیٰ ۱۴۲۳ھ پیښ منډه او خلور بجے په مقام سکوت توحید آباد کښے ختم شو۔ الله تعالیٰ دے په خپل دربار کښے قبول او منظور کړه۔ او د باقی لیکلو توفیق په احسنے طریقے سره راکړه۔ او د چاپ کولو انتظام یے او کړه او د نه چیز د پاره یے صدقه جاریه کړه۔ آمین ثم آمین۔ خاکی مفلیط الظالمانی په ۲۸ شعبان ۱۴۲۷ھ اوشو

(د اندونیشیا صفحے حاشیه) سورة یونس

تسمیه: په دے ۹۸ ایت کښے دا راغلی۔ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ: دعوی، نفی د شرک اعتقادی ۳۵ او فعلی ۵۹: او په آخر کښے نفی د شرک فی العبادات، فی الدعاء، فی التصرف تفریع ۱۰۳، ۱۰۶ او نفی د شفاعت قهری ۳۰۔ ربطونه: (۱) دا سورة چلیدلے دے د پاره د تفصیل د آخر سره د سورة توبے ۱۲۹۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(۲) مخکښے ترغیب ورکړے شوے جهاد ته نوولتمے اوفرمائیل چه یقیناً جهاد دیارلسه د توحید دے۔ (۳) ما قبل کښے برأت او شرک ذکر وو نه نوولته دهغوی د سوال جواب اوشو چه مونږه خپله سفارشیان گڼو الهان یے نه گڼو (۴) هلته په

(۱۰) سورة یونس مکیة (۱۰) نزلت بعد سورة بنی اسرائیل (۱۲ رکوعا ۱۰۹ آیاتها

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ۝١ اَكَانَ لِلنَّاسِ

الله خبر دے په معنی د شے ۲ د ده اینو نه د کتاب د ده محکمت دی اياته خلقو - د پارې

عَجَبًا اَنْ اَوْحَيْنَآ اِلٰى رَجُلٍ مِّنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ

تعجب: په دے خبره چه وحی مو اوکړه یوسړی ته: د جنس د دوی نه چه وېرو وه

النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ

خلقو لره: او زېرے ورکړه هغه کسانو ته: چه ایمان یے راوړے چه یقیناً دوی مرتبه

صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ قَالَ الْكٰفِرُوْنَ اِنَّ هٰذَا

د رښتیا وړه په دربار د رب د دوی کښے: وائی کافران یقیناً دا خامخا

لَسٰحِرٌ مُّبِيْنٌ ۝٢ اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ

جادوگر ښکاره دے۔ یقیناً رب ستاسو، الله هغه ذات دے چه پیدا کړی

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى

آسمانونه او زمکه: په شپږو ساعاتو کښے: بیا برابر شوے: په

عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ ۭ مَا مِنْ شَفِيْعٍ اِلَّا

عرش باندے (د خپل شان مناسب) تدبیر کوی د ټولو کارونو: نشته هیڅ سفارشی مګر

مِنْۢ بَعْدِ اِذْنِهٖ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ۭ اَفَلَا

پس د اجازت د هغه نه: د هغه ستاسو رب الله دے: پس عبادت اوکړئ د هغه

تَذَكَّرُوْنَ ۝٣ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا ۭ

ایا پس ونے ځیمت نه قبلوئ ناسو: خاص هغه ته واپسی ستاسو ټولو د ده:

وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ۭ اِنَّهٗ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ

وعده د کړے الله رښتونی وعده، یقیناً هغه اول پیدا کول د خلقو کوی: بیا بیا

ترغیب الی القرآن (۲) صداقت رسول (۳) دلیل عقلی او شرک د توحید (۴) او اثبات د قیامت سره د مشارت او تخویف نه۔ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ: دغه آیتونه د دے سورت کتاب دی چه د حکمت نه ډک دی۔ سورة هود ۱ هم اوګورئ۔ په حکم کښے اشاره ده چه دے سورت کښے زیاده تر دلائل عقلیه چه د حکمت نه ډک دی بیانیږی۔ اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا: ایا خلقو د پارې تعجب = د استفهام د تو بیخ د پارې د (قرطبی ج۹ ص۳) کفارو به تعجب کولو چه الله ځنګه لوی شے د دے نه چه رسول پیدا کړی (خازن ج۳ ص۲۳) اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ: چه دوی لره قدم د رښتیا وُ یعنی مرتبه اوچته ده۔ مفتی صاحب رحمه الله یې چې ترجمه د انسان د سعی او عمل اوده شے د سببونو د ترقی ذریعه قدم وی د دے وجه نه مجازاً اوچته مرتبه قدم ویلے کیږی (معارف ص۵۰) اِنَّ رَبَّكُمُ: په دے آیت کریمه کښے دلیل عقلی او نفی د شفاعت قهری او ثمره د توحید ده په لفظ عبادت سره۔ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ: په سورة اعراف ۶۳ کښے ذکر شوے دے په هغه ځای کښے یے مطالعه کړئ۔ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ: په دے آیت شریفه کښے اثبات د قیامت دے چه ایمان دار او نیک عمل لره جزا او کافر او نافرمان لره سزا ورکړی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
دوبارہ پیدا کوی چه بدله ورکړی هغه کسانو ته چه ایمان یې راوړی او ګلونه کوی نیک
بِالْقِسْطِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ
په انصاف سره: او هغه کسان چه کفر ئې کړے: دوی لره سخل دی ډګر مواړو یوسه
وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۝ هُوَ الَّذِي
او عذاب دردناک: په سبب د هغے چه دوی کفر کوی: الله ﷻ هغه ذات دے
جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ
چه کړے ئې دے نمر: ډیرے رڼا والا او سپوږمۍ لږے رڼا والا او اندازه
مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ مَا
کړه ئې سپوږمۍ لره منزلونه چه اوږدتیا د کلونو وحساب (د میاشتو ورځو)
خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ
نه دی پیدا کړی الله ﷻ دغه مګر د پاره د اظهار د حق: تفصیلی بیانوی آیتونه:
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ
د هغه قوم د پاره چه پوهیږی: یقیناً په پیدا ئښ — د — شے — اود
النَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
ورځے کښے: او په هغه کښے چه پیدا کړی الله ﷻ: په اسمانونو او زمکه کښے:
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ لَا
خامخا نښے دی: د هغه قوم د پاره چه ویریږی د الله ﷻ یقیناً هغه کسان چه
يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
امید نه لري د پیښے زمونږ: او رضا شوی: په ژوند د دنیا وی: —
وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا
او زړه ئے ټکولے دے: په دے: او هغه کسان چه هغوی د آیتونو زمونږ — نه
غَافِلُونَ ۝ أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا
غافله دی: د هغه کسان: ځای د اوسیدو د دوی: اور دے: په سبب د هغے

عقلی — ۱۲ رکوع پاره

هُوَ الَّذِي ع ۵ :
دوے ځایانې نه دویم باب ترڅ پورے څه ویکښے (۱) دلیلِ عقلی (۲) حال د نیک بخته او بد بخته په ۵ ، ۶ کښے او (۳) ثمره د توحید ۷ او (۴) د جزا منکرینو د آخرت ۸ ۱۱ او معرضینو د قرآن لره ۱۵
(نسمط الدرر ص ۵۰)

ضِيَاءً :
ضیاء هغه رڼا ده چه خپل مستقل حقیقت لري - نور هغه رڼا ده چه د ضیاء نه سوالی اخیستے شوے وی. او د هغے انعکاس وی. (ماخوذ ص ۲۳۳)

إِلَّا بِالْحَقِّ :
منکرد پاره د بیان د حق او د باطل (تنویر المقباس ص ۳۱)

لِلْآيَاتِ : ۶
پدے آیت کښے تتمه د دویم دلیلِ عقلی ده (جواهر)
لآیات: علامے دی د وحدانیت د رب تعالیٰ (تنویر ص ۱۳۱)

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ ع ۶ :
تخریفِ اخروی دے او ۱۰ کښے ثمره د توحید ده -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَكْسِبُونَ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

کاونو چه دوی ئے کوی: یقیناً هغه کسان چه ایمان ئے راوړے: او عملونه کوی نیک:

يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَانِهِمْ ۖ تَجْرِي مِن

ؤ به ورسوی دوی لره جنت ته رب د دوی: په سبب د ایمان د دوی: بهیږی به لاندې

تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٠﴾ دَعْوَاهُمْ

د دوی نه وړے: په باغونو د نعمتونو کښے: ـ ـ ـ : ښلنه د دوی به

فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَ

جنت کښے داوی: پاکی ده تا لره اے الله! او تحفے د دوی به دیکښے سلام وی او

آخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَ

آخری ښلنه د دوی به دا وی چه حمد دونه دی الله لره: چه رب د ټولو نړیو: او

لَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُم

که جلدی کړے الله تعالیٰ خلقو ته عذاب لره (په وجه د غوښتلو د دوی) ښیان د جلد غوښتلو د

بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ الَّذِينَ

خیر لره (چه هضه ورته قبلوی) نو خاتمه پوره شوے به وے دوی ته ښلنه د دوی نو پرېږدو هغه

لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾

کسان چه عقیده نه لری د پیښیدو زمونږه: په سرکښی د دوی کښے: چه ډډه کوی په ډډه کولو پرته له

وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ

دی: او کله چه اوړسیږی انسان ته: ضرر نو بلی مونږه لره: په اړخ خپل

أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ

او یا په ناسته: او په ولاړه، پس هر کله چه لرې کړو مونږ د ده نه تکلیف د ده:

مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُ ۚ كَذَٰلِكَ

نو تیر شی داسې چه نه بللے وی مونږ لره: هغه تکلیف ته چه رسیدلے وه ده ته: ښکاره شے

زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

ښائسته شوی مشرکانو ته: هغه عملونه چه دوی به کوی:

یعنی یوځای شوه نه به او کړی دوی ته رب د دوی په صراط باندے جنت ته او به کړی دوی لره نهایی ښه ځای سره (خازن ص۳۴) وَكُلًّا هَدَيْنَا: بلنه کړه دوی به داوی. دالله حمد روستو د نعمتونو ګرځوی دوی لره نهایی ښه ځای سورة فاطر ع۱ او ګورئ ۳۵. وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ: دا آیت کریمه مثال دے او په دیکښے تقدیر د عبارت دے. قاضی ابوالسعود رحمه الله هغه پټ عبارت راوښلے دے. فرمائی چه تقدیر یے دا دے "که چرته جلد ورکولے الله تعالیٰ دوی ته عذاب په وخت د جلد غوښتلو د دوی کښے هغه لره. یه داسے جلدئ سره چه شتابی جلد ورکوی دوی لره خیر یه وخت د جلد غوښتلو د دوی کښے خیر لره لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ: نو فیصله شوے به وه دوی ته ښلنه د دوی (ابوالسعود ص۱۲۵) وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ: دیکښے زور ښه د کافرانو ده: امام قرطبی فرمائی: ع چه زړه د ایم چه داصفت د ډیر کافرانو د موجود ښودے چه کله ورته عافیت ورسی نو ځی راځی په هغه زړو کنډاهو نو یادښت پس دا آیت عام دے کافرو او غیر کافرو لره. ص۳۱: او ګورئ هود ع۱۳: اسراء د انسان درنے حالته وی په هر حال کښے الله تعالیٰ فرمائی چه هاں بلی: او چه مصیبت ترے نه لرے کړو نو بیا خان ناں کاږه کړی

(د ائندې صفحې ۳۲۳ تشبیه)

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ: په دیکښے تخویف دے او ظلم نه مراد شرک دے تائید ئے ۱۳ لقمان دے. ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ: بیا ګرځولی دی مونږ تاسو لره خلیفه کسان په زمکه کښے: یو بل پسے را ټولونکی، اوسیدونکی په زمکه کښے پس د هغوی نه چه اوکورو وچه څنګله عمل کوئ تاسو. اوګورئ اعراف ۱۲۹. وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ: ډزجر دے منکرینو د قرآن لره: د ښپنځی شیخ رحمه الله فرمائی چه کله مشرکانو نه څخه پیغمبر څخه آیتونه واضحه بیانونکی. په کوم کښے چه دلائل د توحید او د رد د شرک بیان کیږی. او په کومو کښے چه د دوی د معبودانو د عاجزئ او بے چارګئ بیان دے. نو دوی وائی چه دا قرآن زمونږ د مثلونه پاتے شو. البته که د دے قرآن په ځای

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا الْقُرُوْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوْا
او یقیناً هلاک کړی مونږ؛ پیړۍ والا؛ مخکښې ستاسو نه؛ کله چې ظلم وکړ
وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ وَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا
او راغلی وو دوی لره استازي د دوی؛ په واضحو دلائلو؛ او نه وو دوی ځمان یې راوړلے
كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿۱۳﴾ ثُمَّ جَعَلْنٰكُمْ
دغه شان بدله درکوو مونږ؛ قوم جرم کونکی ته؛ بیا اوګرزول مونږ تاسو لره
خَلٰٓئِفَ فِي الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ
اوسیدونکی؛ په زمکه کښې؛ پس د هغوی نه؛ چه اوګورو مونږ؛ چه څنګه
تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ
عمل کوئ تاسو؛ او کله چه لوستلے شي؛ په دوی باندې؛ آیتونه زمونږ؛ واضحه؛ وائی
الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَآ
هغه کسان؛ چه عقیده نه لري؛ د ملاقات زمونږ؛ راوړه قرآن؛ غیر د دې نه؛
اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُوْنُ لِيْٓ اَنْ اُبَدِّلَهٗ مِنْ
او یا بدل یې کړه په دې کښې؛ ووایه ته د دې مناسب نه ده؛ چه بدل یې کړم په خپله؛ د
تِلْقَآئِ نَفْسِيْ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ اِنِّيْٓ
طرف څخه خپل نه؛ — تابعداري نه کوم زه؛ مګر د هغه چه وحي کوله شي ما ته؛
اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّيْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۵﴾
یقیناً زه ویریږم؛ که چرته نافرمانی وکړم د رب خپل نه؛ د عذاب د ورځې لوئ؛
قُلْ لَّوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهٗ عَلَيْكُمْ وَلَآ اَدْرٰىكُمْ
ووایه که څرګنده وي الله نه دغه نه به لوستلے په تاسو باندې؛ او نه به وې خبر کړي الله
بِهٖ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيْكُمْ عُمُرًا مِّنْ قَبْلِهٖ ؕ اَفَلَا
تاسو لره په دې پس یقیناً تیر کړے ما؛ په تاسو کښې؛ یو عمر مخکښې د دې نه؛ آیا پس
تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۶﴾ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ
نه عقل کوئ؛ پس څوک دے لوئ ظالم؛ د هغه چا نه چه تړي په الله باندې

بل قرآن راوړے یا په دے کښے ترمیم اوکړے۔ الغرض په قرآن کښے زمونږ د معبودانو توهین او د تحقیر مضمون نه وے۔ اونه په دے کښے د حشر او نشر ذکر وے نو مونږ په سر او چشم قبول کړلو نه یا رولو۔ (جواہر القرآن ص۲۱۵)

قُلْ مَا يَكُوْنُ لِيْٓ: په دیکښے یے جواب دے چه ماله جائز نه دی چه د ځان نه یے بدل کړم۔ زه خو د هغے تابع یم چه ما ته یے وحی کیږی۔

قُلْ لَّوْ شَآءَ اللّٰهُ

دا د ما قبل دلیل دے چه د نزول د قرآن نه مخکښے زه په تاسو کښے یوه اوږد د ه زمانه ګذاره کړے ده او ستاسے یم۔ ځما امانت او دیانت تاسو ښه پیژنئ۔ او تاسو ته هم معلومه ده چه ما د ځانه لیکل لوستل هم نه دی زده کړی نو معلومه شوه چه زه او دا کوم قرآن ستاسو په مخکښے پیش کوم ځما د ځان نه جوړ کتاب نه دے۔ بلکه د الله تعالےٰ کلام دے۔ او د الله جل شانه په حکم سے پیش کوم۔ (جواہر القرآن ص۲۱۵)

وَلَآ اَدْرٰىكُمْ بِهٖ

او نه به پوهه کړے وے تاسو لره الله تعالےٰ په قرآن باندے په زړه به زما باندے (مدارک ج۲ ص۱۵۲)

فَمَنْ اَظْلَمُ:

پس څوک دے لوئ ظالم (الخ)؛ مطلب دا چه په مفترینو او تکذیب کوونکو کښے لوئ ظالم هغه څوک دے چه په الله تعالےٰ دروغ تړی او د هغه د آیتونو تکذیب کوی۔---

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَعْبُدُوْنَ ١٨ : دَمے ځائ نه دريم باب د ٢٤ پورے دے ۔ (١) په دیکښے دلائل عقلیه ١٨ ، ٣٣ (٢) نفی د شفاعت ظهری او تغریم د توحید پهلفظ د تسبیح ١٨ (٣) اوزجرونه ١٥ ، ٢٠ ، ٢٨ ، ٢٣ ۔ (٤) ترهیدد دُنیا نه ٢٣ سره د تحریف نه (٥) بشارت او تحریف آخروی ٣٦ ، ٣٩ ۔ (٦) بیزاری د الهوادِ مغرکانو نه ٢٨ ، ٢٩ ، ٣٠ ۔ وَيَقُوْلُوْنَ هٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ : امام رازی رحمه الله په څلورمه توجیه کښے فرمائی دی چه « یقیناً دوی جوړ کړی دُو دغه شکلونه او بُتان په شکلونو د نبیا نو خپلو او مشرانو خپلوپاتی او خیال یے کړلو چه دوی کله مخلوقه شی په عبادت د دغه شکلونو، پس یقیناً دغه مشران کیږی سفارشیان د دوی د یارا او نظر یے په دے زمانه کښے مخلوقیدل د دیر وخلقو دی پر تعظیم د قبرونو د مشرانو بعضه عقیده لرلو چه کله یے دوی د قبرونو تعظیم او کړی نو دغه مشران کیږی سفارش کونکی دوی لره په دربار د الله تعالیٰ کښے (کبیر ص٢٠٠ ج٥) او او کورئ جواهر ص٢٤٠ ، ماجدی ص٢٣٥ او سراج منیر ص٢٠٠ او الهام الرحمٰن ص٢٥٠ ۔

قُلْ اَتُنَبِّئُوْنَ اللّٰهَ : امام رازی رحمه الله فرمائی چه مراد د علم د الله نه پدے ثابتول د نفی د دے چه نفس الامر کښے او بیان د دے دے چه وجود ورله بالکل نشته ۔ او دا ځکه چه که چرته موجود وے نو معلوم به وے الله تعالیٰ ته ، او هر کله چه معلوم نه وے الله تعالیٰ نه نو لازمه شو چه موجود نه وے ۔ منه کبیر ۔

فائده : فیخ القرآن رحمه الله به فرمائیل چه دلته د مطلق شے د مشرکانو رد دے ۔ امام رازی د تفصیل کړے دے ۔ وَمَا كَانَ النَّاسُ : جواب د شبے دے چه دا د تولو پیغمبرانو دین وے خلقو پکښے

(باقی په بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رُسُلُنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ

استاذی زمونږه لیکی: هغه چه تاسو مکر کوئ: الله هغه ذات دے چه چلوی تاسو

فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ وَجَرَيْنَ

لره په اوچه او سیندونو کښے: تردے چه شئ تاسو په کشتو کښے: اوږلے وی دا

بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ

کشتئ په دوی سره: په سیلئ نرمے سره: او خوشحاله وئ پرهغے: راشی دوی ته سیلئ

عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا

تیزه: او راشی دوی ته چپے: د هر طرف نه: او یقین اوکړی دوی

أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ

چه یقیناً دوی احاطه اوشوه په دوی: یالله لره: خالص کونکی اعتقاد لره

الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ

د: ځکه: اووائی: که چیرته خلاص کړدوے مونږ له مصیبت نه: خامخا یقیناً شوے: د

الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي

شکر ایستونکو نه: پس هرکله چه خلاص کړی دوی لره ناڅاپه دوی ټیرارت کوی په

الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ

زمکه کښے: ناحقه: اے خلقو: یقیناً ټیرارت ستاسو:

عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ

په نفسونو ستاسو دے، نفع واخلئ د ژوند د دنیاوی ته: بیا مونږ ته واپسی ستاسو

فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ

دے: پس خبر به درکړو تاسو ته په هغه چه وئ تاسو چه کوئ ئے: یقیناً مثال د ژوند

الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ

د دنیاوی: په شان د اوبو دے چه راوړے لیږدو د برہ نه: پس کښته وو راوخیژی په هغو

نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ

شنیګی د زمکے: د هغه نه چه خوری خلق: او چارپایان:

یعنی زوی" فائدہ:۔ سید الوسی رحمۃ اللہ لیکلی دی چه ټه خبریه چه یقیناً خلق ټن وے چه کله ورته پیښیږی شی کار خطرناک او مصیبت ټوئ په اوچه او یا دریاب کښے: بلل هغه ځکه چه نه ورته ضرر رسوله شی او نه نفع او نه هغه دنیا او نه ځنډه اوری. پس بعضے د دوی نه خضر او الیاس - او بعضے د دوی نه اوازونه کوی ابوخمیس او عباس نه او بعضے د دوی نه هغه ځکه دی چه فریاد کوی یونس د اماما نوته. او بعضے ټرے نه عاجزی کوی یوشیخ د مشائخو د دے امت نه. او دا به نه وے یوکس لره چه خاص کړی مولی خپل په عاجزی خپله - او بلے خپلے سره. او نه وے نه دا چه په زړه کښے یے راځی کیږے د هغه بلل وے الله تعالیٰ لره پرواز نه، نو خلاص کړے به یے وے دا لره د دغه مصیبتونو نه. پس ستاسو په الله تعالیٰ قسم وی. او دا به ماته چه کومه پوهه د دوو ډلونه دے حیثیت نه نښه لاره مونږ ته وښکے دی. او کوم یو د دوارد ډلونکو نه د ښے ویا والا دی. او خاص الله تعالیٰ نه ښه ښه ویه د دا ستاسو زمانے ټیرزوا ولټے دے په دیکښے سیلئ د جهالتو او موجونه کوی یکښے چپے د ضلالت او سورئ شوے په یکښے کشتئ د شریعت: او نیولے شوے یکښے فریاد غیر الله نه د نجات د یاره ذریعه. او گران شوی په عالمانو امر به نیکوالی او حامل شوی د خوا د نهی د منکر

لله قسم مګرکونه (روح المعانی پ۱۱۔ الهام ص۲۰۲) حاصیه دے ھ) مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا: د دنیا څخه یږه۔ یږه معنی لاندې لیکلے شوے او ټیله معنی دا ده، چه ضرار ټیرا ستاسو به نفسونو خپل کښے وے په ځکه د ژوند د دنیاوی کښے (د کوږی جواهر لال) اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۵ کهف او ۱۵ زمر هم او کوږی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حَتّٰۤى اِذَاۤ اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ

تردے چہ کلہ ډنیسی زمکہ : تازگی خپلہ : او بناشسته شی:

وَظَنَّ اَهْلُهَاۤ اَنَّهُمْ قٰدِرُوْنَ عَلَيْهَاۤ ۙ اَتٰىهَاۤ اَمْرُنَا

او ګمان اوکړی اهل د هغے : چه یقیناً دوی قدرت والا دی په هغے : راشی ورته عذاب

لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنٰهَا حَصِيْدًا كَاَنْ لَّمْ تَغْنَ

زمونږه د شپے : او یا د ورځے : پس وے مونږ ورڑی ګرځولی : ګویا کہ نه وو ولاړ۔

بِالْاَمْسِ ؕ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿۲۴﴾

پرون : دغه رنګ : په تفصیل سره بیانوو ایتونه : د هغه قوم د پاره چه فکر کوی:

وَاللّٰهُ يَدْعُوْۤا اِلٰى دَارِ السَّلٰمِ ؕ وَيَهْدِيْ مَنْ

او الله تعالیٰ بلنه کوی: کور د سلامتیا ته : او ښوونه کوی: چاته چه

يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۲۵﴾ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوا

اوغواړی: طرف د لارے ښے ته : د هغه چا د پاره چه نیکی کوی —

الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ ؕ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوْهَهُمْ قَتَرٌ

نیکی ده : او زیاتی نعمتونه دی: اونه به پټوی: مخونو- د دوی لره: تورولے

وَّلَا ذِلَّةٌ ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا

اونه ذلت : د هغه کسان خاوندان د جنت دی: دوی په هغه کښے به

خٰلِدُوْنَ ﴿۲۶﴾ وَالَّذِيْنَ كَسَبُوا السَّيِّاٰتِ جَزَآءُ

همیشه اوسیدونکی دی: او هغه کسان چه کوی ناکاره عملونه: بدله د

سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا ۙ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ؕ مَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ

بدئی ده: په مثل د بدئی: او پټوی به دوی لره ذلت: نه به وی دوی لره د جانبه د

عَاصِمٍ ۚ كَاَنَّمَاۤ اُغْشِيَتْ وُجُوْهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ الَّيْلِ

نه خوندی کوونکے ګویا کہ اغوستے شوی: مخونه د دوی ته: توڼے د شپے : چه

مُظْلِمًا ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۷﴾

تیاره وی: دغه کسان: خاوندان د اور دی: دوی به په هغے کښے همیشه اوسیدونکی وی

وَاللّٰهُ يَدْعُوْۤا اِلٰى دَارِ السَّلٰمِ: یعنی بلی تول خلق جنت ته پدے طریقه چه امر ورته کوی په هغے چه رسول کوی جنت ته (روح ص۱۴۱)

الْحُسْنٰى: مرتبه به چه هغه جنت دے۔ (روح ص۱۴۱)

وَزِيَادَةٌ:

عام مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چه زیاده نظر د ذات د باری تعالیٰ ته: او د هغه سره دیدار دے: الله تعالیٰ زمونږ او ستاسو نصیب کړی. آمین

اوګورئ ابن کثیر ۲/۴۱۳ - روح المعانی ۱۱/۱۰۲ - ابن جریر ۱۱/۷۴ - درمنثور ۳/۳۰۵ - سراج منیر ۳/۲۵ - تسهیل ۲/۹۲ - بیضاوی ۱/۴۴۵ - کبیر ۱۷/۷۷ - فتح القدیر ۲/۴۳۸ - قرطبی ۸/۳۳۰ - مظهری ۵/۲۱ - خازن ۲/۲۹۴ - مدارک ۲/۱۶۱ - معارف ۴/۵۲۵ - بیان القرآن ۲/۱۲ - فتح الرحمٰن ص۱۵۵ - جواهر ص۴۰۲ - جلالین ص۱۴۲ - الهام الرحمٰن ص۲۵۳۔

وَالَّذِيْنَ كَسَبُوا ۱۰ ۲: د بشارت نه پس تخویف دے۔

كَاَنَّمَاۤ اُغْشِيَتْ: ګویا کہ اغوستے شوی مخونو د دوی ته توڼے د توریو شپے الحاصل. مخونه یا سیاه سوی په اور او ګرزیدلی به وی پشان د سکور تک تور۔

(اعاذنا الله من ذلك)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ: پہ دے آیت کښے ژر دے دھغہ مشرکانو چہ دَ نیکانو ہیڈ کانو، یا دَ انبیاؤ یا دَ فرشتو عبادت یے کړے وی۔ مَكَانَكُمْ: ځدریږئ پہ ځای خپل۔ مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی: او یہ دیکښے زورتہ لویہ دہ دھغہ مشرکانو لرہ چہ عبادت کوی دَ اللہ تعالیٰ سرہ دَ غیر څخہ نہ څخہ اَوری او نہ څخہ وینی او نہ فائدہ ورکولے شی دوی تہ دَ څخہ شی۔ (ابن کثیر ج ۲ ص ۴۱۵ اُوګورئی ۱۸ فرقان ۲۵ سبا ۴۰)

هُنَالِكَ تَبْلُوا: پہ دغہ وخت کښے یا پہ دغہ ځای کښے (جواہر) (۱) امتحان یہ اوکړے شی۔ (۲) او یہ څخګوی (۳) معلوم یہ کړی ہر یو نفس ہر هغہ عمل چہ مخکښے لیږلے دے آخرت تہ (مدارک ص ۱۶۱ ج ۲)

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ: دَ دے ځای نہ څلورم باب دَ ۵۵ پورے پہ دیکښے شپږ امورہ دی۔ (۱) دلیل اعترافی ص ۳۱ (۲) زجر و نہ پہ نیولو دَ شریکانو۔ ص ۳۲ (۳) زجر پہ انکار دَ قرآن ص ۳۶، ۳۸، ۴۰ (۴) تخویف اُخروی ص ۴۵ (۵) تخویف دُنیاوی ص ۴۶ (۶) زجر پہ انکار دَ آخرت ص ۴۸۔ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ: او څوک تدبیر دَ امور تہ ټول عالم کوی (مدارک ص ۱۶۱ ج ۲)

فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ: یعنی دوی اقرار کوی چہ کوم یو ذات دَ شیو یو اللہ تعالیٰ دے (خازن ۲۹۶/۲)

فائدہ: پہ دے آیت کریمہ کښے دلیل اعترافی دے۔ یعنی کفار و بہ هم دا مثل او اعتراف پہ یو بل کوئی۔ داسے ورتہ نہ هم اوکورئی۔ مؤمنون دَ ۸۴ نہ عنکبوت دَ ۶۱ نہ لقمان دَ ۲۵ زخرف دَ ۸۷۔ احقاف دَ ۴ نہ دا مضمون یکلے دے فَذٰلِكُمُ اللَّهُ: پس دغہ صفتونو والا رب ستاسو حق یاڅامے۔ امام قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چہ هغہ ذات چہ داشیونہ کوی هغہ رب ستاسو حق دے نو هغہ چہ تاسو یے دوسرہ شریکی (ص ۲۳۵) فائدہ: مګر افسوس دَ ځینو صیا مشرکانو دَ شیخ عبد القادر (باقی پہ بل مخ)

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا
او کله چہ راجمع کړو مونږ دوی نو وایو لرہ: ہلتہ اوولاړ شئ: چہ شرک یے کړے

مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَاؤُهُمْ
وَدیږئ پہ ځای خپل: تاسو او شریکان ستاسو: پس بیلتون یے راوړلو په مینځ دوی کښے: او ویلے شریکانو

مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿۲۸﴾ فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا
دَ دوی نہ دوی تاسو مونږ لرہ: چہ عبادت مو کولو پس کافی دے اللہ تعالیٰ گواہ: —— پہ

بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ ﴿۲۹﴾
مینځ زمونږ او ستاسو کښے: یقیناً وو مونږ پہ دَ عبادت ستاسو نہ: خامخا ناخبرہ:

هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى
پہ دغہ وخت کښے: معلوم بہ کړی ہر نفس: هغہ عمل چہ مخکښے لیږلے دے او بہ اوګرزولے شی

اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿۳۰﴾
اللہ تعالیٰ چہ حقیقی دَ دوی دے پہ حشر: او ورک شی پہ هغو دوی نہ: هغہ چا چہ دوی

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ
ځان نہ یے جوړ کړلو او وایه: څوک رزق درکوی تاسو تہ دَ آسمان: او دَ زمکے نہ: او یا څوک

يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ
واکدار دے: دَ غوږونو او دَ سترګو: او څوک راوباسی ژوندی لرہ:

الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ
مړی نہ: او څوک راوباسی: مړی لرہ دَ ژوندی نہ: او څوک تدبیر کوی:

الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿۳۱﴾
دَ ټولو کارونو: پس وبہ وائی دوی: چہ اللہ تعالیٰ: پس اووایه ایا پس دَ ځان نہ ډار نہ کوئ

فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا
دَ ټولو نہ پس دغہ صفتونو والا اللہ: رب ستاسو دے حق: پس نلنده پس دَ حق نہ مګر

الضَّلَالُ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿۳۲﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ
ګمراهی: پس کوم خوا اړولے شئ تاسو: دغسے ثابته شوه فیصله دَ رب

رب ستاسو حق باچاهے۔ امام قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چہ هغہ ذات چہ داشیونہ کوی هغہ رب ستاسو حق دے نو هغہ چہ تاسو یے دوسرہ شریکی (ص ۲۳۵) فائدہ: مګر افسوس دَ ځینو صیا مشرکانو دَ شیخ عبد القادر

(باقی پہ بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) جیلانی رحمہ اللہ پہ بارہ کښے داوائی ،،ذی تصرف بھی ہے ماذون بھی ہے مختار بھی ہے ،،کارِ عالم کا مدبر بھی ہے علی القدیر، اوگورئ (حدائق بخشش حصہ اول) پہ حوالہ د جواہر ص۴۵)

رَبِّكَ عَلَى الَّذِيْنَ فَسَقُوْٓا اَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۳۳﴾ قُلْ

ستا پہ هغہ کسانو باندے چہ فسق یے کړے چہ یقیناً دوی ایمان نہ راوړی: اووایہ

هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ

ایا شته دے: د شریکانو ستاسو نہ: هغه څوک: چه شروع کوی د پیدائش: بیا به اعاده کوی

قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿۳۴﴾

د پیدائش (خلقت) اووایه الله تعالیٰ ابتداء د پیدائش کوی، بیا یے اعاده کوی یعنی کوم خواته ارخه څخه

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ

تاسو اووایه ایا شته د شریکانو ستاسو نه: هغه څوک چه رسول کوی حق ته:

قُلِ اللّٰهُ يَهْدِيْ لِلْحَقِّ اَفَمَنْ يَّهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ

اووایه: الله تعالیٰ رسول کوی حق ته: ایا پس هغه څوک: چه رسول کوی حق ته:

اَحَقُّ اَنْ يُّتَّبَعَ اَمَّنْ لَّا يَهِدِّيْٓ اِلَّآ اَنْ يُّهْدٰى

لائق دے: چه تابعداری یے اوکړے شي: یا هغه څوک چه لاره نه ښي مونږ ته: مګر هدایت

فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا ظَنًّا

څه شوی دی تاسو ته ترڅو فیصلے کوئ تاسو: او تابعداری نه کوی زیاتو دوی ته

اِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِيْ مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا ۭ اِنَّ اللّٰهَ

د ګمان: یقیناً ګمان فائدہ نه ښائی ورکولے: د حق په باره کښے: ډیره شی: یقیناً الله تعالیٰ

عَلِيْمٌۢ بِمَا يَفْعَلُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ

پوهه دے په هغے چه دوی کوی، او نه دے دا قرآن: چه

اَنْ يُّفْتَرٰى مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدِيْقَ

جوړ کړے شي د طرفه د ماسوا د الله تعالیٰ نه: اولکن تصدیق دے د هغے

الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيْلَ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ

کتابونو چه مخکښے د دے نه دی: او تفصیل د حکمونو یکم شورۍ ۴۲، نشته شک په

فِيْهِ مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۷﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ

دیکښے د طرفه د رب د مخلوقاتو نه ۞ یا وائی دوی چه د ځان نه یے جوړ کړه هغه

(ددے مخ حاشیه)

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ: اووایه ایا شته د شریکانو ستاسو نه هغه څوک چه ابتداء د پیدائش کوی بیا یے دوباره پیدا کوی. یعنی نشته. په جواهر ص۴۵ کښے دی چه په دے سورت کښے د زجر و توبیخ په بیان خاص طور سره زور راوړے شوی دے. سورۂ روم ۲۷ هم اوګورئ أَفَمَنْ يَّهْدِيْٓ إِلَى الْحَقِّ: ایا هغه ذات چه ښوونه کوی حق ته یعنی الله سبحانه وتعالیٰ اعظمی شانه د مَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۔ ۳۶، او تابعداری نه کوی زیات د دوی نه مګر د ګمان، په دے آیت کریمه کښے د مشرکانو توحید په مقابله کښے د بے بنیاده دلیل رد دے چه هغه ګمان یے تلل دی. انعام الرحمن ص۹۰ کښے د توحید په مقابله کښے د مشرکانو د شبهو په لړ کښے د دے ذکر دے.

وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ:

اونه دے دا قرآن چه د ځانه جوړ کړے شوے دے لکن تصدیق د هغه کتابونو دے چه د دے نه مخکښے وو. او تفصیل د هغه حکمونو چه مقرر شوی دی د بندګانو د الله تعالیٰ. (اوګورئ جواهر ص۴۵) او په انعام الرحمن ص۹۰ کښے دی چه د مشرکانو په قرآن باندے د شبهاتو نه یوه شبه داوه چه د ځانه یے جوړ کړے دے. سورت فرقان ۵، ۶ اوګورئ. لَا رَيْبَ فِيْهِ: بقره ۲ الٓمّٓ سجده ۱ کښے اوګورئ.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهٖ : په یو سورت سره په مثل د دے بقره مثلا کښے هم داسے دُو او هود ۱۲ کښے د لسو سورتو نومطالبه شوې.
فهم القرآن رحمه الله به فرمائیلی چه مکه مکرمه کښے لس کورنۍ اباد دے مے. د لسو سورتو نومطالبه د قولونه شوے
یفترون ۱۱

قُلْ فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهٖ وَادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ

او دایه پس راتلهٔ اوکړئ تاسو په یو سورت په مثل د دے او راوبلئ هغه څوك چه طاقت

مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۳۸﴾ بَلْ كَذَّبُوْا

لرئ تاسو سوا د الله تعالیٰ نه: که چیرے یئ تاسو په شتون: بلکه دروغ ئې ګڼلی کوی

بِمَا لَمْ يُحِيْطُوْا بِعِلْمِهٖ وَلَمَّا يَاْتِهِمْ تَاْوِيْلُهٗ كَذٰلِكَ

په هغه کتاب چه احاطه یے نه ده کړے په علم د هغه او لا تر اوسه دی نه انجام د هغه

كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

دغه رنګه دروغ ئې ګڼلی کړه هغو کسانو چه تیر شوی دی د دوی نه پس اوګوره: څرنګ وو

الظّٰلِمِيْنَ ﴿۳۹﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يُّؤْمِنُ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّا

انجام د ظالمانو: او بعضے د دوی نه هغه څوك دی چه ایمان راوړی به په قرآن: او بعضے

يُؤْمِنُ بِهٖ ؕ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِيْنَ ﴿۴۰﴾ وَاِنْ

د دوی هغه دی چه ایمان نه راوړی به په: او رب ستا منه پوهه دے: په فساد کونکو باندے او که چیرے

كَذَّبُوْكَ فَقُلْ لِّيْ عَمَلِيْ وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۚ اَنْتُمْ

دروغژن کوی تا لره: پس او وایه ځما د پاره ځما د عمل ځما د او تاسو لره ستاسو د عمل ستا

بَرِيْٓـُٔوْنَ مِمَّآ اَعْمَلُ وَاَنَا بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۴۱﴾

تاسو بیزاره یئ د هغه عمل نه چه زه کوم: او زه بیزاره یم د هغه عملونو نه چه تاسو کوئ

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ ؕ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ

او بعضے د دوی نه هغه څوك دی چه غوږ ږدی تا ته: آیا پس ته اوروې کولے

الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوْا لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿۴۲﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ

ګنګ کړے شوے: او حال داچه دوی عقل نه لری: او بعضے د دوی نه هغه څوك

يَّنْظُرُ اِلَيْكَ ؕ اَفَاَنْتَ تَهْدِى الْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوْا لَا

دی چه ګوری تا ته: آیا پس ته ښودنه کولے شے رښتونه: او حال داچه دوی

يُبْصِرُوْنَ ﴿۴۳﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا وَّلٰكِنَّ

سمجھ نه لری: یقیناً الله تعالیٰ ظلم نه کوی په خلقو باندے: هیڅ شے: اوليکن

منزل ۳

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا ؛ یقیناً الله تعالیٰ ظلم نه کوی په خلقو باندے هیڅ - یعنی پوټے ظلم هم نه کوی او ګورئ ۱۰۳، ۱۱۷ آل عمران ۲۹ ق.

وه - او د دے یو سورت مطالبه د هغے په یے یے کورنئ نه شوے وه. سورت بنی اسرائیل ۱۷ کښے د تاسو انسانانو او پیرانو عجز ذکر شوے چه تول راجمع شی نو هغه دلته قرآن نفی جوړ ئے. د شاه پور شیخ رحمه الله لیکلی دی چه د إِنَّا أَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ کمثل نه د هر یو غټ غټ شاعرانو ناچاره یئ - او هغوی اوویل چه مَا هٰذَا كَلَامُ الْبَشَرِ (ضمن حرکم ۲۵)

وَلَمَّا يَاْتِهِمْ تَاْوِيْلُهٗ : اولا نه راغلے دوی ته حقیقت د انجام د تکذیب چه نازیدل د عذاب دی په دوی باندے (قرطبی ص ۲۴۳ ج ۸)

وَمِنْهُمْ : په دے ایت کښے هم زورنه دے منکرین ته اودلیل دے په دے چه څوك قرآن نه اوری نو هغه مُفسِد دے. (ضمن کلام ص ۲۰۳)

وَاِنْ كَذَّبُوْكَ : په دیکښے تسلی دے او معنی دا ده چه ماله ثواب د عمل زما مے په تبلیغ او پیروۍ او اطاعت کښے الله تعالیٰ ته (قرطبی ص ۲۴۳ ج ۸)

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ : دا زورنه دے مخالفینو ته یعنی بعضے خلق تاته غوږ ږدی نو ستا طعنه پیدا نئ چه دوی په هیڅ شی دلته نه پوهیږی که تاته غوږ ږدی یا تاته ګوری نو دوی نصیحت اوری اونه حق وینی دوی د خیرة بارة نه راځی نو ته نه دوی ته هدایت نه شے کولے. په دوی د قهر څرګندیږی دے. د باری تعالیٰ په دوی ظلم نه دے دوی په ځان ظلم کوی چه د حق نه نفرت کوی (ضمن التزام ص ۲۰۳)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ ۚ ۔۴۵ گویا کہ درنگ نہ دے تدر کرے دی مگر یو ساعت د ورځ نه. په ویکیے تخویف اخروی دے. مؤمنون ۱۱۲، ۱۱۳، طٰہٰ اوکورئ. اوطه ۱۰۴ هـ. وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ : په دے کښے تسلی ده نبی علیه السلام ته.

یونس ۱۰ ۳۴۰ یعتذرون ۱۱

اوپره ورکول دی مخالفینو ته د ژوند پورے نیغ رحمه الله لیکلی دی چه مخالفینو ته به عذاب اوورکوم یا ستا په حضور کښے لکه بدر رمثلاً یا ستا د وفات نه پس: مخامخ نفی بیخ کیدے. یعنی مخالفینو ته به دنیا کښے عذاب مه اوبه اخرت کښے هم په هره زمانه کښے چه رسول خپل قوم ته حکم رسولے مه. او دوی نه وے مسلے نو په دوی عذاب راغلے وے.

(فضل الرحیم ص۲۹)

فائده ۱. په دے آیت کښے د نُرِيَنَّكَ مقابله ده د نَتَوَفَّيَنَّكَ سره. دے نه معلومیږی چه پس د وفات نه د دنیا حالات نه لیدلے کیږی. (حسن الکلام ص۳۲)

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ ۔۴۸ مخکښے آیت کښے د عذاب ذکر اوشو نو لته د هغوی اعتراض ذکر شو چه کله به دوی دا وعده د عذاب په قُل لَآ أَمْلِكُ کښے جواب اوشو. حاصل د جواب دا دے چه زهٔ خمان د پاره نه لرم واک د نفع او ضرر نه لرم نو علیم د مؤمنے د عذاب راتلو رانه د کوم مخالف نه حاصل دے. الوسی رحمه الله فرمائی چه زهٔ قدرت نه لرم په یوشی د نفع او ضرر په یوه وجه د وجوهو (روح ص۱۳۵ ج ۱۱)

إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۔ استثناء منقطعه ده یعنی لاکن چه اوغواړی الله تعالیٰ دے نه هغه کیږی نو څنګه زهٔ واک ارشم تاسو لره د ضرر او د راپکلو د عذاب (مدارک ص۱۶۱)

إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ ۔۴۹ دلته سوال دے چه تراخی خو ممکنه وه لاکن مخکښے والے دخیل مقرر وخت نه ممکنه نه دے. نو دوه جوابونه د سورة اعراف آیت ۳۴ لاندے کتلے شئ. مَاذَا يَسْتَعْجِلُ : دا آیت مشکل دے. شیخ القرآن په دوه معنے کوئ. یوه لاندے ترجمه کښے راکلے شوے ده.

(باقی په بل ځل)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) یعنی خدحیلہ او تدبیر سے چہ جلدی بہ اوکړی مجرمان پہ دغہ سزا دعذاب نہ. دویمہ معنی دادہ، کوم عذاب دے چہ مجرمانو تہ ځان لہ جلد خواړی عذاب خو تول بنہ نہ دے. الوسی رحمہ اللہ فرمائی چہ کوم شی دے چہ دوی جلد غواړی دعذاب نہ. او نشته یو شی دومره عجیب سره چہ واچوی جلد خو څنه تاو لره، ځکه چہ عذاب تول مکروه دے تر یخ خوند والا او سبب د نفرت دے. (روح ص۱۳۱ ج۱۱) (حاشیه) أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ آمَنتُم بِهِ آلْآنَ پہ دغه آیت کښے تقدیم تاخیر دے اصل کښے عبارت داسے دے أَإِذَا مَا وَقَعَ آمَنتُم بِهِ آلْآنَ، یعنی کله چہ عذاب واقع شی نو ایمان بہ راړی تاسو پہ قرآن آلْآنَ، وبه دیگے شی تاسو تہ چہ کله عذاب راشی اوس ایمان راړی (قرطبی ص۱۴۱ ج۸) قُلْ إِي وَرَبِّي ... او وایه او په رب زما قسم وی. دا دعذاب آخروی بیان دے.

فائده: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ دغه آیت د پاره نظیر نشته په قرآن کښے مګر دوه آیتونه نور چہ امر کړے الله تعالیٰ رسول علیہ السلام تہ چہ قسم اوکړی په دے هغه چا تہ چہ منکروی د دوباره واپس کولو نه. په سورة سبا ۳ او تغابن ۷ کښے (منه)

سوال: په سورة مریم ۶۸ کښے هم قسم دے په اثبات قیامت،

جواب: هلته دا سے نشته چہ الله تعالیٰ نبی علیہ السلام تہ امر کړے چہ تہ پرے قسم اوکړه. د ابن کثیر رحمہ الله مطلب د هغه د عبارت نه واضح دے. هلته مریم کښے خو د باری تعالیٰ قسم دے په اثبات د قیامت باندے! أَلَا إِنَّ لِلَّهِ ۵۵، د دے ځای نه پنځم باب تر ۶۵ پورے په دیکښے اولا دلیل عقلی: ۵۵، ۵۶، بیا ترغیب قرآن ته ۵۷، ۵۸، ملا.

أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ آمَنتُم بِهِ آلْآنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِ
آیا بیا کله چہ واقع شی عذاب: ایمان به راوړی پرے شی؟ آیا اوس ایمان راوړی تاسو او یقیناً وی
تَسْتَعْجِلُونَ ﴿۵۱﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا
تاسو چہ عذاب غواړئ ستړی جملہ امر دے ظالمانو ته وویلے شی: هلک ګډ ئ ته: چہ ظالمانو وی: وڅکوی
عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿۵۲﴾
عذاب د همیشوالی: نفی در کوله تاسو نه ښه له: مګر په هغه عمل چہ دوی تاسو چہ کولو مو:
وَيَسْتَنبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَ
او پوښتنه کوی ستا نه: آیا حق دے دا عذاب د قیامت او وایه ـــ اوقسم دے پرے رب زما یقیناً دا
مَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿۵۳﴾ وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا
خامخا حق دے او نه یئ تاسو عاجز کولونکی: او که یقیناً شی د هر یو نفس د پاره چہ ظلم ئ کړے وے
فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا
ځمکه چہ په زمکه کښے وی: خامخا بدله ورکړی به هغه سزا (قیامت) پرے شی) او پټه به کړی دوی پښیمانی
رَأَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا
کله چہ وینی عذاب نو لږ: او فیصله به اوشی په مینځ د دوی کښے په انصاف سره: او په دوی ظلم
يُظْلَمُونَ ﴿۵۴﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
نشی کولے: خبردار! یقیناً خاص الله تعالیٰ لره دی هغه چہ په آسمانونو کښے دی او په زمکه کښے
أَلَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا
خبردار! یقیناً وعده د الله تعالیٰ: حقه ده: اولاکن زیات د دوی نه ـــ نه
يَعْلَمُونَ ﴿۵۵﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۵۶﴾
پوهیږی: هغه ژوندی کوی او مړه کوی: او خاص هغه ته به اوګرزوئ تاسو
يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ
اے خلقو! یقیناً را ځلی تاسو ته، وعظ د رب ستاسو نه: او شفا، دوه د هغه
لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿۵۷﴾
مرضونو چہ په سینو کښے دی: او هدایت او رحمت دے د پاره د ایمانداره:

(۳) رد د څرک فعلی ۵۹. (۴) بشارت د پاره د اولیاء الله ۶۲. ۶۳. (۵) تسلی ۶۵. د اول آیت مطلب دادے چہ واکمنی ټوله هم د الله تعالیٰ ده. او د دویم آیت مطلب دادے چہ ژوند او مرګ د الله تعالیٰ په اختیار کښے دی. یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ: په دے دوو آیتونو کښے ترغیب دے قرآن پاک ته. او د قرآن پاک پنځه نومونه (۱) موعظة: د وعظ او د پند او نصیحت (باقی پاتے)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) کتاب دے (۲) شفاء ۸۲ اسراء ۴۲ حم السجدۃ ۴۴ او کوری۔ فائدہ:۔ خکہ چہ دحکومتونو د انصاف تقاضا دا وی چہ خلقو لرہ شفاخانے جوړے کړی او دوائی پکښے مهیا کړی۔ او قابل طبیبان پکښے مقرر کړی۔ دغہ شان

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوْا
او وایه په فضل د الله تعالیٰ: او په رحمت د هغه مړ: پس په هغه چې خوشحالی اکړی د ډ

هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿۵۸﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ مَّآ اَنْزَلَ اللّٰهُ
دا خپره د هغه هغه څه چې دوی راجمع کوی: او وایه خبر اکړئ د هغه چې الیږلی د الله

لَكُمْ مِّنْ رِّزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِّنْهُ حَرَامًا وَّحَلٰلًا ۭ قُلْ
تاسو لره: د رزق نه: پس کړهول تاسو څخه د هغه: حرام او څنې حلال: او وایه

آٰللّٰهُ اَذِنَ لَكُمْ اَمْ عَلَى اللّٰهِ تَفْتَرُوْنَ ﴿۵۹﴾ وَمَا ظَنُّ
آیا الله تعالیٰ اجازت درکړے تاسو ته، یا په الله تعالیٰ دروغ تړئ تاسو: او څه دے ګمان: د

الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ
هغه کسانو: چې تړي په الله تعالیٰ باندې دروغ د هغه ورځ په کوم سړي چې ورځ د قیامت

اِنَّ اللّٰهَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ
یقیناً الله تعالیٰ خاوند د فضل دے په خلقو: او لاکن زیات د دوی نه

لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿۶۰﴾ وَمَا تَكُوْنُ فِيْ شَاْنٍ وَّمَا تَتْلُوْا
شکر نه ویاسي: او نه کیږے ته په څه حال کښے: او نه تلاوت کوے ته د الله تعالیٰ

مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ وَّلَا تَعْمَلُوْنَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا
د طرفه: څه قرآن: او نه کوئ تاسو څه عمل نه: مګر یو مونږ په تاسو

عَلَيْكُمْ شُهُوْدًا اِذْ تُفِيْضُوْنَ فِيْهِ ۭ وَمَا يَعْزُبُ
باندے حاضر: کله چې شروع کوئ تاسو په هغه کښے: او نه پټیږی د

عَنْ رَّبِّكَ مِنْ مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ
رب ستا نه: په اندازه د ډیوے ذرے: په زمکه کښے:

وَلَا فِي السَّمَآءِ وَلَآ اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ
او نه په اسمان کښے: او نه وړوکے د دے نه: او نه

اَكْبَرَ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ﴿۶۱﴾ اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ
لوی: مګر په کتاب واضحه کښے دی: خبردار! بیشکه دوستان د

عام طرفه ترقی ده (جواهر منه) اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ: په دے ایت کریمه کښے د الله تعالیٰ دوستانو ته دوه زیری اوبه ورپے ایت کښے په دوه صفتونه ذکر دی اوبل ایت کښے یا دوه زیری دی، او داځکه چې مشرکانو به سفارشیان کښل تر الله تعالیٰ د هغوی د حال حقیقت ذکر کړو۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ : ابن جریر رحمہ اللہ فرمائی چہ نہ بہ وی ویرہ یہ دوی بہ اخرت کښے د اللہ تعالیٰ عذاب نہ شکہ چہ اللہ تعالیٰ بہ راضی شوے وی د دوی نہ او نہ بہ دوی غمژن کیږی یہ هغہ چہ فوت شوے د دوی نہ د دُنیا نہ (صاوی ج ۱ ص ۳۴۳)

اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

اللہ تعالیٰ: نہ بہ وی ویرہ یہ دوی باندے : او نہ بہ دوی غمژن کیږی:

الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ

هغہ کسان چہ ایمان یے راوړے - او خان ساتی د هغے گناه نه : د دوی د پاره زیږے

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ

دے : په ژوند د دُنیا دی کښے : او په اخرت کښے : نشته بدلیدل

لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا

کلمو د اللہ تعالیٰ لره : داهم دا کامیابی لویه ده : او غمژن

يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ السَّمِيعُ

نه کړی تا لره : خبرې د دوی (څه) یقیناً عزت اللہ تعالیٰ لره دے قول : هغه اوریدونکے

الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَا إِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ

او پوهیدونکے دے : خبردار ! یقیناً خاص اللہ تعالیٰ لره دی هغه څوک چہ اسمانونو او هغه

فِي الْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ

څوک چہ په زمکه کښے دی : او تابعداری نه کوی هغه کسان : چہ بلی سوا د اللہ تعالیٰ نه

اللّٰهِ شُرَكَاءَ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ

نه : شریکانو لره : تابعداری نه کوی دوی مګر د ګمان : او نه دی دوی

إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ

مګر اټکل کاروونکے کوی : الله تعالیٰ هغه ذات دے چہ کړے دے تاسو لره : شپه

لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

(تیاره) چہ آرام او کړئ تاسو په یکښے : او ورځ ړنا والا : یقیناً په دیکښے خامخا

لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا

نښے دی : د هغه قوم د پاره چہ اوری : وائی دوی نیولے دے اللہ تعالیٰ ولد :

سُبْحَانَهُ ۖ هُوَ الْغَنِيُّ ۖ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي

تازه تسلیم پاکی ده اللہ تعالیٰ لره : هغه غنی دے : خاص هغه لره دی هغه څوک چہ اسمانونو کښے

الَّذِينَ آمَنُوا : دے آیت کریمه کښے بے وړه صفاته ذکر کړی ایمان او تقوی - علماء کرام فرمائی چہ ولی د اللہ تعالیٰ هغه څه چہ اللہ تعالیٰ ورکے دی په اعتقاد صحیحه باندے چہ جوړ شوے په دلیل وی او اللہ تعالیٰ په اعمالو صالحو وی - چہ موافق د هغه وی چہ شریعت پرے راغلے دے او دیته اشاره ده په الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ سره - اوګورئ کبیر ص۱۰۴ ج۴ - خازن ص۳۴۴ ج۲ - ابن جریر ص۹۲ ج۱۱ - جواهر ص۲۸۰ ج۲

فائده : اوس ده علامه د اولیاء هغه چہ عوام بے خیال کوی چہ تا اخنا کار وونه دی او پوهه په مغیبا نو ده - (مظهری ص۱۴۰ ج۵)

بلکه صوفیاء کرام فرمائی چہ کرامت بنکاره کیدل احیض د سړو دے - اوګورئ غنیة الطالبین ص۳ - تذکرة الابرار ص۲۹ او ص۳۰ - مرقات ص۳۰۱ ج۱۰ - کرامت اختیاری شئ هم نه دے په دے دخلئ دوستان خطه کیږی محکمه اداره د شهرت دے او په شهرت سره سړے هلاکیږی - چه تکبر پکښے اوشی - (افضل التراجم ص۳۰۱)

لَهُمُ الْبُشْرَىٰ : دوی لره زیږے دے په ژوند د دُنیا وی کښے د ابو الدرداء رضی اللہ عنہ په نقل دی چہ رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ هغه خوب دے چہ مسلمان بے وینی او یا ولیدے شی دے لره - (قرطبی ص۳۵۰ ج۸ - ابن جریر ص۹۳ ج۱۱ - ابن کثیر ص۴۳۲ ج۲ - الهام الرحمٰن ص۱۳۵ ج۲ / مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ دوی د پنځو کښے نه د دُنیا فانی عزت، دولت، راحت خه شی وی چه د هغے د حاصلولو د پاره سر کړے دے او نه د دُنیا محنت، کلفت او غم خه قابل د التفات وی چه د هغے په مدافعت کښے پریښے نه شی (معارف ص۴۵۲ ج۴) وَفِي الْآخِرَةِ : اوزیږے دے په اخرت کښے په جنت سره او دیدن کله یے د روح اوشی تر زیږے په

(باقی په بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) ورکړے شی په رضاء د الله تعم باندے (قرطبی ص۳۵۹ ج ۸) تائید ونه: ۲۵ بقرہ ۳۰ حم۳ السجدۃ. لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ: نشته بدلول د پاره د حکمونو د الله تعم، د پنډۍ شیخ رحمہ اللہ فرمائی یعنی د الله تعم احکام

يعتذرون ۱۰

الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ
ر: په چا په زمکه کښے: لغته تاسو سره: څه دلیل په دے باندے: آیا وایئ تاسو:

عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ
په الله تعم باندے هغه خبرے چه تاسو پرے نه پوهیږئ: او وایه یقیناً هغه کسان چه تړی

عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٧٠﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا
په الله تعم باندے دروغ تړلو: کامیابه به نه شی: دوی ته ژوند کښے پرته یو ټوکه

ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ
بیا به موږ ته واپسی د دوی وی: بیا به وخکو دوی ته: عذاب سخت

بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧١﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ
په سبب د هغے چه دوی کفر کولو: اولولوه په دوی باندے خبره د نوح، کله چه اوویل

لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَ
قوم خپل ته، اے ځما قومه! که چرته گران وی په تاسو باندے اودریدل ځما، او

تَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا
ځیرول د رکول ځما: په آیتونو د الله تعم، پس په الله تعم باندے ځان سپارلے دے ما، پس راجمع

أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ
کړئ کار خپل: او راولئ شریکان خپل: بیا نه وی تد بیر ستاسو په تاسو باندے:

غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِنْ
پټ: بیا فیصله او کړئ ما ته: او مهلت مه راکوئ ما ته: پس که چرته

تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا
اوګرزیدئ تاسو: پس نه غواړم ستاسو نه څه اجر: نه دے اجر ځما: مګر په

عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾
الله تعم باندے: او امر کړے شوے ما ته: چه شم زه د حکم منونکو نه:

فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَ
پس هیڅ دهغوی دروغژن کړلو: پس خلاص موکړه هغه او هغه کسان چه ګډون د هغه سره وو په کشتی

منزل ۳

(دے څخه حاشیه)

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ: د دې څخه نه تر ۱۰۹ درے واقعات (۱) د نوح علیه السلام واقعه د پاره د تعویف (۲) او د موسیٰ علیه السلام واقعه د پاره د تشجیع پتبلیغ کښے او امور مصلحه په وخت د امتحان کښے ۸۴ (۳) او عذاب د قوم کبیری په ایمان او مثال بے ذکر کړو دے د پاره د قوم د یونس علیه السلام په آخری رکوع کښے نفی د شرکونو او په آخر کښے ترغیب قرآن ته او تسلی د رسول الله ﷺ ته:

(سمط الدرر ص۵۹)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَعَلْنٰهُمْ خَلٰٓئِفَ وَاَغْرَقْنَا الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا

: او ګرزو لو مونږ ۲ هغوی لږه او سیدو ځای ډرمکے، او وخت سو ګورل هغه ګټلے چه درو خړ تیاړم

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿۷۳﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا

ګوله پاڼو نو مونږ ۲: پس اوګوره ۲ څنګه ۲ انجام د ویرولو شوو ۱ بیا اولیږل مونږ ۲:

مِنْ بَعْدِهٖ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآءُوْهُمْ

پس د هغه ۱ رسولان ۱ قومونو د هغوی ته: پس پیش ئے کړه دوی

بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا بِمَا كَذَّبُوْا بِهٖ مِنْ

: واضحه دلیلونه: پس نه وُو هغوی: چه ایمان ئے راوړے وے په هغه چه دروغژن ګڼلے

قَبْلُ ۭ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰي قُلُوْبِ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿۷۴﴾ ثُمَّ

وُو هغوی لږه ځکه ئے د: نه ۱ دغسے ۱ ټکه لګوو مونږ ۲: په زړونو د زیاتی کونکو باندے: بیا

بَعَثْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ مُّوْسٰى وَهٰرُوْنَ اِلٰى فِرْعَوْنَ

اولیږلو مونږ ۲: پس د هغوی نه موسیٰ ۳: او هارون ۳: فرعون ته:

وَمَلَا۟ئِهٖ بِاٰيٰتِنَا فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا

او د ده ۱ ډلے ته به معجزو زمونږ ۲: پس تکبر یے او کړو ۱ او وُو دوی قوم

مُّجْرِمِيْنَ ﴿۷۵﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا

مجرم ګونډی: پس هر کله چه راغے دوی ته حق: له طرفه زمونږ ۲ نه:

قَالُوْٓا اِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۷۶﴾ قَالَ مُوْسٰٓى

اووئیل دوی: یقیناً دا خامخا جادو ښکاره دے: اووئیل موسیٰ ۳

اَتَقُوْلُوْنَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ۭ اَسِحْرٌ هٰذَا ۭ وَ

ایا وائی حق ته: کله چه راغے تاسو ته: ایا جادو دے دا ۱ او

لَا يُفْلِحُ السّٰحِرُوْنَ ﴿۷۷﴾ قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا

نه کامیابه کیږی ساحران: او وئیل دوی: ایا راغلے ئے مونږ ۲ ته چه واړوے مونږ ۲ ته

عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا وَتَكُوْنَ لَكُمَا الْكِبْرِيَآءُ

مونږ ۲ لږه د هغه چه مونږ ۲ ولیدلو پرې پلرونه زمونږ ۲ او څو تاسو دواړو لږه مشري

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهٖ: په دے ایت کریمه کښے دلیل نقلی اجمالی دے د پیغمبرانو علیهم السلام نه

بِاٰيٰتِنَا ۱۰ ۱: په معجزو خپلو متواتر و نه هغه نهه معجزے دی. چه په سورة اعراف کښے ذکر شوی دی۔

آ سِحْرٌ هٰذَا: ایا جادو دے دا: دا د هغوی د قول باطل جواب دے چه تاسو معجزات ته جادو وایئ. ایا دا معجزے جادو دے؟ احالانکه نه کامیابه کیږی جادوګر:

آ جِئْتَنَا: په دے ایت کریمه کښے بیان د استکبار د فراعنو دے چه تاسو مونږ ۲ لږه د مشرانو د دین نه اړوی او زمونږ نه د مصر بادشاهی اخلی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ وَ

په زمکه کښے : اونه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

قَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحِّارٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ

اووئیل فرعون : راوړئ ما ته ، هر جادوګر : پوهه : پس هرکله چه راغلل

السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾

جادوګر : اووئیل دوی ته موسیٰ ؑ اوغورزوئ هغه شی چه تاسو غورزوونکی یئ :

فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ ۖ إِنَّ

پس هرکله چه اوغورزول دوی : اووئیل موسیٰ ؑ : هغه شی چه راوړی تاسو : جادو ده یقیناً

اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

الله تعالیٰ باطل به کړی دغه لره : یقیناً الله تعالیٰ نه کامیابوی عمل د فساد کونکو :

وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

او ثابت به کړی الله تعالیٰ حق لره : په کلمو خپلو : او اګر که بد ولے ګناهګاران :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ

پس ایمان رانه وړ په موسیٰ ؑ باندے : مګر ځوځاتو د قوم د ده نه ، په

خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَ

ویره د فرعون نه : او د قوم د دوی نه ، چه عذاب به ورکړی دوی

إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ

— او یقیناً فرعون : خامخا لوی کونکے دے په هغه زمکه کښے : او یقیناً هغه د

الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ

زیاتی کونکو نه دے : او وئیل موسیٰ ؑ : اے زما قومه ! که چیرته یئ تاسو

آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

چه ایمان مو راوړے دے په الله ؑ باندے ، پس په هغه خان وسپارئ : که چیرته یئ مسلمانان :

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً

پس اووئیل دوی : په الله ؑ باندے مونږ خان سپارلے دے ، اے ربه زمونږه مه ګرځوه مونږ

وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ وَ

په زمکه کښے : اونه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

قَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحِّارٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ

اووئیل فرعون : راوړئ ما ته ، هر جادوګر : پوهه : پس هرکله چه راغلل

السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾

جادوګر : اووئیل دوی ته موسیٰ ؑ اوغورزوئ هغه شی چه تاسو غورزوونکی یئ :

فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ ۖ إِنَّ

پس هرکله چه اوغورزول دوی : اووئیل موسیٰ ؑ : هغه شی چه راوړی تاسو : جادو ده یقیناً

اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

الله تعالیٰ باطل به کړی دغه لره : یقیناً الله تعالیٰ نه کامیابوی عمل د فساد کونکو :

وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

او ثابت به کړی الله تعالیٰ حق لره : په کلمو خپلو : او اګر که بد ولے ګناهګاران :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ

پس ایمان رانه وړ په موسیٰ ؑ باندے : مګر ځوځاتو د قوم د ده نه ، په

خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَ

ویره د فرعون نه : او د قوم د دوی نه ، چه عذاب به ورکړی دوی

إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ

— او یقیناً فرعون : خامخا لوی کونکے دے په هغه زمکه کښے : او یقیناً هغه د

الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ

زیاتی کونکو نه دے : او وئیل موسیٰ ؑ : اے زما قومه ! که چیرته یئ تاسو

آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

چه ایمان مو راوړے دے په الله ؑ باندے ، پس په هغه خان وسپارئ : که چیرته یئ مسلمانان :

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً

پس اووئیل دوی : په الله ؑ باندے مونږ خان سپارلے دے ، اے ربه زمونږه مه ګرځوه مونږ

وَمَا مَنْ إِلَّا مُؤْمِنٌ ۚ وَ

او نه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

قَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحِّارٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ

اووئیل فرعون : راوړئ ما ته ، هر جادوګر : پوهه : پس هرکله چه راغلل

السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾

جادوګر : اووئیل دوی ته موسیٰ ؑ اوغورزوئ هغه شی چه تاسو غورزوونکی یئ :

فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ ۖ إِنَّ

پس هرکله چه اوغورزول دوی : اووئیل موسیٰ ؑ : هغه شی چه راوړی تاسو : جادو ده یقیناً

اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

الله تعالیٰ باطل به کړی دغه لره : یقیناً الله تعالیٰ نه کامیابوی عمل د فساد کونکو :

وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

او ثابت به کړی الله تعالیٰ حق لره : په کلمو خپلو : او اګر که بد ولے ګناهګاران :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ

پس ایمان رانه وړ په موسیٰ ؑ باندے : مګر ځوځاتو د قوم د ده نه ، په

خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَ

ویره د فرعون نه : او د قوم د دوی نه ، چه عذاب به ورکړی دوی

إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ

— او یقیناً فرعون : خامخا لوی کونکے دے په هغه زمکه کښے : او یقیناً هغه د

الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ

زیاتی کونکو نه دے : او وئیل موسیٰ ؑ : اے زما قومه ! که چیرته یئ تاسو

آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

چه ایمان مو راوړے دے په الله ؑ باندے ، پس په هغه خان وسپارئ : که چیرته یئ مسلمانان :

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً

پس اووئیل دوی : په الله ؑ باندے مونږ خان سپارلے دے ، اے ربه زمونږه مه ګرځوه مونږ

وَمَا مَنْ إِلَّا مُؤْمِنٌ ۚ وَ

او نه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

وَقَالَ فِرْعَوْنُ : دا مضمون مخکښے سورة اعراف کښے د ۱۰۹ نه مفصل ذکر شوے دے. اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّنْ قَوْمِهٖ ، پس ایمان رانه وړ په موسیٰ علیه السلام مګر ځوځاتو د قوم د هغه نه - په دیکښے بهادری د ده مګر د قومه

وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ وَ

په زمکه کښے : اونه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

قَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحِّارٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ

اووئیل فرعون : راوړئ ما ته ، هر جادوګر : پوهه : پس هرکله چه راغلل

السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾

جادوګر : اووئیل دوی ته موسیٰ ؑ اوغورزوئ هغه شی چه تاسو غورزوونکی یئ :

فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ ۖ إِنَّ

پس هرکله چه اوغورزول دوی : اووئیل موسیٰ ؑ : هغه شی چه راوړی تاسو : جادو ده یقیناً

اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

الله تعالیٰ باطل به کړی دغه لره : یقیناً الله تعالیٰ نه کامیابوی عمل د فساد کونکو :

وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

او ثابت به کړی الله تعالیٰ حق لره : په کلمو خپلو : او اګر که بد ولے ګناهګاران :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ

پس ایمان رانه وړ په موسیٰ ؑ باندے : مګر ځوځاتو د قوم د ده نه ، په

خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَ

ویره د فرعون نه : او د قوم د دوی نه ، چه عذاب به ورکړی دوی

إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ

— او یقیناً فرعون : خامخا لوی کونکے دے په هغه زمکه کښے : او یقیناً هغه د

الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ

زیاتی کونکو نه دے : او وئیل موسیٰ ؑ : اے زما قومه ! که چیرته یئ تاسو

آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

چه ایمان مو راوړے دے په الله ؑ باندے ، پس په هغه خان وسپارئ : که چیرته یئ مسلمانان :

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً

پس اووئیل دوی : په الله ؑ باندے مونږ خان سپارلے دے ، اے ربه زمونږه مه ګرځوه مونږ

وَمَا مَنْ إِلَّا مُؤْمِنٌ ۚ وَ

او نه یقین موندونکے : تاسو دواړو لره : مونږ نکی : او

ع ۱۱

منزل ۳

وَقَالَ فِرْعَوْنُ : دا مضمون مخکښے سورة اعراف کښے د ۱۰۹ نه مفصل ذکر شوے دے. اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّنْ قَوْمِهٖ ، پس ایمان رانه وړ په موسیٰ علیه السلام مګر ځوځاتو د قوم د هغه نه - په دیکښے بهادری د ده مګر د قومه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لِلْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۸۵﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ
د پارې د قوم ظالمانو کولو: او نجات راکړه موږ ته په رحمت خپل، د قوم
الْكٰفِرِيْنَ ﴿۸۶﴾ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰى وَاَخِيْهِ اَنْ
کفر کونکي نه: او وحي اوکړه موږ ته موسیٰ ؑ: او ورور د هغه ته: چه

تَبَوَّاٰ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوْتًا وَّاجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ
تیار کړي، د قوم خپل د پارې په مصر کښې کورونه (عبادت ځایونه) او وګرزوئ کورونه خپل

قِبْلَةً وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۷﴾
قبلې ته: او ودروئ مانځه لرې: او زېرې ورکړه مؤمنانو لرې:

وَقَالَ مُوْسٰى رَبَّنَآ اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ
او وویل موسیٰ ؑ اے ربه زمونږه! یقیناً تا ورکړې فرعون ته:

وَمَلَاَهٗ زِيْنَةً وَّاَمْوَالًا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ
او خپلو ډلو قوم د هغه ته: ښائست او مالونه: په ژوند د دنیا کښې

رَبَّنَا لِيُضِلُّوْا عَنْ سَبِيْلِكَ ۚ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰٓى
اے ربه زمونږه! چه وګمراه کړي خلق، د لارې ستا نه: اے ربه زمونږه! برباد کړې

اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْا
مالونه د دوی، او ټینګ د لکوې په زړونو د دوی، پس ایمان نه راوړي دوی

حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿۸۸﴾ قَالَ قَدْ اُجِيْبَتْ
تر دې چه وینې عذاب... درد ناک: ---- اوویل الله ﷻ یقیناً قبوله شوه

دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيْمَا وَلَا تَتَّبِعٰٓنِّ سَبِيْلَ
دُعا ستاسو د دواړو: پس کلک شئ دواړه (په دین خپل) او پیروي مکوئ د لارې د

الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۸۹﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِىْٓ اِسْرَآءِيْلَ
هغو کسانو چه نه پوهیږي، او پورې ایستل موږ بنی اسرائیلو لرې:

الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُوْدُهٗ بَغْيًا وَّ
د دریاب نه: پس ورپسې شو: فرعون ــ او لښکرې د هغه د وجې د دښمنۍ او

معنی یې دا ده چه اے الله! تا فرعون او د هغه قوم: او دلته بناست او مالونه په ژوند د دنیا وی کښې ورکړی. چه انجام او نتیجه داده چه خلق گمراه کوی ستا د لارې نه - رَبَّنَا اطْمِسْ: سناد صاحب رحمه الله په فتح الرحمن ص۳۶۲ کښې معنی لیکی: اے پروردګاره زمونږه! مسخه کړی مالونو دوی لره او مُهر اولګوی په زړونو دوی. قَدْ اُجِيْبَتْ دَّعْوَتُكُمَا یقیناً قبوله شوه دُعا ستاسو اے مشرو مفسرینو لیکلی دی چه موسیٰ علیه السلام دُعا غوښتله او هارون علیه السلام په هغ امین - دویلو او امین هم دُعا ده نو ځکه په دې ایت کښې د دُعا نسبت دواړو ته اوکړو - (احسن الکلام ص۴۵)

فائده ۱:- نو دې نه هم د امین د ورد وړیلو ترجیح معلومیږي - (معارف ص۶۳۵)

فائده ۲:- یونس دُعا کوی او نور امین وائی نو دا بنه طریقه ده. د موسیٰ علیه السلام طرز دے. د مخکینو پیغمبرانو قصه چه بیان شی نو هغه زمونږه دین دے نو ترڅو چه د نسخ اعلان نه وی شوے

فائده ۳:- اصل په دُعا کښې پټولے دے. البته په زور دُعا کول جائز دی. یا د تعلیم د پاره یا د ترغیب د پاره. یا د وخت د پاره. البته چې په دُعا کښې غلط وی. (افضل التراجم ص۲۵) د غه شان په اخر د سورة اسراء کښې هم یې فرمائیلی دی او سورې ص۴۰۰ افضل التراجم -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَالَ اٰمَنْتُ اَنَّهٗ ، شیخ القرآن به فرمائیل خو مره مدونه دی ، شیخان هم دا سے کلمه نفی وئیلے۔ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چه ایمان به راوړو په دا سے وخت کښے چه ایمان ورته نفع نشوه رسولے صنه ۳ ج ۲)

نُنَجِّيْكَ بِبَدَنِكَ : دا معنی نه ده چه نجات درکوو بدن سنانه ۔ دا خو د قرآن نه خلاف ده ۔ اوکورئ صنه ۲ د سورة یونس او سورة بنی اسرائیل صنه ۳ ۔ بلکه معنی دا ده چه غورزو تاله د اوچت مقام ته د زمکے نه ۔ اوکورئ مدارک صنه ۲ ۔ ابن کثیر فرمائی چه لوړ مقام ته ئیے او غورزو د بنی اسرائیلو بے د مرګ او هلاکت ثبوت وکړی (صنه ۳)

فَالْيَوْمَ : د دې تحقیقانو نه دا ثابته شوه چه د فرعون لاش اوسه پورے محفوظ پاتے شوے دے لیکن د الفاظو قرائینو صحت د دے په ثبوت باندے موقوف نه دے ۔ (عثمانی صنه ۳۸۸)

وَلَقَدْ بَوَّاْنَا : په دیکښے حال د بنی اسرائیلو ئیے د وبیدو د فرعونیانو نه اوبه هغوی نعمتونه اود هغوی ناشکری په اختلاف سره پس د علم نه ۔

فَمَا اخْتَلَفُوْا ، غوری حاشیه صنه ۱۰ ال عمران صنه ۱۲ بقره صنه ۲۱۳ بیته

۲ اوکورئ ۔ فَاِنْ كُنْتَ فِيْ شَكٍّ

۳ هرکله چه مخکښے ایت کښے د اختلاف ذکر اوشو نو نه نه د شک د زائله کولو طریقه بتائی په هغه د علماؤ حق نه تپوس کول دی ۔ په قرطبی صنه ۳۸۲ کښے دی چه خطاب دے نبی علیه السلام ته اومراد پرے غیر د هغه نه دی ۔ لکه پښتانه وائی لوړے تاته ئیے وایم او اینګورے ته ئیے غوږ باسه ۔ اشده ایتونو کښے زور لګے دی ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَوْلَا كَانَتْ ؛ پس ولے نه وُو یو کلی والا چه ایمان یے راوړے وے الخ. سوال: فرعون په آخری وخت کښے ایمان راوړو نو قبول نه شو- او د قوم د یونس علیه السلام توبه او ایمان قبول شو نو دواړو کښے څه فرق وُو- الجواب: مفسرین رحمهم الله دوه جوابونه لیکلی دی- یو دا دے چه فرعون پس د مشاهدے او د لیدلو د عذاب نه توبه ایستلے وه- او په داسے وخت کښے توبه نه قبلیږی او د یونس علیه السلام قوم عذاب لیدلے وے خو مشاهده د عذاب ورته نه وه شوے- دا جواب په تفسیر کبیر ۱۶۵/۱۷ قرطبی ۸/۲۸۴ قاسمی ۹/۸۳ سراج منیر ۳/۵۸ مظهری ۵/۵۶ معارف ۴/۵۶۹ کښے دے- دویم جواب دا دے چه قوم د یونس علیه السلام ته هم د عذاب مشاهده شوے وه- لیکن د هغوی توبه او ایمان قبلیدل دا د هغوی خصوصیت وُو- دا جواب روح المعانی ۱۱/۱۱۳ قرطبی ۸/۲۸۴ ابن جریر ۱۱/۱۱۳ کښے دے-

فائده ۱:- د یونس علیه السلام واقعه مفسرینو رحمهم الله په تفصیل سره لیکلی ده- خلاصه یے دا ده چه د هغوی قوم په عراق کښے د موصل ښار خو اته د نینوی په کلی کښے اباد وُو الله تعالیٰ ورته یونس علیه السلام راولیږه- د هغوی خبره یے اونه منله- یونس علیه السلام ورته د الله په حکم د عذاب موده اوخوده له کله چه هغه تاریخ نزدے شو نو هغوی اووتل او په دے انتظار وُو چه په قوم به عذاب راځی- دلته قوم د یونس علیه السلام تلاش اوکړو- هغوی نه وُو نو اتفاق یے اوکړو چه هغوی خو چرته دروغ نه دی ویلے- او یو تور لوګے د ورځے په شکل یے د سرونو د پاسه هم اولیدلو- نو په اخلاص سره یے ایمان راوړو او توبه یے اوویسته-

رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ

دب- ستا له: پس هیڅرے مه کیږه؛ د شک کونکو نه؛ او هیڅرے مه کیږه؛

مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ

د هغه کسانو نه؛ چه دروغژنیا کوی؛ په آیتونو د الله ﷻ؛ پس شے به ته د

الْخَاسِرِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ

تاوانیانو نه؛ یقیناً هغه کسان؛ چه ثابت شوے په هغوی باندے؛ کلمے د رب

رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ

ستا؛ ایمان نه راوړی؛ او اګرچه راشی دوی ته؛ هره نښه؛ تر دے چه

يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾ فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ

وینی دوی عذاب- دردناک؛ پس ولے نه وُو یو کلی والا؛ چه

آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا

ایمان ئے راوړے وے پس ګټه ورکړے وے هغوی ته ایمان د هغو؛ لیکن قوم د یونس ؑ؛ کله چه

آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي

ایمان راوړو؛ لرے مو کړو د هغوی نه؛ عذاب د رسوایئ؛ په

الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ

ژوند د دنیا وی کښے؛ او نفع مو ورکړه هغوی ته تر یو وخت پورے؛ او که چیرے

شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ

رضا شوے د رب ستا نو خامخا ایمان به راوړے وے هغه چا چه په زمکه کښے دی؛ ټولو

جَمِيعًا ۚ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا

خوندو؛ آیا پس ته زور کوے په خلقو باندے؛ تر دے چه شی-

مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ

ایمان راوړونکی؛ او نشته د هیڅ یو نفس د پاره چه ایمان راوړی؛

إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى

مګر په اذن د الله تعالیٰ؛ او غورزوی ګندګی د غضب الله ﷻ په هغه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یونس علیہ السلام نہ پتہ نہ ولہ۔ نو اجتہاد یے اوکړو چہ اوس خو بہ راتہ قوم دروغژن وائی او خبرہ بہ ھم رمنی نہ۔ نو روان شو او پہ کشتئ کښے کیناستہ۔ کشتئ درنہ ولہ کشتئ پہ دوبیدو شوہ نو پچہ

الَّذِيْنَ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ قُلِ انْظُرُوْا مَاذَا فِي

کسانو، چہ نہ پوھیږی، اووایہ اوګورئ: څومرہ دلیلونہ دی، پہ

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَمَا تُغْنِي الْاٰيٰتُ وَ

اسمانونو او زمکہ کښے: او فائدہ نہ ورکوی: دلیلونہ: او

النُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۰۱﴾ فَهَلْ يَنْتَظِرُوْنَ

ویرہ ورکونکی، ھغہ قوم تہ چہ ایمان نہ راوړی: پس انتظار نہ کوی دوی:

اِلَّا مِثْلَ اَيَّامِ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ

مګر پہ مثل د واقعاتو د ھغہ کسانو: چہ تیر شوی مخکښے د دوی نہ:

قُلْ فَانْتَظِرُوْٓا اِنِّىْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ ﴿۱۰۲﴾

اووایہ پس انتظار کوئ: یقیناً زہ لتاسو سره د انتظار کونکو نہ یم:

ثُمَّ نُنَجِّيْ رُسُلَنَا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كَذٰلِكَ ۚ حَقًّا

بیا واوړئ نجات ورکوو مونږ، رسولانو خپلو تہ: او ھغہ کسانو تہ چہ ایمان یې راوړے: دغسے

عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۰۳﴾ قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ

پہ مونږ باندے چہ پہ ګومونږ، مؤمنانو تہ: اووایہ اے خلقو: که چرے

اِنْ كُنْتُمْ فِيْ شَكٍّ مِّنْ دِيْنِيْ فَلَآ اَعْبُدُ

یئ تاسو پہ شک کښے: د دین زما نہ، پس بند گی نہ کوم زہ

الَّذِيْنَ تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ

د ھغہ کسانو: چہ تاسو پہ عبادت کوئ سوا د اللہ تعالیٰ نہ: او لاکن

اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ ۠ وَاُمِرْتُ اَنْ

عبادت کوم: د اللہ ھغہ ذات، چہ وفات کوی تاسو لرہ: او امر کړے شوے ما تہ

اَكُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ

چہ ځم د مؤمنانو نہ: (او ویل شوی ما تہ) چہ برابر کړہ مخ (خان) خپل

لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا ۚ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۰۵﴾

دین تہ: چہ مائل شے د باطل نہ او ھیر شے مشرکینو: د شرک کونکو نہ:

د سورت خلاصہ ۱۵

خلقو واچوله نو پېړۍ راوختله دوی چہ خلاړے نہ اودا نکل نو د مصر پہ خلہ کښے لاړو۔

فائدہ ۱:- د دوی واقعہ دلتہ او سورۃ انبیاء ۸۶ نہ او صافات ۱۳۹ نہ او قلم ۴۸ نہ ذکر دہ۔

فائدہ ۲:- د تفہیم والا چہ د قوم د یونس علیہ السلام نہ د عذاب د لرے کولو وجہ دا نبود لے دہ چہ د ھغوی نہ پہ فریضہ د رسالت ادا کولو کښے څہ کوتاھی شوے وے۔ دا بالکل غلطہ دہ دا د قرآن د آیت ۶۷ مائدہ سے نہ خلاف دہ۔ جناب مفتی صاحب پہ معارف کښے لیکی چہ دلتہ د بعض معاصرینو نہ یوہ سخته غلطی شوے دہ۔ ادبیا ے د ھغہ عبارت را نقل کړے او تفصیلی جواب یے لیکلے دے۔ اوګورئ معارف د جنوری ۱۹۵۸ء۔

د شاہ پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی د اخبرہ بالکل غلطہ دہ چہ یونس علیہ السلام پہ فریضہ د رسالت کښے قصور کړیدے (انعام التراجم ص۳۶۰) د احقر الہام الرحمٰن د ملا نہ ھم اوګورئ پہ آیت ۹۹، ملا کښے تسلی دہ۔ پہ ملا کښے دعوت دے منکر ښوونہ۔ پہ ۱۰۳ کښے بشارت دے۔ د ملا نہ اخری رکوع د سورت خلاصہ پہ ۱۰۴ کښے رد د شرک فی العبادات پہ ۱۰۵ کښے رد د شرک فی الدعاء او فی التصرف او پہ ۱۰۶ کښے رد د شرک فی التصرف (سورۃ انعام ۱۷ ھم اوګورئ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَ
اومه بله سوا د الله تعالے نه ، هغه چه نفع نه شی رسولے تانه: او
لَا يَضُرُّكَ ۚ فَاِنْ فَعَلْتَ فَاِنَّكَ اِذًا مِّنَ
نه ضرر رسولے شی: پس که اوکړے دا کار، پس یقیناً ته به دغه وخت کښے
الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَاِنْ يَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ
د ظالمانو نه شے: او که چرے ورسوی تانه: الله تعم، څه ضرر:
فَلَا كَاشِفَ لَهٗۤ اِلَّا هُوَ ۚ وَاِنْ يُّرِدْكَ بِخَيْرٍ
پس نشته لرے کولو نکے: هغه لرے مګر یو الله تعم: او که اراده اوکړی په تا د څه خیر
فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهٖ ؕ يُصِيْبُ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ
پس نشته واپس کولو نکے فضل د هغه لرے: رسوی واچا له چه اوغواړی
مِنْ عِبَادِهٖ ؕ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۰۷﴾
د بندګانو نه خپلونه = او دا الله بخښونکے مهربانه دے :
قُلْ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ
اووایه اے خلقو: یقیناً راغلے تاسو ته حق : له طرفه د
رَّبِّكُمْ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِيْ
ربه ستاسو نه: پس چا چه هدایت قبول کړو: پس یقیناً هدایت حاصلوی د پاره
لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۫
د ځانه ے د ځان خپل: او څوک چه گمراه شو پس یقیناً گمراه کیږی به تاوان د ځان
وَمَاۤ اَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيْلٍ ﴿۱۰۸﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوْحٰۤى
خپل: او نه یم زه په تاسو باندے ذمه دار: او تابعداری اوکړه د هغه خبرو نو کوم چه
اِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ
شی تانه: او صبر کوه: تر دے چه فیصله اوکړی الله تعم: او هغه
خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۱۰۹﴾ ع
غوره د فیصله کوونکو نه دے :

منزل ۳

ترغیب دے قرآن تہ او تسلی دے رسول اکرم ﷺ تہ او دا دواړہ آیتونہ د سورۃ سورت سرہ لګی۔ الوسی رحمہ اللہ لیکی چہ پتہ نہ دہ چہ یہ دے آیتونو کښے وعظ بنائستہ دے او تسلی دہ نبی علیہ السلام تہ او زیرے دے مؤمنانو لرہ او وعید دے کافرانو لرہ (روح)

امتیازات ۱۔۱۱، ذکر د عقیدے د مشرکانو ۱۲ (۲) قسم په اثبات د قیامت ۵۳ (۳) دلائل عقلیه سره د شرو د توحید نه (۴) تویه قبلیدل د قوم د یونس علیه السلام ۱۲ (۵) تعریف د ولی ۱۲۔

(د اشد و مخ حاشیه)

سورۃ هود ۱۱ وجه تسمیه دا ده چه د ۵۳ آیت نه د حضرت سیدنا هود علیه السلام واقعه ذکر کیږی او څلور کلمه د هغوی نوم ذکر شوید ے ۔

دعوی: دے سورت څلور دعوے دی۔ (۱) عبادت د یو الله تعم اوکړی ۲ (۲) نفی د شرک فی العلم ۵ ۷ (۳) ترغیب تبلیغ ته ۱۲ (۴) تسلی نبی علیه السلام ته ۱۲ ۔

اجمالی خلاصه: سورۃ کښے اووۀ واقعات اولے درے او شپږمه د اولے دعوے سره څلورمه او پنځمه د دویمے دعوے سره اوومه د دریمے او څلورمے دعوے سره تعلق لری او په اخری آیت کښے اعاده د څلورد واړو دعوو کا نو ۱۲ او تفصیلی خلاصه په ضمن د دریو یا بونو د سورت

کښے ذکر کولے شی۔ ربطونه: (۱) سورت یونس کښے اووۀ دلائل عقلیه نو دلته اووۀ دلائل نقلیه ذکر کولے شی۔ (۲) د سورت یونس په اخیر کښے رد د شرک فی التصرف او فی الدعاء ذکر شو نو دلته رد د شرک

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فی العبادات او فی العلم ذکر کړی. (۳) د هغه سورت په اخر کښے ترغیب قرآن نه وو نو دلته په اول کښے ترغیب قرآن ته دے. (۴) هغه سورت هم د یونس علیه السلام په نوم مسمّی وو نو دا هم (۵) دا په نزول کښے د

هغه نه روستو وو. نو ترتیب کښے هم روستو د هغه نه ذکر شو.

تفصیلی خلاصه:- دا سورت په ۳ زیو یا برنو تقسیم دے اول باب د اول نه تر ۴ پورے په دیکښے څلور خبرے اته دی (۱) ترغیب قرآن ته ۲ (۲) دعوی اولی ۲ دویمه ۲ (۳) زجر په انکار د اخرت ۲ او شرک ۲ (۴) دریمه دعوی ۲ (۵) زجر په انکار د کتاب الله ۲ (۶) بلغو دعوی ۲ (۷) زجر په ثبوت ۲ (۸) بشارت مع المثال ۲ ۲۴:

الٓرٰ: دا سورت د ذوات الراء نه دے او د یو کښے یو خاص امتیاز دا دے چه صداقت د قرآن او ترغیب قرآن نه پکښے دی د اکتاب عظیم الشان او جلیل القدر دے (روح ج ۱۲ ص ۳) اُحْكِمَتْ اٰيٰتُهٗ: قتاده رحمه الله فرمائی چه محکم دی قول اینونه د دے چه هیڅ خلل پکښے نشته او نه باطل خبرے (قرطبی ج ۹ ص ۲)

ثُمَّ فُصِّلَتْ خلکه چه بیل بیل شوی امیلونه په بیلتون قیمت مطلوب باندے چه دلائل - د توحید دی او احکام او مواعظ او قصص دی (مدارک ۲/۱۰۹)

اَنْ لَّا تَعْبُدُوْٓا: مسئله پکښے دا ده چه عبادت مه کوئی مګر د یو الله تعالیٰ - اِلَّا اللّٰهَ: چه ایکی یو دے شریک ورله نشته (ابن جریر ص ۱۲۳) وَّيُؤْتِ كُلَّ ذِيْ فَضْلٍ فَضْلَهٗ: مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چه مطلب یے دا دے چه د هر نیک عمل والا ته به الله تعالیٰ خپل فضل یعنی جنت عطاء کړی (معارف ۴/۵۸۰) اَلَآ اِنَّهُمْ يَثْنُوْنَ: د ابن عباس رضی الله عنه نه نقل دی چه دوه سړی چه جماع به یے کوله څښے بی بی به وو او یا به یے اودس ماتولو نو حیا به یے کوله نو دا آیت نازل شو (بخاری ج ۲ تفسیر ص ۷۱۲) د بنوی فیض رحمه الله کړے توجیه په دا کښے فرمائی چه دا صحیح ترین خبره ده. (جواب)

الٓرٰ: (۱۱: سورة هود مكية — ۵۲ نزلت بعد يونس) پکښے ماقا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

په نوم د الله تعالیٰ چه ډیر مهربانه او ډیر رحم کوونکے دے (شروع کوم زه)

الٓرٰ كِتٰبٌ اُحْكِمَتْ اٰيٰتُهٗ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَّدُنْ

الله خبر یے په معنود حرفونو د اکتاب چه محکمې د اخرې اینونه دی بیا تفصیل کړے شوے له

حَكِيْمٍ خَبِيْرٍ ۝ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ۭ اِنَّنِيْ لَكُمْ

د حکمت والا خبردار نه: چه عبادت مه کوئی سوا د الله نه یقیناً زه تاسو لره:

مِّنْهُ نَذِيْرٌ وَّبَشِيْرٌ ۝ وَّاَنِ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ

د طرفه د هغه ډیر ویرولونکے او زیرے ورکوونکے یم: او بخښنه او غواړئ د رب خپل نه بیا

تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَّتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ

توبه او یاسئ هغه ته: نفع به درکړی تاسو لره: نفع ښه: تر ځینے مقرره

مُّسَمًّى وَّيُؤْتِ كُلَّ ذِيْ فَضْلٍ فَضْلَهٗ ۭ وَاِنْ

پورے: او ورکړی هر خاوند د ښه عمل ته ښه بدله د کامل ډهنډ: او که

تَوَلَّوْا فَاِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيْرٍ ۝

څرګند تاسو: پس یقیناً ویرېږم زه پرتاسو باندے د عذاب د ورځے لوی نه:

اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ ۚ وَهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝

خاص الله تعالیٰ ته ورتاسو پس ستاسره: او هغه په هر شے باندے قدرت والا دے:

اَلَآ اِنَّهُمْ يَثْنُوْنَ صُدُوْرَهُمْ لِيَسْتَخْفُوْا مِنْهُ ۭ

خبردار یقیناً دوی اړوی سینے خپلے: - چه پټ شی: د الله تعالیٰ نه:

اَلَا حِيْنَ يَسْتَغْشُوْنَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ

خبردار کله چه دوی پټوی پرې چه جامو خپلو ګنے: پوهیږی الله په هغه چه دوی

وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۚ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝

پټ کوی او په هغه چه دوی ښکاره کوی: یقیناً الله پوهه دے په راز او نوو سینو والا دے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا

اولشہ ھیچ زنہ ۶ سرا ۲ زمکہ کنجے ۱ مگر پہ اللہ تم پاتی شے: رزق ای دھغہ دے

وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتٰبٍ

او پوھیږی اللہ پہ ځای د قرار ی د ھغہ او پہ ځای د امانت د ھغہ: دا ټول پہ کتاب:

مُّبِيْنٍ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ

واضحہ کنجے دی او اللہ ھغہ ذات دے چہ پیدا کړی آسمانونہ او زمکہ: پہ

فِيْ سِتَّةِ أَيَّامٍ وَّكَانَ عَرْشُهٗ عَلَى الْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ

شپږو ورځو کښے: او وو عرش د ھغہ: پہ اوبو باندے: چہ امتحان وکړی

أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِنْ قُلْتَ إِنَّكُمْ مَّبْعُوْثُوْنَ

پہ تاسو باندے: چہ کوم ستاسو ښہ عمل والا دے ۱ او کہ چیرتہ ۱ او ولے تہ: چہ یقیناً تاسو راپاڅولے کیږئ

مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا إِنْ

شی: پس د مړلو نہ: نو خامخا یقیناً وائی: ھغہ کسان چہ کافران دی: نہ دا

هٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ۝ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ

خبرہ: مګر جادو بنکارہ: او کہ چیرتہ روستو کړو موږ پرہ: د دوی نہ:

الْعَذَابَ إِلٰٓى أُمَّةٍ مَّعْدُوْدَةٍ لَّيَقُوْلُنَّ مَا

عذاب د دوی تر مړوندے شمارلے شوے پورتے: نو خامخا یقیناً وائی دوی: څہ

يَحْبِسُهٗ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيْهِمْ لَيْسَ مَصْرُوْفًا

شی بند کړی دے لرہ: خبردار کلہ چہ راشی دوی تہ عذاب: نہ بہ وی ارولے شوے د

عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝

دوی نہ: او چاپیرہ پرہ شی پہ دوی ھغہ شی چہ وو دوی پہ ھغہ ټوکے کولے

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ

او کہ چیرتہ وڅکو موږ انسان تہ: د ځانہ طرفتہ: څہ رحمت: بیا لرے

نَزَعْنٰهَا مِنْهُ إِنَّهٗ لَيَئُوْسٌ كَفُوْرٌ ۝ وَلَئِنْ

کړو ھغہ لرہ د دہ نہ: یقیناً دا خامخا ناامیدہ ناشکرہ دی: او کہ چیرتہ

الْأَعْلَى الشَّيْءِ رِزْقُهَا: مدارك والا فرمائی چہ پہ اللہ تعالیٰ پورے رزق دے دوے د ظہر باطنی د ھغہ نہ لہ د وجوب د وجوب نہ پہ ھغہ باندے ۱۲ منہ ۲۵ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ طور د لطیفے فرمائیل چہ دا ے نہ دی و ئیلے چہ إلا في الاسقاط بہ رزقها۔ او فرمائیل ہم دے چہ

لام تعلیل بعد ان راد دی یا مکون راکړ قطعاً راد

مُسْتَقَرَّهَا: ځای د قرار ی د ھغہ پہ زمکہ کښے او مُسْتَوْدَعَهَا ځای د امانت کیخود د مخکښے د استقرار نہ۔ چہ ملاد پلار یا رحم د مور دے (مدارک ص۱۹۰ ج ۲)

وَكَانَ عَرْشُهٗ عَلَى الْمَآءِ: او وو عرش د ھغہ پہ اوبو باندے ۱ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ دا دے دی لکہ خلق وائی آسمان پہ زمکہ دے او نہ دے دا پہ دے طریقہ چہ پیرپوستہ وی پہ بل پورے (کبیر ص۱۱ ج ۱۷) د شاہ پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ دا بیان د قدرت د اللہ تعالیٰ دے (افضل التراجم ص۲۰۹) امام بخاری رحمہ اللہ پہ کتاب بدأ الخلق ص۴۵۳ ج ۱ کښے د سوال پہ جواب کښے وائی چہ رسول اللہ ﷺ او فرمائیل چہ اللہ تعالیٰ وو او ھیڅ شی غیر د ھغہ نہ نہ وو او عرش لے پہ اوبو باندے وو وَلِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا: حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ د پیرعمل نہ نہ دے و ئیلے بلکہ بنا سنت عمل نہ و ئیلے دے۔ لونہ کیږی عمل بنا سنت تردے چہ شی خالص د اللہ د پارہ چہ عزوجل او لوی دے۔ اتباع د رسول اللہ ﷺ باندے شی۔ پس کلہ ورلکولہ عمل بود دے دو د ثمر طوطو نو نہ لرے

شی او باطل شی ۱۲ منہ وَلَئِنْ قُلْتَ: د امخالفینو نہ زور نہ دے چہ قرآن نہ سحر وائی او پہ اعلان د عذاب پورے توے کوی کہ نعمت تر نہ اخلم تو ناشکرے شی او نارہ نعمت تر نہ ھیرشی او کہ مہربانی ورسرہ او کړم تو بیا لکیر کوی دانہ دہ پکار بلکہ سختی پہ وخت کښے د باری تعالیٰ نعمتونہ یاد کړی او د راحت امید پکار دے۔ او د خت پہ وخت د باری تہ شکریہ پکار دہ۔ (افضل التراجم ص۲۰۹)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وما من دآبة ۱۲

اَذَقْنٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُوْلَنَّ ذَهَبَ

او تھکوو دے تہ نعمت : پس د تکلیف نہ چہ رسیدلے وی دے تہ : نو خامخا بہ ئے ووائی : لاړل

السَّيِّاٰتُ عَنِّيْ ۭ اِنَّهٗ لَفَرِحٌ فَخُوْرٌ ۝ اِلَّا الَّذِيْنَ

تول تکلیفونہ زما نہ : یقیناً دا خامخا خوشحالی کونکے فخر کونکے وی : مگر ھغہ کسان چہ

صَبَرُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ

صبر کوی ، او عمل کوی ، د نیکو : دغہ کسان ہغوی لرہ بخښنہ :

وَّاَجْرٌ كَبِيْرٌ ۝ فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ بَعْضَ مَا يُوْحٰٓى

او اجر لوی دے : پس شاید تہ پریښودونکے یے ، د بعضے ھغہ چا چہ وحی کولے

اِلَيْكَ وَضَاۗىِٕقٌۢ بِهٖ صَدْرُكَ اَنْ يَّقُوْلُوْا لَوْلَآ

شی تا تہ : او تنګیږی پہ دے سرہ سینہ ستاسو چہ وائی دوی ، ولے نہ شی

اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ جَاۗءَ مَعَهٗ مَلَكٌ ۭ اِنَّمَآ اَنْتَ

نازل پرے پہ دے باندے خزانہ : او یا راځی ورسرہ ملایک : یقیناً تہ ویرونکے

نَذِيْرٌ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ۝ اَمْ يَقُوْلُوْنَ

یے ، او اللہ تعالیٰ پہ ھر شی باندے ذمہ وار دے : آیا وائی دوی چہ

افْتَرٰىهُ ۭ قُلْ فَاْتُوْا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهٖ مُفْتَرَيٰتٍ

دا خان ئے جوړ کړے دے قرآن : او وایہ پس راوړئ تاسو لس سورتونہ پہ مثل د دے چا خان جوړ کړے

وَّادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ

شوی دی : او راوبلئ ھغہ څوک چہ توان لرئ : سوا د اللہ تعالیٰ نہ : کہ یئ

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝ فَاِلَّمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَكُمْ فَاعْلَمُوْٓا

رښتیا — وئیونکی : پس کہ چرے قبولتیا او نکړہ دوی تاسو لرہ : پس پوھ شئ

اَنَّمَآ اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ

چہ یقیناً نازل شوی دے : پہ علم د اللہ تعالیٰ سرہ ، او نشته معبود د کار سوا د ھغہ نہ :

فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ۝ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ

پس آیا تاسو حکم منونکی یئ ؟ څوک چہ ارادہ لری د

اِلَّا الَّذِيْنَ : لاکن ھغہ کسان چہ صبر کوی او نیک عملونہ کوی پہ دوارہ حالتونو د نعمت او د محنت کښے (قرطبی ص۱۱۱ ج ۹) صبر کوی پہ نعمت د محنت او د مصیبت کښے او شکر وباسی پہ نعمت او خوشحالئ کښے ۔ (مدارک ص۱۱۱ ج ۲)

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ الخ : دا د سورۃ دریم مقصد دے یعنی دا مسئلہ چہ غیبدان او کارساز صرف اللہ تعالیٰ دے مخلوق نہ ورسوا (او کہ) دوی اعتراضونہ کوی نو زړہ مہ تنګوہ ۔ (فضل الرحیم ص۳۱۱)

اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ : دا زورنہ دے منکرانو د قرآن پہ یا د ذکر د اعجاز د قرآن دے دلتہ د لسو سورتونو راوړلو ۳۵ کښے د یو سورت د مطالبے وجہ ھلتہ ذکر شوے وہ ھلتہ یے د کوری فَاِلَّمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَكُمْ : دا ھم جواب دے ۔ او صداقت د قرآن دے چہ زما خو د ساختہ کتاب نہ دے ۔ بلکہ اللہ تعالیٰ پہ خپل علم سرہ نازل کړے دے ۔ او مسئلہ پکښے دا ده ۔ چہ نشته مدد کار سوا د اللہ تعالیٰ نہ آیا تاسو مسلمانان یئ ۔

مَنْ كَانَ يُرِيْدُ

دا تزهید دے د دنیا نہ یعنی د اللہ تعالیٰ حکم او منئ او د دنیا د وجے نہ د باری تعالیٰ د حکم نہ مہ واپس کیږئ څوک چہ د دنیا خواری نو باری تعالیٰ پرے ورلہ ورکړی د ھغہ پہ دربار کښے څہ گیے نشته خو ھغہ پہ د آخرت نہ محرومہ شی ..... (فضل الرحیم ص۳۱۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِيْنَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ
ژوندۍ د دنیا وی، او سنګار ت د ۔ پوره به ورکړو دوی ته بدلې د ګلونو د دوی
فِيْهَا وَهُمْ فِيْهَا لَا يُبْخَسُوْنَ ۝١٥ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ
په دنیا کښے او دوی نه به هغه کښے کمی نه شی کولے : دا هغه کسان دی چه
لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا
نشته دوی لره په آخرت کښے مګر اور ، او برباد شو هغه ټول
صَنَعُوْا فِيْهَا وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝١٦ اَفَمَنْ
عمل چه دوی کړے وو په دنیا کښے : او باطل دے هغه عمل چه دوی یے کوی : آیا پس هغه
كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَيَتْلُوْهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ
کس چه دوی په ښکاره دلیل : د طرفه د ربه خپل نه : او ورپسے شی ګواهی کوونکے د طرفه د
وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوْسٰٓى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۭ اُولٰٓئِكَ
نه : او مخکښے د هغه کتاب د موسیٰ دے : پیشوا او رحمت : دغه کسان
يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ مِنَ الْاَحْزَابِ
ایمان راوړی پرے دے باندے : او چا چه کفر اوکړو پرے دے باندے د مختلفو ډلو نه :
فَالنَّارُ مَوْعِدُهٗ ۚ فَلَا تَكُ فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۣ اِنَّهُ
پس اور ځای د دوی دے دے : پس مه کیږه : په شک کښے د دغه نه : یقیناً دا
الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا
حق دے : له طرفه د ربه ستا نه : او لاکن زیات د خلقو نه : ایمان
يُؤْمِنُوْنَ ۝١٧ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى
نه راوړی : او څوک دے لوی ظالم : د هغه چا نه چه تړی په
اللّٰهِ كَذِبًا ۭ اُولٰٓئِكَ يُعْرَضُوْنَ عَلٰى رَبِّهِمْ وَ
الله تړ دروغ لره : دغه کسان پیش به کړے شی په رب خپل باندے : او
يَقُوْلُ الْاَشْهَادُ هٰٓؤُلَاۗءِ الَّذِيْنَ كَذَبُوْا عَلٰى رَبِّهِمْ ۚ
ویه ګواهان چه دا هغه کسان دی چه دروغ یے ولی وو په رب خپل باندے

چه پیغامونه یے رسولی دی څنډاته ، او ای چه مراد کړی شوی پرے قول خلق ۔ (قرطبی ص ۹۰ ج ۹)

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ : د اخلوم مطلب د سورت دے ۔ یعنی دا مسئله چه حاجت هروڅ د الله نه غواړی یا بالکل صافه ده عقل د اغواړی او قرآن هم ډډے تائید کوی ۔ او کتاب د موسیٰ علیه السلام هم ډډے شاهدی کوی ۔ نو بیا به هم څوک په دیکښے شک او کړی څوک چه تړ نه انکار کوی نو هغه د دنیا نه ډډے نو شک پکښے پکار نه دے لیکن بیا هم دیر بدبختان یے نه منی

(افضل التفاسیر ترجمہ ص ۳۱۱)

علامہ نسفی رحمہ اللہ فرمائی حاصل یے دا دے چه یا څوک چه اراده د ژوند د دنیا وی لری پفلان : د هغه چا چه په واضح دلیل وی د ربه خپل نه ۔ بیا د ستوګونو ځای چه واضح دلیل دلیل د عقل دے ۔ او ورپسے یے په دغه دلیل پسے شاهد چه ګواهی کوی به صحت د دے چه هغه قرآن دے ۔ منه د طرفه د الله تعالیٰ نه ۔ وَمِنْ قَبْلِهٖ : او مخکښے د قرآن نه كِتٰبُ مُوْسٰى چه تورات دے ۔ یعنی ورپسے شی په دغه دلیل پسے هم مخکښے د قرآن نه کتاب د موسیٰ علیه السلام (ص ۳۱۱ ج ۲)

وَمَنْ يَّكْفُرْ ، تحریف آخری دے ۔ وَمَنْ اَظْلَمُ : په دیکښے زجر مفتر ته لره دے یعنی په دروغ ترلونکے لوی ظالم هغه څوک دے چه په الله تعالیٰ دروغ تړی ۔ وَيَقُوْلُ الْاَشْهَادُ : او وائی ګواهان یعنی د ملائکو او نبیانو نه (مدارک ص ۱۸۴ ج ۲ ۔ اتحاف) وائی ملائک : ضمناً ، او وائی نبیان او رسولان ، او وائی خو یدی چه ملائک او نبیان او عالمان هغه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۸﴾ اَلَّذِيْنَ يَصُدُّوْنَ

خبردار! لعنت د الله تعم دے په ظالمانو باندے ؛ واهغه کسان دی چه اړوی

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا وَّهُمْ بِالْاٰخِرَةِ

خلق ؛ د لاړے د الله تعم نه ، او لټوی هغے لره کږ ﴿۱۸﴾ : او دوی په آخرت باندے

هُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿۱۹﴾ اُولٰٓئِكَ لَمْ يَكُوْنُوْا مُعْجِزِيْنَ فِى

دوی کفر کونکی دی ؛ دغه کسان ، نه دی دوی ؛ چه عاجزه به کړی الله تعم له

الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ

پرځمکه کښے ، او نه به وی دوی لره ؛ سوا د الله تعم نه : څوک

اَوْلِيَآءَ يُضٰعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوْا يَسْتَطِيْعُوْنَ

دوستان ، زیات به شی دوی لره عذاب ؛ نه دی دوی چه طاقت اولری د

السَّمْعَ وَمَا كَانُوْا يُبْصِرُوْنَ ﴿۲۰﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ

اوریدو ؛ او نه دوی چه وینی حق لره ؛ دا هغه کسان دی چه

خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۲۱﴾

تاوان کښے غورزولی دی ځانونه خپل ؛ او وړک به شی : د دروغ نه هغه چه دوی ځانونه جوړوله

لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُوْنَ ﴿۲۲﴾

خامخا یقیناً دوی : په آخرت کښے ، دوی تاوانیان دی ؛

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاَخْبَتُوْٓا

یقیناً هغه کسان چه ایمان یے راوړے او عمل کوی نیک به طریقه ډیر عاجزی

اِلٰى رَبِّهِمْ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيْهَا

کوی رب خپل ته ؛ دغه کسان خاوندان د جنت دی : دوی به دغه کښے به

خٰلِدُوْنَ ﴿۲۳﴾ مَثَلُ الْفَرِيْقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ

همیشه اوسیدونکی دی ؛ مثال د دواړو ډلو، به شان د ړوند او کوڼ :

وَالْبَصِيْرِ وَالسَّمِيْعِ هَلْ يَسْتَوِيٰنِ مَثَلًا اَفَلَا

او لیدونکی او اوریدونکی دے ؛ آیا برابری دواړه به مثال کښے ؟ آیا پند نه

منزل ۳

الَّذِيْنَ يَصُدُّوْنَ : په دے آیت کریمه کښے درے صفاته د ظالمانو دی . سورة ابراهیم ۳ هم اوګورئی يُضٰعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ زیات به کړے شی د دوی د دوه ګونی عذاب . تهانوی رحمه الله فرمائی یُوۡدۡ خپله کافر کیدو په وجه او بل د نورو د کافر جوړولو په وجه ۱۲ بیان القرآن ۳/۱۲/۱۲ اُولٰٓئِكَ ۱۸ او په د عذاب د اضافه نده ۱۲ . اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا : او د آخرت زیرے دے چه ایمان او نیکی اوتوا ضع دی نو هغه جنتی دے همیشه . (افضل التراجم ۳۱۲) مَثَلُ الْفَرِيْقَيْنِ : واهم زیری کښے داخل دے . د شاه ولی الله رحمه الله فرمائی د دا مثال او د موحد تقابل دے . یعنی مشرک پرځای او کوتره شے او موحد بینا او اوریدونکے شے ، دواړه نه دی برابر . خرد دی سوچ نه کوی . (افضل التراجم ۳۱۲) داسو رتونه هم اوګورئی ۲۳ یونس ۱۹ فی طه ۵۲ ۲۳ روم ۵۰ انعام ۱۲ .

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا: دَ دے ځای نه ترلا[111] پورے دویم باب اوپه دیکښے اووُمَ واقعات په طور دلاسُل نقلیږ دی. او دا په ترتیب دَ دعوو کانو سره ذکر شوی دی په عکس دَ سورۃ اعراف او ایت سلم او دا متعلق دے وما من دابة"

هود ۱۱ ۲۵۷

تَذَكَّرُوْنَ ﴿۳۴﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖۤ اِنِّيْ

نصیحت نه قبلوے: او یقیناً لیږلے وُو موښره نوح ﷺ قوم خپل نه (دَ ویلُ یقیناً)

لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۲۵﴾ اَنْ لَّا تَعْبُدُوْۤا اِلَّا اللّٰهَ ؕ اِنِّيْۤ

زَ تاسو لره ویرُونکے بنکاره یم: چه عبادت مه کوی دُهیما سوا دَ الله تعالیٰ نه: یقیناً

اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۶﴾ فَقَالَ الْمَلَاُ

زَ په ویرسرم په تاسو باندے: دَعذاب دَ ورځے درد ناکے نه: پس اووئیل غټانو هغه

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰىكَ اِلَّا بَشَرًا

کسانو، چه کفر یے کړے وُو دَ قوم دَ ده نه: نه وینُو موښره تاله: مګر انسان:

مِّثْلَنَا وَمَا نَرٰىكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذِيْنَ هُمْ اَرَاذِلُنَا

زمونږ په شان ده: او نه وینو تاله چه تابعداری کړے ستا مګر هغه کسانو، چه هغوی دِ

بَادِيَ الرَّاْيِ ۚ وَمَا نَرٰى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ

دی په ښکاره رائے (بے سوچه) اونه وینو موښره تاله په موږ باندے هیڅ فضیلت والے

بَلْ نَظُنُّكُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿۲۷﴾ قَالَ يٰقَوْمِ اَرَءَيْتُمْ اِنْ

بلکه ګمان کوُو موښره په تاسو دَ دروغژن: اووئیل هغه: اے زما قومه: خبر اګرځ که

كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَاٰتٰىنِيْ رَحْمَةً مِّنْ

چرے یم زَ په واضحه دلیل: دَ طرفه دَ ربه خپل نه: اوراکړے وی ما نه رحمت دَ طرفه

عِنْدِهٖ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ؕ اَنُلْزِمُكُمُوْهَا وَاَنْتُمْ

دَ طرفه خپل ده: پس پټه شوے په تاسو باندے: ایا په زور اوُ لښلوو په تاسو اوس

لَهَا كٰرِهُوْنَ ﴿۲۸﴾ وَيٰقَوْمِ لَاۤ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ؕ اِنْ

دا ته چه تاسو نه لره یے کړے دے کوم نه: اوا ے زما قومه: نه غواړم تاسو نه په دے تبلیغ څه مال: نه

اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَمَاۤ اَنَا بِطَارِدِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا

دے اجر ما، مګر په الله تعالیٰ: اونه یم زَ شړونکے دَ هغه کسانو چه ایمان یے راوړے

اِنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَلٰكِنِّيْۤ اَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ ﴿۲۹﴾

یقیناً دوی مخامخ کیدونکی دی دَ ربه خپل سره[112] اولاکن زَ وینم تاسو قوم چه نادانی کوئ:

منزل ۳

فرمائی دَ ابن الاعرابی نه چه ذلیله هغه کسان دی چه خوری دُنیا په دین خپل باندے. اووئیلے نه اووئیلے شو چه ذلیله دَ ذلیلونو غوښه دی؟ نو وئیل چه هغه کس چه بڑا بڑوی دُنیا دَ دین په فساد دَ دین خپل باندے. او دَ علی نه نقل دی چه ذلیله هغه کسان دی چه استقبالونه دَ ولیانو کوی او دَ قاضیانو او پاچاهانو دَ دروازو نه ورځی: او کذا فی طبری. اوتعلبه

(باقی ماخیه پرته)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) ذیلو پہ بارہ کښے پس هغوی اوفرمائیل چه کله جسم شی نو زوروړ شی اوچه ډیل ډیل شی نو بیا نه پیژندلے شی ۔
اوٌ مالک بن انس ؒ ته اووئیلے شوچه ذلیل خوړلے دی وے فرمائیل هغه کس چه صحابو ؓ ته ریښے بد ے وائی (قرطبی ۹/۴۴)
معارف هم اوګورئ ص۳۵۵ ج۴)

وَيٰقَوْمِ مَنْ يَّنْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُّهُمْ
او اے زما قومه! څوك به ما سره د الله (د عذاب) په مقابله کښے مدد اوکړی زما؛ که چیرته زه وٗ تم هغوی لرا
اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۳۱﴾ وَلَآ اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدِيْ خَزَآئِنُ
ایا پس ولے نه ځیږئ تاسو؛ اونه وایم تاسو ته؛ چه ما سره خزانے د الله
اللّٰهِ وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَآ اَقُوْلُ اِنِّيْ مَلَكٌ وَّلَآ
تعالیٰ دی، اونه پوهیږم زه په غیبونو باندے، اونه وایم چه یقیناً زه مالك یم، اونه
اَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ تَزْدَرِيْٓ اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُّؤْتِيَهُمُ
وایم په بارہ د هغه کسانو چه سپکه کوری ستړګے ستاسو ښه خیر به ورنکړی وی
اللّٰهُ خَيْرًا ؕ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ ۚ اِنِّيْٓ
الله تعالیٰ خیر: الله تعالیٰ لره ښه پوهه دے: په هغه څیز چه د دوی په زړونو کښے دی یقیناً
اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۳۲﴾ قَالُوْا يٰنُوْحُ قَدْ جَادَلْتَنَا
زه په ډیره خت کښے خامخا ظالمانو څخه شم: اووئیل دوی، اے نوحؑ: یقیناً جګړه اوکړه تا
فَاَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ
موږ سره: پس زیاته د جګړه اوکړه تا موږ سره؛ پس راوړه موږ ته هغه عذاب چه ته موږ ته وعده کوے که ته
مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۳۳﴾ قَالَ اِنَّمَا يَاْتِيْكُمْ بِهِ اللّٰهُ
یوے د رښتینو څخه: اووئیل نوحؑ یقیناً راښه ولی تاسو ته دا عذاب الله تعالیٰ
اِنْ شَآءَ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ﴿۳۴﴾ وَلَا يَنْفَعُكُمْ
که اوغواړی او نه یئ تاسو عاجزه کوونکی الله تعالیٰ لره: او نفع نه رسوی تاسو ته
نُصْحِيْٓ اِنْ اَرَدْتُّ اَنْ اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ كَانَ
نصیحت زما، که اراده اوکړم زه: چه خیر خواهی اوکړم تاسو لره که چیرے دی
اللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يُّغْوِيَكُمْ ؕ هُوَ رَبُّكُمْ ۫ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۳۵﴾
الله تعالیٰ: غواړی چه گمراه کړی تاسو لره: هغه رب ستاسو دے او هغه تعالیٰ ته بیرته ګرځولے شئ تاسو
اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهٗ فَعَلَيَّ اِجْرَامِيْ

ایا وائی دوی چه دٗ هغه ځان نه یے جوړ کړے شوے افترا؛ نو وایه که ما یقیناً دٗ هغه ځان نه جوړ کړے وی پس ما باندے د گناه

ع دوے ترجمه سره د اوخاتل الهی شی ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاُوْحِیَ اِلٰی نُوْحٍ: پسورۃ عنکبوت ﷺ کښے دی چہ نوح علیہ السلام خپل سوہ (۹۵۰) کالہ تبلیغ اوکړو۔ پسورۃ نوح ۲۳ کښے دی چہ قومے دَ پښو نہ یکانو بندیکانو عبادت کولو اود نوح علیہ السلام خبرہ یے اونہ منلہ۔ دلتہ ﷺ کښے فرمائی چہ وحی درتہ اوشوہ چہ دَ ډیو مومنانو نہ غیر نور ایمان نہ راوړی نو هغری مایوسہ شو۔ نو معلومہ شوہ۔ چہ دهغوی خبرے پس دَ نا اُمیدی دَ ایمان راوړلو دَ قوم خیل نہ وے۔ سورۃ قمر ۹ سورۃ نوح ۱۰ اوګورئ۔

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ، اوجوړہ دا کشتی زمونږ دہ پہ نګرانئ اوزمونږ دَ وحی مطابق۔ وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ: او دہ چہ جوړوله نے کشتی (جواہر) سَخِرُوا مِنْهُ: مسخرے پہ بے کارہ پہ هغہ ہسے۔ مفسرین فرمائی چہ ویلے بے دہ تہ اے نوحہ! وګرزیدلے عذاب دَ هغہ نہ چہ نہ وے۔ (مرح ۳۵، ب مشک، غ ص ۵۲) وَفَارَ التَّنُّوْرُ: دَ دے توجیہ کولو نہ دلتہ دی (۱) چہ غضب الٰہی پہ جوش کښے راشی (نخع) پہ نقل دَ جواهر ص ۳۵۔ (۲) مخ دَ زمکے (قرطبی ۳۳/۹، ابن کثیر ص ۳۵) (۳) مراد دَ تنور نہ تنور دَ دودی دے پہ نزد دَ جمہورو علماؤ دَ باندے (روح ۱۲/۵۲) تردے چہ راوخوتلے او بہ دَ تنور نو۔ دَ هغوئ چہ هغہ ځایونہ دَ اوړی دی او ما اقول۔ دَ جمہورو سلفو او علماؤ دَ خلفو دے (ابن کثیر ص ۳۴۵ ج ۲) تائید ے ملاؤ مومنون۔

وَمَآ اٰمَنَ مَعَهٗٓ اِلَّا قَلِيْلٌ: او ایمان نہ وو راوړے دَ دہ سرہ مګر لږ پہ دیکښے دیرا قوال دی۔ (۱) دَ ابن عباس نہ نقل دے چہ اَنْیَا کسان وو۔ (۲) دَ کعب الاحبار نہ نقل دی چہ دوہ اویا (۷۲) دی۔ وئیلے شویدی چہ لس کسان وو۔ ابن کثیر ص ۳۵۔ دے کښے دیرا قوال دی۔ اَدنیٰ دَ هغہ نہ شپږ کسان دی او اعلیٰ اَنْیَا کسان دی (احسن الکلام ص ۹۲) تقریباً اَنْیَا کسان وو۔ (افضل الرجم ص ۳۵) شیخ القرآن العلیم فرمائیلی دی چہ اصل کښے درے څلمان وو او درے اینګور یالخے وے نو شپږ شو۔ وَقَالَ ارْكَبُوْا فِيْهَا: جناب مفتی تہ

(باقی پہ بل مخ)

وَاَنَا بَرِیْٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَاُوْحِیَ اِلٰی نُوْحٍ

او زہ بری یم دهغہ نہ چہ تاسو بے جرمہ کوئ: او وحی اوشوہ نوح علیہ السلام تہ

اَنَّهٗ لَنْ یُّؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ فَلَا

چہ شان دا دے چہ هیڅوک ایمان نہ راوړی دَ قوم ستا نہ مګر هغہ څوک چہ ایمان نے راوړے: پس مہ

تَبْتَىِٕسْ بِمَا كَانُوْا یَفْعَلُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ

غمژن کیږہ پہ هغہ عملونو چہ دوی یے کوی: او جوړوہ کشتی: یہ

بِاَعْیُنِنَا وَوَحْیِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِیْ فِی الَّذِیْنَ

نګرانئ زمونږ او پہ وحی زمونږ د: او خبرے (سفارش) راسرہ مګروہ پہ بارہ دَ هغہ کسانو

ظَلَمُوْا ۚ اِنَّهُمْ مُّغْرَقُوْنَ ﴿۳۷﴾ وَیَصْنَعُ الْفُلْكَ ۖ وَكُلَّمَا

کښے چہ ظلم یے کړے۔ یقیناً دوی بہ دوب کړے شی: او جوړوله هغہ کشتی لږہ: او هرکلہ

مَرَّ عَلَیْهِ مَلَاٌ مِّنْ قَوْمِهٖ سَخِرُوْا مِنْهُ ۭ قَالَ اِنْ

چہ تیریدل پہ دہ یو ځان دَ قوم دَ دہ نہ: مسخرے کولے پہ دہ پورے: اووئیل دہ کښے

تَسْخَرُوْا مِنَّا فَاِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُوْنَ ﴿۳۸﴾

مسخرے کوئ تاسو مونږ یے نو مونږ دہ یو ظلم نہ کوو۔ او کړو پتاسو پورے خندا چہ تاسو پتہ کولے

فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ یَّاْتِیْهِ عَذَابٌ یُّخْزِیْهِ

پس زر دہ چہ پوهہ به شئ تاسو پہ هغہ چا چہ رالغی هغہ تہ عذاب: چہ رسوا یہ کړی هغہ

وَیَحِلُّ عَلَیْهِ عَذَابٌ مُّقِیْمٌ ﴿۳۹﴾ حَتّٰٓی اِذَا جَآءَ اَمْرُنَا

او نازل یہ شی پہ هغہ عذاب همیشہ: ترهغہ چہ راځی امر زمونږ د:

وَفَارَ التَّنُّوْرُ ۙ قُلْنَا احْمِلْ فِیْهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَیْنِ

او جوش اوکړو تنور: اووئیل مونږ د چہ سوار دَ کړہ پہ دیکښے دَ هرقسم نہ جوړہ (یعنی)

اثْنَیْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَیْهِ الْقَوْلُ

دوہ (نر او مادہ) او اهل خپل غیر دَ هغہ چا نہ: چہ مخکښے شوے پہ هغہ باندے فیصلہ زما

وَمَنْ اٰمَنَ ۭ وَمَآ اٰمَنَ مَعَهٗٓ اِلَّا قَلِیْلٌ ﴿۴۰﴾ وَقَالَ

او هغہ څوک چہ ایمان نے راوړے: او ایمان نہ وو راوړے پہ دہ سرہ: مګر لږو: او وئیل هغہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) رحمۃ اللہ دلتہ یوعنوان دا ایکلے دے چہ پہ کشتو او نورو سورلو باندے دَ سوریدو د اُداب : اوبل عنوان سے دا ایکلے دے چہ دَ هرے سورلی تلل او دریدل صرف دَ اللہ تہ پہ قدرت کښے دی ۔ (معارف ۲/۴۲۵)

(دوے نمبر حاشیہ)

وَنَادٰی نُوْحُ ابْنَهٗ ، او آواز اوکړو نوح خوی خپل تہ ، دَ شاہ پور شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ نوح علیہ السلام خپل خوی تہ او وئیل چہ مسلمان شہ او بیا جهاز تہ وخیژہ ۔ (افضل التراجم ص ۳۱۵)

(۲) او دا آواز یے ورتہ ځکہ اوکړو چہ خوی ورسرہ منافقت کولو، نو دَ نوح علیہ السلام گمان دا وو چہ دا مومن دے او دا تتوجیہ ډیرو محققینو غوره کړیدہ ۔ (روح ص ۵۹، قرطبی ص ۳۱۰، مدارک ۲/۹۱)

هم او گورئ ۔

وَكَانَ فِيْ مَعْزِلٍ او دا یو غار دَ دین دَ پلار خپل نہ ۔ او وئیلے شویدی چہ دا وو یو ډوبہ دکشتئ نہ (قرطبی ص ۳۱۰)

لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ ابن جریر رحمہ اللہ کلمہ توجیہ کولے کړی دی ۔ منجملہ ترټولو دا دی ۔ (۱) چہ نشته یو کوونکے نن ورځ دَ عذاب دَ اللہ تعالیٰ نہ مګر رحم کوونکے چہ اللہ تعالیٰ رحم وکړے ۔ (۲) نشته خاوند دَ بچاؤ (یعنی یو کړے شوے مګر هغه څوک چہ اللہ تعالیٰ پرے رحم اوکړی ۔ (تسہیل ۲/۱۷۶ : الہام الرحمٰن ص ۲۱۶ کښے خلور توجیہ کولے شوے دی ۔

وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُوْدِيِّ قتادہ رحمہ اللہ او نورو وئیلی دی چہ دوی دَ رجب پہ لسم سوارہ شوا او یوسل پنځوس ورځے روان وو او کشتئ یے دوی دَ ډیرو ۷ پہ جودی غره یوه میاشت او ویل شے دَ کشتئ نہ دوه محرم دَ عاشورے پہ ورځ وو (ابن جریر ص ۳۹، ابن کثیر ص ۴۴۲، سعدی بابا صاحب فرمائی :

پسر نوح بابلان بنشست
خاندان نبوتش گم شد

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ، نه دے ستا د اهل نه، ځکه چه مدار د اهلیت د اقرابت دینی دے او د اقطع شویدے په سبب د کفر باندے۔ پس هیڅ علاقه نشته په مینځ د مسلم او د کافر کښے (روح ۱۲/۲۹) هزار خویش که بیګانه له خدا باشد۔
فدائے ایک تن بیګانه که آشنا باشد

إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ، یقیناً دا ناځاونده د غیر صالح عمل دے۔ (ابوالسعود ص۱۳۳ ج۴)

إِنِّي أَعِظُكَ، یقیناً زه وعظ کوم تا ته چه نشی د ناپوهو نه:

فائده:- بعضو لیکل دی چه نوح علیه السلام چه څوئی د پاره درخواست کړے وو نو دا به هغوی جذبه د جاهلیت راڅخه وه خو دا صحیح نه ده ځکه انبیاء علیهم السلام د دے نه پاک او معصوم دی. علامه ابن جزی رحمه الله دا ته بنکلے معنی بیکلے ده فرمائی وعظ کوم تا ته د دے د پاره چه چرے شی د ناپوهانو نه او نکته دے په دیکښے وصف د هغوی په جهل باندے بلکه په دیکښے ملاطفه (نرمی) او اکرام (عزت) د هغه دے (تسهیل ص۱۰۱ ج۲)

وګرګاب: د شاه پور خیږه رحمه الله فرمائی چه باری تعالیٰ فرمائی چه نوح علیه السلام کوزشه وګڼلے ځکه چه دا خیال هم کوو چه په لګیدو د جهاز کښے به تکلیف ملاؤ شی بلکه به خیر او عافیت سره به کوزشی او دا خیال هم کوو چه زمکه خو د اسمانو د ژرند نه خالی ده بلکه اوس پکښے هم برکات شته (او دا خیال هم کوو چه اوس د عرت ته حاجت ختم دے ځکه چه مشرکان ختم شو بلکه اوس هم مشرکان دی۔ (راضی الترجم ص۱۱۱)

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ، دغه د خبرونو د غیبو نه دی: وحی کوو مونږ دا هغوی ته، نه وے ته او چه تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَا، پوهیدلے په هغه باندے نه ته او نه ستا قوم مخکښے د دے نه، پس صبر کوه:

إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ، یقیناً نجام د پاره د متقیانو دے، او الیږلے وو مونږ عاد ته ورور د هغوی

قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلٰهٍ غَيْرُهُ، او وے ویل اے قومه زما! بندګي کوئ د الله تعالیٰ نشته ستاسو لره هیڅ معبود د دے نه سوا د هغه:

إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ، نه یئ تاسو مګر دروغ ترونکي: اے قومه زما! نه غواړم تاسو نه پرے څه بدله

بقره ۲۵۶۔ وَإِلٰى عَادٍ: او دیمه فضه ده۔ دسورة د اول مقصود سره تعلق لري چه أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللّٰهَ، یعنی دا مسئله چه معاجات صرف د الله تعالیٰ نه غواړی نو دے مسئله نه وه۔ هود علیه السلام هم خپل قوم ته کړے وه دا د ګل نبیانو دعوت دے

(باقی په بل ځای)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) (افضل التراجم ص۳۱۰) لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا: علامہ نسفی رحمہ اللہ لیکل وی چہ نشتہ ھیڅ پورسول منکر قوم تہ ئے داخبرہ مخامخ کړیدہ ۔ حکمہ چہ ځان دھغوی خیرخواھی وہ ۔ او خیرخواھی نہ خالصہ کوی منکر قطع کول دطمعو.

اوغوښتو ئے چہ نصحہ ضمنی دعلمی توی نہ کامیابہ کیږی اونہ نقص رسوی (مدارک ص۱۹۳ ج۲) ھود علیہ السلام پہ خپل بیان کښے ترغیب ھم وچولو لیکن قوم ورتہ جواب کښے وائی چہ تاھیڅ دلیل مونږتہ نہ وښیئی کړے ۔ او خپل مدعا کاران ستا دوینا دوجے نہ نہ شوپرخپلو (دوے مخ حاشیہ)

اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذِيْ فَطَرَنِيْ ؕ اَفَلَا
اجر: نہ رسے اجر زما مگر پہ ھغہ ذات چہ پیدا کړے ما لرے: ایا پس ولے دعقل
تَعْقِلُوْنَ ﴿۵۱﴾ وَيٰقَوْمِ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا
نہ کار نہ اخلی: او اے زما قومہ: بخښنہ اوغواړئ درب خپل نہ: بیا توبہ وباسئ ھغہ
اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُمْ مِّدْرَارًا وَّيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى
تہ: راوړہ لیږی باران پہ تاسو باندے ښہ ښہ: اوزیات بہ کړی تاسولہ قوت سرہ
قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِيْنَ ﴿۵۲﴾ قَالُوْا يٰهُوْدُ مَا
دقوت ستاسو: اومہ گرزئ جرم کوونکی: اووئیل دوی: اے ھود: ننۍ
جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَّمَا نَحْنُ بِتَارِكِيْٓ اٰلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ
راغلے نہ مونږہ تہ بښکارہ دلیل اونہ یو مونږہ پریښودونکی معبودانو زمونږ دخبرو ستا دپارہ
وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۵۳﴾ اِنْ نَّقُوْلُ اِلَّا
ویناد ہیڅ نہ: اونہ یو مونږہ تا لرو: ایمان راوړونکی: نہ وایو مونږہ (ستا پہ خبرہ کښے) مگر دا
اعْتَرٰىكَ بَعْضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوْٓءٍ ؕ قَالَ اِنِّيْٓ اُشْهِدُ
خبرہ چہ رسولے تا تہ بعضو خپلو (یاونږ مونږہ مرض (لیونتوب) اووئیل ھغہ یقیناً زہ گواہ گرم
اللّٰهَ وَاشْهَدُوْٓا اَنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴿۵۴﴾ مِنْ
اللہ تعالیٰ: او گواہ شئ تاسو چہ یقیناً زہ بیزارہ یم ھغہ ھر ھغہ چا تاسو بے شریکوی ہوا
دُوْنِهٖ فَكِيْدُوْنِيْ جَمِيْعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُوْنِ ﴿۵۵﴾ اِنِّيْ
دَاللہ تعالیٰ نہ: پس تاسو ټول بیږجوړ کړی ما تہ ټول: بیا مھلت مہ راکوی ما تہ: یقیناً ما خاں
تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبِّيْ وَرَبِّكُمْ ؕ مَا مِنْ دَآبَّةٍ
سپارلے: پہ اللہ تعالیٰ باندے چہ رب زما اورب ستاسو دے: نشتہ ھیڅ زندہ سر
اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ؕ اِنَّ رَبِّيْ عَلٰى صِرَاطٍ
مگر اللہ تعالیٰ نیولکے دے پہ اوچولی دھغہ: یقیناً رب زما پہ لارے برابرے
مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۵۶﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ مَّآ اُرْسِلْتُ
باندے دے: پس کہ تاسو مخ واړوئ: پس یقیناً رسولے دے ما تاسو تہ ھغہ پیغام چہ ورلیږلے

(بقیہ) (افضل التراجم ص۳۱۰) اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذِيْ فَطَرَنِيْ: (مدارک ص۱۹۳ ج۲) ھود علیہ السلام پہ خپل بیان کښے ترغیب ھم وچولو لیکن قوم ورتہ جواب کښے وائی چہ تاھیڅ دلیل مونږتہ نہ وښیئی کړے ۔ او خپل مدعا کاران ستا دوینا دوجے نہ نہ شوپرخپلو (دوے مخ حاشیہ)

اِلَّا اعْتَرٰىكَ بَعْضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوْٓءٍ: نہ وایو ستا پہ خبرہ کښے مگر دا خبرہ چہ رسولے دے تا تہ بعض خپلو ایا نو زمونږہ مرض (لیونتوب) امام رازی رحمہ اللہ لیکی چہ یقیناً تا گنځلے گړی زمونږ خپلو ایا نو تہ پس تہ یے لیونے کړے اوبرباد کړے دے عقل ستا (العیاذ باللہ)

(کبیر ص۱۳۰ ج۱۷)

فائدہ:۔ اکثر جاھلان ھم د توحید بیانونکی پہ حقلہ وائی چہ دا بابا گانو وھلے دے لیونے کړے دے ځکہ دا مسئلے کوی.

اِنِّيْٓ اُشْهِدُ: مدارک ص۱۹۳ کښے دی: یقیناً رب زما پہ حق دے عدول نږدہ نہ کوی: او یارب زما دلالت کوی پہ سمہ لارہ باندے د شاہ پورشیخ رحمہ اللہ فرمائی یعنی دین د رب زمابودہ برابرہ لارہ دہ کہ بیاھم نہ منی نو پروا نشتہ ما خپلہ غاړہ آزادہ کړہ: او چہ تاسو نہ منئ نو تاسولہ بہ باری تعالیٰ ھلاک کړی: او ستاسو پہ ځای بہ بل قوم خلیفہ کړی تاسو اللہ تعالیٰ تہ نقصان نہ شئ رسولے ستاسو کل حالات اللہ تعالیٰ تہ معلوم دی نو تاسولہ بہ پورہ پورہ سزا درکړی یعنی ستاسے گناہ ستاسو تاوان دے (افضل التراجم ص۳۱۰)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَتِلْكَ عَادٌ : اودغہ عادیان وُوجہ انکار لے کرے وُو پہ آیتونو ڈ رب خپل باندے ۔ دلتہ اشارہ ورتہ پیدے وجہ شوے وہ چہ ڈ دوی ڈ ھلاکت واقعہ مشہورہ وہ او دا نہ وہ چہ ڈ مکے مکرے نہ ڈ ھغوی منازل بنکاریدل

بِهٖ اِلَيْكُمْ ۭ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّيْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ۚ وَلَا

دیشیم پہ هغہ تاسو نہ ؛ او رابدولی رب زما ؛ قوم غیر ستاسو نہ ؛ او ضرر نہ

تَضُرُّوْنَهٗ شَيْـــًٔا ۭ اِنَّ رَبِّيْ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ حَفِيْظٌ ۝۵۷

ئے رسولے تاسو هغہ نہ ڈ هیڅ ئے ؛ یقیناً رب زما پہ هر شے باندے ساتونکے دے ؛

وَلَمَّا جَاۗءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُوْدًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

او هر کلہ چہ راغلے امر زمونږ ؛ خلاص موکړ هودؑ او هغہ کسان چہ ایمان ئے راوړے

مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا ۚ وَنَجَّيْنٰهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيْظٍ ۝۵۸

وُو هغہ سره ؛ پہ رحمت خپل ؛ او مونږ موکړل وُو ؛ ڈ عذاب سخت نہ ؛

وَتِلْكَ عَادٌ ۭ جَحَدُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهٗ

او دغہ عادیان وُو ؛ چہ انکار ئے کړے وُو ؛ پہ آیتونو ڈ رب خپل ؛ او نافرمانی ئے کړې وُو ڈ رسولانو

وَاتَّبَعُوْٓا اَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ ۝۵۹ وَاُتْبِعُوْا فِيْ هٰذِهِ

ڈ هغہ نہ ؛ او تابعداری ئے کړې وہ ڈ حکم ڈ هر سرکش عناد کونکی ؛ او ورپسے شو پہ دوی پہ

الدُّنْيَا لَعْنَةً وَّيَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اَلَآ اِنَّ عَادًا كَفَرُوْا

دُ دنیا کښے لعنت ؛ او پہ ورځ ڈ قیامت ؛ خبردار عادیانو کفر کړے وُو ؛ پہ رب

رَبَّهُمْ ۭ اَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُوْدٍ ۝۶۰ وَاِلٰى ثَمُوْدَ

خپل باندے ؛ خبردار هلاکت دے عادیانو لرہ چہ قوم ڈ هودؑ دُو ؛ او لیږلے وُو مونږ ثمودیانو

اَخَاهُمْ صٰلِحًا ۘ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ

ورور ڈ هغوی صالحؑ ؛ ووئیلے اے قومہ زما عبادت ڈ کړئ ڈ اللہ ﷻ نشتہ تاسو

مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ هُوَ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ

لرہ حاجت پورہ کونکے سوا ڈ هغہ نہ ؛ هغہ پیدا کړی تاسو لرہ ڈ زمکے نہ ؛ او آباد کړیدی تاسو

فِيْهَا فَاسْتَغْفِرُوْهُ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ ۭ اِنَّ رَبِّيْ قَرِيْبٌ

پہ دیکښے ؛ پس بخښنہ ڈ غواړئ ڈ هغہ نہ ؛ بیا توبہ وُباسئ هغہ تہ ؛ یقیناً رب زما نزدے دے ؛

مُّجِيْبٌ ۝۶۱ قَالُوْا يٰصٰلِحُ قَدْ كُنْتَ فِيْنَا مَرْجُوًّا قَبْلَ

قبولونکے دے ؛ او وئیل دوی ؛ اے صالحہ یقیناً وے تہ پہ مونږ کښے امید کړے شوے

منزل ۳

پہ دے آیت کریمہ کښے ڈ هغوی ڈ عذاب ورتہ سبب ونہ ذکر شوے دی

(۱) انکار ڈ توحید ڈ آیتونو نہ ۔

(۲) مخالفت ڈ رسول علیہ السلام نہ ۔

(۳) تابعداری ڈ هر کرکش عنادی ۔

وَعَصَوْا رُسُلَهٗ : دلتہ سوال راځی چہ دوی څرنګہ ڈ رسول علیہ السلام نہ خلاف کړے وُو چہ هود علیہ السلام وُو ۔ جواب دا دے چہ ڈ یو رسول علیہ السلام نہ انکار ڈ ټولو رسولانو علیہم السلام نہ انکار دے ځکہ چہ پہ وجوب ڈ ایمان راوړلو کښے ڈ دوی پہ مابین کښے فرق نشتہ ۔ اکوړئ ابن کثیر ۲/۵۰۵ سراج منیر ص۹۵ ۔ تائید لا نفرق بین احد من رسلہ ص۳۶۵ بقرہ ۔

وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا ۔ دا ڈ سورت دریمہ قصہ او واقعہ ده ڈ صالح علیہ السلام او دا هم اولے ډیرے سرہ نکی چہ آن لا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ : چہ بندگی او عبادت مکوئ مګر ڈ یو اللہ تعالیٰ ۔ صالح علیہ السلام دین ڈ بیانولو ڈ مسلکے ڈ توحید نہ ۔ دوہ انعاماتو ذکر کړل او دوہ امرونہ ڈ پارہ ڈ ترغیب ذکر کړل او دوہ صفتونہ ڈ اللہ تعالیٰ ۔ قَدْ كُنْتَ فِيْنَا مَرْجُوًّا یقیناً وے تہ پہ مونږ کښے امید کړے شوے ۔ تفسیر مظہری ج۵ کښے دی چہ مونږ امید سات چہ تہ پہ سردارئ پہ مونږ کښے ۔ او ویلے شویدی چہ مونږ امید لرلو چہ تہ بہ موافقت وکړے زمونږ سره پہ دین زمونږ کښے او یا سے زمونږ پہ دین کښے ۔ تفسیر تسہیل ۲ کښے دی چہ مونږ امید لرلو چہ پہ حاصلہ کړو پہ تا باندے نږدے چہ تہ وائی هغہ چہ وائی ۔ فائدہ : اوس هم هغہ هلته موحد عالم تہ وائی چہ صاحب حق ۔ مونږ تہ تانتر ګرے نیولے وے چہ لوئی بہ شے عالم بنے ۔ زہ بہ تینګہ کړے ۔ تہ خو پہ نوم مسلمان شوے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هَذَآ اَتَنْهٰنَآ اَنْ نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا وَاِنَّنَا لَفِيْ

خمکنیے دو ئے ند: ایا تہ منع کوے مونږه چې ږدې بندګی او کړو دهغه چې عبادت کولو پلار انو مونږه او یقین کړو

شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُوْنَنَآ اِلَيْهِ مُرِيْبٍ ﴿٦٢﴾ قَالَ يٰقَوْمِ

خامخا په شک کې څخه خبرې نه چې ته مونږ ته ږدې بلنه کښے: او وې هغه اے زما قومه

اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَاٰتٰىنِيْ

خبر وا کړی مانته: که چرته زه په ښکاره دلیل د خپل ځانته ږدې ربه خپل نه: او راکړی مانته ږ

مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَّنْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصَيْتُهٗ

طرفه خپله نه رحمت: پس څوک به امداد او کړی زما د عذاب د الله نه: که چرته زه نافرمانی ږ

فَمَا تَزِيْدُوْنَنِيْ غَيْرَ تَخْسِيْرٍ ﴿٦٣﴾ وَيٰقَوْمِ هٰذِهٖ نَاقَةُ

پس نه ږدیا تویږ تاسو ماته ږ: خبرې تاوان نه: او اے زما قومه: دا اوښه د

اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوْهَا تَاْكُلْ فِيْٓ اَرْضِ اللّٰهِ وَ

الله نه د تاسو لپاره نښه: پس پریږدئ دوئ دا: چې خوراک کوی په زمکه د الله نه کښے: او

لَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيْبٌ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوْهَا

مه رسوئ دینه: څه تکلیف: پس وې به نیسی تاسو لره عذاب: نزدے: پس مړ کړه دوئ

فَقَالَ تَمَتَّعُوْا فِيْ دَارِكُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ ذٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ

هغے لره: پس او وې صالح نفع حاصله کړی په کورونو خپلو کښے درې ورځې: دا وعده د نه دروغ

مَكْذُوْبٍ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صٰلِحًا وَّالَّذِيْنَ

درو غژنه: پس هرکله چې راغے حکم د عذاب زمونږ: خلاص مو کړ صالح او هغه کسان

اٰمَنُوْا مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ اِنَّ

چې ایمان راوړے وو هغه سره په رحمت سره زمونږ له او د رسوا ئی د ورځې نه: یقیناً

رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيْزُ ﴿٦٦﴾ وَاَخَذَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا

رب ستا د طاقت والا: زور آور دے: او ونیول هغه کسان چې ظلم یې کړے

الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دِيَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿٦٧﴾ كَاَنْ لَّمْ

وو چیغے چغے: پس ولوید په کورونو خپلو کښے ښکور ږیږ ښکنو نږ کړے پرته نه لکه چې هیڅ کله

اِنَّ عَصَيْتُهٗ: که نافرمانی او کړم دهغه په رسولو د پیغام دهغه ږ کښے: او په منع کولو ستاسو کښے د بت پرستئ نه.
(مدارک ص۱۹۵ ج۲) فَعَقَرُوْهَا - پس زخمی یې کړه اوښے لره. قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چې زخمی کړې بعضو د هغو

وما من دآبة ١٢

نه وه اونسبت یې ټولو ته وشو. خکه دا زخمی کول په رضا د نورو هم وو (منه) سورة شمس ۱۴ اوکورئ او ۱۲ قصر هم لوګورئ.

تَمَتَّعُوْا فِيْ دَارِكُمْ:

نفع حاصله کړئ په کورونو خپلو کښے درے ورځے په تفسیر قرطبی ۶۰/۹ تسهیل ۳/۱۰۸ - معارف ۴/۶۴۳ کښے دې پس زخمی کړے شوه. د چارشنبے په ورځ پس وو سیدل د دوی د پښخې او ځمکې او خیالی په ورځ د عذاب ورننوتلو د یکشنبے (انوار) پورے ------

وَاَخَذَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا: هرکله چې دوی په خپلو اوانړونو او چغو سره د صالح علیه السلام بے عزتی اوکړه نو عذاب د سپے (چغے) ذکر شو. (احسن الکلام ص۱۰۱)

فائدہ:

دغه آیت نه معلومه شوه چې د صالح علیه السلام قوم د سخت اوانړې په ذریعه هلاک کړے شوی دو. لیکن په سورة اعراف کښے د دوی متعلق د اسے راغلی دی فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ. پس ونیول دوی لره زلزلے د دغه نه معلوم شوه چې په دوی د زلزلے عذاب راغلے دو. قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چې په دیکښے هیڅ تکراو نشته - کیدے شی چې څوکښے زلزله راغلے بیا سخت اوانړې سره هلاک کړے شوی. (معارف ۶۴۳ ج۴)

كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا

شیخ القرآن رحمہ اللہ بحوالہ ثعلبی چې فنا اوختم شو گویا کہ نه وو اوسیدلی په دغه کلی کښے.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ ، دا دَ سورت خلورمه واقعه ده ـ شیخ القرآن رحمه الله فرمائی چه دا اوه لوط علیه السلام وائی
د لته د علم غیب د پاره دی چه ابراهیم او لوط علیهما السلام ملائکو په حال پوهه نه وو او په دیکښے نفی د شرک

نعلی هم ده (سط الدرر ص٥٩)
فائده :- په دیکښے د میلمستو په او د مهمان دارئ
څو اصول دی (معارف ٤/٦٤٨)
دلته بے جینئ وسیلے دے او په
زاریات ٢٥ کښے بے سمبین وسیلے
دے دواړه جمع کړی معنی دا
شوه چه لاړے د رڼے خوږ
وربرته کړے شوے ـ

لَا تَصِلُ اِلَيْهِ : چه نه رسیدل
دے ته ، کنایه د نه خوراک کولو
نه دے ـ نَكِرَهُمْ : تاشنایے وکنزل
روح المعانی د علامه طیبی رحمه الله
نه نقل کړی که چرے د پټ زړے
چه دا ملائک دی (خو راله نه کړی)
نو نه به ے حاضر وسلے د هغوی
نه طعام نه وړ (صـ٣٦)

خِيْفَةً : او یته ے پیدا کړه په
زړه د خپل کښے د هغوی نه ویره
نو هغوی اووئیل مه وېرېره ـ
دلته سوال راځی چه هغوی د زړه
د ابراهیم نه څنګه خبر شو ؟ ـ
جواب دا دے چه هغوی د ته
اووئیل اِنَّا مُنْكُمْ وَجِلُوْنَ ـ
تمر ـ یقیناً مونږ د ستاسو نه وېرېږو ـ
فَضَحِكَتْ . پس وے خندل ـ
دلته هم سوال راځی چه د ابراهیم
علیه السلام بی بی وله وخندل .
او په څه پسے وخندل . جواب
دا دے چه امام رازی رحمه الله
فرمائی چه فراء رحمه الله وائی
چه دا عبارت په تقدیم او تاخیر
سره دے معنی دا شوه چه زیږے
وکړو مونږه په اسحاق باندے ـ
پس وے خندل د خوشحالئ نه ـ
یا سبب د دغه زیږے خندا ے
څخه ذکر کړیدے ده او په معنی کښے روستو ده ـ (کبیر ص٣٦ ج ١٨) دا توجیه د شیخ القرآن رحمه الله په نزد هم غوره
او پسند ده ـ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ

ځانځانی صابره او زړه سوی ډیر ژاړونکی ته: ابراهیم مخ واړوه دا ډوډۍ جګړې

هَٰذَا ۖ إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ

نه، یقیناً شان دادے: یقیناً دا خلق راتلونکے دے

عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا

دوی نه عذاب: نه دے واپس کیږے شے: او هر کله چه راغلل استازی زمونږه لوط ته

سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ

غمژن کیږے شو په دوی او تنګ شو په دوی زړه ډهغه او وئیلے دا ورځ

عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن

سخته ده: او راغے ده ته قوم ددۀ چه راز غلولے شوۀ ته: او مخکښے

قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ ۚ قَالَ يَا قَوْمِ هَٰؤُلَاءِ

ددے نه وو دوی چه کول ئے ناکاره عملونه: اووئیل ده اے زما قومه دا زنانه

بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ

ستاسو لونړه زامادی، دغه ښځے پاکیزه دی تاسو لره: پس ویریږی د الله نه: او مه شرموئ ما

فِي ضَيْفِي ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُوا

لره په حق د میلمنو زما کښے: آیا نشته ستاسو نه یو سړے هوښیار: اووئیل دوی:

لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ ۖ

یقیناً ښه پوهیږے ته نه چه نشته مونږ لره: په لونړو ستا کښے څه حاجت (غرض)

وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي

او یقیناً ته خامخا پوهیږے په هغے چه مونږ غواړو لره: اووئیل هغه چا ارمان وکړے یقیناً

بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

د ځان لره پیدا شوے قوت: او یا پناهی حاصله کړے شوے خامخا (قبیلے) محکم ته:

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ

اووئیل هغوی اے لوط یقیناً مونږ استازی د رب ستا یو هیڅ به نه شی رسیدلے دوی هغوی ته

منزل ۳

وضاق بهم ذرعا: د نمرے قاعده داد لا چه تمیز د نسبت د فعل نه قاعل تاصل کښے قاعل وی. معنی داشوه چه تنګه شوه سینه د ده په راتلو د دوی باندے.

يهرعون اليه: شیخ القرآن به معنی کوله چه راز غلولے شی دوی ته یعنی خواهش په دوی داسے غالب شوے وو چه گویا که دوی رابره کړیدی او دوی له ډیکه ورکوی.

هؤلاء بناتي: د هغے ښځے ستاسو زمالونړه دی. دا ئے محکه لوفرمائیل چه هر نبی علیه السلام د امت پلار وی. اوګورئی ابن کثیر ص۳۱۵ ج۲، روح ص۱۳۱ ج۱۲ الهام ص۲۶۰.

لو أن لي بكم: تسهیل ص۱۱۰ کښے دی چه جواب د لو محذوف دے تقدیر عبارت دادے. لو كان لي قدرة على دفعكم لدفعت. که چرے ما لره قدرت ستاسو په دفع والی وے نو دفاع به کړے وے ما. او دا احتمال هم لری چه لو د تمنی د پاره وی. یعنی ارمان! چه ما لره طاقت وے. حدیث کښے راځی چه رحمت د الله ﷺ دوی په لوط علیه السلام باندے چه پناهی حاصلوله رکن مضبوط" یعنی الله ﷺ تاپس نه دے لیږلے پس د ده نه هیڅ نبی مکر په قوی قوم د هغه کښے. ابن کثیر ۲۵۲، ۲۵۳ ج ۲ - ابن جریر ۱۲/۵۳ مشکوٰة ص۵۰۵ ج۲. خیخ القرآن رحمه الله به فرمائیل چه نبه دعا ئے کړیږی د - یعنی اسباب نه دے چه کوم نوے دے د هغوئ به جوړے ته استاذ ده:

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ الَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ
پس یوزه اهل خپل په ځه حصې د شپې نه: اوندې ګوري شا نه
مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا
ستاسو نه یو کس: مګر ښځه خپله: یقیناً څان دا دے رسیږي ګڼے دے دینه
أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ الصُّبْحُ
هغه عذاب چې رسیږي دوی ته یقیناً وخت ځه عذاب د دوی صبا دے: ایا نه دے صبا
بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾ فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا
نزدے ؟: پس هر کله چې راغے حکم زمونږ: وګرځولو لوړ طرفه ګډ ښکته ځه
وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾
اوراوړلې وې موږ: په دغو باندې ځه ګڼې د ګډ ستاکانړې نه: پرله پسې:
مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ
نښه ایښے شوې په نزد د رب ستا اونه دا ظالمانو نه
بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ
لیرے: — او لیږلے وو مدین ته رور د دوی: شعیب: اوویلے
يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ
اے قومه زما بندګي اوکړئ د یوالله: نشته تاسو له هیڅ حقدار بندګئ سوا د
وَلَا تَنقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي
ځه نه: اومه کموئ: پیمانه: او تله: یقیناً زه
أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
وینم تاسو له: په مال ارئ سره: او یقیناً زه ویریږم: په تاسو باندې: د عذاب
يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ
د ورځے راګیرونکے نه: او اے قومه زما: پوره ورکړئ پیمانه:
وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
او تله: په انصاف سره: اومه کموئ د خلقو نه:

ع ۷ پنځم رکوع

اِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ

لوط علیه السلام به د پرون ګډ کړے وو نو درخواست یے اوکړو چې د دوی د تباهئ وخت به کله وی نو ملایکو اووئیلے صباح مالے: نو هغه اووئیل چې زهٔ اراده لرم جلد د دے نه نو هغوی اووئیل ایا نه دے صباح نزدے اوګورئ المظہری ص۱۰۵ ج ۳)

مُسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ

په هره کنډه د ډیو کا فر نوم لیک وو او هغه کافر به دغه کنډه هلاك شو۔ (افضل التراجم ص۳۲۲)

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ

د اشپرمه قصه ده د سورت د اول مطلب سره پیوسته ده۔ (افضل التراجم ص۳۲۲)

قاعده

پوهه شه چه انبیاء علیهم السلام شروع کوی په اول سر کښے په دعوت ور کولو سره توحید ته له دے وجے نه شعیب علیه السلام اوفرمائل:

مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ

بیا دوی پس د دعوت نه توحید ته شروع کوی په اهم کښے او په اهم کښے۔

(کبیر ص۵ ج ۱۸)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بَقِيَّتُ اللّٰهِ : دلتہ دپیغمبر معنا کانے تفسیر قرطبی کښے دی۔ یوہ ټرټہ دا دہ چہ هغہ چہ پاتے نے کړی اللہ تعالیٰ تاسولرہ پس دا یوہ ورکولو دحقو قرتہ پہ انصاف سرہ دو دپیرہ برکت والا دی او دو دپیرښہ انجام والا دی دهغہ

اَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِيْنَ ﴿٨٥﴾
شیوته دهغوی او مه ګوزئ پہ زمکہ کښے فساد کوونکی ؛

بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۚ وَمَآ اَنَا
پاتے نعمت دالله لغیر غوره دہ تاسولرہ : که یئ تاسو ایمان راوړونکی : اونہ یم زہ

عَلَيْكُمْ بِحَفِيْظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوْا يٰشُعَيْبُ اَصَلٰوتُكَ تَاْمُرُكَ
پہ تاسو باندے ساتونکے : اووئیل دوی اے شعیبہ : آیا صلوٰتو ستا امر کوی تا تہ :

اَنْ نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَآ اَوْ اَنْ نَّفْعَلَ فِيْٓ
چہ پریږدو موږ هغہ چہ عبادت نے کولو پلرانو زمونږه : او یا (پریږدو موږ) چہ اوکړو په

اَمْوَالِنَا مَا نَشٰٓؤُا ۭ اِنَّكَ لَاَنْتَ الْحَلِيْمُ الرَّشِيْدُ ﴿٨٧﴾
مالونو خپلو کښے هغه چہ موږ ونه غواړو : یقیناً ته خامخا ته صبرناک اوهوښیار یے :

قَالَ يٰقَوْمِ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰي بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ
اووئیل هغه اے قومه زما : خبر اګرئ مانه : که چرته زه په ښکاره دلیل د ربه خپل

وَرَزَقَنِيْ مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۭ وَمَآ اُرِيْدُ اَنْ
اوراکړے وی مانه دخپل طرفه رزق ښائسته : اونه اراده کوم زه دے چہ لاړشم

اُخَالِفَكُمْ اِلٰي مَآ اَنْهٰىكُمْ عَنْهُ ۭ اِنْ اُرِيْدُ اِلَّا
په مخالفت ستاسو هغه چہ منع کوم تاسو د هغه نه : اراده نه لرم زه مګر د

الْاِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۭ وَمَا تَوْفِيْقِيْٓ اِلَّا بِاللّٰهِ ۭ
اصلاح کولو خومره چہ طاقت لرم زه : اونه دے توفیق زما مګر په الله تعالیٰ

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ ﴿٨٨﴾ وَيٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ
خاص په هغه توکل کړے ما : او خاص هغه نه به راګرزم : او اے قومه زما ! سبب دے وجه نشی تاسو

شِقَاقِيْٓ اَنْ يُّصِيْبَكُمْ مِّثْلُ مَآ اَصَابَ قَوْمَ نُوْحٍ
لره دښمنئ زما سره : چہ اورسیږی تاسو ته په مثل د هغه چہ رسیدلی وو قوم د نوح علیہ السلام ته

اَوْ قَوْمَ هُوْدٍ اَوْ قَوْمَ صٰلِحٍ ۭ وَمَا قَوْمُ لُوْطٍ مِّنْكُمْ بِبَعِيْدٍ ﴿٨٩﴾
او یا قوم د هود : او یا قوم د صالح : او نه دے قوم د لوط علیہ السلام ستاسو نه لرے :

اَصَلٰوتُكَ : روایت کړے شوی دے چہ شعیب علیہ السلام د دیرو صلوٰتو کولو والا وو او قوم یے ورته وئیل چہ کله دیرې صلوٰتې کوی ستړے کیږی نو وقصے یے دوے قول نه ؛ اَصَلٰوتُكَ تَاْمُرُكَ : مسخره او توکے دی (کبیر ص۳۳) اِنْ كُنْتُ : که یم په واضحه دلیل د ربه خپل نه او اګر یے وی مانه رزق بنائسته دلته جواب پټ دے۔ آیا صحیح کیږی مالرلا چہ امر ورته په پرښودو د بت پرستئ او په منع ډکنا هونو نه نه کوم حالانکه انبیاء علیهم السلام نه دی لیږلے شوی مګر د دے (ابن کثیر ص۴۳۱ ج۲)

وَمَآ اُرِيْدُ : او اراده نه لرم زه چہ مخالفت وکړم ستاسو په دے حال کښے چہ دعوت درکړم هغه نه چہ تاسو ترې منع کوم (جمل ص۱۲۵ ج۲)

فائدہ :- په دے آیت کریمه کښے پنځه آداب دی دعا ئ دخیر د پاره ۔ (۱) وَمَآ اُرِيْدُ (۲) اِنْ اُرِيْدُ اِلَّا (۳) وَمَا تَوْفِيْقِيْٓ اِلَّا بِاللّٰهِ (۴) عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ (۵) وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ ۔

وَمَا تَوْفِيْقِيْٓ اِلَّا بِاللّٰهِ
اونه دے توفیق زما مګر په الله تعالیٰ سره ۔ د بخاری او مسلم په حدیث کښے د ابو موسیٰ اشعری رضی الله عنه په روایت راځی چہ دوی ته رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی وو ۔ آیا نه بنائم تاته یو لاړ نه د خزانو د جنت نه ۔ ما ویل وو ولے نه یا رسول الله نو هغوی اُو فرمائیل لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ (مشکوٰۃ ص۲۰۱) وَيٰقَوْمِ په دے آیت کریمه کښے تخویف ورکړل د شعیب علیہ السلام دی قوم خپل ته په هلاکت د محلورد قومونو تخکښے د دوی نه ۔ قوم د نوح ، قوم د هود ، قوم د صالح ، قوم د لوط ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاسْتَغْفِرُوْا: پہ دے ایت کریمہ کښے ترغیب دے پہ استغفار او توبے سرہ پس د ترہیب نہ۔ قَالُوْا یٰشُعَیْبُ پہ دے ایت کریمہ کښے تکذیب د قوم دے د شعیب علیہ السلام او توہین د ھغہ دے پہ ځلورو طریقو سرہ۔

وَاسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ اِنَّ رَبِّيْ رَحِيْمٌ
او بخښنه اوغواړئ د رب خپل تہ بیا توبه وکړئ پښې ھغه نه بیشکه رب زما بخښونکے

وَّدُوْدٌ ﴿۹۰﴾ قَالُوْا يٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيْرًا مِّمَّا تَقُوْلُ
مینه کونکے دے: او ویل دوی اے شعیبه! ته پوهیږے د ډیرو هغو خبرو چه ته وایے

وَاِنَّا لَنَرٰىكَ فِيْنَا ضَعِيْفًا ۚ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنٰكَ
او یقیناً موږ ته خامخا ښکاره کوے ته په موږ کښے کمزور شے او که نه وے ته خو دښمنان به موږ ستا ډبوله کړے وے

وَمَآ اَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيْزٍ ﴿۹۱﴾ قَالَ يٰقَوْمِ اَرَهْطِيْٓ اَعَزُّ
وے ته تاته: او نه ته په موږ باندے ګران: او ویل هغه زما قومه! آیا کورنۍ زما زیاته

عَلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ ۭ وَاتَّخَذْتُمُوْهُ وَرَاۗءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۭ
ویره ستاسو باندے د الله نه: او ګرځولے وے تاسو هغه لرې د ستوګو خان ته غورزوونکے شاته

اِنَّ رَبِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿۹۲﴾ وَيٰقَوْمِ اعْمَلُوْا
یقیناً رب زما په هغه عملونو چه تاسو کوئ: احاطه کونکے دے: او اے قومه زما عمل کړئ په

عَلٰي مَكَانَتِكُمْ اِنِّىْ عَامِلٌ ۭ سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ
خپل (طریقه خپله) یقیناً زه عمل کونکے یم (د نتیجه خپل) زر به چه پوهه شئ څوک

يَّاْتِيْهِ عَذَابٌ يُّخْزِيْهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۭ وَارْتَقِبُوْٓا
راځی په چا راښی هغه ته عذاب چه رسوا کړی هغه لره: او څوک دے هغه چه دروغجن دے او انتظار

اِنِّىْ مَعَكُمْ رَقِيْبٌ ﴿۹۳﴾ وَلَمَّا جَاۗءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا
کوئ یقیناً زه تاسو سره انتظار کونکے یم: او هر کله چه راغے حکم د عذاب زمونږ خلاصون وکړو

شُعَيْبًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
شعیب او هغه کسان چه ایمان یے راوړے په ګډه ترڅنګ د هغه کښے۔ په مهربانۍ زمونږ د

وَاَخَذَتِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوْا
او وینیولو هغه کسان لره چه ظلم یے کړے وو سخته چغه: پس اوګرزیدل

فِيْ دِيَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿۹۴﴾ كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا ۭ
په کورونو خپلو کښے۔ پرته له مړو (ګویا) چه نه وو د سیدلی په کورونو کښے:

او عنکبوت ۲۹۔

قَالَ اَرَهْطِيْٓ: په دے ایت کریمه کښے زورنه ورکول دی د شعیب علیه السلام قوم خپل لره چه د قوم لحاظ کوئ او د الله تعالیٰ لحاظ نه کوئ

وَيٰقَوْمِ اعْمَلُوْا عَلٰي مَكَانَتِكُمْ: په دے ایت کریمه کښے اعلان د مقاطعے او بایکاټ دے د هغوی سره۔ تائید ونه لے او ګورئ مائدہ ۱۱۷ کافرون ۱۰۹ زخرف ۸۹ انعام ۱۳۵۔

وَلَمَّا جَاۗءَ اَمْرُنَا: معلومه شوه چه ناصره اولیاء الله خو هلاک کونکے د اعداء او صرف باری تعالیٰ دے۔ فکر او کړه شعیب علیه السلام ته په هغو کښے څومره وو او په یوځای کښے وسره وو او هغه دشمنان یے خپل نه شو هلاکولے او نه یے څان بچ کولے شو۔ او سره د دے چه په اسباب بوده عالم کښے وو۔ او چه کله د دنیا نه لاړه او ظاهري اسباب ختم او سره ختم شو نو خو به طریق اولی سره نه د۔ پس کولو خاوند دے او نه د اعداد کولو دے (افضل التراجم ص۳۲۴)

كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا: ګویا چه نه وو دوی کورونو کښے۔ سراج منیر ص۱۱۲ کښے دی اَنی کاَنْ لَّمْ یَغْنَوْا۔ یعنی دوی ګویا کہ نه وو اوسیدلی په دغو کښے۔ سورۃ اعراف ۹۲ اوګورئ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ : او دمه قصه دې او د سورت د دریم مقصد سره تعلق لري یعنی د توحید په رسولو کښے دل تنګی مه کوه بلکه صفا صفا وایه۔ غائبانه حاجات صرف او صرف د باری تعالیٰ نه غواړئ ص۳۲۴ (فضل الرحیم)

أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ وَلَقَدْ

عبرتناکه هلاکت شو مدین والو لره ځکه چه هلاک شوی وو ثمودیان: او یقیناً

أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾

راالیږلے وو موسیٰ په معجزو خپلو او په دلیل ښکاره سره

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَ

فرعون ته : او مشرانو د قوم د هغه نو پس تابعداری ے وکړه د حکم د فرعون او

مَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾ يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ

نه وو حکم د فرعون په سمه لاره : ځکه چه هغی د قوم خپل نه په ورځ د

الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ ۖ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾

قیامت : پس بوځی هغوی لره اور ته : او بد ځای د ورتګ کوم چه کیږی شوے (دا اور)

وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ بِئْسَ

او ورپسے شوے دوی پسے په دې دنیا کښے لعنت: او په ورځ د قیامت: بد پیشکش

الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْقُرَىٰ

پیشکش کړے شوے دی "لعنت" دغه د خبرونو د کلو نه دی:

نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا

بیانوو یے په تا باندے د بعض د هغونه ولاړ دی او وجنے د ډل ډل کړے شوی: او ظلم

ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ

نه دے کړے موږ په هغوی باندے: او لیکن ظلم کړے وو دوی په نفسونو خپلو پس فائده ورنکړه

عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِن دُونِ

دوی نه معبودانو د دوی هغو چه بلل به ے — پرته — د

اللَّهِ مِن شَيْءٍ لَّمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا

الله نه : د هیڅ شیٔ: کله چه راغے امر د رب ستا : او زیات نے

زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ

نه کړه دوی لره غیر د هلاکت نه — او دغه رنګه — نیول د

منزل ۳

د ۱۲ رکوع

دلته د موسیٰ علیه السلام واقعه مختصره ذکر شوه او په سورت یونس کښے د ۷۵ نه تر ۹۲ نه په اعراف کښے د ۱۰۳ نه مفصله ذکر شوه۔

وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ : او نه وه طریقه او دین د فرعون فائده مند سیده۔ ایت کریمه کښے جواب د ۹۷ ایت د سورة مؤمن دے چه فرعون وئیلے وو وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ چه نه بنایم تاسو ته مګر لاره د هدایت او د رښتیا۔

وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ

شیخ القرآن بے معنی دا سے کړله چه کوډ ورکړے شوے دا اور۔ بِئْسَ الرِّفْدُ : بد عطیه عطیه کړے شوے دا لعنت دے

ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْقُرَىٰ

د دے څخه نه متعلقات د زړه واقعاتو سره دی۔

فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ۔ سورت احقاف ۲۸ په تائید کښے اوګورئ۔

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ : حدیث شریف کښے راځی د ابو موسیٰ رضی الله عنه په روایت چه رسول الله ﷺ فرمائلی دی چه یقیناً الله تعالیٰ مهلت ورکوی ظالم ته تر دے چه وے نیسی نو نه یے پریږدی۔ بیا یے دا ایت اولوستلو : وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ الخ (مشکوٰة باب الظلم ص۴۲۵ ج ۲)

(د ۱۰۲ نمبر حاشیه)

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً : په دے ایت کریمه کښے اثبات د قیامت او د هغے د وقوع نه دی۔ او دیکښے اشاره ده چه ځوک د آخرت د عذاب نه ویریږی نو هغه د دنیا د عذابونو نه عبرت اخلی۔ وَمَا نُؤَخِّرُهُ : اشاره ده دے ته چه قیامت راوستل د الله ﷻ په اختیار کښے دی او د هغه د پاره نیټه مقرره ده۔ هر کله چه هغه وخت راشی نو خلق بنده وے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهٗ

رب ستا دی: کله چه ولیسی کلی والا: او هغوی ظلم کوونکی وی: یقیناً نیولۍ هغه

أَلِيْمٌ شَدِيْدٌ ﴿۱۰۲﴾ إِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ

دردناله سخته دی: یقیناً په دیکښے خامخا نښه شته: دهغه چا دپاره چه وویریږی

عَذَابَ الْآخِرَةِ ۚ ذٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوْعٌ ۙ لَّهُ النَّاسُ

د عذاب د آخرت نه: دغه داسے ورځ ده چه راجمع به کړے شی دیته خلق:

وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُوْدٌ ﴿۱۰۳﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهٗ إِلَّا لِأَجَلٍ

اودغه داسے ورځ ده چه حاضری به وکړے شی په دیکښے: اونه روستو کوو دے لره مګر دپاره

مَّعْدُوْدٍ ﴿۱۰۴﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهٖ ۚ

دیټاکلے شوے: کله چه راشی ښځیږے به لشی کوے: هیڅ نفس مګر د اجازه د هغه

فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَّسَعِيْدٌ ﴿۱۰۵﴾ فَأَمَّا الَّذِيْنَ شَقُوْا

پس بعضے د دوی نه بدبخت او بعضے به نیک بخته وی: پس هغه کسان چه بد بخته شوی

فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ وَّشَهِيْقٌ ﴿۱۰۶﴾ خٰلِدِيْنَ

پس په اور کښے به وی دوی لره په هغے کښے چیغاړے او هنارے وی: همیشه به وی چه

فِيْهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا

هغه کښے: څو پورے چه وی اسمانونه: او زمکه د آخرت سوا د هغه نه

شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ ﴿۱۰۷﴾

چه وغواړی رب ستا: یقیناً رب ستا کړنے دے هغه چه اراده کړی:

وَأَمَّا الَّذِيْنَ سُعِدُوْا فَفِي الْجَنَّةِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا

اوهغه کسان چه نیک بخته شویدی: پس دوی به په جنت کښے وی: همیشه به اوسیږی په

مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ

هغه کښے څو پورے چه وی اسمانونه او زمکه (د آخرت) سوا د هغه نه چه وغواړی رب

عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوْذٍ ﴿۱۰۸﴾ فَلَا تَكُ فِيْ مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ

بخښش به وکړی بخښش چه نه به وی قطع کړے شوی: پس مه کیږه په شک کښے د هغه څه چه عبادت کوی

شی په بخته او نیک بخته، په ۱۰۵ کښے د بد بختو تفصیل دے او په ۱۰۸ کښے د نیک بختو تفصیل دے۔ مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ: څومره پورے چه وی اسمانونه او زمکه۔ سوال دا دے چه آخرت کښے خو به دا اسمانونه او زمکه نه وی۔ لکه چه ابراهیم ۴۸ کښے دی۔ تفسیر مدارک ص۲۵ کښے دریے توجیه کانے ذکر کړی دی۔ (۱) مراد اسمانونه او زمکه د آخرت دی۔ (۲) څومره پورے چه پورته والے اوخلکته وی۔ (۳) یا عبادت دے دهیش والی او نفی د انقطاع نه لکه عرب وائی۔ مَا لَاحَ كَوْكَبٌ۔ څومره پورے چه ځلیږی ستوری (یعنی هیشه) إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ: سوال دا دے چه د بد بختو کفار خو به هیشه اوسیدل په اور کښے وی نو دلته استثناء څنګه؟ څو جواب دادے چه دلته إِلَّا په معنیٰ د سوا دے۔ معنیٰ دا شوه چه هیشه به وی په اور کښے څومره پورے چه اسمانونه او زمکه د آخرت وی سوا د هغه نه چه وغواړی رب ستا د زیادت نه په اور باندې هغه نه چه انتها به سره نه وی۔ اوګورئ مظهری ۵/۱۱۹۔ روح المعانی ۱۲/۱۴۴

إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۱۰۷: سوا د هغه چه وغواړی رب ستا پس زیات به ورکړی نعمتونه۔ تائید سورة یونس ۱۰۷ سورت ق ۳۵۔

فَلَا تَكُ: هرکله چه تخویف د مشرکانو او بشارت د مؤمنانو ذکر شو نو شمره او نتیجه یے دا شوه۔ چه شرک باطل دے د هغه په بطلان کښے شک مه کوه۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا : نقلی دلیل د کتاب د موسیٰ علیہ السلام نہ۔ او دغہ د سوال چہ تورات کښے ھم اختلاف راغلے وو لیکن عذاب
پرجلد نہ وو راغلے۔ وَاِنَّ كُلًّا : پہ دے محاورہ کښے اختصار دے د لَمَّا شرطی شرط بِمَا تَعْمَلُوْنَ اپت دے۔ لِيُوَفِّيَنَّهُمْ

هٰٓؤُلَآءِ مَا يَعْبُدُوْنَ اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُهُمْ مِّنْ
داخلق : حیاوت نہ کوی مگر۔ پہ شان د ھغہ چہ عبادت ئے کوالو پلار ئے نوی دی نیکی
قَبْلُ ۭ وَاِنَّا لَمُوَفُّوْهُمْ نَصِيْبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوْصٍ ﴿١٠٩﴾
دوی نہ؛ او یقیناً موږ بہ خامخا پوره ورکوو برخہ د عذاب د دوی؛ چہ نہ پرځکے کیږی
وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ فَاخْتُلِفَ فِيْهِ ۭ وَلَوْلَا
او یقیناً ورکړے موږ موسیٰ تہ کتاب؛ پس اختلاف اوکړے شو پہ دغہ کښے؛ اوګنہ نہ وی
كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۭ وَاِنَّهُمْ
حکم چہ شوے مخکښے د ربہ ستا نہ؛ نو خامخا فیصلہ بہ شوے وے پہ مینځ د دوی کښے او یقیناً
لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ﴿١١٠﴾ وَاِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ
دوی خامخا پہ شک کښے دے قرآن نہ پہ کلک شان کښے؛ او یقیناً هر یو د دوی نہ چہ د ربہ ستا نہ کومے
رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ ۭ اِنَّهٗ بِمَا يَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿١١١﴾ فَاسْتَقِمْ
نوره پوره ورکړی دی نہ ربہ ستا نہ؛ بیشکہ هغہ د عملونو د دوی؛ یقیناً د اللہ ﷻ پہ هغہ عملونو چہ د دوی کوی خبردار دے؛ پس
كَمَآ اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۭ اِنَّهٗ
کلک اوسیږہ خنګ چہ امر کړے شے تہ؛ او هغہ څوک چہ توبہ کار شوی دی ستا پہ ملګرتوب کښے او پرمخ مو لاړ نہ شئ
بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوْٓا اِلَى الَّذِيْنَ
یقیناً د اللہ ﷻ پہ هغہ عملونو چہ تاسو کوئ لیدونکے دے؛ او میلان مہ کوئ هغہ کسانو ته چہ
ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ۙ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ
ظلمونہ کړے پس وګرځی تاسو تہ اور؛ او نہ یوی تاسو لپاره سوا د اللہ ﷻ نہ؛
مِنْ اَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ﴿١١٣﴾ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ
څوک دوستان؛ بیا پہ امداد نہ شئ کیدے تاسو سره؛ او ودروه مونځ لره؛

طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ الَّيْلِ ۭ اِنَّ الْحَسَنٰتِ
پہ دواړه طرفونو د ورځ کښے او اوښتو د شپے نہ؛ یقیناً نیکی
يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ ۭ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذّٰكِرِيْنَ ﴿١١٤﴾
ختمیږی؛ پہ ولړ؛ د نصیحت دے د پاره د نصیحت حاصلونکو؛

جزاء کلا معنی واشوه او یقیناً هر یو د دوی کله چہ را پورتہ کړے شی۔ نو خامخا پوره پوره بہ ورکړی ربّ ستا دی لہ د عملونو د دوی او کوږ مدار لہ نہ۔ دیکښے دغہ د سوال دے چہ کہ د دنیا کښے عذاب ورنکړے شی نو معاف نہ دی بلکہ قیامت کښے بہ عذاب ورکولے شی۔

فَاسْتَقِمْ : د دے خطاب نہ تردے سورت د آخره پورے دریم باب دے پہ دیکھ څلور څیزونہ خبرے دی (۱) تسلی ۱۲۰ (۲) زجر بہ ترک د ناهی و منکر ۱۱۶۔ (۳) تخویف د دنیاوی ۱۱۵ او اخروی ۱۱۵ (۴) خلاصہ د سورت ۱۲۳۔ دلتہ د نبی خبرے د پارہ د ثبت د زړه او امر د نبی علیہ السلام او د هغہ پہ واسطہ د امت تہ اړدوه نواهی امت تہ۔

فَاسْتَقِمْ : ابوبکر رضی اللہ عنہ فرمائی چہ ما د رسول اللہ ﷺ نہ پوښتنہ اوکړہ چہ څہ شی پہ دے کښے کړے نو ځکہ زاړہ چہ یعنی د مینځ کښے کمزوری راځی (۲) وَلَا تَطْغَوْا ، او د اللہ تہ د حد نہ د ویښتہ د سر هومره اغراض مکوئ (جلالین ص۱۵۳) (۳) وَلَا تَرْكَنُوْٓا ، او میلان مکوئ ظالمانو تہ پس وګرځی تاسو تہ اور۔ د ظالمانو نہ عام مشرکان بنی عبیان مراد دی۔ او د میلان نہ کولو مطلب دا دے چہ محبت او سره مساعی پہ ټولو کښے د مداهنی کیږی اطاعت لہ مکوی او معصیت کښے مہ کوی۔ فائدہ : د موقی رحمۃ اللہ علیہ نہ نقل دی چہ مونږ کولو روستو د امام څہ کلمہ خطا ایت اولوستلو نو بے خودی پرے راغلہ چہ کل پنځو شپاړس فرائض چہ دا پہ پارہ کښے دی چہ میلان کوی ظالم تہ پس څہ حال بہ ظالم وی د حسن نقلی چہ اللہ تعالیٰ پہ دوو ډلو نو کښے جمع کړی دی۔ وَلَا تَطْغَوْا ، وَلَا تَرْكَنُوْٓا ، څورلس مونږ کو وی نهم صبر کړو۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

او صبر کوه؛ پس یقیناً الله نه ضائع کوی اجر د ښه عمل کوونکو :

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ

پس ولے نه وو؛ د پیړیو والو نه؛ مخکښے ستاسو نه خاوندان د عقل؛ چه

يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ

منعه کولے؛ د فساد نه؛ په ځمکه کښے؛ مګر لږ؛ د هغه کسانو نه چه

أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا

موږ کړی وو له هغو نه؛ او تابعداری کړه د هغه کسانو چه ظلم ئے کړے وو د هغه څه چه

فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ

ښیګڑ ورکړے شوے وو په هغے کښے؛ او وو دوی مجرم کوونکی؛ او نه وو ستا رب ستا؛ چه هلاک کړی

الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ وَلَوْ شَاءَ

کلیو والا په ظلم سره؛ او اهل ئے اصلاح کوونکی وی : او که چرته مشیت ئے

رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ

رب ستا؛ نو خامخا ګرځولی وے هغه ټول ډله یوه (په توحید) او همیشه به وی دوی

مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ

اختلاف کوونکی : مګر هغه څوک چه رحم وکړے په هغوی باندے رب ستا : او د دے د پاره پیدا

خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ

کړی ئے دی دوی لږ؛ او پوره شوه فیصله د رب ستا؛ چه خامخا یقیناً ډکه به کړم دوزخ

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا

له پیریانو — او د خلقو : ټولو د نه (یعنی پیریان) او د هر یوه

نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ

بیانوو په تا باندے؛ د خبرونو — د رسولانو نه؛ هغه چه مضبوط کړو په

بِهِ فُؤَادَكَ ۚ وَجَاءَكَ فِي هَٰذِهِ الْحَقُّ وَ

هغو زړه ستا؛ او راغلے تا ته په دے سورت (واقعاتو) کښے حق — او

منزل ۳

(۱) انبیاء علیهم السلام باندے (۳) نه فائدہ ورکول د څنا یا نو د دوی په وخت د عذاب کښے (۴) وعده د ژرتی د هر زمانے سره سره (۵) نوح علیه السلام خپل څوی خلاص نه کړو (۶) اظهار تشکر : - د سورۃ هود تفسیر په داسے وخت کښے لږ لږ وکیلے

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

شوچه دَ مدنی سبقونه په زور سترګو وُ او دَ ما پښتین نه پس تقریباً هره ورځ دَ ملګرو دینی اجتماع کلنۍ وشه او دَ سالانه دستار بندئ اجتماع او ختم قرآن پاک او ختم بخاری شریف لره تیاری وه ۔ الحمد لله پردې بروز پنجشنبه ۱۵ رجب ۲۷ جولائی دوارَه ختمونه وشُو او نن په شپه دَ خیالی دَ مابنام او ما خوستن مونځ مابین کښے ۳ رجب ۱۴۲۷ھ ۲۸ جولائی ۲۰۰۶ء دا سورت ختم شو۔ اویا الحمد لله دَ دوړې تفسیر باوجود او نورو مصروفیتونو سره سره نظرثانی بروز جمعه ۲۸ شعبان ۱۴۲۷ھ ۲۲ ستمبر ۲۰۰۶ء ختم شوه

مَوْعِظَةٌ وَّ ذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَ كَاَيِّنْ مِّنْ اٰيَةٍ

وعظ ، اوپاد : دَ پاره دَ مؤمنانو : اوبه هغه کسانو نه چه

فِي السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ يَمُرُّوْنَ عَلَيْهَا وَ هُمْ عَنْهَا

ایمان نه راوړی : عمل کوی په سمائی خپل باندے ، یقیناً مونږ ۲ علم کوونکی یُو ،

مُعْرِضُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ وَ مَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَ هُمْ

او انتظار کوی : یقیناً مونږ ۲ انتظار کوونکی یُو ۱ او خاص الله تعالیٰ لره غیبونه اسمانونو

وَ الْاَرْضِ وَ اِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهٗ فَاعْبُدْهُ وَ

او زمکے دے : او خاص هغه تة : واپس کیږی کارونه ټول : پس عبادت کوه او

تَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَ مَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۳﴾

ځان وُسپارہ په هغه باندے : او نه دے رب ستا ناخبره : دَ هغه عملونو نه چه تاسو کوئ

سورة يوسف مكية

ايا تها ۱۱۱ ركوعاتها ۱۲

۵۳ — ۱۲

* نزلت بعد هود *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الٓرٰ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿۱﴾ اِنَّاۤ اَنْزَلْنٰهُ

الف لام را دے معنی دی خو الله پوهیږی : دغه ایتونه دَ کتاب او ښکاره بیانونکی دی : یقیناً مونږ ۲ نازل کړه دَ کتاب

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۲﴾ نَحْنُ نَقُصُّ

قرآن په عربی ژبه : دپاره دَ دے چه تاسو پوهه شئ : مونږ ۲ بیانوو — په

عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَاۤ اَوْحَيْنَاۤ اِلَيْكَ

تا باندے : ډیر ښه بیانونه : بیان : په سبب دَ دے چه وحی کړے مونږ ۲ تا ته

هٰذَا الْقُرْاٰنَ ۚ وَ اِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ

دغه قرآن ۱ او یقیناً چه وے ته : مخکښے دَ راتلونکو نه : د

الْغٰفِلِيْنَ ﴿۳﴾ اِذْ قَالَ يُوْسُفُ لِاَبِيْهِ يٰۤاَبَتِ اِنِّيْ

ناخبرو نه ۱ کله چه اووې یوسف پلار خپل ته اے بابا زما ! یقیناً ما

دوارَه ۱۲ رکوعه ۱۲ سورت یوسف ۱۲ دَ مکے ۱۱ آیتونه ۱۱۱ دَ هود نه وروسته نازل شوے دی

دَ سورت یوسف سره حکمه چه دے سورت کښے تفصیلی واقعه دَ سیدنا یوسف علیه السلام ده او دَ هغوی نوم تقریباً ۲۴ خایه په دے سورت کښے راغلے دے ۔

دعوے : پکښے خلورې دی (۱) نفی دَ شرک فی العلم ۵ مثلاً (۲) نفی دَ شرک فی التصرف ۱۰ مثلاً ، ۲۵ مثلاً (۳) صداقت دَ رسول علیه السلام ۳ مثلاً (۴) تسلی ۱۱ مثلاً ۔ حکیم القرآن رحمه الله فرمائی چه دَ دے سورت تولو توصیفونه واقعه دَ یوسف ۴ او دَ هغه دَ یعقوب نه معلومیږی (معارف القرآن ۴/۴۷۱) (بقیه نوټونه په راتلونکی کښے) اثبات دَ هغو خلورو مسئلو دے کوے چه په سورة هود کښے وے په زیادت او په وضاحت سره ۔ او ورلوړ واقعه دَ یوسف علیه السلام دَ دے دَ پاره (۲) دا دلیل نقلی دے چه دے چه وَ لِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ (۳) پاپه دے وَ اِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهٗ (۴) پاپه دے فَاعْبُدْهُ ۴ (۵) یا هلته نقلی دلیل وُ دَ هود علیه السلام نه او دلته دَ یوسف علیه السلام نه ۔ عمشاً دَ نزول : حالانکه دَ ظهور او مخ کښے تلو اووسیل چه ثم (الشوریٰ) نه پوښتنه وکړی چه ال یعقوب دَ شام نه مصر ته څنګه منتقل شو او دَ یوسف علیه السلام قصه ده په دے باندے الله تعالیٰ سورة یوسف نازل کړه (خازن) (جواہر القرآن ۴۵۶)

(باقی په بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) اجمالی خلاصہ: دلیل نقلی تفصیلی د یوسف او د یعقوب علیہما السلام نہ پہ دغہ خلور مسئلو باندی دہ۔
تفصیلی خلاصہ: د پندیٔ شیخ رحمہ اللہ فرمائی۔ اول تمہید او د ایت ۴ نہ تر ۶ پورے تفصیلی واقعہ پہ

۱۱۵ حوالو مشتمل دہ پہ ۲ کښے د رحمہ دعوی پہ ۱۰ کښے خلورمہ دعوی پہ ۱۲، ۱۳، ۱۹ کښے تخویفات پہ ۱۹ کښے جواب د سوال مقدرہ۔ پہ تمہید کښے صداقت د قرآن او د رسول ﷺ احسن القصص، د پیر بیانیدو بیان۔ تائید ۲۵ قصص د سورۃ نہ ولے بیانیدو بیان ویلے شویدے د دے ۲۶ و مے شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ سمط الدرر صلہ کښے ذکر کړیدی۔ او احقر د قرطبی رحمہ اللہ پہ حوالہ الہام الرحمن ص۲۰۳ کښے خلد بشت ۲ و مے ذکر کړیدی ھلتہ ئے اوګورئ۔ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ پہ دیکښے دا سے عبرتونہ اونکے او حکمتونہ او عجائبات دی چہ پہ نورو سورتونو کښے نشته محکمہ یوہ فائدہ د ھغو فائدو نہ چہ پہ دے قصہ کښے دی دا دی چہ نشته دفع کولو د فیصلے د اللہ تہ ذیادہ او نشته منع کولو کښے د قدرت د اللہ تعالیٰ نہ غوڑ۔ او د اللہ چہ فیصلہ ذکر کړی د یوسف د ژوند د ۱۴ کالو د ھجر د عزت نوکہ چرتہ قول عالم راجمع شی پہ دے نوقدرت نہ لری پہ دغہ کولو د ھغہ۔ (کبیر ص۲۰۲ ج۱۸) اِذْ قَالَ یُوْسُفُ، د دے ځائے نہ تر ۶ ایت پورے اخبار قصے او د ۱۵ احوالونہ اولے حال د دے د یوسف خوب لیدل او د یعقوب نہ فریاد چہ ورتہ نہ د خوب ھغہ وایہ او د ھغوی لہ طرفہ تعبیر ورکول۔ وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ الْغٰفِلِيْنَ او یقیناً دے تہ محکمے د دے قصے بیانولو نہ د ناخبرۍ یعنی د دے تفصیلی علم تاتہ نہ وو (جواہر ص۲۰۲)

(د دے د حاشیہ) لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ د خوئ د خوب نہ اندازہ د ګوګل چہ اللہ تعالیٰ یہ دا پہ حکمت او ثبوت سرہ سرفراز کړی او د دے لړہ پہ پہ دنیا او اخرت کښے د شرف او فضیلت اوچت مقام باندے کامیاب کړی او د بعض قراٹونو روایتونہ معلومہ شوے وہ چہ د دے د مشران (باقی پہ بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) حامن د یوسف ؑ او بنیامین سره کینه لری له دے وجے نه یوسف علیه السلام لره یے د ورونړو په منځ کښے د ځیل خوب بیانولو نه منع کړو (جواہر ص۲۰۴) فائدہ: دا ښایست کړیه اصل د ښے پیر یکښے چه خوب به نفسی بیانولے غیرت شفیق او خیرخواه نه اوښه هغه چا ته چه پرے تعبیر نه پوهیږی. (قرطبی ص۱۰۲ ج۹) او دا اصل دے په جواز د نه ظاهرولو د نعمت او پټول د نعمت د هغه چا نه چه ویره د کښے او د تل په پرده هغه وی اګرچه الله ﷻ امر کړے په اظهار د نعمت (جمل ص۱۲۱ ج۲) اوکورئ سورة الضحیٰ ۱۱ و ذکر خو ته د یوسف علیه السلام د ورونړو ذکر د ارته معلومیږی چه دا بیان نه وو د حکمه چه بیان معصومو ته ښکاره نه وو، اوکورئ په ۱۲ څیزه چه بیان نه وو. (شفاء ص۲۵۵، معارف ص۱۹۰، عثمانی ص۳۰۴، ابن کثیر ص۳۰۴ ج۲، مظهری ص۳۰۴ ج۵، الهام ص۳۰۴) یا د قالوا: د ځای نه نږدے پورے د ریم حال دے په دیکښے د یوسف علیه السلام د ورونړو خپل مابین کښے جرګه کول وی او د یعقوب علیه السلام نه په چل سره د هغه برتلل وی د ټولو واقع نه معاصیږی چه یعقوب علیه السلام نه غیب دان وو او نه متصرف. تفسیر ضلل مبین: یقیناً یا باز موږ په پرتګ پښکاره دے یعنی ساده دے د دنیا په کارونو نه پوهیږی. امام رازی فرمائی چه مراد د ضلال نه خطا ده د مصالحو د دنیا نه (کبیر ص۹۴ ج۱۸)

(د څو حاشیه) قال قائل: د اکثرو مفسرینو رائے دا ده چه د دینه پوهه نه وه مراد ده. فی غیبت الجب: غیبت الجب معنی کوی کم نام کوهه (شاه ولی الله) یعنی په طاق د کوهی کښے. د شبیر تفسیر القرآن لغیره فرمائی چه ژره کوهی. ژوبه ناچیزه وایم چه القاء دلته په معنی د کوزولو او کښولو ده حکمه چه هغوی خو نه وو لږ او قریب پرده سے سورت ۹۳ ص۶۰ اینتونه دی او دا اصل سورة اعراف نه راکښے هم ذکر شوے وو. ان یا کله لیل شب، او ورپرے چه ویښ خوری د لره شرخ: د اکیے حکم خاص کړو په یاد د لږ سره حکمه چه دغه زمکه څخه پرته د نورو شرخاوو والا وه (روح ص۱۹۰) فلما ذهبوا به، چه کله یوتلو وی یوسف لره. سنفی: وائی چه لتا جواب پټ دے یعنی وے کړو دهغه سړو کوم چه وی کوله و تکلیف ورکولو نه (مدارک ص۴۱۲) او اوحینا الیه: وحی نه مراد دا وحی د ثبوت اورسالت نه وه بلکه وحی د تسلیے لپاره وه چه خفیه وه. اوګویا مراد تری الهام دے. (اوکورئ کبیر ص۹۹ ج۱۸)

وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صٰلِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ

او نفی به نا سو پس د دے نه — قوم نیکان (په توبے سره) او وئیل یو

قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَاَلْقُوْهُ فِيْ

وئونکی د روی نه: مه وژنی یوسف م او کښلو ئی هغه لره په

غَيٰبَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ

د ډ (طاق) د کوهی کښے. ښایه موښی هغه لره د بعضے قافلے والا: که

كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿١٠﴾ قَالُوْا يٰٓاَبَانَا مَا لَكَ لَا تَاْمَنَّا

یعنی تاسو کولو نکی (تو دے کړئ) او وئیل روی اے پلاره زموږ نه څه روی نه ورکوی تاته: چه اعتبار نه

عَلٰى يُوْسُفَ وَاِنَّا لَهٗ لَنٰصِحُوْنَ ﴿١١﴾ اَرْسِلْهُ مَعَنَا

کوے په موږ نه په باره د یوسف ؑ کښے: او یقیناً موږ د هغه لره خامخا خیر خواهی کونکی یو: د لږ د

غَدًا يَّرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ﴿١٢﴾ قَالَ

لږ زموږ د سره ځان ډیر په ډوډی میوو سره او یوسلیه وکړی او یقیناً موږ د هغه لره خامخا محافظت کونکی یو

اِنِّيْ لَيَحْزُنُنِيْٓ اَنْ تَذْهَبُوْا بِهٖ وَاَخَافُ اَنْ

او وئیل یعقوب یقیناً زه چه غم خامخا ځمکوی کوی ما لره چه بوځئ تاسو دا: او ویرږم چه وخوری

يَّاْكُلَهُ الذِّئْبُ وَاَنْتُمْ عَنْهُ غٰفِلُوْنَ ﴿١٣﴾ قَالُوْا

د هغه لره ډ شرخ: او تاسو به د هغه نه غافله (ناخبره) یئ: او وئیل روی

لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّآ اِذًا

که چرته او وخوړ د هغه لره ډ شرخ او حال دا دے او موږ به پوره د لږ یقیناً موږ به

لَّخٰسِرُوْنَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا ذَهَبُوْا بِهٖ وَاَجْمَعُوْٓا اَنْ

د ډ خو څو ځله ناوانیان یو: پس هر کله چه یوتلو د روی هغه لره او اتفاق ئی او کړو چه

يَّجْعَلُوْهُ فِيْ غَيٰبَتِ الْجُبِّ ۚ وَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِ

او مړوی هغه په د ډ (طاق) د کوهی کښے: او وحی او کړه موږ هغه لره چه

لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِاَمْرِهِمْ هٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿١٥﴾

خامخا یقیناً خبر به درکړئ ته کاروی نه: په کاروی چه دا ئے (یوسف) او دوی نه پوهیږی:

(روح ص۱۹۰) فلما ذهبوا به، چه کله یوتلو دی یوسف لره. سنفی: وائی چه لتا جواب پټ دے یعنی وے کړو دهغه سړو کوم چه دوی کوله و تکلیف ورکولو نه (مدارک ص۴۱۲) او اوحینا الیه: دوی نه مراد دا وحی د ثبوت اورسالت نه وه بلکه وحی د تسلیے لپاره وه چه خفیه وه. اوګویا مراد تری الهام دے. (اوکورئ کبیر ص۹۹ ج۱۸)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَجَآءُوْۤ اَبَاهُمْ عِشَآءً يَّبْكُوْنَ ﴿۱۶﴾ قَالُوْا يٰۤاَبَانَاۤ اِنَّا

اورا خلل دوی پلار خپل تہ : ماخرسان چہ ژړانے کولہ : اووئیل وری آ پلارہ مونږ یقیناً

ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوْسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا

مونږہ لاړو منډے مو وھلے اویریښودلے وو مونږہ یوسف پہ نزد د سامان خپل :

فَاَكَلَهُ الذِّئْبُ ۚ وَمَاۤ اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا

پس اوخوړ دھغہ لرہ شرخ : او نہ یے تہ یقین کونکے مونږہ لرہ اوآگرچہ مونږہ

صٰدِقِيْنَ ﴿۱۷﴾ وَجَآءُوْ عَلٰى قَمِيْصِهٖ بِدَمٍ كَذِبٍ ۭ

رښتونی : او راوړہ دوی : پہ قمیص د ھغہ ویښہ د دروغو :

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا ۭ فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ ۭ

اووئیل یعقوب بلکہ بناسستہ کړی تاسو : نفسونو ستاسو یوشے خبرہ (پس صبر بناسطہ ده

وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰي مَا تَصِفُوْنَ ﴿۱۸﴾ وَجَآءَتْ

آمالہ نبوی ﷺ اوالله تعالیٰ مدد غوښتلے شوے پہ بیان د ولو د ھغہ خبرہ چہ تاسو بیانوئ : اورا خلله

سَيَّارَةٌ فَاَرْسَلُوْا وَارِدَهُمْ فَاَدْلٰى دَلْوَهٗ ۭ قَالَ

قافلہ : پس ولیږلہ ھغوی مشکی خپل لرہ : پس زوړند ے کړہ بوکہ خپلہ : نو اووئیل

يٰبُشْرٰى هٰذَا غُلٰمٌ ۭ وَاَسَرُّوْهُ بِضَاعَةً ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ

اے زیږہ : دا ښے ھلک : اوپټ ے کړو ھغہ لرہ : د تجارت پہ خیال : اوالله ښہ پوھہ

بِمَا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۢ بَخْسٍ دَرَاهِمَ

ولو پہ ھغہ چہ دوی کولو : او خرڅ کړو دوی ھغہ لرہ پہ قیمت کم کړہ چہ - روپئی

مَّعْدُوْدَةٍ ۭ وَكَانُوْا فِيْهِ مِنَ الزّٰهِدِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَ

شمارلے شوے وے : او ولو دوی پہ ھغہ کښے د بے رغبتو نہ : او وئیل

قَالَ الَّذِي اشْتَرٰىهُ مِنْ مِّصْرَ لِامْرَاَتِهٖٓ

ھغہ سړی چہ ولے خستہ ده لرہ : د مصر والو نہ : ښځے خپلے تہ :

اَكْرِمِيْ مَثْوٰىهُ عَسٰٓى اَنْ يَّنْفَعَنَآ اَوْ نَتَّخِذَهٗ وَلَدًا ۭ

ښہ ساتہ : ځای د اوسیدو دده لرہ : زده ے چہ ګټہ رسوی مونږہ تہ : او یا ہغہ نیسو مونږہ ده لرہ پہ ځای زوی

منزل ۳

دده او مقام ده لتاسره (غریب القرآن ص ۲۱۴)

قمیص بے شوکولے وے (ابن کثیر ج ۲ ص ۴۳۱)

قال یعقوب بصری، مفسرین رحمہم الله فرمائی چہ حلہ مشکی زوړند کړہ بوکہ خپلہ او یوسف علیہ السلام پہ یو کرت د ویښو د کوھی کښے د څلورو پہ رښی پورے نو مشکی د کتل ده تہ اووے لیدلا بناسته د ھغہ نو وے ویل یعقوب بصری او کبیر صحابہ رضی اللہ عنہم کښے دی چہ او زبے اوکړو زیری تہ د ښارہ د خوشحالو د نفس خپل کوبا کہ وے ویل اے زیریہ راشہ دا وخت ستا دے۔ وَاَسَرُّوْهُ بِضَاعَةً : دلتہ گڼلے معنے دی - (۱) پټ کړو رونړو د یوسف علیہ السلام حال د یوسف او وے گوزډلو مال د تجارت۔ (۲) پټ کړو وارد - او مذکرو د ھغہ یوسف علیہ السلام لرہ د نورو کسانو نہ د ښارہ د ګډے کولو۔ (قرطبی ص ۱۵۴ او کورئ -

وَشَرَوْهُ : لفظ د شراء بہ معنیٰ د اخستلو او خرڅولو دواړو راځی دلتہ ھم گڼلے معنی دی (۱) خرڅ کړو رونړو یوسف علیہ السلام لرہ او ولو دوی پہ پلسو د ھغہ کښے د بے رغبتو نہ۔ (۲) خرڅ کړو مشکی او مذکرو د ھغہ یوسف علیہ السلام پہ مصر کښے - (۳) واخستلو وارد او مذکرو د ھغہ یوسف علیہ السلام لرہ۔ اوګورئ مدارک ص ۲۱۵ قرطبی ص ۱۵۴ وغیرہ -

بِثَمَنٍۢ بَخْسٍ : پہ قیمت کم (فتح ص ۴۸۶) پہ قیمت حرام محکمہ چہ څمن بے حرام ولو پہ هر حال کښے۔ نحو ابن کثیر فرمائی چہ مراد د بخس نہ دلتہ ناقص یا ردی قیمت دے یا دوارہ۔ (ص ۴۳۲ ج ۲)

اَكْرِمِيْ مَثْوٰىهُ یعنی عزت کړہ منزل

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

آشنا کا، او کله چه وُرسیدهٔ نهایت قوت خپل ته (فتح ملک ۳) ابن کثیرؒ فرمائی چه کامل شوعقل دُهغه او پوره شریعت ورکړی دهغه (صـ۲۳) په مقدارة دے موده کښے مختلف اقوال ابن کثیرؒ ذکر کړی بیا امام رازیؒ درے دیرش کاله مُودهغه ترجمه ورکړی ده۔ (کبیر جلد ۵ ج ۱۸)

یُوسف ۱۲

وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوْسُفَ فِي الْاَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهٗ

اودغه رنګه مو ځای ورکړو یوسف ته: پرته مکنه مصر کښے ۱ او چه اوښایو دهٔ ته

مِنْ تَاْوِيْلِ الْاَحَادِيْثِ ۭ وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰٓى اَمْرِهٖ وَ

معنا کانے د خبرو (د خوبونو): او الله تعالیٰ زور اور دے په کار خپل باندے او

لٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۲۱﴾ وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهٗٓ

لاکن زیات د خلقو نه: نه پوهیږی: او هر کله چه وُرسید دا خوانئ خپلے ته

اٰتَيْنٰهُ حُكْمًا وَّعِلْمًا ۭ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۲۲﴾

درکړو موږ دهٔ ته فیصلے او پوهه: اودغه شانے: بدلہ ورکوو موږ: نیکی کوونکو ته:

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِيْ هُوَ فِيْ بَيْتِهَا عَنْ نَّفْسِهٖ وَغَلَّقَتِ

او مطالبه وکړه دهٔ نه هغه ښځه: چه دے په کور د هغے کښے وُو او پیارهٔ د نفس د دهٔ ځانګے او بند کړل

الْاَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۭ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهٗ

دروازے: او وئیلے: دلته راشه تانه وایم: او وئیل هغه پناه غواړم په الله:

رَبِّيْٓ اَحْسَنَ مَثْوَايَ ۭ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۳﴾ وَ

یقیناً شاد دے رب زما بنه کړے ځای زما: یقیناً شان دا دے نه کامیابیږی ظالمان: او

لَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ ۚ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ اَنْ رَّاٰ بُرْهَانَ رَبِّهٖ ۭ

یقیناً قصد کړے وُو هغے په دهٔ باندے: او خیال کړے یوسف هغے: که نه وے لیدلے دلیل د رب خپل:

كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوْۗءَ وَالْفَحْشَاۗءَ ۭ اِنَّهٗ

دغه رنګه اوښتو کړو موږ دهٔ لره چه وارِ د دهٔ نه: بدکاره: او بے حیائی: یقیناً دے

مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۲۴﴾ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ

وُو د بندګانو زمونږ نه چه خالص کړے شوی وی: او وړاندے منډے کړے دروازے ته

وَقَدَّتْ قَمِيْصَهٗ مِنْ دُبُرٍ وَّاَلْفَيَا سَيِّدَهَا

او خیرے یے کړو قمیص د هغه: د شا نه: او بیا موندلو دواړو خاوند د هغے:

لَدَا الْبَابِ ۭ قَالَتْ مَا جَزَاۗءُ مَنْ اَرَادَ بِاَهْلِكَ

پے دروازے کښے: او وئیلے هغے ښځے د هغه سړے چا چه اراده کوی په اهل ستا د

ترجمه: او خامخا ئے لیدلے وے دلیل د رب خپل خیال بیے کړے وے په هغے باندے (کوښی خازن صـ۱۰۱ - قرطبی صـ۱۰۱ کبیر صـ۱۱۰ دویم واړه د لَوْلَا جواب محذوف دے۔ املاء صـ۱۰۱ کښے دی۔ لواقع المعصیة.

(باقی په بل ځ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سُوْٓءًا اِلَّآ اَنْ يُّسْجَنَ اَوْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۲۵﴾ قَالَ هِيَ

وَ بدی مگر چہ جیل تہ کہے شي : او یا عذاب وردان: او وئیلے یوسف وے

رَاوَدَتْنِيْ عَنْ نَّفْسِيْ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ اَهْلِهَا

نخہ مطابقہ کړے زمانہ : په پارہ د نفس زما کښے. او نیصلہ ؤ یو فیصلہ کونکی فیصلوا وئ هغے نه

اِنْ كَانَ قَمِيْصُهٗ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَ

کہ چیرے وی قمیص د دۀ : شوکیدلے شوے د مخ طرف نه : پس دا نجنۍ به رښتیا وائی او

هُوَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۲۶﴾ وَاِنْ كَانَ قَمِيْصُهٗ قُدَّ

هغه د دروغژو نه دی : او کہ چیرے وی قمیص د دۀ : ملاتړ لے شوے

مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۲۷﴾ فَلَمَّا

د شا طرفنه؛ پس درو غه به وائی دا نجنۍ او دے به وی د رښتیا ویونکو نه : پس هر کله چه

رَاٰ قَمِيْصَهٗ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ اِنَّهٗ مِنْ كَيْدِكُنَّ ؕ

وے لیدۀ قمیص د هغه منلے شوے د شا طرفنه؛ او وئیل عزیز؛ یقیناً دا د مکرو نو ستاسو دے

اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيْمٌ ﴿۲۸﴾ يُوْسُفُ اَعْرِضْ عَنْ

یقیناً ستاسو یو مکر ستاسو دے : له یوسف نخه واړوه د دے خبرے —

هٰذَا ۚ وَاسْتَغْفِرِيْ لِذَنْۢبِكِ ۖ اِنَّكِ كُنْتِ مِنَ

نه : او له ځانه بخښنه او غواړه د ګناه خپلے نه : - یقیناً ته یے د خطا

الْخٰطِـِٕيْنَ ﴿۲۹﴾ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِيْنَةِ

کونکو نه : او وئیلے نخو : په د غه ښار (د مصر) کښے : چه

امْرَاَتُ الْعَزِيْزِ تُرَاوِدُ فَتٰىهَا عَنْ نَّفْسِهٖ ۚ

نخه د عزیز — مطالبه — کوی د مړی خپل نه : د نفس د هغه نه : یقیناً

قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۭ اِنَّا لَنَرٰىهَا فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۰﴾ فَلَمَّا

چا پر لږتیا د زړه د هغه نه مینه کړه : یقیناً دا مونږ ګورو هغه په خطا ئی ښکاره کښے : پس هر کله

سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَاَعْتَدَتْ

چه واورېدله هغه د ښځو خبرے طعن د هغو : نو جوړه یے له ولیږله هغوی نه : او تیار لے کړو

منزل ۳

رحمہ اللہ فرمائی چہ مراد تر نہ استقامت او ربط قلب دے۔ اللہ تہ یوسف علیہ السلام لږوہ چیلاو او تفوق باندے د ورمرہ محکم او مستقیم کړے وو چہ د هغوی په زړه کښے د ګناه اراده هم پیدا نه شوه (مراد ر) ګذلک : د غه ډنګ مضبوط کړو مونږ د دۀ لږوہ (جواہر) لنصرف عنه : چه وا ړو مونږ د دۀ نه بدی او بے حیائی . تفسیر مظہری ص۲۵۵ او معارف ص۳۰۶ کښے دی چه السوء وره ګناه . او الفحشاء لږوہ ګناه یعنی زنا (مراد دی) .

(د دے مخ حاشیه)

وَشَهِدَ شَاهِدٌ او فیصله اوکړه یو فیصله کونکی . په دے کښے اختلاف دے چه دا شاهد د وړوکے وو او که بالغ . صحیح قول دا دے چه دا یو عاقل بالغ هوښیار سړے وو او د انصاف فیصله یے اوکړه . د شیخ القرآن رحمہ اللہ رحمان دے قول نه وو . او وئیلے دی یوے لوبے والے د مفسرینو نه چه دا د ورځۍ خوی د شپے وو او هوښیار سړے وو (سراج منیر ص۱۹۳) ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی د کیرے والا وو (ابن کثیر ص۲۵۵) مولانا خان بادشاه د مظلله د هغه روایت نه جواب اما شوم وو جواب په تحفة الکرام کښے ځکه نه لیکلے دے . او په سند یے کلام کړیدے . یوسف اعرض : دلته سوال راځی چه عزیز مصر ولے د نخه لږوہ سزا ورنکړه . نیو جواب دا دے چه عزیز مصر څه بے غیرته انسان وو . او بل ګوا چه الله تعالیٰ خکله یوسف علیه السلام د ګناه نه بچ کړو فوائد هم انتظام وکړو

چه عزیز مصر د غصے نه لیږلے نکړو ځکه عام عادت دا وی چه دا سے موقعه کښے انسان د تحقیق او تفتیش نه بغیر اقدام کوی او ګورئی معارف ص۳۰۶ . وَقَالَ نِسْوَةٌ ، وَے خائی نه تر ۲۵ شپږم حال وے . قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ، مدارک ص۲۱۹ کښے دی چه حُبًّا تمیز دے . معلی دا

(باقی په بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) دہ چہ یعنی خرق حبہ شغاف قلبها حتی وصل الی الفؤاد - یعنی شلولے دہ مینہ دَدہٗ پردہ دَزرہٗ دَ ځغے تردے
چہ مینہ یے رسیدلے دہ زرہٗ دځغے تہ۔ یستکثر قلیل۔ طعن دَهغو، غیبت دَهغو (مدارک منہ۳) پتے پتے خبرے دَهغو (معارف ج۴ ص۴۱۹)

لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَّاٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّيْنًا وَّ
هغوی لره خپلی دَدعوت اوورلے کړو هرے یوتے تہ: دَهغوی نه چاړه: او
قَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۚ فَلَمَّا رَاَيْنَهٗۤ اَكْبَرْنَهٗ وَقَطَّعْنَ
وئیلے، راوزه یوسفه په دوی باندے، پس هرکله چه هغوی ولیدہ دہٗ لره نو لوی وگڼلہٗ او وغړۍ
اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًا اِنْ
لے کړو لاسونه خپل اوویلے هغوی پاکی دہ الله تعالیٰ لره: نده دا انسان: نده دے
هٰذَاۤ اِلَّا مَلَكٌ كَرِيْمٌ ﴿۳۱﴾ قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذِيْ
دا مګر مَلَک عزتمن: اوویلے دے: پس دا تاسو ته وایم هغه کس دے:
لُمْتُنَّنِيْ فِيْهِ ۚ وَلَقَدْ رَاوَدْتُّهٗ عَنْ نَّفْسِهٖ فَاسْتَعْصَمَ ۚ
چه ملامت کوئ تاسو ما وئ په یار کښے: او یقیناً ما طلب کړے دا دہٗ نه په یار خپل نفس پس ډډے
وَلَئِنْ لَّمْ يَفْعَلْ مَاۤ اٰمُرُهٗ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُوْنًا
وسانه ما ځان خپل زمانه: او کیږئ وګڼی هغه چه امر کوم دہٗ نه: خامخا جیل ته به کړے شی او خامخا یقیناً
مِّنَ الصّٰغِرِيْنَ ﴿۳۲﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ
شی به دَ ذلیلانو: اوویل یوسف اے ربه زما جیل محبوب دے ما نه: دَ
مِمَّا يَدْعُوْنَنِيْۤ اِلَيْهِ ۚ وَاِلَّا تَصْرِفْ عَنِّيْ كَيْدَهُنَّ
هغه کار نه چه بلی دوی ما ره هغه نه: او که چرته وانه اړوے زما نه دوکه دا ښځو نه به دوی:
اَصْبُ اِلَيْهِنَّ وَاَكُنْ مِّنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۳۳﴾ فَاسْتَجَابَ
میلان به وکړم دوی ته: او شم به زهٔ دَ ناپوهانو نه، پس قبوله کړه
لَهٗ رَبُّهٗ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ
دہٗ لره دُعا رب دَدہٗ، پس واړاوه دہٗ نه دوکه دَ ښځو نه بیرته دَهغوی: یقیناً دا الله تعالیٰ اوریدونکے
الْعَلِيْمُ ﴿۳۴﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا رَاَوُا
پوهه دے: بیا ښکاره شوله دوی نه: پس دَ هغه نه چه وے لیدلے
الْاٰيٰتِ لَيَسْجُنُنَّهٗ حَتّٰى حِيْنٍ ﴿۳۵﴾ وَدَخَلَ
نښانے پ۱۲ ع۷ دَهغه، چه جیل ته ځه دا چوی دَ هغه وخت پورے: او درنوتل...

اَكْبَرْنَهٗ: لوی ئے وګڼلہٗ (ک، د، م - ق، ر، العاد الآخرین منہ): الدر المنثور
اِلَّا مَلَكٌ كَرِيْمٌ: مګر مَلَک عزتمند قاضی ثناء الله رحمه الله فرمائی چه داسے
بناست ندے معلوم شوے په انسان کښے اوه انسان ناوچت په بناست کښے
نشته مګر ملائک. اوه یادا چه جوړ والے په مابین دَبناسته پوره اوکمال اوچت
اوعصمت بے انتها کښے دا دَخو اصوډ
ملائکو نه دی (مظهری ج۵ ص۱۵۴) فَاسْتَعْصَمَ
پس خان ساتے پاک ساتلے دَګناه نه ډډه کړے
منہ۱۲ کښے دی چه دا نصریح دہ په دے
چه یوسف علیه السلام بری دوُدوغه
تهمت ده۔ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ
شیخ القرآن رحمه الله فرمائی دی چه
په دیکښے خو نبول دَجیل خانے دی
دَیارہٗ دفع دَ بیحیائی نه. (معارف
وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ، دَدے محائی
نه اودوم حال تر۲۷ پورے۔ او
داخل شو جیل خانے ته دَدہٗ په
زمانه کښے دوه خوانان۔ تفسیر
ماجدی ص۲۹۳ کښے دی یعنی په دغه
زمانه کښے دالازمه نده وه چه
دیارہٗ یوسف علیه السلام سره وغیره
داخل شوی وو۔

فائده:- دادوه کسان یو شرابی
(ساقی) اوبل نانبائی په - دوی
جاسوسی شوے وو دَ زهر اچولو.
نو دَ تحقیق دَپارہٗ لپاره دیارہٗ
جیل ته اولیږل او یوسف علیه السلام هم هلته وُ نو دوارد خوبونه وُلیدل الخ (فضل الرازم ص۳۳۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ؛ دَ وئے نه معلومه شوه چه يُوسف عليه السلام به جيل کښے په ښو اخلاقو سره مشهور وُو. او دَ خوب تعبير هم دَ هغه چا نه طبيبُ پکار دی چه صالح او هوښيار وی. قتاده رحمه الله فرمائی چه يُوسف عليه السلام به دوائی مريضانو له ورکوُله او تسلی به يې غمژنو له ورکوله. او ورته به عبادت کښے به يې کوشش کولو الو (معاص ص۱۸۱)

مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيٰنِ ۖ قَالَ اَحَدُهُمَآ اِنِّيْٓ اَرٰىنِيْٓ

دَ دوه پوهنت کښے ؛ جيل ته دوه ځوانان ؛ اووئيل يو دَ دوی نه يقيناً زه وينم ځان چې ؛ په

اَعْصِرُ خَمْرًا ۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنِّيْٓ اَرٰىنِيْٓ اَحْمِلُ

خوب کښے چه غوړوم شراب ؛ اودئيل هغه بل ؛ يقيناً زه وينم په خوب کښے

فَوْقَ رَاْسِيْ خُبْزًا تَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ ۖ

چه بار وُمه دَ پاسه دَ سر خپل نه ؛ دودئ ؛ چه خوراک کوی مرغئ دَ هغے نه ؛

نَبِّئْنَا بِتَاْوِيْلِهٖ ۚ اِنَّا نَرٰىكَ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۳۶﴾

خبر کړه موږ ته په معنئ دَ دے ؛ يقيناً موږ وينو تا ره دَ نيکو کارو نه ؛

قَالَ لَا يَاْتِيْكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقٰنِهٖٓ اِلَّا نَبَّاْتُكُمَا

اووئيل دَ چه را به نه لږي تاسو نه طعام چه درکولے شي تاسو نه دَ خوراک دَ پاره ؛ مګر تعبير دَ درکړم

بِتَاْوِيْلِهٖ قَبْلَ اَنْ يَّاْتِيَكُمَا ۚ ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِيْ

تاسو ته په معنئ دَ خوب ؛ مخکښے دَ دے چه تاسو ته ؛ دغه هغه څه دی چه ښودنے کړے ما ته

رَبِّيْ ۚ اِنِّيْ تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ

ربنا ؛ يقيناً کړے مے په دين دَ هغے قوم چه ايمان نه راوړی په الله تعالیٰ باندے

وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿۳۷﴾ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ

او دوی ؛ په آخرت هم دوی کفر کونکی وی ؛ او تابعداری مے کړه دَ دين

اٰبَآءِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۭ مَا كَانَ

دَ پلرانو نيکونو چه ابراهيم ، او اسحاق ، او يعقوب ، دی ؛ نه دی جائز

لَنَآ اَنْ نُّشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ ذٰلِكَ مِنْ

موږ ته چه شريک کړو دَ الله تعالیٰ سره — څه شئ ؛ دا (توحيد)

فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ

فضل دَ الله تعالیٰ دے ؛ په موږ وه او په خلقو باندے ؛ اولکن زيات دَ خلقو

النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿۳۸﴾ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ

نه شکر نه وُباسی ؛ اے دوه ملګرو دَ جيل

فائده :- مفتی صاحب رحمه الله فرمائلی دی چه — دَ داعی او مصلح فريضه ده چه په هر حال کښے خپل وظيفے دَ دعوت او تبليغ کړه دَ نه ټولو کارونو نه مخکښے ولری. چه څوک دَ دوه خوا له راشی دَ خپل کار دَ پاره نو دا به خپل اصلی کار نه هيروی، څنګه چه يُوسف عليه السلام ته داقيدیان دَ تعبير معلومولو دَ خوب دَ پاره راغلی وُو- نو يوسف عليه السلام دَ خوب دَ تعبير نه مخکښے دَ دعوت او تبليغ په ذريعے دوی ته دَ ژوند او هدايت تحفه ورکړه. — دا خيال ډير نه دی چه دعوت او تبليغ په کومه جلسه کوم ممبر يا استيج باندے کولے شی. په شخصی ملاقاتونو او خان له مذاکرو په ذريعه دا کار دَ دغه نه زيات مؤثر کيدے شی۔

(معارف ۵/۵۹)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَ اَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ : ایا خُدایان جُدا جُدا ۔ دَ حاجتونو دَ پارہ یا جُدا جُدا ۔ دَ مشرکانو په نزد کښے خوره دی ۔ اَلْاَسْمَآءَ : ۔ دَ شاه ولی رحمة الله فرمائی یعنی چاته مُشکل کفا او چاته دَ غابنونو والا ، او چاته دَ ستر کو والا او چاته دَ ږدو نو والا او چاته دَ یکی والا په دے باندے هیڅ دلیل نشته ۔ (نثر المرجان ص۲۶۹ ۔ سورة انعام ۱۰ اوګورئ ۔

اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ

نه دے حکم اختیار مګر یوالله لره دے سورت کهف ۲۶ وګورئ

فائده :

دَ قلاؤ انبار مولانا صاحب رحمه الله فرمائی چه مخلوق خلق په دے مونو کښے شرک کوی او دائی په حکم دَ خدائی په حکم دَ رسول دَ خدائی ، او په حکم دَ خلورو واړو یارانو نه ۔ هغوی فرمائی چه دَ الله تعالیٰ سره بے اثره نه وی کړے نو سود بے نه کیږی ۔

يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ : دَ یوسف علیه السلام پس دَ بیان دَ توحید ، او رسالت نه تعبیر دَ خوبونو ورکړو چه یو به خپات پیاموی او بل به سزاء ، قُضِيَ : فیصله شوه دے دغه کار ۔ په دے یکښے اشاره ده چه دا فیصله دَ باری تعالیٰ له طرفه شوېده ۔

اُذْكُرْنِيْ عِنْدَ رَبِّكَ : ۔ دَ دینه معلومه شوه چه دَ کوم مصیبت نه دَ خلاصولو دپاره دَ کوم سړی کوشش واسطه جوړول دَ توکل خلاف نه دی (معارف ص۵۹)

فَاَنْسٰهُ الشَّيْطٰنُ : پس هیر کړو دَ ساقی نه شیطان یادول ۔ دَ یوسف ۴ په نزد دَ مولا او نیک خپل ، (کبیر ص۱۴۵) بِضْعَ سِنِيْنَ په قید خانه کښے هم خو کاله نور دَ ده اوسیدل شو ، (معارف ص۵۹) اولی داده چه جزم په مقدار معینے مودے باندے نشته (روح ص۲۴۲) وَقَالَ الْمَلِكُ (۳) ، دَ دے خائی نثر تر ۵ پورے انعام حال دے په ویکښے دَ باچا خوب لیدل او دَ ساقی لیږل دی جیل خانے نه او دَ هغه اقرار کول دی په صفائی دَ یوسف باندے

ءَاَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿۳۹﴾

ایا خُدایان جُدا جُدا (کلدوم) خوره دی که الله یو چه زورتر اور دے ،

مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖۤ اِلَّاۤ اَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوْهَاۤ

تاسو بنده گی نه کوئ سوا دَ الله تعالیٰ نه مګر دَ هغه نومونو چه ایښی دی تاسو هغه

اَنْتُمْ وَ اٰبَآؤُكُمْ مَّاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ

تاسو ، او پلرانو ستاسو نه دی الله تعالیٰ په پرے باندے هیڅ دلیل ،

اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُوْۤا اِلَّاۤ اِيَّاهُ ؕ

نه دے والا اختیار مګر یوالله ، لږ دے حکم ئے کړے چه عبادت مکوئ مګر خاص هغه

ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا

دغه — دین — سیخ دے ، او لاکن — زیات دَ خلقو نه — نه

يَعْلَمُوْنَ ﴿۴۰﴾ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّاۤ اَحَدُكُمَا

پوهیږی : اے دوو ملګرو ، دَ جیل ، هر چه پوستاسو نه دَ یو چه ئے

فَيَسْقِيْ رَبَّهٗ خَمْرًا ۚ وَ اَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَاْكُلُ

پس سکوی په مولا خپل ، شراب ، او هر چه هغه بل دے پس پاتے کړے شی ، پس خوړل

الطَّيْرُ مِنْ رَّاْسِهٖ ؕ قُضِيَ الْاَمْرُ الَّذِيْ فِيْهِ

به کوی مرغان دَ سر (کپړی) دَ ده نه : فیصله شوې ده مخامخ نه : دَ دغه کار هغه چه په هغه

تَسْتَفْتِيٰنِ ﴿۴۱﴾ وَ قَالَ لِلَّذِيْ ظَنَّ اَنَّهٗ نَاجٍ مِّنْهُمَا

تپوس کوی : او وئیلے یوسف هغه کس ته چه ګمان ئے وو (یو هغه) چه یقیناً دا خلاصیدونکے دَ دوارو

اذْكُرْنِيْ عِنْدَ رَبِّكَ فَاَنْسٰهُ الشَّيْطٰنُ ذِكْرَ رَبِّهٖ

— یاد کړه حال زما په نزد دَ مولا خپل : پس هیر کړو دَ هغه نه شیطان یاد ساتل دَ رب په

فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِيْنَ ﴿۴۲﴾ وَ قَالَ

پس حاضر شو — په جیل کښے — څه — کلونه : او وئیل

الْمَلِكُ اِنِّيْۤ اَرٰى سَبْعَ بَقَرٰتٍ سِمَانٍ

باچا : یقیناً زه وینم په خوب کښے اوه ګایان موټے —

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يَا كُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَّسَبْعَ سُنْۢبُلٰتٍ خُضْرٍ وَّ

چه خوری دیو لره: اووۀ خوایسے : او دیم اووۀ وچی — شنه — او

اُخَرَ يٰبِسٰتٍ ۭ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَاُ اَفْتُوْنِيْ فِيْ رُءْيَايَ اِنْ

دیم نور وچی : اے — دلے تعبیر اکړی ماته، په خوب زما کښے : که

كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُوْنَ ۝۴۳ قَالُوْٓا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ ۭ

یئ تاسو د پاره د خوب معنے ویستونکی : اووئیل هغو دا کلهو دی : خوبونه دی

وَمَا نَحْنُ بِتَاْوِيْلِ الْاَحْلَامِ بِعٰلِمِيْنَ ۝۴۴ وَقَالَ

اونه پوهیږو نه - په تعبیر - د خوبونو :- پوهیدونکی : اووئیلے هغه

الَّذِيْ نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ اَنَا اُنَبِّئُكُمْ

کس چه خلاص شوے وو د دواړو نه : او یاد یے کړو روستو د څه موده نه : زه به خبر درکړم

بِتَاْوِيْلِهٖ فَاَرْسِلُوْنِ ۝۴۵ يُوْسُفُ اَيُّهَا الصِّدِّيْقُ

په معنے د دے : پس ما اوګلیږئ : (لاړ نو اووئیلے) اے یوسفه! اے دیر رښتینیه

اَفْتِنَا فِيْ سَبْعِ بَقَرٰتٍ سِمَانٍ يَّاْكُلُهُنَّ سَبْعٌ

خبر راکړه موږ ته په اووۀ غوا کمانو : خبر بو کښے : چه خوری دوی لره اووۀ

عِجَافٌ وَّسَبْعِ سُنْۢبُلٰتٍ خُضْرٍ وَّاُخَرَ يٰبِسٰتٍ لَّعَلِّيْٓ

خوانے - او په اووۀ - وږو - شنو کښے : او (اووۀ) نورو وچو کښے : شاید

اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝۴۶ قَالَ

زه واپس شم خلقو ته : د پاره د دے چه هغوی پوهه شی : اووئیل یوسف

تَزْرَعُوْنَ سَبْعَ سِنِيْنَ دَاَبًا ۚ فَمَا حَصَدْتُّمْ

کوبه وکړئ — اووۀ کاله :— پرله پسے : پس هغه چه لو کړئ تاسو

فَذَرُوْهُ فِيْ سُنْۢبُلِهٖٓ اِلَّا قَلِيْلًا مِّمَّا تَاْكُلُوْنَ ۝۴۷

پس پریږدئ هغه : په وږو د هغه کښے : مګر لږ د هغه نه چه تاسو یے خورئ :

ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَّاْكُلْنَ

بیا به راځی پس د دے نه :— اووۀ کاله : سخت چه وبه خوری

منزل ۳

فَارْسِلُوْنِ . د دینه مخکښے

اند مانج دے یعنی بیا هغوی ساتی لره د حضرت یوسف علیه السلام خواته د لیږلو اوهغه لاړ او د مصر د باچا خوب یے د هغه په مخکښے بیان کړو. (جوهر ص۵۳)

قَالَ تَزْرَعُوْنَ :

دا تعبیره خوب دے (تسهیل ص۳۱۰)

فَمَا حَصَدْتُّمْ :- دا تدبیر - د معاش دے. (سط الدرر ص۳۶)

ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ :- دا تبشیر دے. (نشر المرجان ص۲۴۰)

(د اسناد د ص۲ حاشیه)

يُغَاثُ النَّاسُ :- احتمال لری چه ډاډ غیث ندوی یعنی بارانونه به اوشی په خلقو. اوګاډ غوث نه دے یعنی مصیبت به لرے کړی الله تعالیٰ د دوی نه. (التسهیل ۲/۲۴۱)

يَعْصِرُوْنَ .

نجوړ وی به انګور، اوخونان او ګنجلے پس جوړ دی به شربتونه او تیلونه (مدارک ص۴۳۶)

وَقَالَ الْمَلِكُ

د دے خائی نه تر دے پورے نهم حالت دے. باچا د هغه حکم وکړو او یوسف علیه السلام د خپلے صفائیٔ مطالبه وکړه. او د صفائی نه پس یے د یو اعزاز سره راوتلو.

قَالَ ارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ

حدیث شریف کښے د ابوهریره رضی الله عنه په نقل راځی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی که چیرے ما د رب تیر کړے وے به جیل کښے خو مره چه یوسف علیه السلام تیر کړے وو نو قبولیت

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾

هغه څه چې تاسو مخکې جمع کړي یې کلونو ته : مګر لږ د هغې نه چې تاسو به یې ځان لره ساتئ ،

ثُمَّ يَأْتِي مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ

بیا به راځي پس د دې نه - کال - چې په هغه کښې به باران ورکړے شي په

النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ

خلقو : او په هغه کښې به میوے نچوړي وي : او وئيلے بادشاه :

ائْتُونِي بِهِ ۖ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ

راوړئ ما ته دغه سړے : پس هرکله چې راغلے هغه ته استازے : او وئيل هغه ته واپس

إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ

مولا خپل ته : پس تپوس اوکړه د هغه نه څه وحال د ښځو ، هغو چې غوڅ کړي وو

أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ

لاسونه خپل : یقیناً رب زما په تېرې هغو باندې ښه پوهېدونکے دے : او وئيلے بادشاه

مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِ ۚ

ښځو ! څه وو حال ستاسو کله چې مطالبه کړے وه تاسو د یوسف نه چې په پاره د نفس هغه

قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوءٍ ۚ

اوو وئيل هغوی پاکی ده الله لره : نه یو څه خبرتیا مونږ په هغه څه بدی :

قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ

اوو وئيلے ښځه د عزیز : اوس ښکاره شو — حق :

أَنَا رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾

زما مطالبه کړې وه د نفس د هغه ، او یقیناً هغه خامخا د رښتونو نه دے :

ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ

دا اقرار مې وکړو چې پوهه شي د هغه چې یقیناً ما خیانت نه دے کړے د هغه پلټ شا او یقیناً

اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٢﴾

الله نه لار ښيي تدبير د خيانت کوونکو ،

به ډم د ډلونکی کړے وے . (متفق علیه مشکوٰة ص۵۰۰)

مفتی صاحب رحمه الله فرمائی چې د یوسف علیه السلام طریق کار کښے د هغوی د صبر او تحمل عظیم الشان ثبوت دے او دغه په ټیل خائی قابل تعریف دے لیکن رسول کریم صلی الله علیه وسلم چې کومه طریقه کار خان له منسوب کړیده د امت د تعلیم او د عوامو د خیر خواهئ د پاره دا مناسب او افضله ده نکه چې د بادشاهانو د مزاج څه اعتبار نه وی . (معارف ص۶۱۰)

ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ

په دې کښے اختلاف دے چې دا قول د کښے د عزیز دے او که د یوسف علیه السلام دے . شیخ القرآن رحمه الله به فرمائیل چې دا قول د ښځے د عزیز دے نکه چې لفظ د نبی اماره بالسوء نه وی . مولانا عثمانی رحمه الله فرمائی چې حافظ ابن تیمیه او ابن کثیر وغیره د ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ نه د غفور رحیم پورے د (یعنی مقوله نبوله دے (ص۴۱۸ عثمانی)

قرطبی رحمه الله وائی چې عزیز مړ وو . ص۳۰۴ .

تفسیر کبیر معلی کوی چې ما چا پوهه شی چې ما خیانت د عزیز نه نه دے کړے په وخت د غائب والی د هغه کښے (ص۱۵۲ ج۱۸)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِيْ ۚ بنحہ وائی چہ زہ نہ پاکوم نفس خپل ۔ او ما قول ویر مشہور او ویرلائق او دیر مناسب دے ځکہ چہ
د قصہ سرہ اوہ معنا کا نو د کلام سرہ ۔ او یقیناً ماوردی یہ خپل تفسیر کښے د انقل کړیدے او راپاځیدے لے دے امام

وما ابرئ ۱۳ ۴۸۵ یوسف ۱۲

ابوالعباس ابن تیمیہ رحمہ اللہ د
هغہ د تائید د پارہ او مستقل
تصنیف یے پرے کړیدے ۔ ابن کثیر مثلاً
او وکورئ فاسی مثلاً ج ۹ ۔ البدایہ
مثلاً ۲۸۵ ۔ او تائید ے روستو مثلاً ۵۲ آیت
کوی چہ یوسف علیہ السلام لہ دیستو
پاچا حاضر کړیدے ۔ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِيْ
چہ مے کړے ذمہ خالص د پارہ د ځان
خپل ۔ وسیارم هغہ تہ اختیار د حکومت
خپل ۔ (قرطبی مثلاً) اِنِّيْ حَفِيْظٌ عَلِيْمٌ
دالتہ سوال راغی چہ یوسف علیہ السلام
ولے د ځان تزکیہ وکړہ دے نہ چہ
منہ راغلے دہ ۔ جواب ۔ حضرات
فرمائی او یہ دیکښے دلیل دے چہ جائز
دی انسان لہ د چہ د ځان صفت پہ
بهتری سرہ ذکر کړی یہ نزد د هغہ چا
چہ نہ لے پیژنی او دا نہ دی د
هغہ منع کښے شوے تزکیہ د نفس
نہ (ابن کثیر مثلاً) دغے قریب یہ ابن
کثیر مثلاً ۔ تسہیل مثلاً کښے ځی د
فائدہ ۔ او یہ دیکښے دلیل دے یہ
دے باندے چہ جائز دی چہ واخلی
انسان عہدہ د لاس د پاچا ظالم نہ
او یقیناً سلفو قضاء اختلے دہ د
طرفہ د ظالمانو نہ ۔ (مدارک مثلاً)
او وئیلے شویدی چہ پاچا یہ واپس
کیدہ د دوی د رائے نہ او اعتراض
پرے پرے نہ کولو یہ رائے د دوی کښے
او دوئ پہ حکم د تابع د ده کښے (مدارک
مثلاً) او وئیلے شویدی چہ پاچا
مسلمان شوے وو (تسہیل مثلاً) وَجَآءَ
اِخْوَةُ يُوْسُفَ ۔ د دے حالی نہ تر ۶۵
پورے لسم حال دے ۔ یہ دیکښے د یوسف
علیہ السلام د علم سبا لولو پس د
روزو خلے پسے راتللو دی او دبل حل
د پارہ نږدے روږدے راوستلو مطالبہ دہ ۔

وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِيْ ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوْٓءِ
او پاڼہ نہ وایم نفس خپل نہ ۔ یقیناً نفس ویر امر کونکے دے ۔ پہ بدی باندے
إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيْ ۚ إِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٥٣﴾ وَ
مگر چہ رحم وکړی رب زما ۔ یقیناً رب زما ۔ بخښونکے مهربانہ دے ۔ او
قَالَ الْمَلِكُ ائْتُوْنِيْ بِهٖٓ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِيْ ۖ فَلَمَّا
وئیلے پاچا ۔ راوړئ ما تہ ۔ دے چہ خالص ے کړمہ د پارہ د ځان خپل پس ہر
كَلَّمَهٗ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِيْنٌ أَمِيْنٌ ﴿٥٤﴾
کلہ چہ خبرے ورسرہ وکړے ۔ او وئیل پاچا ۔ یقیناً تہ د ځن نہ مونږ د سرہ ۔ د مرتبے والا امانتدار ے ۔
قَالَ اجْعَلْنِيْ عَلٰى خَزَآئِنِ الْأَرْضِ ۖ إِنِّيْ حَفِيْظٌ
او وئیل یوسف مقرر کړہ ما پہ خزانو د زمکے (د مصر) باندے ۔ یقیناً زہ ساتونکے پوهہ
عَلِيْمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوْسُفَ فِي الْأَرْضِ ۚ
یم (په تدبیر باندے) او دغسے ځای ورکړو مونږ د یوسف تہ پہ زمکہ (د مصر) کښے ۔
يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيْبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ
چہ وسیږی د ځنګوم ځای کښے چہ خوښ ږی ۔ رسوو رحمت خپل ہغہ چا تہ
نَّشَآءُ ۚ وَلَا نُضِيْعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ
چہ خوښ وکړو مونږ ۔ او نہ برباد و اجر د نیکی کونکو ۔ او خامخا اجر د
الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٥٧﴾
آخرت غوره دے د هغو کسانو د پاره چہ ایمان یے راوړے ۔ او دی چہ تقوی کوی ۔
وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوْسُفَ فَدَخَلُوْا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ
او راغلل دوئہ ۔ د یوسف ۔ پس ورننوتل پہ دہ باندے ۔ پس هغہ وپیژندلہ دوی
وَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ
او هغوی دہ لرہ نا اشنا کښونکی دی ۔ او هغہ کله چہ تیارے کړه دوی لرہ سامان د سفر د دوی
قَالَ ائْتُوْنِيْ بِأَخٍ لَّكُمْ مِّنْ أَبِيْكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّيْٓ
د وئیل راوړئ ما تہ ورور ستاسے چہ د پلار ستاسو نہ دے ۔ آیا نہ وینئ تاسو چہ یقیناً زہ

د پنډی شیخ رحمہ اللہ فرمائی د دینہ مخکښے اند اج دے ۔ یوسف علیہ السلام د خزائن الارض وزیر مقرر شو او د اوو کالو پوښے لے د زمکے ډیر لوی
ذخیرہ کوله د اوو کالونہ پس قحط شروع شو ۔ او ګرد مصر او ګرد ملک ته خلقو د ځان استولو د پاره مصر ته راتلل شروع کول ۔ پدے سلسله کښے د یوسف
علیہ السلام روڼ ډلہ مصر ته داخل یوسف علیہ السلام هغوی وپیژندل مګر هغوی د هغہ نہ پیژندل لو د هغوی خو به دوهم او کال کښے هم راغلے وو ۔ (باقی پہ بل ځای)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أَوْفِ الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي

پوره و رکړم پیمانه تاسو ته، او زه غوره میلمستیا ورکونکی یم. پس که چیرته تاسو راوړنده ومنلو ماته،

بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا

هغه، پس نه به وی پیمانه تاسو لپاره، زما سره: او نه به نږدې کیږئ ماته: اوویل وی

سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ

زړه به یې پرې چل به طلب کړو د هغه د پلار څخه، او یقیناً موږ کوونکي لږ وده کار: او ویلې به ځوانانو

اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا

خپلو چې واچړئ پنګه د دوی: په بار ځوی د دوی کښې، ځایې دوی د پېژنې هغوئ، کله چې

انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوا

واپس لاړې دوی اهل خپل ته، د پاره دې چې دوی واپس راشي (دا) احتمال پرې، چې هرکله چې

إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ

واپس لاړل دوی پلار خپل ته: اوویلې اے بابا زمونږ منع کړے شوے زمونږ نه پیمانه: پس ولیږه زمونږ

مَعَنَا أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ

سره ورور زمونږ چې غله راوړو، او موږ نږدې د ده لره خامخا حفاظت کوونکي یو: اوویل یعقوب

هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ

آیا اعتبار کوم په تاسو د دې باره کښې مګر یکه چې اعتبار کړے وو ما په تاسې باره د ورور د دې څخه:

قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾

مخکښې دې وخت: پس الله غوره د حفاظت کونکی دی، او هغه ښه رحم کونکی د رحم کونکو نه دی.

وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ

او هرکله چې پرانستې سامانونه خپل، پیدا یې مونده پنګه (قیمت خپل) چې واپس کړے شوې

إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَٰذِهِ بِضَاعَتُنَا

دوی ته: اوویل دوی اے بابا زمونږ: نور څه غواړو: دا شے لګ (قیمت) زمونږ دا چې

رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ

واپس کړے شوې زمونږ نه، او غله به راوړو اهل خپل ته، او حفاظت به کوو د ورور خپل، او زیاته به راوړو

منزل ۳

(تفسیر المقاس ص۱۰) لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا د یوسف علیه السلام د ورورانو حاضرۍ د لومړۍ طریقه وه او دا څه چې کوی په حکم د الله نه نه کوی. د لته ګڼړه توجیه کولو دی. (۱) چې دوباره راشي چې کله بیا مونږ واپنګه خپله، ځکه چې یوسف علیه السلام نه پته ولاچه دوی نه قبلوی طعام مګر په ثمن باندې (۲) چې اصل اداء حاصل کړو په مخ باندې د دوباره راتلو د پاره د آختلو د ځای (۳) یې نه ګڼړو چې ټیلر او رونړه خپلونه ثمن د طعام واخلی. (۴) چې رونړه به احسان وښی او بیه وکړی په واپسۍ سره د دې نه. (قرطبی ص۲۴۳ ج۹)

فَلَمَّا رَجَعُوا: هرکله چې د غلې راوړلو نه مخاصمت نه وو. اویوسف علیه السلام په دې د بنیامین راوستل شرط کړی وو نو حکمه نے د پاره د تو د تللو مطالبه وکړه.

قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ: آیا اعتبار اوکړم په تاسو. د پښتلو متل دے چې مار چیچلے د پړی نه هم ویریږی

وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. مدارک ص۴۲۹ ج۲ کښې یعقوب دی چې امید لرم چې انعام به وکړی په ما باندې په حفاظت د دې: او نه به راجعه کړی په ما باندې د دوی مصیبتونه

وَلَمَّا فَتَحُوا: هرکله چې دوی ته د والد صاحب د طرفه تسلی حاصله شوه، او بار ندے پرانستل نو په خوشحالئ کښې نے اویویل مَا نَبْغِي نه غواړو زیات د دے احسان نه. دا زمونږ د سرمایه ده چې واپس شوې ده، مونږ نه: دلته ګڼړه توجیه کولو دی. (۱) یوه توجیه ذکر شوه. دویمه داچې نه غواړو ستاسو نور قیمت. دریمه نه غواړو څه فی سبیل الله چې زمونږ نه د احسان وکړه. اوکورئ مدارک ص۴۳۰ ج۲ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا او غله به راوړو اهل خپل ته. راغب رحمۃ اللہ علیہ کښې چې میره هغه غله ده چې راوړی انسان (مفردات ص۴۹۵) تفسیر القرآن به فرمایلی چې ما ثمر وزیږ خوراک ته ویلے شی.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ذٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ: دا چڑے اشارہ پیښتونه وی نو معنی دا ده چه دا لږه، دا نه کافی کیږی کور والو لږه ترڅه چه غږ ک
ئی ورسره بار د اوښ - اوکه اشاره بار د اوښ ته وی نو معنی دا ښکاره چه دا اسانه ده په یوسف (عزیز) یعنی لږه ده د
هغه په نزد (تسهیل ص۱۳۳)

كَيْلَ بَعِيرٍ ذٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ

بار د اوښ، دا راشن (پیمانه) لږ ده، اووئیلے یعقوب: هیڅوک به لیږم دے ۔

مَعَكُمْ حَتّٰى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ اللّٰهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهٖٓ

تاسو سره، تر دے چه راکړی ما ته پوخ لوظ د الله تعالیٰ په نوم، چه خامخا راولی به ما ته

إِلَّآ أَنْ يُّحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ اٰتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّٰهُ

مګر کنه کلیرہ وشی په تاسو، پس هرکله چه ورسره کړو هغه ټینګ لوظ د پوخ خیل، نو اووئیلے الله تعالیٰ

عَلٰى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ يٰبَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا

په هر څه چه موږ وایو ذمه وار دے ۔ اووئیلے اے ځامنو زما: مه ورننوځئ

مِنْ بَابٍ وَّاحِدٍ وَّادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ

د دروازے یوے نه، او ورننوځئ — د دروازو — ځدا ځدا نه:

وَمَآ أُغْنِي عَنْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا

او زه نشم کولے تاسو لره (د مصیبت) د الله تعالیٰ نه هیڅ شی: نه دے واک اختیار، مګر

لِلّٰهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

صرف الله تعالیٰ لره دے په هغه خان سپارلے، او خاص په هغه توکل وکړی: خان سپارونکی ۔

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَّا كَانَ

او هرکله چه داخل شوه هغه ځای نه چه امر کړے وو دوی ته پلار د دوی: نه وو چه یې

يُغْنِي عَنْهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي

کړے وے دوی نه د الله تعالیٰ نه: هیڅ شی، لاکن یو حاجت وو ... په

نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰىهَا ۗ وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا

زړه د یعقوب کښے، چه پوره ئے کړو: او یقیناً هغه خاوند د علم وو د ورکړے شوے نه

عَلَّمْنٰهُ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ وَ

چه علم ورکړے وو موږ هغه ته: اولاکن زیات د خلقو نه: نه پوهیږی: او هر

لَمَّا دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ اٰوٰٓى إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ

کله چه داخل شو: په یوسف، نو یو ځای کړو د ځان سره ورور خپل: اووئیلے

لَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ

غم مه کوه په هغه څه چه دا (ورونه) کوی دا کارونه: پس کله چه تیار کړل هغه (یوسف) دوی تیاری د دوی

لا تبتئس خو امر دے له باب د افتعال څخه چه کله هغوی مصر ته د تللو اراده وکړه او ګوره د یعقوب علیه السلام ورته مصر ته د داخلیدو لو طریقه او ځوند له عام مفسرین "لیکی چه یعقوب علیه السلام پریږدی ستر ګونه نظر لګیدل لونه ویریږی او د ستر ګونو نظر لګیدل حق دی" او ګورئ مدارک ص۱۳۰، کبیر ص۱۸۲، بحر ص۱۵۰، قرطبی ص۱۳۰، روح المعانی ص۱۰۰، ابن جریر ص۱۰۰، ابن کثیر ص۲۸۳، مظهری ص۱۵۰، الهام الرحمن کښے تقریباً د ټولو تفسیرونو حوالے ذکر دی: د شاه پور شیخ القرآن رحمه الله فرمائی یعقوب علیه السلام چه کله ډیر نظر شو یریږی نو معلومه شوه چه ډیر نظر حق دے د ډیر نظر چه لګی او د هغه د ګناه سبب دے نو هغه به توبه ویاسی او فخر به ډیر نظر د ګناه کار دے ګناه دے د ډیر نظر نه د خطرے په وخت به سړی وائی چه الله تعالیٰ د برکت ذکر کړی او چه نظر ولګی نو بیا به د هغه سړے او دس وکړی او د هغه مستعملے اوبه په هغه مریض اوتکنوی او به د دوه سو تنو به ئے دم کړی۔ (اشرف الدرایه ص۳۳) وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ ۱۲ دے آیت نه نو ثابتیږی چه یوسف علیه السلام د پلار د وصیت مطابق مصر ته داخل شو او یوسف علیه السلام خپل ورور په پوهه کښ سره خبر کړو۔ وَلَمَّا جواب محذوف دے، ای وَقَعَ مَا قَضَى اللّٰهُ چه وشو هغه چه فیصله ئے کړے وه الله تعالیٰ۔ (جواهر ص۵۳۲)

إِلَّا حَاجَةً لاکن یو حاجت وو په زړه د یعقوب علیه السلام کښے، قَضٰىهَا چه پنکاره ئے کړو۔ (مظهری ص۱۰۱) په دے آیت کریمه کښے نفی د تصریح ده د یعقوب نه خلکه چه په مخکښے آیت کښے هم ده۔ او داد ۱۲ سورتونو دویمه دفعه ده۔ وَلَمَّا دَخَلُوا ۲۶ په دے آیت کریمه کښے د یوسف علیه السلام د ورور ورته د مصر نه راتلل او د هغوی رور ته راز ښکاره کول دی۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَعَلَ السِّقَايَةَ ، سقایہ او صواع دُ پیولو بنی دوہ نومونہ وُ ځکہ چہ یو دے سرہ دواړہ کارونہ کیدے شُو مسافرو بہ یې اُوبہ ھم سکلے او بوجھ تنبہ ئے پرے دانے ھم اچولے۔ قرطبی رحمہ اللہ لیکی چہ سقایہ او صواع یو ئینی دوہ مخ ۳۲۹ ، اَلْعَكِيْمُ لَسَارِقُوْنَ ؛

إِنِّيْ أَنَا أَخُوْكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٦٩﴾

یقیناً زہ وروڑ ستا یم ، پس مہ خفہ کیږہ ، بہ ھغہ کارونو چہ دوی ئے کوی :

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِيْ رَحْلِ

پس ھر کلہ چہ تیارے کړو دوی لرہ سامان دَ دوی نو ځکہ دو جام : بہ یاړ دَ

أَخِيْهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُوْنَ ﴿٧٠﴾

ورور خپل کښے : بیا اعلان اوکړو اعلان کونکی چہ اے قافلے والو بیقیناً تاسو خامخا غلا کونکی یاست

قَالُوْا وَأَقْبَلُوْا عَلَيْهِمْ مَّاذَا تَفْقِدُوْنَ ﴿٧١﴾ قَالُوْا نَفْقِدُ

اووئیل دوی او مخامخ شو پہ ھغوی : څہ شی ورک کړیدے تاسو ، اووئیل ھغوی ورتہ

صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَآءَ بِهٖ حِمْلُ بَعِيْرٍ وَّأَنَا بِهٖ

کړے مونږہ پیمانہ دَ پاچا : اوڈ ھغہ چا چہ راوړہ ھغہ بار دَ اوښ دے ، اوزہ پہ ھغہ

زَعِيْمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ

ذمہ وار یم : اووئیل دوی ، قسم پہ اللہ : چہ یقیناً تاسو پوھہ یئ چہ نہ یو راغلی مونږ چہ

فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِيْنَ ﴿٧٣﴾ قَالُوْا فَمَا

وکړو پہ زمکہ کښے : اوڈ یو مونږ غلا کونکی : اووئیل ھغوی پس څہ دہ

جَزَآؤُهٗ إِنْ كُنْتُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿٧٤﴾ قَالُوْا جَزَآؤُهٗ مَنْ

بدلہ دَ سزا دَ دے ، کہ چرتہ یئ تاسو دروغژن : اووئیل دوی : بدلہ دَ سزا دَ ھغہ څوک

وُّجِدَ فِيْ رَحْلِهٖ فَهُوَ جَزَآؤُهٗ كَذٰلِكَ نَجْزِي

چہ پیدا مونږ شی پیمانہ پہ یاړ دَ ھغہ کښے ، پس ھغہ بدلہ دَ سزا دَ دَ دے ، ھغسے بدلہ ورکوو

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيْهِ

ظالمانو تہ : پس شروع ئے وکړہ پہ بارونو دَ دوی : مخکے دَ بار دَ ورور دَ ځان تہ :

ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِّعَآءِ أَخِيْهِ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوْسُفَ

بیا ئے راویستلہ ھغہ دَ بار دَ ورور دَ ځان تہ ، نو دے مو تدبیر وکړو ئے وو مونږ یوسف تہ

مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِيْ دِيْنِ الْمَلِكِ إِلَّآ أَنْ يَّشَآءَ

نو وہ ھغہ ، چہ نیولے ئے ورور دَ ځان تہ پہ قانون : دَ پاچا کښے : مگر کیدی ھغہ چہ وخوښوی

منزل ۳

ابوبکر رازی رحمہ اللہ دے توجیہ کولے کړیدی دا دوہ توجیہ دی ۔ (۱) دا تورپہ دہ دَ ھغہ عمل چہ دوی دَ یوسف علیہ السلام سرہ کړے وُ ۔ نو معنیٰ ئے دا شوہ ایا تاسو غلہ یئ چہ یوسف مو دَ پلار نہ پټ کړے وی ۔ (۲) دا قول دَ مؤذن وُ بغیر دَ امر دَ یوسف علیہ السلام نہ (مطلب دا چہ دا الزام دَ غلا ھغہ پہ گمان غالب سرہ وکړو (المنار ص ۱۸۵ ج ۱۳) وَأَنَا بِهٖ زَعِيْمٌ ؛ حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی چہ دا خبرہ دَ باب دَ ضمان او کفالے نہ دہ ۔ (ص ۲۸۵ ج ۴)

قَالُوْا تَاللّٰهِ ؛ دیکښے دوی خپلہ صفائی ذکر کوی ۔ جَزَآؤُهٗ مَنْ وُّجِدَ ؛ یعنی غلا کړ بہ دَ مالک دَ غلا مړئ گرزی پہ عوض دَ غلا کښے (افضل التراجم ص ۳۱۲) فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ دَ تولونہ مخکښے ئے دَ ورونړو بارونو لټون وکړو چہ چرتہ شکیاں نہ شی ۔ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوْسُفَ ؛ دلتہ سوال دا دے چہ یہ دے کار سرہ خو یعقوب علیہ السلام تہ زیات تکلیف ورسیدہ نو جواب او شوچہ دغہ رنگ تدبیر مونږہ یوسف علیہ السلام تہ ښودے وُ ۔ ابن کثیر فرمائی چہ دا تدبیر محبوب المراد دے کوم چہ اللہ تعالیٰ تہ محبوب او پسند دے ځکہ چہ یہ دیکښے حکمت او مصلحت مطلوبہ دے ۔ (ص ۲۸۵ ج ۴) یعنی دَ یوسف دَ ورور پاتے کیدو تدبیر خدائی تعلیم فرمائی چہ ما اوکړو یوسف علیہ السلام ھم داطرح تحمل اوکړل او خپلے تعالیٰ قادر بادشاہ ھم دغسے اوکړل خدائی تعالیٰ دَ خپلو دَ زړہ حاجت پورا کوی ۔ (افضل التراجم ص ۳۱۲)

مَا كَانَ لِيَأْخُذَ ؛ دَ بادشاہ قانون دا دے چہ دَ غلا نہ تاوان وُ ۔ (ایضاً)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اللّٰهُ نَرْفَعُ دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ وَفَوْقَ كُلِّ ذِیْ عِلْمٍ
اللہ ہم ؛ اوخیژو درجے دھنے چلچ (زمونږه خوښه لکھی) ، او ورپاسه هرخاوند دعلم نه ؛
عَلِیْمٌ ﴿۷۶﴾ قَالُوْۤا اِنْ یَّسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ لَّهٗ مِنْ قَبْلُ ۚ
عالم شته ؛ اووئیل دوهغی کیږي غلا کړښه وی ده (لوڼجب نشته) پس یقیناً غلا کړی ؤ زورۀ مخکی
فَاَسَرَّهَا یُوْسُفُ فِیْ نَفْسِهٖ وَلَمْ یُبْدِهَا لَهُمْ ؕ قَالَ
ؤ دوئ ؛ پس پټه کړه داخبره یوسف په زړه خپل کښے او بنکاره ئے نکړه دوئ ته ؛ او ویلے
اَنْتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۚ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُوْنَ ﴿۷۷﴾ قَالُوْا
تاسو ناکاره یئ په مورله کښے ؛ او اللہ تعالیٰ ښه پوهیږی ؛ په هغه چه تاسو ئے بیانوئ ؛ اووئیل دوی
یٰۤاَیُّهَا الْعَزِیْزُ اِنَّ لَهٗۤ اَبًا شَیْخًا كَبِیْرًا فَخُذْ اَحَدَنَا
اے عزیزه ! یقیناً ده لره - پلار - ښوډا په عمر والا ؤ ے ؛ پس ؤ نیسه یوتن (زمونږه)
مَكَانَهٗ ۚ اِنَّا نَرٰىكَ مِنَ الْمُحْسِنِیْنَ ﴿۷۸﴾ قَالَ مَعَاذَ
په ځائی ؤدۀ ، یقیناً مونږه وینو تا لره ؛ د احسان کوونکو نه ؛ اووئیل هغه ؛ پناه غواړم
اللّٰهِ اَنْ نَّاْخُذَ اِلَّا مَنْ وَّجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهٗۤ ۙ اِنَّاۤ
په اللہ تعالیٰ وجه ؤ نیسو سوا د هغه کس چه مونږ ئے ؤ ے مونږه ؛ سامان خپل ؛ دهغه ؛ یقیناً مونږ
اِذًا لَّظٰلِمُوْنَ ﴿۷۹﴾ فَلَمَّا اسْتَیْـَٔسُوْا مِنْهُ خَلَصُوْا
په دغه صورت کښے خامخا د ظالمانو نه یو ؛ پس هرکله چه ناامیده شو دوئ د هغه نه ؛ مخامخ شو
نَجِیًّا ؕ قَالَ كَبِیْرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُوْۤا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ
جلاکه کوونکے ؛ اووئیل مشر د دوئ ؛ آیا تاسو خبر نه یئ چه یقیناً پلار تاسو ؛ اخیستے
اَخَذَ عَلَیْكُمْ مَّوْثِقًا مِّنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا
ؤ ر تاسو نه پیښ لوظ ؛ د اللہ تعالیٰ په نوم او مخکښے ؤدے ته هم هغه
فَرَّطْتُّمْ فِیْ یُوْسُفَ ۚ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ حَتّٰی
قصور کړے تاسو چې یارۀ د یوسف ؤ کښے ؛ پس چرته به هلته نشم زۀ ؤ څو چې نه ترڅو
یَاْذَنَ لِیْۤ اَبِیْۤ اَوْ یَحْكُمَ اللّٰهُ لِیْ ۚ وَهُوَ خَیْرُ الْحٰكِمِیْنَ ﴿۸۰﴾
په ما اجازه وکړی ما ته پلار زما ؛ او یا فیصله کړی الله تعالیٰ زما لره ؛ او الله تعالیٰ غوره فیصله کوونکے ؤ ے

ع ۱۰ منزل

ارجعوا ۔ خامخا ورځئ یعقوب علیه السلام چرته واقعه اولیږئ لا نور شرم نه یے سرونه خکته کړل او وئیل که چرے بنیامین غلا کړے وی نو داخو د تعجب خبره نه ده ۔ ډیرنه مخکښے ورته روڼ هم غلا کړے وه ۔ (اوپاره ۱۳ ع ۳) فاسرها زمخشری رحمه الله فرمائی چه دا ضمیر د ستی ؤ ته راجع دی ۔ انتم شر مکانا (تفسیر کبیر ص ۱۲۵ ج ۱۸) معنی دا خو وه چه پته ئے کړه دا خبره یوسف علیه السلام په زړه خپل کښے او بنکاره ئے نکړه دوئ ته ؛ او زړه کچه ئے او وئیلے چه تاسو ډیر په مرتبه کښے ۔ واللہ اعلم : داجمله ے بنکاره او وئیله ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ فائده ، یوسف علیه السلام نه د غلا په نسبت کښے د ورونړو له طرفه کښم اقرال دی خو ما دی ؛ مولانا عثمانی رحمه الله فرمائی چه دا اشاره ده ئے یوسف علیه السلام طرفته وه ۔ د خپلے پاکبازئ ثابتولو د پاره محض په تلفقه کوشش او عناد سره په بنیامین باندے جرم پوخ کړو او دومره هوډ ے نه پس هم په یوسف علیه السلام معصوم باندے د ورځ د غر تهمت لګولو نه ؤ نه شرمیدل ۔ (ص ۳۲۲ عثمانی)

(۲) سعید بن جبیر فرمائی چه د یوسف علیه السلام د ورلپاره طرفه نیکه کافروو ؤ بتانو عبادت به ئے کوئ نو موږ به ئے ورته امر کړے وو چه د غه بتان تږے نه پټ کړه او مات ئے کړه ۔ شاید چه هغه به پټ پرستی پریږدی نو افضل ئے کړے وو او دا سرقه وه ۔ (کبیر ص ۱۲۵ ماجری ص ۵۲۳ ج ۲) او غوره قول دادے ۔ احسن الکلام ص ۱۸۱) نو دا خو حقیقت کښے غلا نه وه بلکه بت ماتی وه ۔ قالوا یاایها العزیز ۔ دوی اوس عزیز ته درخواست وکړه چه یوه یارۀ د پلار د پاره زیات ښودلے ؤ دے صدمے به برداشت نکړی ۔ ؤ دے وجے نه دا یارۀ یا ؤ دے په ځائی زمونږ نه بل تن ایسار کړه ۔ قال معاذ اللہ ۔ نو یوسف علیه السلام او فرمائیل چه ؤ ظلم نه پرځدای ئے ټه پناه غواړم ، مونږ خو به صرف هغه ایسار ؤ چه د چا نه زمونږ مال درامد شوی وی ۔ الا په معنی ؤ سره اوے (اوپاره ۱۳ ع ۳) فلما استیئسوا ؤ دے ځائی نه دوه لسم حال دے ترمیم پورے ۔ یعنی کله چه دوی د بنیامین د واپسی نه ناامیده شو نو خامخا مشوره ئے وکړه نو مشر ورور ته زیه ماجری تر وله بیان کړه او وئیلے ئے ورته لاړ او یا بانے د ورته لاړ او یا بانے حالات بیان کړل ۔ (باقی پر بل ع)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) اوھغوی ورتہ پہ دریم محل دمصرہ تللو حکم اوکړو۔ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ: پس هیڅ به زالله نشم د زمکۍ د مصر نه تردې چه اجازه اوکړی ما ته پلار زما یا فیصله وکړی الله هغه ما لره د باعزته واپس کیدو یعنی عزیز مصر راسره روښ پریږدی۔

(د دې څخه حاشیه) اِرْجِعُوْٓا اِلٰٓى اَبِيْكُمْ: واپس ځئ پلار خپل ته او د هغه په خدمت کښے عرض وکړئ چه اے بابا زموږ د هجوړی د غلا اوکړه: او ګواهی نه کوو موږ د مګر په هغچه موږ د پرخبر ئو یعنی د اصل حقیقت موږ نه علم نشته او نه موږ د غیب پوهیږو او ګورئ جولهر ص۵۳۷) وَسْـَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّتِيْ كُنَّا فِيْهَا: او تپوس وکړه د کلی هغه نا چه موږ د یکښے وو او د قافلے هغه نه چه راځی ئو موږ پرې

فِيْهَا وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿۸۲﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ

هغے کښے، او یقیناً موږ د رښتونی یو: اووئیل یعقوب بلکه ښائسته کړی تاسو ته

اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ ؕ عَسَى اللّٰهُ اَنْ

نفسونو تاسو یو کار پس (ما لره) دے صبر ښه: زښه د چه الله تعالیٰ راوړی ----

يَّاْتِيَنِيْ بِهِمْ جَمِيْعًا ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿۸۳﴾

ما ته ئ دوی --- خو ئی: یقیناً هغه هم پوهه د حکمت والا دے ---

وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰٓاَسَفٰى عَلٰى يُوْسُفَ وَابْيَضَّتْ

او اوګرزیده د دوی نه: اووئیل اے افسوسه زما په یوسف ؑ: او سپینے شوے

عَيْنٰهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيْمٌ ﴿۸۴﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ

سترګے د هغه د غم (جرانه) پس دی پوهه د ډوډ خفګان نه: اووئیل دوی قسم په الله

تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا

هیڅ نے ئچه یاد وے یوسف ؑ: نزدے چه شے به ناروغ

اَوْ تَكُوْنَ مِنَ الْهٰلِكِيْنَ ﴿۸۵﴾ قَالَ اِنَّمَآ اَشْكُوْا

او یا به شے د مړو --- نه ---: اووئیل هغه یقیناً بیکاره د کومه زه

بَثِّيْ وَحُزْنِيْٓ اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا

درد خپل: او غم خپل: الله تعالیٰ نه: او پوهیږم د الله تعالیٰ د طرفه په هغه چه

تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۶﴾ يٰبَنِيَّ اذْهَبُوْا فَتَحَسَّسُوْا مِنْ

پوهیږی تاسو، اے ځامنو زما لاړشئ او ---- ولټوئ:

اِلَى اللّٰهِ یقیناً بیکاره د کومه پریشانی او غم خپل الله ته۔ یعنی نه ئے بیکاره د کومه ستاسونه او نه غیر ستاسونه (النحل ع۱۶ پ۱۴) بَثِّيْ وَحُزْنِيْ: پریشانی (اضطراب) او غم خپل (شیخ الهند) فَتَحَسَّسُوْا: پس بنده لټون وکړئ د یوسف ؑ۔ د شاه پورځیه نیکی د خدائ تعالیٰ د رحمت امید او د هغه د غضب نه ویره ایمان دے۔ (افضل التراجم ص۳۳۶)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ: دَدے ځائی نه تر ۹۲ پورے دیارلسم حال دے۔ په دیکښے په دریم حل راتلی دَروتړو ... دَ یوسف علیه السلام دی مصر ته۔ اودَ نخلے وغیره رخواست کول: اودَ تصدق مطالبه کول: اودَ یوسف علیه السلام احسان وئیل اودَ هغه په فضیلت دَدوی اقرار کول دی۔ مَسَّنَا وَاَهْلَنَا الضُّرُّ: داخبره ئے ځکه وکړه چه دَ یوسف علیه السلام په دوی ترس راغی (انفس ص۲۴۲) بِبِضَاعَةٍ مُّزْجٰىةٍ معمولی، ناقص دیرلږ۔ (جواهر) وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا: دلته کښے توجیه کانے دی یعنے دادی۔ (۱) احسان اوکړه په مونږه په رعایت کولو سره په نرخ کښے۔ (۲) مسامحه اوسړوکړه اولږ قیمت رانه قبول کړه (۳) زیاتی راله راکړه په حق زمونږه باندے۔ (۴) صدقه وکړه په مونږه په واپس کولو دَ روړ زمونږه باندے۔ (کوثری روح ص۲۴۶، قرطبی ص۲۵۴ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ: علامه نسفی رحمه الله یکلی دی چه هر کله دوی اووئیل مَسَّنَا وَاَهْلَنَا الضُّرُّ اودوی عاجزی وکړه هغه ته اومطالبے وکړه دَهغه نه په صدقے کولو په دوی باندے نوستړتیا ئے دَ اُوښکو نه دَ کتو اوقابو لوے دَ نشو چه ځان ته ورته اُوښودلو۔ (مدارک ص۴۵۲)

لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ: هغوی اقرار اوکړو په بهترئ دَ یوسف علیه السلام اودَ خپلے خطائی نوهغوی وُفرمائیل چه په تاسو څه ملامتیا نشته واِنَّا کُنَّا خٰطِـِٕيْنَ نبی علیه السلام هم دَ خپل مکے په وخت کښے هم فرمائیلی دی۔ یعنی زَه وایم غنګله چه زماورور یوسف علیه السلام وئیلی وو۔ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ۔ (دُرِّ منثور ص۲۳۴ ج۴) (دَرا تلونکی مخ حاشیه)

اِذْهَبُوْا بِقَمِيْصِيْ: دَدے ځائی نه نحو اِلم حال۔ یوسف علیه السلام خپل قمیص اولیږه اوپه یعقوب علیه السلام ئے خوشبوئی اولګیده اوهغه بینا شو۔ محققین فرمائی چه یوهه شوے یوسف علیه السلام چه ګیرودل دَدے قمیص په مخ دَیعقوب علیه السلام موجب دَواپسی دَ نظر دهغه دی دا په وحی دَ الله تعالیٰ وو هغه ته ځکه ورکړے

يُوْسُفُ وَاَخِيْهِ وَلَا تَايْـَٔسُوْا مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ

یوسف ۳: اوورور دَهغه: اومه نا امیده کیږئ: دَرحمت دَ الله تعالیٰ

اِنَّهٗ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۸۷﴾

یقیناً شان دَ هغه نه نا امیده کیږی دَرحمت دَ الله تعالیٰ مګر قوم کفر کونکی:

فَلَمَّا دَخَلُوْا عَلَيْهِ قَالُوْا يٰۤاَيُّهَا الْعَزِيْزُ مَسَّنَا وَ

پس هرکله چه راننوتل په هغه: اووئیل ئے اے عزیزه: رسیدلے دے مونږ ته او

اَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُّزْجٰىةٍ فَاَوْفِ

اهل زمونږ ته تکلیف: اوراوړیدے مونږ یوهګه: کوټه (لږه) پس پوره راکړه۔

لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي

مونږ ته پیمانه (غله) اوخاطر وکړه مونږ سره: په نرخ کښے یقیناً الله تعالیٰ بدله ورکوی

الْمُتَصَدِّقِيْنَ ﴿۸۸﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَّا فَعَلْتُمْ

خیرات (خاطر) کونکو ته: اووئیل یوسف ورته ایا تاسو خبر یئ په هغه چه کړی وو تاسو

بِيُوْسُفَ وَاَخِيْهِ اِذْ اَنْتُمْ جٰهِلُوْنَ ﴿۸۹﴾ قَالُوْۤا

دَ یوسف اوورور دَهغه سره: کله چه تاسو نا پوهه وئ: اووئیل دوی:

ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوْسُفُ ؕ قَالَ اَنَا يُوْسُفُ وَهٰذَاۤ اَخِيْ

ایا یقیناً ته خامخا ته یوسف یئے: وے وئیل زَه یوسف یم: اوهاغه زما ورور دے:

قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا ؕ اِنَّهٗ مَنْ يَّتَّقِ وَيَصْبِرْ فَاِنَّ

یقیناً احسان کړے الله تعالیٰ په مونږ: یقیناً شان دَ هغه څوک چه تقوی کوی اوصبر کوی پس

اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۹۰﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ

یقیناً الله تعالیٰ برباد کوی اجر دَ نیکه عمل کونکو: اووئیل دوی: قسم په الله:

لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَاِنْ كُنَّا لَخٰطِـِٕيْنَ ﴿۹۱﴾

یقیناً غوره کړے تا ته الله تعالیٰ په مونږ باندے اویقیناً یو مونږ خامخا خطا کونکی

قَالَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ؕ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ ۫

اووئیل هغه نشته ملامتیا په تاسو باندے نن ورځ، بخښنه دَ وکړی الله تعالیٰ تاسو ته

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یوسف ۱۲ — ۳۹۲ — وما أبرئ

وَهُوَ أَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿۹۲﴾ اِذْهَبُوْا بِقَمِيْصِيْ هٰذَا

او هغه رحم کوونکے دے رحم کوونکو څخه ۔ یوسئ قمیص زما ۔ دا :

فَأَلْقُوْهُ عَلٰى وَجْهِ أَبِيْ يَأْتِ بَصِيْرًا ۚ وَأْتُوْنِيْ

پس خور کړئ په مخ د پلار زما ۔ : شی به لیدونکے ، او راوړئ ما ته

بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِيْنَ ﴿۹۳﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيْرُ قَالَ

کورنئ ستاسو ۔ ترجمه : او کله چه جدا شوه قافله (د مصر نه) او ویل

أَبُوْهُمْ إِنِّيْ لَأَجِدُ رِيْحَ يُوْسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُوْنِ ﴿۹۴﴾

پلار د دوی : یقیناً زه خامخا بیامومه خوښوئی د یوسف ګڼئ تاسو مالره بیوقوفان نه ګڼئ

قَالُوْا تَاللّٰهِ إِنَّكَ لَفِيْ ضَلٰلِكَ الْقَدِيْمِ ﴿۹۵﴾ فَلَمَّا

او ویل دوی قسم په الله چ : یقیناً ته خامخا : په محبت پخوانی کښے ستا ئے : پس هرکله چه

أَنْ جَاءَ الْبَشِيْرُ أَلْقٰهُ عَلٰى وَجْهِهٖ فَارْتَدَّ بَصِيْرًا ۚ

راغلو زیږدے ورکوونکے : واچاوه چاوتمیص په مخ د هغه پس وګرزیدلا لیدونکے :

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ ۚ إِنِّيْ أَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا

وے ویل آیا نه وم ویلی تاسو ته : یقیناً زه پوهیږم له طرفه د الله څه هغه شی

تَعْلَمُوْنَ ﴿۹۶﴾ قَالُوْا يٰٓاَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا

تاسو پوهیږئ نه پوهیږئ : وے ویل دوی اے پلاره موږ ته ! بخښنه وغواړه موږ له ګناهونو

إِنَّا كُنَّا خٰطِئِيْنَ ﴿۹۷﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ

زمونږ یقیناً موږ یو خطاکوونکی : او ویل هغه زړه به بخښنه وغواړم تاسو لره

رَبِّيْ ۚ إِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿۹۸﴾ فَلَمَّا دَخَلُوْا

ډیر ښه یقیناً هغه ښه بخښونکے ، مهربانه دے : پس هرکله چه داخل شوه

عَلٰى يُوْسُفَ آوٰى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوْا

دوی په یوسف باندے نو پیوسته ئے کړه طرف ته هغه پلار او پلار خپل : او وے ویل ورته ننوزئ

مِصْرَ إِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِيْنَ ﴿۹۹﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ

مصر ته : که رضا وشی د الله ښه - امن والا ، او پورته ئے کړل هغه پلار او پلار خپل :

منزل ۳

او هغے استقبال ته وتلے وو نو ورته ئے وویل چه مصر ته داخل شئ که د الله ښه رضا وی په امن سره ۔ فائده : څنګه مصر ته وائی چه مور ئے هم وه او د دے نه مخکښے نزدے (خاله) مراد ده ۔ ابن جریر فرمائی چه نه دے قائم شوے دلیل په مرګ د مور د هغه او ظاهر د قرآن ئے دلالت کوی په ژوند د هغے (ابن کثیر ص ۴۹۱ ج ۲)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوْا لَهٗ سُجَّدًا ۚ وَقَالَ يٰٓاَبَتِ

پہ تخت باندے : او بنکتہ شوہغہ د سجدے کونکی : او ویلے اے بابا جی زما

هٰذَا تَاْوِيْلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ ۖ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّيْ

دا تعبیر د خوب زما دے : ځکنے د دے نہ یقیناً وګرزولو خوب لرہ رب زما

حَقًّا ۭ وَقَدْ اَحْسَنَ بِيْٓ اِذْ اَخْرَجَنِيْ مِنَ السِّجْنِ

رښتیا : او یقیناً نیکی ئے کړے ما سرہ کلہ ئے چې راوویستلم د حبیل خانے نہ :

وَجَاۗءَ بِكُمْ مِّنَ الْبَدْوِ مِنْۢ بَعْدِ اَنْ نَّزَغَ الشَّيْطٰنُ

او راے د وستلو تاسولرہ : د بانډونہ : پس د هغوئ نہ چې ضد اوجګړے د وشیطان :

بَيْنِيْ وَبَيْنَ اِخْوَتِيْ ۭ اِنَّ رَبِّيْ لَطِيْفٌ لِّمَا يَشَاۗءُ ۚ

پہ مینځ زما او مینځ د وروڼو زما کښے : یقیناً رب زما بښنہ د تدبیر کونکے دے هغہ چا چې

اِنَّهٗ هُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ۝ رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِيْ مِنَ

عزاری : یقیناً هغہ پہ هرڅہ پوهہ او حکمت والا دے : اے رب زما یقیناً راکړی تاما ته بعضے

الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِيْ مِنْ تَاْوِيْلِ الْاَحَادِيْثِ ۚ

د باچاهئ نہ او بنودلے د وی ماته : د حقیقت د — خبرونو — نہ :

فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اَنْتَ وَلِيّٖ فِي الدُّنْيَا

اے پیدا کونکیه د اسمانونو : او زمکے : ته امدادی زما ئے پہ دُنیا

وَالْاٰخِرَةِ ۚ تَوَفَّنِيْ مُسْلِمًا وَّاَلْحِقْنِيْ بِالصّٰلِحِيْنَ ۝

او اخرت کښے : وفات کړے ما لرہ مسلمان : او پیوستہ کړے ما د نیکانو سرہ :

ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَاۗءِ الْغَيْبِ نُوْحِيْهِ اِلَيْكَ ۚ وَمَا

دغہ بعضے د خبرونو د غیبو نہ دی چې وحی ئے کوو تاته : — او نہ دے

كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوْٓا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُوْنَ ۝

ته د دوی سرہ ، کلہ ئے چې اتفاق کولو پہ کار خپل کښے : او دوی مکرونہ کول :

وَمَآ اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِيْنَ ۝ وَمَا

او نہ دی زیات د خلقونہ : او اګرچہ تہ حرص کوے : ایمان راوړونکی : او نہ

سُئِلَ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ ۭ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ ۝

پوښتنہ کوے پرے د دے باندے د کوم مزدورئ نہ : نشتہ دا مګر نصیحت د جهانیانو لپاره :

وَكَاَيِّنْ مِّنْ اٰيَةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَمُرُّوْنَ عَلَيْهَا

او ډیرے نښانے دی په اسمانونو کښے او زمکه کښے چې تیریږی دوی پرے

وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُوْنَ ۝ وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ

او دوی له دے نښانو نه مخ اړوونکی دی : او نه ایمان راوړی اکثر د دوی په الله

اِلَّا وَهُمْ مُّشْرِكُوْنَ ۝ اَفَاَمِنُوْٓا اَنْ تَاْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ

مګر دا چې دوی مشرکان وی : ایا نو امن ورکړے دے دوی ته چې راشی دوی ته یو

مِّنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا

له عذابه د الله نه یا راشی دوی ته قیامت ناڅاپه حال دا چې دوی

يَشْعُرُوْنَ ۝ قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْٓ اَدْعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ ۣ عَلٰي

نه پوهیږی : ووایه دا لاره زما ده چې بلنه کوم زه الله ته په

حافظ ابن کثیر فرمائی چه دا جائز وه ڈهڈوی په شریعت کښے د زمانے د اوم نه تر شریعت د عیسیٰ پورے او په دے شریعت کښے حرامه شوه او سجده لا خاصه شوه په دربار د رب سبحنه و تعالیٰ پورے۔ (ص۳۹۱ ج۲) دا بحث په سورۃ بقره کښے ذکر شوے وو او کورنۍ ایت ۳۴۔ دالله هم مفسرین فرمائی چه دا انعام وه څنګه چه عجمو کښے عادت دے (روح ص۵۹ ج۱۳)

هٰذَا تَاْوِيْلُ رُءْيَايَ : یوسف علیه السلام ډیر ځیرک ذهین نه ډکبر لرونکو زیاړه دا ډوفرمائیل چه دا تعبیر د خوب زما وو او بیا احسانات د باری تعالیٰ ذکر کړی۔ لَطِيْفٌ احسان کونکے دے د بندګانو نو سره یا عالم دے په باریکو شیونو باندے۔

رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِيْ : په دے ایت کښے په نعمت ظاهری چه بادشاهی ده او په نعمت باطنی چه علم دے او په اسماء حسنیٰ سره یه فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ الا دے ترسل نیول دی د یوسف علیه السلام۔

ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَاۗءِ الْغَيْبِ : دے ځائے نه تتمه د سورت ده او په دیکښے شپږ خبرے دی (۱) صداقت د رسول ﷺ (۲) زجر په اعراض د توحید او په دلائلو د توحید باندے او په ګمراهو د شرک د ایمان سره (۳) تذکیر په تبلیغ (۴) جواب د سوال د مشرکانو (۵) تسلی (۶) صداقت د قرآن

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ : او ایمان نه راوړی زیات دوی نه مګر حال وادے چه دوی (د ایمان سره سره) هم شرک کوی. الهام الرحمن ص۲۹۲، ص۲۹۵ کښے احقر تقریباً ۱۳ مصداقونه ذکر کړیدی هلته ئے مطالعه کړئ. حاصل ئے داد ے چه د پرخلق دا سے شته چه الله نعم خالق، رازق مالک کنړی او په مصیبتونو کښے ورته نعرے هم وهی، او ځینے عبادتونه هم کوی. خو د دے باوجود شرک هم کوی، د یارې نه سوا نور عالم الغیب، مشکل کشا، مدد گاران، دغیبی جغو حقدار کنړی. آلوسی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه بعض دغو نه عبادت کونکی دقبرونو دی چه تل روته ورله منی. او عقیده ئے دنفع او ضرر لری. دهغه یا نه چه الله تعالیٰ بنه پوهه مے په حال ئے په دغه کښے او داکسان په دے وخت کښے زیات دی وګیمهو نه (روح ص۲۶ ج۱۳)

قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْ او وایه دا زما لاره بلنه کومه توحید د الله تعالیٰ او ایمان ته په هغه باندے اخلاص ته دهغه د پاره - او کورګ ص۳۱ ابو السعود - عَلٰى بَصِيْرَةٍ په واضح بیان او حجت باندے یم (روح ص۲۶) وَمَنِ اتَّبَعَنِيْ : او هغه چه ایمان ئے راوړے په ما باندے (قاسمی ص۲۹۳)

فائده : په مَنِ کښے تابعینه او زتابعینه دواړه داخل دی. ځکه چه مَنِ په معنیٰ د الذین او التی دواړه راځی. ابن باز رحمہ اللہ فرمائی چه واجب دی په امر کونکی او منع کونکی باندے چه وی د په بصیرت او په علم باندے برابره ده که سړی وی او که ښځه او که داسے نه وی نو بنه ده چه وکړی الله تعالیٰ فرمائی قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْ (فتاوی ابن باز ص۳۲۶)

وَمَا أَرْسَلْنَا : دا جواب د سوال مقدر دے چه دا څنګه کیدے شی چه د الله تعالیٰ پیغمبر دوی او بیا د بشر څه وی. (جواهر ص۵۴۲)

لَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۰۴﴾ ع ۱۱ ۵

غواړے نه د دوی نه په دے تبلیغ محمد اجر (معاوضه) نه ده دا قرآن مګر پند د ټولو ملقو

وَكَأَيِّنْ مِّنْ آيَةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّوْنَ

او ډیر د دلالت د توحید نه: په آسمانونو او زمکه کښے د تدبیر سره دوی په

عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ وَمَا يُؤْمِنُ

دے باندے: او دوی د دغے نه مخ اړونکی دی: او ایمان نه راوړی:

أَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ إِلَّا وَهُمْ مُّشْرِكُوْنَ ﴿۱۰۶﴾ أَفَأَمِنُوْٓا

زیات د دوی په الله تعالیٰ مګر دوی شرک کوی: آیا په امن کیدے ځی

أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللّٰهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ

سره چه راځی دوی ته پټوونکے عذاب: د عذاب د الله تعالیٰ: او یا راځی دوی ته

السَّاعَةُ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ قُلْ هٰذِهٖ

قیامت ناسپه: او دوی به خبر نه وی: او وایه دا

سَبِيْلِيْ أَدْعُوْٓا إِلَى اللّٰهِ ۛ عَلٰى بَصِيْرَةٍ أَنَا وَمَنِ

لاره زما ده: چه بلنه کومه الله تعالیٰ ته په دلیل سره: زه او هغه چه

اتَّبَعَنِيْ ۭ وَسُبْحٰنَ اللّٰهِ وَمَآ أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۰۸﴾

تابعداری کړے زما: او پاکی د الله تعالیٰ لره او نه یم زه د شرک کونکو نه:

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوْحِيْٓ إِلَيْهِمْ

او نه دی لیږلی موږ نه مخکښے ستا نه، مګر سړی چه وحی کوله موږ هغوی ته

مِّنْ أَهْلِ الْقُرٰى ۭ أَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْأَرْضِ

د اوسیدونکو د کلونه: آیا پس دوی نه ګرځی — په زمکه کښے:

فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ

پس وګوری څنګه وو: انجام د هغه کسانو چه مخکښے د دوی نه وو:

وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ اتَّقَوْا ۭ أَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۰۹﴾

او خامخا کورد آخرت غوره دے د هغه کسانو د پاره چه تقوی کړی (آیا دا نه) عقل نه کاړئ (اخلی)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حَتّٰۤى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ ، دا د سورۃ خلورمه دعره او تسلی د نبی د انبیا رسابقینو پشانے به پرتاهم مصیبتونه راځی۔ مګر اخری کامیابی به ستاوی حَتّٰۤى د وَمَاۤ اَرْسَلْنَا سره متعلق دے۔ (جواہر ص۵۲۲) په کُذِّبُوْا کښے د دوه قراته دی۔ د عاصم نه په قرات کښے کُذِّبُوْا دے په شد سره۔ اوظن به معنی د گمان دے او مراد د تکذیب کولو نه بعد از د رسولانو دی۔ معنی ئے داشوه چه مصائب بعد از غلل تردے چه نا امیدۍ به شو رسولان د ایمان د قومونو خپلونه: او گمان به وکړو رسولانو چه نسبت د دروغو شو دوی نه د جانبه د تابعدارانو د دوی نه نور اخ دوی نه امداد مونږ وګورو (بخاری ص۷۰۲ ج۲، ابن کثیر ص۴۹۶ ج۲، جواہر ص۵۲۲۔ او بل قرات کُذِّبُوْا دے بے شد سره۔ نو معنی داشوه تردے چه گمان یا یقین به وکړو قومونو چه د پیغمبرانو چه دوی درغ درسره او شو یعنی دعذاب خلاف ورسره او شوه د جانبه د الله تعالیٰ۔ یا معنی داشوه چه گمان به وکړو قومونو چه مونږ سره درغ او شو د جانبه د پیغمبرانو نه عذاب خو راځی۔ (کذا فی مدارک ص۴۱۰ ج۲) لَقَدْ كَانَ : په دے ایت کښے تصدیق د کتاب الله دے په څلورو وجهو سره۔ (۱) د دروغو واقعه نه ده (۲) تصدیق دے (۳) تفصیل دے (۴) هدیٰ (۵) رحمت دے۔ اختیارات (۱) تفصیلی واقعه د یوسف علیہ السلام (۲) قرآن احسن القصص دے (۳) د یوسف علیہ السلام خوب لیدل (۴) د دوو خوانانو خوب لیدل (۵) د باچا خوب لیدل (۶) د تسبیح د دانو چه د رعد لفظ په آیت ۱۳ کښے راغلے دے۔ دعوی ارد د شرک فی الدعاء ۱۳ او دعوی د توحید خلور خلوره ۱۳، ۱۴، ۳۶۔ (بطور ضمن) (۱) دعوی د توحید اثباتوی په عقلی دلائلو پس د نقلیونه (۲) هلته نقلی دلائل د پیغمبرانو نه دلته نقلی دلائل ملا نکرنه ۱۳۔ (۳) هلته صداقت رسول علیہ السلام ذکر شوے دلته دفتر د هغه شبهو کوی چه راځی په رسالت باندے ۳۶۔ (۴) هلته اول او اخر کښے صداقت د قرآن او نور دلته هم اول

(باقی په بل صفحه)

حَتّٰۤى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوْۤا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوْا

(مهلت) ورکړے شو خو کفارو لره (چه ځینې نا امیدۍ شو په ډیرو ایمان قبولو څخه) انتظار به وکړو رسولانو چه مونږ به پرته له شکه دروغجن وعیدیان

جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَّشَآءُ ؕ وَلَا يُرَدُّ بَاْسُنَا

راغے دوی ته امداد زمونږ (پس خلاص کړے شو هغه څوک چه مونږ یې مغفرت او نعمتونو واسطې وایې کړل)

عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿۱۱۰﴾ لَقَدْ كَانَ فِيْ قَصَصِهِمْ

عذاب زمونږ د قوم مجرم څخه نه، یقیناً شته په بیان د دوی کښے،

عِبْرَةٌ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ؕ مَا كَانَ حَدِيْثًا يُّفْتَرٰى

عبرت د پاره د خاوندانو د عقلونو، نه دے دا قرآن قصه د څانه جوړه شوے :

وَلٰكِنْ تَصْدِيْقَ الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيْلَ

او لا کن تصدیق د هغه کتابونو دے چه مخکښے د دے نه دی، او تفصیل د

كُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى وَّرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۱۱۱﴾

هر شی دے، او هدایت دے، او رحمت دے، د هغه قوم د پاره چه ایمان راوړی:

سورۃ الرعد مدنیۃ ۱۳ — ۹۶ — ۴۳ — ۶

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الٓمّٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ ؕ وَالَّذِيْۤ اُنْزِلَ اِلَيْكَ

الله خبر دے چه زما ځکه څخه څرګند یم: دغه ایتونه د کتاب دی، او هغه چه نازل کړے شوی تاته: د

مِنْ رَّبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا

جانبه د ربه ستا نه: حق دی: او لا کن زیات د خلقو نه --- ایمان

يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ رَفَعَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ

نه راوړی :- الله تعالیٰ هغه ذات دے چه اوچت کړی اسمانونه بغیر

عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَ

د ستنو نه تاسو څوک دیکھئ: برابر ولاړ دے په عرش باندے : او

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) اوپہ ۱۵ کښے صداقت د قرآن پاک دے ۔ اجمالی خلاصہ : شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ سمطالد رر ۱۲، ۱۳ کښے د سورت په څپړو یا برخو تقسیم کړیدے ۔ (۱) ترے پورے (۲) تر ۱۲ پورے (۳) تر ۱۳ پورے (۴) تر ۱۳ پورے (۵) تر ۱۳ پورے (۶) تراخره پورے ۔ تفصیلی خلاصہ د ما ایرئ ۱۳ الرعد ۱۳ ۳۹۶

سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۚ كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ

تابع کړے نمر ۔ او سپوږمئ ، هریو چلیږی ۔ د ټاکلے

مُّسَمًّى ۭ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ

مقرر په دے ، تدبیر کوی د کارونو : جدا جدا بیانوی : ایتونه د یاره دے

بِلِقَاۗءِ رَبِّكُمْ تُوْقِنُوْنَ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ مَدَّ الْاَرْضَ

چه تاسو په ملاقات د رب ستاسو یقین وکړیل ، او الله هغه ذات دے چه غوړه کړے

وَجَعَلَ فِيْهَا رَوَاسِيَ وَاَنْهٰرًا ۭ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ

او کږه ولی ئے دی په دیکښے مضبوط غرونه او ولے ، او د هر قسمه میوه نه ؛

جَعَلَ فِيْهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي الَّيْلَ

پیدا کړے ئے دی په دیکښے جوړے جوړے دوه (کم از کم) اغوندی = ښیه ؛

النَّهَارَ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ۝

ورځ ته ، یقیناً په دے کښے ، خامخا دلائل دی : د هغو قوم د پاره چه فکر کوی :

وَفِي الْاَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجٰوِرٰتٌ وَّجَنّٰتٌ مِّنْ

او پ زمکه کښے ، ټکړے دی : یو بل سره جوخت ، او باغونه ـ د

اَعْنَابٍ وَّزَرْعٌ وَّنَخِيْلٌ صِنْوَانٌ وَّغَيْرُ صِنْوَانٍ

انګورو ، او فصل دے ، او کهجورے دی یو بیخ سره والا ، او غیر یو بیخ سره والا ،

يُّسْقٰى بِمَاۗءٍ وَّاحِدٍ ۣ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلٰي بَعْضٍ

خړوبیږی له شی ، په اوبو یو قسم سره ، او خوږوے کړو ، بعضے د هغو نه په ټوږ او بعضے په

فِي الْاُكُلِ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ۝

خوند کښے ، یقیناً په دیکښے خامخا دلیلونه دی : د هغه قوم د پاره چه عقل لری :

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرٰبًا

او که ته حیرت کیږه ، نو حیرت دے وینا د دوی ، آیا کله چه شو مونږه خاوره :

ءَاِنَّا لَفِيْ خَلْقٍ جَدِيْدٍ ۭ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

آیا مونږ به خامخا شو په پیدائښ نوی کښے ، دا هغه کسان دی چه کفر ئے کړے

منزل ۳

کښے لکه کرمه او یخه او هغه چه مضایه دی د ۲ سره (روح ج ۱۳ ص ۱۰۱) صِنْوَانٌ : جمع د صِنْوٌ ده ۔ دا هغه کهجورے دی چه یوه جړ کوی دوی لره یوه ستنه او خوږیږی تینه سره نه پس وکړی دیر کهجورے (قرطبی ج ۱۰ ص ۲۸۰) صِنْوَانٌ دیر کهجورے چه ستنه یے یوه وی او غَيْرُ صِنْوَانٍ چه جُدا جُدا وی (التسہیل ج ۲ ص ۱۰۱) بعضے دیر د بلنوتو ولاړ او بعضے غیر ځنډ ئے نه (فتح الرحمٰن ص ۳۵۱) چه د ویښ ښندو ، باخره وتلو وی (باقی په بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) او غیر صنوان چہ یو ښاخ لرختنے وی (افضل التراجم ص۳۴۲) وَاِنْ تَعْجَبْ، کلہ چہ تہ ډوډی وکړے نو بے ځایہ نہ دے ډوډی دا بلہ خبرہ چہ انکار ډوډیم ژوند ون دے ھغہ ھم ډوډی تعجب دہ۔ (افضل التراجم ص۳۴۲)۔

بِرَبِّهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ الْاَغْلٰلُ فِيْٓ اَعْنَاقِهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ

پہ رب خپل باندے: او ھغہ کسان، طوقونہ بہ اچولے شی پہ خنډونو کښے او ھغہ

اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝۵ وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ

کسان خاوندان د اورد ی: ډوډی بہ پہ وے کچہ ھمیشہ اوسیدونکی وی، او چتی غواړی درڅخہ د

بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ

ستا نہ: عذاب: مخکښے د نیکئ (راحت) نہ: او حال دا چہ یقیناً لږ شوی دی مخکښے د

الْمَثُلٰتُ ۗ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلٰى

ډوډی نہ عذابونہ: او یقیناً رب ستا، خاوند د بخښنے دے د پارہ د خلقو: سرہ د

ظُلْمِهِمْ ۚ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝۶ وَيَقُوْلُ

ظلم د ھغوی نہ: او یقیناً رب ستا خامخا، د تہ سخت عذاب والا دے: او وائی

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ

ھغہ کسان چہ کفر ئے کړے دے، ولے نشی نازلولے پہ ده باندے معجزہ: د

رَّبِّهٖ ۗ اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرٌ وَّلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ۝۷ اَللّٰهُ

رب ده نہ: یقیناً تہ ویرہ ورکونکے ئے او د ھر قوم د پارہ: لارہ ښودونکے دے: اللہ

يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيْضُ

پوھیږی پہ ھغہ چہ بارونی کیږی ھغہ، د ھرے ښځے نہ: او پہ ھغہ چہ کمیږی

الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۗ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهٗ

رحمونہ: او پہ ھغہ چہ زیاتوی ئے: او ھر شے د اللہ تعالیٰ سرہ پہ

بِمِقْدَارٍ ۝۸ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيْرُ

اندازہ دے: خبرہ دے پہ پټو: او پہ ښکارو باندے: لوئے

الْمُتَعَالِ ۝۹ سَوَآءٌ مِّنْكُمْ مَّنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَ

اوچت دے: برابر دی ستاسو نہ (پہ علم د اللہ کښے) ھغہ څوک چہ پټہ کوی وینا او

مَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۢ بِالَّيْلِ وَ

ھغہ چہ ښکارہ کوی وینا: او ھغہ څوک چہ پټیدونکے وی د شپے: ... او

جسد د ولد دے پس کلہ پورے وی او کلہ ناتمام (۳) او یعنی مړہ د ولادت دہ کلہ کم د نہ څو میاشتو نہ وی او زیات ھم وی پرے ۱۲ (مدارک ص۳۴۲) فی اُحُدٍ: د ایکسرے نوے الہ ھم دے حقیقت لږ د کولاؤ لو نہ قاصر دہ د ډوډے حقیقی او یقینی علم صرف اللہ تعالیٰ سرہ دے شی د ډوډے بیان پہ یوبل ایت کښے ھم دے۔ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِ ۳۱ لقمان، (معارف ۱۶۲، ۱۶۵/۶)۔

(ډوډے مخ حاشیہ)

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ د اړخ ډوډے پہ جلد غږ بنستلو د کفارو عذاب لږ د اوکورئ ۳۲ انفال۔ اَلْمَثُلٰتُ حقیرونہ، عذابونہ جمع د مَثُلَة دہ۔ ډوډے معنی دا سے ښکاری د چہ انسان د ټولو مخکښے رسوا کړی او د نورو د پارہ د عبرت د ډیرہ جوړہ شی۔ (معارف ۱۶۲) عَلٰى ظُلْمِهِمْ د پنډ ئ شیخ رحمہ اللہ فرمائی سرہ ددے نہ چہ خالق ګناہونہ کوی او د اللہ تعالیٰ نافرمانی کوی ټولو چہ پیچلو ځانونو ظلم کوی۔ مګر بیا ھم اللہ تعالیٰ د توبہ ایستونکو نہ معافی کوی مګر د ھغہ عذاب او ډیرلوئی درنہ نالہ دے او ھغہ عذاب ورکولو قدرت ھم لری۔ (جواہر ص۳۴۲) وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ د اړخ ډوډے: د اړخ ډوډے کفارو لږہ پوخ فرمائی معجزہ غږ بنستلو باندے۔

اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرٌ: یقیناً تہ خو ویرولونکے ئے معجزہ راوړل ستا پہ لاس اختیار کښے نہ دی۔ وَّلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ: دا مستقلہ جملہ دہ یعنی د ھر قوم د پارہ لارښودونکے ښتہ۔

اَللّٰهُ يَعْلَمُ: د ډوډے څلمی نہ تر ۱۴ پورے دویم باب او پہ دیکے ھم څلور خبرے (۱) عقلی دلیل پہ دے او ۱۲ کښے (۲) نقلی دلائل نکونہ ۱۳ (۳) نقلی د نثر لہ فی الدعاء تفریع پہ دلائلو ۱۴ (۴) مثال د مضر کانو د پارہ سرہ د تخویف نہ ۱۵: پہ ۹، ۱۰ ایتونو کښے انسان د علم غیب د اللہ تعالیٰ لرے۔ وَمَا تَغِيْضُ الْاَرْحَامُ مراد ترنہ شپږ اولادونہ دے ځکہ چہ رحمونہ مشتمل دی پہ ټولو ډوکو او ډرکے او خلورګو باندے۔ او یا مراد جسد د ولد دے پس کلہ پورے وی او کلہ ناتمام (۳) او یعنی مړہ د ولادت دہ کلہ کم د نہ څو میاشتو نہ وی او زیات ھم وی پرے ۱۲ (مدارک ص۳۴۲) فی اُحُدٍ: د ایکسرے نوے الہ ھم دے حقیقت لږ د کولاؤ لو نہ قاصر دہ د ډوډے حقیقی او یقینی علم صرف اللہ تعالیٰ سرہ دے شی د ډوډے بیان پہ یوبل ایت کښے ھم دے۔ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِ ۳۱ لقمان، (معارف ۱۶۲، ۱۶۵/۶)۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لہٗ مُعَقِّبٰتٌ ، دَبندہ دَ پارہ مقرر دی ملائک چہ نوبت پہ نوبت پہ دہٗ راتلی خوکیدار دی پہ شپہ کښے او خو کیدار دی پہ ورځ کښے (ابن کثیر ص۲۰۴ ج۲) مِنۡ اَمۡرِ اللّٰہِ (۱) مِن سببیہ دے یعنی حفاظت لہ کوی ضرور نو نہ پہ سبب دَ امرِ اللہ تم دوی تہ پیدا

سَارِبٌۢ بِالنَّهَارِ ﴿۱۰﴾ لَهٗ مُعَقِّبٰتٌ مِّنۡۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ

تلونکے دی د ورځے ، خاص دہٗ لرہ ، پہ پیل پسے راتلونکے ملائک دی ، تعقیب دہٗ نہ ،

وَمِنۡ خَلۡفِهٖ يَحۡفَظُوۡنَهٗ مِنۡ اَمۡرِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا

او روستہ دہٗ نہ چہ حفاظت کوی دَ دہٗ ، پہ سبب دَ امرِ اللہ نعم ، یقیناً اللہ تم تغیر

يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوۡا مَا بِاَنۡفُسِهِمۡ ؕ وَاِذَاۤ

نہ راوی ، دَ ھغہ حال چہ پہ یو قوم دی ، تر ہغہ پورے بدل نہ کری دوی ، ھغہ چہ پہ زړہ کښے دی

اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوۡمٍ سُوۡٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهٗ ۚ وَمَا لَهُمۡ

او کلہ چہ ارادہ وکړی اللہ تم پہ یو قوم دَ څہ تکلیف ، پس نشی دا پسے ھغہ لرہ ، او نہ ہم دَ دوی

مِّنۡ دُوۡنِهٖ مِنۡ وَّالٍ ﴿۱۱﴾ هُوَ الَّذِىۡ يُرِيۡكُمُ الۡبَرۡقَ

دَ پارہ سوا دَ اللہ تم نہ څوک مدد کار ، اللہ تم ھغہ ذات دے چہ ښائی تاسو تہ بریښنا ، دَ

خَوۡفًا وَّطَمَعًا وَّيُنۡشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿۱۲﴾ وَ

پارہ دَ ویرے او دَ طمع ، او پیدا کوی ، ورېځے ..... دَرنے ، ..... او

يُسَبِّحُ الرَّعۡدُ بِحَمۡدِهٖ وَالۡمَلٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيۡفَتِهٖ ۚ

تسبیح وائی ، رعد ملائک ، پہ ثنا ، دَ اللہ تم سرہ ، او نور ملائک ، دَ ویرے دَ اللہ تم

وَيُرۡسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيۡبُ بِهَا مَنۡ يَّشَآءُ

او رالیږی ، تندرونہ ..... پس رسوی ، دا ھغہ چا تہ ، چا دے غواړی ،

وَهُمۡ يُجَادِلُوۡنَ فِى اللّٰهِ وَهُوَ شَدِيۡدُ الۡمِحَالِ ﴿۱۳﴾

او دوی جګړہ کوی ، پہ توحید دَ اللہ تم کښے ، او اللہ سخت قوت والا دے ،

لَهٗ دَعۡوَةُ الۡحَقِّ ؕ وَالَّذِيۡنَ يَدۡعُوۡنَ مِنۡ دُوۡنِهٖ

او خاص اللہ لرہ ، بلنہ حقہ بلنہ دہٗ ، او ھغہ کسان چہ دوی یې سوا دَ اللہ تعالیٰ نہ ،

لَا يَسۡتَجِيۡبُوۡنَ لَهُمۡ بِشَىۡءٍ اِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيۡهِ اِلَى الۡمَآءِ

نہ ځی قبلوی لے دوی لرہ هیڅ حاجت نہ پہ دوی ، مثال دَ کافرانو غوندے دَ ورغوی لرہ

لِيَبۡلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهٖ ؕ وَمَا دُعَآءُ الۡكٰفِرِيۡنَ اِلَّا

او ویونہ ، چا دَ ویونکی خولہ دَ دہٗ نہ ، او نہ دی ھغہ سپیدہ تر دہٗ نہ ، او نہ دَ کافرانو

منزل ۳

ف ۱ : بل تفسیر دا دے چہ لَهٗ مُعَقِّبٰتٌ کښے ھٗ ضمیر راجع دے اللہ تم تہ قرطبی ص۲۹۱ کښے دی یعنی اللہ تم لرہ ملائک دی چہ نوبت پہ نوبت خیر ی ھغہ تہ کلہ چہ او خیر ی ملائک دَ شے نور رسیږی شی ملائک ورسے ۔ اِنَّ اللّٰہَ لَا یُغَیِّرُ حاصل دا دے چہ دَ اللہ تم دَ طرفہ نہ دَ انسانانو نہ حفاظت دَ پارہ دَ فرشتو پہرہ پے درپے وی لیکن کلہ چہ کوم قوم دَ اللہ تم دَ نعمتو ناشکر او دَ ھغہ اطاعت پریږدی بدعملی ، بدی کړ اړی او سرکشی اختیار کړی ، نو اللہ تم ھم خپلہ حفاظتی پہرہ وُچتہ کړی بیا دَ اللہ تم قہر او غضب پہ دوی راشی چہ دَ ھغہ نہ دَ بچ کیدلو هیڅ صورت نہ پاتے کیږی ۔ (معارف ص۱۱۱ ج۵) اَلصَّوَاعِقَ : تندرونہ ۔ دَ امام احمد پہ سند راځی دَ ابوسعید خدری رضی اللہ عنہ چہ نبی علیہ السلام فرمائیلی دی چہ تندرونہ ہر ډیر شی پہ وخت نزول والی دَ قیامت کښے (ابن کثیر ص۲۰۴ ج۲) شَدِیۡدُ الۡمِحَالِ : او اللہ تم دَ سخت تدبیر نو والا دے (قرطبی ص۲۹۱ ج۹) دَ سخت قوت والا دے (کبیر ص۱۳۲ ج۱۹) لَهٗ دَعۡوَةُ الۡحَقِّ ۔ دا آیت شیعی دَ تیر شوی دلائلو دہ ۔ شاہ صاحب لکی خاص اللہ تم لرہ دَ دہ بلنہ حق (فتح ص۳۱۵) ف ۱ : یعنی ھر کلہ چہ ھر څہ صرف اللہ تم تہ کولے نبی او پہ ھر څہ ھم صرف ھغہ پوھہ شوے نړۍ ھغہ بلنہ دَ فائدے دہ ۔ او دَ کل ماسوا اللہ بلنہ دا ے بے فائدہ دہ ۔ لکہ یو تړے او یو تہ او اړکوی چہ څلہ تہ راشی زۀ تړے یم تر اوبہ نہ دَ دہٗ بلنے نہ خیرے دی اونہ ئے دَ راتلو طاقت شتہ دغسے کل ماسوا اللہ بے طاقتہ او بے علمہ دی عاجز او بے علمی دَ مخلوق سرہ لازمہ دہ ۔ لکہ قدرت کاملہ او علم محیط صرف دَ اللہ تم صفت گرځ صرف ھغہ حاجت رَوا دے پہ دَ څوک زور اور نشتہ (افضل التراجم ص۳۴۹) (باقی پہ بل مخ)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ)
ف: معلوم ہوی یہ دے نا اُمید ئی دَھنہ چاچہ فریاد رسی کری یہ غیر اللہ باندے اگر کہ وی ولی پژوندے وی او کہ امر۔ او خورہ شوے دا بلا او عامہ خوے دا بلوا (مسالک السلوک دَ تھانوی ص۱۲۹)

ضَلٰلٍ ﴿۱۴﴾ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
گمراھی کښے دے: او خاص اللہ تعالیٰ لرہ سجدہ کوی: ھغہ څوک چہ اسمانونو کښے دی او پہ ملک کښے

طَوْعًا وَّكَرْهًا وَّظِلٰلُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ﴿۱۵﴾ قُلْ
خوښہ پہ رضا سرہ او مخہ پہ ناخوښی سرہ: او سوری دَدوی: پہ سحر کښے او پہ بیگا کښے: او وایہ تہ

مَنْ رَّبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ قُلِ اللّٰهُ ؕ قُلْ
څوک دے رب دَاسمانونو: — او دَ زمکے: — او وایہ اللہ تعالیٰ دے: او وایہ

اَفَاتَّخَذْتُمْ مِّنْ دُوْنِهٖۤ اَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ
آیا پس نیولی دی تاسو: سوا دَ ھغہ نہ: مددگاران: چہ واکدار ان نہ دی دَ ځانونو خپلو

نَفْعًا وَّلَا ضَرًّا ؕ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيْرُ ۙ
دَ پارہ دَ ګټے نہ لرے: او نہ دَ ضرر: او وایہ آیا برابر دی پوئ — او بینا:

اَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمٰتُ وَالنُّوْرُ ۚ اَمْ جَعَلُوْا لِلّٰهِ
آیا ھغہ برابر دی — تورتمونہ: او — رڼا: آیا مقرر کړی دی: اللہ تعالیٰ لرہ:

شُرَكَآءَ خَلَقُوْا كَخَلْقِهٖ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ؕ قُلِ
حصہ داران: چہ پیدا کړی ھغوی: پشان د پیدائش دَ اللہ تعالیٰ: پس گډ وډ شوے پیدائش دَ دوی باندے:

اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَّهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿۱۶﴾ اَنْزَلَ
اوواید اللہ تعالیٰ پیدا کوونکے دَ هر شی دَ: او هغہ — یو — زور اور دے: راوړی دَ

مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ
پرے نہ — اوبہ: پس وبہیدی: خورونہ: پہ اندازہ خپلہ: پس راوخیژدی:

السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ؕ وَمِمَّا يُوْقِدُوْنَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ
سیلاب: زَبَدْ اوچت: او دَ ھغہ شی نہ چہ گرمیږی دی ھغہ لرہ: پہ اور کښے:

ابْتِغَآءَ حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهٗ ؕ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ
دَ پارہ دَ لټولو دَ ګاڼے: یا دَ سامان: زَبَدْ دی پہ مثل دَ ھغہ: وغندی بیانوی

اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ؕ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ
اللہ تعالیٰ (مثال) دَ حق او دَ باطل: پس هر چہ زَبَدْ دے: پس لاړ شی:

منزل ۳

چہ قرار یا مومی او عالم تہ نہ مستفید کیږی او پہ بناستہ بناستہ ځایونو یا تی دے (سینہ، مخ، غوږ دنور باندے خلق ځائی ورکوی۔ (اذکورعا الہام ص۳۰)

(وَدے نمبر ۲ حاشیہ)
وَلَہٗ وَلِیُّ جُنَّۃٍ، دَدے ځائی نہ تر پورے دریم باب دے او پہ دیکښے شپږ خبرے دی۔ (۱) عقلی دلیل ہے (۲) رد دَ مشرکانو تہ (۳) ذکر دَ متالونو دَ مؤمنانو تہ (۴) مثال دَ قرآن (۵) آتہ صفتونہ دَ مؤمنانو او بشارت (۶) تخویف دَ ضرری او درے صفتونہ دَ مشرکانو ۱۲ منہ۔ کَلِمَاتٌ بِہٖ خوښی سرہ۔ یعنی ملایک او مؤمنان۔ وَکُرْھًا یعنی منافقان او کافران پہ حالت دَ سختئ او تنګوالی کښے (اذکورئ مدارک ص۴۲۵)

وَمِمَّا يُوْقِدُوْنَ عَلَيْهِ، مراد ترنہ سرہ او سپین زر وغیرہ دی پہ دے آیت کریمہ کښے ذکر دَ دوو متالونو دے۔ پہ یارہ دَ مقابلے دَ حق اودَ باطل کښے۔ امام قرطبی رحمہ اللہ فرمائی او دا متالونہ اللہ تعالیٰ بیان کړی دی چہ ثابتوالی اودَ باطل دَ کمزورو والی دَ پارہ: او باطل کنڈ او چت شی پہ بعضو احوالو کښے پس خپیږی شنڈہ چہ ژګونہ او خیری وی (ص۳۵) شیخ القرآن رحمہ اللہ شریف فرمائیل باران چہ کیږی نو اول دوپے وی نو بیا ځمکونہ راشی دَ پاسہ ئے باران وی بیا ژګونہ ځنے ازغی وی، بیا ځمکے اوبہ وی، اولاندے تر ټولہ صاف اوبہ وی۔ قرآن چہ بیان شی نو دوپے شروع شی (فتوے) باران بہ عتیان او ځنے ازغی او ژګونہ دَ ھغوی بیان۔ سپینے پکښے دَ ملایانو نوبیلم: چہ ظلم نزوے دَ دریاب زلہ دَ خیری او صاف اوبہ او سرہ زر او سپین زر ستاسو صاف صاف مسئلہ دہ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جُفَآءً ۚ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى الْاَرْضِ

بے کارہ ؛ اودھر چہ ھغہ دی چہ نفع ورکوی خلقونہ ؛ پس درنگ تیریوی پہ زمکہ کښے ؛

كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ ۝١٧ لِلَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا

دغہ رنگہ ؛ بیانوی اللہ تعہ مثالونہ لرہ ؛ دھغہ کسانو دپارہ چہ خبرہ کړے دمثل ؛

لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰى ۭ وَالَّذِيْنَ لَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهٗ لَوْ اَنَّ

درب خپل ؛ خوشحالی دہ ؛ اودھغہ کسان چہ قبولیتا نہ کوی اللہ تعہ لرہ ؛ کہ چرتہ یقیناً

لَهُمْ مَّا فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لَافْتَدَوْا

شی دوی لرہ ھغہ چہ پہ زمکہ کښے دی ټولہ ؛ اومثل دے دے وسرہ شی خامخا بہ ورکړی ؛

بِهٖ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ سُوْۗءُ الْحِسَابِ ۙ وَمَاْوٰىهُمْ

ورکړے ھغہ لرہ ؛ دغہ کسان دوی لرہ بد حساب دے ؛ اوځای د اوسیدو دوی ؛

جَهَنَّمُ ۭ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ۝١٨ اَفَمَنْ يَّعْلَمُ اَنَّمَآ

جہنم دے ؛ اوناکارہ ځای تیارشوی دے ؛ آیا پس ھغہ څوک چہ پوھیږی چہ یقیناً

اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰى ۭ

ھغہ چہ نازل کړے شوی دی تا تہ ؛ دربہ ستا نہ حق دی ؛ پشان دھغہ چا دے چہ ړوند دی ؛

اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝١٩ الَّذِيْنَ يُوْفُوْنَ

یقیناً پند قبلوی ؛ خاوندان د خالصو عقلونو ؛ داھغہ کسان دی چہ پورہ کړی

بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُوْنَ الْمِيْثَاقَ ۝٢٠ وَالَّذِيْنَ

لوظ د اللہ تعہ ؛ اونہ ماتوی ؛ پوخ لوظ لرہ ؛ اوداھغہ کسان دی چہ

يَصِلُوْنَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيَخْشَوْنَ

پیوستہ کوی ھغہ چہ امر کړے اللہ تعہ پرے دہ چہ پیوستہ یې کړے شی ؛ اوویرږی

رَبَّهُمْ وَيَخَافُوْنَ سُوْۗءَ الْحِسَابِ ۝٢١ وَالَّذِيْنَ

دربہ خپلہ نہ ؛ اوویرږی دبد حساب نہ ؛ اوداھغہ کسان دی چہ

صَبَرُوا ابْتِغَاۗءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ

صبر کوی د پارہ د لتہ لوی د رب (رضا) د رب خپل ؛ اوقایموی مونځ لرہ ؛

الذین استجابوا : پہ دے آیت کښے داھل حق د پارہ بشارت دے او د اھل باطلو د پارہ تخویف اخروی دے ۔ د شاہ پورشیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ خوله د باری تہ حکم نہ منی نو کہ تمامہ دنیا او دومرہ دومثل ورسرہ وی نو دے بہ داکل مال بدلہ کړی د دومرہ سخت عذاب دے او دھغہ د پارہ بد حساب دے ۔ (اضغ الزام ص۲۵) لافتدوا بہ : نو خامخا جرمانہ بہ ورکړی پہ دے سره ۔ د افرضی مثال دے حکم چہ قیامت کښے مال نشتہ کوی ۔

افمن یعلم : پہ دے آیت کریمہ کښے ھم مقابلہ د دوو دارد دلو او د قرآن او توحید مخالف تہ ے ډیر ویلے دے ۔ او د دغو ځانونہ لټی صفات د اھل حق ذکر کوی ۔ یو پہ دے آیت کښے د دوہ پہ ۲۰ کښے درے پہ ۲۱ کښے خلور پہ ۲۲ کښے ۔ والذین یصلون ۲۱ د اظاھرہ دے چہ صلہ رحمی کښے او اول د قتادہ او اکثرو مفسرینو دے خو دا سره د دے نہ شامل پرې لولوطاعتونہ لرہ (قرطبی ص۳۲ ج۹ داښلہ مخ حاشیہ)

ومن صلح : د ابن عباس رضی اللہ عنہما د قول مطابق معنی د صلح چہ تصدیق ئے کړے او ایمان ئے راوړے دی او اللہ تعہ ئے پرې کلہ لے دی ۔ (خازن ص۱۶ ج۴ سورۃ مؤمن) او کورۍ ۔

والذین ینقضون : پہ دے آیت کریمہ کښے درے ناکارہ صفتونہ د مخالفینو دی سره د تخویف اخروی ۔

ویفسدون فی الارض : امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ دغہ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فساد بللہ ۲۲ ذغیرہ دین ۲۳ اللہ تعالےٰ تہ۔ او کلہ چہ ظلم کولو سرہ: چہ نفسونو او مالونو تہ او ورانولو لودہ بنا ردو سرہ وی۔ (کبیر ص ۱۹۰ ج ۵) اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ ۲۶ : دے ځای نہ تر ۳۲ پورے ځلورم رباب دے او پہ دے کښے خیرو اُمور دی ۱۔ دلیل حقلی ۲۔ (۲) جواب دھغہ سوال نہ چہ وارد دیرش پہ رسالت د جناب رسول اللہ ﷺ باندے ۳۔ (۳) بشارت دے مؤمنانو تہ ۴۔ (۴) دلیل وحی سرہ د دعوت د توحید نہ ۵۔ (۵) زجر د پارہ د انکار کونکو د قرآن نہ ۶۔ (۶) تسلی دہ رسول اکرم ﷺ تہ ۷۔ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ پہ دے کښے د باری تم د لوئی قدرت مظاهرہ دہ چہ رزق زیاتوئکے او کموئکے صرف باری تم دے نہ بل څوک روزی رسان شتہ او نہ پہ روزئ زیاتوالو او کموالو کښے پہ اللہ تم څوک زور او رشتہ لہ افضل التزام ص ۲۵۳ ۱۲ وکورئ روم ۳۷ اَلْاَمْتَاعُ ۲۶ : مګر معمولی مزہ۔ ځکہ دہ دلتہ زور نہ دہ پہ محبت د دنیا چہ داسبب د تیرو شو و قباحتونو دے۔

وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۲۷ پہ دے آیت کریمہ کښے زور نہ دہ کفارو لہ پہ فرمائشی معجزو غوښتلو باندے۔ او پہ جواب کښے یے فرمائی چہ ضلالت او هدایت د اللہ تم پہ اختیار کښے دی، نو دغہ رنګے معجزے هم د باری تعالےٰ پہ اختیار کښے دی او کورئ سورت مؤمن ۷۸۔

وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً وَّيَدْرَءُوْنَ

او خرچ کوی د هغہ چہ ورکړی مونږ دوی تہ پټ او ښکاره ۱۶ او دفع کوی: پہ

بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿۲۲﴾

نیکئ سره - بدئ لره: دغه کسان دوی لره - ښه انجام د کور روستنی دے

جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَآئِهِمْ

جنتونه د همیشوالی دی چہ داخلیږی پہ دیته، او هغه ځلور څه چہ نیک وی د پلارانو د

وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُوْنَ

د دوی نه او بیبیانو د دوی نه او اولاد د دوی نه: او ملایکه داخلیږی: پہ

عَلَيْهِمْ مِّنْ كُلِّ بَابٍ ﴿۲۳﴾ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ

دوی باندے، د هر ډرواز ے تہ: (وائی پہ) سلام دے وی پہ تاسو پہ سبب صبر ستاسو

فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿۲۴﴾ وَالَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ

پس ښه انجام د کور د آخرت دے: او هغه کسان چہ ماتوی: لوظ او د

اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ وَيَقْطَعُوْنَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ

الله تم: پس د مضبوطولو د هغه نه: او پرې کوی: هغه چہ امر کړے الله تم

بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِى الْاَرْضِ ۙ

پرے: چہ پیوستہ د کړے شی: او فساد کوی - پہ زمکه کښے:

اُولٰٓئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوْٓءُ الدَّارِ ﴿۲۵﴾

دغه کسان دوی لره لعنت دے او دوی لره ناکاره: کور دے:

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ

الله تم فراخوی - رزق - د هغه چا د پاره چہ وغواړی: او تنګوی لے:

وَفَرِحُوْا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۗ وَمَا الْحَيٰوةُ

او خوښ کوی دوی: په ژوند، د دنیا وی: او نه دے: ژوند،

الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ ﴿۲۶﴾ وَيَقُوْلُ

د دنیا وی، پہ مقابله د آخرت کښے، مګر لحکه: او وائی،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ
هغه کسان: چه کفر وکړے کړے: ولے نه نازلولے شی په ده پیغمبر معجزه: د
رَّبِّهٖ ؕ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْٓ
رب دده نه: اووایه یقیناً الله تعالیٰ بے لارے کوی چا له چه وغواړی اوهدایت کوی
اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ ۝۲۷ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَتَطْمَئِنُّ
خپل طرفته، هغه چا ته چه رجوع کوی الله تعالیٰ ته: دا هغه دی چه ایمان ته راوړے: اوتسلی اخلی
قُلُوْبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ ؕ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ
زړونه دوی: په یاد د الله تعالیٰ ته: خبردار: په یاد د الله تعالیٰ ته - تسلی اخلی
الْقُلُوْبُ ۝۲۸ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
زړونه: هغه کسان، چه ایمان ته راوړے: اوعمل کوی: - نیک:
طُوْبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ ۝۲۹ كَذٰلِكَ اَرْسَلْنٰكَ
خوشحالی ده: دوی لره: اوښه ځای دے: دغه رنګ رالیږلے مونږ تا لره:
فِيْٓ اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَآ اُمَمٌ لِّتَتْلُوَا
په داسے امت کښے: چه تیر شوی مخکښے د دوی نه: اوولاړ شوے چه
عَلَيْهِمُ الَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُوْنَ
په دوی باندے: هغه کتاب چه وحی کړے مونږ تاته، اوهغوی - کفر کوی:
بِالرَّحْمٰنِ ؕ قُلْ هُوَ رَبِّيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ عَلَيْهِ
په مهربانه الله تعالیٰ: اووایه هغه رب زما دے: نشته معبود مګر سوا د هغه نه: خاص هغه
تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ مَتَابِ ۝۳۰ وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا
توکل کړے ما: اوخاص هغه ته واپسی ده: اوکه چرے یقیناً وے: قران چه
سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ
الوزولے شوے په دے سره: غروند: اویا لتړتے ټوټے کولے شوے په دے سره: زمکه:
اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى ؕ بَلْ لِّلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيْعًا ؕ
اویا خبرے کولے شوے په دے سره مړه: (نو هم ایمان نه راوړی) بلکه خاص الله تعالیٰ ته واک ټول

وَيَهْدِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ ۱۳ ع ۱۲ بشارت ۱۲ سابقات ۱۲ زجر ۱۲

ورته دی الیه من اناب، او په سمه لاره روانوی خپل طرف ته هغه څوک چه هغه ته ګرزی دده نه معلومه شوه چه هدایت هغه چا نه کیږی چه په هغه کښے انابت رجوع حق نه وی. او ګورئ سورة شوری هم ۱۳ -

الا بذکر الله :

مخکښے تخصیص نه وو نو دا جمله ده د تخصیص د پاره ذکر کړه - معنی دا شوه خبردار خاص په ذکر د الله تعالیٰ سره تسلی حاصلوی زړونه -

کذلک ارسلناک :

دلته اشارت د رسالت مے او په لتتلوا علیهم کښے حکمت د رالیږلو د رسول علیه السلام دے او هو ربی دعوی د توحید ده ولئن قرانا ۳۱: په دے آیت کریمه کښے جواب دے د مطالبو د کفارو. هغوی به وسیل چه دا قران به حق وے چه په هغه وخت کښے چه ددے په وجه غرونه لرے کیدے یا زمکه سوری کیدے. یا مړی راژوندی کیدے. حاصل د جواب دادے که چرے دا کارونه هم اوشی نو دوی ایمان نه راوړی. دلته جواب محذوف دے. لا یؤمنون. بیا هم ایمان نه راوړی (جواهر ص۵۵۳ تا ۵۵۵ ج ۲) په سورت انعام ۱۱۱ کښے او ګورئ -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَفَلَمْ يَايْئَسِ ، اکثر مفسرین رحمہم اللہ فرمائی چہ معنی ئے دادہ آیانہ دہ معلومہ کړے مؤمنانو (خازن ص۳۶۳) داجواب
دسوال دمؤمنانو دے چہ دا معجزے دنبی اکرم ﷺ نہ درکړے شی چہ قبول خلق مؤمنان شی ۔ حاصل دجواب
دما أبرئ ۱۲ الرعد ۱۳ ۴۰۳

سوال او جواب

أَفَلَمْ يَايْئَسِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ لَّوْ يَشَآءُ اللّٰهُ
ایانہ پوهیږی هغه کسان : چه ایمان یے راوړے ، کہ چرته مخ نښلے اللہ تعم :
لَهَدَى النَّاسَ جَمِيْعًا ۭ وَلَا يَزَالُ الَّذِيْنَ
نو خامخا هدایت بہ کړے وے خلقو ټولو ته : او هیڅکله دی هغه کسان نه چه
كَفَرُوْا تُصِيْبُهُمْ بِمَا صَنَعُوْا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ
کفر ځے کړے : چه ورځمې به دوی ته په سبب د هغه کارونو چه دوی کوی : آفت او یا به نازل
قَرِيْبًا مِّنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَاْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِ ۭ
کړے شی نزدے کورونو د دوی نه ، تر هغه چه راشی وعده د الله تعم :
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ
یقیناً الله تعم خلاف نه کوی د وعدے ، نصیلے نه : اوریقیناً ټوکے کړے شوے

ع ۳ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

فائدہ :- دلتہ دقیام نه مراد هغه قیام نه دے کوم چه په مقابله د قعود (ناستے کیدے دے بلکه دا په معنی د تولی (تصرف) کولو کار څخه وخلفو دے (قرطبی ص۳۴۳)

فائدہ :- دلته عبارت محذوف دے (مدارک ص۴۷۱) کښی دی لَمَنْ لَيْسَ كَذٰلِكَ ، یشان دهغه چا دی چه داسے نه وی ۔

قُلْ سَمُّوْهُمْ ، او وایه څه صفات خو ئے ذکر کړی او وګورئ چه په هغوئے څه دلے شته په هغوئے حقدار د عبادت کړی ۔ (روح ص۱۶۱) اَمْ تُنَبِّئُوْنَهٗ بِمَا لَا يَعْلَمُ او : آیا خبر ورکوی الله تعم په هغه چه په زمکه کښے خبره نه دے داکنایه ده د عدم وجود د شریک د باری تعم نه په زمکه کښے ۔ نسفی رحمہ اللہ لیکی چه الله تعم عالم دے په هغه څه چه په اسمانونو او زمکه کښے دی ۔ پس هر کله چه الله تعم په شریکانو عالم نه دے نو معلومه شوه چه دوی هیڅ شی نه دی ۔

او مراد نفی د موجود والی د شریکانو ده (مدارک ص۴۷۱) اَمْ بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ یا خبر ورکوی په سرسری خبرې باندے ۔ شاه صاحب رحمہ اللہ فرمائی چه تقلیدی کوی په خبره بے دلیله کښے (فتح ص۳۰۱) او په روح المعانی ص۱۶۱ کښے دی چه حاصل د دا نیت نفی د دلیل عقلی او سمعی ده پحقیقت د عبادت د شریکانو د دی او په نیولو د هغوی سره مداهنکاران ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

هَادٍ ﴿۳۴﴾ لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ

لارۂ نبود ونکے : دوی لرۂ عذاب دے پہ ژوند دُنیاوی کښے : او

لَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَقُّ ۚ وَمَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ

خامخا عذاب د آخرت ډیر سخت دے : او نشته دوی لرۂ له طرفہ د اللہ تم

مِنْ وَّاقٍ ﴿۳۵﴾ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِيْ وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ ۭ

نه ځغلونکے بچ کولونکے : مثال د جنت ! هغه چې وعده کړے شوے پرهیزګارانو

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۭ اُكُلُهَا دَاۗىِٕمٌ وَّ

بهیږی - لاندے د هغونه — ولے : میوے د هغو همیشه دی : او

ظِلُّهَا ۭ تِلْكَ عُقْبَى الَّذِيْنَ اتَّقَوْا ۠ وَّعُقْبَى

سورے (ئے هم همیشه دے) دغه انجام د هغه کسانو دے چې تقوی کوی : او انجام د

الْكٰفِرِيْنَ النَّارُ ﴿۳۵﴾ وَالَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ

کافرانو اور دے ښ : او هغه کسان چې ورکړے مونږ هغوی ته کتاب :

يَفْرَحُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمِنَ الْاَحْزَابِ

خوشحالیږی په هغه چې نازل کړے شوے تاته : او بعضے د دے ډلو نه :

مَنْ يُّنْكِرُ بَعْضَهٗ ۭ قُلْ اِنَّمَآ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ

هغه دی : چې انکار کوی د بعضے حصے د قرآن نه : اووایه یقیناً امر کړے شوے ما : چې عبادت

اللّٰهَ وَلَآ اُشْرِكَ بِهٖ ۭ اِلَيْهِ اَدْعُوْا وَاِلَيْهِ مَاٰبِ ﴿۳۶﴾

د الله تم خاص د الله تم : او نه شریکوم د هغه سره هیڅ : هغه ته بلنه کوم : او هغه ته واپسی ده ما :

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۭ وَلَىِٕنِ اتَّبَعْتَ

او همدغسے را لیږلے مونږ دا قرآن فیصله والا په عربی ژبه کښے : او که چیرته تابعداری وکړه ته :

اَهْوَاۗءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاۗءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ

د خواهشاتو د دوی : پس د هغه چې راغے تاته : د علم (قرآن) نه : نو نشته تاته :

مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا وَاقٍ ﴿۳۷﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا

د الله تم نه څوک امدادی : او نه ځغلونکے بچ کولونکے : او یقیناً را لیږلی مونږ

پہ ۴۳ آیت کښے تخویفِ دُنیاوی او اُخروی دواړه ذکر دی۔ پہ ۳۵ کښے بشارت او تقابل دے د کفارو سره۔ پہ ۳۶ کښے نقلی دلیل د حق پرستو اهلِ کتابو نه۔ مَنْ يُّنْكِرُ بَعْضَهٗ : او چې څه د قبائلو مونږ هغه څوک دی چې انکار کوی د بعض نه یعنی د مسئلے د توحید نه وګوری ۲۶ اسراء۔ ۲۵ ص۔ ۳۵ صافات ۳۵ زمر۔ وَكَذٰلِكَ ۲۳ سره کښے ترغیب دے قرآن ته او اخر کښے زجر دے په تابعداری د خواهشاتو پس د راتللو د قرآن نه۔ بقره ۱۲۰ ۱۴۵ هم اوګورئ۔

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا ۳۸ : دے څخه تر اخره پورے شپږم باب دے۔ په دیکښے څلور امور دی۔ (۱) دفع د څلورو ځپاوو چې وارد ږی په رسالت باندے ۳۸ ۳۹۔ (۲) تخویفِ دُنیاوی ۳۸۔ (۳) زجر (۴) صداقت د رسول ﷺ ۳۸۔ د پنځمی ځپې رحمۃ اللہ فرمائی چې مشرکانو به وسیلے چه داعیه پیغمبر دے د دې بیبیانے هم شته او بچی هم نو الله تم اوفرمائیل چې ستا نه مخکښے هم چه څومره پیغمبرانو وو۔ د هغوی بیبیانے بچی وو۔ دا دے وجے لله دا د څه انکار وجه نشته دے۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ الخ: دا د دیم سوال مقدر جواب دے. کہ څه معجزه راوړے نو بیائے هم مونږه نه منو وے فرمائیل چه معجزه راوړل د پیغمبر په اختیار کښے نه دی. لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ: دا د دیم سوال مقدر جواب دے. چه کله ے مونږه نه منو نو په مونږه باندے عذاب ولے نه راځی. وے فرمائیل چه زمونږ په نزد ډهرښی د پاره وخت مقرر دی. يَمْحُوا اللّٰهُ الخ: دا د څلورم سوال مقدر جواب دے هرکله چه عذاب خامخا راځی نو د منلو نه څه فائده؟ او وے فرمائیل چه محو او اثبات زمونږ په اختیار کښے دی که د مومنلو نو عذاب به لرے شی. (جواهر ص ۵۵۶)

(د اسلام نخ حاشیه)

وَمَنْ عِنْدَهٗ عِلْمُ الْكِتٰبِ مراد ترې نه شهادت د مؤمنانو د اهل کتابو دے. قرینه پرے د ۳۶ آیت د دے سورت دے. قرطبی رحمه الله فرمائی او ویلے شوی دی چه شهادت د هغوی قطع کولو لپاره د ویناد جګړو کولو د پاره او د دوی مؤمنانو د اهل کتابو دی (ص ۲۳۲) یا ترعام مؤمنان مراد دی. امتیازات: (۱) د رعد ذکر ۱۳ (۲) د پیر صفات د مؤمنانو د ۲۰ نه (۳) د پیر مثالونه د پاره د فرق د شرک او توحید ۱۵ (۴) دفع د هغو شبهو چه راځلے په رسالت د نبی علیه السلام د ۳۰ نه (اختر شه ۱۶:۱ بجے په درځ د جمعے ۲۹ شعبان ۱۴۲۷ھ ستمبر ۲۰۰۶ توحید آباد) الحمد لله چه سره د دوے تفسیر او د پیر مصروفیاتو باوجود د نظر ثانی په دے ځای یا ئی تر سورۂ اخیری ورځ ۲۹ شعبان ۱۴۲۷ مطابق ستمبر ۲۰۰۶ء په توحید آباد ترخو کښے (خاکی نفراحقر).

رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ اَزْوَاجًا وَّ

د پیر سولان: مخکښے ستانه: او وركړی وو مونږه هغوی لره پیښائے: او

ذُرِّيَّةً ۭ وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ اَنْ يَّاْتِيَ بِاٰيَةٍ

اولاد: او نشته طاقت د هیڅ رسول د پاره: چه راوړی معجزه:

اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ لِكُلِّ اَجَلٍ كِتَابٌ ۝ يَمْحُوا

مګر په اذن د الله تعالیٰ سره: د هرے نیټے د پاره لیکلے شته دے: ورانوی

اللّٰهُ مَا يَشَاۗءُ وَيُثْبِتُ ۚ وَعِنْدَهٗٓ اُمُّ الْكِتٰبِ ۝

الله تعالیٰ څه چه وغواړی او باقی ساتی به پریږدی: او د هغه سره اصلی کتاب دے:

وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِيْ نَعِدُهُمْ اَوْ

او یا خو به خامخا وښایو تانه: بعضے هغه عذاب چه د هغو لپاره کوو د دوی سره: او

نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلٰغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ۝

یا به وفات کړو تا لره: پس یقیناً په تا باندے د رسول دی او په مونږ باندے د حساب کول دی

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ

او یا دوی نه ګوری چه یقیناً مونږ د راخوږ کوو د دوی ټاټوبی هغه کموو هغه لره: د

اَطْرَافِهَا ۭ وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهٖ ۭ

طرفونو د هغے نه: او الله تعالیٰ فیصله کوی نشته روستو کونکے د فیصلے د هغه:

وَهُوَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ وَقَدْ مَكَرَ الَّذِيْنَ

او هغه زر حساب کونکے دے: او یقیناً مکر وکړو هغو کسانو چه

مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمِيْعًا ۭ يَعْلَمُ مَا

مخکښے د دوی نه وو: پس الله تعالیٰ لره دی تدبیرونه ټول: پوهیږی په هغه

تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۭ وَسَيَعْلَمُ الْكُفّٰرُ لِمَنْ

چه کوی هر نفس، اوزر به پوهه شی کافران: چه چا لره دے

عُقْبَى الدَّارِ ۝ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَسْتَ

بنا ځام د کورۂ آخرت د، او وائی هغه کسان چه کفر ے کړے: نه ے ته

منزل ۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سورۃ ابراھیم، وجہ د تسمیے یہ دادہ پہ آیت ۳۵ کښے د ابراھیم علیہ السلام ذکر دا غلے دے۔ د دعوی ترغیب دے تبلیغ تہ دا او تذکیر بایام اللہ دے ۔ ع ۴۔ (بیطوتہ): ماقبل کښے تنبیہ اھل بیان شو نو دلتہ تذکیر پہ واقعاتو د نیاری او آخرتی ورځے

مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ۢ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ

لیږلے شوے: اووایہ تہ کافی دے اللہ تہ گواھی کولو کښے پہ ھیڅ زما او ستا میڅ ستا سو کښے

وَمَنْ عِنْدَهٗ عِلْمُ الْكِتٰبِ ﴿۴۳﴾

او ھغہ څوک چہ ھغہ سرہ پوھہ د کتاب دہ:

سورۃ ابراھیم ۱۴ مکیۃ ۷ ایاتہا ۵۲ رکوعاتہا ۷

نزلت بعد سورۃ نوح

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الٓرٰ ۚ كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ

الف لام را پہ معنی د وحی څرګنوی: دا علیم اللہ کتاب دے (الیک) لیږلے مولږتہ چہ راوباسی خلقو لرہ: د

مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۙ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى

تورتمونو تہ: رڼا تہ: پہ توفیق د رب د دوی: لارے

صِرَاطِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ﴿۱﴾ اللّٰهِ الَّذِيْ لَهٗ مَا فِي

د زور او ور ستایلے شوی تہ: د اللہ ھغہ ذات تہ چہ پہ اختیار د ھغہ کښے

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَوَيْلٌ لِّلْكٰفِرِيْنَ

دی ھغہ چہ اسمانونو کښے دی: او ھغہ چہ پہ زمکہ کښے دی: او ھلاکت شو د یارہ د کافرانو:

مِنْ عَذَابٍ شَدِيْدِ ۙ﴿۲﴾ الَّذِيْنَ يَسْتَحِبُّوْنَ

د عذاب سخت تہ:- دا ھغہ کسان دی چہ غوره کوی:

الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّوْنَ

ژوند - دنیاوی - پہ آخرت باندے: او منع کوی (خلقو لرہ)

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۭ اُولٰۗىِٕكَ

د لارے د اللہ تہ نہ: او لتوی هغے لرہ: کوږوالے: د ھغہ کسان پہ

فِيْ ضَلٰلٍۢ بَعِيْدٍ ﴿۳﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ

گمراھی: لرے کښے دی: او نہ دی لیږلے مونږ ھیڅ یو استاذ:

ع ۱ الجزء ۱۳ الربع ۴ المنزل ۴

(۱) ھلتہ عقلی دلائل او نقلی دلیل د تسمیے تہ (۲) ھلتہ عقلی دلیل د ۳۵ تہ (۳) ھلتہ د ذوات الراء د اوداھم (۵) ھلتہ د رعد تہ نقلی دلیل او نقلی دلیل د ابراھیم علیہ السلام تہ نقلی دلیل دے۔ الجمالی خلاصہ: پہ دے سورت کښے شپږ بابونہ دی اول ترڅو ۹ پورے دویم ترڅو ۱۸ پورے دریم ترڅو ۲۳ پورے څلورم ترڅو ۳۴ پورے پنځم ترڅو ۴۳ پورے شپږم نوراخرہ پورے۔ تفصیلی خلاصہ: د اول باب: پہ دیکښے څلور خبرے دی (۱) دعوی د سورت دا (۲) عقلی مختصر دا (۳) زجر یعنی د دنیا باندے د (۴) نقلی دلیل موسی علیہ السلام تہ:

لِتُخْرِجَ النَّاسَ: چہ راوباسی خلقو لرہ پہ کتاب سرہ چہ ھغہ قرآن دے (قرطبی ص۳۳۲ ج۹) مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ: یعنی د تورتمونو د کفر او گمراھی نہ رڼا د ایمان او د علم تہ او دا بناء دے پہ تمثیل سرہ محکمہ تقریر منزلہ د تورتم دے د اسلام پہ منزلہ د رڼا دے او ویلے شوی دی چہ د دا ۱۴ سنت تہ سنت تہ او د شک نہ یقین تہ (قرطبی ص۳۳۲)

لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ: چہ ھغہ لرہ اسمانونو والا او زمکے والا دی د جهتہ د ملک او پیدا کولو نه اظهار (ص۲۵۲) يَسْتَحِبُّوْنَ الدُّنْيَا: یعنی غوره کوی لے پہ آخرت باندے (قرطبی ص۳۳۲ ج۹) دے آیت کریمہ کښے د کافرانو درے صفتونہ ذکر شو۔ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا: شاہ صاحب رحمہ اللہ فرمائی چہ پہ شبہا تو نے ثابتوی چہ کږہ دہ۔ (فتح ص۴۸۰) وَمَآ اَرْسَلْنَا: تاکید دے پہ دعوی د سورت

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ

مګر په ژبه د قوم د هغه، چه بیان کړی دوی ته (احکام) پس بے لارے کوی الله

مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾

چاله چه اوغواړی: اولارے بنائی چاله چه اوغواړی: اوهم الله زور ور او د حکمت والا دے

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَآ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ

او یقیناً راالیږلے موږ موسیٰ په نښانو چه راوباسه قوم خپل:

مِنَ ٱلظُّلُمَـٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّـٰمِ ٱللَّهِ ۚ

د تورتمونو نه — رڼا ته، اویاد ورکړه دوی ته په ورځو تاکلو د الله

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾ وَإِذْ

یقیناً په دے کښے خامخا نښانے دی: د پاره د هغه چا چه صبر ناک او ډیر شکر گوزار: او کله

قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ

چه اووئیل موسیٰ قوم خپل ته: یاد کړی نعمت د الله تعالیٰ په تاسو باندے:

إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ

کله چه خلاص کړه تاسو له د فرعونیانو نه: چه رسوئل به ئے تاسو ته: تکلیف

ٱلْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ

عذاب، اوحلالوئل به ئے خامن ستاسو: اوحیا به ئے اخستله: د

نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾

نجونو ستاسو: اوهم دے کښے تاسو ته لوئے امتحان: د رب ستاسو نه لوئی ډوله:

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

او کله چه اعلان اوکړه رب ستاسو چه خامخا زیاتوالے به درکړو تاسو:

وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ

تاسو ته، او که چیرے ناشکرے اوکړه تاسو، یقیناً عذاب زما خامخا سخت دے، او وئیلے

مُوسَىٰٓ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ

موسیٰ: که ناشکرے اوکړه تاسو: او هغه چا چه په زمکه کښے دی:

منزل ۳

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا ... دا نقلی دلیل دے د موسیٰ علیہ السلام نه او تخصیص پس د تعمیم نه دے (جواہر)

وَذَكِّرْهُم بِأَيَّـٰمِ ٱللَّهِ ... یعنی په هغو ورځو تونو باندے چه د هغانیو امتونو د پاره د الله انعامونه او ویلے شویدی چه په انعامونو د الله تعالیٰ په بنی اسرائیلو باندے اوو الفظ نعمت او نقمت دواړو لره عام دے (تسہیل ص۱۳۶)

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ ... په دے ایت کریمه کښے د ماقبل تفصیل دے. سورۃ بقرہ ع۵ او اعراف ع۱۲ کښے هم تیر شوی دی.

لَئِن شَكَرْتُمْ ... که چیرے شکر ویستلو تاسو په کوشش کولو سره په طاعت زما کښے نو خامخا یقیناً زه به زیاتوالے — وکړم تاسو لره په ثواب درکولو کښے (مدارک ص۲۵۵)

إِن تَكْفُرُوٓا ... اجزائے پته دے معنے دا شوه که چیرے کفر مواوکړو تاسو الله تعالیٰ نه پرے خه نقصان نشی رسولے. حکمه چه یقیناً الله تعالیٰ خامخا غنی ستائیلے توصیفونو سورت زمر ع۱ هم اوګورئ.

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

جَمِيعًا ۙ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَمِيْدٌ ۝٨ اَلَمْ يَاْتِكُمْ

تولو ، پس یقیناً اللہ تم خامخا غنی ستایلے خو یوے ہے ، ایا نہ وے راغلے تاسو تہ :

نَبَؤُا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوْحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدَ ۛ

خبرہ ھغو کسانو چہ مخکے ستاسو تہ وُو ، قوم د نوح : او عادیان : او ثمودیان :

وَالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِهِمْ ۛ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ ۛ

او ھغہ خلق چہ روستہ د دوی له وُو : نہ پیژنی دوی لرہ ، مگر اللہ تعالےٰ ،

جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَرَدُّوْٓا اَيْدِيَهُمْ

راغلی وُو دوی ته رسولان د دوی : په څرګندو دلایلو سره ، پس واپس کړل دوی لاسونه

فِيْٓ اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوْٓا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ

خپل ، په خلو د هغو کښے : او ویلے یقیناً مونږ وکفر کړے په هغه مسئله چہ راولیږلے شوی یاست

وَاِنَّا لَفِيْ شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُوْنَنَآ اِلَيْهِ مُرِيْبٍ ۝٩

تاسو یے : او یقیناً مونږ خامخا په شک کښے یو د هغه مسئلو چہ بلئ یاسو مونږ هغو ته په

قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَ

وویلے رسولانو د دوی : آیا په (توحید د) اللہ کښے شک دے ، چہ اول پیدا کونکے د آسمانونو

الْاَرْضِ ۭ يَدْعُوْكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَ

د ځمکے دے ، بلئ تاسو لرہ ، چہ بخښنه او کړی تاسو ته ، د ګناهونو ستاسو نه ، او

يُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ قَالُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا

روستو یے کړی (ڈوبدو سره) تاسو لرہ ، یو ټاکلے مقرر پورے ، وویل دوی : نه یاست تاسو ، مگر

بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَصُدُّوْنَا عَمَّا كَانَ

انسانان زمونږ په شان ، اراده لرئ ، چہ وا ړوی مونږ لرہ ، د هغو نه چہ عبادت

يَعْبُدُ اٰبَاۗؤُنَا فَاْتُوْنَا بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝١٠ قَالَتْ

کولو پلرونو زمونږ ، پس راوړئ تاسو مونږ ته معجزه (ویسل) ښکاره : او وویلے

لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَّحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ

دوی ته : رسولانو د دوی : نه یو مونږ ، مگر انسانان په مثل ستاسو ، اولاکن

الم یاتکم ۹ ، د دے څخه تر ۱۵ پورے د درېم باب دے په دیکښے جدال د مشرکانو دے د انبیاءؑ سره په توحید کښے ۹ او دلیل نیول د هغوی دی په اتباع د پلارانو خپلو ۱۰ ، او توکل د انبیاءؑ دے په الله تعالیٰ باندے ۱۱ ، او نزول د عذاب دے په کافرانو باندے ۱۳ ۔ فائدہ : دے سورت کښے لفظ د الم خلور ځله ذکر شوید ے (۱) په ۱ کښے (۲) په ۹ کښے (۳) په ۱۳ کښے (۴) په ۴۳ کښے : فردوا ایدیهم فی افواههم : علامه ابن جریر رحمه الله دے تفسیره ذکر کړی دی ۔ حاصل ئے داد ے چہ کیخودو کفارو لاسونه خپل په خلو خپلو باندے د دو ځے د غصے نه (۲) دوی لاسونه خپل کیخودل په خلو خپلو باندے د ډارہ د اشارے پیغمبرانو ته په چپ کیدو باندے (۳) کیخودو دوی لاسونه خپل په خلو د پیغمبرانو د ډارہ د چپ کولو د هغوی د دعوت نه (۴) ابن السبیل

افی الله شک ۱۰ : آیا په توحید د الله کښے شک دے ، او هغه مقرر پورے او بیا د کفارو دوه فائدے ذکر کوی او د کفارو درے شبهے ۱۱ ، غوندے د انسانان یو ځی (۲) مونږ نه د پلارانو د طریقے نه منع کوی (۳) فرمائشی معجزے راوړئ په آیت ۱۱ کښے د پیغمبرانو علیهم السلام له طرفه جواب ورکړی ۔

جواب ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا كَانَ لَنَا ، دَ پښتو شیخ رحمۃ اللہ فرمائی باقی د معجزې دښمنو لو مطالبه نو مونږ کښې د پورته کولو نه قاصره یو۔ محکه چه زمونږ په اختیار کښے نه دی (جواهر ص٥٦) قاضی ابوسعود رحمۃ اللہ لیکی چه یقیناً دا پیوسته دی په مشیت د اللہ تعالیٰ پورے که د نورو اړ نبیانو نه وی به اوکه نه نو نه (نو زمونږ به نه وی ص٣٥) د دویم سوال جواب نه ورکړو محکه چه څه خاطر پلا رانه تابعداری څه دلیل نه دے۔ وَمَا لَنَآ اَلَّا نَتَوَكَّلَ ملا، په دے آیت کریمه کښے د انبیاءو علیهم السلام د توکل او د صبر بیان دے کوم چه سبب د نجات او کامیابی دی :

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ، په دے آیت کریمه کښے لاړے او د باطل د کافرانو دے چه په یا به مونږ ملک نه وباسو۔ او یا به زمونږ د دین کښے راځئ : اوګورئ اعراف ٨٨ :

فائده : دلته عود په معنی د صیرورت دے یعنی کیږی به زمونږ د خوند۔ او یا معنی دا ده چه راځئ به زمونږ په دین کښے۔ بیا باری څه په ١٣ کښے تسلی ورکړه انبیاءو علیهم السلام نه چه خامخا یقیناً ظالمان به هلاک کړو او په ١٤ کښے له تسلی ورکړه چه خامخا یقیناً تاسو به وسوځو به زمکه کښے پس د هغوی نه : ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِيْ : په دیکښے عام دعده د اللہ تعالیٰ ده۔ هر موحد او مؤمن لره۔ معنی ئے داده چه دا زیرے د هغه جاے د پاره دے چه ویریږی د اوږدید و خپلو نه مخ زمانه په ورځ د قیامت۔ اوګورئ سورت رحمان ٢٦ (مظهری ص٢٥٩ ج ٥)

وَاسْتَفْتَحُوْا : او طلب د فتح وکړو پیغمبرانو۔ اوګورئ ٨٩ اعراف ٨٩ یونس، ٧ قصص ٣٦ نوح۔ یا به معنی طلب د فتح وکړو د هغه کافرانو۔ اوګورئ ٩ انفال، ٣٢ انفال۔ ٢٠ سجده ١٥ ص

وَمَا كَانَ لَنَآ اَنْ نَّاْتِيَكُمْ بِسُلْطٰنٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَآ اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنَا سُبُلَنَا ۭ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰي مَآ اٰذَيْتُمُوْنَا ۭ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿١٢﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِّنْ اَرْضِنَآ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا ۭ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ ۭ ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِيْ وَخَافَ وَعِيْدِ ﴿١٤﴾ وَاسْتَفْتَحُوْا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ ﴿١٥﴾ مِّنْ وَّرَآىِٕهٖ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَّاۗءٍ صَدِيْدٍ ﴿١٦﴾ يَّتَجَرَّعُهٗ وَلَا

ع ٦ ١٤ ١٥ ١٦

منزل ٣

د اوږدولو کښے تخویف تفصیلی دے۔ صَدِيْدٍ : وینے زوے۔ يَتَجَرَّعُهٗ : گوټ گوټ کوی به یے۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ : اوراځی به دۀ ته سببونه ډمرلې اونۀ به وی ده امرکیدونکے . مَثَلُ الَّذِينَ : مخکښے بیان د تخویف د کافرانو وشوندے ایت کریمه کښے ډهغری ډعملونو مثال ورکړی چه هیڅ فائده به ورته ونۀ رسوی . علامه خازن رحمۃ اللہ علیہ لیکی چه دا مثال الله تعالیٰ بیان کړیدے د پاره د هغه اعمالو د کافرانو چه نفع به یصاصلیږی سره دوی تر په هغو باندے (منه) اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ ډدے ځائی نه درېږ باب مه تر ۲۲ پورے . په دیکښے دلیل عقلی ۱۹ او بیان د بیزاری دے د هغه ایا نو د مشرکانو د مشرکانو نه دے ۲۱ نه او په ۲۲ کښے بشارت دے مؤمنانو لره . اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ ډدے په تائید کښے ۳۳ انعام ۱۱ انبیاء ۱۷ فاطر ۳۸ محمد اوګورئ .

وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا : په دے ایت کریمه کښے برائت دے د باطل پرستو مشرکانو د تابعدارو ضلونه . نسفی رحمۃ اللہ علیہ لیکی چه د استکبروا نه مراد هغه سردارانو اوریسان دی چه دوی نے ګمراه کړی وو . او منع کړے وو د غور کیښودونه انبیاؤ او اتباعو هغوی ته . (مدارک ص۳۵۹ ج۲) قصص ۶۳ اوګورئ .

(د اُمّتی لره مخ حاشیه) نو وَقَالَ الشَّيْطٰنُ : اوانسی شیطانانو ته وئیلی شیطان برائت د تابعدارو نوخپلونه پرے دے ایت کریمه کښے په پنځو طریقو سره ذکر شویدے .

فائده :- حسن رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه ابلیس به په ویښ د قیامت کښے خطبه وینکه د دوزخیو په جهنم کښے په منبر د اور باندے نو قول خلق به ترڅه نه اوری (قرطبی ص۲۵۶ ج۹)

اِنِّيْ كَفَرْتُ : یقیناً ما انکار کړے په هغه شے چه تاسو شریک کړے وو مالره مخکښے دے ته په مدارک ص۳۶۰ کښے دی چه معنی د بیزاری د هغه دا ده چه هغه دے . وَاُدْخِلَ الَّذِيْنَ : په دیکښے بشارت دے نیک عملو ایمانداروله . د شاه پور شیخ

يَكَادُ يُسِيْغُهٗ وَيَاْتِيْهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ

نه وه چه ټیر کړی د غوړه : اوانسی به دۀ ته سببونه ډمرلې ، ډهر مکان نه :

وَّمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۭ وَمِنْ وَّرَآىِٕهٖ عَذَابٌ غَلِيْظٌ ۝۱۷

اونۀ به وی دغه مړ کیدونکے : او اخوا د دۀ نه : عذاب سخت دے :

مَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ ۭ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادِۨ

مثال د هغه کسانو چه کفر نے کړے په رب خپل : عملونه د دوی پشان د اړے دوی

اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ يَوْمٍ عَاصِفٍ ۭ لَا يَقْدِرُوْنَ

چه والوزی په هغے سیلئی : په ورځ چا کړی کښے : قدرت به ونلری : د

مِمَّا كَسَبُوْا عَلٰي شَيْءٍ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ۝۱۸

هغه عملونو چه دوی کړی : په هیڅ شی باندے . دغه هم دغه ګمراهی لویه ده :

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۭ

ایا نه ګورے ته چه یقیناً الله تعالیٰ پیدا کړی اسمانونه ، او زمکه : په حقه سره :

اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيْدٍ ۝۱۹ وَمَا

که د ځواری بوځی تاسو ، او به وړی ، مخلوق ، نوے : اونه دے

ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ۝۲۰ وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا

دا کار : په الله تعالیٰ باندے ګران ، او په میدان کښے ښکاره شی الله ته : ټول :

فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُنَّا

پس وائی به والی : کمزوری ، هغه کسانو ته : چه لوی کړے وه : یقیناً مونږ وو

لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ

تاسو لره تابع : پس ایا تاسو لرے کوونکے شی زمونږ نه : د عذاب د

اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ قَالُوْا لَوْ هَدٰىنَا اللّٰهُ لَهَدَيْنٰكُمْ ۭ

الله تعالیٰ نه ، لږه شی لږه : وائی به والی هغوی : که چرته هدایت کړے وے مونږ خو الله تعالیٰ نو خامخا

سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَّحِيْصٍ ۝۲۱

برابر شو مونږ تاسو : برابر دی په مونږ باندے که ډاړه وکړو یا صبر وکړو ، نشته مونږ لره ځائی د خلاصی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فرمائی دادمنونکو ډیرہ زیرے دے چہ جنت تہ بہ باری تم دوی بوځی او هلته بہ خوشحاله دی ملائک بہ ورتہ سلام کوی او د باری تم د طرفه بہ سلام وی او په خپله مؤمنان بہ یو بل تہ سلام کوی۔ (فضل الرزاق ص۳۱۰)

وَقَالَ الشَّيْطٰنُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ
او وبہوائی شیطان ، کلہ چہ فیصلہ وکړے شی د کار : یقیناً اللہ تہ وعدہ وکړہ تاسو ته او وو
وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُّكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ ۫ وَمَا كَانَ
وعدہ حقہ ، او وعدہ مې وکړہ وہ ما تاسو سره ، پس خلافی وعدې وکړہ تاسو سره ، او نه وو
لِيَ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّاۤ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ
ما لره په تاسو باندے ، څه غلبه ، مګر دا چه بلنه مې وکړه تاسو ته ، پس قبوليلو وکړه
لِيْ فَلَا تَلُوْمُوْنِيْ وَلُوْمُوْۤا اَنْفُسَكُمْ ؕ مَاۤ اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ
تاسو ما لره ، پس ونه ملامت کړئ ما لره ، او ملامت کړئ خپلو نفسونو خپل ، نه يم زه فريادرس ستاسو
وَمَاۤ اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ اِنِّيْ كَفَرْتُ بِمَاۤ اَشْرَكْتُمُوْنِ
او نه يئ تاسو فريادرس زما ، يقيناً ما انکار وکړو ، په هغه چه شريک کړئ وئ تاسو ما لره
مِنْ قَبْلُ ؕ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۲۲﴾ وَ
(د الله سره) پخوا ، يقيناً ظالمان : دوی لره عذاب دردناک دے ، او
اُدْخِلَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ
داخل به کړے شی هغه کسان چه ايمان يې راوړے وو او ګلونه کوی نيک ، باغونو ته :
تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا بِاِذْنِ
چه بهيږی لاندے يې هغونه ، ولے ، هميشه به اوسيږی په هغونې ، په حکم د
رَبِّهِمْ ؕ تَحِيَّتُهُمْ فِيْهَا سَلٰمٌ ﴿۲۳﴾ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ
رب خپل ، هر کله ورکړی به په هغونې سلام وی ، ايا نه ګورے چه څنګه بيان کړی
اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا
الله ، مثال د کلمے پاکے : په شان د ونے پاکے (فی نفسه) چه جړ يې ثابت
ثَابِتٌ وَّفَرْعُهَا فِي السَّمَآءِ ﴿۲۴﴾ تُؤْتِيْۤ اُكُلَهَا كُلَّ
دی ، او خوانګې يې پرته (اسمان طرفته) دی ، ورکوی ميوے خپلے هر
حِيْنٍۭ بِاِذْنِ رَبِّهَا ؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ
وخت په حکم د رب خپل سره ، او بيانوی الله لره مثالونه لره ،

محبوب وو ما ته ډډے نعمتونه . فائده ۱ : ايمان په شان د ونے دے . زبلی تصديق دے او وينځ اقرار دے او ځانګے اعمال دی او ميوے ثوابونه دی په دوارد وجهانو نيکے ـــــ ، زمکه زړه (۲) زبلے تصديق (۳) وينځ اقرار (۴) ځانګے عملونه (۵) ميوه ، ثواب . (فضل الرزاق ص۳۱۰)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ دَ ڈھہ نہ مړ ٹوبے مراد ڈھہ پہ نړد ډ جھوړ وباندے ۔ (السہیل ص۱۴۰) اجتثت ؛ چہ نہ ملاؤلے شوی وی د پاسہ د زمکے نہ ۔ (شیخ القرآن) د کفر مثال وایے دے لکہ کندہ ۔ کچہ د ڈنہ چہ د ھغہ زیلی نہ وی د چہ داعلیٰ بیان وکړی نو دغہ ئیرلہ ختم شی لکہ کچہ د ڈنہ زر سرے ویستلے شی پہ خلاف د ایمان نہ ؛ چہ د ھغہ زیلے پہ زړہ کښے مضبوطے شوی وی یعنی ایمان زړہ د عاقل اخلی او شرک زړہ د عاقلانو نہ اخلی (ضیاء القرآن) یُثَبِّتُ اللّٰہُ ؛ مضبوطوی اللہ تعالیٰ ایماندارانو لرہ پہ وینا مضبوطے یعنی پہ سبب د توحید سرہ پہ ژوند د دنیا وی کښے پہ وخت د مقابلے د دشمنانو کښے او خطا کوی اللہ تعالیٰ مشرکانو لرہ د دلیل نہ پہ دنیا کښے او د جواب نہ پہ قبر کښے ۔ وَفِي الْاٰخِرَةِ ؛ پہ قبر کښے د ھغہ رنگ روایت شوے دے (ابن کثیر ص۳۳۶) فائدہ : پہ حدیث د براء بن عازب رضی اللہ عنہ کښے د ی ، چہ مراد د آخرت نہ قبر دے ۔ او گورئ بخاری ص۱۸۳ ، مشکوٰۃ ص۲۳ قرطبی ص۳۲۲ ۔ فائدہ : د قبر عذاب او ثواب د قرآن مجید پہ بلنو ځایونو کښے اشارۃً او د رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم او نیا احادیث متواتر دی کښے پہ دیر صراحت او وضاحت سرہ ذکر دی چہ پہ ھغے کښے کوم مسلمان لرہ د ننہ او شی ھیڅ کنجائش نشتہ (معارف ص۳۳۶) اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ ؛ لفظ د اَلَم پہ ځلورم محل او د ھغہ ځای نہ پنځم باب پہ ۲۸ ، ۲۹ ، ۳۰ کښے زجر دے او تخویف او پہ ۳۱ کښے امر مصلحیہ او پہ ۳۲ ، ۳۳ کښے عقلی دلائل ۔ بَدَّلُوْا ؛ دے آیت کښے دوہ ناکارہ صفتونہ ذکر شوی دی پہ آیت ۳۰ کښے د ما قبل تفسیر دے یعنی بَدَّلُوْا تفسیر پہ جَعَلُوْا لِلّٰهِ اَنْدَادًا او د اَضَلُّوْا سرہ دے ۔ قُلْ لِّعِبَادِيَ ؛ او وایہ بندگانو لرو ایمان راوړونکو چہ د دوی ماغفلہ لرہ اصل کښے عبادت وایے دے یُقِيْمُوا او گورئ د دوہ میاشتو آیت ۳۱ ۔ اَللّٰهُ الَّذِيْ ؛ دلیل عقلی دے ۔ او پنځہ صفاتِ ثبوتیہ د باری تعالیٰ پکښے ذکر دی او ۳۳ کښے محاورۃً نہ ذکر دی ۔

لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۲۵﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيْثَةٍ

د پارہ د خلقو ، د پارہ د کچہ دوی پند حاصل کړی ، او مثال د کلمے پلیتے

كَشَجَرَةٍ خَبِيْثَةِ ِاجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا

پشان د ڈنے (یعنی پلیتے) چہ راویستلے شوے وی د پاسہ د زمکے نہ ؛ نہ دوی ھیڅ ثبات

مِنْ قَرَارٍ ﴿۲۶﴾ يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ

لہ قرار ﴿۲۶﴾ (مضبوطوالے) مضبوطوی اللہ تعالیٰ هغہ کسانو لرہ چہ ایمان د ڈولے پہ وینا کلک سرہ

فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ ۚ وَيُضِلُّ اللّٰهُ

پہ ژوند د دنیا وی کښے : او پہ آخرت کښے : او خطا کوی اللہ تعالیٰ

الظّٰلِمِيْنَ ۙ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَآءُ ﴿۲۷﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى

ظالمان (پہ جواب ورکولو کښے) او کوی اللہ تعالیٰ هغہ چہ اوغواړی : ایا نہ گورئے تہ هغہ

الَّذِيْنَ بَدَّلُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَّاَحَلُّوْا قَوْمَهُمْ

کسانو نہ چہ بدل کړی دے نعمت د اللہ تعالیٰ پہ کفر سرہ ، او نازل کړی دے قوم خپل ؛

دَارَ الْبَوَارِ ﴿۲۸﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۭ وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿۲۹﴾

کور د هلاکت تہ ؛ چہ جهنم دے ننوزی پہ دوی هغہ ؛ او بد ځای د قرار دی دے ؛

وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِّيُضِلُّوْا عَنْ سَبِيْلِهٖ ۭ قُلْ

او جوړ کړی دوی اللہ تعالیٰ لرہ حصہ داران ؛ چہ وګاړی د خلقو لرہ د لارے د اللہ تعالیٰ نہ ؛ او وایہ

تَمَتَّعُوْا فَاِنَّ مَصِيْرَكُمْ اِلَى النَّارِ ﴿۳۰﴾ قُلْ لِّعِبَادِيَ

نفع حاصلہ کړی ، پس یقیناً واپسی ستاسو اور تہ دہ ؛ او وایہ بندگانو زما ؛

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوْا مِمَّا

هغہ کسانو نہ چہ ایمان ئے راوړے ، چہ د دوی ماغفلہ لرہ ، او ځیر وکړی د هغہ

رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ

چہ ورکړی موږ دوی تہ پټ او ښکاره ، مخکښے د ورځے نہ ، چہ راشی ؛

يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيْهِ وَلَا خِلٰلٌ ﴿۳۱﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ

یو ورځ چہ نہ وی خرڅول پہ هغے کښے او نہ دوستی ؛ اللہ تعالیٰ هغہ ذات د ے چہ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاٰتٰىكُمْ مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ ؕ ابن کثیرؒ فرمائی تیار کړی تاسو لره هر هغه څه چې تاسو ورته حاجت لرئ په تولو احوالو
ستاسو کښې دهغوی نه چې تاسو غواړئ په حال ستاسو او په قال ستاسو مونږ ۱۲ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ ۳۵ د ده ځای نه
ومآ ۱۳ ابراهیم ۱۴ ۴۱۳

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ
پیدا کړی آسمانونه : او زمکه ۲ او راوړی ۲ د ورځې نه :
مَآءً فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۚ وَسَخَّرَ
اوبه ۲ پس راوباسی په هغوی سره : د میوو نه ۲ خو والد ستاسو د پاره : او تابع کړلے
لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ ۚ وَسَخَّرَ
تاسو لره کشتی ۲ چې چلیږی په دریاب کښې ۲ په حکم د هغه ۲ او تابع کړی
لَكُمُ الْاَنْهٰرَ ﴿۳۲﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
تاسو لره ولې ۲ (سیندونه) او تابع کړلے تاسو لره ۲ نمر ۲ — او سپوږمی
دَآىِٕبَيْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿۳۳﴾ وَاٰتٰىكُمْ
روان دی همیشه ۲ او تابع کړی تاسو لره شپه ۲ او ورځ ۲ او درکړی تاسو
مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ ؕ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ
د هر هغه نه چې تاسو غواړی هغه : او که شمیره کړو د کړی د نعمتونو د
اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ؕ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ﴿۳۴﴾
الله تم نو نشئ شمارلے هغوله ۲ یقیناً انسان خامخا ظالم ۲ ډیر ناشکره دے
وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ
او کله چې اوویلے ۲ ابراهیم م ۲ اے ربه زما ۲ اوکړوه دے ښار لره ۲
اٰمِنًا وَّاجْنُبْنِيْ وَبَنِيَّ اَنْ نَّعْبُدَ الْاَصْنَامَ ﴿۳۵﴾
امن والا او ۲ ما څخه او زما د بندګۍ د بتانو نه ۲
رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ ۚ فَمَنْ
اے ربه زما ۲ یقیناً دوی ګمراه کړل ۲ ډیر د خلقو نه ۲ پس هغه څوک چې
تَبِعَنِيْ فَاِنَّهٗ مِنِّيْ ۚ وَمَنْ عَصَانِيْ فَاِنَّكَ غَفُوْرٌ
تابعدارۍ وکړه زما ۲ پس یقیناً هغه زما نه دے ۲ او چاچې نافرمانی وکړه زما ۲ پس یقیناً
رَّحِيْمٌ ﴿۳۶﴾ رَبَّنَآ اِنِّيْٓ اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِيْ بِوَادٍ
ښه ګوزار کونکی ۲ اے ربه زمونږ ۲ یقیناً ما اوسولی د اولاد ځینې ۲ په میدان

ع ۷ منزل ۳

اونه څه شی او بار یارلے واوویلے پس اوویلے ایا الله تعالیٰ درته امر کړے په دے نو هغه وفرمائیل او نو هغے اوویلے اِذَا لَا يُضِيْعُنَا
(بخاری ۴۷۹/۱ ابن جریر ۱۳/۱۵۲ ابن کثیر ۱/۱۸۹ سراج منیر ۲/۲۷۰) فائده : غیر فصل والا ته وویل او غیر اوبو والا ته ونه ویل
(باقی په بل ځل)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

(بقیہ) حکمہ چہ یقین ئے وُچہ اللہ تم بانے نہ صائع کوی۔ بلکہ دَ دوی دَ پارہ بہ اُو بہ ضرور مہیا کوی۔ دغہ وجہ دہ چہ مکہ مکرمہ کے دَ کرغہ انتظام نشتہ مکرر تولے دُنیا نہ ورتہ میوے اودَ ہرڅی ثمرات ورتہ دومرہ رسی چہ پہ نورد بنارو نوکښے دومرہ ملاویږی مثیل وی۔ (معارف ص۲۵۳ ج ۵)

(دوے مخ حاشیہ)

مِنَ النَّاسِ: دَ بعضو خلقو، کچرے دلے ہے نہ وے فرمائیلے نو دَ تولے دُنیا مسلم او غیر مُسلم بہ مکہ تہ راغلی وے نو باعث دَ زحمت نہ وے (معارف ۵/۲۵۳)

وَلِوَالِدَيَّ: دا دُعا ئے دَ وخت دَ وعدے نہ کړے وہ ځکہ چہ پلار ئے ازلی دُشمن دَ اللہ تم دے ایمان نہ راوړی او چہ کلہ ورتہ معلومہ شوہ نو بیزار تر نہ شو۔ اوګورئ توبہ ۱۱۴:

وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ: او تولو مؤمنانو سړو او مؤمنانو ښځو لرہ (تنویر مقباس ص۱۶۱) وَلَا تَحْسَبَنَّ دَ دے ځائی نہ تخویف تفصیلی دے۔ مُهْطِعِيْنَ: جلدی کولکی منډے دھونکی بہ وی۔ دطرف دَ بلونکی تہ۔ مُقْنِعِيْ رُءُوْسِهِمْ اُوچتونکی بہ وی سر دنوخپلو لرہ وَاَفْئِدَتُهُمْ هَوَآءٌ: اوزړونہ بہ بے خالی وی دَ ہوے نہ۔

ابراھیم ۱۴ — ۴۱۴ — وما ابرئ ۱۳

غَيْرِ ذِيْ زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيْمُوا

غیر فصل والا کښے: پہ تزہ دَ کور ستنا عزتمند شوی: اے ربہ زمونږ! چہ دُوړوی

الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِيْٓ

ما تخلرہ: پس دَ کرزوہ زرونہ: دَ بعضے خلقو: چہ میلان دَ کړی

اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِّنَ الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُوْنَ ﴿۳۷﴾

روی تہ: اوروزی دَ کړہ دوی تہ: دَ میوہ جاتو نہ دَ پارہ دوئے چہ دوی شکر دَ باری ستا:

رَبَّنَآ اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِيْ وَمَا نُعْلِنُ ۭ وَمَا يَخْفٰى

اے ربہ زمونږ! یقیناً تہ پوہیږے پہ هغہ چہ موږ پټوو لے پتوو او پہ هغہ چہ موږ ښکارہ کوو: اونہ

عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ ﴿۳۸﴾

پټیږی پہ اللہ تعالیٰ ښے هیڅ شی پہ زمکہ کښے: اونہ پہ آسمان کښے:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ وَهَبَ لِيْ عَلَى الْكِبَرِ

تول صفتونہ اللہ تعالیٰ هغہ ذات لہ دی: چہ راوے ښخہ ماتہ: پہ بوډا توب کښے:

اِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ ۭ اِنَّ رَبِّيْ لَسَمِيْعُ الدُّعَآءِ ﴿۳۹﴾

اسماعیل = او اسحاق ع: یقیناً رب ځما خامخا اوریدونکے دُعا ځامے:

رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ۚ

اے ربہ زما: وګرزوہ مالرہ: پابندی کونکے دَ لمانځہ: اودَ اولاد زمانہ هم:

رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿۴۰﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ

اے ربہ زمونږ! اوقبولہ کړے دُعا زما: اے ربہ زمونږ! وبخښنہ وکړے ما تہ: اومونږ پلار زمانہ

وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ ﴿۴۱﴾ وَلَا

اومؤمنانو تہ: پہ هغہ ورځے چہ قائمیږی حساب: اوهیر مہ

تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظّٰلِمُوْنَ ۭ

خیال مہ کوہ پہ اللہ تعالیٰ ښے: غافلدَ هغہ نہ چہ کوی ظالمان:

اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْاَبْصَارُ ﴿۴۲﴾

یقیناً روستو کوی دوی لرہ: هغہ ورځے تہ: چہ پټے ہر اوښتی پہ هغے کښے ستړے

منزل ۴

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ

منډے وهونکے به وی: اوچتو نکی به وی: سر د نو چپلوونکی: نه به ګرځی دوی ته ۱

طَرْفُهُمْ ۖ وَأَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنذِرِ ٱلنَّاسَ

نظره نه ورته دوی ۱ او زړونه د دوی به خالی وی (عقلونه نه لري) او ویرونه خلقو ته ۱

يَوْمَ يَأْتِيهِمُ ٱلْعَذَابُ فَيَقُولُ ٱلَّذِينَ

ورځ نه چه راشي دوی ته عذاب: پس وایي وانې هغه کسان: چه

ظَلَمُوا۟ رَبَّنَآ أَخِّرْنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۙ نُّجِبْ

ظلم ئې کړے: اے ربه زمونږه: روسته کړه مونږه لره: نېږدې ټاکلې ورځې ته ۱ قبوله به کړو

دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ ٱلرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوٓا۟ أَقْسَمْتُم

بلنه ستا ۱ او تابعداري به وکړو د رسولانو: (ایا) او نه وئ تاسو: چه قسمونه موکول

مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِى

مخکښې وړلے نه: چه نشته تاسو لره څه زوال: او اوسېدلی وئ تاسو په

مَسَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ

ځایونو: د هغه کسانو کښے چه ظلم ئې کړے وو په ځانونو چه ځلولو: او ښکاره شوې تاسو

كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾

چه څنګه کار کړے وو مونږ ده په هغوی: او بیان کړی مونږ تاسو لره مثالونه ۱

وَقَدْ مَكَرُوا۟ مَكْرَهُمْ وَعِندَ ٱللَّهِ مَكْرُهُمْ ۚ

او یقیناً ټد یږ کړے وو هغوی ټد یږ خپل: او الله څه سره ده د دوی هغه ټد یږ هغوی:

وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

او نه وه مکر د دوی چه زائله به شي هغه نه غرونه ۱

فَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ رُسُلَهُۥٓ ۚ

پس هیڅ مه خیال کوه په الله څه خلافي کوونکے د وعدې خپلې نه رسولانو خپلو سره ۱

إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ

یقیناً الله ټ زورور خاوند د بدلې اخستلو دے ۱ ورځ چه بدل کړے شي ۱

رُجْبُ دَعْوَتَكَ: په دے کښے اشاره ده چه مخالفت د هغوی په دوه طریقو سره وو د دعوت د توحید نه او د متابعت د رسولانو نه۔ مَالَكُم مِّن زَوَالٍ، امام قرطبی رحمہ اللہ دوه تاویله ذکر کړی (۱) نشته تاسو لره زوال انتقال د دنیا نه آخرت ته یعنی تاسو به نه راپورته کیږی او نه به راجسم کیږی۔ (۲) نشته تاسو لره زوال د هغه اېمان نه چه ستاسو پلرونو کښے وو لکه چه الله ﷻ فرمایلی دی وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ: په دے آیت کریمه کښے ورله رڼا ورکړه ده چه تاسو ظالمانو پرکورونو ځایونو کښے وسیدلی ئې او عبرت مو ترې نه آخسته۔ نو ستاسو د کار هیڅ عذر نشته۔ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ: د دې توجیه دلته دی۔ د ښاغلی شیخ رحمہ اللہ فرمایلی دلته إِنْ مخففه د مثقل نه ده۔ معنی واشوه۔ اګرچه تد بیرونه د دوی د هغه محکم او مکمل وو چه د هغه نه غرونه هم د خپل ځای نه زائله شوے وے۔ (۲) ان نافیه ده معنی دا شوه چه د دوی تد بیر څه پوخ نه وو چه د هغه نه غرونه زائله شي۔ (جواہر ص۵۳۳) ابوسعود ص۵۳ او قرطبی ص۳۱ او کوری الهام الرحمٰن ص۳۱) يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ، کله چه بدله شي دا زمکه په بله زمکه یعنی دا به فانی شي او د ۔ په ځای به نوې پیدا کړے شي او یا تبدیل وصفي کښے به کیږي راشي په ۔ ۵ کښے هم تعریف ده۔

(د آلوسي څخه حاشیه)

مِن قَطِرَانٍ: د کوګړو نه ځکه چه د کوګړو اوریږدی۔ (هذا الزام ص۳۱) او قطران رانږدې تر دې چه په هغه سره اوسان عورۀ ولی کیږی په وخت د مرض د خارښ کښے نو په دې کښے اشاره ده چه په جهنم کښے به عذاب د خارښ وی۔

او دا رنګ رانږدې سبب د تیزولو د اوردے (احسن الکلام ص۲۵۱) شیخ الهند معنی کړی د ګندهک، د ښاغلی شیخ رحمہ اللہ فرمایلی چه داهم یوا ټنی کیږی ماده ده چه د سوزولو په وخت کښے بد بوئی خوروی (جواہر ص۵۳۳) هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ: یعنی دا قرآن کفایت دے په وعظ او تذکیر کښے (نحل ص۲۰۹) یعنی کافی دے خلقو لره حکمه چه په دې کښے وعظ او تذکیر دے (قاسمی ص۲۰۶)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یعنی نازل شوی ہے د پارہ د تبلیغ (فتح ۲۸) پہ دے آیت کریمہ کښے ترغیب دے قرآن پاک تہ او محلوریقانی ئے ذکر شوی دی او د سورۃ د اول سرہ لکیدلے دے۔ احقاف ۳۵ هم اوګورئ۔ امتیازات: (۱) لفظ د الٓمٓ مشلور ځیلے (۲) ذکر د قولوا انبیاء (۳) اجالاً (۴) بعناظرہ د

الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ وَبَرَزُوْا

والمکه : غیر د دے زمکے نه ؛ او اسمانونه (هم) اوپه میدان کښے

لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿۴۸﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِيْنَ

د ډیرې دوی: الله یکه یو زور ورته: او وینے به مجرمانو لره :

يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِيْنَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿۴۹﴾ سَرَابِيْلُهُمْ

په دغه ورځ : ترلے خوی به وی په زنځیرونو کښے قمیصونه د دوی به

مِّنْ قَطِرَانٍ وَّتَغْشٰى وُجُوْهَهُمُ النَّارُ ﴿۵۰﴾

د ـ ګوګړو نه وی ؛ او پټوی به : مخونو د دوی لره ـ اور :

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۭ اِنَّ

چه بدله ورکړی الله تعالٰی : هر نفس ته ډهغه چه د ۀ کړی: یقیناً

اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۵۱﴾ هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ

الله تعالٰی د چلد حساب والا دے : دا قرآن رسولو والا دے سورۃ پارہ د

وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوْٓا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ

خلقو : او چه اووېرځے شي دوی په دے (قرآن) او چه پوهه شي چه یقیناً الله تعالٰی

وَّاحِدٌ وَّلِيَذَّكَّرَ

یودے : او چه پند حاصل کړی:

اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿۵۲﴾

خاوندان د ځانصوعقلونو :

سورۃ الحجر	مکیۃ	ایاتہا	رکوعاتہا
۱۵	۵۴	۹۹	۶

نزلت بعد سورۃ یوسف

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ وَقُرْاٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿۱﴾

الف لام را ـ دا آیتونه د کتاب ؛ او قران بیانوونکی دی :

سورۃ ابراهیم ته راوسیدہ : توحید اباد

تسمیه لفظ د الحجر په ۸۰ آیت کښے راغلے دے۔ ربطونه: (۱) مخکښے تذکیر بایام الله وو، (الحمد لله تر پوره وکړل ۹ رمضان ۱۴۲۰ھ د سورۃ ابراهیم تفسیر پرانستو ۱۵ پورے وخت کښے چه د رمضان المبارک درس تر سورۃ ابراهیم ته راوسیدہ) : توحید اباد تسمیه لفظ د الحجر په ۸۰ آیت کښے راغلے دے۔ ربطونه: (۱) مخکښے تذکیر بایام الله وو، (الحمد لله تر پوره وکړل ۹ رمضان ۱۴۲۰ھ د سورۃ ابراهیم تفسیر پرانستو ۱۵ پورے وخت کښے چه د رمضان المبارک درس تر سورۃ ابراهیم ته راوسیدہ) : توحید اباد

سورت کښے پنځه ځله نومونه د هلاک شوو قومونو ذکر کړی (۲) سورۃ ابراهیم په توحید ختم شوه ۵۲ نو لتړلے د قرآن چه منکرین د توحید په ارمانونه وکړی ۲ (۳) هلته آخر کښے ترغیب قران ته وو نو دلته اول کښے دے۔ (۴) هلته هم سر کښے ترغیب قران ته وو۔ دلته هم (۵) هلته هم نقلی دلیل د ابراهیم علیه السلام د ۲۵ نه وو نو دلته هم د ۹۱ نه۔ اجمالی خلاصه د دے سورت کښے درے بابه دی۔ اول تر ۱۵ پورے دویم تر ۹۰ پورے دریم تر آخره پورے۔ دعوی تحریف مجرمانو لره په ۲ کښے په ذکر د پنځه نمونو سره ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ کښے اول باب کښے اول ترغیب قران ته ۱ (۲) دعوی د سورت ۲ (۳) زواجر منکرینو د قران ته د ۳ نه او منکرینو د رسول ته د ۱۱ نه۔ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ: مولنا حسین علی رحمه الله فرمائی چه د سورۃ حجر ابتدا او کښے د الکتاب سره لفظ د قران هم راغلے دے د دے وجے نه د الکتاب نه تورات او انجیل مراد دی۔ او مطلب ئے دا دے چه د دے بعض بیانات مخکښونو کتابونو کښے نازل شوی دی مثلاً د تحریف د نبوی او نورے درے نمونے او د خبرے دا سے دی چه د هغو ذکر مخکښونو کتابونو کښے نه دی راغلی او هغه صرف قران کښے ذکر دی مثلاً د تحریف د نبوی اخری دوه نمونے (جواہر ۵۶) احقر وائی چه دے کښے براعة الاستهلال ته اشاره ده۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ كَانُوْا مُسْلِمِيْنَ ۝٢

ویرکرے، ارمانونہ بہ کوی، ھغہ کسانچہ کفر کرے، چہ ارمان وے دوی مسلمانان۔

ذَرْهُمْ يَاْكُلُوْا وَيَتَمَتَّعُوْا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ

پریږده دوی، چہ خوراک ونہ کړی او نفع حاصله کړی او غافل کړی دوی لره، اُمید نه، پس زر دے چہ

يَعْلَمُوْنَ ۝٣ وَمَآ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ

پوهه به شی دوی، او نه وو مونږ هلاک کړی هیڅ کلی، مګر د هغو د پاره لیک وو،

مَّعْلُوْمٌ ۝٤ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ۝٥

مقرر (معلوم شوی) نه مخکښ کیږی هیڅ ډله د هغه وخت چه نه، او نه روستو کیږی۔

وَقَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْ نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ

او وائی دوی، اے هغه چه نازل کړے شوے په هغه یاد، د یاد کتاب، یقیناً ته خو،

لَمَجْنُوْنٌ ۝٦ لَوْ مَا تَاْتِيْنَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ

خامخا لیونے یے۔ ولے راتلئ نکوے موږ ته په ملایکو سره، که ږے ته،

مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝٧ مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا

د رښتیا ویونکو نه۔ نه نازلوو موږ ملایکو لره، مګر په

بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوْٓا اِذًا مُّنْظَرِيْنَ ۝٨ اِنَّا نَحْنُ

حق (عذاب) سره، او نه به وی دوی په وخت کښ مُهلت کړے شوی۔ یقیناً مونږ

نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ۝٩ وَلَقَدْ

رالیږلے، د نصیحت کتاب او یقیناً مونږ د ده ساتونکی خامخا د حفاظت کونکی یو۔ او یقیناً

اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِيْ شِيَعِ الْاَوَّلِيْنَ ۝١٠ وَ

لیږلی مونږ (رسولان) مخکښ ستانه، په ډلو، پخوانو کښی۔ او

مَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ

نه به راتلو دوی ته، هیڅ یو رسول، مګر د دې به هغه پسے

يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝١١ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهٗ فِيْ قُلُوْبِ

ټوکے کوونکی وو۔ دغه شانے ننوځوو موږ دا ټوکے، په زړونو

منزل ۳

داخل شوے دے په بعضو باندې تحریف او تبدیل او زیادت او نقصان (سورۂ ۵ پ ۶ ع ۱۵) په ۱۳۵۱ ایتونو کښ زجر دے په انکار د معجزاتو سره ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمُجْرِمِيْنَ ﴿۱۲﴾ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَقَدْ خَلَتْ

ڈجرم کو نکو کیں۔ — ایمان نہ راوری پہ گے قرآن، او یقیناً، تیر شویلے،

سُنَّةُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۱۳﴾ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَآءِ

قانون ڈ پخلوانو۔ او کہ مے پرسیرا کرو، پہ دوی باندے، دروازہ ڈ اسمان نہ،

فَظَلُّوْا فِيْهِ يَعْرُجُوْنَ ﴿۱۴﴾ لَقَالُوْٓا اِنَّمَا سُكِّرَتْ

پس گرزی دوی پہ دیکیں ہم خیڑی۔ نوشا محا وُ پرانی دری، یقیناً بند کرے شوی دی

اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُوْرُوْنَ ﴿۱۵﴾ وَلَقَدْ

نظر وینہ زمونبرہ، بلکہ مونبر قوم یشو، جادو کرے شوے ... او یقیناً

جَعَلْنَا فِي السَّمَآءِ بُرُوْجًا وَّزَيَّنّٰهَا لِلنّٰظِرِيْنَ ﴿۱۶﴾

پیدا کری مونبرہ پہ سپرو وطی کیں، غنی ستوری او بناسته کریلے مونبرہ، ڈپارہ ڈ کتونکو۔

وَحَفِظْنٰهَا مِنْ كُلِّ شَيْطٰنٍ رَّجِيْمٍ ﴿۱۷﴾ اِلَّا مَنِ

او ساتلے ڈ مونبر لہ، ڈ ھر، شیطان رانہلی شوی نہ۔ مگر ھغہ چہ

اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهٗ شِهَابٌ مُّبِيْنٌ ﴿۱۸﴾ وَ

غوږ خارنہ۔ وکری ڈ اوربد ابین ورپسے شی، شعلہ، خلیدونکے ... او

الْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ وَ

زمکہ، غوړ لے وہ مونبر لہ ڈ ھغے لہ او اچولی وی مونبر پہ ھغے کیں، مضبوط غرونہ، او

اَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُوْنٍ ﴿۱۹﴾ وَ

زرغون کری مونبر پہ دیکیں، ڈ ھر شی، اندازہ کرے شوی نہ ... او

جَعَلْنَا لَكُمْ فِيْهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَّسْتُمْ لَهٗ

پیدا کری مونبر تاسو لپارہ پہ دیکیں، ذریعے ڈ گذران، او ھغہ چہ نہ یئ تاسو، ھغہ لپارہ

بِرٰزِقِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَاِنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا

رزق ورکونکی۔ او نشتہ ھیڅ شے، مگر مونبر سرہ،

خَزَآئِنُهٗ وَمَا نُنَزِّلُهٗٓ اِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿۲۱﴾ وَ

خزانے ڈ ھغہ دی، او نہ نازلوو ھغہ لہ، مگر پہ اندازہ معلومہ باندے۔ او

إِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا: مطلب دا دے چہ زمونبر پہ ستر گو باندے پردے غورزولی شویدی۔ یا ئے
ترڅ وکړہ او وپلے چہ وا ہے نہ دا بلکہ غلا مان پہ موږ باندے جادو کړے شویدے یا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا نہ پہ
ستر گو باندے جادو کول او فہم باندے جادو
کول مراد دی۔ (جواہر ۵ ص ۵۷)

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَآءِ: دا ہغہ
خائے نہ ترعنوان پورے دویم
باب دے۔ پہ دیکہ لنڈ دلائل
عقلیہ: ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

أَرْسَلْنَا الرِّيٰحَ لَوٰقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً
اور لیدلو موندو، باد و نہ مو تو کو نکے ڈکر تو، پس لیدلو، مونو، ڈ بر لہ نہ، اوبہ
فَأَسْقَيْنٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ
پس نکو لوند تاسو تہ، اونہ یئی تاسے ھغہ لپارہ، جمع کو نکی۔ او یقیناً خامخا مونږ
نُحْىِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا
ژوندی کاؤں او مړ ہ کاؤں مونږ، او مونږ ہ وارثان یو۔ او یقیناً پیژنو مونږ ہ
ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾
مخکنی، لتاسو نہ، او یقیناً پیژنو مونږ ہ، روستنی خلق۔
وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ۖ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ
او یقیناً رب ستا، ھغہ راجمع بہ کړی دوی، یقیناً ھغہ حکمت والا یوھ ہ کے۔ او یقیناً
خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾
پیدا کړے مونږ، انسان، ډ وچے خاورے، اخلے شوے، خمیر ہ کړے شوے نہ۔
وَٱلْجَآنَّ خَلَقْنٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ
او جن ژلارہ پیدا کړو مونږ ہ ھغہ لمبکین د اوم نہ، ڈ او رسوزندکی نہ۔ او کلہ چہ
قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن
وویل رب ستا، ملائکو تہ، یقیناً ځما پیدا کونکے یم، بشر لہ، ڈ وبے
صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ
خاورے، اخلے شوے، خمیر ہ کړے شوے نہ۔ پس کلہ چہ ما برابر کړہ ھغہ،
وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾
او پوکے مے کړہ پہ ھغہ کښے، روح ڈ ما لہ خپل پس پرپوزئ ھغہ تہ، سجدہ کوونکی۔
فَسَجَدَ ٱلْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّآ
پس سجدہ وکړہ، ملائکو، ټولو، پہ جمع سره، مګر
إِبْلِيسَ ۖ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣١﴾
ابلیس، انکار نے وکړ چہ لکہ، سره ڈ سجدہ کوونکو نہ۔

صَلْصَالٍ ۱۲ : دالفظونه ورته مخا ذکر شوی دی ۱۲ سر ۲۵ کښی۔ ڈ شاه پور خلیفه رحمۃ اللہ لیکی ڈا واز کوئ کے مخچ خمیر ہ نہ (الفضل والتراجم ص ۳۱۵) شیخ القرآن رحمۃ اللہ به فرمایل: ډ وډ چے خاورے، اخلے شوے، خمیر ہ کړے شوے نہ۔

وَمِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ۲۷: اضافت بیانیه دے۔ السموم هغہ اوږ چہ پیر سخت گرم وی او ډ هغہ حرارت ډ بدن په مسامو تو کښی فوړا نفوذ کوی۔ یا اضافت ډ موصوف دے صفت ته یعنی اور سوزوونکے۔ (جواہر ص ۵۷۹)

مِن رُّوحِى: او چہ پوک کړم په هغہ کښی روح ڈ طرف خپل نہ۔

فائدہ :-

په روح کښی ڈ حکماؤ اقوال زهوونه رسیدی۔ ټول قیاسات او تخمینے دی۔ امام غزالی رحمۃ اللہ، امام رازی رحمۃ اللہ او ډ عامو صوفیاؤ او فلاسفو قول دا دے چہ روح جسم نہ دے بلکہ "جوهر مجرد" دے او ډ جمهور علماء امت روح یو جسم لطیفہ منی۔ نو بناء پر دے ډ پوکولو معنی ظاهره ده او که جوهر مجرد و مطلق شی نو ده ته پوکولو ورکول ډ بدن سره تعلق پیدا کیدل وی (احاصل معارف ص ۲۷۶ ج ۵) وګورئ اسراء ع ۸۵

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بِمَآ اَغْوَيْتَنِيْ ، وکوری اعراف ۱۴۔ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ ؛ اخلاص یعنی عبادت او عمل
کښ اخلاص او دشرک او ریاکاری نه بچ کیدل ښیغه لاره ده چه مانه را رسیږی (جواهر ص ۵۸۱ ج ۲)
حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه
عَلَيَّ په معنی د اِلَيَّ ده (قرطبی
ص ۲۸ ج ۱۰ ، خازن ص ۹۰ ج ۴)

الحجر ۱۵ ۴۲۰ ربما ۱۲

قَالَ يٰٓاِبْلِيْسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُوْنَ مَعَ السّٰجِدِيْنَ ﴿۳۲﴾
ویې الله ، اے ابلیسه ! څه ګدر دی تا لره چه نشوے ، سره د سجدا کوونکو نه ۔

قَالَ لَمْ اَكُنْ لِّاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهٗ مِنْ صَلْصَالٍ
ویې ویل ، نه یم څه چه سجده وکړم بشر ته چه جوړ کړے تا صعو وچ خاورے ،

مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿۳۳﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ
اچلے شوے ، تغیر کړے شوے نه ۔ وفرمایل الله ، وځه دې خاے نه ، پس بیشکه ته

رَجِيْمٌ ﴿۳۴﴾ وَّاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿۳۵﴾
ړانده شوے یې ۔ او بیشکه په تا باندې لعنت دے ، د ورځې د بدلے پورے ۔

قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِيْٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴿۳۶﴾ قَالَ
ویل هغه اے ربه خما ! پس مهلت راکړه ماته ، تر هغې ورځې پورې چې بیا ژوندي کوے خلق به ویل الله

فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِيْنَ ﴿۳۷﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ
بیشکه ته ، د مهلت کړے شوے نه یې ، تر ورځې د وخت

الْمَعْلُوْمِ ﴿۳۸﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ اَغْوَيْتَنِيْ لَاُزَيِّنَنَّ
معلوم پورے ۔ ویل هغه اے ربه خما ! په سبب د هغې ګمراه کړم ما لره ، خامخا بناسته ښکاره کړم

لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۳۹﴾
ګناه دوی ته ، په زمکه کښ ، او خامخا ګمراه کړم ما ټول ښه دوی پیتولو لره ۔

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۴۰﴾ قَالَ هٰذَا
مګر بندګان ستا ، څوک نه چه خالص کړے شوی وی ۔ وفرمایل الله ، دا اخلاص ،

صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ ﴿۴۱﴾ اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ
لاره ده ماته ، برابره ۔ بیشکه بندګان خما ، نشته

لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ
تا لره ، په دوی باندې ، غلبه ، مګر هغه څوک چه تابعداری کوی ستا ، د

الْغٰوِيْنَ ﴿۴۲﴾ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۴۳﴾
سرکشانو نه ۔ او بیشکه دوزخ ، خامخا د دوی ، د غوندیو د ۔

وَمَا اَغْوَيْتَنِي ، وکوری اعراف ۱۴۔ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ ؛ اخلاص یعنی عبادت او عمل
کښ اخلاص او دشرک او ریاکاری نه بچ کیدل ښیغه لاره ده چه مانه را رسیږی (جواهر ص ۵۸۱ ج ۲)
حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه
عَلَيَّ په معنی د اِلَيَّ ده (قرطبی
ص ۲۸ ج ۱۰ ، خازن ص ۹۰ ج ۴)

لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ ؛ (ددے
څای نه حاشیه د ۴۲ شروع
شوه) ؛ دے اویتو نوکښ تخویف
اخروی دے ۔ فائدہ ۱۔ اول
جهنم ، بیا لظی ، بیا حطمه
بیا سعیر ، بیا سقر ، بیا
جحیم ، بیا هاویه (ابن کثیر ص ۲۵۵
په دې وکښ چه کوم خلق وی د
هغو ذکر سورۂ نساء ۱۵ کښ
لاندے شویدے ۔ فائدہ ۲۔
د جهنم د اووه دروازو ذکر
د دے سورت امتیاز دے
او د جنت د اته دروازو ذکر
احادیثو کښ راغلے دے مجمله
تر نه واحد یث دے ۔ سهل
بن سعد رضی اللہ عنہ وائی چه رسول
الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی ، په
جنت کښ اته دروازے دی
یوه د هغو نه دروازه ده چه
نامدار لره ده په ریان سره ،
نه داخلیږی پرے مګر
روژه داران (متفق علیه ،
مشکوٰۃ ص ۱۷۴) ، اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ
۴۵ ؛ دے اویتو کریمه نه
بشارت تفصیلی دے هغه چا
لره چه د شیطان د تابعداری
نه ځان بچ ساتی پس د
د تخویف نه تابعداری کوونکی
د شیطان ته ۔ مِنْ خَلْفِيْ ؛ وکوری
اعراف ۱۷۔ لَاُزَيِّنَنَّ فِيْ ، دا
ترغیب دے او نه کښ ترهیب
دے لاکن لف او نشر غیر
مرتب دے ۔ وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ ؛ دے ځای نه د دے سورت دریم باب
دے تر اخره پورے ۔ اول دلیل نقلی دے د ابراهیم علیہ السلام نه ترمنٰ پورے د پاره د تمهید ۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾
دے لر، اوئو دروازے دی، دھر دروازے نیاڑ دی حصہ، تقسیم کیو ے شویدے۔

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ
یقیناً پرھیزگاران بہ پر باغونو کښ او چینو کښ وی (ویلے کیږی ورتہ) ننوزی دے تہ، بہ

آمِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ
سلامتیا سرہ امن والہ۔ اوو ویستو موږ ھغہ چہ بہ سینو دوی کښ دی، د خفګان نہ،

إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ
ورونہ بہ وی، پر تختو ناستہ یو بل تہ مخامخ۔ نہ بہ رسیږی دوی تہ بہ ھغہ کښ ستومانی

وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا
او نہ بہ دوی د ھغونو ویستلی شی۔ خبر کړہ بندګان زما، چہ یقیناً زہ

الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾
بخښونکے مہربان یم۔ او یقیناً عذاب ما، دا عذاب دردناک دے۔

وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ
او خبر کړہ دوی، د میلمنو د ابراھیم نہ۔ کلہ چہ راننوتل، پہ ھغہ،

فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا
پس وئیل سلام دے وفرمایل ھغہ، یقیناً موږ ستاسے، ویرہ کونکی یو۔ وویل ھغوی،

لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ
مہ ویرہ کہ، یقیناً موږ د زیږیدو ورکوونکی یو تا تہ، پہ هلک یوہ سړی۔ وویل ھغہ،

أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ
آیا زیږے راکوئ ماتہ، سره د دے چہ راورسید لے ماتہ پوډ اولے، پس پہ څہ

تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا
زیږے راکوئ ماتہ۔ وویل ھغوی، زیږے درکو لو تا تہ، پہ حقہ (رښتیا) پس مہ

تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ
کیږہ، د ناامیدی کونکو نہ۔ وویل ھغہ، او څوک ناامید کیږی

مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ
د رحمت د رب خپل نہ مګر ګمراہ کونکی ﴿۵۶﴾ وفرمایل

أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا
ھغہ، اے استازو ﴿۵۷﴾ وویل ھغوی، یقیناً موږ

إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ
ولیږلے شوو د یو قوم ﴿۵۸﴾ مګر د لوط کورنۍ، یقیناً موږ

أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾
ټولو ﴿۵۹﴾ مګر ښځہ د ده، اندازہ کړے دہ موږ چہ یقیناً هغہ

ع ۳ — ۱۹ — ۳

هلته هم دا دلیل نقلی ذکر شوے دے او هود هم د ۱۱ نه د کورئ او ذاریات هم د ۲۱ نه د کورئ۔ الحاصل په تهولو کښ اداب مجلس او اداب مهمان نوازی ذکر شوی دی۔ فَقَالُوا سَلَامًا: جواب ئے ذاریات ۲۵، هود ۶۹ کښ دے۔ قَالَ سَلَامٌ وویلے په تاسے سلام دے۔ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ دویله مخکښ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً: سورة هود ۷۰ کښ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً: ذاریات ۲۸ کښ دی۔ وَمَن يَقْنَطُ: نه نا امیده کیږی۔ د شاه پور شیخ رحمه الله فرمائی، د الله تعالیٰ د رحم نه نا امید کافر دے حکه چه د باری تعالیٰ په عمل باندې موقوف نه دے (الفضل التراجم ص۳۶) ۞

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ: (حاشیه د راتلونکی صفحه ۴۲۲): هر کله چه زیږی ورکولو د پاره یو ملائکهم کافی وه نو څکه ابراهیم علیه السلام وفرمایل چه څه دے لوئے کار ستاسے اے رالیږلے شوو استاذو نو هغوی بیا جواب ورکړو۔ لَمُنَجُّوهُمْ: دا قول دے لاندے دے: إِنَّا أُرْسِلْنَا یعنی موږ لیږلی شوی یو۔ نو مطلب دا دے چه دا د الله تعالیٰ پیغام دے چه صونږه بهئے خلاص کړو۔ دلیل پرے دا آیت دے ۵۹ نمل، فَأَنجَيْنَاهُ: الله تعالیٰ فرمائی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

چھتونہ نجات ورکرو لوط ؑ او اُهل دھغہ لرہ۔ اِلَّا امْرَاَتَهٗ : دا استثناء دَ اِستثناء منه دہ۔ مطلب دا شو چه الډ لوط ؑ به هیڅوک خو تول نه، ښځه یئے هلاکیږی۔ فَلَمَّا جَآءَ اٰلَ لُوْطِ ۨ الحجر ۱۵ ۴۲۲ ربما ۱۴

اوله نمونه دَ مهلکینو شروع شوه۔ وګورئ آیت ۷۳۔ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنْكَرُوْنَ ۔ وفرمایئل لوط علیه السلام یقیناً تاسے قوم نا اشنا یاستی۔ دَ دے نه معلومه شوه چه لوط علیه السلام غیبدان نه وُو۔

قَالَ بَلْ جِئْنٰكَ : دَ پنډئ شیخ رحمه الله فرمائی دلته عبارت محذوف دے۔ مَا جِئْنٰكَ لِضُرِّكَ ، چه نه یُو راغلی مونږ ستا دَ ضرر ورکولو لپاره بلکه په هغه عذاب راغلی یُو چه دوئ پکښې شک کوُلو۔ هغوی داهم فرمائی چه دَ لوط علیه السلام اصل واقعه پخپل ذاتی ترتیب سره سورته هود کښ ذکر شوه دَ۔ دلته دَ قصے مختلفو کړو کښ تقدیم او تاخیر دے۔ (جواهر ص۵۵۲ ج۳) وَجَآءَ اَهْلُ الْمَدِيْنَةِ يَسْتَبْشِرُوْنَ ۔ دا واقعه مخکښ وړاندے ذکر کښې روستو دَ (افضل التراجم ص۳۴۶) فائده (المعارف ص۲۹۴ ج۵) کښې دی چه دا حضرات میلمانه دوی نو مالره په غاموخلقو کښې، مګر رسوا کوئ (حتکه دَ میلمه توهین دَ کوربه توهین دے) او دَ الله تعالیٰ نه وویریږی او مالره (دَ دے میلمنو په نظر کښې) مګر رسوا کوئ (چه دوی به دا وګنړی چه دَ خپل کلی په خلقو کښې ئے هم وقعت نشته ؛

مِنْ رَّحْمَةِ رَبِّهٖٓ اِلَّا الضَّآلُّوْنَ ﴿۵۶﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ

دَ رحمت دَ رب نهیل نه، مګر گمراهان ۔ ووَیل هغه، پس خبر کا لوئے تاسو

اَيُّهَا الْمُرْسَلُوْنَ ﴿۵۷﴾ قَالُوْٓا اِنَّآ اُرْسِلْنَآ اِلٰى قَوْمٍ

اے رالیږل شوو ۔ ووَیل دوئ یقیناً مونږ رالیږلی شوی یُو، یو قوم

مُّجْرِمِيْنَ ﴿۵۸﴾ اِلَّآ اٰلَ لُوْطٍ ۭ اِنَّا لَمُنَجُّوْهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۵۹﴾

جرم کوونکی دَ، مګر کورنئ دَ لوط ؑ، یقیناً هغوی ټول مونږ نجاتولی یُو هغوی ټولو لره۔

اِلَّا امْرَاَتَهٗ قَدَّرْنَآ ۙ اِنَّهَا لَمِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿۶۰﴾ فَلَمَّا

مګر ښځه دَ هغه، مقرر کړے مونږ، یقیناً دا وَیلے کیږی نکوونکو (په عذاب کښې) پس هر کله چه

جَآءَ اٰلَ لُوْطِ ۨ الْمُرْسَلُوْنَ ﴿۶۱﴾ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ

راغلل کورنئ دَ لوط ؑ ته، رالیږلی شوی ۔ وے ویل، یقیناً تاسو، قوم

مُّنْكَرُوْنَ ﴿۶۲﴾ قَالُوْا بَلْ جِئْنٰكَ بِمَا كَانُوْا فِيْهِ

نا اشنا کړے شوی یئ ۔ ووَیل دوئ بلکه راوړے یُو مونږ تا ته هغه عذاب چه (دوئ) پکښې،

يَمْتَرُوْنَ ﴿۶۳﴾ وَاَتَيْنٰكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿۶۴﴾

چه شک به کوُلو ۔ او راوړے یُو مونږ تا ته یقین ښځه خبره، او یقیناً مونږ خامخا رښتونی یُو ۔

فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ

پس بوځه اهل خپل، په ټوټه حصه دَ شپے کښې، او روان شه روستو دَ هغوئ نه

وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَّامْضُوْا حَيْثُ

او نه وګوری شاته، ستاسے نه، هیڅوک : اولاړ شئ، هغه خائے ته چه

تُؤْمَرُوْنَ ﴿۶۵﴾ وَقَضَيْنَآ اِلَيْهِ ذٰلِكَ الْاَمْرَ

تاسو ته امر کولے شی ۔ او فیصله کړے وه مونږ، دَ لته، د ..... خبره، چه

اَنَّ دَابِرَ هٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوْعٌ مُّصْبِحِيْنَ ﴿۶۶﴾ وَ

یقیناً مونږ دَ دے کسانو بیړیکوله شی صبا مالے (چه دوئ ډیر ژر صبا کښې)۔ او

جَآءَ اَهْلُ الْمَدِيْنَةِ يَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿۶۷﴾ قَالَ اِنَّ

راغله کلی والا چه خوشالی ښکوُله ۔ ووَیل لوط ؑ، یقیناً

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

قَالُوْٓا اَوَلَمْ نَنْهَكَ : الوسی رحمۃ اللہ لیکن، وُویلے دوی او ایا نہ وُمونږہ ۲ منعہ کړے تا لرہ دَ بیانی وکولو
دَ یو تن دَ دوی نہ او دَ حاشل کیدلو ستا نہ ژمونږہ او دَ هغوی پہ ما بین کښ۔ (ربما ۴۷) هٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيْٓ :
وګورئ سورۃ هود ۷۸۔

لَعَمْرُكَ : دا د قال الٰہی دے
او جملہ قسمیہ دہ لعمرک
مبتدا او قسمی، دَ دے
خبر وجوباً = محذوف دے
پہ دیکښ اللہ تعالیٰ دَ نبی اکرم
ﷺ پہ زندګانئ باندے
قسم خوړلے دے۔ (جواہر ۵۹۳)
فائدہ : پہ انعام
الرحمٰن کښ وملا نہ دَ
قسمونو خلور قسمونہ ذکر
شوی، هغہ ئے مطالعہ
کړی۔ ابن عباس رضی اللہ عنہما
فرمائی چہ اللہ تعالیٰ دے
پیدا کړے یو نفس دے پر عزت
پہ هغہ باندے دَ محمد ﷺ نہ
نه اومانہ دی اوبدلی دَ
اللہ سبحانہ نہ چہ قسم ئے پہ
ژوند دَ چا کړے غیر دَ هغہ
نہ (روح ۱۴) مُتَوَسِّمِيْنَ : پہ
قرطبی ﷺ کښ دی چہ
اول سړے ناب دَ صبا پہ وخت
کښ وُو او اوږد شو تر نهٔ ختلو
پورے پس پیژندہ والے دَ هلاکت
پہ وخت کښ وُو۔ واللہ اعلم۔
لِلْمُتَوَسِّمِيْنَ مفہ۔ تفسیر مظہری
ص۳۱۳ کښ دے مړے کاڼے دی :
۱: دُ پارہ دَ کتونکو۔ ۲: دُ پارہ دَ
فراست حاصلونکو۔ ۳: دُ پارہ
دَ عبرت اخستونکو۔ ۴: دُ پارہ دَ
فکر کونکو۔ (الہام الرحمٰن ص۳۱۵)

وَاِنْ كَانَ اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ : پہ
دلتہ دوہ ځمونہ دہ او دَ پنځو
(جنګی والا قوم دَ شعیب علیہ السلام
وو۔ (کبیر ۲۰۴) لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ : او
دا دوارہ کلی پہ لارہ والا ځمونږ
وو

هٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِيْ فَلَا تَفْضَحُوْنِ ﴿۶۸﴾ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا
دا میلمانہ ځما دی، پس مه شرموی ما لرلا۔ او ویریږی دَ اللہ تعالیٰ نه، او مه
تُخْزُوْنِ ﴿۶۹﴾ قَالُوْٓا اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۷۰﴾
رسوا کوئ ما۔ وویل دوی، ایا نه ئے مونږ منع کړے نه، دَ حمایت دَ خلقو نه۔
قَالَ هٰٓؤُلَآءِ بَنٰتِيْٓ اِنْ كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿۷۱﴾ لَعَمْرُكَ
وویل هغہ (پیغمبر) ستاسے لونړہ ځامنی کړئ کلہ چې تاسے کولے (دَ خواهش)۔ قسم دے ستا پہ ژوند)
اِنَّهُمْ لَفِيْ سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۷۲﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
یقیناً دوی پہ نشه خپله کښ بے خوده دی۔ پس ونیول دوی لره، چغه، خرے مال اکا
مُشْرِقِيْنَ ﴿۷۳﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا
پہ دوی وختلو دَ کښ (وخت) پس وګرځوله مونږ پاسنے برخه کلو لاندے، او واوړوله مونږ پرے،
عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ سِجِّيْلٍ ﴿۷۴﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ
پہ دوی باندے، ګټے، دَ پخو کانړو نه۔ یقیناً پہ دے کښ،
لَاٰيٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِيْنَ ﴿۷۵﴾ وَاِنَّهَا لَبِسَبِيْلٍ مُّقِيْمٍ ﴿۷۶﴾
نښے دی، ډیرے دَ عبرت حاصلونکو۔ او یقیناً دا کلی (تباہی) پرلاړے پر لارے۔
اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۷۷﴾ وَاِنْ كَانَ
یقیناً پہ دے کښ خامخا نښه ده، ډیره دَ ایمان اړو۔ او یقیناً، وو
اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ لَظٰلِمِيْنَ ﴿۷۸﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ
خاوندان، دَ بڼ، ظلم کوونکی۔ پس بدله واخسته مونږ، دَ دوی نه،
وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿۷۹﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ
او یقیناً دا دواړہ پرلاړہ پرانګه باندے دی۔۔ او یقیناً دروغجن ګڼلی وُو،
اَصْحٰبُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۸۰﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ اٰيٰتِنَا
خاوندان دَ حجر، لیږلی شوی پیغمبران اور کړے مونږ دوی ته معجزے خپلے،
فَكَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿۸۱﴾ وَكَانُوْا يَنْحِتُوْنَ
پس وُو دوی دَ هغه نه اړوونکی۔ او وُو دوی، چه ټوکل به لے،

(ربما ۴۷) هٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيْٓ : وګورئ سورۃ هود ۷۸۔

لَعَمْرُكَ : دا د قال الٰہی دے او جمله قسمیه ده لعمرک مبتدا او قسمی، دَ دے خبر وجوباً = محذوف دے پہ دیکښ اللہ تعالیٰ دَ نبی اکرم ﷺ پہ زندګانئ باندے قسم خوړلے دے۔ (جواہر ۵۹۳) فائدہ : پہ انعام الرحمٰن کښ وملا نہ دَ قسمونو خلور قسمونہ ذکر شوی، هغہ ئے مطالعہ کړی۔ ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چہ اللہ تعالیٰ دے پیدا کړے یو نفس دے پر عزت پہ هغہ باندے دَ محمد ﷺ نه نه اومانہ دی اوبدلی دَ اللہ سبحانہ نہ چہ قسم ئے پہ ژوند دَ چا کړے غیر دَ هغہ نہ (روح ۱۴) مُتَوَسِّمِيْنَ : پہ قرطبی ﷺ کښ دی چہ اول سړے ناب دَ صبا پہ وخت کښ وُو او اوږد شو تر نهٔ ختلو پورے پس پیژندہ والے دَ هلاکت پہ وخت کښ وُو۔ واللہ اعلم۔ لِلْمُتَوَسِّمِيْنَ مفہ۔ تفسیر مظہری ص۳۱۳ کښ دے مړے کاڼے دی : ۱: دُ پارہ دَ کتونکو۔ ۲: دُ پارہ دَ فراست حاصلونکو۔ ۳: دُ پارہ دَ عبرت اخستونکو۔ ۴: دُ پارہ دَ فکر کونکو۔ (الہام الرحمٰن ص۳۱۵)

وَاِنْ كَانَ اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ : پہ دلتہ دوہ ځمونږ دہ او دَ پنځو (جنګی والا قوم دَ شعیب علیہ السلام وو۔ (کبیر ۲۰۴) لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ : او دا دواړہ کلی پہ لارہ والا ځمونږ وُو

هٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِيْ فَلَا تَفْضَحُوْنِ ﴿۶۸﴾ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا
دا میلمانہ ځما دی، پس مه شرموی ما لرلا۔ او ویریږی دَ اللہ تعالیٰ نه، او مه
تُخْزُوْنِ ﴿۶۹﴾ قَالُوْٓا اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۷۰﴾
رسوا کوئ ما۔ وویل دوی، ایا نه ئے مونږ منع کړے نه، دَ حمایت دَ خلقو نه۔
قَالَ هٰٓؤُلَآءِ بَنٰتِيْٓ اِنْ كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿۷۱﴾ لَعَمْرُكَ
وویل هغہ (پیغمبر) ستاسے لونړہ ځامنی کړئ کلہ چې تاسے کولے (دَ خواهش)۔ قسم دے ستا پہ ژوند)
اِنَّهُمْ لَفِيْ سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۷۲﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
یقیناً دوی پہ نشه خپله کښ بے خوده دی۔ پس ونیول دوی لره، چغه، خرے مال اکا
مُشْرِقِيْنَ ﴿۷۳﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا
پہ دوی وختلو دَ کښ (وخت) پس وګرځوله مونږ پاسنے برخه کلو لاندے، او واوړوله مونږ پرے،
عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ سِجِّيْلٍ ﴿۷۴﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ
پہ دوی باندے، ګټے، دَ پخو کانړو نه۔ یقیناً پہ دے کښ،
لَاٰيٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِيْنَ ﴿۷۵﴾ وَاِنَّهَا لَبِسَبِيْلٍ مُّقِيْمٍ ﴿۷۶﴾
نښے دی، ډیرے دَ عبرت حاصلونکو۔ او یقیناً دا کلی (تباہی) پرلاړے پر لارے۔
اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۷۷﴾ وَاِنْ كَانَ
یقیناً پہ دے کښ خامخا نښه ده، ډیره دَ ایمان اړو۔ او یقیناً، وو
اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ لَظٰلِمِيْنَ ﴿۷۸﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ
خاوندان، دَ بڼ، ظلم کوونکی۔ پس بدله واخسته مونږ، دَ دوی نه،
وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿۷۹﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ
او یقیناً دا دواړہ پرلاړہ پرانګه باندے دی۔۔ او یقیناً دروغجن ګڼلی وُو،
اَصْحٰبُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۸۰﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ اٰيٰتِنَا
خاوندان دَ حجر، لیږلی شوی پیغمبران اور کړے مونږ دوی ته معجزے خپلے،
فَكَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿۸۱﴾ وَكَانُوْا يَنْحِتُوْنَ
پس وُو دوی دَ هغه نه اړوونکی۔ او وُو دوی، چه ټوکل به لے،

ع ۵ ۵ ۵

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ ؛ دا دلیل عقلی دے او وما قبل علت دے چه اسمانونه او زمکه دعدل دپاره پیدا شوی دی او دعدل تقاضا یه دنیا او اخرت کښ سزا ورکول دی نو قیامت ضرور راتلونکی دی کښ دی څیز حقه مسئله دتوحید ثابت

مِنَ الْجِبَالِ بُيُوْتًا اٰمِنِيْنَ ﴿۸۲﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ

دغرونو نه ، کورونه ، په امن سره - پس ونیول دوی لږ ، چغې سخې

مُصْبِحِيْنَ ﴿۸۳﴾ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿۸۴﴾

صباح مالے ، پس دنه ، نکو ؤ دوی دهغه عذاب ، سره هغه عمل چه دوی کولو -

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا

اونږدی پیدا کړی موږ ، ۲ سمانونه ، او زمکه ، او هغه چه په منځ دواړو کښ دی ، مګر ،

بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ ؕ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ

په حقه سره ، او یقیناً قیامت ، خامخا راتلونکی دی ، پس مخ واړوه ، په مخ اړولو ،

الْجَمِيْلَ ﴿۸۵﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ﴿۸۶﴾ وَ

ښه سره - یقیناً رب ستا ، دا ښه پیدا کوونکے ، پوهه دے ، او

لَقَدْ اٰتَيْنٰكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِيْ وَالْقُرْاٰنَ

یقیناً درکړی موږ تا ته ، اوه ایتونه ، دمکررونه ، او قران ،

الْعَظِيْمَ ﴿۸۷﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا

لوی لږ - هیڅرے مه وګوره ستړے سترګے خپلے ، هغه ته چه نفع ورکړے موږ په

بِهٖۤ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ

هغو ډلو کښ له دوی څخه ، او مه غمجن کیږه پرې دوی باندې ، او ښکته کړه ،

جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۸﴾ وَقُلْ اِنِّيْۤ اَنَا النَّذِيْرُ

وژر خپل ، مؤمنانو ته - او وایه یقیناً زه ،

الْمُبِيْنُ ﴿۸۹﴾ كَمَآ اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِيْنَ ﴿۹۰﴾

ښکاره ډار ورکوونکے ، په عذاب څخه چه نازل کړے وو موږ په تقسیم کوونکو باندې -

الَّذِيْنَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضِيْنَ ﴿۹۱﴾ فَوَرَبِّكَ

هغه کسان چه ګرځولے یے دی قران ، ټوټے ټوټے - پس په رب ستا قسم دے ،

لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۹۲﴾ عَمَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۳﴾

خامخا پوښتنه وکړو دوی ، ټولو نه ، دهغه عملونو چه دوی کول -

قیامت کښ مختلف خبرونه دی بعضو کښ به تپوس کیږی او بعضو کښ به نه کیږی - وګورئ قصص ۷۸ او مؤمن ۷۴ الرحمٰن - فائدہ ۲ : پس صاف او ښکاره بیان کوه - راغب رحمہ اللہ فرمائی چه صدع ، پاره کول دی په مختلفو لمبا کښ لکه شیشه او اوسپنه او دے په معنی شو (مفردات ۴۲۵) سورة قلم کښ هم دمداهنت نه منعه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾

پس صاف بیان کر بہ ھغہ چہ امر کړای شے تا، او مخ واړہ وگرځہ، د مشرکانو نہ ۔

إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿٩٥﴾ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ

یقیناً موږ کافی کړوتا (د مقابلې) د ټوقو کوونکو نہ، ھغہ کسان، چہ جوړوی،

مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ

د الله تعالیٰ سره مرسته کار (بل)، پس زر دہ چہ پوهه ښتي... او یقیناً،

نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾

پوهیږو موږ چہ یقیناً ستا په تکلیږي سینه ستا، په هغه وینا چہ دوی کوی،

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿٩٨﴾

پس تسبیح وایه په ستاینې، د رب خپل، اوشه د سجده کوونکو نہ ۔

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

او عبادت کوه د رب خپل، تر دے چہ، راځي تاته، مرګ ۔

سُورَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَثَمَانٍ وَعِشْرُونَ آيَةً وَسِتَّ عَشْرَ رُكُوعًا

سورۃ نحل مکی ده او (۱۲۸) (یتونه) او (۱۶) رکوعونه لري۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

د الله په نوم چا چہ ډېر رحم کوونکی، ډېر مهربان دے

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ

راغلو حکم د الله تعالیٰ، پس جلدی مکوی د هغه نه، پاک دے الله ﷻ، او لوړ دے

عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ

د هغه نه چہ دوی ورسره شریکوی۔ نازلوی ملائک، په روح سره،

مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ

د امر خپل نه، په هغه چا چہ رضا ده وشي، د بندګانو نه خپلو نه، چہ

أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

خبرګرمی خلق، چہ نشته لایق د بندګۍ، سوا زما نه، پس وبرېږی زما نه ۔

الیقین: دوے نه مراد مرګ دے لکه المدثر ۴۷ کښ او د بخاری کتاب الجنائز ۱۷۷ کښ په اما هو فقد جاءه الیقین۔

اوالغاتو کتابونو لسان، تاج او تفسیر وتو: روح، ابن کثیر، بحر کښ دی۔ وګورئی ساجدی ۵۴۳ او مرګ نه یقین ځکه وائی چه دا یو امر یقینی دے (سراج منیر ۲۱۱)

فائدہ: هرچه صلحدان وائی چه دوے نه مراد معرفت دے چه کله انسان دغه تر ورسیدی نو دهغه نه تکلیف شرعی ساقط شی او عبادت کول ورته معاف شی نو دا کفر، ضلال، او جهل او الحاد دے، علماء دا په دے رد کړی دی۔ الوسی رحمۃ الله علیه کسانو ته صلحدان وائی۔ وګورئی روح ۳۰۰، مسائل السلوک ۱۵۱۔ او حافظ ابن کثیر رحمۃ الله فرمائی دا سے عقیده د سابقو کفر او ضلال او جهل دے (ص ۵۶۰) نورے حوالے الهام ۲۱۸، ۲۱۹ کښ وګورئی۔

امتیازات: ۱: پنځه نمونے د هلاک شوو قومونو (۲) وعده د حفاظت د قرآن مجید (۳) د انسان نمونه د پیدائش (۴) د ابلیس پیدائش (۵) خاصه تسلی نبی علیه السلام (۶) د جهنم د اوو دروازو ذکر (۷)۔

وجه تسمیه: آیت ۶۸ کښ د النحل ۔ لفظ راځی۔

دعوی: نزول د عذاب په موجوده دنیا کښ ۱۱۲۔

ربطونه: ۱: مخکښ سورت کښ احوال د امتونو تکذیب کوونکو د نولسو دلتو وائی زاغلو عذاب تلوار تر دینه مثنوی۔ (۲) هلته ختم په تسلیه وشو نو دلته سرکښ تسبیح بیا نوی۔ (۳) هغه سورت ختم په توحید شو نو دلته پرے ګنړ دلائل عقلیه ذکر کوی (۴) مخکښ سورتونو کښ نقلی دلائل وو نو دلته عقلی دلائل ذکر کوی (۵) هلته نقلی دلیل

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعٰلٰى عَمَّا

پیدا کری ئے، اسمانونه، او زمکه، په حقه سره، لوړ ئے دی، ډهغه نه، چه

يُشْرِكُوْنَ ۝٣ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا

دوی ورسره شریکوی۔ پیدا کړے ئے دی انسان، د نطفې نه، پس ناڅاپه

هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ۝٤ وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا ۚ لَكُمْ

هغه جګړه کونکے ښکاره دے۔ او دی څارویان، پیدا کړی الله ګنه، ستاسے د پاره،

فِيْهَا دِفْءٌ وَّمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝٥ وَلَكُمْ

په هغوئ کښ سامان ګرمئ دی، او نفع دی، او د هغوئ خوراوونه کوئ تاسے = او تاسو لره،

فِيْهَا جَمَالٌ حِيْنَ تُرِيْحُوْنَ وَحِيْنَ تَسْرَحُوْنَ ۝٦

په هغوئ کښ بنائستګی ده کله چه ماښام ځنګل له راولئ، او کله چه سهار ئے خوشه پریږدئ۔

وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَّمْ تَكُوْنُوْا بٰلِغِيْهِ

او پاروی، درانه پیټی ستاسے، د اسے ښار ته چه ندیلی تاسے رسیدلے نکی هغه ته،

اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ ؕ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝٧

مګر په مشقت د نفسونو سره کا، یقیناً رب ستاسے خامخا مهربان نه رحم کونکے دے۔

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيْرَ لِتَرْكَبُوْهَا

او اسونه، او قچرونه، او خرګوڼه پیدا کړی چه سورئ وکړئ په هغوئ،

وَزِيْنَةً ؕ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝٨ وَعَلَى

او د زینت د پاره ئے دی، او پیدا کوی هغه څه چه تاسے نه پوهیږئ ۔۔۔ او په الله تعالیٰ

اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيْلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ؕ وَلَوْ

باندے، سمه لاره رسیږی، او څنګه د لارونه ګډوډ دی، او کله د غواړی

شَآءَ لَهَدٰىكُمْ اَجْمَعِيْنَ ۝٩ هُوَ الَّذِيْٓ

الله، نو خامخا هدایت به وکړی تاسو ټولو ته۔ الله ګنه هغه ذات دے چه

اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لَّكُمْ مِّنْهُ شَرَابٌ

راوږی د برګه نه، اوبه، ستاسے د پاره، د هغوئ څښل دی،

منزل ٣

وَّمِنْهُ شَجَرٌ فِيْهِ تُسِيْمُوْنَ ۝١٠ يُنْۢبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ

او د هغوئ نه ونې دی، په هغوئ کښ ورځ ورځ ځنګل کوئ تاسے = څاروی،

وَالزَّيْتُوْنَ وَالنَّخِيْلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ ؕ

او ګرګنه، او زیتون، او خرما، او انګورونه، او د هر ډول میوو،

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ۝١١

بیشکه په دغه کښ خامخا نښه ده د هغه خلقو د پاره چه فکر کوی۔

اجمالی خلاصه: سورت کښ دوه حصے، اوله تر ۱۲۸ پورے۔ په دیکښ اوه ۷ بابونه اول تر ۳ پورے، دویم تر ۱۸ پورے، دریم تر ۴۱ پورے، څلورم تر ۶۴ پورے، پنځم تر ۹۴ پورے، شپږم تر ۱۱۸ پورے، اووم تر ۱۲۸ پورے دویمه حصه ټوله اخره پورے او یو باب۔ د اول باب خلاصه په دیکښ درے خبرے دی: (۱) دعوه د سورت سره د دې موضوع د توحید عا نه (۲) دلائل عقلیه نه تر ۱۷ پورے (۳) شرح د توحید د ۱۸ نه۔ اَتٰۤى اَمْرُ اللّٰهِ: راغلو حکم د الله تعالیٰ په ماضی سره تعبیر د دے د تحقق او د یقین د پاره۔ تر طی رحمه الله فرمائی چه د امر الله نه مراد عذاب دهغه د دے د هغه چا د پاره چه تیښته دی په شرک او په تکذیب د رسول د الله تعالیٰ باندے (ابن کثیر ص ۲۱۰ ج ۲) يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ د روح نه مراد وحی د ده ۔ ملائکه شوری۔ امام رازی رحمه الله فرمائی چه معنی ئے داده چه الله تعالیٰ ملائکه په وحی سره چا خبر کړی خلق چه لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا او اِتَّقُوْنِ ارشاد ور کول دی سره د تخویف نه۔ (کبیر ص ۲۱۲ ج ۱۹) ۞ دفع (حاشیه د ۴ مخ) د انوم د هغه چا موده چه کومایش پرے راځی چه جوړے شوے د دوو یا د پښم یا د ویښتو نه (مدارک ص ۴۷۰) تُرِيْحُوْنَ: کله چه ځانبنام کورته راولئ۔ پټو لکه د غه وخت کښ مارځ او خروب شوی وی نو زیات بنائست په وجه ئے تَسْرَحُوْنَ ذکر کړه ۔ وَالزَّيْتُوْنَ عطف دے په وَالْاَنْعَامَ ۔ باندے یعنی پیدا کړی دا د پاره د سورلئ او د بنائست (مدارک ص ۴۷۰) وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ: او په آینده زمانه کښ نور خیزونه پیدا کول لکه لاړئ او موټرے او جهاز ونه وغیره (افضل الترجم ص ۴۷۰) فائده په قرآن کښ د دلیل، موټرو، هوائی جهازونو ذکر (معارف ص ۳۰۰) د غه شانے د سورۂ یٰسٓ آیت ۴۲ لا دے مفتی صاحب فرمائی، په قرآن کښ د هوائی جهاز ذکر (معارف ص ۳۹۲) وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيْلِ ع ۱۰ ص

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ

اودھغونه اوڅنې دی په هغوکښې څړوځ کوئ ـ راوړځون کوئ تاسو لره، په هغوسره

الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ

فصل، او څنان، اوکهجورے، او انګور، اودهر قسم

الثَّمَرَاتِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾

میوجاتونه، یقیناً په دیکښې، خامخا نښه ده، دهغه قوم دپاره چې فکر کوی ـ

وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ

اوتابع کړے ځنې لپاره شپه، اورځ، او نمر، اوسپوږمۍ،

وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

اوستوری تابع کړے شوی، په امر د الله تعالیٰ، یقیناً په دے کښې،

لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي

خامخا دلیلونه دی، هغه قوم دپاره چې عقل کار اچوی ـ اوهغه چې پیدا کړی تاسے لره، په

الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً

زمکه کښې، مختلف دی رنګونه د ځمکې، یقیناً په دیکښې، خامخا نښه ده،

لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ

هغه قوم دپاره چې پند حاصلوی ـ اوالله تعالیٰ هغه ذات دے چې تابع کړے دریاب،

لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ

چې وخورئ ډوډۍ نه، غوښه، تازه، اوراوباسئ، هغه نه،

حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ

کانړۍ، چې اغوندئ هغه، اوویني په ته، کشتۍ، شلاکې د اوبو،

فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

په هغوکښې اوچه ولټوئ، د فضل د هغه نه، اوچه کیدے شي چې تاسے شکر وباسئ ـ

وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ

اوایښے کړے دی په زمکه کښې، مضبوط غرونه، چې وند خوزی پرتاسے،

کفری ملتونو لاړے شوے رحمۃ الله علیه) شاطبی رحمۃ الله علیه) د لسټری رحمۃ الله علیه) نه ذکر کوی چې سمه لاره، لاره د سنت ده اوکجے یعنی اوږته د نور د ملتونو څخه اوبدعاتو دی ـ (اتحاف ص۲۹۳ ج۲ وما ذرأ لکم ص۱۱۱ ج۲ رحمانیه) (حاشیه د ۷ مع) اوهغه چې پیدا کړی تاسے لره په زمکه کښې په رنګ رنګ حال کښې چې مختلف دی رنګونه د هغوی ـ د تفصیل دپاره سورة فاطر ص۲۸۲ وکورئ ـ وابتغوا ص۱۱۱ ج۲ : لسنی رحمۃ الله علیه فرمائی چې دا عطف دے په محذوف باندې ای لتنتفعوا او لتبتغوا : چې عبرت حاصل کړئ او ولټوئ فضل د الله (مدارک ص۲۴۲ ج۲) وعلمت ۲۴ او نورو علماء نبیانو لپاره پیدا کړی : یعنی موندونه په زمکه کښې د لارے رسولو دپاره د پیرے علماء غرونه دریابونه، د ځمکنونه وغیره ذریعے قائم کړیدی (معارف ص۲۴۲ ج۵) أفمن يخلق ص۱۱۱ ج۲ زجر کے کفارو لره چې د خالق او مخلوق فرق نکوی او وګڼے ځائے نه ثمرے ذکر کوی یعنی ۱۰ کښې د الله تعالیٰ د پیرواني او نعمتونو ذکر دے او د منعم حال ۱۱ څخه کښې ذکر کړیدے ـ په ۱۲ کښې نفی د شرک فی العلم او په ۱۳ کښې نفی د شرک فی الدعاء او فی التصرف دی، په ۱۴ کښې تفریع د دعوے د توحید او زجر متکبرینو لره په ۱۵ کښې نفی د شرک فی العلم او زجر دے ـ اموات ص۱۱۱ ج۲ : مړه دی، ناڅوندی ـ مولانا شبیر احمد عثمانی رحمۃ الله علیه فرمائی یعنی کومو څیزونو لره چې د الله تعالیٰ نه سوا عبادت کوی هغوی مړه دی بے ساه دی دوامًا : مثلاً بتان یا فی الحال مثلاً کوم بزرګان چې مړه شوی دی او د هغوی عبادت کوله شی یا

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَّاَنْهٰرًا وَّسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۵﴾ وَعَلٰمٰتٍ ؕ

او وَلے، اولارے، دَ پارہ دَ دے چہ تاسے لارہ بیا مومئی - او بیا کوی لے نخے،

وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿۱۶﴾ اَفَمَنْ يَّخْلُقُ

او بہ ستورو سرہ، دوی لارہ بیا مومی - ایا پس ھغہ څوک چہ پیدا کوی،

كَمَنْ لَّا يَخْلُقُ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۱۷﴾ وَاِنْ تَعُدُّوْا

پشان دھغہ چا چہ پیدا نہ کوی لکہ ایا پرے نہ منلونی تاسے - اولہ منمیری

نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُوْرٌ

نعمتونہ دَ اللہ نہ، نشی حسابولے ھغہ، یقیناً اللہ تعالیٰ، خامخا بخښونکے،

رَّحِيْمٌ ﴿۱۸﴾ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ وَمَا

مہربانہ دے - او اللہ تعالیٰ، پوھیږی پہ ھغہ چې تاسے پټ کوئ، او پہ ھغہ چې

تُعْلِنُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَالَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ

بنکاره کے کوئ - او ھغہ کسان چہ بلی لے دوی : سوا دَ اللہ تعالیٰ نہ

اللّٰهِ لَا يَخْلُقُوْنَ شَيْـًٔا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿۲۰﴾

نہ، نشی پیدا کولے ھیڅ شی لرہ، او دوی پیدا کړے شوی دی -

اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَآءٍ ۚ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ۙ اَيَّانَ

مړہ دی، ندی ژوندی، او نہ پوھیږی دوی، چہ کلہ بہ

يُبْعَثُوْنَ ﴿۲۱﴾ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَالَّذِيْنَ لَا

راپورتہ کولے شی = مدد کار ستاسے، مدد کار یوه دے، پس ھغہ کسان چہ ایمان

يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوْبُهُمْ مُّنْكِرَةٌ وَّهُمْ

نلری، پہ اخرت باندے، زړہ نہ دَ دوی انکار کونکی دی دَ نوحیدِ او دوی،

مُّسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۲۲﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ

لوی کوونکی دی - خامخا، یقیناً اللہ تعالیٰ، پوھیږی،

مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ؕ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ

پہ ھغہ چې دوی پټ کوی او پہ ھغہ چې بنکاره کوی، یقیناً اللہ تعالیٰ، مینہ نہ کوی،

منزل ۳

دَ انجام او مآل پہ اعتبار سے مثلاً حضرت مسیح ؑ، روح القدس او ملائکہ دَ اللہ تعالیٰ دَ کومو چا چہ بعضو لے عبادت کوی (عثمانی ص۴۶۵) فائدہ: شاہ صاحب رحمہ اللہ فرمائی: شاید دا ئے ھغہ خلقونہ وفرمائیل چہ دَ مړو شوئو بزرګانو عبادت کوی۔ (موضح القرآن ص۴۴۳) ۞

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ ص۴۲۴ :

(حاشیہ دَ اتلونکی مخ ص۴۲۹) دَ دے ځائے نہ ترص۴۳۵ پورے دوہم باب دے۔ پہ دیکښن زواجر بار بار دی، ص۳۴ ص۳۳، ص۳۵، وغہ شانے تخویفات ص۲۵ ص۲۶ ص۲۷ ص۲۸ ص۲۹ ص۳۳ ص۳۴ بار بار او بشارات: ص۳۱ ص۳۲ بار بار - دے ایت کریمہ کښن زجر دے پہ انکار دَ قران باندے چہ دوی بہ ورتہ دَ دروغو قصے دَ پخوانو وویلے - وګورئ ص۵ فرقان، ص۳۱ انفال، ص۲۵ انعام او پہ ص۲۵ کښن ورلہ تخویف دے چہ خپلے کمراھئ او دَ نورو دَ ګمراہ کولو پیتے بہ بار کړی ص۳۸ اعراف ھم وګورئ او ص۳۱ عنکبوت ھم ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمُسْتَكْبِرِيْنَ ﴿۲۳﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ مَّاذَآ اَنْزَلَ
ڈولی گوٹ کو سرکہ ۔۔ او کلہ چہ ووئیلے شی، دوی تہ، څہ ر الیږلی دی،
رَبُّكُمْ ۙ قَالُوْٓا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۲۴﴾ لِيَحْمِلُوْٓا
رب ستاسو، وائی دوی، قصے، د پخوانو دی، (انجام ۷ دائی چہ باکری دوی،
اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۙ وَمِنْ اَوْزَارِ
پیتی خیل، پوره، په ورځ د قیامت، او د پیتو د هغه
الَّذِيْنَ يُضِلُّوْنَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ اَلَا سَآءَ مَا
کسانو نه، چہ بے لارے کوی دوی هغوی لره، په خپرہ پوهے نه، خبردار! بد دے هغه چہ
يَزِرُوْنَ ﴿۲۵﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى
دوی بار وړی۔ یقیناً مکر وکړ دوی وړاندے هغه کسانو چه تیر شوی دی دوی نه، پس راغلہ
اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ
الله تعالیٰ، ابادونه هغوی تہ، د ستنو نه، پس راپرېوته، په دوی باندے چت تر نه،
مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰىهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ
د پاسه د دوی نه، او راغلہ دوی تہ، عذاب، د داسے ځای نه، چه
لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۲۶﴾ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيْهِمْ
دوی پرے نه پوهیدل۔ بیا په ورځ د قیامت، رسوا به کړی دوی لره الله
وَيَقُوْلُ اَيْنَ شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ
او وانه به او ائی په خبره د شریکان زما، هغه چه، وئ تاسی
تُشَآقُّوْنَ فِيْهِمْ ۭ قَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ
چه وئ دلے، د هغوی په بارہ کښی، وبه وائی هغه کسان، چه ورکړ شوے، علم
اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوْٓءَ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۷﴾ ۙ
یقیناً رسوائی، نن ورځ، او بدی، په کافرانو د۔
الَّذِيْنَ تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيْٓ اَنْفُسِهِمْ ۠
هغه کسان دی چه وفات کوی دوی سره ملائکه، په حال کښی چه ظالم کړی وی په نفسونو خپلو،

منزل ۳

قَدْ مَكَرَ الَّذِيْنَ ع۱۶ : د کښی تخویف د کنیوی دے چه پخوانو تلپیرونه کول، الله تعالیٰ پرے چتونه راوغورزول او عذاب ئے ورله ورکړو۔ ع۲۵ جوړ، ۵۲ غل وهونکی۔ یا د تمثیل دے یعنی دوی منصوبے تیارے کړے چه د رسولانو په مقابله کښی مکر و نه وکړی، پس الله تعالیٰ ئے هلاکت په دغه منصوبو کښی وګرزولو لکه چه یو قوم ابادی وکړی او ستنے ورله نالے کړی نو د دے نه نکړو ځای شی او چت پرے راوغورزیږی او ټول هلاک شی۔ (مدارک ص۴۸۲ ج۲) ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ په دے ایت کریمه کښی ورله تخویف اخروی دے یعنی بیا په ورځ د قیامت کښی به ئے رسوا کړی۔ تُشَآقُّوْنَ : چه جګړه به موکولے د انبیاؤ او مؤمنانو سره د هغوی په شان کښی الخ (ابوالسعود ص۱۰۱ ج۵) په ۲۸ ع۲ کښی هم تخویف دے۔ فائدہ : قیامت کښی مختلف اوقات دی کله به منکر شی لکه ۲۳ مومن، ۱۰۷ حم سجده ۲، ۲۳ انعام کښی او کله به غلی شی لکه ۲۷ کښی ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ

پس راوبه غورزوی، صلحه، چه نه وو هونږه چه عمل موږ به بدی کړلو، ولے نه، یقیناً

اللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ

الله پوهه دی چه څه عملونه چه تاسی به کوله: پس ننوزئ، دروازو،

جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

د جهنم ته هیشه به پکې هغوئ، پس ناکاره خای د اوسیدو، د لوئی کولونکو دے۔

وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟

او چه ویلے شی هغه کسانو ته چه پرهیزګاری کوی، څه رانازل کړے رب ستاسو، وائی

خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ

خیر لره، د یاره د هغه کسانو چه نیکی کړے، په دے دنیا کښې، ښائسته ژوند دے،

وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾

او یقیناً کور د اخرت غوره دے، او ښه ښه دے کور د متقیانو نو۔

جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا

باغونه د همیشتو والی، ننوزی به هغوئ، بهیږی به لاندے د هغوئ،

ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ

ولے، د دوی د یاره به دغسې څیز چه دوی غواړی، دغه رنګ،

يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ

بدله ورکوی الله تعالیٰ متقیانو ته۔۔۔ هغه کسان چه، روحونه ترینه اخلی،

ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ۙ

ملایکه پاک حال کښې چه پاک کړی دی نفسونه، وائی به ملایک سلام دوی، په تا سے،

ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

داخل شئ، جنت ته په سبب د هغه عملونو چه تاسی کوئ۔

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ

انتظار نکوی دوی، مګر چه راشی دوی ته، ملایک،

فَأَلْقَوُا السَّلَمَ: راوښوره ئې صلحه، چه نه وو هونږه چه عمل موږ به بدی کړلو۔ د تخویف وخت دے۔ او معلومه شوه چه د روح د قبض کولو والا کښې ملائک دی۔ ۵ الفال، ۳۵ اعراف، ۹۷ نساء وکورئ۔ وَقِيلَ لِلَّذِينَ: د مشرکانو د قول مقابل ۲۷ کښې د هوښتانو قول دے او هدی ته بشارت دے دنیاوی هم او اخروی هم۔ ۳۰ یونس وکورئ پے ۳۱ ایت کښې د رلہ د جنت د نعمتونو ذکر کوی۔ الَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ۳۲: د ۳۳ ایت په مقابله کښې دے او په ځکندن یا په قیامت کښې به وی ملائک وائی چه ننوزئ جنت ته۔ طَيِّبِينَ ۳۲: امام قرطبی رحمہ اللہ پکښې شپږ اقوال ذکر کړی دی وکورئ الهام الرحمٰن ۳۳۔ اولے قول دادے چه پاک وی د شرک نه (قرطبی ۱۰۱) تائید ونه لے دادی ۳۳ ج، ۳۵ طور، ۳۶ حٰمٓ سجدہ۔ هَلْ يَنظُرُونَ ۳۳: تخویف دے مشرکانو لره۔ حضرت شاه صاحب رحمہ اللہ فرمائی چه انتظار نکوی کافران مګر چه راشی ورته ملائک د قبض کولو د روحونو د پاره او یا راشی ورته عذاب د رب ستا۔

(فتح ص۳۲۶) ✣

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَقَالَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۳۵ : پہ دے آیت کریمہ کښ زجر دے مشرکانو نکۂ پہ دلیل وَ هغوی. اعراف ۲۸ کښ هم ذکر شوی وُو - او اخری سرکښ تسلی دہ رسُولِ اکرم ﷺ لرلہ - یا با سعدی رحمۃ اللہ والی ۱ "بر رسولان بلاغ باشد وبس"

وَلَقَدْ بَعَثْنَا ۳۵ : دَ دے آیت نہ ترمذ ۲ پورے دریم باب دے، پہ وِیکښ اُول دلیل نقلی اجمالی اجمالی دَ پیغمبرانو نہ ۳۵ سرہ دَ تسلی نہ ۳۶ (۲) زجر منکرینو دَ آخرت لرہ او جواب سرہ دَ حکمت نہ ۳۸ ۳۹ ۴۰ - (۳) بشارت سرہ دَ صفاتو دَ مؤمنانو ۴۱ ۴۲ (۴) صداقت دَ رسُول علیہ السلام سرہ دَ جواب دَ شبے نہ چہ رالتلہ پہ رسالت باندے ۴۳ ۴۴ - (۵) تخویف دُنیاوی پہ ۴۵ ۴۶ ۴۷ -

اَلطَّاغُوْتَ : دا شیطان دے او هر هغہ څوک چہ پلنہ کوی گمراهئ تہ (ابراهیم ۱۳ ۵) یعنی پریدی هر معبود سوا دَ اللہ تعالیٰ نہ لکہ شیطان او کاهن وِیُّ او هر هغہ څوک چہ دعوت ورکوی گمراهئ تہ - (زرقانی ۱۳۱) دَ اجماعی نقلی دلیل بل مثال ۲۵ انبیاء کښ هم دے - دَ پیغمبرانو علیہم السلام نہ بعد یا کښ چہ انابت وُو هغوی تہ اللہ تعالیٰ هدایت وکړ او یا کښ چہ ضد وُو پہ هغوی گمراهی ثابتہ شوہ ۲ إِنْ تَحْرِصْ ۳۷ (حاشیہ دَ راتلونکی صفحہ ۳۷) :

تسلی دہ نبی اکرم ﷺ لرلہ - یوسف ۳۱ اهم وګورئ - وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ ۳۸ : دا زجر دے کفارو تہ پہ ځنلو دَ قیامت او پہ نہ ځنلو وَیاړو نو ئی کولو - پہ ۳۸ کښ علت دَ قیامت قائم کیدلو دے - ۳۹ سبا ۳ هم وګورئ - پہ ۴۰ کښ فرمائی چہ دَ قیامت قائمول پہ باری تعالیٰ گران نہ دی، یا چہ وائی شہ نو شی بہ - یٰسٓ ۸۲ ، ۴۱ بقرہ ۲۱۸ وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا ۴۱ : اندلسی رحمۃ اللہ فرمائی چہ عام دے پہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مهاجرینو کښ هر څوک چه وکړي شاملیږي اولنو اوروستنو مهاجرینو لره ۔ (ډیر صفحه ۲۶۲) فائده: جناب مفتي صاحب رحمه الله د هجرت کښ قسمونه ذکر کړیدي - دویم قسم د دارالبدعة نه وتل دي - ابن قاسم رحمه الله وائي چه ما د امام مالک رحمه الله نه اوریدلی دي چه هیڅ یو مسلمان لره جائز نه دي په هغه مقام کښ اوسیدل چه پکښ په سلفو صالحینو پسے ږوے بکے کښځے کولے شي - ابن کلبي رحمه الله وائي چه ما بالکل صحیح وګڼلې چه د منکر ازاله نشي کولے نو حکمه نشته په اوسیدو کښ (معارف ص۳۲۵ ج۳ د انعام لـه ذکر کړیدے) (معارف ص۳۲۶ ج۳ لـنبوئنهم الخ د یو ځای پیښولو جامع لفظ دے (معارف ص۳۲۶ ج۳) ۞ وَمَآ اَرْسَلْنَا ص۳۳۲ ج۳: (حاشیه د رالتو نکو فخ ص۳۴۳ ج۳): دیکښ صداقت د رسول دے او د ختم نبوت دلیل هم دے او د کفارو یو شبهے جواب هم دے چه بشر رسول کیدے نشي - سورۂ یوسف ص۱۵۱ هم وګورئ او حے انبیاء - فائده: په دے آیت کښ دلیل دے په وجوب د مراجعت کولو علماؤ ته په هغه کښ چه علم نے پرے نه وي (ابوالسعود ص۱۱۲ ج۵ بیضاوي ص۵۵ ج۱، مظهري ص۳۴۲ ج۵) - فائده: تقلید اتباع د پیغمبر د نصوص کولو د دلیل نه (مسائل السلوک ص۱۱۲) د آیت د عموم نه د مسئله راوزي چه غیر اهل علم د د اهل علم نه معلومات وکړي او عمل وپرے وکړي - علماؤ د تقلید د امامانو په دلیل کښ پیش کړیدے - (عثماني ص۴۱۹) کوم شوك چه د تقلید نه منکردي هغوی هم د دے تقلید نه انکار نکوي چه کوم خلق عالمان نه وي هغوی پـه د عالمانو نه فتوي اخلي او عمل وپرے کوي (معارف ص۳۳۲ ج۳) د دے نه معلوم شو وجوب د مطلق تقلید: په تقدیر د عدم تحقیق سره: د تقلید فرد ګڼل دي (۱) شخصي (۲) غیر شخصي - تقلید شخصي باندې قائل دي احناف رح، شوافع رح، حنابله رح، مالکیان رح او په غیر شخصي باندې قائل دي اهل حدیث - د اپنځه واړه فرقے اهل سنت والجماعة دي (شرح الرجان ص۲۸) د دغه اصل عالم خبره

الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۳۶﴾

زمکه کښ، پس وګورئ، څنګه — وو، انجام، د تکذیب کونکو -

اِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰىهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِيْ

کیدے نه حرص وکړے، په هدایت د دوی، پس یقیناً الله نه، هدایت نکوي،

مَنْ يُّضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿۳۷﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ

هغوی ته چه لاړے کړي د دوی لـه هیڅوك مددګار - او قسمونه وکړي دوی په الله،

جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَّمُوْتُ ؕ بَلٰى

مضبوط قسمونه خیل، چه راپورته نه کړي الله نه، هغه چا چه مړ شي، ولے نه،

وَّعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۸﴾ لِ

وعده ده، په الله نه باندې یقیني، او لاکن، زیات د خلقو نه، نه پوهیږي -

لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِيْ يَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ وَلِيَعْلَمَ

چه بیان کړي دوی نه هغه څیز، چه اختلاف کوي دوی په هغه کښ، او چه پوهه شي،

الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّهُمْ كَانُوْا كٰذِبِيْنَ ﴿۳۹﴾ اِنَّمَا

هغه کسان چه کفر نے کړے، چه یقیناً دوی وو، دروغ ویونکي - یقیناً

قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَآ اَرَدْنٰهُ اَنْ نَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ

وینا زمونږ د څیز شي په باره کښ چه کله موارده وکړو هغه، چه وایو، هغه ته چه شه،

فَيَكُوْنُ ﴿۴۰﴾ وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا فِي اللّٰهِ مِنْ ع

نو شي هغه - او هغه کسان چه هجرت نے کړے د الله تعالیٰ لپاره، پس د

بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ؕ

هغه نه چه ظلم پرے شوے یقیناً ځای به ورکړو دوی لره، په دنیا کښ، ښائسته،

وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿۴۱﴾ لَ

او هغه اجر د آخرت لویه ده، کاشے وی دوی چه پوهیږي -

الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿۴۲﴾

دوی هغه کسان دي چه صبر نے کړے، او په رب خپل باندې توکل کوي -

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِيْٓ اِلَيْهِمْ
او مونږ نه وی رالیږلی مخکښ ستا نه ، مګر سړی ، چې وحی کوله موږ نه ، دوی ته ،
فَسْـَٔلُوْٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۴۳﴾
پس پوښتنه وکړئ تاسو د اهل علم نه ، که یئ تاسے چې ، نه پوهیږئ ،
بِالْبَيِّنٰتِ وَالزُّبُرِ ؕ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ
په بسکاره دلیلونو سره ، او په کتابونو سره ، او اتارے مونږ طرف ته تا نه ذکر (نصیحت کتاب) چې بیان کړے
لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۴۴﴾
خلقو ته ، هغه چې نازل کړے شوے دی دوی ته ، او دا چې ښه فکر وکړی دوی ،
اَفَاَمِنَ الَّذِيْنَ مَكَرُوا السَّيِّاٰتِ اَنْ يَّخْسِفَ اللّٰهُ
ایا پس په امن یئ هغه کسان چې مکر وکړو دوی بدو کارونو ، چې ځمکه ښکته کړي الله تعالیٰ ،
بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ
دوی په زمکه کښې ، او یا به راشي دوی ته ، عذاب ، د داسے ځای نه ،
لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۴۵﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ فِيْ تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ
چې دوی نه پوهیږي ، او یا به ونیسي دوی لره الله په تلو ورتلو کښې ، پس نشته دوی ،
بِمُعْجِزِيْنَ ﴿۴۶﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍ ؕ فَاِنَّ
عاجز کونکي الله تعالیٰ لره ، او یا به ونیسي دوی لره په ویره (کمولو) سره ، پس یقیناً
رَبَّكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۴۷﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ
رب ستاسو خامخا شفقت کوونکے مهربانے دے ، ایا نه کوری دوی ، هغه څیزونو ته چې پیدا کړی
اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ يَّتَفَيَّؤُا ظِلٰلُهٗ عَنِ الْيَمِيْنِ وَ
الله تعالیٰ د هر شئ نه ، ګرځی (میلان کوی) سوری د هغه ، د ښي طرف ، اود
الشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلّٰهِ وَهُمْ دٰخِرُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَ
کس طرفونو نه ، سجدې کوونکي الله تعالیٰ لره ، او دوی عاجزان دی ، او خاص
لِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ
الله تعالیٰ لره سجده کوی هغه چې په اسمانونو کښې دی ، او هغه چې په زمکه کښې دی ،

حکمت د نزول دے ۶۲ - يَتَفَيَّؤُا ظِلٰلُهٗ ۴۸ : یعنی ګرځی سوری د هغه او واپس کیږی د یو جانب نه بل ته . (غریب القرآن ص۲۳۳) فائده : د نبی اکرم ﷺ سوره د څو اوکړه نه ؟ شیخ القرآن رحمه الله په فرمائل دوران درس کښې چې په طبقات کبریٰ کښې د حضرت عائشې رضی الله عنها نه نقل دی : فَاِذَا اَنَا عِنْدَهٗ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنْ دَآبَّةٍ وَّالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۴۹﴾

دَ هرزنا ء سرہ، او ملائکو ۴۹، او دوی لوی نکوی دَ حکم دَ اللہ تعالیٰ نہ۔

يَخَافُوْنَ رَبَّهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿۵۰﴾ ع

ویریږی دَ ربه خپل نږدَ دَ پاسه سره دَ دوی نه، او دَ کوی هغه چه دوی تدنے امر کړے شی۔

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوْٓا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۚ اِنَّمَا

او فرمایلی دی اللہ تعالیٰ چه هیڅ منیئ، معبودان، دوه، یقیناً،

هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿۵۱﴾ وَلَهٗ مَا فِي

هغه معبود یو دے، پس خاص زما نه ویریږئ۔ او خاص هغه به اختیار کړئ،

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّيْنُ وَاصِبًا ۭ اَفَغَيْرَ

هغه چه په آسمانونو او زمکه کښ دی، او خاص هغه لره تابعداری لازمه ده، آیا پس بیوا د

اللّٰهِ تَتَّقُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَمَا بِكُمْ مِّنْ نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ

الله تعالیٰ ویریږئ تاسے؟ او هغه چه په تاسے څه نعمت دے، پس د الله تعالیٰ دَ طرفه دے،

ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْــَٔرُوْنَ ﴿۵۳﴾ ثُمَّ اِذَا

بیا په کله چه درسیږی ضرر تاسے ته، پس هغه ته چغے کوئ تاسو، بیا چه کله

كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْكُمْ بِرَبِّهِمْ

لرے کړی، ضرر ستاسو نه، ناڅاپه یوه ډله، ستاسو نه، دَ رب خپل سره،

يُشْرِكُوْنَ ﴿۵۴﴾ لِيَكْفُرُوْا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا ۣ

شریکان جوړوی۔ (انجام ئے د اشوچه کفر وکړی به هغه موږ ورکړی دوی ته، پس نفع واخلئ،

فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَيَجْعَلُوْنَ لِمَا لَا يَعْلَمُوْنَ

پس زر دَ پوهیږئ تاسے = او مقرروی دوی، هغو لره چه نه پوهیږی نه دی،

نَصِيْبًا مِّمَّا رَزَقْنٰهُمْ ۭ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ

برخه دَ هغو چه ورکړے موږ دَ دوی ته، قسم به الله چه خامخا به پوښتنه وکړے شی ستاسے نه

تَفْتَرُوْنَ ﴿۵۶﴾ وَيَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ الْبَنٰتِ سُبْحٰنَهٗ ۙ لَا

هغه چه یې دروغ جوړوئ تاسے۔ او مقرروی دوی الله تعالیٰ لره لونے، پاکی دَ هغه لره،

منزل ۲

عه ظِلِّ رَسُوْلِ اللّٰهِ: چه ناڅا په ماوليدلا سورے دَ رَسُول الله ﷺ لره۔ جناب مفتی صاحب رحمہ اللہ فرمائی چه نقل صحیح سره دا ثابته شی چه بطور دَ معجزے دَ رسول الله ﷺ سورے به زمکه نه پریوتلے نوکوم مسلمان دَ دے په منلو کښ تامل نکوی لیکن نقل صحیح پکار دے باب کښ هیڅ موجود نه دَ البته خصائص کبریٰ کښ سیوطی رحمہ اللہ یه دے مضمون یو مرسل ع حدیث روایت کړیدے لیکن هغه ۱۲ روایت په څو وجهو سره معتبر او ثابت نه دے۔ وګورئ امداد المفتین ص۱۲۷ و ص۱۲۸ وَلَهُ الدِّيْنُ وَاصِبًا: (حاشیه دَ دے مخ): او خاص الله تعالیٰ لره دَ ټولنه، عبادت، تابعداری، طاعت، اخلاص۔ واصبًا: همیشه، خالصه تابعه واجبه۔ وګورئ قرطبی ۱۰/۱۱۴ مدارک ۲/۲۸۹ فَاِلَيْهِ تَجْــَٔرُوْنَ ع۵۳: پس هغه الله تعالیٰ ته ښکته وهئ۔ الوسی رحمہ اللہ فرمائی چه په دے آیت کښ دلیل دے چه عمل دَ اکثرو عبادتونو ورسره چه بچ وهی غیر دَ الله تعالیٰ نه هغه بطلان ترچه واکدار نه دے دَ دوی دَ پاره اونه دَ څه ثواب دَ پاره دَ نفع اونه دَ ضرر په وخت دَ رسیدو دَ ضرر دوی ته او محمد اوّل — دَ دوی دَ بچ والے دَ الله تعالیٰ نه بالکل، بیو قرفی لوبه او ګمراهی نوے ده لیکن دا زیاته ده ګمراهی پخوانئ نه۔ (روح ص۱۲۶) بیا ئے اخوا پوره تفصیل لیکلے دے۔ وګورئ الهام ص۳۲۷) وَيَجْعَلُوْنَ لِمَا لَا يَعْلَمُوْنَ ع۵۶: په دیکښ زجر دے په نذرونو لوګو غیر الله باندے۔ شاه عبدالقادر رحمہ اللہ فرمائی چه دا ئے هغه خلقو ته وفرمایل چه بچ بل فصل کښ چارپایا نو کښ، تجارت کښ دَ الله تعالیٰ نرسوا دَ بل چا نذر مقرر وی اخ (موضح ص۲۳۷) وَيَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ الْبَنٰتِ: په دے کښ زجر دے مشرکینو لره په ملائکو سره۔ وګورئ زخرف ع۱۴، صافات ع۱۴، طور ع۲۹ ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَهُمْ مَّا يَشْتَهُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى

او دوی لرا هغه دی چه خوښوی دوی - او کله چه زیږده ورکړے شی یو تن دوی ته، په جینۍ سره،

ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ ﴿۵۸﴾ يَتَوَارٰى

تیاره شی مخ د دوی، ستور، اوهغه چا لره وی د غصے نه - پټیږی د

مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوْٓءِ مَا بُشِّرَ بِهٖ ؕ اَيُمْسِكُهٗ

قوم نه، د وجے د بدی د هغه چه زیږده شوے دے ورته په هغه، ایا ساتی به دا امام،

عَلٰى هُوْنٍ اَمْ يَدُسُّهٗ فِى التُّرَابِ ؕ اَلَا سَآءَ

په ذلت سره، اویا ښخوی به ے، په خاوره کښ، خبردار! بد دی هغه

مَا يَحْكُمُوْنَ ﴿۵۹﴾ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ

فیصله دی چه دوی کوی - دیارلس هغه کسان چه ایمان نه راوړی، په آخرت باندے،

مَثَلُ السَّوْءِ ۚ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ

مثال بد دے، او الله تعالیٰ لره مثال اوچت دے، او الله تعالیٰ زور اور،

الْحَكِيْمُ ﴿۶۰﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ

حکمت والا دے - او که څه نیولے ، الله تعالیٰ خلقو لره، په ظلم د دوی،

مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَّلٰكِنْ يُّؤَخِّرُهُمْ

نه پرے ږدیږی په ځمکه باندے، هیڅ ژوندے سړے، اولاکن ، روستو کوی دوی لره،

اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا

تر یوے مقرر شوے پورے، پس کله چه راشی، یوښتنه د دوی، نه به

يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿۶۱﴾ وَ

روستو کیږی، یو ساعت ، اونه به مخکښ شی - او

يَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُوْنَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ

ګرځوی دوی، الله تعالیٰ لره، هغه چه بد ګڼی دوی (خان لره) او بیانوی، ژبے د دوی،

الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى ؕ لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ

دروغ (لا)، چه یقیناً دوی لره خوشالی ده، خامخا یقیناً، دوی لره، اور دے،

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ ﴿۶۱﴾ : دے آیت کښ تخویف دُنیا وی دے - سورۃ فاطر ۴۵ هم وګورئ - په ﴿۶۱﴾ کښ زجر دے - اسامہ قرطبی رحمہ اللہ د مَا يَكْرَهُوْنَ نه لونړه اخلی (ص ۱۲۰ ج ۱۰) اوتهانوی رحمہ اللہ ترینه شرک په ریاست کښ - (حاشیه بیان القرآن)

تَاللّٰهِ ﴿۶۳﴾ : (حاشیه د راتلونکی مخ) : په دیکښ صداقت د نبی علیہ السلام او تسلی ده هغه ته او کفارو لره زورنه او تخویف دے - او په ﴿۶۴﴾ کښ تیزی دے په تبلیغ باندے او حکمت د نزول د قرآن دے چه بیان کړے دوی ته هغه خبرے چه دوی پکښ اختلاف کړے یعنی قرآن پاک د اختلافی مسئلو د بیان او د هدایت او رحمت دپاره راغلے دے

وَاللّٰهُ اَنْزَلَ ﴿۶۵﴾ : د دے څانګے نه ترې پورے پنځم باب دے - په دیکښ درے قسمه دلائل ذکر دی په

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

بیان دھغہ نعمتو کښ چہ اللہ تعالیٰ راویستلی دی تاسے لرہ د زمکے نہ او د کیدو د حیوانا تونہ او د غولو د وحوشو نہ پس ولے د غیر عبادت کوی او هغہ لرہ پالی۔ (سمط الدرر ص۶۵) پہ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶۲۵ ۱۶۲۶ ۱۶۲۷ ۱۶۲۸ ۱۶۲۹ ۱۶۳۰ ۱۶۳۱ ۱۶۳۲ ۱۶۳۳ ۱۶۳۴ ۱۶۳۵ ۱۶۳۶ ۱۶۳۷ ۱۶۳۸ ۱۶۳۹ ۱۶۴۰ ۱۶۴۱ ۱۶۴۲ ۱۶۴۳ ۱۶۴۴ ۱۶۴۵ ۱۶۴۶ ۱۶۴۷ ۱۶۴۸ ۱۶۴۹ ۱۶۵۰ ۱۶۵۱ ۱۶۵۲ ۱۶۵۳ ۱۶۵۴ ۱۶۵۵ ۱۶۵۶ ۱۶۵۷ ۱۶۵۸ ۱۶۵۹ ۱۶۶۰ ۱۶۶۱ ۱۶۶۲ ۱۶۶۳ ۱۶۶۴ ۱۶۶۵ ۱۶۶۶ ۱۶۶۷ ۱۶۶۸ ۱۶۶۹ ۱۶۷۰ ۱۶۷۱ ۱۶۷۲ ۱۶۷۳ ۱۶۷۴ ۱۶۷۵ ۱۶۷۶ ۱۶۷۷ ۱۶۷۸ ۱۶۷۹ ۱۶۸۰ ۱۶۸۱ ۱۶۸۲ ۱۶۸۳ ۱۶۸۴ ۱۶۸۵ ۱۶۸۶ ۱۶۸۷ ۱۶۸۸ ۱۶۸۹ ۱۶۹۰ ۱۶۹۱ ۱۶۹۲ ۱۶۹۳ ۱۶۹۴ ۱۶۹۵ ۱۶۹۶ ۱۶۹۷ ۱۶۹۸ ۱۶۹۹ ۱۷۰۰ ۱۷۰۱ ۱۷۰۲ ۱۷۰۳ ۱۷۰۴ ۱۷۰۵ ۱۷۰۶ ۱۷۰۷ ۱۷۰۸ ۱۷۰۹ ۱۷۱۰ ۱۷۱۱ ۱۷۱۲ ۱۷۱۳ ۱۷۱۴ ۱۷۱۵ ۱۷۱۶ ۱۷۱۷ ۱۷۱۸ ۱۷۱۹ ۱۷۲۰ ۱۷۲۱ ۱۷۲۲ ۱۷۲۳ ۱۷۲۴ ۱۷۲۵ ۱۷۲۶ ۱۷۲۷ ۱۷۲۸ ۱۷۲۹ ۱۷۳۰ ۱۷۳۱ ۱۷۳۲ ۱۷۳۳ ۱۷۳۴ ۱۷۳۵ ۱۷۳۶ ۱۷۳۷ ۱۷۳۸ ۱۷۳۹ ۱۷۴۰ ۱۷۴۱ ۱۷۴۲ ۱۷۴۳ ۱۷۴۴ ۱۷۴۵ ۱۷۴۶ ۱۷۴۷ ۱۷۴۸ ۱۷۴۹ ۱۷۵۰ ۱۷۵۱ ۱۷۵۲ ۱۷۵۳ ۱۷۵۴ ۱۷۵۵ ۱۷۵۶ ۱۷۵۷ ۱۷۵۸ ۱۷۵۹ ۱۷۶۰ ۱۷۶۱ ۱۷۶۲ ۱۷۶۳ ۱۷۶۴ ۱۷۶۵ ۱۷۶۶ ۱۷۶۷ ۱۷۶۸ ۱۷۶۹ ۱۷۷۰ ۱۷۷۱ ۱۷۷۲ ۱۷۷۳ ۱۷۷۴ ۱۷۷۵ ۱۷۷۶ ۱۷۷۷ ۱۷۷۸ ۱۷۷۹ ۱۷۸۰ ۱۷۸۱ ۱۷۸۲ ۱۷۸۳ ۱۷۸۴ ۱۷۸۵ ۱۷۸۶ ۱۷۸۷ ۱۷۸۸ ۱۷۸۹ ۱۷۹۰ ۱۷۹۱ ۱۷۹۲ ۱۷۹۳ ۱۷۹۴ ۱۷۹۵ ۱۷۹۶ ۱۷۹۷ ۱۷۹۸ ۱۷۹۹ ۱۸۰۰ ۱۸۰۱ ۱۸۰۲ ۱۸۰۳ ۱۸۰۴ ۱۸۰۵ ۱۸۰۶ ۱۸۰۷ ۱۸۰۸ ۱۸۰۹ ۱۸۱۰ ۱۸۱۱ ۱۸۱۲ ۱۸۱۳ ۱۸۱۴ ۱۸۱۵ ۱۸۱۶ ۱۸۱۷ ۱۸۱۸ ۱۸۱۹ ۱۸۲۰ ۱۸۲۱ ۱۸۲۲ ۱۸۲۳ ۱۸۲۴ ۱۸۲۵ ۱۸۲۶ ۱۸۲۷ ۱۸۲۸ ۱۸۲۹ ۱۸۳۰ ۱۸۳۱ ۱۸۳۲ ۱۸۳۳ ۱۸۳۴ ۱۸۳۵ ۱۸۳۶ ۱۸۳۷

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِيْ مِنَ
او الهام وکړو اړب ستا، د مچیانو مچۍ ته، چه جوړ ړه، د ځان وتو
الْجِبَالِ بُيُوْتًا وَّمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُوْنَ ﴿۶۸﴾
نه، کورونه، او د ونو نه، او د هغو نه چه دوی چتوي جوړوي.
ثُمَّ كُلِيْ مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ فَاسْلُكِيْ سُبُلَ
بیا خوړه، د هر قسم، میوو نه، پس څرېږه لاړه، د
رَبِّكِ ذُلُلًا ۭ يَخْرُجُ مِنْۢ بُطُوْنِهَا شَرَابٌ
رب خپل چې تابع شوې ی، راوزي، د هغې مچۍ د دوی نه، د څکلو شے چه
مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ فِيْهِ شِفَاۗءٌ لِّلنَّاسِ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ
مختلف دی، رنګونه د هغه، په هغه کښ شفا ده د ډیرو د ځلو، یقیناً په دې کښ،
لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ
خامخا نښه ده د هغه قوم د پاره چې فکر کوی = او الله تعالیٰ پیدا کړی تاسو لره،
ثُمَّ يَتَوَفّٰىكُمْ ۭ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ
بیا په وفات کوی تاسو لره، او بعض ستاسو څخه دی، چه ورسوے شی، ناکاره عمر ته (انجام
لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـــًٔا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿۷۰﴾
د هغې چه نه پوهیږی، پس د پوهې نه په هیڅ شی باندې، یقیناً الله پوهه، قدرت والا دے.
وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰي بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا
او الله تعالیٰ بهتر کړی، بعض ستاسو نه، په بعض باندې، په رزق کښ، پس نه دی،
الَّذِيْنَ فُضِّلُوْا بِرَاۗدِّيْ رِزْقِهِمْ عَلٰي مَا
هغه کسان چه غوره کړے شوی، ورکوونکی د رزق خپل، هغه چا ته چه،
مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيْهِ سَوَاۗءٌ ۭ اَفَبِنِعْمَةِ
مالکان دی، ښی لاسونه د دوی، پس دوی په هغه کښ برابر شی، ایا په نعمت د
اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿۷۱﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ
الله تعالیٰ، دوی انکار کوی؟ = او الله تعالیٰ، کړ ی دی تاسو لره،

منزل ۳

فائدہ: د مچیانو مچۍ. ټول نظم اونسق د یوے لوئے مچۍ په لاس کښ وی چه د ټولو مچیو حکمرانه وی او د هغې د تنظیم او تقسیم کار په وجه ټول نظام صحیح سالم چلیږی. د دې عجیب او نا شنا نظام او مضبوط قوانین او ضوابط چه ولیدلے شی نو انسانی عقل ورته حیرانه پاتے شی اخر (معارف: ۳۵/۵).

فائدہ: د شاتو مقدار خوراک، مزاج مریض او نوعیت د مرض مخے نه اچولو لے دی دے استعمال ول پکار دی. د شاتو په شفا کیدو لو پاتې د ښو انو، نوو تمامو طبیبانو اتفاق دے د هغه وجه دا چه په اکثرو طبعی چوپړ و شوځو وایا نو کښ شات شامل دے (جواہر ۶۱۰) ارذل العمر: ناکاره عمر، کمزورے عمر چه قوتونه ئے ناقص شی. حدیث شریف کښ د دا اسے عمر نه نبی علیه السلام پناہ غوښتے دہ، اعوذ بك من البخل و الكسل و ارذل العمر و عذاب القبر و فتنة الدجال و فتنة المحيا و الممات. (بخاری ۲/۸۳۳)

فائدہ: یعنی یاران، ځاروی کجورے، انګور، مچیۍ، انسان ستاسو وجود، د باری تعالیٰ د وحدانیت دلائل دی. (افضل التراجم ص۳۶۵)

وَاللّٰهُ فَضَّلَ عَلٰى: د آیت کریمه په اول سرکښی دا دی چه انتظام بعض په بعضو کښی په رزق کښی بهتر کړی یعنی نظام د هغه

ع ۱۵

نزول

فائدہ: د دوی د قبیلی د ځینو خلقو د پاره د ځان د قبیلی د ځینو خلقو د پاره

په قدرت کښ دے، څوک ئے فقیران پیدا کړی او څوک ئے غنیان، مساوات نشته. وکورئ ص۱۶۵ انعام او زخرف ص۳۲۰ او مثال د ډډ د شرک هم دے. حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چه الله تعالیٰ انکار کوی په خلقو باندې چه تاسو نه راضی کیږئ چه خپل مریونه برابر کړئ په هغه کښ چه صادر کړی، نو څنګه راضی شی الله تعالیٰ تم په برابر والو د

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَا تَضْرِبُوْا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ: پہ دے آیت کریمہ کښ ځانونو مشرکانو، کافرانو رد دے چه وائی چه څنګه مشر حاکم ته پخپله د ځکته حاکم نه رسیدل نا کیږی نو دغه رنګه موټر لره وسیلے، سفارشیان پکار دی۔ نو الله تعالیٰ فرمائی چه الله پاک لره دا سے مثالونه مه بیانوئ، په مخلوق ئے مه قیاسوئ ځکه چه الله تعالیٰ په هر څه پوهیږی اوتاسو نه پوهیږئ لکه پښتانه وائی الله پاچا رسول وزیر دے ۞ څه د وزیر په واسطه پاچا له رسی ۞ فائده: د شاه پور طبیه جلالین فرمائی، کافرانو دے چه څنګه په دنیا کښ بې شاه وی او هغه ته رسائی نشی کیدے بے د لاندے حاکمانو نه نود عیسے زمونږ د خپل کلمه مولی ته نه رسی بے د دے ذرائعونه۔ نو باری تعالیٰ جواب کوی چه دا سے مثالونه مه ترئ، د دنیا خلق نه پوهیږی او باری تعالیٰ ته هر څه معلوم دی، هغه ته چه درخواست رسوئ نو د ذرائعو او وسائلو ضرورت نشته البته شفاعت په قیامت کښ په شروط سره جائز دے (افضل التراجم ص۳۸۳) د دے قیاس فاسد د رد معارف ص۳۶۵، موضح ص۴۵۵ او کبیر ص۹۳ کښ هم لیک دے۔ وکسوری الهام الرحمٰن ص۳۲۶۔ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا ۴۵: دے آیت کریمه کښ بل مثال دے یعنی تاسے الله تعالیٰ لره مثالونه مه بیانوئ بلکه د الله تعالیٰ لره څه مثالونه ته متوجه شئ۔ حاصل واجه دا دوارکسان برابر نه دی نو دغه رنګے غیر الله چه هیڅ قدرت نلری د الله تعالیٰ سره څنګه برابر کیدے شی؟ وَضَرَبَ اللّٰهُ ۴۵: دا دویم صحیح مثال دے چه غیر الله په خپل مولی برج دے نو غیر به څه حاجت پوره کړی او الله تعالیٰ حاکم دے نو دا دوارکه کله برابر دی؟ (افضل التراجم ص۳۸۳) ۞

مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ
د جنس نه، بیبیانے، اوبیبیانکړی تاسو لره، د
اَزْوَاجِكُمْ بَنِيْنَ وَحَفَدَةً وَّرَزَقَكُمْ مِّنَ
بیبیانو نه تاسونه، خاصن، اونمسی، اوخوراک ئے درکړه تاسونه، د
الطَّيِّبٰتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُوْنَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ
پاکیزه وخونه، ایا په باطل باندے ایمان راوړی دوی، اوبه نعمت د الله
هُمْ يَكْفُرُوْنَ ﴿۷۲﴾ وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ
دوی کفر کوی۔ — اوعبادت کوی دوی، پرسوا د الله تعالیٰ نه،
مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
څه چه واک نلری دوی لره، د رزق د آسمانونو، اود زمکے نه،
شَيْـًٔا وَّلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿۷۳﴾ فَلَا تَضْرِبُوْا لِلّٰهِ
څه شی، اونه لے طاقت لری۔ — پس مه بیانوئ تاسے الله تعالیٰ لره
الْاَمْثَالَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۷۴﴾
مثالونه، یقیناً الله تعالیٰ پوهیږی، اوتاسے نه پوهیږئ۔
ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوْكًا لَّا يَقْدِرُ
بیان کړے الله تعالیٰ، مثال د بنده کا، چه مملوک دے، قدرت نلری،
عَلٰى شَيْءٍ وَّمَنْ رَّزَقْنٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا
په هیڅ شی باندے، اوهغه څوک چه رزق ورکړے موږ د خپل طرفه، رزق ښائسته،
فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَّجَهْرًا ؕ هَلْ
پس هغه خرچ کوی، د هغه نه، پټ، او بنکاره، ایا
يَسْتَوٗنَ ؕ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ؕ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا
برابر کیدے شی؟ ټول حمد د الله تعالیٰ لره دی، بلکه زیات د دوی نه،
يَعْلَمُوْنَ ﴿۷۵﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
پوهیږی۔ اوبیان کړے الله تعالیٰ مثال د دوو سړو،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَحَدُهُمَآ اَبۡكَمُ لَا يَقۡدِرُ عَلٰى شَىۡءٍ وَّهُوَ كَلٌّ

یو ګونګی نه، چا پاره وی، قدرت نلری په هیڅ شی، او هغه پیټی وی،

عَلٰى مَوۡلٰىهُ ۙ اَيۡنَمَا يُوَجِّهۡهُ لَا يَاۡتِ بِخَيۡرٍ ؕ هَلۡ

په مولی خپل، چرته یې لیږی هغه لره، نه راوړی هیڅ خیر، ایا

يَسۡتَوِىۡ هُوَ ۙ وَمَنۡ يَّاۡمُرُ بِالۡعَدۡلِ ۙ وَهُوَ عَلٰى

برابر دے شے، او هغه څوک چې امر کوی په انصاف سره، او هغه وی په

صِرَاطٍ مُّسۡتَقِيۡمٍ ﴿۷۶﴾ وَلِلّٰهِ غَيۡبُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ؕ

لاره ښې باندې۔ اوخاص الله تعالیٰ لره غیب د آسمانونو، او د زمکې دی،

وَمَآ اَمۡرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمۡحِ الۡبَصَرِ اَوۡ هُوَ اَقۡرَبُ ؕ

او نه ده کار د قیامت، مګر ډیشان د ګرب د سترګې، بلکه اوچ نزدې ده د دې نه،

اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىۡءٍ قَدِيۡرٌ ﴿۷۷﴾ وَاللّٰهُ اَخۡرَجَكُمۡ

یقیناً الله تعالیٰ په هر شی باندې، قدرت والا دے۔ او الله تعالیٰ راویستلی تاسو لره،

مِّنۡۢ بُطُوۡنِ اُمَّهٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُوۡنَ شَيۡـًٔا ۙ وَّجَعَلَ

د ګیډو، د میندو ستاسو نه په حال دا چې نه پوهیدلئ په هیڅ شی، او پیدا کړی۔

لَـكُمُ السَّمۡعَ وَالۡاَبۡصَارَ ۙ وَالۡاَفۡـِٕدَةَ ۙ لَعَلَّكُمۡ

تاسو لره، غوږونه او سترګې، او زړونه، ډیاره د دې چې تاسې

تَشۡكُرُوۡنَ ﴿۷۸﴾ اَلَمۡ يَرَوۡا اِلَى الطَّيۡرِ مُسَخَّرٰتٍ

شکر وباسئ۔۔ ایا نه ګوری دوی، مرغوته، تابع کړے شوې،

فِىۡ جَوِّ السَّمَآءِ ؕ مَا يُمۡسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُ ؕ اِنَّ

په فضا د آسمان کښې، نه حصارونکی دوی لره، مګر الله تعالیٰ، یقیناً

فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يُّؤۡمِنُوۡنَ ﴿۷۹﴾ وَاللّٰهُ

دې کښې، خامخا دلیلونه دی، د هغه قوم د پاره چې ایمان لری۔ او الله تعالیٰ

جَعَلَ لَـكُمۡ مِّنۡۢ بُيُوۡتِكُمۡ سَكَنًا وَّجَعَلَ لَـكُمۡ

پیدا کړی تاسو لره، د کورونو ستاسو نه، ځایونه د آرام، او پیدا کړی تاسو لره،

وَلِلّٰهِ غَيۡبُ السَّمٰوٰتِ ۷۷ تتمه د محکمې مثال دے۔ الوسی رحمه الله فرمائی خاص الله تعالیٰ لره غیب د آسمانونو او د زمکې دی، نه د هیڅ دپاره غیر د هغه نه، نه استقلالاً او نه اشتراکاً۔ (روح ج ۱۴ ص ۱۹۸) وَاللّٰهُ اَخۡرَجَكُمۡ ۷۸ د دے ځایځ نه تر ۸۱ پورے شیږه مرباب په خلورم قسم دلائلو کښې دے چې الله تعالیٰ دلته ستاسے د ضرورت مشاعر، مسکونه سامانونه درکړی دی۔ په دیکښې خلور عقلی دلائل ۷۹ او ۸۰ او ۸۱ دی۔ په ۷۹ کښې درے قوتونه د انسان چې سبب د علم دے ذکر دی۔ په ۷۹ کښې د مرغو او په ۸۰ کښې د کورونو ذکر دی۔ د کور او د بزو او د هغونه جوړشوے د نفع سامان، او په ۸۱ کښې د سورو، تمیدونو، غږ ذکر دے۔ فائده: اصواف وریځ د ګډو او اوبار پشم د اوښانو، اشعار، او چغے د بزو ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ

د څټمنو د چارپایانو نه، کور و نه چې سپلے ئے بیا سوی خفه، یه ورځ د

ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَ

کوچ ستاسے کښې، او په ورځ د ډیرو کیدو ستاسو، او د وړو د هغوی نه، او د

أَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾

پشمینو د هغوی، او د وښو د هغو نه، سامان د کور او د لږ خپګان، تر یو وخته پورے۔

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ

او الله ئے جوړ کړی، تاسولره، د څه چې پیدا کړی ئے دی سورې، او پیدا کړی ئے دی تاسولره،

مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ

د غرونو نه، سمځ، او پیدا کړی دی تاسولره، قمیصونه چې بچ کوی تاسولره،

الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ

ګرمئ، او قمیصونه چې بچ کوی تاسولره، د جنګ ستاسو، دغسے پوره کوی،

نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا

نعمت خپل پتاسے باندے، ډیر کم دی چې تاسے غاړه کیدئ حکم ته ئے پس کړه ځکه زیان نه دی،

فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ

پس یوازې پتا باندے رسولؐ پنکاره دی۔ پیژني دی، نعمت د

اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾

الله ثم، بیا انکار کوی د هغه نه، او زیات د دوی، کفر کوونکی دی۔

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ

او کله چې راپورته کړو مونږ د هر امت نه، ګواهګر کوونکے، بیا به

لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ

اجازه نه ورکړے شی هغه کسانو ته، چې کفر ئے کړے، او نه به د دوی،

يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا

بهانے لټولے کړے شی۔ — او کله چې وویني هغه کسان، چې ظلم ئے کړے،

منزل ۳

و د سردی نیز، او د یخنی نه هم (فتح ص۳۳۳) طیبۃ القرآن رحمہ اللہ به فرمایلی، چونکه عرب کرم مدکونه وو نو حکمه ئے ګرمئ ذکر وکړه او یخنی پرے قیاس د ه۔ نظیر ئے ص۱۰۲ ال عمران دے فَإِنْ تَوَلَّوْا ع۱۴: د دے خاے نه تر ص۱۱۲ پورے او وګورئ باب دے به دیکښې نحو اهم امور دی (۱) تسلی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ص۸۲ (۲) تخویف د ص۸۳ نه تر ص۸۹ پورے۔ (۳) دلیل وحی او عظمت د قرآن ص۹۲ (۴) امور مصلحه ص۹۰ (۵) امر به پوره والی د عهدونو او مثال د اعمالو د مشرکانو نو د ص۹۱ نه۔ (۶) زورنه هغه چا له چې دنیا غوره کوی ص۹۵ (۷) ترغیب کتاب الله ته او وعده د حیات طیبه مؤمنانو لره د ص۹۷ نه (۸) زجر او جوابونه د طعنو د مخالفینو د ص۱۰۱ نه۔ (۹) امر به مضبوطوالی سره به وخت د ابتلاء کښې ص۱۰۳۔ (۱۰) سبب د اعراض مینه د دنیا ده۔ (۱۱) بشارت ص۱۰۴ سره د تخویف اخروی ص۱۱۱ او دنیاوی نه ص۱۱۲۔ فَإِنْ تَوَلَّوْا: جزاء ئے محذوف دے، معنیٰ داشوه چې که چوے دوی وګرزیږی ګا نو پتا ذمه داری د جواب ورکولو به دیکښې نشته حکمه چې پتا ظاهری تبلیغ دے او هغه تاکړے دے۔ (مدارک ص۴۹۶)

يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ: یعنی دوی پیژني چې انعامونکے او هغه ربانی کونکے یوازې الله تعالیٰ دے او سره د دے نه انکار کوی او د غیر عبادت کوی او د نصر او رزق نسبت غیرته کوی۔ (ابن کثیر ص۵۸۰) ؛

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ۝٨٦ : شاہ عبد القادر رحمہ اللہ فرمائی کوم خلق چہ عبادت وَ بزرگانو کوی هغوی بے گناہ دی۔ یو شیطان ځان لره هغه نوم کیدی وَهغه عبادت کوی لره وهے وهے نه به ورته ورائی چه تاسو دروغژن یئ (موضح ص۴۵۱)

النحل ۱۶ ۴۴۱ ربما ۱۳

الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾

عذاب لره، پس سپك به نكړه شی دَ دوی نه عذاب او نه به دوی لره مهلت ورکړ شی۔

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا

او کله چه وینی هغه كسان چه شرك ئے كړه، غږ یمان خپل، دوبه والی، اے ربه زمونږ!

هَٰؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِن

دا هغه غږ یمان زمونږ دی، هغه چه مونږ دوبه بلل به مونږ نه، سوا

دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾

ستا نه، پس راوبه غورزوی دوی ته، وینا چه یقیناً تاسے خامخا دروغژن یئ۔

وَأَلْقَوْا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُم

او پیش به كړی الله ځان ته، په دغه ورځ، صلحه، او وَرک به شی دَ دوی نه،

مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا

هغه چه وو دوی، چه دروغ ئے جوړ ول۔ هغه كسان چه كفر ئے كړے، او منع كوی خلق،

عَن سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ

دَ لارے دَ الله نه، زیات به كړو دوی لره عذاب، دَ پاسه دَ

الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ

عذاب نه په سبب دَ هغے چه دوی وو چه فساد كوی ---- او كله چه

نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ

راپورته كړو، په هر امت كښ، گواهی كونكے به دوی باندے، دَ جنسه

أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ

دَ دوی نه، او راوبه لو تاته، گواهی كونكے به ے (موجوده) باندے،

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ

او اتاره لو مونږ پر تا باندے كتاب، واضح بیانونكے، دَ هر ضروری) شی،

وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

او هدایت، او رحمت، او زیرے دے، دَ یارہ دَ مسلمانانو نو۔

منزل ۳

شَهِيدًا ۱۴۸۹، ۲۱ نصاراهو كوريژ۔ ترغیب دے كتاب الله ته او ظهور نومونځے نور ذكر شویدی په ۸۹ كښ۔

تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ : واضح بیان دے دَهر شی یعنی دَ كار دنو دَ دین۔ دَ حلالو اودَ حرامو، دَ هغو امورو چه دوی ورته محتاج دی۔ وگورئ مدارك ۲/۲۲، ابو السعود ۵/۲۳۵، قرطبی ۱۰/۱۶۲، جامع البیان ص۲۳۶، جواهر ۶ (الهام الرحمٰن ص۳۲۶) ۱۲

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ ۔۔۔ : (حاشیه دَ اتلو نكی ص۴۴۳) دا خلاصه دَ كُلِّ شَيْءٍ دَ لاندے دے۔ دَ كښ امور مصلحه دَ ژوند دَ امر او دَ ژوند نواهی ذكر دی دَ عدل نه مراد توحید دے (جواهر) دَ عقید ے اعتدال دَ عمل اعتدال، دَ اخلاقو اعتدال۔ (معارف ۸/۳۷۸، ۵/۳۷۰)۔ او احسان كښ دَ عبادت احسان، او دَ تعاملو اعمالو اخلاقو، عاداتو احسان یعنی دَ مطلوبه طریقے مطابق صحیح او درست كول هم داخل دی او تعاملو مخلوقاتو سره د بنڈ سلوك هم داخل دے خواه مسلمان وی یا كافر، انسان وی یا حیوان۔ (معارف ص۳۷۸) حتیٰ دا چه مرغئ په پنجره كښ ساتل هم دین پیشو په كورساتلو وی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ
یقیناً اللہ تم، امر کوی، پہ انصاف، او احسان، او پہ ورکولو،
ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
د خپلوانو سرہ، او منع کوی، د بے حیایئ، او بدو کارونو،
وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ
او ظلم کولو سرہ، وعظ کوی تاسو، د دے چہ تاسو منصیحت قبول کړی۔ او پوره کړئ، لوظ د
اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ
اللہ تم، کلہ چہ لوظ کړے تاسو، او مۀ ماتوی، قسمونو لرکہ، پس د
تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ
کلکولو یې د ھغو نہ، او حال دا دے چہ کړے ئے تاسو، اللہ تم، پہ خپلو نو خپلو،
كَفِيلًا ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾
ذمہ وار، یقیناً اللہ، پوھیږی، پہ ھغہ چہ تاسی کوئ۔
وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ
او مۀ کیږئ، پہ شان د ھغہ ښځے، چہ سپیرہ ودے، سپینږی خپل، پس د
بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا ۚ تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ
مضبوطولو نہ، ټوټے ټوټے۔ جوړوی، قسمونہ خپل درمیان د خپلو،
دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ
پہ مینځ خپل کښی، د دھوکے نہ پرے چہ شی یوہ ډلہ، ھغہ زیاتہ، د بلے
أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ
ډلے نہ، یقیناً امتحان کوی پرتہ سے اللہ تم پہ دے سرہ، او خامخا بیان بہ کړی، تاسو تہ، پہ ورځ
الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
د قیامت، ھغہ چیزے چہ کړے پہ ھغہ کښی اختلاف کوئ۔ او کہ غوښتے اللہ تم،
لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ
خامخا کړی وے تاسو یوہ ډلہ، او لیکن بے لارے کوی چا چہ وغواړی،

ندوی مناسب چہ تقصیر ئے پہ احسان کښی وکړے۔ (قرطبی ج۱۰ ص۱۹۳) فحشاء: ھر قبیح عمل قولی وی کہ فعلی۔ منکر: چہ بد ئے گڼلی شریعت یعنی کبر، ظلم، کینہ، تعدی کول او داخل دی پہ منکر کښی خو د اھتمام د وجے نہ ئے خاص ذکر کړے شکہ چہ ضرر ئے سخت دے (قرطبی ج۱۰ ص۱۹۳)۔

فائدہ: پہ قرآن کښی چہ چرتہ د عذاب ورکولو ذکر وی نو کہ د نفع د عذاب او یا د ضرر د امور ذکر کولو شی۔ شرک مکوئ، احسان وکړئ، ظلم مکوئ۔ (جواہر ص۱۰۶) وګورئ د ص۱۰۶ نہ اسراء تر ص۳۰۸ پورے۔ فائدہ: عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چہ دا یو جامع آیت دے پہ قرآن کښی خیر لرہ چہ عمل پرے وشی او شر لرہ چہ اجتناب ترینہ وشی (قرطبی ج۱۰ ص۱۹۳ مدارک ج۲ ص۲۹۴ او ابو السعود ج۵ ص۱۵۰ او قاسمی ج۱۰ ص۱۵۰ ھم وګورئ۔ د دے وجے نہ عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ خطیبانو تہ امر کړے وو چہ دا آیت پہ خطبو کښی وایئ چہ دا د لوئے نبانو باقی ماندہ د عمرونو ندے۔ (محاسن التاویل ج۱۰ ص۱۴۱) ولا تکونوا: پہ دے ایتو نو کښی منع د دے لوظ ماتولو نہ او مثال او سبب ورلہ ذکر کړے ئے۔ د امثال د دے لوظئ۔ پہ حکمہ محصنہ کښی یوہ ښځہ وہ خوقاء نامے ھغے پہ دوړے سپینږی تار کړل او یا بہ ئے ما شام وشلول نو تار سودا سے بے عقلی مکوئ چہ د نبی علیہ السلام سرہ مولوظ کړیے او بیا ئے ماتوی چہ د کافرانو ترڅ ووینئ۔ د کافرانو ترڅ خوئیږی وقتی شے دے او پہ دیکښی باری تعالیٰ د مؤمنانو امتحان کوی چہ دوی څومرہ پخپل ایمان کښی مضبوط دی پہ قیامت کښی بہ باری تعالیٰ فیصلہ عملی وکړی پہ ھغے کښی چہ مخلوق یې کښی اختلاف کولو (الفضل ج۱۷ ص۳۵۱) غیاث القرآن رحمہ اللہ فرمایلی چہ ریښتیا مۀ دا نوئ۔ دخلا: ډیر د فساد او خیانت (مدارک ج۲ ص۲۹۴) پہ ص۹۲۰ کښی دا لفظ د تاکید پارہ بیا مکرر کړے ئے۔ ان تکون: پہ سبب د کومی ډلے چہ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۭ وَلَتُسْـَٔـلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۳﴾

او هدایت کوی چا لره وغواړی، او خامخا به پوښتنه کیږی تاسی څخه، د هغه عملونو چه تاسی کوئ.

وَلَا تَتَّخِذُوْٓا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ

او مه نیسی، قسمونه خپل ذریعه د فساد په مینځ خپل کښی، پس وښویږی قدم،

بَعْدَ ثُبُوْتِهَا وَتَذُوْقُوا السُّوْۗءَ بِمَا صَدَدْتُّمْ

پس د کلکوالی د هغه نه، او وښکئ عذاب، په سبب د هغه چه منع کوئ خلق،

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۹۴﴾ وَلَا

د لاری د الله نه، او تاسی لره، عذاب لوئے دے ---- او مه

تَشْتَرُوْا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ اِنَّمَا عِنْدَ

اخلئ، په لوظ د الله تعالیٰ، پیسے، لږے، یقیناً هغه چه د الله تعالیٰ،

اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۹۵﴾ مَا عِنْدَكُمْ

سره د دی هغه غوره د دی تاسی لره، که چیرته یوهیږئ. هغه چه تاسو سره د دی،

يَنْفَدُ ۭ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ ۭ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِيْنَ

ختمیږی، او هغه چه د الله تعالیٰ سره د دی، باقی دی، او خامخا یقیناً به بدله درکړو هغه کسانو ته،

صَبَرُوْٓا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۶﴾

چه صبر کوی، اجر د دوی، په غوښ د هغه عمل چه د دوی، کوله.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ

چا چه عمل وکړو، نیک، نارینه وی، او که ښځه، او هغه

مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ

مؤمن وی، پس خامخا به ژوندی کړو، ژوندی ښه ژوند،

اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۷﴾ فَاِذَا

یا له د دوی، په غوښ د هغه عمل، چه د دوی کوی ..... پس کله چه

قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ

اراده وکړے چه ولولے قرآن، پس پناه ونیول په الله تعالیٰ سره د شیطان،

منزل ۳

عیش معاصلولو په مالونو او اولادونو او خوراک څکاک او لباس او د غلبے په دشمنانو او شهوتونو حاصلولو او شك نشته چه د خوشریك دی په چارپایانو او د وحوشو کښ بلکه چارپایانو لره یو برخه ده د دنیا خ (ضیاء النور ص۸۲). فَاِذَا قَرَاْتَ ۹۸ : متعلق دے د آیت ۹۸ سره. او معنے ئے داده چه کله اراده ۹۸

ع ۱۲ — رکوع ۱۲

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا

رٹلی شوی نہ۔ یقیناً نہ، نشتہ دہ لرہ غلبہ، پہ هغہ کسانو چہ ایمان لے راوړے

وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ

او پہ رب خپل، توکل کوی دوی۔ یقیناً خلیدا (ګمراہ) کولو دوی پہ هغہ کسانو دی چہ

يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا

دوستی کوی دوی سره او پہ هغہ کسانو چہ هغوی پہ سبب دہ شریک کولو کی وی۔ پہ او کلہ چہ،

بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ

بدلیږی راوړو یو آیت پہ ځای د بل آیت، او اللہ تعالیٰ ښه پوهه دی پہ هغہ چہ نازلوی دی،

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

وائی دوی، یقیناً تہ درواغجن نږدې ګرځیدلی، بلکہ زیات د دوی نہ، نه پوهیږی۔

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ

ووایه نازل کړے دا قرآن، روح پاک، د جانبه د رب ستا نه، په حق سره،

لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

چہ مضبوط کړی، هغه کسان چہ ایمان یې راوړے، او هدایت د ژوند، او زیری ورکولو د پاره د مسلمانانو۔

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ

او یقیناً پوهیږو موږ چہ یقیناً دوی وائی، یقیناً ښوونه کوی دا تہ بشر (انسان)

لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا

ژبه د هغه سړی، چه دوی غلط نسبت کوی هغه تہ، عجمی دہ، او دا (قرآن)

لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

ژبه، عربی، واضحه ده۔ یقیناً هغه کسان چہ ایمان نه راوړی،

بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ

په آیتونو د اللہ تعالیٰ، توفیق وهدایت به ورنکړی دوی ته اللہ تعالیٰ او دوی لره، عذاب،

أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا

دردناک ده۔ یقیناً تړی، درواغ لره، هغه کسان، چه ایمان

ع ١٣ ١٩ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨

منزل ٣

وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ

د هغو د ګډې ده۔ مګر هغه څوک چه خوښ کړی

د ساتلو د قرآن۔ (تسهیل ص١٦) اعراف منه ٢ وګورئ۔ دیکښې آداب د لوستلو د قرآن دے۔ انعام الرحمٰن ص١٥ کښې دا به ادابو کښې ذکر شوی دو چه مخکښې تر ښه اعوذ باللہ ویل یکاردی سلطان علیه کول دی په شرک یا به دا سے کښې د چه تو به تر ښه نږدې باسی لکه بدعت به مشرکون (حاشیه ددغه ځای) به سبب د وسوسې د شیطان سره شرک کوی۔ (مدارک ص٤٩٩)

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً الخ: په دیکښې زجره دے هغه چا لره چه به نسخ اعتراض کوی (تبیان ص٦٣٦ بقره) شاه صاحب رحمه الله فرمائی یعنی چه یو آیت لره په بل آیت منسوخ کړو۔ (فتح ص٣٣٠) وَاللهُ أَعْلَمُ: او الله تعالیٰ ښه پوهه دے په هغه چه نازلوی ئے۔ دا جمله معترضه او د خال الهی دے قَالُوا الخ: دا جواب دے او د دے حکمتونه او فوائد ذکر کوی۔ سورة شعراء ع١٩٣ نه وګورئ۔ وَلَقَدْ نَعْلَمُ الخ: دا تسلی دہ او د بل اعتراض جواب دے چه نومسلم رومی نصرانی غلام ورته تعلیم ورکوی۔ وګورئ صاحبی ص٤٥۔ تائید کښې انعام ص٤٠٤ وګورئ۔ مَنْ كَفَرَ بِاللهِ: (حاشیه د راتلونکی ص٤٤٣): په دیکښې امر دے په تشبیه سره په وخت د ابتلاء کښې (سط الدرر ص٦٥٦) ترکیب: دا آیت مشکل دے۔ د پښتو شیخ رحمه الله فرمائی، مَنْ كَفَرَ الخ شرط دے او فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ الخ د دے جزا دیته دا چه هغه د مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ الخ جواب دلالت کوونکی دے۔ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ د جزا مقدر سره د مضمون نه استثناء دہ کاسته وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ د ما قبل نه استدراک دے۔ او فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ الخ د مَنْ شَرَحَ جواب دے۔ (جواهر ص٦٦١) حاصل داشه چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُؤْمِنُونَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ﴿۱۰۵﴾

نہ دا ڈوی، یہ ایتو نو د اللہ تعہ، او دغہ کسان، ھم دوی دروغ ویونکی دی۔

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ اِيْمَانِهٖٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَ

چا چہ کفر وکړ یہ اللہ تعہ پس د ایمان خپل نہ، لاکن هغہ څوک چہ زور کړے شوے دے او

قَلْبُهٗ مُطْمَئِنٌّۢ بِالْاِيْمَانِ وَلٰكِنْ مَّنْ شَرَحَ

زړہ د هغہ یہ قرار وو، یہ ایمان باندے، لاکن، هغہ کس چہ پرانستلہ،

بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ

یہ کفر باندے، سینہ خپلہ، پس اوس دی غضب د اللہ تعالیٰ دے، او دوی لپارہ،

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۰۶﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ

عذاب لوئے دے۔ دا عذاب یہ دے ځکہ چہ یقیناً دوی خوښ کړے، ژوند،

الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

دُنیاوی، یہ اخرت باندے، — او یقیناً — اللہ تعہ هدایت نکوی، — قوم —

الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۰۷﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ

کفر کولونکی تہ۔ دا هغہ کسان دی، چہ مُهر وهلے اللہ تعہ، یہ زړونو د دوی،

وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ ﴿۱۰۸﴾

او یہ غوږونو د دوی، او یہ سترګو د دوی، او دغہ کسان، هم دوی غفلت کونکی دی۔

لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۰۹﴾

خامخا یقیناً دوی، یہ اخرت کښی، هم دوی، تاوانیان دی۔

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِيْنَ هَاجَرُوْا مِنْۢ بَعْدِ

بیا یقیناً رب ستا، د هغہ کسانو د پارہ چہ هجرت ئے کړے، پس د هغہ نه چہ

مَا فُتِنُوْا ثُمَّ جٰهَدُوْا وَصَبَرُوْٓا ۙ اِنَّ رَبَّكَ مِنْۢ

کوڅلی شوی وو بیا جهاد ئے وکړو، او صبر ئے وکړو، یقیناً رب ستا، پس د هغے

بَعْدِهَا لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۱۰﴾ يَوْمَ تَاْتِيْ كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ

وروسته، خامخا بخښونکی مهربان دے۔ یہ هغہ ورځ چہ راځی هر نفس، چہ بحث کوی

عَنْ نَّفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۱۱۱﴾

د خپل ځان، او بشپړ کړے شی هر نفس، چہ څہ ئے کړی وی او دوی نہ به ظلم کولے شی

منزل ۳

چہ سوی هغہ وکړے او مُړه اړے او مړه سپی او څوک مُنځ ته کړے (۱۹۵)۔ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ: پس د څکولو اللہ تعہ دوی تہ جامہ د لوږے کولو ورکړے۔ ابن جریر رحمہ اللہ فرمائی چہ د لوږے او ویرے تہ ئے جامہ وویلہ د دے د احاطے د دے نہ یہ دوی باندے پشان د احاطے د جامے یہ بدن باندے (تسہیل ۱۶۳/۲)۔

پس یہ دوی غضب دے د اللہ تعہ لہ طرفہ نہ۔ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ: دے ایت کښی سبب د ما قبل ذکر دے چہ د دُنیا ئے یہ اخرت غوره کړیدہ۔ یہ ۱۰۸ کښی د نتیجہ د دُنیا او یہ ۱۰۹ کښی نتیجہ د اخرت ئے ذکر دہ۔ سورۃ ابراهیم ۳ او بقرہ ۶ مخ وګورئ۔ اِنَّ رَبَّكَ: بیا یقیناً رب ستا د هغہ کسانو د پارہ چہ هجرت ئے کړے پس د هغہ نه چہ اکراہ ورته کړے شوے دے۔ دا اشارت شو او څو د تعذیب ذکر د دوی سره دے۔ یہ ملا کښی تخویف دے چہ څکړے یہ کوی د خپل نفس لہ طرفہ او عُذر رونہ یہ پیش کوی کلہ یہ دا سے وی او یہ بل وخت یہ ورته هر څو د عُذر پیش کولو اجازت نہ وی۔ ۳۳ مرسلات نکہ چہ د قیامت مختلف حالات دی۔ وَضَرَبَ اللّٰهُ: (حاشیہ ۲۰ وَاِذْ قَالَ نکی مخ ۶۴۳): دا تخویف دے او دعوی د سورۃ د اول سرہ ملا تعلق سائی۔ د بنارس شیخ رحمہ اللہ فرمائی چہ مثلاً دلتہ یہ معنی د جَعَلَ دے او قریہ سره د صفت نہ مفعول اول موخر دے (جواہر ۶۱۵، ۶۱۵) معنی د اشوه چہ گرزولے ئے اللہ تعہ لکہ هغہ چہ امن والا او مطمئن وو الخ عبرت، مراد ترینہ مکہ والا دی چہ د اللہ تعالیٰ د نعمتونو ناشکری ئے وکړہ نو اللہ تعہ پرے قحط راوستلو۔ قرطبی رحمہ اللہ فرمائی

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَقَدْ جَآءُوْهُمْ : بے شکہ اوے ایت کنی وَ هغه لوئے نعمت ذکر دے چه دوی ترے ناشکری کړے وه چه هغه رَسُوْلٌ وَ الله تعالیٰ دے وګوری آل عمران ١٦٤. فَكَذَّبُوْهُ ١٦٥ : وَ دے ځانے نه آتَتْهُمُ باب په رَدَّ وَ شَرَائِعُ فعلی کښی دے . حاصل ئے وَ دے په دے ١٦٤ او ١٦٥ کښی رَدّ دے په تحریما نو وَ غیر الله په ١٦٥ کښی رَدّ دے په نذر لغیر الله باندې . په ١٦٥ کښی جواب وَ سوال دے په ١٦٥ کښی ترغیب دے توبے ته او بشارت دے . وَ ١٦٥ نه دلیل نقلی وَ ابراهیم علیه السلام نه . وَ ١٦٥ نه طریقه وَ بیان او تبلیغ وَ کا . په ١٦٥ کښی اداب وَ صبلغ او ختم دسورت په بشارت سره دے . فَكَذَّبُوْهُ : امام رازی رحمه الله فرمائی یعنی چه تاسے ایمان راوړه او کفر مه پرلښودو پس حلال پاکیزه خورئ الخ (کبیر ص١٣٠ ج) إِنَّمَا حَرَّمَ تائید ونه ١٧٣ بقره ، ٣ مائده ، ١٤٥ انعام ، ١١٩ نحل . وَلَا تَصِفُ : دا خطاب دهغه کفارو ته چه بحیرې او سائبے ئے حرامے کړې دی (قرطبی ص١٩٠ ج) او دا اهل دی په دیکښی هر هغسے چه ایجاد کړی بدعت لره چه نوی وَ کا لره په هغه سند شرعی . (ابن کثیر ص٥٩٠ ج) وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا : (حاشیه دراتلونکی صفحه ٤٤٧) : دا دیوبند سوال جواب دے . سوال دا دے چه واشیو نه حلال دی نو بیا په یهود یانو ولے حرام شوی دی . (جواهر ص٦٥٠ ج) ١٤٦ نساء ، ١٤٨ انعام وګوری ١١٩ نحل : سوء کفر او گناهونو دوارو لره عام دے (مظهری ، ٥/٣٨٠) غُفُوْرٌ رَّحِيْمٌ چه الله تعالیٰ نافرمانی وکړی هغه جاهل دے . (ابن کثیر ٢/٥٩٠ ج ، ١٧ نساء ، ٥٣ انعام . إِنَّ إِبْرٰهِيْمَ : نقلی دلیل دَ ابراهیم علیه السلام او دهغه پخته صفات ذکر دی ادبیا دَ أُمَّةً ، دَ اُمت بے معنے دی - دلته ترینه یا مقتدا او مراد دے لکه بقره ١٢٤ کښی ورته امام وئیلے شوے دے . وګوری مدارک

رَبِيْعًا ١٤
عَنْ نَّفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ
دَ خپل نفس نه ، او پوره به ورکړے شی هر نفس ته ، بدله دهغه عمل چه وه کړی دی او به دوی
لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ
ظلم ونکړے شی - - او بیان کړے الله تعالیٰ مثال دَ یو کلی ، چه وُو ،
اٰمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَّاْتِيْهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ
امن والا ، به قرارونو ، راتلو بسعه نه ، خوراړه دهغه به ورځانه ، دَ هر طرف
مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ
(خائے) نه ، پس کافرے وکړه به نعمتونو دَ الله تعالیٰ ، پس وڅکوله دهغه ته ، الله تعالیٰ ، جامه دَ
الْجُوْعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ
لږے ، او دَ وېرے ، په سبب دَ هغه کارونو چه دوی کول همیشه - او یقیناً
جَآءَهُمْ رَسُوْلٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوْهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ
راغلے وُو دوی ته رسول دَ جنسه دَ دوی ، پس دروغژن ئے کړه هغه ، پس ونیول دوی ته عذاب
وَهُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا
او دوی ظالمان وُو - پس خورئ دهغه نه چه درکړے دی تاسو ته الله تعالیٰ ، حلال ،
طَيِّبًا وَّاشْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ
پاکیزه ، او شکر کوئ دَ نعمت دَ الله تعالیٰ ، کښی یئ تاسو چه خاص هغه
تَعْبُدُوْنَ ﴿١١٤﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ
بندګی کوئ - یقیناً حرام کړی الله تعالیٰ پتاسے باندې ، مړاره ، او وینه ،
وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ ۚ فَمَنِ
او غوښه دَ خنزیر ، او هر هغه شے چه اواز وکړے شی (نامزد کړے شی) غیر الله په هغه ، پس هر څوک
اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١١٥﴾
مجبوره شی خنزیر ، نوی خوند لټونکے ، او نه زیاتی کونکے ، پس یقیناً الله بخښونکے ، مهربانه دے .
وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا
او مه وایئ هغه ته ، چه بیانوی ، ژبے ستاسو ، دروغ ، چه دا

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

ج ۱۴ ، رُوح ۲۵ ۔ ۱۳ ۔ ۱۴ ۔ ۱۵ ۔ ۱۶ ۔ ۱۷ ۔ ۱۸ ۔ ۱۹ ۔ ۲۰ ۔ ۲۱ ۔ ۲۲ ۔ ۲۳ ۔ ۲۴ ۔ ۲۵ ۔ ۲۶ ۔ ۲۷ ۔ ۲۸ ۔ ۲۹ ۔ ۳۰ ۔ ۳۱ ۔ ۳۲ ۔ ۳۳ ۔ ۳۴ ۔ ۳۵ ۔ ۳۶ ۔ ۳۷ ۔ ۳۸ ۔ ۳۹ ۔ ۴۰ ۔ ۴۱ ۔ ۴۲ ۔ ۴۳ ۔ ۴۴ ۔ ۴۵ ۔ ۴۶ ۔ ۴۷ ۔ ۴۸ ۔ ۴۹ ۔ ۵۰ ۔ ۵۱ ۔ ۵۲ ۔ ۵۳ ۔ ۵۴ ۔ ۵۵ ۔ ۵۶ ۔ ۵۷ ۔ ۵۸ ۔ ۵۹ ۔ ۶۰ ۔ ۶۱ ۔ ۶۲ ۔ ۶۳ ۔ ۶۴ ۔ ۶۵ ۔ ۶۶ ۔ ۶۷ ۔ ۶۸ ۔ ۶۹ ۔ ۷۰ ۔ ۷۱ ۔ ۷۲ ۔ ۷۳ ۔ ۷۴ ۔ ۷۵ ۔ ۷۶ ۔ ۷۷ ۔ ۷۸ ۔ ۷۹ ۔ ۸۰ ۔ ۸۱ ۔ ۸۲ ۔ ۸۳ ۔ ۸۴ ۔ ۸۵ ۔ ۸۶ ۔ ۸۷ ۔ ۸۸ ۔ ۸۹ ۔ ۹۰ ۔ ۹۱ ۔ ۹۲ ۔ ۹۳ ۔ ۹۴ ۔ ۹۵ ۔ ۹۶ ۔ ۹۷ ۔ ۹۸ ۔ ۹۹ ۔ ۱۰۰ ۔ ۱۰۱ ۔ ۱۰۲ ۔ ۱۰۳ ۔ ۱۰۴ ۔ ۱۰۵ ۔ ۱۰۶ ۔ ۱۰۷ ۔ ۱۰۸ ۔ ۱۰۹ ۔ ۱۱۰ ۔ ۱۱۱ ۔ ۱۱۲ ۔ ۱۱۳ ۔ ۱۱۴ ۔ ۱۱۵ ۔ ۱۱۶ ۔ ۱۱۷ ۔ ۱۱۸ ۔ ۱۱۹ ۔ ۱۲۰ ۔ ۱۲۱ ۔ ۱۲۲ ۔ ۱۲۳ ۔ ۱۲۴ ۔ ۱۲۵ ۔ ۱۲۶ ۔ ۱۲۷ ۔ ۱۲۸ ۔ ۱۲۹ ۔ ۱۳۰ ۔ ۱۳۱ ۔ ۱۳۲ ۔ ۱۳۳ ۔ ۱۳۴ ۔ ۱۳۵ ۔ ۱۳۶ ۔ ۱۳۷ ۔ ۱۳۸ ۔ ۱۳۹ ۔ ۱۴۰ ۔ ۱۴۱ ۔ ۱۴۲ ۔ ۱۴۳ ۔ ۱۴۴ ۔ ۱۴۵ ۔ ۱۴۶ ۔ ۱۴۷ ۔ ۱۴۸ ۔ ۱۴۹ ۔ ۱۵۰ ۔ ۱۵۱ ۔ ۱۵۲ ۔ ۱۵۳ ۔ ۱۵۴ ۔ ۱۵۵ ۔ ۱۵۶ ۔ ۱۵۷ ۔ ۱۵۸ ۔ ۱۵۹ ۔ ۱۶۰ ۔ ۱۶۱ ۔ ۱۶۲ ۔ ۱۶۳ ۔ ۱۶۴ ۔ ۱۶۵ ۔ ۱۶۶ ۔ ۱۶۷ ۔ ۱۶۸ ۔ ۱۶۹ ۔ ۱۷۰ ۔ ۱۷۱ ۔ ۱۷۲ ۔ ۱۷۳ ۔ ۱۷۴ ۔ ۱۷۵ ۔ ۱۷۶ ۔ ۱۷۷ ۔ ۱۷۸ ۔ ۱۷۹ ۔ ۱۸۰ ۔ ۱۸۱ ۔ ۱۸۲ ۔ ۱۸۳ ۔ ۱۸۴ ۔ ۱۸۵ ۔ ۱۸۶ ۔ ۱۸۷ ۔ ۱۸۸ ۔ ۱۸۹ ۔ ۱۹۰ ۔ ۱۹۱ ۔ ۱۹۲ ۔ ۱۹۳ ۔ ۱۹۴ ۔ ۱۹۵ ۔ ۱۹۶ ۔ ۱۹۷ ۔ ۱۹۸ ۔ ۱۹۹ ۔ ۲۰۰ ۔ ۲۰۱ ۔ ۲۰۲ ۔ ۲۰۳ ۔ ۲۰۴ ۔ ۲۰۵ ۔ ۲۰۶ ۔ ۲۰۷ ۔ ۲۰۸ ۔ ۲۰۹ ۔ ۲۱۰ ۔ ۲۱۱ ۔ ۲۱۲ ۔ ۲۱۳ ۔ ۲۱۴ ۔ ۲۱۵ ۔ ۲۱۶ ۔ ۲۱۷ ۔ ۲۱۸ ۔ ۲۱۹ ۔ ۲۲۰ ۔ ۲۲۱ ۔ ۲۲۲ ۔ ۲۲۳ ۔ ۲۲۴ ۔ ۲۲۵ ۔ ۲۲۶ ۔ ۲۲۷ ۔ ۲۲۸ ۔ ۲۲۹ ۔ ۲۳۰ ۔ ۲۳۱ ۔ ۲۳۲ ۔ ۲۳۳ ۔ ۲۳۴ ۔ ۲۳۵ ۔ ۲۳۶ ۔ ۲۳۷ ۔ ۲۳۸ ۔ ۲۳۹ ۔ ۲۴۰ ۔ ۲۴۱ ۔ ۲۴۲ ۔ ۲۴۳ ۔ ۲۴۴ ۔ ۲۴۵ ۔ ۲۴۶ ۔ ۲۴۷ ۔ ۲۴۸ ۔ ۲۴۹ ۔ ۲۵۰ ۔ ۲۵۱ ۔ ۲۵۲ ۔ ۲۵۳ ۔ ۲۵۴ ۔ ۲۵۵ ۔ ۲۵۶ ۔ ۲۵۷ ۔ ۲۵۸ ۔ ۲۵۹ ۔ ۲۶۰ ۔ ۲۶۱ ۔ ۲۶۲ ۔ ۲۶۳ ۔ ۲۶۴ ۔ ۲۶۵ ۔ ۲۶۶ ۔ ۲۶۷ ۔ ۲۶۸ ۔ ۲۶۹ ۔ ۲۷۰ ۔ ۲۷۱ ۔ ۲۷۲ ۔ ۲۷۳ ۔ ۲۷۴ ۔ ۲۷۵ ۔ ۲۷۶ ۔ ۲۷۷ ۔ ۲۷۸ ۔ ۲۷۹ ۔ ۲۸۰ ۔ ۲۸۱ ۔ ۲۸۲ ۔ ۲۸۳ ۔ ۲۸۴ ۔ ۲۸۵ ۔ ۲۸۶ ۔ ۲۸۷ ۔ ۲۸۸ ۔ ۲۸۹ ۔ ۲۹۰ ۔ ۲۹۱ ۔ ۲۹۲ ۔ ۲۹۳ ۔ ۲۹۴ ۔ ۲۹۵ ۔ ۲۹۶ ۔ ۲۹۷ ۔ ۲۹۸ ۔ ۲۹۹ ۔ ۳۰۰ ۔ ۳۰۱ ۔ ۳۰۲ ۔ ۳۰۳ ۔ ۳۰۴ ۔ ۳۰۵ ۔ ۳۰۶ ۔ ۳۰۷ ۔ ۳۰۸ ۔ ۳۰۹ ۔ ۳۱۰ ۔ ۳۱۱ ۔ ۳۱۲ ۔ ۳۱۳ ۔ ۳۱۴ ۔ ۳۱۵ ۔ ۳۱۶ ۔ ۳۱۷ ۔ ۳۱۸ ۔ ۳۱۹ ۔ ۳۲۰ ۔ ۳۲۱ ۔ ۳۲۲ ۔ ۳۲۳ ۔ ۳۲۴ ۔ ۳۲۵ ۔ ۳۲۶ ۔ ۳۲۷ ۔ ۳۲۸ ۔ ۳۲۹ ۔ ۳۳۰ ۔ ۳۳۱ ۔ ۳۳۲ ۔ ۳۳۳ ۔ ۳۳۴ ۔ ۳۳۵ ۔ ۳۳۶ ۔ ۳۳۷ ۔ ۳۳۸ ۔ ۳۳۹ ۔ ۳۴۰ ۔ ۳۴۱ ۔ ۳۴۲ ۔ ۳۴۳ ۔ ۳۴۴ ۔ ۳۴۵ ۔ ۳۴۶ ۔ ۳۴۷ ۔ ۳۴۸ ۔ ۳۴۹ ۔ ۳۵۰ ۔ ۳۵۱ ۔ ۳۵۲ ۔ ۳۵۳ ۔ ۳۵۴ ۔ ۳۵۵ ۔ ۳۵۶ ۔ ۳۵۷ ۔ ۳۵۸ ۔ ۳۵۹ ۔ ۳۶۰ ۔ ۳۶۱ ۔ ۳۶۲ ۔ ۳۶۳ ۔ ۳۶۴ ۔ ۳۶۵ ۔ ۳۶۶ ۔ ۳۶۷ ۔ ۳۶۸ ۔ ۳۶۹ ۔ ۳۷۰ ۔ ۳۷۱ ۔ ۳۷۲ ۔ ۳۷۳ ۔ ۳۷۴ ۔ ۳۷۵ ۔ ۳۷۶ ۔ ۳۷۷ ۔ ۳۷۸ ۔ ۳۷۹ ۔ ۳۸۰ ۔ ۳۸۱ ۔ ۳۸۲ ۔ ۳۸۳ ۔ ۳۸۴ ۔ ۳۸۵ ۔ ۳۸۶ ۔ ۳۸۷ ۔ ۳۸۸ ۔ ۳۸۹ ۔ ۳۹۰ ۔ ۳۹۱ ۔ ۳۹۲ ۔ ۳۹۳ ۔ ۳۹۴ ۔ ۳۹۵ ۔ ۳۹۶ ۔ ۳۹۷ ۔ ۳۹۸ ۔ ۳۹۹ ۔ ۴۰۰ ۔ ۴۰۱ ۔ ۴۰۲ ۔ ۴۰۳ ۔ ۴۰۴ ۔ ۴۰۵ ۔ ۴۰۶ ۔ ۴۰۷ ۔ ۴۰۸ ۔ ۴۰۹ ۔ ۴۱۰ ۔ ۴۱۱ ۔ ۴۱۲ ۔ ۴۱۳ ۔ ۴۱۴ ۔ ۴۱۵ ۔ ۴۱۶ ۔ ۴۱۷ ۔ ۴۱۸ ۔ ۴۱۹ ۔ ۴۲۰ ۔ ۴۲۱ ۔ ۴۲۲ ۔ ۴۲۳ ۔ ۴۲۴ ۔ ۴۲۵ ۔ ۴۲۶ ۔ ۴۲۷ ۔ ۴۲۸ ۔ ۴۲۹ ۔ ۴۳۰ ۔ ۴۳۱ ۔ ۴۳۲ ۔ ۴۳۳ ۔ ۴۳۴ ۔ ۴۳۵ ۔ ۴۳۶ ۔ ۴۳۷ ۔ ۴۳۸ ۔ ۴۳۹ ۔ ۴۴۰ ۔ ۴۴۱ ۔ ۴۴۲ ۔ ۴۴۳ ۔ ۴۴۴ ۔ ۴۴۵ ۔ ۴۴۶ ۔ ۴۴۷ ۔ ۴۴۸ ۔ ۴۴۹ ۔ ۴۵۰ ۔ ۴۵۱ ۔ ۴۵۲ ۔ ۴۵۳ ۔ ۴۵۴ ۔ ۴۵۵ ۔ ۴۵۶ ۔ ۴۵۷ ۔ ۴۵۸ ۔ ۴۵۹ ۔ ۴۶۰ ۔ ۴۶۱ ۔ ۴۶۲ ۔ ۴۶۳ ۔ ۴۶۴ ۔ ۴۶۵ ۔ ۴۶۶ ۔ ۴۶۷ ۔ ۴۶۸ ۔ ۴۶۹ ۔ ۴۷۰ ۔ ۴۷۱ ۔ ۴۷۲ ۔ ۴۷۳ ۔ ۴۷۴ ۔ ۴۷۵ ۔ ۴۷۶ ۔ ۴۷۷ ۔ ۴۷۸ ۔ ۴۷۹ ۔ ۴۸۰ ۔ ۴۸۱ ۔ ۴۸۲ ۔ ۴۸۳ ۔ ۴۸۴ ۔ ۴۸۵ ۔ ۴۸۶ ۔ ۴۸۷ ۔ ۴۸۸ ۔ ۴۸۹ ۔ ۴۹۰ ۔ ۴۹۱ ۔ ۴۹۲ ۔ ۴۹۳ ۔ ۴۹۴ ۔ ۴۹۵ ۔ ۴۹۶ ۔ ۴۹۷ ۔ ۴۹۸ ۔ ۴۹۹ ۔ ۵۰۰ ۔ ۵۰۱ ۔ ۵۰۲ ۔ ۵۰۳ ۔ ۵۰۴ ۔ ۵۰۵ ۔ ۵۰۶ ۔ ۵۰۷ ۔ ۵۰۸ ۔ ۵۰۹ ۔ ۵۱۰ ۔ ۵۱۱ ۔ ۵۱۲ ۔ ۵۱۳ ۔ ۵۱۴ ۔ ۵۱۵ ۔ ۵۱۶ ۔ ۵۱۷ ۔ ۵۱۸ ۔ ۵۱۹ ۔ ۵۲۰ ۔ ۵۲۱ ۔ ۵۲۲ ۔ ۵۲۳ ۔ ۵۲۴ ۔ ۵۲۵ ۔ ۵۲۶ ۔ ۵۲۷ ۔ ۵۲۸ ۔ ۵۲۹ ۔ ۵۳۰ ۔ ۵۳۱ ۔ ۵۳۲ ۔ ۵۳۳ ۔ ۵۳۴ ۔ ۵۳۵ ۔ ۵۳۶ ۔ ۵۳۷ ۔ ۵۳۸ ۔ ۵۳۹ ۔ ۵۴۰ ۔ ۵۴۱ ۔ ۵۴۲ ۔ ۵۴۳ ۔ ۵۴۴ ۔ ۵۴۵ ۔ ۵۴۶ ۔ ۵۴۷ ۔ ۵۴۸ ۔ ۵۴۹ ۔ ۵۵۰ ۔ ۵۵۱ ۔ ۵۵۲ ۔ ۵۵۳ ۔ ۵۵۴ ۔ ۵۵۵ ۔ ۵۵۶ ۔ ۵۵۷ ۔ ۵۵۸ ۔ ۵۵۹ ۔ ۵۶۰ ۔ ۵۶۱ ۔ ۵۶۲ ۔ ۵۶۳ ۔ ۵۶۴ ۔ ۵۶۵ ۔ ۵۶۶ ۔ ۵۶۷ ۔ ۵۶۸ ۔ ۵۶۹ ۔ ۵۷۰ ۔ ۵۷۱ ۔ ۵۷۲ ۔ ۵۷۳ ۔ ۵۷۴ ۔ ۵۷۵ ۔ ۵۷۶ ۔ ۵۷۷ ۔ ۵۷۸ ۔ ۵۷۹ ۔ ۵۸۰ ۔ ۵۸۱ ۔ ۵۸۲ ۔ ۵۸۳ ۔ ۵۸۴ ۔ ۵۸۵ ۔ ۵۸۶ ۔ ۵۸۷ ۔ ۵۸۸ ۔ ۵۸۹ ۔ ۵۹۰ ۔ ۵۹۱ ۔ ۵۹۲ ۔ ۵۹۳ ۔ ۵۹۴ ۔ ۵۹۵ ۔ ۵۹۶ ۔ ۵۹۷ ۔ ۵۹۸ ۔ ۵۹۹ ۔ ۶۰۰ ۔ ۶۰۱ ۔ ۶۰۲ ۔ ۶۰۳ ۔ ۶۰۴ ۔ ۶۰۵ ۔ ۶۰۶ ۔ ۶۰۷ ۔ ۶۰۸ ۔ ۶۰۹ ۔ ۶۱۰ ۔ ۶۱۱ ۔ ۶۱۲ ۔ ۶۱۳ ۔ ۶۱۴ ۔ ۶۱۵ ۔ ۶۱۶ ۔ ۶۱۷ ۔ ۶۱۸ ۔ ۶۱۹ ۔ ۶۲۰ ۔ ۶۲۱ ۔ ۶۲۲ ۔ ۶۲۳ ۔ ۶۲۴ ۔ ۶۲۵ ۔ ۶۲۶ ۔ ۶۲۷ ۔ ۶۲۸ ۔ ۶۲۹ ۔ ۶۳۰ ۔ ۶۳۱ ۔ ۶۳۲ ۔ ۶۳۳ ۔ ۶۳۴ ۔ ۶۳۵ ۔ ۶۳۶ ۔ ۶۳۷ ۔ ۶۳۸ ۔ ۶۳۹ ۔ ۶۴۰ ۔ ۶۴۱ ۔ ۶۴۲ ۔ ۶۴۳ ۔ ۶۴۴ ۔ ۶۴۵ ۔ ۶۴۶ ۔ ۶۴۷ ۔ ۶۴۸ ۔ ۶۴۹ ۔ ۶۵۰ ۔ ۶۵۱ ۔ ۶۵۲ ۔ ۶۵۳ ۔ ۶۵۴ ۔ ۶۵۵ ۔ ۶۵۶ ۔ ۶۵۷ ۔ ۶۵۸ ۔ ۶۵۹ ۔ ۶۶۰ ۔ ۶۶۱ ۔ ۶۶۲ ۔ ۶۶۳ ۔ ۶۶۴ ۔ ۶۶۵ ۔ ۶۶۶ ۔ ۶۶۷ ۔ ۶۶۸ ۔ ۶۶۹ ۔ ۶۷۰ ۔ ۶۷۱ ۔ ۶۷۲ ۔ ۶۷۳ ۔ ۶۷۴ ۔ ۶۷۵ ۔ ۶۷۶ ۔ ۶۷۷ ۔ ۶۷۸ ۔ ۶۷۹ ۔ ۶۸۰ ۔ ۶۸۱ ۔ ۶۸۲ ۔ ۶۸۳ ۔ ۶۸۴ ۔ ۶۸۵ ۔ ۶۸۶ ۔ ۶۸۷ ۔ ۶۸۸ ۔ ۶۸۹ ۔ ۶۹۰ ۔ ۶۹۱ ۔ ۶۹۲ ۔ ۶۹۳ ۔ ۶۹۴ ۔ ۶۹۵ ۔ ۶۹۶ ۔ ۶۹۷ ۔ ۶۹۸ ۔ ۶۹۹ ۔ ۷۰۰ ۔ ۷۰۱ ۔ ۷۰۲ ۔ ۷۰۳ ۔ ۷۰۴ ۔ ۷۰۵ ۔ ۷۰۶ ۔ ۷۰۷ ۔ ۷۰۸ ۔ ۷۰۹ ۔ ۷۱۰ ۔ ۷۱۱ ۔ ۷۱۲ ۔ ۷۱۳ ۔ ۷۱۴ ۔ ۷۱۵ ۔ ۷۱۶ ۔ ۷۱۷ ۔ ۷۱۸ ۔ ۷۱۹ ۔ ۷۲۰ ۔ ۷۲۱ ۔ ۷۲۲ ۔ ۷۲۳ ۔ ۷۲۴ ۔ ۷۲۵ ۔ ۷۲۶ ۔ ۷۲۷ ۔ ۷۲۸ ۔ ۷۲۹ ۔ ۷۳۰ ۔ ۷۳۱ ۔ ۷۳۲ ۔ ۷۳۳ ۔ ۷۳۴ ۔ ۷۳۵ ۔ ۷۳۶ ۔ ۷۳۷ ۔ ۷۳۸ ۔ ۷۳۹ ۔ ۷۴۰ ۔ ۷۴۱ ۔ ۷۴۲ ۔ ۷۴۳ ۔ ۷۴۴ ۔ ۷۴۵ ۔ ۷۴۶ ۔ ۷۴۷ ۔ ۷۴۸ ۔ ۷۴۹ ۔ ۷۵۰ ۔ ۷۵۱ ۔ ۷۵۲ ۔ ۷۵۳ ۔ ۷۵۴ ۔ ۷۵۵ ۔ ۷۵۶ ۔ ۷۵۷ ۔ ۷۵۸ ۔ ۷۵۹ ۔ ۷۶۰ ۔ ۷۶۱ ۔ ۷۶۲ ۔ ۷۶۳ ۔ ۷۶۴ ۔ ۷۶۵ ۔ ۷۶۶ ۔ ۷۶۷ ۔ ۷۶۸ ۔ ۷۶۹ ۔ ۷۷۰ ۔ ۷۷۱ ۔ ۷۷۲ ۔ ۷۷۳ ۔ ۷۷۴ ۔ ۷۷۵ ۔ ۷۷۶ ۔ ۷۷۷ ۔ ۷۷۸ ۔ ۷۷۹ ۔ ۷۸۰ ۔ ۷۸۱ ۔ ۷۸۲ ۔ ۷۸۳ ۔ ۷۸۴ ۔ ۷۸۵ ۔ ۷۸۶ ۔ ۷۸۷ ۔ ۷۸۸ ۔ ۷۸۹ ۔ ۷۹۰ ۔ ۷۹۱ ۔ ۷۹۲ ۔ ۷۹۳ ۔ ۷۹۴ ۔ ۷۹۵ ۔ ۷۹۶ ۔ ۷۹۷ ۔ ۷۹۸ ۔ ۷۹۹ ۔ ۸۰۰ ۔ ۸۰۱ ۔ ۸۰۲ ۔ ۸۰۳ ۔ ۸۰۴ ۔ ۸۰۵ ۔ ۸۰۶ ۔ ۸۰۷ ۔ ۸۰۸ ۔ ۸۰۹ ۔ ۸۱۰ ۔ ۸۱۱ ۔ ۸۱۲ ۔ ۸۱۳ ۔ ۸۱۴ ۔ ۸۱۵ ۔ ۸۱۶ ۔ ۸۱۷ ۔ ۸۱۸ ۔ ۸۱۹ ۔ ۸۲۰ ۔ ۸۲۱ ۔ ۸۲۲ ۔ ۸۲۳ ۔ ۸۲۴ ۔ ۸۲۵ ۔ ۸۲۶ ۔ ۸۲۷ ۔ ۸۲۸ ۔ ۸۲۹ ۔ ۸۳۰ ۔ ۸۳۱ ۔ ۸۳۲ ۔ ۸۳۳ ۔ ۸۳۴ ۔ ۸۳۵ ۔ ۸۳۶ ۔ ۸۳۷ ۔ ۸۳۸ ۔ ۸۳۹ ۔ ۸۴۰ ۔ ۸۴۱ ۔ ۸۴۲ ۔ ۸۴۳ ۔ ۸۴۴ ۔ ۸۴۵ ۔ ۸۴۶ ۔ ۸۴۷ ۔ ۸۴۸ ۔ ۸۴۹ ۔ ۸۵۰ ۔ ۸۵۱ ۔ ۸۵۲ ۔ ۸۵۳ ۔ ۸۵۴ ۔ ۸۵۵ ۔ ۸۵۶ ۔ ۸۵۷ ۔ ۸۵۸ ۔ ۸۵۹ ۔ ۸۶۰ ۔ ۸۶۱ ۔ ۸۶۲ ۔ ۸۶۳ ۔ ۸۶۴ ۔ ۸۶۵ ۔ ۸۶۶ ۔ ۸۶۷ ۔ ۸۶۸ ۔ ۸۶۹ ۔ ۸۷۰ ۔ ۸۷۱ ۔ ۸۷۲ ۔ ۸۷۳ ۔ ۸۷۴ ۔ ۸۷۵ ۔ ۸۷۶ ۔ ۸۷۷ ۔ ۸۷۸ ۔ ۸۷۹ ۔ ۸۸۰ ۔ ۸۸۱ ۔ ۸۸۲ ۔ ۸۸۳ ۔ ۸۸۴ ۔ ۸۸۵ ۔ ۸۸۶ ۔ ۸۸۷ ۔ ۸۸۸ ۔ ۸۸۹ ۔ ۸۹۰ ۔ ۸۹۱ ۔ ۸۹۲ ۔ ۸۹۳ ۔ ۸۹۴ ۔ ۸۹۵ ۔ ۸۹۶ ۔ ۸۹۷ ۔ ۸۹۸ ۔ ۸۹۹ ۔ ۹۰۰ ۔ ۹۰۱ ۔ ۹۰۲ ۔ ۹۰۳ ۔ ۹۰۴ ۔ ۹۰۵ ۔ ۹۰۶ ۔ ۹۰۷ ۔ ۹۰۸ ۔ ۹۰۹ ۔ ۹۱۰ ۔ ۹۱۱ ۔ ۹۱۲ ۔ ۹۱۳ ۔ ۹۱۴ ۔ ۹۱۵ ۔ ۹۱۶ ۔ ۹۱۷ ۔ ۹۱۸ ۔ ۹۱۹ ۔ ۹۲۰ ۔ ۹۲۱ ۔ ۹۲۲ ۔ ۹۲۳ ۔ ۹۲۴ ۔ ۹۲۵ ۔ ۹۲۶ ۔ ۹۲۷ ۔ ۹۲۸ ۔ ۹۲۹ ۔ ۹۳۰ ۔ ۹۳۱ ۔ ۹۳۲ ۔ ۹۳۳ ۔ ۹۳۴ ۔ ۹۳۵ ۔ ۹۳۶ ۔ ۹۳۷ ۔ ۹۳۸ ۔ ۹۳۹ ۔ ۹۴۰ ۔ ۹۴۱ ۔ ۹۴۲ ۔ ۹۴۳ ۔ ۹۴۴ ۔ ۹۴۵ ۔ ۹۴۶ ۔ ۹۴۷ ۔ ۹۴۸ ۔ ۹۴۹ ۔ ۹۵۰ ۔ ۹۵۱ ۔ ۹۵۲ ۔ ۹۵۳ ۔ ۹۵۴ ۔ ۹۵۵ ۔ ۹۵۶ ۔ ۹۵۷ ۔ ۹۵۸ ۔ ۹۵۹ ۔ ۹۶۰ ۔ ۹۶۱ ۔ ۹۶۲ ۔ ۹۶۳ ۔ ۹۶۴ ۔ ۹۶۵ ۔ ۹۶۶ ۔ ۹۶۷ ۔ ۹۶۸ ۔ ۹۶۹ ۔ ۹۷۰ ۔ ۹۷۱ ۔ ۹۷۲ ۔ ۹۷۳ ۔ ۹۷۴ ۔ ۹۷۵ ۔ ۹۷۶ ۔ ۹۷۷ ۔ ۹۷۸ ۔ ۹۷۹ ۔ ۹۸۰ ۔ ۹۸۱ ۔ ۹۸۲ ۔ ۹۸۳ ۔ ۹۸۴ ۔ ۹۸۵ ۔ ۹۸۶ ۔ ۹۸۷ ۔ ۹۸۸ ۔ ۹۸۹ ۔ ۹۹۰ ۔ ۹۹۱ ۔ ۹۹۲ ۔ ۹۹۳ ۔ ۹۹۴ ۔ ۹۹۵ ۔ ۹۹۶ ۔ ۹۹۷ ۔ ۹۹۸ ۔ ۹۹۹ ۔ ۱۰۰۰ ۔ ۱۰۰۱ ۔ ۱۰۰۲ ۔ ۱۰۰۳ ۔ ۱۰۰۴ ۔ ۱۰۰۵ ۔ ۱۰۰۶ ۔ ۱۰۰۷ ۔ ۱۰۰۸ ۔ ۱۰۰۹ ۔ ۱۰۱۰ ۔ ۱۰۱۱ ۔ ۱۰۱۲ ۔ ۱۰۱۳ ۔ ۱۰۱۴ ۔ ۱۰۱۵ ۔ ۱۰۱۶ ۔ ۱۰۱۷ ۔ ۱۰۱۸ ۔ ۱۰۱۹ ۔ ۱۰۲۰ ۔ ۱۰۲۱ ۔ ۱۰۲۲ ۔ ۱۰۲۳ ۔ ۱۰۲۴ ۔ ۱۰۲۵ ۔ ۱۰۲۶ ۔ ۱۰۲۷ ۔ ۱۰۲۸ ۔ ۱۰۲۹ ۔ ۱۰۳۰ ۔ ۱۰۳۱ ۔ ۱۰۳۲ ۔ ۱۰۳۳ ۔ ۱۰۳۴ ۔ ۱۰۳۵ ۔ ۱۰۳۶ ۔ ۱۰۳۷ ۔ ۱۰۳۸ ۔ ۱۰۳۹ ۔ ۱۰۴۰ ۔ ۱۰۴۱ ۔ ۱۰۴۲ ۔ ۱۰۴۳ ۔ ۱۰۴۴ ۔ ۱۰۴۵ ۔ ۱۰۴۶ ۔ ۱۰۴۷ ۔ ۱۰۴۸ ۔ ۱۰۴۹ ۔ ۱۰۵۰ ۔ ۱۰۵۱ ۔ ۱۰۵۲ ۔ ۱۰۵۳ ۔ ۱۰۵۴ ۔ ۱۰۵۵ ۔ ۱۰۵۶ ۔ ۱۰۵۷ ۔ ۱۰۵۸ ۔ ۱۰۵۹ ۔ ۱۰۶۰ ۔ ۱۰۶۱ ۔ ۱۰۶۲ ۔ ۱۰۶۳ ۔ ۱۰۶۴ ۔ ۱۰۶۵ ۔ ۱۰۶۶ ۔ ۱۰۶۷ ۔ ۱۰۶۸ ۔ ۱۰۶۹ ۔ ۱۰۷۰ ۔ ۱۰۷۱ ۔ ۱۰۷۲ ۔ ۱۰۷۳ ۔ ۱۰۷۴ ۔ ۱۰۷۵ ۔ ۱۰۷۶ ۔ ۱۰۷۷ ۔ ۱۰۷۸ ۔ ۱۰۷۹ ۔ ۱۰۸۰ ۔ ۱۰۸۱ ۔ ۱۰۸۲ ۔ ۱۰۸۳ ۔ ۱۰۸۴ ۔ ۱۰۸۵ ۔ ۱۰۸۶ ۔ ۱۰۸۷ ۔ ۱۰۸۸ ۔ ۱۰۸۹ ۔ ۱۰۹۰ ۔ ۱۰۹۱ ۔ ۱۰۹۲ ۔ ۱۰۹۳ ۔ ۱۰۹۴ ۔ ۱۰۹۵ ۔ ۱۰۹۶ ۔ ۱۰۹۷ ۔ ۱۰۹۸ ۔ ۱۰۹۹ ۔ ۱۱۰۰ ۔ ۱۱۰۱ ۔ ۱۱۰۲ ۔ ۱۱۰۳ ۔ ۱۱۰۴ ۔ ۱۱۰۵ ۔ ۱۱۰۶ ۔ ۱۱۰۷ ۔ ۱۱۰۸ ۔ ۱۱۰۹ ۔ ۱۱۱۰ ۔ ۱۱۱۱ ۔ ۱۱۱۲ ۔ ۱۱۱۳ ۔ ۱۱۱۴ ۔ ۱۱۱۵ ۔ ۱۱۱۶ ۔ ۱۱۱۷ ۔ ۱۱۱۸ ۔ ۱۱۱۹ ۔ ۱۱۲۰ ۔ ۱۱۲۱ ۔ ۱۱۲۲ ۔ ۱۱۲۳ ۔ ۱۱۲۴ ۔ ۱۱۲۵ ۔ ۱۱۲۶ ۔ ۱۱۲۷ ۔ ۱۱۲۸ ۔ ۱۱۲۹ ۔ ۱۱۳۰ ۔ ۱۱۳۱ ۔ ۱۱۳۲ ۔ ۱۱۳۳ ۔ ۱۱۳۴ ۔ ۱۱۳۵ ۔ ۱۱۳۶ ۔ ۱۱۳۷ ۔ ۱۱۳۸ ۔ ۱۱۳۹ ۔ ۱۱۴۰ ۔ ۱۱۴۱ ۔ ۱۱۴۲ ۔ ۱۱۴۳ ۔ ۱۱۴۴ ۔ ۱۱۴۵ ۔ ۱۱۴۶ ۔ ۱۱۴۷ ۔ ۱۱۴۸ ۔ ۱۱۴۹ ۔ ۱۱۵۰ ۔ ۱۱۵۱ ۔ ۱۱۵۲ ۔ ۱۱۵۳ ۔ ۱۱۵۴ ۔ ۱۱۵۵ ۔ ۱۱۵۶ ۔ ۱۱۵۷ ۔ ۱۱۵۸ ۔ ۱۱۵۹ ۔ ۱۱۶۰ ۔ ۱۱۶۱ ۔ ۱۱۶۲ ۔ ۱۱۶۳ ۔ ۱۱۶۴ ۔ ۱۱۶۵ ۔ ۱۱۶۶ ۔ ۱۱۶۷ ۔ ۱۱۶۸ ۔ ۱۱۶۹ ۔ ۱۱۷۰ ۔ ۱۱۷۱ ۔ ۱۱۷۲ ۔ ۱۱۷۳ ۔ ۱۱۷۴ ۔ ۱۱۷۵ ۔ ۱۱۷۶ ۔ ۱۱۷۷ ۔ ۱۱۷۸ ۔ ۱۱۷۹ ۔ ۱۱۸۰ ۔ ۱۱۸۱ ۔ ۱۱۸۲ ۔ ۱۱۸۳ ۔ ۱۱۸۴ ۔ ۱۱۸۵ ۔ ۱۱۸۶ ۔ ۱۱۸۷ ۔ ۱۱۸۸ ۔ ۱۱۸۹ ۔ ۱۱۹۰ ۔ ۱۱۹۱ ۔ ۱۱۹۲ ۔ ۱۱۹۳ ۔ ۱۱۹۴ ۔ ۱۱۹۵ ۔ ۱۱۹۶ ۔ ۱۱۹۷ ۔ ۱۱۹۸ ۔ ۱۱۹۹ ۔ ۱۲۰۰ ۔ ۱۲۰۱ ۔ ۱۲۰۲ ۔ ۱۲۰۳ ۔ ۱۲۰۴ ۔ ۱۲۰۵ ۔ ۱۲۰۶ ۔ ۱۲۰۷ ۔ ۱۲۰۸ ۔ ۱۲۰۹ ۔ ۱۲۱۰ ۔ ۱۲۱۱ ۔ ۱۲۱۲ ۔ ۱۲۱۳ ۔ ۱۲۱۴ ۔ ۱۲۱۵ ۔ ۱۲۱۶ ۔ ۱۲۱۷ ۔ ۱۲۱۸ ۔ ۱۲۱۹ ۔ ۱۲۲۰ ۔ ۱۲۲۱ ۔ ۱۲۲۲ ۔ ۱۲۲۳ ۔ ۱۲۲۴ ۔ ۱۲۲۵ ۔ ۱۲۲۶ ۔ ۱۲۲۷ ۔ ۱۲۲۸ ۔ ۱۲۲۹ ۔ ۱۲۳۰ ۔ ۱۲۳۱ ۔ ۱۲۳۲ ۔ ۱۲۳۳ ۔ ۱۲۳۴ ۔ ۱۲۳۵ ۔ ۱۲۳۶ ۔ ۱۲۳۷ ۔ ۱۲۳۸ ۔ ۱۲۳۹ ۔ ۱۲۴۰ ۔ ۱۲۴۱ ۔ ۱۲۴۲ ۔ ۱۲۴۳ ۔ ۱۲۴۴ ۔ ۱۲۴۵ ۔ ۱۲۴۶ ۔ ۱۲۴۷ ۔ ۱۲۴۸ ۔ ۱۲۴۹ ۔ ۱۲۵۰ ۔ ۱۲۵۱ ۔ ۱۲۵۲ ۔ ۱۲۵۳ ۔ ۱۲۵۴ ۔ ۱۲۵۵ ۔ ۱۲۵۶ ۔ ۱۲۵۷ ۔ ۱۲۵۸ ۔ ۱۲۵۹ ۔ ۱۲۶۰ ۔ ۱۲۶۱ ۔ ۱۲۶۲ ۔ ۱۲۶۳ ۔ ۱۲۶۴ ۔ ۱۲۶۵ ۔ ۱۲۶۶ ۔ ۱۲۶۷ ۔ ۱۲۶۸ ۔ ۱۲۶۹ ۔ ۱۲۷۰ ۔ ۱۲۷۱ ۔ ۱۲۷۲ ۔ ۱۲۷۳ ۔ ۱۲۷۴ ۔ ۱۲۷۵ ۔ ۱۲۷۶ ۔ ۱۲۷۷ ۔ ۱۲۷۸ ۔ ۱۲۷۹ ۔ ۱۲۸۰ ۔ ۱۲۸۱ ۔ ۱۲۸۲ ۔ ۱۲۸۳ ۔ ۱۲۸۴ ۔ ۱۲۸۵ ۔ ۱۲۸۶ ۔ ۱۲۸۷ ۔ ۱۲۸۸ ۔ ۱۲۸۹ ۔ ۱۲۹۰ ۔ ۱۲۹۱ ۔ ۱۲۹۲ ۔ ۱۲۹۳ ۔ ۱۲۹۴ ۔ ۱۲۹۵ ۔ ۱۲۹۶ ۔ ۱۲۹۷ ۔ ۱۲۹۸ ۔ ۱۲۹۹ ۔ ۱۳۰۰ ۔

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ: د موعظے او وعظ لغوی معنی دادی چه د چا د خیر خواهی خبرے لرکه په داسے طریقه وویلے شی چه د هغے نه مخاطب زړه د قبلولو وړ وی نرم شی مثلاً دغے سړے د قبلولو ثواب او فائدے

او د دنیا کولو عذاب او مفاسد ذکر کړے شی اود الحسنة معنی دادی چه بیان او عنوان هم داسے وی چه د هغه نه مخاطب زړه مطمئن شی او د هغه شکونه او شبهات لرے شی او مخاطب داسے محسوسه کړی چه ستا پکښے خو غرض نشته صرف د هغه د خیر خواهی د پاره ئے وایے وګورئ معارف ص۳۰۴ ج ۵).

وَجَادِلْهُمْ: یعنی مناظره کوه د معاند ښوسره د خلقونه (ابن السعود ص۱۵۱) او د رد دے په هغه چا چه انکار کوی د مناظرے نه په دین کښ ادراک (ص۳۶۵) او د اسے ئے وئیل، فَالْجِدَالُ الْحَسَنُ: حکمه چه جدال وی نه به د دعوت نه نه دے بلکه مقصد د دے نه بل غرض وی سوا د دے نه چه هغه الزام اوچپ کول دی (روح ص۲۵۱) په دے آیت علماء کښ اشاره ده مشکلانو د دعوت ته او به د دوو طریقو سره د علاج، په ۱۲ کښ درسته اداب د داعی دی او اخری آیت کښ بشارت دے هغه ته

امتیازات:

(۱) نقلی دلیل (۲) د لاتحل عقلیه (۳) کښ مشالونه مشرک او مؤحد (۴) صفات د ابراهیم علیه السلام د ۱۲۰ نه ۱۲۳ نه ۞

الحمد لله د سورة نحل تفسیر په وخت ۳/۴ بجے لیلة الفطر پیښمنی کښ ختم شو۔ لله الحمد

وخت ۴ بجے ورله فارغه کړو۔ په ۲۸ رمضان دوره تفسیر ختمه شوه او د ۲۹ رمضان نه د ۲۸ آدرسونو د ملګرو ختمونه وشو۔ فالحمد لله علی ذلك ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

تسمیہ: یہ نوم نے اسراء دے، دا مصدر دے، **اُسْرٰی** چہ یہ اول آیت کښ ذکر دے۔ بیل نوم نے بنی اسرائیل دے۔ دا لفظ یہ ۱۵ ځلے [یعنی نو کښ ذکر دے۔ **دعوی د سورت:** - منع د هغه خلورو اصولونه چه فاصل نے حقدار د عذاب دے (۱) انکار د توحید نه ۱۵ځلے، (۲) انکار د معجزاتونه ۵ځلے۔ (۳) اخراج د رسولانو نه ۱۱ځلے (۴) استهزا د رسولانو پسے ۱۳ځلے۔ **ربطونه:**

۱: ماقبل سورت کښ نزول د عذاب وو ۱۱ځلے۔ نو دلته هغه خلور اصول ذکر دی چه مرتکب نے حقدار د عذاب وی۔ ۲: هلته تخویف دنیوی ذکر دو ۱۱ځلے، نو دلته تخویف اخروی ذکر کوی ۳: هلته هم سرکښو ته دعوی د توحید وه نو دلته هم سرکښو ته دعوی د توحید ده۔ ۴: هلته تخویف ذکر د و نو دلته معجزه د اسراء ذکر د ه کړه اصولاً منلو نوعناب به راشی۔ ۵: هلته ذکر د عذاب وو، دلته یې سرکښ هغه ۱۱ځلے وه چه نه منلو نے سبب د عذاب دے

اجمالی خلاصه: د سورت خلور حصے دی۔ اوله ترشپږو پورے دویمه تر لسو پورے، دریمه تر لسو پورے څلورمه د آخر نے حصے تفصیلی خلاصه د اوله چه د آیت ۱ځلے پورے د باب اول دے، په دیکښ دعوی د توحید ده سره د عقلی، نقلی، دنی دلائلونه: ۱ځلے ۱۱ځلے۔ (۲) تخویف دنیوی ۷ځلے ۱۱ځلے۔ (۳) ترغیب قران ته ۹ځلے (۴) زجر ۱۱ځلے (۵) تخویف اخروی مع البشارة ۱۵ځلے۔ **شیطٰن الذی ۱۵ځلے:**

پاکی د هغه ذات لره چه یو ځل ئے عزت بندا خپل په یوه حصه د شپے کښ د حدود د مسجد اقصیٰ ته سیر وکړ، لوی لوړه، پاک کار چه راغلے وعده کار نیتی

اولهما بعثنا علیکم عبادا لنا اولی باس

د اول فساد، راڅو مولیدل، په تاسو باندې، بندګان زموږ، خاوندان، د جنګ،

شدید فجاسوا خلل الدیار وکان وعدا

سخت، پس ورننوتل په مینځ د کورونو کښې، — او دا وعده،

سورۃ بنی اسرائیل مکه کښ نازل شوه دا (۱۱) اینتونه او (۱۲) رکوعونه دی۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

سُبْحٰنَ الَّذِيْٓ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ

پاکی ده هغه ذات لره، چه یو شے، بنده خپل، یو شپه وخت د کښ (حد دو) د ځمکه

الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِيْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ

عزتمنده نه، تر مسجد اقصیٰ، هغه پورے چه برکت اچولے مونږ په چاپیره د هغه نه

لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيٰتِنَا ۭ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ① وَ

چه ښایو هغه ته د قدرت خپل، یقیناً هغه الله تعالیٰ اوریدونکے، او لیدونکے (د هر څه د)۔ او

اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَجَعَلْنٰهُ هُدًى لِّبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ

ورکړے موږ، موسیٰ ته کتاب، او وګرځولے موږ هغه هدایت د پاره د بنی اسرائیلو،

اَلَّا تَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِيْ وَكِيْلًا ② ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا

چه مه نیسئ، سوا زما نه، کارساز، اولاد د هغه چا چه سوار کړی مونږ

مَعَ نُوْحٍ ۭ اِنَّهٗ كَانَ عَبْدًا شَكُوْرًا ③ وَقَضَيْنَآ اِلٰى

سره د نوح نه، یقیناً هغه وو، بنده، شکر ایستونکے۔ او فیصله موږ کړے وه، بنی

بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ فِي الْكِتٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْاَرْضِ

اسرائیلو ته، په کتاب کښ، چه خامخا یقیناً فساد به کوئ تاسے په ځمکه کښ،

مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيْرًا ④ فَاِذَا جَاۗءَ وَعْدُ

دوه ځلے، او خامخا یقیناً لوئ به کوئ، لوئ لوړه، پس کله چه راغلے وعده د (پته)

اُوْلٰىهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ اُولِيْ بَاْسٍ

د اول فساد، راڅو مولیدل، په تاسو باندې، بندګان زموږ، خاوندان، د جنګ،

شَدِيْدٍ فَجَاسُوْا خِلٰلَ الدِّيَارِ ۭ وَكَانَ وَعْدًا

سخت، پس ورننوتل په مینځ د کورونو کښې، — او دا وعده،

عبدہ: نه مراد محمد ﷺ دے چه بنده کانونه معلقاً د زیات شرافت والا دے او حقدار په اضافت دے الله تعالیٰ ته۔ (روح المعانی ص۳) علماء فرمائی چه کیږے وے د نبی علیه السلام د یاره نو الله تعالیٰ ورته یاد کړه وه په دغه اوچت حالت کښ (قرطبی ص۳۱) **لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيٰتِنَا:** چه وښایو د ده ته د قدرت خپل۔ فائده: عه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مفعولا ۝ ثم رددنا لكم الكرة عليهم وامددنكم
کرے شوے۔ بیا وایس موکر تاسولرا ، علیہ پہ هغوی باندے ، او اول د موکر لاسته سوا
بأموال وبنين وجعلنكم أكثر نفيرا ۝ إن أحسنتم
پہ مالونو ، او ځامنو سره ، او د موکرو ډله ډیره کړے والا۔ که ښیګڼه کوئ تاسے
أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها فإذا جاء
نو ښیګڼه کوئ د خپلو ځانونو لپاره او که بدي کوئ تاسے خو هم په هغوی سره د وعدې پوره کېدو پس کله چې راځي
وعد الآخرة ليسوءوا وجوهكم وليدخلوا
نو نور ځل د روستنۍ فساد د تاسو مخونه ټیټ کړي او د بیت المقدس ته ننوځي په شان سره لکه اول ځل چې ننوتے وئ ،
المسجد كما دخلوه أول مرة وليتبروا ما
جوړ ، ځلګه چې داخل شوی وئ ، اول ځل ، او چې هلاک کړي هغه چې
علوا تتبيرا ۝ عسى ربكم أن يرحمكم
غالب شوي دي په هلاکولو سره ، نزدې دے چې رب ستاسے ، رحم وکړي پرتاسے ،
وإن عدتم عدنا وجعلنا جهنم
او که واپس شوی فساد ته ، واپس به شو موږ نړول ته ، او مقرر کړے مونږ ، دوزخ ،
للكفرين حصيرا ۝ إن هذا القرآن يهدي
د کافرانو د پاره ، جیل خانه۔ یقیناً دا ، قرآن ، ښوده کوی ،
للتي هي أقوم ويبشر المؤمنين الذين
هغه طریقې ته چې هغه ډیره ده کار ، او زیږه ورکوی مؤمنانو ، هغه کسانو ته ، چې
يعملون الصلحت أن لهم أجرا كبيرا ۝
عمل کوی ، نیک ، چې یقیناً د دوی د پاره اجر لوئے دے۔
وأن الذين لا يؤمنون بالآخرة أعتدنا
او یقیناً هغه کسان چې ، ایمان نه راوړی ، په آخرت باندې ، تیار کړے مونږ د
لهم عذابا أليما ۝ ويدع الإنسان بالشر
د هغوی د پاره ، عذاب دردناک ۔ او غواړي ، انسان ، بدي لره ،

وقف لازم

منزل ۴

بنی اسرائیل نے قتل کرنا کو رد نوتہ نے ننوتلو او بنه خون خرابه نے کړه۔ په دویم ځلچې شر او فساد ضروع کړه ، حضرت زکریا او یحییٰ علیہما السلام نے قتل کړه نو الله تعالیٰ لږه پسدوی مسلط کړه هغه لښکر وليې چې د بخت نصر پشانے په بنی اسرائیلو کښ خون خرابه وکړه۔ وګورئ جواهر ص ۱۲۳ لیسوءوا وجوهکم

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

دُعَآءَهٗ بِالْخَيْرِ ؕ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُوْلًا ﴿۱۱﴾ وَجَعَلْنَا

پتہ دُعا دے وَدُوْ، خیر لرہ ، او وے ، انسان ، تلوار کرنے دے ۔ او کر خو لے دُعا دے

الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَآ

شپہ ، او ورځ ، دوہ نښے ، پس کمہ کړے مونږ ، د لیلہ د شپے ، او کړ نړ دے مونږ دے ،

اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوْا فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكُمْ وَ

لیلہ د ورځ ، رنړا والا ، چې ولټوئ تاسے ، فضل ، د رب خپل ، او

لِتَعْلَمُوْا عَدَدَ السِّنِيْنَ وَالْحِسَابَ ؕ وَكُلَّ شَيْءٍ

چې پوهه شئ په شمیر ، د کلونو ، او د حساب ، او هر شے ،

فَصَّلْنٰهُ تَفْصِيْلًا ﴿۱۲﴾ وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنٰهُ طٰٓئِرَهٗ

واضح بیان کړے مونږ ، په وضاحت سره ، او هر انسان ، لازم کړے مونږ هغه ښه یا خراب عمل د هغه

فِيْ عُنُقِهٖ ؕ وَنُخْرِجُ لَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتٰبًا يَّلْقٰىهُ

په غاړه کښ ، اوراوباسو د لرہ په ورځ د قیامت کښ ، یو کتاب چې مخامخ به ځنې وګوري

مَنْشُوْرًا ﴿۱۳﴾ اِقْرَاْ كِتٰبَكَ ؕ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ

خور اور ۔ ولولہ عملنامہ خپله ، کافی دے نفس ستا ، ن ورځ ، پرتا باندے ،

حَسِيْبًا ﴿۱۴﴾ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِيْ لِنَفْسِهٖ ۚ

حساب کونکے ۔ چا چې هدایت حاصل کړه ، پس یقیناً هدایت موندی ، د پاره د ځان خپل ،

وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ؕ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ

او څوک چې لاړ ځي ، پس یقیناً په لاړ ځي یې په ضرر د نفس د ده ، او نفسي بار ولے ، بار د ولے بل ته

اُخْرٰى ؕ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِيْنَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُوْلًا ﴿۱۵﴾ وَ

ګډل نفس ، او نه یو مونږ عذاب ورکوونکی تر دے چې ، ولیږو رسول لرہ ۔ او

اِذَآ اَرَدْنَآ اَنْ نُّهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا فَفَسَقُوْا

کله چې اراده وکړو مونږ چې هلاک کړو کلی والا ، امر وکړو مالدارانو د هغه تن ، پس فسق وکړی

فِيْهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنٰهَا تَدْمِيْرًا ﴿۱۶﴾ وَكَمْ

په هغو کښ ، پس ثابت شی په هغوی بات ، هلاک کړو مونږ پس هلاک کړه په هغه هلاک کول سره ۔ او څومره

منزل ۴

نوٹ: تخویف دے او دَمَا قبل آیت تفصیل دے ۔ لفظ دَ اَمَرْنَا یا دَ اَمَّرْنَا نه دے بیائے دوه معنے دی: (۱) امام قرطبی رحمہ اللہ فرمائی چې امر وکړو مالدارانو دهغه کلی ته په طاعت سره د پاره د عذاب راتلہ کولو او ویر ولو دهغوی (قرطبی ج۱۰ ص۲۱۲) (۲) زیات کړو مالدارانو دهغوی، عرب وائی: اَمَّرَ بَنُوْ فُلَانٍ یَا مُرُوْنَ اَمْرًا : کله چې زیات شی ۔ (غریب القرآن ص۴۱۴) ۱۲

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُوْنِ مِنْۢ بَعْدِ نُوْحٍ ؕ وَكَفٰى بِرَبِّكَ
ہلاک کری مونږو کا ۲ پیړیو وا لونه، پس د نوح نه ۳ وروسته لانه، او کافی دے رب ستا،
بِذُنُوْبِ عِبَادِهٖ خَبِيْرًۢا بَصِيْرًا ﴿۱۷﴾ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ
په ګناهونو د بندګانو خبر، لیدونکے۔ څوک چه وی، چه اراده لری
الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهٗ فِيْهَا مَا نَشَآءُ لِمَنْ نُّرِيْدُ ثُمَّ جَعَلْنَا
د دنیا ګټو، ژر ورکړو هغه ته دنیا کښ هغه څوک چه موږ غواړو د دغه چا لپاره چه اراده وکړو د هغه
لَهٗ جَهَنَّمَ ۚ يَصْلٰىهَا مَذْمُوْمًا مَّدْحُوْرًا ﴿۱۸﴾ وَمَنْ اَرَادَ
د هغه لپاره دوزخ، ننوزی به هغه تاوبه کړے شوے، ریتلے شوے۔ او څوک چه اراده لری
الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ
د آخرت او کوشش کوی د هغه د پاره ۲ مناسب کوشش، او دے مومن وی، پس د غه کسان،
كَانَ سَعْيُهُمْ مَّشْكُوْرًا ﴿۱۹﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هٰٓؤُلَآءِ وَهٰٓؤُلَآءِ
د کوشش ورکړی، قبول کړے شوے۔ هریو مدد کوو موږ ۱ دغه (دنیا داران) او دغه (آخرت والا)
مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ؕ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُوْرًا ﴿۲۰﴾
د بخښنې د رب ستا نه، او نه دے بخښنه د رب ستا منع کړے شوے۔
اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ؕ وَلَلْاٰخِرَةُ
اوګوره، څنګه ځانګړی کړو موږ بعضے د دوی نه په بعضو پانې، او خامخا آخرت
اَكْبَرُ دَرَجٰتٍ وَّاَكْبَرُ تَفْضِيْلًا ﴿۲۱﴾ لَا تَجْعَلْ مَعَ
لوے درجو والا دے، او لوے فضیلت والا دے۔ منګر ونه ګرزوه، د الله سره
اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُوْمًا مَّخْذُوْلًا ﴿۲۲﴾ وَ
بل معبود، پس کښینے به ته ملامت کړے شوے، بې مرسته شوے۔ او
قَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ
فیصله کړیده ۲ رب ستا، چه عبادت مکوئ، مګر صرف د یو الله او نیکی کوئ د مور پلار سره
اِحْسَانًا ؕ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلٰهُمَا
نیکی، که ځوړ د رسی ستا په ژوند کښ، یو یا دواړه نو یو د دوی نه، او یا دواړه،

منزل ۲

سورت ۱۷ بنی اسرآءیل مکی ۱۱۱ رکوع ۱۲ آیات ۱۱۱ کلمات ۱۱۸۳ حروف ۵۰۰۰

سره۔ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ، تخویف آخروی دے هغه چا لره چه دین ذریعه دنیا گټه وی۔ شیخ القرآن رحمۃ اللہ علیہ فرمایل څوک چه اراده لری د ستلو د ثواب د دنیا په عمل د آخرت پانې دا آیتونه هم د کورئ ۱۴ آل عمران، ۱۵ هود ۳۳ نساء۔ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا ۱۹: داښارت دے۔ معنی یے داده او کوشش کوی د آخرت د پاره د هغه کوشش د هغه چه صحیح عقیده وی او د سنت کرامی مطابق وی۔ امام رازی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه د یو د خلقونه تقرب حاصلوی الله تعالیٰ ته په اعمال باطلو سره لکه ګفار تقرب حاصلوی په بت پرستی سره۔ کبیر رحمۃ اللہ علیہ کوم ټیک ځلونه چه څیلے رائے او مکررات طریقو سره کوله ئ وی چه په هغوکښ د بدعاتو عام رسمونه شامل وی، په لیدو کښ چه څومره بنه او فائده ناک په نظر راځی مګر آخرت د پاره مناسب نه وی، په وجوه نه هغه د الله ﷻ په نزد مقبول دی او نه په آخرت کښ کار آمد۔ (معارف ص۴۳) آیات ۲۲ او ۳۹ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ الخ ۲۲: داد ویم باب دے نو ۵۸ پورے په دے باب کښ څلور شپږ خبرے دی، ۱: اول دے امور د دفع د عذاب د پاره۔ شرک مکوئ ۲۲ ۳۹ ۲- احسان وکړئ د مخلوق سره او د هغه څلور نمونے ۲۳، ۲۶۔ ظلم مکوئ، او د هغه شپږ نمونے ۲۶ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۷۔ دویم زجر په شرک ۲۲ ۳۹۔ دریم دعوی د توحید ۲۳ سره د دلیل نقلی نه څلورم زواجر عنکرینو د څلورو مقاصدو نه ۲۵ ۲۶ ۲۸ ۳۸ پنځم دلیل عقلی ۴۰ ۴۱ شپږم رد د شرک فی التصرف ۴۲ نه۔ بالفاظ دیگر: د دے څخه تر ۴۸ پورے ۱۴ اوامرو ۱۴ نواهی دی چه تر ۷۳ جوړیږی۔ فائده: چونکه د معجزے د اسراء نه بعد په انکار توحید باندے عذاب الٰہی راتلونکے وے۔ د دے وړاندے اوس د دفع د عذاب د پاره د امور ذکر کړے شوی یعنی شرک مکوی عبد

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَلَا تَقُلْ لَّهُمَآ اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا
پس مت وایہ دوی تہ، اُف قبلے، او مہ ربتہ دواړو لږه، او وایہ دوی تہ، خبره،
كَرِيْمًا ﴿۲۳﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
عزتمنده کړه. او ښکته کړه، دو اړو ښځو وږدے د عاجزی، دوی ته مهربانی ته،
وَقُلْ رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيٰنِيْ صَغِيْرًا ﴿۲۴﴾ رَبُّكُمْ
او وایه، اے ربه ځما! رحم کړه په دواړو، ځکه چې پالنه ئې ما کړې وه وړوکے کے. رب ستاسے،
اَعْلَمُ بِمَا فِيْ نُفُوْسِكُمْ اِنْ تَكُوْنُوْا صٰلِحِيْنَ فَاِنَّهٗ
پوهه کې هغه چې زړونو ستاسے کښ دی، چې ږدے ښې تاسے، نیکان، پس بیشکه الله،
كَانَ لِلْاَوَّابِيْنَ غَفُوْرًا ﴿۲۵﴾ وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ
پ۱۵ دیارلسه رکوع نوې ایستونکو بخښونکے. او ورکړه خپلوانو ته حق د خپلوالو هغه
وَالْمِسْكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيْرًا ﴿۲۶﴾
او مسکینانو ته، او مسافرانو، او بے ځایه خرچ مکوه فضول.
اِنَّ الْمُبَذِّرِيْنَ كَانُوْٓا اِخْوَانَ الشَّيٰطِيْنِ ۭ وَكَانَ
یقیناً بے ځایه خرچ کوونکی دی، رونړه، د شیطانانو، او دے
الشَّيْطٰنُ لِرَبِّهٖ كَفُوْرًا ﴿۲۷﴾ وَاِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ
شیطان، د رب خپل ډیر ناشکری کوونکے. او کېږے ته مخ واړوے، د دوی نه،
ابْتِغَاۗءَ رَحْمَةٍ مِّنْ رَّبِّكَ تَرْجُوْهَا فَقُلْ لَّهُمْ
د ډیرو د لټولو د رحمت، د چا تمه د رب ستا نه، چه امید لرے پس وایه دوی ته،
قَوْلًا مَّيْسُوْرًا ﴿۲۸﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُوْلَةً اِلٰى عُنُقِكَ
وینا، نرمه کړے شوے. او مه کړه لاس خپل، تړلے شوے، ملت ستا سته،
وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوْمًا مَّحْسُوْرًا ﴿۲۹﴾ اِنَّ
او مه ئے خوشے ټوله خوشه، پس کیږے ته، ملامت کړے شوے، ټکولے شوے. یقیناً
رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّهٗ كَانَ
رب ستا خرڅوی، روزی لره چا لره چې وغواړی، او تنګوی ئے، یقیناً الله ﷻ دے
منزل ۴

وَاَحْسِنُوْٓا: اوښکی کوئی د مور او پلار سره نیکی. وګورئی بقره ۸۳، نساء ۳۶، انعام ۱۵۱ او احقاف ۱۵.
لَهُمَا عَلَيْكَ: (حاشیه د مے محمد): ارخکته کړه دواړو ته وزړے د عاجزی د وښے د مهربانئ نه. امام رازی رحمه الله فرمائی چه مقصود د دے نه مبالغه ده په تواضع کولو کښ (کبیر ج۵ ص۱۵۲) وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيْرًا: اوبے ځایه خرچ مکوه په بے ځایه خرچ کولو سره. راغب اصفهانی رحمه الله فرمائی تبذیر بیلولو ته وائی او اصل ئے غورڅول د تخم د اوشندل د هغه دی (مفردات ص۳۵) او ابن مسعود او ابن عباس رضی الله عنهم فرمائی چه خرچ کول د مال د یه غیر د حق د هغه کښ (مظهری ص۲۳۶)، ابن کثیر ص۱۳۰ ج۳) په دے آیت کریمه کښ د مور او پلار د حق نه بعد د درے نورو حقدارانو ذکر وشو.
فائده: مبذرین ریوتے د شیطان وروڼه ګڼلے شوی، ځکه چه مال او دولت لره په ناجائزه او خلاف شریعت کار ونو کښ خرچ کړئ شیطان دے څنګه چه د شیطانانو کار دے شر او فساد خو رڼل نو دغه ریکے مبذرین هم د شر او فواحشو او منکراتو د عامل او پلار ته په ملګ کښ شر او فساد خو رڼی (جواهر ص۶۰ ج۵) قَوْلًا مَّيْسُوْرًا: وینا نرمه کړے شوے. د آیت په پنځه طریقے سره وګورئی بقره ۲۶۳. وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ ۱۷۳: په دے آیت کریمه کښ د خرچ کولو طریقه بیانئ
نوټ: سوال دا دے چه په ۳۰ آیت کښ د رزق د سوال د چا په خرچ کولو سره روزی نه کمیږی او د ما قبل علت دے چه الله تعالیٰ په مصلحتونو بنده پوهیږی چا له ډیره روزی درکوی او چا له لږه. وګورئی رعد ۲۶، روم ۳۷ ۞

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلَا تَقْتُلُوْٓا: دَوے خلاصہ تہ دریمہ خبرہ دہ چہ ظلم مکوئ او دَ ظلم شپیرنومے، اَول داچہ دَ ویرے دَ ولدے نہ خپل اولاد مہ وژنئ۔ فائدہ: خانہ وائی منصوبہ بندی ھم پہ یوہ معنیٰ کښ دَ قتلِ اَولاد لانبے داخلہ دہ۔ دَوے وجے نہ

بِعِبَادِهٖ خَبِيْرًۢا بَصِيْرًا ﴿۳۰﴾ وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ

پہ بندگانو خپلو، خبردار (او) لیدونکے۔ او مہ وژنئ، اولاد خپل، دَوے دَ ویرے

اِمْلَاقٍ ؕ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ ؕ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ

دَ ولرلو نہ، موږ روزی درکوو دَوی او تاسو لرہ، یقیناً وژل دَ دوی، خطا

خِطْاً كَبِيْرًا ﴿۳۱﴾ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰٓى اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً

لویہ دہ۔ او مہ نژدے کیږئ زنا تہ، یقیناً دا دَ، بے حیائی

وَسَآءَ سَبِيْلًا ﴿۳۲﴾ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِيْ حَرَّمَ

اوبدہ لارہ۔ او مہ وژنئ نفس هغہ چہ حرام کړی اللہ ﷻ

اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ؕ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُوْمًا فَقَدْ جَعَلْنَا

(وژل دَ هغہ) مگر پہ حقہ سره، او هغہ څوک چہ قتل شو پہ ظلم سره، پس یقیناً مقرر کړی مونږ،

لِوَلِيِّهٖ سُلْطٰنًا فَلَا يُسْرِفْ فِّي الْقَتْلِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ

وارث دَ هغہ تہ، اختیار، پس زیاتے نہ کوی، پہ وژلو کښ، یقیناً دا دے،

مَنْصُوْرًا ﴿۳۳﴾ وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ

امل کړے شوے۔ او مہ نژدے کیږئ مال دَ یتیم تہ، مگر پہ هغہ طریقہ چہ هغہ

اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ ۚ وَاَوْفُوْا بِالْعَهْدِ ۚ اِنَّ

بنائسته وی تر دے چہ سړے ځوانئ خپلے تہ، او پوره کړئ لوظ خپل، یقیناً

الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُوْلًا ﴿۳۴﴾ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ

لوظ دے، تپوس کیږے شوے۔ او پوره ورکړئ پیمانہ، کله چہ پیمانہ کوئ،

وَزِنُوْا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيْمِ ؕ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّ

او تول کوئ پہ سمه، برابره، دا غوره او

اَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ﴿۳۵﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ؕ

بنائسته دی پہ انجام کښ۔ او مہ پسے کیږه پہ هغہ خبرے پسے چہ نه دی تا لره پکښ هیڅ علم،

اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ

یقیناً غوږ دے نه، او سترګے، او زړونه، دَ هریو دَ دغو، دے دَ هغہ نه،

وَلَا تَقْتُلُوْٓا: دَوے خلاصہ تہ دریمہ خبرہ دہ چہ ظلم مکوئ او دَ ظلم شپیرنومے، اَول داچہ دَ ویرے دَ ولدے نہ خپل اولاد مہ وژنئ۔ فائدہ: خانہ وائی منصوبہ بندی ھم پہ یوہ معنیٰ کښ دَ قتلِ اَولاد لانبے داخلہ دہ۔ دَوے وجے نہ دا آیت دے لره ھم شامل دے۔ او دا ھم ظلم دے علی ھذا خپلو اولادونو جسمانی قتل ظلم دے نو دغہ رنګ روحانی قتل لے ھم ظلم دے۔ (جواہر ص۱۳۱ انعام ۱۵۱ ھم وګورئ۔ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰٓى: دا دوہم ظلم دے څکہ ولیږ زنا یا وزلے ئے یعنی اویا بیا دَ مور او پلار دَ شفقت نہ محرومه کړلے شی۔ دلته مبالغہ دہ چہ مہ نژدے کیږئ زنا تہ یعنی اسباب دَ زنا تہ پاتے لاکول دَ زنا۔ وګورئ قرطبی ج۱۰ ص۲۵، مظهری ج۶ ص۳۳۶

وَلَا تَقْتُلُوا: دا دریم ظلم نہ منع دے یعنی چا لره ناحقہ مہ وژنئ ثُمَّ يُصْرِفُ فِي الْقَتْلِ: پس زیاتے دے نکوی پہ وژلو کښ چہ غیږ قاتل مړ کړی یا دَیو پہ څای دوہ مړ کړی څکہ چہ پہ عربو کوالو۔ درسم داچہ دَ مقتول عشلہ وکړی یعنی انا مونږ نے پریکړی او دا ټول مراد دی څکہ هریو زیاتے دے نهی ترینه شویدی۔ وګورئ قرطبی ۱۰/۲۵۵)۔

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ: دا څلورم ظلم دے او مہ نژدے کیږئ مال دَ یتیم تہ مگر پہ هغہ طریقہ چہ هغہ ډیره بنائسته وی۔ انعام ۱۵۲ وګورئ۔ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ: او پوره ورکړئ پیمانہ کله چہ پیمانہ کوئ۔ پہ دیکښ دَ پنځم ظلم ردے یعنی تجارتی کاروبار کښ پرده حقونه مہ وهئ۔ وَلَا تَقْفُ: او مہ پسے کیږه پہ هغہ مقدمہ پسے چہ تا لره پرے علم نه وی (مدارک ۲/۳۱۲) دَ کوم شی پہ بارہ کښ چہ پوره علم نه وی پہ هغہ کښ محض پہ ګمان او اټکل باندے عمل مکوه او کوم مسلمان تہ تکلیف مہ ورکوه او محض پہ اوږدلو شوخبرو اعتماد ګرے چاله نشانہ دَ ظلم مہ جوړوه۔ (جواہر ص۱۳۱) ۞

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مَسْئُوْلًا ﴿۳۶﴾ وَلَا تَمْشِ فِی الْاَرْضِ مَرَحًا ۚ اِنَّكَ لَنْ

پوس کرے نشوے | اومہ کمزور ۲ ، یہ زمکہ کښی ، یہ مستی سرہ ۲ ، یقیناً تہ ہیچیے

تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُوْلًا ﴿۳۷﴾ كُلُّ ذٰلِكَ

لئے شلولے زمکہ ، او ہیچ لئے سپے سرہ ، غرونو تہ ، یہ دلگوالی کښی ۔ بتول دغہ ،

كَانَ سَيِّئُهٗ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوْهًا ﴿۳۸﴾ ذٰلِكَ مِمَّاۤ اَوْحٰۤى

دی ، بد عملونہ دغہ ، یہ نزد د رب ستا ، بد کیے شوی ۔ دا ذکر شوی ھغہ وحی دی کیے

اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا

تا درب ستا ، د حکمت نہ ، او مہ کمزوے ۲ ، د اللہ تہ سرہ ، ہیڅ دکار

اَخَرَ فَتُلْقٰى فِىْ جَهَنَّمَ مَلُوْمًا مَّدْحُوْرًا ﴿۳۹﴾ اَفَاَصْفٰىكُمْ

بل ہیڅ سرہ ، او ہیڅ مہ کوہ ، ملامت کړے شوے ۲ ، ایا پس خو تہ کوی تالے کړی

رَبُّكُمْ بِالْبَنِيْنَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًا ۗ اِنَّكُمْ

رب ستاسو ، ہیڅا منو ، او نیولے دی ، ملائکہ لرہ ، نو سرہ ، یقیناً تاسو

لَتَقُوْلُوْنَ قَوْلًا عَظِيْمًا ﴿۴۰﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِىْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ

خامخا وایئ ، وینا ، لویہ ۔ او یقیناً بار بار ۲ د توحید کولو ۲ سے قران کښی ،

لِيَذَّكَّرُوْا ۗ وَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا نُفُوْرًا ﴿۴۱﴾ قُلْ لَّوْ كَانَ

چہ پند حاصل کړی ، او سړے زیاتوی دوی لرہ مگر نفرت ۔ وویا یہ ہجرے وی ، د اللہ تہ

مَعَهٗۤ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُوْلُوْنَ اِذًا لَّابْتَغَوْا اِلٰى ذِى

سرہ ، حقہ اران وے بیدا کړی خنگہ چہ دوی وائی ، یہ ہغہ وخت کښی خامخا لټولے یہ کار دی ، خاوند د

الْعَرْشِ سَبِيْلًا ﴿۴۲﴾ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يَقُوْلُوْنَ

عرش تہ ، لار ۔ پاکی د اللہ تہ لرہ ، او لوی دے ذھنہ ، چہ دوی وائی ،

عُلُوًّا كَبِيْرًا ﴿۴۳﴾ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوٰتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ

یہ لویئ لویڑے سرہ ۔ پاکی بیانوی اللہ لرہ ، اسمانونہ ، اوۂ (۷) او زمکہ ،

وَمَنْ فِيْهِنَّ ۗ وَاِنْ مِّنْ شَىْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ

او ھغہ چہ یہ دیو کښی دی ، او نشتہ ھیڅ شے ، مگر پاکی وائی ،

منزل ۴

بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ ۗ اِنَّهٗ كَانَ

د ھغہ ثنا سره ، لیکن نه پوهیږئ تاسو تسبیح د دوی ، بیشکه ھغه وو

حَلِيْمًا غَفُوْرًا ﴿۴۴﴾ وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ

بردبار ، بښونکی ۔ او کله چه ولولے ته قران نو ګرځولے دی مونږ منځ ستا

وَبَيْنَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُوْرًا ﴿۴۵﴾

او منځ د هغو کسانو چه نه ایمان راوړی دوی په آخرت پرده پټه ،

وَّجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفِىْۤ اٰذَانِهِمْ

او ګرځولے دی مونږ په زړونو د دوی پرده چه نه پوهیږی دوی دا قران او په غوږونو د دوی

وَقْرًا ۗ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِى الْقُرْاٰنِ وَحْدَهٗ وَلَّوْا

بندګی ، او کله چه یاد کړی ته رب ستا په قران کښی یوازی ، نو وګرځی دوی

عَلٰۤى اَدْبَارِهِمْ نُفُوْرًا ﴿۴۶﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُوْنَ

په شا د خپلو ، بدکیږی ۔ مونږ ښه پوهیږو په هغه څه چه اوري دوی

بِهٖۤ اِذْ يَسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰۤى اِذْ يَقُوْلُ

په هغه وخت چه اوري دوی تا ته او کله چه دوی سره د خبرو وي ، کله چه وایي

الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ﴿۴۷﴾ اُنْظُرْ

ظالمان نه پیروي تاسو مګر یو سړی چه جادو شوی ، وګوره

كَيْفَ ضَرَبُوْا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ

څنګه بیان کوي دوی تا ته مثالونه نو ګمراه شوي دي دوی نو نه شي کولی

سَبِيْلًا ﴿۴۸﴾ وَقَالُوْۤا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا

لار ۔ او وایي دوی آیا کله چه شو مونږ هډوکي او ذرې ذرې ، آیا مونږ

لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ﴿۴۹﴾ قُلْ كُوْنُوْا حِجَارَةً اَوْ

خامخا راپاڅول شوي به یو پیدا کول نوي ، ووایه ګرځئ تاسو ډبرې یا

حَدِيْدًا ﴿۵۰﴾ اَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِىْ صُدُوْرِكُمْ ۚ فَسَيَقُوْلُوْنَ

اوسپنه ، یا مخلوق له هغه څه چه ګران وي په زړونو ستاسو ، نو ژر به وایي

مَنْ يُّعِيْدُنَا ۗ قُلِ الَّذِىْ فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُوْنَ

څوک به بیرته راګرځوي مونږ ، ووایه هغه چه پیدا کړي دي تاسو لومړی ځل ، نو ژر به وخوځوي

اِلَيْكَ رُءُوْسَهُمْ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هُوَ ۗ قُلْ عَسٰۤى اَنْ يَّكُوْنَ

تا ته سرونه د خپلو او وایي دوی کله به وي دا ، ووایه شاید چه وي

قَرِيْبًا ﴿۵۱﴾ يَوْمَ يَدْعُوْكُمْ فَتَسْتَجِيْبُوْنَ بِحَمْدِهٖ وَتَظُنُّوْنَ

نږدې ، هغه ورځ چه بلنه درکوي تاسو ته نو ځواب به درکړئ تاسو د ثنا سره د هغه او ګومان به کوئ

اِنْ لَّبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۵۲﴾ وَقُلْ لِّعِبَادِىْ يَقُوْلُوا الَّتِىْ

چه نه یاست تاسو مګر لږ وخت ، او ووایه بندګانو زما ته چه

هي الحجاب

ع ۶

لکن انسان نه ناوړی اوندیږی پوهیږی ۔ وګورئ قرطبی ص۲۳۶ ج۱۰) بابا سعدی رحمۃ اللہ فرمائی : ؎

نه بلبل بر گلش تسبیح خوانے است ؛ کہ ہر خارے بہ تسبیحش زبانے است ؛

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ : ویکھئی زجردے منکرینو وَقرأت تہ ۔ یہ ملکہ کیں زجردے منکرینو دَتوحید لرہ ۔ یہ ملکہ کیں زجر دے منکرینو دَرسول لرہ ۔ دَ ملکہ نہ زجر دے منکرینو دَقیامت لرہ ۔ قاسمی کا ، دریا بادی رحمۃ اللہ علیہ کی ،

بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ ۭ اِنَّهٗ كَانَ
سرہ کی حمد دھغہ نہ ، اولاکن ، نہ پوھیږی تاسے ، یہ تسبیح دھغوی ، یقیناً اللہ دے ،
حَلِيْمًا غَفُوْرًا ﴿٤٤﴾ وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ
صابر ، بخښونکے ۔ او کلہ چہ لولے تہ ، قرآن لوستے ، گرزولو موږ ، یو مینځ ستا ،
وَبَيْنَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُوْرًا ۙ ﴿٤٥﴾
او یو مینځ دھغہ کسانو نہ ، چہ ایمان نہ راوړی پہ آخرت ، پردہ ، پټہ کړے شوے ۔
وَّجَعَلْنَا عَلٰي قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفِيْٓ اٰذَانِهِمْ
او کړی دی موږ پہ زړونو دوی پردے ، چہ پوھ شی دوی پہ یو ، او پہ غوږونو دوی
وَقْرًا ۭ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْاٰنِ وَحْدَهٗ وَلَّوْا
درنتیا ، او کلہ چہ یاد کړے تہ رب خپل ، پہ قرآن کښے ، یوا خے ، گرځی دوی ،
عَلٰٓي اَدْبَارِهِمْ نُفُوْرًا ﴿٤٦﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُوْنَ
پہ شا گانو شپلو ، لفرت کولو نکی ۔ موږ ښہ پوھیږو پہ ھغہ نیت چہ غوږ یدی دوی
بِهٖٓ اِذْ يَسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ يَقُوْلُ
پہ ھغہ کلہ چہ دوی غوږ یدی ، تا تہ ، او کلہ چہ دوی سرگے کوی ، کلہ چہ وائی ،
الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ﴿٤٧﴾ اُنْظُرْ
ظالمان ، تابعداری نکوئی تاسے ، مگر د سړی ، جادو کړے شوی ۔ او گورہ ،
كَيْفَ ضَرَبُوْا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ
څنگہ بیانوی دوی ، تا لرہ مثالونہ ، پس بہ لاړے شوی دی ، پس طاقت نلری ،
سَبِيْلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا
دسے لارے ۔ او وائی دوی ، کلہ چہ شو موږ ہڈی او ریزہ ریزہ ، ایا موږ ،
لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ﴿٤٩﴾ قُلْ كُوْنُوْا حِجَارَةً
خامخا راوښ کیدونکے نو ، پہ پیدائش نوی سرہ ؟ او وایہ شی تاسے ،
اَوْ حَدِيْدًا ﴿٥٠﴾ اَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِيْ صُدُوْرِكُمْ ۚ
او یا اوسپنہ ، او یو شی (مخلوق) ډھنہ چہ لوی وی پہ سینو ستاسو کښے ،

او سخت افسوس دے چہ د اعمال د مشرک صفاتو ، مبتلائے بد ماغو کلمہ ویونکو ھم شویدے ۔ د کومو بزرگانو سرہ چہ دوی اعتقاد رشتہ وی گویا کہ تولہ توجہ د عقیدے مرکز نہ د ھغہ ذات وی او د اللہ سرہ نے مخلوق برابر نام پاتے شی ۔ (ماجدی ص۵۸۵) وگورئی ۲۵ صفت ۲۵ ص ، ۴۵ زمر ۔ فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا : پس طاقت نلری د سے لارے ۔ فَسَيُنْغِضُوْنَ اِلَيْكَ : (حاشیہ د اتلونکی ص۴۵۵) ۔

شیخ القرآن رحمہ اللہ بہ معنی کولہ پس وُ یہ رقوی تاتہ سرونہ خیل ، او وُ یہ وائی کلہ چہ واقیامت وی ؛ ابن قتیبہ رحمہ اللہ لیکی چہ وہ غوږ ی تاتہ سرونہ خیل خنگہ چہ خوږوی نا امیدہ د شی نہ او بعید گنړ ونکے د شی سرلرہ ۔ (غریب القرآن) ۔ فَسَيُنْغِضُوْنَ بِحَمْدِهٖ : پس قبولتیا بہ کوی ستائے د اللہ تعالیٰ ۔ الوسی رحمہ اللہ د ابن جریر رحمہ اللہ پہ نقل لیکی چہ کلہ راوزی د قبر ونو خپلو نہ نو وائی بہ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ : او نشتہ څہ لرے والے پہ صدور دے کښے د گا فرنہ پہ ورځ د قیامت اگرچہ فائدہ ورتہ نہ رسوی (روح ج۱۵ ص۱۳۵) ، وَقُلْ لِّعِبَادِيْ ص۵۳ : د خلورو اصولو د منکرینو د زواجرو نہ بعد طریقہ د بیان او د تبلیغ ؛ معنی دا دہ ؛ او وایہ اے پیغمبرہ ! بندگانو خپلو یعنی مؤمنانو تہ چہ وائی بہ غیبہ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ کلہ امر او ارادہ د پیښ کولو دلیل پہ محالیتو کولہ نو ہر کوئی دغہ دلائل پہ ښائستہ طریقے سرہ اوندد وی د کومو دلیلونو د حجت خلط شوی د گمراہو اوردو بہ سرہ (کبیر ج۲۱ ص۱۳۵) وگورئی ص۱۳۵ نحل ، ۴۵ عنکبوت ۔ او یا دا معنی شوہ چہ وایہ اے پیغمبرہ ! بندیانو خپلو تہ چہ مشرکان او کافران دی چہ وائی بناستہ کلمہ د توحید یعنی دعوت د توحید و رکوہ ؛ پہ ۴۵ کښ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُّعِيدُنَا ۭ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ

پس وبه وائی دوی، څوك به واپس كړی موږ به كړل شو دوایه هغه ذات چې پیدا كړی ناسو لره،

أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَ

اول ځل، پس وبه ړڼوی دوی، تاته، سرونه خپل، او

يَقُولُونَ مَتٰى هُوَ ۭ قُلْ عَسٰى أَنْ يَّكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾

وبه وائی دوی كله به وی دا؟ ووایه كیدے شی، چې وی دا، نږدے۔

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهٖ وَتَظُنُّونَ إِنْ

كله چې راوبلی تاسو لره، پس قبولتیا به كړی تاسے د حمد وثنا سره د هغه سره او گمان به كوئ تاسے چې

لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُلْ لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي

درنګ نه یو مګر لږ۔ او ووایه ته بنده ګانو ته چې وائی دوی، هغه خبره چې

هِيَ أَحْسَنُ ۭ إِنَّ الشَّيْطٰنَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ ۭ إِنَّ

هغه ښه وی بیشکه شیطان، فساد اچوی په مینځ د دوی کښ بیشکه

الشَّيْطٰنَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَبُّكُمْ

شیطان، دے، د انسان ډیر لوی، دشمن، ښکاره۔ رب ستاسے

أَعْلَمُ بِكُمْ ۚ إِنْ يَّشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِنْ يَّشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ

ښه پوهه دے ستاسے پاتې دے كه څوك ارم وكړی پرتاسو راكړی او كه څوك ارې مذاب به وركړی تاسو ته

وَمَآ أَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ

او نه ګڼلے موږ تا لره په دوی باندې، ذمه دار۔ او رب ستا ښه پوهه دے،

بِمَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۭ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا

په هغه چا چې په آسمانونو كښ دی او په زمكه كښ، او یقیناً غوره كړی موږ

بَعْضَ النَّبِيّٖنَ عَلٰى بَعْضٍ وَّاٰتَيْنَا دَاوٗدَ

بعض، نبیانو لره، په بعض باندې، او ورکړے موږ داود لره،

زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ مِّنْ

زبور لره۔ ووایه، راوبلئ هغه كسان چې، خیال كوئ تاسے چې

خپل ته وسیله قربت او معاونت په كوم یو دوی نه زیات نژدے دے رب خپل ته۔ اَلْوَسِيْلَةَ: قربت په طاعت او عبادت سره۔ وګورئ ابن كثیر ص۳۴۳ ج۳، ابو السعود ص۱۰۱ ج۵، روح ص۱۰۱ ج۱۵، سراج منیر ص۲۵۱ ج۲۔ فائدہ ۱۲ د دے ځای څخه تر سورۂ مائدہ پورې ۱۸ آیت پورې ذكر شوے دی۔ وَاِنْ مِّنْ قَرْيَةٍ: دیكښ تخویف دے د هغو كافرانو لره، په وخت د مذاب كښ له

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

معبودان نشی خلاصولے۔ شاہ عبدالقادر رحمۃ اللہ لیکی، دَھر بنار خلق دَیو مقرر کړی بزرګ عبادت کوی چه مونږ دَوی پرپه رعیت کښ لیږو، دَوی به زمونږ سپارښتنه نشی ورکولے۔ (جواہر ص۴۳۱)۔

وَمَا مَنَعَنَآ ﴿۵۹﴾ : دَوے شے نه ترې منع کوے مګر دا چه پورے دَویمه حصه دَ سورت دَه شیخ القرآن رحمۃ اللہ فرمائی چه پرې دیکښ دَویم اصل دے چه خداوند ته حقداره عذاب دے چه هغه انکاره معجزاتونه دے۔ (اسعد الدرر ص۴۰)

ټولے غټے غټے پکښ شپږ دی: ۱: انکاره معجزاتونه سبب دَعذاب دے ۲: واقعه دَ هود علیہ السلام او دَ ثمودیانو ۳: سرکشی ملاته ۴: عقلی دلیل او زجر مشرکانو لره ۵: تخویفات دُنیوی ملاته ۶: بشارت او تخویف اُخروی ملاته ۷: تخفیف په تبلیغ او صدمه دَ هغه نه دَ ملاته۔ اِلَّا تَخْوِيفًا: او نه لیږو مونږ معجزو لره مګر دپاره دَ ویرې ورکولو۔ راغب رحمۃ اللہ لیکی چه تخویف دَ اللہ تعالیٰ له طرفه تیزی ورکول دی په هغه سړی تلو پاتلو پورې۔ (مفردات ملاته) وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا: او نه دَ کړو رؤلے صورتونه، کاته او وینه چه لعنت کړے شویدی په قرآن کښ مګر امتحان دپاره دَ خلقو۔ دلته یو اشکال رازی چه صحیح خبره دا ده چه دَ نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم معراج په روح او بدن دواړو سره په حالت دَ بیدارۍ کښ وُو، نو دلته څنګه ورته رؤیا ووبلے شو؟ نو جواب دا دے چه رؤیا اګرچه دَ خوب په معنیٰ رازی لاکن دلته ترې مراد واقعه عجیبه ده چه دَ بیدارۍ په حالت کښ لیدلے وه۔ دَ کورنۍ معارف ص۴۸۹ مؤلفه دیکښ دلته دَ بحر په حواله لیکی چه دا هغه عجائب وُو چه په شپه دَ اسراء کښ لیدلی وُو (منه) لیکنه دا هم چه یو تن اشنا کار وویلی نو وائی چه دَ خوب لیدل وُو۔ دویم اشکال دا دے چه اَلشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ، دا جَعَلْنَا مستر۲۱ مفعول ۹۶ اول دے نو دویم مفعول ئے څه شو؟ جواب دا دے چه دلته تقدیم او تاخیر دے، دا عطف په الرؤیا دے او فتنة په معنیٰ کښ مؤخر دے او دویم مفعول دَ دې دے۔ څنګه چه معنیٰ کښ ورته اشاره شوے ده۔ دَ کورنۍ مدارک ص۶۱۰، قرطبی ص۱۷۲ ۔ کفار وبه عده

دُوْنِهٖ فَلَا يَمْلِكُوْنَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيْلًا ﴿۵۶﴾

الله تعالیٰ گمان پرې ماګان نه دی، دَ لږے کاوه دَ ضرر، سړے نه، اوښه دَ بدلولو۔

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ يَبْتَغُوْنَ اِلٰى رَبِّهِمُ

دوی هغه کسان دی چه، دُعا غواړی پلی، تقرب دَ دوی، رب خپل ته،

الْوَسِيْلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ

نزدے والے، چه کوم یو دَ دوی، او اُمید ساتی دَ رحمت دَ الله تعالیٰ،

وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهٗ ؕ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ

او ویریږی دَ عذاب دَهغه نه، یقیناً عذاب، دَ رب ستا، دے

مَحْذُوْرًا ﴿۵۷﴾ وَاِنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوْهَا

ویرې کړے شوے۔ اوښتنه هیڅ بوګی والا، مګر مونږ به هلاکوو کی یُو دَهغو،

قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوْهَا عَذَابًا شَدِيْدًا ؕ

خلکو دَ ورځې دَ قیامت نه، او یا عذاب ورکوو یُو، عذاب، سخت،

كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ﴿۵۸﴾ وَمَا مَنَعَنَآ

دا دَ دا خبره په کتاب کښ، لیکلے شوے۔ اوښه دَ منع کوی مونږ لره

اَنْ نُّرْسِلَ بِالْاٰيٰتِ اِلَّآ اَنْ كَذَّبَ بِهَا

دَ رالیږو، نو مونږ به معجزو اَوْ (فرمائشي) لره، مګر دَ خبره چه دروغ ګڼلے وه،

الْاَوَّلُوْنَ ؕ وَاٰتَيْنَا ثَمُوْدَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوْا

پخوا نو خلقو، او ورکړے وُو مونږ، ثمودیانو ته اُوښه دپاره دَ لیدو نو پس دوی ظلم وکړو،

بِهَا ؕ وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيٰتِ اِلَّا تَخْوِيْفًا ﴿۵۹﴾ وَاِذْ

په هغې باندې، او نه رالیږو مونږ، معجزو لره، مګر دپاره دَ ویرولو۔ او کله چه

قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ ؕ وَمَا جَعَلْنَا

وویل مونږ تا ته، یقیناً رب ستا، احاطه کړے به خلقو باندې، او نه وګرځولو مونږ

الرُّءْيَا الَّتِىْٓ اَرَيْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ

خوبیه واقعه هغه چه ښودله وُو مونږ تا ته، مګر امتحان، دپاره دَ خلقو، او وُنه چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

الْمَلْعُوْنَةَ فِي الْقُرْاٰنِ ۭ وَنُخَوِّفُهُمْ ۙ فَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا

یے ملعونہ بیان شوے په قرآن کښې، او ډیرو ډوې کړه، پس نه زیاتوی دوی کړه، مګر

طُغْيَانًا كَبِيْرًا ۝ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰۗىِٕكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ

سرکشي لویه۔ او کله چې دوئیل موږ، ملایکو ته، چې سجده وکړئ آدم ته،

فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ

پس سجده وکړه دوی، مګر ابلیس نه کوله، وې ویل، آیا سجده وکړم ځه چې پیدا کړے ته،

طِيْنًا ۝ قَالَ اَرَءَيْتَكَ هٰذَا الَّذِيْ كَرَّمْتَ عَلَيَّ ۡ

ځغیټه نه۔ ویویل هوښ، خبر راکړه ما ته دغه سړی، هغه چې بار کښې یې ګرځنده کړ تا پرما،

لَىِٕنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهٗٓ

ځوړ روستو کړه تا ما ګړه، دوړسته د قیامت ورځ، خامخا یقیناً ځپه به یاسم د اولاد دده،

اِلَّا قَلِيْلًا ۝ قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ

مګر کلږدو۔ ویویل الله ﷻ، ځه، پس چا چې تابعداری وکړه ستا، د دوی نه،

فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاۗؤُكُمْ جَزَاۗءً مَّوْفُوْرًا ۝ وَ

پس یقیناً دوزخ بدله پوره کړې شوے۔ او

اسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَ

راوخړوه، هغه څوک چې توان رسی ستا، دوی نه، په آواز خپل، او

اَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ

راوله، په دوی باندې، سوارۀ خپل، او پیدل خپل، او شریک شه دوی سره

فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ۭ وَمَا يَعِدُهُمُ

په مالونو، او اولادکښې، او وعدې کوه دوی سره، او وعده نکوی دوی سره

الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا ۝ اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ لَكَ

شیطان، مګر دوکه۔ یقیناً بندګان خما، نشته تا لره،

عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ ۭ وَكَفٰى بِرَبِّكَ وَكِيْلًا ۝

په دوی باندې، غلبه، اوکافي دے رب ستا، کارساز۔

ع ۶ واقعہ ۲۴ ۲۴

منزل ۴

اولاد دده لکه ویلې شي: اشتِرِكْ الْجَرَادُ مَا عَلَى الْاَرْضِ کلیه چې خم کړه ملخانو هغه چې په زمکه وو ټول: کله چې ټول وخوري۔ (غریب القرآن ص۲۵۰) بِصَوْتِكَ: دے اینډ کړیمه کښې د ابلیس ذکر دے اول یې خلقولو لره بیخځه طریقې دی: اول په آواز خپل سره او آواز د ابلیس هر هغه داعی دے چې دعوت ورکوی نافرمانئ د الله تعالیٰ ته او غناء ګانا بجانا: لهو او لعب پکښې هم شامل دی۔ وګورئ قرطبی ص۲۸۹ معارف ص۳۰۱۔ دویمه طریقه وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ الخ: او راوچلوه په دوی باندې سوارۀ خپل او پیدل خپل۔ مراد ترینه هر سور او پیدل تلونکے دے نافرمانئ د الله تعالیٰ ته کړه انسان دی او کړه پیرے، پس دغه ډیر پیدا کړو د سوارو د شیطان نه دی (وګورئ حجتاص ۳۰۱) دریمه طریقه شَارِكْهُمْ: شریک شه ورسره په مالونو او اولادکښې۔ په مال کښې شرکت دادے چې د غیرالله نذرونه منی او معاصیو کښې لګوی، او په اولادکښې شرکت دادے چې شرکی نومونه ورله ږدی او د هغوی د خفاظت دپاره عشرکانه رسمونه کوی۔ وګورئ موضح القرآن ص۴۱۲ او معارف القرآن ص۴۹۰) وَعِدْهُمْ: او وعدے ورسره کوه د خلاصیدلو په شرکی طریقې سره۔ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا: او وعدے نکوی د دوی سره شیطان مګر دوکے۔ وګورئ نساء ع۱۸، ابراهیم ع۴۔ دا یښمه طریقه د شیطان د کمزورا کولو د مخلقولو ده۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا

رب ستاسے هغه ذات چې چلوی تاسے لره، کشتی په دریاب کښ، چې ولټوئ تاسے،

مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ وَإِذَا مَسَّكُمُ

د فضل د الله تعالیٰ نه، بیشکه الله دے، په تاسے باندې، مهربانه - او کله چې ورسیږی تاسے ته،

الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ۚ

ضرر په دریاب کښ، ورک شی هغه، چې بلئ تاسو، سوا د الله تعالیٰ نه،

فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ الْإِنْسَانُ

پس هر کله چې خلاص کړی تاسے لره، ډیرے ته نو مخ اړوی تاسے (د توحید نه) او دے انسان -

كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ

ناشکره - آیا یے ویرے پرې تاسے، چې وبه مینځ تاسے لره د ځمکې طرف د ډیرے زمکے کښ،

أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾

او یا راوږه لیږی پرتاسے باندې باران د کانړو یا به وغله موسمې تاسے د ځانونو ډیر ناره، ذمه دار -

أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ

آیا یے ویرے پرې تاسے چې واپس به بوزی تاسے لره په دریاب کښ، بل ځلے، پس راوږه لیږی،

عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا

پرتاسے باندې تیزه ماتونکے سیلئ، پس وبه ډبوی تاسو لره په سبب د کفر ستاسو،

تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ

بیا به ونه مومئ د ځانونو خپلو د پاره په موږ باندې چې وغواړئ تاسو ترې کوم کار نیونکے - او یقیناً

كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ

مونږ عزت ورکړے اولاد د آدم ته، او سواره کړی مودی دوی لره، په وچه، او

الْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ

دریاب کښ، او روزی مو ورکړیده، دوی ته پاکیزه رزقونه، او بخښلی مودی دوی،

عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ ع ۷

په ډیرو د هغو نه چې پیدا کړی مونږ، په غوره والی سره - یوم

منزل ۴

ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ: حاصل
ابن کثیر رحمہ اللہ لیکلی دی ما حاصل
ے دا دے چې کله مکرمه رضی اللہ عنہ د
فتح په وخت چښتے ته تختیدو او
کشتئ کښ سورشو، تیزه سیلئ راغله
بعض خلقو نوروته وویل چې نشی
خلاصولے تاسو لره مګر دا چې چغې
وکړئ یو الله تعالیٰ ته نو دغه یې زړه
کښ ووینځله چې هر کلمه یې دریاب کښ
بل څوك نفع نشی ورکولے نو په
وُچه کښ هم غیر د الله تعالیٰ نه
بل څوك نفع نشی ورکولے یا الله
تاله یه صابانډ عهد دے کړه
د وویستم د دریاب نه نو خامخا
زما به اولاس به په لاس د محمد
کښ ږدم او خُدا به ځ نرمی
کوئ رحم کوئ بیا مومم. چې
راووتل د دریاب نه واپس
شو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ته پس
اسلام ځ راوړ ئ او ښه ځ کړه
اسلام خپل. رضی اللہ عنہ و
ارضاہ (ص ۳۵۰) - حَاصِبًا:
سیلئ کانړی وړونکی -
(شیخ القرآن ؒ)

قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ:
تیزه سیلئ چې وُنے
ماتوی ✧

(غریب القرآن ص ۲۵۹)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

نَدْعُوْا كُلَّ اُنَاسٍۭ بِاِمَامِهِمْ ۚ فَمَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ
راؤ تلو مونږ ۲ حضرت ۲ ولـه ، سره د پیشوا یې هغه وغوندې ، پس هغه چا چې ورکړې شي ملاس ورکړه
بِيَمِيْنِهٖ فَاُولٰٓئِكَ يَقْرَءُوْنَ كِتٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُوْنَ
په ښي لاس د هغه کښې پس دغه کسان ، لولي به عملنامې خپلې ، او ظلم به پرې نشي کیدلې ۲ انسان
فَتِيْلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فِيْ هٰذِهٖٓ اَعْمٰى فَهُوَ فِي
د باریک دهاګې ډکمرې : او څوک چې وي په دنیا کښې ړوند (د قرآن نه) پس هغه به په
الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٧٢﴾ وَاِنْ كَادُوْا
آخرت کښې ، ړوند وي ، او ډیر ښات خطا به وي ګالړ ے نه . او نږدے وو چې
لَيَفْتِنُوْنَكَ عَنِ الَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ
پرې ګمراه وا ړوي تا لره ، د هغه نه ، چې وحي کړے مونږ ، تا ته ، چې اوترے ته ،
عَلَيْنَا غَيْرَهٗ ۖ وَاِذًا لَّاتَّخَذُوْكَ خَلِيْلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ
پرې مونږ ، غیر د هغه ، او په وخت د چې کښې خامخا به نیسي دوی تا لره دوست ، او کړے نو ے
اَنْ ثَبَّتْنٰكَ لَقَدْ كِدْتَّ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـًٔا
مضبوط کړے مونږ ، تا لره یقیناً نږدے وے ته چې میلان وکړے ورته ، دوی ته ، میلان
قَلِيْلًا ﴿٧٤﴾ اِذًا لَّاَذَقْنٰكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ
لږ ، نو وخت کښې خامخا څکولے به مونږ تا ته ، دوچند عذاب په ژوند کښې ، او دوچند عذاب
الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيْرًا ﴿٧٥﴾ وَاِنْ
پس د مرګ ، بیا به نه ومومے ته لره خپله مونږ په تا خلاف مددګار ، پس مونږ به ، امن اوی ۔ او نږدے ے
كَادُوْا لَيَسْتَفِزُّوْنَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوْكَ
دی دوی ، چې راوخوږوی تا لره ، د ځمکے نه ، چې راوباسی تا لره ،
مِنْهَا وَاِذًا لَّا يَلْبَثُوْنَ خِلٰفَكَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٧٦﴾
د ے نه ، او په وخت د چې کښې وزنلے به تیر نکړی ، د وستو ستا نه ، مګر لږ وخت ۔
سُنَّةَ مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُّسُلِنَا
یشان د قانون د هغو چې لیږلی د مونږ نه ، مخکښ ستا نه ، د رسولانو خپلو نه ۔

منزل ۴

ابوهریره رضی اللہ عنہ د نبی علیہ السلام نه نقل کوی (قرطبی ص۳۰۴ ج۱۰) او د سحر د مونځ نه تعبیر خصوصاً په قرآن سره وکړه
ندکه نور و ارکان نو ځکه چه قرآن پکښې لوئے رکن دے ځکه چه قرآت لے اوږد دے ، جهر پرے کولے شی (قرطبی ص۳۰۴ ج۱۰)

حاصلوو او د لیدلو د حق اود قرآن نه ۔ وګورئ ظلـه ۱۳۳ ۔
فائده : اول به ړوند راپاسی بیا به تر ینه ړوند والے لره شی چه احوال د قیامت او اوریه خپلو سترګو وینی — وګورئ قٓ ۲۲ ، مریم ۳۸ ۔
وَاِنْ كَادُوْا ، تیزی ورکول دی په تبلیغ او منعه ده د مداهنت او د ترے امور دی ۴۳ ۴۴ ۴۵ وګورئ قلم ۹ ، یونس ۱۵ ، حٰمٓ سجده ۳۴ ۔ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ ځکه چه د مقربانو نه د ربار محمدی غوندې غلطی لویه ګڼلے شی (معارف ص۲۹۰ ج۶) وګورئ احزاب ۳۰ ۔ وَاِنْ كَادُوْا : د ے نه ځالے نه د ریسه حصه په دے کښې راوړه چه اخراج الرسل ، سبب د عذاب دے ۔ (سمط الدرر ص۶۰) خلاصه ځینې خبرے دی ، اول ذکر شو ، دویم ځکه امر د مصلحت ص۴۹۲ ج۱ ۔ دریم ترغیب قرآن کریم ته ص۸۳ ج۱ ص۸۴ ج۱ ، شلورم زواجر ص۸۳ ج۱ ص۸۸ ج۱ ص۹۳ ج۱ ۔ پنځم تخویف ص۹۵ ج۱ ۔ شپږم دلیل عقلی ص۹۶ ج۱ ۔ سُنَّةَ مَنْ : چلاوے دے الله تعالیٰ د قانون په هغه چا کښې چه مخکښې ستا نه وو (ماجدی ص۵۹۶)
اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ : (حاشیه د راتلونکی مخ ص۴۶۲) : یعنی مونځ د صبا ته حاضریږی ملائک د شپے او ملائک د ورځې څنګه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فائدہ: دُلُوک نہ زوال مُراد دے۔ تو دیکھیں وما یحذرون ما مذکر، ما نہام او ما یحذرون موخونۂ اشارہ دہ او دُ قرآن الفجر نہ دُ سحر موخم مُراد دے۔ وگورئ جواہر ص۶۲۔ فتہجد بہ: پس بے خوابی کوہ پہ

وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ أَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ

اوبیلہ تہ موسی لونہ زمونږ دُ لمرہ بدلیدل۔ دُدرو ماښام لرہ، دُزوال دُ

الشَّمْسِ إِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ ۖ إِنَّ

نمر نہ، ترتیارے دُشپے پورے، او صبح دُ صبا لرہ، یقیناً

قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ

قرآن لوستل دُصبا، دی، حاضر کړے شوے ملائکو۔ او څه ځوبه ویښ نه کهجد کوہ،

بِهٖ نَافِلَةً لَّكَ ۖ عَسٰى أَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا

پرے وغږ زیاتی دی تا لرہ، زړہ چه دیه رسوی تا لرہ، رب ستا، خاے

مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُلْ رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ

ستایلی شوی نہ۔ او وایه اے ربه! انبر باسه ما لره په داخلیدو، ریښتیا سره

وَّأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَّاجْعَلْ لِّي مِنْ لَّدُنْكَ

او وباسه ما لره، په اېستلو ریښتیا سره، او کړه زما لره، دُ ربه خپل نه،

سُلْطٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ

غلبه، امداد کونکې۔ او وایه راغلو، حق، او درک شو، باطل،

إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ

یقیناً باطل، دے، ورک کیدونکے۔ او نازلوو مونږ، دُقرآن نه،

مَا هُوَ شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۙ وَلَا يَزِيْدُ

هغه څیز چه هغه شفاء دی، او رحمت، دیاره دُمومنانو، او نه زیاتوی

الظّٰلِمِيْنَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى

ظالمانو لره، مګر تاوان، او کله چه انعام وکړو مونږ، په

الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ

انسان باندې، نو اعراض وکړي او جدا کوي اړخ خپل، او کله چه درسیږي دُ ده،

الشَّرُّ كَانَ يَـُٔوْسًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَّعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهٖ ۖ

تکلیف نو وی، ناامیده۔ وایه، هر یو عمل کوی، په خپل طریقه سره،

فائدہ: دُ ځان ښه ګڼل او عبادت دُ ریا نه پاکول او تاوان زیاتوی، ۱۱ یونس، ۲۲ حجر سجدہ وگورئ۔ او ۳۰ بقرہ، ۱۱ مدثر هم وگورئ۔ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا: دُ ځان نه زواجر شروع شو۔ ۱۱ یونس او ۱۰ هود وگورئ

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ؕ یہ وے آیت کہ ں زجر دے پہ عنادی سوال باندے۔ وَ پنڈائی شیخ رحمۃ اللہ فرمائی: دا مشرکان ستاسو نہ وُ روح (سا) وَ حقیقت تپوس کوی خو وَدے ځُ ضرورت دے؟ ستاسو وَ صداقت او سچائی ثابتولو او واضح کولو وَپارہ معجزہ وَ احتراد کافی نہ دے؟ او بیا قران پہ خُلسے خپل دیرہ زیاتہ بلکہ وَتولو نہ لویہ معجزہ دہ چہ وُ هدی حضرت ﷺ وَتولو نہ لوے دلیل دے۔ قران دا سے بے نظیرہ معجزہ دہ چہ یکرے قول پیدیان او انسانان یو خائے ثی هم وَدے مقابلہ وکری نو وَدے مثل ثی پیش کولے۔ دا سوال وَ یهودو وَ مدینے پہ لمسون مشرکینو وَ مکے کړے وُو۔ پہ جواب کښ صرف دا وفرمایل چہ روح یو امر ربی دے چہ وَ اللہ تعالیٰ وَ حکم نہ ظاهر ږی. یا مُطلب دا دے چہ دا سے یو څیز دے چہ وَدے علم اللہ تعالیٰ پورے خاص دے او وَ اللہ تعالیٰ نہ پرته وَدے حقیقت لږ څوک نہ پیژنی۔ (جواہر ۲۶۳، جمل ص ۱۳۱، تسہیل ۱۴۵، مدارک ۳۱۲ وغیرہ وکورئ۔ اَلرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّكَ الخ: لاکن نہ خو اوږو دا وَجے وَ رحمت کړے پہ ستاسو۔ (قرطبی ۳۲۵) لَا يَاْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ: راتلہ پہ ونکړی پہ مثل وَدے پہ بلاغت او ښائسته نظم او تالیف وَدے کښ۔ (مدارک ۲/۳۱۲) وَقَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ: وَ عنوا نہ ترسره پورے زجر دے پہ فرمائشی معجزو غوښتلو باندے او وَ آیتونو کښ دا ټول ذکر دی۔ وَلَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ: او هیڅ ږے مونږ وَ نہ منو ستا خندلو لږ (روح البیان)

ع ۹ نجم

فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَبِيْلًا ﴿۸۴﴾ وَيَسْـَٔلُوْنَكَ

پس ږ ستاسو، پہ پوهہ دے پہ هغه چا باندے چہ هغه سمونہ ګڼلے دے۔ او پوښتنہ کوی وَ ستاسو

عَنِ الرُّوْحِ ؕ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَآ اُوْتِيْتُمْ

وَ روح پہ یارہ کښ، وواید روح وَ حکم وَ رب خامانہ دے، او نہ وے درکړے شوے تاسو،

مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۸۵﴾ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ

وَ علم نہ، مګر لږ۔ او کښ وے وغواړو موږ، خامخا یقیناً بہ یوسو،

بِالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهٖ عَلَيْنَا

هغے شے، چہ وحی کړے موږ وَ تا تہ، بیا بہ نہ مومے، وَ خان دیارہ پہ هغو موږ پہ

وَكِيْلًا ﴿۸۶﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ؕ اِنَّ فَضْلَهٗ كَانَ

ذمہ دار (لیکن نشته یو څو) وَدے رحمت وَ رب ستا نہ، یقیناً فضل وَ هغہ، دے

عَلَيْكَ كَبِيْرًا ﴿۸۷﴾ قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَ

پیدا باندے، لوی۔ دواید کښ، راجمع شی، انسانان، او

الْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَّاْتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَاْتُوْنَ

پیریان، پہ دے چہ راوړی، پہ مثل وَدے قران، را نہ وړی

بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيْرًا ﴿۸۸﴾ وَلَقَدْ

پہ مثل وَدے، او اګر چیرته ثی، یو وی نو وَدی نه، وَ یو څو وَ یارانو، امدادیان۔ او یقیناً

صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ

بیا بیا یو موږ خلقو لپاره، پہ دے قران کښ، وَ هر قسم مثال نه،

فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿۸۹﴾ وَقَالُوْا لَنْ

پس انکار کوی زیات وَ خلقونه، سوا وَ ناشکری نه۔ او وائی وی، هیڅ ږے

نجم

نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ

ایمان نه راوړو تا لره، تر دے چہ روان کړے، مونږ لپاره، ځمکے نه،

يَنْۢبُوْعًا ﴿۹۰﴾ اَوْ تَكُوْنَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّعِنَبٍ

چینے، او یا ثی، تا لره، باغ، وَ کهجورو، او انګورو نه،

تر دے چہ راوړے نازل کړے پہ مونږ باندے لیکلے شوے کتاب هریو تن زمونږ وَ تہ چہ مونږ وَ لے ولولو۔ (قرطبی ۵/۳۳۱) +

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَتُفَجِّرَ الْاَنْهٰرَ خِلٰلَهَا تَفْجِيْرًا ﴿۹۱﴾ اَوْ تُسْقِطَ السَّمَآءَ

پس روانے کړے ولے، په منځ د هغوئ کښ، په روانولو سره - اویا راوغورزوے ته، د آسمان ته،

كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَاْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ

څنګه چه خیال کوے ته، په موږ کښو ټوټه (ټکړه) اویا راولے الله تعالیٰ، او ملایکه ﴿۴۲﴾

قَبِيْلًا ﴿۹۲﴾ اَوْ يَكُوْنَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرُفٍ اَوْ

مخامخ، اویا دې تا لره، کوم چه، د سرو زرو، اویا

تَرْقٰى فِي السَّمَآءِ ؕ وَلَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى

وخیژے ته، آسمان ته، او هیڅ مونږ یقین نه کړو، په ختلو ستا، تر دے چه،

تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ ؕ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيْ هَلْ

نازل کړے په موږ باندے کتاب چه ولولو مونږ یا هغه کتاب، وویایه پاکی ده رب زما لره، نه یم

كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۳﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ

خو، مګر بشر پیغمبر شوے - او نه دی منع کړی خلقو لره، د ایمان

يُّؤْمِنُوْٓا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰٓى اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَبَعَثَ

راوړلو ته، کله چه راشی دوی ته، هدایت، مګر د دې خبرې چه وائی دوی، آیا لیږلے،

اللّٰهُ بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۴﴾ قُلْ لَّوْ كَانَ فِي الْاَرْضِ

الله تعالیٰ، بشر لره، استاذے - ووایه کاږے وے، په زمکه کښ،

مَلٰٓئِكَةٌ يَّمْشُوْنَ مُطْمَئِنِّيْنَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ

ملایکه چه سړی ګرځی، په ارام سره (اوسیدونکی) نو خامخا نازل کړے وے مونږ په دوی باندے

مِّنَ السَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُوْلًا ﴿۹۵﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ

د آسمان نه، ملک، استاذے - ووایه کافی دے، الله تعالیٰ،

شَهِيْدًا ۢ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرًا

ګواهی کونکے، په منځ زما او ستاسو کښ، یقیناً الله تعالیٰ ده، په بندګانو خپلو، خبردار،

بَصِيْرًا ﴿۹۶﴾ وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ

لیدونکے - او چا ته چه هدایت وکړی الله تعالیٰ، پس هغه هدایت مومی، او چا لره چه

منزل ۴

قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيْ ۱۷ دا ټولو جواب دے لکه د پښتو مثل دے شل پاڅه ډیولوږ، حاصل د جواب دا دے چه دا خپله اختیار کښ نه دی، نه یم څه مکر انسان لیږلے شوے - وګورئ ۱۸۵ انعام، ۳۸ رعد، ۷۸ مؤمن - وَمَا مَنَعَ النَّاسَ ۱۴ دا نکم زجر دے په نه منلو د بشر رسول په ۹۵ ایت کښ جواب دے اوپه ۹۶ کښ هم جواب دے چه الله تعالیٰ کافی دے ګواه زما او ستاسے په منځ کښ - وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ: د اثبات رسالت نه بعد د منونکو او نه منونکو ذکر دے او نه منونکو د پاره تخویف دے - كُلَّمَا خَبَتْ: (حاشیه د اتلونکی مخ ص۴۶۵): دلته سوال رازی چه د دوزخ په عذاب کښ خو سپکوالے نه راځی بلکه زیات تیزی - وګورئ ۱۶۲ بقره، ۸۸ نحل. جواب دا دے چه دلته د خَبَتْ معنی دا نه ده چه کله مړ شی دا اور — شیخ القرآن رحمه الله به فرمایل هر کله چه یو لږ اندازه ته ور سیږی نو زیات به کرم دوی لره سوزونکے اور - په ایت ۹۸ کښ لږ دوه سببونه د عذاب د دوی ذکر کړیدی - اَوَلَمْ يَرَوْا ۹۹: دے ایت کریمه کښ دلیل عقلی دے د پاره د توحید او جواب دے منکرینو د قیامت ته - ۸۱ یٰسٓ، ۳۳ احقاف هم وګورئ - قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ: دے ایت کریمه کښ عاجزی د مخلوق تو ذکر کوی چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ

بے لاوے کرے، پس ہرگز نہ پاوے تو واسطے ان کے حمایتی کوئی سوا اللہ کے، اور جمع کریں گے ہم ان کو دوزخ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ

پر روز قیامت کے، منہ اوندھے، اندھے اور گونگے اور بہرے،

مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾

ٹھکانا ان کا دوزخ ہے، جب بجھنے لگے گی ہم بڑھا دیں گے ان پر آگ بھڑکتی،

ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا

یہ بدلہ ان کا ہے سبب اس کے کہ وے کافر ہوئے ہماری آیتوں سے اور بولے وہ

أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا

کیا جب ہوویں گے ہڈیاں اور ریزہ ریزہ کیا ہم البتہ اٹھائے جاویں گے نئی پیدائش

جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ

نوی سے۔ کیا نہ دیکھا وے نے یہ کہ اللہ جس نے پیدا کیے

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ

آسمان اور زمین قادر ہے یہ کہ پیدا کرے مثل ان کے

وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ ۖ فَأَبَى الظَّالِمُونَ

اور مقرر کیا ہے واسطے ان کے ایک وعدہ کہ نہیں شک اس میں، پس انکار کیا ظالموں نے

إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ

سوا ناشکری کے۔ تو کہہ اگر تم مالک ہوتے

رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ ۚ وَ

رحمت رب میرے کی، تو اس وقت بند کیے رکھتے ہاتھ خرچ کرنے سے، اور

كَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ

ہے انسان بخیل۔ اور بیشک دیے ہم نے موسیٰ کو

آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ

معجزے واضحے، پس پوچھ بنی اسرائیل سے، جب آیا ان کے پاس

منزل ۴

(۱) مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ فرماتے ہیں، ہیچ قومے راہ خدا گم نکرد ۔ تا دل صاحب دلے نیازرد ۔ یہ حدیث قدسی ہے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماتے ہیں، مَنْ عَادٰى لِيْ وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ: جو کہ ہے دشمنی کرے دوست میرا سے

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ: اور دیے ہم نے موسیٰ کو۔ ۱: خلاصہ اس کا یہ ہے کہ ان کو اب بھی ہٹ دھرمی اور استہزاء سے باز نہیں آتے اور رسول کو بے دست و پا سمجھتے ہیں، حالانکہ ہم نے موسیٰ کو نو معجزے دیے تھے۔ ۲: صداقت قرآن اور رسول اور حکمت نزول قرآن کے لیے دیکھو ۱۰۵۔ ۳: نقلی دلیل حق پرست اہل کتاب ہونے کی ۱۰۷۔ ۴: بیان اختتام سورت کے پر توحید سورۃ ۱۱۱۔ اور شروع سورت سورۃ لکی ایت ۱ سے شروع ہم پر توحید سورۃ شوریٰ ۴۲ اور ختم ہم پر توحید سورۃ شوریٰ ایت ۵۳ اور یقیناً دیکھے ہے موسیٰ علیہ السلام کو نو معجزے نیارہ۔ ۱۲ سورۃ اعراف ۷ ۱۳ ۱۳ اینو نو کیں ذکر کی۔ ابن کثیر رحمہ اللہ فرمائی یہ ہے ہمسار او یو بیضا، او قحط سالی او دریا کے پھاڑنے او طوفان او ملخان او سرسری او خون خشک او دینے، نیچے واضحہ دے۔ واضحہ ابن عباس رضی اللہ عنہما کریدہ (صفحہ ۳۳۶) ۲: مَسْحُوْرًا: (دماغ) کی ماری ہوئی (جادو کیا ہوا) جادو کر، مفعول بہ معنی فاعل۔ یا وکہ کہے شوے یا متخیلہ کیے شوے وغیرہ۔ وکورنی قرطبی صفحہ ۳۳۶۔ لَقَدْ عَلِمْتَ: یقیناً بشر پوھیزے نہ۔ مصلومہ شوہ چہ فرعون کفر عناداً اکو لو لیکہ سورت نمل ۱۴ کیں بہ راتی، مَثْبُوْرًا، ھلاک کیے شوے (غریب القرآن ۴۳۶) لعنتی کیے شوے خازن

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

پس ہُ ورسرہ اعلان جنلے کوئم ۔ (مشکوٰۃ ص۴۵۴) زخرف ص۴۵۴ وگورئ۔ فَاَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا ۔ پس وویب موکرہُ فرعون اوھغہ چہ کدہ ٹ سرہ ملگری وُو ھونہ ۔ وگورئ مثلاً یونس، ص۴۵ قصص، ص۴۵ شعراء ۔ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُوْنِ ۔ پہ دیکښ ذکرہ نعمتونو دے پہ بنی اسرائیلو باندې پس وُھلاکت ڈ فرعونیانو نہ وگورئ ص۱۳ اعراف، ص۴۵ شعراء، ص۴۵ دُخان۔ لِتَقْرَاَهٗ عَلَى النَّاسِ ۔ امام رازی رحمہ اللہ فرمائی چہ بیل بیل ے نازل کړے چہ یادُول ے اسان شی۔ (کبیر ج۶ ص۴۵) ص۴۵ فرقان وگورئ ۔ یَبْكُوْنَ ص۴۵ حاشیہ وَاتْلُ نکې ص۴۵) :۔ الوسی رحمہ اللہ فرمائی چہ مناسب دی چہ وئ وُحال ڈ عالمانو (روح ج۱۵ ص۴۵) ص۴۵ مائدہ وگورئ۔ اٰيَاتٍ تِسْعٍ: ھربوھہ بلئ پس اللہ ﷻ لرہ بنا ئسته نومونه دی۔ اعراف ص۴۵، طٰہٰ ص۴۵، حشر ص۴۵۔ فائدہ: امام ابُویُوسف رحمہ اللہ وائی چہ امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ فرمائیلی دی چہ نُوی مناسب ھیڅ لرہ چہ بلی اللہ تعالیٰ لرکہ پہ نومونو وُھغہ باندې (افاضۃ الیھان ص۴۵) داخبرہ مخکښ ڈسورت اعراف ص۴۵ ایت نمبر ۱۰۳ کښ ھم ذکر شوے وُو۔ يَصْلُوْنَكَ، يُوصِيْكُمُ داوُ چہ پہ قرآن ڈمخانځه ستا۔ وگورئ مدارک ۲/۳۳۱، ابن کثیر ۳/۶۹۔ ثُلُثَه معنی داده چہ چغہ مړوھہ پہ دُعا فضیلت کښ اومدیني پیتوالے کوم پہ وینے باندې او ولتو پہ مینځ ڈ وھے کښ لارہ۔ حدیث کښ ڈ عائشے رضی اللہ عنہا پہ نقل راغی چہ نازل شوے وا ایت دُوُعا پہ بارہ کښ۔ تاریخ کبیر ۲۵۶/قسم ۱ ج ۲، بخاری شریف ۹۳۶/۲، رو ۳۶۳/۲، ۱۵/۱۹۳، نشر المرجان ص۴۵، قرطبی ص۴۵، مظھری ۵۰۲/۵، جواہر ص۴۵، الہام الرحمٰن ص۴۵۔ **امتیازات**: ۱: ذکر ڈ ھغہ ثلورو اصولو چہ صرتکبے حقدار ڈ عذاب دے ۲۰: معجزہ ڈ اسراء ۳: کښر امور مصلحہ او اوامر او نواھی ڈ ۴، ۴: ذکر صلوات خمسہ مع التھجد ڈ ص۴۵ نہ ۵۰: اداب ڈ دُعاء ص۴۵

(فقہ اللہ تن بروز جمعہ ۵۸/۶ بجے ۱۲ شوال ۱۴۲۲ھ ۳۰ نومبر ۲۲۰۰ء بمقام بجوہ حماد صاحب فتحپور کښ سورۃ اسراء ختمہ شوہ۔ خدائ تعالیٰ قبول کړی آمین)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سُبْحٰنَ رَبِّنَآ اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا ﴿۱۰۸﴾ وَ

پاکی وہ رب زمونږ لرلے، یقیناً د ﴿۱﴾ وعدہ د رب زمونږ، خامخا کړے شوے۔ او

يَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُوْنَ وَيَزِيْدُهُمْ خُشُوْعًا ﴿۱۰۹﴾

پرمیوزی په زنو خپلو باندې، ژاړی، او زیاتوی دوی لره، عاجزی۔

قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّا مَّا تَدْعُوْا

ووایه بلئ، الله تعالیٰ، او یا بلئ، رحمٰن لره، هرڅه چې بلئ،

فَلَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا

پس هغه لره دی نومونه، ښائسته، او چېر مکوه، په دعا خپله، او پټوه له

تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيْلًا ﴿۱۱۰﴾ وَقُلِ

مکوه په هیڅ سره، او لټوه په منځ د دې کښې، لاره۔ او ووایه

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ

ټول صفتونه الله تعالیٰ لره دی، چې نه نیولے دے یې ولد، او نشته —

لَّهٗ شَرِيْكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِيٌّ مِّنَ

هغه لره خصوصي، په بادشاهئ کښې، او نشته هغه لره، امدادي د ذلې د

الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيْرًا ﴿۱۱۱﴾

کمزورئ نه، او لوئ وایه دهغه لویئ ویلو سره۔

سُوْرَةُ الْكَهْفِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّعَشْرُ اٰيَاتٍ وَّاثْنَا عَشَرَ رُكُوْعًا

سورۀ کهف مکه کښې نازل شوه او دیارلس (۱۱۰) آیتونه او دولس رکوع دی۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ وَ

هغه صفت چې د ساري د الله هغه ذات لره دی چې نازل کړے یې په بنده خپل کتاب لره، او

لَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا ﴿۱﴾ قَيِّمًا لِّيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيْدًا

نه یې کړو کومې لرې، هیڅ کږوالے، بلکه ډیر برابر او ویرونکے د سخت عذاب څخه،

منزل ۴

سُورَةُ الکهف: وجه د تسمیې په کهف سره ډیرے وجې نه دی چې لفظ د کهف پکښې شپږ ځله راغلے دے

ﷺ ۹ مثلا ۱۰ مثلا ۱۵ مثلا ۲۵ - **دعوے د سورت**: ۱: الله تعالیٰ د علم غیب ډیکلریشن نو. ته مثلا. په دے څلورو لایل ۱۰ مثلا ۲۰ مثلا ۲۵ - ۲: خاست د دُنیا په ډیرے طریقو سره چې دا دُنیا به واخلے ځې ستاسو نه ځکه چې دُباغ والونه واخلے شوه ۹ مثلا نه - دویم وخت لے لږ دے ډیرے نه. دریم وبال به څې پاتے کیږی ۹ مثلا نه (سمط الدرر ص۱۱۰)

ربطونه: ۱: دهغه سورت سره کښې سُبْحٰن ذکر وُ نو دلته سره کښې الحمد لله ذکر دے. حاصل دا چې ذات د باری تعالیٰ د نقصانی صفتونو نه پاک دے او کامل صفتونه هغه له ثابت دی. ۲: هغه سورت ختم شو په الحمد لله اوډا شروع شو په الحمد لله - ۳: یا دویمه حصه ختمه شوه نو اُوس په دریمه کښې شروع وشوه - ۴: هلته ترغیب وُو هجرت ته نو دلته مشالنه د هجرت ذکر کوی - ۵: کلمچې د زیږیدو سوان کړه په تسبیح سره او پاک شوے د هغیر د شوک نه نو حمد د الله ته وایه په وخت د بلندئ د کمال ته.

اجمالی خلاصه: په دے سورت کښې مقدمه د ترمشپورے بیا څلور حصے دی اوله ترمشپورے دویمه ترمشپورے، دریمه تر ۵۹ پورے، او څلورمه تر ۱۱۰ پورے، څلورمه لسمه پورے اویات ټوله د تر اخره پورے.

تفصیل: په مقدمه کښې پنځه خبرے دی، ۱: د عوی د توحید ۹ - ۲: حکمت د نزول د قرآن ۹ نه - ۳: د چا په اتخاذ د ولد د ۹ نه - ۴: تسلی ۹ - ۵: ترهیب د دُنیا نه او تخویف د دُنیوی فتنو ۹ نه. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ: د دے څانه مذکره حصه د قرآن کریم شروع شوه تر سورت سبا پورے. په دیکښې شپارس سورتونه دی. د دے حاصل دا دے چې هر شی کښې برکت اُچوځے یو الله تعالیٰ دے. قَيِّمًا: ابوبکر رازی رحمہ اللہ فرمائی: وَلٰكِنْ جَعَلَهٗ قَيِّمًا: لاکن گرځوَلے دے برابر. بله توجیه دا کوی چې د لته تقدیم او تاخیر دے نو یائے معنی دا شوه چې الحمد لله دی هغه ذات لره چې دا ټول لے پیدا کړے دی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ

لرطرف خپله نه، اوزیږه ورکړی مؤمنانو، هغه کسانو ته، چې عمل وکړي

الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا ۙ مَّاكِثِيْنَ فِيْهِ

نیک، چې یقیناً دوی دپاره اجر ښه دی۔ دوی به ښه وي په هغه کې،

اَبَدًا ۙ وَّيُنْذِرَ الَّذِيْنَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ۝

همیشه۔ او ویره ورکړي هغه کسانو ته، چې وائي، نیولے دے الله (څه)، ولد (لره)۔

مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَّلَا لِاٰبَآئِهِمْ ۭ كَبُرَتْ كَلِمَةً

نشته دوی لره په دې، هیڅ پوهه، او نه د پلرانو د دوی لره، لویه خبره ده (دا) چې

تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ ۭ اِنْ يَّقُوْلُوْنَ اِلَّا كَذِبًا ۝

راوزي د خولو د دوی نه، نه وائي دوی، مګر دروغ۔

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوْا

پس شاید ته، وژونکے ځان خپل یې، په دوی پسے، چې ایمان نه راوړي،

بِهٰذَا الْحَدِيْثِ اَسَفًا ۝ اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ

په دې خبره (د توحید قرآن) د دوے د غم له۔ یقیناً ګرزولے دے څه چې په زمکه باندې دي،

زِيْنَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۝

بناست د دې زمکې لپاره چې امتحان وکړو په دوی، چې کوم یو د دوی نه، ښه عمل والا دے۔

وَاِنَّا لَجٰعِلُوْنَ مَا عَلَيْهَا صَعِيْدًا جُرُزًا ۝ اَمْ

او یقیناً موږ ګرزونکي یو د هغه چا په زمکه دي، میدان خالي مالي۔ ایا

حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحٰبَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيْمِ

خیال کوے ته، چې یقیناً خاوندان د ... (غار) او ... (یوه)

كَانُوْا مِنْ اٰيٰتِنَا عَجَبًا ۝ اِذْ اَوَى الْفِتْيَةُ

وو، د نښانو زموږ نه، ناڅاپي۔ کله چې پناې حاصله کړه ځوانانو،

اِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوْا رَبَّنَآ اٰتِنَا مِنْ لَّدُنْكَ

... ته، پس وویل دوی اے ربه زموږ! راکړه موږ ته د دربار خپل نه،

(۱) او چې مشتمل دی په دې حکم چې حق نوی۔ (۲) او یا دعوت ورکوونکی غیر الله ته۔ (روح ص۲۰۰ ج ۱۵)۔
قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا: (حاشیه ۵۵ مخ)، چې وائي نیولے دے اولاد۔ نائب۔ (۲) ګورئ ۵۵ قصص، ۵۵ بقره، ۵۵ انعام، ۵۵ مریم، ۵۵ یونس، ۵۵ توبه۔ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ: شاید ته وژونکے ځان۔ (۱) تسلي دے کافرانو ته (۲) هود، ۵۵ شعراء، ۵۵ فاطر۔
لِهٰذَا الْحَدِيْثِ: په دې قرآن سره (ابن کثیر ص۳۵۵، قرطبی ص۳۵۵) صَعِيْدًا جُرُزًا: میدان هموار، خالي مالي، صاف۔ (مدارک ص۳۵۵)۔ اَمْ حَسِبْتَ: دا دے ځائے نه ترې ۳۵ پورے اولې عصه وه۔ په دې کښې شپږ ۶ څیزونه خبرې: ۱: نفي د علم غیب د اصحاب کهف ۵۵ ص۳۵۵، ۲: نفي د علم غیب د نبي کریم ﷺ نه ۵۵ ص۳۵۵، ۳: ثمره د دلائلو او تفریحات څلور ۵۵ ص۳۵۵۔ ۴: تخویف اخروي ۵۵ ص۳۵۵۔ ۵: بشارت اخروي ۵۵ ص۳۵۵۔ ۶: خساست د دنیا په دریو طریقو سره ۵۵ ص۳۵۵ نه۔ فائده: د پنډۍ شیخ رحمه الله فرمائي چې تاسو خیال کوئ چې زمونږ د قدرت د نبانو نه د اصحاب کهف واقعه زیاته عجیبه ده دے وجې نه چې کافرانو ته واقعه لره ستاسو د صداقت معیار ګرزولے دے۔ دا سے نه ده بلکه زما د قدرت ډیر نبانے زیاتے عجیبه دی (جواهر ص۳۵۵، بحر ص۳۵۵)
اَصْحٰبَ الْكَهْفِ: ۵۵ قرطبی رحمه الله فرمائي چې کهف فراخ ۵۵ غار پیغمبر کښې وی او چې فراخه نه وی نو صغیره غار وی (ص۳۵۵) وَالرَّقِيْمِ: په الرقیم کښې کنړ اقوال دی۔ امام رازی رحمه الله د فراء رحمه الله په قول وائي چې دا یوه تختۍ ده چې پکښې د هغوی نومونه او صفتونه ښه وی۔ (کبیر ص۳۵۵ ج ۲۱)۔

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

لِنَعْلَمَ: چه ښکاره کړو موږ ده خلقو ته - اَحْصٰى: اَحْصٰى فعل ماضي دے او اَمَدًا ورله ظرف یا مفعول له ځکه دے او فعل ماضي خبرۀ میتد آدے چه څو دے (مدارک ج۳) نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ: واجمال نه بیان تفصیل دے - فائدہ:

رَحْمَةً وَّهَيِّئْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا ﴿۱۰﴾ فَضَرَبْنَا

مهربانی، او اسان کړه موږ ته، د کار موږ نه، کامیابی - پس پټول مو کړې ۶

عَلٰٓى اٰذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِيْنَ عَدَدًا ﴿۱۱﴾ ثُمَّ بَعَثْنٰهُمْ

په غوږونو د دوی په سمخه کښې، خو کلونه، د شمار - بیا ولږدته موږ دوی لا ډوب ښ

لِنَعْلَمَ اَيُّ الْحِزْبَيْنِ اَحْصٰى لِمَا لَبِثُوْٓا اَمَدًا ﴿۱۲﴾

په ښکاره کړو موږ چه کوم ډوله دوه ډلو نه، شمار کوی په هغه څیز کښې د ولږدلو کړه دوی موده لږه.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ

موږ بیانوو، ږیتا یاسې، خبرۀ دوی په حقه سره، یقیناً دوی خو ځوانان وو،

اٰمَنُوْا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنٰهُمْ هُدًى ﴿۱۳﴾ وَّرَبَطْنَا عَلٰى

ایمان یې راوړے وو په رب چیل، اوزیات کړے وو موږ دوی ته هدایت - او پټی مو ګولے وه پسه

قُلُوْبِهِمْ اِذْ قَامُوْا فَقَالُوْا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

زړونو د دوی ګډ چه ودریدل دوی، پس ویل دوی، رب زمونږ ته رب د آسمانونو او ځمکې دے،

لَنْ نَّدْعُوَا مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلٰهًا لَّقَدْ قُلْنَآ اِذًا شَطَطًا ﴿۱۴﴾

هیڅوک به راوغلو، پرته د هغه نه، معبود، یقیناً وبه وایو په هغه څه ښکاره، زیاتی خبره

هٰٓؤُلَاۗءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً ۭ لَوْلَا

دا قوم زمونږ دے، چه نیولے دی، سوا د الله نه نور، مددګاران، ولے نه

يَاْتُوْنَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطٰنٍۢ بَيِّنٍ ۭ فَمَنْ اَظْلَمُ

راوړی دوی، په هغوی ګاری د دوی دلیل، پس څوک ډیر لوے ظالم

مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَي اللّٰهِ كَذِبًا ﴿۱۵﴾ وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوْهُمْ

د هغه چا نه چه تړی، په الله تعالیٰ باندې، دروغ - او کله چه مو وګړه د دوی نه،

وَمَا يَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ فَاْوٗٓا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ

او د هغو چه دوی عبادت کوی سوا د الله تعالیٰ نه، پس پناه والځئ ته، غار ته به خپرې کړي تاسو ته

رَبُّكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِّنْ اَمْرِكُمْ مِّرْفَقًا ﴿۱۶﴾

رب ستاسو د رحمت خپل نه، او برابر به کړي تاسو ته، د کار ستاسو نه، اسانی -

حافظ ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه دوی خو ځوانان وو او دوی بنسټ قبیلو نکی د حق وی او بنه لارښوونکی وی د نورو انا نو خو نه چه سرکشی وی او شنو تلی وی په دین باطله کښې اولږدے وے چه نه زیات منونکی د الله تعالیٰ او د رسول د هغه صلی اللہ علیہ وسلم - خو ځوانان وو او هر چه بوډا کان د قریشو وو نو عام د دوی نه پاتے شوې دین خپل او اسلام را نور و د دوی نه منکر لږ و (ص۴۲۷ ج۴) د ګوری سراج منیر هم ص۲۹۳ ج۲) + قصه: د قیانوس بت پرست پاچا وو، حق دین یې دفعه وخت کښې د عیسیٰ علیہ السلام وو او دفعه بادشاه خلق کافر کول او بت ته ږلے یې خلقو باندې سجده کوله - د اهلکان شیر تنه راغله او د توحید اعلان ئے وکړۀ - بادشاه ورله مهلت ورکړۀ دوی نو غار ته لاړل او شپیونکے ورکړۀ ملکرے شو سره د سپی نه نو بادشاه ئے تلاش وکړ نو معلوم نشو للخ - (افضل التفاسیر ص۴۳۴ ج۲).

فائده: دوی اولاد د مشرانو د دغه ښار وو - (قرطبی ص۲۶۵ ج۱۰) دوی د څا منو د پاچا نومونه وو او د سردار انو د دوی نه. (ابن کثیر ص۴۶۳ ج۳) فائده: د اصحابو کهف و واقعه یې کومه زمانه کښې راغلے وه او په غار کښې د پناه اختلو اسباب څه وو (معارف ۵/۵۴۲) نو روایات مختلف دی په قصے د دوی کښې او شنګه وو جمع والے د دوی او د تل د دوی نه دی راغلی په حدیث صحیح کښې کیفیت د دے او نه په قرآن کښې -

(کهف ۱۰ - معارف ص۵۷۵ ج۵)، وتری الشمس (۱۷)، (حاشیه د اتلوکی ص۴۷۳): شاه ولی الله رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه جنوبی دیوال د غار اوجت زیات وو چه اصلی سوری تل کال څلے د او د کیږ د دوی پټولو او دیوال شرقی او غربی متصله دیوال جنوبی ته اوجت وو او پایه یه پایه راغلے شوے وو او د جماعت سره نه شمال او جنوب ته کړے

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وے اُودہ ڈوُو۔ (رشتہ ۳۶) - یا اُو صِیدِ، یہ والان او یا دُرشلہ یا نیو (مدارک ص۴۰) او علامہ نسفی رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چہ نمر بہ دوی تہ نہ رسیدلے ځکہ دُوبے وَ اختصاص وُدونی یہ کرامت سرہ۔ (مدارک ص۴۰) فائدہ:۱: سوال رائی چہ دَسپی ساتل څوصنع دی۔ جناب مفتی صاحب رحمۃ اللہ فرمائی چہ دَدے جواب یو دا کیدے ئی چہ دَسپی پالل وُ محافظت حکم یہ شریعت محمدی کښ دے، ممکنہ دا چہ ځینو دَسپیو ملګیلا کښ ممنوع نہ وی۔ دوہم واہم قرین قیاس دا چہ داغلہ صاحبان دَ ځایدار، صاحبان دَ میوانا تو وُ۔ دَدے حفاظت دَ یارانو لہ سپے پالل وُ اودَ سپی وفا شعاری مشہور دہ، دوی چہ کلہ دَ یارانہ تلہ نو ھغہ دواړہ هم لاړہ۔ (معارف ص۵۵۵، ۵۵۶)

اَیۡقَاظًا: ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ دَ ځلانے ذبحے والا وی (درمنثور ص۲۶۶) وَ لَیَتَلَطَّفْ: (حاشیہ دَ رات تلو نکی ص۳۶۲): او نرمی دِ کړی یہ ننوتلو دَ ځار کښ او یہ اَخستلو دَ طعام کښ (قرطبی ص۳۵۰) اودی دِ یہ ستاوپتو الی کښ یہ ننوتلو دَ ښار او اَخستلو دَ طعام کښ چہ ونډ پیژندلے نہ شی۔ (سراج منیر ص۲۹۲)

اِنَّهُمْ اِنْ یَّظْهَرُوْا: یہ دے آیت مبارکہ کښ علت دَ ماقبل دے وَ کَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا: او مونږہ چہ څنګہ یہ خپل قدرت سرہ دوی لړہ اُودہ کړی او راویښ کړی وُو، دغہ رنګ مونږہ یہ خپل قدرت او حکمت سرہ دَ دغہ زمانے خلقو لړہ دَ دوی یہ حال خبر کړہ۔ (معارف ص۵۱۵) یہ دے آیت کښ نور حکمتونہ دَ دوی دَ حال بیانولو ذکر کړی۔ اِذْ یَتَنَازَعُوْنَ بَیْنَهُمْ: کلہ چہ جګړہ کولہ دَ دغہ زمانے خلقو یہ بارہ دَ حال دَ دوی کښ۔ قَالُوا ابْنُوْا عَلَیْهِمْ: پس وویلو دغہ خلقو چہ جوړ کړی یہ دروازے دَ غار دَ دوی یَوَلہ اِبادی (مدارک ص۴۰) چہ دَدوی لاشونہ محفوظ دی یادَ دوی یادګار قرار نہ شوِل مقصود وُو۔ (معارف ص۵۶۲) - قَالَ الَّذِیْنَ غَلَبُوْا: وویل هغہ کسانو چہ زور اور وُو یہ کار خپل باندے چہ برسر اقتدار طبقہ یعنی نصاریٰ وُو چہ غالبا یقیناً جوړہ کړو یہ دوی جمعات (عبادت خانہ) امام رازی رحمۃ اللہ فرمائی چہ دَ اللہ تعالیٰ عبادت یہ کولو یہ دغہ کښ اوباقی یہ وُستو

وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَّزٰوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ

او ویښے یہ تا نمر لړہ، کلہ چہ راوخیژی، میلان یہ کوی دَغار دَدوی نہ،

ذَاتَ الْيَمِيْنِ وَاِذَا غَرَبَتْ تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ

ښی طرفتہ، او کلہ چہ پریوزی، پریږدی یہ دوی لړہ، کښی طرفتہ،

وَهُمْ فِيْ فَجْوَةٍ مِّنْهُ ۭ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ ۭ مَنْ

اودوی یہ فراخہ ځای کښ وی دَ دغہ نہ، دا دَ نښانو دَ اللہ تہ ندی، چاتہ چہ

يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ

هدایت وکړی اللہ پس هغہ هدایت موندونکے دے، اوچا لرہ چہ بے لارے کړی اللہ پس ښیګړہ مایتہ نہ موندے

لَهٗ وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿۱۷﴾ وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَّهُمْ رُقُوْدٌ ۚ

هغہ لړہ دوست لارہ ښودونکے۔ اوخیال بہ کړے یہ دوی پہ ویښو، اودوی اُودہ دی،

وَّنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِيْنِ وَذَاتَ الشِّمَالِ ۡ وَكَلْبُهُمْ

اوړو راړو وُ دوی لړہ، ښی طرف، اوکښی طرفتہ، او پسے دَدوی،

بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيْدِ ۭ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ

غوړ دَ ځکے دَ، دوه اړولیږ خپلو لړہ، یہ دَرشلہ پہ نیو، چرے سر بښکارہ کړے تہ، یہ دوی باندے،

لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَّلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿۱۸﴾ وَكَذٰلِكَ

نو راړہ ګرځیدے دَ دوی نہ، یہ ډیرہ ویښتہ او خامخا دلتہ شے دَ دوی نہ، یہ رُعب سرہ۔ اودغہ رنګے

بَعَثْنٰهُمْ لِيَتَسَآءَلُوْا بَيْنَهُمْ ۭ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۭ

راوښخہ کړل موږ دَ دوی لړہ، چہ پوښتو دَ کړہ یو بل خپل کښی، ووئیے یو دوی کښی دَ دوی نہ، څومرہ دِ ولاړ تیر کړہ تاسو

قَالُوْا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۭ قَالُوْا رَبُّكُمْ اَعْلَمُ

ووئیل دوی وخت موږ تیر کړہ یو ورځ، یا بعضی ورځ، ووئیل نورو، رب ستاسے ښہ پوهہ دے

بِمَا لَبِثْتُمْ ۭ فَابْعَثُوْٓا اَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هٰذِهٖٓ اِلَى الْمَدِيْنَةِ

یہ هغہ چہ مودت تیر کړہ تاسو، پس ولیږئ دَ یو ستاسے یہ ورځ دَ ستے یہ دا، دغہ ښارتہ،

فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَآ اَزْكٰى طَعَامًا فَلْيَاْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ

پس دَ ګورئ چہ کوم دَدوی نہ پاک طعام والا دے پس راوړی تاسو تہ څوراک، دَ هغہ نہ،

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا

اور چاہیے وہ کہ وہ تلطف اختیار کریں اور نہ خبردار کریں ساتھ تمہارے کسی کو بیشک وہ اگر

عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا

پتا سو پائیں تم پر سنگسار کریں تم کو یا لوٹا دیں تم کو اپنے دین میں اور تم کبھی نہ

إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾ وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ

پاؤ گے تب کبھی بھی۔ اور اسی طرح خبر کر دی ہم نے ان پر تاکہ جان لیں

وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ

وعدہ اللہ کا سچا ہے اور یہ کہ قیامت میں شک نہیں اس میں جب

يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا ۖ

جھگڑ رہے تھے وہ آپس میں ان کے کام پر تو کہا انہوں نے بناؤ

رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ

رب ان کا خوب جانتا ہے ان کو۔ کہا جنہوں نے غلبہ پایا ان کے کام پر

لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَابِعُهُمْ

ہم ضرور بنائیں گے ان پر مسجد۔ اب کہیں گے کچھ لوگ تین ہیں

كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا

چوتھا ان کا کتا ہے اور کہیں گے کچھ لوگ پانچ ہیں چھٹا ان کا کتا ہے

بِالْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُلْ

غیب پر بات پھینکتے ہوئے اور کہیں گے کچھ لوگ سات ہیں آٹھواں ان کا کتا ہے

رَبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا

رب میرا خوب جانتا ہے ان کی گنتی کو نہیں جانتا ان کو مگر تھوڑے لوگ۔ پس

تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا ۖ وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ

مت جھگڑ ان کے بارے میں مگر بحث ظاہری اور نہ پوچھ ان کے بارے میں

أَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ

کسی سے۔ اور ہرگز نہ کہو کسی چیز کے بارے میں کہ میں کرنے والا ہوں یہ کام

ع ۵ ۱۵

منزل ۴

(اخفی دے۔ (افضل التراجم ص۴۸۱) وکو رغی روح المعانی ص۱۵۔ الامر الظاہر: جگر ۲ ظاہرہ دا دے چہ کہ پاسے دوی نہ امداد وغوښتنه تورته وویا یه چه دوی خو هلکان دی حاجت روا نه دی او کله چا دوی توحین کا وی نو نه تورته وویا یه چه دوی مؤمنان دی توهین له نه دے مناسب (افضل التراجم ص۴۸۱)۔ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ: یه دے دوه معنی

فصل القرآن بالقرآن عدد الحروف بان الثانی بعد الالف الاول والثالث بعد الالف الاخیر ۱۲

ناڑہ اصحاب کهفو په سبب دوغه بجات۔ (کبیر ص۲۰۴ ج۵، ابن جریر رحمۃ اللہ علیہ ص۱۴۹، کښ دوه قوله ذکر کړی یو دا چه مسلمانان وو هغوی نه او دویم دا چه مشرکان وو هغوی نه۔ قالہ ۱۲۔ ابن کثیر رحمۃ اللہ فرمائی: ظاهره داده چه دا خبر چا کړے دا خاوندان د اقتدار وو خو لاکن ایا دوی ساتیلی شوی او کنه؟ په دیکښ نظر دے حکمه نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی لعن اللہ الیهود والنصاری اتخذوا قبور انبیائهم وصالحیهم مساجد۔ ویره ورته وی هغه عمل نه چه دوی کړے وو (۱۲ منه) وګورئ نشر المرجان ص۲۸، او افضل التراجم ص۴۸۱ هم۔ فائده: چا چه دوے د ایت کریمه نه په قبرونو باندې د جمات جوړولو او آبادی کولو باندې دلیل نیولے دے نو الوسی رحمۃ اللہ په دے سخت رد کړے دے۔ فرمائی چه د اقوال باطل، عاطل، فاسد، کاسد دے، بیائے روستو کښې احادیث صحیحه په صنعه والی درج ذکر کړی دی۔ وګورئ ۱۲ منه۔ یعنی روایت د ابن عباس رضی اللہ عنہما دے چه، قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لعن اللہ تعالیٰ زائرات القبور والمتخذین علیها المساجد والسرج وګورئ الهام الرحمن ص۳۵۹۔ اخفی یه رد دا عبارت کښې د ص۲۴۸ نه تر ص۲۵۰ پورے د بحث تفصیلی بیلګې دے او ۱۲ حوالے ئے ذکر کړی دی۔ اُمید دے چه هغه مطالعه کړئ۔ سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ الخ دلته د اصحاب کهفو په بارا کښې درے قوله ذکر دی۔ د شاه ولی شیخ رحمۃ اللہ ذکر کړی دی یعنی دا دوه قوله نه ښه دی او دریم قول ښه دے۔ ابن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی دوی اوه تنه دی اتم ئے سپے دے حکمه درے قول نه روستو رجما بالغیب په طور کړے نشته بلکه په ملا ایت کښې د اوه تنو سپے راخلے دے۔ (افضل التراجم ص۴۸۱) وکو رغی روح المعانی هم ص۱۵۔ الامر الظاهر: جگر ۲ ظاهره داده چه کړها دوی نه امداد وغوښتنه تورته وویا یه چه دوی خو هلکان دی حاجت روا نه دی او کله چا دوی توحین کا وی نو نه تورته وویا یه چه دوی مؤمنان دی توهین له نه دے مناسب (افضل التراجم ص۴۸۱)۔ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ: یه دے دوه معنی

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

غَدًا ﴿۲۳﴾ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ

صیالہ۔ مگر (چہ وایی) چہ رضا ئے ذ اللہ شی، او یاد وہ رب خپل، کلہ چہ هیر شی ستانہ،

وَقُلْ عَسَىٰ أَنْ يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ

او وایہ نژدے وکہ چہ ښیو نہ ښو کړی مانتہ رب خپلا، دیر نژدے، ډډے

هَٰذَا رَشَدًا ﴿۲۴﴾ وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ

نہ لرچشتہ ډھیر ښ نہ۔ او خصار شوی (او وډی) په غار خپل کښ، درشلو کالو نہ،

وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿۲۵﴾ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ

او زیات کړی نهہ (په حسابد سپوږمئ) وایہ اللہ ښ پوهہ ده چہ په هغوی وه چہ دوی پکښ پاتہ شوی،

غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ

الله لرا علم د پټو د اسمانونو او زمکے دے، څه ښ لیدونکے د ده، او چه اوریدونکے ده، الله ته ښکاره

مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ

نړ سوا د الله تعالیٰ نه، څوک امر ادی، او نه شریکوی الله تعالیٰ په حکم خپل کښ،

أَحَدًا ﴿۲۶﴾ وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ

هیڅوک۔ او ولوله هغه چه وحی کړے شوی تا ته، د کتاب د رب ستانه،

لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ

نشته بدلوونکے، کلمات د هغه لرا، او هیڅوک به پیدا نه شی مونږ سوا د الله تعالیٰ نه،

مُلْتَحَدًا ﴿۲۷﴾ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ

ځای د پناه طی، او تینګ کړه، ځان خپل، سره د هغه کسانو چه ښ

رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

رب خپل، په سحر، او بیګا کښ، ارادہ کړی، د (هغه) رضا د هغه،

وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ

او دې نګر ځی ستا سترګے ستا د دوی نه، چه ارادہ کړے، د ژوند،

الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ

دنیا دی، او خبره د هغه چا چه غافله کړے موږ زړه د هغه، د یاد د

ذکر الله ۲۴ — ترجمہ کلام الملوک ص ۱۲ — ذکر الله ۲۵

خبرو تیږوس کړه د دوی نو هغوی صیالہ د جواب ورکړلو د وعدا کړے وه او إنشاء الله ستا نه وړ وه ولې اکثر (مفسرین جواب) إِذَا نَسِيتَ: (حاشیه د دے شرط): او یاد وه رب خپل کله چه هیر شی۔ نسفی رحمۃ الله فرمائی چه دا محمول دی په حاصلولو د تبرک باندې (مدارک ص ۷۰۳) وَقُلْ عَسَىٰ أَنْ يَهْدِيَنِ: او کیږه هغه شے تاته الله تعالیٰ یاد نیکی نو وایه چه امید دے چه وبه ښیلی مانتہ الله تعالیٰ زیات نژدے ډډے هیر شوی نه په خیر او قائد کښ۔ وَلَبِثُوا الخ: او درنګ تیر کړه دوی په غار کښ درے سوه کاله لفظ د سِنِينَ یا حال دے یا عطف بیان دے او تمیز نه دے شکه چه تمیز د مائة مجرور دے شکه چه د علم نحاة اعلیٰ دا۔ وَازْدَادُوا تِسْعًا: او زیات کړی نهہ کالو نور (فتح ص ۳۵)۔ سوال او جواب: دلته دا سوال پیدا کیږی چه قرآن کریم محکم د هغے په بیان کښ درے سوه کاله بیان کړی دی دے نه پس ئے د رڼا مایل چه په څه درے سوه باندې نهہ نور زیات شوی نو د هغکښ څه درے سوه نهہ اوونه فی مایل دے سبب حضرات مفسرینو لیکلے دے چه یهود او نصارا د کښ چونکه تمسی کال روایج دو په څه حساب سره درے سوه کاله کیږی او اسلام کښ قمری کال حساب دی او په قمری حساب کښ په هر سل کالو باندې درے کاله زیاتیږی، دے درے ځله په درے سوه تمسی باندې قمری حساب سره نهہ کاله زیات شو۔ دے د دواړو کلنډرو د امتیاز نمودلو د پاره ئے تعبیری عنوان اختیار کړو (مدارک ص ۷۰۳، ابن کثیر ص ۴۷۰، الهام الرحمن ص ۳۰۱)۔ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ الخ: دے څه نه په واقعه د اصحاب کهف څلور تفریحات دی، نهہ په دے آیت کښ او په دے وروسته پنځه جملے د توحید دی۔ دویمه تفریح په ۲۶ کښ، درېمه په ۲۷ کښ څلورمه په ۲۸ کښ۔ فائدہ: شیخ القرآن رحمۃ الله فرمایلی دی چه سورۂ ۲۵

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سہ کھف کښ نفی دکہ د علم غیب په څلورو طریقو سره۔ حاصل ئے دادے چه تبیان په غیبونو پوهیږی، ولیان په غیبونو پوهیږی، پاچاهان په غیبونو پوهیږی لهذا لَهٗ غَیْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ئے په صیغو کښ راوړلو چه د تولو سرچینه یوازے الله ده۔ وَمَنْ وَّلِیٍّ : نشته دے خلقو ولو واقعه ته نه څوک محتاج (شیخ الهند) وَلَا یُشْرِكُ فِیْ حُكْمِهٖۤ اَحَدًا او نه شریکوی الله ته په فیصله خپله کښ خوله (مدارک ص۱۰۱۰) یا په امر او نهی خپله کښ یا په علم غیب خپل کښ هیڅوک لره (مظهری ص۱۰۱۰) وَاتْلُ مَاۤ اُوْحِیَ اِلَیْكَ : په وحی ایت کریمه کښ ترغیب بمولانا المؤمنین دے۔ واصغیٰ مخکښ الانعام ص۸۰۰ مکه کښ هم ذکر شوے وو۔ حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی چه دا نازل شوے په اشرافو د قریشو کښ کله چه مطالبه وکړه د نبی ﷺ نه چه کښینو د دوی سره یو اځے او نور د کیسو څخه لرې کړه سره د عاجزانو مکروهو خلقو لکه بلال او عمار او صهیب او خباب رضی الله عنهم شو او خان لره د کرې د غه کسان په علی حد ډیر ښه ګڼی کښ الله (شیخ) فائده: په حدیث کښ راځی چه دا ایت په یعصفون کوروتو د نبی علیه السلام کښ نازل شو پس راورتلو او د غه خلق ئے قبول پس بیا ئے مونږ یو قوم یو چه ذکر د الله تعالیٰ نه کوو لو، نکته ترینه ببر سری وو او د دوی په څرګند والا او د بوی جامے والا کلمه ﷺ ولیدله کیناسته د هغوی سره او وفرمایل الحمد لله الذی جعل فی امتی من امرنی ان اصبر نفسی معهم۔ (ابن کثیر ص۱۰۱۰) فائده: د دے ایت په اخر کښ کیدے وے ذکر هم کړیے او د هغے د اطاعت نه ئے منع کړیده۔ وَمَنْ شَآءَ فَلْیَكْفُرْ : (حاشیه د دے محل)؛ دے ایت کریمه کښ تخویف اخروی دے او په ویکښ اختیار ورکول نه دی بلکه زور نه او وعید دے (مسائل ص۱۰۱۰) امام قرطبی رحمه الله فرمائی چه دا ارادهٔ نه د کوے نبی علیه السلام لا د وغ لا کن الله تعالیٰ منع کړے کله د کفر لو د اراده نه۔ (طبری ص۱۰۱۰) سُرَادِقُهَا : احاطه به پرے وکړی انګړے د اور۔ (ابن کثیر) فرمائی دیوال د اور (صاوی) زجاج رحمه الله وائی چه سراد ق هر هغشے دے چه احاطه ئے کړی په شی باندے (زاد المسیر ص۱۰۱۰)۔ په دے ایت سره ثابت کښ بشارت اخروی دے۔ ۱۲ فاطر، ۱۰۱۰ رحمن هم وګورئ۔ وَاضْرِبْ لَهُمْ ۱۲ : دے خائے نه خساست د دنیا دے په درشے سه

ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ وَكَانَ اَمْرُهٗ فُرُطًا ﴿۲۸﴾ وَقُلِ

خپله نه، او تابع شوے د خواهش خپل، او ئے کار هغه ژیاتے۔ او ووایه چه

الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ فَلْیُؤْمِنْ وَّمَنْ

حق د څه قدر به ستاسو د رب څخه چه خوښ شی نو ایمان دی راوړی، او څه چه

شَآءَ فَلْیَكْفُرْ اِنَّاۤ اَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِیْنَ نَارًا اَحَاطَ

خوښ شی نو کفر دی وکړی، یقیناً موږ تیار کړے، د ظالمانو د پاره، اور، احاطه به وکړی،

بِهِمْ سُرَادِقُهَا ؕ وَاِنْ یَّسْتَغِیْثُوْا یُغَاثُوْا بِمَآءٍ

په دوی باندے د هغه (اګړ د هغه) او که فریاد وکړی دوی د اوبو، فریاد به ئے قبول شی په داسے اوبو

كَالْمُهْلِ یَشْوِی الْوُجُوْهَ ؕ بِئْسَ الشَّرَابُ ؕ وَسَآءَتْ

چه د ویر د ګډ هغه (اګړ د هغه) او که فریاد وکړی دوی د اوبو، فریاد به ئے قبول شی په داسے اوبو

مُرْتَفَقًا ﴿۲۹﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

د ښه اختلو۔ یقیناً هغه کسان چه ایمان ئے راوړے، او عملونه کوی نیک،

اِنَّا لَا نُضِیْعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ﴿۳۰﴾ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ

یقیناً موږ نه برباد کوو، د هغه چا چه ښه کوی، عمل لره۔ د غه کسان، دوی لره،

جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ یُحَلَّوْنَ

باغونه د همیشه سیسولو دی، چه ږی به لاندے د دوی څخه اوبه، ښکلے به کړے شی دوی ته

فِیْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّیَلْبَسُوْنَ ثِیَابًا

په هغوی کښ، د سرو زرو، او اغوستے به شی دوی جامے،

خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٕیْنَ فِیْهَا

شنے، د نرمو ریښمو نه، او د ډیرو درنو ریښمو نه، تکیه به لګولے وی په هغوی کښ

عَلَی الْاَرَآئِكِ ؕ نِعْمَ الثَّوَابُ ؕ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿۳۱﴾

په څوکیو باندے، ښه بدله ده (دا)، او ښه ځای دے د ښه اختلو۔

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا رَّجُلَیْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا

او بیان کړه دوی ته مثال، د دو و سړو، چه ورکړی وو مونږ، یو د دوی ته،

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

سے طریقہ سرہ۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ فرمائی، اول دنیا یہ واحسنے شی لتاصنہ خشنہ چھ واحسنے شوہ ۔ باغ واونہ ۔ ۔ ۔ تو
ٹھ پورے او دقیم وخت دوئیا لیزدے وی نہ ترسے پورے او دریم دابہ ومال شی پتا سے ہانو (سط الدرر ص ۳۱۰)

جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَّحَفَفْنٰهُمَا بِنَخْلٍ وَّجَعَلْنَا
دوہ باغونہ، دَ انگورونہ، اوراتا گرخولی موندلی دَ خوکنہ کھجورہ، اوچیرا کری دوہ مونڈ
بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿۳۲﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ
پہ منځ دَ خوکہ ہغہ فصل۔ دواړو، باغونو یہ، ورکولے، میوے خپلے اونہ ہیڅ
تَظْلِمْ مِّنْهُ شَيْـًٔا ۙ وَّفَجَّرْنَا خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿۳۳﴾ وَّ
کمولے، دَ خوکہ نہ خہ شے، او چاری کړے دَ دوہ مونڈ پہ منځ دَ خوکہ، دالہ،
كَانَ لَهٗ ثَمَرٌ ۚ فَقَالَ لِصَاحِبِهٖ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗۤ
او دَ خوکہ خپلو تہ، قہر دَ مال، پس وَیلی ملگری خپل تہ، او دَ خپلو اترے کولے دَ خوکہ سرہ
اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَّاَعَزُّ نَفَرًا ﴿۳۴﴾ وَدَخَلَ
خہ زیات یم، ستا نہ پہ مال کښ، او زور اوریم یہ ډلہ کښ۔ او داخل شو
جَنَّتَهٗ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ قَالَ مَاۤ اَظُنُّ اَنْ
باغ خپل تہ، او ظلم کولے دَ وُ، یہ خان خپل، وے وئیل گمان نہ کوم، چہ
تَبِيْدَ هٰذِهٖۤ اَبَدًا ﴿۳۵﴾ وَّمَاۤ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآئِمَةً ۙ
هلاک یہ شی دا باغ، هیڅ وخت۔ او گمان نہ کوم، یہ قیامت باندے، قائمیدونکے،
وَّلَئِنْ رُّدِدْتُّ اِلٰى رَبِّيْ لَاَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا
او بیرتہ واپس کړے شم، رب خپل تہ، خامخا یقیناً بیا یہ موم، غوره ځای نہ،
مُنْقَلَبًا ﴿۳۶﴾ قَالَ لَهٗ صَاحِبُهٗ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗۤ
ځائے دَ گرزیدو۔ وویل دَ ملگری دَ دَ، او دَ خپلو اترے کولے دَ خوکہ سرہ،
اَكَفَرْتَ بِالَّذِيْ خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
ایا کافر شوے ته یہ هغہ ذات چہ پیدا کړے تا، دَ خاورے نہ، بیا دَ نطفے
نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰىكَ رَجُلًا ﴿۳۷﴾ لٰكِنَّا۠ هُوَ اللّٰهُ رَبِّيْ
نہ، بیا ځ برابر کړے تا لوڑ، سړے۔ لاکن (خو) ما هم چہ هغہ الله ته رب خپل دے،
وَلَاۤ اُشْرِكُ بِرَبِّيْۤ اَحَدًا ﴿۳۸﴾ وَلَوْلَاۤ اِذْ دَخَلْتَ
او نہ شریک کوم دَ رب خپل سړے، خو لے۔ : او ولے نہ، کلہ چہ داخل شوے ځ

فائدہ: دا امثال دے دَ هغہ چا پہ خان عزتمند گوی پہ دُنیا او شرم گنړی دَ یو خائے کینا ستلو دَ مومنانو نہ او دا متصل دے دَ دے قول دَ الله تعالیٰ سرہ واصبر نفسک الخ (قرطبی ص ۳۹) وَحَفَفْنٰهُمَا: او راتا وگرځی دَ دوہ مونڈ دَ دا دوہ باغونو نہ کھجورے (مدارک ص ۱۲) وَلَمْ تَظْلِمْ مِّنْهُ شَيْـًٔا: او نہ لے کمولے دَ میوو دَ دے نہ خہ شے۔ (مدارک ص ۱، روح ص ۲۷، قرطبی ص ۳۰، خازن ص ۳، تسہیل ص ۱۰۳، مفردات ص ۱۳، الہامالہ ص ۳۱۰۔ یعنی ظلم دلتہ پہ معنی دَ کمی دے۔ شیخ القرآن رحمہ اللہ پہ هم دا معنی کولہ۔ وَكَانَ لَهٗ ثَمَرٌ: او دَ دوہ لرہ قسم مونہ دَ مال (مدارک ص ۱) يُحَاوِرُهٗ: خبرے اترے دے کولے، اړولے راړولے خبرے۔ (مدارک) وَدَخَلَ جَنَّتَهٗ: او داخل شو جنس باغونو خپلو تہ یو معین باغ ترینہ مراد نہ دے وگورئ مسائل ص ۲۰۰۔ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖۤ: چہ هلاک یہ شی دا پوے۔ مدارک ص ۱ کښ دی چہ وینی: اکثر غنیان دَ مسلمانانو نہ چہ چلیږی ځ لہ دَ اخوالودَ دی پہ دا سے خبرو یانی۔ اَكَفَرْتَ: ایا شرک دے کړے۔ دلتہ کفر یہ معنی دَ شرک دے قرینہ پرے ص ۱ او ۲ ایتونہ دی۔ وگورئ روح ۱۵/۱۷۷ جواہر ص ۱۰۱۔ لٰكِنَّا هُوَ اللّٰهُ رَبِّيْ: اصل عبارت دا سے دے لکن انا هو الله ربی، معنی دا شوہ لاکن خہ ما هم شان دا دے الله رب خما دے۔ وگورئ مدارک ص ۱ وَلَوْلَاۤ اِذْ دَخَلْتَ: دلتہ تقدیم تاخیر دے اصل عبارت دا سے دے: وَلَوْلَا اِذْ دَخَلْتَ الخ: معنی دا شوہ ولے دے نہ وے لے کلہ چہ داخل شوے باغ خپل تہ۔ مَا شَآءَ اللّٰهُ: کشاف ص ۲ کښ دی: اَلْاَمْرُ مَا شَآءَ اللّٰهُ، فیصلہ هغہ دا چہ وے غواړی الله تم۔ فائدہ: ابن کثیر رحمہ اللہ وائی اوله وے دے نہ بعض سلف فرمائی چا لہ چہ پہ تعجب کښی وائی چی یو شے دَ حال دَ دَ کانہ او یا دَ مال دَ دَ نہ او یا دَ اولاد دَ دَ نہ پس دُ وائی: ماشاء الله لا قوۃ الا بالله، او دا ماخوذ دی دَ دَ آیت کریمہ نہ۔ بیائے ص ۳

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

حکایت هم پیش کړیدے۔ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا : (حاشیه دَ تفسیر مخ) : امام رازی رحمۃ اللہ فرمائی، چه هر شه چه یقیناً مقصود دادے چه بیان کړه مثال بل چه دلالت کوی په حقارت دَ دُنیا او په کموالی د بقاء دَ دُنیا (کبیر مخ)۔

جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ اللّٰهُ ۙ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ۚ اِنْ

باغ خپل تہ، ویلے، ولے نه (ما شاء الله لا قوة الا بالله) نظر طاقت مګر په امر دَ الله سره، کهٔ

تَرَنِ اَنَا اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَّوَلَدًا ﴿۳۹﴾ فَعَسٰى رَبِّيْٓ

وینے مالونه، کم ستانه، په مال کښ او په اولاد کښ۔ پس زړه کا چه رب زما،

اَنْ يُّؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا

راکړی ماته، غوره، د باغ ستانه، او اوس لیږی، په دغه باغونو،

حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيْدًا زَلَقًا ﴿۴۰﴾ اَوْ

عذاب، د ورځنه، پس شي به، میدان، خوښید ونکے۔ او یا

يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيْعَ لَهٗ طَلَبًا ﴿۴۱﴾ وَ

شي به، اوبه دَ دے (ژوړے) پس هیڅ طاقت به نلرے تہ، هغوی ډَ طلبولو۔ او

اُحِيْطَ بِثَمَرِهٖ فَاَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَآ اَنْفَقَ

کیږه وشو په مالونو دَ دَ، پس شروع شو چه مړل پښے ورغوی خپل، په هغه شي چه خرچ کړی ډَ وَ

فِيْهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَيَقُوْلُ

په دغه کښ او هغه نالوړه دَ وَ، په خپلو ټوټو خپلو، او وایے ئے،

يٰلَيْتَنِيْ لَمْ اُشْرِكْ بِرَبِّيْٓ اَحَدًا ﴿۴۲﴾ وَلَمْ تَكُنْ لَّهٗ

هائے افسوس خامخا چه نه وے شریک کړے دَ رب خپل سره چا۔ او نه وه دَ لره

فِئَةٌ يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿۴۳﴾

ډله چه امداد ئے کړے وے دَ وه سره، سوا دَ الله تعالیٰ نه، او نه وے دے پخپله لږ امستونکے۔

هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ ؕ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ

په دغه وخت کښ ثابته شوه (دَ الله) الله پاک لره حق دَ، دَ الله خو وه ثواب ورکولو کښ، او خو ورکړے

عُقْبًا ﴿۴۴﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ

په انجام دَ۔ او بیان کړه دوی ته، مثال، دَ ژوند، دُنیوی، پشان دَ اوبو،

اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ

چه راوړے وے مونږ دَ هغه، پس ګډ شو دَ او خیژ دَ په هغه سره، شنبلی، دَ زمکے،

منزل ۴

ع ۵ ۱۷ ۱۲ ۱۱ ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ : (حاشیه دَ اتلو تکی مخ ۴۷۵) : او باقی پاتے کیدونکے نیک عملونه۔ علامه شوکانی رحمۃ اللہ فرمائی چه ښکاره خبره داده چه باقیات صالحات هر عمل دَ نیکئ دے (فتح القدیر)

سورت مریم ۷۶ هم ګورئ۔

مَالُ هٰذَا الْكِتٰبِ : څه دی دے عملنامے لره چه نه دے پریږدے وَړه او نه لویه۔ تائید ۵۳ قمر ګورئ۔ وَرَاَوْا مَا فِيْهِ : دوخ دَ نه ترسره ۵۹ پورے دویمه حصه دَ سورة کهف ده۔ په دے کښ څلور خبرے دی: (۱) جواب دَ شبهے په بارے دَ چا تو کښ نه۔ (۲) واقعه دَ آدم علیه السلام او دَ ابلیس دَ بارے دَ تائید دَ هغے۔ (۳) تخویف اخروی ۵۲ (۴) څلور زړه اجره ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ دَ ترغیب او ترهیب دے۔ دَ دیوبندی شیخ رحمۃ اللہ فرمائی چه لږ ډیر څه جواب دے — شبهه داوه چه دَ اولیاء الله دَ خانقاه کانو او قبرونو باندے دَ ډنو کښ کوڼه نقصان رسی دَ دے نه معلومه شوه چه هغوی غیب دان او متصرف په کائنات کښ دی۔ جواب دادے چه هغوی ته دَ دے علم نشته دا تول دَ شیطانانو نوشارت دے چه دَ خلقو دَ ګمراه کولو دپاره دَ هغوی په زړونو کښ شبهے او وسوسے غورځوی۔ ګورئ جواهر ۲۲۶۔ تائیدات ۲۹ یونس، ۱۴ فاطر ۞

اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ : (حاشیه دَ

ځکه چه شروع شوه همزه دَ پاره دَ انکار ۞ - معنی دا شوه آیا تنبیه دَ ګاره او اولاد دَ دَ ګره -

فائده : دَ ابلیس اولاد او بچی هم شته - (معارف ص ۵۸) الوسی رحمۃ اللہ فرمائی چه ظاهره داده چه

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

مُراد دَ ذُرِّیت نہ اَولاد دے پس کیرِی دا ایت دلیل پہ وے چہ شیطان لہ اولاد شتہ دے او پہلہ ڈے قول کرے یَو جماعت۔ (روح ص۲۹ ج۱۵) پِلتن لِلظّٰلِمِیْنَ بَدَلًا۔ بَہ دے بدل دَ اللہ تعالیٰ نہ ابلیس دَ

الکہف ۱۸ ۴۷۶ سبحٰن الذی ۱۵

فَاَصْبَحَ هَشِيْمًا تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰي

پس اَوگرزی وچہ مات (خدے ژبہ) الوزوی دَ کولا، یا دونہ، او دے اللہ تعالیٰ پہ

كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۝ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِيْنَةُ

ھر شی باندے قدرت والا۔ مالونہ، او خامن، ښائست

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ

دَ ژوند دُنیا وی دے، او باقی پاتے کیدُونکی نیک عملونہ، غوره دی، پہ نزد

رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ اَمَلًا ۝ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى

دَ رب ستا، پہ ثواب کښی، او غوره دی پہ اُمید کښی۔ او کلہ چہ والوزوو غرونہ، او وینے بہ تہ

الْاَرْضَ بَارِزَةً ۙ وَّحَشَرْنٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا ۝

زمکہ خالی میدان (اچ چہ) اور اجمع بہ کړو دوی لہ ہم پس پرے بہ نہ پرےدو دَ دوی نہ، یو تن۔

وَعُرِضُوْا عَلٰي رَبِّكَ صَفًّا ۭ لَقَدْ جِئْتُمُوْنَا كَمَا

او پیش بہ کړے شی دوی پہ رب ستا باندے، ھغوئ، پہ ښکارا (وِیلے) تاسو موندونکی تہ، څنګہ چہ

خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۭ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَّجْعَلَ لَكُمْ

پیدا کړی وو موندونکی تاسو لومړنی (اول خلق) بلکہ گمان کولو تاسو چہ ھیڅ ھیڅ بہ ونکړو ژوند تاسو لپارہ

مَّوْعِدًا ۝ وَوُضِعَ الْكِتٰبُ فَتَرَى الْمُجْرِمِيْنَ

نیټہ۔ او کیښودے خو دے شی، عملنامے، پس وینے بہ مجرمان موندونکی،

مُشْفِقِيْنَ مِمَّا فِيْهِ وَيَقُوْلُوْنَ يٰوَيْلَتَنَا مَالِ

ویریدونکی بہ وی دَ ھغے نہ چہ پہ دے کښی دی، او وبدائی دوی کاڼی ارمان (موندونکہ)، څہ دی،

هٰذَا الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ

دے عملنامے لرونکہ، چہ نہ ئے دے پرےپرےدونکے کړے، او نہ لوی لرونکہ، مګر

اَحْصٰىهَا ۚ وَوَجَدُوْا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا ۭ وَلَا يَظْلِمُ

ئے لیکلے وی ھغہ لرونکہ، او پیدا بہ وی دوی ھغہ عمل چہ دے دی کړے، حاضر، او ظلم نہ کوی،

رَبُّكَ اَحَدًا ۝ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰۗىِٕكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ

رب ستا پہ ھیڅ چا باندے۔ او کلہ چہ وویلے مونږ، ملایکو تہ سجدہ وکړئ آدم تہ،

منزل ۴

چہ ئے ظلم وکړو ۔۳ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى الخ: دَ دے ځائے نہ تر ۸۲ پورے دریمہ حصہ دہ او واقعہ دَ موسیٰ او خضر علیہما السلام دہ او پہ دیکښ کښ فوائد دی۔ یوکہ فائدہ ئے دا دہ: شیخ القرآن رحمۃ

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ

پس سجدا وکړو دی، مګر ابلیس نه، وو د پیریو یا نو نه، پس وستلو،

عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ ؕ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَذُرِّيَّتَهٗٓ اَوْلِيَآءَ مِنْ

د حکم د ربه خپله نه، آیا غیبی تاسو دا کړه، او اولاد د ده کړه دوستان، پرته

دُوْنِيْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ ؕ بِئْسَ لِلظّٰلِمِيْنَ بَدَلًا ﴿۵۰﴾

د ما نه، او دوی تاسو لره، دښمنان دی، بد بدل دی د ظالمانو لپاره، په بدله د اختیار کښی۔

مَآ اَشْهَدْتُّهُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا

نه دی حاضر کړی ما دوی کړه پیدا کښی، د آسمانونو، او د زمکې نه، او نه

خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ ۪ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّيْنَ عَضُدًا ﴿۵۱﴾

پیدا کښی د هغوی خپلو نه، او نه یم زه نیونکی د گمراهانو لره، مدد (مې وکړ)

وَيَوْمَ يَقُوْلُ نَادُوْا شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ

او کله چې وایی الله تعالی، اوازه وکړئ شریکانو ته خپلو هغه چې خیال کوله تاسو د

فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَّوْبِقًا ﴿۵۲﴾

شریکانو پس وغوښتل دوی هغوی، پس قبول نه یې کړ هغوی د هغوی، او وګرځوله مونږ په منځ د دوی کښی ځای د هلاکت

وَرَاَ الْمُجْرِمُوْنَ النَّارَ فَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ مُّوَاقِعُوْهَا

او وګوره مجرمانو، اور لره، پس گمان یې وکړه چې هغوی به لویږي خو ورته دی کښی د هغه کښی،

وَلَمْ يَجِدُوْا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿۵۳﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ

او نه یې موندل د هغه نه، ځای د ګرزیدو۔ او یقیناً قسم قسم بیان کړی مونږ په

هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ؕ وَكَانَ

دې قرآن کښی، د خلقو د پاره، د هر قسم مثال نه، او دے،

الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿۵۴﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ

انسان، زیات د هر شی نه، په جګړه کولو کښی۔ او نه دی منع کړی خلقو لره،

اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوْا

د ایمان راوړلو نه، کله چې راغی دوی ته هدایت، او د بخښنې غوښتلو،

جواب د ما فعلته عن امری یعنی هغه بخپله وائی چې دا ځما کار نه دے دا صرف د مولی خوښ دی نو غیبیان صرف الله تعالی دے نو متصرف هم صرف هغه دے او په هغه څوک زور او رښتیا (افضل الترجم ص ۴۹۹)

سبب د سفر:

ابن عباس رضی الله عنهما د اُبی بن کعب رضی الله عنه نه روایت کوی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چې د موسی علیه السلام بیان کولو کښی به بنی اسرائیلو کښی پس تپوس ترینه وشو چې څوک دی نه عالم دے د خلقو نه؛ پس هغوی وویل څه۔ پس عتاب راولیږه په هغه باندې الله تعالی حکم چې واپس ځی نکړه علم هغه ته پس وحی وکړه الله تعالی دوی ته چې یو بنده ستا په مجمع البحرین کښی بنده عالم دے ستا نه۔ دوی وویل: یا ربه! پس څنګه به یې ځم خبر شم؟ الله تعالی وفرمایل چې راوباسه خپله دهان سره حوت پس کیدے به یې په یو ډبه پورې کښی پس کوم ځای کښی چې ډوبه کړه دغه حوت لره پس هغه بنده به هلته وی (الحدیث) د کورئ بخاری شریف ۲/۶۸۰، ابن کثیر ۳/۲۹۲ و ۳/۲۰۰ زاد المسیر ۵/۱۳۰۔ فائده: د احادیث بخاری شریف کښی په ص ۱۰۲، ۴۸۱، ۶۸۵، ۶۹۰، ۹۶۵، ۱۱۱۸ کښی راغلے دی او تفصیلی واقعه د موسی او خضر علیهما السلام یکښی ذکر ده۔ لفظونه د (حاشیه د صاوی او خازن)

ص ۴۷۹ شروع شوه د دا نوجوان (زلمی) نه مراد یوشع بن نون دے چې د حضرت موسی علیه السلام خادم وو او د دوی نه یې علم حاصلولو، په دے سفر کښی ورسره ملګری وو۔ مجمع البحرین: د دوو دریابونو د ملاویدو ځای دے نه د روم او فارس دریابونه مراد دی۔ (جواهر ص ۱۶۵، بحر ص ۱۴۶، قرطبی ص ۹، روح ص ۱۶۱)

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

نورهم یکښی ویرا قوال دی، مولنا عبد الماجد رحمۃ اللہ فرمائی چه دوه مقام تعین یه جزم سره مشکل دی، ماجدی ص۶۳۴) جناب مفتی صاحب رحمۃ اللہ فرمائی: «مجمع البحرین» لفظی معنی هر هغه ځای دے کوم ځای کښی چه دوه دریاوه سمندر ملاؤ شوی وی۔ او داظاهره ده چه داهم ځای یو نه یه دنیا کښی یه ټاهم دی (معارف ص۶۴۵)۔ حقباً: اویا یه څه وخت زمانه، ای زمانا او دهرا۔ (غریب ص۴۶۲) فائده: مشایخو صوفیه ؤ دے آیت نه دا نتیجه راویستلے ده چه د مربی انو یا شاګردانو نه کار احتساب او دوی یه سفر کښی منکری کول د سنتو د انبیاءو نه دی (ماجدی ص۶۱۳) فائده: امام قرطبی رحمۃ اللہ لیکی چه یه دے کښی د فقاهت نه داده چه سفر کول د عالم دی یه طلب د زیاتوالی د علم کښی او یه استفاده سره یه دیکښی یه خادم او منکری سره او غنیمت ګڼل دی د ملاقات د فاضلانو او عالمانو ګڼل دی، او د هغوی طرفونه د دوی، او د عادت د سلفو صالحینو د او یه سبب د دے رسیدلے کوچ کولو نکی برخ غوره ده او حاصل کړے ده سعی کا میابه، پس مضبوط شوی دی دوی لره یه علمونو کښی تر نورو او صحیح شویدی دوی لره د ذکر او اجر او فضل نه بهتر قسمونه۔ امام بخاری رحمۃ اللہ فرمائی چه سفر کړے د و جابر بن عبد اللہ رضی اللہ عنہ د یوے میاشتے منزل عبد اللہ بن انیس رضی اللہ عنہ ته یه یو حدیث کښی (قرطبی ص۱۱۰ ج۱۰، ماجدی ص۶۳۶)۔ سَرَبًا: سور نلې یعنی ځای د تللو او لاره (زاد السیرة ص۱۱۶) نَصَبًا: یقیناً ملاؤ شو مونږه د دے سفر څخه نه د ستومانۍ سره۔ شاه عبد القادر رحمۃ اللہ لیکی چه حضرت موسیٰ علیه السلام څخکښی نه تر ستړے شوے کلمه چه تر ینه مطلوب پاتے شو نو د دے تللو نه ستړے شو (موضح ص۴۹۸) عَجَبًا: او د حیرانولو لاره خپله یه دریاب کښی عجیبه، نا اشنا او هغه داده چه اثر نے پاتے شو نو هغه ځای پورے چه لاړو (مدارک ص۴۸۳) فَصَصًا: یعنی روان شو دواړه په زړو قدمونو او منډو نو څخه لو (ایضاً) فَوَجَدَا عَبْدًا: پس بیا مونده دواړه

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

یوښه کا ډېر ښه کا نو ځمانه چې ورکړے وُو مونږه هغه ته رحمت د طرف خپل نه. شوکانی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې دوه نه مراد خضر علیہ السلام دے په قول د جمهور و مفسرینو یا نبی (علیہ السلام) قرطبی رحمۃ اللہ علیہ لیکی چې په خضر ځکه ښکلی ښوے وو چې کله به دوی موسیٰ کوالو نو چا پیړه به ترینه شین شو۔ (معالم) رَحْمَةً: او جمهور یې پرے دے یا نبوی دی چې مُراد د رحمت نه وحی او نبوت دے (روح المعانی، جواہر، فتح) وګورئ سورۃ هود ۲۸ - القصص ۷۳ - وَعَلَّمْنٰهُ: او خپلے وُو مونږه هغه ته د طرف خپل نه خاص علم۔ د دے نه مُراد یوقسم علم دے څکه دا ذکره یې اثبات کښې راغلے د خصوص غواړی او هغه علم د بعضو امورو باطنیه دے په سبب د وحی سره، دلیل دادے چې د قصے په اخر کښې فرمائیلی دی، وَمَا فَعَلْتُهٗ عَنْ اَمْرِیْ (احسن الکلام) ۸۲) هَلْ اَتَّبِعُكَ: او په دے کښې دلیل دے چې نه د هغه مناسب هیڅ دا چې پیروی د طلب د علم اګرچه رسیدلے وی انتهاء د هغه ته او تواضع به کوی هغه چا ته چې هغه عالم وی د هغه نه (مدارک ۳/۱۹) په شاګرد باندې د استاذ اتباع لازمه ده (معارف ۵/۶) خضر علیہ السلام اووے موسیٰ علیہ السلام ته چې ستا علم د شریعت دے او خما علم د خپل د نومتعلق دے چې الله تعالیٰ په بعض کارونو علم راکوی، په ظاهره کښې په هغه د شریعت نه خلاف وی اګرچه باطن کښې د هغه د شریعت سره موافقت وی نو ته به اعتراض کوے څکه چې ته یې دغه راز پټ باتونه خبر نه یے (الفضل الرحیم منک) د حَتّٰۤى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا (حاشیه د اراتلونکی مخ ص ۴۸۰) پس روان وُو دواړه تلهٔ تلهٔ تردے چې سوار د کشتی کښې نو ګورئ چې

مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَاۤ اَبْرَحُ حَتّٰۤى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ

موسیٰ د خپلې ځوان، خپل چې هیڅ نه ځمه تر دے چې ورسیږم، خاځه د چې دلته دی دوه دریاوونه،

اَوْ اَمْضِیَ حُقُبًا ﴿۶۰﴾ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا

او یا به ځم، د یوه زمانه۔ پس هر کله چې ورسیدل د ځاے د ځای د جمع والی د دواړو، هیر کړل دواړو

حُوْتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِی الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿۶۱﴾ فَلَمَّا

ماڼ خپل، پس ونیوله لاره خپله، په دریاب کښې په ښکل د ځای۔ پس هر کله چې

جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِيْنَا مِنْ

واوښته دواړه، وویل موسیٰ خپلې ځوان ته، راوړه موږ ته ډوډۍ د سهار ماښام (ناشته) یقیناً موږ سپیڅلی موږ، له د سفر

سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا ﴿۶۲﴾ قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَاۤ اِلَى

خپل نه پیدا دے، ستومانی نه۔ ووایل هغه، خبر یې ته؟ ګومان چې ولاړ وو موږ

الصَّخْرَةِ فَاِنِّیْ نَسِيْتُ الْحُوْتَ وَمَاۤ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا

ترڅنګ د، پس یقیناً ما هیر کړو، مَګر لره، او نږدے د هیر کړه ځانونه، مګر

الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ وَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِی الْبَحْرِ ۚ

شیطان، چې یاد کړم د هغه لره، او ونیوله د هغه لاره خپله، په دریاب کښې،

عَجَبًا ﴿۶۳﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلٰۤى اٰثَارِهِمَا

عجیب۔ ووایل موسیٰ، دغه هغه ځای چې موږ طلب کوونکے پس واپس شوه دواړه په قدمونو خپلو

قَصَصًا ﴿۶۴﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَاۤ اٰتَيْنٰهُ

نښانو د خپلو پښو دواړو، پس په بنده د ځپلو کانو موږ نه، چې موږ کړے وُو موږ، هغه ته

رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿۶۵﴾

رحمت د خپل طرفه، او ښودلے وو موږ هغه ته، د خپل طرفه، خاص پوهه۔

قَالَ لَهٗ مُوْسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰۤى اَنْ تُعَلِّمَنِ

ووایل د هغه ته، موسیٰ د، آیا تابعداری د وکړم ستا، په دے شرط چې بنائے به ما ته، د

مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿۶۶﴾ قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ

هغه چې ښودلے شوی ته، د هغه ښه خبرې۔ ووایل هغه، یقیناً ته نه شے ځیرے طاقت ونلرے،

کړه صبر نه۔ دلته د دواړو استاذانو ذکر کړے د یوشع علیہ السلام چې شاګرد دے ذکر نشته ځکه چې هغه تابع وُو —

فائده: حدیث شریف کښې رازی چې دوی په غاړه د دریاب روان وو، خضر علیہ السلام کشتئ والو پیژندله او په غیر د مزدورئ څخه ونه غوښتله نے سوار د کړه۔ بیا د چڼچڼره راغله کښینا ستله په غاړه د کشتئ، په دریاب

Scanned with CamScanner

MAKTABA TUL ISHAAT.COM مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام

کښې پوه ته نه لګه یا دوه ته نو ګډ وکړه نو خضر علیه السلام موسی علیه السلام ته اووې ، مَا نَقَصَ عِلْمِیْ وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللّٰهِ اِلَّا مِثْلَ مَا نَقَصَ هٰذَا الْعُصْفُوْرُ بِمِنْقَارِهٖ مِنَ الْبَحْرِ ، بیائے ګډ راواخستلو او یوه ګنجشکه له ترینه وویستله نو موسی علیه السلام وفرمایل څنګه وکړه دا یو قوم دے چې مونږ ورته بغیر د کرایه نه سوار کړی یو، قصد وکړه کشتی ډډوی نه پس سوري وکړه ، لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا اِمْرًا الخ (بخاری ۱/۴۸۳)

حَتّٰۤى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا ، د کشتی نه چې کله کوز شو کلی ته روان وو نو ترڅو چې ملاؤ شو د یو غلام یعنی هلک یا ځوان سره پس مړ ته کړه - د غلام په باره کښې بعضو وائی دا هلک وړوکے وو نو پاک وو ټالوئے وو خو د قتل لائق نه وو خکه چې قتل خو هغه نه وو کړے (افضل التراجم ص۴۱۰) د اول قول دلیل د وګورئ جواهر ۱۲ قرطبی ص۱۱۰ ، د دویم قول د پاره جواهر خازن ص۲۰۶ ج۴ ص۳۳۸ وګورئ - د شیخ القرآن رحمه الله رجحان دے ته وو چې دا بالغ وو خنګه چې مبسوط ص۱۰۳ کښې دی : کان بالغا امام رازی رحمه الله فرمائی چې دا غلام بالغ وو او لارے به ئے شوکولے او اکثر امریه ئے په ناکاره کارونو کولو ، او مور پلار ئے محتاج وو د دغه د شر رسولو د خلقو ته (کبیر ۶/۲) اخفر وائی چې په حدیث د معراج کښې په نبی علیه السلام اطلاق د غلام شوے وو حالانکه دغه وخت کښې د هغوی عمره پنځوسو کالو نه اوخته وو - وګورئ مشکوٰة ۲/۵۲۷ ، مرقات ۱/۱۴۴ ، الهام الرحمٰن ۳۶۵ ۔

مَعِيَ صَبْرًا ﴿۶۷﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ

ما سره ۲ ، د صبر کولو - او څرنګه به صبر وکړے ته ، په هغه باندې چې احاطه نه کړے ئے ،

بِهٖ خُبْرًا ﴿۶۸﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيْۤ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ صَابِرًا

په هغه باندې تا ، د خبر یې - وویل موسیٰ ، زړه به پیدا به مړ ما ګرم د الله رضا وشی د الله ، صبر کوونکے ،

وَّلَاۤ اَعْصِيْ لَكَ اَمْرًا ﴿۶۹﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِيْ فَلَا

او خلاف به نکړم ستا د څه حکم - وے ویل خضر ئے نا بلد اری کړے ته ما سره ، پس نه پوښ

تَسْـَٔلْنِيْ عَنْ شَيْءٍ حَتّٰۤى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ

مکوه ځانه د څه شی ، تر دے چې په بیان کړم څه ، تا ته ، د هغه ،

ذِكْرًا ﴿۷۰﴾ فَانْطَلَقَا ۫ حَتّٰۤى اِذَا رَكِبَا فِي السَّفِيْنَةِ

ځه یاد - پس روان شو دواړه ، تر دے چې سوار شو دواړه په کشتی کښې ، نو

خَرَقَهَا ؕ قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ لَقَدْ

سوري ئے کړه هغے ، وویل موسیٰ ایا سوري د کړه اغتی چې ډوب کړے اهل د هغے ، یقیناً

جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا ﴿۷۱﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ

راغلے ئے وکړه ایوشی نا اشنا ته - وویل هغه ، ایا نه وو ویلی ما ، یقیناً ته

لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿۷۲﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِيْ

هیڅ طاقت نلرے ما سره ، د صبر کولو - وویل موسیٰ ، مه نیسه ما لره ،

بِمَا نَسِيْتُ وَلَا تُرْهِقْنِيْ مِنْ اَمْرِيْ

په هغه چې هیر کړه ما ، او مه غوړوه ما لره ، د کار خپل نه ،

عُسْرًا ﴿۷۳﴾ فَانْطَلَقَا ۫ حَتّٰۤى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا

سختی نه - پس روان وو دواړه ، تر دے چې ملاؤ شو دواړه د یو ځوان سره ،

فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ

پس مړ ئے کړه هغه ، وویل موسیٰ ځان ایا مړ وکړه ته یو نفس پاک لره ، بغیر د

نَفْسٍ ؕ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿۷۴﴾

بدلے د نفس نه یقیناً راغلے ئے وکړه شی نا پسندیده ته ۔

Scanned with CamScanner